

BORNHOLMSK ORDBOG

AF

J. C. S. ESPERSEN

MED INDLEDNING OG TILLÆG

UDGIVET AF

DET KGL. DANSKE VIDENSKABERNES SELSKAB

Skannet oktober 2015 af Jesper Vang Hansen til
www.bornholmske-samlinger.dk
Bagerst kopi af avis og brev fra Stednavneudvalget 1915

KØBENHAVN

BIANCO LUNOS BOGTRYKKERI

1908

K. A. PETERSEN
TORVEGADE, NEXØ.

Bogen modtaget som gave fra
Det kgl. Dansk Videnskabernes Selskab
(med Rektor M. C. Koefoed) i Marts 1909.
K. A. Petersen

Indhold.

	Side
Forord	I—XXI
Indledning: Bornholmsk sproglære	<{1}—{149}
Lydlære (af Vilh. Thomsen)	<{1}—{67}
I. Udtale og lydbetegnelse	<{1}
A. Selvlyd, § 1—4	—
B. Medlyd, § 5—6	<{7}
C. Betoning, § 7	<{10}
II. De enkelte lyd	—
A. Selvlyd, § 8—57	
<i>a</i> , § 8—12	<{10}
<i>a</i> , § 13—18	<{13}
<i>æ</i> , § 19—22	<{15}
<i>a</i> , § 23—25	<{16}
<i>å</i> , § 26—29	<{17}
<i>å</i> , § 30—32	<{19}
<i>o</i> , § 33; <i>ø</i> , § 34—35	<{20}
<i>u</i> , § 36; <i>ü</i> , § 37	<{21}
<i>æ</i> , § 38	<{22}
<i>œ</i> , § 39—41	<{23}
<i>e</i> , § 42	<{25}
<i>e</i> , § 43; <i>i</i> , § 44—45	<{26}
<i>i</i> , § 46—47	<{27}
<i>ø</i> (<i>ö</i>), § 48—50	<{28}
<i>ø</i> , § 51—53	<{29}
<i>y</i> , § 54; <i>y</i> , § 55	<{31}
<i>ø</i> , § 56—57	<{32}
B. Medlyd	
<i>p</i> , § 58	<{34}
<i>b</i> , § 59—60; <i>v</i> , § 61—64	<{35}
<i>w</i> , § 65	<{37}
<i>f</i> , § 67; <i>m</i> , § 68	<{38}
<i>t</i> , § 69—70; <i>d</i> , <i>ð</i> , § 71—76	<{39}
<i>s</i> , § 77—78	<{43}
<i>ç</i> , § 79; <i>z</i> , § 80—82	<{45}
<i>n</i> , § 83—85	<{47}
<i>l</i> , § 86—88	<{49}

	Side
<i>r</i> , § 89—90	⟨50⟩
<i>k</i> , § 91—92	⟨51⟩
<i>g</i> , § 93—94	⟨53⟩
<i>j</i> , § 95—98	⟨54⟩
<i>š</i> , § 99	⟨56⟩
<i>ñ</i> , § 100—101	⟨57⟩
<i>l</i> , § 102	⟨59⟩
<i>k</i> , § 103—104	⟨60⟩
<i>g</i> (<i>q</i>), § 105—108	⟨62⟩
<i>ŋ</i> , § 109	⟨65⟩
<i>h</i> , § 110	⟨66⟩
C. Betoning, § 111—112	—
Bøjningslære (af Ludv. Wimmer)	⟨68⟩—⟨149⟩
I. Navneord	⟨68⟩
A. Køn, § 113—117	—
B. Bøjning, § 118—143	⟨72⟩
I. Den stærke bøjningsmåde	⟨73⟩
A. Hankön, § 122	—
B. Hunkön, § 123	⟨77⟩
C. Intetkön, § 124	⟨80⟩
II. Den svage bøjningsmåde	⟨82⟩
A. Hankön, § 125	—
B. Hunkön, § 126	⟨83⟩
C. Intetkön, § 127	⟨85⟩
III. Den bestemte form	⟨86⟩
A. Den stærke bøjning, § 128—129	—
B. Den svage bøjning, § 130—132	⟨91⟩
IV. Forholdsformer, § 133—141	⟨94⟩
§ 142. Lævninger af gamle forholdsformer	⟨98⟩
§ 143. Alm. anmærkning til navneordenes bøjning	⟨99⟩
II. Tillægsord	⟨100⟩
A. Bøjning i ubestemt og bestemt form, § 144—154	—
B. Sammenligningsgradernes dannelses og bøjning, § 155—159	⟨109⟩
Tillæg. § 160. Biordenes sammenligningsgrader	⟨112⟩
III. Stedord, § 161—167	⟨113⟩
IV. Talord, § 168—172	⟨118⟩
V. Udsagnsord, § 173	⟨119⟩
A. Handleart	—
a. Tidernes dannelses, § 174	—
I. Den stærke bøjningsmåde	⟨120⟩
1. klasse, § 175—176	—
2. klasse, § 177—178; 3. klasse, 179—180	⟨123⟩

	Side
4. klasse, § 181—182	{125}
5. klasse, § 183—184	{127}
6. klasse, § 185—186	{128}
II. Den svage böjningsmåde.....	{130}
1. klasse, § 187—189	—
2. klasse, § 190	{136}
3. klasse, § 191—192	{138}
III. Blandet stærk og svag böjning, § 193	{139}
b. Dannelse af måder, tal og personer, § 194—203	{140}
B. Middel- og lideart, § 204—206.....	{144}
C. De omskrevne tider, § 207—208.....	{147}
§ 209. Mønstre over udsagnsordenes böjning {148}	
Tillæg: Sprogprøver	{150}—{169}
Tilføjelser og rettelser	{170}
Bornholmsk Ordbog af J. C. S. Espersen	1—409
Tillæg (af V. Holm)	410—504
Forkortelser	505
Citerede værker	507
Trykfejl og rettelser	509

F O R O R D

Det arbejde, som Videnskabernes Selskab hermed udsender, har en lang — des værre alt for lang — forhistorie, som vi både for forfatterens og vor egen skyld må gøre nærmere rede for.

JOH. CHR. SUBCLEFF ESPERSEN fødtes d. 12. Februar 1812 i Rønne, hvor hans fader var snedker. Uagtet deres små kår bestemte forældrene sønnen til studeringerne, og 1823 blev han sat i sin fødebys lærde skole, hvorfra han 1830 dimitteredes til universitetet. 1840 underkastede han sig filologisk embedseksamen, og det følgende år konstitueredes han som lærer ved Metropolitanskolen, hvor han 1843 udnævntes til adjunkt og 1846 til overlærer.

Som forskellige endnu bevarede udkast viser, havde han allerede tidlig begyndt at gøre optegnelser af grammatikalsk og leksikalsk indhold angående sin fødeøs sprog, oprindelig nærmest som tillæg til den kortfattede skildring af sproget, der findes i P. N. Skougaards «Beskrivelse over Bornholm», Kbh. 1804, s. 113—21 (grammatik) og s. 369—411 (ordsamling).

I sit «Dansk Dialect-Lexikon» 1841 havde C. Molbech forsættig udelukket den bornholmske dialekt, og grunden dertil angiver han selv i fortalen (s. XXIV—V): «Dette Dialect-Lexicon omfatter Sproget fra alle danske Landskaber og Øer, med Undtagelse af Bornholm. Den derværende Sprogarts Særegenhed, dens betydelige Afgivelse fra de øvrige Provindsers,

II

dens Tilnærmelse til den skaanske Dialect og Slægtskab med denne, har foranlediget denne Afsondring. Et eget, fuldstændigere bornholmsk *Idioticum*, end den Ordsamling, som findes hos Skougaard, vilde være en ønskelig Berigelse for vor linguistiske Literatur; og ved et saadant Foretagende kunde Hensyn til Sproget i Skaane ikke undværes».

Vi fejler næppe ved at antage, at denne udtalelse af Molbech har været en hovedgrund for Espersen til for alvor at optage sine studier af den bornholmske dialekt for at berige litteraturen med det af Molbech ønskede værk.

I året 1853 var Espersens arbejde over den bornholmske dialekt skredet så vidt frem, at han ansøgte Videnskabernes Selskab om understøttelse til dets fremme, idet han samtidig indsendte nogle prøver deraf. I sit møde d. 4. Novbr. s. å. overdrog Selskabet et udvalg bestående af N. M. Petersen, J. N. Madvig og N. L. Westergaard at afgive betænkning over dette andragende. Denne betænkning, der var forfattet af Westergaard, blev allerede afgivet i Selskabets møde d. 2. Decbr. og lyder således (*Oversigt over Videnskabernes Selskabs Forhandl. for 1853*, s. 242—43): «Den opgave, som hr. Espersen har stillet sig, er at give en sammenlignende, på det ejendommelige beregnet, fuldstændig fremstilling af den bornholmske sprogart, såvel med hensyn til dens sprogbygning som dens ordforråd, tillige med en forudskicket udvikling af Bornholmskens forhold til oldsproget, de nordiske sprogarter og det danske og svenske skriftsprog, samt med en undersøgelse om hvorvidt spor af tysk indflydelse lade sig i nogen enkelthed påvise. Komiteen er af den enstemmige mening, at et sådant arbejde i høj grad fortjæner at opmuntres; ti ved siden af den almindelige betydning, som de forskellige dialekter have for vor sproghistorie, har Bornholmsken tillige en ejendommelig, da den, ved øens afsondere beliggenhed og den mindre livlige forbindelse med rigets øvrige befolkning, har bevaret langt flere og fastere præg af en ældre sprogform end

III

de fleste andre sprogarter, medens den tillige indtager en af øens beliggenhed betinget stilling imellem de danske dialekter, såvel her i landet som i det tidligere danske Sydsverig, og de svenske. Men Bornholmsken kan ikke undgå dialekters almindelige skæbne, og ved det i senere tider stærkt tiltagne samkvem imellem øens og rigets øvrige befolkning begynder den alt at tage noget af sin bestemt udprægede særegenhed, idet enkelte former, ord og ordbetydninger til dels ere trængte tilbage til de mere afsides liggende og fra købstæderne fjernede egne. Efter de prøver som hr. Espersen, der er født på Bornholm, har forelagt, er komiteen af den enstemmige mening, at han vil være i stand til at løse på tilfredsstillende måde den opgave, han har sat sig, og at han derfor er værdig til Selskabets understøttelse til sit arbejdes fremme; navnlig anser komiteen med ham det for højst ønskeligt, at han sættes i stand til såvel at kunne foretage en gennemvandring på øen, for at tilvejebringe den nødvendige sikkerhed og fuldstændighed i enkelte retninger, og ved nærmere undersøgelse om muligt at bringe til et bestemtere resultat den af Skougaard alt antydede forskel mellem Nord- og Syd-Bornholmsk, som til i noget længere tid at opholde sig i det ældgamle Gudhjem og andre afsondrede steder, hvor den ældre sprogform især er bevaret.»

«Idet komiteen på det varmeste anbefaler denne sag til Selskabets velvilje, tillader den sig i henhold til ovenstående at foreslå, at der bevilges hr. overlærer Espersen den sum af 400 rbd., hvorom han søger, til udførelsen af ovennævnte arbejde over den bornholmske sprogart.»

I henhold til denne betænkning bevilgede Selskabet «200 rbd. til udbetaling i begyndelsen af 1854 og 200 rbd. efter at forfatteren for Selskabet har godtgjort, at arbejdet er rykket betydeligt frem». At denne betingelse må være opfyldt allerede 1854, fremgår af regnskabsoversigten for dette år, ifølge hvilken alle 400 rbd. er udbetalte (Oversigt for 1855, s. 380).

Espersen har uden tvivl i dette år foretaget den i komitebetænkningen nævnte rejse til Bornholm for at fuldstændiggøre sine samlinger, og han synes navnlig at have dvælet i Gudhjem, hvorfra der i ordsamlingen anføres mange ejendommelige former og talemåder.

Fra nu af og indtil midten af 1857 ses han at have været stærkt optaget af arbejdet, i hvilket der imidlertid indtrådte en standsning, da han i Novbr. 1857 udnævntes til rektor ved den højere realskole i Rönne. Han har sikkert håbet, at det nu skulde lykkes ham under gunstige forhold at fuldende arbejdet på sin fødeø. Dette håb skulde dog ikke gå i opfyldelse, da døden bortrev ham d. 4. April 1859. Allerede i København havde han dog udarbejdet og renskrevet den bornholmske ordsamling, der dannede den væsenligste og sikkert betydningsfuldeste del af hans værk. Denne ordsamling, som efter forfatterens død af hans enke blev overgiven til Videnskabernes Selskab, udgør tre hæfter i 4to på ombrækkeblade, hvoraf kun halvdelen er beskrevet, medens den anden halvdel er blank, bestemt for senere tilføjelser og rettelser, af hvilke der findes ikke få. Det første hæfte indeholder på 184 sider bogstaverne A—J og er dateret 23. Septbr. 1856; det andet hæfte indeholder fra s. 185—352 bogstaverne K—R, dateret 15. Marts 1857, og det tredje hæfte fra s. 353—506 bogstaverne S—Ö, dateret 20. Juni 1857.

En ydre anledning bevirkede, at Videnskabernes Selskab optog spørsmålet om udgivelse af den Espersenske ordsamling. Den 21. Decbr. 1874 tilstillede nemlig lærer Viggo Holm i Sandvig Selskabet et «andragende om at få del i fuldførelsen» af rektor Espersens bornholmske ordbog, således som denne var ham bekendt af «de udkast, optegnelser m. v. fra forfatterens hånd, der i renskrevet form skulde være oversendte til Videnskabernes Selskab». Hr. Holm mente, at han efter det kendskab, han således havde til Espersens arbejde, vilde kunne tilføje «ikke så ganske få ord og karakteristiske ordforbindel-

ser», ligesom den af Espersen benyttede «betegnelse af udtalen vistnok på sine steder ved tilføjelser nærmere kunde præciseres i overensstemmelse med den virkelige udtale af ordet». I anledning af denne henvendelse overdrog Selskabet i mødet d. 29. Januar 1875 den historiske klasse at afgive beretning om Espersens manuskript og fremsætte forslag om, hvad der nærmest burde foretages dermed (Oversigt for 1875, s. (31)).

I mødet d. 3. Decbr. 1875 anbefalede klassen udgivelsen af Espersens ordbog i henhold til en af J. N. Madvig, P. G. Thorsen og Sv. Grundtvig afgiven betænkning, der er meddelt i Oversigt over Selskabets Forh. 1875, s. (69)–(71), og i hvilken det med hensyn til udgivelsesmåden hedder: «. . . . . Foranlediget ved en til Selskabet indkommen forespørsel fra Bornholm, har dette nu æsket vor ytring . . . om, hvorvidt den af afdøde rektor Espersen udarbejdede bornholmske ord-samling måtte egne sig til udgivelse i den foreliggende form. Efter at have gjort os bekendte med det 506 kvartsider omfattende manuskript ere vi enstemmig af den formening, at dette spørsmål må besvares bekræftende, og at rektor Espersens efterladte arbejde fuldt vel fortjæner at udgives således, som det foreligger fra hans hånd. Ikke alene pietetshensyn til den afdøde forfatter, men lige så meget hensyn til viden-skabens tarv synes os at påbyde denne fremgangsmåde; hvori-mod vi tro at måtte fraråde, at det foreliggende arbejde forinden det udgives modtager nogen udvidelse, beskæring, ændring eller omarbejdelse fra fremmed hånd.»

«Endskönt Espersens arbejde er affattet i leksikalsk form, og det vel tør antages, at dets forfatter har haft til hensigt, i overensstemmelse med den oprindelige plan, at forudskikke det en samlet udsigt over sprogartens hele væsen og stilling, så indeholder det dog et rigt materiale til fremstillingen af den hele sprogbygning, både lydlæren, formlæren og sætnings-læren; ligesom der også stadig er foretaget sammenligning så vel med dansk, svensk og islandsk skriftsprøg som også

med danske, svenske og norske sprogarter, så godt som dette lod sig göre med de på udarbejdelsestiden tilgængelige hjælpe-midler. Mange vigtige arbejder på dette område . . . . . ere siden fremkomne, og deres benyttelse vilde vel kunne have tjænt til at belyse en række tilsyneladelser i den bornholmske sprogart, men hovedformålet for arbejdet, som var at give en god special-beskrivelse af den enkelte sprogart, tør desuagtet antages for at være tilnærmedesvis næst i Espersens efterladte værk, som derfor formentlig bør overgives offenligheden således som det er kommet fra hans hånd.»

«Dersom Selskabet måtte bestemme sig for en sådan udgivelse af Espersens arbejde, så er medundertegnede Grundtvig villig til at forestå denne, og håber også, ved hjælp af skriften selv og ved velvillig bistand fra indfødte Bornholmere, at kunne ledsage det med den til dets rette forståelse fornødne vejledning, angående den i skriften anvendte lydbetegnelse så vel som grundtrækkene i den her behandlede sprograrts grammatik.»

«I forbindelse hermed finde vi os foranledigede til at udtales, at det formentlig kun vil kunne være Selskabet kært at modtage sådanne supplementer til Espersens arbejde, som ere stillede i udsigt, hvad enten disse måtte bestå i rettelser eller tillæg til ordsamlingen eller i andre bidrag til at fuldstændiggøre beskrivelsen og forståelsen af dette, ved sin stilling til andre så vel danske som svenske sprogarter og ved sin fastholden af adskillige gamle ejendommeligheder, både i grammatiske og leksikalske henseende mærkelige landskabsmål. Hvorvidt Selskabet da måtte finde sig foranlediget til at udgive sådanne supplementer, må dog selvfølgelig komme til at bero så vel på disses værd og betydning som også på Selskabets frie beslutning, når spørsmålet derom måtte foreligge.»

Efter at Selskabet i sit næste møde (d. 17. Decbr.) havde vedtaget at bevilge de til værkets udgivelse anslæde 2400 kroner,

besørgede prof. Grundtvig i løbet af det følgende par år Espersens manuskript trykt ganske i den form, hvori det forelå fra forfatterens hånd. Under 30. Marts 1878 indberettede han til Selskabet, «at udgivelsen af afdøde rektor Espersens bornholmske ordsamling nu er så vidt fremmet, at hele teksten er trykt på 409 sider, af hvilke de 408 (25½ ark) ere rentrykte». Han tilføjede, at han, da Selskabet havde forbeholdt sig senere at tage bestemmelse om, hvorvidt det vilde modtage sådanne supplementer til Espersens arbejde, som hr. Holm måtte tilbyde, havde oversendt denne et aftryk af ordssamlingen og udbedret sig hans erklæring om, hvorvidt han fremdeles agter at forelægge Selskabet sine tillæg til værket. Hr. Holm, der imidlertid var forflyttet som kantor fra Bornholm til Nykøbing på Falster, tog med stor iver og interesse fat på arbejdet, og i mødet d. 16. Januar 1880 fremlagdes hans håndskrevne «Supplement til afdøde rektor Espersens samling af bornholmske ord», ledsaget af en skrivelse fra prof. Grundtvig med anmodning om at lade det prøve af et udvalg, for at der kunde tages bestemmelse om dets mulige anvendelse. Den hertil valgte komite (J. N. Madvig, P. G. Thorsen, Sv. Grundtvig og Ludv. F. A. Wimmer) anbefalede i sin betænkning, der forelagdes i mødet d. 27. Febr., udgivelsen af Holms supplement, hvortil Selskabet sluttede sig. Den nævnte betænkning lyder således (Oversigt for 1880, s. 〈27〉—〈28〉): »Det af hr. lærer Viggo Holm indsendte ... «Supplement» ... synes os i det hele taget så værdifuldt, at det vel fortjæner at udgives sammen med Espersens arbejde.»

«Forfatteren har, for at være så fuldstændig som muligt og ikke forbigå noget, som kunde have betydning, medtaget adskilligt, om hvis nødvendighed han selv har været i tvivl, således en del fremmede ord og nogle danske, som væsenlig i samme form og bemærkelse forekomme i det danske rigssprog. Adskilligt sådant kunde også efter vor formening gjerne udelades, og forfatteren har i så henseende givet udgiveren fuldlades,

VIII

kommen frie hænder til at bortskære, hvad efter hans skön
vilde være uforndent.»

Det foresloges i henhold hertil at overlade udgiveren at bestemme, hvad der skulde medtages, hvorefter supplementet formentlig vilde udgøre 5 ark, der vilde medføre en udgift af omtr. 500 kroner.

Af de mellem prof. Grundtvig og kantor Holm udvekslede breve angående supplementet ses det, at Holm har afsendt korrekturen af første ark (s. 410—24) d. 5. Juni 1880 og korrekturen af sidste ark (s. 489—504) d. 28. Decbr. 1880. I begyndelsen af året 1881 var hele teksten ($31\frac{1}{2}$ ark) således rentrykt. At det alligevel trak ud med den endelige udgivelse, lå i, at prof. Grundtvig oprindelig havde påtaget sig at skrive både en fortale og en grammatisk indledning til værket. Denne opgave lå imidlertid vor højt fortjænte kollega fjernere, og den viste sig efterhånden at være forbunden med større vanskeligheder, end han fra først af havde tænkt sig. Han havde derfor også efter indtrængende anmodninger bestemt sig til at lade Espersens arbejde med Holms tillæg udkomme om muligt i løbet af 1883, kun ledsaget af en ganske kort indledning, hvori der skulde göres rede for den af Espersen benyttede lydbetegnelse. Det var hans håb, at han skulde kunne finde tid til at fuldføre dette i sommerferien 1883; men hans pludselige og uventede død d. 14. Juli 1883 hindrede udforelsen af dette som af så mange andre arbejder.

I Septbr. 1883 blev det materiale til den bornholmske ordbog, der fandtes efter prof. Grundtvig, af hans bo overleveret til dr. Wimmer, som gav Videnskabernes Selskab meddeelse herom i mødet d. 12. Oktbr. Præsidenten (J. N. Madvig) anmodede i den anledning dr. Wimmer om at fuldende det nævnte arbejde, hvortil han erklærede sig villig, såfremt hans kollega i ordbogskommisionen dr. Vilh. Thomsen vilde tage del deri. Da han indvilligede heri, overdrog Selskabet

disse sine to medlemmer at afslutte udgivelsen af den bornholmske ordbog.

Som indledning til dette arbejde foretog vi straks en nøjagtig sammenligning mellem det af prof. Grundtvig besørgede aftryk af ordbogen og Espersens originale håndskrift. De ved denne sammenligning opdagede ret talrige uoverensstemmelser mellem den trykte tekst og håndskriften har vi, for så vidt de må anses for at være af væsenligere betydning, anført i den efter ordbogen tilføjede liste over trykfejl og rettelser.

De tilfælde, i hvilke aftrykket i øvrigt mere eller mindre afviger fra håndskriften, er følgende:

1) Espersen benytter gennem hele sit håndskrift en blanding af latinske og gotiske bogstaver, de første overalt i de bornholmske ord, i de fra fremmede sprog og dialekter (dog ikke Dansk, Norsk, Tysk) anførte ord, i de latinske kunstord, forfatternavne og undertiden ellers. Det kan efter vor mening kun billiges, at aftrykket har ophævet denne forskel og overalt indført de latinske bogstaver. Enkelte ujævnheder er dog herved fremkomne i aftrykket, som ikke skyldes Espersen, således i brugen af ø og ö, af hvilke Espersen selv kun anvender det sidste både i gotisk og latinsk skrift, medens aftrykket gennemfører ø i den egenlige tekst, men bruger ö overalt i de bornholmske og svenske ord (i citater fra ældre tid dog ø; se f. eks. s. 60 u. **Dölla**¹⁾).

2) En enkelt gang (s. 42 u. ordene **Bäll**) har E. i sit håndskrift betegnet de to enslydende og éns böjede ord med forskellig betydning ved et foransat A og B, og det samme betegnede han senere en enkelt gang ved efter ordene at tilføje 1 og 2, nemlig u. ordene **Kläppa** s. 176—77, under hvilke han ligeledes henviser til **Kläpp 1** og 2, der dog ikke i hans håndskrift således som i aftrykket er betegnede 1 og 2. På samme måde henviser han s. 72 u. **Fitturijn** til **Fittuer 1**, s. 76 u. **Fläwuer** til **Flawa 1**, s. 143 u. **Hyssja** til **Hysa 1**, i hvilke tilfælde ordene dog hverken i håndskriften

eller aftrykket er betegnede med 1 og 2. At E. heller ikke selv under trykningen vilde have gennemført denne betegnelse, synes at fremgå ikke blot deraf, at han også bruger de nævnte betegnelser ved henvisning til forskellige betydninger af det samme ord (se f. eks. s. 195⁴ henvisningen til «det trans. verbum *kräjnga* 1» o: *Kräjnga* v. a. 1) o. s. v.); men han har forsættig undertiden rettet de henvisninger til lige-lydende ord, der oprindelig var betegnede ved 1 og 2 (således s. 195¹⁰ u. *Kräwta* s. v. d., hvor håndskriften først havde *kräwta* 2, hvilket 2 derpå er udraderet og rettet til v. n.; i aftrykket er både 2 og v. n. beholdt).

Det vilde have lettet oversigten overalt at gennemføre den af E. antydede adskillelse mellem de enslydende ord ved tilføjelse af små tal efter ordene, og udgiveren har også gjort dette på flere steder, men ikke gennemført det.

En anden lille afvigelse fra håndskriften, som også på flere steder kunde have lettet læsningen, var en større brug af bindetegnet for at adskille leddene i et sammensat ord. E. bruger selv her af og til bindestreg (således s. 119 u. **Gåsa-räwka**, medens det foregående og efterfølgende **Gåsa-rūsk**, **Gåsa-striva** ikke har bindestreg; s. 201 anvendes den i flere ord), hvad der burde være gennemført i større udstrækning (aftrykket udelader den af og til, hvor den findes i håndskriften, således u. **Bál-iven** s. 17, **Lijlle-stoua** s. 205, men tilføjer den omvendt meget hensigtsmæssig f. eks. s. 129 u. **He-loita** og **Hērs-palt**).

3) I Espersens håndskrift bruges en lille streg for at adskille tillægsordenenes former i de forskellige køn og udsagnsordenenes endelser i de forskellige tider (nut., fort., fort. tillægsf.). Aftrykket har her overalt gennemført at bruge bindestregen med undtagelse af et enkelt sted, hvor der anvendes noget større adskillesestegn (u. **Gå** s. 117). Vi vilde ønske, at der i disse tilfælde var valgt enten en større streg eller en anden betegnelsesmåde, da brugen af bindestregen, der jo ellers og også her tillige har en ganske anden betyd-

ning, i flere tilfælde (særlig ved udsagnsordene) kan blive temmelig utydelig eller forvildende (se f. eks. under Dö s. 60, Eia s. 62, Hiva s. 130¹⁸ (sml. det foregående Hiva), Rijnna s. 272, Varra s. 381 o. s. v.; jfr. ligeledes under Ejn 3) s. 63, Vår s. 380, hvor Vår-t jo skal betyde, at ordet i hak. og huk. hedder vår, i ik. vårt, o. s. v.).

Med undtagelse af de her fremhævede afvigelser fra håndskriften gengiver aftrykket i øvrigt, når vi ser bort fra de ikke få fejl, der har indsneget sig, helt igennem Espersens eget arbejde med alle inkonsekvenser, unøjagtigheder, etymologiske fejl o. s. v. Det store tal af disse gör det imidlertid klart for os, at den beslutning at aftrykke Espersens arbejde uden nogen som helst ændring eller tilføjelse har været mindre heldig. Vel foreligger nemlig hans håndskrift i en meget smuk og tydelig renskrift fra hans egen hånd; men at denne renskrift ingenlunde var bestemt til trykning, før end den havde modtaget endnu et omhyggeligt gennemsyn, fremgår af flere omstændigheder:

1) Den overordentlig inkonsekvente lydbetegnelse, f. eks. i betegnelsen af selvlydenes længde, i adskillelsen af *s* og den tilsvarende stemte lyd *z* (et eget, i aftrykket ikke antydet tegn herfor, *ſ*, har E. kun i begyndelsen af sit håndskrift nu og da brugt, som Aſ, Aſa, Bāſ) o. s. v., vilde næppe ved et sidste gennemsyn have modtaget væsenlige ændringer fra E.s hånd; men vi tror dog, at det for brugen af værket havde været heldigt, hvis udgiveren så vidt muligt havde gennemført en nogenlunde ensartet skrivemåde. Vi skal imidlertid her ikke dvæle nærmere ved dette punkt, men nøjes med at henvise til den i lydlæren meddelte oversigt over de bornholmske lyd.

Derimod er der mange andre punkter, hvor E. sikkert selv ville have ændret sit håndskrift enten før trykningen eller under denne, og hvor udgiveren efter vort skön også burde have foretaget ændringer. Herhen hører

XII

2) den ujævnhed, der findes i de brugte forkortelser dels af anførte forfatteres navne og værker, dels af almindelige ord, af hvilke nogle tillige er så usædvanlige, at vi har ment til slutning at burde tilføje en fortægnelse over de vigtigste af dem.

3) Stor inkonsekvens møder vi ligeledes i brugen af skiller-tegnene, hvor særlig komma på mange steder anvendes eller udelades i strid med de almindelige regler. Ikke sjælden findes ligeledes semikolon i steden for kolon eller omvendt.

Største delen heraf skyldes dog aftrykket, hvor der både i brugen af skilletegn og parentheser er indløbet en stor mængde fejl, som ikke findes i Espersens håndskrift. Disse fejl er imidlertid af den art, at de kun sjælden kan give anledning til virkelig misforståelse, hvad der ligeledes gælder om den inkonsekvente brug af punktet på flere steder, således jævnlig (Moth.) ved siden af (Moth) o. s. v. Når der i reglen skrives Angel., Fyen. o. s. v. ved siden af det sjældne Angel, Fyen o. s. v., burde den første skrivemåde have været gen-nemført, da E. ved disse former vil betegne tillægsordene (Angelsk, Fyensk o. s. v.).

Også i retskrivningen findes jævnlig inkonsekvenser, hvoraf adskilligt dog skyldes aftrykket (således Udsłæt og Udslet s. 198¹⁴⁻¹⁷, Erter og Ærter s. 273²¹⁻²²⁻²⁵ o. s. v.). Flere ord skrives både samlede og adskilte (i det og i det; bornholmsk *i åns*, *i år*, *i går*, *ejn helu* og *iåns*, *iår*, *igår*, *ejhelu* o. s. v.).

Værre er det, at i de bornh. ord enkelt og dobbelt med-lyd ofte bruges i flæng (der skrives *kvijnn*, *sjijnn* og *kvijn*, *sjijn*, *omm* og *om*, *-rr* undertiden i udsagnsordenes uddyd for det sædvanlige *-r*, f. eks. s. 75 u. *Flasa flasarr*, s. 281 u. *Röna rönarr to gange*, o. s. v.).

Selv i brugen af de latinske kunstord findes der vaklen. Medens forfatteren i begyndelsen af sit værk bruger v. a. (*verbum activum*), forekommer fra bogstavet L regelmæssig v. tr. i samme betydning, men fra S bruges atter v. a.

At forfatteren i al fald i mange tilfælde under et fornyet gennemsyn eller under trykningen vilde være blevet opmærksom på de fremhævede ujævheder og have rettet dem, tør vel anses for utvivlsomt.

4) Der findes på forskellige steder henvisning til ord, som ikke er optagne i ordsamlingen. Disse ord er: s. 3 *Eit* u. *Ait*, s. 30 *unbobba* u. *Bobba* 2 c), s. 70 *fiskaår* u. *Fisk*, s. 74 *kjöllneflaga* u. *Flaga*, s. 134 *Kabbis* u. *Horrak.*, s. 140 *Hvärgarn* u. *Hvargarn*, s. 143 *darrhänder* (i aftrykket urigtig *barrh.*) u. *Hånn*, s. 359 *näj* u. *Tråwa*, s. 362 *nöda* u. *Troua*, s. 369 *sänna* u. *Udasännara*, s. 383 *fara* u. *Veifarnijng*, s. 401 *svinaägel* u. *Ägel*. De fleste af dem er senere optagne i Holms tillæg. Når der s. 31 u. *Bobba* henvises til «det ovenfor anførte isl. Substantiv *vofa*» o. s. v., findes disse isl. ord ikke ovenfor, fordi artiklen er rettet af forfatteren.

5) At E. ikke selv har betragtet den foreliggende afskrift som endelig, fremgår i ethvert tilfælde med sikkerhed deraf, at der på forskellige steder i håndskriften findes en åben plads eller spørsmålstege, hvor ord eller betydninger nærmere skulde undersøges, eller hvor steder i enkelte skrifter skulde eftersettes. Når det således s. 189³³⁻³⁴ hedder: «Om Dsk. et *Krat* (efter Klingh. ogsaa Sk.) er det samme Ord?» har det langt mere udseende af at være en henstilling til forfatterens egen nærmere prøvelse end at være bestemt til i denne form at gen gives i den endelige redaktion. En tvivl om rigtigheden af de givne oplysninger viser de spørsmålstege, der i håndskriften er tilføjede s. 81²⁰ ud for *fora* o. s. v., 103⁹ over «synes», 103^{23,24,28} over ordene *Torsk* og *fiska-*, 248¹⁰ over *y* i *opyvet* (M. D. L. har nemlig ‘opöjet’), 308¹³ ved *slyna* o. s. v., 344³ efter *svirra*, v. n., 370¹⁸ efter *oförvarandes* ved misforståelse af Almqvist (et par andre tilfælde, der ikke er anførte her og ikke kan ses af aftrykket, er optagne mellem rettelserne).

Den stjærne, der findes foran enkelte ord, synes at have en lignende betydning. Det er uden tvivl ord, som forfatteren

ikke selv har kunnet kontrolere. S. 314 har håndskriften i al fald efter Snabba f. en ny artikel *Snabba f., hvortil E. har føjet den bemærkning «udelades som usikkert», hvorfor denne artikel ikke er optaget i aftrykket. Samme bemærkning har E. føjet til et ord Stäwa, der i håndskriften findes efter Stäw 2 (s. 339 i aftrykket), men ikke er forsynet med stjérne¹⁾. De med stjérne forsynede ord er i øvrigt følgende: Bekajader s. 22, Bommersnära s. 32, Bränna s. 40 (denne artikel er tilføjet i margen), Börsölla s. 45, Kauijn s. 163, Klabb-snud s. 172, Kvissa s. 198. Endvidere findes i håndskriften, men ikke i aftrykket en stjérne foran ordene Stäggjær og Stäggjhär s. 338 og s. 317 en stjérne i margen ud for ordet Snorkijn.

De steder, hvor håndskriften har en åben plads, findes s. 203¹⁴ efter ordet «Kæmpevis.», samt efter eksemplerne fra kæmpeviserne s. 379^{17.21} (efter ordene «føre», hvor håndskriften har «føres», og «vaand»), hvor E. åbenbart har villet tilføje bestemte citater, s. 215¹⁴ efter Ihre Glossar., hvor stedet er tilføjet af udgiveren, s. 389⁴ ved Vojll ( ) med tom plads mellem parenthestegnene; endvidere på følgende steder, hvor den åbne plads i aftrykket er betegnet ved stjærner: s. 273 u. Romma, 276^{3.25.27}, 307₁₇, 366²¹, 367¹³, 378₃. På nogle af disse steder er formerne dog utvivlsomme, og udeladelserne synes derfor at bero på en øjeblikkelig tankeløshed, ligesom det jo åbenbart skyldes en forglemmelse, at kön eller böjning på enkelte steder ikke er tilføjet (således efter Kjinka s. 165, efter Kris s. 191, efter Stäwla s. 339), eller at betydningen er udeladt s. 409¹⁴ efter örnaly u. Öra.

6) Endelig findes der hist og her adskillige urigtige udtryk og vendinger, som uden tvivl vilde være blevne ændrede under et sidste gennemsyn (f. eks. s. 196²¹ «den Deel af

¹⁾ Efter Bouarömm f. (s. 35 i aftrykket) findes en længere forklaring, der senere er indklamret med blyant, og hvortil er føjet bemærkningen «udslettes». Forklaringen findes nemlig senere u. Römm.

Hovedet ovenfor Nakkegruben», s. 219²³ «hvor man . . . hænger Noget i», s. 331⁶ «et Træ . . . som Grenene ere afhugne», s. 166⁷ »kun nu» ɔ: nu kun, s. 351¹⁰ «hvor ofte Dansken» ɔ: hvor D. ofte (sml. brugen af ordet «etter» s. 366¹⁷), s. 300¹⁸⁻¹⁹ «blot . . . alene», hvor det ene af disse ord er overflødig. Noget andet er det derimod, at E. på adskillige steder bruger ord og former, der ikke tilhører det danske rigssprog.

Uagtet de ikke få rettelser og tilføjelser, som E. allerede har foretaget i sit håndskrift, tør det anses for utvivlsomt, at han inden udgivelsen vilde have foretaget langt flere og særlig vilde have søgt at fjærne en stor del af de her påpegede unøjagtigheder og inkonsekvenser, og vi vilde have anset det for ønskeligt, at udgiveren i alle de nævnte tilfælde havde ændret.

Men udgiveren burde efter vor mening ikke have indskrænket sig til at foretage rettelser i disse tilfælde. Vi tror, at man til gavn for værket trygt kunde være gået endnu videre og på mange steder have tilføjet et og andet og særlig have strøget overordenlig meget.

Det er jo klart, at E.s arbejde væsenlig er anlagt efter samme plan som Molbechs *Dialect-Lexikon*. Han har, hvad der også er udtalt i hans andragende til *Videnskabernes Selskab*, både villet give en bornholmsk ordsamling og tillige stille sprogarten i forhold til de øvrige nordiske sprog og dialekter og til de germanske sprog¹⁾. Til en fyldestgørende løsning af den første del af opgaven var han sikkert bedre udrustet end nogen anden dalevende, idet han selv beherskede dialekten og som filolog havde den almindelige sproglige dannelse, der kræves for at udføre et sådant arbejde. Den specielle indsigt i de nordiske og germanske sprog, støttet af en grundig

---

¹⁾ At det stadig var hans hensigt også at behandle sprogarten grammatisk ses f. eks. af henvisningen s. 186¹⁸, hvor det hedder »om det Enkelte s. Gram..».

komparativ methode, som kræves til løsning af den anden side af opgaven, manglede han derimod i for høj grad til at han med de hjælpemidler, som den gang stod til hans rådighed, kunde frembringe noget virkelig betydningsfuldt. Det vil da også ses, at hans jævnførelser med andre nordiske og germaniske sprog og dialekter væsenlig støtter sig til det af Ihre og Molbech samlede stof; men på ny at optrykke den blanding af rigtigt og urigtigt, der findes i disse arbejder, måtte den gang betegnes som overflødig og nu som meget uheldigt. Hvor han går uden for Ihres og Molbechs værker (og de også af denne sidste benyttede velbekendte tyske dialektordbøger), får vi ofte kun en broget sammenstilling af former alle vegne fra, der ikke blot ikke har nogen betydning for det bornholmske ord, som de skulde oplyse, men jævnlig er ligefrem forvirrende. Dette gælder således flere steder især i slutningen af ordksamlingen, hvor Diefenbach oftere anføres (jfr. s. 12 u. Avver, s. 371—72, 377, 378 u. Ujnnarna, Väjlebötta, Val og Vallman, 381 u. Varp, 387 u. Visa¹, 398 u. Åla-tälla, 401 u. Äggla o. s. v.). Det kan her ske, at under massen af ord, der anføres fra alle mulige sprog og dialekter, det eneste, som på dette sted har nogen betydning, det oldnordiske, udelades, fordi det ikke fandtes i de benyttede kilder.

Vi vilde som udgivere have anset det for rigtigt at udelade største delen af disse jævnførelser, der er foretagne uden bestemt princip og oftest ganske bærer tilfældighedens præg, og i det hele at indskräんke denne side af arbejdet til det, der var virkelig oplysende. Men vi vilde da samtidig dermed overalt hvor det var muligt have rettet de mange urigtige etymologier, ord og former, der anføres ikke blot fra fremmede, men også fra de nordiske sprog, særlig fra Islandsk, hvor forfatterens kilder væsenlig har været de nyislandske ord hos Björn Haldorson og Gislason (i Dönsk Orðabók). På den anden side vilde vi jævnlig have tilføjet henvisninger til tilsvarende oldnordiske ord, hvor de mangler, eller til tilsvarende ord og

udtryk i det almindelige danske sprog. Men vi må til slutning så stærkt som muligt fremhæve, at man ikke, fordi bogen først udgives 1907, må lægge forfatteren til last, at han jævnlig synder mod de sprogvidenskabelige theorier og de sproghistoriske kendsgærninger, som sætter os i stand til nu at se sammenhængen. Man må ikke glemme, at hele værket blev udarbejdet i årene 1856—57, og man må ved bedömmelsen af det stille sig klart for øje, hvilke hjælpemidler der den gang fandtes, og hvilke fremskridt den nordiske sprogvidenskab har gjort i de forløbne halvhundrede år.

Foruden de i det foregående påpegede mangler i E.s arbejde, som vi måtte have ønsket fjernede under udgivelsen¹⁾, ville vi have anset det for overordenlig heldigt, hvis hr. Holms tillæg havde foreligget før trykningen af E.s ordsamling og var blevet indarbejdet i denne, selvfølgelig således, at det tydelig kunde ses, hvad der tilhørte hver af dem. Det kunde da også være nåt, at den bornholmske udtale med den i tilfællet brugte lydskrift var blevet føjet til alle ordene efter E.s egen skrivemåde.

Hvad tillægget angår vil man se, at det foruden tilføjelser og rettelser til ord, som allerede findes hos E., og som i reglen er mærkede med anførelstegn, tillige optager et ikke ringe antal ord, der ikke er medtagne af E., og det giver derved dennes arbejde en fortjænstfuld berigelse.

¹⁾ Vi tilføjer, at flere aldeles overflødige henvisninger umiddelbart efter de ord, til hvilke der henvises, kunde være strøgne (således Släwsa og Släwshasa — urigtig Släws- i aftrykket — s. 310, Slöttuer og Slötturijn s. 311, Täjnhärpa s. 349, Tvetules s. 364, Äjllans og Äjlles s. 403), og at flere selvstændige ord eller former, der anføres under et andet ord, burde have været udhævede med fed skrift (således *far* l. 4 u. Fader, og formen *Far* burde være anført s. 67 med henvisning til *Fader*; ligeledes *mark* 215¹¹, *mörijll* 218¹⁸, *näkta* 234 u. *Neita*, *nerast*, *neresta* 235¹³, *frö* og *tusa* 262¹⁵⁻²⁵, *rijnga* 272⁸, *rúa* 273⁷, *sakka* 285¹¹, *snobba* 316₁₃, *svia* 342₁ o. s. v.).

XVIII

Om en meget stor del af disse ord turde det for øvrigt gælde, at E. vistnok forsættig har udelukket dem af sit arbejde, således fremmedord og platte eller obscene ord, skønt der ganske vist af og til findes eksempler på bægge disse kategorier. Men også ord og udtryk, der stemmer nøje med sådanne, som bruges i det almindelige (jævnlig simplere) danske talesprog, har han måske netop på grund af denne overensstemmelse ment at burde udelukke, idet han har stået på samme standpunkt som sikkert næsten alle den gang, at det, der i en dialektdatabog havde særlig interesse og egenlig alene fortjente at optegnes, var alle sådanne ord, former og udtryk, der var ejendommelige for dialekten og ikke fandtes i det almindelige sprog. Denne sorgelige misforståelse har jo des værre gjort så godt som alle ældre dialektundersøgelser meget lidet brugelige, når talen er om at fastsætte almindelige grammatiske regler for dialekten og bestemme dens stilling inden for sprogstammen. Her har netop de almindeligst brugte ord, der stemmer med rigssproget, den allerstørste betydning, og det er ikke den mindste fortjæneste ved hr. Holms tillæg, at det har fremdraget mange sådanne ord, til dels i form af en lille oplysning under et andet ord.

At jævnførelsen med dansk talesprog, som på overordenlig mange steder lå særdeles nær, næsten helt er udeladt i tillæget, har mulig sin grund i, at udgiveren ikke mere end højst nødvendigt har villet overskride de fem ark, hvortil denne del af arbejdet fra først af var beregnet. En yderligere overskridelse på et par sider vilde dog sikkert have været heldig, for at de nævnte jævnførelser kunde være medtagne.

Vi tilføjer endnu, at tillæget ikke sjælden som oversættelse af de bornholmske ord bruger udtryk, der mer eller mindre er dannede efter Bornholmsken for dette særlige tilfældes skyld, men som ikke tilhører det almindelige danske sprog, således 'Drag' s. 422 u. Draw, 'Folkeføde' s. 427 u. folkamåd 1), 'kulke' s. 448 u. Kølpa, 'Lejervold' s. 449 u. Leierzvajl,

'madtidig' s. 452 u. Mådtidier, 'Mundtaal' s. 455 u. Mujnn-tølla, 'Aftengift' s. 457 u. Nattmål, 'omsindet' ø: omstempt s. 459 u. Omsijnnader, 'pindes' s. 462 u. Pijnnas o. s. v. Hvis disse i sig selv uforståelige udtryk skulde anvendes på de nævnte steder, burde de sikkert overalt ved anførselstegn være betegnede som dannede ad hoc.

Med hensyn til vort eget arbejde var det os straks klart, at vi for at undgå forvirring måtte holde os så nær som muligt til det allerede foreliggende, og at vi derfor, særlig hvad lydbetegnelsen angik, måtte fjærne os så lidt som muligt fra den i tillæget brugte lydskrift. I det hele taget har vi også benyttet dens tegn og kun, hvad der forekom os ganske nødvendigt, dannedet det nye tegn *a*, *æ* til forskel fra *a*, *æ*. Men en følge heraf er, at vor lydskrift ikke ganske står på det standpunkt, som nutidens fonetiske forskning vilde kræve, og som vi selv under andre forhold vilde have anset det for rigtigt at indtage.

I øvrigt har vi fra begyndelsen af fordelt arbejdet således imellem os, at Thomsen påtog sig udarbejdelsen af lydlæren, Wimmer af böjningslæren. De første udkast hertil havde vi også bægge under stadigt samarbejde, væsenlig på grundlag af Espersens ordbog og Holms tillæg, fuldendt allerede 1883—84. Men under beskæftigelsen hermed opstod der selvfølgelig for os bægge mange hånde tvivl om enkeltheder, hvis løsning vilde kræve vidtløftige undersøgelser, der ikke kunde foretages med det samme. Hertil kom endvidere snart for den ene, snart for den anden arbejder i andre retninger, som til forskellige tider helt optog os og nødede os til at lægge de bornholmske studier til side. De har dog ingen sinde været helt ude af vores tanker; men vi har stadig, når lejlighed tilbød sig — dels ved undersøgelser på øen selv,

XX

som vi oftere har besøgt, dels ved eksamination her i København af Bornholmere, der var fortrolige med dialekten —, søgt at fuldstændiggøre vort materiale og bringe det i en nøjagtig form. Vi har herunder gjort den erfaring, hvad der også vil fremgå af forskellige bemærkninger rundt omkring i lyd- og böjningslæren, at den bornholmske dialekt i løbet af det sidste halve århundrede i mange henseender har forandret sig under påvirkning af rigssproget, så at mange ord og former, som den gang endnu var i almindelig brug, nu enten er helt forsvundne eller kun kendes af gamle folk. Den samme bemærkning kan jo i øvrigt göres om alle vore sprogarter nu til dags. Ikke mindst af denne grund vil både Espersens ordbog og, som vi håber, vor grammatik, der bægge nærmest er et udtryk for sprogformen, som den lød for mer end en menneskealder siden, have særlig betydning i videnskabelig henseende.

Til grammatikken har vi anset det for hensigtsmæssigt at føje nogle sprogprøver ledsagede af ordret oversættelse, og vi har dertil valgt to af Espersens egne digte og tre af en anden bornholmsk digter J. P. Møller (død 1891 som bagermester i Allinge, oprindelig urmager), en ved sin usædvanlige begavelse og alsidige åndelige interesse mærkelig mand, der vel fortjæner at mindes her. Hans tre digte giver vi blot med vor lydskrift, Espersens tillige med hans egen retskrivning i overensstemmelse med den i ordbogen brugte. Ved Møllers *Halsteðið* har vi fulgt den i Hamiltons Nordisk tidskrift för politik, ekonomi och litteratur, 3. årg., 1868, s. 469 f. (af V. Holm) offentliggjorte tekst, med fjernelse af ikke få der indløbne trykfejl; til grund for de andre tekster er lagt forskellige i Rönne enkeltvis udgivne aftryk, ved Sjökarijn tillige et manuskript af E. selv.

Når det nu endelig efter så mange års forløb er lykkedes os at afslutte værket, skyldes det først og fremmest den levende og stadig usvækkede interesse, hvormed forfatteren af

XXI

tillæget til ordbogen, hr. kantor Viggo Holm, fra først til sidst har været til rede med råd og dåd. Han har ikke blot i sin tid gennemgået vore skrevne udkast, men også nu gennemset det trykte arbejde i korrektur og stadig meddelt os nye og værdifulde oplysninger. For den væsenlige andel, som han på denne måde har i vort arbejde, og som langt overgår alt hvad vi fra anden side har modtaget, bringer vi ham vor hjærteligste tak.

København i December 1907.

Vilh. Thomsen.

Ludv. Wimmer.

INDLEDNING:

BORNHOLMSK SPROGLÆRE

LYDLÆRE AF VILH. THOMSEN   *S. 1—67.*

BÖJNINGSLÆRE AF LUDV. F. A. WIMMER   *S. 68—149.*

SPROGPRØVER

Lydlære.

I. Udtale og lydbetegnelse.

A. Selvlyd.

§ 1. Kvantitet. Selvlydenes længde betegnes her, ligesom i tillæggets lydskrift, ved en streg under bogstavet; enhver selvlyd, der ikke på denne måde er betegnet som lang, er altså kort f. eks. *tåsa* (= Espersens *tossa*) tosse, hank., *kåsta* at koste, *te* til, men *tøza* (E. *tosa*) tosse, hunk., *køst* riskost, *te* (*saj*) at te sig.

De midler, Espersen anvender for at betegne forskellen mellem kort og lang selvlyd, er 1) fordobling af en følgende medlyd som udtryk for at selvlyden er kort; dog anvendes dette middel ingenlunde konsekvent og udelades navnlig i regelen ved sammenstød af flere medlyd, hvor man også efter almindelig dansk udtale må vente kort selvlyd; enkelte gange sættes $\sim$ over selvlydstegnet eller der tilføjes en udtrykkelig bemærkning om at selvlyden er kort. Således skrives f. eks. «hujnn» (= *hož*), men «sjálhujn», «storrja» (= *stårja*), men «morja (rr)» (= *mårja*), «torn (udt. torrn)» (= *tårn*), «glömma» (= *glema*), men «glömsammer» (= *glemsamør*), «glömse» (= *glemsø*), «rasta», «länger», «färmer (k. [ɔ: kort] å) ell. färmer», o. s. v. — 2) Betegnelse af selvlydens længde ved over selvlydstegnet at sætte enten - eller ^, hvilke to tegn anvendes ganske i flæng (undtagen som regel ved a, se nedf.), f. eks. bést (s. 22), bágbést (s. 14); rē og rē, förre (forr-re), forrē' og forre, bágrē, bagrē' og bagre (ss. 14, 85, 268) o. s. v. Heller ikke i anvendelsen af dette middel hersker der dog nogen strængt gennemført konsekvens,

hvorhos det en gang for alle må bemærkes, at slige udtalebetegnelser i regelen kun anbringes ved stamordet og derfra må underforstås til de afledte ord. Undertiden, især hvor længdetegnene - eller - af praktiske hensyn ikke så let lod sig anbringe og der for øvrigt kunde være tvivl om udtalen, tilføjes i parenthes en udtrykkelig bemærkning om at selvlyden er lang «(l.)», f. eks. «Pär (l. å)», «böja (l. ö)», «im (l. i)», «nårta (l. å)». For øvrigt forudsættes det almindeligvis, at selvlyden tilstrækkelig er betegnet som lang ved kun at være efterfulgt af en enkelt medlyd¹⁾.

Hvad selvlydenes kvantitet angår, stemmer for øvrigt Bornholmsk i regelen med alm. Dansk. I visse rækker af tilfælde er der dog afvigelser, dels således at Bh. har kort selvlyd, hvor rigssproget har lang (som oftest ved bevarelse af oprindelig korthed, sjældnere ved forkortelse af oprindelig længde), dels således at Bh. afvigende fra rigssproget har forlænget selvlyden eller bevaret oprindelig længde; dette finder især ofte sted foran *j*, *w*, *ŋ*, *l* samt foran næselyd, *r* og *s*, når derefter følger endnu en medlyd. Eksempler herpå vil fremgå af det følgende. I ikke få tilfælde er for øvrigt kvantiteten noget ubestemt og skiftende; navnlig bliver ofte en selvlyd, som ved stærkere akcentuering eller tydeligere udtale er lang, ved mindre eftertryk eller i hurtigere tale kort eller dog forholdsvis kortere, f. ex. *haŋ* (han, med eftertryk; en han), men ubetonet *haŋ*, *Klaus*, men *Klaus Klausen* med kort *a* i det her svagt betonede fornavn.

§ 2. De enkelte selvlyd. *a* er det almindelige korte *a* som i dansk kat, dog navnlig måske i ubetonede stavelser samt i forbindelsen *aj* med en «lysere» udtale, der i overensstemmelse med Jespersens lydskrift (se Dania I s. 64 nr. 76) kunde betegnes *ā*. Her bruges dog overalt blot *a*.

ą (i Tillægget ligeså; hos Espersen, for så vidt længden udtrykkelig er betegnet, *ā*, ikke å undtagen i jårn s. 155)

¹⁾ Det nu og da forekommende tegn ' har hos Espersen kun etymologisk betydning og udtrykker, at en eller anden lyd er bortfalden f. eks. *d* i *a'stā* (se *adstā*), *va'*, *le'*, *fre'* (=frēd), *hvorti's*, den ubetonede selvlyd (ə) i *pårs'la*, *pårs'la* o.l. Tegnet ' anvendes kun for at betegne ordets trykkakcent uden hensyn til selvlydens længde eller klangfarve, f. eks. *barnóst*, hvor længden af *o* er angivet ved tilføjelsen «(ô)», *fórsjinn*, *kómpañ*, *témad* (med kort *e*).

er det lange «lyse» *a*, omrent som almindeligt dansk *a* i gade.

å, *æ* betegner det «mørkere» *a*, der fremkommer ved at den bageste del af tungen trækkes mere tilbage end ved udtalen af det alm. *a*. Hyppigst er denne lyd som lang, *å* (i Tillæggets lydskrift *å*, hos Espersen i flæng å eller ä eller, hvor en særlig betegnelse af længden anses overflødig, a; hos Skougaard ä), og stemmer da med det svenske eller norske lange *a* i sal. Som kort forekommer den kun undtagelsesvis udenfor forbindelsen *au aw* (se s. (6)).

å (= Till.) er i det hele ikke så åbent som alm. da. kort å, o i blåt, blot, men nærmest == å eller, særlig ved svagere tryk, ø efter Danias lydskrift (I s. 68 nr. 83, 84), med mere eller mindre tydelig fremskydning henimod midttungestillingen (jfr. smst. s. 69 f.). (E. bruger oftest o, dog således at han, især hvor udtalen er forskellig fra alm. Da., yderligere antyder den åbne udtale ved at tilføje å i parentes eller ved andre midler; sjældnere bruger han å, navnlig i tilfælde, hvor skriftsproget har a eller bruger tegnet å, aa.)

å (= Till.; E. å, sjæld. o), den tilsvarende længde, ligger kun i enkelte stillinger — særlig vistnok foran *v* og *g* som *kåva*, *båg* — temmelig nær ved alm. da. å, o i ord som åg, love (måske dog almindelig lidt fremskudt); ellers er lyden derimod gennemgående mindre åben, omrent == Danias ø, og ved fuldt tryk tillige mere eller mindre tvelydsagtig, omrent som ø, øø, f. eks. *måna* == *mø̄ndā*. Disse nuancer adskilles ikke her; der skrives overalt å.

o (= Till.; E. undertiden o, oftest i overensstemmelse med skriftsproget u, hvorved han ikke sjældent tilføjer o i parentes) er omrent samme lyd som alm. da. hos, tung, dog — navnlig måske foran mouillerede medlyd — lidt nærmere ved den i tysk hund, eng. full, Danias ø (se dette I s. 66 nr. 80).

ø (= Till.; hos E., for så vidt længden udtrykkelig er betegnet, ö eller ø) adskiller sig fra det lange o i alm. da. bo, fod ved en mere eller mindre fremtrædende tvelydsagtig udtale som *gu* eller *g^u* (omrent == ist. ó eller eng. o f. eks. i go).

u er ikke mærkelig forskelligt fra alm. da. u i kusk, vindue, kun i udlyd ofte omrent *uw*.

u (= Till.; E. û, ù eller u, ofte med tilføjelse af «langt u»), den tilsvarende lange lyd, er derimod mere forskellig fra alm. da. u i huse og ligger nærmere ved svensk eller endnu mere norsk u, der klinger som en mellemlyd mellem u og y (ù, Dania I s. 69 f.). Men det bh. u afviger dog efter herfra ved at have en mere eller mindre fremtrædende tve-lydsagtig udtale, idet det afsluttes med et almindeligt u eller w, altså som *iu* eller *iw*, hvad der navnlig er tydeligt i udlyd. Ved siden heraf begynder u især ved stærkere eftertryk ofte med et lidt mere åben lyd, der endog kan nå så langt ned som omtrent til den lyd, der her betegnes ø (se nedenfor); på denne måde bliver u altså omtrent == øuw. Med hensyn til begyndelsespunktet for dette forslag og omfanget af den skala, som u derved kan gennemløbe, synes der at herske en del forskellighed, der dels er afhængig af det eftertryk, hvormed vedkommende stavelse udtales, idet afstanden vokser med eftertrykket, dels synes at være af individuel art; i det hele turde den stærkt sammensatte udtale være hyppigere hos de ældre end hos de yngre og mere fremtrædende på landet end i byerne. (Til denne udtale af u siger E.s bemærkning ved du s. 54 «sædv. med et Forslag af e ell. ä»; men fænomenet er ingenlunde indskrænket til dette ene ord.)

æ (= Till.; E. i regelen ä, sjældnere e, ofte begge stavemåder ved siden af hinanden) er samme lyd som i alm. da. hest, præst, idet naboskabet med et r også i Bh. medfører en åbnere udtale end ellers.

æ (= Till.; E. i regelen ä, sjældent ē som «vēj eller väj (l. ä)» ø: *væj*, s. 384), den tilsvarende lange lyd, adskiller sig fra alm. da. langt æ væsentlig kun ved ikke at være helt ensartet i hele sin længde, men omtr. == øə. Foran og efter r er æ tillige måske endnu lidt mere åbent end i alm. Da.

e (= Till.; E. e, i, hvorom se § 42 anm.) er på det nærmeste samme lyd som i alm. da. ved, fisk, et meget lukket e, der ligger overmåde nær ved et åbent eller «brede» i (j Dania I s. 59, 61).

e (= Till.; E. i flæng ē, ê eller e) er det lange lukkede e som i alm. Da. sele eller ved stærkere tryk omtrent øə.

i (= E., Till.) er det almindelige rene i som i vi, vittig, i udlyd dog ofte udtalt omtrent ij. Med i betegnes her tillige

den lidt mere åbne, dog nærmere ved *i* end ved *e* liggende lyd, der kan høres foran palatale medlyd, som *ij*, *fik*; ligeså foran *ʃ* og *l* i ubetonede stavelser (jf. Dania I s. 70 nr. 89).

ɛ (= Till.; E. *ī*, *i*) er den tilsvarende lange lyd, der adskiller sig fra alm. da. i f. eks. *i bide* ved en gennemgående, om end måske stærkest i udlyd fremtrædende, tvelydsagtig udtale *ij* eller nøjagtigere med Danias lydskrift *ji(j)* (jf. Dania I s. 60), ofte begyndende med en endnu mere åben lyd, *e* eller *æ* — ganske parallelt med de ved *u* omtalte forhold.

ö, *ø* (= Till.; E. *ö*) er det åbne *ö* som i alm. da. *höns*, *höne*, *dör*. På Bh. forekommer regelmæssigt kun det lange *ø*, ganske undtagelsesvis (foran *r*) det korte *ö*.

ø (= Till.; E. dels *ö*, dels *y*), der kun findes som kort, er den lukkede *ø*-lyd som i alm. da. *kød*, *lyst*, måske lidt mere hen ad *y* (jf. Dania I s. 59).

y er alm. da. *y i bygge*, men bruges her tillige som udtryk for den lidt mere åbne lyd, der kan indtræde foran palatale medlyd, som *tyṛja*. Jf. ovf. *i*.

y svarer til alm. da. langt *y i byde*, kun med en lignende afvigelse som ved *u* og *ɛ*, idet lyden (tydeligst i udlyd som *by*) ikke altid er ganske ensartet i hele sin varighed, men i regelen begynder lidt lavere, *yy(j)* efter Danias lydskrift (jf. Dania I s. 60), undertiden med endnu lidt større afstand mellem begyndelse og slutning.

ə udtrykker her den kun i ubetonede stavelser forekommende selvlyd, der i skriftsproget betegnes *e*, som *bonde*, *bønder*. E. bruger herfor ligeledes *e*, medens denne lyd i Till. betegnes *'*. Udtalen af denne selvlyd er for øvrigt på Bh. endnu mere skiftende end på alm. Da. (jf. Dania I s. 70 f.); men da det ikke er muligt her konsekvent at betegne farven i de enkelte tilfælde, bruges overalt blot *ə*. Meget ofte udtales den med læberunding, især foran *r* eller under indflydelse af nærliggende labbelyd, og kan da nærme sig meget til *o* (eller *ø* Dania a. st.), f. eks. efter *w* i *mawər*, endnu oftere dog til *ø*, f. eks. *kānər*, *biŋər* (= *-ør* eller *-or*), *ləvər* (= *-ør*), *ləvənə*; *sonəp* ell. *sonəp* (jf. s. 145 *hällömössa*, der efter E.s almindelige lydbetegnelse skulde have været skrevet *hälle-*).

§ 3. Tvelyd og tvelydsagtige forbindelser. Foruden den i det foregående omtalte tvelydsagtige udtale af visse, som enkelte lyd betegnede selvlyd forekommer der for-

skellige arter af tvelyd endende i virkeligheden på en selvlyd af *i*- eller *u*-farve, der imidlertid her af praktiske hensyn som regel betegnes *j*, *w* ligesom i Till. (jfr. Dania I s. 42 f. nr. 7, s. 49 nr. 40). Kun i visse tilfælde, hvor der efter tvelyden endnu følger en medlyd i samme stavelse, synes både udtalen og lydudviklingen så bestemt at forudsætte *u*, at en skrivemåde med *w* her ikke vilde være paa sin plads, f. eks. *šaurta* skjorte, *fjaurtan* fjorten, *hauð* hoved.

Af sådanne forbindelser begyndende med en kort selvlyd, som dog delvis kan forlænges mere eller mindre i visse stillinger, findes: *aj* (*ai*, Till. *aj*, *aj* = Danias *āj*), *āj* (*āi*, Till. *āj*, *āj* = Dan. *āj*), ved forlængelse af det første led nærmere *ωj* eller *āj*) og *aw* (*au* = Dan. *āw*) skiftende med en udtale *āw* (*āu* = Dan. *āw*; Till. *āw*, *āw*) og altid med kort første led.

Derimod forekommer *aw* (*au*) med det lysere *a* (Dan. *āw*), og ligeså måske *ej*, *ew*, kun som afarter til de nedf. omtalte forbindelser *aw*, *ej*, *ew* ved hurtig udtale eller svagere tryk (jf. § 1 slutn.), og det er endda tvivlsomt, om det første led her nogensinde bliver helt kort.

Af E. betegnes *aj* oftest, i overensstemmelse med alm. dansk rettskrivning, *ei*, sjældnere *ai*. Denne forskel har intet med udtalen at gøre, men retter sig blot efter hvad der forekommer ham at stemme bedst med etymologien eller den almindelige rettskrivning (jf. f. eks. bemærkningen under *glaia* s. 105, *ait* og *eit* s. 3, *meina*, *maina* s. 221, *skraiturijn* eller *skreiturijn* s. 300 o. fl.). Forbindelsen *āj* betegner han *oi*, *aw* dels *au* dels *ou*, oftest med begge skrivemåder ved siden af hinanden, hvorved da undertiden *ou* fremhæves som særlig tilhørende Vestlandet eller Rönneegnen (se f. eks. *au* s. 11, *baune* s. 21, *houd* s. 137 o. a.); om et ord alfabetisk opføres under *au* eller *ou*, synes kun at rette sig efter etymologiske hensyn eller efter hvad der kommer nærmest til skriftsprogets form.

§ 4. Ved siden af de nu omtalte forbindelser forekommer der en række lignende, begyndende med en lang selvlyd, der dog delvis kan forkortes mere eller mindre (jf. § 3), nemlig *aj*, *ej*, *ōj*, *aw*, *ew* (i Till. betegnede på samme måde). Medens også her det sidste led som uddyd eller foran en medlyd i virkeligheden må siges at være en selvlyd, f. eks. *ej eg*, *stewla* stövle, = *ωj*, *sdewla* efter Danias lydskrift, er forholdet et

andet foran en selvlyd, idet stavelsegrænsen da falder efter den lange selvlyd, og *j*, *w* tilhører den næste stavelse, f. eks. *æ-jøn*, *æ-wa* øve. Desto naturligere er det her at betegne det sidste led med *j*, *w*.

Også E. skriver her altid *j*, *w*, medens han i de i § 3 omtalte forbindelser bruger *i*, *u*. Brugen af *j*, *w* indeholder da hos ham tillige et udtryk for at den foregående selvlyd er lang, selv om dette ikke på anden måde er angivet, f. eks. *läjs*, *läjsafidijng*, *läjder*, *äja* «(l. ä)», *awtan* «(ä)», *äwla*. (Uheldig er den dobbelte betydning, *j* hos E. kan have foran *l* og *n* på grund af hans anvendelse af *jl*, *jn* som udtryk for de palatale medlyd *ł* og *ń* (se s. (9)), f. eks. *äjl al*, *fl. äje*, d. v. s. *äl*, *alə*, men *näjl negl*, *näjla nagle*, *navle*, *snajl = sneil* (s. 315) *snegl*, med *aj + l*, ligeså f. eks. *äjn*, *äjnen* anden, d. v. s. *aj*, *ajøn*, men *lajna* (s. 200), *lajnta* (s. 448) med *aj + n*.)

B. Medlyd.

§ 5. Af medlydene udtales *f*, *s*, *j*, *m*, *n*, *l*, *h* som i almindelig dansk (h foran j og v er hos E. blot traditionelt og udtales ikke); ligeledes *p*, *t*, *k*, der i forlyd er aspirerede, efter *s* er faldne sammen med *b*, *d*, *g*, hvorfor der i Till. skrives *sb*, *sd*, *sg*. Her beholdes dog den almindelige skrivemåde *sp*, *st*, *sk*.

b, *d*, *g* udtales i forlyd som i rigsmålets *bære*, *du*, *gå*, altså ustemt. I ind- og udlyd træder derimod stemmeklangen tydeligt frem ligesom i svensk *äbb*, *badda*, *ägg* eller engelsk *ebb*, *lad*, *leg* (*b* heller aldrig som *v*, *w*).

Den til *d* svarende «åbne» (spirantiske) lyd er *ð*, der ligesom ellers på Dansk kun kan forekomme efter en selvlyd, men på Bh. udtales bestemtere med tungespidsen og med ringere åbning end f. eks. i alm. da. bade (Jespersen, Fonetik § 210; Dania I s. 45). Renest høres denne lyd efter en lang eller en ubetonet selvlyd, hvorimod udtalen efter en kort betonet selvlyd synes mere eller mindre svævende mellem *d* og *ð*; dette betegnes i Till. som regel med *d*, medens man her har anset betegnelsen *ð* for at komme udtalen nærmest (se § 74). E. har, som skriftsproget, altid *d*; kun undtagelsesvis tilføjes «dh» eller «blødt d» (se *flödd*, *lödd*, *lödda*). — Den

til *g* svarende spirantiske lyd *q* (som i *bage*) er derimod fremmed for det rene Bh., der kun har det stemte *g* (jf. § 106).

v er den stemte læbetandlyd som i være, have eller som engelsk *v*, vel at adskille fra *w* = eng. *w* (jf. s. {6}), om end *v* i enkelte stillinger navnlig ved hurtig udtale kan løbe over i *w* og omvendt.

z er den stemte *s*-lyd = fransk eller engelsk *z*, som målet adskiller nøje fra det stemmeløse *s*. E. bruger ikke nogen særlig betegnelse for denne lyd til forskel fra *s*, og kun i enkelte tilfælde, ikke på langt nær i alle, er udtalen *z* antydet ved tilføjelse af «blødt (bl.) *s*, *ss*» (se f. eks. *bissa*, *bessa*, *boss*, *bossja*, *bossm*, *byssja*, *böser*).

ç er en i visse stillinger indtrædende afart af *s*, et «supradentalt» *s* eller *š*, der dannes ved at hæve det forreste af tungen op mod gummerne (jf. Jespersen, Fonetik s. 218 § 192; Dania I s. 47). Det er omrent samme lyd som indtræder i Norsk og Svensk i forbindelsen *rs*. E. og Till. adskiller ikke denne lyd fra almindeligt *s*, og i det følgende lades denne nuance som regel også ubetegnet.

š bruges her i stedet for E.s og Till.s s.j. Det er omrent samme lyd som eng. *sh*, tysk *sch* (Dalias *ʃ*), dog mere *j*-holdig, måske snarest som den af Storm, Norvegia 1884 s. 119 og Engl. Philologie² I, 1 s. 72 (jf. Jespersen, Fonetik s. 244 § 209) som «palatalt eller mouilleret *š*» bestemte norske (og polske) lyd. (Med denne har Storm i mundtlig meddelelse jævnstillet den bh. lyd.)

ķ og *ǵ* — hvilke tegn her beholdes fra den i Till. brugte lydskrift — er nær beslægtede, men ikke identiske med eng. *ch*, *j* (*tš*, *dž*), med hvilke de i Dania I s. 46 umiddelbart sammenstilles (*tʃ*, *dʒ*)¹. De bh. lyd ligger sikkert lidt længere tilbage eller dannes med en lidt større strækning af tungefladen end disse og må opfattes ikke som «palataliserede fortungelyd», men som rent palatale lyd (med Dalias lydskrift *fc*, *gj*, se Dan. I s. 49 f., måske endog med *γ0gh* efter Jespersens analfabetiske betegnelse, så at de ligesom begynder med en blanding af *f* og *k*, *g* og *g*). Efter en selvlyd fremtræder

¹⁾ Det er muligt, at en sådan lyd *tš* undertiden kan høres, svarende til oprindeligt *tj* og lidt forskelligt fra *ķ* (<*kj*). Men det er da tilslært; det almindelige er i alle tilfælde *ķ* (E. *kj*).

forskellen fra de eng. lyd også tydeligt ved at der på Bh. høres en *j*-agtig overgangslyd («glide») fra selvlyden til *k*, *g*. E. betegner disse lyd i forlyd og efter en medlyd *kj*, *gj*, efter en selvlyd *jk(k)j*, *jg(g)j*.

ŋ er den hertil svarende næselyd — fransk gn i signe (g Dania I s. 50), dannet lidt længere tilbage end det «mouillerede» *ȝ* f. eks. i Jysk. Af E. betegnes *ŋ* dels jn (fordoblet jnn) dels jng eller jn(g). Denne forskellige betegnelse udtrykker aldeles ikke nogen forskel i udtalen, men tilføjelsen af g er rent etymologisk; jf. f. eks. s. 205 «lijnner eller lijngter (thi Oprindelsen er uvist)», s. 257 pijn(g)eſ, s. 386 «vijnga-väjnga (vijnna-vänna?)». Jf. om jn = *j + n* ovf. s. {7}.

ȝ er = ng i mange, n i tanke.

Af l-lyd forekommer foruden det almindelige *l* også *l̄*, det palatale (eller mouillerede) *l*, samme lyd som italiensk *gl* i egli (Jespersen, Fonetik s. 252 § 215; Dania I s. 50 nr. 46 *J*, ikke ȝ smst. s. 45 f. nr. 27). E. udtrykker denne lyd ved jl (fordoblet jll). Om jl i en anden betydning, = *j + l*, se ovf. s. {7}.

r udtales af ældre almindelig med tungespidsen (Danias *z*, *z̄*, I s. 48), af yngre mere og mere som drøbel-*r*, endnu dog som regel med tydelige svingninger, og alt efter stillingen stemt eller ustemt (Danias *z*, *z̄*, I s. 53 f.). (Det er denne sidste udtale, særlig hvor den fremtræder stærkt udpræget eller afvigende, hvorom der bruges udtrykket *ragla* eller *rægla*, egl. ralle, se s. 278.)

§ 6. Medlydenes kvantitet. E. skriver (se ovf. s. {1}) dobbelt medlyd efter en kort betonet selvlyd, enkelt efter en lang betonet og enhver ubetonet selvlyd. Dette er hos ham dog kun at betragte som et middel til at betegne den foregående selvlyds kvantitet, ikke som et udtryk for selve medlydenes virkelige kvantitet.

Hvad de stemte medlyd angår, sættes i Till. efter kort selvlyd altid længdestregen under dem, når de står foran en anden stemt medlyd (f. eks. i forbindelser som *dr*, *gl*, *bl*) eller mellem to selvlyd, delvis også i uddyd, konsekventest her ved *b*, *d*, *g* og *ȝ*. Da medlyden i disse stillinger (i det førstnævnte tilfælde tydeligst foran *r*, *l*) i det mindste ved distinktere udtale

synes at være lang eller dog halvlang, har man anset det for fuldt forsvarligt i det væsentlige at følge Till.s lydbetegnelse.

Noget mere tvivlsomt er det, om de stemmeløse medlyd (*p, t, k, f, s*) altid kun er korte som i alm. Dansk, eller om de efter en kort selvlyd, på lignende måde som de stemte lyd, kan blive noget længere. Dette synes at være tilfældet, om de end næppe nogensinde bliver egentlig lange som f. eks. i Svensk. Som udtryk herfor har man fundet det forsvarligt og tillige hensigtsmæssigt at tilføje længdetegn også under disse, hvor det synes at stemme med den distinktere udtale.

C. Betoning.

§ 7. Herom kan kun oplyses, at Bh. ligesom dialekterne på de sydlige øer ikke kender stødet og ej heller har forskellige musikalske akcenter således som Svensk. Der er imidlertid et bestemt fremtrædende, men ensartet musikalsk element tilstede, som det dog ikke er lykkedes nærmere at bestemme. Til betegnelse af trykakcenten bruges her '.

II. De enkelte lyd.

A. Selvlyd.

a.

§ 8. Det korte *a* svarer i betonede stavelses regelmæssigt til ældre og nyda. kort *a* foran oprindelig lang medlyd eller en medlydsforbindelse (med de i følgende §§ omtalte undtagelser), sjældent foran opr. enkelt medlyd; undertiden har Bh. herved bevaret et opr. *a*, hvor Nyda. ved yngre udviklinger har fået andre lyd. Eksempler: *kat*, *hastu-ør* hastig, *lan* land, *væn* vand, g. d. vatn, *mæk* maddike, orm, *nær* nar, *skaða* skade (fuglen); *lað* læs, g. d. las[s], *vaga* vugge, isl., sv. vagga, *hart* (forældet, nu sædv. *hårt*, g. d. hart), ik. af *hår* hård.

Sjældnere er *a* indtrådt for opr. langt *ā* foran lang medlyd, f. eks. *atan* atten, *nat* (isl. natt), *rat* (nu sædv. *råt*) ik. af *rå-r* rå, isl. hrått.

§ 9. Foran *r* (*rr*) har Bh. ofte fået *a* i stedet for *æ* f. eks. i *ar* bogstavet *r*, *faras* «færdes» (s. 67), *faru-ør* færdig, *hara-bræ-r* hærdebred, *harø* herre, *harød* herred, *larit* lærred, *vara* være (vel egl. den ubetonede form), *varø*, *va(r)st* værre, værst, *va(r)søns* «verdsens» (s. 499), *farm-ør*, sædv. *færm-ør* (s. 92) ferm. Undertiden kan det være tvivlsomt, om *a* er oprindeligt eller sekundært, som *star* en stær, isl. *stari*, æ. d. *star* og *ster*, *jarta* hjærte, g. d. *hiartæ*, hvor det er muligt, at *r* blot har forhindret overgangen af *a* til *æ* (jfr. § 13 og *jawn-ør* § 17).

§ 10. Forbindelsen *aj* (*ai*, E.s *ei*, *ai*, s. (6)) er i ægte bh. ord (gennem *æj) fremgået af g. d. *ægh*, *egh*, *igh*, med kort eller langt *æ*, *e*, *i* (isl. *æg*, *eg*, *eig*, *ig*, *íg*). Således i udlyd og foran en selvlyd, f. eks. *aja* eje, g. d. *eghæ*, *daj* dej, g. d. *degh*, *laja* en, at leje, isl. *leiga*, *laja* et leje, *vaj* vej, g. d. *vægh*, *saja*, *saj* sige, g. d. *sighiæ*, *taja* tie, g. d. *pighiæ*, *kvaja* kvie, isl. *kviga*, *maj(a)* kønslem, norsk *mige*, *paja* pige, *staj* sti, isl. *stigr*, *staja* 1. en stige, isl. *stigi*, 2. at stige, isl. *stíga*.

I udefra indkomne ord svarer *aj* til *ei*, *ej*, som *arbaj* et arbejde.

I ordene *fraja* at fri, *bejle*, og *raja* at ri (?s. 266; sædv. *rj*), svarer *aj* tilsyneladende til blot *i*; måske er *aj* her undtagelsesvis udviklet af den s. (5) omtalte tvelydsagtige udtale af *i* under indflydelse af det foregående *r* (jfr. § 13 slutn.; næppe af *ig* i mnt. vrigen — vrien, rigen).

I enkelte tilfælde er der oprindeligt ikke *g*, men *k*, hvilket da, særlig i visse hyppig brugte ord, må antages tidlig at være blevet til *g*; således *maj*, *daj*, *saj* < *mik*, *pik*, *sik*, *majiñ* megen, isl. *mikinn*; ligeså f. eks. *najiñ* nogen (*nækinn?; sv. naken), *laja* at læge (s. 449), *raja* en rejé (sv. räka).

§ 11. Foran medlyd (*r*, *l*, *n*, *d*, *t*, *s*) har *aj* samme oprindelse. Også foran de stemmeløse lyd *t* og *s* forudsættes herved, stummende med øvrige danske dialekter, ældre *q* (*gh*), ikke umiddelbart *k*. Således *brajda* bebrejde, on. *bregða*, *stujða* fort. af *staja* stige, *hajra* hejre, g. d. *hegræ*, *sajra* sejre.

I modsætning til § 10 er der imidlertid foran en medlyd en stigende tilbøjelighed til at forlænge *a*, så at lydbindelsen falder sammen med det i § 15 omtalte *aj*. Af E. (og på samme måde i andre ældre optegnelser fra 18. og 19. årh.) skrives i denne stilling som regel blot *e i*, d. v. s. *aj*

(s. (6)) ligesom i de i § 10 omtalte tilfælde, f. eks. eil igle, leil træbimpel, seil segl, sejl, speil (feila violin, æ. d. fedle, feile), eina formå, overkomme (ikke = d. evne, men formelt = egne), Seine Signe, leid murlægte, eita ægte, kjeita kejte, neita nægte, seit en sigte, Neise Neksø, seis en le, mnt. seise, seis seks. I nogle tilfælde antyder han udtalen *aj* (äj, aj) ved siden af *aj* (e i), f. eks. s. 3 «ait, ajt s. eit» (glemt s. 62, jf. s. 424), s. 155 «jeita, jajta», s. 222 «meita, mājta», s. 233 «nājl it. neil», s. 315 «sneil, snājl». I Till. er derimod *a* i denne stilling gennemgående betegnet som langt, idet der i lydskrift med få undtagelser altid skrives *aj*, og dette må nu siges at være den normale udtale (med den s. (2) § 1 slutn. omtalte begrænsning). Se videre § 16.

§ 12. I ubetonede stavelser — aflednings- og böjningsendelser — forekommer kort *a* i det hele i nøje overensstemmelse med oldsprogét, f. eks. -sam-ør -som, g. d. -sam-ær (som *ensam-ør* ensom); *gamal-ør* gammel, isl. gamall, *samar* sommer, isl. sumar, *mánað* måned, isl. mánaðr, *mark(n)að* marked, isl. marknaðr; i de svage substantiver som *kána* kone, isl. kona, *öra* øre, isl. eyra, *hána* hane, isl. hani, cas. obl. hana; *bognasnak* bondesprog, isl. bónda- (af *bogn*, isl. bóni); i verbernes infinitiver som *kaða* kalde, *læza* læse; i de svage verber, hvis stamme opr. ender på *a* som *ana* ånde, *anar*, *anaða* (i hvilken sidste form endelsen -ða for -ðə, som man egentlig skulde have ventet, sandsynligvis skyldes en tiljævning til stammeudlydens *a*); småord som *saman* (nu dog oftere *samən*), isl. saman, *úðan*, *sajtan(s)* sagtens, *þærna*, *gta* ofte, *ilja* ilde, samt med *a* for *ə* efter analogi af andre adverbier på -a *iðja* inde (isl. inni), *úða* ude (isl. úti), *ápa* oppe (isl. uppi), *néra* nede (isl. niðri); efter samme analogi udtryk som *i sœwna* i sövne, *i tja* i tide, o. l. I bestemte flertalsformer som *kánarna*, *venarna* ved siden af de ubestemte som *kánor* koner, *venor* venner, må *a* skyldes en tiljævning til artiklens *a*.

I sammensatte ord, især i det svagest betonede led af dem, kan *a* svare til ældre langt *a* eller bero på at forlængelsen af kort *a* forhindres eller ophæves, f. ex. talord på -tan = isl. -tán som *trætan*; *sønda*, *meda* middag, men *da* dag; *farfar* farfader, men *fær* fader. Således ofte i sammenhængende tale, jfr. s. (2); på denne måde f. eks. *la* tillade (E. s. 200, 448).

(Foran tonstavelsen findes *a* ved forvanskning i visse ord af fremmed oprindelse, som *manút* minut, *pastǿl* pistol, *lakǻj(a)* levkoj, *barnǿst* fælt, nt. bernausch o. l.)

a.

§ 13. Af de to til *a* svarende lange lyd (s. {2} f.), der begge som regel udgår fra ældre kort *a*, er særlig det lyse *a* i modsætning til *æ* bundet til visse stillinger.

ā < g. d. *a* forekommer i stort omfang foran *r*, når der efter følger eller tidligere har fulgt en anden medlyd, meget sjældent foran enkelt *r*, f. eks. *kær* karl, *karpa* trækasse, *fara* (og *fara*) at fare, *kara* klukke, *skarpan* skarpen, *varp* rendegarn, *bark* bark, *barkøna-røør* gulerødder (lån fra øst-nt. barkeren, burkane, jf. russ. borkán, lett. burkáns), *harka* harke, *mark* mark, *mark(n)að* marked, *snarka* snorke (sv. snarka), *arm* arm, *harmso* harmfuld, *karm*, *varm-ør*, *barn*, *barssæj* barselseng, *garn*, *Karna* Karen, *Marna* Maren, *marna* lysestage, *skarn* skarn, *skars* skarns.

I denne stilling er endvidere *a* ganske almindelig — i tidligere tid, som det synes, endnu lidt hyppigere end nu til dags — trådt i stedet for *æ* (eller undertiden måske overgang af *a* til *æ* forhindret ved *r*), f. eks. *art* ært, *smart-ør* smækker (sv. smärt), *snart* snært, *stært* stjært, isl. stertr, *tvært* tvær-t, *marķa*, -o at mærke, et mærke, *sark* særk, *vark*, -a værk, -e, smerte, *kvarka* kværk, *larka* lærke, *stark-ør* stærk, *vardøn* verden, *farsk-ør* færsk, *parsla* (og *pærsla*) persille, *tarska* tærské, *parla* (foræld., nu *pærla*) perle, *Harmøn* Herman, *swarm* sværm, *kvavn* kværn, *jærn* jærn, g. d. iarn, *jarna* hjærne, isl. hjarni.

Mæk *dær* dør (nu sædv. *dør*).

Enkeltvis synes *r* at have bevirket overgang af et efterfølgende *æ* til *a*, som *braja*, sædv. *bræja* bræge, *vræwl* og *vræwl* vrøvl (s. 390), *ræw* anus, g. d. røv (jfr. § 41).

§ 14. *a* af ældre *a* findes gennemgående foran *l* (< g. d. *ll*, *tl*) og *ŋ* (< g. d. *nn* og i låneord *n* foran ældre [t]z [d s]), f. eks. *al* al, isl. allr, *bal* balde, *fala* falde, g. d. fallæ, *gal* galde, *hal* en klippe, ist. ballr, *kal* kalde, *stal* stald, *swal* fort. af *swæla* svulme, on. svella, svall, *väl* plads, mark (af *vall), *vala* valle, g. d. vatlæ;

aŋiŋ, *aŋ* anden, g. d. annæn, *baŋs* bande, *graŋ-ør* fin, pæn

(sv. grann), *ha᷑j* han, med eftertryk, en han (s. (2)), *ka᷑ja* kande, *ma᷑j* mand, *ta᷑j* tand; *dæ᷑js*, -a dans, -e, *kra᷑js* krans, æ. d. kran(t)z, *ma᷑jsa* sildegarn (sæll. mantser, mnt. manse, mantze).

Anm. En forbindelse *a᷑j* findes kun i visse tilfælde, hvor *a* er beholdt fra ordets øvrige former foran en for hankönnet karakteristisk endelse *ȝ*, således i *dæ᷑j*, *stæ᷑j*, den bestemte form af *dæ* dag, *stæ* sted, eller i tillægsord som *ha᷑j*, hunk. *hæn* havesyg (af *ha* have), *ta᷑j* tagen (af *ta*; E. s. 246 påtājn o: *påtæ᷑j*), *næ᷑j* nogen = *någi᷑j*.

En g. d. forbindelse *ald* bliver til *åł* (§ 30, 2), *and* som regel til *æn* (§ 21), sjældnere til *an* (§ 8), *atn* til *an*.

§ 15. *a* < opr. *a* findes gennemgående i forbindelsen *aj*, der 1) svarer til *aj* i de andre nordiske sprog, som *maj* Maj, *ha᷑ja* trække op (sv. haja), *swa᷑ja* (s. 341), *kaja* (s. 157 læs kaja) kå (sv. kaja), 2) foran en medlyd (*t*, *d*, *s*, sjældnere *l*) er trådt i stedet for *aq af g. d. *agh*, som må forudsættes også hvor man foran *t* og *s* skulde vente *ak*, f. eks. *ajt* agt, *-ajtu-ør* -agtig, *jajt* jagt, *majt* magt, *sajt* sagt, *sajtans* sagtens, *vajt* vagt, *rajts* rakte (af *ræ᷑ka*) o. l., se formlæren; *-lajd-ør* egl. lagt, g. d. laghdær (s. 200; E.s anden gisning er uholdbar), *tajdø* tav, isl. þagdi (af *taja*); *dajs* (i sms., s. 45 f.) dags (men *dæ* dag), *lajs* laks, *sajs* saks, *strajs* straks; *najla* nagle (også navle, g. d. naflæ, hvad der må bero på en sammenblanding af dette ord med hint).

§ 16. Som omtalt § 11 er *aj* i det mindste nu også den almindelige udtale foran en medlyd, navnlig *t*, *s*, *l*, *n*, i tilfælde hvor man sikkert tidligere har haft *aj* (for *æj) med kort selvlyd < g. d. *a᷑gh*, *egh*, *igh* samt *ei*. F. eks. (jf. § 11) *ajl* igle, *najl* negl (eller efter § 15 af g. d. *nagh*?), *sajl* 1. segl, 2. sejl, *spajl* spejl, *snajl* snegl, *ajna* formå, *sajna* segne, *ajt*, 1. gigt, æ. d. ikt, 2. ægt, pligtkørsel, *ajta* ægte, *kajta* kejte, *sajta* sigte (jf. s. 472), *ansajt* ansigt, *slajt* slægt, *sajs* 1. seks, 2. en le (ganske som *sajs* saks § 15), o. s. v.

På samme måde med eftertryk *naj* nej, ved siden af *naj*.

§ 17. *a* findes gennemgående foran *w*, hvorved forbindelsen *aw* (jf. s. (6) §§ 3 og 4) svarer dels til g. d. *av*, *af*, dels i udlyd og foran en selvlyd almindelig til g. d. *agh*, f. eks. *graw* grav, g. d. graf, *grawu* grave, *haw* hav, g. d. haf, *staw* stav, *hawra* havre, *tawla* tavle, *hawn* havn, *jawn-ør* jævn, g. d. iafn-ær, *nawn* navn, *awtan* aften, *rawsa* rive (sv. rafsa); *hawa* en have, g. d. haghæ, *bəhawra* («behage») synes om, *jawa*

jage, *law* lag, et lav, *mawa* mave, g. d. maghæ, *mawær* mager, *saw* sav, g. d. *sagh, *slaw* slag, *gavn* gavn, g. d. gaghñ, gaghæn.

Til opr. o svarer *a* undtagelsesvis i *saw* sove, g. d. sovæ. Om *raw* anus se § 13 slutn.

§ 18. Sporadisk forekommer *a* endelig i andre stillinger, hyppigst foran *v* (af ældre *p*, sjæld. *f*) f. eks. *skav* et skab, *gava* gabe, g. d. gapæ, *skrava* skrabe, *slava* slave, *tava* tabe, *skavt* skaft; lige så *habak* høg, mnt. havek, *laða* (ikke ladda, se s. 200 under la) lade som, lade ilde o. l., *bølgðiñ* forlegen o. l. (s. 415), *fårlaða* forfald (s. 428), *drag* en drage, *tag* (og *taw*) et tag (af at tage), *sagna* (og *sagn*) savne (sv. sakna), *kaklun* kakkelovn, *fram* (og *fram*) frem, g. d. fram, *faniñ* fanden, *galin* (*gal-*, *galnø-* s. 96 f.) gal.

a.

§ 19. Det lange dybe eller mørke *a* (se s. {3}) er den regelmæssige forlængelse af oprindelig kort *a* udenfor de i §§ 13—18 omhandlede tilfælde.

Det forekommer som sådan særlig i stort omfang foran en enkelt medlyd eller hvor en sådan (navnlig g. d. d, th, gh) er udfaldet, f. eks. *bla* blad, *stæ* sted, g. d. stath, *skæ* skade, *dæ* dag, *dra* at drage; *sal* 1. sal, 2. sadel, *skal* en skal, *gala* at gale, *mala* male, *sal* salve; *bær* fort. af *bæra*, (*en)bær* bar, *bara*, *blæra* glimre, *fara* en fare, *hara* 1. hare, 2. banke en le tynd i æggen, *kær* et kar, *kæra* karde, *klær*, *mæra* mare, *rær*, *swær* svar, *swæra*; *hæna* hane, *træn* tran, *væn-ør* vant; *avil* abild, *avøkat* abekat; *gæda* gade, *fæd*, *mæd*; *aga* age, *agør*, *bag*, *maga* mage, *tag* tag (på hus), *væga* våge, isl., sv. vaka; *dæla* «dadle», *præta*, *såldat*; *dæza* dase, *kæza* (ko)kase; *plæs* plads, *træs* trods, g. d. også trads.

§ 20. Sjældnere findes *a* foran *r* efterfulgt af en anden medlyd (*t*, *d*, *s*, *n*; jf. § 13), f. eks. *ærti-ør* artig, *fært* fart, *pært* part, *snært* snart, *hærd* tøve, *ars*, *Lærs*, *mærna* krampe til krog.

På ejendommelig måde er *a* indtrådt i fortsættelserne af en oprindelig lydforbindelse *ger*, *gær*, hvor man snarere skulde have ventet *a* (§ 13): *ĝær* ell. *jær* gær, *ĝare* ell. *jærø* gærde, *Ĝærtøð* ell. *Jærtøð* Gertrud.

§ 21. Afvigende fra rigssproget er *a* < kort *a* indtrådt foran *n* < g. d. *nd*, som *an* 1. and, 2. ånd, g. d. and, *bræn* brand, brændsel, g. d. brand, *ræn* rand, *sæn* sand no., isl.

sandr, *tæna* tande, *væna saj* vände sig, isl. vandask; endvidere almindelig foran *mp*, *nt*, *ŋk* og ofte foran *st*, f. eks. *damp* damp, *swamp*, *tampa* tamp, -e; *brant-ør* brat (sv. brant), *kant* kant, *lænt* langt (ik. til *læn-ør*), *planta*, *vænt* vandt, *vænta* vante; *ænkøl* ankel, *blænk-ør* blank, *hænk* hank, *hænkle* håndklæde (men *hæn* hånd), *værka* vanka; *fæst-ør* fast, *fæstør* faster, *gæst* spøgelse (s. 99), *gæstu-ør* (smst.), *kæsta* kaste, *mæst*.

Mæk og så *kælt* ik. af *kæl-ør* kold, isl. kalt, kaldr (derimod *malt*, *salt* o. l.); *Hæns* Hans.

§ 22. Sporadisk forekommer *æ* i stedet for *å* af oprindeligt *o* eller *ā*. Således *skræ* (gilde)skrå, *skræ-r* skrå to., *avæn* åben, g. d. opæn, *ræva* råbe, mnt. ropaen, *mærn* morgen (men *imårns*), *tæl* tolv, *næñ* nogen, *næðø* nåde, *tæt* en stræng, isl. påtr. Enkeltvis findes jævnsides former med *æ* og med *å*, således at hine nu til dels er forældede, f. eks. *nær* og *når*, *væg-ør* (hos Skougaard), nu *væg-ør* svag, isl. vákr. Af gamle folk høres *blæ-r*, *græ-r*, *ræ-r* for *blå-r*, *grå-r*, *rå-r* o. l.

a.

§ 23. Et kort mørkt *a*, der stedvis eller individuelt kan nærme sig til *å*, men altid er forskelligt fra det lyse *a*, forekommer væsentlig kun i forbindelsen *aw* (*au*), om hvis uttale og betegnelse hos E. (au, ou) og i Till. (åw) se s. (6). Denne forbindelse omfatter, hvad oprindelsen angår, alle g. d. forbindelser af selvlydene *o* (ø), *u* (begge såvel lange som korte), *ā* (å) + *v* (f) og *gh* samt forbindelsen *agh* efter foregående *v* (om langt *o* + *v* sml. dog § 34).

Eksempler i udlyd og foran en selvlyd: *awər* over, *dæwiñ* doven, *law* lov, tilladelse, g. d. lof, *håna-lawa* det indre af hånden, isl. lófi, *dawa* en due, isl. dúfa, *hawa* hue, isl. húfa, *tæwa* tue, isl. þúfa, (*ja*)*gawa* (fæstens)gave (jf. sv. gäfva); *aw* også, g. d. ok, tidlig forandret til og, *bawa* 1. bue, isl. bogi, 2. bov, isl. bógr, *law* 1. lov, g. d. logh, 2. vand, som koges til brygning, isl. lógr, *laṛra* lue, g. d. loghæ, *skaw* skov, g. d. skogh, *læv-ør* lav to., isl. lágr, *svæwər* svøger, *vawə* vove, mnt. wagen, *dawa* at due, g. d. dughæ, *flawa* flue, g. d. flughæ, *mawli-ør* mulig, g. d. mughælik, *raw* rug, *sawə* suge.

§ 24. Samme oprindelse har forbindelsen *aw* foran en medlyd (hvorfed der som sædvanligt foran *t* og *s* forudsættes ældre *q*, ikke *k*), f. eks. *skawl* skovl, *sawl* sul, isl. sufl, *fawl*

fugl, *jawl* hjul, g. d. *hiugl*, *gawl* gavl (af en også på G. D. forekommende sideform *govl*), *kawl* kjole (af en ældre form *kjo(v)el* som i andre d. sprograrter); *vævn* vogn, g. d. *vaghn*; *hævt* hofte, *kawta* koste, *tawt* tofte, *laut* lugt, *vawta* vogte; *hawsa* huske, g. d. *hugse*, *vaws* voks, g. d. *vax*, *vawsa* vokse, g. d. *vaxæ*.

Således også *aws* (v. s. a. *aws*, s. 412) aks, *awsæl* (hunk.) aksel, skulder, *awsæl* (hank.) vognaksel, former der alle forudsætter ældre *oqs-*, hvortil der er paralleler også i andre sprograrter; vel af gamle former med *u*-omlyd, henholdsvis = isl. *qx* flt. af *ax* (sideformen *aws* ved kontamination af *q*-og *a*-formen, jf. § 15), *qxel* og *qxull*.

En særlig stilling indtager nogle ord, hvor man egentlig skulle vente en tostavelsesform *auə-*, men hvor der er foregået en sammenträkning, hvis resultat må betegnes *au*: *fauð* foged, *hauð* hoved, g. d. hovæth, *fjäurtan* fjorten, g. d. flughærtæn, samt *laurda* lørdag, g. d. løghærdagh, hvor der må være foregået en kontamination af løgh bad (jfr. § 29) med **logh-*, *law* vand til brygning (§ 23). Ejendommeligt er *šaurta* skjorte.

§ 25. Udenfor den omtalte forbindelse forekommer et kort *a* kun ved afkortning af *a* i visse kortere ord, når de mister selvstændigt eftertryk, f. eks. *ja*, jeg, *ha* have, ved siden af *ja*, *ha*.

å.

§ 26. Det korte å (s. (3)) er regelmæssig udgået fra ældre kort *o* (hvormed *q*, den af *u* eller *v* omlydte form af *a*, for største delen er faldet sammen) og *u*, bortset fra visse stillinger, hvor andre udviklinger har fundet sted (*a* §§ 22—24, *å* § 31, *o* § 33, *ø* § 48, 2, *ø* § 52). Udviklingen er i det hele mere ensartet på Bh. end i rigssproget. Bh. å kan svare

1) til samme lyd i Nyd., f. eks. *åp* op, *kråp*, *påt* potte, pot, *låk* lok, *ståk* stok, *skåga* skodde <**skota*, *låg* lod, *låg* låg, isl. lok, *kåvør* kobber, *klås* klods, *kåsta*, *kåma* komme, *samar* sommer, *tåma* tomme, *hån* hånd, isl. *hond*, *kåŋø* konge, *fålk* folk, *trålf* trold, isl. *trøll*, *såri* sorg; men også i stort omfang

2) til kort lukket *o* (alm. skrevet *u*), f. eks. *slåpøð* sluppet, *båk* buk, *plåka* plukke, *såka* sukke, *såkør* sukker, *skåba* skubbe, *låft* luft, *båska* busk, *dåm-ør* dum, *gråm-ør* grum, *kråm-ør*

krum, *ståmp* stump, *påmpa*, *råmpa*, *håmla* humle, *bån* bund, g. d. botn, *gål* gulv, *hål* hul, *kål* kul, *nål* nul, *båra* burre, *hårti-ør* hurtig, *kår* kurv, *spår* spurv, isl. sporr, *knåra* knurre;

3) til kort *u*, f. eks. *småta* smutte, *ståb* stub, *gråbla* gruble, *båd* bud, *skåd* skud, *måsla*, -*liŋ* musling, *blåz* blus, *målinj* mulden, *skål(d)ra* skulder, *målt* mulkt;

4) til kort *ø* (y), som *spåta* spytte (sv. spotta), *bråj* brønd, g. d. brun(n), *kråba* krybbe, ældre krubbe, sv. krubba, *tåfla* tøffel (mnt. tuffel), *gåŋa* gynge, ældre gunge.

5) I ikke få tilfælde har Bh. bevaret selvlydens korthed, hvor alm. Da. har fået lang selvlyd (å, o eller u); således navnlig foran de stemte lyd *g* (< *k*), *z*, *n*, *l*, *r*, f. eks. (= d. å) *tåga* låge, isl. loka, *tåga* tåge, isl. þoka, *båriŋ* båren; (= d. ø) *någiŋ* nogen, *håza* hose, isl. hosa, *måza* mose, *påza* pose, *kåna* kone, isl. kona, *fåla* fole, isl. foli, *bår* et bor, *båra* at bore, *spår* spor; (= d. u) *knåga* knuge (jf. norsk knoka), *måga* at muge, isl. moka, *smågra* smugle, *håla* hule, isl. hola, *småla* smule.

6) Sjældnere svarer å til et opr. langt *o*, f. eks. *sågøn* sogn, isl. sókn, *mårmor*, *Kåfød* Kofod (familienavn), regelmæssigt foran *m* som *blåma* blomst, isl. blómi, *tåm-ør* tom, isl. tómr, eller til opr. langt *u*, som *råm* rum, isl. rúm, *råm-ør* rummelig, isl. rúmr, *skåm* (og *skøm*) skum, mnt. schùm; ligeså *brålop* bryllup, æ. d. brudlop.

§ 27. Kort å er endvidere indtrådt i stedet for opr. a foran *ng* (ŋ), og det selv i forholdsvis yngre, udefra indkomne ord. Således *åŋal* torskekrog, angel, *åŋøst* angst, *båŋø* bange, *åŋa* fange, *gåŋ* gang, *låŋ-ør* lang, *måŋal* 1. mangel, 2. manglestok, *måŋa* mange, *råŋ* rang, *såŋ* sang (no. og fort.), *ståŋ* stang, *ståŋa* stange, *tåŋ* tang, *tråŋ-ør* trang, *våŋ* vang, *vråŋ-ør* vrang.

Særlig kan mærkes *kåm* kam, on. kambr, samt *håla* holde, g. d. haldæ (jf. § 30, 3).

§ 28. Kort å er fremdeles ved en yngre overgang regelmæssig indtrådt foran *r* i stedet for kort *ø* (ø, jf. § 50), hvilket dog delvis (Gudhjem) kan høres ved siden af å. Således *får* för, isl. fyrr, *får* (för) fyr(retræ), *smår* smör, *gåra* göre, *nårø* nørre, isl. nyrðri, *spåra* spørge, *Bårta* Bir(git)te, sæll. Byrte, *sårja* sörge, *stårja* stör, isl. styrja, *årk* (örk) kiste, isl. örк, *bårk* (börk) birk, isl. bjørk, *mårk-ør* mörk, *tårk* Tyrk, *tårn* törn, *bå(r)sta* börste, *få(r)st* først, *tå(r)st* törst.

Et å for ældre ø (< ē) findes også i *dåm*, *dårøs* dem, deres, g. d. thøm, thom, thøres.

§ 29. Forbindelsen *åj* (āi, hos E. oi, s. {6}) svarer regelmæssig til de g. d. forbindelser *ogh* (ej) og *ygh* (gennem mellemtrinene *ej, *öj); således i udlyd og foran en selvlyd f. eks. *håj-ør* höj to., g. d. høghær, *fåjø* ringe, g. d. føghe, *plåja* plöje, g. d. pløghæ, *blåj-ør* bly to., g. d. og sv. blyg, *flåja* flyve, g. d. flyghæ, *tåj* töj (sv. tyg).

Foran en medlyd bliver å i denne forbindelse gerne forlænget noget, således at det nærmest må betegnes som halvlangt. Hos E. er dette oftere antydet ved den dobbelte skrivemåde *oi* og *oj*, f. eks. s. 31 «*bojd* (*boid*)», s. 237 «*noider* (*nojder*)», s. 245 «*ojsa*, *ois a*»; i Till.s lydskrift bruges i de fleste tilfælde *åj*. Her skrives for kortheds skyld blot *åj*. Således f. eks. *håjrø* höjre, g. d. høghræ, *dåjn* døgn, g. d. dygn, *låjn* løgn, *låjn-ør* lun, isl. lygn, *nåjd-ør* fornøjet, g. d. nøghd-, *båjd* bygd, *låjta* lygte, *råjta* røgte, g. d. røktæ (> *røghtæ), *åjsa* økse, *båjsør* bukser, sv. byxor.

Anden oprindelse har *åj* i ord som *båja* boje, g. d. boiæ, *slåjfa* sløjfe, *stråjfa* strejfe, *plåjl* plejl.

å

§ 30. Det lange å svarer for største delen til ældre langt a, hvilket kan være

1) fællesnordisk langt a, f. eks. *ā*, *dā* da, *frā* fra, *ār*, *hār*, *vār*, *āl*, *māl*, *nāl*, *iijāns* for nylig, isl. áðan, *mána* måne, *āz* en ås, *bāz*, *gāz*, *kāva* kåbe, *vād-ør* våd, *krāga* krage, isl. kráka, *āta* otte, *pāska*; på samme måde *sāl* sold, isl. sáld, *skāla* skolde, isl. skálda (jf. nedf. 3);

2) forlængelse af ældre kort a foran *rd* (g. d. rth), som är en slags plov (s. 399), isl. arðr, *går* gård, *hår* hård, g. d. harthær, *skår* skår, g. d. skarth;

3) forlængelse af kort a foran l af oprindeligt *ld* (anderledes foran opr. *ll*, § 14), meget sjælden foran *n* < *nd*, f. eks. *ålr* alder, g. d. aldær, *fāl* fold, *gāl-ør* gold, *kāl-ør* kold (men *hāla* § 27, vel egentlig ubetonet form); *bān* hånd, g. d. band.

§ 31. Sjældnere er å fremgået af ældre kort o eller et dermed sammenfaldet ø (den omlydte form af a foran u, v eller efter v), især foran r + en medlyd (t, d, n, jf. § 35), undertiden *st*, *sk*, l (< *ld*, *ll*), sjælden foran en enkelt medlyd,

f. eks. *kårt* et kort, *kårt-ør* kort, *knårt*, *skårt* skorte, *årdør* ordre, *tårn*, *årm* orm, *påst* post, *tål* 1. told, isl. tollr, 2. åretold, isl. pollr, *åg* åg, isl. ok, *dråva* dråbe; *vårt* vorte, isl. varta, *svårt-ør* sort, g. d. svartær, *kåst* (ris)kost, sv. kvast, *šål* skjold, isl. skjøldr (eller af *skiald efter § 30, 3?); således vel også *åska* aske, af den omlyde form *øsku*?

§ 32. Endelig kan *å* udgå fra ældre langt *o*, navnlig foran *g* (< g. d. *k*) og *v* (< g. d. *p*), f. eks. *båg* bog, isl. bók, *brågu-ør* broget, *kråg* krog, *sågn* (sædv. *sågən* § 26, 6) sogn, *gråv* grøft, g. d. og sv. grop, *håv* hob, isl. hópr, *såva* feje sammen (s. 346), *ståv* stob, mnt. stôp, *tårzda* torsdag. Også *kåva* (s. 448, v. s. a. *kua*) kuge forudsætter en ældre form med *ö*, jfr. mnt. *kope* og *kupe*.

Mærk *sågn-ør* sogn, ligeoverfor g. d. sykæn (mon ved kontamination med *sågn*, *sågen* sogn?).

o.

§ 33. Den lyd, der her er betegnet *o* (se s. (3)), forekommer væsentlig kun foran *n(d)*, *ň*, *ŋ* og *l̄* samt *g* (af opr. *gg*), meget sjælden i andre stillinger, og svarer

1) til ældre kort *u* (jf. § 26), som *on(d)ra* undre, *don(d)ra* dundre, *hon(d)røðe*; *oŋø* under, *oŋarna* mellemmad (s. 371), *foŋiň* funden, *Goŋjel* Gunild, isl. Gunnhildr, *hoň* hund, *moň* mund, *poň* pund, *roň-ør* rund; *oŋ-ør* ung, *loŋa* lunge, *toŋa* tunge, *šoŋa* (almindelig *šoŋa*) synge, af siunga, *šoŋka* (alm. *šøŋka*) synke, af siunka; *oř* uld, *fol-ør* fuld, *goř* guld, *moř* muld, *rořa* rulle; *bjog* (sædv. *bjøg*) byg, g. d. biug(g), *poga* en frø (sv. pugga), *skořa* skygge (s. 304), *tořa* tygge (sv. tugga). Foran andre medlyd mest i lånte ord, som *pos* (*påš*) puds, *posla* o. a. Ligeså efter E. *goba* (s. 116, sædv. *gøba*) gubbe, *moskiň* (E. muskijn s. 227) mør, runken, *motiň*, *mattiň* (E. muttijn, mottijn smst.) mut (*måt-ør*).

2) foran *l̄* og *g* til ældre *ø* (§ 26), som *boř* bold, isl. bøllr, *voř* vold, g. d. vald (s. 389), *vořa* volde, g. d. valdæ; *dog* dugg, isl. døgg, *hoga* hugge, isl. hoggva. Ligeså *hoř* hold (i ryggen), ellers *hář* (téhář) tilhold o. l.). Mærk *Boř* Boel, isl. Bóthildr.

ø.

34. Det lange *ø* (s. (3)) svarer som regel (jf. §§ 26, 6, 32) til ældre langt *o*. Bh. har her hyppigere end alm. D.

bevaret den oprindelige længde, navnlig foran opr. *nd* og *st*; et efterfølgende *v* kan være absorberet af den tvelydsagtige afslutning af *ø* (jf. §§ 23, 66 anm.). Eksempler: *kø*, *lø* 1. en lo, 2. lu, sv. lo, 3. (bly)lod, mnt. löt, lode, *møn-ør* moden, g. d. moen, *hø* hov, isl. hófr, *roa* en roe (g. d. rove), *go-ør* god, *skrø* skrå (s. 301), g. d. skrod, -e (mnt. schröt, schroden), *føð*, *søl*, *stør*, *torna* tordne, *bønæ* bonde, isl. bóndi, *høn* hun, isl. hón, *ønsda* onsdag, *hos* hos (jfr. Noreen, Arkiv III, 12), *gøs* gods, *roza* at rose, *rosa* en rose, *ost* ost (jfr. Kock, Arkiv IX, 52), *hosta* hoste, *fostør* (fåstør) foster, isl. fóstr, *prøst* provst (mnt. provest, prøst), *øta* morgenstund, isl. ótta.

Til dels stemmende med alm. D. er *ø* også undertiden udviklet af en oprindelig forbindelse *vā*, hvor *v* da er bortfaldet, f. eks. *ø* et vod, isl. váð, *on-ør* ond, isl. vándr, *tø* 1. to, isl. tvá, 2. at to, isl. þvá.

§ 35. Som forlængelse af ældre kort *o* (*ø*) forekommer *ø* for største delen stemmende med alm. D. og Svensk, især foran *r* + en medlyd (jf. § 31), f. eks. *ør* ord, *jør* jord, *nør* nord, *góre*, *górt* gjorde, gjort (af *góra*), *hørn*, *korn*, *ørna* orne, *pørt*, *jørt* hjort, *føska* forske.

Særlig kan mærkes *øta* ofte, *før* fure, *goð* (også, og i sammensætn. sædv., *guð*) gud (det sidste måske ved påvirkning fra de mnt. former *got*, *gode*?).

u.

§ 36. Kort *u* forekommer næppe uden i ubetonet stavelse (jf. å § 26, o § 33, aw §§ 23, 24, e § 52, 2), f. eks. i *du* ved siden af betonet *du*, *vetu* vil(t) du o. l.; i afledningsendelsen *-u-ør* af *-ug-r*, som *velu-ør* villig, *telu-ør* tålig, *geru-ør* gerrig, *-ajtu-ør* -agtig o. l.; ligeså i *henu* honning, g. d. hunugh, *vijn* vindue, *aļua* ellevæ, g. d. ællæfu, ællufæ; undertiden (efter E. særlig på Vestlandet) i uddyd i stedet for *v* efter *r*, som *aru* (og *ar*, s. 8) arv, *varu* (s. 140) hværv, *tårnu* (s. 357) tørv. Ligeså vel *halu-ør* halv v. s. a. *hal* (s. 123). Jf. om *u* i endestavelser §§ 66 anm., 108.

u.

§ 37. Det lange *u* (s. {7} f.) svarer som regel til g. d. langt *u*, f. eks. *u-* *u-*, *du* du (med eftertryk, § 36), *hu* hud,

rua rude, *bry(ð)* en brud, *uð* ud, *kruð* krudt, *skuða* skude, *snuða*, *huz* hus, *muz*, *tuzən*, *brun-ør*, *bur*; således også *šu* syv, g. d. siu (jf. § 55, 2).

Sjældnere beror *u* på forlængelse af ældre kort *u*. Således, ligesom i alm. D. og Sv., i *g

yl
-ør* gul, og undertiden foran *r*, *l*, *s* + en medlyd, f. eks. *uriŋ* (s. 375, 498) < *urþinn, *urt* urt, *ul* (v. s. a. hyppigere *olv*) ulv, *ulk* ulk, *gustiŋ* gusten, *kusk* kusk, *ruska* ruske; ligeså *bruska* brisk (med opr. *iu*).

Mærk *uð* od, odde, jf. sv. udd, udde, samt *un*, ovn, *run* rogn, der (jf. § 24) synes at forudsætte en lidt anden grundform end D. (og sv. ugn; med *u* af opr. *uh?* jf. Noreen, Sv. landsm. I, 697). En form som *skrua* skrue (mnt. schruve, sv. skrufva) er yngre lån fra rigssproget.

Om g. d. *uv*, *ug* se §§ 23, 24, om *uk* § 52, 1, om *um* § 26, 6.

æ.

§ 38. Det korte *æ* forekommer væsentlig kun foran en oprindelig lang medlyd eller en medlydsforbindelse, svarende

1) til g. d. kort *æ*, isl. *e*, også i adskillige tilfælde, hvor Nydansk ellers har fået langt *æ* eller *e*, som *hæst*, *mæst* mest, *ȝæða* (og *ȝeða*) gedde, *sæk* sæk, isl. sekkr, *æg* æg, *næb* næb, *æblø* æble, *læm* en lem, isl. hlemmr, *æna* ende, *ķæjja* kende, *pæñja* penge, *ælua* elleve, *stæla* at stille (mnt. sternen), *ķæljy* killing, isl. ketlinger, *vært*;

2) med foregående *j* (*ȝ*, *k*, *š*) til g. d. ved brydning af *e* opstået *ia*, *iæ* (jf. § 9), som *šætə* sjette, *fjæð* fjed, *jælm* hjælm, *skælk* stilk (sv. stjelk), *jælpa* hjælpe, *ȝælð* gæld, *ȝæla* gæ尔de, *skærna* stjærne (jf. § 39, 2);

3) til g. d. langt *æ*, *e*, isl. *æ*, *é*, *ei*, som *ræt*, isl. rétr, *tæt-ør*; *hæli-ør* hellig, *hælsa* hilse, *hænta* hente;

4) til g. d. og nyd. *i* (*e*) foran *r*, således altid i *ķærka* kirke, g. d. kirkiae, *ķærtəl* kirtel, *særs* (sars § 9) sirts, *værka* virke (med opr. *e?*, mnt. werken, sv. verka), i andre tilfælde med vaklen mellem *æ* og *e*, som *væra* og *vera* (hvirra s. 141) hvirre, *swæra* og *swera* (s. 344) svirre, *klæra* klirre, *pæra* pirre, o. l. Således efter *r* i *āmkraej* omkring.

Om fortsættelserne af g. d. *ægh* se §§ 10, 11, af *æk* § 40, af *æv*, *æf* § 41.

æ.

§ 39. Det lange *æ* har som på alm. D. forskellig op-
rindelse, men frembyder i enkeltheder en del afvigelser fra
rigssproget. Det kan svare til

1) g. d. langt *æ*, isl. *æ*, é (undertiden mnt. ê), f. eks. *fæ*,
knæ, *træ*, *klae* klæde, *kær* kær, *hæl*, *træl*, træl, isl. *þræll*, *træla*
trælle, *ȝæzliȝ* gæsling, *slæva* slæbe, mnt. slepen; på samme
måde med *æ* i stedet for *ā*, å: *blæza* blæse, *græða* græde
(*blåza* s. 28, *gråta* s. 116 lån fra Sv.);

2) med foregående *j* (ȝ, k, š) g. d. ved brydning af opr. *e*
opstået *ia*, *iæ* (jf. § 13), f. eks. *fjæl* fjæl, g. d. fial, *fjæla* stoppe
(s. 72), g. d. fialæ, fialæ, *stjæla* stjæle, *šæl* 1. sjæl, 2. (-hoȝ)
sæl, g. d. sial, 3. skel, g. d. skial, skiæl (men šæls, šælnað
s. 475), *bjær* bjærg, *fjær* fjer, *kæra* tjære, *ȝærna* gerne, *kærna*
(frugt-)kærne; således vel også med bortkastet *j* *sæl* (men
šælva s. 491, lån fra Sv.? § 64) selv, g. d. sialfær;

3) g. d. kort *æ*, isl. *e*, særlig foran en enkelt medlyd, til
dels i forbindelse med bortfald af en sådan (navnlig ð), f. eks.
slæ slæde, *hæz* et hæs, *læza* læse, *æða* æde, *læva* læbe, *bær*
et bær, *bæra*, *bær* bære, bærer, *mær* mær, hoppe, *væl* (væl
s. 501) vel, *fæm* fem (men *fæmørt*), *lær* læder, *vær* 1. vej,
g. d. væthær, 2. vædder, *Pær* Peder, *kæl* kedel, *mæl-* i sms.
mellem-, isl. meðal-, *ȝæliȝ* kælling; *væȝ* best. form af *vaj* vej.

På samme måde med gammelt *æ* for endnu ældre a
f. eks. *græz* græs, *næza* næse. Mærk også *ær* et ar (sv. ärr).

4) Ved ejendommelig forlængelse er *æ* undertiden ind-
trådt foran medlydsforbindelser, navnlig almindelig foran ȝk,
ȝt, mp, og foran r + en medlyd (i hvilken stilling det ofte er
rykket videre til a, se § 13) f. eks. *æȝk* enkemand, *æȝka* enke,
bæȝk bænk, *læȝka* lænke, *šæȝka* skænke, *tæȝka* tænke; *tæȝta*
tænkte, *læȝta* (og *lajnta*) længes; *kæmpa* kæmpe, *læmpøli-ør*
læmpelig, *læmpra* læmpe, *ræmpa* rimpe; *færsl* færsel, *hærd-ør*
hærdet (s. 145), *kærna* (smør-)kærne, *pærsla* (og *parsla* § 13)
persille, *værs* vers; *præst* præst.

§ 40. En særlig stilling indtager forbindelsen *æj* (s. § 61) f.,
E. äj, sjælden ved siden deraf ej), der er fremgået af g. d.
(= sv.) *æk* eller *ek*, *ēk*, *ik*, *ik* i udlyd eller foran en selvlyd,
f. eks. (< *æk:*) *kæj* kæve (sv. käk), *kvæj* kvæg; (< *ēk:*) *æj* eg,
blæj-ør bleg, *læj* leg, *læja* lege, *næj* neg, *pæja* pege,
stæj steg; (< *ik:*) *bæj* beg, isl. bik, *blæja* lyne (jf. isl. blika

funkle¹⁾; (< *ik:*) *dæjø* dige, *flæj* flig, *fæjas* hige, haste (sv. fika), *kæjhøsta* kighoste, *læj* et lig, *læjø* lige, *ræjø* et rige, *ræj-ør* rig, *skræja* skrige, *slæj-ør* slig, *snæja* snige, *væj* vig, *væja* vige. Om *a* for *æ* efter *r* jf. § 13 slutn.

Foran medlyd forekommer *æj* kun i böjnings- og afledningsformer, til hvilke denne forbindelse er uforandret overført, f. eks. *læjsfolør* spøgefuld (egl. «legefuld»), *blæjt* blegt ik., *pæjts* pegede, *fæjsø* higende, *blæjna* (og *blajna*) blegne. Ellers er de ovennævnte g. d. forbindelser foran *s* og *t* blevne til *aj* (se §§ 11, 16, 97, 3), medens opr. *k* foran *n*, *l*, *r* i regelen bliver til *å* (§ 106, 3).

Anm. Endnu for omtr. 100 år siden synes udtalen af denne forbindelse, i alt fald i en del tilfælde, snarest at have været omrent *ej*. Jf. Skougaard, Beskr. over Bornh. I, s. 113: «*I ej, ejetræ* o: Eeg, Egetræ, høres *e* ligesaa reent, som i det danske: Eeg». Han skriver altid *ej*, *ej* eller *éj* (= lukket *e*), og ligeså skrives i de i optegnelser fra 18. árh. forekommende eksempler aldrig *æ*, men kun *e* eller *ee*, som *Reeje* et rige, *rejer* rig (amtmand Urnes mskr., Gl. Kgl. Saml. 2391).

§ 41. Endelig må mærkes forbindelsen *æw* (E. äw, s. (6) f. § 4), der har en dobbelt oprindelse, idet den svarer

1) til g. d. (og nyd.) *æw* og som regel *ev*, samt tildels *æf* foran *t* (= isl. *ef*, *iaf*, *æf* og som regel *eif*, *if*), f. eks. *kræwa* kræve, *læwa* 1. leve, isl. *lifa*, 2. (jule)brød (s. 156), isl. *hleifr*, *læwər* lever, isl. *lifr*, *næwa* næve, *ræw* ræv, *ræw-ben* ribbén, isl. *rif*, *sæw* siv, isl. *sef*, *slæw* slev, *šæw-ør* skæv, *tæwa* tæve, *væwa* væve, *æwla* anstrænge sig (jf. isl. *ebla*, s. 406), *dæwl* djævel, *ræwl* revle, *hæwn* hævn, *næwna* nævne, *ræwna* revne, *ræwsa* revse, *kæwt* kæft, kæve (= *hæwa*); herfra undtages med *ev*, *ev* dels visse former, der er fastholdte af den grammatiske analogi som *ræv*, fl. *revø*, fort. af *ræva*, rive, dels enkelte ikke opr. bh. ord som *rev* et rev, *brev* brev (jfr. § 63);

2) til g. d. og nyd. *øv*, øv samt *ef* foran *t*, som *æwa* øve, *æwarst* øverst, *dæw-ør* døv, *klæwa* 1. kløve, 2. klov, æ. d. kløv, *læw* løv, *præwa* prøve, *ræwa* røve, *stæw* støv, *hæwl* hövl, *snæwla* snövle, *stæwla* stövle, *sæwn* sövn, *klæwt* kløft, *snæwta* snøste (*bædrøva*, -wa bedrøve o. l. efter rigssproget).

¹⁾ E.s bemærkning ved dette ord, s. 28, «*äj = ik*» har naturligvis blot etymologisk betydning.

e.

§ 42. Det korte, meget lukkede *e* (s. (4)) udgår som regel

1) fra ældre kort *i* og findes på Bh. ikke sjældent, hvor rigssproget i stedet derfor har fået lydene *æ* eller *i*, f. eks. *geru-or* gerrig, g. d. girig (om *e*-lyden foran *r* jf. § 38, 4), *sela* (sædv. *søla*) sele, g. d. silæ, *vela* ville, *felt* filt, *breya* bringe, bryst, *feyr* finger, *senā* sene, isl. *sina*, *ven* ven, g. d. vin, *venstrø*, g. d. vinstre, *hemal* himmel, *fesk* fisk, *kvest* kvist, *Sesla* Cæcilia, Sisel, *veziñ* vissen, isl. visinn, *dreka* drikke, (*iz*)*egel* istap (s. 149, af *ikul), *vegoluriñ* (s. 140) vægelsindet, *leð* led, ledemod, g. d. lith, *beda* bid, isl. *biti*, *begiñ* bidt, *seða* sidde, *veða* vide, isl. vita.

2) Sjældnere svarer *e* til g. d. *æ* eller *ia*, *iae* som *iȝenøm* igennem (men *iȝæn* igen), *swensk-or* svensk, *melk* mælk, g. d. miælk o. l., men også milk, *jesa* isse, æ. d. jæssæ, jesse; ligeså *Jens* samt ubetonet *e* er, g. d. ær, *deð* det, g. d. thæt.

3) *e* kan også skyldes ældre eller yngre afkortning af langt *e* eller *i*, navnlig foran opr. lang (dobbelt) medlyd, som *fet* fedt, *vet* hvidt, ik. til *feð-or*, *við-or* (isl. feitt, hvitt), *bredø* bredde, isl. breidd, men også undertiden ellers af langt *e*, som *jem* hjem, g. d. hém, *jemsk-or* fæl (s. 181), *hemðli-or* hemmelig, *ȝeð* ged, *sweð* sved, *vedø* hvede, *ja ved* jeg ved, *vega* væge, mnt. weke. Således ubetonede former som *eñ* en (betonet *eñ*), *ble* blive, *ȝe* give (hvoraf atter betonet *ble*, *ȝe*, § 43, 2).

4) I nogle enkelte ord er *e* trådt i stedet for g. d. *y* (foran *v < p*, *g < k*): *drev* (tygge) drøv (g. sv. drypia), *dreyzol* drøbel, g. d. drypæl (jf. § 47), *negøl* en nøgle, g. d. lykil, *neglø* et nøgle, isl. hnykill. Ligeså med *e* i stedet for *ø* *ȝema* gemme, g. d. gømæ.

Anm. I betegnelsen af denne lyd er der hos E. en del inkonsekvens. Oftest skriver han *i*, hvorved han undertiden tilfører *e* i parentes (se f. eks. *bidda*, *bissa*, *bitta*, o. a.), noget sjældnere *e*, og da i regelen med tilføjelse af «lukket *e*», «*i*» ell. lign. (se f. eks. *blessa*, *ejn* end, *hjemm*, *Gūdhjemm* o. a.), men også uden det (f. eks. *slaufettes*). I andre tilfælde stiller han begge skrivemåder jævnsides som lige berettigede, f. eks. «*ledd* (lukk. *e*) el. *lidd*», «*gjerruer* el. *gjirruer*», «*reggna* el. *riggna*», «*sírrissa*, *sérresa*», «*skriss* el. *skress*», «*svedd* el. *svidd*», «*terr* el. *tirr*», «*veppa* el. *vippa*», «*vidda* el. *vedda*», «*vris-*

sijn el. vressijn». Denne dobbelthed udtrykker vistnok i almindelighed blot tvivl om, hvilken stavemåde han efter sine retskrivningsprinciper skal give fortrinet, ikke nogen udtaleforskelse (undtagen måske foran *r*, jf. § 38,4), altså ikke ved *e* den lidt mere åbne lyd (henad Danias ε, I s. 61 nr. 68), som ved mindre ren udtale kan høres i stedet for *e*.

e.

§ 43. Det lange *e* er

1) som regel fortsættelse af ældre langt *e* (sædvanlig = *on*, *ei* eller mnt. *ē*, *ei*), f. eks. *e* ed, *bre-r* bred, *er* ir, isl. eir, *he(ø)r* hæder (s. 129), *gera* (også *gæra*) nederdel af skjorte o. l., isl. *geiri*, mnt. gere, *ler* ler, *hel-ør* hel, *gren*, *eñ* én, *eðr-næla* brændenælde (af g. d. ētaer edder, gift), *fed-er* fed, *hed-ør* hed, *heða* at hedde, *rev* reb, *neza* skam, g. d. nēsæ, *bæd* bed (fort. af *bjða*) o. l., *pen-ør* pæn, *seva* sæbe, mnt. sepe, *hez-ør* hæs, g. d. hees, *reza* rejse, mnt. reisen, resen. Således også *sne* sne (sv. snö), *ble* en ble, isl. blæja.

Om g. d. *ēgh* se §§ 10, 11, 108, *ēk* § 40, *ēv* § 41.

2) Sjældnere beror *e* på forlængelse af kort *e* (< ældre *i*) især foran en udfalden medlyd (sædvanlig *ø*) eller *v*, som *le* et led (s. 203), g. d. lith, *ner* ned, g. d. nithær, *ver* (ubetonet *ver*) ved, g. d. vithær, *šev* skib, g. d. skip, *šeua* (og *šeua*, s. 290), *ževt-ør* gift, *šeuta* skifte. Således ved selvstændigt tryk (jf. § 42,2,3) *e* er, *dø* det, *ble* blive, *že* give.

3) *e* er også indtrådt i stedet for langt *i* foran *r* i samme stavelse, f. eks. *fers* eller *fersønskrivø* 80 (men *fíra* 4), *erska* irisk, *terzda* (hyppigere end E.s *tízda*, s. 353) tirsdag, *papér* (og *páper*) papir; ligeså *knerka* knirke, *lerka* lirke, o. l.

i.

§ 44. Et kort *i* (s. (4)) forekommer i betonet stavelse næppe uden foran en palatal medlyd, tydeligst måske foran *l*, f. eks. *il* ild, g. d. eld, *gilā* at gilde, isl. gælda, *gilø* et gilde, *kila* 1. en kilde, g. d. kældæ, 2. at kilde, sv. kittla, *lila* lille (best. form), *sil* sild, *siča* silde, *vil-ør* vild, *trilø* *fíra* (for *tre* ælø *fíra*). Foran de øvrige medlyd af denne art kan lyden være lidt mere svævende mellem *i* og *e*, men også her vil dog betegnelsen *i* komme nærmest ved den normale udtale, f. eks. *ikø* ikke, *gik* gik, *liča* ligge, *iň* ind, *biňa* binde.

§ 45. Et ubetonet *i* forekommer f. eks. i tillægsordenes

endelse *-i-* (= *-ig*; hyppigere *-u-* § 36) f. eks. *arti-or*, *hæli-er*; i endelsen *-iŋ* < *-inn* som hank. (hunk. *-m*) af den bestemte artikel og af en del tillægsord og lign., som *bɔniŋ* bonden, *hæstiŋ* hesten, *lidiŋ* liden, *-uriŋ* -voren, *boŋiŋ* bunden; i ord som *bæli* barn, eller *mari* (og sædv. *mar*) mary, g. d. margh, *såri* (og *sår*) sorg, samt *starit* ik. af *stark-or* stærk, *larit* lærred, *Bárítia* Birgitte (§§ 28, 98, 2).

I former som *vi*, *i* er det korte *i* fremkommet ved afkortning af opr. langt *i* i ubetonet stavelse; i *idi'* udi, *idæ'* ud af er *i* trådt i stedet for *u* ved tilslutning til *i*, *ibæ'g*, *iblán* o. l. Således også *inu'* endnu.

i.

§ 46. 1) Det lange *i* svarer almindelig til samme lyd i G. D. og Nyd., f. eks. *bɪ* en bi, *fjønə* fjende, g. d. fiende, *smi* smede, isl. *smíða*, sv. *smida*, *smiða* smide, *bɪða* bide, *krið* kridt, *lidiŋ* liden, *grīva* grib, *knɪv* (*knīw*), *līv*, *rīva*, *šīva* skive, *iz* is, *līm*, *grīma*, *sīma*, *līn*, *fīl*.

Om g. d. *īgh* se §§ 10, 11 (et ord som *kri* krig er lånt fra rigssproget), om *ik* se § 40, om *ir* § 43, 3.

2) *i* forekommer også foran *sk*, *st*, *sp*, som regel svarende til nyd. kort rent *i*, dels af et fra første færd af langt *i*, dels også som følge af forlængelse af opr. kort *i*, f. eks. *pīsk* (*i*), *sīst* sidst, *īstør*, isl. *istra*, *bīstor*, *fārbīstra* (s. 81), *klīstør*; *gnīst*, *kīsta*, *tīstel* tissel, isl. *pistill*, *gīspa* gispe, *rīspa* (s. 272), *tīspa* (s. 353), *vīsp*, *vīspa* (s. 500), *bīskāp* biskop, *smīska*.

§ 47. I forbindelsen *iv* (*iw*, se §§ 62, 66) svarer *i* ikke blot til ældre langt *i* (eksempler i § 46), men er også regelmæssig ved en yngre overgang trådt i stedet for *y* af g. d. langt *y* og *iu + p*, *v* (*f*) samt *iu + gh* (jf. § 55; om behandlingen af g. d. *īgh* se § 29), f. eks. *dīv-or* dyb, g. d. diup-ær, *hīvən* hyben (<**hýpæn*), *krīva* krybe, *nīva* knibe (s. 236; sv. *nypa*), *stīva* falde (s. 484; <**stýpa*, sv. *stupa*), *strīva* strube (<**strýpa*, isl. *strjúpi*); *stīva* afhugge grene, æ. d. styve, *kīv* tyv, g. d. thiuf; *kīva* en tyve (s. 166), g. d. tiughæ, *kīvə* (også *kīvə*, s. 166) tyve, g. d. tiughu, *līva* lyve, g. d. liughæ.

Hertil har sluttet sig *īva* (i amtmand Urnes optegnelser *yva*, nu også efter rigssproget *āja*) øje, g. d. *øghæ*, der på ikke ganske klar måde må have udviklet sig til mellemtrinet **ywa*, inden g. d. *egh-* ellers havde begyndt at forandre sig i

retning af den § 29 omtalte udvikling. Men på lignende måde *īna* (*igna*, *īrna*, s. 149, 439) frygte, af et på D. og Sv.ellers, som det synes, ukendt *ēghna, *jvna? (Også de af E. anførte former *rīva* = *rūva* rude (s. 273) og *skrīva* = *skrūva* skrue (s. 301), om hvis forekomst ingen nærmere oplysning nu har kunnet fås, må, hvis de er rigtige, bero på en uklar tilslutning til den foregående række af ord.)

En herfra forskellig fællesdansk overgang af *ī* (*iū*) til *ī* foreligger i talordet *fīra*. *Bli* bly (s. 26), *fī* fly, istandsætte (s. 76), *spī* spy (s. 320) ved siden af nu almindeligere *bly*, *fly*, *spy* er dobbeltsformer, der også forekommer i G. D. (*ī* efter mnt. bli, vlien, spie, spien).

ō (ö).

§ 48. Det åbne ö forekommer så godt som udelukkende som langt, og Bh. har ingen anden lang *o*-lyd end dette ö.

1) Det svarer regelmæssig til g. d. langt *o* (= isl. *œ*, *au*, *ey*), således at Bh. ofte har bevaret den oprindelige længde, hvor Nyd. har opgivet den, særlig foran *st* og undertiden foran *n* (jf. § 51, 3). Eksempler: *ō* *o*, *dō*, *brō* brød, *fō* føde, *nō* nød, trang, *rō-r* (ik. *rot*) rød, *fōra* føre, *uðfōrsəl*, *ōra*, *grōn-ər* grön, *šōn-ər* skön, *grōð* grød, *nōð* et nød, kvæghoved, g. d. nøt, *sōð-ər* sød, *šōðə* skød, skøde (s. 476), *stōva* støbe, *swōva* at svøbe (sv. svepa), *ōza* øse, *lōz-ər* løs, *ōstər* øst, isl. austr, *bōstə* bøste, skinke, isl. beysti, *hōst* høst, isl. haust; ligeså *šō* so, g. d. sio, sio.

2) Sjældnere svarer ö til oprindeligt *o* (foran enkelt *l* og *rn*) som *ōl* øl, *ōrn*, og til *io*, som *mō* mjød, isl. mjøðr, *kōl* køl, isl. kjølr (jf. § 51, 4); eller

3) kan som den til *o* svarende forlængelse udgå fra opr. kort *y* (jf. § 51, 1) foran *r*, især når derefter følger endnu en medlyd, som (*me)bōr* (med)bør, g. d. byr, *dōr*, g. d. dyr, *jōrne* hjørne, g. d. *h(i)yrne*, *šōrt* skort, *ōrkæslōz-ər*, eller fra opr. *o*, *u* (§ 52, 2), som *lōn-ər* (E. *löñ*? og ved nyere genindsættelse af *ð* *lōðiñ*, s. 214) lodden, *sō* suppe, isl. soð, *trō* træde, isl. troða.

Hertil må også henføres *tōrə* töjr, *tōra* at töre, g. d. *tiuþræ*, med uregelmæssig overgang af opr. *iū* (§ 55, 2) til ö, som det synes, gennem et mellemled **tyþr(e)* for *tjyþr (fra først af måske blot en i sammensætning udviklet svagere betonet sideform?).

§ 49. Særlig kan mærkes forbindelsen *øj*, der egentlig kun hører hjemme i udlyd og foran en selvlyd og svarer til de g. d. forbindelser *øk* og *yk* (med kort ell. langt *y*), f. eks. *øj* et øg, g. d. *øk*, *øja* øge, g. d. *økæ*, *bøj* bøg, *bøjær* bøger (fl. af *båg*), *jøj* gøg, *høj* høg, *røj* røg, *søjja* søge; *møj* møg, g. d. myk, *røjja* ryge, sv. ryka, *strøjja* stryge, g. d. strykæ.

Foran medlyd gælder ganske det samme som om *øj* § 40, f. eks. *röjt*, *röjt* af *röja*; eksempler på andre særlige udviklinger vil findes i formlæren. For øvrigt jf. §§ 29, 42, 4, 97, 3 og anm. (Former som *røkt* et rygte, *døkti-ør* dygtig, er løn fra rigssproget, se § 104, 5.)

Anderledes *sjög-ør* syg, g. d. siuk-ær, *sjoga* syge, der forudsætter overgang af *iu* til *jy* (§ 55, 2), med samme behandling af selvlyden *y* som ovf., men med bevarelse af *k > g* som efter oprindelige bagtungeselvlyd (§ 106, 1).

§ 50. Kort ø forekommer kun undertiden i stedet for ø foran *r*, f. eks. *körəl* körvel, *döra* flt. af *dör* dør. Sædvanlig er imidlertid ø kun bevaret stedvis (efter E. særlig i Gudhjem), men ellers forandret til å (§ 28) f. eks. *för* ell. *får* fyr(retræ), *förə* eller *fårə(-hivə)* fyrettyve, *börk* eller *bårk* birk (med ø < *iy*, isl. bjørk).

ø.

§ 51. Lyden ø (s. (5)), der udelukkende forekommer som kort, har en ret broget oprindelse. I større eller mindre overensstemmelse med Nyd. svarer den i en række tilfælde til en oprindelig *y-* eller *ø-*lyd, nemlig

1) til g. d. kort *y*, f. eks. *døla* dølge, g. d. dyliae, *føla* at følge, g. d. fylgh(i)æ, *møla* mølle, g. d. mylnæ, *bølja* bølge, *ȝølta* ung so (s. 102), *lon* lön(netræ), isl. hlynur, *šønja* skönne, *šøn* skön no., g. d. skyn, *bøsa* bøsse, *lost* lyst, *søstør*, *bøtta* bøtte, *føta* flytte, *løta* at løfte, *šøt* skytte, *røða* rydde; ligeså ved analogisk indsættelse af *y* for *u*: *nød* en nød(d), g. d. nut, nyt, *søn* sön, g. d. sun, syn, *sønda*, og ved afkortning af opr. langt *y* foran lang (dobbelt) medlyd og *m*: *møs* flt. af *muz* mus, isl. mús, myss, *røma* at rømme, g. d. rymæ, (?*šøma* mörknes, s. 292);

2) til g. d. kort *iu* (> *iy*, *jy*, jf. § 55, 2) foran *kk*, *gg*, *nk*, *ng*, som *køk-ør* tyk, g. d. thiuk(k), thiyk(k), *bjøg* (og *bjog* § 33, 1) byg, *loŋ* lyng, g. d. liung, *šøŋja* (og *šøŋa* § 33, 1) synge, *šøŋka*

(og *šonka* smst.) synke. Således måske også *stov-* *ste-* i *støvdotør*, *støjær* o. l. (s. 339), g. d. *stiup-*, *styp-* (eller = den nyd. form [mnt. *stēp-*] efter § 53?).

3) til g. d. langt *o* (jf. § 48, 1), altid foran *m*, ofte foran *n*, *v* (< g. d. *p*), *ð* (< g. d. *t*) og oprindl. lang (dobbelt) medlyd, f. eks. *døma* dömmme, *gløma* glemme, g. d. *glømæ* (jf. dog § 53), *som* en, et söm, *strom*, *strøma*, *løy*, isl. laun, *bøør* bønder, flt. af *bønø*, *bøna* bönne, *høna* höne, *høns*, *ȝøniȝ* goedning, *køv* køb, *køva* købe, *lev* løb, *leva* løbe, *søva* «søbe» (s. 348), *floȝ* fløde, *šøð* skød (s. 475, jf. § 48, 1), *šøða* skøtte (sv. sköta), *støða* støde, *røða* materie, g. d. *røtæ*, *røst*; ligeså *døter* datter, med *o* ved indflydelse fra flertalsformen.

4) til g. d. kort *o* < *ø* i *møl*, isl. *mølr*, *io* < *iø* i *køð* kød, g. d. kjøt, isl. kjøt (jf. §§ 35, 48, 2, 50).

§ 52. *o* kan også meget ofte svare til g. d. *u*, *o* (bortset fra tilfælde, der forudsætter fælles-d. overgang af *u* til *y*, jf. § 51, 1, 54), således

1) gennemgående i forbindelsen *øg* af g. d. *ūk*, f. eks. *øga* uge, g. d. uka, *bøg* bug, *broȝ*, -a brug, -e, *døg* dug, g. d. *dūk*, *høga* sidde på bug, *løga* 1. en luge, 2. at luge, *sløga* sluge, *støga* stuve (s. 339; overført til *(åp)støga*, s. 249, (op)stuve, se § 106, 2); på samme måde *øgla* ugle (sv. uggle, isl. ugla);

2) sporadisk i mange tilfælde, uden at der kan opstilles bestemte regler; hyppigst, men ikke udelukkende, efter *r* og *l* og foran *m*, *n*, *l*, *ð* ell. *d*, f. eks. *gøma* gumme, isl. gómr, *skøm* (og *skåm* § 26, 6) skum, *tøma* tommelfinger (men *tåma* tomme), *hønu* (§ 36), *søl* sål, *tøla* tåle, g. d. tholæ, *elv* (og *ul*) ulv, *elma* ulme, *dølma* dulme, *swølma* svulme, *swøtiȝ* sulten, *gølpa* (s. 119) = gulpe, gylpe; *broȝ* (og *brøð*) et brud, *broða* brod, *broðiȝ* bruden, *åpløð* overdel af sæk (s. 249), *røðiȝ* rådden, *leðiȝ* (og *løn-* § 48, 3) lädden, *ploȝra* pludre, *seðan* (og *såðan*) sådan, *røta* rotte, g. d. rotte, røtte, *glebsk-ør* glubsk, *geða* gubbe (s. 116), *slep* slup; *jøst* just, *røst* rust, *røzən* rosin, *døzən* dusin (nu *rosin*, *dusin*).

Anm. Foran (og efter) dette *o* beholder *k* og *g* altid samme lyd som foran *u*, *o* og bliver ikke til *č*, *ȝ*, hvad der viser, at *o* her er af temmelig sen oprindelse.

§ 53. *o* forekommer endelig ofte i stedet for *e* (§ 42), svarende til g. d. og nyd. *i*, *e*. I enkelte tilfælde er denne overgang almindelig dansk, som *søl* sølv, g. d. silf, sylf,

svøma svømme, *tømr* tømmer, g. d. timbr (*øŋka* enkelt, s. 408); men ved siden deraf findes ø her i en stor række spredte tilfælde, navnlig foran (og efter) læbelyd og l eller efter r, f. eks. *løm* et lem, g. d. lim, *nøma* nemme (s. 244), *nem-ør* nem, *røm* rem, *slem-ør* slem, *stømøl* stimmel, *bømpøl* bimpel, *pømpa* pimpe, *sømplu-ør* (*sem-*, *sæm-*) simpel, *brøms* bremse; *røba* ribbe; *knøpø* knippe, *snøp* snip, *stropø* stripe, *tøp* tip; *refla* riffel; *pøvør* peber, *røvla* (reøla, s. 273) «revle»; *søla* (søla § 42, 1) sele, *sølkø* silke; *sønøp*, *sønøp* sennep, *tøn* tin, *vrøna* (vrena) vrinske, *rønsa* rense; *røda* en rede; *møsta* miste, *hælømøsa* helgemesse, allehelgensdag (ellers *mesa* messe), *alømøsa* almisse, *køøsbær* kircebær, *trøs* 60, *røst* rist.

(Også *gløma* glemme hører måske herhen og er ikke en umiddelbar fortsættelse af g. d. glømæ (§ 51, 3); jf. *gemäß* gemme § 42, 4. Ligeså muligvis *støv-(detør* o.l.), se § 51, 2.)

Om udtaleformen ø for ø (§ 56) se s. {5}.

Anm. Lyden ø betegnes af E. hyppigst med ö, sjældnere med y, hvorved da ofte tilføjes «åbent y». Undertiden anvender han begge skrivemåder ved siden af hinanden, uden at dermed tilsigtes at betegne to forskellige udtaleformer, f. eks. «røst el. ryst (aab. y)» s. 283, «røsta el. rysta (aab. y)» smst., «sjylla el. sjölla», «sjymma el. sjömma» s. 292 o. l.

y.

§ 54. Det korte y (s. {5}) forekommer, med samme oprindelse som delvis ø (§ 51, 1-3), kun foran de palatale medlyd, ofte endda, navnlig vistnok foran k og č, udtalt således, at forskellen fra ø er overmåde ringe. Således f. eks. *fylø* fylde, *hył* 1. hyld (træ), 2. en hylde, *kył* kulde (jf. sv. köld), *dyż* dynd, *hyjø* hynde, *tyż-ør* tynd (ik. *tont*), *klynčka* (og *klenčka*) klynke, *bygø* bygge, *rygø* ryg, *styg-ør* styg.

y.

§ 55. Det lange y svarer

1) til g. d. langt y, også delvis i tilfælde, hvor Nyd. ellers har kort y (eller ø), og da vistnok væsentlig ved bevarelse af gammel længde, sjældnere ved forlængelse af et kort y, f. eks. *by* by, *bya* byge (med uægte g, egl. bye), *šy* en sky, *myra* myre, *styra*, *byta* at bytte (sv. byta), *knyða* knytte (sv. knyta), *kryðərí*, *syzla* at «sysle» (s. 490), *krys* kryds, *Ryslan*, *Rysara* Rus-, *tysk-ør* tysk, *knyst*, *krysta* kryste, *lystra* lystre; *mynt*

(og *mønt*) *mønt*, (*pøyer*)*mynta* (peber)mynte, *myrda* myrde o. l.; således også f. eks. *tryn(a)* tryne, *bryst* bryst med gammelt *ȳ* (efter *r*) af endnu ældre *iū* (isl. *trjóna*, *brjóst*; jf. med *åj* af gammelt fællesdansk *ȳq* (§ 29) *flåja* flyve, g. d. flyghæ, men isl. *fjúga*);

2) til g. d. *iū*, der først er blevet til *jȳ*. At udviklingen har været denne, viser sig tydeligst i forlyd og efter *t* (og *s*): *jyl* jul, g. d. iul (hermed sammenblandet *jylkat* pindsvin [s. 157], g. sv. ighul-kutter eller g. d. jugel?), *jyr* yver (af *tjūr, g. d. *jyr*, *jyver*, sv. *jufver*, *jur*), *kyr* tyr (for *tjýr, g. d. *thiur*); således også med forandring af *y* til *ȝ* (se § 47) *kiv* (*kīw*) tyyv, g. d. *thiuf*, *kīva* en tyve, g. d. *tiughæ*, *kīvə* (*kyvə*) tyve, g. d. *tiughu*. Af disse former fremgår, at udviklingen må have været f. eks. *tiūgha* > *tiūwa > *jȳwa og på samme måde fra *liūgha* til **l(j)ȳwa* > *līva* lyve (§§ 47, 66, 2), så at den på intet punkt er faldet sammen med udviklingen fra g. d. *flȳghæ* til *flåja* (§§ 29, 97, 2). Jf. *šög-ør* § 49.

Efter andre medlyd end (*k*, *g*) *t* og *s* er *j* i *jȳ* sporløst bortfaldet, og fortsættelserne af *iū* er da som regel ganske faldne sammen med fortsættelser af *ȳ*, f. eks. *lyz* lys, g. d. *lius*, *lyska* lyske-n, g. d. *liuskæ*, *lyn(a)*, g. d. *liun*, *by* byde, g. d. *biuthæ*, *nyða* nyde, g. d. *niutæ*, *nyrn* nyre(r), g. d. *niuræ*; ligeså efter *k*, *g* f. eks. *ȳyða* at gyde, g. d. *giutæ*, *ȳða* skyde, g. d. *skiutæ*, *ȝyl* skjul (jf. §§ 91, 93, 96, 99); flere eks. § 47.

I *šu* syv, g. d. *siu*, foreligger formodentlig en ejendommelig sammentrækning af en oprindelig tostavelsesform (< **siowu?*), ikke simpelthen *iū*; derfor her *u*.

o.

§ 56. Lyden *o* (s. (5)) hører kun hjemme i ubetonede stavelses-, væsentlig aflednings- og böjningsendelser, og svarer her

1) til oldsprøgets *i*, *e* (jfr. § 45) og i ord af tysk oprindelse *e*, f. eks. *bønə* bonde, isl. *bóndi*, *håjrə* höjre, isl. *hœgri*, *markə* mærke, g. d. *mærki*, *enə* ene(bærtræ), isl. *einir*, *ikə* ikke, g. d. *ækki*, *læñə* længe, g. d. *længi*, *aþə* efter, isl. *eptir*, *kaeyr* (han) kender, isl. *kennir*, *venər* venner, isl. *vinir*, *huzəð*, -*ən* huset, -ene, isl. *húsit*, -in, *sagən* sagen, isl. *sókin*, *negəl* nøgle, g. d. *lykil*, *båñə* bange;

2) til oldsprøgets *u*, *o* (jf. § 36), som *kåñər* flt. af *kåna*

koner, isl. konur, *kærkə-*(*kærkə-*)*spíra* kirkespir (af *kærka*, *kærka*), isl. kirkju- (*kærəgår* kirkegård, s. 443), *øtə-mål* morgenkost (af *øta*), isl. óttu-, o. l.; *ívən* øjne, g. d. øghon, *gaməl* (dog kan også høres *gamal*) hunk., gammel, af gamul, isl. gómul (bank, *gamalr*), *di rojə* de randt (af *riða*), isl. runnu, *gyjə* (de) gik, isl. gengu, o. l.; *kołðər* kullet, isl. kollóttr, o. s. fr.;

3) i enkelte tilfælde til oldsprogets *a* (jf. § 12), således part. på -ənə(s) = isl. -andi, sv. -ande (-ende), som *levənəs* løbende, *læwənəs* levende, lige så *fjənə* fjende, og no. som *skrjənə* skriden (sv. skridande), *skrəjənə*, skrigen o. l.; på samme måde *åtənə* ottende, *trætənə* (men *trætan*) o. l.; endvidere former som *kæjəs* at kendes (men *kæjja*), *tårəs* tørres, o. l., se formlæren. I andre tilfælde skyldes *ə* for *a* påvirkning fra rigssproget, som *lägən* lagen (mnt. laken, isl., sv. lakan), *harəð* herred (g. sv. hærap), medens endelsen -að ellers oftere forekommer, *nävar* naver, isl. nafarr (men f. eks. *hamara* hammer, isl. hamarr); ligeså *lærərə* lærer, medens den ægte bh. endelse er -ara (som *vävtara* vogter, røgter, o. l.), der omvendt er overført f. eks. til *naðvara* (kirkens) nadver.

4) I andet led af stivnede sammensætninger kan *ə* bero på allehånde afslibninger, som *andəsgår* (anden dags går) i forgårs, *medəsmæð* (*meðəs-*) middagsmad (*i medəs*, men *medə*), *píbəl* pigebarn (af *bæl[i]* barn, s. 256), *uzəl* (hyppigere *uzal*) usel, g. d. usæl, usal, *Valbər* Valborg, -kør af *kærka* kirke (jf. § 104, E. s. 169 f.) i bh. sognenavne som *Åkər* Å-kirke, *Markər* o: Marie-kirke, *Olskər*, hvoraf efter *Åkərsən* Å-k.-sogn, *Markərsən*; *Kåfəð* Kofod, *Gærtəð* Gertrud; *hæŋklə* (eller -kle) håndklæde, *tårklə* tørklæde.

5) Som i rigssproget og allerede G. D. (æ) er *ə* ofte indskudt foran *r* og *l* efter en foregående medlyd, f. eks. *bijər* (han) binder, g. d. bindær, isl. bindr, *tænər* tænder, g. d. tændær, isl. tennr, *goðr* god hank., g. d. gothær, isl. góðr, *awṣəl* skulder, isl. qxl.

Anm. Foran palatale medlyd (j̊, l̊) og et som fortsættelse af opr. *g* forudsat *j*, s. {4} f. og §§ 98, 2 slutn., 108 slutn. indtræder ikke *ə*, men *i* (jf. § 45). Ej heller forekommer nogen forbindelse *əw*, men i stedet derfor er indtrådt (*uw*) *u* (jf. s. {3} om udtalen af *u* og §§ 36, 66 anm., 108 slutn.).

§ 57. Derimod bortfalder *ə* ikke blot ligesom i rigs-sproget, når der, ved ord på -əl (-ər, -ən), tilføjes en med en

selvlyd begyndende böjningsendelse, som *awslør* fl. af *awsel*, *negla* fl. af *negel*, men også

1) når en foregående medlyd er udfaldet, som *sæl* sadel (§ 19), *kæl* kedel (§ 39), *vær* 1. vejr, g. d. væthær, 2. vædder (smst.), *taŋ*, *tæn*, *tæð* tagen, -et, o. m. a.;

2) gennemgående mellem *r-n* og *l-n* (*l-n*), som *jorn* (i én stavelse) jorden, *bærn* bærrene, *ørn* fl. af *øra* øre, *marn* morgen, *ærna* ærende, *bærnæ* fosterleje i en ko, g. d. bærænde, *swirnæ* svirende; *soln* solen, *sajln* sejlene, *aln* alen, *galn* (ell. *galən*) hunk. af *galiŋ* gal. Således også navne som *Karna* Karen, *Marna* Maren, *Ælna* Ellen, men *Kestøna* Kirsten. Mellem *r* og *l* er *a* bortfaldet i *værl* hvirvel (på dör; jf. § 64).

På samme måde kan den ubetonede selvlyd (*i*) bortfalde mellem *l* og *ŋ*, som *kælŋ* killing, *vælŋ* vælling, *bolŋ* bold-en.

3) Også efter *j* og *w* foran en stemt medlyd (navnlig *l*, *ð*) kan *a* bortfalde, som *ajl* igle, ældre igel, *haud* hoved, o. a. (§ 24 slutn.), *slawl* slagel, af slagvol (s. 306), *dæwl* djævel.

A n m. Om forskellige sammentrækninger af no.s bestemte form eller andre grammatiske former, særlig når selve ordet ender på samme lyd som vedkommende tillæg, se formlæren.

Meget almindelige er også stærke afslibninger og sammentrækninger af ubetonede (enklitiske) småord og pronominale ord (jf. formlæren) som *eð* er det, *du skantø* ell. *skakø* for *ska* *entsø* ell. *ikø*, du skal ikke, *ja kaŋtø* for *kaŋ*, *entsø*, jeg kan ikke, *ja sãŋtø* ell. *sãŋkø* for *sã* *iŋ* (øñ) *entsø* ell. *ikø* jeg så ham ikke, *sað* så at.

Om bortkastelse af *a* i visse böjningsendelser, særlig udso.s inf., efter en selvlyd (dog kun undtagelsesvis når et foregående *ð* er udfaldet efter *i* eller *y*) jf. formlæren.

B. Medlyd.

p.

§ 58. *p* forekommer som i rigssproget = opr. *p*

1) i forlyd, som *poŋ* pund, *plåja* plöje, *prost*, ligeså efter *s* (s. s. (7)) som *spår* spor;

2) i ind- og udlyd kun svarende til opr. *pp* og *p* efter en anden medlyd, som *áp*, *ápø* oppe, *slæpa* slippe, *jælpa* hjælpe, *hæmp* hamp (§ 21), *kæmpa* kæmpe (§ 39, 4), *asp*.

Svarende til ældre enkelt *p* efter en selvlyd forekommer *p* kun i udefra lånte ord, som *syp*, *sypa* snaps, -e af sv. sup,

supa (jf. *søva* s. 348), *opna* skære op (s. 408) af sv. öppna (= bh. *avna*), *tapε't*. Jf. *b* og *v*.

b.

§ 59. *b*, der i forlyd er stemmeløst eller halvstemt, svarer der til opr. *b*, som *bæra* bære, *bjær* bjærg, *bla* blad, *brø* brød; ligeså foran betonet selvlyd udenfor 1ste stavelse i sammensætninger som *fårbi*, *frambí* forbi, og de i lighed med sådanne behandlede fremmedord som *skabélkən-haud*, *krabæt*.

§ 60. I ind- og udlyd er *b* stemt (s. (7)) og forekommer

1) altid i formen *b* med foregående kort selvlyd og tydelig stemt (s. (7)), svarende dels (sjældent) til opr. *p* foran *l*, måske kun i *æblø* æble, g. d. æplæ (*krebløj* krøbling, vel lån fra rigssproget; jf. ellers § 62), dels til opr. *bb* (for en stor del i låneord af nt. oprindelse), som *krabæ* krabbe, *lab(a)* lab, *skab* skab (sygdom), sv. skabb, *flab* flap, mnt. vlabbe, *flæba* flæbe (af foreg.), *næb* næb, mnt. nibbe, *kråba* krybbe, *ståba* stub, mnt. stubbe, *båbla* boble, *gråbla* gruble, *snåbla* snuble (jf. § 62, 3);

2) ellers kun i oprindelige sammensætninger, til dels med assimilation af en foregående medlyd, som *abåra* aborre, g. d. agh-borre, *pibøl* (§ 56, 4), derunder også personnavne som *Øbor(n)* Øpbjørn (s. 407), *Æzbør* (s. 65), eller i udefra (fra rigssproget eller Nt.) lånte ord som *skaba* skabe, *skabarø*, *skæbølsø* (bibelsk, men *skæva saj*), *dåb*, *håb*, *våbøn* (men *vænhuz*), *strubøhosta* (men *strøva* § 47), *šæbna* (*šæwna*) skæbne, *hæbak* høg (§ 18; sædv. *höj*); *æmbøðø*, *arbaj* o. l.

Anm. Om oprindeligt *mb* i ægte ord se § 68.

v.

§ 61. I forlyd forekommer *v* svarende til g. d. *v* og *hv* (§ 110) foran en selvlyd og i forbindelsen *vr*, f. eks. *væn* vand, *við-ør* hvid, *vråg-ør* vrang. Ligeså efter *k*, *t*, *d*, som *kvæ* klæbrig udflod på træer, *kværn* kværn, *kvest* kvist, *tvært* tvært, tværs, *dvær* dværg; jf. § 65.

I *vås* os er *v* som i andre sprogarter indkommet ved analogi fra *vj*, *værøs*.

Om bortfald af *v* foran *ø* se § 34.

§ 62. I ind- og udlyd efter en lang eller kort selvlyd er *v* — som regel nøje adskilt fra *w*, om man end jævnlig

ved mindre nøjagtig udtale kan høre *w* for *v* efter *a* (og *æ*) — den gennemgående fortsættelse af g. d. *p* og svarer således til skriftsprogets *b*, der gengiver det mellemtrin, hvorigennem udviklingen også på Bh. må være gået, f. eks.

1) efter lang selvlyd: *avəkat* abekat, *avij* åben, *rava* råbe (§ 22); *gava* gave, *gav* gab, *skav* et skab, *onskav* ondskab, *skrava*, *tava*; *håv* hob, *kåva* 1. kåbe, 2. kube, *måva* måbe (m. fl. § 30 ff.); *læva* læbe, *ræva* ræbe, *slæva* slæbe; *grev* hunk. en greb (af *greip), *rev* reb, *seva* sæbe, *sev* skib; *griva* grike, *piva* pibe, *sliva* slibe, *striva* 1. striben, 2. strube, *dív-ør* dyb, *kriva* krybe (§§ 46, 47); *stöva* støbe, *swöva* svøbe;

2) efter kort selvlyd: *drev* drov (§ 42, 4), *grev* et greb (af *grip), *greyd* grebet, *køva* købe, *lev*, *leva* løb, -e, *sæ-lov*, sædv. *sæ-* eller *selov(s)*, så-kurv, g. d. løp (m. fl., § 51, 2, 3).

Således altid foran *r*, *l* (ør, øl), f. eks. *avør* skarp (isl. apr), *klavra* klapre, *stavøl* stabel, *vavla* vable, af *vapla (eller *vabbla?), *kåvør* kobber, *knevøl* knebel, *drovøl*, *dreyøl* drøbel (§ 42, 4), *pøvør* peber.

3) I sidstnævnte stilling også af *b* eller *bb* (jf. § 60, 2), væsentlig i lånte ord, som *dåvøl* dobbelt, *kavøl* kabel, *savøl* sabel, *væn-vavøl* gople (jf. sv. brännvoppel).

Anm. *v* er assimileret med en følgende medlyd i *kemæn* købmand, *stømor*, *støfar* (støv- § 51, 2); udfaldet i *spesbu* spidsbub (s. 322).

§ 63. Sjældnere svarer *v* i ind- eller udlyd til opr. *v* (f; jf. § 66, 1), således i lånte ord som *gava* gave, *slava* slave (s. 479), *skrav* skrog, sv. skrof, *rev* et rev (§ 41 anm.), *løva* en løve, men også f. eks. *ævia* (*ædia*, *æðja* s. 406) tang; almindelig i forbindelsen *iv* (§ 46, 47) ved sammenfald af former med opr. *w*, som *kniw* og *kniv*, *riva* og *riva* (altid *rev* *revðð*), *ķiw* og *ķiv* tyyv, med sådanne, i hvilke *v* er udviklet efter § 62. (Ligeså kan der vel undertiden, navnlig i byerne, høres *v* i stedet for det regelmæssige *w* i forbindelserne *aw* og *æw*, som *hawra* for *hawra*, *javn-ør* for *jawn-ør*, *ræv-iñ* for *ræw-iñ*, *kræva* og *kræwa* kræve, *væv* og *væw*; jf. § 62.)

En forbindelse *vt* kan forekomme ikke blot i böjnungsformer som *ravtø rævt* af *rava* råbe, men også i enkelte tilfælde for ældre *ft* (*pt*), i regelen med forlængelse af den foregående selvlyd, som *avtan* (*aftan*, sædv. *awtan*, s. 11) aften, *skavt* skaft, *ȝevt-ør* (og *ȝeft-ør*) gift, *ševta* skifte.

§ 64. Efter *l* og *r* forekommer *v* (= opr. *v*), som det synes, kun i ord, der er lånte eller påvirkede fra dansk rigssprog eller Svensk (resp. Nt.), som *olv* ulv, ved siden af *ul* (§ 52, 2), *kålv*, *kålva* kolbe, sv. kolf, *pålvr* pulver, *šelva* selve (se säl, s. 491), vistnok efter svensk sjelfva, *arviž* arving, *garva* garve, *šerva* skærve, (*vervəl*) *værvel*, *varvel* hvirvel (i vand, hvirvelvind), *lårvø* lurvet. Ellers er opr. *v* efter *l* og *r* bortfaldet eller assimileret dermed, se §§ 88, 89. (Om vokalisering af *v* til *u* i visse ord især efter *r* se §§ 36, 66 anm.)

w.

§ 65. Lyden *w* forekommer aldrig i absolut forlyd, men kan høres efter *k* i det mindste foran *a* som *kwa* = *kva* § 61, *kwal* og *kval* kval, og indtræder i den almindelige udtale efter *s*, som da går over til sideformen *ç* (s. § 8), § 79), f. eks. *çwær* svar, *çwårt-ør* sort, *çwæra* sværge, *çwiža* svinge, *çwin* svin.

w er i denne stilling analogisk genindsat foran opr. *o*, *u* i former som *çwolt* sult, *çwoltiž* sulten, *çwoltøð* sultet, efter *çwælta* sulte, eller *çwor* af *çwæra* sværge, g. d. sværæ, sor.

§ 66. *w* har sin egentlige plads efter første stavelses selvlyd, med hvilke det da kan danne en række tvelydsagtige forbindelser (s. § 5 ff.), og svarer her

1) til g. d. *v*, *f*, hvorved et oprindeligt foregående kort *a* optræder som *a* (se nærmere § 17), *o*, *ø*, *u* samt *ā* som *a* (§§ 23, 24), *æ*, *e*, kort *i* samt *ø* og kort *y* som *æ* (§ 41), langt *ī* og *ÿ* samt *iū* som *i* (§ 47); om sammenblanding af *w* med *v*, navnlig efter *ż*, som *knżw*, *kīw* for *kn̄w*, *kīw*, se § 63;

2) til g. d. *gh* (d. v. s. bagtunge-*q*) efter bagtungeselvlyd (jf. efter fortungeselvlyd § 97, 2), hvorved dette *gh* med en foregående *o*- eller *u*-lyd og langt *ā* (jf. § 30) samt kort *a* efter *v* giver *aw* i alle stillinger (eksempler se §§ 23, 24), medens det ellers med foregående kort *a* giver *aw* (se § 17) og med *iū* (§§ 47, 55) *żw* (*żv*), som *līwa* (*līva*) lyve, *kīwø*, yngre *ķyvø* tyve, begge væsentlig blot i udlyd eller foran en selvlyd; om *żva* øje, der undtagelsesvis forudsætter *ogh-* > **ȳgh-* (med bagtunge-*q*) > *ȝw-*, se § 47;

3) til g. d. *k* væsentlig blot i ovennævnte forbindelse *aw* foran *s* og *t* (§ 24), idet *k* her — og ligeså i enkelte almindelige ord som *aw* også, g. d. *ok* (§ 23) — tidlig er blevet

til *q* og således faldet sammen med g. d. *gh* (jf. allerede g. d. skrivemåder som uaghsæn voksen).

Anm. I enkelte tilfælde er oprindeligt *v* bortfaldet, således efter *ø* (§ 34) i *hø* hov, isl. *hófr*, *lø* luv(side på skibe), ældre lov, sv. løjf (*løga* at luge, *løgart* luvart) og som ellers på D. *lo* en lo, ældre lov, isl. *lófi*; ligeså *røga* roe, ældre rove, der dog måske er yngre lån fra rigssproget; fremdeles i visse jævnlig ubetonet brugte ord som *gå* af, *ha*, *ha* (*haðð*) have, *ge*, *ge* give, fort. *ga*, *ga*, *ble*, *ble* blive (§ 43, 2); i sidste stavelse af låneordet *fæstulan* fastelavn.

I endestavelser indtræder *u* i stedet for forbindelser med *w* (*aw > *u[w]*; jf. § 56 anm.) f. eks. *ælua* (og med *v* for *w* *ælva* elieve, g. d. ællæfu (også ællufæ), *æluts* ellevte (*træðua*, *træðøva*, sædv. *træðøvə* tredive); flere eksempler §§ 36 og 108 slutn.; ligeså med opr. *p sælu* (s. 491) = *sælev*, -*lv*, § 62,2. Også *u* < *v* efter *r* og *l*, som *aru* = *ar* arv, *halu-ør* halv (§§ 36, 64), beror vel ikke på umiddelbar overgang af *v* til *u*, men forudsætter vel selvlydsindskud (*ø* > *u*) mellem *r*, *l* og *v* (sml. ældre d. skrivemåder som hallæf o. l.).

f.

§ 67. *f* svarer i forlyd til alm. d. *f*, som *fæ*, *fjæl*, *flåja* flyve, *fnat*, *fram* frem; i indlyd til *ff*, i uddydt til *f*, altid med foregående kort selvlyd, som *skafa* skaffe, *straf* straf, *skåfa* en skuffe, *høfli-ør* høflig, *åfør* offer, *åfra* ofre, o. l., gennemgående lånte ord.

Forbindelsen *ft* forekommer mest i udefra lånte eller påvirkede ord, som *saft*, *ȝeft* gift no., *reft* rift, *skreft*, *læft* luft, *lefte* et løfte, *lefta* at love; således *klofti-ør* kløtgig. Ellers er *ft* (*pt*) sædvanlig blevet til *wt*, i visse tilfælde til *vt* (§ 63). I enkelte ord er *f* (*p*) dels bortfaldet (efter *ø*, jf. § 66 anm.), dels assimileret med *t*, som *øta* ofte; *ætæ* efter, *læta* at løfte, *larit* lærred, g. d. lærept, lærfæ.

m.

§ 68. *m* stemmer i alle stillinger i det hele med old-sprogets og nyd. *m*, f. eks. *maȝ* mand, *smiȝ* smede; *hamara* hammer, *kåma* komme, g. d. kumæ, komæ, *dåm* dom, *døma* dömmme (§ 51, 3), *tæma* tæmme, isl. temja, *ȝema* gemme (§ 42, 4), *lim*; *hamp* hamp, *krämpa* krampe (§ 21), *ķæmpa* kæmpe (§ 39, 4), *šemta* skemte, *håmla* humle, *brøms* brems.

Stemmende med Nyd. kan *m* være opstået ved assimilation af ældre *mb*, som *lam* et lam, isl. lamb, *kåm* kam (§ 27), *våm* vom, isl. vomb, g. sv. vamb, *kæma* kæmme, isl. kemba, *ȝemør* gimmer(lam), isl. gimbr, *tømr* (§ 53).

Ordet *ȝem* håndfuld (s. 431) synes ganske vist at udgå fra æ. d. gøben o. fl. former, isl. gaupn; formen kan da imidlertid ikke skyldes en blot lydig udvikling, men må være blevet særlig associeret til *ȝema* gemme.

t.

§ 69. I forlyd svarer *t* som ellers i Dansk foran en selvlyd og *r*, *v*

1) til g. d. *t*, som *tæ* tage, *træ*, *tvijā* 1. tvinde, 2. tvinge; ligeså efter *s* (s. {7}) som *sten*, *stræn* strand;

2) til g. d. *þ*, *th*, isl. *þ*, som *tæg* tag (på hus), isl. þak, *tåga* tåge, isl. þoka, *tre*, *tvært* tvært, tværs, isl. þvert.

Om *č* af *tj* se § 91, 2.

§ 70. I ind- og udlyd svarer *t* til oprindeligt *tt* (efter betonet selvlyd, jf. § 74, 3) eller til opr. *t* efter en medlyd, f. eks. *nat* isl. nátt, *ræt* ret, isl. réttr, *šætɔ* sjette, *øta* tidlig morgen, isl. ótta, ligeså *ætɔ* efter (§ 67); intetkønsformer som *gåðt* godt, isl. gott, *vet* hvidt, isl. hvitt, o. l., se formlæren; fortidsformer som *letɔ* af *leða* lede, *søge*, isl. leita, leitti, *stÿvtɔ* af *stÿva* støbe (§ 62); således også *sætɔ* sætte, g. d. sætiæ, *nøta* nytte, g. d. nytiaæ o. l. med *tt* som i rigsspr. ved indflydelse fra fortidsformerne; fremdeles *bænt* af *biðja* binde, o. l., se forml.; *kæsta* kaste, *tistɔl* tissel, isl. þistill, *væltæ* vælte, *majt* magt, *awtan*, *awtan* aften.

Efter en betonet selvlyd optræder *t* svarende til ældre enkelt *t* kun i udefra indkomne ord, som *gråta* (s. 116, jf. § 39, 1) af sv. gråta, *pratara* skvaldrer, af sv. pratare, *byta* at bytte, ældre byte, af mnt. buten, jf. sv. byta, *sluta* slutte, af mnt. sluten, jf. sv. sluta; dog kan i de sidste eksempler også foreligge forlængelse af *y*, *u* i den nydanske form med tilsvarende forkortning af *t*; således vel f. eks. *stryta* strutte.

d, ð.

§ 71. I forlyd forekommer af disse to lyd (s. {7}), som ellers på Dansk, kun *d* svarende

1) til oprindeligt *d*, som *dæ* dag, *dæwl* djævel, *dvær* dværg, *dræ* at drage;

2) til opr. *þ* (*th*) i pronominale ord, som *du* du, g. d. thu, *dæþ* den, g. d. thæn, isl. þann.

§ 72. I ind- og udlyd forekommer det lukkede stemte *d*, i modsætning til *ð* (§ 74), kun i en begrænset række tilfælde, nemlig

1) regelmæssig efter en stemt medlyd (derunder *j* og *w*), almindelig svarende til ældre *d*, sjældnere, ad analogisk vej eller i låneord, til g. d. *þ*, *th*, f. eks. *bajd* (nyere *byd*) bygd, g. d. *byghd*, (*bæ*)*brajda* bebrejde (§ 11); således navnlig i en række til dels analogisk dannede fortidsformer af svage udso., som *demdø*, *demd-ør*, *kændø*, *kand-ør* af *hæjja* kende (§§ 84, 2, 100, 1), *hæjdø*, *hæjd-ør* af *hæjja* hænge (§ 101), *plåjdø* af *plåja* pløje (§ 29), *dawdø* af *dawa* due (§ 23), ligeså *fördø*, *förd-ør* af *föra* føre, g. d. førthæ (men *höra*, g. d. hørthæ, af *höra* o. l., § 76 anm.), se nærmere formlæren.

På samme måde ved lån fra rigssproget f. eks. *byrda* byrde, g. d. byrthæ, *myrda* myrde, *födra* (med udstødt *r*) fordre, *grdør*, *grdør* ordre, *jördisk-ør* (men *jor*), *möndi-ør* (men *förmynjara*), *shöldi-ør* skyldig (men *shyl* skyld), *hældi-ør* heldig (men *hæl* held og deraf den ægte afledning *hælu-ør* behagelig o. l., s. 144 f.); ligeledes foran en betonet selvlyd i fremmedord som *saldæt*, *daldóz* (s. 46) eller i sømandssproget ved påvirkning fra Nt. eller Hollandsk *nordóst* (men *nør*, *norvést*).

2) Efter en selvlyd forekommer *d* altid foran en betonet selvlyd udenfor første stavelse, væsentlig naturligvis i fremmedord som *badúlja* s. 412, *jadút* s. 439, *stodéra* o. l., men også, ved forandret stavelsedeling, i de ægte ord *idí* udi, *idd'* ud af (af *udd+i*, *đ*, jf. §§ 45, 112, 2). Endvidere i begyndelsen af andet, led af sammensætninger, altid når de endnu tydelig føles som sådanne f. eks. *đ-dazad-ør* afjasket, men også ofte hvor en stærkere afslibning har fundet sted og oprindelsen mere eller mindre er glemt, som *haddrá* (af *haddríva* eller [jf. § 66 anm.] *hadrúa*, s. 117), *ædru-ør*. I sidste tilfælde er imidlertid i den nuværende udtale, i det mindste foran en selvlyd, *ð* ofte blevet almindeligt i stedet for ældre *d*, som *freda*, *fređa* fredag, *meda*, *međa* middag, *medøsmad*, *vođan* hvordan, *søđan* sådan.

Anm. Også i visse enkelte, til dels etymologisk uklare ord synes den ældre udtale med *d* først i nyere tid at være

afløst eller i færd med at afløses af *ð*; således, som det synes, *gadis*, *gadis* en søfugl (*Harelda glacialis L.*), (*bada*), *bada* (saj) varme (sig) (lånt fra sv. *badda*?), *drada*, *drada* dratte (s. 50). Herhen vilde det høre, når Skougaard angiver, at d d i løddaa «lade bukser og hoser sakke ned» er «meget hårdt» i modsætning til løddaa tage forårsulden af får, med «blødt d» (jf. E. s. 213). Rigtigheden heraf kan ikke mere kontrolleres; i den nuværende udtale lyder begge ord ens som *leða*. (Om *d* i visse svage fortidsformer jf. § 76 slutn. og forml.)

§ 73. Et oprindeligt eller indskudt *d* mellem *n* og *r* og mellem *l* og *r* høres kun undtagelsesvis, navnlig i Gudhjem, men mangler som regel, f. eks. *anra* og *andra* andre, *fåráŋra* forandre, *an(d)rek* andrik, *ván(d)ra* vandre, *æn(d)ra* ændre, *heñ(d)ra* hindre, *men(d)rø* mindre, *on(d)ra* undre, *don(d)ra* dundre, *hon(d)røð* hundrede, *flen(d)ra* flynder, *plen(d)ra* plyndre; *bal(d)ra* buldre, *al(d)ri* aldrig, *skål(d)ra* skulder, *ael(d)rø* ældre.

Om fortsættelsen af ældre *nd* se for øvrigt §§ 85,2, 100,2, af *ld* § 102,3.

§ 74. Efter en selvlyd indtræder i almindelighed ikke det «lukkede» *d*, men den tilsvarende «åbne» eller spirantiske lyd *ð* (s. (7))¹⁾.

Hvad oprindelsen angår, svarer *ð* hyppigst til ældre *t*, således

1) i meget stort omfang med foregående lang selvlyd, f. eks. *fað* fad, g. d. *fat*, *gæða* gade, g. d. *gatæ*, *væð-or* våd,

¹⁾ Den nøjagtige bestemmelse og afgrænsning af lyden i disse tilfælde, særlig i de ældres udtale, hører for øvrigt til de vanskeligste punkter i den bh. lydlære. Ikke blot synes udtalen — også ud over de i § 72 anm. antydede tilfælde — undertiden virkelig at kunne vakte mellem *ð* og *d* (der hos de ældre synes at kunne høres i det mindste ved langsommere tale eller stærkere eftertryk på vedkommende ord), men særlig efter en kort betonet selvlyd — hvor her som regel skrives *ð*, i Tillægget derimod *d* — gör lyden, som allerede antydet s. (7), meget ofte indtryk af på en ejendommelig måde ligesom at svæve mellem *d* og *ð* eller ikke at være ganske ensartet i hele sit forløb. (Beror det måske på at tungespidsen, ved udtalen af den forlængede lyd, ganske almindelig kan skydes så langt frem, at den et moment kommer til helt at røre ved overtændernes bagside, altså efter Jespersens analfabetiske betegnelse når ud over $\beta^{2\text{de}}$ til $\beta^{0\text{de}}$ [om denne stilling sml. hans Fonetik § 189 s. 214]?) Det almindelige *d* synes derimod nærmest at måtte betegnes $\beta^{0\text{fe}}$.) I de yngres udtale lyder *ð* i det hele klart og rent både efter kort og lang selvlyd.

g. d. vatær, *fød* fod, g. d. fot (*te føds*, med tydeligt *d*, til fods), *ud* ud, g. d. ut, *skuda* skude, isl. skúta, *æda* æde, g. d. ætæ, *fed-ør* fed, isl. feitr, *leða* lede, søge, g. d. letæ, *vit-ør* hvid, g. d. hvitær, *bjða* bide, g. d. bitæ, *lidiñ* liden, g. d. litæn, *bryða*, *brøð* bryde, brød, g. d. brytæ, brøt, *møða* at møde, g. d. møtæ;

2) sjældnere med foregående kort betonet selvlyd (*a*, *å*, *æ*, *e*, *ø*, jf. hver af disse), f. eks. *skaða* (*skaða*) en skade (fuglen), sv. skata, *flåða* en flåde, isl. floti, *skåðiñ* skudt, isl. skotinn, *væða* hvæse, isl. hvetja, *seða*, *sað* sidde, *þeð* ged, g. d. get, *keðəl* kilden, nsk. kitall, *þegiñ* bidt, isl. bitinn, *veða*, *veð* vide, ved, g. d. vitæ, vet, *veð* hvede, isl. hveiti, *fedja* (*fedja*) et fed (garn), jf. n. fitja, *brøðiñ* brudt, *føðer* fødder, g. d. føtær, *køð* kød, g. d. kiøt, *røða* materie, g. d. røtæ, *røðna* rådne, isl. rotna;

3) efter ubetonet selvlyd, som *ørað* øret, *huzed* huset, *majøð* meget o.l.; ligeså af oprindeligt *tt*: *kołð-ør* kullet, isl. kollóttr, g. sv. kullutter, *krágøð-ør* kroget, isl. krókóttr, g. sv. krokutter, o.l.

§ 75. I visse andre tilfælde kan *ð* (*d*) — i udtalen ganske identisk med *ð < t* — svare til ældre *dd*,

1) som regel med foregående kort selvlyd (*a*, *å*, *æ*, *e*, *ø*), også hvor selvlyden oprindelig har været lang, f. eks. *kåð* testikel (s. 183), *håða* (*håða?*) udbygning, sv. diall. hudda, *þeða*, *þæða* gedde, isl. gedda, *breða* bredde, isl. breidd, *broða* brod; ligeså f. eks. *fagør* fadder, mnt. vadder, *reða*, *ræða* redde, mnt. redden, *skreðara* skrædder, *båðiñ* budding.

Herhen hører særlig forskellige fortidsformer af svage udso.s 1ste klasse, med selvlydene *æ*, *e*, *ø*, som *bræðø* (*bræðø?*) af *bræ* smælte, isl. bræða, bræddi, *legø* af *le*, lede, føre, isl. leiða, leiddi, *føðø*, *føð-ør* af *fø* føde, isl. föða, föddi, föddr, o.l.; se formlæren.

2) Kun sjeldent forekommer foran *ð < t* en lang selvlyd, væsentlig da kun *i*, *u* eller *y*; således det enestående *uð* od, odde (§ 37) og sandsynligvis fortidsformer som *smiðø* af *smi* smede, sv. smida, smidde, *lyðøs* af *lyøs* lytte, isl. hlyðask, hlyddisk. Disse sidste falder således ganske sammen med de § 76 sidste stykke omtalte former, uden at det strængt taget kan afgøres, om *ð* er udgået fra *dd* eller om det er ny-dannelser i analogi med de nævnte.

§ 76. Endelig kan *ð* også i en række af tilfælde svare

til oprindeligt *ð*, g. d. skrevet *p* eller *th*. Efter en betonet selvlyd er dette dog ret sjældent i ord, der må antages for folkelige, f. eks. *treðø* eller *treðja* tredje, g. d. thrithi(e), *røða* at rydde, g. d. rypiæ (hvor *ð* vel beror på assimilation af opr. *ðj*); *leð* led, ledemod, g. d. lith, *smeð* smed, g. d. smith, *smeðja* smedje, *maðk* orm, isl. maðkr, *røða* (fugle-)rede, et ord, der også i andre sprogarter fremviser ejendommeligheder i den lydlige udvikling. Ellers kun i sådanne ord eller særlige anvendelser af ord, der er indkomne eller påvirkede udefra, f. eks. *næðø* nåde, *bæð* bud, *jöðø* jøde, *gøð*, *guð* gud (jf. § 35), *gæðli-ør* (*gad-*) passelig, mnt. gadelik, *læðiñ* lodden, nyere form for *lön-ør* (§ 48, 3), *brúð* og *brú* en brud, *brú(ð)agrøva* (§ 63), men *brúasæñ* brudeseng, *ræðhuz*, *krisrøð* krigsråd o. l. titler, men *rå* 1. et råd, 2. at råde, *nöði-ør*, *nöðrvéndi-ør*, men *nöð* nød, *tíð*, men *i tíð* i tide, o. s. v.

I noget større omfang forekommer *ð* med den nævnte oprindelse i endestavelser, f. eks. *honrøðø* (§ 73), *markað* marked (men *markasgæwa*), *mánað* måned, *örada* örred, isl. aurriði, *hauð* hoved (§ 24 slutn., § 57, 3). Navnlig findes det her i den store række af svage fortidsformer som *vælsájnaða*, *vælsájnað-ør*, isl. signaði, -adr; ligeså f. eks. *bøðø*, *såðø* (og i analogi hermed *ræðø* af *rå* råde, g. d. rathæ, raddæ, jf. § 75), ved *ɛ* og *ø* med tydelig fremtrædende analogiindflydelse fra de § 75, 1 omtalte former, f. eks. *snæ sneðø*, *þó Þœðø* gó (dog også undertiden *d*, som *síðø*, *syðø* hyppigere end *síðø*, *syðø*).

Anm. Som det allerede vil ses af mange eksempler i det foregående, er oprindeligt *ð* (*p*, *th*) som regel bortfaldet efter en selvlyd eller *r*. Flere eksempler kan findes bl. a. §§ 19, 30, 34, 37, 39, 43, 48, 55. I enkelte ord som *Pær* Peter, *bærø* bedre, isl. betri, g. d. bætræ (bæthræ), *ķæl* kedel, isl. ketill, g. d. kætæl, er undtagelsesvis et oprindeligt *t* bortfaldet. Det må bero på en tidlig indtrådt overgang af *t* i disse ord til *ð*, hvad der særlig i de to første af dem også er bestemte spor af såvel i den ældre litteratur som i andre sprogarter (jf. P. K. Thorsen, Nørrejysk lydlære s. 72). Ligeledes alm. i korte, hyppigst ubetonede ord som *va* hvad, g. d. hvat, *de* ell. *deð* (betonet *deð* med uoprindelig forlængelse af *e* §§ 42, 2, 43, 2) det, g. d. thæt, undertiden å ved siden af alm. *ad* 1. at, 2. ad, g. d. at.

§ 77. Det almindelige ustemte *s* findes altid i forlyd foran en selvlyd eller medlyd, svarende til oprindeligt *s*, bortset

fra de i §§ 79 og 99 omhandlede tilfælde, f. eks. *sæn* sand no., *se*, *sia* side, *sten*, *spåra*, *skærna* stjærne.

Endvidere altid efter en medlyd i ind- og udlyd, f. eks. *åjsa øxe* (§ 29), *hawsa* huske (§ 24), *hårs* en hoppe, g. d. hors, *farsa* faders, *hals*, *hamsa* spøge, *Håns*, *daj̄s* dans (om *terzda* o. l. se § 80).

§ 78. Efter en selvlyd har *s* sin plads

1) når det begynder det andet led af et sammensat ord eller den betonede stavelse uden for 1ste stavelse, eller når det tilhører en aflednings- eller böjningsendelse, f. eks. *glosat-ør* (s. 105); *spaséra*, *glaséra*, *glasúr*, *måsék* musik; *grusam-ør* grusom, *gæsbysø* (s. 104); således altid som ef.-mærke: *dás*, *tís* tids, *te res* til rede (jf. dog § 80), *desyðan*, eller i udso.s lidef.: *ses*, *ræs* ræddes, *rås* rådføre sig;

ligeså altid efter en ubetonet selvlyd (*ø*, *i*), som *píjjøs* pinse, *togøs* tyggemad, *kabøs* (s. 440), *gadis* en fugl (§ 72 anm.), *Matis*, *serøsa* (*serisa*), *særøsa* færekylling; på samme måde i forstavelsen *mes-* mis- og i det sædvanlig ubetonede fho. *hos* hos;

2) når der efter *s* følger en stemmeløs medlyd (*p*, *t*, *k*, *č*) som *røspa* rive, *fesk* fisk, *feskø* fisketid, efterår, *frost* frost (men *fryza*, *frožiň*), *hest* ik. af *hez-ør* hæs, *blæsta* fort. af *blæza*; mindre tydeligt i sammensætninger, hvor det første led egentlig ender på *z* som *iz-(iz-)kana* (s. 153, 439), *spiz-(spis-)kamørs* spisekammer;

3) efter kort betonet selvlyd i en række af ordstammer, hvor *s*, for så vidt ordets historie lader sig påvise, svarer til oprindeligt *ss* eller beror på en assimilation af *rs* eller *ds*, *ts*, for en stor del i ord af fremmed, navnlig tysk oprindelse. Således f. eks. *kasa* kasse, *klas* vådt tøj, *klasa* klaske, *krasa* kradse, *kvasa* en kvase, *lus* et læs, isl. hlass, *vas* hvas, isl. hvass, *Mas* Mads, *marias* et spil, mariage, *kämpás*, *morás*, *galias* galease, *stajlas* stillads (med *aj* ved association til *staja* en stige?), o. l.; *bås* keglekugle (mnt. bôszen spille kegler), *dråsa*, *dråsla* være sen, sv. drossa, *fås-ør* trodsig (s. 87), *flås* flab, *klås* klods, *måsla*, *-liň* musling, mnt. mussel, *rås* 1. rød hest (s. 274), 2. affald, *tåsa* tosse hank., *pås*, *pos* puds, pynt; *posla* pusle; *gæs* flt. af *gåz*, isl. gæss, *kæs*, *kæsa* s. 170, *læsa* læsse, *mæsa* messe, *væsa* hvæsse, *æs* es (i kort), *aşa saj* skikke sig (jf. mnt. esse «wolsein»); *jesa* isse, g. d. jæssæ, *spes* spids,

ves-ør viss, *veſla* hvisle, *Ses(ə)la* Cæcilia; *øſol*, *øſlu-ør* ødsel, *bøſa* bøſſe, *koſ*, *køſa* kys, -ſe, *koſebær* kirſebær, *møſ* flt. af *muz*, isl. myſſ, *hælømøſa* hellemiſſe, allehelgensdag, *tøſa* tysſe, *tøſna* tystne;

4) efter lang betonet ſelvlyd, i et mindre antal af ordſtammer, hvor *s* dels forholder ſig ſom under 3 nævnt (og da ofte med uoprindelig længde af foregående ſelvlyd, navnlig *u*, *i*, *y*), dels undtagelsesvis svarer til opr. enkelt *s* (eller *š*), væſentlig kun i udefra lånte ord. Ekſempler: *asən* asen, *plæſ* plads, *ſtæſ* ſtads, *træſ* trods (§ 19), *fostøſia* s. 429, *øpstørnøſi-ør* s. 250; *gøſ* gods, *løſ* lods, *matrøſ*, *møſ* mōſ, *rømøſað-ør* rød-muſſet (sv. rödmoſig), *rgøſa* en roſe, *skøſa* ſkøſe; *karøſa* karuds, *pøſ* 1. pyt (s. 263), 2. puds, löjer, mnt. puſſe, *røſa* ſtige til hovedet, *ſus* sv. ſkjuts, *tøſa* tudſe, *skryøſa* gammel kone (s. 302), *strøſ-ør* pyntet; *vøſen* væſen; *snøſa* bide af (s. 315), *ſpes*, -a ſplis, -ſe (s. 320); *kriſ* kreds, *ſiſara* ſaks (s. 289), *ſniſa* ſnitte (s. 315), *triſa* trisse (s. 360); *døſi-ør* døſig; *kryſ* kryds, *mýſa* hue (s. 227), *Rys*, *Rysara* Rusſer (ikke Rys s. 277), *rys*, *ryſa* rød hest, hoppe (rettere end ryſſ, -a ſe Røſſ s. 274), *ryſſli-ør*, gyselig, sv. ryſlig, *vysla* hvisle, fløjte (s. 437, jf. 141).

Vistnok det eneſte ægte ord med *s* = *s* er *hos*, ſe ovf. 1.

ſ.

§ 79. Den med ſ betegnede lyd (s. (8)) er en afart af *s* med noget ubeklædt forekomſt. Den indtræder kun regelmæſſig i ſtedet for *s* foran *w* (§ 65) og *l*, ſom *çwæra* ſvare, *çwårt-ør* ſort, *çweŋa* ſvinge, *çwin* ſvin, *çlå* ſlå, *çlaŋa* ſlænge, men kan også, i det mindſte individuelt, høres foran *n* ſom *çnaka* ſnakke, måſke også undertiden foran *m* og *k*: *çmå* og *små*, *çkaða* og *skaða*, men næppe foran andre lyd. Om den kan forekomme i indlyd, er usikkert; dog er formentlig hørt *øçla*, *øçlu-ør*, *vyc̄la* ved ſiden af *øſla* o. s. v.

z.

§ 80. Den stemte ſ-lyd *z* forekommer aldrig i forlyd, men — udelukkende efter en betonet (i enkelte fremmede ord vel også halvt betonet) ſelvlyd og hørende med til ſelvlyd — dels i udlyd, dels foran en ſelvlyd eller en

stemt medlyd, særlig *l*, *m*, *n*, *j* (foran andre medlyd næppe uden i slutningen af første led af sammensætninger, hvor *z* også kan være indtrådt i stedet for *s* under indflydelse af stemt begyndelseslyd i andet sammensætningsled, f. eks. *flazgrīna* = *flaza* s. 75, *Æzbør* Esbern, *tærza* tirsdag, *tårza* torsdag, *frozbeðijñ* for *frostb.* kuldskær).

For så vidt de herhen hørende ord lader sig eftervise i ældre former eller udenfor Bh. (en del af dem er mere eller mindre onomatopoietiske eller ejendommelige for dialekten), er *z* den regelmæssige fortsættelse af ældre enkelt (kort) *s* i de nævnte stillinger, ikke blot i oprindelig nordiske ord, men også almindelig i låneord. Da betegnelsen af denne lyd hos E. er meget mangelfuld, skal her gives et noget udførligere antal af eksempler på den.

§ 81. Lyden *z* forekommer særlig ofte efter en lang selvlyd, f. eks.:

az ådsel, mnt. ås, *aža* ase, *baz* 1. mester, holl. baas, 2. faldt (s. 20), *baza* på trænge på, *bravaž* affald (s. 419), *daza* 1. dejse, 2. d. å afjaske, *faza* 1. nøddehyse, 2. respekt-indgydende væsen (s. 68), *flaza* skoggerle (s. 75; *flaz*, *flazu-ør*, *flazuriñ*), *fnaza* vise ubesindighed (s. 79; *fnaz*, *fnazu-ør*, o.s.v.), *fraza* frådse, mnt. vråsen, (*på*) *gaz* (på) vid gab (s. 98; kan på grund af *z* ikke være en genitivform), *glaz* glas, *haz* 1. hase, 2. has, *hazel* hassel, isl. hasl, *kaza* (ko)kase, *klaza* s. 173, *kraz*, -a knas, -e, *laz* las, *maza* mase, *nazla* sjuske, *paza* 1. traske i dynd, 2. drive, *pazla* s. 254, *plaza* s. 259, *raza-paza* spilopmager, *slaza* sjuske, *spaz* spas, *tazla*, *trazla* bringe i urede, *traza* = *træza*, *vaza* bringe i urede, *vraza* ødsle;

áz ås, aksel, *báz* bås, *dáza* dåse, *gáz* gás, *gáza* gase, *káz* bådeleje, som stednavn, *kráz* krås, *láz*, -a lås, -e, *práza* prås, *ráz* rad;

oz 1. åmunding, isl. ós-s, 2. os, *oza* ose, *daldoz* s. 46, *droz* bundfaldb., mnt. drôs, *gloza* give stikpiller, *røza* at rose, isl. hrósa, *tøza* en tosse hunk. (jf. *tåga* § 78, 3);

uzal ell. *uzel* ussel (§ 56, 4), *barduz* hovedkulds, *bruz* et kortspil, *duz* toen i kortspil, mnt. dùs, *senkaduz*, -a «sinkedus», *gruz* grus, *huz* hus, *kruz* et krus, *kruza* at kruse, *kruzbær* tyttebær, *luz* lus, *luziñ* lussing (af foreg.), *muz* mus, *pjuz* et pus, *suz* suse, *tuzen* tusende;

æzøl æsel, *æzla* slide og slæbe, *blæza* blæse, *bæzinj* hårdt

vejr (s. 44), *fæz(ə)li-ør* skrækkelig, *græz* græs, *gæzlinj* gæsling, *hæz* et hæs, *kræziŋ* kræsen, *kvæza* kue, *læza* læse, *mæzlinj* mæslinger, mnt. masel, *næza* næse, *pjæz* 1. skum, 2. lille person, *ræza* halvkoge, *træza* drage ånde besværlig, *træzla* trævl, *væza* hvæse;

hez-ør hæs to., *fårlezza* forlise, mnt. vorlæsen, *neza* skam (forældet), *reza* rejse;

iz is, *dizəd* = *gizad-ør* diset, *fiz* fis, *fliza* flis, *griz* gris, *kiza* s. 166, *priz*, *riz*, *rizøngrym*, *spiza* spise, *viz-ør* vis, *viza* 1. at vise, 2. en vise, 3. bidronning, 4. stængelspire, *ðviza* avis, *paradiz* paradis;

öza øse, *özka* «øskens» (s. 409), mnt. oseke, *böz-ør* «bos», *fjöz* dun, *göz* gos (flag), *klöz* jordklump, *knöz* skær, *löz-ør* løs, *mørlöz* spiserør, *slöza* = *slaza*, *töz* og *tös* tøs;

fryza fryse, *bleffyza*, *-fyziŋ* blegnæb, *gyza* gyse, *fårgyza* saj = *gryza*, *fårgryza* saj forundre sig, *gryzeli-ør* grulig (norsk grysjeleg), *hyza* 1. klæde, 2. hejse, *kyza* en kyse, *lyz* et lys, *lyz-ør* lys to., *myza* trække på næsen, sv. mysa, *nyza* nyse, *pyz* kat, nt. püs, *pyza* svulme op, *syzla* «sysle», passe kreatur.

§ 82. I mere begrænset omfang forekommer *z* (ȝ) efter en kort selvlyd navnlig å (§ 26), e (§ 42) og ø (§§ 51, 52), f. eks. *bláz* blus, *báz* gammel halm (norsk bos), *bázm* net, *dázmar* dosmer, *háza* hose, isl. hosa, *káziŋ* lam to., *máz* mos, *múza* mose, isl. mosi, *páza* pose; *bez* bisse (sv. besa), *bezmara* bismer, *bleza* blis, *fezəl* kødsaft, *fezla* sladre, *flezə* og *fneza* fnise, *frezlor* gule pletter i huden (sv. frisel), *ȝezlu-ør* (E. gjīsluer?) grålig, *ȝeza* føjte om, *kneza* knuse, *kvezza* blegn, norsk kvisa, *vezza* «visse» for børn, *vezziŋ* vissen, isl. visinn, *vreza* knast, *vreziŋ* forvreden; *bezja* (*bázja* jf. ovf. *báz*) halmleje, *dréza* 1. drysse, norsk drysja, 2. mængde, *dəz* slo (s. 423), *dəzən* dusin (nu *dusin*), *freziŋ* frussen, *grezən* en lille smule (*grøzla*, *grøzlu-ør* s. 116), *høzja* = *hyza* klæde, *kroza* knuse, *mezlinj* krave, *nozja* snuse efter, *nøzla* nysle, *pozliŋ* pusling, *rozən* (nyere form *rosyn*), *rozla* rutte, *rozma*, *rozla* ranke, rusme.

n.

§ 83. *n* frembyder i forlyd, alene eller i forbindelse med andre medlyd, intet at mærke, f. eks. *ner* ned, *nyza* nyse, isl.

hnjósa, *gneð* gnid(der), *knåg* kno, *sne*, (*njawa* miaue); *negl* en nögle, med udbredt *n* for opr. *l* (g. d. lykil).

§ 84. I ind- og udlyd (jf. § 100) svarer *n*

1) til ældre enkelt *n* i udlyd eller foran en selvlyd, som *hanəm* ham, g. d. hanum, *hæna* hane, *kåna* kone, *måna* måne, *ȝena* genne, g. d. genæ, *ȝenəm* gennem, *len-ør* lind to., isl. linr, *ven* ven, *søn* sön, *henu* honning, g. d. hunugh, *svæn* svend, g. d. sven, svæn, *sín* siden, *en* hunk., isl. ein, *mín* hunk., isl. míni, art. *-ən* i hunk. ent. og ik. flt., isl. *-in*.

Således også efter en medlyd, som *korn*, *rajn*, *rajna* regn, -e, pluere, *regna* regne (med tal); om *tn*, *ðn* se § 85,3.

Efter *r* kan udlydende *n* undertiden bortfalde, især når der i sammensætning eller afledning følger en anden medlyd derefter, som *jær-* for *jærn-* jærn- (s. 439), *bærsl* barsel, *bærsej*, *bærlaja* barselseng, for *bærn-*; *Æzbør* egenn. Asbjörn, Esbærn.

2) som regel (jf. § 100,3) til ældre *n* foran bh. *t* (§ 70), *d* (§ 72,1,2) og *s* som *sænt* ik. til *sæñ-ør* sand, *bænt* bandt, af *bijja*, *vænta* vante, *hænta* hente, *vænta* vente, *aentan* enten, *ents* intet, ikke, g. d. æn(k)ti, *tent* ik. til *tyñ-ør* tynd; *kændo*, *kænd-ør* af *kæjja* kende (§ 72,2), *sænda*; *hans(a)* ef. af *hañ*, isl. hann, hans, *ganskə* ganske, *hanska*, *stansa* standse, *Hæns*, *glænsa* glinse, *grænsa* grænse, *Jens*, *venstrə* venstre, *prens* ell. *prøns* prins, *høns* höns, *rensa* rensa; ligeså *kansé* kanske (sjældnere *kañše'*, *kañ* kan), *sansæga* æventyr, *sandru-ør* sandru (men *sæñ-er*).

Undtagelsesvis er *n* indtrådt for *ng*, *ŋ* foran *t* efter foregående *a > ə* i *lænt*, *trænt*, ik. til *læy-ør* lang, *træy-ør* trang, se formlæren.

§ 85. Endvidere er *n* (*n*) opstået ved assimilation af visse medlydsforbindelser:

1) af ældre *nj* som *šøna* at skönne, isl. skynja, *væna* vænne, isl. venja, *lena* linje;

2) af ældre *nd* (jf. § 100,2) efter g. d. *a*, *ə*, *æ* (> bh. *a*, *ə*, *â*, *ø*, *œ*) samt enhver ubetonet selvlyd (*ø*), f. eks. *lan* land, *iblán* ibland(t), *hanəl*, *hanla*, handel, handle, *ən* 1. and, 2. ånd, g. d. and (flere eks. § 21), *hân* hånd, g. d. hand, *ən-ør* ond (§ 34), *bøne* bonde, g. d. bondæ, *œna* ende, g. d. ændæ, *læn* lænd, g. d. d. s., *sæna* sende, g. d. sændæ, *tæna* tænde, *væna* vende, *œnər* ænder, flt. af *ən*, *hænər* flt. af *hân*,

g. d. hændær; *tuzən* tusende, g. d. thusænd, *fjənə* fjende, g. sv. stændi, *gåñəs* gående (flere eks. § 56, 3).

Efter andre selvlyd end de ovennævnte findes *n* < *nd* kun foran *r* og *ør* < ældre *r* hørende til selve stammen (hvorved *d* dog i Gudhjem kan være bevaret (jf. § 84, 2), se nærmere § 73), f. eks. *menrə* mindre, *onrə* undre (dog *oñrə* et under, isl. undr, § 100, 2). *sənər* 1. i s. itu, g. d. sundær, syndær, 2. syd, *sənərə*, g. d. syndræ, *tonrə* (fyr)tønder, g. d. tundær. På samme måde udgår vel *tañrə*, flt. af *tañ* tand, g. d. tan(n), (skønt efter E. nyere end nydannelsen *tañja*? jf. forml.) fra den g. d. form tændær med indskudt *d* mellem *n* og *r*.

3) af ældre *tn* og *ðn*, som *væn* van, g. d. vatn, *bæn* bund, isl. botn, *dråniñ* dronning; *Røna* bynavn (s. 281 f.), *ȝenij* godtning, *ȝena* at gøde; ved siden af sædvanligt *vednə* ell. *vȝdnə* vidne, g. d. vitnæ, kan også høres *vene*; altid *røðna* rådne, isl. rotna, *rðna* rødme, ældre rødne (*rø-r* rød) og lign. (*mj-* ell. *mið-nat*).

l.

§ 86. Med hensyn til *l* i forlyd, alene eller med forangående medlyd, er intet særligt at mærke: *lajs* laks, *laȝ* læs, isl. klass, *plåka* plukke, *blæj-ør* bleg, *flåja* fivve, *klø* klø, *glo* glo, gløde, *slå*, *clå* (§ 79).

§ 87. I ind- og udlyd svarer *l* (jf. *l* § 102) til ældre enkelt *l*

1) i udlyd eller foran en selvlyd, som *val* valg, ældre val, *dål* dal, *skal* en skal, *dl*, *fåla* fole, isl. foli, *hål* et hul (§ 26), *søl*, *öl* (§ 48, 2), *fol*, *mol*, *søla* (sj. *sela*) sele, *tolə* tåle (§ 52, 2), *jyl* jul, *hæli-ør* hellig, *fjæl*, *spela* spille, mnt. spelen, *færſel* forskel, *hel-ør* hel, *fjl*, *gaməl* (§ 56, 2) gammel hunk., isl. gømul.

Således også efter en medlyd (undtagen *k*, *g*, *ȝ* < *ng*), som *najl* negl, *fawl* fugl, *håmla* humle, *ogla* ugle; om opr. *tl* se § 102, 2.

l er bortfaldet i *ska* skal, *te* til og efter *r* i *kær* karl, mand (jf. § 90).

2) som regel foran en bevaret medlyd (jf. dog *l* § 102, 4), f. eks. *jølpa* hjælpe, *halm*, *vælta*, *kælt* ik. af *kæl-ør* kold (§ 21), *folt* (og *folt*) af *føl-ør* fuld, *falt* fort. af *fala* falde, *toltre* (også *tolætre*) af *to* ølø *tre* (s. 355), *swaldo*, fort. af *swæla* svælge

(jf. § 72,2), *skålra* skulder (§ 73), *hals*, ældst ældst, *pelsa*, *bølja* bølge, *belt*, *bylt* bylt, *snelta* snylte, *solkø* silke, *falk* folk.

Assimilering af *l* med en følgende medlyd er indtrådt i *vekiŋ* hvilken (*sekiŋ*, *sekoniŋ* sikken, «se hvilken»), *vetu* af *velt* du vil du.

§ 88. I visse tilfælde er en medlyd assimileret med et foregående *l* eller bortkastet efter dette.

Således er ældre *lv* almindelig blevet til *l* med foregående kort eller forlænget selvlyd (jf. § 64), f. eks. *kal* kalv, *sala* salve, *tal* tolv, *gål* gulv, *ul* (og yngre *olv*) ulv, *sæl* flt. *sæla* selv, *køla* kølle, ældre kolve, *sol* solv (*tolt* tylvt).

På samme måde kan *l* svare til ældre *lj* (jf. § 98,1), væsentlig i udso. som *kvæla* kvæle, isl. *kvelja*, *swæla* svælge, isl. *svelja*, *sæla* sælge, g. d. sæliae, *væla* vælge, g. d. væliae, *šæla* skille, g. d. skiliæ, *døla* dølge, g. d. dyliæ, eller til *lg* særlig i udlyd som *tal* talg, *bæl(i)* bælg (jf. § 98,2), eller til ældre *ln*, som *møla* mølle, g. d. mylnæ; derimod *kølna* (malt)-kølle, tidligere kølne, sv. *kölna*, og afledte udso. som *helna* heles, *šælna* skelne, *kölna* kølne, samt de § 57,2 omtalte tilfælde.

Efter *ø* i ubetonet endestavelse er oprindeligt *ld* blevet til *l* i *tærskøl* tærskel, g. d. thærskyld, thærskuldæ, *Gojøl* Gunild, isl. Gunnhildr (jf. § 102,3).

Assimilation af en foregående medlyd med *l* har som i alm. Da fundet sted i *køliŋ* kylling for kykling; *tweiŋ* (også *twiŋ*) tvilling, *treliŋ* trilling, af ældre twinling, *trinling, *aļiŋ* ælling, for *ændling, måske *tæla* åleruse (s. 397 f.; for *tēnla?).

r.

§ 89. Bh. *r* svarer regelmæssig til alm. d. og ældre *r* i alle stillinger, f. eks. *rø-r* rød, g. d. røth-ær, *vræg* vrag, *kråga* krage, *tår* tør to., *båra* burre, *varø* værre, *horn*, *kårt-ør* kort to., *ør* ord (§ 76 anm.), *bjær* bjærg (§ 98,2).

Et efter *r* følgende *v* er almindelig assimileret med *r*, som *ara* arve, *hara* harve, *værl* hvirvel på en dør; *kæra* kærve, halmknippe (jf. §§ 64, 36).

Det samme er sket med *j* i *småra* 1. at smøre, 2. smørelse, sv. smörja, *spåra* spørge, g. d. spyriæ, men med bortkastet *j* *sværa* sværge, g. d. sværiæ, sværæ (jf. § 98,1). Om forbindelsen *rg* se § 98,2.

I et par enkelte ord kan *r* undertiden stedvis høres for *ð*: *mark*, sædv. *maðk* orm, maddike, isl. *maðkr*, *þrla*, sædv. *þla* øgle for ældre ødle, isl. *þðla* (*þrkon* = rigssprogets ørken, g. d. othkæn).

§ 90. Foran *s*, navnlig i forbindelserne *sk* eller *st*, bortkastes meget ofte *r* efter foregående *å* (jf. § 28), sjældnere efter *a* og *æ* (derimod ikke efter *a* § 13 eller *æ*), f. eks. *båsta* ell. *bårsta* børst, *få(r)st* først, *tå(r)st* tørst, *tåsk* ell. *tårsk* 1. en torsk, 2. fort. af *tårska* tærsk; *varsøns* ell. *vasøns* «verdsens» (s. 499), *bastan* ell. *bärstan* «barestens». (I tilfælde som *tåsa* tosse, isl. þurs, þuss er assimilationen langt ældre og fællesdansk.)

Foran *l* er *r* udstødt i *kæliŋ* kælling, isl. kerling, *Kal* Karl, egennavn (men *kar* en karl § 87,1), *fæli-ør* = *færli-ør* farlig, *oþli-ør* underlig, *aþlens* anderledes, o.l.; foran *d*, *t* (med påfølgende *r*) i *fødra* fordre, *møtara* morter.

Endelig er *r* undertiden bortfaldet i svagt betonede ord eller ubetonede endestavelser som *g*, *e* er, *va* var, *væð* været, *oþø* under, *aetø* efter, *aflø* eller (men *aueør* over); ligeså i flt.-endelsen *-a*, isl., sv. *-ar*, se formlæren.

k.

§ 91. Den lyd, der her betegnes *k* (s. (8) f.), forekommer i forlyd kun foran en selvlyd og har der en dobbelt oprindelse, idet den kan svare

1) til ældre palatalt (midttunge-) *k*, betegnet på G. D. og isl. dels *kj* (*ki*), dels blot *k* foran fortungeselvlyd, f. eks. *kæŋa* kende, *kæta* hunkat, isl. *ketta*, *kæmpa* kæmpe, *kækla* kække, isl. *kjalki*, *kærna* 1. hank. (frugt)kærne, isl. *kjarni*, 2. hunk. (smør)kærne, isl. *kirna*, *kajla* kegle, *kajta* kejte, *kekla* kigge, *kila* 1. en kilde, isl. *kelda*, 2. at kilde, isl. *kitla*, *kør* kør, af *kø*, *köra* køre, *kød* kød, g. d. *kiøt*, *kökön* køkken, *køs* kys, *kyza* en kyse, *kawl* kjole.

Om enkelte undtagelser se § 103. Om fortsættelsen af *s* + palatalt *k* som *s* se § 99,2.

På samme måde kan *k* indtræde foran en betonet fortungeselvlyd udenfor 1ste stavelse i fremmedord som *stakit* (dog bruges i sådanne tilfælde som regel *k*, § 103).

2) til ældre *tj*, *þj* (jf. s. (8) note), f. eks. *kælj* uldent svøb,

isl. tjald, *kæna* tjene, *kæra* tjære, *kiv*, *kiv* tyv (flere eks. § 55,2), *kæk-or* tyk (§ 51,2), *kyr* tyr, g. d. thiur.

Således også efter *s* (forskelligt altså fra fortsættelsen af *skj-*, hvad der viser, at overgangen fra *tj* til *k* er betydelig yngre end *k < kj*), f. eks. *skæk* stilk, g. d. stiælke, sv. stjelk, *skærna* (og *stjærna*, «nyere udtale» E. s. 299) stjærne, *skæla* og vistnok hyppigere *stjæla* stjæle, g. d. stialæ, stiælæ (fortidsformerne *stal*, *stålæð*, g. d. stal, stolit, kan måske have bidraget til i dette ord at genindføre *st+j*).

§ 92. I indlyd foran en selvlyd (jf. nedf. anm.) og i udlyd forekommer *k* i visse stillinger som fortsættelse af ældre palatalt *k* (*kj*, *ki*) efter g. d. *æ*, *i*, (*ø*), *y* i første stavelse, under tiden, navnlig efter *æ*, ved analogisk tilslutning til sådanne former (således f. eks. i forskellige ældre låneord af nedertysk oprindelse).

På denne måde svarer *k*

1) til ældre *kk+j*, *i* eller dermed sammenfaldet enkelt *k+j* efter de ovennævnte korte selvlyd, f. eks. *flækka* at flække, nsk. flekkja, *knækka* knække (mnt. knicken), *rækka* 1. en række (jf. nsk. rekkja, mnt. recke), 2. at række (jf. nsk. rekkja), isl. rekja, mnt. recken, *smækka* smække, (*sprækka* sprænge), *strækka* strække, *trækka* trække, *tækka* tække, isl. pekja, *vækka* vække (is.), isl. vekja (for vække, göre vågen bruges *vawna* = vågne), o. l.; *bæk* (flt. *bækka*) bæk, isl. bekkr (st. bekkja-), *sæk* (flt. *sækka*) sæk, isl. sekkr (st. -ja-), ligeså *blæk* 1. blæk, 2. blik (metalplade), mnt. bleck, *hæk* (hø)hæk, *smæk* 1. et smæk, 2. en smække, *spek*, mnt. spek, *dæk* et dække, mnt. decke; *ikø* (*eikø*) ikke, g. d. ækki, *fik*, *gyik* (*gyek*) fort. af *få*, *gå*; *lyka* (*loka*) 1. en løkke (knude), isl. lykkja, 2. løkke (indhegnet mark), isl. lykjja, 3. at lukke, isl. lykja, g. d. lykkæ, *nyka* rykke, isl. hnykkja, *ryka* rykke, isl. rykkja, *slyka* slukke, g. d. slyk(i)æ, *tryka* trykke, g. sv. þrykkia, *kryka* krykke, mnt. krucke, *stykø* stykke, isl. stykki, *utykø* ulideligt menneske (jf. isl. úþykkja), *samtykø* samtykke, *nyk* et ryk (af *nyka*), *tryk* tryk;

2) til ældre *kj* og *k* foran *i* efter en medlyd: *n* (der foran *k* altid er blevet til *ŋ*), *r*, *l*, *s*, med foregående fortungeselvlyd som ovenfor (foran *r* ved yngre overgang *a* for *æ* § 13 og ø for ø § 28), f. eks. *æŋka* enke, g. d. ænkia (og ligeså nydannelsen *æŋk* enkemand), *læŋka* länke, *sæŋka* sänke, g. sv. sänkia, *sæŋka* skänke, isl. skenkja, *skræŋka* spænde ben, mnt.

schrenken, *stǣn̄ka* stænke, *tǣn̄ka* tænke, (*sǣn̄ka* blylod, sv. sänke,) *bǣn̄k* (flt. *bǣn̄ka*) bænk; — *blȳn̄ka* (*blø̄n̄ka*) blinke, *rȳn̄ka* rynke, g. d. rynkæ;

mærkə et mærke, g. d. mærki, *mærka* at mærke (= sætte mærke på ngt.), g. d. mærkiaæ (nu alm. i alle betydninger *mærka*, lånt fra rigssproget), *sæk* (flt. -*ka*) sæk, isl. serkr (st. -ja-), *værk* værk, smerte, isl. verkr (st. -ja-), *værka* at værke, smerte (derimod *værk* værk, gerning, opr. a-st.); — *kærka* (nu sædv. *kærka*) kirke, g. d. kirkiæ; — *mørk-ør* mørk, isl. myrkr (st. -ja-), *mørkə* mørke, *stærka* 1. styrke, 2. at styrke, isl. styrkjα; ligeså *bæk* (*börk*) birk, isl. björk (derimod *bæk* ik. et birk), *árk*, örök ved siden af normalt udviklet *örk* (s. 409) kiste, isl. örök;

sølkø silke, isl. silki:

æska lille æске (se ask E. s. 10), nsk. eskja, feskə fisketid, jf. isl. fiski, səskənən səskende, isl. systkin.

Anm. Udenfor sammensætninger som *mårlajd-ør* mørkladen forekommer *k*, mer eller mindre tydeligt dannet, kun ganske undtagelsesvis foran en medlyd ved analogisk overførelse fra de ovf. omtalte tilfælde; således i böjningsformer som *tæktə* (*tæjtə*) tækkede, *márktə* (?) mærkede og enkelte afledninger som *mårkna* mørknes, *ryknij* rykning. Ellers er det oprindelige palatale *k* her, ligesom overalt hvor det var kort (enkelt) efter en selvlyd, som regel blevet til *j* (§ 97,3 og anm., undtag. § 104,3), hvilket så er gået op i et foregående *ȝ*, som *tæȝtə* tænkte, *iȝaskrȝejt-ør* (E. ijnnaskräjnker s. 152) indskrænket, ligeså i sms. som *skræȝtjala* (E. skräjnktaila s. 303) krydstøjle, og efter *r* kan vokaliseres til *i* i former som *mårit* ik. af *mårk-ør* (§§ 45, 98 slutn.).

g.

§ 93. Den med *k* parallele stemte lyd *g* (s. (8) f.) forekommer i forlyd foran en selvlyd svarende til ældre palatalt (midttunge-) *g*, skrevet *gj* (*gi*) eller foran fortungeselvlyd *g*, f. eks. *gærø* gærde, g. d. gærthæ (jf. §§ 20, 95,2), *gæs* flt. af *gåz*, *gæst* gæst, *gæl* gæld, g. d. giald, *gærna* gærne, isl. gjarna, *gje* give, *gajstlið* gejstlig, *gilá* at gilde, isl. gelda, *gilð* et gilde, *gø* gó, *gøj* góg, *gelta* ung so, isl. gylta, *gyða* gyde (§ 55,2), *gára* göre (§ 28), fort. *gørø* (jf. § 95); ligeså *generál*, *gemeñ-ør*, *gevǽr* (eller *gø-*) o. l.

På samme måde indtræder *g* i fremmedord og efterligninger af sådanne foran en betonet fortungeselvlyd udenfor Iste-

stavelse, som *evanđe'liām*, *ređe'ra*, *stræñđe'ra* være stræng (*stræñ-ør*; s. 336); ligeså *ađo's* = *adjø's* adieu (ellers findes næppe *đ* < *dj*, jf. § 96).

Om *g* foran *e* < *u*, *o* se § 52 anm.

§ 94. I indlyd foran en selvlyd (jf. anm.) og i udlyd svarer *đ*, altid med foregående kort selvlyd, udelukkende til ældre *ggj* (palatalt *gg*) efter g. d. *æ*, *i*, (*e*), *y*, enkeltvis i låneord med analogisk tilslutning til sådanne former, f. eks. *gnæđa* vrinske, isl. *gneggja*, *læđa* lægge, g. d. *læggiæ*, *bæđø* bægge, g. d. *bæggiæ*, *klæđu-ør* og *klæđød-ør* klæg, klæbrig, *äg* 1. ik. et æg, 2. hunk. en æg, isl. egg, *læđ* 1. hank. en læg, isl. leggr, 2. ik. et læg (af *læđa*), *ræđ* rimfrost, isslag, jf. isl. *hregg*, *šeđ* skæg, isl. skegg, *væđ* væg, isl. veggr (lutter oprindelige ja-stammer); — *lige* (*leđa*) ligge, g. d. *liggiæ*; — *byđa* bygge, g. d. *byggiæ*, *bryđa* 1. en brygge, bro, isl. *bryggja*, 2. at brygge, *šyđa* at skygge, isl. *skyggja*, *tyđa* (med *y* for *i*) tigge, g. d. *thiggiæ*, *šyđø* skygge (s. 292), *myđ* en myg, *ryđ* ryg, isl. *hryggr*, *styđ-ør* styg, jf. isl. *styggr*; *nyđ-ør* nøjeregnende, g. d. *nøg*, isl. *hnøggr* (**hnaggwia-*).

Anm. Foran en medlyd forekommer *đ* ved analogisk overførelse fra stamordet væsentlig kun i enkelte afledninger som *byđniđ* bygning, *ölæđsa* ødsel, af *ölæđa* ødelægge. Jf. § 97 med anm.

j.

§ 95. I forlyd har *j* ikke noget stort område. Vi finder det her

1) stemmende med alm. d. *j* (og *hj* § 110), altså væsentlig svarende til begyndelseslyden i de g. d. forbindelser *ia*, *iae*, *io* (§§ 9, 13, 17, 35, 38, 2, 39, 2) og *iu* (§ 55, 2) eller til *j* i ikke ægte nordiske ord, f. eks. *järn* jærn, *jør* jord, *jyl* jul, *jælpa* hjælpe, *jawl* hjul, *jawa* jage, *jæjt* jagt, *jækt* (sjæld.) gigt, mnt. jecht (og *ajt* = ældre icht; nu sædv. *jekt* efter rigsspr.);

2) i enkelte tilfælde svarende til ældre *gj*, til dels med sideform *đ* (§ 93), som *jør* gjord, *jær* og *đær* gær, *jæro* og *đærø* gærde (§ 20), *jøgla* og *đøgla* gögle;

3) *j* er indskudt i *ijøł* ihjel, *ijåns* for nylig (s. 398); også f. eks. *jörnø* hjørne, g. d. hyrne.

§ 96. Efter en medlyd i forlyd forekommer *j* særlig, når denne er *b*, *f* eller *p*, f. eks. *bjær* bjærg, *bjæra* at bjærge,

bjǣla bjælte, *bjørn*, *spjǣl* spjæld, *fjær* fjer, *i fjør*, *fjæza* fjase, *pjalt*, *pjækort*; ligeså *njawa* (nu sædv. *mjawa*) miaue. Ældre *kj* og *tj* giver *k* (§ 91), *gj* *ȝ* (§ 93), *sj* og *skj* *š* (§ 99). Efter andre medlyd er *j* som regel bortfaldet, som *dæwl* djævel, *mø* mjød; ligeså *bárk*, *börk* birk (§ 50); flere eksempler § 55,2.

§ 97. I ind- og udlyd forekommer *j* efter en selvlyd, med hvilken det da kan danne en af de stående tvelydsagtige forbindelser (s. (5) f.), svarende

1) til *j* (*i*), væsentlig i ældre eller yngre lâneord, hvorved oprindeligt *a* opträder som langt *a* f. eks. *maj* (se nærmere § 15), *e* som *a* f. eks. *arbaj* (se § 10) eller foran en medlyd som *a*, f. eks. *kajta*, *kajta* (se §§ 11, 16), *o*, *o* som *å*, f. eks. *båja* boje, *tråja* trøje, *slåjfa* sløjfe (§ 29); meget sjældent efter andre selvlyd som *boja* == *bya* byge (§ 55,1), *hoja* huje:

2) til g. d. *gh* (midttunge *q*) efter fortungeselvlyd (jf. § 66,2), hvorved dette *gh* i alle stillinger med foregående *a*, *e*, *i* giver *aj* (se § 10) eller foran medlyd *aj* (§ 11, 16) og med foregående *o*, *y* giver *ɔj* (§ 29), samt endvidere efter *a* foran en efterfølgende medlyd, som *lajd-ør* lagt, af g. d. *laghd-ær*, *najla* nagle (se § 15);

3) til g. d. enkelt (palatalt) *k* med en foregående fortungeselvlyd, hvorved i udlyd og foran en selvlyd (utvivlsomt med mellemtrinet *k* > palatalt *g*, jf. § 94) *æ*, *e*, *i* + *k* bliver *æj* (se § 40), *ø*, *y* + *k* *ɔj* (se § 49). Foran *t* og *s* (enkeltvis i andre tilfælde, § 10 slutt.) har derimod det oprindelige *k* efter disse samme selvlyd samt *a* som regel fuldstændig delt udvikling med det ovennævnte spirantiske *q*, g. d. *gh*, hvormed det i denne stilling, ligesom i andre danske sprogarter, tidlig må være faldet sammen (jf. g. d. skrivemåder som siaghs o. l.: hh. eksempler se de under 2 anf. §§). Jf. §§ 92, 106,3.

Anm. Afvigelser med hensyn til de ofv. omtalte faste forbindelser af en selvlyd + *j* forekommer kun i böjnungsformer og enkelte arter af afledninger under indflydelse af «systemtvang», som *blæjt* ik. af *blæj-ør* bleg, *blæjna* blegne (§ 40), *røyta* fort. af *røja* ryge (§ 49), *rytø* (*ryjtø*) fort. af *ryka* række, *kyt* (*kyjt*; også *kekt*) ik. af *kæk-ør* tyk, *stył* (*styjt*) ik. af *styğ-ør* styg, *byðø* (*byjde*) fort. af *byğu* bygge.

Om bortkastelse af *j* i visse rækker af ord foran den best. artikel i hank. -(*i*)*ȝ* (som *væȝ* af *vaj* vej) se forml.

§ 98. Endvidere kan *j* i indlyd forekomme efter visse stemte medlyd foran en selvlyd svarende

1) til oprindeligt *j* i nogle mer eller mindre spredte tilfælde efter *m*, *l*, *r*, *ð* (*d*), *z*, med hvilke lyd *j* i andre tilfælde er blevet assimileret (jf. under disse lyd), f. eks. *ræmja* gå og skænde, g. n. remja; *velja* vilje, *følja* ung hoppe, isl. fylja, og låneord som *balja* balje, *talja* talje, *travalja* slide og slæbe (s. 494), *ålja* olie, *lelja* lilie; *lerja* lerjord, *mårja* emmer, g. sv. myria, *smårja* i udtryk som *hela smårjan* efter sv. hela smörjan (ellers *småra* o. a., § 89), *hestá'rja* historie; *gaðja* (*gadja*) klæde lig, *feðja* et fed (garn), sv. diall. fitja, *smeðja* smedje, *tredžo* (og *tredø*) tredje, g. d. þriþiæ, *aðja* = *ævia* tang (s. 406); *fårgåžjad-ør* forkommen (s. 428), *bázja*, *božja* halmleje, sv. diall. bössja, *nøjja* snuse efter (§ 82); efter stemmeløst *s* *høsjá* at hysse, sv. hyssja;

2) efter *l* og *r* ikke blot til oprindeligt *gj*, der allerede tidligere synes at være faldet sammen med *j*, men også til bagtunge-*g* (*q*), f. eks. *bølja* bølge, isl. bylgja, *sølja* spænde, sylle, g. d. syliæ, isl. sylgja, *føljø* et følge, g. d. fylghæ, isl. fylgi (derimod *føla* at følge, g. d. fylghiæ, fylghæ, i tilslutning til parallelle former med opr. *lj*, § 88), *Háljær* Holger, *balja* balg (skede), tidligere også balge, *galja* galge; *farja* 1. farve, 2. at farve, ældre også farghe, færghe, *dárjøn* i ét væk, mnt. (al)dorgen, *sårja* sørge, isl. syrgja, *Sværjø* Sverige, (*får)arja* ærgre, g. sv. argha, *bárjara* borger, *bárjøli-ør* børgerlig (ligeså *værjø* en værge, *værja* at værge, vistnok lån fra rigssprogets former med uoprindeligt *rg*, g. d. væriæ, jf. § 89).

I udlyd og foran en anden medlyd bortfalder oftest *g* efter *r* eller assimileres dermed, som (*på*) *bår* (*på*) borg (*bårg* at borge), *tår* torv, g. d. torgh, *dvær* dværg, *mærn* morgen, *imårns* og forældet *imårøsa* imorges, men det kan også gennem *j* (eller *ij* < *ig* med indskudt *i*, jf. § 56 anm., § 66 anm., § 108, slutn.) vokaliseres til *i*, som *ari-ør* arrig, ældre arg, *mari* og sædv. *mar* marv, g. d. margh, isl. mergr (-ja-), *sári* og sædv. *sár* (§ 45; flt. *sárjør*), samt former som *starít* stærkt, *márit* mørkt, *Bá'rita* Birgitte (smst., § 92 anm.). Efter *l* bortfalder ligeledes i denne stilling *g*, se § 88; vokalisering til *i* i *bæli* = *bæl* 1. bælg, 2. barn (E. s. 42).

§.

§ 99. Den til de foregående lyd svarende hvislelyd § (s. § 8) forekommer i ægte ord kun i forlyd, i fremmedord

dog også foran den betonede selvlyd udenfor første stavelse. Den er her indtrådt

1) for *s + j*, som *ſæl(hoŋ)* sæl(hund), g. d. sial, *ſælaʊ* S(j)ælland, *ſælan* sjælden, (*ſoŋa* og) *ſoŋa* synge, af siunga, (*ſoŋka* og) *ſoŋka* synke, af siunka, *ſu* syv, g. d. siu (derimod *ſetan* sytten), *ſø* ø, g. d. sio, siø, *ſög-ør* (§ 49) syg (et ord som *sya* syde, i denne form opr. siuþa, beror på udjævning med alle ordets øvrige former, der blot begyndte med *s*);

2) for *s +* palatalt *k* (§ 91,1), som *ſæg* skæg, *ſæl* 1. (fiske) skæl, 2. skel, g. d. skial, skiæl, *ſæra* skære, *ſe* 1. en ske, 2. en skede, 3. at ske, *måſe'* måske, *ſev* skib, *ſiŋ* skind, *ſön-ør* skön (sj.), *ſört* skört, *ſeña* at skönne, *ſy* en sky, *ſyða* skyde, *ſyla* skjule, *ſájta* (og *skájta*) skøjte, *ſaurta* skjorte.

Ligeså *maſín* maskine, *kaſǽt* kasket.

I indlyd er opr. *sj* fortsat som *z* eller *zj*, § 82, *sk(j)* som *sk*, § 92, 2.

ŋ.

§ 100. Lyden *ŋ* (s. (9)) forekommer kun i ind- og udlyd efter en selvlyd (om bortkastelsen af *i* mellem *t* og *ŋ* se § 57,2). Selvlyden er som regel kort undtagen *a*, der altid bliver det lange lyse *a* (§ 14), for så vidt ordet ikke mister sit tryk, og delvis også andre selvlyd foran *ŋ + t*, *s*, *k*.

ŋ findes i følgende tilfælde med en *n*-lyd som baggrund:

1) gennemgående for ældre *nn*, som *auŋŋ*, *auŋ* anden, g. d. annæn, *paŋa* pande, mnt. panne, *spaŋ* en spand (flere eks. § 14); *bræŋ* brønd, g. d. brun(n); *groŋ* no., *groŋ-ør* to. grund, isl. grunnr, *koŋa* kunne, g. d. kunnæ, *moŋ* mund, g. d. mun(n); *bræŋa* brænde, g. d. brænnæ, *haŋŋa* hende, g. d. hænnæ, *keŋŋa* kende, g. d. kænnæ, *ræŋa* en, at rende, g. d. rænnæ, *spæŋŋ* et spænde, isl. spenni (dog *spæŋa* at spænde, men *spæŋa*, kradse, rive, s. 484); *eŋ*, *eŋ* hank. en, isl. einn; *iŋ* ind (ved overførelse herfra også f. eks. *iŋsekta* insekt, *iŋvalð*), *iŋa* inde, g. d. innæ, *miŋ* hank. min, isl. minn, -*iŋ* art. i hank. ent., isl. -inn, *fūŋa* finde, g. d. finnæ, *kiŋ* kind, isl. kinn, *spiŋa* spinde, *spiŋðlvæw*, *viŋa* vinde (opnå), g. d. vinnæ; *syŋjan* (*seŋjan*) sønden, g. d. sunnan, synnæn, *tyŋ-ør* (*teŋ-ør*) tynd, isl. þunnr, *tyŋa* (*teŋa*) tønde, isl. tunna, *bøŋyŋa* begynde, sv. begynna; ligeså *miŋst* mindst, isl. minnst, *miŋska* formindske, *viŋst* vinding:

2) for ældre *nd* (jf. § 85,2) efter g. d. *i*, *u*, *y*, bh. *i*

(e, § 44), o (§ 33,1), y (ø, § 54), f. eks. *biῆja* binde, g. d. bindæ, *bliῆ-ør* blind, *liῆ* en lind, *viῆ* vind, *viῆja* vinde (sno), isl. vinda, *viῆju* vindue; *oῆr* under, *oῆr* et under, *boῆd* bundet, g. d. bundæt, *hoῆ* hund, *loῆ* lund, *poῆ* pund, *roῆ-ør* rund, *soῆ* et sund, g. d. sund, *soῆ-ør* sund to., mnt. sunt (-nd), *stoῆ* stund; *syῆ* (*soῆ*) synd, *syῆja* (*soῆja*) skynde, g. d. skyndæ, *kyῆolmesa* kyndelmissé; *hyῆr* (*heῆr*) hynde, isl. hægindi, *Bâriῆhâl̄m*, isl. Borgundarholmr; ligeså foran en medlyd i afledninger som *viῆsøl* vindsel, *hoῆsa* hundse, *hyῆsla* klynke (af *hoῆ*?); anderledes *nd* + *r*, se §§ 73, 85,2;

3) i enkelte ord, for største delen af fremmed herkomst, efter de samme selvlyd og *a* svarende til oprindeligt *n* med efterfølgende *t* eller *s* (jf. § 84,2); således *fliῆtersten* flint, *viῆter* vinter, *koῆta* s. 196, 447, g. n. kunta, *foῆt* og *font* (døbe)font, *pyῆt* og *pynt* pynt (landspids), *pyῆt* og *pønt* pynt, stas; *daiῆs*, -*a* dans, -*e*, *kraઇs* krans, *møઇsa* sildegarn (§ 14 og s. 216), *skaiῆsa* skanse, *swaઇs* svans, *fryઇsa* frynse, *flaeઇsa* flænse (i dette ord måske ved indflydelse fra *flaeઇja* flænge § 101).

§ 101. Efter fortsættelserne af g. d. *æ*, *i*, *y* indtræder *ŋ* (jf. η § 109) svarende til oprindeligt *ng* (og *n*, ο: η, foran *k*). Egentlig skulde *ŋ* her vel kun svare til *ŋ* + palatalt *g* og *k* (= *ng*, *nk* + *j*, *i*, jf. § 92), men *ŋ* er ad analogisk vej blevet ført videre også til ord og former (f. eks. tyske låneord), hvor en palatal udtale ikke fra først af kan have været tilstede, og er efter *æ*, med de nedf. antydede undtagelser, næsten fuldstændig gennemført, i noget mindre grad og til dels med vaklen (jf. § 109) efter *i* (e) og *y* (ø). Eksempler: *laઇja* længe, g. d. længi, *staeઇja* et stænge, af *stengi, *haઇja* hænge, g. d. hængiæ, *slaeઇja*, *spraઇja*, *staઇja*, *traઇja*, o. a. l., ligeså *faઇja* fænge (af Nt.), *laઇja* en længe (jf. isl. lengja strimmel), *gæઇja* gænge, *æઇ* flt. *aઇja* eng, g. d. æng flt. ængia, *dræઇ* «dreng», karl, *sæઇ* seng, *streઇ* en streng, *straઇ-ør* stræng, *taઇ-ør* flt. af *tâj* tang, isl. tengr, *paઇ* penge, g. d. pænning; *iŋjøj* ingen, g. d. ængin, *Ijør* Inger, g. d. Ingært, *viઇja* vinge (jf. n. vengja), *riઇja* ringe (med klokke), isl. hringja, *brøઇja* at bringe, mnt. bringen, *spriઇja* springe, isl. springa, *twiઇja*, g. d. thvingæ, *swiઇja*, mnt. swingen, *giઇja* de gik, g. d. gingæ, *riઇ*, *swiઇ*, *spriઇ*, *tiઇ*, *riઇja* ringe, mnt. ringe, *piઇs* pinse, mnt. pinges, *iŋfær* ingefær, *kliઇja* en klinge (tysk), *kæliઇ* kælling, *bâdiઇ* budding, *(jem)ajföйj*, (hjemme)-fæding, indfødt; *dyઇja* (*deઇja*) dynge, isl. dyngja, *tyઇja* tynge.

Ligeledes, særlig efter *a*, undertiden efter *y* (*ø*), sjældent efter *i*, foran en medlyd *t*, *d*, *s*, *k*, som *Bæjt* (alm. *Bajnt*) Bengt, *læjta* (alm. *lajnta*) længes, sv. längta, *tæjtə* tænkte, *hæjdə* hængte, *laejdə* længde, *mæjdə*, *fæjsəl*, *påhæjsə* påhængende, *hæjsla* hængsel, *laejst*, *tyjjdə*, *rijjdə* ringede; eksempler med *ŋk* se § 92, 2.

Derimod indtræder ikke *ŋ*, men *ŋ* foran *l* og *sl* samt *r* og *sr*, når dette hører med til ordets stamme og under böningens skifter med *r*; herom og om andre tilfælde med *ŋ* efter ovennævnte selvlyd se § 109.

i.

§ 102. Lyden *i* (jf. *l* § 87 f.) forekommer kun umiddelbart efter en (med undtagelse af fortsættelserne af oprindeligt *a* altid kort) selvlyd og kan her have følgende oprindelse:

1) af ældre *ll*, hvorved opr. *a* i første stavelse opræder som *a*, f. eks. *pål* langagtig forhøjning, isl. pallr, *skal* hammer på økse o. l., isl. skalli, *skalu-ør*, *skaløð-ør* skaldet, g. d. skallæt (en del flere eksempler § 14), *gamalr* hank. gammel, isl. gammall, med ny tilføjelse af *-ør* (jf. § 87); *trål* trold; *tål* 1. åretold, isl. pollr, 2. told(afgift), isl. tollr; *bol* bold, isl. bøllr, *ol* uld, isl. ull, *fot-ør* fuld, *gol* guld, *kol* 1. kulle, afstumpet top, isl. kollr, 2. ik. kuld, g. d. kol(l), kul(l), *rofla* rulle; *æla* ellers, *ælu* elleve, *fæla* fælde, g. d. fællæ, *gæl-ør* klartlydende, isl. gjallr, *hælf* held, isl. heill, *hæfla* hælde, isl. hella, *hælr* hellere, *kælara* kælder, *mælm* mellem, *stæla* at stille, mnt. stellen, *swæla* svulme, isl. svella, *šæla* skænde, isl. skella, *væla* koge, g. d. vællæ; *ila* ilde, g. d. illæ, *wil-ør* vild, isl. villr; *fyl* 1. fylde, *hyl* 1. hyld(etræ), sv. hyll, 2. en hylde, *hylla* hylle (-aða; ikke umiddelbart = g. d. hyliæ, huldæ, men som den nydanske form omdannet med *ll* under tysk påvirkning);

2) af ældre *tl*, der først er assimileret til *ll* og således faldet sammen med foregående, f. eks. *skrala* at skralde < *skratla (jfr. *skraða* skratte, s. 300, men *skræla* skralde, sv. skrälla, s. 303), *sprala* sprælle < *spratla, sv. sprattla, *vala* valle, g. d. vatlæ, *næla* nælde, g. d. nætlæ, *kælh* killing, isl. ketlingr, *kila* at kild(r)e, ældre kidle, isl. kitla, *lila* (best. form) den lille, g. d. litlæ; ligeså *bråløp* bryllup, g. sv. bruthløp (derimod f. eks. *Jyðlan* eller *Jylan* Jylland, o. l. sammensætninger);

enestående med $\dot{l} < gl$ er *hagal* hagl;

3) af ældre *ld*, hvorved opr. kort *a*, som følge af tidlig selvlydsforlængelse i denne stilling, fremtræder som *å* (§ 30,3), delvis som *å*, medens fortsættelsen af *ld* for øvrigt er falden sammen med fortsættelsen af *ll*, uden at det altid er muligt at drage grænse mellem dem. Eksempler: *ålor* alder, g. d. aldær, *fål* (mange) fold, *gål-or* gold, *kål-or* kold, *šål* skjold (§ 31), *sål* sold, isl. sáld, *skåla* skolde, isl. skálda; *håla* holde, g. d. haldæ, *snåla* trisse på ten, af *snalda; *hol* 1. hold (i ryggen), 2. huld (kød), g. d. huld, isl. hold, *mol* muld, *skol* skulde (fort. af skal), g. d. skuldæ, *Boł* Boel, Bodil, af Bo(thi)ld, *vol* (vål) vold, g. d. vald, *voła* at volde, g. d. valdæ (§ 33,2); *ȝæł* gæld, g. d. giald, *ȝæla* gælde, g. d. gialdæ, *kæł* uldent svøb, g. d. tiald, *kvel*, *kvał* aften, isl. kveld; *il* ild, g. d. æld, *giła* at gilde, isl. gelda, *gił* et gilde, isl. gildi, *kila* en kilde, g. d. kældæ, (*swina-*)*mila* melde, atriplex, g. d. mield, *vila*, *vil-or* vild, god, isl. vildr, *vił* (og *vel*) fort. af *vela* ville; *był* byld, *kył* kulde, g. sv. kyld, *sył* skyld.

Efter ubetonet selvlyd findes $\dot{l} < ld$ i *avil* abild, g. d. apæld; derimod *tarskøl* o. a., § 88.

Foran *r* indtræder ikke overgangen *ld* > *ł*, se § 73. Om andre tilfælde med bh. *ld* jf. §§ 72,2, 87,2.

4) Foran en medlyd indtræder regelmæssig ikke *ł*, men *l*, også jævnsides med *ł* i andre former af samme stamme, se § 87,2. Dog findes *ł* undertiden foran *t*, *d*, *s*, *n* dels i visse böjningsformer som *gamals-* og *gamals-ålor* eller svage fortidsformer, særlig efter *æ*, som *fæłdø*, *fæłd-or* af *fæla*, *šæłdø* af *šæla* skælde, *væłdø* af *væla* vælde, dels i afledninger som *kvælniñ* mørkning, *trilsa* ell. *trelsa* (s. 492) af *trila* trille, *iltør* ilter (beslægtet med *iła*, isl. illr o. s. v.), *viltør* vilter, n. villter, af *vil-or*, vild.

k.

§ 103. I forlyd forekommer *k*, alene eller efter *s*, foran bagtungeselvlyd (jf. §§ 91,1, 99,2) samt foran medlydene *l*, *r*, *n*, *v* (w § 65), f. eks. *kar* karl, *korn*, *kål*, *kula*, *kølpa* (for *kulpa*, jf. § 52,2) bælge i sig, *skåd* 1. et skud; 2. fortid af *syða* skyde, *skåm*, *skøm* skum (*skåma* skumme, give skum, *skøma* afskumme), *klæwa* 1. kløve, 2. klov, *kråga* krage, *knøw*, *kvæl* ell. *kwæl*, *skri* skride.

Ligeså foran en betonet bagtungeselvlyd udenfor 1ste stavelse som *plakat*, *lakåj(a)* levkoj.

Foran fortungeselvlyd findes *k* i interjektionen *kes* kis (s. 441) og fremmedord som *kentra* ell. *kentra* kæntré, mnt., holl. kenteren, *kemnør* ell. *kemnør* kæmner; ligeså f. eks. *måjkéra* mangle, *lakéra* (efter *lak*), *Tárkiø* Tyrkiet (efter *tårk* § 28), o.l.

§ 104. I ind- og udlyd forekommer *k* — i modsætning dels til *k* (§ 92), dels til *g* (§ 106) — i følgende tilfælde:

1) i udlyd og foran *a* og *o* (samt dermed skiftende *i* i endelsen -iŋ) svarende til oprindeligt (eller d. og sv.) *kk* efter en hvilken som helst kort selvlyd i første stavelse (efter bh. *a* og *o* dog næppe uden i lâneord eller hvor *o* er <*u*>), f. eks. *baka* bakke, *haka*, *snaka*, *gak* gå! isl. gakk, *klåka*, *plåka* plukke, *sták*, *bræka* brække, mnt. breken, *fræk-ør* og *frak-ør* (s. 87, 89), *læk(-ør)* læk, *læka* at lække, *breka* bryst (s. 36), *dreka* drikke, isl. drekka (*drak*, *drákø*, *fárdrákiŋ*), *drek* en drik, *heka* hikke, *keka* kikke, *neka*, *sleka*, *spreka* en, at sprække, *steka*, *streka* strikke (de fleste lânte eller påvirkede fra Nt.), *sek* skik, (*ivna*- eller *øja*)blek (øje)blik, *døka* og *doka* dykke, dukke, nt. dücken, ducken, *kök-ør* tyk, g. d. thiukkær (§ 51,2), *løka* (og *låka*) lykke, *lekeli-ør*; ligeså ved assimilation *stakal* stakkel, g. d. stafkarl, *snekara* snedker, mnt. sniddeker, sv. snickare, *vekiŋ*. *vekø* hvilken, -et (§ 87);

2) i samme stilling svarende til opr. *k* efter en medlyd (*l*, *r*, *ŋ*, *s*, sjæld. *ð*), f. eks. *bjælka* bjælke, isl. bjalki, *skælk* stilk, g. d. stiælke, *melk* mælk, *målka* malke, g. d. molkæ, *bulk* (*bolk*, *bolk*) bulk; *larka* lærke, værk et værk (§ 92,2), *tårk* Tyrk (§ 28); *tan̄ka* tanke, *kleŋka* klinke, *steŋka*, *šen̄ka* skinke, *veŋka*, *veŋk*, *fleŋk-ør*, *øŋka* 1. enkelt, eneste, ældre ynke, isl. einka, 2. at ynke (§ 109,1), *šøŋka* synke, af siunka; *fæsk*, *fesk* fisk, *feska*, *feskeri*, *færsk-ør* færsk, *enska*; *maɔk* maddik, orm;

3) foran *l*, *r*, *n* samt en til ordets stamme hørende forbindelse *al*, *or*, *ən* (henholdsvis dermed skiftende iŋ i hank.) ikke blot under samme forhold som 1 og 2, f. eks. *vekla* vikle (ty. wickeln), *drákna* drukne, isl. drukkna, *grøŋkla* klynke, *øŋkalt-ør* enkelt, *feykø* finkel, *sløŋkiŋ*, -ən slunken, *måskø* muskel, men i denne stilling er også oprindeligt enkelt *k* efter en selvlyd (for så vidt det ikke på et tidligere trin er blevet til stemt *g*, § 106,3) gennemgående behandlet som *kk*, altså med foregående kort selvlyd og med opgivelse af palatalisering,

hvor denne ellers kunde ventes; således i lâneord som *hekla* hykle, *ækøl* økel, ty. økel, *sekør* sikker, mnt. seker, *køkøn* køkken, mnt. køkene, og ligeså i de ægte bh., på ejendommelig måde afslebne sammensætninger *økør* urolig (isl. úkyrr? E. s. 408) og sognenavne på -*kør* af *kærka* (§ 56, 4), f. eks. *Åkør* (men *Akærkøby*) Åkirke(by), *Nøkør* Ny-kirke, *Markør* Marie-kirke, o. l.

4) Svarende til opr. *k* findes bh. *k* mellem to selvlyd ellers kun ganske undtagelsesvis i lâneord som *maka* lave (s. 452), *mækara* mukkert (s. 217); almindelig i endelsen -*ka*, oftest af nt. -*ke(n)*, som *aløka* allike, *høløku* hovedlin (s. 147), mnt. *hulleken*, *læðøka*, *neløka*; *kronøka*.

Om opr. *k* se ellers § 106.

5) Foran *t* og *s* forekommer *k* (skiftende i udtalen med χ) udelukkende dels i udefra i nyere tid indkomne ord som *drakt* dragt, *fækti-er* fugtig, *fråkt* frugt, *drækti* drægtig, *plekt* pligt, *sekta* sigte (mod et mål, derimod *sajta* sigte med en sigte, § 16, s. 472), *døkti-ør* dygtig, *flokta* flygte, *røktø* rygte (men *røjt* røgt, *røjta* at røgte); *haksa* heks, *åksa* okse, *reksdæ* rigsdag (men *ræjsø* rige), o. m. a., dels undertiden i böjnings-former eller afledninger, hvor *k* er overført fra andre stillinger, som *frækt* ik. af *fræk-ør*, *bræktø* fort. af *bræka* (ovf. 1).

Se ellers §§ 66,3, 97,3.

Anm. Mellem *s* og *t* (måske også mellem *y* og *t*) bort-faller *k*, f. eks. *onstø* fort. af *onska*, *rast*, *falst* ik. af *rask-ør*, *falsk-ør* (*blæjkt* og *blæjt?* af *blank-ør*).

g (q).

§ 105. I forlyd forekommer *g* (ustemt eller halvstemt, s. (7)) svarende til oprindeligt velært (bagtunge-) *g* foran bagtungeselvlyd (derunder *ø < u*) samt *l*, *r*, *n* f. eks. *gæða* gade, *gå*, *go-ør*, *gul-ør*, *geba* gubbe (§ 52,2), *glema* glemme, *gren*, *gnæða* vrinske.

Ligeså i tilfælde som *fregát*, *dragón*.

§ 106. I ind- og udlyd efter en betonet selvlyd er *g* altid stemt, uden dog, som det synes, i de ældres udtale (parallelt med *v* og *ð*) at blive til spiranten *q* (s. (7) f.). Hos de yngre er derimod efter en lang selvlyd den spirantiske udtale, stemmende med rigssproget, nu almindelig foran en

følgende selvlyd, medens også disse i alle andre stillinger kun har det lukkede *g*. Her skrives overalt *g*.

Hvad oprindelsen angår, er *g* den regelmæssige fortsættelse af g. d. velært *k* i udlyd og foran bagtungeselvlyd samt *l*, *r*, *n* og optræder

1) i udlyd og (nu alm. med udtalen *q*, se ovf.) foran selvlyd (*a*, *o* og dermed skiftende *i* foran *ŋ*) med foregående lang selvlyd (*æ* < *a*; *å* < *ā*, *ō*; sjeld. *ø* og *œ*, jf. nedf. 3), f. eks. *baga* (*bæga*) at bage, isl. *baka*, *kaga*, *staga*, *lagðn*, *væga* våge, g. d. vakæ, *vægiŋ*, -*on* vågen, isl. *vakinn* (flere eks. § 19); *kråga* krage, isl. *kráka*, *kråg* krog, isl. *krókr*, *råg* råge, isl. *hrókr*, *kåga* koge, mnt. koken, *ág*, isl. ok (med forlængelse af *o*, jf. sv. ok; nogle flere eks. § 32); *þög-ør* syg, g. d. siukær (se § 49 slutn.), *þöga* sygdom;

2) i samme stilling med foregående kort selvlyd (*å* < *o*, *u*; *e* < *ū*; sjeld. og vistnok kun i låneord *e* < *i*, *e*, og *a*), f. eks. *knåga* knuge, isl. *knoka*, *låg* låg, isl. *lok*, *läga* en lâge, isl. *loka*, *måga* muge, isl. *moka*, *någiŋ* (v. s. a. *næŋ*) nogen, g. d. nokæn, *råg* snefog, n. rok, *tåga* tâge, isl. *poka* (§ 26,5); *øga* øge, g. d. ukæ, *reya* ruge, n. rüka, *døga* duve, mnt. dùken, *støga* 1. i *färsteoga* forstuve, nt. verstûken, 2. stuve (pakke sammen), nt. stûken (= stûwen), 3. *åpstøga* opstuve (s. 249), overført fra foreg. (mnt. stoven), o. fl. a. (se § 52,1); *vega* væge, mnt. weke; *haga* pokkers karl (s. 120, 435), nt. hake, *maga* skrive jasket o. l., eg. lave (nt. maken ell. ht. machen);

3) foran *l* og dermed skiftende *sl*, undertiden foran *n* (*ən*) og måske *r* (*ør*) efter en hvilkensomhelst, som regel kort eller forkortet selvlyd, f. eks. *sagla* savle, g. d. saklæ, *skagl* (flt. -*gla*) eg. skagle (s. 296), isl. skökull, *gøyla* at gögle (mnt. gôkelen), *krøgl* kroget træ, n. krukla, krökla, *hægla* hegle (mnt. hekele), *krægl* kævle, sv. kräkla, *mægla* mægle, (*i*-)*eygl* (flt. *egla*) istap, g. sv. ikil, *negl* en nøgle, g. d. lykæl, *negl* et nøgle, *vegl*-*urij*, -*siðjað-ør* vægelsindet, isl. hykull; *sagna* (yngre *sagn*, nu vel også *savna*) savne, g. d. saknæ, *bågn* (sædv. *bawn*) bavne, isl. bákn, *sågn* (sjeld. *sågn*) sogn, g. d. sôk(æ)n, *sågn-ør* (*sågn-*) sogn (§ 32), *legna* (og sædv. *lina*) ligne, *regna* (*rjna*, nu sædv. *rajna*) regne (med tal) (mnt. rekenen), *regneskav* (*rajnskav*); således også *Blægn* Bleking (s. 28), *krægn* kræge, en art blomme, *Prunus insititia*, sv. krikon, mnt. krêke, *tægn*, *tægn*, *tægn* (s. 351; nu sædv. *tajn*) tegn; *ægern* egern

(af ikorn; næppe ægte bh., ligesom selve dyret først i nyeste tid er indført på øen); *stagra* stavre (af stakra eller staggra?).

Anm. Ligesom *g < k* er forsvundet i ovennævnte sideformer *lina*, *rina*, således er det bortkastet efter *e* i *bren* (dog også *bregna* § 109 anm.) ik. bregne, g. d. bræknae, *dēn* degn, g. d. diækn, *st̄ers* køkken, stegers (s. 329). — Om overgang af opr. *k* til *w*, *j* jf. §§ 66,2, 97,3.

§ 107. I andre tilfælde svarer *g* — regelmæssig med foregående kort selvlyd *a*, *å*, *o*, *ø* (< *u*), sj. *e* — til ældre *gg* (jf. § 94), f. eks. *aga* opægge, sv., n. agga, *flag* flag, *knag* knast, knag (mnt. knagge), *lag* kant på en tønde (s. 448), *ragu-rr* med strid uld, sv. raggig, *tag* tak (fremstående spids), sv. tagg, *vaga* vugge, isl. sv. vagga; *måg* mugg, *mågiñ* muggen; *dog* dugg, *hoga* hugge (§ 33,2), *glog* glugg, isl. gluggr, *skoga* skygge, isl. skuggi; *bjög* (og *bjog*) byg, g. d. biug(g); *aribega* (ell. *-beka*) arrig kvinde, sv. argbigga, *breg* brig.

Foran *l* (ø) forekommer *g* på samme måde ikke blot efter ovennævnte selvlyd, men også efter *æ* og *ø* (undtagelsesvis også i enkelte tilfælde, svarende til oprind. enkelt *g*), f. eks. *smågla* smugle (nt. smuggelen), *bågla* (ell. *bula*) bule, sv. buggla (mnt. bûle), *øgla* ugle, isl. ugla, sv. ugglia, *trogla* trygle (mnt. truggelen), *streøglia* strigle (ht. striegeln), *aeglæ* gå og skænde, n. *eg(g)la*, således vel også *sviña-ægøl* svin-eigel (s. 489; usikker oprindelse); ligeså *bågna* bovne, isl. bogna.

§ 108. Opr. enkelt *g* optræder ellers kun i lånte ord som *g*, f. eks. *sansaga* æventyr, af forældet sandsage eller sv. sannsaga, (*åp)tåg (op)tog; således *jægara* jæger (men *jawa* jage), *nægor* (*negara*) neger, *mærgøl*, *årgøl*, o. l. (Hertil må føjes ord, optagne fra rigssproget med d. *g < k*, som *draga* en drage, og måske flere af de i det foregående anførte.)*

For øvrigt er opr. *g* (*gh*), tillige med *k* i tilfælde, hvor det tidlig er faldest sammen dermed, efter en betonet selvlyd som regel blevet dels til *w* (§ 66,2,3), dels til *j* (§ 97,2,3), efter *r* og *l* dels bortfaldet eller assimileret med *r*, *l*, dels blevet til *j*, *i* (§ 98,2).

Sjældnere er *g* bortfaldet efter en betonet selvlyd. Dette har fundet sted 1) i virkeligheden kun tilsyneladende i ord, der med allerede bortfaldet *g* (navnlig efter *i*, *y*, *u* og måske *ø*) er lånte fra rigssproget (eller andre dialekter) eller dog i formen er påvirkede derfra, f. eks. *kri* krig, tidligere alm. *kri*,

pryl, -a prygl, -e (i 18. árh. efter amtmand Urne «pröila»?), *kula* kugle, også sv. *kula* (om *lina* = *legna* ligne o. a. jf. § 106,3 og anm.); — 2) især efter *ø* i visse hyppig brugte ord, der ofte kan forekomme ubetonede og derfor er blevne stærkere afslebne, f. eks. *dø* dag, *drø* at drage (sv. *dra*); ligeså af opr. *k* med gammel afslibning til *g* f. eks. *jø*, *ja* jeg, g. d. *iak* (jf. sv. *jag*), *tø* tage, g. d. takæ (jf. sv. *taga*, *ta*; *tag*, *taw* et tag, § 18, lán fra rigsspr.), *nøð*, *nøð* nogen, -t = *någiñ* (§ 106,2), *ø* og, g. d. ok.

Efter ubetonede selvlyd i afledningsendelser eller visse stivnede sammensætninger bortfalder altid opr. *g* og dermed sammenfaldet *k*, f. eks. *mand*a mandag, o. s. v., *hævðla* «hovedlag», hovedtøj til heste, *årlosmañ* orlogsmænd, *honu* honning, g. d. hunugh, *víju* vindue, g. d. vindugh, isl. vindaug, to. på -*u-ør* < -*ug-r* som *jeru-ør* o. m. a. (§ 36), og på -*i-ør* < -*ig-r* som *arti-ør*, o. a. (§ 45), ligeså *fati-ør* fattig, g. d. fatæk-ær, og nyere lán som *boli* bolig, *hemri* himmerig. (Efter *i* og *u* må det for øvrigt måske forudsættes, at *g* ikke umiddelbart er bortfaldet, men først er blevet til *j*, *w*, der så har forhindret (eller ophevet) den regelmæssige overgang af ubetonet *i*, *u* til *ø*; jf. §§ 56,1,2, 57,3, 66 anm. samt bemærkningerne om udtalen af *u* og *i* s. {3} og {4}.)

η.

§ 109. Lyden *ŋ* (s. {9}) svarer til ældre *ng* (og *n*, *ø*: *ŋ*, foran *k*)

1) i alle stillinger efter oprindeligt *a* (> *ø* foran *ŋ* § 27, > *ø* foran *ŋk* § 21), *o* (> *ø*), *u* (> *o* § 33,1), *iu* (> *ø* § 51,2), sjældnere og til dels ved siden af *ŋ* efter *i* (> *e* § 42,1, jf. § 101), f. eks. *læŋ-ør* lang, *åŋøl* torskekrog, angel, *språŋ* eller *språŋk*, *språŋð* fort. af *spriŋa* springe, *kåŋø* konge, *oŋ-ør* ung, ik. *oŋt*, *toŋa* tunge, *šøŋa* synge, af siunga, *ley* lyng, g. d. liung (urigtigt *lyjng* E. s. 209), *breŋa* bringe, bryst, isl. bringa, *kleya* at klinge, *heyst* og *hiȝyst* hingst; eksempler med *ŋk* se § 104,2,3; således også med *ŋk* for *mk* *oŋka* at ynke, isl. aumka, sv. ömka, *søŋka* sanke, isl., sv. samka;

2) foran *l* (*øl*) og *r* (*ør*, hørende til selve ordets stamme) også efter andre selvlyd, særlig *æ* og *ø* < *y* (jf. §§ 101, 92,2), f. eks. *æŋøl*, flt. *æŋla* engel, *æŋølsk-ør* engelsk, *Æŋlan* England, *kreyla* kringle, *venla* vingle, *sweŋøl* svingel, *øŋla* yngle, *øŋøl*

yngel, *slejøl* slyngel; *aeyra* maddik (s. 404), *feyør* (nyere *fijør*), flt. *feyra* finger, *slejra* slingre, *øyrø* yngre; på samme måde ved *ηk* se § 104, 3.

Ved siden af *menrø* mindre, kan også høres *meyrø*, *meyrø*.

Foran andre medlyd end *l* og *r* findes *η* kun undtagelsesvis efter *æ* og *e < y*, som *øyst* (og *ȳst*, *ynst*) yngst, efter *eyrø*, *æysta* ængste, lán fra rigssproget.

Anm. Den svenske overgang af *gn* til *yn* er ganske fremmed for Bh. Dog angiver E. s. 149 formen *ingna* (*iigna*) v. s. a. *igna*, sædvanlig *inu* frygte; ligeså *bregnø* bregne, ældre form for *brenø*, § 106 anm. I ord som *bajonéet* bajonet, *sejønæ'l* signal, *sejønæ't* signet kan *η* også høres i vulgær tale udenfor Bh.

h.

§ 110. Omfanget for *h* er ganske som i rigsspr.; det forekommer altså kun i forlyd foran en selvlyd, f. eks. *hauð* hoved, *hān* hånd, *hæl*, *hivøn* hyben (§ 47; <*h̄y-*, ikke *hiu-*, jf. § 95, 1).

Derimod er opr. *h* bortfaldet ikke blot, som allerede på G. D., foran *r*, *l*, *n*, men også foran *v* og *j*, f. eks. *vas* hvas, *vekih* hvilken, *við-ør* hvid, *jawl* hjul, *jælpa* hjælpe, *jem* hjem. (Når E. her skriver *h*, er det rent etymologisk, og når han undertiden opfører former med eller uden *h*; er det kun, fordi han er i tvivl om den med etymologien mest stemmende skrivemåde; således *h*vigga og *h*vegga væge, *h*viggel- og *h*vigelurijn, *h*vå og *vå* skum, o.l.).

C. Betoning.

§ 111. Som udtalt allerede § 7 kender Bh. intet til to forskellige betoningsformer (tonelag), lige så lidet i form af en forskel mellem stød og ikke-stød som i form af en fast forskel i tonehøjde, stigende eller faldende. Ord som *awsøl* hank. (vogn)aksel, isl. *oxull*, sv. axel med tostavelsesakcent, og *awsøl* hunk. aksel, skulder, isl. *oxl*, sv. axel med enstavelsesakcent, eller *vizør* vis ha., *vizør* (han) viser og *vizør* flt. af *viza* en vise, isl. *vísur*, udtales fuldstændig ens.

§ 112. Hvad trykakcenten angår, forekommer kun enkelte afvigelser fra de i rigssproget gældende regler, til dels stemmende med andre da. sprogarter eller Svensk:

1) undertiden er i fremmedord akcenten trukket tilbage til første stavelse, f. eks. *áþartru* aparte, sær, *á'víza* avis, *káþel* kapel (særlig *káþeløð*, Salomons kapel ved Hammeren), *kå'mpan* (forældet) og *kåmpa'n* en fyr (s. 184), *tóbak*, *krájtur* kreatur, de nu forældede former *dezón* dusin, *røzon* rosin (§ 52,2), o. a.; omvendt f. eks. *profæsør* (eller *proféšara*);

2) i enkelte sammensatte eller sammenrykkede ord kan trykket undtagelsesvis falde på sidste led, f. eks. *idž'* udi, *idæ'* ud af (§§ 45, 72,2; *idæ'leg* s. 149; brugte som forholdsord er begge i regelen ganske uden tryk), *várdájs* på hvilken tid, *vártíjs*, d. s., hvor ofte (s. 141), *máltidájs* davretid; omvendt f. eks. *bá'rmæster* borgmester;

3) af afledninger kan mærkes, at endelsen *-ri* ikke altid har tryk, som *feskøri* og *féskøri*, det sidste særlig i betydningen af det som fiskes.

Bøjningslære.

I. Navneord¹⁾.

A. Kön.

§ 113. Oldsprogets tre kön, der i det danske rigssprog er smæltede sammen til et fælleskön og intetkön, er endnu fuldstændig bevarede i Bornholmsk, hvor de betegnes ved særegne endelser i kendeordene og tillægsordenes ubestemte form. Rigssprogets «den» (fælleskön) udtrykkes derfor i Bornholmsk ved *hañ* og *høn* ligesom i gammel Dansk²⁾), medens *dæñ* dog bruges i flere tilfælde med særligt eftertryk (jfr. Espersen u. *hajn* og *däjn*).

§ 114. Navneordenes kön stemmer i det hele med oldssprogets. Ikke sjælden slutter Bornholmsk sig dog til rigssproget, hvor dette afviger fra Islandsk.

Overensstemmende med oldssproget og til dels gammel Dansk, men i de fleste tilfælde forskellig fra nyere Dansk er i Bornholmsk

1) hankön *sta* sted, g. d. thæn stath og stæth (No. böjn. § 29), isl. staðr, *sæn* sand, g. d. thæn sand, isl. sandr (E. s. 276¹ saned, sandet, er fejl for *saniñ*), *leð* led, ledemod, g. d. lith hak. og ik. (No. böjn. § 40), isl. liðr, *løj* (en og et) lög,

¹⁾ Ved No. böjn. henvises til «Navneordenes böjning i ældre Dansk. Af Ludv. F. A. Wimmer. Kbhvn 1868».

²⁾ Jfr. f. eks. Eriks lov II, 66: cumær swa, at manz hund warthær galæn oc bitær han («bider den») anti folc ællær fæ. Harpestræng I, 3: malyrt. hun ær heet... hwilkæ lund mæn ætæ hænnæ ællær drikær, tha styrkær hun maghæ; smst. I, 8: smær man syk (ɔ: sig) mæth kloflæk (hvidlög) ællær ætær hanum.

isl. laukr, *bágstav* bogstav, isl. bókstafr, *køs* (E. kjyss) kys, isl. koss, *køl* kuld (børn o. s. v.), g. d. kul, kol(l) hak., isl. kollr findes ikke (De danske runemindesm. II, s. 262 f.). Hankön er også *pøyør* peber, g. d. pipær hak. og ik., isl. piparr hak., *spajl* spejl, g. d. spegel hak. og ik., isl. spiegill hak., *flag* (et, ældre også en) flag, holl. vlag.

Anm. Ordene på -nað er hak. ligesom de tilsvarende isl. på -naðr: *halnað* halvdel (sk. l. halfnath), *þelnað* forskel (sml. isl. skilnaðr). Intetkön er dog *márknad* eller *márkað* marked, isl. mark(n)aðr. Derimod er ordene på -skav, rigssprogets -skab, dels hak. (= isl. -skapr), dels ik., og fordelingen mellem de to kön stemmer i det hele med rigssprogets fælleskön og ik. (sml. No. böjn. § 31 anm. 2). De fleste af disse ord er også indkomne fra rigssproget. Hak. er således *klágskav* klogskab, *dárskav* dárskab, *gálijskav* galskab, *mørskav* morskab, *výðenskav* kendskab, *troškav* troskab, *venskav* (E. vinn skaw) venskab ik., *dauðenskav* dovenskab, *ognskav* ondskab, sygdom, *bálijskav* *dauvíjskav* bullenskab. Ik. er derimod *kænskav* kendskab, *sælskav* selskab, *slajtskav* slægtskab, *svæwørskav* svogerskab, *báraskav* borgerskab, *maðskav* mandskab, *regniskav* regnskab.

2) hunkön *ságøn* sogn, g. d. sokn huk., isl. sókn, *næg* et (og en) neg, g. d. nek huk. (No. böjn. § 51 sl.), *næzøbára* næsebor, g. d. (en) bore, isl. bora, hul, åbning, *gneð* (og *gneða*), mest i flt. *gneðør* gnid (flt. gnidder), n. gnit (flt. gniter) huk., *feðja* fed (garn), n. fitja, *hæf* (E. häjll) (et) held, isl. heill huk. og ik. (nu er ordet også i Bornh. i reglen ik.), *dyň* dynd, g. d. (en og et) dyende. Hunkön er også *fyr* fyr(tårn), mnt. vür, *gardín(a)* gardin, g. d. gardine (kortine).

3) intetkön *frost* frost, isl. frost, *rajn* regn, isl. regn, *sy* sky, isl. ský, *trål* (E. trojll) trold, g. d. (et) trold, isl. troll, trøll, *myg* myg (jfr. isl. míy ik.), *bí* bi, g. d. bi ik., isl. bí (nu er ordet i Bornh. også undertiden huk.), *henu* honning, g. d. hunugh ik., isl. hunang, *sølkø* silke, isl. silki ik., *bágna* bavn, g. d. bagn, isl. bákn ik., *tajl* tegl, g. d. tegel, isl. tigl ik., *nyrn* nyre, g. d. niuræ ik. (No. böjn. § 67 not. 1), isl. nýra. Intetkön er ligeledes *høns* (brugt i ent. i forbindelsen *met høns* min höne, mit hönseben! g. d. et høns, et unct, et gammelt høns), *høvn* hyben, *režen* (forældet) rosin, *sty* støj, *klewær* (en og et) kløver, mnt. kléver, *jawlfil* hjulfælge, mnt. velge, *ambålt* ambolt (nu også hak.), mnt. ambolt, *spojs* spuns, g. d. spund, mnt. spunt.

§ 115. Afvigende fra Islandsk, men til dels stemmende med gammel (og nyere) Dansk er

1) hankön *vår* vår, isl. vår, *såmar* sommer, isl. summar, *høst* høst, isl. haust, *kvæl* kvæld, isl. kveld — for de tre sidste ords vedkommende findes dog også i Isl. spor af ældre hak. (Ifølge E. s. 197 bruges *kvæl* som huk. i forb. *i kvæljen* i aftentiden; men Holm kender kun formen *i kvæljen*). Hak. er ligeledes *taȝ* tand, isl. tønn huk. (men hak. er også her oprindeligt, No. böjn. § 53 anm.), *law* lov (nu også huk.), g. d. logh ik. flt. og huk. ent. (No. böjn. § 15), isl. lög ik. flt. (i Svensk er ordet ligeledes blevet hak.), *blo* blod, isl. blóð ik., *ly* lyd, isl. hljóð ik., *ley* lyng, isl. lyng ik., *væl* vold ('have det i sin vold'), g. d. wald ik., isl. vald, *bur* (et) bur, isl. bür ik., *tår* (nu *tågra*) tåre, isl. tår, *lag* 'lugg', isl. løgg huk., *brau* hørdukke, isl. brúða, *veðr* (E. hvedde) hvede, isl. hveiti ik. Hankön er også *ståv* 'stob', bæger, mnt. stóp (sml. isl. staup).

Anm. Fremdeles mærkes hankönsordene *åŋr* anger, isl. angr hak. og ik., *aykəl* ankel (isl. økkla ik. og økkli hak.), *síma* 'sime', bånd (isl. síma ik., senere sími hak.).

2) hunkön *viȝ* vind, isl. vindr, *læft* luft, isl. lopt ik.¹⁾, *alm* alm, isl. álmr, *væg* væg, isl. veggr, *tøm* tömme, isl. taumr, *fjær* (metal)fjeder, g. d. fiatur sk. l., fiætær E. l. 'jærlænke', isl. fjöturr²⁾, *nawr* naver, isl. nafarr, *spán* spán, isl. spánn, *vawst*, *åpvawst*, vækst, opvækst, og *vækst* udvækst, isl. voxtr, *løm* (et) lem, g. d. lim hak. med tidlig overgang til ik. (No. böjn. § 40), isl. limr, *viv* 'viv' om dame i kortspil, isl. víf ik., *vin* vin, g. d. win ik., isl. vin (f. eks. *dæȝja vinən (hon) smægar* så set; derimod er *braȝvvin* ik.), *strí* strid, isl. strið ik., *tåru* tørv, isl. torf ik., *blåma* 'blomme', blomst, isl. blómi, *gåra* gåre, g. d. garæ hak. eller huk. (No. böjn. s. 109 note 1),

¹⁾ Ordene *viȝ* og *læft* er vel blevne huk., fordi man i sømandssproget hele landet over almindelig siger 'hun' om vejr og vind. Således bruges *høn* også på Bornholmsk (se f. eks. Espersen s. 76⁴, 131⁷, 102¹¹, 113⁴⁻¹³ og sml. u. häjn 5 s. 121 f.). I steden for *høn* siges dog også *de(ð)* som i rigssproget (se f. eks. s. 113¹⁴ og under bobba og häja s. 31 og 120).

²⁾ Ligesom i rigssproget falder dette ord ganske sammen med *fjær* huk. (fugle)fjeder, isl. fjøðr. Også betydningen 'metalfjeder' udgår dog måske fra det til isl. fjøðr, ikke til isl. fjöturr svarende ord (sml. ty. feder).

isl. gári, *galja* galge, isl. gálgi, *velja* vilje, isl. vili, *dråva* dråbe, isl. dropi, *skøla* skole (isl. skóli). Hunkön er ligeledes *slava* slave, tugthusslave, og åksa okse, g. d. oxæ, isl. oxi, der vist bægge er optagne fra rigssproget.

Medens de sidstanførte ord svarer til isl. hankönsord på -i, har vi overgang af et oprindeligt intetkönsord på -a til huk. i *loja* lunge, isl. lunga ik., men lungæ huk. også i g. D. (No. böjn. § 67 note 1).

Enkelte bornh. hankönsord på -a svarer til stærke isl. hankönsord, således *snåga* snog, isl. snákr, *læñka* länke, isl. hlekkr (*læñk* hak. et enkelt led i en länke), *svana* svane, isl. svanr (tidligere hed det også *swæn* hak.). Sml. endvidere § 119,2.

Overgang fra oprindeligt ik. flt. til huk. ent. har vi i *jyl* jul, isl. jól, *gólf* gæld, isl. gjald, flt. gjold (sml. g. d. all giald annur ik. flt. sk. l. V, 37 i det Hadorphske håndskrift, runeh. mangler, No. böjn. § 13), *lon* lön, isl. laun; ligeledes *tíðnø* (*tíðendø*) tidende, isl. tíðindi, der sikkert er et nyere ord i Bornh.

3) intetkön *træl* (en) træl (om et menneske, der idelig slider og slæber med hårdt arbejde: *høn har vagt et fårskrækøltit træl altsina dø*), isl. præll, *øj* (et) øg, g. d. øk hak. sk. l. IX, 3, E. l. III, 45 (No. böjn. § 22 b), isl. eykr, *møl* (et og en) møl, isl. mølr, *šål* (et) skjold, g. d. skield hak. (No. böjn. § 39), isl. skjøldr, *værn* værn, g. d. værn huk. og ik. (No. böjn. § 34 sl.), isl. vørn huk., *sav* sav, isl. søg huk., *syn* syn, g. d. siun huk., isl. sjón (men *åpsyn* udseende huk. og ik.; se § 116), *foj* fund, isl. fundr, *snes* snes, isl. sneis, *markað* og *marknað* marked, isl. markadr og marknaðr, *feskø* (E. fiskje) fisketid, efterår, isl. fiski huk., *mil* mil (også hak.), isl. míla. Nyere ord i Bornh. er *lægømø* legeme, g. d. likom og likomæ, isl. líkamr og líkami, *æson* asen, der ved sit s viser sig som et ungt lâneord (sml. § 78,4).

Intetkön er også *drekka* (E. drikka) ‘drikke’ om tyndt øl, isl. drekka huk., *døpa* dyppe og *seyja* sôbemad.

§ 116. Vaklende er könnet i enkelte ord: *tið* huk. en ting, men flt. *di tiðøn* som ik., *kvæl* kvæld hak., sjælden huk. (§ 115,1), *næwa* næve hak. og huk., isl. hnifi hak. (ordet er næppe ægte bornh.), *ars* ars hak. efter E., men nu huk. efter H., isl. ars hak., *ågøst* angst huk. og hak., isl. angst huk., *hæl* (et) held huk. og ik. (§ 114,2), *åpsyn* udseende huk. og

ik. (sml. § 115,3), *örnaly* ørenlyd hak. og ik. (E. u. öra; *ly* lyd er hak. § 115,1), *mil* mil ik. og hak. (§ 115,3), *æða* æde ik. og huk.

Anm. *najl* negl er efter E. s. 233 både hak. og huk. Det sidste grunder sig dog kun på flertalsformen *najlør* (se § 122,1 d og 4).

§ 117. Ligesom i rigssproget er et ord undertiden spaltet i to med forskelligt kön: *tij* huk. en ting (sml. dog § 116), men *tij* ik. et ting, *rå* ik. et råd, men *råð* hak. en råd (*kriðsråð* krigsråd) fra rigssproget (sml. § 76), *som* ik. et söm, men *som* hak. en söm, isl. saumr.

B. Bøjning.

§ 118. De bornholmske navneord kan henføres til to bøjningsmåder, af hvilke den første i ental ender på en medlyd eller lang (betonet) selvlyd, den anden på kort (ubetonet) selvlyd. Hver af disse bøjningsmåder falder atter i tre klasser efter det forskellige kön og den dermed følgende forskellige flertalsdannelse, idet hankön i flertal regelmæssig ender på *-a*, hunkön på *-ar*, medens intetkön er uforandret.

Den første bøjningsmåde svarer i det væsenlige til old-sprogets «stærke», den anden til dets «svage» bøjningsmåde; til den anden henfører vi dog også intetkønsordene på *-i* i oldsproget og et par senere udviklede former på *-i* og *-u* i alle tre kön.

§ 119. Enkelte ord, der i oldsproget tilhører den stærke bøjningsmåde, er i Bornholmsk ligesom til dels i rigssproget blevne svage, således:

1) hankön *hara* harv, isl. harfr, *hamara* hammer, isl. hamarr, *kamara* kammer, isl. kamarr, *læwa* 'lev', brød, isl. hleifr, *bæwæ* bov, isl. bógr (faldt i Bornh. sammen med *bæwa* bue, isl. bogi, § 23), *vijja* vinge, isl. vængr, *vænta* vante, isl. vøttr (sml. No. böjn. s. 77 note 2, hvortil jeg føjer, at gf. ent. i sk. l. VII, 16 i det Hadorphske håndskrift hedder wanta, i runeh. uantæ), *jæta* jætte, isl. jötunn, er optaget fra rigssproget. Endelsen *-ø* har *kænø* konge, isl. konungr, *tjønø* tiende, isl. tíund huk. (også i formen *tijø*). I visse egne (Gudhjem) føjes der undertiden et *a* til ord på lang selvlyd: *hø* hov, isl. hófr, hedder i Gudhjem *høa*.

2) hunkön *tawla* ‘tavl’, brætspil, isl. *tafl* ik., men tafla huk. tavlbrikke, *ára* åre, isl. ár, (*fárma* form, g. sv. *forma* huk., isl. form ik.,) *ájsa* økse, isl. *øx* huk., nyere öxi, *næza* næse, g. d. også næsa, næsæ huk. (No. böjn. s. 26 note 2), isl. nös, *snåga* snog, isl. snákr (§ 115,2), *greya* og *grejja* (E. *gringa*) jærn-gitter, isl. grind, *læjka* lænke, isl. hlekkr (§ 115,2), *swana* svane, isl. svann (tidligere også *swan* hak. § 115,2), *knud* knude, isl. knútr, *væta* vætte, isl. vætr, *hæjsla* hængsel, stemmer med n. hengsla (sml. sv. hængsel og hängsle). På -ə ender *næðə* nåde, isl. náð, der vist udgår fra den gamle flertalsform *náðir*; endvidere ligesom i rigssproget *breðə* bredde, *dívdə* dybde, *hájdə* höjde, *læjdə* længde, *tyjdə* tyngde, *vídə* vidde, isl. breidd, dýpð, hæð, lengð, þyngð, vídd. På -i og -u ender ved nyere overgange *sári* sorg, isl. sorg, *táru* tørv, isl. torf.

3) intetkön *törə* töjr, isl. tjóðr, *henu* honning, g. d. hunugh (§ 114,3).

§ 120. Stærke blev omvendt:

1) hankön *æykəl* ankel, isl. økkla ik. og økkli hak. (§ 115,1 anm.), *øy* tiløgning, g. d. -øki (No. böjn. § 60 sl.), isl. auki, -*bo* -bo, g. d. -bo (No. böjn. § 61), isl. búi, *skæ* skade, isl. skaði.

2) hunkön *læ* stald, isl. hlaða, *ble* ble, g. d. ble (No. böjn. § 66 anm.), isl. blæja, *teniȝ* tinding, isl. þunnvangi.

3) intetkön *tāj* (E. *toi*) töj, isl. tygi, *nyrn* nyre (§ 114,3).

§ 121. Af enkelte ord findes både en stærk og svag form (sml. «legem» og «legeme»):

1) hankön *tår* og *tåra* tåre (§ 115,1), *harm* harme, isl. harmr, *mari* og *mar* marv, g. d. margh, isl. mergr, *bæli* og *bæl* 1) bælg (i sammensætninger kun -*bæl*), 2) barn (§ 98,2 sl.), *aru* og *ar* arv, isl. arfr (§ 36).

2) hunkön *gneð* og *gneða* gnid (§ 114,2), *vråȝ* og *vråȝa* (i *kamaravråȝ* eller -*vråȝa*) indholt i en båd, isl. røng.

I. Den stærke böjningsmåde.

Efter denne böjningsmåde går alle ord på medlyd og på lang selvlyd.

A. Hankön.

§ 122. Flertal tilføjer regelmæssig -a (= oldssprogets -ar, det danske rigssprogs -e, sjælden -er). Enkelte ord på lang selvlyd er uforandrede i flt. Sjælden har flt. endelsen -ər,

undertiden med omlyd. Bøjningsmønstre er arm arm, isl. armr, awsel (vogn)aksel, isl. ḡxull, mo skår af mejet sæd, da dag, isl. dagr, ḡest gæst, isl. gestr:

Ent.	<u>arm</u>	<u>awsel</u>	<u>mo</u>	<u>da</u>	<u>ḡest</u>
Flt.	<u>arma</u>	<u>awsla</u>	<u>m̄ga</u>	<u>d̄a</u>	<u>ḡxestr</u>

1. Som arm böjes største delen af de ord, der i old-sproget var stammer på -a (hvormellem enkelte oprindelige i-stammer er optagne) eller -ja (som bekkr), desuden flere oprindelige u-stammer og nogle medlydsstammer, f. eks.

a) gamle a-stammer (hvormellem et par oprindelige i-stammer): stāk stok, isl. stokkr, ask ask, isl. askr, fesk fisk, isl. fiskr, tā(r)sk torsk, isl. þorskr, start stjært, isl. stertr, haest hest, isl. hestr, præst præst, isl. prestr, prost provst, ost ost, isl. ostr, valp hvalp, isl. hvelpr, kēp kæp, isl. keppr, krāp krop, isl. kroppr, tāp top, isl. toppr, dēg dūg, isl. dúkr, mānað måned, isl. mánaðr (i- og u-stamme), bāð båd, isl. bátr, uð odd, isl. oddr, dam (fiske)dam, ham ham, isl. hamr, kām kam, isl. kambr, drōm dröm, isl. draumr, strōm ström, isl. straumr, halm halm, isl. hálmr, jælm hjælm, isl. hjálmr, ārm (hug)orm, isl. ormr, stārm storm, isl. stormr, tarm tarm, isl. þarmr, bān bund, isl. botn, vavn vogn, isl. vagn, stāvn stavn, isl. stafn, pæn pen, sten sten, isl. steinn, un ovn, isl. ofn, sv. ugn, mārn morgen, isl. morginn og morgunn, torn torn, isl. þorn, sātan satan (*hārasātan* satans dreng, flt. *hārasātana*), vān vang, isl. vangr, sān sang, isl. songr, pæñ pengestykke (flt. *pæñja* penge), isl. penningr, brāñ brønd, isl. brunnr, hoñ hund, isl. hundr, moñ mund, isl. munnr, piñ pind, riñ ring, isl. bringr, hañ (en) han (flt. hanner), kał kalv, isl. kálfr, ål ål, isl. áll, dāl dal, isl. dalr, sal 1) sal, isl. salr (oprindelig i-stamme), 2) sadel, isl. s̄øðull, kæl kedel, isl. ketill, fīl fil, pīl pil (1) pil, 2) piletræ), stgl stol, isl. stóll, ul (= *olv*) ulv, isl. úlfr, tāj töje, isl. tygill, fawl fugl, isl. fugl, dæwl djævel, isl. djæfull, hæwl hövl, tāl (åre)tol, isl. þollr, kār karl, mand, isl. karl, gār gård, isl. garðr, kār kurv, mnt. korf, spār spurv, isl. sporr, bār bur, isl. búr ik., mār mār, isl. mārr, kyr tyr, isl. þjórr, dvær dværg, isl. dvergr, vær væder, isl. veðr (a- og u-stamme), dañs dans (isl. danz), hals hals, isl. háls, lājs laks, isl. lax, lāz (en) lás, mnt. las, āz ás, isl. áss, bāz bås, isl. báss, lāz lás, isl. láss, fīz fis, olv (= *ul*) ulv, stāw stav, isl. stafr,

knjw kniv, isl. knifr, *kjw* tyv, isl. þjófr, *ræw* ræv, isl. refr, *law* lov, isl. lög ik. flt., *raw* rug (flt. *raua* rugplanter, nu i alm. rugmarker), isl. rúgr, *skaw* skov, isl. skógr, *plaw* plov, isl. plógr, *staj* sti, isl. stígr, *vaj* vej, isl. vegr, *læj* leg, isl. leikr, *håj* höj, isl. haugr, *þøj* gøg, isl. gaukr, *høj* høg, isl. haukr, *løj* løg, isl. laukr. Af andre ord kan anføres *tárek* tallerken, sv. tallrik, *andrek* andrik, *perkas* andrik, *futøs* lille uanselig mandsperson, *æntøs* gæk, fjante.

Således böjes også overensstemmende med oldsproget ordene på -iŋ og -liŋ, hvorimod rigssprogets ord på -ing, -ling danner flt. på -er: *bruniŋ*, *guliŋ*, *swartiŋ*, brun, gul, sort hest, *kæltriŋ* keltring, *tawsiŋ* 'tavse', fletning, *þæzliŋ* gæsling, *koliŋ* kylling, *æliŋ* ælling, *šeliŋ* skilling, isl. skillingr, *tveliŋ* (og *twilŋ*) tvilling, *kælŋ* (i Gudhjem *kæliŋ*) killing (§ 57,2 sl.).

b) gamle ja-stammer (som bekkr): *bæk* bæk, isl. bekkr, *bænk* bænk, isl. bekkr, *sæk* sæk, isl. sekkr, *sark* særk, isl. serkr, *læg* lægg, isl. leggr, *ryg* ryg, isl. hryggr, *dræg* (tjæneste)-karl, isl. drengr, *stræg* stræng, isl. strengr, *bæl* bælg, isl. belgr, *væw* væv, isl. vefr.

c) gamle u-stammer: *hat* hat, isl. höttr, *kat* kat, isl. kottr, *galt* galt, isl. goltr, *jort* hjort, isl. hjörtr, *svamp* svamp, isl. svøppr, *björn* björn, isl. björn, *örn* örn, isl. ørn, *köl* køl, isl. kjølr, *väl* stok, isl. vølr, *val* mark, isl. vollr, *bol* bold, isl. bøllr.

d) Af oprindelige medlydsstammer böjes således *fær*, flt. *færa* fader, fædre, isl. faðir, feðr, *mæj*, flt. *mæja* (*mæj* kun i enkelte tilfælde; se Espersen s. 216 og sml. nedenfor 3 sl.), mand, mænd, isl. maðr, menn(r). Derimod hedder *tæŋ*, tand, i flt. regelmæssig *tanør*; men ifølge Skougaard s. 402 u. skallrar bruges tidligere også formen *tæŋa*, der svarer til *mæj* (sml. § 85,2 og nedenfor 4 sl.). Ligeledes hedder *najl*, negl, i flt. undertiden *najlør* (se nedenfor 4), men i almindelighed *najla*, isl. nagl, flt. negl, g. d. naghl, flt. naghlæ og næghlæ (No. böjn. § 49 anm. 1).

2. Som *awtal* (med udstødelse af den ubetonede selvlyd i flt.) böjes *awtan*, flt. *awtna* aften, isl. aptann, *samar* (*såmra*) sommer, isl. sumar ik., *stakal* (*stakla*) stakkel, isl. stafkarl, samt ordene på -er og -el, f. eks. *agør* (*agra*) ager, isl. akr, *fæter* (*fætra*) fætter, optaget fra rigssproget. Således også de oprindelige medlydsstammer *feyr* (*feyra*), nyere *fijr*

(*fiðra*) finger, isl. fingr, *viðtær* (*viðtra*) vinter, isl. vetr, og med omlyd i flt. *broør*, flt. *bröra* broder, brødre, isl. bróðir, brœðr.

Af ord på *-el*, der i rigssproget ofte danner flt. på *-er*, anføres *tarskæl* (*tarskla*) tærskel, *ækæl* ankel (sml. isl. økkla ik., økkli hak., § 115,1 anm. og 120,1), *áþæl* medekrog, isl. gngull, *ængæl* engel (isl. engill), *tistæl* tidsel, isl. pistill, *hámpæl* humpel, *gafæl* gaffel, *græfæl* griffel, *sæðæl* seddel, *egæl* (E. i g e l) ‘egel’, istap, isl. jökull, *negæl* nøgle, isl. lykill, *hamæl* hammel, *hemæl* himmel, isl. himinn, *stevæl* kirketårn (sml. isl. støpull).

3. Ordene på lang selvlyd har i flt. dels endelsen *-a*, dels samme form som i ent.

Som *mø* med flt. på *-a* böjes *hø* (*høa*) hov, isl. hófr, *krø* (fugle)kro, *lo* lo, *si* (*sia*) sí, *stí* (svine)sti, *by* (*bya*) by, isl. bør (býr), *ly* lyd, isl. hljóð ik.

Som *dæ* uden endelse i flt. går *stæ* sted, isl. staðr¹⁾, *spæ* spade, *-bø* -bo, isl. búi, f. eks. *nabø* (flt. *nabg*) nabo, *ðbø* (flt. *ðbg*) øbo, *skø* (flt. *skø*), isl. skór (flt. skúar), *så* (flt. *så*) ‘så’, isl. sár, *trå* tråd, isl. þráðr (flt. þráðir), *slæ* (flt. *slæ*) slæde, isl. sleði, *þøj* (flt. *þøj*) se o: bølge, g. d. sio.

Ubrugelige i flt. er *kræ* tøsné, *skæ* skade, isl. skaði, *sne* sne, isl. snær, *blo* blod, isl. blóð ik., *dø* død, isl. dauðr, *tø* tø, isl. þeyr (flt. þeyir).

Et enkelt ord på medlyd danner ligesom de her nævnte ord på lang selvlyd flt. uden endelse, men med omlyd, nemlig *mæj*, flt. *mæj*, der dog kun bruges i enkelte forbindelser for det regelmæssige *mæja* (se 1 d).

4. Undtagelsesvis har hankönsordene i flt. endelsen *-ør*, svarende til oldssprogets *-ir* (i i- og u-stammer) og *-r* med omlyd (i medlydsstammer), f. eks. *góest* (flt. *góestør*) gest, isl. gestr, *káost* (*kástor*) -kost (i ‘tyvekoster’), isl. kostr, *led* (*ledør*) led, ledemod, isl. liðr, *ven* (*venør*) ven, isl. vinr, *najl* (*najlør*)

¹⁾ S. 98 anfører Espersen et ord *gamstā*, flt. *gamstā* som brugeligt i Gudhjem og på hele den kant af landet om «ét års nød». Skulde dette mærlige ord virkelig være opstået ved fordrjelse af det i andre egne brugte ensbetydende *gamstæj*? eller skyldes formen *gamstā* ikke snarere en misforståelse af Espersen, som til sin »bestemte form *gamstæjn*« selv har dannet et »ubestemt« *gamstā*, idet han åbenbart deler ordene i *gam-stā*, *gam-stæjn*, medens det sidste uden tvivl bør opløses *gams-tæj* (af *gamsa* og *tæj*, egl. ‘gumletand’). Heller ikke Skougaard kender nogen anden form end *gamstain*.

negl (se 1 d); *søn* (*sønør*) med omlyden overført til ent. ligesom i rigssproget, sön (sönnar), g. d. sun (synær), isl. sunr (synir).

På samme måde behandles den oprindelige a-stamme *e* (flt. *eør*) ed, isl. eiðr. Ligeledes *råd* (*råðør*) (en) råd (§ 117) og ordene på *-skav* og *-heð*, når de bruges i flt.: *dårskav* (*dårskavør*) dárskab, *galijskav* (*galijskavør*) galskab, *saŋhæð* (*saŋhæðør*) sandhed.

Ligesom i rigssproget danner også forskellige fremmedord flt. på *-ør*: *amøra'l* (*amøra'lør*) admiral, *genøra'l* (*genøra'lør*) general, *sålda't* ell. *solda't* (*sålda'tør*) soldat, *dragón* (*dragónør*) dragon.

Anm. I nyere tid trænger endelsen *-ør* i flt. også ind i andre ord i stedet for *-a* (*præst* præst, flt. *præstør* for *præsta*).

Vaklende flertalsdannelse har *smeð* smed, flt. *smeða* og *smeðør*, isl. smiðr (flt. smiðar og smiðir), *tat* tät, flt. *tata* og *tatør*, isl. þátrr, þættir; *påt*, potte, hedder i flt. *påta*, men *påt*, pot (mål), i flt. *påter*.

Flt. på *-ør* med omlyd har *føð*, *føðør* fod, fødder, isl. fótr, fætr. På Bøjden hedder flt. dog uden omlyd *fåðør*. Ligeledes hedder *taþ* i flt. *tænør*; men tidligere brugtes også formen *taþa* (1 d). Også *spað* spand har i flt. både *spaða* (i almindelighed) og *spæðr*.

B. Hunkön.

§ 123. Flertal tilføjer regelmæssig *-ør* (= oldssprogets *-ir* (sjældnere *-ar* og *-jar*) eller *-r* (med omlyd) i medlydstammerne, rigssprogets *-er* og i flere tilfælde *-e*). Ordene på lang selvlyd får i flt. dels *-ør*, dels *-r*. Sjælden har flt. endelsen *-a* (som i hankönsordene). Bøjningsmønstre er *sag* sag, isl. *søk* (flt. sakir og ældre sakar), *awsəl* aksel, skulder, isl. *qlx* (flt. axlir), *bro* bro, isl. *brú* (flt. brúar), *ø* ø, isl. ey (flt. eyjar), *nål* nål, isl. nál (flt. nálar):

Ent.	<i>sag</i>	<i>awsəl</i>	<i>bro</i>	<i>ø</i>	<i>nål</i>
Flt.	<i>sagør</i>	<i>awsłør</i>	<i>brør</i>	<i>ør</i>	<i>nåla</i>

1. Som *sag* böjes oldssprogets i-stammer samt adskillige a- og enkelte ja-stammer, desuden oprindelige medlydstammer, f. eks.

a) gamle i- (a- og ja-) stammer: *mark* mark, isl. mørk, skov, flt. markir, *urt* urt, *blåmst* blomst (fra rigssproget), *asp*

asp, isl. gsp (aspir), æg (en) æg, isl. egg (eggjar), brúð brúd, isl. brúðr (brúðir), vám vom, isl. vómb, rém rem, isl. reim (reimar), tóm tömme, isl. taumr hak., alm alm, isl. álmr hak., an ånd, isl. qnd, græn gran(træ), bón bón, isl. bœn, havn havn, isl. høfn, við vind, isl. vindr hak., gæl gælle, sól sol, isl. sól (flt. sólr á mána sole og måner), før fure, isl. for (forar), jor jord, isl. jørð (jarðir), jor gjord, isl. gjørð (gjarðar), graw grav, isl. grøf (grafar og -ir), rav röv, hul, isl. rauf (raufar).

Således böjes også ordene på -ið og -nið: kælið kælling, dránið dronning, gærnið gærning.

Ordet mær, mær, hoppe, hedder i flt. mærðr, isl. merr (merar).

b) gamle medlydsstammer *a)* uden omlyd i flt.: vrest vrist, isl. rist, art ært, flt. artær (isl. ertr), geð ged, isl. geit, gneð (og gneða) gnid (§ 114,2), stræn strand, isl. strønd (strendr), vråñ (og vråga) i kamaravråñ (ell. -vråga) indholt i en båd, isl. røng (rengr), sil sild, isl. sild, gáz gás (særlig hungás), flt. gázær hungæs (men gæs som artsnavn, nedenfor 5), æj eg, isl. eik, næj neg, g. d. nek (§ 114,2), væj vig, isl. vík.

Ligesom i rigssproget er omlyden fra flt. overført til ent. i bøj bøg, isl. bók (bœkr), nøð nødd, isl. hnöt (hnøtr).

β) med omlyd i flt.: nat (næter) nat, isl. natt (nætr), kraft (kraeftær) kraft, bág (bøjær) bog, isl. bók, rgð (røðær) rod, isl. rót, hán (hænær) hånd, isl. hond (det sammensatte harðnshán, gøgeurt, har i flt. -hænær og -hæna), an (ænær) and, isl. qnd (endr), stāñ (stæñær) stang, isl. støng, tāñ (tæñær) tang, isl. tøng.

I lighed hermed böjes den oprindelige i-stamme stoñ (styñær; Holm s. 487 styjnner) stund, isl. stund (stundir).

γ) Flertalsform både med og uden omlyd har ræn (rænær og ældre rænor) rand, isl. rønd (rendr).

2. Som awsøl (med udstødelse af den ubetonede selvlyd i flt.) böjes ordene på -el, -en og -ør, f. eks. føðsøl (føðslær) fødsel (optaget fra rigssproget), ságøn (ságær) sogn, isl. sókn (§ 114,2), náwør (náwær) naver, isl. nafarr hak., fæstør (fæstrær) faster, møstrør (møstrær) moster, mørør (mørær) moder, isl. móðir (møðr).

Flertalsformene fæstrær, møstrær, mørør begynder dog at fortrænges af de med rigssproget stemmende fæstra, måstra (ent. måstær) og møðra.

Anm. Et par ord på -en kan i flt. både udstøde og bevare den korte selvlyd: *frøken* flt. *frøkənər* og *frøknər*, *ørken* ørken (flt. *ørkənər* og *ørknər*).

3. Ordene på lang selvlyd har i flt. dels endelsen -or, dels -r.

Som *brø* med -er i flt. böjes *tjø* (*tjøð*), flt. *tjør* (*tjøðr*, § 76) tid, isl. *tið*, *krið* (*kriðr*) krig, *bø* (*bøðr*) bod, isl. *búð*, *fru* (*fruðr*) frue, *huð* (*huðr*) hud, isl. *húð*.

Flt. tilføjer -r som ø, ør: *la* (*lær*) stald, isl. *hlæða*, *mæ* (*mær*) eng, g. d. *map*, *madh*, *ræ* (*rær*) (ben)rad, d. rad på reformationstiden, *ble* (*bler*) ble, g. d. *ble*, isl. *blæja*, *le* (*ler*) led, kant, isl. *leið* (*leiðir*), der faldt sammen med isl. *hlið* (*hliðar*), *še* (*šer*) ske, isl. *skeið*, *skrø* (*skrør*) tynd skive, *glæ* glæde, isl. *gleði* (flt. *glær* bruges næppe som i rigssproget i forbindelser som «glæder og sorger» o. lign., der hedder *såri* å *glæ* o. s. v.), *frø* (*frør*) (en) frø, g. d. *frødh*, g. sv. *frødh* huk. og *frødher* hak., *mø* (*mør*) mæ, isl. mær (flt. meyjar). Med omlyd fra flt. indtrængt i ent. ligesom i rigssproget *glø* (*glør*) glød, isl. *glóð* (*glœðr*).

Omlyd i flt. har *kø* (*kør*) ko, isl. *kýr* (gf. *kú*, flt. *kýr*), *so* (*sør*) so, isl. *sýr* (gf. *sú*, flt. *sýr*), *klo* (*klør*) klo, isl. *kló* (*klør*), *flå* (*flær*) 'flå', flydholt, isl. *flá* (*flár*), *tå* (*tær*) tå, isl. *tá* (*tær*). Ligeledes har *rå* regelmæssig i flt. *rær* rå, rær, isl. *rá* (*rár*); men man hører også den uomlydte form *rår*. Omvendt hedder ø i flt. regelmæssig ør å, åer, isl. á (*ár*); men som ældre flertalsform anfører Espersen ør.

4. Nogle hankönsord danner flt. på -a ligesom hankönsordene, svarende til oldssprogets -ar (-jar). Også enkelte oprindelige medlydsstammer har antaget denne endelse. Herhen hører *væg* (*væja*) væg, isl. *veggr* hak.; *aej* (*aῆja*) eng, isl. eng (*engjar*), *saxj* (*saxja*) seng, isl. *sæing* (*sæingr*), *skal* (*skala*) skal, g. sv. *skal* huk. og ik., *nål* (*nāla*) nål, isl. *nál* (nålar), *fjæl* (*fjæla*) fjæl, isl. *fjol* (*fjalar* og -ir), *šæl* (*šæla*) sjæl, *fjær* (*fjæra*) fjeder, isl. 1) *fjøðr* (*fjaðrar*) og 2) *fjoturr* hak. (sml. dog § 115,2 med not. 2).

Med udstødelse af ø i flt.: *pibøl* pige, flt. *pibla* (som oprindeligt hankönsord, sammensat med *bæl* barn § 56,4, 121,1 og 125,4), *sesør* (*sestra*) søster, isl. *systir* (*systr*). Med omlyd fra flt. indtrængt i ent. *døter* (*døtra*) datter, isl. *dóttir* (*dœtr*).

Anm. *dör*, dör, hedder i flt. *döra* (med kort ö, § 50). En ældre form er *där*, flt. *dara* (isl. dyrr huk. flt.). — *skål*, skål, hedder i flt. *skåla* om redskabet, men *skåler* om skåler, som drikkes (altså som i rigssproget), isl. skål (skálar og -ir). Omvendt hedder *aln*, alen, i flt. regelmæssig *alnar* om redskabet, men *alna* om mål, isl. gln (álnar og -ir).

5. Et par hunkönsord danner flt. uden endelse, nemlig *lus* (flt. *lyz*) lus, isl. lús (lyss). Således også det fremmede ord *årdør* (flt. *årdær*) ordre.

Anm. *bj* bi er på grund af det oprindelige ik. uforandret i flt., også når det er huk. (§ 114,3). — *tiŋ* ting er huk. i ent., men ik. i flt. (§ 116).

Ingen endelse i flt., men omlyd har *muz* (*møs*) mus, isl. mús (mýss) og *gáz* (*gæs*) gás, isl. gás (gæss); *gáz* hed dog tidligere i flt. almindelig *gázor* i betydning hungæs (1 b, α); men nu bruges *gæs* også i denne betydning (derimod *gáza* hangæs, gasser, § 125,1).

C. Intetkön.

§ 124. Flertallet mangler i reglen endelse ligesom i oldssproget, hvorimod rigssproget i mange tilfælde har fået endelserne -e eller -er. Enkelte intetkönsord (især af fremmed oprindelse) ender dog også i Bornholmsk på -ør i flt. Bøjningsmønstre er *huz* hus, isl. hús, *træ* træ, isl.tré, *harð* herred, isl. herað:

Ent.	<i>huz</i>	<i>træ</i>	<i>harð</i>
Flt.	<i>huz</i>	<i>træ</i>	<i>harðør</i>

1. Som *huz* böjes de fleste intetkönsord på medlyd, f. eks. *falk* folk, isl. fölk, *bryst* bryst, isl. brjóst, *tæg* tag, isl. pak, *låg* låg, isl. lok, *åg* åg, isl. ok, *hog* hug, isl. hoggg, *æg* (et) æg, isl. egg, *hauð* hoved, isl. høfuð, *fæð* fad, isl. fat, *bæð* bud, isl. boð, *skåð* skud, isl. skot, *næb* næb, *lam* lam, isl. lamb, *lan* land, isl. land, *væn* vand, isl. vatn, *ben* ben, isl. bein, *svín* svin, isl. svín, *bæn* bånd, isl. band, *tårn* tårn, isl. turn hak., *horn* horn, isl. horn, *nyrn* nyre, isl. nýra, *nawn* navn, isl. nafn, *dåjn* døgn, g. d. døgn, dyghæn, *tal* tal, isl. tal, *bål* bål, isl. bál, *hål* hul, isl. hol, *fæl* fald, isl. fall, *trøl* trold, isl. troll, trøll, *år* år, isl. ár, *får* får, isl. fær, *lår* lår, g. d. lar, isl. lær, *sår* sår, isl. sár, *tår* torv, g. d. torgh, isl.

torg, *or* ord, isl. *ord*, *bør* bord, isl. *bord*, *er* ar, g. d. arr, isl. *orr*, *bær* bær, isl. *ber*, *bjær* bjærg, isl. *berg*, *bjarg*, *krajtur* kreatur, *dyr* dyr, g. d. diur, isl. *dýr*, *rør* rør, isl. *reyrr* hak., *rejr* ik., *las* læs, g. d. las, isl. *lass*, *aws* aks, isl. ax, *az* ådsel, *lyz* lys, g. d. lius, isl. *ljós*, *sv* skib, isl. skip, *hav* hav, isl. haf, *slaw* slag, isl. *slag*, *læw* løv, blad, isl. lauf, *taw* tov, isl. tog, *traw* trug, isl. *trog*, *øj* øg, isl. eykr (§ 115,3). Ligeledes nogle ord på -*ør*, -*el* og -*en*: *aykør* anker, isl. akkeri, *oijør* under, isl. undr, *blåmstør* blomst, isl. blómstr, *værsl* varsel, *maksøl* skikkelse, form, *lagøn* lagen, *væbn* våben, isl. vápn, *hævn* hyben, *rezn* rosin.

Omlyd i flt. har som i rigssproget kun ordet *barn*, flt. *börn*, der dog kun bruges i sammensætningerne *søskønabarn* (flt. -*börn*) søskendebarn, *barnføðr*, barnefødt, og *barnafár* barnefader. Ellers er det bornholmske ord for 'barn' *bæli* eller *bæl* (§ 125,4).

2. Som *huz* böjes også *træ* og de øvrige intetkønsord på lang selvlyd, f. eks. *bla* (flt. *bla*) blad, isl. *blað*, *haudlæ* hovedtøj til heste (sml. isl. *hlað* 'pyntebånd'), *va* vadested, isl. *vað* råd, isl. *ráð*, *strå* strå, isl. *strá*, *le* (et) led (til at lukke), isl. *hlið*, *bí* bi, g. d. bi, isl. *bý*, *bo* bo, g. d. bo, isl. *bú*, *sy* sky, isl. *ský*, *knæ* knæ, isl. *kné*, *bræ* bræt (den af Espersen anførte flertalsform *bræðr* ved siden af *bræ* bruges næppe), *brø* brød, isl. *brauð*, *frø* (et) frø, g. d. frø, isl. fræ.

Således også ordene på -*ri* (med betonet *i*) af fremmed oprindelse: *selri* skilderi, billed (flt. *selri*), *lætri* lotteri, *bægeri* bageri, *bryggeri* bryggeri, *feskøri* fiskeri, fiskefangst, *kivøri* tyveri.

3. Som *harð* böjes nogle intetkønsord af fremmed oprindelse, der i flt. har endelsen -*r* ligesom i rigssproget, f. eks. *best* (*bestr*) bæst, *asøn* (*asnor*) asen (§ 115,3), *ijskækt* (*ijskæktar*) insekt. I nyere tid overføres endelsen -*r* også jævnlig til andre ord: *vær(s)lør*, *maksølør*, *lagønør*; *selriør*, *kivøriør*.

Kun i flt. bruges *klær* klæder (*gåñ-*, *kistøklær* gang-, kisteklæder). Derimod hedder (et) klæde *klæ*, flt. *klæ*, og for-, hånd-, tørklæde *får-*, *hæñ-* (E. s. 125), *tårkle*, flt. -*kle* (§ 56,4). Også *sår* såder (isl. sáðar og -ir) forekommer kun som flertalsord, efter Espersen ik. flt., hvad der dog er usikkert.

II. Den svage böjningsmåde.

Til denne henregnes alle ord, der ender på kort ubetonet selvlyd (i rigssproget på ubetonet -e).

A. Hankön.

§ 125. Det langt overvejende antal af svage hankönsord, der svarer til oldssprogets hankönsord på -i, ender i Bornholmsk i ent. på -a (oldssprogets endelse uden for nf.) og i flt. ligeledes på -a som i den stærke böjningsmåde (= oldssprogets -ar, det danske rigssprogs -er). En lille klasse ord har i ent. endelsen -ø, i flt. -ør. Bøjningsmønstre er *tíma* time, isl. tími, *bárjara* borger, isl. borgari, *káþø* konge, isl. konungr:

Ent. *tíma* *bárjara* *káþø*
Flt. *tíma* *bárjara* *káþør*

1. Som *tíma* böjes f. eks. *baka* bakke, höj, isl. bakki, *nakka* nakke, isl. hnakki, *tåka* tosse, *vánta* vante, g. d. wantæ, isl. vöttr, *kæmpa* kæmpe, *draga* drage, isl. dreki, *haga* hage, krog, isl. haki, *skaða* skade (fugl), *öraða* ørred, isl. aurriði, *flåða* flåde, isl. floti, *beða* bid, stykke, isl. biti, *báða* spøgelse, *stáða* stuh, *geða* (*goða*) gubbe, *tóma* tommelfinger, *hána* hane, isl. hani, *vána* vane, isl. vani, *mána* måne, isl. máni, *aðna* ende, isl. endir, *járnna* hjärne, isl. hjarni, *kærna* kärne, isl. kjarni, *orðna* orne, *oða* unge, *viðja* vinge, isl. vængr, *najla* 1) nagle, isl. nagli; 2) navle, isl. nafti, *múla* mule, isl. múli, *stæwla* stövle, mnt. stevel, *hára* hare, isl. heri, *hára* drengebarn, *spára* spore, isl. spori, *hávra* havre (flt. *hafrar*), *baða* basse, isl. bassi, *jesa* isse, g. sv. hjæsse, isl. hjassi, *gáða* gasse, isl. gassi, *máða* mose, isl. mosi, *víza* 'vise', bidronning, isl. vísi og vícir, *stríva* strube, *læva* læbe, g. d. læpæ, *læwa* 'lev', brød, isl. hleifr, *háwa* have, isl. hagi, *máwa* mave, isl. magi, *baúwa* 1) bov, isl. bógr; 2) bue, isl. bogi, *albáwa* albue, isl. almbogi, *láwa* lue, isl. logi, *værلæja* (også *værلæjø*, flt. *værلæja*) lige-mand, *brúya* hørdukke, isl. brúða.

2. Som *tíma* böjes også *bárjara* og de øvrige ord på -ara (= oldssprogets -ari, rigssprogets -er), af hvilke de fleste betegner handlende personer, f. eks. *arbaðara* (*arbiðara*) arbejder, *frajara* frier, *rytara* rytter, *vawtara* vogter, *væktrara*

vægter, *påtara* pottemager, *pratara* 'prater', pralhans, *klåkara* klokker, *rakara* rakker, natmand, *snekara* snedker, *tarskara* tærsker, *feskara* fisker, *skredjara* skräder, *jægara* jæger, *bægara* bager, -*mægara* -mager (*skø-*, *ur-* o. s. v.), *brygjara* brygger, *tyjara* tigger, *uðbygjara* husmand, *gæstjivara* gæstgiver, *syjara* synder. Ligeledes *pojara* (E. *pujnnara*) bismer, isl. pundari, *hamara* hammer, isl. hamarr, *kamara* kammer, isl. kamarr, *kælara* (E. *kjäjllara*) kælder, isl. kjallari, *ijara* (E. *ijllara*) ildsted.

Et par ord ender på -*o* både i ent. og flt., nemlig *lærør* lærer, *beørø* indbyder (*gæstabåøs-beørø* Holm s. 432).

3. Som *kåø* böjes *jyðø* (flt. *jyðør*) jyde (sml. isl. Jótar flt.), *jöðø* jøde, mnt. jøde, *fjønø* fjende, isl. fjándi (flt. fjándr), *harø* herre, isl. herra (flt. herrar), *varjø* ell. *værjø* værge. Kun i ent. bruges *tíønø* tiende, isl. tíund, *veðø* hvede, isl. hveiti ik.

Anm. «Konge» i kortspil hedder *kåø*.

Omlyd i flt. har *bønø* (*bonør*) bonde, isl. bóndi (bøendr); ligeledes *huzbønø* (-*bonør*, i rigssproget -bonder).

4. På -*i* og -*u* ender *bæli* (og *bæl*) barn, flt. *bæla*, *mari* (og *mar*) marv, isl. mergr, der ikke bruges i flt.; *aru* (og *ar*) arv, flt. *ara*, isl. arfr. Disse ord, der ved siden af formerne på kort ubetonet selvlyd også har former på medlyd, kan naturligvis kun uegenlig henregnes til den svage böjningsmåde.

B. Hunkön.

§ 126. De svage hunkönsord ender i ent. ligesom hankönsordene næsten uden undtagelse på -*a*, svarende til old-sprogets hunkönsord på -a. Flertallet får ligesom i den stærke böjning endelsen -*or*, svarende til oldsprogets -ur (jfr. § 56,2)¹⁾. Enkelte ord har i ent. endelsen -*ø*. Bøjnings-

1) At oldsprogets -a i Bornholmsk bevares som -a, hvorimod -u bliver -ø, viser sig også tydelig i de sammensatte ord, idet de svage hankönsord har -a, men hunkönsordene -ø (§ 12 og 56,2), f. eks. *håra-føð* harefod, *håra-bæli* drengebarn, *måna-šen* måneskin o. s. v., men *kærø-båg* kirkebog, *øta-mæd* morgenkost, isl. óttumál, *toø-bæn* tungebånd, *vagø-gåy* vuggegang o. s. v. (sml. § 142).

Hanköns- og intekönsord på -*ø* beholder ligeledes -ø i sammenstning: *harø-mæd* herreret, *veðø-knåp* hvedeknop, *æblø-kaga* æblekage o. s. v.

Derimod med yngre -u *tåru-vævn* törvevogn, *hønu-drogz* bundfald i honning (sml. § 108 slut.).

mønstre er *eða* uge, g. d. ukæ, isl. vika, *kærka* (nu sædvanlig *kærka*) kirke, g. d. kirkia, kirkia, kirkæ, isl. kirkja, *fárstað(e)lsø* betydning:

Ent.	<i>eða</i>	<i>kærka</i> (<i>kærka</i>)	<i>fárstað(e)lsø</i>
Flt.	<i>eðr</i>	<i>kærkør</i> (<i>kærkør</i>)	<i>fárstað(e)lsør</i>

1. Som *eða* og *kærka* (*kærka*) går f. eks. *kláka* klokke, isl. klukka, *tænka* tanke, *perka* and, *aíka* enke, g. d. ænkia, ænki, ænkæ, isl. ekkja, *læñka* länke, isl. hlekkr hak. (§ 115,2), *væta* vætte, isl. vætr, *reta* rotte, *várta* vorte, isl. varta, *låpa* loppe, g. d. loppæ, n. loppa (No. böjn. s. 109), *þæpa* skæppe, g. d. sk(i)æppæ, isl. skeppa, *vaða* vugge, sv. vagga, isl. vagga, *poga* (en) frø, *låga* låge, isl. loka, *haga* hage, isl. haka, *kaga* kage, sv. og n. kaka, *snága* snog, isl. snákr, *bryða* 'brygge', bro, isl. bryggja, *gæða* gade, g. d. gata, isl. gata, *gæða* gåde, isl. gáta, *gryða* gryde, isl. grýta, *knúða* knude, isl. knútr, *púða* pude, sv. puta, *skúða* skude, isl. skúta, *þeða* (*þæða*) gedde (fisk), isl. gedda, *bláma* 'blomme', blomst, g. d. blomæ, sv. blomma, isl. blómi, *pláma* blomme, g. d. plommæ, isl. plóma, *fárrma* form (isl. form ik. § 119,2), *swána* svane, isl. svanr, *dyna* dyne, isl. dýna, *kána* kone, isl. kona, *bená* bönne, isl. baun, n. bauna, *höna* höne, isl. höena, *skærna* (*stjærna* § 91,2) stjärne, isl. stjarna, *loja* lunge, isl. lunga ik. (§ 115,2), *loja* tunge, isl. tunga, *kaþja* kande, isl. kanna, *tyðja* tønde, g. d. tunnæ, tynnæ, isl. tunna, *skóla* skole (isl. skóli), *øglia* ugle, isl. ugla, *hæjsla* hængsel, n. hengsla, *ára* åre, isl. ár, *a'þára* aborre, g. d. aghborræ, *røsa* rose (isl. rós og rósá), *tusa* tudse, *bájsa* bukselår (flt. *bájsr* bukser), mnt. boxe, buxe, *ájsa* økse, isl. ox, *áksa* okse (nyere ord), isl. oxi, *háza* hose, isl. hosa, *víza* vise, isl. vísa, *næza* næse, g. d. næsa (§ 119,2), *sláva* slave, *dráva* dråbe, isl. dropi, *sávar* (kun i flt.) fejeskarn, *dawa* due, isl. dúfa, *fláwa* flue, isl. fluga, *háwa* hue, isl. húfa, *stáwa* stue, isl. stofa, *tawa* tue, isl. þúfa, *æja* 'ege', isl. eikja, *lérja* lérjord, isl. leira, *galja* galge, isl. gálgi, *lilja* lilje, isl. lilja, *vilja* vilje, isl. vili hak., *bölja* bølge, isl. bylgja, *paja* pige, g. sv. pika, *trája* trøje, mnt. troie, troge, *síja* side, isl. síða, *røa* roe, mnt. røve, sv. rofva, *rua* rude, mnt. rûte, sv. ruta, *skrua* skrue, mnt. schrûve.

2. Som *fárstað(e)lsø* böjes det lille antal hunkönsord på -ø, der så godt som alle er indkomne fra eller påvirkede af rigs-

sproget, og af hvilke nogle er ubrugelige i flt., f. eks. *næð* nåde, isl. *náð*, flt. *náðir* (§ 119,2), *vanvæð* (Espersen s. 380, også *vanvæða*) våde, isl. *váði* hak., som bægge kun bruges i ent., hvad der ligeledes i reglen er tilfældet med *bredø*, *divedø*, *hájdø*, *læjdø*, *tyndø* og *víðø* (§ 119,2), af hvilke dog flertalsformerne *bredør* og *læjdør* kan høres. Almindelige er derimod flertalsformerne af *tjørnø* (*tjørndø*), flt. *tjørnør* (*tjørndør*) tidende, isl. *tiðindi* ik. flt., *kænøstø*, flt. *kænøstør* tjænest, isl. *pjónusta*, og af ordene på -*lsø*: *fårnåjølsø* (*fårnåjølsør*) fornøjelse, *hænølsø* (*hænølsør*) hændelse, *kækølsø* (*kækølsør*) tykkelse.

3. På -i ender *sári* sorg, isl. sorg, der i flt. hedder *sárjør*, og det nyere ord *bøgli* bolig, flt. *bøliør*.

Anm. Oldsprogets hunkönsord på -i (in-stammer) er enten tabte eller har fået andre endelser: *þóga* syge, isl. *sýki*, *hezra* hæshed, isl. *hæsi* (g. d. *hees*, *hæs*), *glæ* glæde, isl. *gleði*.

På -u ender *táru* (flt. *táruør*) tørv, isl. torf ik. Kun fra skriftsproget (prædikestolen) kendes ordet *hustru* hustru.

Ordene på -i og -u kan kun uestenlig kaldes "svage" (sml. § 125,4).

C. Intetkön.

§ 127. De svage intetkönsord omfatter dels en lille gruppe ord på -a, svarende til oldsprogets intetkönsord på -a, dels ordene på -ø, svarende til oldsprogets intetkönsord på -i. De første behandles forskellig i flt., de sidste har i reglen endelsen -ø som i ent., meget sjælden -ør (som altid i rigssproget). Bøjningsmønstre er *öra* øre, isl. *eyra*, *æblø* æble, isl. *epli*, *ræjø* rige, isl. *ríki*:

Ent.	<i>öra</i>	<i>æblø</i>	<i>ræjø</i>
Flt.	<i>örn</i>	<i>æblø</i>	<i>ræjø</i> , <i>ræjør</i>

1. Som *öra* böjes kun *öja* øje, isl. auga, flt. *øyen*, også (ældre) *iva*, flt. *ivon*. Flertalsendelsen -n (-øn) i disse to ord er lævning af en meget gammel bøjning (No. bøjn. § 69). Derimod hedder *jarta* hjerte, g. d. *hiartæ*, isl. *hjarta*, i flt. *jarta*. Formen *jartør*, der af Espersen s. 130 anføres som den regelmæssige form, bruges om 'hjærter' i kortspil, men tilhører ellers vistnok kun skriftsproget (prædikestolen).

Af oldsprogets øvrige intetkönsord på -a er *lunga* blevet huk. (*loŋa*), *sima* og *qkkla* hak. (*síma*, *aŋkla*), der også findes

Islandsk ved siden af ik. (§ 115,1 anm.). Derimod har nýra bevaret sit gamle kön, men fået formen *nyrn*, der uden tvivl er den oprindelige flertalsform, som også overførtes til ent. (sml. § 142 b, 2 sl.).

Kun i ent. forekommer et par intetkønsord på -a, der ikke findes i Isl., nemlig *dreka* tyndt øl (sml. isl. drekka huk., drikke), *døpa* dypelse, *seða* səbemad, søbe (i 'æggesøbe') som navn på en egen ret (Espersen s. 348).

An m. *æða*, æde, er både huk. og ik. (§ 116).

2. Som *æblø* böjes f. eks. *mærkø* mærke, isl. merki, *stykø* stykke, isl. stykki, *bæltø* bælte, isl. belti, *ševtø* skifte, isl. skipti, *knøpø* knippe, g. d. knippæ (No. böjn. § 27), *stræðø* stræde, isl. stræti, *møðø* møde (sml. isl. mótt), *šöðø* skøde, g. d. skøtæ, *ȝemø* (et) gemme, *veðnø* vidne, isl. vitni, *ærnø* ærende, isl. ørindi, *spæjø* spænde, *gilø* gilde, *tilø* loft, *ȝærø* ell. *jærø* gærde, isl. gerði, *tørø* tøj, isl. tjóðr, *dæjø* dige (sml. isl. díki).

Meget sjælden har flt. endelsen -ør ved indflydelse fra rigssproget, f. eks. *ræjør*, riger, for *ræjø*. Dette findes desuden i de nyere ord *mæjøskø* menneske, flt. (*mæjøskø* og) *mæjøskør*, *lægømø* (*lægømrø*) legeme, *beløðø* (*beløðør*) billede. Både -ø og -ør bruges i *jörnø* (flt. *jörnø* og *jörnrø*), hjørne, og i de fra rigssproget optagne *loftø* (flt. *loftø* og *loftør*) løfte, *røktø* rygte, *spøjølsø* spøgelse, *værølsø* værelse.

3. Endelsen -u både i ent. og flt. har *vijøu*, vindue, og *varu* (E. hvarru) hværv, g. d. fra reformationstiden hvarv og hverv. Kun i ent. bruges *heðu* honning, g. d. hunugh.

Disse ord på -u kan kun uegenlig kaldes «svage» (sml. § 125,4 og 126,3).

III. Den bestemte form.

A. Den stærke böjning.

§ 128. Hankön tilføjer i ent. -i᷑ (-ñ), i flt. -na, hunkön i ent. -øn (-n), i flt. -na, foran hvilket flertalsendelsen -ør bliver -ar (§ 12), intetkön i ent. -øð (-ð), i flt. -øn (-n), f. eks.:

	hankön			intetkön	
Ent.	<i>arm-i᷑</i>	<i>mø-i᷑</i>	<i>dæ-ñ</i>	<i>huz-øð</i>	<i>træ-ð</i>
Flt.	<i>arma-na</i>	<i>mø-a-na</i>	<i>dæ-na</i>	<i>huz-øn</i>	<i>træ-n</i>
	hunkön			intetkön	
Ent.	<i>sæg-øn</i>	<i>bro-øn</i>	<i>ð-øn</i>	<i>huz-øð</i>	<i>træ-ð</i>
Flt.	<i>sægar-na</i>	<i>broar-na</i>	<i>ðr-na</i>	<i>huz-øn</i>	<i>træ-n</i>

§ 129. Med hensyn til de enkelte kön mærkes i øvrigt:

1. Hankön.

a) Ordene, der ender på -*ȝ*, bliver uforandrede i den bestemte form i ent.: *maj* mand og manden, flt. *maȝa-na*. Således også *bræȝ* brønd(en), flt. *bræȝa-na*, *dræȝ* karl(en), *pæȝ* pengestykke(t), *hoȝ* hund(en), *moȝ* mund(en), *piȝ* pind(en), *riȝ* ring(en), *feðiȝ* garn(et) på væverbommen, *tawsiȝ* fletning(en), *bruniȝ*, *guliȝ*, *swartiȝ* den brune, gule, sorte hest; *kælȝ* kylling(en), *vælȝ* vælling(en) (§ 57,2 sl.).

Derimod tilføjer ordene på -*ȝ*, -*n*, -*ȝ*, -*k* regelmæssig -*iȝ*: *sæȝ-iȝ* sangen, *bân-iȝ* bunden, *pæn-iȝ* pennen, *un-iȝ* ovnen, *mærn-iȝ* morgenen, *ryg-iȝ* ryggen, *bæk-k-iȝ* bænken, *sark-iȝ* særken.

I Gudhjem brugtes tidligere de fulde former også af ordene på -*ȝ*: *maj-iȝ*, *bræȝ-iȝ*, *dræȝ-iȝ*, *hoȝ-iȝ*, *moȝ-iȝ*, *piȝ-iȝ*, *feðiȝ-iȝ*, *bruniȝ-iȝ* o.s.v.

b) I ordene på -*l* bortfalder *i* mellem *l* og *ȝ* (§ 57,2 sl.): *bolȝ* bolden, *kvælȝ* kvælden (§ 115,1), *tâlȝ* 1) (åre)tollen, isl. pollr; 2) tolden, isl. tollr. Ordet *væl* plads, mark, isl. vøllr, hedder i bestemt form uregelmæssig *væln* med *ln* for *lȝ*, men i Gudhjem tidligere *væl-iȝ*.

c) Ordene på *j* bortkaster ofte dette i den bestemte form og tilføjer kun -*ȝ*: *ȝøj* gøg, *høj* høg, *løj* løg, *røj* røg, *flæj* flig, *læj* leg, *fløj* fløj, *håj* høj, hedder i bestemt form *ȝoȝ*, *høȝ*, *løȝ*, *røȝ*, *flæȝ*, *læȝ*, *flålȝ*, *håȝ* ved siden af *ȝøj-iȝ* o.s.v.

Samme regel, men desuden med ændring af selvlyden følger altid ordene *daj* dej, isl. deigr, *staj* sti, isl. stigr, *vaj* vej, isl. vegr, som i bestemt form uregelmæssig har *dæȝ*, *stæȝ*, *væȝ* (flt. *staja-na*, *vaja-na*), men i Gudhjem tidligere regelmæssig *daj-iȝ*, *staj-iȝ*, *vaj-iȝ*.

d) De ord, der i flt. udstøder den korte selvlyd, beholder den i reglen foran kendeordet i ent.: *awtan-iȝ*, *samar-iȝ* aftenen, sommeren (flt. *awtna-na*, *såmra-na*), *feȝor-iȝ* (nyere *fjør-iȝ*) fingeren, *viȝter-iȝ* vinteren, *awsel-iȝ* akslen, *hemol-iȝ* himlen, *steȝl-iȝ* tåret.

e) Af ordene på lang selvlyd tilføjer de på -*o* og -*ɔ* -*iȝ*, de øvrige -*ȝ* i ent. (flt. har efter reglen § 122,3 enten -*ana* eller -*na*).

Som *moȝ-iȝ* dannes *bløȝ-iȝ* blodet, *høȝ-iȝ* hoven, flt. *høa-na*,

*kro*ø*-iȝ* (fugle)kroen, *lø-iȝ* loen, *-bø-iȝ* (*nabø-iȝ*, naboen), flt. *-bø-na* (*nabø-na*), *skø-iȝ* skoen, flt. *skø-na*, *sti*ȝ*-iȝ* (svine)stien, flt. *sti*ȝ*a-na*, *si*ȝ*-iȝ* sien, flt. *si*ȝ*a-na*.

Som *da-ȝ* går f. eks. *sta-ȝ* stedet, flt. *sta-na*, *fræ-ȝ* fråden, *træ-ȝ* 'tråen', den banede vej, *så-ȝ* 'såen', flt. *så-na*, *trä-ȝ* tråden, *sne-ȝ* sneen, *slæ-ȝ* slæden, *dö-ȝ* døden, *sjö-ȝ* 'søen', bølgen, flt. *sjö-na*.

Ordet *by* by hedder i bestemt form uregelmæssig *bø-ȝ* (flt. *bya-na*).

f) De hankönsord, der danner flt. på *-ør*, forandrer dette i bestemt form til *-ar* ligesom hunkönsordene: *gæst-iȝ* gæsten, flt. *gæstar-na*, *ven-iȝ* vennen, flt. *venar-na*, *dragón-iȝ* dragonen, flt. *dragónar-na*; *fød-iȝ* foden, flt. *fødar-na*, *taȝ* tanden, flt. *tænar-na*.

g) Af ordet *mæȝ*, mand, er den regelmæssige bestemte flertalsform *mæȝa-na*. Derimod hedder formen *mæȝ* bestemt *mæȝ-ən* (samme endelse som i intetkönsordene, der overførtes også til de ord af hak. og huk., som ingen endelse tilføjer i flt.; sml. nedenfor 2 e. Med urette opfatter Espersen s. 216 *mæȝən* som virkelig intetkönsform).

2. Hunkön.

a) Ordene, der ender på *-n*, bliver uforandrede i den bestemte form i ent.: *an* ånd(en), flt. *anar-na*, *an* and(en), flt. *ænar-na*, *stræn* strand(en), *hån* hånd(en), *aln* alen(en), *hæwn* havn(en), *hæwsan* hukommelse(n)¹⁾, *ságən* sogn(et), *tordən* ell. *tgrdən* torden(en)²⁾, *frækən* frøken(en).

Derimod tilføjer ordene på *-ȝ*, *-ȝ* regelmæssig *-ən*: *stæȝ-ən* stangen, *vijȝ-ən* vinden, *stoȝ-ən* stunden, *kæliȝ-ən* kællingen o. s. v.

I Gudhjem bruges tidligere de fulde former også af ordene på *-n*: *an-ən*, *hån-ən* o. s. v.

¹⁾ Efter Espersen «altid i bestemt form». Dette er vel en fejtagelse, idet E. antager, at den ubestemte form skulde lyde *hæwsa*; men ordet er — isl. hugsan, og *hæwsan* lyder efter reglen ens i ubestemt og bestemt form. I nyere tid har man dog dannet en bestemt form *hæwsa* (en *gø* *hæwsa* en god hukommelse; sml. anm. 1).

²⁾ Efter Espersen bruges ordet kun i sammensætning; men se Holm s. 454¹¹.

Anm. 1. Ordene *mæn* 'man', hestemanke, isl. *mön*, og *ren* træ- eller tjørnerække (sml. da. *rén*, isl. *rein*) hedder efter denne regel i bestemt form ligeledes *mæn*, *ren*; men heraf har man ved misforståelse atter dannet nye ubestemte former *mæ*, *re*, der er på veje til at fortrænge de oprindelige former på *-n*.

Anm. 2. Oprindelig bestemt form er ligesom i rigs-sproget *værden* verden (derimod *ørken*, ørken, ubestemt form, hvoraf i rigssproget ved misforståelse, idet *-en* opfattedes som kendeordet, en ny form ørk, der dog nu er forældet og ikke kendes i Bornholmsk, er opstået).

b) Ordene på *-r* og *-l* med foregående lang selvlyd tilføjer i ent. kun *-n* (§ 57,2): *dær-n* (*dör-n*) døren, flt. *darana* (*dörana*), *jør-n* jorden, *fjær-n* fjederen, *mær-n* mæren, hoppen. Altid i bestemt form bruges *hævbårn* (*-bán*) havbredden, men i Gudhjem *hævbørn* (*strænbørn*).

På *-l*: *sol-n* solen, *nål-n* nålen, *jyl-n* julen.

Denne regel følger også *møør* moder, bestemt *møør-n* (*stomøern* 'stemoderen' om koldfeberen), flt. *møgrarna*, og *døør* datter, bestemt *døør-n*, flt. *detrana*.

c) De ord, der i flt. udstøder den korte selvlyd, beholder den i reglen foran kendeordet i ent.: *awsæl-ən* 'akselen', skulderen, flt. *awsłarna*, *mgstør-ən* mosteren, flt. *mgstrarna* (om *møør-n* se under b); *frökən* frøken(en), *ørkən* ørken(en) hedder i flt. *fröknarna*, *ørknarna*.

Ordet *pibøl*, pige, der er dannet ved sammensætning med hankønsordet *bæl* (§ 121,1), behandles i bestemt form som hankønsord og udstøder i reglen *ə*: *pibliŋ* (dog også *pibeliŋ* ligesom *awsəliŋ* o. s. v. § 129,1 d), flt. *piblana* (derimod står det ubestemte kendeord og tillægsord i huk.: *en pibøl*, *en fali pibøl* o. s. v.).

d) Af ordene på lang selvlyd tilføjer de på *-o*, *-u* og *-i-ən*, de øvrige *-n*.

Som *brø-ən* går *tro-ən* troen, *rø-ən* roen, hvilen, der ikke bruges i flt., *kø-ən* koen, *sø-ən* soen har i flt. *körna*, *sörna*; *hu-ən* huden, flt. *huarna*; *tø-ən* tiden, flt. *tjärna*, *kri-ən* krigen.

Som *ø-ən* dannes f. eks. *la-n* stalden, flt. *lärna*, *mæ-n* engen, *ræ-n* (ben)raden, *å-n* åen, flt. *árna*, *tå-n* tåen, flt. *tærna*, *le-n* ledden, kanten, flt. *lerna*, *še-n* skeen, *sæ-n* sæden, *fö-n* føden, *nö-n* nøden.

e) De ord, der ingen endelse tilføjer i flt., får i den bestemte form *-ən* som intetkønsordene (sml. *mæj̄-ən* foran 1 g): *luz-ən* lusen, flt. *luz-ən*, *muz-ən* musen, flt. *møs-ən*, *gåz-ən* gåsen, flt. *gæs-ən*. Derfor også *tiŋ̄-ən* tingen, flt. *tiŋ̄-ən* tingene, da ordet på grund af det oprindelige ik. er uforandret i flt. (§ 116).

3. Intetkön.

a) Ordene, der ender på *-ð*, bliver uforandrede i den bestemte form i ent., de på *-n* i flt. (sml. 2 a): *fæð* fad(et), flt. *fæð-ən*, *hauð* hoved(et), flt. *hauð-ən*, *løð* lådd(en), uld(en), *harð* ell. *harað* herred(et); *lan-əð* landet, flt. *lan* lande(ne), *bæn-əð* benet, flt. *bæn* ben(ene), *bān-əð* båndet, flt. *bān* bånd(ene), *nyrn-əð* nyren, flt. *nyrn*, *nawn-əð* navnet, flt. *nawn*, *våbən-əð* våbnet, flt. *våbən*.

I Gudhjem brugtes dog tidligere de fulde former: *fæð-əð*, *hauð-əð*, *løð-əð*, *harð-əð*; *lan-ən*, *bæn-ən*, *bān-ən*, *nyrn-ən* (denne form anføres af Espersen som almindelig brugt også uden for Gudhjem) o. s. v.

b) Ordene på *-r* og *-l* med foregående lang selvlyd tilføjer i flt. kun *-n* (sml. 2 b): *kær-əð* karret, flt. *kær-n* karrene, *år-əð* året, flt. *år-n*, *får-əð* fåret, flt. *får-n*, *or-əð* ordet, flt. *or-n*, *bær-əð* bærret, flt. *bær-n*, *bjær-əð* bjærget, flt. *bjær-n*, *awan-lær-əð* overlæderet, flt. *awanlær-n* (se s. 460⁸), *krajtur-əð* kreaturet, flt. *krajtur-n*; *tål-əð* tallet, flt. *tål-n* tallene, *sajl-əð* sejlet, flt. *sajl-n*.

Derimod *tår-əð* torvet, flt. *tår-ən*, *hål-əð* bullet, flt. *hål-ən* (men *blåmstør-əð* blomsten, flt. *blåmstør-ən* og *blåmstør-n*). Mærk også *tråł-əð* trolden, flt. *tråł-ən* og (yngre) *tråł-n*.

c) Af ordene på lang selvlyd følger de på *-i* hovedreglen, de øvrige tilføjer som *træ-ð* i ent., *-n* i flt., f. eks. *bí-əð* bien, flt. *bí-ən*; ligeså *feskæri-əð* fiskeriet, fiskefangsten, *kværi-əð* tyveriet. Derimod *hauðla-ð* hovedtøjet til heste, flt. *-la-n*, *bla-ð* bladet, flt. *bla-n*, *væ-ð* vadestedet, flt. *væ-n*, *le-ð* leddet, flt. *le-n*, *væѓa-re-ð* muren, *klæ-ð* klædet, flt. *klæ-n* (ligeså *tårkle-ð* tørklædet, flt. *tårkle-n*), *knæ-ð* knæet, flt. *knæ-n*, *brø-ð* brødet, flt. *brø-n*.

d) De få intetkønsord, der danner flt. i ubestemt form på *-ər*, får dog i bestemt form i alm. endelsen *-ən*: *best-əð* bæstet, flt. *best-ən*, *harð-əð* ell. *harað* herred(et), flt. *harð-ən*

(*harað-on*), *asən-ðð* asnet, flt. *asən*, nyere *asənarna*. Nu høres også former som *makslarna* (af *maksəl*, flt. *maks(ə)lər* for *maksəl*; § 124,3).

Anm. *bræ*, bræt, hedder i bestemt form i flt. efter reglen under c *bræn* (formen *bræðarna* bruges næppe; sml. § 124,2).

Flertalsformen *klær*, klæder, hedder bestemt *klærna* (se Espersen s. 9 u. a.s.a); men den gamle form *klæn* er dog bevaret i udtrykket *klæn* å *føn* føden og klæderne (forældet ‘klæden’); sml. c og § 124,3.

B. Den svage böjning.

§ 130. Hankön tilføjer i ent. -*ŋ*; i ordene på -*ara* og -*ə* bliver -*a* og -*ə* til *i* foran -*ŋ*. Flertal tilføjer -*na*, foran hvilket endelserne -*ara* og -*ər* (i ordene på -*ara* og -*ə*) bliver -*ar*. Hunkön tilføjer i ent. -*n*, i flt. -*na*, foran hvilket flertalsendelsen -*r* bliver -*ar* som i den stærke böjning. Intetkön tilføjer i ent. -*ð*, i flt. -*n* (*øra* og *åja*, som ender på -*n* i den ubestemte form, bliver uforandrede). Eksempler:

hankön

Ent.	<i>tíma-ŋ</i>	<i>bárjariŋ</i>	<i>kåŋiŋ</i>
Flt.	<i>tíma-na</i>	<i>bárjar-na</i>	<i>kåŋar-na</i>

hunkön

Ent.	<i>ega-n</i>	<i>kærka-n</i> (<i>kærka-n</i>)	<i>fårstāð(ə)lsə-n</i>
Flt.	<i>egar-na</i>	<i>kærkar-na</i> (<i>kærkar-na</i>)	<i>fårstāð(ə)lsar-na</i>

intetkön

Ent.	<i>øra-ð</i>	<i>æblə-ð</i>	<i>ræjə-ð</i>
Flt.	<i>ørn</i>	<i>æblə-n</i>	<i>ræjə-n</i>

§ 131. Med hensyn til de enkelte kön mærkes i øvrigt:

1. Hankön.

- a) Som *tímaŋ* böjes de i § 125,1 nævnte og andre lignende hankönsord på -*a*, f. eks. *bakaŋ* bakken, flt. *baŋana*, *hálbryškaŋ* hjærtekulen, *beðaŋ* bidden, stykket, *tømaŋ* tommelfingeren, *varmaŋ* varmen, isl. vermi, *ənaŋ* ånden, isl. andi (*trækə ənaŋ* drage ånde, trække vejret), *ænaŋ* enden, *najlaŋ* 1) naglen, 2) navlen, *hawraŋ* havren (flt. *hawrana* havreplanterne, havremarkerne), *gåzaŋ* gassen, *lævaŋ* læben, *læwaŋ*

'leven', brødet, *mæwaŋ* maven, *bæwaŋ* 1) boven, 2) buen, *læwaŋ* luen, *bruaŋ* hørdukken o. s. v.

b) Afgivende fra hovedreglen hedder *håra*, drengebarn, bestemt *håriŋ*, flt. *hårana*. Samme form (på -iŋ i ent.) har også ordene på -ara og -ə (se under c), idet de regelmæssig forandrer -a og -ə til i foran -iŋ. I flt. får disse ord -arna, idet endelserne -ara og -ər i den bestemte form bliver -ar foran kendeordet, f. eks. *rytariŋ* rytteren, flt. *rytarna*, *rakariŋ* rakkeren, *æløstigariŋ* de underjordiskes anfører, *syŋariŋ* synderen, *iłariŋ* ildstedet.

Ordene *hamara* hammer (bestemt *hamariŋ*), *kamara* kammer (best. *kamariŋ*) hedder i den bestemte forms flertal *hamrana*, *kamrana* i lighed med de ord efter den stærke böjningsmåde, der udstøder den ubetonede selvlyd i flt. (såmar o. s. v. § 122,2).

c) Som *kāniŋ* går *jyðiŋ* jyden, flt. *jyðarna*, *jöðiŋ* jøden, flt. *jöðarna*, *fjoniŋ* fjenden, flt. *fjönarna*, *veðiŋ* hveden, *bgniŋ* bonden, flt. *benarna*.

Ordene *lærərə* lærer, *bærə* indbyder, der lyder ens i den ubestemte forms ental og flertal (§ 125,2 sl.), hedder i bestemt form *læreriŋ*, *bæriŋ*, flt. *lærərna*, *bærna*; *varjə* (værjə) værge hedder *varjiŋ* (værjiŋ), flt. *varjərna* (værjərna).

Sjælden får ord på -ə i den bestemte forms flertal endelsen -ən i lighed med intetkønsordene på -ə (se nedenfor 3 b). Ved siden af *varjərna* (værjərna) høres også *varjən* (værjən); ligeledes kan *værلæja* eller *værلæjə* ligemand (§ 125,1 sl.) i den bestemte forms flertal hedde både *værلæjana* og *værلæjən* (sml. § 129,2 e).

En oprindelig bestemt form er *faniŋ* fanden, der dog behandles ganske som et ord i ubestemt form (*bruniŋ* o. s. v. § 122,1 a sl.): *eŋ* *hårafaniŋ* en fandens dreng, *næna* *hårafaniŋa* nogle fandens drenge. Den bestemte form hedder *dæŋ* *hårafaniŋ*, *di* *hårafaniŋana* (i lighed med det ensbetydende *dæŋ* *hårasataniŋ*, *di* *hårasatana*).

d) *bæli* (*bæł*), barn, hedder bestemt *bæliŋ*, flt. *bæłana*, *mari* (*mar*), marv, hedder *marjiŋ* ell. *mariiŋ*, *aru* (*ar*), arv, *aruiŋ* (*ariŋ*), flt. *aruana* (*arana*); sml. § 125,4.

2. Hunkön.

a) Som *egan* og *ķærķan* (*ķærkan*) böjes de i § 126,1 nævnte og andre lignende hunkønsord på -a, f. eks. *pérka-n*

anden, flt. *pérkar-na*, *brygjan* broen, flt. *brygarna*, *røsa-n* rosen, flt. *røsarna*, *dæwan* duen, flt. *dæwarna*, *lerjan* lerjorden, flt. *lerjarna*, *ryan* ruden, flt. *ruarna* o. s. v.

b) Afvigende hedder *kåna*, kone, i bestemt form *kån* (jfør. *hån* o. s. v. § 129, 2 a), flt. *kånarña* (derimod *svanan* svanen, *hønan* hönen, *kaijan* kanden, *tyjan* tonden o. s. v.). I Gudhjem hed dog også *kåna* tidligere med kendeord *kånan*.

c) Som *fårstæð(ø)lsø* böjes de i § 126,2 anførte hunkönsord på -ø: *bredm* bredden, flt. *bredarna*, *tjøðnøn* tidenden, flt. *tjøðnarna*, *kænøstan* tjænesten, flt. *kænøstarna*.

d) *såri* sorg, *bøli* bolig hedder bestemt *såøjøn*, flt. *sårjarna*, *bøliøn*, flt. *bøliarna*; *tåru* tørv hedder *tåruøn*, flt. *tåruarna* (sml. § 126,3).

3. Intetkön.

a) Som *øra* böjes kun *øja*, der dog i bestemt form i ent. tidligere i reglen hed *øjøð* for *øjað*, som nu er det almindelige; flt. hedder *øjen*. Disse former skyldes indvirkning af rigs-sproget, hvorimod den ældre ægte bornholmske form er *øva*, der altid bevarer sit a i ent. i bestemt form (*øvað*, flt. *øvøn*). I Gudhjem brugtes tidligere som i andre tilfælde også af *øra* og *øva* de fulde former i bestemt flertal (*ørn-an*, *øvøn-an*).

Kun i ental forekommer *drekað* 'drikken', *døpað* dypelsen, *sovað* soben.

Ordet *jarta* hedder i bestemt form i flt. *jartan*. På Bøjden høres dog efter Espersen undertiden formen *jartøn* (især om dyr *gåzajartøn* gåsehjærterne). Den af Espersen anførte form *jartarna* bruges om 'hjærterne' i kortspil, men stammer vistnok ellers ligesom det ubestemte *jartør* fra det kirkelige sprog (§ 127,1).

b) Som *æbø* böjes de øvrige intetkönsord på -ø, idet også de få ord, der danner det ubestemte flertal på -ør, i bestemt form i reglen får -øn (ikke -arna), f. eks. *ræjøð* riget, flt. *ræjøn*, *mæjøskøð* mennesket, flt. *mæjøskøn*, *jörnøð* hjørnet, flt. *jörnøn*.

c) *vijø* vindue, *varu* hværv hedder bestemt *vijøu-øð*, *varu-øð*, flt. *vijøu-an*, *varu-an*. Kun i ent. bruges *hønu-øð* honningen (sml. § 127,3).

§ 132. Navneordenes bestemte form bruges langt hyppigere end i rigssproget, idet den altid anvendes i forbindelse med de påbegende stedord *dǣn* den, *dǣn̄a* denne, *hīn* hin, samt *sama* samme (se eksemplerne hos Espersen u. dājn 6 og 7, dājnna, hijn), *sama fārman* samme form, skikkelse.

Også til egennavne føjes det bestemte kendeord meget ofte: *dǣn̄ Raskīn̄*, *Anan*, Rask, Ane, *að Mønkens te* ad Munks til. Særlig som udtryk for fortrolighed eller en vis ringeagt sættes det bestemte kendeord til egennavne: *Hålmīn̄*, *Kåføðīn̄*, Holm, Kofod, *Hålman*, *Kåføðskan*, Holms, Kofods kone.

Flere egennavne bruges altid i bestemt form: *Hamarīn̄*, *Rytararknajān̄*, *Örnijabakān̄*, *Stårtəhölīn̄*, *Stårtəbakana*, *Stårtarna* (jfr. Espersen s. 333). Herhen hører også *Sw̄inabǣxtīn̄* som navn på den 21. Marts (smst. s. 343).

Også af tillægsord dannes undertiden en bestemt navneordsform: *våłøð* 'det våde', vandpytterne (Holm s. 501), *vi rødə iñ i småltøð* vi rode ind i smult vand.

IV. Forholdsformer.

§ 133. Den eneste forholdsform, der i Bornholmsk betegnes ved en særegen endelse, er ligesom i rigssproget ejeformen, hvis regelmæssige endelse både i ent. og flt. er *-s*. Dog bruges ejeformen langt sjældnere end i det almindelige sprog, idet man jævnlig til at udtrykke ejeforholdet anvender sammensætninger, afledninger eller omskrivninger: *mølara-drǟn̄*, *-pajan*, *-Anan*, møllerens karl, pige, Ane. Om afledninger på *-a*, *-ska* af mandlige personnavne for at betegne vedkommendes kone se Espersen u. konna.

I mangfoldige tilfælde, hvor der i rigssproget står eller kan stå ejeform, bruger man i Bornholmsk så godt som altid omskrivninger af forskellig art. I steden for forbindelser som «hestens manke», «træets grene», «plantens blade» vilde man med forholdsordet *på* sige *mønkan på hæstīn̄*, *grenana på træð*, *blæn på plantan*. Jævnlig bruges også omskrivning med navneform: for «jeg hørte hestens vrinsken, koens brølen» vilde man snarest sige *ja höra hæstīn̄ vrøna*, *køen vræla*; ligeledes «jeg hørte vindens susen i træets blade» *ja höra viñen suza i blæn på træð* o. s. v. En sætning som «solens varme føles mest i byen» kunde omskrives *i bøjj mærkar ej ed mæst, når a soln (hon) varmer*.

§ 134. Umiddelbart foran ejeformens -s forandres endelsen -a overalt til ø. I den bestemte forms ent. hedder kendeordet -øns både i hak. og huk. af den stærke böjningsmåde. Som mønstre tjæner for den stærke böjning hak. arm arm, huk. sag sag, ik. šev skib, for den svage böjning hak. tjma time, huk. røsa rose, ik. æblø æble:

Stærk böjning

	hankön	hunkön	intekön
Ent.	<u>arm</u> <u>armijø</u>	<u>sag</u> <u>sagøn</u>	<u>šev</u> <u>ševøð</u>
	<u>arms</u> <u>armøns</u>	<u>sags</u> <u>sagøns</u>	<u>ševs</u> <u>ševøðs</u>
Flt.	<u>arma</u> <u>armana</u>	<u>sagør</u> <u>sagarna</u>	<u>šev</u> <u>ševøn</u>
	<u>armøs</u> <u>armanøs</u>	<u>sagørs</u> <u>sagarnøs</u>	<u>ševs</u> <u>ševøns</u>

Svag böjning

	hankön	hunkön	intekön
Ent.	<u>tjma</u> <u>tjmañs</u>	<u>røsa</u> <u>røsan</u>	<u>æblø</u> <u>æbløð</u>
	<u>tjøs</u> <u>tjmañs</u>	<u>røsøs</u> <u>røsans</u>	<u>æbløs</u> <u>æbløðs</u>
Flt.	<u>tjma</u> <u>tjmana</u>	<u>røsør</u> <u>røsarna</u>	<u>æblø</u> <u>æbløn</u>
	<u>tjøs</u> <u>tjmanøs</u>	<u>røsørs</u> <u>røsarnøs</u>	<u>æbløs</u> <u>æbløns</u>

Anm. Enkelte stærke hankönsord får i den ubestemte form undertiden endelsen -øs i steden for -s: *te Jørtøs* til Hjorts (Hjort og familie).

§ 135. Ved siden af den sædvanlige ejeformsendelse bruges i den bestemte form, særlig i den svage böjningsmåde i hak. og huk., sjældnere i ik. i mangfoldige tilfælde (i nogle ord så godt som udelukkende) endelsen -ønøs for -aňs i hak., -ans i huk. og -øðs i ik. ent. Også i flt. kan hak. og ik. ende på -ønøs i steden for -anøs og -øns; derimod får hunkönsordene endelsen -ørnøs for -arnøs:

	hankön	hunkön	intekön
Ent.	<u>tjmaňs</u>	<u>røsans</u>	<u>æbløðs</u>
	<u>tjønøs</u>	<u>røsønøs</u>	<u>æblønøs</u>
Flt.	<u>tjmanøs</u>	<u>røsarnøs</u>	<u>æbløns</u>
	<u>tjønøs</u>	<u>røsørnøs</u>	<u>æbløns</u>

Endelsen -ønøs forekommer hyppigst i de svage hankönsord i ent. og flt., dog ikke ved ordene på -ara (*skadønøs*, *temønøs*, *hænønøs*, *oyønøs*, *hårønøs*, *bawønøs*; *bælønøs*). Ligeledes bruger de svage hunkönsord ofte -ønøs i ent. og -ørnøs i flt.

(*hønənəs, dæwənəs, stæwənəs*; flt. *henərnəs, dæwərnəs, stæwərnəs*). Derimod forekommer -ənəs sjældnere i intetkønsordene (*gærənəs*).

Også ord af den stærke böjningsmåde bruger jævnlig denne endelse: hak. *armənəs, kærənəs, bæjhkənəs, bjørnənəs*; huk. *våmənəs, koənəs*, flt. *våmərnəs, kørənəs* (for *kørnəs* af *kørna* § 129,2 d); ik. *fårənəs, ševənəs*.

Hvor et ord efter den stærke böjningsmåde ved tilføjelse af -ənəs vilde få samme form som et ord efter den svage böjningsmåde, bruges denne endelse som regel kun i den svage böjningsmåde: *tøm* tømme hedder i bestemt ef. *tøməns*, men *tøma* tommelfinger *tømajs* eller *tømənəs*; af *ben* bön hedder ef. *bønəns*, men af *bøna* bönne *bønans* eller *benənəs*.

I nogle stedord, der i flertal har endelsen -əna, er -ənəs den dertil svarende regelmæssige endelse i ejeformen (se § 166,2, 167,2 og 7).

§ 136. De hunkønsord på -r og -l, som i den bestemte form kun tilføjer -n (§ 129,2 b), danner i reglen ef. på -s, sjælden på -ənəs: *fjærns* og *fjærənəs* fjederens, *mærns* (*mærənəs*) mærens, hoppens, *gærns* gærens; *solns* solens, *jylns* julens. Ligeledes hedder *kåna* i bestemt ef. i alm. *kåns* (ved siden af *kånəns* eller *kånənəs*; derimod aldrig *kånans*); sml. § 131,2 b.

§ 137. Hankønsord på -y, hunkønsord på -n, intetkønsord på -o bliver efter reglerne uforandrede i den bestemte forms ent. Ligeledes bliver intetkønsordene på -n uforandrede i den bestemte forms flt. Disse ord kan derfor også under tiden lyde ens i ef. i bestemt og ubestemt form, så at man kan høre *dræjs* karls og karlens, men flt. *dræjjs* karles, *dræjanəs* karlenes, *majjs* mands og mandens, *ans* ands og andens, men flt. *aənərs* ænders, *aənarənəs* ændernes, *hauðs* hoveds og hovedets, men flt. *hauðs* hoveders, *hauðəns* hovedernes, *fæðs* fads og fadets, *bens* bens, *benəðs* benets, men flt. *bəns* bens og benenes.

I reglen er den bestemte form dog forskellig fra den ubestemte og hedder *dræjəns* (eller *dræjənəs*), *majəns*, *aŋəns*, *hauðəðs*, *fæðəðs*, *benəns* (*benənəs*) o. s. v.

§ 138. Ordet *dæ*, dag, hedder i ef. ent. og flt. regelmæssig *dæs*: *eñ dæs, måŋa dæs arbaj* (*mandas, terzdas* Holm s. 416 u. blyll og i alm. *i mandəs, terzdəs* i mandags, tirs-dags), men i sammensætninger også *dajs* (jfr. Espersen s. 45 f. og *vårdajs* s. 141 u. hvordajs). I den bestemte form

hedder det i ent. *daῆs*, i flt. *dænəs*. Ligeledes *stæῆs*, flt. *stænəs* o. s. v. (§ 129,1 e).

§ 139. De svage hankönsord, der i den bestemte form ender på *-iῆ* (§ 131,1 b), får i ef. *-əns* (som de stærke hankönsord): *hårəns* (også *hårənəs*; flt. *hårənəs* eller *hårənəs*); *påtərəns*, *kælərəns*, *iłarəns*. Undertiden danner disse ord dog også ef. ved at føje *-s* til formen på *-iῆ*: *håriῆs*, *påtariῆs*, *kælariῆs*, *iłariῆs* (i lighed med *tjmaῆs*; *daῆs*, *stæῆs*).

§ 140. Ved siden af ejeformsendelsen *-s* forekommer i nogle tilfælde *-sa*, eller, når ordet ender på *s*, *-a* alene, særlig i mandlige egennavne: *Pær* Per, ef. *Pærs* og *Pærsa*, *Ola* Ole, ef. *Olsa*, *Hæns*, *Jens*, *Anars*, *Mas*, ef. *Hænsa*, *Jensa*, *Anarsa*, *Masa*; ligeledes *Væwəst*, ef. *Væwəsta*. Det hedder *te (hos) Hænsa*, *Jensa*, til (hos) Hanses, Jenses (Hans, Jens og familie), og man kan også høre *te (hos) Lars Jens*, *Jens Pærsa*, til (hos) Lars Jensens, Jens Pedersens. Dog bortkaster efternavne på *-sən* med fornavn i reglen *-ən* i ef. uden tilføjelse af *-a*: *te Lars Jens*, *Jens Pærs*, *Jens Lars*, *Hæns Ols* (derimod uden fornavn *Hænsəns*, *Jensəns* o. s. v.).

Ejeformsendelsen *-sa* ved siden af *-s* bruges også i ordene *fær* fader, ef. *færs* og *færsa*, *møør* moder, ef. *møørs* og *møørsa*, der bruges i flæng (se f. eks. Holm s. 426¹⁻²). Ligeledes veksler *-sa* og *-s* i udtrykkene *i awtəsa* = *i awtəs* i aftes, *i mårəsa* = *i mårns* (*mårəns*) i morges (sml. sv. i afse, i morse).

Om samme ejeformsendelse i nogle stedord se § 161 og 164,1.

§ 141. Medens ejeformen anvendes langt sjældnere end i rigssproget i forbindelse med navneord for at udtrykke ejeforholdet, bruges den i endnu større udstrækning end i det almindelige sprog i forbindelse med forholdsordet *te* til (sml. Espersen s. 351): *te šøs* til søs, *te haws* til havs, *te lans* å vans til lands og vands, *te foøs* til fods, *šyða te måls* skyde til måls, *te vaðs* til væds, *spåra te rås* spørge til ráds, *te ålərs* 'til alders', til års, *te sæjs* til sængs, *te kækəs*, *altərs*, *giləs*, *sælskəvs*, *barsəls*, *ufrøls* (*øfrøls*) til kirke, alters, gilde, selskab, barsel, gravøl, *te præstəns*, *prøstəns*, *snekərəns*, *majorəns*, *Kurəs*, *Jortəs*, hos præstens, provstens, snedkerens, majorens, Kures, Hjorts; *vara te håls* have ophold etsteds (Espersen s. 132), *re te bagniῆs* lave til bagning, *få te färæriῆs* få til foræring (= *få te ġenəs* til 'givendes'), *ha te vinərs* have til nar.

Ligeledes med *i*: *i mårns*, *awtəs*, *såmars*, *vijtors* i morges, aftes, sommer(s), vinter(s), *i mandəs*, *terzdəs* o. s. v., i mandags, tirsdags.

§ 142. Lævninger af gamle forholdsformer.

Ligesom i rigssproget forekommer i visse forbindelser og i sammensætninger enkelte lævninger af ellers tabte forholdsformer som minder om en ældre böjning, dels hensynsformer, dels ejeforimer med andre endelser end *-s*:

1. Gamle hensynsformer (i oldsproget i reglen på *-i*, i Bornholmsk på *-a*; sml. § 12) er bevarede i *i lgva* i lave (også *kåma* i *lgva* komme i lave), *i líva*, *i sœwna* i live, i søvne (isl. *i lífi*, *i svefní*), *i hæna* i hænde (isl. *i hendi*), *i tja* i tide (udgår måske fra hf. flt. tiðum).

2. Særlig er dog forskellige gamle ejeforimer endnu bevarede:

a) Ef. ent. på *-ør*, *-r* (rigssprogets *-er*, *-r*, isl. *-ar*): *rætərgøy* rettergang (svarer vel til isl. réttar; sml. retterhus ø: domhus hos Tausen), *laurda* (§ 24) løverdag, lördag, g. d. løghærdagh, isl. laugardagr (No. böjn. § 8 beg.).

Ef. ent. på *-a* (rigssprogets *-e*, isl. *-ar*): *te ræta* til rette (herefter også *gå i ræta* gå i rette). Mærkelig og ukendt i skriftsproget er bevarelsen af den gamle ef. *halnaða* (af *halnað* hak. halvdel) i forbindelsen *te halnaða* 'til hælvten' (= til halvnapæ sk. l. I, 7 (No. böjn. § 31 sl.) og i enkelte andre udtryk (Espersen s. 123); *te vaja* til veje (= isl. til vegar eller mulig til vega ef. flt.), *te takा* til takke (isl. pakkar eller mulig þakka ef. flt.).

Oftere forekommer sådanne ejeforimer i sammensætninger ligesom i rigssproget: *natalaja* natteleje, isl. náttar-, *sæþaklær* sengeklæder, isl. sæingar-, *sotasæj* sottesæng, isl. sóttar-, *hatapoł* hattepul, isl. hattar-, *sonakåna* sönnekone, isl. sonar-, *nøðaskal* nøddeskål, isl. hnotar-. Hyppige er ejeforimer på *-a* og *-o* i sammensætninger af svage banköns- og hunkönsord på *-a* (rigssprogets *-e*, isl. *-a* og *-u*); se eksempler § 126 not.

b) Ef. flt. på *-a* (rigssprogets *-e*, isl. *-a*) er bevarede i *te håna* til hånde (*gå te håna* gå til hånde, isl. handa), *te ora* til orde (*kåma te ora* komme til orde, isl. orða), *te huza* til huse, *te baga* (og *te bagəs*) tilbage (isl. til baka). I lighed

med disse udtryk også *får føða* for fode, *på føða* på fode, hvor vi måske egenlig har den gamle hf. flt. fótum.

Ofte er dette -a ligesom det tilsvarende -e i rigssproget bevaret i sammensætninger: *fawlasåŋ* fuglesang, *hæstasko* *hestesko* o. s. v.

Den i rigssproget forekommende veksel mellem barne- og børne-, bonde- og bønder- i sammensætninger (barnefader, -pige o. s. v., børnebal, -leg o. s. v., barnebarn, flt. børnebørn; bondeman, -ven o. s. v., bønderfolk, -smör o. s. v., bondepige, flt. bønderpiger o. s. v.) kendes ikke på Bornholmsk, som af herhen hørende sammensætninger med *barn* kun har *barnafær* *Barnafær* barnefader (§ 124,1 anm.) og af *bognø* kun kender sammensætninger med *bøna-*: *bønasnak* bondesprog, *bønafalk*, -smår bønderfolk, -smör o. s. v.

Ef. flt. på -na af svage hunköns- og intetkönsord (g. d. -na, isl. -na; No. böjn. § 64, 67 og 68 sl.) er bevaret i *kluknahus*, -tårn klokkehus, -tårn (isl. kluknahús), *ørna-* (g. d. ørnæ-, nu øren-, isl. eyrna-) Espersen s. 409, *ivna-* (g. d. øghnæ-, nu øjen-, isl. augna-) Espersen s. 154 og 243 u. næste. Ligeledes er *nyrna-* i *nyrnaværk*, værk, smerte i nyrerne, sikkert den gamle ef. flt. til det oprindelige *nyra (= isl. nýrnaverkr), flt. *nyron, *nyrn* (som *öron, *ørn*), hvilken form også overførtes til ent. (§ 127,1).

c) Også i den bestemte böjning er ligesom i rigssproget enkelte lævninger af ældre ejeformer bevarede i visse forbindelser: *gårsøns falk* gårdenes folk (s. 431⁶), *goðsøns*, ef. af *goð* gud (s. 108), *du freðsøns goð* du fredsens gud! *livsøns kræftør* (af alle) livsens kræfter, *værsøns*, *va(r)søns* verdsens (som i «ingen verdsens ting», «al verdsens guld») s. 116 u. grøssen og s. 499 u. varden, *jartøns groȝ* hjærtens grund.

§ 143. Almindelig anmærkning til navneordenes böjning.

En del ord kan, når de bruges som samlingsnavne (kollektivt), udelade flertallets endelse (dog næppe så almindelig som i rigssproget): *et snæs silør* å šu feska en snes sild og syv fisk (torsk), men også *siløn* ‘silden’ o: sildene, *dræ (træka) fesk* mede fisk (torsk), *hær e kamøð majin̄ fesk i år*, *mæn de hær væð nålit mæ lajs* å sil mange fisk (torsk), men det har været dårligt med laks og sild, *kæsa sil* fiske sild med

'kæs' (men *kæsa rajør* fange rejer); *fir šeliŋ* fire skilling (§ 170); å *arbaja (gåra)* håza eller håzør binde hoser. Således ofte ved *majiŋ* megen (se Espersen s. 221).

Som i rigssproget bruges *ravijŋ*, *hawraŋ* 'rugen', 'havren' kollektivt (ligesom *silən* ovenfor), men i flt. om de enkelte planter (nu i alm. i betydningen 'rugmarker', 'havremarker' § 122, 1 a og 125, 1).

II. Tillægsord.

A. Bøjning i ubestemt og bestemt form.

§ 144. Ethvert tillægsord kan ligesom i rigssproget i reglen stå både ubestemt og bestemt (i forbindelse med *dæŋ* o. s. v.).

I den ubestemte form har entallet bevaret oldsprogets tre kön, idet hankön tilføjer -ør, intekön -t, medens hunkön ingen endelse har. Flertal ender i alle kön på -a.

Den bestemte form har i ental endelsen -a, i flertal -ø (på Bøjden kan dog også -a høres).

De forskellige afvigelser fra disse regler vil blive nærmere omtalte i det følgende.

Anm. Ligesom i rigssproget bruges *al*, al, kun ubestemt. Det samme gælder det kun i ik. ent. og i flt. forekommende *såmt*, *såma* somt, somme. Kun i bestemt form bruges *sama* samme.

I udråbsformen bruges i almindelighed som i rigssproget den bestemte form, men også undertiden den ubestemte: *lila Frerik* lille Frederik! *kåm liðiŋ håra* kom lille dreng! *go da liðen pibøl* god dag lille pige!

Som mønstre på bøjningen af de forskellige arter af tillægsord i den ubestemte og bestemte form tjæner *dåmør* døvstum, *fatiør* fattig, *folør* fuld, *vjør* hvid, *smartør* smækker, -*siŋaðør* -sindet, *stor* stor, *vakør* vakker, *dawiŋ* doven, *galinj* gal, *nyør* ny, *rør* rød, *vila* dygtig:

U b e s t e m t

	hankön	hunkön	intetkön	hank. og hunk.	intetkön
Ent.	<u>dåmør</u>	<u>dåm</u>	<u>dåmt</u>	<u>dæj</u> <u>dåma</u>	<u>de(ð)</u> <u>dåma</u>
Flt.		<u>dåma</u>			<u>di</u> <u>dåmø</u>
Ent.	<u>fatiør</u>	<u>fati</u>	<u>fatiit</u>	<u>dæj</u> <u>fatiia</u>	<u>de(ð)</u> <u>fatiia</u>
Flt.		<u>fatiia</u>			<u>di</u> <u>fatiø</u>
Ent.	<u>folør</u>	<u>fol</u>	<u>folk (folt)</u>	<u>dæj</u> <u>fola</u>	<u>de(ð)</u> <u>fola</u>
Flt.		<u>fola</u>			<u>di</u> <u>folø</u>
Ent.	<u>vìðør</u>	<u>vìð</u>	<u>vet</u>	<u>dæj</u> <u>vìða</u>	<u>de(ð)</u> <u>vìða</u>
Flt.		<u>vìða</u>			<u>di</u> <u>vìðø</u>
	hankön	hunkön og intetkön			
Ent.	<u>smærtør</u>	<u>smart</u>		<u>dæj</u> <u>smærtæ</u>	<u>de(ð)</u> <u>smærtæ</u>
Flt.		<u>smærtæ</u>			<u>di</u> <u>smærtø</u>
Ent.	<u>-siñjaðør</u>	<u>-siñjað</u>		<u>dæj</u> <u>-siñjaða</u>	<u>de(ð)</u> <u>-siñjaða</u>
Flt.		<u>-siñjaða</u>			<u>di</u> <u>-siñjaðø</u>
	hank. og hunk.	intetkön			
Ent.	<u>stør, vakør</u>	<u>stort, vakørt</u>		<u>dæj</u> <u>støra,</u> <u>vakra</u>	<u>de(ð)</u> <u>støra,</u> <u>vakra</u>
Flt.		<u>støra, vakra</u>			<u>di</u> <u>størø, vakra</u>
	hankön	hunkön	intetkön		
Ent.	<u>dawinj</u>	<u>dawæn</u>	<u>dawøð</u>	<u>dæj</u> <u>dawæna</u>	<u>de(ð)</u> <u>dawæna</u>
Flt.		<u>dawæna</u>			<u>di</u> <u>dawøðø</u>
Ent.	<u>galiñ</u>	<u>gal(ð)n</u>	<u>galøð</u>	<u>dæj</u> <u>galna</u>	<u>de(ð)</u> <u>galna</u>
Flt.		<u>galna</u>			<u>di</u> <u>galnø</u>
Ent.	<u>nyør, røør</u>	<u>ny, rø</u>	<u>nyt, rot</u>	<u>dæj</u> <u>nya, rø</u>	<u>de(ð)</u> <u>nya, rø</u>
Flt.		<u>nya, rø</u>			<u>di</u> <u>nyø, rø</u>
	hak., huk. og ik.				
Ent.		<u>viла</u>		<u>dæj</u> <u>viла</u>	<u>de(ð)</u> <u>viла</u>
Flt.		<u>viла</u>			<u>di</u> <u>viла</u>

§ 145. Som *dåmør* og *fatiør* böjes det største antal af de bornholmske tillægsord, f. eks.

a) *frakør* rask, huk. *frak*, ik. *frakt*, flt. *fraka*, *strekør* stræng, *skrapør* skrap, *slapør* slap, *skarpør* skarp, *agør* skarp, *nager* vred, *ragør* rank, *strægør* rank, *klægør* böjelig, *slægør* slap, *klågør* klog, *vågør* (tidligere også *vægør*) svag, dårlig, *sjøgør* syg, *lamør* lam, *tamør* tam, ordene på -*samør* -som (*ensamør* ensom, *glømsamør* glem som, *morsamør* morsom, *vårsamør* varsom o. s. v.), *dåmør* dum, *gråmør* grum, *nemør* nem, *vårmør* varm, *frenør* skør, *lenør* eller *lenør* lind, mild, *sågnør* sogn (*sågna da*, *di sågna dæna*), *jawnør* jævn, *værnor* vant, *kleenor* spinkel, *penør* pæn, *renør* rén, *senør* sén, *onør* ond, *møenor* moden, *brynnør* brun, *grønnør* grön, *sjønør* (forældet) dygtig, *oør* ung, *toør* tung, *stræjør* stræng (sml. § 101 og 147,1), *smålør* smal, *fulør* doven, *gulør* gul, *vasør* hvas, *vezør* vis (certus, quidam), flink, *jøsør* pæn, *tøsør* tavs, *strøsør* pyntet (§ 78,4), *hezør* hæs, huk. *hez*, ik. *hest* (se nedenfor), flt. *heza*, *vizør* vis, *lyzør* lys, *løzør* løs, *dízør* dyb, *stízør* stiv, *grawør* grov, *tawør* (forældet) sez, *dæwør* døv, *læjør* lig, *blæjør* bleg, *ræjør* rig, *slæjør* slig, *ajør* öm (i tænderne), *laør* (forældet) lavtliggende, *swajør* böjet, *håjør* höj, *blåjør* bly, *slåjør* lad, *drøjør* drøj.

b) Således går også alle tillægsord på -ør, -liør (rigssprogets -ig, -lig) og -uør, der undertiden veksler med hinanden: *artør* og *artaliør* eller *artuar* artig, föjelig, *arør* eller *aruør* (forældet) arrig, *nådør* nådig, *mødør* modig, *nåliør* dårlig, *beliør* billig, *hæliør* hellig, *gryzeliør* grulig, *hemliør* hemmelig, *harliør* herlig, *lekliør* lykkelig, *sårjeliør* sorgelig, *faruør* færdig, *jeruør* gerrig, *hærnuør* spættet, *haluør* halv, *hæluør* behagelig, *sabuør* tilsolet, *raguør* med strid uld, *rajuør* løst vævet, *felkuør* glat, slibrig, -*ajtuør* -agtig (*størjatuør* storagtig o. s. v.); sml. også § 149 b sl., 150 b, 151 a anm. 2.

Det vil af eksemplerne ses, at både tillægsord på -n og -s med foregående medlyd, der i oldssproget ikke tilføjer -r i nf. ent. hak., og tillægsord på -n, -l og -z med foregående lang selvlyd, der i oldssproget ender på -nn, -ll og -ss i nf. ent. hak., behandles regelmæssig som de øvrige tillægsord: *sågnør*, isl. sykn, *jawnør*, isl. jafn, *vasør*, isl. hvass, *senør*, isl. seinn, *grønnør*, isl. grønn, *fulør*, isl. full, *hezør*, isl. háss, *vizør*, isl. víss, *lyzør*, isl. lýss o. s. v. Ordene på -z får i ik. -st (§ 78,2).

Fra hovedreglen undtages dog *hel* hel, isl. heill, der kun

i visse forbindelser hedder *helør* i hak. (se Espersen s. 129). I de samme forbindelser som *hel* bruges også *hal* halv, isl. hálfr, uden hankönsendelse, hvorimod *haluør* svarer til *helør*. Ellers udelades hankönsendelsen kun rent undtagelsesvis i enkelte ord (sml. Holm u. sjöner og släjer s. 476 og 479).

§ 146. Afgigelser fra hovedreglerne indtræder i følgende tilfælde:

a) Ordet *køkør* tyk, huk. *køk*, hedder i ik. *kyjt*, men også *kyt* og *køkt*. På lignende måde danner tillægsord på -ýt ik. på *yjt*, *yt* eller *ygt* (sml. § 97 anm.): *trýjr* tryg, ik. *tryjt*, *tryt* og *trygt*, *sýjr* (forældet) fugtig, ik. *syjt*, *sprýjr* sprød, ik. *spryjt*, *stýjr* styg, ik. *styjt* og *styt*, *mýjr* myg, ik. *myt*, *nýjr* nøjeseende, ik. *nyjt*. Ligeledes har tillægsordene på -ǽy i ik. *æjt* eller *ægt*: *snǽjr* indsmigrende, ik. *snæjt* og *snǽgt*, *stǽjr* strid, ik. *stæjt* og *stægt*.

b) I et par ord på -rk (-rk) bliver k (k) i ik. til i (§ 92 anm.): *mårkør* mørk, ik. *mårit* (sml. témorrit hos Espersen), *starkør* stærk, ik. *starit* (sml. vannstarker s. 499, hvoraf ik. efter Holm hedder både *-starit* og *-starkt*).

c) Ordene på -sk udstøder regelmæssig k i ik. (§ 104 anm.): *raskør* rask, ik. *rast*. Således også *freskør* frisk, *beskør* besk, *treskør* kløgtig, *krískør* syrlig, *barnøskør* af fælt udseende (oftest brugt i ik. *barngst*), *højskør* storagtig, *ryskør* ustyrlig, *jyskør* jysk, *tyskør* tysk, *måłøšøskør* ondskabsfuld, *glop-skør* grådig, *jemskør* (forældet) fæl, *tåmøłåmskør* tummelumsk, *båriñhålmeskør* bornholmsk, *danskør* dansk, *swenskør* svensk, *pønskør* ‘pæn’, som tager fint til spise og drikke, *stenskør* stædig, *lønskør* fortrydelig, *falskør* falsk, *elskør* (forældet) hidsig, *dålskør* sendrægtig, *farskør* fersk, *dårskør* dorsk, *nårskør* norsk.

Ligeledes udstødes k i reglen mellem η og t: *blænkør* blank, ik. *blænt* (og *blækt*), *stroñkør* strunk, ik. *stroñt* og *stroñkt*.

d) Ordene på -åŋ (i rigssproget -ang) får i ik. -ant (§ 84,2 sl.): *låŋør* lang, ik. *lænt*, *tråŋør*, trang, ik. *trænt*, *vråŋør* vrang, ik. *vrænt*, *uhåŋør* (forældet) uregerlig, ik. *uhænt*¹⁾.

¹⁾ Espersen anfører u. långer ik. *lænt*, men u. ålånger ik. -t (ø: *låŋt*), hvad Holm dog retter s. 503. Som ik. af *tråŋør* anfører E. ligeledes trængt s. 362 og s. 383 (u. veitrånger), medens H. kun kender *trænt* (s. 495). Også af *vråŋør* og *uhåŋør* lyder ik. efter E. -t. Disse sidste former, der er dannede regelmæssig som *oŋt*, *toŋt* (af *oŋ* ung, *toŋ* tung), høres måske i enkelte egne.

Derimod hedder *oŋr* ung, *toŋr* tung i ik. regelmæssig efter hovedreglen *ont*, *tønt*.

§ 147. Ord på oprindeligt nn og de fleste på nd får i hak. og huk. -*ŋr*, -*ŋ*, i ik. -*nt*; de på oprindeligt ll og ld i hak. og huk. -*lr*, -*l*, i ik. undertiden -*lt* (§ 84,2 og 87,2). Dog har ik. også ofte -*ŋt* og i alm. -*lt* ved indflydelse fra hak. og huk.; i flere ord bruges disse former udelukkende:

1) *bleŋr* blind, huk. *bleŋ*, ik. *blent* og nu alm. *bleŋt*, *roŋr* rund, *roŋ*, *ront* og *roŋt*, *soŋr* sund, *soŋ*, *sont* og nu alm. *soŋt*, *graŋr* fin, *graŋ*, *grant* og nu alm. *grant* (Espersen anfører kun den første form), *sɑŋr* sand, *sɑŋ*, *sənt*, *tyŋr* tynd, *tyŋ*, *tønt*.

Derimod med ŋ af oprindeligt ng *stræŋr* stræng, *stræŋ*, *stræŋt*; ligeledes med oprindelig enkelt n *lenr* eller *lenr* lind, mild, isl. linr, *len* (*len*), *lent* (*lent*), og med n af nd *onr* ond (§ 85,2), *on*, *ont*.

2) *kålr* kold, huk. *kåł*, ik. *kält*, *fölr* fuld, *föł*, *folt* (*fölt*; nu i alm. *fält*); men *gålr* gold, *gåł*, *gålt*, *milr* mild, *mil*, *mił*, *snilr* snild, falsk, *snil*, *snilt*, *snælr* falsk, *snæł*, *snælt* (de to sidstnævnte ord svarer bægge etymologisk til isl. *snjallr*), *gælr* klartlydende, *gæł*, *gælt*, *knaelr* (forældet) vakker, *knæł*, *knælt*, *viłr* vild, *vił*, *vilt*.

Uregelmæssig uden hankönsendelse er *al* al, isl. allr, huk. *al*, ik. *alt*, flt. *al* (ikke *ala*).

§ 148. a) Tillægsord på -*d* med foregående lang selvlyd forkorter jævnlig selvlyden i ik. foran t ligesom i rigssproget: -*haðr* (f. eks. *aʊrhaðr* overstået s. 251), huk. -*hað*, ik. -*hat*, *våðr* våd, *våł*, *våt*, *feðr* fed, *feø*, *fet*, *heðr* hed, *heø*, *het*, *víðr* hvid, *víł*, *vet*, *bløðr* blød, *bløł*, *bleł*, *søðr* sød, *söđ*, *set*. Derimod *flæðr* flad, *flæø*, *flat* (eller *flat*), *laðr* lad, *laø*, *lat*, *kåðr* kåd, *kåð*, *kåt*.

b) Tillægsord (tillægsformer) på -*d* (-*ð*) med foregående medlyd følger i almindelighed hovedreglen; men nogle kan i huk. have samme form som i ik.: -*laðr* (egl. lagt) -laden (f. eks. *mårklagdør* mørkladen), huk. -*lajd* eller -*lajt*, ik. -*lajt*, *dæwlablændr* ustyrlig, huk. -*blænd* eller -*blænt*, ik. -*blænt*, -*mældr*, -*mælet* (f. eks. *lawmældør* lavmælet), huk. -*mæld* eller -*mælt*, ik. -*mælt*, *fördør* (egl. ført) fremmed, huk. *förd* eller *fört*, ik. *fört*, -*seðr*, -*set* (f. eks. *iʃaseðr*, *vætøseðr* forhekset), huk. -*seø* eller -*set*, ik. -*set*. Men i alm. efter hoved-

reglen: *fårkræjdør* fordrejet, huk. *-kræjd*, ik. *-kræjt*, *spræjdør* sprængt (sml. *bjølspræjdør*), huk. *spræjd*, ik. *spræjt*, *-hændør* -hændet (f. eks. *darjhændør* med rystende hænder), huk. *-hænd*, ik. *-hænt*, *klædør* klædt (sml. *mårkklædør*), huk. *klæd*, ik. *klæt*, *rædør* ræd (sml. *mårkrædør*), huk. *ræd*, ik. *ræt*, *redør* redt (*åredør* tilredt), huk. *reð*, ik. *ret*.

§ 149. a) Tillægsord (tillægsformer) på *-t* får samme form i huk. og ik.: *-tætør* -snoet, huk. og ik. *-tæt*, *glatør* glat, *glat*, *sætør* sat (jfr. *udsætør* s. 370), *sæt*, *nætør* net, tækkelig, *næt*, *lætør* let, *læt*, *slætør* slet, flad, *slæt*, *bræntør* (nu sjældent) brat, *brænt*, *galæntør* prægtig, *galænt*, *haltør* halt, *halt*, *viltør* vilter, uregerlig, *vilt*, *smærtør* smækker, *smært*, *sværtør* sort, *svært*, *fæstør* fast, *fæst*, *tøstør* tav, *tøst*.

Ubøjelige er som i rigssproget *ågæst*, angst, angerfuld, og den ubestemte form af höjeste grad på *-ast* og *-st* (sml. § 153,3 og 159,2).

b) Samme form i huk. og ik. har også tillægsord og tillægsformer på *-að* (isl. *-adr*) og tillægsord på *-øð* (rigssprogets *-et*, isl. *-ótrr*), som i huk. og ik. har *-að*, *-øð*: *framaðør* fremmed, huk. og ik. *framað*, *halfaðaðør* halvfærdig, *halfaðað*, *tájaðør* tøet (*áptájaðør* optøet), *tájað*, *-siðjaðør* -sindet, *-siðjað*, *-lívaðør* -livet, *-lívað*, *-hyæðør* af en vis ansigtsfarve, *-hyæð*, *-ívaðør* -øjet, *-ívað*, *-fejræðør*, nu i alm. *-fjýraðør* -singret, *-fejræð*, *-fjýrað*, *-føðaðør* -fodet, *-føðað*.

På *-øð* ender *hakøðør* hakket, skæret, huk. og ik. *hakøð*, *tákøðør* forrykt, *tákøð*, *bækøðør* bulket, *bækøð*, *brágøðør* broget, *brágøð*, *krágøðør* kroget, *krágøð*, *blámøðør* blommet, *blámøð*, *vímøðør* kipret, *vímøð*, *sænøðør* sandet, *sænøð*, *koløðør* kullet, *koløð*, *dålsøðør* sendrægtig, *dålsøð*.

Nogle ord har ved siden af formerne på *-øðør* også former på *-uør* (§ 145 b): *hakøðør* og *hakuør* (-*u*, *-ut*), *blámøðør* og *blámuør* (-*u*, *-ut*), *dålsøðør* og *dålsuør* (-*u*, *-ut*); jfr. *klåmsuør* klodset, huk. *-u*, ik. *-ut* og *-øð*, *felkuør* slibrig, huk. *-u*, ik. *-ut* og *-øð*. Nu er formerne på *-øðør* dog så godt som overalt fortrængte af formerne på *-uør* undtagen i *vímøðør*.

§ 150. a) Tillægsord, hvis stamme ender på *r*, tilføjer ikke *-ør* i hak., så at hak. og huk. får samme form: *bær* bar, ik. *bært*; ligeså *rær* rar, *vær* vår, vagtsom, *klær* klar, *tær* tør, *kær* kær, *sær* sær, *stor* stor, *sur* sur, *dyr* dyr, *ufør* udygtig,

mør mør. Med forkortelse af selvlyden i ik. *hår* hård, *hårt* (forældet *hart* § 8).

Ordene på -ør udstøder ø i flt. og den bestemte form: *vakør* vakker, ik. *vakørt*, flt. *vakra*; ligeså *sekør* sikker, *bistør* bister, *ayør* skarp, *kevør* ömskindet, *fawør* fager, *mawør* mager, *snæwør* snæver.

b) Samme regel som ordene på -ør følger tillægsord af to stavelser på -øl: *spøjkøl* spinkel, ik. *spøjkølt*, flt. *spøjka*; ligeså *sempøl* simpel, *keøjl* kilden, kissel, *skåmøl* skummel, *veøjl* svimmel, *øøl* ødsel, *dåøjl* dobbelt.

På -al ender *uzal* (dog også *uzøl*) ussel, isl. vesall (sml. § 56,4), ik. *uzalt* (*uzølt*), flt. *uzla*.

De fleste af disse ord har ved siden af formerne på -øl også former på -luør (jfr. § 145 b): *keøjl* og *kegluør*, *veøjl* og *vegluør*, *øøl* og *øsluør*, *dåøjl* og *dåvluør*; således også *uzal* (*uzøl*) og *uzluør*, *uzøliør*.

I lighed med disse ord behandles også *hal*, halv, med biformen *haluør* (§ 145 b slut.).

Uregelmæssigt ved at tilføje hankönsendelsen ligesom de i § 145 b slut. omtalte tillægsord (*fulør* o. s. v.) er *gamalør* gammel, isl. gammal, huk. *gamøl* (af gamul, isl. gómul) og (nyere) *gamal* (§ 56,2), ik. *gamalt*, flt. *gamla*.

c) Også et par tostavelsesord på -on og -an har samme form i hak. og huk.: *krestøn* kristen, isl. kristinn¹⁾), ik. *krestønt*, flt. *krestna*, *šæſjan* sjælden (egenlig biord brugt som tillægsord, ej s. *maŋ*), ik. *šæſtant*, flt. *šæſna*; *såðan* eller *søðan* sådan, ik. *såðant* (*søðant*), flt. *såðona* (*søðona*), *voðan* eller *vøðan* hvordan, ik. *voðant* (*vøðant*) eller -ðan, flt. *voðena* (*vøðena*). Derimod *haldanør* middelmådig, huk. *haldan*, ik. *haldant* eller -*dan*, flt. *haldana*.

§ 151. a) Tillægsord og tillægsformer af to stavelser, der i oldsproget ender på -inn, -in, -it i nf. ent. (rigssprogets -en, ik. -ent og -et), får i Bornholmsk endelserne -iŋ i hak., -øn i huk., -øð i ik. Flt. og den bestemte form har endelsen -øna eller -na. Efter l og r med foregående lang selvlyd får huk. i almindelighed endelsen -n for -øn: *skroŋkiŋ* skrumpen, huk. *skroŋkøn*, ik. *skroŋkeð*, flt. *skroŋkna*, *sleŋkiŋ* slunken, *sleŋkøn*,

¹⁾ I dette fra rigssproget optagne ord svarer -øn altså uregelmæssig til isl. -inn, der ellers i Bornholmsk bliver -iŋ (§ 151 a).

sleñkøð, sleñkna, sleskiñ slesk, sleskøn, sleskøð, sleskøna, moskiñ mør, moskøn, moskøð, moskøna, slotiñ efterladen, slotøn, slotøð, slotøna, motiñ mut, motøn, motøð, motøna, sløgiñ slugen, sløgøn, sløgøð, sløgøna, vagiñ vågen, vagøn, vagøð, vagøna, šiðiñ skidden, šiðøn, šiðøð, šiðøna, ensamuiñ ensom, ensamøn, ensamøð, ensamøna, gleminj glemsom, gleman, glemað, glemana, báliñ bulden, báløn, báløð, bálna, málíñ mulden, máløn, máløð, málna (máløna Gudhjem), vawsiñ voksen, vawsøn, vawsøð, vawsna, aviñ åben, avøn, avøð, avøna, slawiñ slagen, slawøn, slawøð, slawøna, dawiñ doven, dawøn, dawøð, dawøna, ajiñ egen, ajøn, ajøð, ajøna, naijñ nøgen, najøn, najøð, najøna, tuiñ itureven, tuøn, tuøð, tuøna; galij gal, galn (galøn), galøð, galna, valiñ valen, valn (valøn), valøð, valna (valøna), keliñ kælen, keln, keløð, kelna, -uriñ (egl. vorden) -voren, -vorn, -urn (-urøn), -urøð, -urøna. Således böjes regelmæssig fortids tillægsform i den stærke böjningsmåde: bojñ bunden, bojøn, bojøð, bojøna o. s. v. (§ 175 ff.).

Anm. 1. Det til isl. kristinn, kristen, svarende ord hedder uregelmæssig *krestøn*, -ønt (§ 150 c).

Anm. 2. Flere ord har ved siden af formerne på -iñ, der undertiden kan veksle med -uriñ, også former på -uør (jfr. § 145 b): *sleñkuriñ*, -øn, -øð eller *sleñkuør*, -u, -ut, *slotiñ*, -øn, -øð eller *slotuøriñ*, -n, -øð og *slotuør*, -u, -ut, *málíñ*, -øn, -øð og *máluør*, -u, -ut.

b) Således böjes også nogle sammentrukne former, som i hak. får -ñ, i huk. og ik. -n og -ð: *hæñ* havesyg, huk. *hæn*, ik. *hæð*, flt. *hæna*, *tañ* tagen (*pætañ* pyntet), *tan*, *tað*, *taña*, *gæñ* gæt, *gæn*, *gæð*, *gæna*, *bleñ* blevet, *blæn*, *bleð*, *blæna*, *söñ* sydet, *söñ*, *söð*, *söña*.

Uregelmæssigt er *løy* ladden, isl. loðinn, huk. *lön*, ik. *lönt* og (Gudhjem tidligere) *löt*, flt. *löna* (Espersen s. 214). Som hak. bruges nu almindelig *lönør* ved indflydelse fra de andre former.

c) Forskellige uregelmæssigheder findes i *liðiñ* lille, huk. *liðøn*, ik. *liðøð*. I ik. bruges *lið* som navneord og biord, lidet, lidt. Den bestemte form hedder i alm. *liða*, sjælden *liðøna*. Som flt. bruges *små* af *smår* lille (§ 152). En diminutivform («ganske lille») er *lisíñ*, *lisøn*, *lisøð*, flt. og bestemt form *lisøna*.

majñ megen, huk. *majøn*, ik. *majøð*. I flt. og bestemt form bruges *måya* eller sjælden *mæna*. Derimod forekommer *mågiñ* mangen, *mågnøn*, *mågnøð* (*mågt*) meget sjælden uden i

forbindelse med *eŋ* en: hak. *måŋiŋiŋ* mangen en, huk. *måŋən* en, ik. *måŋəð* eller *måŋən* et.

§ 152. Af tillægsord på lang selvlyd danner ordene på -i, -y og -ø hankön ved tilføjelse af -ør, medens de på -a, -å og -ø kun tilføjer -r. Ordene på -i og -y ender i flt. og bestemt form i reglen på -a, hvorimod de på -a, -å og -ø ikke tilføjer nogen endelse. I ordene på -ø forekommer bægge former. Et par ord på -e og -æ vakler i hak. (og flt.). Ordene på -a, -ø og -e samt *goər* forkorter selvlyden i ik. ligesom i rigssproget, hvor forkortelse også indtræder i andre tilfælde: *friɔr* fri, *fri*, *frit*, flt. *fria1), *sɪɔr* sid, *sɪ*, *sit*, flt. *sia*, *viɔr* vid, *vi*, *vit*, flt. *via*; *kryɔr* kry, *kry*, *kryt*, flt. *krya*, *lyɔr* hvor der er lydt, *ly*, *lyt*, flt. *lya*, *nyɔr* ny, *ny*, *nyt*, flt. *nya*, *šyɔr* sky, *šy*, *šyt*, flt. *šya* (nu alm. *šy*); *goər2) god, *go*, *gåt*, flt. *goa*, *sngɔr* snu, *sng*, *snot*, flt. *sng*, *trɔr* tro, *trɔ*, *trot*, flt. *trø*.**

skrɔr skrå, *skrə*, *skrøt*, flt. *skrø*, *blår* blå, *blå*, *blat* (*blåt*), flt. *blø*, *grår* grå, *grå*, *grat* (*gråt*), flt. *grø*, *rår* rå, *rø*, *rat* (*råt*), flt. *rø*, *smår* lille, *små*, *smat* (*småt*), flt. *små*; *dør* død, *dø*, *det*, flt. *dø*, *rør* rød, *rø*, *ret*, flt. *rø*.

Af gamle folk høres *blær*, *grær*, *rær* for *blår*, *grår*, *rår* (§ 22 sl.). Intetkønsformerne *blat*, *grat*, *rat*, *samat* begynder stærkt at fortrænges af de efter hak. og huk. regelmæssig dannede nyere former med å.

Vaklende er *brær* (*breør*) bred, *brø*, *bret*, flt. *bre* (*breøa*), *ler* (*leør*) led, fæl, *le*, *let*, flt. *lea*, *spær* (*spæør*) spæd, *spø*, *spæt*, flt. *spø*.

Uregelmæssige er *brær* brav, huk. og ik. *bra*, flt. *bra*, *glær* glad, huk. og ik. *glø*, flt. *glø*. (Om øede se § 153,2 sl.).

§ 153. Kun én endelse har tillægsordene på -a og på -ø (jfr. oldssprogets tillægsord på -i, -a) samt enkelte andre:

1) på -a f. eks. *ajta* ægte, *viла* dygtig, *øŋka* enkelt, *halsåra* halvårig, halvårs, samt flere med nægtende *u-*: *unota* tvær, *ustǻga* ustadig, *umæga* umage, *ulaða* slem, styg, *utøla* utålmodig.

Således også höjere grad på -ara (-øra).

¹⁾ Det hedder som i rigssproget *di kárana e friá maŋja* er frie mænd, deres egne herrer, men *di kárana e fri* får i dø er fri (har frihed) i dag.

²⁾ Det hedder uden hankönsendelse *go dø!* *go gwtan!* men disse former svarer til oldssprogets gf. (góðan dag!).

2) på -*ə* f. eks. *båŋɔ* bange, *fåjɔ* föje, ringe, *øslə* ødsel, ødeland, samt mange på -*ss*: *høgsə* (forældet) ivrig, *slegsə* slugen, *ølæjsə* ødsel, ødeland, *glemsə* glemsom, *harmssə* harmfuld, *mesoňsə* misundelig, *meskænsə* bange, *påhænsə* påhængende, *vilfarsə* vildfarende, *lyhörsə* lydhør, *toŋhörsə* tunghør, *snivsə* (forældet) skamfuld, *trivsə* trivelig, *vołłevsə* løbsk (*leva voł* eller *i voł* løbe løbsk), *fæjsə* ivrig.

Således også höjere grad på -*rə* og ordenstallene fra 3.

Oprindelig herhen som ubøjeligt hørte også ordet *ø* øde, der dog nu i ik. ved siden af *ø* også har formen *øt*.

3) Andre tillægsord af én endelse er f. eks. *åŋøst* angst, angerfuld, *uðanvals* udenvelts, *sams* som passer sammen, enig.

Således også nutids tillægsform på -*nəs* (-*ənəs*, -*anəs*) og höjeste grad på -*ast*, -*st* i ubestemt form: *eŋ əgənəs* (*gåñəs*) *kær* en agende (gående) karl, *agənəs* (*gåñəs*) *kara* agende (gående) karle, *dæŋ (di)* *agənəs* (*gåñəs*) *kariŋ* (*karana*) den (de) agende (gående) karl (karle). Sml. § 149 a sl. og 159,2.

§ 154. Lævninger af gamle forholdsformer er kun bevarede i et par tilfælde, hvor de også findes i rigssproget:

Hf. ent. ik. på oprindeligt -*u* har vi vel i *te góða* til gode (overført fra forbindelser som at góðu), *i blejja* i blinde (svarer snarest til et isl. í blindu, næppe til i blindi, hvor blindi er navneordet i huk.).

Den gamle ef. flt. *alra* (i Gudhjem også *aldra*) bruges ligesom rigssprogets aller- i sammensætninger.

B. Sammenligningsgradernes dannelse og böjning.

§ 155. 1) Höjere grad dannes i reglen ved at föje -*ara*, höjeste grad ved at föje -*ast* (i bestemt form -*əsta*) til den form, som tillægsordet har i huk. I höjere grad er -*ara* dog nu stærkt på veje til at fortrænges af -*əra* (-*ərə*):

<i>klågər</i> klog	<i>klågara</i> (- <i>əra</i>)	<i>klågast</i> (best. <i>klågəsta</i>)
<i>nemər</i> nem	<i>nemara</i> (- <i>əra</i>)	<i>nemast</i>
<i>treškər</i> kløgtig	<i>treškara</i> (- <i>əra</i>)	<i>treškast</i>
<i>graňər</i> fin	<i>graňara</i> (- <i>əra</i>)	<i>graňast</i>
<i>nætər</i> net	<i>nætara</i> (- <i>əra</i>)	<i>nætast</i>
<i>smartər</i> smækker	<i>smartara</i> (- <i>əra</i>)	<i>smartast</i>

<i>vakør</i> vakker ¹⁾	<i>vakrara</i> (-øra)	<i>vakrast</i>
<i>semøl</i> simpel ¹⁾	<i>semplara</i> (-øra)	<i>semplast</i>
<i>šælan</i> sjælden ¹⁾	<i>šælnara</i> (-øra)	<i>šælnast</i>
<i>šidiŋ</i> skidden	<i>šidənara</i>	<i>šidənast</i>
<i>dawiŋ</i> doven	<i>dawənara</i>	<i>dawənast</i>
<i>friør</i> fri	<i>friara</i> (-øra)	<i>friast</i>
<i>nyør</i> ny	<i>nyara</i> (-øra)	<i>nyast</i>

A n m. *tår*, *tör*, hedder i höjere grad i alm. *tårərə* (ikke *tårara* eller *tårərə*), i höjeste grad *tårast* (best. *tårəsta*).

2) Tillægsordene på -iør og -uør danner ligeledes höjere og höjeste grad på -ara (-øra), -ast; men det sidste bliver i den bestemte form -sta:

<i>fatiør</i> fattig	<i>fatiara</i> (-øra)	<i>fatiast</i> (best. <i>fatista</i>)
<i>ariør</i> arrig	<i>ariara</i> (-øra)	<i>ariast</i> (<i>arista</i>)
<i>nåliør</i> dårlig	<i>nåliara</i> (-øra)	<i>nåliast</i> (<i>nålista</i>)
<i>beliør</i> billig	<i>beliara</i> (-øra)	<i>beliast</i> (<i>belista</i>)
<i>hæluør</i> behagelig	<i>hæluara</i> (-øra)	<i>hæluast</i> (<i>hælusta</i>)
<i>felkuør</i> slibrig	<i>felkuara</i> (-øra)	<i>felkuast</i> (<i>felkusta</i>)

3) De ord på -a, der kan gradbøjes på denne måde, tilføjer naturligvis kun -ra, -st:

<i>viла</i> dygtig	<i>vilara</i>	<i>vilast</i> (best. <i>viləsta</i>)
--------------------	---------------	---------------------------------------

§ 156. Enkelte ord danner höjere grad på -rə, höjeste grad på -st (bestemt -sta), dels med, dels uden omlyd:

1) med omlyd

<i>øjrə</i> ung	<i>øjrə</i>	<i>øyst, yjst</i> (§ 101) (best. <i>øysta, yjsta</i>)
<i>læŋrə</i> lang	<i>læŋrə, læŋrə</i>	<i>læŋst, læŋst</i>
<i>stɔr</i> stor	<i>stårə</i> (§ 28)	<i>stårst</i>

2) uden omlyd

<i>smår</i> lille ²⁾	<i>smårə, smærə</i>	<i>småst</i>
<i>brær</i> brav	<i>brærə</i>	<i>bræst</i>
<i>brer</i> (<i>breør</i>) bred	<i>brerə</i>	<i>bræst</i> (<i>brerast</i>)
<i>rør</i> rød	<i>rørə</i>	<i>röst, rørast</i>

§ 157. Nogle ord danner ligesom i oldssproget og rigs-

¹⁾ Disse ord udstøder den ubetonede selvlyd ligesom i flertal og den bestemte form (§ 150).

²⁾ *smår* er nu i de fleste tilfælde forældet og fortrængt af *lidij* (sml. § 151 c.).

sproget höjere og höjeste grad af en anden stamme end den, der bruges i positiv:

<i>gamalr</i>	<i>gamlara</i> (- <i>ra</i>)	<i>gamlast</i>
<i>gorr</i> god	<i>bærø</i>	<i>bæst</i>
<i>onr</i> ond	<i>varø</i> (§ 9) <i>onara</i> (- <i>ra</i>)	<i>v<u>a(r)</u>st</i> <i>onast</i>
<i>liðiñ</i> lille	<i>menrø</i> , <i>mendrø</i> (også <i>mejjrø</i>)	<i>mijyst</i>
<i>majiñ</i> megen	<i>merø</i> (<i>mer</i>)	<i>mæst</i>
<i>måjiñ</i> mangen	<i>flerø</i>	<i>flest</i>

§ 158. I flere tilfælde findes kun höjere og höjeste grad eller en af dem brugte som tillægsord uden tilsvarende positiv (for det meste stemmende med oldsproget og nyere Dansk):

<i>nårø</i> nørre, nordre	<i>ngrøst</i> nordligst ¹⁾
<i>sonrø</i> (<i>søndrø</i>) søndre	<i>sejørst</i> sydligst
<i>östrø</i> østre	<i>østørst</i> østligst
<i>västrø</i> vestre	<i>væstørst</i> vestligst
—	<i>bagarst</i> ell. <i>bagørst</i> bagerst ²⁾
—	<i>fårøst</i> Forrest
—	<i>metarst</i> midterst
— ³⁾	<i>iñarst</i> ell. <i>ijørst</i> inderst
— ³⁾	<i>yðarst</i> yderst
— ³⁾	<i>æwarst</i> øverst
— ³⁾	<i>nerast</i> ell. <i>nærøst</i> nederst
<i>närmørø</i> ell. <i>närmara</i> (- <i>ra</i>) nærmere	<i>närmst</i> ell. <i>närmast</i> nærmest
<i>hænara</i> (- <i>ra</i>) længer henne, borte ⁴⁾	<i>hænarst</i> længst henne, borte
—	<i>färst</i> ell. <i>fåst</i> først
<i>senara</i> (- <i>ra</i>) senere ⁵⁾	<i>sist</i> sidst ⁵⁾
<i>håjrø</i> höjre	—
<i>venstrø</i> venstre	—

¹⁾ Da dette og de følgende ord næsten altid bruges i den bestemte form på -østa (*dæñ ngrøsta* o. s. v.), er -øst for -ast også i reglen overført til den ubestemte form.

²⁾ Mærk endelsen -arst (-ørst) som i rigssproget i dette og flere af de følgende ord.

³⁾ Former, der svarer til de danske höjere grader «indre», «ydre», «øvre», «nedre», findes ikke.

⁴⁾ jfr. *hæga* henne, borte (s. 145 og 437).

⁵⁾ f. eks. *dæñ senara* (-*ra*), *sista tiñ*.

Anm. I øvrigt dannes höjere og höjeste grad ligesom i rigssproget jævnlig ved omskrivning med *merø* (*mer*) og *mæst*.

§ 159. 1) Höjere grad er ubøjelig som tillægsordene på -*a* og -*ø* (§ 153,1 og 2). Den bruges sjælden i den bestemte form.

2) Höjeste grad mangler i ubestemt form både køns- og talbøjning (§ 153,3). Derimod får den bestemte form i ent. regelmæssig endelsen -*a*, i flt. -*ø*; -*ast* i den ubestemte form forandrer i den bestemte *a* til *ø* (i ordene på -*ør* og -*uer* falder *a* bort i den bestemte form, § 155,2): *klågast*, *dæñ* *klågøsta*, *di* *klågøsta*, *treskast*, *dæñ* *treskøsta*, *di* *treskøsta*; ligeledes *dæñ* *grañøsta*, *næłøsta*, *smæłøsta*, *vækøsta*, *sekøsta*, *sempløsta*, *šiønøsta*, *dæwønøsta*, *nyøsta*; *dæñ* *fatista*, *dæñ* *hæłusta*, *di* *hæłustø*; *dæñ* *viłesta*, *di* *viłøsta*; *dæñ* (*ønsta*), *yñsta*, *di* (*ønøsta*), *yñøsta*, *dæñ* *stårsta*, *di* *stårøsta*; *dæñ* *ælsta*, *di* *ælstø* o. s. v.; *dæñ* *nørøsta*, *bægørsta*, *iñørsta*, *æwørsta*, *nerøsta* o. s. v.

Tillæg til § 155 ff.

§ 160. Biordenes sammenligningsgrader dannes på samme måde som tillægsordenes. I almindelighed bruges tillægsordenes intetkön i alle grader også som biord. Som eksempler på den forskellige dannelse anføres:

<i>sił</i> silde	<i>siłara</i> (- <i>øra</i> , - <i>ørø</i>)	<i>siłast</i>
<i>øta</i> ofte	<i>øtara</i> (- <i>øra</i> , - <i>ørø</i>)	<i>øtast</i>
<i>tit</i> tit	<i>tíara</i> (- <i>øra</i> , - <i>ørø</i>)	<i>tíast</i>
<i>snært</i> snart	<i>snærara</i> (- <i>øra</i> , - <i>ørø</i>)	<i>snærast</i>
<i>læñø</i> længe	<i>læñrø</i> ¹⁾ , <i>læñrø</i>	<i>læñst</i>
<i>nær</i> nær	<i>nærmør</i> , <i>nærmara</i> (- <i>ørø</i>)	<i>nærmast</i>
<i>væł</i> vel	<i>bærø</i>	<i>bæst</i>
<i>iłø</i> ilde	<i>varø</i>	<i>væ(r)st</i>
<i>lýø</i> lidt (§ 151 c)	<i>men(d)rø</i>	<i>miñst</i>
<i>majøð</i> meget	<i>merø</i> , <i>mer</i> ,	<i>mæst</i>
<i>gærna</i> gærne	<i>hæłør</i> (<i>hæłørø</i>)	<i>hæłst</i>
—	<i>får</i> , <i>fåra</i> för	<i>få(r)st</i> først
—	<i>senara</i> (- <i>øra</i> , <i>ørø</i>) senere	<i>sist</i> sidst

¹⁾ *ñ* som i tillægsordet. Nu bruges formerne med *ñ* så godt som udelukkende både i tillægsordet og biordet.

III. Stedord.

§ 161. Personlige stedord.

	1ste person	2den person
Ent. nf.	<i>ja</i> , <i>ja</i>	<i>du</i> , <i>du</i> , - <i>tu</i> (- <i>du</i>)
afhf.	<i>maj</i>	<i>daj</i>
Flt. nf.	<i>vi</i> , <i>vi</i>	<i>i</i> , <i>ni</i>
afhf.	<i>vås</i>	<i>jær</i> , <i>jar</i>
ef.	<i>vårøra</i> (<i>vårøs</i> , <i>vårøsa</i>)	<i>jærsa</i> (<i>jåra</i> , <i>jærøsa</i> , <i>jærøsøs</i>)

Ejeformerne *vårøs*, *vårøsa* bruges sjælden, den sidste på Bøjden. For *jær* sagdes i Nexø tidligere *íær* (i to stavelser); *jar* og *jåra* er forældede. — *ja*, *vi*, *du* står oftest ubetonede (*ja*, *vi*, *du*). I forbindelse med et foregående udsagnsord bliver *du* næsten altid ubetonet i formen -*tu* (eller -*du*): *estu* er du, *vastu* var du, *såstu* så du, *kaḥstu* kan du, *vetu* (*vedu*) vil du.

	3dje person	
	hak.	huk.
nf.	<i>ha᷍</i> , <i>ha᷍</i> (-᷍, -a᷍)	<i>høn</i> , <i>hon</i>
afhf.	<i>ha᷍əm</i> (<i>hanəm</i>); -᷍, -i᷍	<i>hæ᷍ə</i> ; - <i>na</i>
ef.	<i>hans</i> , <i>hansa</i> (<i>hansøs</i>)	<i>hæ᷍əs</i> (<i>ha᷍ja</i>)

Ik. og flt. erstattes af det påbegyndte stedord *dæ᷍*.

Ef. *hansøs* bruges sjælden, *ha᷍ja* høres på Bøjden. — Oftest står *ha᷍*, *høn* ubetonede (*ha᷍*, *hon*). Som efterhængt stedord bruges -᷍ (-a᷍) jævnlig i nf. (= isl. hann) i forbindelserne *væ᷍* var han, *ska᷍* skal han; ligeledes *þjóðeraṛtə* gider han ikke? og lign. Meget almindelig er i afhængighedsform det ubetonede -᷍, -i᷍ i hak. (= isl. hann gf., medens *ha᷍əm*, *hanəm* udgår fra den gamle hf.) og -*na* i huk. (= isl. hana gf., medens *hæ᷍ə* udgår fra hf.): *ja så᷍*, *såna* jeg så ham, hende, *såstu i᷍*, *såstu na* så du ham, hende o. s. v. (se Espersen s. 120—22 og jfr. § 57 anm. og § 201). I gammel Dansk findes på samme måde -æn, -in = han og -na, -næ = hanæ, hænnæ.

§ 162. Det tilbagevisende stedord har kun formen *saj* og bruges udelukkende i ent. Som flt. bruges *dåm*: *grizana ti᷍a dåm* grisene gnider sig (jfr. Espersen s. 56 under dæjn 5).

Anm. Lævninger af den gamle hf. (isl. *sér*) er som i rigssproget bevarede i *især* især og i tillægsordet *sær* sær (§ 150 a).

§ 163. Ejestedord.

	hak.	huk.	ik.	
Ent.	<i>miŋ</i>	<i>min</i>	<i>met</i>	Flt. <i>mīna</i>
	<i>dīŋ</i>	<i>dīn</i>	<i>det</i>	<i>dīna</i>
	<i>siŋ</i>	<i>sin</i>	<i>set</i>	(<i>sīna</i>)
		<i>vār</i>	<i>vārt</i>	<i>vāra</i>
		<i>jār</i>	<i>jārt</i>	<i>jāra, jára</i>

siŋ bruges sjælden i flt. (jfr. *saj* § 162). Nu hører man dog udtryk som *dær haðø haŋ sīna krōnaða dā*; *eñ* (man) *ska dā sārja* får *sīna bæla* o. s. v. — Flertalsformen *jāra* for *jāra* er forældet.

§ 164. Påegende stedord.

	hak. og huk.	ik.
1) Ent. nf.	<i>daŋ</i>	<i>deð, deð, de; -ð, -ð</i> (§ 76 anm.)
afhf.		—
ef. (<i>daŋs</i> sjælden)		
Flt. nf.		<i>di</i>
afhf.		<i>dām</i>
ef.	<i>dāra, dārøs</i> (<i>dārøsa</i>)	

Almindelig er i ik. brugen af det enklitiske *-ð*, *-ð:ø* er det, *vāð* var det, *sāstu øð* så du det? o. s. v. — Som genstand foran grundordet bruges i flt. ikke sjælden formen *dī*: *dær va kāns tø pærør, å dī øð ja; dī tāw ja* (overvandt jeg) *sām et fet*. Om ordets brug se for øvrigt Espersen s. 55 ff.

Flt. *di*, der tidligere aldrig brugtes som da. «De» i tiltale (Espersen s. 56 under *däjn 4*), begynder nu at blive almindeligt i denne betydning (se Holm s. 461 under *pampúser*).

Anm. Den gamle ef. ent. ik. er ligesom i rigssproget bevaret i *des* (*dæs*) des: *des* (*dæs*) *bærø* des bedre o. s. v.

	hak. og huk.	ik.
2) Ent. nf.	<i>daŋja</i>	<i>dæta</i>
afhf.		
ef. (<i>daŋs</i> sjælden)		—
Flt. nf.		<i>dæsø</i>
afhf.		
ef. (<i>dæsøs</i> sjælden)		

Om ordets brug se Espersen s. 58.

	h. k.	h. k.	i. k.
3) Ent.	<i>hiȝ</i>	<u><i>hiȝn</i></u>	<i>hiȝnt</i>
Flt.		<u><i>hiȝna</i></u>	

Ordet bruges sjælden og kun som tillægsord i visse forbindelser (se Espersen s. 130). Flt. *hiȝna* forekommer næppe undtagen i forbindelserne i *hiȝna dāna*, i *hiȝna ȝrn.*

4) Til påbegende stedord regnes også ofte:

sæl selv, der især bruges i forbindelse med 3dje persons personlige stedord: *haȝ sæl* han selv, *hon sæl* hun selv, flt. *di sæla* de selv (om manden og konen i huset).

sama samme, *slæj̄r* slig og *såðan* eller *soðan* sådan er rene tillægsord og omtalte under disse (§ 144 anm., § 145 a, § 150 c).

§ 165. Som henvisende stedord bruges ligesom i rigssproget de ubøjelige henvisende småord *dær* der og *såm* som. Desuden kan de oprindelige spørgende stedord tillige have henvisende betydning.

§ 166. Spørgende stedord.

1) *væm* hvem, ik. *va* hvad bruges ikke i andre former (former svarende til da. «hvo» og «hvis» findes ikke).

Det står som navneord, men forekommer tillige som på Dansk i forbindelser som *va tiløl hær haȝ* hvilket efternavn (hvad navn) har han?

I forbindelse med det henvisende *dær*: *væm dær* hvem der, hvo som (se f. eks. Espersen s. 279 under räs).

2) Det til da. «hvilken» svarende ord böjes således:

	h. k.	h. k.	i. k.
Ent.	<i>vekiȝ</i>	<u><i>vekən</i></u>	<u><i>vekəð</i></u>
ef.	<i>vekəns</i> (<i>vekiȝs</i>)		
Flt.	<i>vekəna</i> (<i>veka</i> Bøjden)		
ef.	<i>vekənəs</i>		

Ik. *vekəð* bruges ofte for *va* hvad (jfr. Espersen s. 140 og *ivekəð* ihvad, *ivekəð* *såm* s. 149).

Ef. ent. *vekəns* (*vekiȝs*) og flt. *vekənəs* bruges meget sjælden.

Deraf dannet *vekəneȝ* hvilken en, huk. *vekənen*, ik. *vekənet*.

3) Om böjningen af *voðan* (*vøðan*) se foran § 150 c.
Heraf dannet *voðneñ*, huk. -*en*, ik. -*et*, flt. -*ena*.

§ 167. Ubestemte stedord

er *eñ* en, nogen, *någiñ* eller *næñ* (§ 151 b) nogen, (*såma* somme, *mågiñ* mangen, *al* al,) *vær* hver, enhver, *añ* eller *añgiñ* anden, (*bægða* bægge,) *iñgiñ* ingen.

	hak.	huk.	ik.
1) Ent.	<i>eñ</i>	<i>en</i>	<i>et</i>
	ef.	<i>eñs</i>	

Som ubestemt kendeord er *eñ*, *en*, *et* ubetonet. Blot i hak. og i almindelighed tonløst bruges *eñ*, *iñ* (ef. *eñs*, *iñs*) i betydning «én, man», hvilket sidste ord ikke findes på Bornholmsk, men enten udtrykkes ved *eñ* eller i andre tilfælde ved *di* (se i øvrigt Espersen s. 63, s. 56 under däjn 4 og s. 4 under ajn; jfr. nedenfor 5 sl.).

Som efterhængt stedord bruges det tonløse *eñ*, *iñ* ofte i formen -*ñ*: *hær skañ* (*måñ*) *gå* å *æzla* her skal man (må man) gå og slide, *væñ bæra fræð* var man bare fra det (ɔ: langt borte).

	hak.	huk.	ik.		hak.	huk.	ik.
2) Ent.	<i>någiñ</i>	<i>någən</i>	<i>någəð</i>	eller	<i>næñ</i>	<i>næn</i>	<i>næð</i>
	ef.	<i>någəns</i>			<i>næns</i>		
Flt.		<i>någəna</i>			<i>næna</i>		
	ef.	<i>någənəs</i>			(<i>nænəs</i> sjælden)		

Ef. ent. *någəns* og flt. *någənəs* bruges sjælden. I steden for *næns* siges nu oftest *næñs* og i steden for *næna* *nåna* (*nåña*).

3) *såma* somme se § 144 anm., *mågiñ* mangen § 151 c, *al* al § 144 anm. og 147 sl.

4) *vær* hver, enhver, ik. *vært* har på Bøjden formen *var*, *vart*.

Deraf dannet *væreñ* (*vareñ*) hver én, *eñvær*, huk. *envær*, ik. *etvær* (*eñvar* o. s. v.) enhver; også *eñ* å *vær*: *hañ må skama saj fær eñ å vær* (ɔ: hver mand).

værandra eller *-anra* (*varañdra*, *-anra*) hverandre, hinanden (jfr. nedenfor *iñañ* under *añ*).

	h a k.	h u k.	i k.
5) Ent.	<u><i>aŋj</i></u> eller <u><i>aŋjiŋ</i></u>	<u><i>aŋjan</i></u>	<u><i>aŋəð</i></u>
ef.	<u><i>aŋjəns</i></u> (<u><i>aŋjiŋs</i></u> , <u><i>aŋjs</i></u>)		—

Flt.	<u><i>aŋdra</i></u> , <u><i>aŋra</i></u>		
ef.	<u><i>aŋdrəs</i></u> , <u><i>aŋrəs</i></u>		

Afgivende fra Dansk og oldssproget, men stemmende med Svensk bruges ordet også i bestemt form: ent. *aŋdra*, *aŋra*, flt. *aŋdrə*, *aŋrə*.

Formen *aŋjiŋ* for *aŋj* bruges efter Holm almindelig på hele Nordlandet.

Heraf dannet *væraŋj* (-aŋjiŋ) hveranden og *eŋ aŋj* (aŋjiŋ) en anden, der i almindelighed bliver *iŋaŋj* i betydning 1) «en anden» (brugt af den talende om sig selv ɔ:) «én, man»; 2) hinanden (= *væraŋdra* ovenfor under 4 og jfr. Espersen s. 4 under ajn).

6) *bægaŋj*, bægge, har som stedord kun denne form, hvorimod *bægaŋðə*, både, er bindeord som i rigssproget.

	h a k.	h u k.	i k.
7) Ent.	<u><i>iŋjiŋ</i></u>	<u><i>iŋjan</i></u>	<u><i>iŋəð</i></u> (<i>entə</i>)
ef.	<u><i>iŋjəns</i></u> (<u><i>iŋjənəs</i></u> , <u><i>iŋjiŋs</i></u>)		—

Flt.	<u><i>iŋjanə</i></u>		
ef.	<u><i>iŋjənəs</i></u>		

Formen *entə* i ik. i betydning «intet» forekommer kun i en enkelt talemåde (Espersen s. 151). Ellers bruges *entə* som biord i samme betydning som *ikə* ikke.

IV. Talord.

§ 168. Grundtal.

1. eñ (en)
2. tø
3. tre
4. fíra
5. fæm
6. saj̄s (sæks)
7. šu
8. åta
9. ní
10. tí
11. ælua (æløva)
12. tal
13. trætan
14. fjaurtan
15. fæmtan
16. saj̄stan
17. setan
18. atan
19. notan
20. kyvø eller kivø, kivø (kiv, kyv)
30. træðua (træðeva, -vo)
40. fårø, førø; fårø- eller førø-
kivø eller -kyvø; (kivsønskiv)
50. haltrøs, haltrøsønskivø (-kyvø)
60. tres, tresønskivø (-kyvø)
70. halfjærøs, halfjærøsønskivø (-kyvø)
80. førs, førsønskivø (-kyvø)
90. halfæms, halfæmsønskivø (-kyvø)
100. honrøðø (hondrøðø)
1000. tuzen

§ 170. Formen en bruges udenfor huk. også i optællen (en, tø, tre). — Det hedder i alm. en, tø, tre, fíra, fæm, sæks, šu, åt, ní å kiv (kyv), tres; ligeledes med træðua, førø, førs, hvor der dog for fíra, åt å siges fíra, åta træðua o. s. v. Ved haltrøs (-fjærøs, -fæms) udelades å overalt: en, tø, tre, fíra, ..., åt, ní haltrøs o. s. v. Foran šeliñ hedder fíra ligeledes fír: ja lantiñ fír šeliñ (jfr. § 143).

§ 169. Ordenstal.

<u>fårsta</u> , <u>fåsta</u>
(<u>andra</u> ,) <u>anra</u>
(<u>tredja</u> ,) <u>treðø</u>
<u>fjæra</u>
<u>fæmtø</u>
<u>šætø</u>
<u>šuønø</u>
<u>åtønø</u>
<u>níønø</u>
<u>tíønø</u>
<u>ælutø</u>
<u>talø</u>
<u>trætønø</u>
<u>fjæurtønø</u>
<u>fæmtønø</u>
<u>saj̄stønø</u>
<u>setønø</u>
<u>atønø</u>
<u>notønø</u>
<u>kyvønø</u> (<u>kivønø</u>)
<u>træðøvtø</u>

dannes nu i almindelighed på
-kivønø (-kyvønø):
førø-, haltrøsøns-
kivønø (-kyvønø)
o. s. v.

Af ordenstallene fra 40 til 90 bruges også de af de kortere former *førø*, *haltrøs* o. s. v. dannede former på *-nø*, *-ønø* *førønø*, *haltrøsønø* o. s. v., der dog nu høres meget sjælden. Ordenstallene til 100 og 1000 vilde som i rigssproget hedde *hon(d)røðø* og *tuzønø*, men bruges så godt som aldrig.

§ 171. a) Af grundtallene böjes det første som det deraf opståede ubestemte stedord (§ 167,1). Den bestemte form hedder *ena*. De øvrige grundtal fra 2 til 100 er ubøjelige. Af *tø* er den gamle intetkønsform *tu* dog bevaret i en enkelt talemåde (se Holm s. 495) og i *itu* itu. *tuzøn* er et regelmæssig böjet navneord af ik. (§ 124,1).

b) Af ordenstallene böjes *få(r)sta* og *andra* (i almindelighed *anra*) som regelmæssige tillægsord i bestemt form. Som stedord har *aŋ* (*aŋiŋ*) både stærk og svag böjning (ubestemt og bestemt form); se § 167,5. De øvrige ordenstal fra *tred(j)ø* er ubøjelige som tillægsordene på *-ø* (§ 153,2).

§ 172. Et par ejendommelige former er opståede derved, at to med *ælø*, eller, forbundne talord er smæltede sammen til et enkelt ord: *toløtre* eller *toltrø* to à tre (af *tø ælø trø*), *triløfira* tre à fire (af *trø ælø fira*), *filøfæm* fire à fem, *filøsgøs* fire à seks, *tiløtal* ti à tolv.

V. Udsagnsord.

§ 173. Udsagnsordene har ligesom i rigssproget to arter, handleart og en deraf dannet middel- eller lideart, hvilken sidste i Bornholmsk spiller en større rolle end i almindelig Dansk.

A. Handleart.

a. Tidernes dannelses.

§ 174. Bornholmsk har ligesom rigssproget kun to usammensatte tider, nutid og fortid. I nutiden findes fremsættende, ønskende (sjælden) og bydende måde samt navne- og tillægsform. Fortiden har kun fremsættende måde og tillægsform.

Både nutid og fortid kan i mange tilfælde adskille ental og flertal; men det sidste er stærkt på veje til at fortrænges af ental.

Efter fortidens forskellige dannelsel falder udsagnsordene i to bøjningsmåder, den stærke og den svage. I den første er fortiden én stavelse og i almindelighed dannet ved aflyd, i den anden flerstavelsen og dannet ved endetillæg. Også fortids tillægsform dannes forskellig i begge bøjningsmåder, idet den stærke regelmæssig har endelserne *-iŋ* hak., *-ən* huk., *-əð* ik., den svage *-dør* (*-ðør*), *-tør*, *-aðør* hak., *-d* (*-ð*), *-t*, *-að* huk., *-t*, *-að* ik.

I. Den stærke bøjningsmåde.

Efter det forskellige selvlydsskifte i nutid, fortid og fortids tillægsform kan de herhen hørende udsagnsord deles i 6 klasser. I den følgende opregning af de stærke udsagnsord anføres fortids flertal, hvor dens selvlyd er forskellig fra entallets, kun af de ord, i hvilke den endnu jævnlig bruges.

§ 175. 1ste klasse.

Selvlydsskiftet i denne klasse er meget vekslende. Som det faste kan *o* eller *å* i fortids tillægsform opstilles. Derimod har det oprindelig korte *a* i fortid ental antaget temmelig forskellig form på grund af senere lydovergange (et enkelt ord, *æða*, der senere er overført fra 2den til 1ste klasse, har fra gammel tid *å* i fortid). Det mest brogede billede fremviser dog selvlydene i nutid, dels som følge af nyere lydovergange, dels på grund af et større antal ord, der senere er overførte til denne klasse, hvortil de må henregnes efter selvlydene i fortid og fortids tillægsform.

a)	nut. i (e) ¹⁾	fort. <i>a</i> , <i>a</i> (flt. <i>o</i>)	fort. tf. <i>o</i>
	<i>biðja</i> binde	<i>biðær</i>	<i>bant</i> , flt. <i>boðø</i>
	<i>fiðja</i> finde	<i>fiðær</i>	<i>fænt</i> , flt. <i>foðø</i>
	<i>spiðja</i> spinde	<i>spiðær</i>	<i>spænt</i>
	<i>viðja</i> vinde ²⁾	<i>viðær</i>	<i>vænt</i>
	<i>swiðja</i> svinde	<i>swiðær</i>	<i>swaṇt</i>
	<i>twiðja</i> tvinde ³⁾	<i>twiðær</i>	<i>twænt</i>
	<i>riðja</i> rinde	<i>riðær</i>	<i>ræṇ</i> , flt. <i>roðø</i>

¹⁾ For *i* kan i disse ord også skrives *e* (§ 44).

²⁾ både = isl. vinna og isl. vindा.

³⁾ også svagt: nut. *twiðar*, fort. *-aða*, tf. *-að*.

b)	nut. e [i]		fort. a (flt. å)		fort. tf. å
drek _a	drikke	drek _{or}	drak _o , flt. dråk _ø	dråk _ø ð	
sprek _a	sprække	sprek _{or}	sprak _o , flt. språk _ø	språk _ø ð	
stek _a	stikke ¹⁾	stek _{or}	stak _o , flt. ståk _ø	ståk _ø ð	
seð _a	sidde	seð _{or}	sað _o , flt. såð _ø	såð _ø ð	ell. (nyere) seð _ø ð
gj _{ið} a	gide	gj _{ið} or	gað _o	gåð _ø ð	ell. gað _ø ð ²⁾

Nu overføres flertallets selvlyd også jævnlig til entallet, og da entalsformen i reglen har fortrængt flertalsformen, bruges *drak* og *dråk* o. s. v. i flæng både som ental og flertal.

c)	nut. æ [ə]		fort. a, <u>a</u> (flt. å)		fort. tf. å, o
smæk _a	smække	smæk _{or}	smak ³⁾	småk _ø ð ³⁾	
spræt _a	sprætte	spræt _{or}	sprat _o	språt _ø ð ⁴⁾	
slæpa	slippe	slæp _{or}	slap _o , flt. slåp _ø	slåp _ø ð	
jælpa	hjælpe	jælp _{or}	jalp _o , flt. jálp _ø	jálp _ø ð	
træfa	træffe	træf _{or}	traf _o , flt. tråf _ø	tråf _ø ð	
ÿæla	gælte ⁵⁾	ÿæl _{or}	galt eller ȝalt	—	
fårnem _a	for-	-nem _{or}	-nam _o	-nåm _ø ð	
nemme	(§ 53)				
smæla	smælde	smæl _{or}	smål ^(§ 102,1)	smål _ø ð	
çwæla	svulme	çwæl _{or}	çwæl _o	çwoł _ø ð ^(§ 65) ⁶⁾	
çwælta	sulte	çwælt _{or}	çwalt _o	çwolt _ø ð ⁷⁾	

Nu siges i flæng både i ental og flertal *slap* og *slåp*, *jalp* og *jálp*, *traf* og *tråf* (sml. b slutn.)

d)	nut. æ		fort. a, <u>æ</u> (flt. å, <u>æ</u>)	fort. tf. å (æ)	
bæra	bære	bær	bär	bårøð	
šæra	skære	šær	skär	skårøð	
skæla	(stjæla)	skæl _{or} (stjæl _{or})	stål _o , flt. stål _ø ⁸⁾	stål _ø ð ⁸⁾	
stjæle	(§ 91,2)				
æða	æde, spise	æð _{or}	æð _o , flt. åð _ø	åðøð	(sjælden æðøð ⁹⁾)

¹⁾ navnef. også *stiñja* og *stejya* ‘stinge’.

²⁾ også svagt *gåðað*.

³⁾ også (i alm.) svagt *smæjt_o*, *smæjt* (§ 190 a).

⁴⁾ også svagt *spræt_o*. Nu høres også i fort. og tf. *sprætaða*, *sprætað*.

⁵⁾ i alm. (i fort. tf. altid) svagt: *ÿæl_øð*, *ÿælt*.

⁶⁾ *çwoł_øñ* to. *svullen*.

⁷⁾ *çwolt_øñ* to. *sulten*.

⁸⁾ nu høres også i fort. og tf. *skål_o*, *skåløð*.

⁹⁾ *maðkæðiñ* to. *ormædt*, *ormstukken*.

e) nut. <i>i, e¹⁾, jo (jo)</i>		fort. <i>a, å (jo)</i>	fort. tf. <i>å, o (jo)</i>
<i>spríŋja</i> springe	<i>spríŋjər</i>	<i>spráŋk</i> eller <i>spráŋj</i>	<i>spráŋðəð</i>
<i>tviŋja</i> tvinge	<i>tviŋjər²⁾</i>	<i>tváŋ</i>	<i>tvonŋəð</i>
<i>kleŋja</i> og <i>kliŋja</i> klinge ³⁾	<i>kleŋjər, kliŋjər</i>	<i>kláŋ</i>	<i>kláŋðəð</i>
<i>breŋja</i> og <i>briŋja</i> bringe	<i>breŋjər, briŋjər</i>	<i>bráŋ⁴⁾</i>	<i>bráŋðəð⁴⁾</i>
<i>steŋka</i> stinke	<i>steŋkər</i>	<i>stáŋk</i>	<i>stoŋkəð⁵⁾</i>
<i>šoŋka</i> ell. <i>šoŋka</i> synke	<i>šoŋkər, šoŋkər</i>	<i>sánk</i> ell. <i>šoŋk⁶⁾</i>	<i>šoŋkəð⁶⁾</i>
<i>šoŋja</i> ell. <i>šoŋja</i> synge	<i>šoŋjər, šoŋjər</i>	<i>sáŋj</i>	<i>sáŋðəð</i>

f) Enkelte ord med uregelmæssigt selvlydsskifte må henregnes til denne klasse på grund af formerne i fortid og fortids tillægsform:

nut. <i>a, å, ö</i>		fort. <i>a, å, a</i>	fort. tf. <i>å</i>
<i>snárka</i> snorke (§ 13)	<i>snárkər</i>	<i>snark</i> eller <i>snárk⁷⁾</i>	<i>snárkəð⁷⁾</i>
<i>társká</i> tærské (§ 13)	<i>társkər</i>	<i>tarsk</i> eller <i>tå(r)sk</i> , flt. <i>tå(r)skə</i>	<i>tå(r)skəð⁸⁾</i>
<i>çwalpa</i> skvulpe	<i>çwalpər</i>	<i>çwalp</i> eller <i>çwálp</i>	— ⁹⁾
<i>smáta</i> smutte ¹⁰⁾	<i>smádtər</i>	<i>smat</i> eller <i>smádt</i>	<i>smátdəð</i>
<i>sløga</i> sluge (§ 52,1)	<i>sløgər</i>	<i>slág¹¹⁾</i>	<i>slágðəð¹¹⁾</i>

§ 176. Af ord, der i gammel tid böjedes efter denne klasse, er følgende blevne svage som i rigssproget:

¹⁾ Foran *ŋ* kan også skrives *e* (jfr. a note 1).

²⁾ også svagt i nut. *tviŋjar* (fort. og fort. tf. derimod vistnok altid stærke).

³⁾ også (især i betydningen 'klirre') svagt: nut. *kleŋjar* og *kliŋjar*, fort. *-aða*, tf. *-að* (jfr. Espersen s. 174).

⁴⁾ i alm. svagt *briŋja*, *briŋjər*, *briŋðə*, *briŋt*.

⁵⁾ nu i alm. i tf. *steŋkað*. Til samme ord, men med anden betydning hører også det kun i fort. tf. som tillægsord forekommende *oŋ̊əstoŋkiñ* med fremstikkende uld eller hår (om får og svin).

⁶⁾ også svagt *šoŋktə*, *šoŋkt*.

⁷⁾ også svagt *snarktə*, *snarkt*.

⁸⁾ også svagt *tarst*. Nu bruges i fort. kun *tå(r)sk*.

⁹⁾ også (fort. tf. altid) svagt: nut. *çwalpar*, fort. *-aða*, tf. *-að* eller *çwalpt*, *çwálp*. For *çwalpa* bruges sjældnere *skvalpa*, böjet på samme måde.

¹⁰⁾ også svagt: *smátar*, *-aða*, *-að*.

¹¹⁾ også svagt *sløgðə*, *sløgt*, f. eks. *já haðə lið fáð gröðiñ slágíñ* eller *sløgðər jeg havde lige fået grøden slugt.*

<i>bresta</i> briste	<i>brestør</i>	<i>brestø</i>	<i>brestøð</i> (stærkt)
<i>vǣla</i> koge; veldes	<i>vǣlør</i>	<i>vǣldø</i>	<i>vǣlt</i> (jfr. <i>gǣla</i> c)
<i>swǣla</i> svælge	<i>swǣlør</i>	<i>swal̄dø</i>	<i>swalt</i>
<i>slīja</i> slynge	<i>slījar</i>	<i>slījaða</i>	<i>slījað</i>
<i>toga</i> tygge	<i>togar</i>	<i>togaða</i>	<i>togað</i>

Tabt er det til isl. verða, vorde, g. d. warthæ svarende ord. Dog er fortids tillægsform bevaret i den almindelige tillægsordsendelse *-uriñ* (§ 37 og 151 a med anm. 2).

§ 177. 2den klasse.

nut. <i>e, i</i>	fort. <i>a, å</i>	fort. tf. <i>e, i</i>
<i>be</i> bede	<i>ber</i>	<i>ba</i>
<i>ȝe</i> , <i>ȝe</i> give (§ 42,3)	<i>ȝer</i>	<i>ga, ga</i>
<i>se</i> se	<i>ser</i>	<i>så</i>
<i>līga</i> ligge ²⁾	<i>līgør</i>	<i>lå</i>

§ 178. Oldsprogets 2den stærke klasse er, som det vil ses, stærkt opløst i Bornholmsk. Idet nemlig den mest karakteristiske forskel mellem denne og 1ste klasse (á og u i fortids flertal) så godt som helt er udvasket, må flere af de ord, der oprindelig hørte til 2den klasse, nu rettere henføres til 1ste (*seða*, *ȝiða*, *bæra*, *šæra*, *skæla* eller *stjæla*, *æða*). I andre ord er selvlydsskiftet forsvundet, og de henregnes derfor til 6te klasse (*kåma*, *sawwa*). Helt uregelmæssigt er *vara* være.

Af oprindelig stærke udsagnsord efter denne klasse blev svage som i rigssproget:

<i>læza</i> læse	<i>læzør</i>	<i>læstø</i>	<i>læst</i>
<i>væwa</i> væve	<i>væwør</i>	<i>væwdø</i>	<i>væwt</i>

§ 179. 3dje klasse.

nut. <i>a, æ, ȝ, ȝ</i>	fort. <i>o, aw</i>	fort. tf. <i>ø, øw, ȝ, ȝ</i>
<i>fara</i> fare ³⁾	<i>far</i>	<i>før</i>
<i>swǣra</i> sværge	<i>swær</i>	<i>swør</i> ⁴⁾

¹⁾ fort. tf. svagt *seðør*, huk. *seð* eller *set*, ik. *set* (§ 148 b).

²⁾ kunde også skrives med e (jfr. § 175 a note 1 og e note 1).

³⁾ i fortid nu også svagt *fær*. Ordet kan også have kort a (oprindelig vel som ubetonet): *fara*, særlig fare til sós, og böjes da altid svagt i fort.: *far*, *fær*, *færð*.

⁴⁾ i alm. svagt *swørð*.

nut. <i>a</i> , <i>æ</i> , <i>å</i> , <i>a</i>		fort. <i>o</i> , <i>aw</i>	fort. tf. <i>a</i> , <i>ø</i> , <i>aw</i> , <i>å</i> , <i>a</i>
<i>çlå</i> slå	<i>çlår</i>	<i>çlo</i>	<i>çlawəð</i> og (nyere) <i>çlåð</i> (hak. <i>çlawiñ</i> og <i>çlåñ</i>)
<i>stå</i> stå	<i>står</i>	<i>stø</i>	<i>ståð</i>
<i>ta</i> tage (§ 108)	<i>tær</i>	<i>tað</i>	<i>tað</i> (hak. <i>tañ</i>)
<i>dræ</i> drage	<i>drær</i>	<i>dræw</i>	<i>dræð</i>
<i>la</i> (la) lade, tillade	<i>lar</i> (<i>lar</i>)	<i>larw</i> ¹⁾	<i>lað</i>

Derimod

laða lade som²⁾   *laðør*   *loð*   *laððð*, *lat*³⁾

Anm. I andre betydninger bliver isl. låta til *la* (*la* får spænde for, Espersen s. 200, *la te*, *la ætø* Holm s. 448) og böjes svagt *lær*, *laðð*, *lat*. Det fra låta udgåede *la* falder således sammen med det til isl. hlaða svarende *la* (§ 180 og 189). Kun i nut. brugtes tidligere *læ*, *lær* i forbindelsen *læ kaf* åp skække kaffe (lævning af den i ældre Dansk forekommende form med omlyd lætæ = latæ).

§ 180. Ligesom i rigssproget er et stort antal ord, der oprindelig hørte til 3dje klasse, blevne svage:

<i>aga</i> age	<i>agør</i>	<i>agtø</i>	<i>ægt</i>
<i>væða</i> , <i>væ</i> vade	<i>væðør</i> , <i>vær</i>	<i>væðð</i> ⁴⁾	<i>væt</i> ⁴⁾
<i>gåla</i> gale	<i>galør</i>	<i>gældø</i>	<i>gælt</i>
<i>måla</i> male	<i>målør</i>	<i>mældø</i>	<i>mælt</i>
<i>gnawa</i> gnave	<i>gnawar</i>	<i>gnawaða</i>	<i>gnawad</i>
<i>grawa</i> grave	<i>grawar</i>	<i>grawaða</i>	<i>grawad</i>
<i>hæwa</i> hæve	<i>hæwar</i>	<i>hæwaða</i>	<i>hæwað</i>
<i>væwsa</i> vokse	<i>væwsør</i>	<i>vawstø</i>	<i>vawst</i> ⁵⁾
<i>la</i> lade, læsse	<i>lar</i>	<i>laðð</i>	<i>lat</i>
<i>få</i> få	<i>fåðr</i>	<i>fåðð</i>	<i>fåt</i>
<i>to</i> to, vaske	<i>tøør</i>	<i>tøðð</i>	<i>tøt</i>
<i>gó</i> gó	<i>góðr</i>	<i>góðð</i>	<i>gót</i>
<i>klø</i> klø (intr.)	<i>klør</i>	<i>kløðð</i> ⁶⁾	<i>kløt</i> ⁶⁾

¹⁾ således alm., efter Espersen *lg.*

²⁾ efter Espersen s. 200 ladda, altså med kort a. Denne form er i hvert fald meget sjælden (jfr. § 18).

³⁾ efter Espersen kun latt; men *laððð* er nu i hvert fald den almindelige form.

⁴⁾ dannede af navneformen *væ* (§ 189), der nu i alm. bruges.

⁵⁾ et mindre om den gamle stærke böjning er tillægsordet *væwsiñ* voksen.

⁶⁾ men *kløðð*, *kløt* i betydning 'give klø', prygle.

Til 6te klasse er overført *dø* dø. Det til isl. hlæja, da lé, svarende ord er tabt (*grýna*, -ar, -aða, -að bruges i denne betydning).

§ 181. 4de klasse.

nut. <i>i</i>		fort. <i>e</i> (flt. <i>e</i>)	fort. tf. <i>e</i>
<i>bíða</i> bide	<i>bíðør</i>	<i>beð</i>	<i>beðəð</i>
<i>šíða</i> skide	<i>šíðør</i>	<i>šeð</i>	<i>šeðəð</i>
<i>líða</i> lide på	<i>líðør</i>	<i>leð</i>	<i>leðəð</i>
<i>sliða</i> slide	<i>sliðør</i>	<i>sleð</i> ell. <i>sle</i>	<i>sleðəð</i>
<i>smíða</i> smide, kaste	<i>smíðør</i>	<i>smæð</i>	<i>smæðəð</i>
<i>híva</i> hive, kaste ¹⁾	<i>hívar</i>	<i>hev</i>	<i>hevəð</i>
<i>líva</i> , <i>livá</i> lyve	<i>lívar</i> , <i>livar</i>	<i>lev</i> , flt. <i>levə</i> <i>levəð</i>	
<i>níwa</i> , <i>níva</i> knibe med neglene	<i>nívar</i> , <i>nívar</i>	<i>nev</i> , flt. <i>nevə</i> <i>nevəð</i>	
<i>kníva</i> knibe	<i>knívar</i>	<i>knev</i>	<i>knevəð</i>
<i>sníwa</i> , <i>sníva</i> snue, sove	<i>snívar</i>	<i>snev</i>	<i>snevəð</i>
<i>ríwa</i> , <i>ríva</i> ²⁾ rive	<i>riwær</i> , <i>rivar</i>	<i>rev</i> , flt. <i>revə</i> <i>revəð</i>	
<i>driwa</i> , <i>dríva</i> drive	<i>driwær</i> , <i>drívar</i>	<i>drev</i>	<i>drevəð</i>
<i>gríva</i> grike	<i>grívar</i>	<i>grev</i> , flt. <i>grevəð</i>	
<i>kríva</i> krybe	<i>krívar</i>	<i>krev</i>	<i>krevəð</i>
<i>skríwa</i> , <i>skríva</i> skrive	<i>skríwær</i> , <i>skrívar</i>	<i>skrev</i>	<i>skrevəð</i>
<i>stíwa</i> falde, styrte	<i>stívar</i>	<i>stev</i>	<i>stevəð</i>

nut. <i>i</i>		fort. <i>e</i>	fort. tf. <i>e</i>
<i>lia</i> lide, forløbe	<i>liðr</i>	<i>led</i> ³⁾	<i>led</i> (hak. <i>leñ</i>) ³⁾
<i>liá</i> , <i>lí</i> lide, tåle	<i>líðr</i>	<i>le</i>	<i>leð</i> ⁴⁾
<i>lí</i> lide, synes om	<i>líðr</i>	<i>le</i>	<i>leð</i>
<i>gli</i> glide	<i>glíðr</i>	<i>gle</i> ⁵⁾	<i>gleð</i> ⁵⁾
<i>gni</i> gnide	<i>gníðr</i>	<i>gne</i> ⁵⁾	<i>gneð</i> ⁵⁾
<i>riá</i> ride	<i>riðr</i>	<i>re</i> ⁶⁾	<i>reð</i> ⁶⁾
<i>vriá</i> vride	<i>vriðr</i>	<i>vre</i> ⁷⁾	<i>vreð</i> ⁷⁾

¹⁾ også svagt: *hivar*, -aða, -að (jfr. *hiva* nedenfor).

²⁾ *riwəs* rives, *riwé*, nut. *riwəs*, fort. *revəs*, fort. tf. *revəðs* (§ 204 og 206).

³⁾ også svagt: fort. *liðə*, fort. tf. *lit*.

⁴⁾ også *lit*.

⁵⁾ også svagt *gliðə*, *glit*; *gníðə*, *gnit*.

⁶⁾ i alm. svagt *riðə*, *rit* (men *hañ* ē *reñ*, *di* e *rena*).

⁷⁾ også svagt *vriðə*, *vrit*.

nut. <i>i</i>		fort. <i>e</i>	fort. tf. <i>e</i>
<i>skri</i>	skride, glide ¹⁾	<i>skriər</i>	<i>skre</i>
<i>stri</i>	stride	<i>striər</i>	<i>stre²⁾</i>
<i>çwia</i>	svie, smerte	<i>çwiər</i>	<i>çwe</i>

Blanding af stærke og svage former har:

<i>hiva</i>	hive, skrante (jfr. <i>hiva</i> foran)	<i>h̄ivər</i> og <i>h̄ivar</i>	<i>h̄ev</i> og <i>h̄i-</i> <i>h̄ivt</i> og <i>h̄ivað</i> vaða
<i>p̄iva</i>	pibe	<i>p̄ivar</i>	<i>p̄ev</i> og <i>p̄i-</i> <i>p̄evð</i> og <i>p̄i-</i> vaða

§ 182. Af ord, der i gammel tid böjedes efter denne klasse, er flere blevne svage ligesom for største delen i rigs-sproget:

<i>vina</i>	hvine	<i>v̄inər</i>	<i>v̄inada</i>	<i>v̄inað</i>
<i>ryna</i>	skrige (om svin; jfr. isl. hrína)	<i>rynər</i>	<i>ryndə</i>	<i>rynt</i>
<i>trena</i>	trine ⁴⁾	<i>tr̄enər</i>	<i>tr̄ends</i>	<i>tr̄ent</i>
<i>šena</i>	skinne	<i>šenər</i>	<i>šendə</i>	<i>šent</i>
<i>sl̄iva</i>	slibe	<i>sl̄ivar</i>	<i>sl̄ivaða</i>	<i>sl̄ivað</i>
<i>resta</i>	gøre indsnit	<i>restar</i>	<i>restaða</i>	<i>restað</i>
<i>snæja</i>	snige	<i>snæjər</i>	<i>snæjdə</i>	<i>snæjt</i>
<i>svæja</i>	svige	<i>svæjər</i>	<i>svæjdə</i>	<i>svæjt</i>
<i>staja</i>	stige; opstable	<i>stajər</i>	<i>stajdə</i>	<i>stajt</i>
<i>b̄ia</i>	bie, vente	<i>b̄iar</i>	<i>b̄iða⁵⁾</i>	<i>b̄ið</i>
<i>sp̄i</i>	spy	<i>sp̄iər</i>	<i>sp̄iðə</i>	<i>sp̄it</i>

I *ble* blive (§ 42,3), *skræja* skrige, *væja* vige findes intet selvlydsskifte, og de henregnes derfor til 6te klasse.

¹⁾ også svagt: fort. *skriðə*, fort. tf. (næsten altid) *skrit* (men *hañ e skreñ*, *di e skrena*; jfr. *ria*). I Gudhjem bruges *skre*, der böjes svagt (*skrer*, *skreðə*, *skret*).

²⁾ i alm. svagt *striðə*, tf. (altid) *strit*. Derimod *striðəs* strides, fort. *streðəs* eller *striððəs*, fort. tf. *stres* (sjælden *strits*); § 206 sl.

³⁾ fort. tf. kun svagt *svit*. Svagt i alle former er *çwe* svide, brænde (*swær*, *swedə*, *swet*).

⁴⁾ også *trenər*, *-aða*, *-að*.

⁵⁾ fort. også *b̄iðə*.

§ 183. 5te klasse.

nut. y		fort. ö (flt. ø)	fort. tf. ø
bryða bryde ¹⁾	bryðer	bröð, flt. bröðə	broðəð
skryða skrante ²⁾	skryðer	skrögð	skroðəð
färtryða fortryde	färtryðer	färtrögð	färtröðəð
flyða flyde, skumme	flyðer	flögð	fløðəð
nyða nyde	nyðer	nögð	nøðəð
snyða snyde	snyðer	snögð	snøðəð
fryza fryse	fryzər, fryz ³⁾	frögð	freðəð

Blanding af stærke og svage former har:

gyða gyde	gyðer	gögð	gyt
knyða knytte	knyðer	knögð og knøðð	knøðəð og knot
sya syde	syðer	syðə	sögð og syt (hak. sögh og syðer)
by byde ⁴⁾	byðer	bögð og byðə	bögð og byt
ly lyde, give lyd	lyðer	lögð og lyðə	lyt (jfr. s. 450)

Enestående er

nut. y		fort. å	fort. tf. å
þyða skyde	þyðer	skåð	skáðəð

På grund af å i fort. tf. kunde dette ord fra det nuværende sprogs standpunkt også henføres til 1ste klasse.

Til 4de klasse er overførte *līwa*, *līva* lyve, *nīwa*, *nīva* knibe (sml. sv. nypa), *krīva* krybe (§ 47), til 6te *flāðja* flyve (§ 29), *rōðja* 'ryge', synke i (§ 49).

§ 184. Af ord, der i oldsproget går efter denne klasse, er følgende svage ligesom for største delen i rigssproget:

¹⁾ «bryde sig om» hedder *bry*, nut. *bryr*, fort. *bryðə* eller *bröð*, fort. tf. *bryt*.

²⁾ *skryða* øjén unddrage sig.

³⁾ formen *fryz* bruges almindelig på Vestlandet og Nordlandet.

⁴⁾ *þæs(t)by* byde til gæst, nut. *-byðer*, fort. *-byðə*, tf. *-bögð* eller *-byt* (hak. *-bögð* eller *-byðer*).

<i>gyza</i> gyse	<i>gyzər</i>	<i>gstə</i>	<i>gst</i>
<i>nyza</i> nyse	<i>nyzər</i>	<i>nystə</i>	<i>nyst</i>
<i>røja</i> ryge, give røg; fyge	<i>røjər</i>	<i>røjtə</i>	<i>røjt</i>
<i>strøja</i> stryge	<i>strøjər</i>	<i>strøjtə</i>	<i>strøjt</i>
<i>låka</i> lukke	<i>låkər</i>	<i>låktə</i>	<i>låkt</i>
<i>dropa</i> dryppe	<i>dropar</i>	<i>dropaða</i>	<i>dropað</i>
<i>supa</i> suppe, snapse (sv. supa) ¹⁾	<i>supar</i>	<i>supaða</i>	<i>supað</i>
<i>luda</i> lude	<i>ludar</i>	<i>ludaða</i>	<i>ludað</i>
<i>tuda</i> tude	<i>tudar</i>	<i>tudaða</i>	<i>tudað</i>
<i>sawa</i> suge	<i>savar</i>	<i>sawaða</i>	<i>sawað</i>

§ 185. 6te klasse.

Herhen regner vi dels et par ord med et fra de andre klassers forskelligt selvlydsskifte, dels et større antal ord uden selvlydsskifte, hvoraf adskillige også i oldsporet hører til denne klasse, medens flere er overførte dertil fra andre klasser.

nut.		fort.		fort. tf.
<i>få</i> få	<i>får</i>	<i>fik</i> eller <i>fek</i> (<i>fekθ</i>), flt. <i>fiŋθ</i> (<i>fekθ</i>)		<i>fæð</i>
<i>gå</i> gå	<i>går</i>	<i>giłk</i> eller <i>gełk</i> , flt. <i>giŋθ</i> (<i>gełkθ</i>)		<i>gåð</i> (hak. <i>gåñ</i>)

Tidligere brugtes også (f. eks. i Gudhjem)

<i>gåñ</i>	<i>gåñar</i>	<i>gåñada</i>	<i>gåñð</i> (hak. <i>gåñiñ</i>)
------------	--------------	---------------	-------------------------------------

<i>fala</i> falde	<i>falər</i>	<i>falt</i>	<i>falt</i> (<i>faliiñ</i> falden)
-------------------	--------------	-------------	--

<i>draða</i> dratte, <i>draðor</i> falde		<i>drag</i>	<i>draðð</i>
<i>saw</i> sove	<i>sawər</i>	<i>saw</i>	<i>sawð</i>
<i>håla</i> holde	<i>hålər</i>	<i>hålt</i> eller <i>håltə</i>	<i>hålt</i>

¹⁾ jfr. *søva* øsbe efter 6te klasse (§ 185 anm.). *supa* er optaget fra Svensk, hvad der vel også gælder det ensbetydende *sypa*, *sypar*, -aða, -að (§ 58,2), der vistnok er ældre end *supa* og nu alene bruges.

<i>kåma</i> komme	<i>kåmør</i>	<i>kåm</i>	<i>kåməð</i>
<i>græða</i> græde ¹⁾	<i>græðør</i>	<i>græð</i>	<i>græðəð</i>
<i>heða</i> hedde	<i>heðør</i>	<i>heð</i>	<i>heðəð</i>
<i>ble</i> , <i>ble</i> blive	<i>bler</i>	<i>ble</i>	<i>bleð</i> (hak. <i>bleñ</i>)
<i>løva</i> løbe	<i>løvør</i>	<i>løv</i>	<i>løvəð</i>

An m. Som *løva* böjes også undertiden *søva* søbe; men i reglen er det svagt: *søvr*, *søvdø*, *søvt*.

<i>dø</i> dø	<i>dør</i>	<i>dø</i>	<i>døt</i> (egl. tillægsord § 152: <i>haञ e dør</i> , <i>har døt</i>)
<i>flåja</i> flyve	<i>flåjør</i>	<i>flåj²⁾</i>	<i>flåjəð²⁾</i>

Kun stærke i fortiden er:

<i>varka</i> værke, smerte	<i>varkør</i>	<i>vark³⁾</i>	<i>varkt</i> , <i>varjt³⁾</i>
<i>kvapa</i> kvappe	<i>kvapør</i>	<i>kvap</i>	<i>kvapt</i>
<i>raspa</i> rive	<i>raspør</i>	<i>rasp⁴⁾</i>	<i>raspt⁴⁾</i>
<i>dæmpa⁵⁾</i> dumpe	<i>dæmpør</i>	<i>dæmp</i>	<i>dæmt</i>
<i>dæza</i> dejse	<i>dæzør</i>	<i>dæz</i>	<i>dæst</i>

Herhen må også regnes den af Espersen s. 20 anførte fortid *bæz* faldt, fort. tf. *bæzð* faldet, hvortil navneformen i Bornholmsk uden tvivl vilde lyde *bæza*, skønt det tilsvarende skånske ord (bässa, bass, bussit) viser, at det oprindelig hørte til 1ste klasse.

<i>piska</i> piske af ⁶⁾	<i>piskør</i>	<i>pisk</i>	<i>pist</i>
<i>vispa</i> slænge	<i>vispør</i>	<i>visp⁷⁾</i>	<i>vispt⁷⁾</i>
<i>skræja</i> skrige	<i>skræjør</i>	<i>skræj⁸⁾</i>	<i>skræjt</i>
<i>væja</i> vige	<i>væjør</i>	<i>væj</i>	<i>væjt</i>
<i>røjja</i> 'ryge', synke i	<i>røjør</i>	<i>røj</i>	<i>røjt</i>

¹⁾ Ved siden af *græða* brugtes tidligere undertiden *gråta* (om børn og kun i spøg) svagt böjet: *gråtar*, -*aða*, -*að*. Denne form er optaget fra Svensk (§ 70).

²⁾ også svagt: fort. (sjælden) *flåjdø*, fort. tf. (alm.) *flåjt* (e *flåjiñ*, men *har flåjt*).

³⁾ i alm. fort. *varktø*, *varjtø* (§ 188 b), tf. *varkað*.

⁴⁾ i alm. fort. *raspaða*, tf. *raspað*.

⁵⁾ i Gudhjem *dæmpa*, -*ar*, -*aða*, -*að*. Denne form er nu den almindelige.

⁶⁾ også *piska*, -*aða*, og denne böjning har ordet altid i betydning 'piske'.

⁷⁾ i alm. fort. *vispaða*, tf. *vispað*.

⁸⁾ også fort. *skræjta*.

Helt uregelmæssig böjes

vara være   *ɛ, e*   *va*   *væð*

Nutids bydemåde *var*, forestillende måde (brugt ønskende) *varø*, hvorfor man nu i alm. vil sige *vara* (§ 196).

§ 186. Af ord, der i oldssporet tilhører 6te klasse, er følgende svage ligesom i rigssporet:

<i>hoga</i> hugge	<i>hogær</i>	<i>hogdə</i>	<i>hogt</i> ¹⁾
<i>blana</i> eller	<i>blanar</i> , <i>blænar</i>	<i>blanaða</i> , <i>blænaða</i>	<i>blanað</i> , <i>blænað</i>
<i>blæna</i> blande			
<i>blæza</i> blæse	<i>blæzær</i>	<i>blæstə</i>	<i>blæst</i>
<i>øza</i> øse	<i>øzær</i>	<i>østə</i>	<i>øst</i>
<i>læja</i> lege	<i>læjær</i>	<i>læjtə</i>	<i>læjt</i>
<i>øju</i> øge	<i>øjær</i>	<i>øjtə</i> og <i>øjdə</i>	<i>øjt</i>
<i>rå</i> råde	<i>rår</i>	<i>råðə</i>	<i>råt</i>
<i>bø</i> bo	<i>bøør</i>	<i>bøðə</i>	<i>bøt</i>

II. Den svage böjningsmåde.

§ 187. 1ste klasse.

Fortid tilfører *-də*, *-ðə* eller *-tə*, fortids tillægsform *-dər*, *-ðər* (huk. *-d*, *-ð*, ik. *-t*) eller *-tər* (huk. og ik. *-t*) efter den foregående lyds beskaffenhed.

a) Efter *g* og *v* med foregående kort selvlyd, *g*, *b*, *m*, *r*, *w* følger *d*, efter lange selvlyd *ð*:

<i>hoga</i> hugge	<i>hogær</i>	<i>hogdə</i>	<i>hogt</i> (§ 186)
<i>sloga</i> sluge	<i>slugær</i>	<i>slogdə</i>	<i>slegt</i> (sml. § 175 f)
<i>søva</i> søbe	<i>søvær</i>	<i>søvdə</i>	<i>søvt</i> (sml. § 185 anm.)
<i>sneøba</i> irettesætte	<i>sneøbær</i>	<i>sneøbdə</i>	<i>sneøbt</i>
<i>døma</i> dømme	<i>dømær</i>	<i>dømdə</i>	<i>dømt</i>
<i>gleøma</i> glemme	<i>gleømær</i>	<i>gleømdə</i>	<i>gleømt</i>
<i>klæma</i> klemme	<i>klæmær</i>	<i>klæmdə</i>	<i>klæmt</i>
<i>dawa</i> due	<i>dawær</i>	<i>dawdə</i>	<i>dawt</i>
<i>læwa</i> leve	<i>læwær</i>	<i>læwdə</i>	<i>læwt</i>
<i>kræwa</i> kræve	<i>kræwær</i>	<i>kræwdə</i>	<i>kræwt</i>
<i>præwa</i> prøve	<i>præwær</i>	<i>præwdə</i>	<i>præwt</i>

¹⁾ Minde om den gamle stærke böjning er dog fort. tf. hak. *hogiñ* 'huggen'. Også i fortid høres undertiden *hog* 'hug'.

r̄ja ride   *r̄jr*   *r̄ðə*   *r̄t* (sml. § 181)

šȳa trække op med   *šȳr*   *šyðə*   *šyt*
skyer¹⁾

krȳa mylre   *krȳr*   *kryðə*   *kryt*

Om *ȝ* og *r* se § 188 a og e.

b) Efter *n*, *ň*, *l* og *ł* følger i reglen *d*, efter *n*, *l* og *ł* undertiden *t*:

bæna bånde   *bæn̄r*   *bændə*   *bænt*

šæna skænde, for-
dærve   *šan̄r*   *šændə*   *šænt*

væna vende; vænne   *væn̄r*   *vændə*   *vænt*

klin̄a kline   *klin̄r*   *klin̄də*   *klin̄t*

skræna (forældet)
skrige   *skræn̄r*   *skrændə*   *skrænt*

mæla male   *mæl̄r*   *mældə*   *mælt*

mål̄a måle   *mål̄r*   *mål̄də*   *mål̄t*

døla dølge   *døl̄r*   *døldə*   *dølt*

tøla tåle   *tøl̄r*   *tøldə*   *tølt*

sajla sejle   *sajl̄r*   *sajldə*   *sajlt*

šæwla skovle   *šæwl̄r*   *šæwldə*   *šæwlt*

Derimod med *t*:

m̄ena mene   *m̄en̄r*   *m̄entə*   *m̄ent*

föla føle   *fölr*   *föltə*   *fölt*

Om *ň* og *ł* se § 188 d.

c) Efter *j* følger dels *d*, dels *t*:

lāja læge   *lājr*   *lājdə*   *lājt*

staja stige; opstable   *staj̄r*   *stajdə*   *stajt*

plǟja plöje   *plǟjr*   *plǟjdə*   *plǟjt*

svǣja svige   *svǣjr*   *svǣjdə*   *svǣjt*

skrǣja skrige   *skrǣjr*   *skrǣjtə*   *skrǣjt*
(sml. § 185)

lǣja lege   *lǣjr*   *lǣjtə*   *lǣjt*

ȫja øge   *ȫjr*   *ȫjtə* og *ȫjdə*   *ȫjt*

fnȫja fyge   *fnȫjr*   *fnȫjtə*   *fnȫjt*

snȫja snuse   *snȫjr*   *snȫjtə*   *snȫjt*

Sml. også *bȳja*, fort. *bȳjdə* o. s. v. § 188 a, *rȳka*, fort.
rȳjtə o. s. v. § 188 b, *rǣka*, fort. *rǣjtə* o. s. v. § 190 a.

¹⁾ også *šyar*, *-ada*, *-að*.

d) Efter *g* og *v* med foregående lang selvlyd, *k*, *k̄*, *t*, *ð*, *p* og *s* følger *t*:

<i>aga</i> age	<i>agør</i>	<i>agtə</i>	<i>agt</i>
<i>smaga</i> smage	<i>smægør</i>	<i>smægtə</i>	<i>smægt</i>
<i>kåga</i> koge	<i>kågar</i>	<i>kågta</i>	<i>kågt</i>
<i>rava</i> råbe	<i>ravær</i>	<i>rævtə</i>	<i>rævt</i>
<i>stöva</i> støbe	<i>stövær</i>	<i>stövtə</i>	<i>stövt</i>
<i>plåka</i> plukke ¹⁾	<i>plåkər</i>	<i>plåktə</i>	<i>plåkt</i>
<i>brækka</i> brække	<i>brækər</i>	<i>bræktə</i>	<i>brækt</i>
<i>glæpa</i> glippe	<i>glæpər</i>	<i>glæpta</i>	<i>glæpt</i>
<i>knæpa</i> knappe	<i>knæpər</i>	<i>knæptə</i>	<i>knæpt</i>
<i>tæpa</i> lukke	<i>tærər</i>	<i>tæptə</i>	<i>tæpt</i>
<i>væsa</i> hvæsse, til-spidse	<i>væsər</i>	<i>væstə</i>	<i>væst</i>
<i>snesa</i> irtettesætte	<i>snesər</i>	<i>snestə</i>	<i>snest</i>

Om *k̄*, *sk*, *mp*, *t* og *ð* se § 188 b, c, f og g.

§ 188. Afgigelser fra hovedreglen indtræder i følgende tilfælde:

a) -y᷑, -e᷑ bliver y᷑ (sml. § 146 a):

<i>by᷑ja</i> bygge	<i>by᷑ør</i>	<i>byjdə (byðə)</i>	<i>byjt</i>
<i>bry᷑ja</i> brygge	<i>bry᷑ør</i>	<i>bryjdə</i>	<i>bryjt</i>
<i>te᷑ja</i> tigge	<i>te᷑ør</i>	<i>tyjdə</i>	<i>tyjt</i>

b) I ordene på *k* bliver *k̄* i alm. *j* eller bortfalder helt:

<i>nyka</i> rykke	<i>nykər</i>	<i>nyktə, nyjtə</i>	<i>nykt, nyjt</i>
<i>ryka</i> rykke	<i>rylkər</i>	<i>ryjtə (rytə)</i>	<i>ryjt, ryt</i>
<i>tryka</i> trykke (en bog)	<i>trykər</i>	<i>trytə</i>	<i>tryt</i>
<i>lyka</i> lukke ²⁾	<i>lykər</i>	<i>lytə</i>	<i>lyt</i>
<i>slekka</i> slukke	<i>slekər</i>	<i>slektə, slejtə</i>	<i>slekt, slejt</i>
<i>sæn̄ka</i> sænke	<i>sæñkər</i>	<i>sæñ(k)tə</i>	<i>sæñ(k)t</i>
<i>šæn̄ka</i> skænke	<i>šæñkər</i>	<i>šæñ(k)tə</i>	<i>šæñ(k)t</i>
<i>tæn̄ka</i> tænke	<i>tæñkər</i>	<i>tæñtə</i>	<i>tæñt</i>
<i>stæn̄ka</i> stænke	<i>stæñkər</i>	<i>stæñtə</i>	<i>stæñt</i>
<i>varka</i> værke, smerte	<i>varkər</i>	<i>varktə, varjtə</i>	<i>varkt, varjt</i>
			(sml. § 185)

¹⁾ også (i alm.) *plåkar*, -aða, -að.

²⁾ kun i forbindelsen *lyka en hoza* lukke en strømpe; ellers bruges *läka* (§ 184).

marka sætte mærke *markør*   *markta* ell. *markt* eller
  marjta   *marjt*

c) Ordene på *sk* og *mp* udstøder i alm. *k* og *p*:

<i>ælska</i>	<i>elske</i>	<i>ælskør</i>	<i>ælstø</i>	<i>ælst</i>
<i>ønska</i>	<i>onske</i>	<i>ønskør</i>	<i>ønstø</i>	<i>ønst</i>
<i>skræmpa</i>	<i>skrumpe,</i>	<i>skræmpør</i>	<i>skræmtø</i>	<i>skræmt</i>
	<i>svinde hen</i>			
<i>krømpa</i>	<i>krympe</i>	<i>krømpør</i>	<i>krømtø</i>	<i>krømt</i>

d) Ordene på *ŋ* og *l̥* böjes i alm. efter hovedreglen (§ 187 b); men *ŋ* og *l̥* bliver undertiden *n* og *l*, og efter *l̥* (*l*) følger af og til *t*:

<i>briŋja</i> bringe	<i>briŋjər</i>	<i>briŋdə</i>	<i>briŋt</i> (sm. § 175 e)
<i>swiŋja</i> svinge	<i>swiŋjər</i>	<i>swiŋdə</i>	<i>swiŋt</i>
<i>fæŋja</i> fænge	<i>fæŋjər</i>	<i>fæŋdə</i>	<i>fæŋt</i>
<i>hæŋja</i> hænge	<i>hæŋjər</i>	<i>hæŋdə</i>	<i>hæŋt</i>
<i>næŋja</i> nænne	<i>næŋjər</i>	<i>næŋdə</i>	<i>næŋt</i>
<i>stæŋja</i> stænge	<i>stæŋjər</i>	<i>stæŋdə</i>	<i>stæŋt</i>
<i>væŋja</i> rage i	<i>væŋjər</i>	<i>væŋdə</i>	<i>væŋt</i>
<i>flæŋja</i> flænge	<i>flæŋjər</i>	<i>flæŋdə</i>	<i>flæŋt</i>
<i>slæŋja</i> slænge	<i>slæŋjər</i>	<i>slæŋdə</i>	<i>slæŋt</i>
<i>kraŋja</i> krænge	<i>kraɛŋjər</i>	<i>kræŋdə</i>	<i>kræŋt</i>
<i>spræŋja</i> sprænge	<i>spræŋjər</i>	<i>spræŋdə</i>	<i>spræŋt</i>
<i>fæl̩ja</i> fælte	<i>fæl̩jər</i>	<i>fæl̩də</i>	<i>fælt</i>
<i>væl̩ja</i> koge; vælte	<i>væl̩jər</i>	<i>væl̩də</i>	<i>vælt</i>
<i>šæl̩ja</i> skælte	<i>šæl̩jər</i>	<i>šæl̩də</i>	<i>šælt</i>
<i>stæl̩ja</i> stille	<i>stæl̩jər</i>	<i>stæl̩də</i>	<i>stælt</i>

Derimod

<i>rueŋja</i> rende	<i>ræŋjər</i>	<i>ræŋdə</i> ell. <i>rændə</i>	<i>ræŋt</i> ell. <i>rænt</i>
<i>braeŋja</i> brændende	<i>braeŋjər</i>	<i>braendə</i>	<i>brænt</i>
<i>kæŋja</i> kende	<i>kæŋjər</i>	<i>kændə</i>	<i>kænt</i>
<i>spela</i> spilde	<i>spelər</i>	<i>speldə</i> ell. <i>speltə</i>	<i>spelt</i>
<i>skrælfja</i> skralde	<i>skrælfər</i>	<i>skræltə</i>	<i>skrælt</i>
<i>voſla</i> volde	<i>voſlər</i>	<i>voſtə</i>	<i>voſt</i>
<i>kaſla</i> kalde	<i>kaſlər</i> og <i>kaſlar</i>	<i>kaltə</i> (og <i>kaſlaða</i>)	<i>kalt</i> (og <i>kaſlað</i>)

e) Ordene på *r* med foregående lang selvlyd tilføjer i fortid sjælden *-də*, i alm. kun *-ə*:

<i>røra</i> røre	<i>rør</i>	(<i>rørdə</i> ell.) <i>rørə</i> <i>rørt</i>
<i>føra</i> føre	<i>før</i>	(<i>førdə</i> ell.) <i>førə</i> <i>ført</i>
<i>køra</i> køre	<i>kør</i>	(<i>kørdə</i> ell.) <i>kørə</i> <i>kørt</i>
<i>høra</i> høre	<i>hör</i>	(<i>hørdə</i> ell.) <i>hørə</i> <i>hørt</i>
<i>læra</i> lære	<i>lær</i>	(<i>lærdə</i> ell.) <i>lærə</i> <i>lært</i>

Derimod med foregående kort selvlyd

<i>tåra</i> tørre	<i>tår</i>	<i>tårdə</i>	<i>tårt</i>
-------------------	------------	--------------	-------------

og ligeså *tryntåra* ‘give på trynen’, give næsestyvere.

f) Ordene på *t* tilføjer i fortid kun *-ə*:

<i>heta</i> hitte	<i>hetər</i>	<i>hetə</i>	<i>het</i>
<i>læta</i> lette	<i>lætər</i>	<i>lætə</i>	<i>læt</i>
<i>ræta</i> henrette ¹⁾	<i>rætər</i>	<i>rætə</i>	<i>ræt</i>
<i>løta</i> løfte	<i>løtər</i>	<i>løtə</i>	<i>løt</i>
<i>vænta</i> vente	<i>væntər</i>	<i>væntə</i>	<i>vænt</i>
<i>šævta</i> skifte	<i>šævtər</i>	<i>šævtə</i>	<i>šævt</i>
<i>røsta</i> ryste	<i>røstər</i>	<i>røstə</i>	<i>røst</i>
<i>ståpta</i> styrte	<i>stårtər</i>	<i>stårtə</i>	<i>stårt</i>
<i>kæsta</i> kaste	<i>kæstər</i>	<i>kæstə</i>	<i>kæst</i>

g) Ordene på *ð* forandrer dette til *t*:

<i>šøða</i> skøtte ²⁾	<i>šøðər</i>	<i>šøtə</i>	<i>šøt</i>
<i>steða</i> støde	<i>steðər</i>	<i>støtə</i>	<i>støt</i>
<i>bøða</i> bøde, udbedre	<i>bøðər</i>	<i>bøtə</i>	<i>bøt</i>
<i>høða</i> ‘høde’, true	<i>høðər</i>	<i>høtə</i>	<i>høt</i>
<i>møða</i> møde	<i>møðər</i>	<i>møtə</i>	<i>møt</i>
<i>leða</i> lede, søge ³⁾	<i>leðər</i>	<i>letə</i>	<i>let</i>
<i>væða</i> væde	<i>væðər</i>	<i>vætə</i>	<i>væt</i>

Derimod *væða* og *væ* vade, fort. *væðə*, tf. *væt* (§ 180), *knyða* knytte, fort. *knyðə*, tf. *knotə* (sml. § 183).

h) Ordene på *z* får i fortid i reglen *-stə* med overgang af *z* til *s*. Sjælden beholdes *z* og efterfølges da af *ð*:

¹⁾ men *ræta* rette, nut. *rætar*, fort. *-aða*, fort. tf. *-að*.

²⁾ i forbindelse med *ðm*, skøtte om, hedder nutid altid *šøta*, *šøtər*.

³⁾ men *le* lede, føre (*ler*, *ledə*, *let* § 189).

<i>reza</i> rejse	<i>rezør</i>	<i>restø</i>	<i>rest</i>
<i>pyza</i> strutte	<i>pyzør</i>	<i>pystø</i>	<i>pyst</i>
<i>blæza</i> blæse	<i>blæzør</i>	<i>blæstø</i>	<i>blæst</i>
<i>læza</i> læse	<i>læzør</i>	<i>lestø</i>	<i>lest</i>

Derimod

<i>myza</i> være stor-	<i>myzør</i>	<i>myzðø</i>	<i>myst</i>
agtig			
<i>månyza</i> give på	<i>-nyzør</i>	<i>-nyzðø</i>	<i>-nyst</i>
nyseren			

§ 189. Som en egen afdeling af denne klasse behandler vi de ord, der ender på lang selvlyd, af hvilke de på *i*, *y* og *ø* i nutid tilføjer *-ør*, de øvrige *-r*. Fortiden ender regelmæssig på *-ðø*; men i flere tilfælde har den almindelige udtale *-dø* (*síðø*, *syðø*, *røðø* o. s. v.). I *hå* og næsten altid i ordene på *e*, *æ* og *ø* forkortes selvlyden i fortid og fortids tillægsform, sjælden kun i den ene form (sml. § 152):

<i>si</i> si	<i>siør</i>	<i>siðø</i> , <i>siðø</i>	<i>sit</i>
<i>fri</i> fri, befri	<i>friør</i>	<i>fríðø</i>	<i>frít</i>
<i>kri</i> krige	<i>kriør</i>	<i>kriðø</i>	<i>krít</i>
<i>smi</i> smede	<i>smiør</i>	<i>smíðø</i>	<i>smít</i>
<i>spi</i> spy	<i>spiør</i>	<i>spíðø</i>	<i>spít</i>
<i>sy</i> sy	<i>syør</i>	<i>syðø</i> , <i>syðø</i>	<i>syt</i>
<i>fly</i> (<i>fli</i>) reparere ¹⁾	<i>flyør</i>	<i>flýðø</i>	<i>flýt</i>
<i>kny</i> røre ved	<i>knyør</i>	<i>knyðø</i>	<i>knyt</i>
<i>bø</i> bo	<i>bøør</i>	<i>bøðø</i> , <i>bøðø</i>	<i>bøt</i>
<i>dø</i> få bugt med	<i>døør</i>	<i>døðø</i>	<i>døt</i>
<i>rø</i> ro	<i>røør</i>	<i>røðø</i> , <i>røðø</i>	<i>røt</i>
<i>brø</i> gnide	<i>brøør</i>	<i>brøðø</i>	<i>brøt</i>
<i>trø</i> tro	<i>trøør</i>	<i>trøðø</i>	<i>trøt</i>
<i>spo</i> (<i>saj</i>) skynde (<i>sig</i>)	<i>spoør</i>	<i>spøðø</i>	<i>spot</i>
<i>la</i> lade, læsse	<i>lar</i>	<i>laðø</i>	<i>lat</i>
<i>skø</i> skade	<i>skær</i>	<i>skæðø</i>	<i>skat</i>
<i>fra</i> fråde	<i>frær</i>	<i>fræðø</i>	<i>frat</i>
<i>trø</i> bane vej	<i>trær</i>	<i>træðø</i>	<i>trøt</i>
<i>skrø</i> göre skråt;	<i>skrar</i>	<i>skraðø</i>	<i>skrat</i>
skæve			

¹⁾ *fly* (*fli*) er nu forældet i betydning 'sætte i stand, reparere'. Derimod bruges *fly* (*fli*) alm. i betydning 'fly, række'.

<i>hå, ha</i> have	<i>hår</i>	<i>haðø</i>	<i>hat</i>
<i>rå</i> råde	<i>rår</i>	<i>råðø</i>	<i>råt</i>
<i>så</i> så	<i>sår</i>	<i>såðø</i>	<i>såt</i>
<i>klå</i> klø, kradse	<i>klår</i>	<i>klåðø</i>	<i>klåt</i>
<i>trå</i> attrå	<i>trår</i>	<i>tråðø</i>	<i>tråt</i>
<i>le</i> lede; føre	<i>ler</i>	<i>leðø</i>	<i>let</i> (hak. <i>leðør</i>)
<i>te</i> (saj) te (sig)	<i>ter</i>	<i>teðø</i> og <i>teðø</i>	<i>tet</i> og <i>tet</i>
<i>re</i> rede, göre i stand ¹⁾	<i>rer</i>	<i>reðø</i>	<i>ret</i>
<i>bre</i> brede	<i>brer</i>	<i>bredø</i>	<i>bret</i>
<i>skre</i> skride	<i>skrer</i>	<i>skredø</i>	<i>skret</i>
<i>sne</i> sne	<i>sner</i>	<i>sneðø</i>	<i>snet</i>
<i>sne</i> snitte	<i>sner</i>	<i>sneðø</i> og <i>sneðø</i>	<i>snet</i> og <i>snet</i>
<i>swæ</i> svide, brænde	<i>swær</i>	<i>swedø</i>	<i>swet</i>
<i>še</i> ske	<i>šer</i>	<i>šedø</i>	<i>šet</i>
<i>ræ</i> göre ræd	<i>rær</i>	<i>ræðø</i> og <i>ræðø</i>	<i>ræt</i> og <i>ræt</i>
<i>bræ</i> smælte (tr.)	<i>brær</i>	<i>bræðø</i> og <i>bræðø</i>	<i>bræt</i> og <i>bræt</i>
<i>kvæ</i> 'kvæde', synge	<i>kvær</i>	<i>kvæðø</i> og <i>kvæðø</i>	<i>kvæt</i> og <i>kvæt</i>
slet			
<i>fö</i> føde	<i>för</i>	<i>föðø</i>	<i>föt</i>
<i>dö</i> 'døde', dræbe	<i>dör</i>	<i>döðø</i>	<i>det</i>
<i>ģö</i> go	<i>ģör</i>	<i>ģoðø</i>	<i>ģot</i>
<i>tö</i> tø	<i>tör</i>	<i>töðø</i>	<i>töt</i>
<i>blö</i> bløde	<i>blör</i>	<i>blöðø</i> og <i>blöðø</i>	<i>blöt</i>
<i>klö</i> klø (intr.)	<i>klör</i>	<i>kleðø</i>	<i>klot</i>
<i>trö</i> træde	<i>trör</i>	<i>treðø</i>	<i>trot</i>

Om enkelte ord på lang selvlyd (*i* og *y*), der bevarer *a* i navneformen, se § 187 a slut.

§ 190. 2den klasse.

Fortid og fortids tillægsform dannes som i 1ste klasse; men ordene har selvlydsskifte, som i de fleste tilfælde er fremkaldt i gammel tid ved i-omlyd, men i nogle former er opstået i senere tid.

a) Svarende til selvlydsskiftet *ø—a* i oldsparten, i Dansk i almindelighed *æ—a*:

<i>tæla</i> tælle	<i>tælør</i>	<i>talðø</i>	<i>talt</i>
<i>kvæla</i> kvæle	<i>kvælør</i>	<i>kvalðø</i>	<i>kvalt</i>
<i>swæla</i> svælge	<i>swælør</i>	<i>swalðø</i>	<i>swalt</i>
<i>væla</i> vælge	<i>vælør</i>	<i>valðø</i>	<i>valt</i>

¹⁾ *hōræ* lave høvogn til.

Fortid på -*tø* efter *l* har i alm.

væla	'hvælve', vende	væler	valtø (valdø)	valt
ned ¹⁾				
sæta	sætte	sæter	satø	sat
gæda	gætte	gæðer	gatø	gat
får/gæða	glemme	-gæðer	-gatø	-gat
væða	hvæsse	væðer	vatø	vat
—	—	—	—	—
rækka	række	rækker	rajtø	rajt
trækka	trække	trækker	trajtø	trajt
strækka	strække	strækker	strajtø	strajt
sprækka	sprænge	sprækker	sprajtø	sprajt
skrækka	skrige	skrækker	skrajtø	skrajt
flækka	flække	flækker	flajtø	flajt
vækka	vække	vækker	vajtø	vajt
knækka	knække	knækker	knajtø	knajt
stækka	dække en	stækker	stajtø	stajt
kornstak med slod				

Til 1ste klasse (§ 188 b) er overført

tækka	tække	tækker	tæktø, tæjtø	tækt, tæjt
-------	-------	--------	--------------	------------

Forskellige uregelmæssigheder findes i

sæla	sælge	sæler	sældø	sælt
taja	tie	tajer	tajdø (på Bøjden Bøjden <i>taw</i>)	tajt (på Bøjden <i>tawt</i>)
saja	(nu i alm. <i>saj</i>)	sajer	sa	sajt
	sige			
lǽja	lägge	lǽjer	la	lajt

b) Svarende til selvlydsskiftet y—u i oldsparten, i Dansk i almindelighed ø, ö—u:

spåra	spørge	spår	spørt
småra	smøre	smår	smørt
góra	göre	góra	górt
tóra, tåra	turde ²⁾	tår	torað
bóra	burde	bör	borað

¹⁾ særlig brugt i forbindelsen *væla et kær*, vende et kar om, stille det med bunden i vejret.

²⁾ navneformen bruges meget sjælden og lød tidligere vistnok *tóra* (ved indflydelse fra fortid og fortids tillægsform): *en tij* ø (er det) å *tóra*, *næð aijøð ø* å *bóra*. Nu siger man derimod (*tóra* eller) *tåra*, og i den anførte talemåde er *bóra* derfor af hensyn til rimet ombyttet med *góra*.

Efter 1ste klasse går derimod

<i>døla</i>	dølge	<i>dølər</i>	<i>døldə</i>	<i>dølt</i>
<i>føla</i>	følge	<i>følər</i>	<i>føldə</i>	<i>følt</i> ; dog høres også <i>fåldə</i> , <i>fålt</i> . Ligeledes hedder det i alm.
<i>šøla</i>	skylle	<i>šølər</i>	<i>šøldə</i>	<i>šølt</i> ; men der høres også <i>skåldə</i> , <i>skålt</i> .

§ 191. 3dje klasse.

Ordene efter denne klasse, der omfatter den største del af udsagnsordene, ender i fortid på *-aða*, i fortids tillægsform i hak. på *-aðər*, i huk. og ik. på *-að* (§ 149 b).

Som eksempler på ord, der böjes således, anføres *naka* 'nakke', tugte, nut. *nakar*, fort. *nakaða*, fort. tf. *nakað*, *plåka* plukke, *såka* sukke, *målka* malke, *sgnka* sanke, *vawta* vogte (kvæg), *glata* glatte, *tå(r)sta* tørste, *hösta* høste, *snapa* snappe, *stampa* stampe, *strafa* straffe, *måga* muge, *kåga* stikke næsen i vejret og glo efter noget, *baða* varme, *hæða* hade, *härda* tøve, *draba* være sendrægtig, *stama* stamme, *līma* lime, *falma* falme, *lena* linde, *æna* ånde, *vila* hvile, *awla* avle, *ara* arve, *sajra* sejre, *töra* töjre, *beza* bisse, *gava* gabe, *skrava* skrabe, *værja* værge, *nyzja* eller *nøzja* nysse, nusle, *fraða* fri, bejle, *swaja* krumme, böje, *lawa* lue, *trawa* true, *trawā* trave, *æwa* øve, *bja* bie, vente, *floa* oversvømme, *skrua* skrue. Således også mange med afledningsendelserne *-ra*, *-sa*, *-la*, *-na*: *mømra* gumle, *mømsa* gumle (= *mømra*), *rensa* rense, *stansa* standse, *hawsa* huske, *samla* samle, *mörla* røre sig småt, *helna* heles, *mörna* blive mør, *röna* blive rød, *rødna* rådne, *stårkna* størkne; ligeledes fremmedord på *-éra* (*reğéra* regere, *spaséra* spasere, *glaséra* glasere).

§ 192. Enkelte ord vakler mellem 1ste og 3dje klasse. Særlig bruges *-ar* i nutid, de kortere former i fortid og fortids tillægsform:

<i>snaka</i> tale	<i>snakar</i> (og <i>snakər</i>)	<i>snakaða</i> og	<i>snakað</i> og
<i>stårka</i> styrke	<i>stårkar</i> og <i>stårkər</i>	<i>stårkaða</i> og	<i>stårkað</i> og
<i>værka</i> virke	<i>værkar</i> (og <i>værkər</i>)	<i>værkaða</i> (og <i>værktə</i>)	<i>værkað</i> (og <i>værkt</i>)
<i>vræga</i> drive om	<i>vragnar</i> (og <i>vrægər</i>)	<i>vrægaða</i> og	<i>vrægað</i> og

<i>hawsa</i>	huske	<i>hawsar</i>	<i>hawsaða</i>	og	<i>hawsað</i>	og
			<i>hawstø</i>		<i>hawst</i>	
<i>färhawa</i>	for- tryde	- <i>hawcar</i>	- <i>hawaða</i>	og	- <i>hawað</i>	og
			- <i>hawdø</i>		- <i>hawt</i>	
<i>vaza</i>	våse, rode	<i>vazar</i>	<i>vazaða</i>	og	<i>væstø</i>	<i>vazað</i> og <i>væst</i>
<i>neza</i>	skæmme	<i>nezar</i> og <i>nezær</i>	<i>nestø</i>		<i>nest</i>	
<i>çwæra</i>	svare	<i>çwærar</i>	<i>çwæraða</i>	og	<i>çwærað</i>	og
			<i>çwær(d)ø</i>		<i>çwart</i>	
(sml. også <i>šya</i> trække op med skyer § 187 a slut., <i>plåka</i> plukke § 187 d og <i>kålā</i> kalde § 188 d slut.)						
<i>brøga</i>	bruge	<i>brøgar</i>	<i>brøgdø</i>		<i>brøgt</i>	

III. Blandet stærk og svag böjning.

§ 193. Af de udsagnsord, der også i oldssproget har en blandet stærk og svag böjning, hvortil vi af praktiske grunde ligeledes regner vilja, er følgende bevarede i Bornholmsk:

<i>koŋja</i>	kunne	<i>kaiŋ</i> , <i>kaij</i>	<i>koŋjø</i>	<i>koŋjad</i>
<i>skoŋja</i>	skulle	<i>ska</i>	<i>skoŋlø</i>	<i>skoŋlad</i>
<i>vela</i>	ville	<i>vel</i> , flt. <i>vela</i>	<i>viłø</i> ell. <i>velø</i>	<i>velað</i>
<i>måta</i>	måtte	<i>må</i> , flt. <i>må</i>	<i>måtø</i>	<i>måtað</i>

Navneformen *måta*, måtte, bruges meget sjælden; -*må* findes ligesom i rigssproget i *färmå*, *färmår*, *färmådø*, *färmåt* (regelmæssig efter § 189).

A n m. Af det til isl. munu, da. monne, mon (det sidste nu næsten kun som spørgepartikel) svarende ord er kun *måñø* bevaret som spørgepartikel: *måñø'ntø* mon ikke? (sml. Espersen s. 225 u. monne).

<i>veða</i>	vide	<i>veđ</i>	<i>vestø</i>	<i>vest</i>
-------------	------	------------	--------------	-------------

Helt overgået til regelmæssig svag böjning som i rigssproget (dog til en anden klasse end her), men endnu med bevarelse af de gamle former i fortid og fortids tillægsform ved siden af de nye er

<i>ajja</i>	eje	<i>ajjer</i>	<i>ajdø</i> og <i>åtø</i>	<i>ajt</i> og <i>åt</i>
-------------	-----	--------------	---------------------------	-------------------------

b. Dannelse af måder, tal og personer.

§ 194. 1) Nutids fremsættende måde ental ender i den stærke böjningsmåde og i den svages to første klasser regelmæssig på -*ør*. Af ordene på lang selvlyd tilføjer de på (*a*, *a*, *å*, *e*, *æ* og *ø* dog kun -*r* (§ 177, 179, 185 og 189). Ordene på *r* får ingen endelse (eksempler § 175 d, 179, 188 e og 190 b). Også af enkelte ord på *l*, *n*, *z* kan endnu undertiden høres former uden endelse (*gal* galen, *mæn* mener, *blæz* blæser, *fryz* fryser); men sådanne former er dog så godt som helt fortrængte af formerne på -*ør* (*galør*, *mænor*, *blæzør*, *fryzør*; sml. § 183 note 3). I den 3dje svage klasse er endelsen -*ar*, også i ord på *r* (*tørar* töjer o. s. v.).

Altid uden endelse er de uregelmæssige nutidsformer *e* (*e*) er, *kaŋ* (*kaŋ*) kan, *ska* skal, *vel* vil, *må* må, *ved* ved.

2) Flertal er altid lig med navneformen. Dog er flertalsformerne, der endnu kan bruges af næsten alle ord, stærkt på veje til at fortrænges af entalsformerne, der overalt kan høres ved siden af. Det hedder altså f. eks. endnu almindelig *di biŋa*, *bæra*, *ȝe*, *stå*, *kåma*, *få* de binder, bærer, giver, står, kommer, får, *di föra* de fører, *di liŋa* å *flarka* de ligger og spræller, *di saja* de (man) siger, *di ha* de har, *di veļa* de vil o. s. v. Flertal forekommer selv i forbindelser som *dær stå galā på heməliŋ* der står luftsyn på himlen.

Ved siden af flertalsformerne kan ental dog bruges i alle tilfælde: *di biŋr*, *bær*, *ȝer*, *står*, *kåmør*, *får* o. s. v. Næsten altid siges *ja*, *vi*, *di kaŋ* (*kaŋ*) jeg, vi, de kan.

Af *vara*, være, og *måta*, måtte, hedder nut. fit. naturligvis ligesom ent. *e* (*e*) og *må*.

§ 195. 1) Både i ental og flertal lyder som regel alle personer ens. Dog kan 2. person ental i et par ord have former på -*st*, når stedordet følger umiddelbart efter og smælter sammen med udsagnsordet: *estu* er du (= *e du*), men altid *du e* (*e*) du er, *kaŋstu* kan du (= *kaŋ du*), men *du kaŋ* du kan; *måstu* må du (= *må du*) bruges endnu undertiden af gamle folk: *måstu'ntə skama daj næð! veļa*, ville, hedder i denne forbindelse *vetu* (*vedu*), som måske er opstået af *velt du*.

2) I 2. person flertal høres på landet endnu jævnlig former på -*n* (-*ən*, -*an*), som tidligere uden tvivl har været langt mere udbredte. Disse former bruges især, når stedordet *i* (*ni*) følger lige efter: *gåñ i* går i? *hæn i* har i? *en i* (*en ni*)

er i? *skan i* (*skan ni*) skal i? *levani* frå *maj* *kaŋše!*! Oftest høres vistnok *veni* vil i? som egenlig er entalsformen med tilføjet *n* (meget sjælden er *velan i*).

Sjældnere bruges disse former, når stedordet går foran: *i* (*ni*) *gân*, *hân*, *skan*, *en* i går, har, skal, er (aldrig *i*, *ni* *ven* for *vela* eller *vel*). Om selvlyden foran *-n* sml. under bydemåden § 197,2.

§ 196. Nutids forestillende måde, der ligesom i rigssproget i reglen kun forekommer i 3. person som ønske eller opfordring, har af ord på medlyd endelsen *-ə* (nu ofte *-a*), af ord på lange selvlyd ingen endelse: *kâŋiŋ læwə* kongen leve! *di læwə* de leve! *dæwliŋ kåmə* (*kåma*) *i ed* pokker have det! *gøð ſe laƿ* gud ske lov!

§ 197. 1) Nutids bydemåde ental, der kun bruges i 2. person, er i den stærke bøjningsmåde og i den svages to første klasser lig med navneformen med bortkastet *a*, i ordene på lang selvlyd lig med navneformen: *bij* bind! *drek* drik! *vær* vær! *før* før! *går* gör! *ge* giv! *ta* tag! *frí* fri, befri!

I den svage bøjningsmådes 3dje klasse ender den derimod altid på *a* som navneformen: *vara* *daj* var dig! *håma* *daj* hum dig, flyt dig! *harda* tøv! *ura* tænk dig om! *snåpa* *lyzəd* snup (puds) lyset! *bja* *ljø* bi, vent lidt!

Af ældre former kan endnu høres *gak* gå! og (meget sjælden) *stat* stå! for det almindelige *gå!* *stå!*

2) Flertal forekommer ligesom ental kun i 2. person og har nu næsten altid samme form som ental. Af og til bruges dog endnu former på *-n* (-*ən*, -*an*), der tidligere må have været almindelig udbredte ligesom i 2. pers. flt. af fremsættende måde: *kåmən* *guta* kom drenge! *kåmən* *å ədən* kom og få noget at spise! *gān* *å sən* jær *åm* gå og se jer om! *kågan* *mæn* i å *varən* *storajtua* stik i kun næsen i vejret og vær storagtige! *fryzan* *bæra*ntə *bæla* frys bare ikke børn! *fān* *līd* *mæd* få jer lidt mad! *stān* *ni* *mæn* å *hōdən* stå i kun og tru! *lān* *vara* *bæla* lad være børn! *fān* *væl!* brugtes tidligere som afskedshilsen til flere, men *fār* *væl!* til en enkelt (nu i alm. *fār* *væl!* i bægge tilfælde).

Som det fremgår af disse eksempler, får ord på lang selvlyd endelsen *-n*, de øvrige *-ən* eller *-an* (*fārn* for *fārən* stemmer med § 57,2, 129,2 b o. s. v.). Endelsen *-an* bruges

vist især i ordene af 3dje svage klasse, hvad der stemmer med, at bydemåden af *gå̄ja*, -*aða*, hvor denne form brugtes for *gå̄*, efter Espersen s. 117 hed *gå̄jan* eller *gå̄jn*.

Anm. Bydemådens 1. person flertal er tabt og omskrives som i rigssproget ved *la lade* (§ 179): *la vås gå̄ lad os gå!* *la vås jælpəs te lad os hjælpes ad!*

Mærkeligt er det af Espersen s. 68 u. fār väl anførte ønske, der i ældre tid brugtes almindelig, når man tog afsked med flere: *farn væl å fījas gla iğæn*, som naturligvis betyder «far vel og på lykkeligt gensyn», så at *fījas* altså logisk må være 1. pers. flt. i middelarten: «lad os (gid vi må) mødes glade igen». Skulde vi mulig i *fījas* have en gammel lævning af bydemådens 1. pers. flt., som holdt sig temmelig længe i Dansk (farum, lad os fare, og lign.)? Herfor kunde også selve formen *fījas* tale, der hverken stemmer med navneformen eller med bydemådens 2. pers. flt., som bægge hedder *fījəs* (§ 205,1).

§ 198. Nutids navneform har endelsen *a* undtagen i ord på lang selvlyd, som i alm. mangler endelse (se eksempler foran under de forskellige klasser). De få ord på lang selvlyd efter 3dje svage klasse har dog altid endelsen *a* (*b̄ia*, *fl̄ga*), hvad der ellers kun undtagelsesvis er tilfældet i enkelte ord på *i* og *y*, f. eks. *lia* lide, forløbe, *r̄ia* ride, *sya* syde, *šya* trække op med skyer, *krya* mylre (§ 181, 183 og 187 a slut.).

§ 199. Nutids tillægsform dannes i den stærke böjningsmåde og i den svages to første klasser i alm. ved *-ənəs*, i den svages tredje klasse ved *-ənəs* (nu også *-ənəs*)¹⁾. Ordene på lang selvlyd, der i navneform ikke har endelsen *a*, tilføjer dels *-nəs*, dels *-ənəs* (sml. § 189); i ordene på *r* kan bægge endelser bruges: *əgənəs* agende, *ləvənəs* løbende, *liğənəs* liggende, *et skratənəs* mål en skrattende stemme, *gənəs* gående, *stənəs* stående, men *glənəs* glødende (af *glə*); *trəwanəs* og *trəwənəs* travende (af *trawa*, -*aða*), *pəmpanəs* og *pəmpənəs* gående tungt (af *pampa*, -*aða*), *lərkənəs* listende, sjælden *lərkanəs* (af *lərka*, -*aða*); *bərənəs* eller *bərnəs* bærende, *hərənəs* eller *hərnəs* kørende.

¹⁾ Espersen opstiller s. 57³⁻⁴ som en almindelig regel for alle udsagnsord, at nut. tillægsf. tidligere havde endelsen *-anəs*, men nu i alm. *-nəs*. Dette er dog næppe rigtigt.

§ 200. **Fortid** har kun fremsættende måde. Om dens forskellige dannelsel henvises til de foregående §§.

1) I ental lyder alle personer i reglen ens. I enkelte ord høres dog endnu af og til i 2. person, når stedordet følger umiddelbart efter, ældre former på *-st* (sml. § 195,1): *vastu* var du, *tawstu* tog du, *såstu* så du, *læstu* lagde du, *sæstu* sagde du (= *va*, *taw*, *så*, *la*, *sæ* du). Disse former, der tidligere uden tvivl har været langt mere udbredte ligesom i gammel Dansk, er imidlertid stærkt på veje til helt at forsvinde.

2) Flertal har i den svage bøjningsmåde samme form som ental; men i den stærke bøjningsmåde kan et antal ord endnu adskille ental og flertal, og selvlyden i flertal er da ligesom i oldsproget og gammel Dansk i nogle klasser forskellig fra entallets (eksempler se foran § 175—185). I de ord, der tidligere havde *a* i ental og *å* i flertal, overføres flertallets selvlyd dog nu jævnlig til entallet, hvor former som *drak* og *dråk*, *jål*p og *jålp* bruges i flæng.

Ligesom i nutiden er flertalsformerne også i fortiden stærkt på veje til at vige for entallets, og i de § 175 b og c nævnte ord, der i ental har fået former både på *a* og *å*, bruges bægge former også i flertal. Det hedder altså nu almindelig *di bænt*, *drak* eller *dråk*, *ræv*, *brøðr*, *gík* o. s. v.

§ 201. Alle personer i flertal er i reglen ens. Endelsen *-n* i 2. person bruges i fortiden meget sjældnere end i nutiden, idet der nu kun rent undtagelsesvis høres udtryk som *ni hótən að na* i truede ad hende, *ni spøðən jær* i skyndte jer.

Også i *sáni*, så i, hører *n* egenlig til udsagnsordet, skønt formen vel nu må opfattes som *så ni*.

§ 202. Den svage bøjningsmådes fortid på *-də*, *-ðə*, *-tə*, *-aða* kan undertiden sløjfe *-ə*, *-a*, når ordet slutter sig nöje til et følgende med selvlyd begyndende ord, især *-iŋ* ham (sml. § 161): *ja tryntårðiŋ* (Espersen s. 158 u. kajla) = *-tárðə iŋ*, *ja nestiŋ* å jeg skammede ham ud = *nestə iŋ*, *ja smájtíŋ* i *gá�ðə* (Holm s. 447 u. kvappa) = *smájtə iŋ*, *di skólaðiŋ* eller *skólaða* *påŋ* de lærte på ham (s. 477), *ja lántiŋ fir šeliŋ* jeg lånte ham fire skilling, *haŋ foldiŋ jem* han fulgte ham hjem (men *lánta iŋ haŋəm paŋja* lånte man ham penge? *folda iŋ haŋəm jem* fulgte man ham hjem? sml. § 167,1).

§ 203. Om dannelsen af **fortids tillægsform** er det tilstrækkeligt at henvise til de foregående §§.

B. Middel- og lideart.

§ 204. Middel- og lidearten på -s bruges i Bornholmsk i endnu større udstrækning end i rigssproget, idet der ikke blot findes en del tilbagevisende eller gensidig virkende udsagnsord på -s, som kun til dels genfindes i det danske rigssprog (*rås* rådføre sig, *vamlas* blive vammel, *væmøs* væmmes, *kløjøs* få kvalme; nu hoste, *restøs* ryste, skælve, *æntas* gækkes, skabe sig; *nivøs* knibe hinanden, *rivøs* rives, *nåbas* støde hinanden, *slås* slås o. s. v.), men også et antal lideformede både uindvirkende og indvirkende ord med handlende betydning, der er ukendte i dansk rigssprog, og som for en del har handleformede ord med samme betydning ved siden (*fæjas* eller *fæjøs* have hast, *lyøs* lytte, *faras* eller *farøs* støje, *baðøs* bande, *dryðas* skæmte; *trøs* træde (= *trøg*), *førøs* pufte (= *föra*), *nivøs* knibe (= *niva*), *rivøs* rive (= *riva*), *nåbas* støde (= *nåba*), *yñøs* ynde, holde af, o. s. v.)¹⁾.

Ligeledes anvendes lidearten på -s i flere tilfælde, hvor rigssproget bruger omskrivning med 'blive': *dær øðøs å drákøs* (= *di øðø å drákø*) *majøð te prostøns* der blev spist og drukket (de spiste og drak) meget hos provstens, *dær ståløs fæzzølit*, der blev stjålet forskräckeligt.

§ 205. I øvrigt dannes middel- og lideart af handlearten på følgende måde — og samme regler gælder for de ord, hvortil der ikke findes tilsvarende i handleart:

1) I **nutid** fremsættende måde ombyttes handleartens *r* med *s*. Ordene på *r*, der ingen endelse tilføjer i handleart (§ 194, 1), får dog -øs i middel- og lideart: *fjør* finder, *drekør* drikker, *tær* tager, *drær* drager, *bryðer* bryder, *šænør* skænder, fordærver, *ølægør* ødelægger, *awlar* avler bliver altså *fjøs*, *drekøs*, *tøs*, *drøs*, *bryðøs*, *šænøs*, *ølægøs*, *awlas*; men *bær* bærer, *før* fører, *kør* kører, *tår* tørrer bliver *bærøs*, *førøs*, *kørøs*, *tårøs*.

Samme form som nutid fremsættende måde har også navneform og bydemåde, når den bruges: *rivøs enta bæla* rives ikke børn! *fárlæjøs bæla*, forliges, enes børn!

2) **Fortid** ender altid på -øs. De stærke udsagnsord føjer altså -øs til formen i handleart. De svage udsagnsords 1ste

¹⁾ Den aktive betydning af *trøs*, *førøs*, *nivøs*, *rivøs* og *nåbas* er nu forældet. Derimod bruges *yñøs* alm. i betydning 'ynde', holde af.

og 2den klasse føjter *-s* og de få former på lang selvlyd *-øs* til handlearten. I 3dje klasse bliver *-a* til *-øs*: *åø* åd, spiste, *taw* tog, *draw* drog, *šændø* fordærvede, *røstø* rystede, *øla* ødelagde, *awlaða* avlede bliver *åðøs*, *tawøs*, *drawøs*, *šændøs*, *røstøs*, *øløs*, *awlaðøs*.

I de stærke udsagnsord, hvis ental har en fra flertallets forskellig selvlyd, dannedes middel- og lideart tidligere regelmæssig af flertalsformen: *bænt* bandt, *fænt* fandt, flt. *boῆs*, *foῆs* blev *boῆøs*, *foῆøs*; *drak* drak, flt. *dråkø* blev *dråkøs*; *stål* stjal, flt. *stålø* blev *ståløs*; *rev* rev, flt. *revø*, *bød* bød, flt. *bøðø* blev *revøs*, *bøðøs*. Nu er formerne *boῆs* (*boῆøs*), *foῆs* (*foῆøs*), *stålø* (*ståløs*) dog forældede, idet der næsten udelukkende bruges *bænt* (*bæntøs*), *fænt* (*fæntøs*), *stål* (*ståløs*). Derimod er *dråkøs*, *revøs* og enkelte andre endnu ret almindelige.

De svage udsagnsord på *r*, som i fortid har endelsen *-dø* eller i alm. *-ø* (§ 188 e og 190 b), får i middel- og lideart altid endelsen *-døs*: *föra* føre, fort. *fördø* eller *föra*, men *föras* pufse, fort. *fördøs*; ligeså *kördø* eller *körs*, men *kördøs*; *spørø*, men *spørdøs*.

Undertiden får de svage udsagnsord i fortid endelsen *-øðøs* i steden for *-døs*, *-tøs*: *baῆs* bande, fort. *baῆøðøs*, måske begrundet i, at ordet tidligere, hvad der også stemmer med Espersens angivelse, gik efter 3dje klasse: *baῆas*, fort. *baῆaðøs*. Dog forekommer *-øðøs* for *-døs*, *-tøs* også i andre tilfælde: *mårkøs* blive mørk, fort. *mårkøðøs*; sml. ligeledes fortids tillægsform på *-øðøs* for *-ts* nedenfor under 3.

Anm. I middel- og lideart forekommer ikke som undertiden i handleart former på *-n* i 2. pers. flt. Det hedder altid nut. *i (ni) rives* i rives, *i (ni) faras så bæla* i gör sådan støj børn; bydem. *rives*, *faras entø så rives*, støj ikke således! fort. *i (ni) revøs*, *faradøs*.

3) **Fortids tillægsform** dannes af handleartens ved tilføjelse af *-s*: *foῆød* fundet, *drað* draget, *tæð* taget, *šænt* fordærvet, *ølajt* ødelagt, *awlað* avlet bliver *foῆøðs*, *dræðs*, *tæðs*, *šænts*, *ølajts*, *awlaðøs*.

Oftere har fortids tillægsform i den svage böjningsmåde dog endelsen *-ds*, *-øs* eller *-øðøs* i steden for *-ts*: *yῆs* ynde, holde af, tf. *yῆds*; *røstøs* ryste, skælve, tf. *røstøðs* (sml. *-øðøs* for *-døs*, *-tøs* i fortid under 2 sl.).

§ 206. Som eksempler på dannelsen af middel- og lideart på -s af de forskellige klasser af udsagnsord kan anføres :

nutid		fortid	fort. tf.
<i>jælpøs</i> hjælpes	<i>jælpøs</i>	<i>jalpøs</i> ell. <i>jålpøs</i>	<i>jålpaðs</i>
<i>rivøs</i> rives; rive	<i>rivøs</i>	<i>revøs</i>	<i>revøðs</i>
<i>yñøs</i> ynde, holde af	<i>yñøs</i>	<i>yñdøs</i>	<i>yñdøs</i>
<i>meskæñøs</i> blive bangé	<i>meskæñøs</i>	<i>meskændøs</i>	<i>meskænts</i>
<i>bañøs</i> bande	<i>bañøs</i>	<i>bañeðøs</i>	<i>bañeðøs</i>
<i>mårkøs</i> blive mørk	<i>mårkøs</i>	<i>mårkøðøs</i>	<i>mårkøðøs</i>
<i>skraempøs</i> hentæres	<i>skraempøs</i>	<i>skraemtøs</i>	<i>skraemts</i>
<i>restøs</i> ryste, skælve	<i>restøs</i>	<i>restøs</i>	<i>restøðs</i>
<i>çwedøs</i> svede	<i>çwedøs</i>	<i>çwetøs</i>	<i>çwets¹⁾</i>
<i>mödøs</i> mødes	<i>mödøs</i>	<i>møtøs</i>	<i>mets</i>
<i>förøs</i> pufte	<i>förøs</i>	<i>fördøs</i>	<i>förtts</i>
<i>kløjøs</i> få kvalme; hoste	<i>kløjøs</i>	<i>klöjtøs</i>	<i>klöjts</i>
<i>blåjøs</i> blues	<i>blåjøs</i>	<i>blåjdøs</i>	<i>blåjdøs</i>
<i>lyøs</i> lytte	<i>lyøs</i>	<i>lyðøs</i>	<i>lyðøs</i>
<i>rås</i> rådføre sig	<i>rås</i>	<i>råðøs</i>	<i>råðs</i>
<i>ræs</i> ræddes	<i>ræs</i>	<i>ræðøs</i>	<i>ræðs</i>
<i>trøs</i> træde	<i>trøs</i>	<i>treðøs</i>	<i>treðs</i>
<i>färtæløs</i> fortælles	<i>färtæløs</i>	<i>färtalðøs</i>	<i>färtalts</i>
<i>væðøs</i> vædde	<i>væðøs</i>	<i>vatøs</i>	<i>vats</i>
<i>låkas</i> lykkes	<i>låkas</i>	<i>låkaðøs</i>	<i>låkaðs</i>
<i>æntas</i> gækkes	<i>æntas</i>	<i>æntaðøs</i>	<i>æntaðs</i>
<i>brøðøs</i> brydes	<i>brøðøs</i>	<i>brøðaðøs</i>	<i>brøðaðs</i>
<i>vamlas</i> blive vammel	<i>vamlas</i>	<i>vamlaðøs</i>	<i>vamlaðs</i>
<i>fæýøs</i> kærtegne hin- anden	<i>fæýøs</i>	<i>fæýaðøs</i>	<i>fæýads</i>

Uregelmæssige er

<i>slåø</i> slås	<i>slåø</i>	<i>sløðøs</i> og <i>sløs</i>	<i>slåø</i> og <i>sløðøs</i>
<i>striøs</i> strides ²⁾	<i>striøs</i>	<i>streðøs</i> og <i>striðøs</i>	<i>stres</i> (<i>striøls</i> , <i>striðøs</i>) (<i>striøðøs</i>)

¹⁾ har *swets* eller *e swetør*.

²⁾ sml. s. (126) § 181 not. 2.

C. De omskrevne tider.

§ 207. De manglende tider af udsagnsordene dannes som i rigssproget ved omskrivning med hjælpeord på følgende måde:

1) Førnutid og førfortid danner af fortids tillægsform med nutid og fortid af *ha* have (ved enkelte ord *vāra* være): *ja har höstað* jeg har høstet, *ja haðə höstað* jeg havde høstet, *ja e kåmiðj* jeg er kommen, *ja va kåmiðj* jeg varkommen.

Anm. 1. Det hedder altså i førnutid (førfortid) f. eks. *vi ha (haðə) bjærað rawiðj* eller *rawiðj ha (haðə) vi bjærað* vi har (havde) bjærget rugen, *haðj har (haðə) stå�ð paðana* eller *paðana har (haðə) haðj stå�ð* han har (havde) stjålet pengene. Derimod retter tillægsformen sig efter genstandsordet, når dette styres af *ha*, og hele forbindelsen betegner handlingens resultat, *raðið ha vi bjærað får to da sín — så ha vi då daðj bjæraðər* rugen har vi bjærget for to dage siden — så har vi da den bjærget (i god behold); ligeledes *ja fik entə saðjð vīzan, mæn nu hår ja na saðjən* jeg fik ikke sunget visen, men nu har jeg den sungen, *ja haðə taðiðj* jeg havde fanget ham, men *ja haðið tañ* jeg havde ham fangen (som fange).

Anm. 2. *ha* bruges i flere tilfælde (dog undertiden vekslende med *vāra*) som hjælpeord, hvor rigssproget udelukkende har 'være': *haðj (hon) har bleð bēj (ben)* han (hun) er blevet indbudt, sjældnere *e bleðj (blen) bēj (ben)*; *haðj har det*, *har kåməð saj* er død, er kommen sig (men *haðj e dör* han er død, om tilstanden).

2) Fremtid og eftertid danner af nutids, før fremtid og førefertid af fornutids navneform med nutid og fortid af *skoða* skulle, eller *vela* ville¹⁾: *ja ska (vel) hösta* jeg skal (vil) høste, *ja skoðə (velə) hösta* jeg skulde (vilde) høste, *ja ska (vel) kåma*, *ja skoðə (velə) kåma*; *ja ska (vel) ha höstað* jeg skal (vil) have høstet, *ja skoðə (velə) ha höstað* jeg skulde (vilde) have høstet, *ja ska (vel) vāra kåmiðj*, *ja skoðə (velə) vāra kåmiðj*.

3) Middel- og lideart på -s omskrives på samme måde, f. eks. af *skræmpəs* svinde hen, hentæres: førnutid *ja har skræmts* jeg er tæret hen, førfortid *ja haðə skræmts* jeg

¹⁾ Ligesom i det danske rigssprog bruges nutid dog også hyppig om fremtiden.

var tæret hen; fremtid *ja ska* (*vel*) *skræmpəs* jeg skal (vil) tæres hen, eftertid *ja skoł* (*vel*) *skræmpəs* jeg skulde (vilde) tæres hen.

§ 208. Lidearten

omskrives, når den ikke som middelarten dannes på *-s*, med *ble* blive ligesom i rigssproget. Dog forbindes *ble* afvigende fra dansk rigssprog i reglen med *ha*, ikke med *vara* (sml. § 207 anm. 2):

nutid	<i>sæn</i> <i>bler höstað</i> sæden bliver høstet
fortid	<i>sæn</i> <i>ble höstað</i> sæden blev høstet
fornut.	<i>sæn</i> <i>har bleð höstað</i> sæden er blevet høstet
förfort.	<i>sæn</i> <i>hað</i> <i>bleð höstað</i> sæden var blevet høstet
fremtid	<i>sæn</i> <i>ska ble höstað</i> sæden skal (vil) blive høstet
eftertid	<i>sæn</i> <i>skoł</i> <i>ble höstað</i> sæden skulde (vilde) blive høstet
förfremt.	<i>sæn</i> <i>ska ha bleð höstað</i> sæden skal være blevet høstet
forestert.	<i>sæn</i> <i>skoł</i> <i>ha bleð höstað</i> sæden skulde være blevet høstet

Anm. 1. Sjældnere forbindes *ble* med *vara* i steden for med *ha* (sml. § 207 anm. 2). Det kan hedde både *hañ* (*hon*) *har bleð rætør* (*ræt*) han (*hun*) er blevet henrettet, og *hañ* (*hon*) *e bleñ* (*blen*) *rætør* (*ræt*); ligeledes *ja har bleð* eller *e bleñ* *åpbæðaðr ver kakluniñ* jeg er blevet opvarmet ved kakkeloven.

Anm. 2. Til at betegne resultatet af en virksomhed bruges ligesom i rigssproget omskrivning af *vara*, være, med fortids tillægsform: *sæn e*, *va höstað* sæden er, *var høstet* (kan altså have samme betydning som *har bleð*, *hað bleð höstað*), *har*, *hað vað höstað* har, havde været høstet, *ska vara*, *ska ha vað höstað* skal være, have været høstet.

Anm. 3. Mange ord kan ligesom i rigssproget danne lideform både på *-s* og ved omskrivning med *ble*: *sæn* *bler höstað* og *sæn* *höstab*; *ja har skræmts* (§ 207,3) eller *ja har bleð* (*e bleñ*) *skræmtør* (i samme betydning kunde også siges *ja e skræmtør*; se anm. 2); *krajturn ha fárarmaðs* eller *ha bleð* (*e blena*) *fárarmaða* kreaturerne er blevne udmagrede.

§ 209. Til slutning anføres for oversigtens skyld som mønstre på den regelmæssige böjning af udsagnsordene i handleart og middel- eller lideart et stærkt og to svage udsagnsord (*fjña* finde, *šæna* fordærve, *awla* avle) i alle former, selv om en enkelt ikke netop bruges af vedkommende ord. De meget sjældne former sættes i parenthes.

Handleart

Middel- og lideart

Nutid

fremsættende måde

Ent. <i>fjør</i>	<i>ſænør</i>	<i>awlar</i>	<i>fjøs</i>	<i>ſænøs</i>	<i>awlas</i>
Flt. ¹⁾ <i>fjøa, fjør</i>	<i>ſæna, ſænør</i>	<i>awla, awlar</i>			

forestillende måde

(<i>fjø</i>)	<i>ſænø</i>	<i>awla</i>	—	—	—
----------------	-------------	-------------	---	---	---

bydemåde

Ent. <i>fjø</i>	<i>ſæn</i>	<i>awla</i>	<i>fjøs</i>	<i>ſænøs</i>	<i>awlas</i>
Flt. <i>fjø</i> (<i>fjøn</i>)	<i>ſæn</i> ²⁾	<i>awla</i> (<i>awlan</i>)			

navneform

<i>fjøa</i>	<i>ſæna</i>	<i>awla</i>	<i>fjøs</i>	<i>ſænøs</i>	<i>awlas</i>
-------------	-------------	-------------	-------------	--------------	--------------

tillægsform

<i>fjønøs</i>	<i>ſænønøs</i>	<i>awlanøs</i>	—	—	—
---------------	----------------	----------------	---	---	---

Fortid

fremsættende måde

Ent. <i>fant</i>	<i>ſændø</i>	<i>awlaða</i>	<i>føjøs, fants</i>	<i>ſændøs</i>	<i>awlaðøs</i>
Flt. ¹⁾ <i>føjø, fant</i>				<i>fants</i>	

Fortids tillægsform

Ent. <i>føjøj</i> (-øn, -øð)	<i>ſændø</i> (-nd, -nt)	<i>awlaðø</i> (-ad)	<i>føjøðs</i>	<i>ſænts</i>	<i>awlaðøs</i>
------------------------------	-------------------------	---------------------	---------------	--------------	----------------

¹⁾ 2. pers. flt. på -n forekommer så sjeldent, at den ikke er optaget her i de regelmæssige böjningsmønstre.

²⁾ Ordene på n vilde heller ikke tidligere i bydemådens flertal have tilføjet -øn (sml. § 129, 2 a og 3 a).

Sprogprøver.

Liden Elna.

1.

God awtan, liden Elna, gods fredd,
God awtan, min deilia rosa!
Ad gubbajn hajn vill freia, já vedd;
Men toustuijn, vastu jo tosa.
Te öfröl ded lakkar vell snarara, du,
En konna, — ded bler nokk for sijlla;
Men já går å stjärnar på piblana nu,
Forr já e på nå nu så vijlla.
Hvad, liden Elna,
Hvad, min deilia rosa?

2.

Gakk du mann, lidijn Thorkjel, frambi!
Já ignar, ja tårijn, ja tosa!
Já må'nte mossen gjorrard, forrdi
Du drudas å snakkars om rosa?
Hajn e vell ejn gubba, så gammajler nu,
Så grujnnuer s'ad å så sväger;
Men gubbajn e bone, udbyggjara du,
varr du mann så strunker å sträger!
Nei, lidijn Thorkjel,
Nei, ja e'kje nân tosa!

Lille Elna.

1. God aften, lille Elna, guds fred, god aften, min dejlige rose! at gubben vil fri, ved jeg; men tog du ham, var du jo en tosse. Til gravøl lakker det nok snarere, du; en kone — det bliver nok for silde; men jeg går og kigger på pigerne nu, for nu er jeg næsten i stand dertil (til at gifte mig). Hvad, lille Elna, hvad min dejlige rose?

Sprogprøver.

Lidøn Ælna.

1.

*Go awtan, lidøn Ælna, goðs¹⁾ fred,
go awtan, min dajlia rosa!
a goðaŋ haŋ vel fraja, ja veð,
mæn tawstuiŋ, vastu jo²⁾ toza.
te ofröl de lakar væl snærara, du,
en kåna — de bler nåk får sila;
mæn ja går å skærnar på piблana nu,
får ja e på nå nu så viла.
va, lidøn Ælna,
va, min dajlia rosa?*

2.

*gak du man³⁾, lidinj Tärköl, frambi!
ja inar, ja tariŋ, ja toza!
ja mánta måson jårað, fâ(r)di
du druðas å çnakar åm rosa?
haŋ e væl ej goða så gamalør nu,
så grojuer sad⁴⁾ å så cwægør;
mæn goðaŋ e bønø, uðbyýara du,
var du man så stroñkør å strægør!
naj, lidinj Tärköl,
naj, ja ekønan toza!*

¹⁾ sædv. *gus.*   ²⁾ sædv. *ju.*   ³⁾ sædv. *mæn.*   ⁴⁾ *sad* og *sað* se under ad., Esp. s. 2.

2. Gå du kun forbi, lille Torkel! Jeg frygter, at jeg tager ham, jeg tosse. Jeg må altså ikke gøre det, fordi du skærmer og snakker om rose? Han er vel nu så gammel en gubbe, så tung-sindig og så svag; men gubben er bonde, du husmand, vær du bare så strunk og knejsende! Nej, lille Torkel, nej, jeg er ikke nogen tosse.

3.

Men hviss ded nya hused du så,
Jà nu hår, min deilia rosa!
Hvor gröna rou å arter di stå,
Du va'nte så grajn på'ed, tosa!
På tijlled går hönna å doua så fro,
I hoddan stå torru å skryna,
Å gaddelit milk gjer i kjitan min ko,
Jà to har å brua te dyna.
Hvad, liden Elna,
Hvad, min deilia rosa?

4.

I åns ejn netter går, du, jà så, —
Å sástuijn, sástu'kje tosa, —
Ejn grajner hawa, hvor jà kajn gå
Blant lillia, nellika, rosa.
Å gubbajn har ávijl, har hvedde å lin,
Har följer å folla, der vrönna,
I krödda gå gamstajna, gåser å svin
Å lamsijn, når fären di önna.
Nei, lidijn Thorkjel,
Nei, jà e'kje nân tosa.

5.

Men housar du'kje, Elna, då vi
Va bælla, min deilia rosa?
När Thorkjel då kom gånes frambi,
Du pikkad' på ruan, din tosa.
Vi gångad', vi sånge, vi läjte sjylsjyl,
Å jà va nokk bobba, jà troer;
På kjälka vi ågte jo ner au hvar jyl,
Fikk' hönnu å palthäst å moer.

---

3. Men hvis du så det nye hus, jeg nu har, min dejlige rose!
hvor rug og ærter står grønne, var du ikke så fin på det, tosse!
På loftet går høns og duer så fro, i udbygningen står tørv og
rodtræ, og tilstrækkeligt mælk giver min ko i spanden, jeg har
uld og hør til dyne. Hvad, lille Elna, o. s. v.

4. For nylig så jeg en net gård, du, og så du den, sagde
du ikke tosse; en fin have, hvor jeg kan gå blandt lilje(r), nellike(r),
rose(r). Og gubben har æbletræ, har hvede og hør, har unghopper og

3.

*mæn ves de nya huzøð du så,
ja nu har, min dajlia rosa!
vår gröna raw å arter di stå,
du vantə så grañ påøð, tøza!
på tiøð går heña å dawa så frø,
i håðan slå tåru å skryna,
å gaðølit melk ġer i kiltan min ko,
ja to har å bruua te dyna.
va, liðen Ælna,
va, min dajlia rosa?*

4.

*i áns eñ næter gár, du, ja så, —
å sásstuiñ, sásstukə tøza, —
eñ grañør hawa, vår ja kañ gá
blan(t) lelia, neløka, rosa.
å goðañ har avil, har vedø å lin,
har fœljør å fala, dær vrona,
i krøða gá gamstañha¹⁾, gáðær²⁾ å çwin
å lamsiñ, når fárən di ona.
naj, liðiñ Tárkøl,
naj, ja ekə nan tøza.*

5.

*mæn hawsar duķo, Ælna, då vi
va bæla, min dajlia rosa?
når Tárkøl då kám gānøs frambiż,
du pekað på ryan, din tøza!
vi gāñað, vi sāyø, vi læjts šylšyl,
å ja va nák båba, ja trør;
på kælka vi agtø jo ner aw var jyl,
fik heñu å palthæst å moør.*

¹⁾ § 122, 3.

²⁾ § 123, 5.

foler, der vrinsker; i flokke går spædekalve, gæs og svin og smålam, når fårene læmmer. Nej, lille Torkel, o. s. v.

5. Men husker du ikke, Elna, da vi var børn, min dejlige rose! Når Torkel da kom gående forbi, pikkede du på ruden, din tosse! vi gyngede, vi sang, vi legede skjul, og jeg var nok bussemænd, tror jeg. På kælke agede vi jo også ned hver jul, fik honning og klatkage af moder. Hvad, lille Elna, o. s. v.

Hvad, liden Elna,
Hvad, min deilia rosa?

6.

Ja då var já jo bælli, men nu
E jákje, som tilia, tosa.
Te foul bler lidijn unga jo, du,
Å knoppan så grön bler en rosa.
Hvor hæjllut hvar kvejl, når já fjælstaunijn hör
Ad sjunga å skudan ad nuna!
Te jyl, når i kåna me klokker já kjör,
På ijllarijn gåsen di bruna.
Nei, lidijn Thorkjel,
Nei, já e'kje nân tosa!

7.

Du fæjas svårt, men hårda en stujnn!
Hvad floitar, min deilia rosa,
Ejn fjælstaun forr så sjylla i lujnn?
Hvi kurrar en skuda, din tosa?
Au Thorkjel hajn sång, sadd ver vag-
gan du fro
Hos piblijn me moersa iva,
Mens horrijn språng omna å titad' å lo
Aa gâna å sokker en niva.
Hvad, liden Elna,
Hvad, min deilia rosa?

8.

Hvor já ska, Thorkjel, spo mei, såsnårt
Hon grynkla, dejn lissenosa,
Å vagga, vissa forrna så rårt
Å kjjysa min deilia rosa!

---

6. Ja da var jeg jo barn, men nu er jeg ikke, som forhen, en tosse. Til fugl bliver den lille unge jo, du, og knoppen så grön bliver rose. Hvor hyggeligt hver kvæld, når jeg hører nattergalen synge og ringduen kurre! Til jul når jeg kører i kane med bjælder, bruner de gåsen på ildstedet. Nej, lille Torkel, o.s.v.

7. Du har sådan hast, men tøv et øjeblik! Hvad fløjter, min dejlige rose, en nattergal for så silde i lunden? Hvi kurrer en

*va, liðen Ælna,
va, min dajlia rosa?*

6.

*ja då va ja jo bæli, mæn nu
e jakð, sám tilia, toza.
te fawl bler liðiñ oja jo, du,
å knápan så grön bler en rosa.
vår hælut var kvæl, når ja fjælstawniñ hör
å šona¹⁾ å skuðan å nuna!
te jyl, når i kana mæ klákør ja kör,
på ilariñ gázan di brunna.
naj, liðiñ Tárköl,
naj, ja ekənan toza!*

7.

*du fæjas swært, mæn hælda en stoñ!
va flájtar, min dajlia rosa,
eñ fjælstawn fär så sila i loñ?
vi korar en skuða, din toza?
aw Tárköl hañ såñ, sað²⁾ ver vagan
du frø
hos piblin³⁾ mæ moørsa iva,
mæns hæriñ språñ åm-na å titad å lo⁴⁾
å gæna å sákar en niðva,
va, liðen Ælna,
va, min dajlia rosa?*

8.

*vår ja ska, Tárköl, spø maj, så snært
hon greñklar, dañ lisøna toza,
å vaga, veza fär-na så rært
å kesa min dajlia rosa!*

¹⁾ § 33,1. ²⁾ nu alm. såð, § 175, b. ³⁾ § 129, 2 c. ⁴⁾ Efter rigssproget, se § 180 sl.

ringdue, din tosse? Også Torkel han sang (vilde synge), hvis du sad fro ved vuggen hos pige med moders øje, mens drengen sprang om hende og tittede og lo og gav hende en «nive» af sukker. Hvad, lille Elna, o. s. v.

8. Hvor jeg skal skynde mig, Torkel, så snart hun klynker, den lille tosse, og vugge, visse for hende så rart og kysse min dejlige rose!

Men då, når ed kvejles å månajn
gjorr lyst,
Ska horrijn me dei ria rânsa
Å sannsâger höra om båsa å vyst:
Nu veddu min lönlia tânsa.
Nei, lidijn Thorkjel,
Nei, jà e'kje nân tosa!

J. C. S. Espersen.

Sjökarijn.

1.

Skudan hon vaggar på brusenes sjö;
Seilen i toppijn! å lana mann bråga,
Strammen i sjöden, di slingra så slåga,
Hasken i vanten, deroppa stân råga,
Höden frå mersen ad hvislenes sjö!

2.

Forra på boiden der vad väl så sjönt:
Månajn hajn titada ner idi väjllen,
Stjärnarna blyjnkjada häjllut i kväjllen,
Gamstajna, lamsijna bissad' båg fjäjllen,
Bajtuer gåsa hajn nipada grönt.

3.

Hjemma, jà housar, som horra jà sång
«Visseli-roa» forr fârsa dejn ljilla;
Ud idå bakkajn der serlad' en kjijlla;
Vanned i kjitan om awtanijn sjilla
Hente vi bälla der mångijn ejn gång.

Men da, når det aftnes og månen gör lyst, skal drengen med dig ride ranke og høre æventyr om «busseko» og «vovhund»: nu ved du min lönlige tanke. Nej, lille Torkel, o. s. v.

Sømanden.

1. Skuden hun vugger på brusende ø; sejlene i toppen! og lad hende kun brage; stram i skøderne! de slingrer så slappe; klatre i vanterne! stå ranke deroppe! tru fra mersene ad den hvislende ø!

*mæn dā, når øð¹⁾ kvæl̄es å mānañ
 ġār lyst,
 ska hāriñ mæ daj r̄ia rāŋka
 å sansagər höra åm båsa å vyst:
 nu ved du min lənlia tāŋka.
 naj, liðiñ Tārkəl,
 naj, ja eķə nan toza!*

Šökariñ.

1.

*skuðan hon vagar på bruzenæs šög;
 sajløn i tāpiñ! å laña man bræga,
 stramøn i šøðøn, di ćleŋra så ćlaga,
 haskøn i vantøn, dæråpa stān ræga,
 høðøn frå mærsøn a(ð) veglønæs šög!*

2.

*fāra på bājdøn dær vgø vøl så šønt:
 mānañ hañ tītaða nēr idi vøløn,
 skærnarna blyňkaða hæl̄ut i kvæl̄øn²⁾,
 gamstañja, lamsiñja bezøð bag fjæl̄øn,
 baſtuør gāza hañ nípaða grønt.*

3.

*jema ja hawsar sám hāra ja sāñ
 «vez̄lī-roa» fār farsa dæñ līla;
 uð idā baķañ dær serlað en kīla;
 vanøð i kītan åm auctaniñ siłā
 hænts vi bæla dær māŋiññ gāñ.*

¹⁾ rettere når de. ²⁾ § 115,1.

2. Forhen på bøjden der var det vel så skönt: månen den tittede ned i (kilde)vældene, stjærnerne blinkede venligt i kvælden, spædekalve, smålam bissede bag fjældene, gråbroget gase den nippede grønt.

3. Hjemme, husker jeg, sang jeg som dreng «visselulle» for faders den lille; ud af bakken der rislede en kilde; mangen en gang hentede vi børn der vandet i spanden om aftenen silde.

4.

Fjælstauna sånge så nett på dejn lén;
Uda i lykkjan der hoppada vivan,
Horrijn språng ætte me salted i nivan;
Göbbajn saddr grujnnu'r å smakkad' på pivan;
Karijn å peian di fæggjad's i rën.

5.

Årtelit vad au i krakk å i vång:
Blakka på Baska så fæslian stångad',
Kjyrihn hajn bromlad', s'ad klöpparna rongad',
Horrana follajn på bakkana fångad',
Lydes, når piblijn sitt «Hådriv hjemm» sång.

6.

Tilia horrijn va oppa hvar mårn,
Haskada vijlter i æjarnes toppa;
Röddajn hajn sjæwlde forr skudan deroppa,
Å så lemydier kujnne hajn hoppa
Ner frå di gringer på trappan ver darn.

7.

Aldri så hæjlua pibla jà så
Som di der hjemma, ja ded må jà sajna;
Vissa som pijnnstagg, som sjijnnara grajna,
Råga som pila å starka som majna, —
Bärstans ad jà en å dom kujnne få!

8.

Men dânte livæl jà byta vill nu:
Seilen di romma på slörenes skuda,
Touen di piva, å stormana tuda,
Sjöna di trawa så hjemska hæruda;
Ja, ded har fasa, ja slöra mann du!

J. C. S. Espersen.

---

4. Nattergale sang så net på den led; ude i lykken der hoppede viben, drengen løb efter med saltet mellem fingrene; gubben sad eftertænksom og bakkede på piben; karlen og pige kærtegnedes i «renen» (hækken).

5. Morsomt var det også i ungskov og i vang: Blakke stangede så forskrækkelig på Baske (den gråblakkede ko), tyren han brummede, så at klipperne rungede, drengene fangede folen på bakken, lyttede, når pige sang sit «Hadrvit hjem».

6. Tidlig var drengen oppe hver morgen, klatrede vilter i

4.

fjælstawna så^η så næ^t på dæ^j len;
uða i ly^kan dær h^apaða vⁱván,
 h^arí^j spráⁿ æt^ø mæ salt^ød i nⁱván;
 g^ebaⁿ sað gro^ðu^(ø)r á cma^kað på pⁱván,
 k^griⁿ á pajan di fæ^juðs i ren.

5.

art^ølit vað aw i krak á i v^an^η:
 blaka på baska så fæzlian ståⁿað,
 kyri^j haⁿ brå^mlað, sa^(ø) klepárn^a råⁿað,
 h^aran^a få^laⁿ på bakana fåⁿað,
 lyðøs, når pⁱblí^j set «h^adriv jem» såⁿ.

6.

*tⁱlia h^arí^j va ðpa var m^an,
 haskaða vi^{lt}er i æjarnøs tåpa;
 reðaⁿ haⁿ šæwld^a fár skuðan dær^øpa,
 á så lemydiðr koⁿø haⁿ h^apa
 ner frå di gre^jor på trapan ver d^arñ.*

7.

*alri så hæl^ua pⁱbla ja s^aå
 sám di dær jem^a, ja d^eð må ja saⁿja;
 vesa sám pi^jstag, sám si^jara gr^anja,
 ræga sám pⁱla á starka sám maⁿja; —
 bærstans a ja en á dám koⁿø f^a!*

8.

*mæn dånt^a livæl ja byta vel ny:
 sajl^an di rå^ma på c^lörønøs skuða,
 tæv^an di pⁱva, á stármana t^yða,
 šöna di tråwa så jemska hæruða,
 ja, de^(ø) har faza, ja c^lögra man du!*

egenes toppe, reden ødelagde han for ringduen deroppe, og så smidig kunde han hoppe ned fra rækværket på trappen ved døren.

7. Aldrig så jeg så vakre piger som dem der hjemme, ja det må jeg sande; vevre som hundestejler, nydelige som sommerfugle, ranke som pile og stærke som mænd, — bare at jeg kunde få en af dem!

8. Men jeg vil da nu alligevel ikke bytte: sejlene de fyldes («rummer») på den ilende («slørende») skude, tovene de piber, og stormene tuder, sørerne de traver så barske her ude; ja, det kan forslaa noget, ja stryg du bare af sted!

Vawtəhåriň.

1.

De(ð) e då nað färpiñenæs
å gå å vawta kvæjød,
å ner mæ mar(n)mål kåma di
entø inu så fæjød.
ja synæs de va baſla gjort
å lœva ner te håríň,
di koñø viža pibøliň
astæ mæ mæðakåriň.

2.

haj! blaka då, vår ska du hæn?
å çwårtskærn, vetu væna!
di sakermænskæns reñkarna!
ja ska nu hæn å ġena.
de(ð) va då nað färpiñenæs,
ja c̄lo miñ aŋkæl å maj!
se blaka å dæñ kyrkaliň,
nu vel di lœva frå maj.

3.

se nu dæñ gamla rörygjan!
nu mar hon hæn a(ð) kørnæð;
se de va rat, ja ramda-na
jo¹⁾ liž met på hornæð.
fik ja-na fat, ja skołø cла
alt va ja koñø magta,
fär de(ð) färkæna di sku aw,
når di (e)ntø vela ajta.

¹⁾ ju.

Vogtedrenge.

1. Det er da noget forbistret at gå og vogte kvæget, og ned med davre kommer de ikke endnu så snart. Jeg synes det var snart gjort at løbe ned til drengen; de kunde vise(sende) pige afsted med madkurven.

2. Hej, Blakke da, hvor skal du hen? og Sortstjærn, vil du vende! de forbandede høveder! jeg skal nu hen at genne. Det var da noget forbistret, jeg slog min ankel af mig! Se Blakke og den tyrekalv, nu vil de løbe fra mig.

3. Se nu den gamle «Rødryg», nu vader hun ind i kornet; se det var ret, jeg ramte hende jo lige midt på hornet. Fik jeg hende fat, skulde jeg slå alt hvad jeg kunde magte; for det fortjener de s'gu også, når de ikke vil lystre.

4.

*naj, mǣr(n)målø̄d fårgløma di,
de(ð) går di aw så ota;
ja kōn nåk veða, klåkan e
eñ helu awər åta;
ja hon e kanše awər ni,
ja dǣð) e hon tevesa,
ja se mæn, se! ja sǣ-øð¹⁾ nåk,
nu bǣgyða di å beza.*

5.

*mæn voðan bøliñ ska ja nu!
di beza alvrajna,
å nár iñ så har ed snes kör,
eð mer iñ eñ kōn ajna.
háldaj! ja trøðer lívæl²⁾ a
di beza ner a(ð) damiñ,
så går ja iñ å fár nuñ mæð;
stán dær nu alsvamøn!*

J. P. Møller.

En ny, sårjeli kærlihæðsvíza á färfatariñ te «væwtaháriñ».

1.

*en víza vel ja šø̄ga, — ja dæktar iñjed vas —
hon halnar³⁾ ám Malena, maj sæl å lá̄na Mað;
fär dī har bårød dám að imod maj sám nað pak,
vårawær ja e kåmiñ så styt i falkasnak.*

¹⁾ sædy. ²⁾ eller levæl. ³⁾ sic, alm. for hanlar.

4. Nej, davren forglemmer de, det gör de også så ofte; jeg kan nok tænke (vide), at klokken er en hel del over otte; ja den er måske over ni, ja det er den tilvisse, ja se kun, se! jeg sagde det nok, nu begynder de at bisse.

5. Men hvordan pokker skal jeg nu! De bisser allevegne, og når man så har en snes kør, er det mere end én (man?) kan overkomme. Halløj! jeg tror alligevel, at de bisser ned ad dampien til, så går jeg ind og får min mad; stå der nu alle sammen!

*En ny, sorgelig kærlighedsvisse
af forfatteren til «Vogtedrengen».*

1. En vise vil jeg synge, — jeg digter intet vås, — den handler om Malene, mig selv og lange Mads; for de har båret sig (dem) ad imod mig som noget pak, hvorover jeg er kommen så stygt i folkesnak.

2.

*de va nu aῆda piῆes i Ȱlgiѣd ifjor,
ja hawsar- d så  evant, vi sa ¹⁾ i n g d for
u ²⁾ p  d v  senra lo i    s vt  v s e  p el,
ja kan e tril fira, de  m ga da³⁾ så v el.*

3.

*vi va e  helu k ra,   p j r va d r folt,
  d eriblan va en, s m va r ejti jes   st lt:
de va min gamla k r st Mal na, — ja, ni ved
d  i de mi sta, a de va t m lit p  gle .*

4.

*m n nu ska ja f rt la  fr  f stan   te sist;
u  sk d nu,  entan s  de e gal d  l  vist; —
m n, nu , de va  il d, e( ) gran   len ja k m,
ja e li  v ral z r   snakar ro m n m .*

5.

*s  drak vi toltre sypa,   pajarna f k m j ,
  M s  ik s  f rm t m  e  talrek ve br ;
m n s  k m H lj r sp l ma  fram m  sin f l ,
s  k m di m  e  fj eri , ha  sk l  ha te st l.*

6.

*ha  g  saj te   sp la, s  ble  d r r t e  h p;
m ns k m ja h n te b lk j , d r kr ta da ja  p
p  st ch d, f r ja synt s, a ja va n g d ful,
  d em  t n t  ja   ta maj e  li i  n l.*

¹⁾ s dv. s d .   ²⁾ for u d .   ³⁾ s dv.  m g t .

2. Det var anden pinsedag i  lgildet ifjor, jeg husker det s lige, vi sad i noget f r u de p  den s ndre lo og delte os en p l, ja m ske tre-fire, det smagte s  godt.

3. Vi var en hel del karle, af piger var der fuldt, og deriblandt var en, som var rigtig p n og stolt; det var min gamle k reste, Malene, — ja I v d da i det mindste, at det var temmelig p  gled.

4. Men nu skal jeg fort lle det fra f rst og til sidst; ud skal det nu, enten det s  er galt eller klogt; — men, nu, det var gildet, jeg kom et gran af vejen (leden), jeg er lidt forstyrret og snakker rundtenom.

5. S  drak vi to-tre snapse, og pigerne fik mj d, og Mads gik s  stolt (fermt) med en tallerken hvedebr d; men s  kom Holger spillemand frem med sin f l, s  kom de med en fj rding, han skulde have til stol.

6. Han gav sig til at spille, s  blev der ret en hoppen; imedens kom jeg hen til mellemv gg n, der kravlede jeg op p  st n get, for jeg syntes, at jeg var noget d s ig, og derfort nkte jeg at tage mig en lille lur.

7.

*ja haðə dåntə liȝðə dæråpa næð kvat̄er,
fåriñ ja hōrə dær kåm et pār goven̄er fl̄er:
de va Mas å Malena, di haðə ȝenaðs åm
å gā dæråp i stañ får å ta en roȝ̄enåm.*

8.

*ja råkaða maj ik̄ə, ja dājdə får å se,
ja tæȝtə: de e majta, va d̄i vel ta dām te;
mæn ja ska saj, ja haðə en liðən tæwa p̄ḡ,
å s̄å vað iñjiñ¹⁾ oñjer, ja s̄aw mæst rætað fr̄å.*

9.

*de vārdə dåntə læñðə, snart vawnadə ja ðp̄,
får de di ȝorə maj eð fārdæwlað styt spelip̄;
eñ tøta øðernæl̄r di lāks hæn p̄ð maj smēð,
ja bleð mæst tåkaløȳr — ilæl̄ då, vår di b̄ed.*

10.

*så iñjan ja kåm n̄er, så va d̄i alt dāra vaj,
å ja vantə te siñs me å ȝāra næð stâhaj,
naj, ja ȝik rætað jem að, ja vâk̄ə då i stan
å dy maj får a ju mina iv̄en sto i van.*

11.

*ja tæȝtə mæst å sæñt maj — ja, de e ræjti s̄ant —
mæn, dæm̄ə, hæn te māzañ dær va så dæwla lant;
ja tæȝtə aw å hæñt maj, mæn haðə iñjiñ klawn,
å æm̄er kåm eð får maj dæñ skars Malenans nawn.*

¹⁾ rettere iñðð.

7. Jeg havde da ikke ligget deroppe noget kvartér, förend jeg hørte, at der kom et par godvenner fler: det var Mads og Malene, de havde enedes om at gå derop i stedet for at tage en dans («rundtenom»).

8. Jeg rokkede mig ikke, jeg døjede for (det kneb for mig) at se; jeg tænkte: jeg gad vide, hvad de vil tage sig (dem) til; men jeg skal sige, jeg havde en lille rus («tæve»), og så var det intet under, at jeg næsten lige straks faldt i sövn.

9. Det varede da ikke længe, snart vågnede jeg op, fordi de gjorde mig et bandsat stygt puds («spilop»); et bundt brændenælder smed de «lukt» hen på mig, jeg blev næsten ude af mig selv — ejda, hvor de bed.

10. Så inden jeg kom ned, så var de alt (gået) deres vej, og jeg var ikke til sinds (med) at göre noget ståhej. Nej, jeg gik lige hjemad, jeg var ikke da i stand til at dy mig for at jo mine øjne stod i vand.

11. Jeg tænkte nærmest på at (have) druknet («sænket») mig — ja, det er rigtig sandt —, men, hvad skal man sige? hen til mosen var der så pokkers langt; jeg tænkte også at (have) hængt mig, men havde ingen ende reb, og immer kom det for mig den skarns Malenes navn.

12.

så kām ja te å tǣx̄ka på gamla goa tiñ,
å gæ maj te å tuða, de lætə på met siñ.
ja tǣx̄ta på de fästa, hon kām på dǣxa len,
vår hon får mina iv̄en va næt å šær å ren,

13.

så frak å så bønemæn, så hypen å pájs påð,
å de så gårsæns fálk, ja, å flera, såm dær såð;
hon kōja brȳga, brā̄ja, ja góra malt å fro,
hon kōja kœlna, faja, re oñja gât å to.

14.

*ja tǣnte på dǣn ɔtan, vi fäldeſ əð te bȫn
(nǣd hær əð sajta på saj, ēn fæſtənəs hör gȫn);
ja spø̄re: «vetu var̄a min kåna?», hon sa «jø̄n.
så vað så lǣja fram, vi va kærəſtər vi to.*

15.

*ja tǣn̄t̄ på ēh mǣn̄, ja kâm gân̄as dær frambi,
ja sâ̄ liô iñ̄ âm pørtiñ̄, hañ̄ vant̄ tæpt̄ idî;
ja haðð iñ̄a stœ̄rðr ð gík ijǣn̄ mæst strājs,
ja skoł̄ hâ̄ et ærn̄a uræt̄ te máltidaj̄s.*

16

hon så maj å kåm uð å sa: « Sörn, du e så bra,
når bæra du vel kåma hærhið eð grán ista,
ðam ojarnati góerna, — kåm bæra nágðrapt,
di sæl ta a marken, de skant ble så knapt.

12. Så kom jeg til at tænke på gamle gode ting og gav mig til at tude, det lettede på mit sind. Jeg tænkte på det første, hun kom på denne led, hvor hun for mine øjne var net og skær og ren.

13. så rask og så behændig, så knibsk og fin på det, og det sagde gårdenes folk, ja, og flere, som der så det; hun kunde brygge, brænde (brændevin), ja lave malt og mæske, hun kunde lægge i kakkelovnen, feje, rede godt seng («under») og vaske.

14. Jeg tænkte på den morgen tidlig, vi fulgtes ad til byen (noget har det sagtens på sig, når man fastende hører gøgen); jeg spurgte: «vil du være min kone?», hun sagde «jo»; så var det så lige frem, at vi var kærester vi to.

15. Jeg tænkte på en morgen, jeg kom gående forbi; jeg så lidt indenfor porten, den var ikke lukket i; jeg havde dårlig tid og gik næsten straks, jeg skulde have et ærende udrettet til davretid.

16. Hun så mig og kom ud og sagde: «Søren, du er så rar, når du bare vil komme herhid en smule i aften, ved midaftenstid gjerne — kom bare noget rapt; de selv (ø: husbond og madmoder) tager på besøg, det skal ikke blive så knapt».

17.

*ja kåm då, mæn hel siła, ja skoł̄ syzla fāst,
ha awtansmåł̄ø aw, fār ja kæntø fār miñ kåst.
då ja så kåm, så lå hon, mæn stersdarn sto på klæm;
så ſik ja ij̄ — åm øtan så fnataða ja jem.*

18.

*de vak̄ø så ræt ræjtit — å livæl ja kåm ijæn,
ja inu øgan-iňø-va ja snæjtø maj dærhæn,
fār hon va nu så sleskøn, — va koýø ja så teø?
å ja, miñ arma stakkal, ja skoł̄ laðna bleø.*

19.

*alt soðant ſik ja å tæñtø awør på på vœñ;
då ja så kåm i portiň, ja stårtø åp i slæñ.
ja sœwnaða, saw awør, te klåkan va mæst tål,
då gl̄ø gársøns falk va åm maj me sty å gæl.*

20.

*de vantø artit, mæn de bler sajta var inu:
åm fastølan, ja ïnar, hon påtiň slår itu,
å hon har sajt te Iňør, vi haðø te å la,
a iňiň aňiň färøð ska stå iň stakals ja.*

21.

*ja hær øð kesamt fār maj, såm ni nu nåk hær hört,
å e så hærmsø påðø, ja maj skoł̄ lað fārfört.
haðøka vað de stæñðø, så vagð ju ikø var,
så skoł̄ ja hat tøðna såm eñ galantør kar.*

17. Jeg kom da, men helt silde, jeg skulde passe kreaturerne først, have aftensmaden også, for jeg tjente for min kost. Da jeg så kom, så lå hun, men køkkendören stod på klem; så gik jeg ind — tidlig om morgenens så listede jeg hjem.

18. Det var ikke så ret rigtigt — og alligevel kom jeg igen, ja endnu forrige uge sneg jeg mig derhen; for hun var nu så slesk, — hvad kunde jeg så for (til) det? A ja, jeg («min») arme stakkels, jeg skulde have ladet hende være («blevet»).

19. Alt sådant gik jeg og tænkte over på på vejen; da jeg så kom i porten, styrtede jeg op i slæden. Jeg faldt så i sövn,sov over, til klokken var næsten tolv, da alle gårdenes folk var om mig med støj og råben.

20. Det var ikke morsomt («artigt»), men det bliver sagtens værre endnu: ved fastelavn, frygter jeg, slår hun potten itu, og hun har sagt til Inger, som vi havde til at læsse, at ingen anden skal stå (svare) for det end jeg stakkels.

21. Jeg har det bedrøveligt (det ser bedr. ud) for mig, som I nu nok har hørt, og er så harmfuld over at jeg skulde lade mig forføre. Havde det ikke været det stænge, så var det jo ikke værre, så skulde jeg have taget hende som en galant karl.

22.

så øta har ja onraðs på vår di kåm dæråp,
får daðsarna på lgið di måtə då sajt ståp;
mæn dær va nåk iñ åpgåñ frå fårahuzød å,
å seðen eñ sám Mas snusar nåk i var en vrå.

23.

nu slutar ja min viza å sajer jør gonat;
ni séñ nåk ja har fåð toltre påflør i miñ hat.
di fík ja dæñ natøn, ja stártə åp i slæñ;
dæñ koñø vi aw ÿærna te då hat idå væñ.

J. P. Møller.

Halstøðiñ.

1.

«Hör Aelsø, ja vel ÿøvta maj,
å dærsåm du vel ha maj,
så veð ja døð mæ sant å saj,
a jántə ska bædra daj.
ja hár eñ dajlí sølståv, ja
har arað æte mør,
dæñ ska te jagawa du ha,
hañ e pøn å gør.

2.

ja kañ gå yða får eñ kar,
de tår ja ÿærna saja,
får dær ska iñiñ ÿåra nar
uðå maj på å maya.

22. Så ofte har jeg undret mig over, hvorledes de kom derop, for danserne på loen de måtte da (have) sagt stop; men der var nok en opgang fra færehuset af, og sådan en som Mads snuser nok i hver en vrå.

23. Nu slutter jeg min vise og siger jer godnat; I ser nok, jeg har fået to-tre buler i min hat. Dem fik jeg den nat, jeg styrtede op i slæden; den kunde vi også gærne (have) haft af vejen til da.

«Halvstødingen» (den halvvoksne dreng). (Mjøl 2de Karl)

1. «Hør, Else, jeg vil gifte mig, og dersom du vil have mig, så ved jeg det med sandhed (sandt) at sige, at jeg ikke skal bedrage dig. Jeg har et dejligt sølvstob, jeg har arvet efter moder; det skal du have til fæstensgave, og det er pænt og godt.

2. Jeg kan göre fyldest for en karl, det tør jeg gærne sige, for der skal ingen göre nar af mig på at meje.

*ja sændə¹⁾ aw te Nels ifjør,
sa hañ fik qnt i mawañ;
åm otara hañ ÿår saj stor,
så ska ja ræjti lawañ.»*

3.

*“dæñ staviñ, såm du grotar ă,
vel jakø eñgåñ aja;
behåliñ sæl å drek idå,
når dus ska uð å maja.
de eka stort å skræpa ă,
a Nels fik qnt i mawañ;
møen taks-vært vað, ifal saj sæ
du vilø ta å lawañ.*

4.

*naj, ja har hört å troer aw
du e — såm falk di saja —
eð sakermænska skåbatraw,
såm eð vær å aja.
du måtø ræjti hæra daj!
du kañkø hæra sajsiñ!
å seðniñ vel ýevta saj!
jo, dær ble ræjti ajsiñ.»*

5.

*“ja veð nåk, Ælsø, værfår a
du bler så kært får hålø;
de e, får du å Nels ni va
ifjør i hæurragålø²⁾.*

¹⁾ se Holms till. s. 491.   ²⁾ se E. s. 109 goll.

Jeg stak også kornet op hos Niels ifjør, så at han fik ondt i maven; om han oftere gör sig stor, så skal jeg rigtig behandle («lave») ham.»

3. «Det stob, som du praler af, vil jeg ikke engang eje; behold det selv og drik deraf, når du skal ud at meje. Det er ikke stort at skynde af, at Niels fik ondt i maven; men tak værdt var det, i fald (hvis det faldt sig så, at) du vilde tage og kurere («lave») ham.

4. Nej, jeg har hørt og tror også, at du er — som folk de siger — et nederdrægtigt drog, som ikke er værd at eje. Du måtte rigtig (kunde rigtig have grund til at) være stor på det! Du kan ikke skærpe leen! Og sådan en vil gifte sig! Jo, det blev en net redelighed!»

5. «Jeg ved nok, Else, hvorfor at du bliver så kort for hovedet («hullet»); det er, fordi du og Niels I var ifjør i havregulvet.

*di anrø sør, a du mæst lå
å hǣjaða áp aðiñ;
mæ daj de skråvøð vaju/då   □ hajn
nað falia bølgðiñ.»*

6.

*«nu bler du ju plaserliør
å ræjti kár i snuðan,
mæn þem du haísr din plaser
å bærna nér te Stuðan¹⁾;
te Bajnta, såm du ýðr så á,
ja, aél te Boł Futa;
dær, veð ja, hær du æmørað
en fájø tiñ å nýta.»*

7.

*«så, dæwliñ aw reger i deð!
væm, kañ ja ikø veða,
har levøð daj i snuðan mæð,
ja, genem Stuðans leða
jalp Bajnta mæ en kíta van;
hæn te vås kåm Boł Futa;
mæn de e lájn, a ja iblan
hær hat nað dær å nýta.»*

8.

*så gyk hañ gnaðriør siñ vaj,
hon ga saj te a grína
å lev så jem å spøðø saj,
fårtaltøð får Krestina,*

¹⁾ hunkönsdannelse til *Stuðiñ* «studen», der må forudsættes at være eller have været øgenavn for hendes mand; jf. § 132.

De andre sagde det, at du mest lå og hang kælen op ad ham; med dig var det skrog jo da noget farlig plaget.»

6. «Nu bliver du jo morsom og rigtig kry på det, men gem du hellere din plasér og bær den ned til «Studens kælling», til Bente, som du gör så meget af, ja, eller til Boel Fute; der, ved jeg, har du jævnlig en lille ting at nysle med.»

7. «Så, djævelen regere også i det! Jeg kan ikke vide, hvem der har løbet dig i næsen («snuden») med det, at jeg hjalp Bente gennem «Studekællingens» gærdeled med en spand vand; hen til os kom Boel Fute; men det er løgn, at jeg iblandt har haft noget der at nysle med.»

*vøðant hon haða døtiň å;
mæn spe kaň tis nák kåma
får spåtar's ajøn dár; de må
vi ståpa i vår låma.*

9.

*får sín, då toltre år gík hæn,
hon tøza va å tauiň,
eð kræjølsæ vað, vår haň kåm,
å ilá fanøns dæwiň.
då fík hon ræt får ilá söð,
haň oýdøna knap mædiň,
haň drøvna uð, hon lå i höð
å græð, hon skoð taðiň.*

u ráð

J. P. Møller. x)

8. Så gik han gnaven sin vej, hun gav sig til at le og løb så hjem og skyndte sig, fortalte det til Kristine, hvordan hun havde fejet ham af. Men spe kan tidsnok komme for spotterens egen dør; det må vi stoppe i vor lomme.

9. For siden, da to-tre år gik hen, var hun tosse og tog ham. En krakiler var han («det»), hvor han kom, og grumme fandens doven. Da fik hun lön som forskyldt («ret for dårlig sødent»); han undte hende knap maden, han drev hende ud, hun lå i høet og græd over, at hun skulde (have) taget ham.

Y J. P. Møller, København, f. 7 i Petersens 5/5 1818,
med tilslag 1893.

Tilføjelser og rettelser.

S. $\langle 5 \rangle^{14}$ tilføjes: Her skrives $\textit{æl}$, $\textit{ən}$, $(\textit{ør})$, også hvor lyden strængt taget er stavelsedannende $\textit{l}$, $\textit{n}$, $(\textit{r})$.

- — 6 $\textit{biñr}$ læs $\textit{tyñr}$
- $\langle 15 \rangle^5$ $\textit{ÿare}$ læs $\textit{ÿarə}$
- $\langle 18 \rangle^7$ efter $\textit{bråñ}$ tilføj: (også $\textit{bråñ}$)
- — 13 $\textit{åŋa}$ læs $\textit{fåŋa}$
- $\langle 19 \rangle_{16}$ $\textit{å}$ læs $\textit{å}$ en å,
- $\langle 21 \rangle_2$ (s. $\langle 7 \rangle$ f.) læs (s. $\langle 4 \rangle$)
- $\langle 26 \rangle^{11}$ $\textit{he(ø)r}$ læs $\textit{he(ø)r}$
- — 13 $\textit{føð-er}$ læs $\textit{feð-ør}$
- $\langle 27 \rangle^1$ $\textit{hæli-er}$ læs $\textit{hæli-ør}$
- $\langle 28 \rangle^9$ $\textit{jörne}$ læs $\textit{jörnə}$
- $\langle 34 \rangle^3$ 1) når .... udfaldet, læs 1) efter $\textit{a}$, $\textit{å}$, $\textit{æ}$, $\textit{e}$, $\textit{ø}$, ved oprindeligt sammenstød eller ved bortfald af en mellemstående medlyd,
- — 5 tilføjes: derimod ikke efter $\textit{o}$, $\textit{u}$, $\textit{i}$, $\textit{y}$, som $\textit{mør}$ moder, $\textit{byr}$ byder, o. s. v.
- $\langle 43 \rangle^{18}$ $\textit{öraða}$ læs $\textit{öraða}$
- — 5 undertiden $\textit{å}$ læs $\textit{å}$ (= og) at foran infinitiv, a
- — 4 efter 2. tilføj (med eftertryk $\textit{að}$)
- $\langle 44 \rangle^2$ $\textit{skærna}$ læs $\textit{skærna}$
- — 10 $\textit{vas}$ læs $\textit{vas}$
- $\langle 46 \rangle_{12}$ $\textit{dåza}$ læs $\textit{dåža}$
- $\langle 48 \rangle_{15}$ $\textit{saj-er}$ læs $\textit{saj-ør}$
- — 3 $\textit{bøne}$ læs $\textit{bønə}$
- $\langle 49 \rangle^{15}$ $\textit{vene}$ læs $\textit{venə}$
- — 1 $\textit{to}$ læs $\textit{tø}$
- $\langle 50 \rangle^{10}$ $\textit{sælə}$ læs $\textit{sælə}$
- $\langle 55 \rangle_6$ (*styjt*) læs (*styjt*, *styt*)
- $\langle 57 \rangle^3$ $\textit{Sælaū}$ læs $\textit{Sælan}$
- — 14 efter $\textit{bråñ}$ tilføj eller $\textit{bråñ}$
- $\langle 60 \rangle^{16}$ $\textit{mila}$ læs $\textit{mita}$
- $\langle 64 \rangle_{18}$ $\textit{-ægəl}$ læs $\textit{-ægəl}$
- $\langle 70 \rangle_{15}$ Foran $\textit{vív}$ tilføjes: $\textit{freð}$ og nu alm. $\textit{fred}$ fred, isl. $\textit{friðr}$,
- $\langle 84 \rangle_{19}$ $\textit{skærna}$ læs $\textit{skærna}$
- $\langle 86 \rangle^1$ er i udfaldet foran Islandsk.
- $\langle 89 \rangle^8$ $\textit{varðən}$ læs $\textit{vardən}$
- $\langle 96 \rangle^{20}$ $\textit{kåns}$ læs $\textit{kåns}$

S. {97}¹³ tilføjes efter *Væwøsta*: og af kvindelige navne *Ana*, *Karna*, *Marna*, ef. *Anøsa*, *Karnøsa*, *Marnøsa* (ved siden af de almindeligere *Anøs*, *Karnøs*, *Marnøs*).

- {109} § 154 göres til § 154, 2 og som § 154, 1 tilføjes: En særlig ejeform af tillægsordene forekommer endnu sjældnere end i rigssproget, idet det regelmæssig i forbindelse med det følgende navneord hedder *eŋ fatiør maŋs*, *en fati kānøs*, *et stort ševs*, *nåna fatia maŋøs*; *dær fatia maŋøns*, *kåns*, *de(ð) stora ševøds*, *di styrø ševøns*, o. s. v. Ejeform på -s, foran hvilket et umiddelbart foregående *a* forandres til ø ligesom i navneordene, bruges, når tillægsordet står alene (med underforstået navneord eller brugt som navneord). Dette er dog næsten aldrig tilfældet i den ubestemte form og meget sjælden i den bestemte: *eŋ fatiørs*, *en fatis bøn*, *nåna fatiøs bønør*, en fattig mands, cones bøn, nogle fattiges bønner, *eŋ ræjør maŋs pæŋa e'nts børa iŋ eŋ fatiørs*, en rig mands penge er ikke bedre end en fattigs, *dær e fár-šæl på en ræj kānøs går å en fatis*, der er forskel på en rig cones gård og en fattigs; *dær fatiøs bøn*, *di fatiøs bønør*, den fattiges bøn, de fattiges bønner. Kun når tillægsordet i bestemt form følger efter navneordet, bruges ejeformen på -s regelmæssig som i rigssproget: *Frerik dær stgrøs*, *Garm dær gamløs*, o. s. v.
- {113}₆ § 201 læs § 202
- {123}₂ *fároð* læs *farøð*

BORNHOLMSK ORDBOG

AF
J. C. S. ESPERSEN

MED ET TILLÆG
AF
VIGGO HOLM

A.

Ad, præp., ad (Sk. d. s.; Isl. *ad* = *at*; Sv. *åt*; Nsk. d. s.; sjeldent *at*); d. bruges i det Hele som i Dansken; imidlertid afviger dog Brugen i flere Talemaader, som f. E. ad gå *ad* böjn, at gaae (ud) i Byen i Ærinder, uden noget videre Bibegreb (ja ska *ad* b. lid forst); hedder og: gå *i* b., men dette bruges tillige og meest om den særlige Forretning at gaae Byærinder, gaae i B. for Andre; gå *ad* (ogsaa *i*) marken, gaae ud i Landet, begive sig paa L. i Besøg (hajn e gåjn *ad* Knusker, — op i Knudskersogn), hvorimod *ad* marken *te* o. s. v. blot betegner Retningen; kasta bossmijn *ad* sjöjn (i Havet); ro *ad* s. (se *ro*). Udtrykket *ad sei*, ad sig ø: til Venstre, bruges ligesom d. mods. *frå sei* ø: til Høire, reent adverbialt eller uden Hensyn til det grammatikalske Subject f. E. du ska hojlla *ad sei* (ikke: *ad dei*), du skal holde ad dig (*frå sei*, fra dig); gjäddarna ploies å vännen *ad sei*, männ rouryjggjana *frå sei*. Som adv. og Sammensætningspartikel bruges *ad* sjeldnere; man siger f. E. ikke: höra *ad*, sporra *ad* el. *adsporra*, men: gakk å hör (hør ad)! *sporr* 'jn, spørg ham ad, adspørg h.; ikke: hjälpes *ad*, men h. *te* (til) eller blot *hjälpes* (s. s.); ikke: *adsjilder*, men *fråsjilder*, adskilt (i Almindh.). Af særegne Sammensætninger kunne mærkes: *adsta*, *rättad* (s. ss.). I Stedet for *ad* bruges nogle St. i visse Tilfælde, men selv i disse hverken udelukkende eller saa almindeligt, en Form å, som enten er opstaaet af *ad* ved Bortkastelse af *d* (som ikke sjeldent finder Sted) og Forlængelse af *a* (jfr. å, af), eller den er en Levning af en Form = Nsk. og Sv. *åt*, f. E. (Gudh., Rønne, fl.) ner, opp å bakkajn; vinka, veita å ejn; ejn å gångijn o. s. v. Om å i *åsta* (s. s.) hører herhen, kan der være Tivl. I et eneste Tilfælde bruges dog

å udelukkende for *ad*, nemlig i: *jaunt å* (s. s.). *Ad* (*a'*, å) forbundet med *ijnn*, *ud*, *ner*, *opp* (s. ss.) bruges i Regelen som Præposition; som tilsvarende Adverbium bruges i samme Forbindelser Partiklen *forr* (s. s.).

Ad, conj., at (Isl. *ad* == *at*; Nsk., Sv., Sk. *at*, *att*). Ved Infinitiv bruges meget ofte å i St. f. *ad*: ja va uda å fiska; hon kommer forr å sporra (for at spørge); ligesaa i Sk., Dsk. d. T. og altid i Nsk. (s. Aasen N. O. p. 8. 16; Gram. § 323), naar ikke Partik. *te* bruges. Naar den forstærkende Partikel *så* er gaaet foran i en Hovedsætning, bruges meget hyppigt derefter et *s'ad* el. *s'a* (ɔ: *så ad*, saa at) til blot at antyde en Følgesætning, hvis hele Indhold forøvrigt tilbageholdes i Tankerne (aposiopsis). I denne Forbindelse forstærker saaledes *s'ad* end yderligere det foregaaende allerede ved *så* fremhævede enten Verbums eller Adjectivs eller Adverbiums Begreb: du fajas *så*, *s'ad* (*s'a*) —, du haster saa, saa at (det er forskrækkeligt), du har saadan forskrækkelig Hast; *så* grajner, *s'ad* —, saa overmaade pyntet; *så* hause, *s'ad* —, overordentlig hurtigt. *S'ad* kan ogsaa adskilles fra det ved *så* forstærkede Udtryk f. E. ved et til Eftertryk gjentaget Pronomen: hon e *så* grajn, hon, *s'ad*. I Norge bruges i d. T. *at* ganske paa samme Maade, f. E. det er *saa* varmt, *at* —.

Adsawiju-en-ed, adj. gjerrig, gnidsk, karrig: bådde hajn å hon e forskräjkjelia *adsawena*; form. *af *ad* og *såva* (s. s.); altsaa egl.: som skraber (Alt) til sig.

Adstå (sidste St. beton.) adv. afsted (Gudh.): vittu se, du kajn komma *adsta*; hedder ellers almind. *a'stā*; jfr. *åsta*.

Aftan s. *Autan*.

Aga (å; — *er-te-t*), v. tr. og n. age, kjøre (Sk., Blek. *aga*; Oldsv., Nsk., Isl. *aka*; Dal., Sv. *åka*): *aga* torru, möj; *aga* ätte sjill; *aga* i rijng (s. s.); ja komm *agenes*. Ordet er meget almindeligt; dog høres v. *kjöra* (*kjör-kjöre-kjört*) ved Siden og ofte uden Forskjel; man siger imidlertid alene *aga* på kjälka; *aga* ner (ɔ: ned ad en Bakke om Vinteren paa en Børneslæde); ligesom paa Vestl. (navnlig Rønne E.) *kjöra* i kana (hvorimod s. st. baade *aga* og *kjöra* på slä, — i Slæde). Deraf

Agene (= *kjörene*), n. Kjøren, Kjørsel: ad gjorra ett *agene*; ded e då ett fäslit *agene*; Sv. *åkande* (*körande*), n.

Agerbijnna, f., s. *Bijnna*.

Agerstaggra, f. Benævnelse paa «en mørkebruun, meget

korthalet Markmuus», formod. den samme, som med et ældre Navn kaldes *agerstakka* (s. s.).

Agerstakka (de Thura B. B. p. 10; Skg. p. 55), f., betegner uidentvivl Markrotten eller Fleischers: «den forsynlige Muus, mus oeconomus» (Naturhist. IX, p. 471). *Agerstakkerne* beskrives navnlig hos Thura som et Slags Markmuus, der ere noget større og tykkere end almadelige Muus, graagttige, med en sortebruun Streg paa Ryggen, med korte Haler, meget lavbenede og med bredagtige Fødder. De findes undertiden at have sammensamlet hele Skjepper Byg i Ax under Jorden (hvorf maaskee deres Navn lader sig forklare).

Agersölkje, n. vild Valmue, Kokkeurt, Kornrose; Sk. *agersilke* (Liljebl. Sv. Fl. p. 213). Jfr. *Sölkje*.

Agga (*ar-ada-ad*), v. tr. 1) opegge, opirre (baade Mennerker og Dyr): ja *aggad* iijn, jeg opeggede ham; nu høres og *oppagga*, *agga opp* (ad *agga* ejn hujnn *opp*) = *oppäiggja*, *äiggja opp*, som bruges yderst sjeldent. 2) tilskynde opmunstre: hajn va ijnna å *aggada* mei opp te å gå me sei ad piblamarken (s. s.). Sv. *agga*, v. tr. stikke; opegge, opmunstre; it. *nage*, *pine* (= Nsk. sjeld. *agga*: Helsingl. *acka*). — Et tilsvarende Substantiv mangler Bornholmsken, medens i Sv. haves *agg*, *Nag*; i Nsk. d. s. (= Uro, Ængstelse; Ærgrelse); i d. isl. Litteratur synes *agg* ligerviis at betyde: *Nag* (B. H. oversætter det ved: «rixæ, jurgia», Trætte, Klammeri).

Agger-agg-t, adj. 1) skarp, hvas, bidende: ejn *agger* kniv (Gudh.) it. bidsk, arrig: hujnn e *agger* (p. Vestl., men et gammeldags Udtryk, som man nu gjør Nar af). 2) ivrig, fyrig (Skg.). Dette Adjectiv synes ei at forekomme i de skandinaviske og tydske Sprog eller Dialekter; jfr. Lat. *acer* (*åker*). Samlg. forøvr. adj. *avver*.

Aisjing, m. Tilhold, behageligt Ophold paa et Sted (Vestl.): hajn hadde rätt sijn *aisjing* här, mäns far läwde. Maaskee dannet af Fr. *aise*, Magelighed, Bekvemmelighed.

Ait, ajt, f., s. *Eit*.

Ajl (a)-allt, adj. 2 E. al, alt; pl. *äjle*, alle (Nsk. nordenfj. *aill* el. *ajll*, *ajlle*, men *alt*; Sv. *all*; Isl. *allr*; Engl. *all* utd. *ål*; jfr. Bh. Actst. Nr. 13 p. 15 *aal*): *ajl* mad; *ajl* varden; *ajle* sta, alle Steder; it. adv. *allested*s (Nsk. *allestade*, *allestae*, *alsta*; Isl. *alstadar*). En uregelmæssig Neutrumsform *allte* bruges ofte i Talemaaden: de' va *allte* (ogsaa *allt*) ded, hajn kujnne majta'd

= Dsk. d. T. det var alt det, han kunde magte det. I Sammensætning bruges: **all-** f. E. *allmäktier*, *allti(d)*; **äl-** (ɔ: almindelig) i *al-hora*; *al-vei*, Alfarvei (D. Lov: *Alvei*; Colding Dict. Herlov. «*Aelwei*, via regia» maaskee = *Adelwei*; Jsk. *Aiel-Væi*; s. Molb. D. L. p. 7; jfr. nedf. *al*); **albra-** (gl. gen. plur.) it. *aldra-* (Gudh.) ved Superlativer (= Isl., Nsk., Sv. *allra-*; Tsk., Dsk., it. Nsk. *aller-*) f. E. *allra-* el. *aldrastorsta*.

Ajlestå (første St. beton.), adv., s. *Ajl*.

Ajn (ã; i St. f. *ajnijn*, hvilken Form kun bruges i Gudh.) **-ājnēn-ājnēd**, adj. anden, andet; pl. *andra*, *annra*, andre; best. F. sing. *andra*, *annra*, anden; pl. *andre*, *annre*, andre (Nsk. nordenfj. *annen* el. *annin* o. s. v. med en lignende Bilyd af *i* eller *j* ved *nn*; best. F. *andre*; Sv. *annan*, best. F. *andra*; Isl. *annar* o. s. v.): ejn *ajn* (*ajnijn*) horra; en *ajnen* pibel; däjn *andra* horrijn; di *andre* husen; *ajn* sta, *andra* sta, andet Sted, andre Steder; it. adv. andensteds (Nsk. *anderstade*, *andrestae*; Isl. *annarstadar*). *Ejn ajn* (udtales sædv. *ijn ajn*) 1) en Anden; bruges meget ofte (ligesom undertiden i Dsk. d. T.) om den Talende selv = en Anden, som jeg; mine Lige; man (hvor den Talende mener sig selv), f. E. *ejn ajn* torr ijkke varra så grajner på'd, man tør ikke være saa nøieregnende; paa samme Maade bruges i Angel *enahn* (s. Hagerup p. 122). 2) hinanden, hverandre (alius alium): di hojlla å *ejn ajn*; di amma *ejn ajn* (hedder ogsaa: *hvärandra*, *hvarandra*); Nsk. *einann* (*einanna*) om To; ellers: *kvarannan*, *kvarandre*. Om *ajn* brugt til at betegne den forbigangne Tid s. *Andesgår*.

Ajnелens (sidste St. k. og ubeton.), adv. anderledes (Vestl.); hedder ellers ogsaa: *ajnelēdens*, *ajneledes*, *ajnenledes*, *ajnerledes*; Nsk. *andelein* (hvorom s. Aasen N. O. p. 624), *andeleis*, *anderleis*; jfr. Gottl. hva *lajns*, hvorledes. Dette adv. bruges ofte adjektivisk ligesom i Dsk. d. T. f. E. ejn *ājnēlēns* kar, en anderledes Karl. Af *le* (s. s.).

Ajnstā (første St. beton.), adv., s. *Ajn*.

Akselbär (Nordl.; Vestl.), **aselbär** (Sydl.), n. Axelbær; hedder og *bonarössen* (s. s.); Sv., Nsk. *oxelbär*, *asalbär*. Deraf *aksel-* og *aselbäraträ* (Sv., Nsk. *oxel*, *asal*), Axelbærtræ, sorbus Aria, et paa Bornholm meget almindeligt Træ, som ellers er fremmed for den danske Flora.

Akselivång (Nordl.; Sydl.), **auselvång** (Gudh.), Hanelæg, Ko-

driver, primula veris, baade den gule i Mark og Skov og den rødagtige i Haverne.

Al (â), adj. ægte; bruges kun i enkelte Forbindelser eller Sammensætninger f. E. ejn *al* bone, en ægte Bonde; ejn *al* majn, en rigtig Mand (Gudh.); Sk. *al* d. s. («en *al* bonde» Klingh.). Ordet er, uagtet den eenslydende Udtale, dog neppe af samme Oprindelse som hint ovf. (under *Ajl*) anførte *al*, men snarere at henføre til samme Slægt, som Gottl. *adal*, ægte, ædel, gammel; Dsk. (foræld.) *adel*; jfr. Diplom af 1346 «tolff *athel* Bønder» (Thurah p. 165); Jsk. *ail*, *aiel* («fortrinlig, udmærket god» Molb. D. L. p. 7).

Allara (Gudh. og p. Vestl. tildeels) bruges ved Ytring af Bifald, Beundring o. L.: ded e reiti *állara!* ja ded va *állara!* det er, var meget, mærkværdigt, herligt, superb! (naar man f. E. hører noget Interessant; naar noget Behageligt sættes frem for Een o. s. v.); naj, *allara!* nei, det var meget! Ordet er upaatvivlelig en ældre Form af *allvor*, f. og n. Alvor (s. d. følg. O.) og svarer saaledes nærmest til Isl., Sk. *alvara*, f. (Sv. *allvar*, *allvare*, n.).

Allarafujller (første St. beton.) -**fujll-fult**, adj., fuld af Alvor; bruges om Den, som tænker, taler alvorligt, sindigt, klogt (Gudh.).

Allians høres ofte i Talemaaden: ad varra *allians*, at være forbundne, have sluttet sig sammen, være gode Venner o. dsl.: koss! di to e så *allians*, kors! de to ere rigtig sammengroede; sjeldnere: ad varra *a.* me ejn. Det franske *alliance*, brugt paa en besynderlig Maade som et Adjectiv.

Almjng (*Kongens allmijng*) eller i d. best. F. *allmijngen* (Gudh.: *allmnijng*, *allmnijngen*), f. paa Bornholm udelukkende Benævnelse paa en Deel af Høilyngen i Midten af Landet, som tilhører Kronen og er tildeels beplantet med Skov, hvor Folk saavel have Samlingsplads St. Hans Aften og besøge Kolde-Kilden der, som og forsamles ved visse høitidelige Leiligheder (altsaa svarende omtr. til Dyrehaven paa Sjælland). Ordet stemmer saaledes med d. danske *Alminding* i een Bemærkelse af dette; hvad der ellers paa Bornholm af lignende Art ei er Enkeltmands Eiendom, men enten tilhører Kronen eller betragtes som Fælleseiendom, kaldes ikke *almijng*, men *umark*, *udmark* (s. s.). Jfr. Isl. *almenningr*, m.; Sv. *allmänning*: Nsk. *Aalmenning*.

Allspès (første St. beton.), m. Allehaande, de umodne, tørrede Bær af Krydermyrten (Gudh.; Nordl.): kajnstu gje mei däjn *allspesij!* Engl. *allspice*.

Aln (â), f. Alen (Sk., Sv., Nsk., Isl. *aln*; Angel d. s.) 1) et bestemt Længdemaal; Det, som efter Maal har een Alens Længde; pl. *alna*: stången e sju *alna* lång; fira *alna* bån. 2) Alenstok, Alentræ; pl. *alner*: ja har så mäjnn to *alner* hjemma.

Alster, n. et nu vel forsvundet, men tidligere temmelig almindeligt Skjældsord: ditt *alster*! ett storajtut *alster* (ældre Gudh.); jfr. V. S. O. *Alster*: «egl. et Kvægfoster, men bruges i lav Tale om et Drog af Menneske»; Sv. *alster*, n. Product, Avl, Frembringelse (*alstra*, avle, frembringe; Sønderj. *alstre*, «hvor det dog mest kun bruges om Utøi»; jfr. Isl. *ala*, nære, opfostre; it. føde; Nsk. d. s.). Samlg. Loll. *Alster*, n. coll. uordentlig Flok f. E. af ustyrlike, støjende Børn, eller, hvad Molbech formoder (D. L. p. 13) blot: Flok, Yngel.

Amborstuer, it. **ámbostuer-u-ut**, adj. trangbrystet, stakaandet; hedder ogsaa *ámbostijn-en-ed*; Holl. *aamborstig* (af *borst*, Bryst); N. S. *ambustig*, *anburstig* (Br. Wb. I, p. 15); *amböstig* (Richey I. H. p. 355; Schütze H. I. I, p. 33); Dsk. *angbrystig* el. *-brystet*, *aengbrystet*; Tsk. *engbrüstig*. Det bornholmske Adjectiv bruges fortrinsvis om Heste; samlg. Jsk. *ang*; Fyensk *ænget* (Molb. D. L. p. 17. 667).

Amma (*ar-ada-ad*), 1) v. tr. a) ligne, være lig (Gudh. o. fl.; jfr. Skg. p. 371): däjn sönnijn *ammar* sijn far meied. b) ligne i uegl. Forst. ø: svare til, passe til: ded *ammar* hannem, det ligner ham; ded *ammada* då'nte nad, det lignede dog Intet; hvad *ammar* ded! 2) v. n. *amma på*, slægte paa, efter: hajn *ammar på* farijn (Nordl. og Vestl. tildeels). Jfr. nedf. *ligna*, samt *liggna* hos Skg. (p. 394.) Ordet er af tydsk Oprindelse (*ahmen*, *nachahmen*), men Begrebsudviklingen er eiendommelig.

Ammelier-li-lit, adj. som ligner, passer (*ammar*): ded kajn då varra lid *ammelit*, ded = ded *ammar* då lid.

An (â), f. Aand: en on *an*; ona *aner*; min *an*; Nsk. *And*, f. Sv. *ande*, m.; Isl. *önd*, f. *andi*, m. A. S. *ond*. I Udtalen adskiller Singularisformen af dette Ord sig aldeles ikke fra *ân*, f. And (Isl. *önd*).

Ana (â), m. Aande (Sk., Vestg. *åinne*): ad träkkja *ånajn*; Sv. *ande*; Nsk. d. s.; Isl. *andi* (Sanskrit. *āna*, «spiritus» Diefenb. Wb. I, Nr. 60 p. 46).

Ana (â), n. pr. Ane; men foran visse Kvindenavne, hvormed det ligesom danner et sammensat Ord, bruges især paa Vestl. Formen: *Ane* f. Ex. *Ane-Marí*, -*Sofí*, -*Kjestín*; jfr. Angel. *Ann-Mari* (men ellers: *Annaa*; Hagerup p. 33). Samlg. *Karna*, *Marna*, *Stina* o. fl.

Anakjökker-kjökk-t (ɔ: aandetyk), adj. aandeklemt, stakk-aandet; Sk. *ånnatjyk* (Ihre D. L. p. 3).

Anaträjkkj, n. Aandedrag, Aandedræt; hedder og *anadråw* (Vestl.; et nyere O.), *anadrätt*.

Andesgår (ɔ: anden Dags Gaar) bruges i Forb.: *i andesgår*, i Forgaars, Overgaars. Formen er opstaaet ved Sløfning (jfr. Sv. d. T. *andag* = *annandag*) og Omlyd (jfr. nedf. *da*); Jsk. (med forskjel. Modificationer i Udtal.) *aandegaar*, *andegoor*, *antegoors* (*i andegoor*; s. Molb. D. L. p. 4. 16). *An* (= *ajn*), anden, er altsaa her (ligesom i Jsk.) brugt ved den forbigeangne Tid; i Nsk. bruges *annan* om den tilkommende, f. E. *annan Kveld*, i Morgen Aften (jfr. Dsk. *andendags*; Sv. *annandag*).

Anka (â; — *ar-ada-ad*), v. 'tr. angre, fortryde (= *ångras*): ja *ankar* ded å ded, jeg angrer dette og hint (Gudh. o. fl.); Sk., Smål. *anka* (Sk. ogsaa *ånska*), v. tr.; Nsk. *anka*, v. n. Hos Ihre (D. L. p. 9) anføres Vestg. *anka* i samme Forst.; hos Hof derimod (Dial. Vestrog.) *angka* med Bemærk.: klage, klynke, jamre sig (jfr. Østg. *anka sig*, beklage sig; N. S. *anken*, «ächzen, stöhnen» Schütze I, p. 42).

Anka (â), f. Anger, Fortrydelse, nagende Erindring (jfr. *ånger*, *ångest*, *ångrijsing*): hajn går me en *anka* (Gudh.); Smål. *ank*; Nsk. d. s.; Dsk. (foræld.) *Ank*, Nag.

Anmoda (*ar-ada-ad*), v. tr. ammode, bruges ofte i Bemærkelsen: bede, indbyde, invitere: där ska varra stort gjijlle; e du inte *anmodader* (= *béjn*, inviteret) el. ha di inte *anmodad* dei.

Anta (â; — *ar-ada-ad*), v. ref. egl. tee sig paa denne eller hin Maade 1) i god Bemærkn. (sjeldnere) = *ässa sei*, skikke sig: hajn vill inte *anta sei* (Gudh.); ded *antar sei*; vilje inte *anta sei* (s. st.). 2) i ond Bet. (almindeligst) ɔ: skabe sig, bære sig naragtigt ad: di stå barstan å *anta dom*; Østg. *anta sig*, *antas vid något*, bære sig ilde ad; Jfr. Bh. *antas*.

Anta (â), f. Gjek, Fjante (opr. og egl. om Kvindfolk; men bruges og om en Person i Almh.); deraf *hallánta*, Halvtosse, Halvfjante.

Antas (â; — *as-ades-ads*), v. d. gjekkes; jfr. v. *anta*.

Antes (â), m., d. s. s. *anta*, men kun om Mandfolk; ligesom *hallântes* d. s. s. *hallanta*.

Antuer-u-ut (â), adj. tosset, fjantet; deraf *hallântuer*, halvtosset, halyforstyrret.

Arbeia (Gudh. o. fl.), **arbëa** el. **arbia** (Vestl.) og (i Rønne, især tidligere) ved Syncope **arba** (*ar-ada-ad*), v. n. og tr. arbeide (Nsk. *arbeia*, Sv. *arbeta*, N. S. *arbeden*, Moesog. *arbaidjan*), bruges ganske almindeligt som v. tr. med Bemærk.: gjøre, forfærdige: *a.* hosser, forfærdige Strømper; *a.* ett sj  v (et Drengeskib), en syslekonna, ett tou, en t  lla, ett   r o. s. v.

Arr, n. Benævnelse paa Bogstavet *R*.

Arribigga og (Gudh.) **arribikka**, f. arrig Kvinde; Sv. *argbigga*, d. s. (men *argbigge*, m. slem, uvorn Dreng). Det sidste Sammensætningsled forudsætter en forældet Form *bikka*, *bigga*, T  ve, Tispe == Østg. *bykka*; Vestg., Norra bergsl., Verml. *b  kka* (men Verml. *bikka*, liden Kn  hund); Nsk. (efter B. H. ogsaa Isl.) *Bikkja*, *Bykkja* (hvoraf Skj  ldsordet: *Bitbikkja*); Jemtl. *bittja*; Vestg. Kinne H. *betja*; Roslag. *byttja*; Engl. *bitch*.

Arrier-i-it og (ældre F. p. B  igd.) **arruer-u-ut**, adj. 1) arrig, vred, bidsk; Nsk., Sv. *arg*. 2) i overf  rt Bemærk. om Noget, som finder Sted i h  i Grad, is  r om Hurtighed, Raskhed, Beh  ndighed; hyppigst i adverbielle Udtryk (Gudh.; Vestl.): l  vv lie s   arrit (hurtigt) du kajn! di kr  jngde adsta *p  * *ded arrista*, de kiledе afsted paa det voldsomste; h  r i Gudhjem s  tta di garn *p  * *ded arrista* (hurtigst, raskest, beh  ndigst af Alle). Tvivlsomt kunde det derimod v  re, om en lignende Begrebs-Overf  relse ligger til Grund for Udtryk som: ded *arria* bested, der stundom bruges i videre Forst. end blot om Arrighed (jfr. Gl. Dsk. en *arrig* Skalk); ded *arrista* sjited (Dsk. d. T. det *arrigste* Snavs); eller om vi have Levninger her af Betydningen: ond, slem, slet, som findes i Sv., Nsk., Tsk., A. S. *arg*; Gl. Dsk. *arg*, *arrig* (ogsaa: slet, ringe = S  nderj. *arre*).

Arrja (*ar-ada-ad*), v. tr. ærgre, gj  re arrig, ærgerlig (jfr. *forrarrja*); Nsk. *arga*, *erga*; N. S. *argern*; Gottl. *  rg  *, *  rgr  *; Tsk. *  rgern*. Ogsaa v. ref.: *arrja sei*, ærgre sig.

Arrjelier-i-it, adj. ærgerlig, fortr  delig, slem, baade i activ og passiv Forst.; Nsk. (Tr. St.) *argeleg*.

Arru, m. Arv; hedder og *arr* (Gudh.); Isl. *arfr*.

Arruer, adj., s. *Arrier*.

Ars (â), m. Arts, Bagdeel, podex (om Mennesker): gje

hannem ejn dask i *arsijn!* I Sammensætning bruges derimod en Form *års* (s. *årsbajl*); Sv. *ars*, m.; Engl. *arse*; Tsk. *Arsch*, m.; Angel. *Ahs* (den almindelige og ei anstødende Benævnelse paa Menneskers og Dyr Bagdeel).

Art, f. Ert; uvist om det blot er opstaet ved en Lydovergang, eller af N. S. *Arften*.

Årtelier-i-it, adj., s. *Artier*.

Arte-mo, m., s. *Mo*.

Arte-rås, f., s. *Rås*.

Artier-i-it, adj. bruges deels i det Hele som «*artig*» i Tsk. og i dansk Skrift- og Talesprog (i Bemærkelsen: skikkelig, høflig, venlig o. desl. hedder det paa Bøigden især østl. ogsaa *artuer*, f. E. ejn *artuer* majn == *artier* m.); deels afvigende: navnlig høres det om Personer i Bemærkelsen: besynderlig, underlig, løierlig, ligesom det og bruges stundom noget anderledes, hvor det betyder: morsom, interessant o. L.; i begge disse Bemærkelser hedder det paa Vestl. ogsaa *artelier* (hvilket dog nu bliver stedse sjeldnere): ejn *artier* (*artelier*) ejn, en underlig, løierlig Een; de va en *arti* en, däjn piblijn; — ja kommer där gjärna omm awtanijn, forr ded e så *artit* (morsomt og behageligt) å höra på dom, när di sjunga; *artit* (*artelit*) va'd au å sidda där uda i krakkijn om sommarijn. Den første af disse Bemærkelser har *arti* ligeledes i Sk. og Smål. (men bruges imidlertid der ogsaa i en engere Forst., nemlig i Sk. == naragtig, tosset; i Smål. == underlig i Hovedet, sindsvag).

Årtuer-u-ut, adj., s. *Artier*.

As (â), n. et Aadsel (bruges ogsaa som Skjældsord: ditt as; jfr. *rauna-as*, *raunamede*); Sv. *as*, n. (ogsaa Skjældsord om et udueligt Menneske); Tsk. *Aas* (fig.: et liderligt Kvindfolk); A. S. *aes*; Isl. *áta*. Heraf Nørrej. *Aas* (n. St. *Ees*), en, Lokkemad, Mading for Fiske (Dsk. foræld. *Aas*); Nsk. *Aat*, d. s. (ogsaa: Lokkemad for Dyr); jfr. Vestg. *asa*, lægge Aadsel ud, som Lokkemad; Tsk. *anaasen*, d. s.; Nørrej. *ese*, *aese*, sætte Mading paa Krogene (== Dsk. foræld. *aase*).

Asa (â; — *ar-ada-ad*), v. tr. og n. 1) slæbe, drage; it. slæbes, drages langs hen ad Jorden: hvor villan i *asa* di trän hänn? lan varra, bälla, å *asa* ejn ajn hänn ad jorn! *asa* klärna ätte sei; klärna *asa* ätte 'na, Klæderne slæbe efter hende; Sv. og Sk. *asa*, d. s. 2) slæbe paa, bære paa noget tungt: ja ska gå här å *asa* på däjn stora horrijn! Sk. *asa*. 3) slæbe, slide,

trælle: däjn stakkalijn må gå å *asa* frå marnijn te awtanijn; Sjæll. *ase* (*i* el. med Noget). — 4) *asa ud*, ved Arbeide og Slæb medtage, gjøre ubrugelig, opslide, udslide (baade om Ting og Personer): *asa* klärna *ud*, slide Klæderne op; ja e rent *udasader*, udslæbt, udslidt (sjeldnere: *asa sei ud*), ligesom *forrasader*, forslæbt, udtrættet (Sjæll. *foraset*) af v. ref. *forrasa sei*, forslæbe sig (hajn har gåd å *forrasad sei* i sina unga da). — Samlg. N. S. *aasen*, omgaaes uordentlig med en Ting; tilsoles (Schütze Holst. I. I, 8; jfr. Br. Wb. I, 28; *asen*, Meklenb.: forrette skidtent Arbeide; *sik to asen*, sole sig til; V, 328, Till. *dörasen*, arbeide gjennem væmmeligt Snavs; *wutasen*, bringe Snavs ud fra et Sted f. fl.); deraf *sik afasen*, matte sig ud især ved Reengjørelse af snavsede Ting (ved Skrubben, Skuren); *veraasen*, sætte over Styr, forøde.

Aselbär, n., s. *Akselbär*.

Ask (altid med *A*-lyd, ligesom *alm*, *asp*), m. *Ask*, *Æsk*; Isl. *askr*, m.; Nsk. *Ask*, f. (n. St. m.); Sv. *ask*, f.; Tsk. *Esche*, f. Hankjønnet i Bornholmsken, hvor ellers alle Træers Navne, med Undtagelse af dette og *pil*, ere Hunkjønsord, turde maa-skee i dette Tilfælde hidrøre fra den store Betydning, som dette for Nordboen hellige Træ har havt, hvoraf Sagnet lader den første Mand skabes og hvis Navn tillige blev hans.

Ask, m. *Æske*, men ei i den almindelige Betydning deraf; nogle Steder nemlig (f. E. Gudh.) bruges *ask* om en, hvad enten stor eller liden, rund eller aflanggrund *Æske*, navnlig af Træspaaler; derimod *äskja*, f. om en lille firkantet *Æske* eller Kasse af tynde Brætter; andre Steder (Vestl.) bruges *ask* kun om en stor *Æske* af ovennævnte el. lign. Art; *äskja* om en tilsvarende liden; Sv. *ask*, m. *Æske* i Almindelighed (Angel *Ask*; Isl. *askr*, d. s.; Dal. *ästja*); Sk., Vestg. *äiska*, *äschja*, en liden, Østg. *äspe* derimod en stor *Æske*; Nsk. *Ask*, m. nogle St. = *Oskja*, en *Æske* i Almh.; a. St. *Ask*, en rund, *Oskje*, en mere langagtig; a. St. *Ask*, snart en stor *Æske* til forskjelligt Brug, snart et lidet Trækar til Smør og Ost, eller et Trækar til at opsætte Melk i (Tsk. *Asch*, *Milchasch* m. l. Bet.); N. S. *Ascher* (Dithmarsk), *Ask* (Lübeck), *Æsk* (Bremen), en let *Æske* af Træ; Nørrej. (Vends.) *Ask*, kun om en lille firkantet *Æske* med et Laag til at skyde.

Asterans, adj., s. d. følg. Ord.

Asturant (Gudh.), adj. 1. E. accurat, nøieregnende; *asterans*

(Sydl. o. fl.), d. s.: hon e falia *a.* på'd, hun gjør store Fordringer, er streng m. H. t. Orden og Nøagtighed i Arbeide; bemærker stundom og: kjæk i Mund, paastaaelig, vanskelig. N. S. *astrant*, *asserant* («*o:* assurant» Schütze H. I. I, 51; Br. Wb. I, 31), trodsig, modsigende; it. storagting (om de Riges og Fornemmes Stolthed).

Asvaun (it. *-ou-*), m. Rakkervogn f. E. til at bortføre Forbryderes eller Selvmorderes Lig: hajn komm på *asvaunijn*. Af *as* (s. s.).

Au (n. St. f. E. Rønne-Egnen: *ou*; Gudh. *åg*, *og*), adv. ogsaa; derimod å (overalt) conj. og; Nsk. *au* (Kr., Ag. og tildeels Tr. St.), *aa*, *og*, adv. d. s. (Olddsk. *auk*; Gl. Nsk. d. s. it. *ok*, *og*); Conjunctionen «og» hedder overalt *aa*; jfr. Tsk. *auch*; Moesog. *auk* («*zai*» Diefenb. I, p. 129).

Aula (*ar-ada-ad*), v. tr. og n. 1) avle: *a.* bälla, a. Børn (Sv. *afla*); *a.* korn; absolut. *aula*, drive Avl (hajn *aular*, han er Avlsmand); fig. *aula* påjnga, fortjene Penge ved sin Avl, Jordbrug. 2) erhverve Gods, Formue (Sv., Isl. *afla*), men kun i Talemaaden: *aula på*, erhverve stedse mere, blive rigere, f. E. ejn blej ota fattiar, ejn ajn *aular på* (Gudh.). Med H. t. Brugen af *på* samlg. Dsk. dynge, læsse, øse *paa*.

Aun, f. Avne (Isl. *ögn*, f., pl. *agnir*); Sv. *agn*, m. (Sk. *aun* el. *ajn*).

Ausel (it. *ou-*), f. Axel (Isl. *öxl*, f., Nsk. *Aksel*, *Oksel*, f., Sv. *axel*, m., Dsk. D. D. *Ausel*, Sk. *ajsel*), adskilles fra *skoldra*, Skulder («ausel *o:* däjn äwersta knystijn; skoldra *o:* däjn bagver» Gudh.); man siger saaledes ikke heller *auselbla*, men *skoldrabla*, Axelblad, Skulderblad. Derimod **ausel** (el. *ou-*), m. Axel, Vognaxel (Isl. *öxull*, m., Sv. *axel*, m., Sk. *ajsel*); jfr. *ås*.

Awed, aved (Dsk. *avet*; Nsk. *augut* f. fl.; Isl. *öfugt*) bruges blot som adv. og kun i Forbindelsen: *awed omm*, til Venstre, modsat: *rätt omm* (s. s.): gå awed omm (jfr. Kæmpevis. «saagik han tøsser Kirken *avet om»*): *awed omm* spujnned, flått, spundet, flettet til Venstre.

Awtan (ā; almindeligste F.; n. St. *äftan*, *åvtan*), m. Aften (Sk. og Gl. Nsk. *aftan*; Isl. *aptan*; Sv. *afton*; Jsk., Angel. *Awten*); pl. *åwtna*. Ordet er nu blevet det fremherskende (jfr. *kväjj*; *sta*); *i awtesa* (ældre F.) = *i auctes* (*ijawtes*), i Aftes; Sv. *i afse*; *i auctan* (*ijawtan*), i Aften, baade om den nærværende og nu tillige om den tilkommende Tid, medens Udtrykket

i sta (som nu er sjeldent) kun bruges om den tilkommende. Som Hilsener bruges: *Gods fred, god awtan!* eller *god awtan* eller alene: *awtan!*

Awtangjeruer (el. -*gjerruer*) **-u-ut**, adj. som er arbeidsom og flittig langt ud paa Aftenen (s. *Gjeruer*).

Awtanmål, *awtansmål*, n., s. *Mål*.

Avijll (å; første St. beton.), f. Æbletræ; hedder og (sjeldent) *åvel*; Dsk. (foræld.) *Abild*; Jsk., Loll. *Avl*; Angel. *Aft*; Sv. *apel* (i indskrænket Forst.; s. nedf.); Nsk. *Apall*; Isl. *apaldr*. Det vilde Æbletræ hedder *skouåvijll* = Dsk. *Skovabild* (Sjæll. *Skovavl*); Sv. *skogsapel* el. blot *apel*; Sk. *abúlatræ*.

Avijllahåwa (å i første St. beton.), m. Frugthave, hvor Æbletræer er det Overveiende; Dsk. (foræld.) *Abildgaard*; Jsk., Loll. *Avlgåard*; Angel. *Aflgaard*; Nsk. *Aplagar* (Isl. *eplagarðr*), d. s.

Avijllatræ (å i første St. beton.; Gudh.), n. = *åvijll*, *åbbletræ*, Æbletræ; Dsk. (foræld.) *Abildtræ*; jfr. Sk. *abúlatræ* (ovf.).

Avver (*avr*) **-t**, adj. 2 E. om Skæreredskaber: skarp, hvas f. E. däjn knivijn e *avver*; nogged, där e *avvert* te å bida; om Sindet: heftig, hastig, hidsig f. E. hajn e så *avver*, däjn karijn; hans konna e så forbajnada *avver*; overføres derfra undertiden paa Ting f. E. däjnna lyngijn e ijkke rätt *avver* te å bräjonna. Nærmer sig i Bemærkelse meget til *agger* (s. s.), men er (hvad og Bøiningen viser) af anden Oprindelse. Jfr. Kymr. *afwy*, skarp, bidende; heftig, ivrig f. fl. (Diefenb. I, Nr. 2 p. 2); Jsk. *avver*, *ever* (Molb. D. L. p. 102) deels: bitter (A. S. *afor*, *afre*, d. s. it. suur, skarp; s. Diefenb. I, Till. p. 419) deels: som bider og svier, om Veiret, Frosten (Isl. B. H. *apr*, d. s. it. om Mennesker: barsk, streng i Tænkemaade, Opførsel, Tale); *Æro ever*, «stram af Smag» (især om Ost); Moesog. *abrs*, stærk, heftig, «validus, ἵσχυρός» (Diefenb. I, p. 1); Sk., Blek., Hall. *åber*, d. s. (Strömb. Sv. Sp. p. 115); smlg. Jsk. *abre paa*, skynde sig, grieve sig an (Molb. D. L. p. 7).

B.

Bå (*r-de-t*; Nsk. *ba*; Isl. *baða*; Sv. *bada*), bade, bruges ikkun som et v. n. med en reflexiv Betydning: skan i ud å *ba*, skulle I ud og bade eder (almindeligt paa Vestl.).

Baddå (*ar-ada-ad*), v. tr., ref. og n. varme, gjennemvarme,

kvæge, forfriske (navnlig ved Varme); hyppigt forb. med *opp*: ja *baddada* mei gott; *badda* sei gott opp i soln; ja e blejn *oppbaddader* ver kaklunijn; soln *baddar* gott i da; Sv. *badda*, d. s. (*badda* sig i solen; solen *baddar* varmt, hett), men og hyppigt: gjennemvarme eller forfriske syge Lemmer ved Gniden, Baden (Salver, Omslag); desuden i fl. uegentlige Betydninger (jfr. Bh. *baga*); Sjæll. *batte sig*, v. ref. gjennemvarme sig ved Solens eller Ovnens Varme; Moth. har som provindsiet: *batte*, v. tr. om Solen: hede, svie Huden (hvoraf *battet*, *solbattet*, solbrændt); fremdeles *batte sig* i Solen.— Et andet Verbum, men som bøies paa samme Maade, er *badda* == Dsk. d. T. *batte*, forslaae, strække til: ded kajn *badda*.

Bag, adv. og Sammensætningspartikel, bag (Isl., Nsk., Sv. *bak*); forr å *bag*; *bagidi*, bagi; *bagver*, bagved; *baglass* osv. Som præp. bruges *ibag*, der betegner en Hvilen, Dvælen bagved en Person eller Ting, men bruges og ved en Bevægelse, der er indskrænket til Personens eller Tingens Bagside: *ibag* husen, bag, bagved Husene; hajn sjylde sei *ibag* 'ijn, *ibag* 'na, han skjulte sig bag ham, bag hende; hajn går *ibag* boskana; Angel. *æbag*, præp. og adv. bag, bagved, bagtil (*æbag* Huset; han gaaer *æbag*); Jsk. *abag* eller (Vends.; Molb. D. L. p. 7) *ad bag*, adv. d. s.; Isl. *i bak* (bæði *i bak* og *fyrir*); á *bak* (á *bak* húsum).

Baga (*er-te-t*), 1) v. tr. a) bage (om Brød, Kage); Isl., Nsk., Sv. *baka*. b) varme; hyppigt om at varme Lemmerne i Afkog, Omslag o. L., lade sig gjennemvarme af Sligt: *baga föddarna* (i varmt vann, i surdei); Nsk. *baka*; Gl. Dsk. (H. Harpestr.) *bakæ*. Jfr. Nsk. *baka seg* (sjeldent), Isl. *bakast*, varme sig; Jsk. *bage sig* i Solen; Dsk. (Moth) *solbage*, v. tr. og ref. == *solbade*; Isl. (B. H.) *sölbaka*; N. S. *bakern*: «wärmen, wie man die kleinen Kinder am Feuer thut»; ogsaa: «*sick bakern*» (Richey I. H. p. 8). c) fig. smøre, pryggle: ja ska reiti *baga* dei, b. ryjggijjn på dei (varme dine Rygstykker). Jfr. Subst. *baga*. 2) v. n. varme, hede, frembringe Varme (om Solen; jfr. *solbag*): solen *bagar* på kjäwtana (Gudh.); Isl. *baka*: *bakar* at vöngum, Solen brænder paa Kinderne.

Baga, f. Varme, Gjennemvarmen, Opvarmen (s. d. foreg. O.), bruges enkelt kun i figurlig Bemærk.: en *baga* pryl, en Gjennemvarmning af Prygl o: en Dragt P. (s. v. *baga*, 1 c); ellers i Sammensætningen *solbaga* (s. s.).

Bågbëst (pl. *bagbester*), n. Benævnelse paa et Øg, Arbejdshest: vi ha'd ijkke bære ejn (ijn) dorra *bagbester*, vi have det ikke bedre end deres Øg (jfr. *best*); høres sjeldent og som Skjældsord = Dsk. *Bagbeest*. N. S. *Bak-beest* «o: et Lastdyr (som bærer Byrder paa Ryggen); fig. et klodset Kvindfolk, som kun kan bruges til grovt Arbeide» (Br. Wb. I, 36; samlg. Richay I. Hamburg. p. 7: *Back-beest*, «et Dyr eller Menneske af usædvanlig Tykkelse»; jfr. Holl. *bak-beest*, stort, plumpt Skib el. Kjøretøj).

Båggjéra, m., s. *Gjera*.

Båglass, n. Baglæs, den Deel af Læsset, som ligger i den bageste Deel af Vognen (modsat: *forlass*).

Bågrè, n. 1) den bageste Deel af Undervognen = Dsk. Almuespr. (Jsk., Nordsj., Falst.) et *Bagrede*, *Bagred* (*Bag-Reh*; Junge p. 373); Sk. en *bagrea*. Det modsættes *førre* (*forr-re*), n. forreste Deel af Undervognen, et *Forrede* (Moth.); Dsk. D. D. f. E. Jsk., Falst. o. fl. et *Fremrede*; Sk. en *framrea*. 2) Bagkrop af Kreature (*Bagrede*, *Bagred*; Nordsj. *Bag-Reh*), modsat *førre*, Forkrop (*Forrede*). Om det forældede Ord *re* (*rede*) s. s.

Bågstol (af *bag*, Ryg), m. Stol med Træspeil eller Rystykke af heelt Træ og med Brædesæde; den var tidligere i mere almindelig Brug end nu og navnlig bestemt for Mandfolk (s. *Sädebonn*).

Bågyrång, f., s. *Kammaravrång*.

Bål, m. Balde, Balle, fremstaaende kjødrig Deel paa Legemet (hyppigst i Sammensætn.: *fodbajl*, *årsbajl*); Vestg. *ball*, Knude, Pukkel, Kjødklump (hvoraf *football*); jfr. *bojll*.

Bålja (*ar-ada-ad*), v. n. imp. blive snart, stunde til (af *bajle*, s. s.): ded *bajlar* ad kväjll, det bliver snart Aften. Nu næsten forældet.

Bajle (opr. sydbornholmsk Ord), adv. snart: ded lakkar *bajle* te awtan; Tsk. *bald*.

Bajna, f. en Eed; Forbandelse; Dsk. Almuesprog: en *Bande*; meest i pl. (Eder og *Bander*); Sv. *bannor*, pl. Skjend, Skjældsord.

Bajna (*ar-ada-ad*) bruges kun som v. tr. bande, forbande, skjælte paa; Sv. *banna*, v. tr., d. s.

Bajnas (*as-ades-ads*), 1) v. p. rec. bande hverandre, vexe Eder, skjendes (Moth. *bandes*); Sv. *bannas*. 2) v. d. bande: du *bajnas* så fäslian, s'ad —, Du bander saa forskrækkelig

slemt; Nsk. (Tr. St.) *bannast*; Ångerml. *bannäs*; Nordsj. *ban-des* (Junge p. 137).

Bājtuer-u-ut, adj. graabroget, om Gæs: ejn *bajtuer* gåsa; en *bajtu* gås. Skougaard (B. B. p. 372) vil egentlig kun have det forstaaet om saadanne G., paa hvilke den Deel af Ryggen, som ei dækkes af Vingerne og som næsten har Form af et Hjerte, er af hvid Farve, medens Vingerne derimod ere graa. Ordets Oprindelse er uvis; imidlertid, hvis denne særlige Bemærkelse, som paa hans Tid altsaa maa have været temmelig almindelig, tillige er Ordets ældre Begreb, turde muligen *bajtuer* være en med en eiendommelig Udtale afledet Form af et Ord = Isl. *bjartr*, klar, lys, skinnende (Dal. *bjärt*; Moesog. *bairhts*; jfr. *gabairhtjan*, lyse); Nsk. *bjart*, d. s., it. om Farver: stærk, livlig; Sv. *bjert* (afstikkende, gloende, grell); Jsk. *bjat*, pyntelig, smuk, peen (= Gl. Dsk. *bært*; s. Molb. D. L. p. 65).

Bakka (Sv. *backe*, Nsk. *Bakkje*; jfr. Isl. *bakki* = holt i Heimskr.; Gislas. D. O. p. 29), m. 1) Bakke, Jordhøining, skraaliggende Jordsmon. 2) Bjerg, Fjeld (o: de fremragende Høider af Landets Urbjergsmasse); saaledes nordlands: *Hammara-bakkana*, *Rijnga-bakkana*, *Röskjärke-bakkajn*, *Sömlegårsbakkajn* f. fl.; midtlands: *Stortebakkana* o: Bratfjeldene (hvorf *Rytarkneitijn* og *Örnijna-bakkajn* ere de høieste); sydlands: *Paradis-* og *Hälvedesbakkana**). Imidlertid haves om andre lignende Høider Benævnelsen *bjär*, Bjerg, f. E. *Rispebjär*, *Slamrebjär*, *Onsbjär*, *Krakbjär* f. fl., hvilken Benævnelse dog for Størstedelen indskrænker sig til Søndre-Herred og den sydlige Deel af Øster-Herred, og er sikkert udenfor Stednavne en ligesaa sjeldan og ualmindelig Betegnelse som f. E. *hammara*, *hajl*,

*) Det almindelige Navn nu; men burde hedde: *Hälledes*- el. *Hälledsb.* (paa Vidensk. Selskabs Kort findes: *Helleds*- el. *Helvedesb.*); hvilket sees deraf, at en i Nærheden liggende Gaard endnu den Dag i Dag bærer Navn af: *Hälledsgåryjn* (i ældre Tider ogsaa benævnet *Hälledesg.*; V. S. K. har: *Helledsg.*; Mansa: *Helletsg.*), ligesom man ved *Paradisb.* finder *Paradisgaardene*. Forvanskningen naaer imidlertid allerede ud over eet Aarhundrede i det mindste (Thurah skriver *Helvedes-Bakke*, ja endog *Helvedsgaard*); hvor let den kunde opstaae, ligger for Alles Øine. Det rette Navns Oprindelse er uvis. Maaskee det kommer af det gamle danske O. *hællædh* el. *hællede*, Heit, Kriger (A. S. *hælith*, *hæled*). At udlede Navnet af adj. *häjlluer*, behagelig, hyggelig, som Nogle ville, er allerede misligt af den Grund, at bemældte Høidepunkt slet ikke vækker Forestilling om noget Behageligt eller Hyggeligt.

Det kommer nok af Helle, Keippetelle.

K.F.

klint, kujll, kujlla, der dog forekomme overalt paa Landet i Stednavne. Man kan derfor sige, at Bornholmeren i Regelen bruger *bakka* selv om Bjerg og Fjeld, ligesom omvendt Angelboen altid bruger *Bjirre* (Bjerg) selv om Bakke og Høi (s. Haagerup p. 6). Benævnelsen *Fjeld* har hverken hjemme i Stednavne eller i Folkesproget, men er i den senere Tid optaget af Enkelte og udtales *fjäjjl*.

Bakkaskår, n. Kløft i Bakke, Bjerg, Fjeld; Isl. *bjargskora*, f. Klippekløft. Jfr. *skår*.

Bakkatrojll, n. 1) Bakketrold, Bjergtrold; «slige Puslinger menes at forfølges og dræbes af Thordønnen» Skg. B. B. p. 111; jfr. Molb. D. L. om *Bjergmand* (p. 35. 36) og Ordsproget: «var ikke Torden, da lagde Trolde Verden øde» (sst.) Forskjellige herfra ere *ujnnejorsfolk* (s. s.). Om de førstnævnte s. fremdeles Sagnet om *Bonavedde* hos Skg. p. 279—284. 2) Ukvemsord om et lille, uanseeligt Menneske; Nordsj. en *Bakketrold*, d. s., dog tillige med Bibegreb af «ondskabsfuld» (s. Junge p. 308).

Bakkavøj (l. ä), f., bruges sine Steder om en Bjerg- eller Klippekløft i Almindelighed, medens den oprindelige og egentlige Betydning vistnok er: en Vig eller smal Bugt, der skærer sig ind i et Fjeld ved Kysten. Ordet er imidlertid temmelig sjeldent. Jfr. *bakkaskår*.

Bal, som deels udtales *ball* (Gudh.; Vestl. o. fl.) deels *bål* (ligeledes p. Vestl.), er et Ord, der danner første Led i adskilige Sammensætninger og betegner, at det Begreb, som Hovedleddet i Sammensætningen udtrykker, er tilstede i en meget betydelig Størrelse, Grad o. desl. Saadanne Ord ere: *baliven*, *balivader*, *balskjärna*, *balvär* (om hvilke s. nedenf.); dansk Almuespr. *bal* (*Balgaas*; vel ogsaa *Baloine*, *baløiet*, s. nedenf.). Ordets nærmeste Slægt lader sig neppe med Sikkerhed bestemme; samlg. Sv. *bål*, adj. umaadelig, overordentlig (*bålt*, adv. *uhyre*); Isl. *bål* (Baal) med forstærkende Betydning i Sammensætninger, som *bålreidr* (egl. flammende vred), *bálvindr*, *bálviðri* (s. nedf.); ældre Høitydsk *bal* i Sammens.: slem, voldsom o. s. v. (Diefenb. I, Nr. 13 p. 272; jfr. Nordfris. *baal*, «malus»; *bålsjörrig* = N. S., Dsk. *balstyrig*; sst. p. 439).

Bala (*ar-ada-ad*), 1) v. tr. almind. i Forb. med Partikelen *ner* (*bala ner*, *nerbala*), nedtrykke, nedtræde, nedslaae; saavel om Mennesker og Dyr, som og om Ting, naar de f. E. falde

ned: *bala* säjngen *ner* (ogsaa: *bala ner* i s.); s. hon e *nerbalad*; *bala* sän, gräsed *ner* (= trö s., g. *ner*; *läjggja sei* i s., g.); Sv. *bala ned*; Nsk. (Daa) *bale*; Isl. *bæla niðr*. Hermed er beslægtet *baltra* (s. s.); Dsk. d. T. *baltre*; endvidere Vestg. og Smål. *ballsa*, vade (Smål. *ballsa ned* gräset, nedtrampe Græsset). 2) v. ref. boltre (*baltre*) sig, f. Ex. *bala sei* i gräsed, i säjngen; jfr. Sv. *bala sig*; Nsk. *böla seg*, *bölast*, lave sig Rede, Leie (berede sig et Sted til at ligge paa). Hertil hører og udentviel Vestg. *bala*, rive og skrabe i Muldet (jfr. Sv. *mulla sig*, berede sig et Leie, om Fugle o. fl.).

Bala, f., Leie, Fordybning i Græs, Seng o. a. l. fremkommen derved, at Een har ligget eller boltret sig der: *sikkenen bala!* Jfr. Sv. *bala*, f. Rede, Leie (af Straa; om Fugle); Isl. *bæli*, Dyreleie; Nsk. *Böle*, Rede el. Kube, hvori smaa Dyr lægge deres Unger.

Baldra, v. n., s. *Ballra*.

Bálivader, adj., s. d. følg. O.

Báliven, pl. n., meget store (og udstaaende) Øine. Deraf *bálivader-ivad*, adj. 2 E.: som har slige Øine. S. *Bal*. I samme Bemærk. forekommer i Moths Ordbog: *Balaine*; *baloiet* («uden Tvivl som Almuesord» Molb. D. L. p. 29; jfr. sst. p. 28 sjæll. *Balgaas*, stor, svær, klodset Person).

Balja, f., Balg, Sværd- eller Sabelskede; Sv. og Sk. *balja*, f.

Balja, f., Balle (Ballie), Trækar af Staver, uden Laag og uden Ører (jfr. *Så*); Sv. *balja*, f.

Balja (*ar-ada-ad*), v. tr. *balja* i sei, bælge i sig, fylde sig (Vestl.); hedder og *bälla* (s. s.).

Balleråss (Vestl.; i Gudh. *balderas*) bruges i Talemaaden: *hojlla balleråss*, være høirøstet og munter i Selskab.

Ballra (*ar-ada-ad*) og (i Gudh.) *báldra*, v. n. onomatop., bruges deels om Ting, som frembringে eller hvorved der frembringes Larm, Dunder, Skrald o. l., deels overført paa Personer om høirøstet Tale («growt mål å snakk»), Prat o. desl. = v. *pladdrá*: *dönnan baldrar* fäslian; vaunijn *ballrar* på stenbryggjan (jfr. *träbaldrijng*); *ballra* på tromma; di ha sodded (siddet) här å *baltrad* hela awtanijn. I begge Betydninger bruges ogsaa Sk. og Vestg. *ballra*; i sidste Smål. *ballra* (Jsk. *bjaldre*; Fyen o. a. St. *bralle*, *bralre*); i første Nsk. *baldra*; Dsk. (V. S. O.) *baldre*; og videre bemærker vel heller ikke N. S. *ballern* (Br. Wb. V, 330). Det tilsvarende onomatop. i Dsk. er *buldre*

(Nsk. *buldra*; Sv. *bullra*); ogsaa i Bh. bruges *bullra*, *buldra* (o), men kun i faa specielle Tilfælde, f. Ex. om Tyrens Brølen: hvor däjn kjyrijn *buldrar* (= *bromlar*). Samlg. m. H. t. den forskjellige Vocallyd andre onomatopp., som i Dsk. *pladre* og *pludre*, *sladre* og *sludre*.

Balm, m., Knyst, navnlig paa Tær (*tåbalm*).

Bålskjärna, -*stjärna* (*ar-ada-ad*), v. n., glo med opspilede Øjne (s. *Skjärna*).

Baltra (*ar-ada-ad*), *baltra ner*, v. tr., bruges i enkelte Bindelser, f. Ex. *baltra* säjngaklär ner = *bala ner* (s. s.); Dsk. d. T. *baltre*. Derimod bruges *boltra*, v. tr., om at forkølle (= *brojlla*, *brögla*); jfr. Dsk. *boldre* (d. T. *baltre*), v. tr., kaste, tumle omkring; Isl. *brölda*, vælte, tumle sig; Vestg. *bullta*, tromle.

Bálvár, n., ondt Veir, Uveir. S. *Bal*. Jfr. Isl. *bálviðri*, stærkt Uveir til Søes (egl. flammende Veir = Vind).

Bara eller (oftest) sams. **smorrbara**, m. (Gudh.) og f. (Vestl. især), egl. Smørbærer, Smørbærerske, men er Navn paa et Slags Trold, af Skikkelse som en Hare, hvilken Hexene siges at frembringe af et gammelt Hoseskaft, og hvis Been dannes af tre Jernharvetænder eller af Strikkepinde; den udsendes saa af Hexen, for at bringe hende Melk og Smør fra Naboernes Kvæg. Lignende Overtro findes andre Steder i Skandinavien. I Ångermanland bruges Benævnelsen: *bara* eller *bjära-an* om et Væsen af lignende Art, «mulcrale qvoddam veneficarum», Ihre Sv. D. L. p. 18. Det siges at blive dannet af ni Slags stjaalne Væverknuder, som trykkes sammen til et Nøgle, hvori siden dryppes tre Bloddraaber af Lillesingeren med følgende Ord:

«på jorden skal tu för mig springa;

i blåkulla skal jag för thig brinna» (Ihre sst.)

Ihre udleder *bara* af *bära*, efterdi hint onde Væsen troes at bære Melk og Andet i Huset til sine Dyrkere; og vist er det, at i Gl. Sv. findes undertiden Formen *bara* for *bära*. Paa Gulland er *bjärä* (af *bjärä*, v. tr. og n., bære) Navn paa en liden Trold med tre Been, der ifølge Folketroen fremkaldes ved paa en Korsvei at antænde en Ild af ni Slags Brænde og som derpaa til Besværgerens Tjeneste malker Andres Kør, hvorefter den, medens den springer hjem, kjærner Melken til Smør i sin Mave (Almqvist). Ogsaa paa Island har der hersket Tro paa et lignende Slags ondt Væsen under Benævnelsen *snakkr* og i Form af en Slange; efter Sagnet frembringes den ved

Trolddomskunster af et dødt Menneskes Ribbeen; hvorpaas den indsvøbes i graa Uld af Hexen, hvis Bryster den patter, og siden bruges den til at patte fremmede Kreature og bringe Melken til sin Eier (Biørn Hald. I. L. p. 303).

Bara (Sv. *bara*; Nsk. *bære, bare*), adv., bare, ikkun, blot; i samme Forst. bruges, og det meget hyppigt, Superlativformerne *barstan* og *barstans* (for *barestan* o. s. v.; Østg. *baresta*; Jemtl. *bareste*, Nsk. *bareste*) og en forstærket F. *enbarstans*: ded va *barstan* el. *barstans* ejn gång; ded vill *enbarstans* gjorra ded ona varre, det vil ikkun gjøre det Onde værre; ved Ønsker bruges kun FF. *bara* og *barstan*: *barstan* ja kujnne fijnna 'jn. Jfr. forøvrigt Sv. *allenast, endast*; Dsk. d. T. *alleneste*.

Barbro, n. pr., Kvindenavn: Barbara; med mindre det skulde oprindelig have været Navn paa en Blomst; jfr. Sv. *barbro* = *balders-brå*, Balders Braa (ও: Balders Øienhaar), Gaaseurt, anthemis cotula. Nsk. *Baldurbraa, Ballebraa, Barbraagull*, vild Matrem, pyrethrum inodorum (Aasen).

Barka (*ar-ada-ad*), v. tr., barke, garve; Isl., Nsk., Sv. *barka*; Ordet *garve*, Sv. *garfva*, som er af tsk. Oprindelse, kjender Bh. ei.

Barkena-roer, pl. f., Gulerødder (i Gudh. har man deraf dannet en Singularisform: *barkenaroa*); Sk. *barkena-röder*; Hall. *barken-rötter* (Ihre D. L. p. 15). Benævnelsen synes at forudsætte et forældet adj. *bark(j)ijn* (-en, -ed, pl. -ena; af *barkj*, Bark) enten maaskee = Nsk. *borkut*, blegguul, meget lyserød (af *Bork*, Bark), eller = Nordengl. *barked, barkened*, bedækket med Skarn, ligesom med Bark (Jsk. *baarken*, overtrukken med Skorpe). Jfr. Nsk. *berkjen*, barkagtig, tør, haard; Dal. *barkun*, d. s. f. M.

Barnleia, f., et nu sjeldnere, men forhen ganske almindeligt Ord, betyder egentlig Liggen med Barn, Barselseng (jfr. Nsk. Isl. *lega*, f., Liggen, Tilstanden at ligge), men bruges og har i Mands Minde stedse været brugt i Bemærkelsen: Barselkost, Mad (f. Ex. Hønsesuppe o. desl.), som man bringer til en Kone, der ligger i Barselseng; altsaa = *barnleiemad* (hvilket Udtryk brugtes tidligere i Gudh. ved Siden af hint): ad bära *barnleia*, bringe Barselkost; Sk. *baléja*, Barsel; *baléjemad*, Mad, som af Gjæsterne medbringes til Barselgilde.

Barnøst (ও), følt, frygteligt, forfærdeligt, neutr. af et i de andre Former af Brug gaaet adj. (sandsynlig: *barnosker, barnosk*; altsaa i Stedet for *barnoskt*, ifølge en i Bh. almindelig Lydlov),

f. E. ett *barnost* vär, frygteligt Uveir, Guds Veir; men bruges tillige som adv.; Gottl. *burnausk* (Ihre: *burnaus*), bister, grum.

Barssäjng, f., Barselseng; Nsk. *Barsæng*; Isl. *barnsæng*; Sv. *barnsäng*.

Bås (især Vestl.), m., bruges ligesom Nsk. *Bås* og Jsk. *Baes* (i Sjæll. vel kun i Talemaaden: spille *Baes* med) om den fortrinligste, betydeligste blandt sine Lige, Een, der er Mester i Noget, Herre, Bestyrer o. s. v.: hajn e båsta el. forsta *bas*; hajn e *basijn* forr dom ajle (Basen for dem alle); ded e rått ejn *bas*, ejn karakar. Ordet er sandsynligent gjennem Holl., N. S., Fris., hvor *Baas* bruges om Mester, Opsynsmand (for Skibstørerfolk), forplantet til Jylland og Norge og enkeltvis til de danske Øer. I Sv. forekommer det ikke; thi *bjässe*, som Molb. vil gjøre til samme Ord (D. D. L. p. 26), er vistnok af anden Oprindelse og Betydning (s. *Bassa*); og neppe heller lader sig henføre til hjint Ord (hvad Molb. sst. ei er utilbøelig til) Engl. (Cheshire) *bawsin*, *bawson* (stor, vid, rummelig), eller Scot. *bausy* (tyk, før, stor, stærk, mægtig), hvilke snarere ere beslægtede med Jsk. *Baus*, tykt, forædt Mandfolk (jfr. Tsk. *Baus* i Samsætn. f. Ex. *Bausback*, Tykkjæft) og Nsk. *Bause*, Stormand.

Bås, impf., *båst* (*sd*), ptc., faldt, falde; Præsens fattes: ja *bas*, har *bast* omkjell (Gudh.); Sk. *båssa*, v. n., falde (*bass*, *bussit*).

Båsa (*ar-ada-ad*), v. n., med *på*; 1) trænge hensynsløst paa for at komme frem eller ind: hajn *basar* på; di *basada* på; ogsaa om Veiret: ded *basar* på (om stærk Regn, Sne, Storm. 2) storme løs paa, handle ilde med: hajn *basar* fåslit *på* sei, han stormer forskrækkeligt mod sit Helbred, fører et uordent-Liv; ded e ijkkje klær ad *basa* *på*, det er ikke Klæder at handle ilde med. Jfr. Smål. *basa* *på*, anstrænge sig; Sv. *basa*, løbe, springe (*wildbasare*, *yrbasare*, vild Krabat; Helsingl. han kom *basandes*, springende); N. S. *basen*, gaae tankeløs (Richey p. 10. Schütze I, 71); være vanvittig, rase, delirare (Br. Wb. I, 59). Samlg. Bh. *busa* (med *fram*: vi *busada* lival fram, vi slap dog igjennem f. Ex. det slette Føre); Sv. *busa*, Dsk. *buse*. Af anden Oprindelse er vel *baska* *på*, v. n., slaae, banke f. Ex. Børn; = Dsk. *baske*, v. tr.; Sv. *basa*, d. s.

Basekjoul, m., Kjole, som man kan håndle ilde med (*basa* *på*).

Bask, m., Navn paa en graablakket Hest især.

Baska, f., Navn paa en Ko eller Hoppe af graablakket Farve.

Baade dette og det foregaaende Ord bruges meget ofte som Egennavne f. Ex. vittu sälla *Bask* (baskijn), *Baska* (baskan)?

Baska (Gudh.), f., et lidet Læs, navnlig Brænde: en *baska* bräjnne; Sk. *baska*, en Riishob, Brændehob.

Baskuer-u-ut, adj., blakket, graablakket (om Kør, Heste o. fl.).

Bassa, m., egl. et Dyrenavn (jfr. Dsk. *Basse*, egl. Orne; *Vildbasse* == Vildsvin), bruges 1) om levende Væsener (baade Mennesker og Dyr), der imponere ved Kræfter og Størrelse (jfr. Dsk. d. T. en dygtig *Basse*, stor og svær Karl), dog og i videre Forstand f. Ex. ejn räjer *bassa*, en Pengemand (jfr. Dsk. Almuesprog: rig, fornem, storagtig *Basse*); men aldrig bruges det i og for sig i ligefrem slet Forstand, saaledes som Sk. og Helsingl. *bassa* == Tølper (*bondbasse*, Bondetølper). Ordet bruges ogsaa, ligesom i Dsk. og Dsk. D. D. (og som *Basse* i Nsk.), i flere Sammensætninger, deels af forskjellig, deels af samme Art, f. Ex. *galnebassa*, *karabassa*, *kneitabassa*, *spradebassa*, *vijllbassa*; 2) bruges det undertiden (ligesom Sv. *huggare*; Sv. d. T. og Sk. *baddare*) om store og svære livløse Gjenstande; men aldrig i slig ubestemt Forstand, som Jsk. (Thy) *Basse* == Tingest, Noget, hvortil man ikke veed bestemt Navn. Skjøndt N. S. *Baas* (s. Schütze I, 55 og jfr. Bh. *bas*) i Brugen har meget tilfældes med *bassa* (man siger f. Ex. en rieken *Baas*, og bruger det ligeledes om Ting af sjeldan Størrelse, f. Ex. et Æble), have dog disse Ord neppe fælles Oprindelse. Det hidtil omtalte Ord er sandsynligent det samme, som fremträder under en anden Form (med E- el. Ä-lyd og tildeels Forslag af J) i Isl. *bessi* (= bersi), m., Bjørn; Ångerml. *bässü*, d. s. (it. Uly); Medelp. *bjässe*, d. s. (it. Djævelen); Vestg., Verml. *bäse*, Vædder; Sv. *bjesse*, stor, haandfast Karl (ogsaa: en rik *bjesse*); Sk. *bjässe*, storvoxen Mand eller Kvinde; Dal. *bjässe* «vir strenuus» (Ihre D. L. p. 18). Jfr. m. H. t. begge Ordformer f. Ex. Sv. *fotabjäll*, *fotabjelle* = Vestg. *fotball* = Dsk. *Fodballe*.

Baune, *boune* (Vestl.), *bågne* (Gudh. o. fl. St), n., en Baun; deraf det oftere som Stednavn forekommende O. «*Bognhey*» (s. Hübertz B. A. p. 353, 355); jfr. Isl. *bákna*, vinke til, give Vink, Tegn.

Beda (*ar-ada-ad*), v. n., *beda omm*, vende Seilet til den anden Side, halse om (Gudh.); Isl. *beita*, vende Seilene, krydse; Nsk. *beita*, d. s. (navnlig: luve, styre høiere mod Vinden); Engl. to beat.

Beda (*ar-ada-ad*), v. a., græsse, lade græsse: *beda* øjen (nu forældet; tidligere almindeligt; jfr. *bede* og *bedegada*); Sv. *beta*; Isl., Nsk. *beita*. Af samme Oprindelse uidentvivl Dsk. *bede* = Bh. *hojlla* å *fora*.

Bede (Gudh.), n., en Stund, kort Tid (udentvivl af *beda*, og oprindelig: saa lang Tid, der anvendtes til at forfriske Hestene ved Græsning eller Fodring, give dem en *Bed*, som man siger i Dsk.): ja hollte ett *bede* å vänte på dei, jeg holdt en Stund og ventede paa Dig; ja sto här ett *bede*; Sk. *bede*, n.; Smål. *bete* (men ogsaa Tiden mellem tvende Maaltider); Østg. *baide*; Nsk. *Beite*, n. (e. St. f.); Gottl. *bäjt*; jfr. Dsk. og Dsk. D. D. (Jsk.) en *Bed*, Tiden mellem Hviletiderne, en vis Arbeids-tid om Dagen med Plov, Vogn o. s. v. (Molb. D. O. og D. D. L. p. 31).

Bede, n., Mading, Lokkemad (for Fiske); Sv. *bete*, n.; Isl., Nsk. *beita*, f.; Gottl. *bajtä*; Engl. *bait*; Jsk. en *Beid* el. *Bed*.

Bedegada, f., særegen Græsningsplads forhen i Ufredstider. Ordet er endnu bevaret i Stednavnet *Bedegada*: «di bo i Bedegada i Klemensker» (s. *Skaggelfajl*).

Begjeinelse, f., en underlig Hændelse; Tsk. *Begegniss*, Til-fælde Begivenhed; i Gudh. bruges Ordet ogsaa om Affaire, Foretagende: hajn gjore en go, en därli *begjeinelse* där (godt, daaligt Foretagende); derimod bruges det neppe som i Dsk. *Begegnelse*, om Behandling, Medfart = Tsk. *Begegnung*.

***Bekajader-bekajad**, adj. 2 E., belemret, bebyrdet (f. Ex. med Arbeide); Sv. *bekajad*, d. s. (it. befængt, besat).

Ben, n., Been, bruges ligesom i Dsk. og Sv., men ogsaa navnligen p. Vestl. og især i pl. om Fødderne alene: hon har stora, små, näätta, styjggja *ben* (Fødder).

Bena (*ar-ada-ad*), v. n., især med å, åsta, bruge Benene, skynde sig, ile afsted: hajn kajn gott *bena* å; Sk. *bena*; Dsk. d. T. *bene af*; Gottl. *bajnä af*.

Bena (*ar-ada-ad*), v. a, i Forb. *bena sjöll* å = plokka s. å, tage Sild af Garn (ældre Gudh.).

Benhakka, s. *Hakka*.

Benvidje, f., Beenved; *euonymus europaeus*.

Benömmijn-en-ed, adj., behændig. Jfr. *Nömmer*.

Beskobba (å; *ar-ada-ad*), v. a., bedrage; Tsk. *beschuppen*; jfr. Dsk. *skuffe* og (Baden D. L. O.) *beskuffe*.

Bést, n., Beest, bruges sjeldent om Heste, Arbeidsheste

(pl. *er*) og da helst i Sammensætningerne: *bagbester*, *öjbester*; almindeligt derimod som Skjældsord (pl. *en*): *ded styggja bested*; di fattie *besten* (fattige Bester); *lea bested* bruges fig. om Koldfeberen.

Besöla (*ar-ada-ad*) v. a. besudle, tilsole (*söla te*); N. S. *besölen*; Dsk. (sjeldent) *besöle*.

Bid., m. (Bid, Mundfuld; Sv. og Nsk. *bít*, m.; Gottl. *bäjt*) bruges blot i Sammensætningerne *mujnbid*, Mundbid, og *tis-bid* (s. s.).

Bidda (*e*), m., Bid, Stykke (Isl. *biti*, m.; Nsk. *Bite*, *Bete*, m., ogsaa: *Beta* = Sv.; Vestg., Smål. *bete*); det bruges ei blot om Mad, men og om andre Ting, saa vel enkelt, som sammensat: ejn *bidda* brö, kjödd, sokker, tóbak; *bröbidda*, *kjöddbidda* o. s. v. (jfr. Isl. *brauðbiti*, *köttbiti*); ejn *mujnbidda*, d. s. s. *mujnbid* (Isl. *munnbiti*); to *bidda* trå, to *träbidda*, to Træstykker (Sk. «to *träbida*» Klinghammer); ejn stor, lidjn *bidda* trå (Traad); där e tre *bidda* i kjysarna (tre Stykker, nemlig Tøi, i Kyserne) o. s. v. Almqvist (Sv. Sp.) henviser forkeert Bh. *bidda*, Stykke, til Sk. *bede*, liden Stund; formodenlig forledet derved, at Betegnelserne for disse to Begreber have i nogle Sv. DD. under deres forskjellige Aftledning faaet een og samme Form, f. Ex. Smål. *bete*; Gottl. *bäjt* = Stykke og Stund.

Bigga, bikka s. *Arribigga*.

Bijnna eller *agerbijnna*, f., Veibinder, Snærle, convolvulus; Sy. *binda* el. *åkerbinda*, f.

Billier-i-it, adj., billig, bruges ei sjeldent i Bet. taalelig, rimelig, med Maade, hvor Talen er om noget Slemt, f. Ex. ifjor ble där stolled fäslit; iaar har 'ed vad *billit* el. *billiara*, ifjor blev der stjalet forskrækkeligt; iaar har det været taaleligt, været mere Maade med det; jfr. Angel. *bille* (*billig*) i Udtryk som: den Syge er igjen saa *billig*, ø: det er taalelig godt med ham.

Bissa (*e*; bl. *ss*; *ar-ada-ad*), v. n., bisse ø: løbe urolig om, deels (almindeligt) om Kvæget, deels ogsaa fig. om Mennesker; N. S. *bissen* (*ss molli*; Richey); Nordfris. *bese*, *bäse*; Holl. *biesen*, *bysen*; Sønderj. *beise*, *beese*; Sk., Vestg., Østg., Smål., Helsingl. *besa*. Ordet, som hverken findes i Isl. eller Nsk. eller egl. Sv., er sandsynligent af nedersachsisk Oprindelse. Aldeles ukjendt i Bh. er den overførte Betydning, det har faaet i nogle danske Landskaber, navnlig Lolland, Falster, Langeland, hvor det er

blevet Benævnelse paa: at skifte Tjeneste (hvoraf Langel. Bissedage = Skiftedage; s. Molb. D. D. L. p. 37 og 677).

Bissijng, m., Benævnelse paa en Tand (navnlig om Børn og i Tale til dem): e di små *bissijngana* galna? jfr. Dsk. *Smaabisser*, pl.; Tsk. *Beisserlein*; N. S. *Byterkens*, d. s.

Bitta (e), bitte, bruges i Forbindelse med et adj., der betegner Lidenhed, enten *lidijn*, *lissijn*, *lijlla*, eller *små*; nogle St. (især Vestl.) sættes det altid efter de førstnævnte, men foran det sidste, f. Ex. ejn lidijn *bitta* horra, en lille bitte Dreng; *bitta* små pibla, ganske smaa Piger; a. St., f. Ex. Gudh., høres det uden Forskjel snart foran, snart bagefter (*bitta* lidijn og lidijn *bitta*; *bitta* små og små *bitta*); men aldrig bruges, saaledes som i Jsk. og Fyensk, *bitte* enkeltstaaende og ligefrem som adj. — lille, ei heller i Samsætn. som Jsk. *bitteagtig*, *Bittestou*; heller ikke haves noget tilsvarende Substantiv til Dsk. en *Bitte* (o: Smule, d. mindste Deel); Angel. en *Vitte* el. *Vette*. Derimod bruges en enkeltstaaende Superlativform *bittersta* i visse Forbindelser: aldrig (allri) ded *bittersta*, aldrig ded *bittersta* grøssena gran, ikke den ringeste Smule; Sv. D. D. f. Ex. Smål. aldrig det *bittersta*; Dsk. d. T. aldrig det *bitterste*; N. S. nich dat *bitterste* el. nicks des *bittersten*. De hidtil anførte Ord ere sandsynligen af samme Oprindelse som Nsk. *vetta* (lite *vetta*, ganske lidet; inkje *vetta*, slet intet); Sv. DD. (Vestg., Gottl. Uppl., Helsingl.) *vätta*, *vättans* (lite *vätta*, lite *vättan*, lite *vättans*, heelt lidet, et lidet Gran); Angel. *Vette* (et lille *Vette*); Engl. *whit* (not a *whit*; never a *whit*). Aasen (Ordb. p. 594) henviser til et gammelt Ord *vätt*: Noget, en Ting = A. S. *viht*; Ihre (Sv. D. L. p. 191) til Ulphil. (Moesog.) *vaiht*, «res quævis».

Bjugg (udt. nordl. f. Ex. Gudh. *bjogg*; vestl. *bjögg*), n., Byg; Sv. *bjugg*, n.; jfr. Udtog af Bornholms Jorddebog fr. 1599 (Hübertz p. 532 o. f.) hvor Formen *Biug* findes heelt igjennem. Forøvrigt bruges almindeligere om denne Sædart Ordet *korn*, ligesom i Sverrig og de sydlige Egne af Norge og af Almuen i Danmark.

Bjäbba (*ar-ada-ad*), v. n., bjæffe, knurre (om Hunde); Sk. og Sv. *bjäbba*, *bjebba*; Vestg. *biäbba*, men kun i overført Bet. (sige imod; pluddre); derimod *bjäffa*, at gjøe.

Bjäde (Vestl.) eller **bjär** (Gudh. og Omegn), n., Bed, afdeelt Plads i en Have til Blomster eller Urter: *blomsterbjäde* el. *blomsterbjär*, *kål-*, *urtabjäde* el. *bjär*; Vestg. *bjä*; Smål. *bjä*

(Kaalbed); Sk. *bjär* (*kålbjär*; *ärtabjär*); Engl. *bed*; Angel. *Bej*; Tsk. *Beet*, n. Det bornholmske (og skaanske) *bjär* i ovennævnte Betydning er vistnok et aldeles forskjelligt Ord fra det forøvrigt eenslydende O. *bjär*, Bjerg, og er uidentvivl oprindeligen d. s. O. s. *bjäde*; begge igjen (med et Forslag af J, ligesom ovfr. i Vestg. og Smål.) ville være at henføre til en ældre Form = Isl. *beðr*, Dyne, Seng, Leie (Sv. *bädd*, d. s.; Nsk. *Be'*, *Bæ'*, Underdyne), af hvilken Betydning den nuværende er at betragte som en afledet. Det engelske *bed* har netop begge Betydninger; i Tydsken har man ved en Vocalforlængelse adskilt Formen i den egentlige og den uegentlige Betydn. (*Bett* og *Beet*, hvoraf nærmest Dsk. *Bed*); i Sv. har *bädd* kun den egentlige Bet.; men et andet eensbetydende Ord har tillige faaet den hidtil omtalte aflede, nemlig *säng* (*blomstersäng*, *kålsäng* f. fl.) Nsk. *Seng*, d. s.; saml. Lat. *pulvinus*, Pude, Hynde; it. Bed, Rabat.

Bjälja og **bjälla** (*ar-ada-ad*), v. n., gjøe, bjæffe; it. skjælde, bruge Mund; *bjälja* på ejn, skjælde p. E. (Gudh.; sjeldent); Dal., Verml. *bjälja*, tale om det, som hør forties; Ångerml. *bjälä* (og *bilä*), græde i Arrighed; Jsk. (Thy; Mors) *bjæle*, d. s. (om Børn); jfr. Isl. og Nsk. *belja*, brøle (Engl. *bellow*); Tsk. *bellen*, bjæffe, gjøe; it. skjendes, klamres (samlg. Sv. *skälla* i begge d. Bet.); Jsk. *bælle*, tude (om Hunde og Børn); Gottl. *bälä*, bræge (it. tude, om Børn).

Bjälja og **bjälla**, f., Benævnelse paa en Hund, som bjæffer; it. et Menneske, som bruger Mund.

Bjär, n., Bjerg; s. **Bakka**.

Bjär, n., Bed; s. **Bjäde**.

Bladdra (*ar-ada-ad*), v. n., blade i en Bog; Sv. *bläddra*; Tsk. *blättern*. Ellers og almindeligere *väjnga* (s. s.).

Bläg, n. 1) Nedslag; Nederlag: gjorra *blag* på rouijn, nedslaae (om Hagl, Regn f. A.) eller nedbalstre (om Kreature) Rugen; gjorra *blag* på Svenskana, anrette Nederlag, Ødelæggelse p. S.; uegl. gjorra *blag*, gjøre noget Usædvanligt, Ualmindeligt (Gudh.). 2) absolut. Pladsregn; ded va då ett fäslit *blag* iåns. Jfr. Isl. (B. H.) *blak*, n., Kindhest, Ørefigten; samlg. Lat. *plaga*; Gr. *πλῆγή*.

Bläga (*ar-ada-ad*) v. n. og imp. med *på* og *ner*, bruges om stærkt Sneefald (eller om Sneen, naar den af Blæsten kastes paa Noget) og om Pladsregn (jfr. *klabba på*): snejn, reined *blagar på*; ded *blagar ner* me sne; Smål. *blåka på* (det *blåkar*

på och snoar); jfr. Isl. (B. H.) *blaka*, slaae med den flade Haand; samlg. Sv. *plagga* på, banke, prygla, pidske (*plagga*, Haanddask).

Blagga (*ar-ada-ad*) v. n. med på, sidde og klatte, smøre til, naar man skriver (især om Børn); maaskee beslægtet med Tsk. (N. S.) *Black*, Blæk.

Blakka, n. app. og pr. f., Benævnelse om en Ko eller Hoppe af blakket Farve: gakk ud å se te *Blakka!* (Nsk. *Blakka* (om en Hoppe); derimod Falst. *Blakke*, figurlig Benævnelse om en Markmuus.

Blakkijn, n. pr. m., Navn paa en blakket Hest; Nsk. *blakk'en* el. *Blakkjen*; jfr. Isl. (B. H.) *blakkr*, m., en Hest af sortebruun el. mørkebruun Farve.

Blakkuer-u-ut, adj., blakket; Sv. *black*; Nsk. *blakk'* (blegagtig); jfr. Isl. (B. H.) *blakkr*, sortladen, mørkebruun.

Blanka, f., Blankhed, Glands: *blankan* e rent gåd å.

Blara (*ar-ada-ad*), v. n., stikke i Øinene, glimre, brilliere: ded *blarar* så; jfr. Nsk. *blavre*, lyse, flamme, glimte; samlg. Nsk. *glora*, lyse, tindre, hvoraf *glorende*, astikkende.

Ble, v. n., blive, bruges i samme Forst. s. *varra*, være, i Talemaaden la *ble* (= la *varra*), lade være; la 'na *ble*, lad hende være; Sk. la *ble* (= la *va*); Sv. låta *bli*; Tsk. Etwas *bleiben* lassen.

Blessa (*blissa*; bl. s.), f., en Blis; Isl. *bles*, *blesa* (ä), f.; Uppl., Ångerml. *blesa*; Nsk. *Bles*, *Blese* (æ), f.; Tsk. *Blässe*, f.; Sv. *bläs*, m.

Blessa, n. app. og pr., f., Navn paa en blisset Hoppe. Sk. *Bläsan*, den blissede H.

Blessuer, n. pr., s. d. følg. O.

Blessuer (*blissuer*) -u-ut, adj., blisset; Nsk. *blesut*; Isl. *blesótrr*; Sv. *bläsig*. Deraf *Blessuer*, n. pr., Navn paa en blisset Hest (i Tiltale); Nsk. *Bles'en*; ogsaa i N. S. bruges *Blassen* om slige Heste.

Bli, n., Bly, = Isl. (Udtale).

Blier-bli-blit, adj., s. *Bloier*.

Blikstra (*ar-ada-ad*; Vestl.), v. n., bruges kun i uegl. Forst. om Øinene: iven *blikstra* på 'jn, hans Øine lyne; Sv. *blixtra* (af *blicka*), lyne, funkle; Ångerml. *blisträ*, d. s.

Blinka (*ar-ada-ad*), v. n., blinke, bruges kun i yderst faa Tilfælde, f. Ex. om Kornmo; ellers bruges *blyjnkja* (s. s.).

Bloier-bloj-bloit (almindeligt) og *blier-bli-blit* (Vestl.; tidligere),

adj., bly, undseelig, tilbageholdende; bruges uden Forskjel om begge Kjøn og ei, som i Dsk., fortrinsvis om Kvindekjønnet: däjn horrijn (piblijn) e så *bloier* (*bloi*), s'ad-; Nsk., Sv. *blyg*; Isl. *bljúgr*. — Langel. *bløi* (s. Molb. D. L. *Bled*) falder vel i Betydning tildeels sammen med hine, men er uidentviyl et forskjelligt Ord = Tsk. *blöde*; Nsk. *blau* (Isl. *blauðr*, frygtsom, modløs).

Bloies (*es-des-ds*), v. d., blues, være undseelig; Nsk. *blyest*; Sv. *blygas* (Isl. *blygðast*); jfr. Gl. Dsk. (Hans Tausen, Post.) *bløynes*, d. s.

Blomma, f., Blomme = Blomst (Sv. *blomma*; Isl. *blóm*, *blómi*; Nsk. *Blom*, *Blome*; Tsk. *Blume*). 1) i egl. Forst., men yderst sjeldent og kun i Sammensætning (ligesom i Nydansken) f. Ex. *Márriblomma* (s. s.). 2) i uegl. Forst. deels om hvad der ligner eller forestiller Blomster i Tøier, deels om blomster-lignende Flammer el. Striber i Træ. 3) Blomme i Æg (s. *Åggjablomma*).

Blommader, adj., s. d. følg. O.

Blommuer-u-ut (almindeligt) el. **blommader, blommad** (sjeldnere; Bøigd.), adj., blommet (Nsk. *blomut*, *bloma*; Sv. *blommig*, *blommad*; Isl. *blómaðr*). 1) om Tøi f. Ex. *blommuer* el. *blommader* sars (Sirts), *karton* (Kattun). 2) om Træ, flammet, stribet (s. *Blomma*): træd e *blomnut*.

Blomster, n., et Blomster, en Blomst (hvilken sidste Benævnelse ei bruges i ægte Bh.); Isl. *blómstr*; Sv. *blomster*, n.; Nsk. *Blomstr*, m.

Bloss (å), n., et Blus; Sv. *bloss*, n.; Isl. *blossi*, m.

Blossa (å; ar-ada-ad), v. n., blusse; Isl., Sv. *blossa*.

Blosstämma (sjeldent; Vestl.), f., blodstillende Middel («nogged, som stämmer bloijn») f. Ex. Svamp; Nsk. *Blostemma*, *Blostæma*, f., (meest overtroisk).

Blujnna (ar-ada-ad), v. n. 1) blunde (af *blujnn*, m., Blund, Slummer). 2) fig. om et Lys, der brænder uklart, fordi det trænger til at pudses; lysed *blujnnar*.

Blyjkj, m. og n., Blink, Blik: *blyjkj* me iven = *ivablyjkj* (s. s.); ja fijkkj ett *blyjkj* å 'na, jeg fik et Øiekast af hende. *Blikk* bruges i Bh. kun i Sammensætningen *ivablikk* (s. s.).

Blyjnkja (ar-ada-ad), v. n., blinke (Sv. *blinka*; Vestg. *bhlongka*); skjärnarna *blyjnkja*; *blyjnkja* me iven; i sidste Betydning bruges i Gottl. *blynkä*; Nsk. *blinka* og *blunka*.

Bläggarn, n., Blaargarn; Sv. *blaggarn* og *blångarn*; Sjæll. *Blaargen*; Angel. *Blahrgen* (lignende F. i fl. a. Provindser). Ordet bruges baade om Blaargarn og Blaargarnstøi.

Blåkujlla, n. pr., Navn paa en Høi paa Grændsen af Øster-larsker (s. *Kujlla*); Sv. *Blåkulla*, n. pr., Bloksbjerg («locus damnatorum» Ihre).

Blåna (*ar-ada-ad*), v. n., blaane (Isl. *blána*; Sv., Nsk. *blåna*), bruges i Bh. = mørkne, blive mørkt: ded *blánar* (= sjømmer, mods. *lysnar*); jfr. *blaane* hos Molb. («det *blaaner* for mine Øine»); Jsk. det *blaaner*, naar en lille Drivsky træder for Solen.

Blåna, f., Mørkning (Gudh.); jfr. Dsk. en *Blaane*, blaalig Sky el. Taage.

Blånjing, f., Mørkning, Skumring (mods. *lysnijng*); i *blånjingen*, i Mørkningen, Aftenskumringen, men bruges ogsaa om Morgenskumringen.

Blår, *blå*, *blatt*, adj. *blåa*: ett *blatt* torngle.

Blåsa (Sv., Nsk. *blåsa*; Isl. *blása*), v. n., blæse, bruges kun i Spøg; ellers *blåsa*.

Blädda, f., en lille flad Hob udømt Skarn i blød Tilstand, især en blød Kokase (*koblädda*), mods. *kasa* (*kokasa*); Sk. *ko-bladda*; Jsk. *Blat* og *Blatte*, en liden Deel flydende Ting; deraf en *Koblat*. Disse Ord ere opstaaede ved Onomatopoeie, ligesom Jsk. *Bladder*, *Blæber* (jfr. *Blæb*, *Koblæb*, *Kokase*) = Dsk. *Pladder*, *Pludder* = Bh. *plödder*, *plöddra*. Forøvrigt bruges ogsaa Bh. *blädda* fig. om en lav Hue, som falder fladt ned paa Hovedet.

Blägen, n. pr., Bleking: ja e frå *Blägen* i Sverje; jfr. Hübertz: B. A. p. 85: *Bleginge*; p. 325: *Bleging*; p. 591: *Blegingsfar*, *Blegingsmandt*.

Bläja (øy = ik), v. n., lyne (forældet); Vestg. *bhleka*, Verml. *blika*, d. s.; Jfr. Gl. Tsk. *Blig*, Lyn (Isl., Nsk., Helsingl. *blika*, *glimte*, blinke).

Bläja (*ar-ada-ad*), 1) v. a., blege (Tøi f. Ex.); Sv. *bleka*; Isl., Nsk. *bleikja*. 2) v. n., see blegt ud, være blegt at see til (Nsk. *blika*, *bleikja*), men bruges fortrinsviis om Havets Udseende i fuldkommen stille Veir og af Folk paa Søen ofte i samme Betydning som «blive stille»: hawed *bläjar*; ded begjynner å *bläja*; hon (det) *bläjar* å; Gottl. *blikä*, d. s.; Jsk. *blege*, vise sig med hvidladen Farve: Havet, Stranden *bleger*. Jfr. Bh. *hawbläj* (Engl. *bleak*, d. s.; *bleak*, *bleg*).

Bläjfysa, f., et Kvindfolk, som har et blegt og daarligt Udseende (Gudh.).

Bläjfysijng og **bläjfystijng**, m., et Mandfolk, der seer blegt ud; N. S. *Bleeckfyst*, Een, der har et saadant sygeligt Udseende (Richey I. H. p. 17), og *Bleekfist* (Brem. W. B.); Sjæll. *Blegfis*; Gottl. *blajkfäjs*; som Adjectiver svare hertil N. S. *bleeckfystig*; Jsk. *blegfiset* (blegguul).

Bläjhader-hyad, adj. 2 E., som af Naturen har bleg Ansigtsfarve, Teint (s. *Hy*).

Bläjkj, n., bruges deels om *Blik* (Nsk., Sv. *bleck*; Tsk. *Blech*) f. Ex. *jarnbläjkj*, Jernblik; deels om *Blæk* (Sv. *bläck*; Nsk. *Blekk*; Isl. *blek*).

Bläjlajder-lajd(t)-lajt, adj., blegladen, bleg af Ansigtsfarve (jfr. *lajder*); Isl. *bleikleitr*; Nsk. *bleikleitt*; Sv. *bleklett* og *-lagd*.

Bläjnkkja (*er-te-t*) v. n., være blankt at see til, glindse, skinne f. Ex. om Metaller; Nsk. *blenkja*; Sv. *blänka*; N. S. *blänkern* (Richey p. 17).

Bläんな (*ar-ada-ad*) v. a., blande; n. St. navnlig paa Vestl. bruges i visse Forbindelser *bläんな* (f. Ex. *bläんな kört*); i andre *blanna* (f. Ex. *blanna* korn, sä). Nsk. *blenda*, *blende* (især nordenfjelds) og *blanda* (== Isl. og Sv.); jfr. Østg. *blänne*, mæske til Brændeviin.

Blännijng, f., Blanden, Blanding (n. St. baade *blännijng* og *blannijng*, med samme Forskjel som Verberne ovf.); Gottl. *blännning*; jfr. Nsk. *Blanding*, m., Noget, som er blandet af forskjellige Slags.

Blännijng, m., Blanding (V. S. O. *Blænding*), o: en Afføddning af forskjellige Arter; Isl. *kynblendingr* (B. H. *blendingr*); jfr. ovf. Nsk. *Blending*, m.

Blära (*ar-ada-ad*), v. n.: *blära* i sei, fyldé sig, f. i sig (Gudh.); af *blära*, f. Blære).

Blärbögg, m., Tykvom, forædt Dreng eller Mand.

Bläsa (*er-te-t*), v. tr. og n., blæse, bruges ofte ligesom i Dsk. d. T. om at stønne, sukke, give sig: nu har hon fåd näd å *bläsa* ouer; Isl. (B. H.) *blåsa*: hann *blés* þúngan, han sukkede, stønnede dybt. Saavel i denne som i de øvrige Bemærk. høres ofte (navnlig paa Vestl.) en Præsensform *bläs* f. Ex. hva *bläs* du ouer? ded *bläs* ida (== Sk.; jfr. *frysa*).

Blö (l. ö), f., Bløden, Blødning; meest sammensat *döblö*, *näseblö* (s. ss.).

Bo, m., Beboer, men bruges kun i Sammensætning; pl. *bo* (for: *boa*); best. F. *boijn*, pl. *bona* (for: *boana*). Formen svarer til Dsk. og Sv. *bo*; Nsk. *bu*; Isl. *búi*. Det bruges ei blot som i Dsk. om Beboerne af forskjellig Himmelegn, Jordbund o. L. eller af Provindsdele og Øer (Molbo, Thybo, Fyenbo) og i almindeligere Udtryk f. Ex. Nabo, Gjenbo; men ogsaa om Beboere af Stæderne og Fiskerleierne paa Bornholm f. Ex. *Rönnabo*, *Svänikabo*, *Güdhjemmabo*, *Listabo*, *Vångabo*, og af Sognene: *sounabo* (= Sv. *socknebo*), Sognefolk; *Røbo*, Beboer af Røsogn; *Östre-Larskjärkjebo*; *Vestre-Markjärkjebo* o. s. v.

Bobba, m. 1) almindelig Benævnelse paa et Spøgelse, især til at skræmme Børn med, ligesom Grækernes *Mopuó* og Romernes *Lamia* eller *Mania*, men tænkt som et mandligt Væsen, stort eller lidet, der især opholder sig paa farlige Steder, som i Brønde (s. *Brojnnkjätta*), Damme, paa Loftet, eller overhovedet Steder, man vil holde Børn fra, f. Ex. Kjøkkenet, da han i Skikkelse af en stor, svær og lang Mand sidder i Skorstenen, i hvilket sidste Tilfælde han ogsaa benævnes: *Bobbarákus* eller *Bobbarákós*. Maaskee har Bobbeaanen (*Bobbaðn*) sit Navn heraf. 2) figurlig: a) mørk, truende Uveirssky, der trækker op fra Horizonten (Gudh. o. a. St.; dog kun sjeldent); hon sætter ejn *bobba* där, som ser forbajnada styggjer ud; jfr. v. *bobba*. b) hæslig Snotklump, der sidder i Næsen = Dsk. d. T. *Buse-mand*. c) et Slags Grødkage, i Sammensætn. *unbobba* (s. s.). — Samlg. Nsk. *Bobbe* (Søndmør i B. St.), *Buv* (Tellemarken), m., Spøgelse, Skrækkebillede (sandsynligen ogsaa den oprindelige Bemærk. af Isl. *bubbi*, der kun bruges i Sammensætningen «*rökis-bubbi*», en rig og mægtig Basse; ligesom Isl. *bokki* i Sammens. *stórbokki*, en storagtig, fornem Basse f. m. synes at være s. O. s. Nsk. *Bokke*, Spøgelse, it. *Vætte*, Underjordisk; samlg. Gl. Nsk., Isl. *púki*, Djævel, Pusling, Spøgelse; hvoraf *maura-púki*, Nsk. *Pukje*, *Rike-Pukje*, Pengemand, Pengepuger); Schweitz. *Banwi*, *Baui* (Skrækkebillede for Børn og Fugle, Popants. Stalder Schw. Idiot. I, 149); Holl. *bytebanw* (= «N. S. *Bumann*»), it. et Slags surrende Skarnbasse (Br. Wb. I, 153). Ogsaa Sv. *bobba*, *bubba*, f. (Torbist, Skarnbasse; Kakerlak), og Dsk. *Bobbe* (Stankbasse, buprestes; v. Aphel. B. N. I, 407) have uidentvyl oprindelig havt en lignende Grundbemærkelse som de ovennævnte Ord, af hvilken deres nuværende Betydning har dannet sig ved en naturlig Ideeassocation (samlg. saaledes i

Sv., Nsk. og Dsk. Brugen af *troll*, *Trolld*, navnl. i Sammens., om Krybdyr og Insecter af forskjellig Art, som have et usædvanligt eller modbydeligt Udseende). — Jfr. endelig N. S. *Buba* Buldrer, Skjendegjest, der sætter Andre i Skræk ved sin larrende Stemme (Br. Wb. I, 152) og det tydske *Bube* i forskjellige slette Bemærkelser.

Bobba (*ar-ada-ad*), v. n. med *opp*, trække op, true med slemt Veir: ded *bobbar* opp; maaskee af *Bobba*; samlg. det ovenfor anførte islandske Substantiv *vofa* og v. *vofa yfir*, true, hænge over.

Bodd (*å*), n., Bud; Isl. *boð*; Sv. *båd*; Sk. (og Nsk.) *bå*.

Bogna (*å*; *ar-ada-ad*), v. n. hyppigst med *ud*: bøie sig i krum Linie, give sig ud; svulme, blive stor; men ogsaa: *bogna me* el. å nogged (med el. *af*); Sv. *bågna*; Dsk. *bugne* (Isl., Nsk. *bogna*) og *boerne*; Gottl. *bognä*, *bäugnä*. Jfr. *kjäuna*.

Bojd (*bojd*), f., bruges altid i den best. F.: *bojden* og betegner Landet (jfr. *bonamarken*) i Modsætning til Kjøbstæderne o. s. v. (s. *By*): hajn e frå *bojden*; folk frå *bojden* (mods. *by-folk*); på *bojden* e'd lival *häjlluara*, paa Landet er det alligevel behageligere. Nsk. *Bygd* (Isl. *byggð*; Sv. *bygd*; Ångeml. *bögd*; Sk. *böjd*), f., en beboet Egn; en Krebs eller Række af Gaarde; deraf *Bygdafolk*, Folk fra samme Bygd; dog forekommer det og i Nsk. i en almindeligere Forst. (= Bh.) f. Ex. *Byss aa Bygda*, i By og paa Land.

Bojll, n. pr., Bothilde (*Bol*, sommested i Danmark).

Bojll, m., Bold; Sv. *boll*; Sk., Vestg. *bolt*; Nsk., Gottl., Angel., Tsk. *Ball*.

Bojsa, f., et Buxelaar: Ana, vittu ijkke lappa min ena *bojsa*? pl. *bojser*, Buxelaar, men bruges sædvanlig om det hele Klædningsstykke, som bedækker Been, Laar o. s. v. = Dsk. *Buxer*; Isl. *buxur*; Sv. *byxor*, *böxor*; Sk. *böjer*; Sjæll. *Bowser* eller *Bövser*; Sønderj., Angel. *Bous*, *Bovvs*, *Böjjs*; N. S. *Büxen*. I Bh. bruges Ordet i flere Sammensætninger, f. Ex. *draddbojs*, *griddbojs*, *löddbojs*, *möjbojs* (s. ss.).

Bojseknap, m. 1) Buxeknap. 2) figurlig Benævnelse, som Bønderne i Røsogn bruge om den saakaldte Ondurt (s. *Lawsurt*) paa Grund af Blomsternes Lighed med de store gule Knapper, som brugtes tidligere; naar en Mand har en stor Mængde af det Ukrud i sin Jord, hører man dem udbryde: koss, hvor daju majn har männa *bojseknappa* (mange Buxeknapper)!

Boll (å), m., egl. Stamme af et Træ, eller Legeme uden Hoved, Hænder, Fødder (Lat. *truncus*), af hvilke Bemærkelser een eller begge findes i de tilsvarende Ord i de beslægtede Sprog og Dialekter, bruges kun i et Par overførte Betydninger og bemærker 1) et Rivehoved, det Stykke Træ, hvori Rive-tænderne fæstes; jfr. Dsk. *Bul* i Harven, *Harvebul*. 2) Livstykke uden Årmer; tidligere baade om Kvind- og Mandfolks Klædemon; nu kun om Mandfolks og er tildeels afløst af O. *väst*; Isl. *bolr*, m., og Nsk. *Bol*, *Bul*, m., d. s. om begge Kjøn; Sjæll. en *Bulle* og Sønderj. et *Bull*, d. s. men kun om Kvind-folk; derimod bruges i almindeligere Forst. Dsk. (og Gottl.) *Bul*, Sv. *bål*, om den Deel af et Klædebon, som skjuler Livet (f. Ex. *Bullen* paa en Skjorte, Særk, Trøie).

Bolla (å), f., Bolle, men bruges aldrig, som i Dsk., om Meeklump, Meelbolle, hvilken kaldes *Kjyla* (s. s.) el. *melkjyla*; derimod *kjöddbolla* o. s. v.

Bollstarker (å) -stark-stárrit, adj., meget stærk, bomstærk; Isl. (B. H.) *bolsterkr*; Smål. *bolstark*; (Ångerml. *bölstark*).

Boltra (*ar-ada-ad*), v. n., s. *Baltra*.

Bombeida (*ar-ada-ad*), v. n., s. *Gross*.

*Bommernära, f., Benævnelse paa Byggrynnssuppe, tillavet med Eddike og Sukker eller Syrup; kaldes ogsaa *surt* å *sött* eller *sur* å *söder* *väjllijng*.

Bomp, adv., feil, glip: *slå bomp*, slaae feil: Sv. *bom* (slå *b.*); jfr. Dsk. slaae *Bommer*.

Bompa (å; *ar-ada-ad*), v. n., frembringe en huul Lyd (Dsk. et *Bomp* el. *Bump*) ved Falde, Gang eller anden Bevægelse: *bompa* i jorn; på j.; derfor hyppigt om at træde, trave tungt (jfr. *jorbompara*); Engl. to *bump*.

Bonamarken (s. *Bone*), best. F. f. Landet (d. s. s. *bojden*) i Mods. til Kjøbstæder og Fiskerbyer: hajn e gájn ad *bonamarken*, han har begivet sig paa Landet; i *bonamarken* (= på bojden) snakka di så galed s'ad- (taler man saa reent forkeert). Jfr. *mark*.

Bonarosa, f., Bonderose, Pæon; jfr. *bonatosa*.

Bonaryna, f., Navn paa en gammel So (s. *Ryna*); navnligen brugtes det oprindelig om saadan een, som Bønderne havde gaaende, og som for det Meste nærede sig af Folks Excrementer (Gudh.).

Bonarössen, n., Bonderosine (jfr. *rössen*), Navn paa Axel-bærret. Oprindelsen dertil angives hos de Thura (p. 35): «disse

Bær — siger han — bruges af Bønderne i deres Pølser i Steden for Rosiner, hvorudover de i Kjøbstæderne kaldes *Bonde-Rosiner*. Denne Brug er ganske forsvunden (var det, som det synes, allerede paa Skougaards Tid; s. B. B. p. 43), hvorfor Navnet nu høres yderst sjeldent.

Bonasnakk (jfr. *Snakk*; *Snakka*), n., Bøndernes Sprog, Tale, Udtryksmaade, i Modsæt. til Kjøbstæderne og Fiskerbyerne (Gh.).

Bonatolpert, m., Bondetølper (s. *Tolpert*).

Bonatosa, f., egl. Bondetosse (om Kvindfolk), bruges sønderlands som Benævnelse paa en Stokrose, ellers kaldet *stångrosa*.

Bone, m., Bonde ø: Selveier, Grund- og Gaardeier paa Landet; pl. *bönnar* (y); Sammensætnings-Genitiv altid *bona*, f. Ex. *bonapibel*, *bonapibla*; *bonafolk*, Bønderfolk. Paa Bornholm, hvor det udartede Vornedskab og hvor Stavnsbaandet aldrig har hersket, modsættes *bond* deels *udbyggjara* ø: Een, der har et Huus paa Bondens Grund eller paa Kongens Udmarker; deels, som Landmand, Een fra Kjøbstæderne eller overhovedet Een, der driver anden Næringsvei.

Bone, n. pr., Navn paa en gammel, berømt, bornholmsk Slægt (s. Skg. B. B. p. 224). Navnet, som tidligere skreves saaledes (s. De Thurah p. 135) og endnu udtales saaledes, er senere i Skrift blevet forandret til *Bohn*. Det er sandsynlig opstaaet af det ovennævnte *bone*, ligesom det svenske Familienvn *Bonde* af *bonde*.

Bonn (å), m., Bund; ved Assimilation, ligesom i Sk. og sydl. Ag. St., *Boun* = Isl., Nsk., Sv. *botn*, m.

Bonnstokk, m., et Slags Ribbe el. Spant i en Baad eller Ege, ogsaa kaldet *ijntömmer*; Sv. *bottenstock*, m., bruges om Bugstykkerne af et Skib; Dsk. (Moth; foræld.) *Bundstok*, d. s. +)

Bonntijlle, n., egl. Bundgulv (s. *Tijlle*) ø: Brætterne i Bunden af en Baad, mellem hver *bonnstokk*, hvilke kunne tages op; om Skibe bruges det aldrig; jfr. Nsk. *Tilja*, f., et enkelt saadtant Bræt i en Baad. Samlg. Jsk. *Bundtael*, Sengebund (Molb. D. L.).

Bor, n., Bræt, Fjæl (Isl. *borð*, n., Nsk. *Bor*), bruges navnlig om et af de Bræder, som danne en Baads Beklædning el. Sider; om hvert enkelt *bor* bruges og Benævnelsen en *borbredde* eller ejn *borgång* eller blot *gång*.

Borbredde } s. *Bor*.
Borgång }

Bórita (k. o) el. *Borrita*, n. pr., ikke ualmindeligt Kvindenavn; Sv. *Brita*; Dal. *Bärit*; Jemtl. *Bäret*, *Beret*. *Birgittæ*.

Borkj og (Gudh.) **börkj**, f., Birk, Birketræ; Vestg. *börk*; Isl., Nsk. *björk*, f.; Sv. *björk*, m.

Borr (å), n., et Bor (Redskab), Sv. *borr*, m. og n.

Borra (å), f., == Isl. *bora*, f., et smalt Hul, men bruges kun, ligesom Nsk. *Bora*, Sv. *borr*, Dsk. *Bor*, i Sammensætning og vel kun i *näseborra* (s. s.).

Borra (å; ar-ada-ad), v. a. og n., bore; Sv. *borra*.

Borriŋgholm (Isl. *Borgundarhólmr*), n. pr., Bornholm; deraf *Borriŋgholmara*, Bornholmer; *borriŋgholmsker-sk-st*, bornholmsk. Navnet *Borriŋgholm* bruges altid af de Indfødte. Den Form (*Boringholm*, *Borringsholm*) er ogsaa brugt i Gavebrevene af 1658 og 59, hvorved Indbyggerne overdroge Øen til Kronen Danmark; ligesom og dernæst i Fredrik 3^s aabne Breve til Bornholmerne af 1658 og 59 (s. De Thurah p. 247—51; Skg. B. B. 132).

Borsta og (Gudh.) **bosta** (å), m. 1) en Børste paa Dyr, navnlig Sviin; Sv. *borst*, n.; Tsk. *Borste*, f.; Isl., Nsk. *bust*, f. 2) det deraf dannede Redskab: Børste; Sv. *borste*, m.; Nsk. *Boste*, m.; Isl. *busti*, m.; Tsk. *Bürste*, f.

Borsta og (Gudh.) **bosta** (å; ar-ada-ad), v. a., børste; Sv. *borsta*; Isl. *busta*; Nsk. *bysta*.

Boska (å), m., Busk; Sv. *buske*, m. (Tsk. *Busch*, m. == *Gebüsch*, Krat). Den bestemte F. *boskana* bruges om en lille Skov, hvor Buske og lave Træer vexle, og hvor Folk gjerne samles Søndagen efter St. Hansdag, hvilken Dag derfor benævnes: *boskesönda*. Hvert Herred, ja selv nogle Sogne have saadanne særegne Smaaskove, som stedse bære hint Navn.

Boss (å; haardt ss), m. 1) Bossel, Keglekugle; Fyen. en *Bos* (aa); Sjæll. et *Bos* (aa); Gottl. *baus*; N. S. *Boszel*, *Boossel*, f. 2) fig. Hoved (i Spøg): hvor du e rør i *bossijn* (rød i Hovedet).

Boss (å; bl. ss), n., ogsaa (sjeldnere) *bossm*, gammel blød Halm, Affald af Halm, Lyng o. L. (*halmboss*, *lyngboss*); Sv., Sk., Østg., Vestg., Nsk. *boss*, *bås*, *bos*, *Bos*, n.; Jsk. (Mors) *Buus*; Gottl. *byskä*; jfr. Samsø. en *Buus*, et Halmneg, Halmknippe.

Bossja (å; bl. ss), f., d. s. s. *byssja* (s. s.).

Bossm (å; bl. ss), m., saaledes kaldes i et Sildegarn (*majnsa*, s. s.) Nettet el. det egl. Garn (*lingarned*), hvori Silden fanges

(Gudh.); jfr. Jsk. *Bus*, en Benævnelse paa de to saakaldte «Omgarnsmasker» paa Flyndergarn (Molb. D. D. L. p. 60).

Bossm (å; bl. ss), n., det samme, som *boss* (2). Deraf:

Bossma (*ar-ada-ad*), v. n., være halmagtig, let, siges om Sæden, naar man opsamler eller sammenbinder den og bemærker da, at den ingen synderlig Tyngde har. Begrebet «let» er saa fremherskende, at man bruger *bosasma* (ligesom og adj. *bossmuer* s. s.) om selve Halm.

Bossmuer-u-ut, adj., halmagtig, let: *bossmut* korn (jfr. *vasuer*).

Bosta, s. *Borsta*.

Botta (å), f., en Fisk af Flynderslægten, Pighvar; Ordet er d. s. s. Sv. *butta*, f.; Tsk. *Butte* og *Bütt*, m. (der rigaische *Bütt*); Dsk. *Botte* (*Ryskebotte*, rigske *Bøtter*), hvilke, ligesom Engl. og Fr. *turbot*, bruges om forskjellige Slags Flyndre.

Boua, m., en Bue; Nsk. *Boga* (Tr. og Ag. St. == A. S.) og *Bogje*, m. Sv. *båge*, m.; Isl. *bogi*, m.; Engl. *bow*; Angel. *Bovv*; Sk. *bue*.

Boua, m. 1) Bov paa Dyr, især den forreste (*forrbouajn*, Forboven). 2) Bov paa Skib. Jfr. Isl. *bógr*, m. (kun om Dyr); Nsk. og Sv. *bog*, m.

Bouarömm, f., s. *Römm*.

Brå, adj. 1 E., bråd, hastig paakommende, pludselig (Vestl.); en anden Form *brå* findes i Sammens. *bråsvalpad* nedf. (Nsk., Ångerml., Medelp. *brå*; Sv. *bråd*; Isl. *bráðr*): ett *brå* div (Moth: et *Braddyb*, Sv. ett *bråddjup*); ded *brå* dived.

Braga, v. og subst., s. **Brödda**.

Bragara (af *braga*, brage), m., en Kæmpekarl; ogsaa kaldet *bragenfält*; jfr. Sv. *dundrare*, svær Karl (af *dundra*, dundre, tordne).

Braja (*er-te-t*), v. n., bræge (Gudh.).

Bramma (*ar-ada-ad*), v. n., bramme, gjøre sig til, bryste sig, bruges ofte paa Vestl. som v. ref.: hajn *bramar sei* svart.

Brän, m. 1) en Brand ø: et brændende Stykke Træ, tændt Stykke Brænde; Isl. *brandr*, m.; Nsk., Sv., A. S., Engl. *brand*. 2) i Samsætn. *husbran*, en Stage eller Stang paa Gaylen af Huset, hvorpaa Fløien sættes; jfr. Isl. *brandr*, Bugspryd; B. H.: «*brandar*, pl., acroteria navium et domuum»; Gl. Dsk. *Brand* paa Skib: «jeg seer saa mangt et Orlogsskib under deres forgyldene *Brande*» (Kæmpevis. oftere); Nsk. *Brand*, Kjep, af-

hugget Stok eller Træstamme; Ångerml. *brand*, *fågelbrandar*: «ett giller af 2 små stockar upstält» (Ihre D. L. p. 24).

Branstokk, m. (Skjældsord), Helvedesbrand.

Brænter, **brænt**, adj. 2 E., brat, steil: ejn *brænter* bakka; deraf Stednavnene: *Brantabakkana*, Bratfjeldene; *Brantasteiana*, Bratstierne, i Nærheden af Gudh.; Sv. *brant* (sjeldnere ved Assimilation *bratt*; Isl. *brattr*; Nsk. *bratt*).

Bratta (*ar-ada-ad*), v. n., hyppigt med: *ner*, blive brat, gaae brat ned: bakkajn *brattar ner*; Nsk. *brattna*, blive brattere (om Veie); derimod Jsk. *bratte*, endes ved at overskæres i Midten, afbrydes, om Jord, Agerland.

Brē (*r-dde-tt*), v. a., brede: *bre* majnsan (s. *majnsa*).

Bréladjer-lajd (*t*) -**lajt**, adj., med bredt Ansigt (s. *Lajder*); Isl. *breidleitr*; Nsk. *breidleitt*.

Brétorru, f., s. *Torru*.

Brikka (*e*), f., Bryst (navnlig om Mennesker): ta 'jn i *brikkan*, tag ham i B.; Sk., Smål., Vestg. *bricka*, *brecka*; Falst. *Brökke*. Grundbegrebet haves udentvyl i Isl. *brekka*, Skraaning, Bakke; Nsk. *Brekka*; Helsingl. *bricka*, hvis oprindelige Form igjen er at finde i N. S., Engl., Dsk., Sv. (Østg., Gottl.) *brick*.

Bringetag el. *brijngetag*, n., et Brysttag, det at gibe hinanden i Brystet; af *bringa* i den almindelige Betydn. af Bryst, Barm = Isl., Nsk. *bringa*; ellers bruges *bringa* kun (ligesom i Dsk.) om visse Dyr, navnlig Heste.

Bringaul, m., Bringeto; maaskee af *Kobbel*.

Bro, f., bruges i Bh. kun om en Træ- eller Steenbygning, som danner en Vei over et Vand, Aa, Bæk, = Isl. *brú*, f.; jfr. nedf. *bryggja*.

Bro, (*er-de-t*), v. a., gnide; Gottl. *bro*: *bro* hännarna, iven, gnide Hænderne, Øinene; *bro* klär, vaske klæder; hönsen *bro* dom, Hønsene ligge og bade, boltre sig i Sand eller tør Jord. Det sønderj. *broe* (*brode*, *braade*) bruges vel paa lignende Maade om Hønsene, men Betydningen har udviklet sig af et andet Grundbegreb; thi, at det er et fra det bornholmske ganske forskjelligt Verbum, sees af de hos Molbech (D. D. L. p. 52) anførte Exempler og Sammenligninger.

Broer (pl. *bröra*), Broder, bruges i Gudh. og Omegn som et almindeligt Venskabsudtryk mellem Naboer og Bekjendte: go da, mijn goa *broer!* sätt dei ner, goa *broer* el. du goa *broer!*

Broguer (å) -**u-ut**, adj., broget; Nsk. *brokut*; Sv. *brokig*.

Brojlla (*ar-ada-ad*) el. *brojla*, v. a. 1) smule f. Ex. *brojlla brö*. 2) forkrolle (sjeldnere) == *bröggla* (s. s.). Ordet er uden-tvivl beslægtet med v. *bro*.

Brojnnung eller blot **jung**, m. Brøndsvingel, Brøndvippe (Rønne: *brojnnwippa*), den lange Tømmerstok, som, med en Vægt i den ene Ende og en Brøndstang (*brojnnstaga*) i den anden, hviler i Midten paa en kløftet Opstander (*brojnnstötta*); Sk. *jung* og Gottl. *jung*, *brunnsjung*, bruges begge om Brøndstang; Dsk. (sjeldn) *Junge*, *Brøndjunge*, efter V. S. O. Spand, Brøndspand; efter Baden (D. L. O. under «Brøndspand» og «Junge») d. s., men ogsaa Brøndvippe (tollens).

Brojnnkjätta (af *kjätta*, s. s.), f., et localt Spøgelse, hvormed man skrämmmer Børn, for at de ei skulle komme Brønde nær eller see ned i dem; Sjæll. *Brøndmand*; Jsk. *Høllmand*. Med H. t. Brugen af *kjätta* i den Forstand jfr. *katt*.

Brojnnstötta, f., s. *Brojnnung*.

Brokka (*ar-ada-ad*), v. n., stamme, tale eller læse afbrudt: hvor du sidder å *brokkar* i 'ed; formodentlig s. O. s. Dsk. *brokke*, Tsk. *brocken*, bryde i Stykker, Stumper; men anvendt fig. om at føre Ord og Sætninger stumpevis frem.

Brokka (*ar-ada-da*) v. a., bruges alene i Talemaaden: *brokka* snuda (Gudh.), være næsvis, uforskammet, d. s. s. *brögga* s. (bruge Snude).

Bromla (å; *ar-ada-ad*), v. n. 1) brumme (om Tyren). 2) have et grovt Mæle.

Brommelbär (å), n., Brambær; Sv. *brombär*; Nsk. *Bræmbær* (Hindbær); jfr. Engl. *bramble*, Brambærbusk.

Brommeltopp, m., et eget Slags Top, der frembringer en brummende Lyd; Tsk. *Brumkreisel* eller *Brumkissel*; noget Lig-nende betegnes ved Dsk. *Rumlepotte*, *Spindekone*.

Brua, m., en Dukke, et lidet Bundt, bruges imidlertid kun om Hør og Hamp. Da af disse Hørren igjen altid har været i almindeligst Brug, er Ordet blevet i og for sig, uden at det behøver udtrykkeligen at betegnes, Benævnelse paa 1) en heglet Hørdukke, Hørlok: här har ja ejn *bruua*, sju *bruua*; hvor lästu däjn *bruajn?* hvor lagde du den Hørdukke? 2) pl. coll., heglet Hør: to å *bruua* har ja nokk å, Uld og heglet Hør har jeg nok af; han i många *bruua* i år? have I megen heglet Hør iaar? Om Hamp derimod hedder det altid *hämpabrua*: ejn *hämpabrua*, et lidet Bundt heglet Hamp; *hämpabrua* har ja männ lid å, hegle

Hamp har jeg kun Lidet af. Benævnelsen *linbrua* bruges derimod altid, naar Hør og Hamp modsættes. Om en Hørdukke el. Hørlok alene bruges i Vestg. *brud*, *bru* (ogsaa Hørtot; jfr. Verml. *bruge*, Tot paa Rokken; Ihre D. L. p. 26), *hörbru* (Sv. *lindocka*); Jsk., Sønderj., Angel. *Bruje*, *Bru* (*Brud*) *Bruhj.* Isl. *brúða*, f., er uidentvivl det samme Ord, men bruges enkelt kun om en Dukke at lege med, Børnedukke; med Hensyn til Ordets Hankjøn i Bh. kan jævnføres *lokk*, *logga*, *tott*, *fätt*. Ved Tildannelsen af slige Hørdukker kaldes det, at lokke Høren op: ad *hånnmåla lin opp*; at knytte et Hoved paa: *vria ett haud på hånnmåled* (s. s. O.). En Sammensætning af flere heglede Hørlokker benævnes: ejn *bruakrajns* (*Herkrands*, Moth); at binde dem i Krands: *krájnsa opp* (*krandse Hør*, Langebek); Lignende i Sønderj. s. Molb. D. D. L. p. 53 (u. *Brud*).

Bruakrajns, m., s. d. foreg. O.

Brudakrona, f., s. *Fästemööl*.

Brugarn og **bröggarn** (jfr. *blåggarn*), n., bruges baade om Garn og Lerred af heglet Hør (i Overeensstemmelse med Brugen af O. *brua*); Garn eller Lerred af heglet Hamp kaldes: *hämpabrugarn*. Det jydske *Broigen*, *Bröigen*, el. *Bröigenslæt* (Mors), Brudgarn el. Brudgarnslerred, kunde ved første Øiekast synes at høre herhen; men da det bruges i ganske anden Forstand, nemlig om Lerred, som bestaaer af Hørgarn til Rending og Blaargarn til Islæt = Østg. *bröddväf*, er det sandsynlig afanden Oprindelse og henviser til «*bryde*, *Brud*» (jfr. Angel. *Broj* = *Brud*).

Bruggla, v., s. *Bröggla*.

Brunijn(g), m., Benævnelse paa en bruun Hest; ja har ejn *brunijng*, fira *brunijnga*; vittu sälla *brunijng* (for: *brunijngijn*), *brunijngana*; kom *brunijng!* Om en Hest af denne Farve bruges i Nsk., men kun i den bestemte F., de af adj. *brun* dannede Substantiver: *Brun'en*, *Bron'*, *Brunkjen*; jfr. Isl. (B. H.) *brúnn*, n. pr., om en sort Hest.

Brunika, n. app. og pr., f., Navn paa en bruun Hoppe; Nsk. *Bruna* (best. F.).

Bryda (*er-bröd-brödded*; *bröddijn* o. s. v.), v. a., bryde, brække, hvilket sidste Ord ei bruges i Bh.: ja har *brödded armijn*, bened; *armijn e bröddijn*, bened *brödded*; uegl. *kjyjllen bryder mei*; Kulden knuger mig.

Bryggja (*er-bryjgde-bryjgd*), v. a., brygge, lave Øl; Nsk. *bryggja*.

Bryggja, f. 1) Bro, Steenbro (*stenbryggja*) ɔ: et Jordsmon (Vei, Gade, Gaard) belagt med et Lag tæt sammenføiede og nedstampede Stene; jfr. N. S. *brüggen*, *steenbrüggen* = Tsk. *pflastern*; *Steenbrügger* = *Pflasterer* (Richey p. 25). 2) Bro, Brygge ɔ: Udbygning af Steen og Træ ved en Havn eller et Landingssted: *bådebryggja*; *Norrekaasbryggjan*, *Nørrekaasbryggen* (s. *kås*); Isl., Nsk. *bryggja*, f.; Sv. *brygga* Om den herfra forskjellige Betydning af Bh. *bro* (= Tsk. *Brücke*) s. s. O.

Bryna, f. (d. s. O. s. Dsk. et *Bryn*; Sv. *bryn*, f. og n.; Jsk. en *Brön*; Isl. *brún*, f.; Nsk. *Brun*, *Bron*, f.; Vestg. *brun*; Gottl. *brüun*). 1) skarp Kant (jfr. det forældede: *Bryne*, en, hos Moth); Yderkant, Udkant, Rand; det bruges meest i Sammensætning, f. Ex. *husbryna*, Huusryg, Tagryg (vel at adskille fra Jsk. et *Tagbryn* ɔ: det nederste Lag Langhalm paa et Straatag = Angel. *Tagbraa*); *ivnabryna* (Bøigden; s. *Ivnabrym*), et Øienbryn; *håwbrynan* eller *vannbrynan* d. s. s. *vankäntijn*, Havbredden el. egl. den yderste Kant af Havet, som umiddelbart begrændses af Landet («där, hvor sjön går te»; jfr. *hawboren*, *stranboren*); Dsk. (Moth) *Havbrym*, den yderste Kant af et Høiland, som gaaer ud over Havbredden; *Vandbrym*, Sv. *vattenbryn*, Vandflade, Vandspeil (efter Molb. D. O. I, 127 bruges *Havbrym* ogsaa om Havflade); *skoubrynan*, Skovranden; Sv. *skogsbryn*. 2) uegl. om Tiden: den første Begyndelse: *i brynan*, i Begyndelsesøeblikket; *høstbrynan*, Høstens Begyndelse; *middesbrynan*, Middagstidens B. Kl. 12; *vårbrynan*, Vaarens B. Det islandske og norske *dagsbrún*, Dagskjær; hvor Dag ei er brugt om Tid, men om Lyset, hører nærmest til den under 1 anførte Betydning.

Bryna (*ar-ada-ad* og *er-de-t*), v. a., at frembringe en skarp Kant, Eg ɔ: hvæsse, gjøre skarp (almindeligere: *hwädda*): ad *bryna* en ojsa (Øxe); Isl. *brýna*; Nsk., Sv., Sk. *bryna*; Dsk. (forældet) *bryne* (Moth); Jsk. *bryne* bruges sjeldent herom; derimod oftest om at skære den skarpe Kant af Noget (ogsaa *bronne*) = Gottl. *bräunä*.

Brynesten, m., d. s. s. *hvassten*, Hvæssesteen, Slibesteen; Dsk. (foræld.) *Brynesteen*; Sv. *brynsten*.

Bryst, n., Bryst, bruges i videre Forstand end *brikka*, navlig ogsaa om de indvendige Dele.

Bråsvalpad, adv., brat, pludseligt: *höstijn* kommer så *brå-*

svalpad i år (Gudh. og Omegn); sammensat af *brå* = *brå* (s. s.) og *svalp*, *skvalp* (s. s.) eller v. *svalpa*, *skvulpe*.

Brä (pl. *brä* og *bräder*; med best. Art. *brän* og *brädarna*, n., et Bræt, hvad enten det er større eller mindre (jfr. *däla*); et mindre Stykke af et heelt Bræt kaldes et *brästykkje*; Sv. *bräde*, n. (pl. *bräden* og *bräder*); Tsk. *Brett*. Jfr. Nsk. *Bræde*, n., som bruges meest om en tynd Fjæl, især i Bindet paa en Bog.

Brä (*r-dde-t*), v. a., smelte; det bruges om let smeltelige Ting, f. Ex. Smør, Fedt, Talg, Vox: *brä* smorr, *brät* smorr; ogsaa om Bly: *brä* bli, *brät* bli (Gudh.). Isl. *braða*; Nsk. *bræa* (it. Vestg.) og *brae*; — Smål. *bräda*; Dsk. (foræld.) *bräde*; Jsk. *braie*, *breie* (it. i Sønderj., Fyen., Loll.) og *bree*.

Bräjnnesnuda, f., Kjødvælling, et Slags salt Suppe med Gryn i, saa kaldet, fordi man let brænder sig paa den; Sk. *snudesö*; (Gottl. *busbas*).

***Bränna**, f., Brand, Stykke Træ med Ild i.

Brödda, f., Vei ned ad en brat Bakke, en bakket Huulvei; hvor den staaer i Forbindelse med et Aaleie, kaldes den *åbrödda*. Ordet er indskrænket til Nordbornholm, hvor saadanne findes hyppigt; ofte benævnes de efter Stedet, de staa i Berørelse med, f. Ex. *Gudhjemmabröddarna*. Jfr. Nsk. *Braut*, f., en Bakke eller en Vei, som gaaer op ad en Bakke (*brautet*, bakket: om Veie); Dal. *broot*, «collis proclivis» (Ihre D. L. p. 25); samlg. Vestg. *brota*, Kløft.

Brödda (*ar-ada-ad*), v. a., brage: *brödda* lin, brage Hør; Vestg. *brota*; Dsk. *bryde*, *braade* (Angel. *braah*), d. s. Tidligere brugte man og Udtrykket *braga* lin (Isl. *bráka*, Nsk., Sv. *bråka*), hvilket skeete ved et Redskab af simpel Indretning, nemlig et stort Træ (kaldet en *braga*).

Brödda, f., en Hørbrage (Moth: *Herbryde*), et til Hørbragning særligt indrettet Redskab.

Bröddas (*as-ades-ads*), v. rec., brydes; Vestg. *bröttas* (Ihre p. 26); Sk. *brödjas*; Sv. *brottas*.

Bröddsjö, m., Bræksø (sjeldent: *Braadsoe*); Sv. *brottsjö*, m.

Brögglia og *bruggla* (*ar-ada-ad*), v. a., forkrolle: *brögglia* klämål; jfr. Isl. *bögglia*, d. s.

Bröggluer-u-ut, adj., forkrollet; jfr. *kröggluer*.

Bröms, m., Brems, oestrus; Sv. *bröms*, m.

Buldra, *bullra*, s. *Balbra*.

Bur, m. 1) Buur, Fuglebuur. 2) aflukket Sted med Sæde i et Pulpitur; mods. *stol*, lukket Stol nede i Kirken.

By (*bij*), m. best. Art. *böjn* (l. ö); pl. *bya*, best. F. *byana* (Nsk., Sv. *by*, m.; Isl. *býr*, m.). I Bornholmsken bruges *by* 1) om Stad, Kjøbstad eller hvad der kan betragtes som saadan, f. Ex. Svanika e ejn häjlluer *by*; Alijnga ejn lidijn nätter *by*; ofte bruges det sammensat f. Ex. *Svanikaby*, *Neiseby*, *Åkjärkjeby*; 2) betegner *by* ofte visse Gaarde, der ligge hver for sig adspredte, dog nogenledes paa samme Strøg (d. s. s. *gåraren*); ja stundom bruges det endog blot om et Par Gaarde, som ligge i kort Afstand fra hverandre, eller hver paa sin Side af en stor Aa; i denne Forst. bruges det altid sammensat f. Ex. *Bjärreby*, *Gadeby*, *Kjelseby*, *Lyrsby*, *Sjÿnnaraby*, *Stennisaby*, *Tunneby*, *Rijngeby*, *Aby*, *Ajeby*, *Älleby* f. m. a.; flere lignende Byer mangle dog denne Betegnelse f. Ex. *Borra*, *Rosendala*, *Smorräjnga*, *Sose*, *Tijngsta*. Derimod er den danske og (ude-lukkende) svenske Betydning af *By* — Landsby, Bondeby, fremmed for Bornholmsken; thi Gaardene have fra umindelige Tider stedse været eenstige Gaarde. Den bestemte Form af Ordet uden noget Tillæg betegner i Singularis 1) Byen i Mod-sætn. til Landet: folk fra *böjn* (mods. fra *bojden*) d. s. s. *byfolk*, *Byfolk*, Kjøbstadfolk; 2) den øvrige By udenfor det Sted, man boer: hon e i *böjn* (mods. hon e *hjemma*), hun er i Byen; 3) Landets fornemste By, Hovedstaden *Rönna*, i Mods. til de andre Byer: vi vanka ejn gång om åred te *böjn*; paa samme Maade bruger Gullænderen *böjn* om Staden Visby, og Jemtelænderen *byn* om Trondhjem. Den bestemte Pluralisform *byana* uden n. Tillæg bruges fortrinsvis om de to smaa Byer: Allinge og Sandvig.

Bya, f., Byge, Iling; Nsk. *Bya*, f.; Sv. *by*, m.

Byggja (*er-byggde-byjgd*), v. a., bygge; Isl., Nsk. *byggja*; Dal. *byddja*.

Byllamoer (Gudh.) og *byjllemoer*, f. 1) den hvide Prik i en Byld; Sk. *bulamör*. 2) det indtørrede Blomster i den lodne Fordybning paa den øverste Ende af Æbler, Pærer o. L.; Sk. *bulamör*; Dsk. Almuespr.: *Bulmoder* (Nordsj. *Bullemoder*: Junge p. 374). Ordet bruges i begge Betydninger mest i den best. F.

Byssja (bl. s; Gudh. og fl. St.), **bossja** (n. St.) f., usselt Straael. Halmleie, ussel Seng; af *boss* (2); Sv. *byssja*; jfr. Nsk. *bysje* og *bosa*, bestro med Affald af Halm el. Hø; samlg. Engl. *bass*, Straamatte, Seng af Siv.

Býtjng (af *býta*, bytte), m. Skifting, et ved Overtroens Væsener forbryttet, skiftet Barn; Vantrivning; Nsk., Sv. *byting*, m. **Bågne**, n., s. *Baune*.

Bänge, adj. 1 E., bange; Tsk. *bange*; Vestg., Smål., Gotl., Verml. *bången*; Jemtl. *bangen* (it. Vestg., Verml.) og *bång*; Helsingl. *bang* (jfr. Ihre D. L. p. 14 og Almqvist).

Båsa, f., Benævnelse paa en Ko (Lat. *bos*), navnlig, naar man taler til den eller til Børn om den; jfr. Jsk. *Kobos! Kobos!* i Tiltale til Kør.

Bähännader-hännad, adj. 2 E., egl.: som har begede Hænder; fig. tyvagtig; Sv. *beckhänd*, d. s.; Dsk. (d. T.) *begfingret*.

Bækjkjastarr, m. (e. O.: Bækkestær), en Solsort, Fugle af Drosselslægten; *turdus nærula*; Sv. *svartstare*; jfr. Nsk. *Star*, Stær (Bh. *starr*), men som ved Kristianssand bruges om Drosler eller Kramsfugle.

Bäjlluer-u-ut, adj., skaldet, nøgen, som endnu ej har faaet Fjædre; bruges nemlig kun om Fugle: ejn *bäjlluer* foulaunga; Dsk. (forældet) *baeldet* (men ogsaa om Faar); Fyen. *bællet*, *bæilet* (en *bæilet* Foulunge); Jsk. *billet* (blot om Faar); jfr. Vestg. *bälloterr*, Engl. *bald*, skaldet, bar. Jsk. *Bældring*, Een, som kar mistet sit Haar; samlg. den fyenske Bispe Jens Andersens Tilnavn: *Beldenak*.

Bäjkj, m., Bænk, findes brugt om en Banke i Havet, men kun i Stednavnet: *Gallbäjkjana*, en skarp Fiskegrund Vest for Rønne; jfr. Dsk. *Østersbænk*.

Bäjkjaskrobb, f., Bænkebider, Træluus, Skrukketrolde; *asellus oniscus*; Sv. *skrobb*; Nsk. (Tr. St.) *Skrupptroll*.

Bäjnt, Benedict i Samsætn. (s. *Svinabäjntijñ*); Engl. *bennet* (*bennetgras* = Sv. *benedictgräs*, Nellikerod).

Bäll (A), m. Bælg: 1) heelflaaet Skind (dog kun i *räuabäll*); Jsk. *Bæll*; Nsk. *Bely*, *Bely*; Isl. *belgr*; Tsk. *Baly*. 2) stor Puster (*blæsebäll*); Nsk., Isl., Tsk. (ovf.) d. s.; Sv. *bälge*; Engl. *bellows*. 3) Frugtgjemme paa visse Væxter (*arrebäll* f. fl.); Isl., Tsk. (ovf.), d. s.; Sk. *bäl*; Sv. *bälge*, *bälj*, *balja*. 4) Mave, Bug, Vom (Jsk., Sønderj. *Bælle*; Sv. *bälge*; Nsk. *Bely*, *Bely*; Tsk. *Balg*; Isl. *beli*; Engl. *belly*), men kun i overført Bemærkelse, navnlig Bugen paa en Tønde (*bällijn* på töjnnan = *böggijn*); Jsk. en *Bæls* (ogsaa: en tyk Person f. M.).

Bäll (B) (Nordl. især) og **bälli** (almindeligt), m., et Barn, om begge Kjen (= *horrabälli* og *piblabälli*; jfr. *pibel*). Ordet er

neppe noget andet end det foregaaende, og Betydningen synes at kunne udledes enten af A 3 eller 4; men det bruges og har i Mands Minde stedse været brugt uden fjerneste Bibegreb
 == Dsk. *Barn*, hvilket Ord ei har hjemme i Bornholmsken. Det bruges ogsaa i alle Sammensætninger f. Ex. *bysbälli*, *Byesbarn*; *stöbbälli*, *Stivbarn*, *läsebälli* o. s. v.; med Undtagelse af *söskjenabarn*, *-börn*, som nu er den udelukkende Benævnelse. Jfr. Fyensk *Bælle*, Pog, Pebling, lille Dreng; ogsaa som *Ukvemsord*; Jsk. *Bæls*, halvvoxen Dreng, Knøs (*Ogbæls*, *Kobæls*, som passer Heste, Kør); Fyen. *Bælsqvæt*, Pusling; Sjæll. *Bælsqvæting*, Gottl. *bälgsqvätting*, ere Ringeagtsudtryk om Børn; paa samme Maade Tsk. *Balg* f. Ex. der kleine *Balg* schreyt beständig; endvidere i Samsæt. *Hurenbalg*, *Horebarn* (it. forjasket Fruentimmer), *Schandbalg*, Skjændselbarn, *Wechselbalg*, forbyttet Barn, Skifting.

Bälla (af *bäll* A 4), v. a., *bälla* i sei, fylde sig (med Drik)
 == Dsk. d. T. *bälge*, *bælle* i sig. Jfr. *bänna*, *blära*, *fjäla* i sei.

Bällaajtner-u-ut, adj., barnagtig: varr inte så *bällaajtu*, pibel!

Bällakjyla, f., s. *Kjyla*.

Bällatid, f., Barndom, Børneaar (Gudh.).

Bällefujller-fujll-fujllt (af *bäll* A 4), adj., bælgfuld (d. T.); Sønderj. *bællefuld*.

Bällhujn (sjeldent; af *bäll* A 4), m., bruges som et Skjeldsord == Sv. *bälghund*, Tølper. Gudh.

Bältuer-u-ut, adj., som er sort, men har et hvidt Bælte el. Streg om Livet (om Kør; jfr. *svårbälta*); Moth: *bæltet*, d. s. Dog bruges det og om andre Gjenstande, som ere sorte med hvide Bælter, f. Ex. *bältua* vänta (Uldvanter).

Bänna (*er-de-t*), v. tr. 1) baande, lægge Baand om Kar; trykke, presse Staverne sammen ved Baand: ad *bänna* kär; ejn *bänder* leil, en baandlagt Træbimpel; ded e gott *bänt* (om et Kar, som holder tæt); ogsaa uden Object: ded *bänner* gott, nälit, det trykker (Staverne) godt, daarligt sammen; Isl. *benda* (Nsk., Sv. *banda*), d. s. it. spænde f. Ex. en Bue (Nsk. *bænde*; Sv. og Sv. Provindsspr. *bända*, *bänna*, *bännä*; Engl. *bend*, i beslægt. Bemærk.). 2) uegl. *bänna* i sei (Gudh.), fylde i sig; Gottl. *bändä* in, æde dygtigt (*bänd*, Tøndebaand).

Bära (*bär-bär-borred*), v. a., bære, bringe (*bära* bodd, hel-san); ogsaa føde, navnlig Føl: ded horsøjed har allt *borred*

föll fira gånga; Isl. *bera*; Nsk. *bera*; Sv. *bära*; Sønderj. *bære*, bruges om at kælve.

Bäre, adv., bedre, sættes i adskillige Forbindelser bag efter det Adverbium, hvortil det hører, naar det bruges 1) om et Forhold i Rummet: *fram bäre*, bedre (videre) frem; *opp, ner bäre*, bedre ned; *öster, vester, sönner, norr bäre*, bedre (længere, mere) i Øst o. s. v.; jfr. B. Actst. (Jordebogen): *synden, synder, sönder beder* (334, 335, 347, 352); *öster, östir beder* (335, 347), *sudost b.* (332); 2) om et Forhold i Tiden, i Talemaaden: *hänn bäre*, længere hen i Tiden, f. Ex. nogged *hänn bäre*, når varmajn kommer. I alle disse Tilfælde hviler Betoningen paa det første Ord.

Bärne (ɔ: *bärne*; best. F. *bärned*), n., Fosterleiet i en Ko; ældre Dsk. *Barend*, d. s.; Sjæll. *Bærend* (Jsk. *Bærild*), de udvendige Fødselsdele hos Koen; Falst. *Bærende*, d. s. (dog og om andre Hunkræ).

Bäsijng (maaskee af *basa*), m., haardt, slemt Veir med Storm, Sne, Slud o. l., som dog ei varer længe; ejn *vijnterbäsijng*, en lille Vinter, et Par Dages Vinter, f. Ex. vi ha allt hatt trijle-fira *vijnterbäsijng* i dätta åred; lignende kaldes paa Loll. og Falst. *Dæse* (jfr. Nsk. *Dæseve'r* og *Dasingeveer*, Kulde og Uveir, som Kvæget ei kan udholde); paa Mœn *Fnose*.

Bäwerijn (altid i d. best. F.), m., Kolik: hajn har önt forr *bäwerijn*, han lider af Kolik; formod. af *bäwa*, bæve, ryste; jfr. Sv. *skälfva*, f., Koldfeber.

Böggsuma (af *bögg*, Bug og *sula*, s. s.), f., liden, meget tyk, forædt Kvinde eller Pigebarn (jfr. *blärbögg*); lignende Sammensætninger i Gottl. *bäuktrissa*, tykmavet, frugtsommelig Kvinde; Nordsj. *Bøvtol*, liden, tykbuget Dreng.

Böja (l. ö), v. n., bruges fortrinsvis om arrige Tyre, naar de staae el. gaae med Hovedet böjet ned for at stange: *kjyrijn* står å *böjer*; undertiden om Mennesker: lude med Hovedet og skule eller skumle.

Böjn, s. *By*.

Böl, m., bruges kun med best. Art. og hyppigt Genitiv i samme Betydning, som Dsk. *Pokker* (= Fanden, men mildere Udryk), *Pokkers* (om noget Ualmindeligt, enten nu i god eller slet Forstand): *bölijn häjller!* Pokker heller! ded va då *böbens!* det var da Pokkers; *bölens* starker, Pokkers stærk. Ordet er vel opstaet ved Sammenträkning og det samme som Sv. *böfvel*,

m., spøgende Udtryk for: *djefvul* (f. Ex. det var *böfveln!*); Nsk. *Bøvel*, d. s.; Dal. (Store Tuna S.) *bäfvil*. Imidlertid kunde det bornholmske Udtryk ogsaa være opstaaet ved en figurlig Anvendelse af Ordet *böl*, Bøddel, eller i Lighed med den figurlige Brug af *kattijn*, *kattens* (s. s.), af et sandsynligen eengang i Bornholmsken tilstede værende, men nu forsvundet Ord — Sk. og Smål. *böl*, Nsk., Angel. *Bol*, Isl. *boli*, Nørrej. *Böll*, Sønderj. *Bull*, Engl. *bull*, Tsk. *Bulle*, *Bolle*, hvilke Ord bruges om Tyr, gildet Tyr, Oxe. Jfr. Isl. (B. H.) *boli*, en Bussemand, som Nogle pleie at skræmme Børn med.

Bölja, f., Bølge; nu sjeldnere i egl. Forst.; jfr. *sjö*; fig. sän går i *böljer*, Sæden gaaer i B.; Sv. *bölja*; Nsk., Isl. *bylgja*.

Böllenbär, n., Bøllebær, *vaccinium uliginosum*; Sk. *böljen*. Deraf *böllenbäraträ*, Bøllebærbusk.

Bölk, m., en lav Væg, Halvvæg, deels mellem Loen og ~~on.~~ *Balk* Laden (*labölkijn*), deels mellem Loen og Gulvene (*lobölkijn*; s. ~~eller~~ *bölek* *Goll*); i lign. Bet. bruges Sjæll., Jsk. *Bulk* (Jsk. ogsaa: *Balk*, eng. *balk* *Bulke*); Vestg. *buhlke*; Nsk. *Bolk*, *Balk*; Sv. *balk*; Gottl. *balkä*; Gl. Dsk. *Balk* (Visen om Kong Eriks Mord i Finderup Lade).

Bömp, n., langsom Trav; af *bompa* (s. s.).

***Börsölla**, m., Benævnelse paa et Luftphænomen, en Uveirs-sky af særegen Skikkelse. Ordet betegner egl. en Sele til en Bør.

Böser (bl. s.) -**bös-t**, adj., ond, slem, arg; fig. *böst* vär, haardt, slemt Veir; Tsk. *bös*. Ordet bruges ogsaa i Dsk. d. T., Sk., Vestg., Gottl., Smål. Det forekommer oftere i Kæmpeviserne.

Bössestokk, m., Bøsseskæfte; Sv. *böss-stock*, m.; Isl. *bissustokkr*, m.; Nsk. *Byrsestok*, m.

Böste (l. ö) n., Svinebov (*fläskaböste*); Dsk. (sjeld.) en *Böste* (Angel. en *Bohst*); Sk., Vestg., Smål. *böste*; Gottl. *bojstää*; Verml. *pöste* (*fläskepöste*); Finsk *pösti* el. *pöjsti* (Ihre D. L. p. 21).

Bostenödder, pl. f., egl. Bankenödder ø: Nödder, som bankes af Træet; af *bösta* (l. ö), *böste*, banke: *bösta* nödder, ryste Nödder ned ved at banke Grenene med en Kjolle.

D.

Dä, m., Dag. Foruden gen. *däs* bruges i Sammens. deels *dajs* f. Ex. *dajsvarkje*, *hvardajs*, *måltidajs*, deels ved Omlyd *des*

f. Ex. *andesgår*, *middesbrynan*, *middesmål*, *middesmad* (Isl. *miðdegismatr* af ældre F. *miðdegi* == *miðr dagr*, Bh. *midda*).

Dajsvarkje og (Gudh.) *dāsvarkje*, n. Dagsværk (B. A. Landeb. og Jordreb. *Dagsuercke*); Sv. *dagsverke*; Isl. *dagsverk*. Det betegner især det personlige Pligtarbeide, som Uddyggeren el. Hnusmanden gjør hos Bonden.

Dalakár, m., Benævnelse paa en Mand af overordentlig Størrelse og Kraft (jfr. *kar*). Ordet er d. s. s. Sv. *Dalkarl*, en Mand fra det historisk bekjendte Dalarne.

Daldös, kun i Talemaaden: *spilla daldos*, leve over Evne, staae stort paa, «spekklera sijn eiendom väkk»; jfr. *raddis*.

Daldra, v., s. *Dallra*.

Dalk og **dalkes**, m., egl. noget Dinglende, Vaklende (jfr. *dalka*); 1) om Ting: en hængende seig Klump af Slim eller Snot (s. *Snördalk*); 2) om Personer: Een, der f. Ex. har en dinglende og vaklende Gang, eller en ussel Rytter, der sidder løst og dingler paa Hesten o. s. v.; it. fig. en slov Person. Jfr. Vestg. *dahlk*, en Stakkel.

Dalk, m., Træstykke paa Aaren, der hvor den berører Tollene, for at den ei skal slides (Kristiansø); ogsaa *åredalk*; d. s. s. *kläpp*, *årekläpp*. Om beslægt. m. Sv. *dalk*, haard Hud i Hænderne af Slid eller under Fødderne af Gang?

Dalka (*ar-ada-ad*), v. n., dingle, vakle, slænge; meget hypsigt især om at sidde løst paa en Hest, ride som en Stymer; Nsk. *dalka*. Ordet er udentvivl beslægtet med *daldræ*, *dallra* (s. s.).

Dalka, f., bruges om Kvindfolk i lignende Forst. s. *dalk*, *dalkes* (s. s.) om Mandfolk.

Dalkes, m., s. *Dalk*.

Dall, bruges i Udtrykkene: *stå på dall*, staae paa Vip; *stå dall*, staae og vakle, især om et lille Barn, man vil lære at staae, som ikke kan bevare Ligevægten, naar man har stillet det opreist og derpaa slipper det; s. d. følg. Ord.

Dallra (*ar-ada-ad*), v. n., dingle, ikke staae fast; ogsaa *daldræ* (Gudh. og fl. St.): gå å *dallra* som svirenes folk; jfr. Sv. *dallra*, dirre, ryste, bævre.

Damein og **dameina**, f., Dagmegning el. -mejning, Dagmildning, Dagblide; Sk. *damejna*; Sydsj. *Dagmeien* (formod. == *Dagmein*); derimod Sv. d. T. *dagsmeja* (for: *dagsmidja*).

Damm, m., en Vandpyt el. liden Vandsamling, især i de stenige Strandbredder eller i Strandklipernes Huller og Kløfter

(Gudh.); Nsk. *Dam*, m., d. s. (især paa Veie og Marker).

Jfr. *höl*.

Damma, f., Dame; Isl. *damma* (fornem Kone).

Dämpa (*er-dämp-dämp*) v. n., med *ner*, dumpe, falde ned: ja *damp*, har *dampt* *ner*; i Gudh. bruges ei Præsensformen *dampa*, men erstattes ved *dompa* (*ar-ada-ad*); Sv. (Uppl., Helsingl., Sk.) *dimpa* (*damp-dumpit*); Ångerml. *dompä*; Nsk. *dumpa*. Jfr. Rydqvist Sv. Sp. I., p. 202, der betvivler Ordets Tilværelse i ældre Sv.

Dänka (*ar-ada-ad*), v. tr., aflive (ved Slag, Stik, Krysten f. M.): ja va i åns hännå å *dankada* ejn kjyr, — tog Livet af, slagtede en Tyr; hajn klämd' ijn, så ad hajn hadde när *dankad* ijn, — krystet ham ihjel. Uvis Oprindelse; jfr. Söderml. *dancka*, slaae paa; Jsk. *danke* (*dannk'*), staae sig mod Een f. Ex. i Brydeleg («kan do *dannk'* ham»).

Där, f., Dør (Jsk. *Där*, Sk. *där*, Gottl. *daur*); Sammensætningsgenitiv og pl. *darra*: *dovla darra*, en dobbelt Dør, hvorved paa Bornholm sædvanligst forstaaes 2 Halvdøre, een nedentil, *ujnnedarn*, og een oventil, *ouandarn*; *darratarskel*, Dørtærskel.

Darr, m., den under Stegefædt samlede og størknede Kjødsaft, som bævrer, jus; af v. *darra*; jfr. *fissel*, *staggra*. Samlg. m. H. t. Formen Sv. *darr*, m., Bævregræs.

Darra (*ar-ada-ad*), v. n., dirre, bæve, skjælve, zittre: *darra* som et aspelaw; d. som ejn jorfæster sten; Nsk. (Ag. St.), Sv., Sk. *darra*; Vestg. *daddra*, *duddra*; jfr. Engl. to *didder*; Isl. *titra*; Tsk. *zittern*.

Dasa (bl. s; *ar-ada-ad*), v. tr., med å (af); afhjaske, forhjaske: hvor du har *dasad* däjn grajna houan rälit å!

Datla (*ar-ada-ad*), v. tr., er egl. s. O. s. Sk. *datla*, Dsk. *dadle*, Sv. *tadla*, Tsk. *tadeln*, men det construeres paa en egen Maade, idet nemlig *datla ejn* forbinder med præp. *på* og en efterfølgende infinitivisk Sætning (i Sv. derimod absol. *tadla på n.*, udsætte paa N.), ligesom det og bruges fortrinsvis i nægtende Sætninger; tillige har, som det synes, en bestemt Biforestilling (at Den, som udsætter paa Noget, troer selv at kunne gjøre det bedre) saaledes knyttet sig til Ordets egentlige Begreb, at den endog har noget fordunklet dette: på ad tugga skro ska ijngijn *datla* mei, med Hensyn til at tygge Tobak skal Ingen udsætte Noget paa mig (og troe at kunne gjøre det selv bedre) o: Ingen kan tygge Tobak bedre end jeg; åskeslöran

datlada 'na 'nte på ad gjorra hossa, Kokkepigen kunde ikke bedre binde Strømpe (Strømper) end hun. Skougaard (B. B. p. 375) synes at have forstaaet det saaledes, som om *datla* i og for sig betegnede: «overvinde, overgaae, gjøre En Tort ved sin Fortrinlighed for ham i nogen Maade.»

Daura, m., Morgenmad (*Davre*; Isl. *dagverðr*). Dette Ord, som under forskjellige Former forekommer i Nsk., Sv., Sk., dansk Almuespr., høres kun sjeldent paa Bornholm og har i Mands Minde ei været i almindelig Brug; man betragter det endog som et fra Sjæll. laant Udtryk. S. forøvr. *Mål*.

Deia, f., kun i Sammens. *redeia* (s. s.).

Dēn, m., en Degrn; Angel. *Dien*.

Diggedár og hyppigst pl. *diggedarer*, f., underlige Gebærder, it. Komplimenter: gjorra *diggedarer*; di store gjorra så männa *diggedarer* forr ejn ajn.

Dijn-din-ditt, pron. poss., din, dit; pl. *dina*, *dine*.

Dingel-dångel, m., Noget, som hænger og dingler, f. Ex. Legetøi, man holder eller hænger over Børns Vugge.

Dink, n., en Benævnelse, der bruges om en Person med Haan eller Ringeagt: en stakkels Djævel; udentivl s. O. s. Tsk. *Ding*, n., Nsk. *Dings*, n. — Dsk., Sv. *tingest*.

Dised, s. *Gjisader*.

Diver-div-dív, adj., dyb.

Dō, (er-de-t), v. tr., forb. med å, overvinde, faae Bugt med, gjøre af med: «Holjer Dansk hajn *dode Burmajn å*»; ja har ota *döt* ijn å liesom ett fitt, jeg har ofte saare let faaet Bugt med ham. *Sug. to do a perso, overvinde en i velvekamp*

Dobba, m., en Pløk, som er but, ikke spids.

Dobbuer-u-ut, adj., stump, ikke spids, f. Ex. ejn *dobbuer* pijn; Falst. *duppet*.

Doksa (ar-ada-ad), v. tr., faae Magt over: hajn *doksar* hannem nokk (Gudh.); jfr. N. S. *daaksen*, *aðdaaksen*, gjennem-prygle, afsprygle (Richey p. 32); Jsk. *dokke*, *dukke*, v. a., faae Bugt med, være overlegen, baade i physisk og intellectuel Henseende (maaskee dog blot en figurlig Brug af Dsk. *dukke*).

Dolk, m., en lille Pidsk i Haaret; deraf fig. ejn *kara-dolk* (s. s.).

Dolsa (å; ar-ada-ad), v. n., dovne, smøle: hajn går å *dolsar* (Gudh.); Isl. *dolsa*, nøle; jfr. Sv. *dolskas*, vise sig dorsk; fremdeles Adjectiverne i Dal. *dålsk*; Sv. *dolsk* (Sønderj., Falst.

d. s.; Sydsj. *dulsk*), Gl. Dsk. *dolsker* (s. Molb. D. L. p. 78), Falst. d. s. it. *dølsker*, — med Bemærkelserne: dorsk, doven, lad, træg; Sk. *dålsk*, egensindig. S. forøvrigt *Döller*.

Døm, pron., s. *Däjn*.

Dømma, m., en Døvstum: ejn *domma* (Gudh.); Sv. *dumbe*, *dumme*, m.

Dommer-domm-domt, adj. 1) stum, døvstum: hajn kajn hvarken höra äjlle snakka, forr hajn e *dommer*; Kofeds däjn *domma*, Kofods døvstumme Søn eller Datter; Sv. *dum*, *dumb*, stum; Dsk. (sjeld.) og Nsk. *dum*; Engl. *dumb*; Isl. *dumba*; A. S. *dump*. 2) dump, huul, dæmpet: ejn *dommer ly'*, dump Lyd, f. Ex. af en Kirkeklokke; Vestg. *dåm* (svag, mat: «ett dåmt ljud» Ihre D. L. p. 29); Dsk. (sjeld.) *dum*; Tsk. *dumpf*. 3) dum, uklog, uforstandig, eenfoldig; Tsk. *dumm*; Sv. *dum*.

Dorjen, adv., altid, uafbrudt, i eet væk: äda, træla *dorjen*, spise stedse, trælle altid; jfr. Nsk. *dorgen*, *dorgende*, ganske, aldeles; Jsk. *dorgen* d. s. i Forbindelsen: *dorgen vak*, reent væk, forbi; Gottl. *dårgånes*, bredfuld. Disse Ord ere maaskee af fremmed Oprind., samlg. Tsk. *durchgehends*, adv., overalt, allevegne; uden Undtagelse, heelt og holdent.

Borr, kun i Forbindelsen: *i ett dorr väkk*, d. s. s. *dorjen*, f. Ex. hajn gjikkj i ett *dorr väkk*.

Derra (*ar-ada-ad*), v. n., *dorra te*, staae til: la 'na männ *dorra te* el. blot *dorra*, lad det kun staae til! jfr. Gottl. *dårgä*, slaae stærkt; springe med Hærdighed og Bulder; overfyldé (en Tønde med Sæd). S. forøvr. d. foregaaende Ord.

Borres, pron., s. *Däjn*.

Döta (*ar-ada-ad*), v. tr., kaste Een til Jorden, slaae ham i Gulvet (Gudh.): ja ska *dota* dei; formod. et nyere Ord, dannet af *do*.

Doua (*au*), f., Due; tvivlsomt, om dette Ord er det samme, som høres i Stednayne, f. Ex. *Doueljär*, hvilket oversættes ved *Duelbjerg*; *Doueulijn*, Dueodden, Navnet paa Bornholms sydligste Spids, der forlænges i et Flyvesands Rev, hvori strandede Skibe i kort Tid nedmales. Det sidste i det mindste synes snarere at forudsætte et forældet Ord, beslægtet f. Ex. med Nsk. *Dov*, f., en blød Sump, som bæver eller bevæger sig, naar man træder paa den; Helsingl. *dåfva*, sid Jord, Dyndptyt.

Doue- eller **dauestol** (Nordl.; Sydl.), **dauostol** (ligel. Sydl.), **douel-** el. **døvelstol** (Vestl.), m., Blaaurt, Kornblomst; Sv. *dufstol*

(J. Paulli Urteb. Nr. 47); samlg. m. H. t. Sammensætningen Sv. *dufkulla*, Skovstjerne, trientalis.

Dovvel-t, ogsaa (Vestl.) **dovluer-u-ut**, adj. 1) dobbelt (mods. enkelt): ejn *dovel* bænjkj, *dovla* darra; Nsk., Sv. *dubbel*; Engl. *double*; Tsk. *doppelt*. 2) fig. tvetydig, falsk: ejn *dovluer* (eller *dovvel*) majn, tvetydig Person; Engl. *double*; Lat. *duplex*; i Sv. og Tsk. kun i Sammensætninger.

Drā (*drār-drau-drād*), v. tr. og n., drage (jfr. *träjkkja*): *dra fisk* (lijggja på sjöjn å dra fisk), fiske Torsk med Snøre; *dra på sei* = d. klär på (ikke: *träjkkja*); *dra garn*, d. linan å lätted, d. reved opp (s. *Majnsa*).

Drabb, m., s. d. følg. O.

Drabba (*ar-ada-ad*)¹, v. n., være langsom, seendrægtig, gaae og smøle (Gudh. o. fl. St.); deraf **drabb**, **drabbes**, **drabbois**, **drabkhæs**, m., uvirksom, seendrægtig Person, Drog (om Mandfolk); **drabhbasa**, d. s. (om Kvindfolk). Jfr. Vestg., Sk. *drabba*, mangle, fattes, f. Ex. om Kræfterne; *drabbfotar*, tungfodet (Ihre D. L. p. 33).

Drabba (*ar-ada-ad*)², v. n., gaae og tabe, hvad man har i Hænderne; *drabba på sei*, spilde paa sig. Maaskee skylder dette Ord blot en Konsonantombrytning sin Oprindelse og er s. O. s. *dradda*. Deraf *drabbes* eller *drabbhæs*, m. = *draddhæs* (s. s.). I andet Fald kunde *drabba* være besl. m. Østg. *drafse*, være uagtsom, behandle skjødesløst, forspilde.

Drabbes, **drabhbæs** **drabbois**, s. *Drabba* 1. 2.

Drabbes, m., høres f. Ex. i Gudh., men sjeldent, som Begnelse paa en seig Snotklump = *snördalk*. Skougaard har *drabbes* alene i denne Bemærkelse. Tvivlsomt, om det er at henføre til eet af de foregaaende Ord, eller det er s. O. s. Østg. *dabb*, stor, seig Klump af Sliim el. Lign.: altsaa med indskudt *r* *drabbes* = *dabbes*, ligesom f. Ex. *fråkujnelier* = *fåk*. (s. s.).

Dradda (*ar-ada-ad*; imperf. ogsaa *dradd*), v. n. 1) *dradda ner* = Dsk. d. T. *dratte ned*, falde ned (efterhaanden): äbblen *dradda ner*; Sk. *dratta*, falde hobevis fra en Høide; jfr. Smål. *dratta*, gaae eller komme flokkevis (folket *drattar* til kyrkan). 2) gå å *dradda me* nåd el. g. å *dradda*, gaae og ved Uagt-somhed lade noget falde, g. og tabe af Hænderne, hvad man har; Sk. *dratta*; Jsk. *dratte* (v. tr. *dratte* Noget, lade Noget falde).

Draddbois, m., d. s. s. *draddhas*; s. forevr. *Boisa*.

Draddhās, m., ogsaa *draddhäl*, Een, som «går å draddar», er dratvorn, dratsingret el. (Jsk.) drathændet.

Draddhasa, f., d. s. om et Kvindfolk.

Draddhäl, s. *Draddhas*.

Dragg, m., en Dræg, lidet Anker til en Baad, men bruges ogsaa af Fiskerne til at optage deres Redskaber f. Ex. Garn, Lænker f. M. af Haybunden (s. *ströja opp*); Sv. *dragg*, *dragge*, m. (til at fiske op med); N. S. *Dragge* (jfr. Dithmarsk. *Draggen*, Redskab med 3 Hager til at tage en Spand op med, som er falden i en Brønd); Holl. *Dregge*; Nsk. *Dregg*, m. (Baadeanker; til det andet bruges et lignende Redskab, som kaldes *Sokn*).

Dränk, m., Drank = Bærme (hvilket Ord er fremmed for Bh.).

Drassa (*ar-ada-ad*), v. n., være doven, seenfærdig, ørkesløs = *drossa*; Jsk. *drasse*.

Drätaula, f., et improviseret Dambræt ø: en firkantet Figur, som man med Kridt tegner paa et Bord, Bræt o. desl. og inddeles i Tavl el. Ruder, ligesom et Dambræt; i Stedet for Brikker betjener man sig af Nøddeskaller; at spille Dam paa denne Maade, kaldes: ad *träjkkja taula*. Samlg. Dsk. (foræld. el. sjeld.) *Dragtavl*, et Slags Brætspil, Træktavl (*trække Tavl*); it. Damspil; Isl. *dammtafl*, n., baade Dambræt og Damspil.

Dräw, n., et Fald, Heisereb, det Toug, hvormed et Seil paa Eger heises op (Gudh.) = *fajl* (a. St.); Nsk. *Drag*, n.

Dräw, n., Besværlighed, Uleilighed: ha *draw* forr å få gjort; där e så meied *draw* me 'd; nu ska 'jn ha hannem å ha *draw* me; jfr. Nsk. *dragast mæ*, Dsk. *drages med*, besværes med = Bh. *dräs me*.

Drést, m., Treen i de brugelige Kortspil (Gudh. o. fl. St.) = *treert* (a. St.). Isl. (B. H.) *þristr*, m.

Drikka, n., tyndt Øl, dagligt Øl (det bedre hedder: *öl*, d. bedste: *gottöl*, d. sletteste: *svalledrikka*, *ättedrikka*, s. s.); Sv. *dricka*; Loll., Falst., Møen. *Drikke*; i kjøbenhavnsk Almuespr. betegner *Drikke* enten Kaffe eller Thee.

Droia, f. 1) Drøjelse, Forslag: där e ijngen *droia* i madijn; Nsk. *Drygg*, m. 2) = *meldroia* (s. s.).

Dromm, m., en overmaade stor Sæk, navnlig til Humle: ejn *homladromm* (Gudh.); paa Vestl. skal Formen *dromma* høres; jfr. N. S. (Lübeck) *Drompt*, *Drommt*: 1 *Drompt* hoppen; XII *dromtenn* hoppen (B. A. I, p. 72; 125).

Dross, n., s. d. følg. O.

Drossa (*ar-ada-ad*), v. n., være seenfærdig, dorsk, ørkesløs: gå å *drossa*, gaae dovent og skjødesløst; deraf *dross*, n., en Person, som «*drossar*» (især om Mandfolk); *drossla*, f., d. s., om Kvindfolk. I lign. Forst. Sv. *drossa* el. *dråsa* = Dsk. *drose*, men og = *drysse*, falde ned i Smaadele; strøe (omvendt Baden D. L. O.: «*drysser*, lente et odiosus incedo; *droser*, spargo, conspergo»).

Drossla, f., s. foreg. O.

Drossuer-u-ut, adj., drøsevorn, dorsk, seenfærdig (Gudh.); Jemtl. *dråsug* og *drös*; Sv. d. T. *dråsig*; Engl. *drowsy*.

Drudas (*as-ades-ads*), v. d., drive Skjemt («bröggä plasér»): hajn *drudas* me 'na; hon *drudas* me 'jn. Ordet forudsætter et Substantiv *drud* = Skjemt, Spøg, og et saadant haves uden-tivl i d. danske Riimkrønike i Udtrykket: *foruthen drudh* (v. 627; f. *drwt*, v. 4429) ø: foruden Skjemt, ikke for Spøg, for Alvor; i det mindste lader det sig godt forklare saaledes.

Drudansfujller-fujll-fullt, adj., skjemtefuld; forudsætter et foræld. subst. verb. *drudan*, Skjemten.

Dräjng, m. 1) Tjenestekarl (almind.); deraf *houddräjng*, den første og fornemste Tjenestekarl; *halldräjng*, den anden, hiin underordnet (= Sk. *halkar*). I samme Forst. Sv. *dräng*, Nsk. *Dreng*; det danske *Dreng* har tabt denne Betydning, men bruges derimod om en ung, halvvoksen Knøs, som tjener (Isl. *ljettadrengr*, *ljettapiltri*), mods. Karl, — en Bemærkelse, der er lige saa fremmed for Bh., Sv. og Nsk., som fremdeles de øvrige Bemærkelser, Ordet har i Dsk. 2) Ungkarl, ugift Mand-folk (Gudh., Østrelarsk. o. fl. St.): hvor gammajller va Tor som *dräjng*, forrijn hajn gjëfte sei i sommars? — hajn va forrekjive år; ejn gammajller *dräjng*, en gammel Ungkarl (ogsaa: g. Tjenestekarl); Nsk. *Dreng* (ein gamall *Dreng*, ogsaa i begge Bemærk.). Jfr. forøvr. *horra, kar*.

Dräjngahus, n., Karlekammer, mods. *peiekammers*, Pige-kammer.

Drätt (af *dra*, drage, trække), f. 1) en Vognstang; Vestg. *drätt* (Ihre D. L. p. 33); jfr. Dsk. *Dræt*, hvad der paa Ploven svarer til Stangen paa en Vogn, et Plovdræt, = Gottl. *dregt*; it. Dragtøi, Seletøi = Nsk. *Drätte*, n. 2) et Pløielands Længde; jfr. Angel. en *Dræt*: «Hestene gjøre en *Dræt* med Harven, i det de drage den hen ad Ageren».

Drättäg, n., Benævnelse, der brugtes forhen om Hammelen paa Vogne (Gudh.).

Dräwa (*ar-ada-ad*), v. n., gå å *dräwa*, gaae og æde til alle Tider, ikke holde fast Maaltid (Gudh.); formod. af *dräu* (ældre og sjeldnere F.) == *drevv* (almind.), Drøv (tugga d., tygge D.).

Dräwsa (*ar-ada-ad*), v. n., gå å *dräwsa*, gaae dovent og skjødesløst (efter Almqv. ogsaa Sk., men Ordene ere hos ham corrumperede; s. parallel. mel. Bh. og Sk. p. 173); jfr. Sønderj. *dræve*, tøve, være seen i Ord og Gjerning; hvoraf *Drævs*, en, en lad, doven Person. Hos Moth anføres *dræbe*, dræve, trække paa Ordene; it. i Almind. være langsom, nøle; *dræge*, tøve længe, være seen.

Dräwta (*ar-ada-ad*), v. tr., driftet (drøfte), navnlig Gryn; Sk., Vestg. *dröfta*; Nsk., Sv., Østg., Ångerm., Helsingl. *dryfta*; Angel. *drojt*; Jsk. *drutte*. Molb. jævnsører Isl. *dreifa*, spredte; A. S. *drafan*.

Drönt, m., eller *gårdrönt* (sædv. i best. F.: *gårdröntijn*), Navn paa den yngste Bondesøn, der ifølge Bornholms gamle Vedtægt og Arveloven af 1773 er født Arving til Bondegaarden. Om Ordets Oprindelse lader sig Intet sige for vist: om det f. Ex. er at henføre til Isl. *dröttinn*, Dsk., Nsk. *Drot* (hvoraf: *Jord-drot*) og altsaa == *Gaarddrot*, Gaardherre; eller, da det selv af meget gamle Folk paa sine Steder (f. Ex. i Gudh.) ansees for egentlig at være et spøgende Udtryk, muligen fra først af har været et Slags Øgenavn eller Ukvemsord, hvis oprindelige Betydning alt tidlig har tabt sig; jfr. i saa Fald blandt Andet Dsk. (foræld.) *Drynter*, Sk. *dröns*, Sv. *drönare*, Nøler, Smøl, Drøsepind (Isl. *dröttull*, Sinke). S. forøvr. *Gåraperia*, *Gårabil*.

Drönt, m., »et lidet Sold«, Drikkelag, Lystighed efter Arbeide; udtrykker noget Mindre end *gjylle*; bruges meest sammen., s. *Höstadrönt*; *Meiaradrönt*.

Drössa (af *drössa*, drysse), m., Mængde, Hob (navnlig af saadanne Ting, som drysse eller drysses): *i drössa*, dryssevis, hobevis; Sk. *dröse*, d. s. (Ihre D. L. p. 33); Ångerm. *drössa*, Nsk. *Drose* (*Draasa*), m., aftærsket Korn, som ei er kastet el. renset; Sv. *dråse*, *drosse*, m., Dynge af driftet Korn; jfr. Sønderj. *Drais*, en, en Dynge (ligel. om Korn; af *draise*, drysse).

Drösshalm, m., Strøelse.

Drössla (*ar-ada-ad*), v. tr., lade drysse, spilde; Sk. *drösla*, d. s.; Vestg. *drössla*, sælde, sigte sagte.

Drössla (*ar-ada-ad*), v. n., drøse, dovne; afledt af *drossa* (s. s.); Sk. *drösla*; N. S. *dryselu*.

Du (sædv. med et Forslag af *e* el. *ä*), pron. 2. pers., du (Gottl. *däu*); acc. og dat. *dei*, dig; pl. *i* eller *ni* (= Sv., Sk.), I; acc. og dat. *jär*, *järr*, *jarr*, *iär* (to Stavels. Nexø), eder, jer; gen. *jära*, *järra*, *jorra*, *järesa*, *järeses*, eders, jeres. Som forkortet F. eller suffix. bruges *tu* (tonlest), f. Ex. *estu*, *vastu*, er, var *dü*, *kajnstu*, kan d., *vittu*, vil d. (pl. *vinni*, ville I). *I* el. *ni* svarer til Dsk. *I* og *De* i Tiltale til Flere; tidligere brugtes det og som et høfligere Udtryk til Fader og Moder (*i* el. *ni* far, *i* el. *ni* moer) og til gamle Folk, i disse Tilfælde med tilhørende Verbum i Singularis. Nu bruges i Almindelighed *hajn* og *hon* (s. s.); undertiden *du* til Forældre. Om en lignende, tildeels og videregaaende Brug af 2. Pers. Pluralisform hos Landalmuen i Danmark (f. Ex. Sjæll., Sønderj.) og Holsten, ligesom og i Nsk., Sv. og sv. DD. s. Molb. D. L. v. *ite* p. 250 og 686; Hagerup om Spr. i Angel v. *Itte* p. 31; Schütze Holst. I. II, 188; Aasen N. Gram. p. 198 § 312 og N. O. v. *did* og *i*; Strömborg Sv. Sp. p. 152 § 136. Hvor Noget udsiges eftertrykkeligere om Personen, gjentages næsten altid Pronominet som Subject, f. Ex. *du* e då ejn antes, *du!* *ni* en då rent galna, *ni!* Lign. Gjentagelse i Nsk; s. Aasen Gr. p. 202 § 319.

Duggas, dugges (*as el. es-ades-ads*), v. d. impers., dugge (om Dugfald): de begyjnner å *dugges* (Gudh.). Ellers *dugga*.

Dundra, dunnra (*ar-ada-ad*), v. n., dundre; fig. svire og sværme, leve i Suus og Duus, tumle sig i vilde Glæder: *dundra ouer* (*auer*), holde ud hele Natten med Sligt. Jfr. *tomla*.

Dundra, dunnra, f., Benævnelse paa et stort og svært Kvind-folk: ja har aldri forra sett en så stor å deili *dundra*; jfr. Sv. *dundrare*, en svær Karl. Samlg. Bl. *bragara*.

Dundrara, m., Svirebroder, som støier og buldrer, Sviregast («ejn som drikker å tomlar»); jfr. Sv. *dundrare*, Grobian, som bander og tordner. I Nsk. er *Dunder*, m., et Navn paa Fanden.

Dūs, m., Toen i alle brugelige Kortspil (Gudh.) = *toert* (a. St.); Dsk. *Duus*, 2 Øine paa een Side af en Tærnning; Isl. *daus*, m. Af Fr. *deux*.

Dyngkasa, f., s. *Kasa*.

Dýrka (*ar-ada-ad*), v. n., blive dyrere, stige i Prisen (Gudh.); Nsk. *dyrkast*, v. n., d. s.; jfr. Sv. *dyrka* (med *upp*), v. a., op-drive Prisen; Jsk. *Dyrke*, Dyrtid.

Då, adv. og conj. 1) da; Nsk., Sv. *då*; Gl. Sv. og Dsk. *tha*; Isl. *pá*. Jfr. *när*, *når*. 2) dog = *dou*, *dau* (som ere sjeldnere); ja vill *då* nte livan byta me *jn*, jeg vil dog allige-vel ikke bytte med ham; Nsk. *daa*; Isl. *þó*.

Dåner-dån-t, adj., afmægtig, kraftesløs, fordi man ei har nydt noget, flau: vi fijkkje voss ejn syn hvar å ejn smorrmad, forr vi va, min gánn, sa *dåna*; beslægt. m. v. *dåna*, besvime, falde i Afmagt; Sv. *dåna*; Dsk. (sjeld.) *daane* (Isl. *dá*, Afmagt, Besvimelse); jfr. Smål., Østg. *dån*, dunkel, mørk; Sv. *dånögd*, som har matte, dunkle, døde Øine.

Dåra, f. (e. St. m.), Daare: *sidda dåra* (med udeladt Sammenligningspartik.; jfr. *stā faddere*, *sjillvajt*) = sidda på *dårastolijn*, sidde paa Forundringsstolen (Juleleg); Sk. *sidda dåre*, d. s.; jfr. Moth Ordb. *Dauretonde*, «den Tønde i Juleleg paa Landet, som *Daaren* blev sat i, og hvor man slog Vand paa ham, naar han ikke gjættede i ni Omgange, hvem Bæltet havde.»

Däggjes, m., Dæggelam; forkjælet Barn (Kjæledægge).

Däjn (m. og f.), *dēd* (betonet), *dēl* el. *dē'*, pron. demonstr., den, det; gen. (sjeld.) *däjns*, dens; pl. *di*, de; acc. og dat. *dom* (Nsk., Sk., Sjæll. d. s.; Gl. Dsk. og Sk. *thum*, *thom*), dem; gen. *dorra* (Isl. *þeirra*; Gl. Sv. *þerra*, *þaira*, *þara*; Nsk. *deira*; Vestg. *därra*; Gl. Dsk. *there*; Kjøbenh. Almuespr. *dere*), *dorres* (Sk. *däras*), *dorresa*, deres. I Neutrums bruges ofte en forkortet F. (et suffixum) *ed* (tonløst) el. *'d* (Sk. d. s.; Gl. Dsk., Dsk. d. T. *'et*). — *Däjn*, *dēd* el. *dēl*, *dē'*, *di* bruges baade substantivisk og adjektivisk; de øvrige kun substantivisk; *dēd* bruges, hvor Eftertrykket skal lægges paa Pronominet, ellers *dēd*, *dē'*, *'ed*, *'d*; dog maa ved de 2 sidstnævnte Sætningens Verbum altid gaae iforvejen (*såstu 'ed*; *va 'd*; saae du det; var det). Med Hensyn til Brugen er fremdeles at mærke: 1) Formen *däjn*, brugt substantivisk, fastholder i Bornholmsken sin udhævende eller paapegende Betydning og kan aldrig (ligesom et personligt Stedord) bruges blot svagt henvisende o: til intet videre end blot at betegne eller træde i Stedet for Navnet paa den Gjenstand (Dyr, livløs Ting, abstract Begreb), der omtales; men her bruges 3die Persons maskuline eller feminine Pronomen *hajn*, *hon* (s. s.) og de forkortede, tonløse Former *'ijn*, *'jn*, *'na*; skal derimod Gjenstanden

udhæves ved Pronominet, da bruges Demonstrativet *däjn*; dog høres i Stedet for dette undertiden 3. Persons Pronomen, naar Talen er om Dyr (ja, vil man her bruge Genitiv, er det endog nødvendigt), ligesom stundom omvendt Demonstrativet *däjn* bruges om Personer i Stedet for 3die Persons Pronomen: läggj *däjn* stokkijn, oisan frå dei! *däjn* må du inte ha; nu har ja männ ejn häst, å *däjn* (*hajn*) e au sjöger; di ha en gammal ko, å *däjn* (*häjnne*) villa di ha forrekjive daler forr; där var Pärsa Häns (Hans Pedersen): nå *däjn!* (han) ja hannem kjäjnnar ja nokk; där gjikkj Stina: å! ska *däjn* (hun) au me; *däjn* (hende) har ja min gonn inte sett forra. I Dansken, hvor det saakaldte Fælledskjøn har udviklet sig, maatte nødvendigen Brugen af Demonstrativet «*den*» blive mere udvidet. 2) Neutrumb *de'* bruges i enkelte Talemaader saaledes, at det ved første Øiekast kunde synes at svare til Nsk. *dæ, da* (Aasen Gr. § 317), Sv. *det* (Strömborg Gr. § 136), Tsk. *es* = det danske ubestemte og ubetonede *der* (Bh. *där*); men er dog vistnok at opfatte som et egentligt Subject; s. *Stå*. 3) Neutrumb, især den forkortede F. *'ed*, bruges undertiden med en vis Ringeagt baade om mandlige og kvindelige Personer i Stedet for det personlige Pronomen, f. Ex. *ded* e så forbajnada storajtut! den Person (det Subject) er saa forbandet storagtig; där lövver *'ed*, krikker *'ed* asta, der løber han, kryber han afsted, den Pjæs! 4) Det danske ubestemte Pronomen «*man*» (hvilket Ord ei bruges i Bh. eller Nsk.) udtrykkes ved pl. *di* (= Nsk. *de'i*), naar der tænkes paa en Fleerhed, hvori den Talende ei indbefatter sig selv, f. Ex. *di* seja, man siger; *di* villa nu ha kri igjän, man mener nu atter, at der vil blive Krig; ellers bruges *ejn* (s. s.) og, hvor den Talende blot tænker paa sig selv, *ejn ajn* (s. *Ajn*). Den danske Brug af «*De*» i Tiltale er fremmed for Bornholmsken, men i dets Sted bruges deels *i*, *ni*, deels *hajn*, *hon* (s. ss.). 5) *Dom* (*domm*) bruges altid tillige som pron. ref. pl., f. Ex. *di arrja* (ærgre), glä, harma, dreia, slå, spo (skynde) *dom*; ogsaa i dansk Talesprog bruges *dem* ikke sjeldens i Stedet for *sig*. 6) Naar *däjn*, *ded*, *de'*, pl. *di* bruges adjективisk foran Substantiver enten med eller uden andet Til-lægsord, og foran Adjectiver, der staae som Substantiver, faae i Regelen saavel Substantiverne som Adjectiverne den bestemte Form ø: Substantiverne (endog Egennavne) faae den efterhængte bestemte Artikel; Adjectiverne (med eller uden Substant.) faae

i sing. Endelsen *a*, i pl. *e* (dog høres paa Bøigden ofte ogsaa her *a*); ikkun Ordenstallene fra 3, hvilke altid ende paa *e*, og det active Participium, som tidligere endte paa *anes*, nu almild. paa *enes*, blive i alle Tilfælde uforandrede; ligesaa Grundtallene med Undtagelse af *ejn* (s. s.): *däjn* kariju, *di* karana; *däjn* Raskijn, Anan! (Rask, Ane); *d.* hvida rosan, *di* hvide rosarna; ded stora svärta färed, *di* store svärte färn; *däjn* forbajnada Hansenijn, *d.* galna Anan; *d.* gamla; *di* gamle; *däjn* där agenes karijn; *di* mange gånes karana; *di* kjörenes. Saaledes er Sprogbrugen, hvad enten fortrinligen Demonstrativets Begreb i og for sig, eller (i hvilket Tilfælde Demonstrativet betragtes som en foran sat bestemt Artikel) enten Adjectivets eller Substantivets især skal fremhæves, hvilket Betoningen viser (*däjn* *lijlla* bällijn; *d.* *lijlla* b.; *d.* l. *bällijn*). Naar Demonstrativet, hvad undertiden skeer, udelades foran et med et Adjectiv forbundet Substantiv, beholde i nogle Tilfælde begge deres bestemte Form, i andre mister Substantivet sin, f. Ex. du går ikke rätta väjn nu (den rette Vei); *ejn* ska gå här om morkja natten (i den mørke Nat)! om el. ver lysa dajn; forsta, tredde gångijn ätte (første . . . Gang efter), men: forsta, tredde gång, ja va där (derimod: tredde dajn, ja va där); forria år, månad; Svenska Ana. 7) Naar dette Demonstrativ forbindes med de paapegende Stedsadverbier *där*, *därsens* til en nøiere Bestemmelse, sættes disse umiddelbart efter Pronominet, lige saa vel, naar det bruges adjективisk, som substantivisk; dog bruges *därsens* aldrig ved de Former af Pronominet, som altid staae substantivisk: *däjn* *där* horrijn, *d.* *därsens* h., den Dreng der; *di* *där* el. *därsens* horrana; *de'* *där* hused, det Huus der; o. s. v.; ogsaa i Sjæll. høres ofte: *den* *der* Mand == den M. der. I Gudhj. gjøres Forskjel mellem *däjn* *där* og *däjn* *därsens*; hint bruges, naar man paapeger en Person eller Ting alene for sig; dette, naar Gjenstanden udpeges mellem flere andre: *däjn* *där* peian har nu vad hös voss i sju år; *däjn* *därsens* piblijn (ogsaa pibel) e grajnast, den Pige der er meest pyntet. Jfr. *däjnya*. 8) Neutrumb i Singularis, naar det staaer som Subject, og lige-saa pl. *di* gjentages ofte for Eftertryks Skyld, og det saaledes, at man enten sætter den tonløse Form først og den betonede sidst i Sætningen, eller den betonede først og den tonløse umiddelbart derefter: *de'* va då bölns, *dēd!* *de'* smagar så gott,

dēd; dēd, de' brände, ja det brændte rigtig; *di e* så grajna på 'd, *di, di e* så kara, s' ad. Jfr. forøvr. *hajn*.

Däjnna (m. og f.), **dätta**, pron. demonstr., denne, dette (Nsk. *denna* f. fl., *detta* — Sv.; Isl. *penna*, acc. m., *petta*, n.); gen. (sjeld.) *däjnnes*, dennes; pl. *desse*, disse (Nsk. *desse*, f. fl., Sv. *desse*, m., Isl. *pessi*, n.); gen. (sjeld.) *desses*, disses. Det bruges baade substantivisk og adjektivisk (jfr. forøvr. *hajn*); baade Substantiver og Adjektiver antage den bestemte Form lige saa vel efter dette Pronomen, som efter det foregaaende; til nøjere Bestemmelse sættes ofte umiddelbart bag efter det Stedsadverbierne *här*, *härsens* (dette sidste dog aldrig efter Genitivformerne, der kun bruges substantivisk); ogsaa i Dsk. d. T. høres oftere: *dénne hersens*. Man siger saaledes: *däjnna borjarijn*, denne Borger; *däjnna näffa pibljin*, *desse gamle konnarna*; *dätta morkja tylled*, *desse hvide husen*; *däjnna här horrijn*, *desse härsens horrana o. s. v.* I Gudh. bruges *däjnna här* og *d. härsens* med samme Forskjel, som ovenfor er anført mellem *däjn där* og *d. därsens* (s. *Däjn*, 7).

Däla, f., Bræt, Fjæl = *brä* (som er et nyere Ord); deraf *dälegaul*, Brædegavl; *dälegoll*, Brædegulv; *däletijlle* eller *-tijll*, Brædeloft. Vestg. *däla*, d. s.; Gottl. *dälä*; Jsk. (Ribe St.; Hadersl. A.) *Dæll*, pl. *Daller*, *Dæler* (Gl. Dsk. *Deler*, *Dæler*; jfr. B. Actst., p. 501, *Deller*, *Saffuedeller*; Verml. *däler*); N. S. (og Holl.) *Deele*; Tsk. *Diele*. Hører uidentvivl til samme Slægt, som Gl. Nsk. *þilja*; Nsk., Sv. *tilja*; A. S. *þil* (jfr. Isl. *þil*); Fyensk, Langel. *Tild*, *Til*, *Tel*, o. fl. a., hvorom s. under *Tijlle*.

Dämm, m., høres i Forbindelser som: ejn *dämm* sne, stäw, en Mængde Sne, Støv (= ejn *helu* s.); vi fijkkje ejn *dämm* sne i åns. Skougaard har ingen Forklaring af Ordet, men anfører til Sammenligning: *ett sjy rein* (s. *Sjy*). Ordet betyder maaskee oprindelig: Mulm og synes at være beslægtet med: *dæmre*, Tsk. *dämmern*, Isl. *dimma*; Isl., Nsk. *dimma*, Dunkelhed, Mørke i Luften; Sv. *dimba*, *dimma*, Taage; Nsk. *Dæmbe*, Uklarhed i Luften, Skyer, der see ud som et Dække af Støv.

Dämme (ved Assimilation for: *därme*, egl. dermed), adv., derfor, altsaa, under disse Omstændigheder: *hajn ble nagger*, å *dämme gjikkj ja*, han blev vred, og saa gik jeg; Nsk. *därmæ*, *dæmme*. Meget ofte bruges det ved Aposiopesis til at antyde en i Tankerne tilbageholdt Sætning, og forbindes i dette Til-

fælde hyppigt med *så* (*dämme så* —): ja har rent forgatt 'ed, *dämme* —, jeg har reent forglemt det, derfor — (= derfor er jeg ikke kommen eller har undladt at gjøre det o. s. v.); ja kujnne inte gjorra 'd bäre, *dämme så* — (= dermed maa det saa være nok).

Däwl, m., Djævel, bruges fig. deels som et spøgende Udtryk om en Person, som der er noget Ualmindeligt ved, men i god Forst., f. Ex. sikkenejn *däwl*, sikkenen Pokkers Karl! deels med et Bibegreb af en vis Ringeagt eller Dadel, f. Ex. om en Dreng: ejn *horradäwl*; det samme gjælder og om gen. *däwls*: ejn *däwls* horra te å läsa (Pokkers Dreng); ejn *däwls* unga te å vräla, en slem Unge til at skraale; i de samme Forbindelser bruges og *satan*, men som et stærkere Udtryk og ikkun i slet Forst. om, hvad der er ondt, skadeligt, hæsligt o. s. v. Den best. F. *däwljyn* bruges sjeldent i Eed eller som Udraabsord, men da ogsaa som et mildere Udtryk, f. Ex. *däwljyn* komme i 'ed au el. åtte 'd, Pokker tage ved det ogsaa! (om Noget, der ikke vil lykkes, gaae fra Haanden); jfr. *bölyn*. Derimod bruges det ikke (ligesom heller ikke udenfor Eder O. *satan*), hvor ligefrem Talen er om den onde Aand (*fanijn*, *raggijn*, *gränakk*, däjn *lea*, *sty/ggja*).

Däwla (*ar-ada-ad*), v. n., el. *däwlas* (*as-ades-ads*), v. d., skjende og bande, holde syndigt Huus med Kiv og Trætte; Sk. *däwlas* (efter Almqvist). Skougaard udleder det, hvad maaskee er rettest, af *däwl* (Sk. *dävel*); i andet Fald kunde det (i Lydforandringen er Intet til Hinder derfor) henføres til Vestg. *divla*, Smål., Helsingl. *difla*, kive, trætte (Sv. d. T. *dyfla*, stride med Ord, disputere).

Däwlabländer-bländ(t)-blänt, adj., ustyrlig, bandsat (= *forbajnader*, *bannsatter*): hajn e bléjn rent *däwlabländer*; ogsaa om Ting: de' e då rent *däwlablänt*, det er dog recent forhexet, forbandet. Dsk. d. T. *djævlebländt*, adj., overmaade ond og vanartig. Ordet betyder vel egl.: blendet, forblindet af Djævelen.

Däwlastödd, n., Marerid (Isl. *martröð*, Tsk. *Alpdriicken*).

Däwlastötter-stött, adj., marereden, som Maren har redet.

Däwlskaw, n. 1) Djævelskab ø: Spøgeri, Pusleri. 2) Ringeagts- el. Haanudtryk om Mennesker, daarlig Person: sikken ett *däwlskaw!* ett stakkals *däwlskaw*; jfr. *fanenskaw*.

Däwra, m., Dodder, et Slags Ukrud i Hør («der ligner Hørren, men har større Knopper» Gudh.), myagrumb sativum;

Sk. *döra*; Sv. *dodra*; Ångerml. *dåde*; Nerike *dårlin* (Liljeblad Fl. p. 269).

Dö (*r-dde-tt*), v. tr., dræbe, berøve Livet; især fig., f. Ex. kraft *dös* ikke lett, Kræft dræbes el. tilintetgjøres ikke let (Sydl., Vestl.); Sv. *döda*; Dsk. *döde* (Kæmpevis.; Bibelovers.; ellers sjeldent); Isl. *deyða*.

Dö (*r-dö-e dör, har dött*), v. n., døe, Isl. *deyja*.

Döblö, f., størknet, levret Blod under Huden (efter Stød, Slag); Nsk. *Daublo* (for: *Daudeblod*), n., d. s.; jfr. Isl. (B. H.) *dauðablóð*, cruor («det Blod, som sidst udflyder af dødelige Saar»). Jfr. *blö*.

Dögg, m., Dug, Borddug; Nsk., Sv. *duk*.

Döjn(g), m., Dødning, Død, Lig; Gjenfærd; Nsk. *Dauing* (for: *Dauding*), m., d. s.; jfr. m. H. t. Formen Vestg. *illdöing*, selvdødt Dyr. Naar man vil efterligne Lyden af den store, mellemste og mindste Klokke i et Kirketaarn, synger man: Där kommer ejn *döjng*. — Hvor ble hajn å (hvor blev han af)? — Fannijn tou 'ijn, fannijn tou 'ijn (Fanden tog ham o. s. v.) Jfr. *föjng*.

Dölla (*er-de-t*), v. a., skjule, holde skjult, h. hemmeligt (dølge), saavel om Personer, som om Ting: hajn *dölde sei*, h. skjulte sig; somma *dölde Svenskana* på gårana (holdt Svenkerne skjulte); hajn *dölde en bössa* (B. Actst. p. 223: «hand *dölde* enn Bøsze»).

Dölla (*er-de-t*), v. tr., sløve, gjøre uvirksom, uskadelig (ved hemmelige Kunster), f. Ex. *dölla orma* (Slanger, Hugorme); *dölla* en bössa, forhexe et Gevær, saaledes, at det ikke kan gaae af; Fyen. *dolge*, d. s. (*dølge Snoger*); Nordsj. *dølge*, stille tilfreds, formilde. Molbech (D. L. p. 92) udleder denne Brug fra en forældet Bemærkelse af *dolge* = «udslette, borttage» («A. S. *dilgian*, delere; Tsk. *tilgen*»); men snarere er hint fyenske og nordsjællandske *dolge* (*dölle*), saavelsom Bh. *dölla* i l. Bemærk., et Verbum af anden Oprindelse og beslægtet med Adjektivet *döller* o. s. v. (s. s); jfr. Engl. to *dull*, gjøre dum, sløv, svag f. M.

Döller-döll-t, adj., doven, lad (d. s. s. *fuler*); Engl. *dull*, sløv, dum, langsom, dorsk, *dully*, d. s. (jfr. Jsk. *dull-* el. *döll-hærdet*, stædig, om Arbeidsdyr; Sjæll., Falst. *dol-*, *doll-*, *dul-* *hærdet* el. -*haeret*, forstokket; Uppl. o. fl. a. *döling*, Gottl. *dåjling*, lad Hund, doven Krop); Fyen. *dull*, rolig, stille (om en Syg), sagtfærdig (om den, som længe har været balstyrig) = Sønderj.

(Hadersl.) *dull*; it. om Lusten: stille, tung; it. halvtræt, ud-mattet; Sønderj. (Tørningl.) *dylle* el. *dolle*, from, taalig. Jfr. v. *dolsa*.

Döhma (*ar-ada-ad*), v. n., dulme; men kun i Bemærkelsen: blunde, halvsove; Sk., Smål. *dolma*.

Dömla (*ar-ada-ad*), v. tr., med *samman*: d. *samman*, fæste sammen; dansk Provindsord hos Moth: *dimle*, v. tr., d. s.

Dömljung (bruges meest i pl. *dömljunga*), m., Pind, hvormed Hjulfælger sammensættes (s. d. foreg. O.); Helsingl., Jemtl. *dömling* (Ihre p. 32); Gottl. *dymbling*; Sv. *dymling*, Vestg. *dumling* (Ihre sst.), Dsk. (sjeld.) *Dimling* (Jsk. Ribe St. *Deulin g* Moth), forekomme i samme el. lign. Bemærk.

Dömnijng, f., Dom, Mening, Omdømme: ätte min *dömnijng*.

Dömma (*ar-ada-ad*), v. n., tordne: hon *dönnar*, det tordner (almindeligt); s. O. forøvr. s. Sk. *döna*; Isl., Nsk. *duna*, *dynja*; Dsk. (sjeld.) *done*.

Dömma, f., Torden: *dönnan* tornar (Gudh.), Tordenen buldrer, d. s. s. baldrar, knaddirar, tomlar; Sk. *döna*, f.; Nsk., Nordr. Berg. *Dyna*, *Dyne* (aab. *y*), f.; Isl. *reiðarduna* (efter B. H. ogsaa blot *duna*).

Dönnesjy, n., Tordensky.

Dönnestea, m., Tordensteen, belemnites, som i en overtroisk Tid troedes at falde ned i Tordenveir (ifr. Molb. D. D. L. p. 600 v. *Tordensteen*); Nsk. *Dynestein*.

Döppa, n., Dyppe, Sauce: de' *döppad* e så rart; Sk. *döppa*, f.; Nsk. *Duppe*, f.

Dör-dö-dött, adj., død: ejn *dör* majn; ett *dött* mäjnneske, en Død (aldrig substantivisk: ejn *dör*); slå ejn *dör*, slaae Een ihjel; Gl. Dsk. *döder* (*döll-cr*) o. s. v.; Isl. *dauðr*.

Dör, adv., igjennem, kun i Talemaaden: seila isijn *dör* (Sømandsudtryk), seile igjennem den tynde lis; jfr. Nsk. *dör*, adv., i Udtr. koma seg *dör*, komme frem; samlg. *dör* i *dörslaw*, N. S., Dsk. *Dorslag* (Holl. *door*, igjennem; Tsk. *durch*).

Dössen (første St. beton.), n., et Dusin (Fr. *douzaine*); Sv. *dussin*; Nsk. *Dysing* (aab. *y*); Tsk. *Dutzend*.

Dötter, f. (pl. *döttra*), Datter; Nsk., Berg. St., *Dotter* og *Dette*; Færøisk *döttir*; Angel. *Dætter*; Nsk., Sv., Gl. Dsk. *dotter*; Isl. *dóttir*.

E.

E' (*ē*), m., pl. *eer*, Ed; om den offentlige, høitidelige Ed, ei om løs Sværgen og Banden. Jfr. *skra-e.*

'**Ed**, 'd, forkort. F. af pron. demonstr., det, s. *Däjn*.

Edderkoppa, f., en Edderkop (jfr. *spijnnara*); Sk. *etterkoppa*.

Eddja, f., s. *Ävia*.

Egel, s. *Ägel*.

Egenli, adv., s. *Ägenli*.

Egla, v. n., s. *Ägla*.

Eia (*eier-eide* el. *åte-eit* el. *åt*), v. tr. 1) eie, have, besidde: ja har, mijn sajn, alldri *åt* kkyve daler (Gudh.); Nsk. *eiga* (*eig-aatte-aatt*); Isl. *eiga* (*á-átti-átt*); Sv. *äga* (regelm.); nogle Steder i Sverrig og i Nordsj. høres ogsaa endnu i Imperfect. *åtte*, *aatte*; i Skaane bruges Verbet ei i denne Bemærkelse, men i Stedet for derimod v. d. *åss* (impf. *åddes*) eller, ligesom i Blek., vv. hafva, rå om. 2) skylde, have at betale (= *sjyjlla*, *resta*): ja *eier*, *eide* el. *åte* hannem fira mark (Gudh.); Nsk. *eiga* (med s. *Bøining* s. *ovf.*); Dsk. Almuespr. navnlig Sjæl. *eie* (Nordsj. impf. *aatte*; jfr. Junge p. 371, 377; Molb. D. L. p. 97); Sk. deels *äja*, impf. *åtte* (Almqvist), deels *ea* (*ér-édde-étt*; Strömb.); Vestg. *äga*; Østg. *äge*, *åge*; jfr. Isl. *eiga*, have at —: *eiga* að gjalda, have at betale; hvoraf vel hin Brug i Dialekterne er opstaaet ved Ellipsis. S. forøvr. om Formerne af dette Verbum i Gl. Sv. og Dsk. Rydqvist Sv. Sp. I, p. 276; Strömb. p. 84; Petersen D. N. S. I, p. 114.

Eier-ei-eit, adj. øm i Tænderne af sure Ting f. Ex. Frugt: ja e blejn så *eier* i tännarna, ad ja foie kajn tugga; e tännarna *eia?* Tsk. *eylich*, om Tænderne selv, naar de ere blevne sløve af sure Ting («eyliche Zähne» Outzen); Sønderj. *jyvelig*, d. s.; af samme Bemærkelse, men anden Oprindelse Dsk. (sjeldent) *deig*.

Eil, m., Igle, Blodigle; Tsk. *Egel*, m.; Sv. *igel*, m.

Eina (*ar-ada-ad*), v. tr., formaa, være i Stand til: ja kajn inte *eina* mera, jeg kan ikke overkomme Mere (f. Ex. bære, spise M.); Dsk. (sjeld.) *evne*; Sønderj. *evne*.

Eita, adj. 1 E., ægte, bruges om Personer ikke blot i Bemærkelsen: ægtfødt, men ogsaa: som i Virkeligheden er, hvad man udgives for; især om den sande Dygtighed: ejn *eita* majn el. kar, en solid, dygtig Mand.

Eitakvijnna, f., brugtes forhen om Ægtehustru (nu *eitakonna*, mods. *eitamajn*).

Ej, f. { s. *Äj*.

Eja, f. { s. *Äj*.

Ejll- s. *Äjll-*.

Eju-en-ett. 1) num., udt. *ejn-ēn-ett*, een, eet; gen. *ējns* (jfr. Isl. *einn-ein-eitt*; Sk. *ejn* el. *ajn-ajn-ajtt*). Ved den blotte Optællen (1-2-3) bruges Formen *ēn*; endvidere i de fleste ægte Sammensætninger s. *enarmader*, *enbar*, *enbenader*, *enfodader*, *enhonnader*, *envader* (eenøjet), *ensammer* (men *ējn* gåang, een-gang, ligesom *ējn* sta, s. s.). Den best. F. hedder altid *ena*, *ene*: *däjn ena*; d. *ena* gåangijn; mitt *ena* ben. 2) pron. indef. a) *ējn-ēn-ett*, Een, een, Eet, eet; gen. *ējns*; *ējn* å mina vinner; *ējn* (mandlig Person) el. *ēn* (kvindelig P.) som drikker; där står *ējn*, *ēn* där nera, som vill snakka me dei; estu ijkke livan *ēn* galn *ēn*, pibel! ad seja snart ett, snart ett ajned; sikken ett svårt *ett*; sikken en sort Ting; ad sta ujnne *ējns* pisk. b) blot Masculinform og tonløst *ējn* el. *ijn* (dog høres nogle St. ogsaa her *ējn*) = *man*, hvor den Talende baade tænker paa sig selv og Andre; gen. *ējns* el. *ijns* (nogle St. *ējns*): *ijn* ska 'kje tro allt, hvad *ijn* hør; ota vill *ijn* ijkke gjorra dēd, som e te *ijns* eied väl; hajn kajn ijkke lä *ejn* (*ijn*) varra i fredd (jfr. *ejn* *ajn* og *di* under *Däjn*). En lign. Sprogbrug haves i Jsk., Angel., Nsk. 3) tonløst *ējn* el. *ijn-en* (*enn*)-*ett*, ubest. Artik., en, et; egl. pron. indef. brugt adjективisk, f. Ex. i *ējn* el. *ijn* gåang, en-gang; *ijn* sta, etsteds. Hvor Ordet bruges, ligesom i Dansken, foran Talord med eller uden Substantiver til at udtrykke det Omtrentlige, høres altid F. *ēn*: *en* fjourtan, fämtan; *en* fira fäm snes.

Ejn, udt. *ējn* el. *ijn*. 1) Sammenligningspartikel, end (deraf *forrijn*, førend); Isl. *enn*; Færø. *inn* (Rask Veiledn. p. 263). 2) Indrømmelsespartik., end = endog, endogsaa. Ellers bruges det kun i Sammensætninger, f. Ex. *ijndå*, endda; *ijnsjönt* (l. ö); *endnu* hedder *inu* (for: *ijnnu*) ligesom i Dsk. d. T. (Kjøbenh.); Sv. *ännu*.

Ejnhvar, s. *Hvar*.

Ejnkj. Ejnkja. s. *Äjnkj.*

Ejnestā (*ijnstā*, sidste St. beton.), adv., etsteds (d. T. ensteds), men skrives rettere i 2 Ord (s. *Sta*); Nsk. *einsta*; Isl. á *einum stað*, á *einn stað*.

Ella, maaskee utdtalt *älla*, et forlængst af Brug gaaet Substantiv, der betegnede Fødselssmerter (Skoug. B. B. p. 377). Uvist, om det er beslægtet med Nsk. *elda*, svie, smerte, eller med Isl. *ala*, føde, parere, eller om det maaskee er en i figurlig Forst. brugt Pluralis af et tidligere tilstedeværende Ord *ell*, *äll* (i fr. *Valborällijng*) = Isl. *él*, Iling, Byge, Jsk. en *Eel* el. *Æl*, Nsk. *El*, *Eling*, *Æling*, hvilket sidste Ord i Nsk. ogsaa bruges fig. om stødevis heftige Anfald af Smerter.

Elle, s. *Älle*.

Elma (i Skrift; udt. *Ällna*), n. pr., Ellen.

Else (i Skrift; udt. *Ällse*), n. pr., Elise.

Ena (af *ejn*), adj. og adv. ene; man siger: hajn e *ena* (= *nesta*) sönn, han var eneste Søn, Sv. *enda* son; hon va *ena* dötter.

Enbar (1ste St. beton.), adj. 2 E., bar, ublandet, reen, latter: *enbär* vin, flödd; ja vill gjärna ha *enbart* smorr te fiskadöppa; *enbar* misujnelse.

Enbarstans (*ēnbärstans*), adv., s. *Bara*.

Endö'mmeler-i-it el. **endö'mluer-u-ut** (2den St. beton.), adj., egl. som dømmer eensidigt; borneret, enfoldig (i Gudh. «som ikke sandser»); i s. Bemærk. bruges i Nsk. Adjektivet *eintenkta*.

Ene, n., Enekrat, Samling af Enebærbuske; man siger: röja *ene*, ryge med Enebær; undertiden bruges det som Feminin, deels ogsaa da i collectiv Forst., f. Ex. här vouser meien *ere* = meied *e*; deels om et enkelt Enebærträ: här står en *ene*.

Euetapp, m., Enebærbusk: här e ejn hel håv *enetappa*.

Enna og **Sammens.**, s. *Änna*.

Ennsöder } s. *Änns*.
Ennuer }

Ens (af *ejn*) bruges baade som adj. og adv. 1) enig (mods. *uēns*): di kujnne inte ble *ens* om 'ed; Dsk. (sjeld.) *eens*; Sv. *ens*, *ense*. 2) eens, een og samme; ligedan, paa samme Maade; pleonastisk: di e *ens* maga (Gudh.) = di e maga, de ere mage (Mager). 3) i Forbind. *me ens*, med eet o: pludselig, paa een-gang; Sv. *med ens*.

Ensammer-samm-samt (første St. beton.), adj. eensom, Sv. *ensam*; it. ugift f. Ex. mijn broer hadde påjnga å va *ensammer* i nu; ded e rart, hvor läjnge hon vill sidda *ensam*, jeg gad vide, hvor længe o. s. v.

Ensammijn-sammen-sammed, adj., d. s. s. *ensammer* (s. s.); Uppl. *ensamen*, eensom; Vestg. *ensammell*.

Enstigga (første St. beton.), m., enkelt Skilling, Eneste-skilling: ja har mænd ejn *enstigga*; egl. vel et Adjectiv 1 E., hvorved er tænkt paa et udeladt masculint Substantiv s. *päjng* eller *sjillijng* (ejn *enstigga sjillijng*), og altsaa svarende til adj. *eenstig* i Dsk.; Sv. *enstaka*; Nsk. *einstake*; Isl. *einstakr*.

Erska, s. *Gråerska*.

Esber, udt. *Åsber* (bl. s; *Esbers-Esbersen*; skrives sædv. nu med *sp*), n. pr., almindeligt Mandsnavn = *Esbern*; Oldsk., Oldsv. *Äsbjörn*; Oldnsk., Isl. *Ásbjörn* (jfr. *Göbber*, *Öbber*). Som Exempler paa, hvorledes Navnet skreves i nogle af de foregaaende Aarbundreder, kunne mærkes: i d. 15de: *Esbord*, *Esbornd*, *Esbern*, — *Esbernssen*; i d. 16de: *Esbern (nn)*, *Esborn (nn)*, *Espernn*, *Esper*, — *Esbersz*, *Esbernsz*, *Esbornsz*, — *Esbern-szen*, *Esbornsszen*, *Esborsenn*; i d. 17de: *Esper*, *Espern*, *Esper-zsen* (s. Hübertz, B. Actst. pp. 18, 20, 21, 22, 79, 212, 226, 229, 250, 251, 327, 496, 498, 499, 545, 560, 570, 582. De Thura, B. B. p. 130, 134).

Ette og Sammens., s. *Åtte*.

F.

Fader, m., Fader (Isl. *faðir*) bruges i denne Form kun om det høieste Væsen i Bøn (*fader vor*) og høitidelige Udraab f. Ex. i, god *fader!* i, du fredsens god å *fader!* ellers bruges om en Fader F. *far* (ligesom i Nsk.; Sv. og Dsk. d. T.); gen. *fars* og *farsa*; pl. *fara*, Fædre. Paa Landet og for en stor Del og i Kjøbstæderne, hvor Tjenestefolkene betragtes som Lemmer af Familien, opholde sig i samme Værelse og spise ved samme Bord, som Huusbonde og Madmoder, benævnes disse af Tyendet, ligesom af Børnene, i directe Tiltale: *far*, *moer*; i dansk Almuespr. bruges disse Navne i samme Forst., men især i Om-tale (*vor Fader*, *vor Moder*). *Far* brugtes forhen almindeligt, og endnu bruges det ofte, som Æresnavn i Tiltale til Præsten, ligesom i Norge og sine Steder i Danmark.

Faggana (altid i d. best. F.), pl. m., bruges med præp. *i* som et billedligt Udtryk til at betegne Nærheden af Noget, f. Ex. hajn e *i faggana*, nær bagefter; ha döjn *i faggana*, have Døden

i Nærheden, paa Læberne; ha en sjöga *i f.*, have en Sygdom for Døren; Sv. *faggot*, pl. *f.*, d. s. (hafva döden el. en sjukdom *i faggorna*; ogsaa: vara *i* ens *faggot*, være i Eens Klør); Östg. *fagger*, Lapper, Pjalter, «*laciniæ*» (Ihre D. L. p. 40), men bruges ogsaa ligesom i Sv.; jfr. Isl. *föggur*, Tøi, Sager, Flytte-gods.

Fajlänna, m., Ende paa en Trosse, Det, som man heiser Seilet op med; derimod aldrig som Sk. *fallänna* om de yderste Traad- el. Garnender i en Vævrække, hvorom bruges *vävänna*.

Fäl, adv., tilfals: ad varra *fal*; hästana va *fal*; däjn tijngen e *fal* ad få; Dsk. (undertiden) *fal* (holde, byde *fal*).

Fäl (for: *far*; s. *Farja*): *i fal*, drægtig med Grise: soen e *i fal*; Sk., Nordsj., Falst. *i far*. Formen er opstaet ved Ombytning af liqvid. *r* med *l*, en Omhytning, som stundom finder Sted i Sv. og Moesog. (s. Strömborg p. 10, § 32) og er temmelig hyppig i Nsk. (s. Aasen. Gr. p. 61, § 92).

Fala, m., paa Jernspader, Hakker, Høtyve o. fl. den hule Tange, det korte Rør, som gaaer op over Skaftet og skjuler Spidsen af dette; Nsk. *Fal*, m., d. s., Gl. Nsk. *falr* (Aasen); maaskee dannet ved Aflyd af v. *fela* (Isl.), skjule. Deraf f. Ex. *falakjiva*, Tvege, Tvefork, forsynet med slig Indretning.

Falia, adv., meget, særdeles, overmaade; bruges imidlertid aldrig ved Verber (jfr. *farier*; samlg. *fäslia*): *falia* många; *falia* lidijn, *falia* nätter, grajner, *falia* hause; Sk. *falia* (blot ved Adjektiver); Verml. o. a. Sv. Prov. *farli*, *fali* (*f.* bra karl); Nsk. *fale*; Dsk. d. T. og Almuespr. *farlig* (Jyll. *faale*, Angel. *falle*). Forørvrigt udtrykkes stundom det samme Begreb ved en Gjen-tagelse af Adjektivet, f. Ex. många, många gånga; ejn nätter, nätter horra; hon va så grajn, så grajn.

Falier-i-it, adj. 1) dygtig, betydelig, overmaade stor: ejn *falier* hav påjnga; de' va då en *fali* hosta, snoua, du har! Dsk. Almuespr. *farlig* (Jsk. *faale*). 2) forvoven, overgiven: du e då ejn *falier* horra, en *fali* pibel! Ordet er sandsynligen blot en Sideform til adj. *färlier-i-it*, der stedse bruges i egl. Forst. (farlig, som bringer Fare == Nsk. *faarleg*, Sv. *farlig*), medens hint derimod altid uegl.

Fän (Gudh.), *faun* el. *fawn* (Vestl. o. fl. a. St.), n., den grønne Busk eller Toppen paa Kaal, Gulerødder, Kartofler og lign. Rodvæxter; Sk. *fän*, d. s., men ogsaa Skjægget paa en Pennefjær (= Sv. *fan*, n., Dsk. *Fane*, *Fanen*); jfr. Engl. *fan*, Vifte.

Fanenskaw (af *fanijn*), n., et Haan- el. Ringeagtsudtryk, Skjældsord, der bruges i Om- og Tiltale baade om Personer og Dyr, f. Ex. Heste: de' e ett storajtut *fanenskaw* (storagtigt Kreatur, Asen el. l.); vittu homma dei, ditt *fanenskaw*, vil Du rykke tilside, din Satan! Jfr. *däwlskaw*.

Fanijn, best. F., m., Fanden (Isl. *fjandinn*; Nsk. *Fan'en*, *Fan'*; Sv. *fan*); ligesom i dansk Almuespr. det almindeligste Udtryk om den onde Aand (jfr. *däwl*); i Eder er det et mildere Ord end *satan*; gen. *fanens* bruges i det Hele som i Dsk. (ejn *fanens* kar o. s. v.). Som en Egenhed kan mærkes, at det undertiden bruges, især i Sammensætning, med den ubestemte Artikel, f. Ex. ejn *horrafanijn* (Gudh.) = horradäwl, horrasatan.

Farja, f., Farve (Nsk. *Fargje*, Sv. *färg*), bruges om Farvestoffet i og for sig eller om paastrøgen Farve (Malerfarve); ellers om et Legemes naturlige eller kunstige Farve bruges det fremmede Ord *kolör*, f. Ex. de' blomstered, de' toied har deili *kolör*; dog om Ansigtsfarve sædvanlig *hy* (s. s.).

Farja (ar-ada-ad), v. tr., farve; Nsk. *farga*; Sv. *färga*. Deraf *farjara*, m., en Farver; Nsk. *Fargar*, Sv. *färgare*.

Farja (ar-ada-ad), v. n., fare, faae Grise: gjyltan *farjada* forr tre ögger sin; Sk. og Smål. *färja* (Sk. ogsaa: *fara*, *fära*) Engl. to *farrow*. Jfr. *fal*.

Farras og farres (*as* el. *es-ades-ads*), v. d., tee sig meget ilde, tumle, larme, buldre, gjøre Spektakel, holde Huus; ogsaa fuldstændigere: *farras ijllu*: ni *farras* så el. f. så *ijlla*, bälla! koss, hvor hujnn *farrades* inatt! Smål. *färas*, v. d., d. s. (jfr. Gottl. *färdar*, Fremfærd, Sv. framfart; it. Støi, Bulder). Ordet er sandsynligen, hvad ogsaa Bøningen taler for, opstaaet ved en egen Udtale af et Verbum *färdas* (samlg. Formerne: *farruer*, *harrabrer*), brugt om Færd i slet Forstand, enten nu stærk og idelig Bevægelse, Urolighed, eller slem Adfærd, Opførsel (altsaa *farras ijlla* = færdes ilde; samlg. *antas*); jfr. Dsk. *færdes*, reise, vanke (Isl. *ferðast*, Sv. *färdas*, Nsk. *färast*, *farast*); it. være i Bevægelse, Rørelse. Smlg. forøvrigt Bemærkelserne af Stammeverbet Isl., Nsk. Sv. *fara*, Dsk. *fare* (hvoraf *Færd*, Nsk. *Fær*, *Far*); Bh. *fara* (*farr-for-farred*).

Farruer-u-ut, adj. (s. O. s. Jsk. *farre*, Nsk. *färug*, *farug*; Dsk., Sv. *färdig*), bruges i Bemærkelserne: som har gjort sig rede til; som har eller er fuldført, tilendebragt; desuden ei blot, som i dansk Talespr.: nær ved at gjøre eller hændes

Noget, men ogsaa reent upersonligt: nær ved at finde Sted: hajn e *farruer* å varra hall näljer; ded e *farrut* el. (alminde-
ligere) *farru'* å varra kält ida, det er næsten koldt idag; där
e *farru'* å varra mer, flere, der er nær ved at være mere, flere.

Fär väl! (imperat. af *fara*), Farvel! Afskeedsønske til Een; til Flere siges, eller sagdes i det mindste tidligere: *färn väl!* (ɔ: *faren* v.), ogsaa hed det: *farn väl å fijnnas gla igjän!* (og findes glade igjen); det Mødsatte af *fara v.* hedder: *fara ijlla*, have det ilde, deie Ondt: hajn *farr ijlla*; dōg bruges det første aldrig udenfor ovennævnte Tilfælde.

Färtा (ar-ada-ad), v. n., have, faae Fart, glide (egl. om Skibe): nu *fartar* hon gott, nu glider det rask; Nsk. (Helgl.) *farta*.

Fasa, m. 1) det Grønne, hvori Nødder (baade Hassel- og Valnødder) sidde, Hase, Nøddehase; Sønderj. en *Fas* el. *Fais* (Sk. *tase*; Sv. *fnas*); deraf: *fase* Nødder (s. st.), hase N. (Sv. *fnasa* nötter). 2) Kjærnehuus, f. Ex. *äblefasa* (s. s.).

Fasa, m., egl. Frygt, Gru, Rædsel, Forfærdelse = Sv. *fasa*, f.; men har i Bornholmsken faaet en god Bemærkelse og bruges navnlig især om den Ærefrygt, Respect, som ledsager et mandigt Udvortes, myndigt Væsen hos en Person, selv af Kvindekjønnet: ejn majn, en konna me *fasa*; hajn, hon kommer me *fasa*; det forekommer hyppigst i Forb. *ha fasa* el. *ha fasa me sei*: ded e ejn kar, där har *fasa* me sei, det er en Mand, «som i sit Aasyn og hele øvrige Udvortes besidder Noget, der alt ved første Øiekast indjager Folk Ærbødighed og Frygt»; hon har, sku, *fasa* me sei, hon! ogsaa overført paa Ting: ded har *fasa*, det har Fynd og Klem; paa lignende M. bruges Nsk. *Agje*, *Ogje* (Frygt, Rædsel; Respekt), f. Ex. dæ fyl'e haanaa ein *Ogje*, ɔ: der følger ham noget, som indgyder Frygt. Jfr. Dal. *fasur*, Jætte, Busemand; Helsingl. *fas*: en man med *fas*, en dygtig M. Herhen hører formod. og Jsk. *Faas* («egl. vel *Fas* med langt *a*», Molb. D. L. p. 103): at give et *Faas* efter, gaae lige ind paa, for at indjage Skræk (Moths Ordb. et *Fas*, Anfald, som skeer med Heftighed, impetus). S. forøvr. *Fäselier*.

Fäster, f., pl. *fastrer*, Faster, Faders Søster.

Fäster, fast, adj. 2 E., fast, bruges om Baade i Bemærkelsen: stiv; s. *kjivver*.

Faun el. **fawn**, n., s. *Fan*.

Fauna (ar-ada-ad): *fauna opp*, v. tr., tage Noget op i Favnen, f. Ex. meiet Sæd; af *faun*, m., Favn.

Fåwer, fāwert (sjeld.), adj. 2 E., fager, faver (Jsk. og ældre Skrift. *faur*; Isl. *fagr*; ogs. Nsk., Sv.), høres i Ordspr.: Tor me sitt *fawra* sjäggj o. s. v. (smukke Skjæg); ogsaa *fāvra* or.

Fåwt, n., Tant, Vrøvl, Fabel; om beslægt. m. Jsk. (og Plattdysk) *Faut*, en: der er *Faut* ved den Ting, ø: det hænger ikke rigtig sammen dermed? og Fr. *faute?* (S. Molb. D. L. p. 107 v. *faute*), — eller med Jsk. *Fagel*, unyttig Tale, løs Sladder? Jfr. forøvr. Vestg. *fakt*, Dunst.

Feila, f., Violin; Sk. *fejla*; Dsk. Almuespr. *Fejle*, *Fiddel* (Kæmpevis. *Fedel*); Nsk. *Fela*; Isl. *fiðla*; Engl. *fiddle*; Tsk. *Fidel* (slet Violin).

Feileboua (*au*), m., Violinbue; Dsk. Almuespr. *Fejlebue* (Gl. dsk. Kæmpevis. *Fedelbue*); Nsk. *Felebogje*; Isl. *fiðlubogi*; Tsk. *Fiedelbogen*.

Fiddijng (*e*), m., Garnet, som vindes om Væverbommen; bomma *fiddijngijn* (Gudh.), bomme Garnet: «når di bomma *fiddijngijn*, ø: svöva om bommijn på väwijn dēd, som di ska väwa toied å, så brē di *fiddijngijn* ud me kåmmijn (Kammen) så brett som di nu villa ha'd». Jfr. *fiddja*.

Fiddijng (*e*), m., s. *Lajsa fiddijng*.

Fiddja (*e*), f., et Fed Garn, en Halvteen Garn, egl. det Halve af en «*klausa*» eller Fjerededelen af en «*harras*» (s. ss.); Nsk. *Fitja* (Fikje), f., *Fete*, *Fit*, m.; Gottl. *fidd*.

Fiddja, (*ar-ada-ad*), v. tr., fedde, binde Garn af i Fed paa Haspen: *fiddja* Garn; Sk. *fedja*; Nsk. *feta*.

Fiene (udt. *fjene*), m., Fjende; Sv. *fiende*; Isl. *fjandi*; jfr. Moesog. *fijan* (*fian*), behandle fjendtligt (s. Strömborg p. 49, § 67, 3).

Fijlefām, fijlēseis, s. *Fira*.

Fingerspājnāmål, n., Spand, saa langt man spænder med Fingrene; ogsaa blot *spajnamål*.

Fijngertūta, f., Fingerhætte, Fingerhytte (s. *Tuta*); Sv. *fingerputa*.

Fil, n., Fælge; meest sammens. *hjaulfil*; Gottl. *file*, *hjaulfile*; Angel. *Fēl(k)*; Sk. *föl*, n.; — Jsk. *Felle*, en.

Filka (*ar-ada-ad*), v. tr., sole Noget til saaledes, at det er slibrigt deraf: *filka sei te*; *filka toied te* (Gudh.); s. d. følg. O.

Filkuer-u-ut (*ed*), adj., glat, slibrig, af Ureenlighed: veiana (stenana) e så *filkuu* å reined; Sk. *filket* (Ihre), *filked*, *filtjed* (Klingh.); Almqv.), d. s.; Östg. *felkot*, *filkot* (*filke*, subst. Slim,

slimagtig Materie paa Fiske, Stene). Jfr. Engl. *filthy*, skiden, ureen (*filth*, Ureenlighed, Skarn).

Filtra (*ar-ada-ad*), v. tr., *filtra to*, rulle Uld sammen i en Klump, naar den klippes af Faaret; Dsk. *filtre*, gjøre urede, indvikle.

Fira, num., fire; *fjällefäm*, *fjälleseis*, 4 à 5, 4 à 6; lign. i Sk. og Nordsj. (Junge p. 142). S. *Äjlle*.

Firahakka, f., Firen i Kortspil (Gudh.), d. s. s. *firk*. S. *Hakka*.

Firaknappara, m., Navn paa et Slags Slæde med fiirkantet Fading, ligesom en Kasse (s. *Släkar*) og med en Knap paa hver af de fire Hjørnestolper i Fadingen (Gudh.).

Firavijngara, m., Navn paa et firevinget Insect: Guldsmed, libellula.

Firk, m., Fire, Firer (i Kortspil).

Firka (*ar-ada-ad*), v. n., kjøre med 4 Heste, bruge, anvende 4 H.: vi måtte *firka* opp å el. ad bakkajn, vi maatte have, spænde 4 for, for at naae op ad Bakken.

Firrevidd (nu foræld.), n., Ubesindighed (Skg.); sandsynlig d. s. O. som Dsk. (sjeld.) *Forvid*, Sindsforvirring (s. Molb. D. O.); Jsk. Ribe St. *Förvid*, Ubesindighed, ubetænksom Hastighed (Moth; s. Molb. D. D. L.); Tsk. *Vorwitz*, utidig Nysgjerrighed, Overilelse, Dumdristighed (jfr. Sv. *förvett*, n., Nysgjerrighed, = Isl. *forvitni*; Tsk. *Fürwitz*). Aldeles forskjelligt herfra er Nsk. *Fyrevit*, n., Klogskab, Forudseenhed.

Fisk, m., udtrykker aldrig Begrebet *Fisk* i Almind., men betegner udelukkende *Torsk*, saavel enkeltvis som collectivt; hvortil Grunden maa søges deri, at Torsken altid har været den almindeligste og overflødigste Fisk, man her har fanget (samlg. *korn*): ål hojller ja inte å, kog mei häjller ejn *fisk!* hajn ga 'na ett snes sjiller å sju *fiska*; gjäddan e trawara i kjödd ijn *fiskijn*, Kjødet af Torsken glider lettere ned end det af Gjedden; dra el. träjkja *fisk*, fiske Torsk med Snøre; här e kommed (fallt) meijin *fisk* iår, män de' har vad nälit me läjs å sjill. Ikkun Benævnelsen *fiskaår* synes at gjøre en Undtagelse herfra, hvorom s. nedf. Ordet *torsk* høres sjeldent, meest kun naar den Fremmede spørger om, hvad man mener ved *fisk*.

Fiskagroms, n., s. *Groms*.

Fiskasnärljung, m., s. *Snerljung*.

Fiskeri, n. 1) Gjerningen at fiske, Fiskefangst = Dsk.

2) Det, som fiskes, Fisk i collectiv Forst.: storja e ett slaws *fiskeri* (Fisk); där ska varra meied *fiskeri* i Borresjö, seia di; de' *fiskeried*, di få här, föra di te Kjövvenhawn («det *Fiskeri*, de her bekomme, före de til Kjøbenhavn», Rafn, Chr. B., om Gudhjem). Ordet bruges altsaa i samme Dobbeltforstand, som i Dsk. O. *Fangst*.

Fiskje, n., Efteraar, egl. den Tid, hvor Efteraarsfiskeriet, navnlig Torskefangsten, foregaaer: te *fiskje*, til Efteraaret; de' va om *fiskjed*, då ja komm hjemm, ad hajn ble sjöger; deraf f. Ex. Sammens. *fiskjesawl*, n. og m., Markarbeidet om Efteraaret; *fiskjessijll*, f., Efteraarssild. Sk. *fischet* (best. F.), Efterhøsten, «larasmässotiden» (Ihre D. L. p. 44); Nsk. *Fiskje*, n., deels Fiskeri (== Sv. *fiske*, n.; Isl. *fiski*, f.), deels Tiden, hvori de store Fiskerier foregaae, især Vaartorskefiskeriet i Februar og Marts. Jfr. ældre Dsk. *Fiskende* == Fiskeri (Molb. D. L. p. 113); Jsk. *Fiskendet* (best. F.), den aarlige Fisketid for Havfiskeriet, almind. fra Paaske til St. Hansdag.

Fissel (sjeld.), jus; s. *Darr*.

Fissla (*ar-ada-ad*). 1) v. n., sladdre, hemmelig bagvaske, være Øretuder: gå å *fissla*; *fissla* forr ejn; Sk. *fessla* (Ihre); Dsk. d. T. *fisle*. 2) v. ref., ved Øretудeri indsmigre sig hos: *fissla sei* ijn hos ejn.

Fissletū (Gudh.), m., Fisler, Øretuder; ogsaa *fisselitut* (Vestl.); Sk. *fessletut* (Ihre); Dsk. lavere T. *Fisseltud*; Sønderj. *Fisseltuder*; Nsk. *Tiseltut*.

Fissletūta, f., d. s. om Kvindfolk.

Fitt, n., Fedt, bruges ofte fig. til at betegne Noget, som gaaer let fra Haanden for Een: hajn kajn smorra 'jn, slå 'jn i golled, liesom ett *fitt*, == Dsk.: det er kun et *Smørrebrod* for ham, at smøre ham, kaste ham til Gulvet.

Fitta (*ar-ada-ad*), v. n., ofte forb. med præp. *me*, famle ved, vrevle, kludre med, ikke kunne faae bestilt hurtigt nok, hvad man skal: sikkadan du står au å *fittar* el. *fittar me* 'd! siges, naar Een f. Ex. ei kan løse eller binde en Knude, vrevler Noget sammen, men ogsaa overhovedet, naar Een ingen Vei kan komme med, hvad han har under Hænder; Nsk. *fitla*, v. n., d. s. (Isl. *fitla* við; egl. røre lidt ved med Fingrene); Gottl. *fittlä*, være seen, langsom; Jsk., Vends. *fidde* med N., «have at bestille med, vrevle med» (a. St. *fiddi*, «vaase, gjøre slet Rede for sig», s. Molb. D. L. p. 109); jfr. Vestg. *fettla*, gjøre Bryderi.

Fitta, f., Benævnelse paa et Kvindfolk, som kludrer med Noget o. s. v. (s. foreg. Ord); kaldes ogsaa en *kluderfitta*. Jfr. *fittes*.

Fittefad, n., best. F. (= Gudh. *fittefaded*): komma i *fittefad* el. -*faded* = Sjæll. k. i *Fedtefadet*, ø: i Forlegenhed, Knibe, brugtes forhen i Gudh. især om en Pige, som var kommen galt afsted, eller om en Mandsperson, som var blevet Fader til et uægte Barn.

Fittefar, n., Smøl, Klodrian (om begge Kjøn); af v. *fitta* (s. s.).

Fittemad, m., et Fedtebrød, Brødkive med paasmurt Fedt (s. *Mad*); Sk. *fittamad*.

Fittenslænt, adv., kun i Talemaaden: slå *fittenslænt*, slaae feil, glip, baade i egl. og (hyppigst) uegl. Først.: hajn slo *fittenslænt* (f. Ex. i Keglespil); ded slo f., det mislykkedes; jfr. *slænta*.

Fitteri, n., Gjerningen: «ad *fitta*» (s. s.); jfr. Jsk. *Fidderi*, «Vrøvleri».

Fittes, m. 1) d. s. s. *fittefar*. 2) Kujon, Kryster. Bruges i Regelen om Mandspersoner.

Fittuer-u-ut eller **fitturijn-uren-ured**, adj., som er keitet, ubehændig, kludrer med et Arbeide (= «nålier te ett arbei»); jfr. Jsk. *fiddevorn*, adj. «urede, indviklet, vrølevorn».

Fittuer-u-ut, adj., fedtet; Isl. *feitugr*.

Fitturijn, s. *Fittuer*, 1.

Fjourtan, num., fjorten; Isl. *fjörtán* (ældre F. i Nsk., Sv., Dsk. *fjugrtán*, *fiughaertan*); Nsk., Sk. *fjortan*; Sv. *fjorton*.

Fjägga (ar-ada-ad), v. n., gaae med smaa og hurtige Trin, trikke (jfr. *fjäcka*); Sv. *fjäcka*, løbe hid og did.

Fjäll, n., s. *Bakka*.

Fjäl, f., Fjæl, Bræt, bruges ofte som særlig Benævnelse paa et Slags Hylde, som opslaaes f. Ex. til at sætte Bøger paa; Ångerml., Norrl. *fjäl*, Hylde under Taget.

Fjäla (ar-ada-ad), v. tr., stoppe, fylde, i Talemaaderne: *fjäla pölsa*, lave Pølse; *fjäla i sei*, stoppe sig, proppe i sig; Østg., Vestg., Smål. *fjäla*, d. s. (*fjäla korf*; Østg. ogsaa: *fjäla i sig*); samme Ord forøvr. som Gl. Sv. *fjala*, *fjäla*, dølge, gjemme (jfr. Rydqv. p. 153; Strömb. p. 68, § 76); ligesaa Isl. *fela*; Dsk. (næst. foræld.), Jsk., Fyen. *fjæle*.

Fjälavaun, m., Fjælevogn; ellers ogsaa *bräavaun*, *träbaldröjng* (s. s.), *jarnvaun* (jernbeslaaet til længere Kjørseler), *möjvaun*

(til at kjøre Gjødsel paa Jorderne); Vogne enten med eller uden Gavle efter deres forskjellige Anvendelse (Gudh.).

Fjälehorn, n., Pølsehorn, Redskab, hvorigjennem Pølsemaden fyldes i Tarmen; af *fjälja* (s. s.).

Fjälstaun, **fjälstawn**, m. 1) det almindelige Navn paa Nattergalen (*fjälstaunijn*, best. F., hos de Thurah, B. B. p. 17: *Fjeld-Stavnning, Fjeld-Stavn*); Sk. *fjälstarr*, d. s. (Ihre D. L. p. 42; ei at forvexle med Nsk. *Fjeldstær*, Sneefugl, *emberiza nivalis*, Fleischer N. 8 D. p. 1060). I Dsk. er *Fjeldstavn* en nu vel forældet Benævnelse paa en fra Nattergalen forskjellig Sangfugl, nærmest Svensk-Irisk, Svenske, *loxia chloris*; i Moths Ordb. oversættes *Fjeldstavn* ved *calandra* (en Lærkeart? jfr. Fleischer 8 D. p. 980; v. Aphelen under «Kornlærke»); i Jac. Madsen Kjøbenhavners Fordanskning (a. 1591) af David Lyndsays poet. Skrift. forekommer: «Her sang den Nactergal med stor fryd, den *Fjeldstaffn* oc dislige». Ordets Oprindelse lader sig neppe bestemme; Skougaards Forklaring af *fjälstaun* «som havende sit Stavn eller Værested paa Fjeld» er aldeles vilkaarlig i enhver Henseende; hvortil desuden kommer, at Ord som *Fjeld* og *Stavn* ere fremmede for Bornholmsken. 2) et Slags Leerkar med en Tud, indrettet som en lille Pibe, hvilket, fyldt med Vand, frembringer, naar man blæser i Tuden, en Lyd, der har nogen Lighed med Nattergalens Fløiten (Ronne).

Fjäaska (*ar-ada-ad*), v. n., trippe, sokke afsted, gaae sagte og let («*gå töst*»); Sv. *fjäaska* (vimse, især: «vise affecteret Ge-skæftighed»; Ångermanl. *fjäsa*); Jsk. *fjesse*; Smål. *fjatta*.

Fjögg, m., en meget kort Tobakspibe; s. forøvr. *Fjugg*.

Fjöntuer, adj. (fjoget), klodset, ubehændig; Sk. *fjönted* og *fjanted*, fjantet, taabelig, tosset; Smål. *fjuntig*, d. s.; jfr. Fyensk *Fjun*, n., Tosseri, Narreri; it. *Tosse*, Nar.

Fjös, n., s. *Fjösuer*.

Fjösbenader, s. d. følg. O.

Fjösuer-u-ut, adj., laadden, dunet: *fjösuer* om mujn, laadden (skægget) omkring Munden; f. om ben (s. nedf.); af *fjös*, n., Laad, Duun o. l.; deraf ogsaa *fjösbenader-benad*, adj. 2 E., f. Ex. *fjösbenader* hana, *fjösbenad* hönna, med laadne eller fjædrede Been. Jfr. Dsk. (sjeld.) *Fjöser*, *Fjäser*, pl., løsslidte Traade, Tjavser; Sønderj. *Fös*, *Fövs*, Trævle, Tave (Tsk. *Faser*), it. Skjægget paa en Fjæder o. desl. Ogsaa Top af Urter, Visk,

paa Møen, hvor det tillige bruges om nys udsprungne fine Blade paa smaa unge Træer (Molb. D. L. p. 147).

Flabb, m. 1) = Dsk. *Flab*; Nsk. Sv. *flabb*; N. S. *Flabbe*.
2) dum og tillige næsvis uforskammet Mandsperson, Tølper, Grobian; Sk. *flabb*; Sjæll. *Flab*.

Flabba, f., uskikkelig, ubehovlet, næsviis Pige eller Kone (Gudh.).

Flåbbatass, m., d. s. s. *flabb*, 2, men et stærkere Udtryk: dijn *flåbbatass!* d. sidste Deel af Ordet er maaskee at henføre til Sv. *tass*, m., Lab (Tsk. *Tatze*); it. *plump* Haand.

Flåbburijn-uren-ured, adj., ubehovlet; Sjæll. *flabet*.

Flaga, f., i Sammens. *kjöllneflaga*, s. s.

Flammuer-u-ut, adj., eller (sjeldnere) **flammader**, **flammad**, adj. 2 E., flammet, med Flammer og Striber: *flammuer* karton; *flammut* toi; Sv. *flammig*; Nsk. *flamet*, *flamutt*.

Flan, m., ubehovlet Karl, Flab, Laps; jfr. Isl. *flanni*, m., kaad, løsagtig Person.

Flana, f., uvorn, ubehovlet Kvinde (Flane); jfr. Isl. *flenna*.

Flana (*ar-ada-ad*). 1) v. n. og ref., flane, have uskikkelige, uhøiske Fagter og Lader paa sig, opføre sig ubehovlet (om begge Kjøn): hajn går å *flanar*; hvor hon *flanar sei!* Jfr. Isl. *flana*, buse.

Flanhärpa, } f., d. s. s. *flana*.
Flanhasa, } f., d. s. s. *flana*.

Flanka, f., s. *Isflanka*.

Flanuer-u-ut, adj., d. s. s. *flanurijn*.

Flanurijn-uren-ured, adj., flanevorn, ubehovlet; om begge Kjøn; Gottl. *flanuren*, *flanut* (Ihre D. L. p. 45) og Sk. *flanurn*, flanevorn, letsindig, flygtig (om Kvindfolk).

Flárka (*ar-ada-ad*), v. n., træde ud til Siderne, sprælle med Fodderne som f. Ex. Fjæderkreature: ällijngana liggja å *flarka*.

Flárka, f., og især pl. *flarker* bruges for Spøg om Fodderne saavel paa Mennesker som paa Dyr (s. d. foreg. O.): komm du inte här me *flarkarna!*

Flárpa, f., et Slags Legetøi, som dannes af en Pennepose, fra hvis Ende der gjøres et Tomme langt Indsnit paa begge Sider, og som frembringer en sterk skurrende Lyd, naar man blæser i det.

Flarra, f., Rift i Tøi; Flænge i Kjødet, Skramme; sjeldnere

Revne f. Ex. i en Dør; i samme Bemærk. tildeels N. S. *Flarre* (Richey), *Flarr*, *Flaar* (Schütze), *Flirre* (Br. Wb. it. *Flarre*); Jsk. (Vends.) *Flire*, *Flirre*; Nsk. *Flerra*, *Flærre* (jfr. Schwäb. *Flärr* «eine grosze Narbe», Molt. D. L. p. 120).

Flas, n., i Gudhj. d. s. s. *vass*, især Vaas, som man ei gider høre: sikkedant *flas!* a. St. **flas**, m., Skoggerlatter, kaad Latter: hon slo ejn *flas* opp, så ijn kujnne höra'd ouer hela bused; Sv. *flas*, n., Støi, Larm, kaad Spøg (i Sk., Vestg. Verml. «naragtige Ord og Gebärder» Ihre p. 45); jfr. Isl. (B. H.) *flas*, n., Ubetænksomhed (*flasfenginn*, fremfusende; Gislas.).

Flasa (*ar-ada-ad*), v. n., skoggerlee, lee paa en kaad og støiende Maade: hon *flasarr* (Gudh.); Sønderj. *flase*; i svenske Dial. (Ångerml., Helsingl., Verml., Vestg., Sk.) bruges v. *flasa* om: at vise sig ubetænksom, fjantevorn, letsindig, kaad og letfærdig f. M. (samlg. Bh. *fnasa*). Jfr. Nsk. *Flas*, n., et letsindigt Kvindfolk; *Flaas*, m., letsindig, snakkelysten Person.

Flasgrina (*ar-ada-ad*), v. n., d. s. s. *flasa*.

Flasuer, s. d. følg. O.

Flasurijn-uren-ured og **flasuer-u-ut**, adj., uhøvisk lattermild, som er Grinebider: sikkena *flasurna* pibla (Gudh.). Jfr. Gottl. *flasug*, balstyrig, overgiven, vild; Helsingl., Verml., Vestg. *flasig*, flanevorn, letsindig, ubestandig f. M.

Flaua (*ar-ada-ad*), v. n., om Vinden; blive flau ø: kraftlös, falde af: hon *flauar* el. f. ø, Vinden løier af (*leiær ø*); af *flauer*-*flau-t*, adj. flau.

Flausa el. **flousa**, f., forekommer hyppigst i pl., hvor det bemærker: Spottegloser, stiklende Ord, drillende Tale og Adfærd; Jsk., Vends. og Sjæll. *Flouser* i lign. Forst.; jfr. Tsk. *Flause*, f., Puds, Kneb; it. Arrestreg.

Flåwa, f., Revne i Jern o. desl., Flise i Træ; Sv. *flaga* («ruptura in metallo fuso vel malleato ex vitio materiæ» Sahlstedt Sv. O.); Engl. *flaw*, d. s.; Gottl. *flagä* (Flise, Splint). Jfr. Nsk. *flaga*, flækkes; *flagna*, revne, flækkes op; skalles (Isl. *flagna*).

Flåwa, f., et Strøg af Vinden, naar den staar og spiller, Luft, der kaster sig over en vis Strækning af Havet: nu få vi en *flawa* å vijnnen; Verml. *flaga* («vara ut på *flagan*», væreude paa Søen, der, hvor Vinden meest rækker; Ihre p. 45); Gottl. *flagä*, *vindflagä*, Vindpust; Nsk. *Flaga*, f., Byge, Stormbyge, Vindkast (overhovedet: Ryk, Angreb, at noget paatrænger

sig sterkere end ellers, i flere overførte Bemærkelser = Holl. *Vlaag*, f.; Engl. *flaw*; Tsk. (N. S.) *Flage*, f.

Flāwa (*ar-ada-ad*), v. n., staae og spille, springe, om Vinden: nu begyjnner hon å *flawa*; Nsk. *flaga*, falde ujævnt, blive snart sterkere, snart svagere.

Flāwijn eller (Gudh.) **flauijn-en-ed**, adj., bar, ubedækket,aaben i Brystet; Jsk. Ribe St. *flaun* (Moth); Vestg., Smål., Sk. *flaen*; Verml. og Vestg. Kinne H. *flaken* (gå *flaken* i bringan; Nsk. *flakebringa*, adv., med nøgent Bryst); a. St. i Sverrig ogsaa *flägen*, d. s.; Gottl. *flagen*, nøgen, uden Fjædre. Ordet er oprindelig et Particip. = Gl. Sv. *flaghin*, Isl. *fleginn*, flaaet, af *flå*, *flá* (Gl. Tsk. *flavian*); jfr. Rydgv. I, p. 130. Strömb. p. 77, § 79.

Flawuer-u-ut, adj., med Revner, Fliser i (s. *Flawa* 1): *flawut* jarn; træd e *flawut*; Engl. *flawy*, som har Sprækker; Sv. *flagig*, fliset (Ångerml. *flag*, *flaga*, revnet, sprukket).

Flei, n., et Skjær (= *sjär*): blienna *flei*, blinde Skjær (Gudh.); jfr. *knajl*, *knös*.

Fli, ældre F., endnu almild. paa Bøigden, *fly*, Kjøbst., Gudhj. (*er-de-t*), v. tr., istandsætte, reparere; om Bygninger, Klæder, Sko o. s. v.: ja har inte fåd mitt hus *flyt* inu (Gudh.); vittu inte *fli* mijn kjoul, mina ståwla; med samme Bemærk. i ældre danske Skrift. *fli* («reparare» Gram); Gottl. *fli*; fremdeles Sønderj., Angel., Fyen., Loll., Nordsj. *fli*, *fli*, men ogsaa i videre Forst. (lave, indrette, ordne, pynte o. s. v.) == Nsk. (Berg. og Tr. St.) *fli*; i dansk Skriftspr., hvor det sjeld. bruges, skrives nu *flye*. Jfr. N. S. *flijen*, stille i Orden, bringe i Lave, «componere», *upflijen*, oppynte (Holl. *vlijen*, v. n., være passende, somme sig). Verbet: *flye* = række, overlevere, hedder i Bh. almild. *fly* (*er-de-t*); dog høres ogsaa *fli*; Dal., Östg., Sk., Blek. *fly*, Dsk. DD., Nsk., Jemtl. *fli*.

Flina (*ar-ada-ad*), v. n., lee enten højt eller smaat, for at spotte, haane Een; grine ondskabsfuldt (== «*grina ijllured*»): däjn lea karijn står altid å *flinar* (Gudh.); ogsaa med slet Bemærkelse, navnlig om utidig, usømmelig Latter (Fnisen, Grinen) bruges *flina* i Sv. og svensk Provindsspr. (Uppl., Ångerml., Helsingl., Jemtl., Verml., Sk.); fremdeles Nsk. *flina* (dog almindeligere *fira*); Gottl. *fläjnä*; Langel. *fline* (ogsaa Sønderj. *fline*, men et mildere Udtryk). Samlg. forovr. Östg. *fira*; Jsk. *flore*; Engl. *to fleer*, som i Bemærkelse ganske svare til Bh. *flina*.

Flinuer, s. d. følg. O.

Flinurijn-uren-ured, adj., grinevorn, om spodsk og ondskabsfuld Grinen (= Jsk. *flürvorn*); ogsaa *flinuer-u-ut*; jfr. Sv. *flinig*, adj., omtr. d. s.; Sk. *flined*.

Flissa (*ar-ada-ad*), v. n., fnise; Sv. *flissa* (Isl. *flissa* derimod: grine, skoggerlee = VermL., Vestg. *flissa*, Helsingl. *flessa*, V. Bott. *fläsa*; jfr. Almqv.; Ihre); Sønderj. *flistre*.

Flissegroð, m., ligefrem overs. Fnisegrød, er et figurligt Udtryk, man bruger, naar Een idelig fniser: du har nokk fåd *flissegroð*, Du har nok faaet Fnisepulver.

Floa (*ar-ada-ad*), v. n., om Havet: stige, oversvømme ved Storm: de' *floar* så ida (Gudh.); Dsk. (sjeld.) *flode*, mods. *ebbe*; Isl. *flúa*, *flæða*; Sv. *flöda*; Nsk. *flöa*; Jsk. *flœ*. Det tilsvarende Substantiv *flood*, *flo*, f., Oversvømmelse, Vandstrømning (*floen* kommer) bruges ogsaa om Aaernes Opsvulmen: ån har ida en stor *flood*.

Floia (*er-flo-i* el. *floide-* har *floit*, e *floijjn*), v. n., flyve; Kæmpevis. *floie* (præs. *floier*); Fyen., Loll. *fleje*; Sv. *flyga*; Isl. *fljúga*.

Floifoul, m., Trækfugl (Gudh.).

Floiför-t, adj. 2 E., flyvefærdig, som kan flyve (om Fugleunger): ejn *flöiför* foulunga; Östg. *flogför*; Sv. *flygför*.

Floisân, m., Flyvesand; Sv. *flygsand*; Isl. *flugsandr*.

Floita, f., Kvindfolk eller Pige, som er meget overgiven, forfløien (Gudh.); jfr. *galnefloita*.

Floita, f., et Slags liden Sneppe, saa kaldt formedelst sin floitende Stemme.

Flor, m., Mellemdeel i en Stald, hvortil Gjødselen samler sig, eller Gulvet bagved Heste og Kør, hvor Skarnet ligger; Sk. *flor* («Rum imellem 2 Kvægrækker» Ihre p. 47); Isl. *flór*, m., Steengulv foran i Kostald (*moka flór*, muge under Kørerne); Nsk. *Flor*, m., Fæhus, Kostald; jfr. Tsk. *Flur*, f., Gulv i en Bygning (Steengulv; it. *brolagt* Fortoug); Holl. *Vloer*; Engl. *floor*.

Floss, m., plat Benævnelse paa en Mund, d. s. s. *flabb*, men bruges dog meest om Menneskers Mund: ad slå ejn på *flossijn*; N. S. *Flotze* og *Flötze* («eenen up de Flotze geven»; Richey p. 64); Dsk. *Flos*, gabende, hængende Mund. *Floss* bruges aldrig saaledes som *flabb* og Dsk. *Flos* som Ukvemsord om en Person.

Fly, v., s. *Fli*.

Flyda (*er-flöd-flödded*), v. tr., skumme, affløde: *flyda* milk

(Bøigd.); om andre Ting bruges *skomma*, *skömma*; Dsk. (sjeld.) *fлede*; Jsk., Fyen., Angel. d. s. el. *flyde* (udt. *flyhj*); N. S. *flöten*; Jemtl. *flötta*; Nsk. *floyta*; Isl. *fleyta*; Engl. to fleet. I Isl., Nsk. og (efter Molb. at slutte) tildeels ogsaa i Jsk. og Fyensk har imidlertid Ordet en videre Bemærkelse.

Flå, f., pl. *flår*, Flydholt, Korkstykke, hvormed Laxeliner og Toug paa Sildegarn i visse Mellemrum forsynes; i lign. Bemærk. Isl. *flá*, f.; Nsk. *Flaa*, f.; Jsk. *Flo*, (Moth *Flaa*) eller *Flæ*, n.; Sk. *flå*, n.

Fläbba (*ar-ada-ad*), v. n., flæbe, egl. hænge med Underlæben (beslægt. m. *flabb*); Sk. *fläbba* («være nær ved at græde»; *fläbb*, hængende Underlæbe); Vestg. *flepa*; Gottl. *fläjpä*; Nsk. *flipe*; Sv. *flipa*; i andre svenske Dialekter bruges dette Verb. om: ei at kunne tale for sig, tale Dumheder f. M. Samlg. Sv. *lipa*; flæbe (af *lip*, Underlæbe) hvorimod *flepa* meest bruges om at være kvindagtig, blød; kjæle for f. M.

Fläbbene, n., Flæben.

Fläjjkja (*er-flajte-fläjt*), v. tr., flække; it. bringe til at splittes el. revne, sprænge, om Tøi: ja *flajte* mina boiser, jeg sprængte mine Buxer.

Fläjjkja, f., reven Split, Revne, Sprække: en *fläjjkja* på toi, i træ; derimod Nsk. *Flekja* = Dsk. *Flække*, afflækket, løsrevet Stykke.

Fläjnga (*er-de-t*), v. n., bevæge sig heftigt, ile; især i Forb. *fläjnga adsta*, rende af alle Kræfter (Gudh.); Sv. *flänga*, d. s. (om Løben, Dandsen, Riden, Kjøren). Ogsaa bruges det som v. tr. == Dsk. *flenge*, Isl., Nsk. *f lengja*; it. absol. og uegl. *fläjnga opp*, rive Klæderne op foran paa Brystet for at blotte samme (deraf *oppfläjngder* == *flawijn*, s. s.); Sv. *flänga upp* (*uppflängd*).

Fläjngsa (*ar-ada-ad*), v. tr. og n., flenge, rive.

Fläjngsa, f., Flenge, Rift: en *fläjngsa* på toi.

Flämta (*ar-ada-ad*), v. n., gispe, snappe efter Veiret, være aandepusten, saavel om Mennesker, som om Dyr (f. Ex. Heste, Hunde); Sv. (Uppl., Verml., Ostg., Vestg., Sk.) *flämta*.

Fläcka (*ar-ada-ad*), v. tr. og n., flenge, skjære, hugge store Stykker (s. O. s. Sv. d. T. *fläcka*, Dsk. d. T. *fleske*, Sønderj. *flidske*): *fläcka itu*, om Flesk og Kjød; *fläcka å* (== «hugga ejn helu å»), især om Hugst i Smaaskov, som gjøres i Hast og i stor Udstrækning; it. fig. ile afsted (== *fläjnga adsta*); *fläcka*

opp, fig. om dem, som bande og skjende: di *fläsko* gott *opp* (= farras ijlla; bajnas); Nsk. *fiska* aa banna; Sjæll. *fleske* Eder af sig (baade denne og den anden dermed eensbetydende Talemaade: at *fleske op* anføres begge i V. S. O. som brugelige i dansk dagl. T.).

Fläskakaga, f., Fleskekage: saaledes benævnes især et rundt Rugbrød eller Kage af Rugbrødsdeig, hvori et Stykke Flesk er indbagt.

Flödd (*dh*), f., Fløde (Sk. *flöde*, n.); Vestg., Östg., Smål., Jemtl. *flöt*.

Fløj (l. *ö*), n., Strøg, Strækning, Udstrækning: hugga ett stort *fløj*, hugge en stor Strækning; hajn har hugd ett stort *fløj* å här i skouijn (Gudh.); ett *fløj* äjnga, et stort Strøg Engjord; Smål. *flöke* («skogarne ligga i ett *flöke*»; Almqv.). Jfr. N. S. *Flak*, *Flag*, Stykke af en Længde eller Flade («een *Flak* Weges» Richey p. 59); Vestg. *fhlag*, et Stykke fri, aaben Mark; Isl. *fláki*, noget Udstrakt og Jævnt.

Flöndra, f., egl. en Flynder (Nsk. Sv. *flundra*), bruges som figurlig Benævnelse om det lille trekantede, med lidt Bly beslaaede Træstykke, som hører til Loglinen.

Fnas, m. } s. v. **Fnasa**.
Fnasa, f. }

Fnasa (*ar-ada-ad*), v. n., vise Ubesindigbed, letsindig Hensynsløshed eller Ligegyldighed, Fremfusenhed, Egenraadighed, uhøvisk, uvorn Opførsel i det Hele; ogsaa *fnasa adsta*. Det bruges saaledes f. Ex. om dem, som sidde usommeligt tilbords (vrage, spilde, vælte, tage med Fingrene); om Kvindfolk, som sludske, ødsle og spilde i Huusholdningen; om uvorne og ustyrlige Drenge; om letfærdige og tølperagtige Mandfolk, om den Berusedes anstødelige Adfærd o. s. v. Deraf **fnas**, m., en Person af Mandkjønnet, som handler saaledes: de' e rätt ejn styggjer *fnas* (ogsaa om Dyr f. Ex. om en Hest, som ei lystrar Tømmen, men vil gaae sin egen Vej); **fnasa**, f., det Tilsvarende om et Kvindfolk: en styggj *fnasa*; **fnaseri**, n., Uhøviskhed, Uvornhed, f. m.; **fnasuer-u-ut** og **fnasurijn-uren-ured**, adj., som har den Egenskab eller Tilbøielighed «ad *fnasa*»: däjn karijn e så *fnasuer* el. *fnasurijn*, det Mandfolk er saa ubehovlet, tølperagtigt; *fnasua* el. *fnasurna* horra, kaade, uvorne Drenge; däja forbajnada märraskabban kajn inu hitta på å varra *fnasu* (stridig). *Fnasa*, *fnasuer* o. s. v. ere dannede ved Ombytning af liqvida

og høre til samme Slægt, som *flasa*, *flasuer* o. s. v., hvilke sidste bruges i Bh. om en vis Art af Uhøviskhed, medens de første have et videre Begreb og falde nærmest sammen med *flasa*, *flasig*, *flasug* i svenske Dialekter (jfr. forøvr. Bh. *flasa* o. s. v.). En analog Ombytning i andre eensbetydende Ord findes f. Ex. i Sv. *flissa* og *fnissa*; Nsk. *Flas*; Sv., Dsk. *Fnas*.

Fnasuer } s. v. **Fnasa**.
Fnasurijn }

Fnatta (*ar-ada-ad*), v. n. *fnatta på*, skynde sig, tage alvorligt fat paa, kile paa; men med Bibegrebet: at man ei kommer synderlig afsted, ret nogen Vei med; at det ei ret vil blive til Noget; overføres ogsaa paa Regn: de' *fnattar på* å reina. Maaskee oprindelig s. O. s. Smål. *fnatta*, rive, gnide, kløe (hos Moth: *fnatte*), brugt i fig. Forst.

Fnattuer-u-ut, adj., fnattet; jfr. *Skabbuer*.

Fnöja (l. ö; *er-te-t*), v. n., fyge (Sk. *fyga*); de' *fnöjer* siges især om Sneen, naar den i Blæsten fyger omkring franeden; Smål. *fnyka*, smaaregne, smaasnee: snön *fnyker* ned (jfr. *fnyk* = Dsk. *Fnug*, *Fug*).

Fnöjedriv (l. ö), n., Sneefog (jfr. *rogg*); Nsk. *Snedriv* (aab. *i*), n.

Fod, m., Fod; pl. *födder* og (p. Beigd.) *fodder*; jfr. *ben*. Deraf *enfodader-fodad*, adj. 2 E., med een Fod; *lättfodader*, adj., let paa Fødderne.

Fodbäjl, m., Fodbalde; s. *Bajl*.

Fodmur, m., Fod eller Grundvold af Steen under Ydervæggene paa et Huus; kaldes ogsaa blot *mur*. Tidligere brugte man et Fodstykke af Tømmer; i det mindste er det sjeldent nu; det hed ett *fodträ*, ligesom i Dsk.

Fodträ, n., Benævnelse paa den lange Stang, som hænger ved Tøirepælen og udgør Hovedbestanddelen af Tøiret, som man bruger det paa Bornholm. S. forøvr. d. foregaaende O.

Foie. 1) adj. 1 E., liden, ringe: en *foie* tijng; Dsk. (sjeld.) og tildeels Nsk. *feie*; Sv. *föga*. 2) adv., lidet = saa godt som ikke, neppe: de' e *foie* vært å snakka om; ijn vedd *foie* å 'd, man mærker neppe til det; ijn kajn *foie* bokka 'd (neppe bøie det); Sv. *föga*, d. s., f. m.; Dsk. (sjeld.) *feie*, lidet; kort. Jfr. *noue*.

Foita, f., et Kvindfolk, som føiter, vimser omkring; jfr. *galnefoita*.

Folk, n., Folk, bruges ogsaa om en enkelt Person, baade af Mand- og Kvindekjønnet (f. Ex. i Gudh.), dog almindeligst om det sidste: ett stolt, nätt *folk*; to nättä *folk*; Dsk. Almuespr. *Folk*, d. s.; Vestg. *fohlk*, et Kvindfolk (alene) — Gottl. ett *menskä* (ei i foragtelig Forst. som Tsk. *Mensch*, n.).

Foll: *i foll*, om Hoppen, drægtig, med Føl: märn e *i foll*; Dsk. (Sjæll., Jsk.) *i Fol*; Sv., Sk. *i föl*; Gottl. *i fyl*.

Folla, m., Fole, ung Hest («ett ungt häst-öj»); Nsk. *Fole*, *Faala*; Sv. *fåle*; Isl. *foli*; Dal. *folå*; Gottl. *fulä*.

Folla (*ar-ada-ad*), v. n., fole, faae Føl; Nsk., Sv. *fåla*; Engl. to *foal*.

Folla, m., Fold, Kvægfold; ellers *fägår* (s. s.); Sv. *fälla*, f.; Engl. *fold*.

För, f., en Fure; deraf *hollfor* (s. s.), *ploufor*, Plovture; *vannfor*, Vandture; Isl., Nsk. *for* (å), f.; Holl. *Voor*, f.; Sv. *fär*, *färe*, m., *fåra*, f.; ogsaa Dsk. D. D. (f. Ex. Falst., Sams.) *Faar*; Sønderj. *Furr* (Engl. *furrow*); Jsk. *Fuur*.

For-, Sammensætningspartikel, s. *Forr*.

Fora (*ar-ada-ad*), v. tr., kjøre, drive, jage bort (sjeld., Vestl.); Sv. d. T. og Nsk. *fora* (egl. bringe afsted, transportere); Dsk. d. T. *fure*; jfr. Nsk. *fura*, føre, bringe, især i Hast (*Fur*).

Forarja (*ar-ada-ad*), v. tr., ærgre, gjøre vred, = *arja* (s. s.), men et stærkere Udtryk: hajn *forarjada* mei (Gudh.); Sv. *förargå*. Deraf **forarjad**, ærgerligt: ded e då au *forarjad*; **forarjelier-i-it**, adj., som man kan ærgre sig over, ærgerlig, fortrædelig: ejn *forarjelier* kar, häst; Sv. (tildeels) *förarglig*.

Forarmas (*as-ades-ads*), v. d., ikke blot = Dsk. *forarmes*, ø: blive fattig, komme i Armod; men ogsaa = Nsk. *armast*, ø: udmagres, blive mager; navnlig om Kreature, som tabe Huldet: kreitur'n (kjörna, fär'n) ha *forarmads* eller e blena *forarmada* i år (Gudh.).

Forasader-asad, adj. 2 E., s. *Asa*.

Forbajuada, adv., forbandet = overmaade i ufordeelagtig Bemærk.: däjn horrijn e så *forbajnada* bällaajtuer.

Forbistra (*ar-ada-ad*), v. tr., gjøre gal i Hovedet, høiligen opirre (sjeld.): du må 'nte *forbistra* hannem! Dsk. (foræld.) *forbistre*, d. s.; Sv. *förbistra*, forvirre; N. S. *verbystern* («irren, verirren»: «sün jy *verbystert*» seyd ihr noch klug! Richey p. 16). Deraf *forbistrader-ad*, forbistret, bandsat, forvendt: hajn e rent *forbistrader*; ded e *forbistrad*; Sv. *förbistrad*.

Fórboua (*au*), m., Forbov; s. *Boua*.

Forfara (*ar-ada-ad*), v. tr., komme til Kundskab om ved Undersøgelse, erfare; Nsk. *forfara*; Sv. *förfara*; Dsk. (foræld.) *forfare*; Jsk. *forfare* (undersøge, randsage).

Forflokter-i-it, adj., vild, ustyrlig, forvoven, egl. forbandet (Tsk. *verflucht*): ejn *forflokter* kar; jfr. Tsk. ein *verfluchter* Kerl.

Forflouijn-en-ed (*au*), adj. 1) i slet Bemærk.: forfløien: ejn *forflouijn* kar (= «*forflokter*» Skg.); Sv. *förflygen*. 2) i god Bemærk. flink, rask, hurtig i Gjerning (Gudh.): ejn *forflouijn* kar (= e. «*gjesvinter*» k.); for hvem Arbeidet gaaer med flyvende Fart; omtr. d. s. s. Nordsj. *fremflugtig* (Junge p. 379).

Forfrämma (*ar-ada-ad*), v. tr., forfremme, bruges som v. ref. i Bemærkelsen: forbedre sine Kaar, gjøre Fremskridt med Hensyn til Formue, mods. *fornedra sei* (s. s.): hajn har *forfrämmad sei* i di siste årn, han er bleven rigere i de sidste Aar; jfr. *aula på, formera sei*.

Forfära (*ar-ada-ad*), v. tr., forfærde (Sv. *förfära*, N. S. *verfeeren*; A. S. *faran*), bruges almindeligt og udelukkende om at indjage en forbogaaende, pludselig Skræk, f. Ex. ved at springe op af et Skjul, pludselig komme bag paa En, udstøde et Skrig o. s. v.: du må 'nte *forfära* mei! la varra å *forfära* 'na; piblijn tävte krukkan uda i gårjin, forr där va ejn horra, som *forfärada* 'na; ja ble min gånn så *forfärader* (*forfärads*), forr proppijn floi me ens idå flaskan, jeg blev minsandten saa forskräkket o. s. v. Skjøndt v. «*forskrække*» er ganske fremmed for Bornholmsken, høres dog ofte adj. *forskräjkjeler-i-it*, medens man ingen Adjectivform har, som svarer til «*forfærdelig*».

Forgjera, m., s. *Gjera*.

Forgjysa (*er-te-t*), v. ref., bruges i Gudh. ved Siden af og i samme Bemærkelse som *forgrysa* (s. s.): koss, hvor hajn *forgjyser sei ouer 'ed!*

Forgjädda (*er-forgatte-forgatt*), v. tr., forgjette, glemme, forglemme (d. s. s. *glömma*, *forglömma*): däjn piblijn *forgjädder* ja alldri (Gudh.); du *forgatte* nokk å sporra 'jn om 'ed; hon har *forgatt* niggelijn; Sv. *förgäta* (jfr. forøvr. Rydqv. I, p. 159); Angel. *fogjæh* (ɔ: *forgæde*); Engl. *forget*; N. S., Holl. *vergeeten* (Tsk. *vergessen*). Flere Steder paa Bornholm er nu Præsens-formen forsvunden, i hvis Sted bruges *glömma*, *forglömma*, men de andre Former ere almindelige.

Forgrysa (*er-te-t*), v. ref., forbauses, forundre sig høiligen

(jfr. *forgjysa*): ad *forgrysa sei* ouer nåd; samlg. Nsk. *grysja, gryse, rysja* (Sv. *rysa*), gyse; A. S. *agrysan*; Tsk. *grausen*, N. S. *gräsen*. S. forøvr. adj. *gryselier*.

Forhou (au), f., Ubehagelighed, bedrøvelig Omstændighed, beklageligt Tilfælde: ded va *forhou* el. *en forhou*, det var Skade, ubehageligt, beklageligt; af v. *forhoua* (s. s.).

Forhoua (au; ar-ada el. de-ad el. t), v. tr. og impers., føle Misfornøjelse, Utilfredshed med Noget, man har gjort, fortryde: ja *forhouar* meied däjn tijngen; hajn har *forhouad* 'ed många gånga; ja *forhouar* livan, ad ja tajde stille m'ed; ded *forhouar* mei meied; af *houa (au)*, hue, hove, behage, synes om (Nsk. *Hug, Hog, Hau*, Sind, Lyst, Jsk. *Hou*, Sv. *håg*, Isl. *hugr*, Dsk. *Hu*) og *for*, der, ligesom Dsk., Nsk., Isl. *for*, Sv. *för*, giver Ordet et modsat eller slet Begreb (jfr. forøvr. ældre Dsk. *fortykke*, tykkes ilde om, være utilfreds med, fortryde paa). Paa samme Maade er udentvivl ogsaa det skaanske v. ref. *forhua se'* at forklare, der bemærker: ræddes, frygte for at gjøre Noget («han *forhua' se* å gau te hongen», han var bange for at nærme sig til Hundens; jfr. *frihuad*, Sv. *frihågad*, modig, uforskrækket; Sv. *hågfull, hugfull*, fuld af Mod og Bestemthed til Noget); med mindre dette Verbum skulde være opstaaet af det svenske Substantiv *farhåga*, Frygt, Skræk, med en forvendt Udtale af første Led.

Forhoulier-i-it, adj. 1) bedrøvet, misfornøjet, fortrydelig over Noget (Nsk. *mistykkjen*): hajn e *forhoulier* ouer 'ed; ded må du inte seia te 'na, forr så bler hon *forhouli*. 2) bedrøvelig, ubehagelig, beklagelig, fortrædelig: en *forhouli* tijng, f. anstalt (Omstændighed, Affaire); ded e, va då *forhoulit*.

Forhousa (ar el. er-ada el. te-ad el. t), v. ref.: ad *forhousa sei*, forhuske sig, huske feil; jfr. *housa*.

Forkjistan (best. F. altid; Bøgd), f., Foderkisten, figurlig Benævnelse, der bruges om Hestens Kjæver, Rummet mellem Kjævebenene; samlg. Sjæll. *Brødkisten*, fig. Navn paa Brystet (Junge, p. 113).

Forkujnelier, adj., s. *Fråkújnelier*.

Forkankla (udt. *forkunkla*; *ar-ada-ad*), v. tr., forvikle, bringe i Urede f. Ex. Garn: hajn har rent *forkanklad* 'ed; udentvivl besl. med *kankla* (s. s.).

Forlass, n., Fremlæs, den Del af Læsset, som ligger for paa Vognen (jfr. *baglass*); Falst. *Forlæs*.

Forlännijng, f., en halv Dags Arbeide ved Plœining; jfr. Vestg. *förlänne*, Tværland, Agerstykke, som er pløiet paa tværs for et andet; Loll. *Forland*, Forplœining (Bh. *forploinijng*); Tværager for Enden af andre Agre.

Förra, f. 1) Form, Skikkelse: di tijngen ha samma *forman*, dajn rätta *forman*. 2) Form o: Noget, hvori et Legeme faaer sin F., f. Ex. *lysaforma*, Lyseform.

Förra (for: *forna*, ved Ombytn. af liqvida), f., raadden Deel inde i Træ (Gudh.): där e en *form* i träd, *former* i t. («träd begyjnner å torres» o: raadne); s. forøvr. adj. *formuer*. Af samme Oprindelse er i Dal. Substantivet *forsk* (= *fornsk*), raaddent, ormstukket Ved; jfr. Isl. *fyrning*, *fyrnska*, Ålde i prægnant Forst., med Indbegreb af den ledsagende Brøstfældighed.

Formarkja, (*er-te-t*), v. tr. = Dsk. d. T. *formarke*, komme til Kundskab om: gakk å *formarkj* hans tykkje (Mening).

Formera (*ar-ada* el. *te-ad*), v. a., formere; bruges som v. ref. tillige i Bemærk.: tiltage i Velstand, blive rigere = *forfrämma* s.: hajn begyjnner gott å *formera sei* (Gudh.).

Formiddesbid, m., en Bid om Formiddagen; jfr. *tisbid*; s. *Mål*.

Förmuer (o: *fornuer*-u-ut), adj., raadden inden i (om Træ): *formut* træ, *formuer* ask; träd e *formut* (Gudh.); samlg. adj. *frönner*. Jfr. Sk. *forn*, *foren*, Gl. Dsk. *forn*, *fornet*, adj., raadden, ormstukken, trøsket, frønnet (Sk., Helsingl. *fornas*, Gl. Dsk. *fornes*, *forne*, ældes, raadne, ormstikkes, trøske); Isl. *forn*, adj. gammel, (*fyrnast*, Gl. Sv. *fyrnas*, ældes, blive brøstfældig; Smål. *fyrnas*, visne). Det falsterske *forornet* el. *forurnet*, der bruges om alt det, som er paa Veien til at raadne, f. Ex. Træ, Lig (s. Molb. D. L. p. 129), er udentvivl af samme Oprindelse, men vel snarest opstaet af et Particip. *forfornet* (Moth har i sin Ordb. *forforne*, om Træer: gaae ud, raadne).

Fornedra (*ar-ada-ad*), v. a., fornedre, bruges som v. ref. ogsaa i Bemærk.: komme til agters, blive fattigere: ejn *fornedrar sei*, ejn ajn formerar sei, En bliver fattigere, en Anden rigere (Gudh.).

Fornēn og **forneran**, adv., forneden.

Förr, f., Fyr, Fyrretræ; paa Bøigden; ellers *förr*; Vestg. *for*; Gottl. *fyr*, *fäur*; Sk. *ferr*, *firr*.

Förr, præp., adv., Sammensætningspartikel, for; Isl. *fyrir*, *for*; Nsk. *fyre*, *for*; Sv. *för*. Ogsaa bruges almindeligt *forr* som conj. = Dsk. *thi* (ligesom Dsk. d. T. *for*, Nsk. *fyre*);

Dsk. *fordi* udtrykkes ved *for dēd* (eller *for dēd ad*), som desuden i visse Tilfælde bruges i Bemærk.: endskjøndt, uagtet (ganske ligesom Dsk. d. T. *for de'*, Nsk. *fyre di*). I de sammensatte Adverbier *framforr*, *ijnforr*, *udforr*, *nērforr*, *oppforr* (s. ss.) betegner *forr* Retningen = Dsk. *ad* (jfr. *ad*).

Forr 1) præp. før (Isl. *fyrir*, Nsk. *fyre*, Sv. *för*): *forr* jyl, før Juul; hajn komm *forr* mei (= forrijn ja). 2) adv. før (Isl. *fyrr*, *fyr*; Nsk. *fyre*; *fyrr*, *förr*; Sv. *förr*); superl. *forst* el. (Gudh.) *föst*; men Brugen af *forr* er indskrænket til nogle faa Tilfælde, hvor man tænker paa et vist, bestemt Tidspunkt; man siger saaledes: hvarkan *forr* äjlle sin; ett par da *forr* äjlle bag åtte (senara); ja kujnne inte komma *forr*; ellers kun i Udtrykket: jo *forr*, jo häjller; yderst sjeldent bruges det i Stedet for *häjller*, hellere, snarere. Derimod bruges det aldrig = *för end*, *förend* (*forrijn*) eller = *forhen*, *tilforn* (*forra*) eller = *for kort siden* (*i åns*).

Forra, adv. 1) før, forhen, tilforn, har du alldri sett hannem *forra*; har du vad där *forra*; hajn e'kje som hajn va *forra*, forr sju, åta år sin; *forra i varden*, fordum, i gamle Dage (= Sjæll., Nsk. *for i Verden*); Gl. Dsk. (Kæmpevis.) *forre*; Sv. *förr*; Nsk. *fyrr*, *förr*, *för*. 2) sjeld. før, hellere, snarere, = *häjller*; (Sv. *förr*; Isl. *fyrr*): nei, så vill ja *forra* ujnvara'd; forrijn hon gjer ett äbble väk, *forra* lar hon 'ed liiggja å röddna.

Förre = Dsk *fore*, bruges alene i Sammensætning og kun i meget faa Tilfælde.

Forre', n., Forrede = Forvogn; Forkrop; jfr. *bagrē*.

Forrēsel (foræld.), n., Huusholderske = *rēdeia* (ɔ: rēdedeia); af *rē forr* (s. *Re*); jfr. Langel. *rede for*, udrette, forestaae, bestyre.

Förrija (= *forr ējn* = *forr enn*), conj., før end, førend; Isl. *fyrr enn*.

Försjijnn, n., Skjødskind (hvilket Ord er fremmed for Bh.); Sv. *förskinn*.

Forskåmmader-skammad, adj. 2 E., uforskammet, skamløs; deraf adv. *forskammad*: ejn *forskåmmader* horra; ded va då *forskammad* gjort, säjt å hannem. Ordet, som ogsaa bruges i Sk. (Almqvist), ligner vel i Formen Tsk. *verschämt* (skamfuld), men svarer i Betydning aldeles til Dsk. *uforskammet*, Sv. *oförskämd*, Tsk. *unverschämt*. I Gudh. bruges ved Siden *uforskåmmader*, men kun naar der skal betegnes en høi Grad af Uforskammedethed: hajn e *uforskåmmader* = rent forskammader.

Forstålse, f., Forstand = Mening, Betydning, Bemærkelse

(Gudh.): ded ska tas i en ajnen *forstålse*; ded ored kajn ha flere *forstålser*, som ja nu ska udty forr hannem (forklare for Dem).

Forstögga (*ar-ada-ad*), v. tr., forstrække, forvride, forstøde: hajn har *forstöggad* armijn; Tsk. *verstauchen*: Dsk. d. T. forstuve. Jfr. *stögga*.

Forsyn, n., Benævnelse paa en Mand, som er Værge for Myndlinge (Gudh.): sei mei, Jören, hväm e ditt *forsyn?* ad varra ujnne *forsyn*, at være under Værge.

Forsölla (*ar-ada-ad*), v. tr., forsaale; af *Söll* (s. s.).

Forta (*ar-ada-ad*), v. ref., skride rask fremad (*fort*), gaae rask, hurtig: vittu se, du kajn *forta dei lid*, dijn satan! nu begyjnnner 'ed å *forta sei*; i enkelte Tilfælde ogsaa v. n.: klokkan *fortar* (gaaer stærkt, vinder); Vestg. *forta* («*forta sig*» skynde sig; Ihre p. 48).

Fortrojlla (*ar-ada-ad*), v. tr., fortrylle, forhexe, forgjøre: däjn gamla kjäljingen hadde *fortrojllad* 'ijn; ded e rent *fortrojllad*, det er reent forhexet (om Noget, som er vanskeligt, ei vil lade sig udføre o. s. v.); Nsk. Sv. *trolla*; Isl. (og Nsk.), Dal. *trylla*. Jfr. *trojlla*.

Forvijllad, adv., overhaands, overmaade (egl. Neutr. af adj. *forvijllader*, forvildet): de va då nåd *forvijllad* starrit toi, hajn ga voss å drikka (forskækkeligt el. desperat stærke Ting).

Forärenes, egl. Particip. Præs. af *forära*, bruges ligesom i Dsk. d. T. (Kjøbenh.) adverbielt i Talemaaden: *ad få forärenes*, at faae til Foræring, f. Ex. ja har fåd ejn öst, en pölsa, ett äbble *forärenes* (samlg. *sännes*: ja fijkj i morns ett brev *sännes*, jeg fik et Brev sendendes, tilsendt); jfr. Rydqv. I. p. 415—24 om Formen *-andes*, *-endes*. Man siger forøvrigt ogsaa: *få te forärenes* (= *te forårijngs*; jfr. *te gjenes*, s. *Gjene*), men her forklarer man det vel rettest som en Genitiv af et Subst. *forärene* = Sv. *förärande* (d. s. s. *föräring*), Foræring, Skjænk; Kjøbeh.: at faae til Forærende (= f. forærende, forærendes).

Foräwla, pl. m., Forvarsler for en Hændelse, saavel gode, som onde: di *foräwlana* spå gott; däjn, forrijn min konna dö, hadde ja många *foräwla*. Uvis Oprindelse; jfr. Vestg. *åävhla* (Hof), *åäfla*, *oäfla* f. fl. (Ihre), sælsom, ulykkelig Hændelse.

Foska (*ar-ada-ad*), v. tr., forske (Gudh.); deraf *föskara*, m. Forsker; paa samme Maade benævnes ogsaa en Fusker, Kludrer, af v. *foska*, fuske, hvilket imidlertid dog ei bruges. Gudh.

Fosser-foss-t, adj., studs, trodsig; deraf *fost*, adv., d. s.: svara *fost*; Gl. Dsk. *fos* (Anne Lykkes Vise: «han talte hart, var *fos* og stiv»); Jsk. Mors. *fos* («mut, som ikke vil snakke til Folk»); Sv. *foss*, fræk (Vestg., Helsingl. *fåss*, formastelig); Jsk. Ringkjøb. *foes*, d. s.; N. S. Lübeck. *vorsz* (studs: «vnnütz und vorsz» B. Actst. p. 420), Holl. *fors*, anmassende i Tale; uvenlig.

Föster, n., Foster; Nsk., Sv. *föster*; Isl. *fóstr*.

Foua (*ar-ada-ad*), v. n., tage af, formindskes, give efter; om Regn og Smerter: bara de' reined (däjn pinan) vijlle *foua* lid! Maaskee besl. med v. *foia*, føie (ligesom *forflouijn* med *floria*, noue med *noie*).

Foul (*au*), m., Fugl (d. T. og Sk. *Ful*, Sjæll. *Fowl*, Nsk. *Fugl*, Isl. *fugl*); Jsk., Fyen., Angel. *Fowl*; Engl. *fowl*; Sv. *fogel* (*å*); Tsk. *Vogel*.

Fra, m., Fraade (Moth.: *Fraa*); *frajn* står forr mujnn på 'jn, Fraaden staaer ham for Munden (om en Hest vilde det hedde: forr flabbijn på 'jn); Smål. *fra*.

Frakker-frakk-t, adj., deels i god Forst.: ferm, rask, livlig, freidig f. m.; deels i ufordeelagtig Bet.: stolt, som gjør sig til, altfor rask, pralende: ejn *frakker* horra; f. bälli, et livligt Barn (Vestl.); ejn *frakker* majn, kar, en ferm, stræbsom, ufortrøden Mand f. m., men ogsaa: en Friskfyr, Praler o. s. v., alt efter den Sammenhæng, hvori det udsiges (Gudh.; s. forøvr. *Frækker*). Samlg. Gl. Dsk. Rimkrønik. *frak*, brav (om Manddom). Jsk. *frakkes*, livlig, munter, (Molb. D. L. p. 133.); Nsk. *frak*; *frakk*: fortrinlig, dygtig, i god Stand; *frack* i Verml. flink, god, i Jemtl. god, bevaagen, velvillig (men *frak*, brav, dygtig; *frök*, snar, rask), i Helsingl. from og god; Isl. *frakkr* kun i Bemærkelsen: rask paa det el. lign.

Främ, adv., frem; Isl. *främ*; ligesaa Nsk., Sv., Gl. Dsk. (Kæmpevis.), Jsk., Angel. f. fl. I et Par Sammensætninger bruges det == for; s. nedf.

Frama, adv., fremme; Isl. *frammi*; Nsk., Sv., Angel. f. fl. *framme*.

Frambi, præp. og adv., d. s. s., *forbi*, forbi: hajn kjörte *frambi* Jens Larsa; gå *frambi*; sommarijn, vijntrijn e *frambi* (Bøigd.); Fyen. *frambi*, præp.

Främför 1) præp. fremfor; Sv. *framför*; Nsk. *framfyre*. 2) adv. fremad; forlængs; forud: gå *framfor*, gaae fremad, it. gaae

forlængs; lie *framfor* står hused, Huset ligger lige forud; Sv. *framføre*, adv. foran; Nsk. *framfyre*, nærved, tæt forud; lige for.

Frammader-frammad, adj. 2 E., fremmed, = Sk. Ordet bruges imidlertid i Almindelighed hverken som Adjektiv eller Substantiv om, hvad der er udenlandsk, fra et andet Land: s. *Förder*.

Främtåw, n., Tillæg (af Kreature, især Kalve): ded e gott te *framstawi* (at lægge til); Langel. *Fremstød*, hvad man er forsynet med, Forraad («han har 20 Tønder Korn liggende; det er godt til *Fremstød*» Molb. D. L. p. 137); Dsk. *Fremstød*, fig. Fremme, Fremhjelp; Nsk. *Framstydnā*, Hjælp, Fordeel.

Främti(d), f., Foraar, d. s. s. vår: te *framti(d)en*, til Foraaret; i *framti(d)en*, i Foraaret, i Foraars; Sk. *framtid*, d. s. Ordet er ganske almindeligt i denne Bemærkelse og bruges hverken = Sv. *framtid*, Dsk. *Fremitid* (tilkommende T.) eller = Jsk. *Framtii* o: *Fortid* (= forbigangne T.).

Frangla, f., Fregne, Plet i Huden: meest brugel. i pl.: *frangler*.

Frangluer-u-ut, adj., fregnet.

Fråsa (*ar-ada-ad*), v. n., fraadse. Deraf

Frasurijn-uren-ured, adj., som fraadser, er tilbøielig til at f.: di to karana e så *frasurna*.

Frēd, frē' (Bøigd.), fredd, fridd (Gudh., Kjøbst.), f., Fred: Gods *fred*, go' da — god awtan! almindelig Hilsen (Bøigd.); gen. *frēdsens*, *fresens*, i Udtrykket: du *frēdsens* God å Fader!

Freia (*ar-ada-ad*), v. n., frie, beile; deraf *freiara*, en Frier. Verbet: *frie*, befrie, hedder derimod *fri* (befria).

Fro (*er-edē-t*), v. tr., at mæske til Brændevin eller Øl: ad *fro* malt.

Frokar, n., et Mæskekær.

Fronijng, f., Mæskning; it. det, som mæskes sammen: sätta tesättnijng te *fronijngen*, sætte Gjær til, komme Gjær i, ved Brænding; derimod siger man ved Brygning: sätta gjar te drikka (Gudh.).

Fröt, adv., frodig: sän står *frot*; jfr. d. følg. Ord.

Fryda (*ar-ada-ad*), v. ref.: *fryda sei*, 1) fryde, glæde sig; hedder ogsaa *frydas* (*as-ades-ads*); Sv. *fröjda sig* og *fröjdas*. 2) staae frodig, i frodig, yppig Væxt: sän *frydar sei* (Sydl.); Sjæll. *fryde sig*, grønnes, springe ud, baade om Mark og Skov.

Fryna (*er-de-t*), v. n., rynke Næsen eller Munden: hajn bådde kågar å *fryner*; *fryna* me näsan; Sk. *fryna*, d. s.; ogsaa

Smål. («fryna på näsan, fryna illa»); jfr. Engl. to *frown*, skyde Rynker i Panden, see suurt ud; Vestg. *fruntenn*, rynket.

Frysa (*er-jrös-frössed*; *frössijn*), v. n. og impers., fryse; ofte, navnlig paa Vestl., høres det med en Præsensform *frys*: ded *frys* == d. *fryser*; ja *frys*; *frys* du? (jfr. *blåsa*).

Frå, præp., fra; Nsk., Jsk. Vends., Angel., Sjæll. *fraa*; Sk., Smål. *frå* (udt. *frau*); Isl. *frá*; väenna *frå sei*, fra sig o: til Høire (jfr. *ad*); ogsaa Jsk. Vends.; i enkelte Udttryk bruges *frå*, hvor man i Dsk. bruger *hos*, f. Ex. ja har hänt spänadijn *frå'na*, jeg har hentet det spundne Garn hos hende.

Fråhånn (første St. beton.), adv.: ad gå *fråhånn*, gaae paa høire Side i Spændet (s. d. følg. O.), mods. gå *téhånn*; Jsk. *frahaands* (gaae f.).

Fråhånnader-ad, adj. 2 E., bruges om Heste og hyppigst i d. best. F.: däjn *fråhånnada* hästijen (ogsaa substantivisk: d. *fråhånnada*), den fjernere H. o: den, som gaaer paa høire Side for Vogn eller Plov, mods. *tehånnada* (s. s.); Angel. *fraahand* H. (mods. *tehånd*); ogsaa Jsk.; Sv. *frånhäst*. Imidlertid høres dog ogsaa Udttryk som: däjn *fråhånnada* sian å lassed el. vaunijn (ligesom i Jsk.).

Fråkujnelier (Gudh.; ogsaa hos Skg.), **fårkujnelier** og **forkujnelier** (Sydl., Vestl.; især sidste F. nu almind. paa Vestl.) -i-it, adj., eenfoldig, taabelig, som bærer sig bagvendt ad med, hvad han har at bestille; deraf *fråkujnelit*, *forkujnelit*, adv., bagvendt, taabeligt. Ved Indskydelse af et *r* i Udtalen er Forstavelsen efterhaanden bleven reent forvendt; thi Ordet hører til samme Slægt som Isl. *fákunnandi*, *fákunnugr*; Nsk. og Sv. *fákunnig*; Dsk. (foræld.) og Sønderj. *faakyndig*, hvilke have samme el. lignende Bemærkelser. En analog Forvendelse af Forstavelsen haves i Dsk. *forfængelig*; Nordsj. *forfængt* (Junge p. 378) == Sv. *fåfänglig*, *fåfäng*, *fåfängt*; Nsk. *faafengjele*, *faafengt*.

Fräkker-fräkk-t, adj., bruges eller brugtes i det mindste tidligere i Gudh. ved Siden af adj. **frakker** (s. s.) og ganske i samme Bemærkelser som dette, hvad enten det blot er en Omlydsform deraf eller af en anden Oprindelse. Samlg. Nsk. *fræk'*, dygtig, fortrinlig; it. pralende, stortalende; Falst., Sams. *fræk*, uforsagt, rask, flink f. m. (s. Molb. D. L. p. 138); Dal. *fräk*, d. s. («god, snäll» Almqv.); Gl. Dsk. *frek*, *fræk*, kjæk, modig, tapper, == Gl. Tsk., N. S. *frech*, Gl. Engl. *frek* (Molb.

sst.). Den nydanske Bemærkelse af *fræk* = skamløs, ublu (Sv. *fräck*, Tsk. *frech*) er aldeles fremmed for Bornholmsken.

Frö, f., s. **Pugga**.

Frönnér-frönn-t, adj., skjør, let brækkelig; kun om Træ, og selv om det end er friskt: träd e *frönt*; *frönner* ask; *frönn* äj (jfr. *formuer*, *fornuer*); Vestg., Jemtl. *frön*; Dsk. *frennet*, skjør af Ålde og begyndt Raaddenhed = d. foræld. *fornet*.

Fröst, n., Frost: vi ha fåd hårt *fröst*; *frösted* e lint el. lönt, Frosten er lind, ikke stærk; Isl., Nsk. *frost*, n., Sv. *frost*, m.

Fröstbedijjn-en-ed (i), adj., kuldskær, som let tager sig af Kulden (af *bida*, bide); Sv. *frostbiten*, forfrossen (= Bh. *forfrössijn*).

Fujlefäm brugtes tidligere paa Bøigden = *fjillefäm* (s. s.); *fujllesais* = *fjilleseis*.

Fujller-fujll-fult, adj., fuld; Isl. *fullr*.

Fuler-ful-fült, adj., doven, dorsk, lad: du må 'nte varra så *fuler*; Tsk. *faul*. Derimod bruges det aldrig i Bemærkelser som: stinkende, raadden, suur; — slem, led, styg, fæl f. fl., som deelvis findes i Isl. *füll*, Dsk., Nsk., Sv. *ful*, Gottl. *fäul*, Tsk. *faul*. Samlg. forøvr. Nsk. *roten*, raadden, hvilket i Berg. St. bruges fig. om En, som er meget doven (deraf *Rotaskap*, Dovenskab).

Fullte, adj. pl., særdeles mange (altid med Subst. i ubestemt Pluralisform: *fullte* folk; hajn har *fullte* päjnga; där va så *fullte* bälla; där va väl ijngena? jo koss! där va *fullte*! Oprindelsen til denne Adjectivform er udentvivl at søger i en hurtig og utsydelig Udtale af Udtrykket *fullt å*, fuldt af.

Fylla, f., egl. Fylde, bruges fig. om Mættelse (Vestl.; Sydl.): där e ijngen *fylla* i däjn madij, den Mad fylder, mætter ikke; där e ijngen *fylla* i däjn karijn, den Mand kan ikke blive fyldt, mæt; Isl. *fylli*, *fylla*, f.

Fyllevrawl, n., Benævnelse paa En, der gaaer og vrøvler i Drukkenskab; jfr. *vrawl*.

Fyra (*ar-ada-ad*), v. tr., fire (jfr. *hysa*); Nsk., Sv. *fira*.

Fyrlá, f., Lade, liden Kasse indrettet til at slaae Ild i, med særegne smaa Afdelinger, hvori Staal, Steen, Tønder eller brændte Klude ligge. Denne Indretning bruges nu neppe mere.

Fyrstā, m., Ildsted (Gudh.) = *ijllara* (s. s.), hvilket bruges almindeligt. Ordet *fyr* bruges meget hyppigt af Søfolk i for-

skjellige Talemaader == *ijll*, f. Ex. gakk ner å gjorr *fyr* eller gjorr *f.* på (gjør lid paa), og efter dem er det igjen optaget af mange andre.

Få (r; *fjikkj* el. *fjikkje*, pl. *fijnge*, *fjikkje-fåd*), v. tr., at faae.

Fånga (*ar-ada-ad*), v. tr., fange; Nsk. (B. St.), Sv. *fånga*.

Fånga (om begge Kjøn), m., Fange; Sv. *fånge*, m.; Nsk. *Faangje*.

Fåalier-i-it, adj., flau, eenfoldig, indskrænket, taabelig, tosset: ded e södden ett *fånlit* sjäws; Isl. *fánaligr*; Sv. *fåníg*.

Fåragamma, f., s. *Gamma*.

Få, n., Fæ, ligesom i Jsk. det egentlige og almindelige Ord til at betegne Kvæg, Hornkvæg; *kváj* derimod er et sjeldnere Udtryk; omvendt i Dansk; Sv. *fä*, *boskap*; Nsk. *Fe*, *Buskap*.

Fågar, m., Fold, Gaard (ɔ: Indhegning) paa Marken, dannet af Riis, Kviste f. m., hvori Kvæget indelukkes, naar det drives hjem fra Fævogten; Sv. *fägård*. Jfr. *folla*, som er mindre almindeligt.

Fåhakka, f., s. *Hakka*.

Fåjjmad, m., Indmad af et slagtet Kvægshøved.

Fåjas og (Skg.) **fējas** (*as-ades-ads*), v. d., stræbe, hige, haste; bruges især absol. (ved et Slags Aposiopasis) om at røbe i Tale, Mine, Bevægelser o. s. v. Bestræbelsen for at komme afsted snart, naae sit Formaal; men aldrig om den blotte Gjerning: at ile, om den hurtige Bevægelse i og for sig alene, saaledes som f. Ex. *spo sei* (s. s.): hajn *fājas* åtte å komma i säjng, k. asta; du *fājas* svart; harda mānn lid inu! Du har saadan Hast; tøv kun lidt endnu! men: du *spoer dei* så; gā mānn lid sajtara (Du skynder dig, iler o. s. v.). Isl. *fikast*, stræbe, hige efter (*f. i*); Sv. *fika*, d. s. (*f. efter*, *till*); *fikas om*, kappes (Sønderj. *figes*; Smål. *fyas*); Dsk. (foræld. el. sjeld.) og dansk Provindsspr. *fige* (haste, skynde sig; Nørrej., Sønderj., Fyen., Loll.); jfr. Nsk. *Fikt*, Skynding, Travlhed, stærk Bevægelse.

Fāje (l. ä), adv., hastigt, snart: hajn kommer ijkkje här så *fāje* (saa snart); Sønderj. *fig*, adv., d. s.

Fājggjas (*as-ades-ads*), v. p. rec., kjærtegne, caressere hinanden (om Elskende): nu han i snart sodded hela dajn å *fājggjads*, nu have I næsten siddet hele Dagen og caresseret

hinanden; Sk. *fäggas*, d. s.; jfr. Gottl. *fäggä*, spøge, fjase, lege (med Mennesker alene, Almqv.; Ihre D. L. p. 41 anfører s. Gottl. *fegga* = kjæle).

Føjse (l. *ä*), adj. 1. E., stræbende, higende, hastende, som har Hastværk (jfr. v. *fäjas*): hajn e så *føjse* åtte å komma asta; du behöver ijkke å varra så *føjse* (at have saadan Hast); samlg. Smål. *fiksen*, skyndsom; Sv. *fiken*, Sk. *figen*, begjærlig; Nsk. *fikjen* og Dsk. *figen*, d. s., men kun i Sammensætningerne: *nyfikjen*, *nyfigen*; Jemtl. *fikjen*, arbeidsom (jfr. Bemærkelserne af v. *fika* hos Rydqv. I. p. 292).

Fäkjödd, n., Oxekjød.

Fäkläwa, m., Oxeklov; fig. et Fæhoved (Skjældsord; s. *Kläwa*): dijn *fäkläwa*!

Fäkreitur, n., Kvæghoved; Sv. *fäkreatur*; ogsaa Jsk. (*Fækretter*).

Fäkväj, n., et Fæ (Skjældsord).

Fämmert, m., en Fem (i Spil), Gudh. ett *fäm*; Sv. *emma*, f.

Fämula, m., Oxemule.

Fäpung, m., bruges som Skjældsord = *fäkläwa*: dijn *fäpung*!

Färmere-färm-t (k. *ä*) el. (Bøigd.) *färmer* o. s. v., adj., ferm, bruges i Gudh. med Bemærk.: som er velvoxen; it. som er net, ordentlig, vakker i sin Opførsel: ejn *färmere* kar.

Fäselier (Gudh.) el. **fäslier** (almindeligere) -i-it, adj., skrækkelig, forfærdelig, rædsom; it. som indgyder Ærefrygt, Respect, Beundring; bruges derfor ofte ogsaa til at betegne en høi Grad eller stor Mængde af Noget (samlg. *falier*): ett *fäslit* vår; en *fäseli* udskrivnjing; ejn *fäslier* kar = ejn k. me fasa; ejn *fäslier* horra te å läsa; ejn *fäslier* håv påjnga, en skrækkelig Mængde Penge; ded e *fäslit*, så hon e grajn (jfr. forøvr. Subst. *fasa*); Sk. *faseli*; Sv. *faselig*, *faslig*. Bornholmsken har intet tilsvarende Verbum; et saadant haves i Vestg., neml. *fäsja*, Sv. *fasa*, grue, gyse, ræddes; Jsk. Vends. *fase*, d. s.

Fäslia, **fäslian**, adv., forskräckeligt, forfærdeligt, rædsomt; hyppigen fig. = overmaade, overvættet (jfr. *falia*); den første Form bruges ved Adjektiver og Adverbier; den sidste ved Verber: *fäslia* stygger, nagger, oner — näller, goer o. s. v.; *fäslia* hause; ni bajnas så *fäslian* (ogsaa: *fäslit*), I bande saa forskräckeligt; Sv. *faseligt*, *fasligt*, *fasligen*; Sk. *faselit*.

Fästa, f., en Fangeline (Gudh.); Isl. *stafnfestí*, f. (*festi*, Toug til at fortøie med); Nsk. *Festa*, f., Toug til at fortøie Baade med (B. Actst. «ett *Feste*»); Sv. *fästa*, f., Skibstoug.

Fästemaju, m., Fæstemand (Sv. *fästman*, Isl. *festarmaðr*, Nsk. *Festing*), Benævnelse paa et trolovet Mandfolk indtil Lysningen til Ægeskab er forbi (Gudh.). Baade dette Ord og de følgende tilsvarende vare for c. 40 Aar tilbage endnu almindelige, men ere efterhaanden gaaede af Brug med de Skikke, som knyttede sig hertil. Samlg. Skoug. B. B. p. 98, hvor han berører den gamle Skik hos de bornholmske Bønder, at have Sidegevær paa, naar de rede i stiv Stads, hvilket ei sjeldent foranledigede blodige Sammenstød, naar tvende Troppe saaledes mødte hinanden «saasom *Fästemands-Skarer*, der hertillands gemeenligen ride til *Fästemöens* Bopæl og ligeledes mellem Brudehuset og Kirken». Samme Dags Morgen, som Brylluppet var, blev nemlig Brudgommen af dertil indbudte Ungkarle hentet til Hest fra sin Bopæl, om det saa var i den anden Ende af Landet; hvorpaas man foer afsted over Hals og Hoved til Brudens Hjem og siden derfra til Kirken; men da lod man Bruden kjøre noget foran, for ret at have Ære af at ride hende forbi, og kunde Brudgommen ikke det, var det lige saa stor en Skam, som det var Ære, naar han kunde med den ridende Fæstemands-Skare komme iforveien og modtage hende ved Kirken (s. Panum B. B. Till. p. 40).

Fästemö, f., Fæstemø (Sv. *fästmö*, Isl. *festarmey*, Nsk. *Festapika*, *Festingsgjenta*), trolovet Pige indtil Lysningens Ophør, da hun benævnes Brud, ligesom hendes Trolovede Brudgom.

Fästemööl el. **fästmööl**, n., ældre Benævnelse paa Bryllup eller Bryllupsgilde, hvorom Rauffn (Chronic. Borring. a. 1671) bemærker følgende: «*Fästmoeol* bruges ved Bryllupper og ligeledes gjensidige Gaver. Haver Bruden formuende Forældre, bærer hun en forgylt Krone til og fra Kirken paa Hovedet og ellers herlig stafferet. Efter Maaltidet og Taksigelsen ledes hun først til Sengen; derefter Brudgommen med Blus og Sang; naar han stiger udi Sengen, sætter han først sin Hat paa Brudens Hoved, tagende Kronen af, udi Mening: hun skal være ham underdanig. Om Morgenen begaves de unge Brudefolk med en ringe Brudegave til at hjælpe sig med i deres Trang; men intet *Fästmoeol* el. Bryllup gjøres til anden Tid, end ved den nye Maane, ellers mene de, ingen Lykke dermed skal

være». — Samlgn. hermed De Thurah (B. B. p. 41 ff.), som beretter, at i fordums Tider bar Bruden Krone paa sin Bryllupsdag og blev dernæst af Brudgommen «regaleret» med en Hue; slige Kroner vare af Sølv uforgylde og for en 30 Aars Tid tilbage (fra 1756 at regne) havde man een tilovers, som forvaredes i Aakirkeby Kirke; af Huerne vare endnu adskillige tilbage, som til Amindelse af een og anden havdes i Gjemme; de vare meget store, fortil spidse, bagtil brede og høie, sammensatte af mange sorte, fine Kniplinger, som en Art af «Fontange», dog uden Hængler; saadan en Brudehue blev af Brudgommen allerførst foræret til hans Brud Dagen efter Bryllupsdagen og af ham sat paa hendes Hoved, for dermed at betegne, at hun nu var indtrædet i Konelaugen. Saaledes De Thur.; jfr. Bornh. Kirkeregnskab af 1599 (B. Actst. p. 548), hvoraf sees, at dengang fandtes næsten i hver Kirke en Krone af Sølv, forgylt, som leiedes ud i Sognet ved disse Høitideligheder.

Fästengaua, f., Fæstensgave (Sv. *fästegefähra*, Isl. *festargjöf*), Gave, som Fæstemand giver Fæstemø.

Fästenöl, n., Fæstensøl (Nsk. *Festarel*), Trolovelse eller Trolovelsesgilde. «Trolovelser holdes her i Landet lige saa høitidelige, ja snart mere høitidelige end Bryllupperne selv». De Thur. p. 41.

Fäsö, n., Oxekjødssuppe (ogsaa: *fäsoppa*; jfr. *Sö*).

Fätt, m., den hele Besætning af Uld paa et Faar eller den Uld, man ved Faareklipning klipper af eet Faar og ruller sammen: ejn *fätt* ujll, to; ejn *tofätt*; Gl. Dsk. *Fæt*, *Fæth*, *Feeeth* (s. Molb. D. L. p. 144); Jsk. *Fæt*; Gottl. *fet*; Vestg., Østg. *fätte*, *ullefätte* (Uldtot).

Fävout (au), f., egl. vel Fævogtning, men bruges almind. om Fægang, Mark- eller Skov-Strækning, hvor Kvæget vogtes: te fiskje ska ja i *fävouten*; horrijn e uda i *fävouten*. Ordet bruges med samme Bemærk. i Landebogen af 1569 (B. Actst. p. 325), jfr. saal. p. 327: «byske och *fæwogtt* ij Tr.»; p. 329: «gammill *fæwogtt* iiij Tr.»; p. 330: «nogett elle och tornn paa *fæwogtt* ij Tr.» o. fl.; it. «*fæwogts iordtt*» (p. 327).

Föjn(g) (l. ö.), m., en Født, En, der er kommen til Verden: e där ijngena døjnga äjlle *föjngä* äjlle slawsmål? er der ingen Døde eller Føgte eller Slagsmaal? hedder det, naar man spør-

gende spørger En om Nyt fra et Sted. Jfr. *hjemmaföjng*; *ijnföjng*.

Följa, f., en ung Hest af Hunkjønnet, «ett ungt horsöj» (jfr. *folla*); Vestg. *föhlja*; Nsk. *Fylja*; Gottl. *fylljä*; Jsk. Vends. *Fyllie*.

Fölsing, m., et lidet Föl (Diminutiv af *föll*; jfr. *lamsijng*), bruges meest, naar man taler til selve Dyret, eller taler til Børn om det (Gudh.); jfr. Sk., Smål. *fölsing*, Föl, Fole.

Föra (*för-de-t*), v. tr. og n., føre, bruges hyppigt i Bemærk.: skyde (frem, ud, tilbage o. s. v.), stede til, flytte f. m.: vittu la varra å *föra* mei el. *f.* te mei; horrasatanijn *förde* mei ud i vanned, ner ad trappan; *för* 'na lid läjnger opp i lassed; *för* bored lid fram bäre; Nsk. *föra*, d. s. (om Ting).

Förder-förd(t)-t, adj., fremmed, udenlandsk (egl. ptc. af *föra*: ført over Havet, tilført): ejn *förder* majn, häst, öst; en *förd* el. *fört* konna, kveia, sä; *fört* smorr; *förda* folk; ogsaa substantivisk ejn *förder* o. s. v. en Udlænding (ta dei iajt forr 'ijn, ded e ejn *förder*). «*Di förde*» har, saavidt Mands Minde naaer, stedse været almindeligen brugt, som Benævnelse paa alle Ikke-Bornholmere uden Undtagelse. Ikkun i Gudhjem, hvor Ordet forørigt bruges i de andre Tilfælde, skal om Personer stedse have været brugt Benævnelsen *frammader*, *fram-mada*, som ellers paa Bornholm ikke høres i den Forstand (s. s. O.).

Föres (*es-des-ts*), v. d., skyde, stede til E.: hajn *föres* å trös, han skyder til mig og træder mig.

G.

Gaddelier-i-it, adj., passelig, som er tilpas, bekvem, tilstrækkelig (som har netop det rette og behørige Maal, Størrelse o. s. v.); et almindeligt og meget brugeligt Ord: ska ja inte sjäjkja lid mera i glased? nei takk! ded e *gaddelit*; däjn träbiddajn va *gaddelier* te mei; å däjn baskua kveian har ja *gaddelit* milk te bällana å te folken. I lign. Bemærk. Holst. *gadlig*, *gadelig* (Schütze II. p. 6); Hamb. *gadlick* (Richey p. 68); Brem. *gaadlick* (Br. Wb. II. 474); Holl., Fris. *gadelijk*, *gadelik*; Tsk. *gätlich*; jfr. Ang. *garlig* (*gahrle*; Hagerup p. 21).

Gáddis, m., Havelit (Søfugl); hedder oftest *haugaddis* (s. s.); jfr. «*Gaddise*» i den danske Overs. af Isl. *hávella* hos B. H.

Gadja (*ar-ada-ad*), v. tr., sysle om, klæde, pynte Liig: *gadja ett läj*; hedder og *gadja* alene. Uvis Oprind.; maaskee beslægtet m. Holl. (sjeld.) *gade* (= *zorg*), Agt, Omhu, Omsørg.

Gadjetoī, n., Liigtøi, Liigdragt.

X **Gajla**, m. 1) Galde; Sv. *galle*, m.; Tsk. *Galle*, f.; Isl., Nsk. *gall*, n. 2) fig. et eget Slags Luftsyn i Skyerne (jfr. *tordengajla*, *värgajla*): där stå *gajla* på himmelijn (Gudh.); i lign. Bemærk. Tsk. *Galle*; Jsk. *Gall*; Isl. *gall* i *hafgall* (B. H.).

Gajla (*ar-ada-ad*), v. n. med *opp*, trække, sætte op med Skyer af et eget Udseende (s. foreg. O.): de' *gajlar opp* (Gudh.); adskilles dog ikke synderlig fra Udtrykket: de' *sjyer opp*.

Gajnuer-u-ut, adj., gusten, guul, sygelig af Udseende: ded e falia *gajnuer*, du ser ud; jfr. Engl. *gaunt*, mager, utdæret.

Galanter-galant (af Fr. *galant*), adj. 2 E., herlig, fortræffelig, ypperlig, prægtig, baade om Personer, især saadanne, som med Retskaffenhed og Dygtighed forene Venlighed og Behagelighed i Væsen, og om Ting, navnligen saadanne, som ere hensigtsmæssigt og net indrettede: ejn *galanter* majn; sikkenen *galant* houa, du har fåd! deraf *galant*, adv., fortræffeligt, ypperligt = overmaade let: ded lar sei *galant* gjorra. — I lign. Bemærk. bruges Sjæll. og (om Ting) Angel. adj. *glant* (s. Molb. D. L. p. 167; Hagerup p. 22).

Galdra, v., s. *Gallra*.

Galebassa,

Galfloita,

Galfolta,

} s. *Galnebassa* o. s. v.

Galijn-galen (sædv. *gäln*-*galed*, pl. *galna*, adj., gal (Isl. *galinn*, Dsk. ældre F., Nsk., Sv. *galen*); bruges og ligesom *gal* i dansk Almuespr. om Smerter i et Lem, f. Ex. tännarna er rent *galna*, Tænderne smerte slemt.

Gallra, m., Hampens Hanplante, Hanhamp (Skg.); Dsk. og Dsk. D. D. *Galder*, *Galler*, en; it. *Galdre-Hamp* (Junge p. 383), *Gallerhamp*, d. s. (V. S. O. derimod forklarer det ved: «et Ukrud, som voxer i Hamp»); Sv. (Möller S. T. Ordb.) *gall-hampa*, der henføres til *gall*, gold, ufrugtbar, ligesom *gall-humla*, Hanplanten af Humle, hvilken sidste benævnes i Nsk. *Galler* (Daa).

Gallra (*ar-ada-ad*), v. tr., bruges nogle St. i Forbind.: ad *gallra hämp*, skille, plukke Hanplanterne fra Hunplanterne, oprykke dem; Sv. *gallra hampa*; Dsk. og Dsk. D. D. *galdre*

Hamp, d. s. (efter Gislas. D. O. derimod: luge Ukrud i Hamp). Ellers bruges Ordet i almindeligere Forst. (saaledes altid i Gudh., hvor det hedder: ad *galdra*) om at vælge iblandt Noget, skille ad, udsege; ogsaa *gallra idå*: du må 'nte *gallra* nøddarna (søge de bedste ud); du ska 'nte söddan *gallra'd idå*; ligesaa i Sv. *gallra* (afsondre det Slette fra det Gode, vrage), *gallra ut*.

Galnebassa, galebassa, m., en overgiven Person (s. *Bassa*).

Galnefloita, galfloita, f., et i høieste Grad overgivent Kvindfolk (Gudh.); jfr. *floita*.

Galnefoita, galfoita, f. = *foita* (s. s.), men et stærkere Udttryk; Sjæll. *Galfoite*.

Galneheia, f., overvættes lystigt, letsindigt Kvindfolk (Gudh.) = *galnefloita*; Nsk. *Galneheia*.

Galnerois, m., d. s. om et Mandfolk: Galning, Galfrants; jfr. Fyensk *Russebasse* (s. Molb. D. L. under «*russe*»).

Galp, n., det at *galpa* (s. s.), bruges især om Tryglen af Børn: nu e ja kjiv å ad höra på ditt *galp*.

Galpa (*ar-ada-ad*), v. n., larme, raabe, skrige (Nordsj. *galpe*), deels = «gaae og commandere», bruge Mund, give Ondt af sig, skjælte, holde Huus (Sk. *galpa* i lign. Forst.), deels = trygle, overhænge om med Raaben og Skrigen, som Børn: hajn går hela dajn å *galpar* på folken; hvad står du där å *galpar* forr? hajn har alt läjnge gåd å *galpad* på mad, raabt paa (forlangt utealmodig) Mad; hvad *galpada* horrijn om iåns? (trygleder, tiggede om). Beslægt. med *gala* (gale), der tildeels bruges paa samme Maade. Jfr. forøvr. Jsk. Vends. *galpe*, kagle: «Hønen *galper* til Æg», en Talemaade, der og bruges fig. om skjendesyge Kvindfolk (Molb. D. L. p. 682).

Galpekråga, f., Benævnelse paa en Person, som «*galpar*» ø: idelig tigger og trygler (s. d. foreg. O.); af *kråga*, Krage.

Gamma, f., en simpel Krybbe, der sættes paa Jorden til Faar og Kalve: *fåragamma*, *kallagamma*; Nordsj. *Gamme*, d. s. (Junge p. 380; efter Molb. D. L. p. 153 dog og i videre Forst., f. Ex. til Heste).

Gammajller-gammal-gammalt, adj., gammel; Isl., Nsk. *gamall*; Sv., Sk. *gammal*. I compar. og superl. høres ved Siden af *äldre*, *älbre*, ølst ogsaa *gamlara*, *gamlast*; lign. i Sv. og Angel.

Gams, m., et Greb med Munden, et Bid i Noget; it. Mundfuld: ad *gje ejn gams* i n., at gjøre et Bid, at bide i Noget;

hajn *ga* ejn stor *gams* i äbbled; ad *ta* ejn stor *gams*, tage en stor Mundfuld. Gudh.

Gamsa (*ar-ada-ad*), v. n. 1) tygge Noget el. bide i Noget, uden egentlig at spise deraf (Gudh.); i lign. Bemærk. Dsk. (Moth) eller dansk Almuespr. (Falst.): at *garnse* over eller paa Noget; 2) gumle, tygge langsomt, daarligt (Vestl.); Jemtl., Helsingl., Smål. *jamsa*.

Gamsa (foræld.), v., s. *Värgamsijng*.

Gamstā (best. F. *gamstajn*, pl. *gamsta*, best. F. *gamstana*), m., «en Kalv, saalænge som den faaer Mælk, staaer i et lidet Huus og har en liden Gamme (*gamma*) at æde af»; Gudhjem; samme F. bruges paa hele den Kant af Landet om eet Aars Nød overhovedet; andre St. (Vestl., Sydl.) *gamstajn* (best. F. *gamstajn* for: *gamstajnij*, pl. *gamstajna*, best. F. *gamstajnana*) om eet og andet Aars Nød; jfr. Skg. B. B. p. 47. Tivilsom Oprindelse.

Gamstajn, m., s. d. foreg. O.

Gân, f. 1) den indre hvælvede Overdeel af Munden; Smål. *gan*; Dsk. *Gane*. 2) Gjællerne i en Fisk; Sv. *gan*, m. (Sk. d. s., n.); Nsk. *Gan*, *Gane*, n. Tidligere har ogsaa det danske *Gane* undertiden havt denne Bemærk. (se V. S. O.).

Gäntes, m., Gante, Gjek (Vestl.); Isl. *ganti*. Dette Substantiv er imidlertid, ligesom og v. *gantas*, gantes, udenttvil af sildigere Oprindelse.

Gärsa, m., Heire, som voxer blandt Rugen, bromus secalinus; Sk. *gasse* (Liljeblad, Fl. p. 49).

Gås (bl. s) forekommer i Talemaaden: stå på *gas*, staae paa vid Gab, og i Forbind.: *gas ávijn* (-en-ed) heel aaben, paa vid Væg: darn står på *gas* el. e *gas áven* = Isl. dyrnar standa upp á gátt (Aabningen bag Døren, mellem Døren og Væggen). Muligen er *gås* en Genitivform og Levning af et nu forsvundet Ord, som har svaret til det islandske *gátt*.

Gassa (*ar-ada-ad*), v. ref., gotte sig ved Varme, opvarme sig, ligge i Solvarmen (hajn *gassar sei* i soln) = Uppl. *gassa* s. («apricari» Ihre D. L. p. 55), it. Sk.; stundom ogsaa: gjøre sig til gode i noget videre Forst. = Sv. d. T. *gassa sig*; Nsk. (ved Kristiania) *gase seg*. Det bruges ogsaa af og til som v. tr. og n.: ded *gassar* hannem reidi; ded *gassar* så, det varmer saa; gjør saa godt. Ordet nu og undertiden i Dsk. d. T. (Kjøbenh.).

Gæst, m. 1) et ondt Væsen, Spøgelse o. l.; kjendes i denne Bemærkelse nu kun af gamle Folk;

„Där va ejn gång ejn *gast*,

hajn satte sei fast“ (Gl. Vise, s. Skg. p. 381).

Sv., Nsk. (sjeldent), Dsk. (foræld.), A. S. *gast*; jfr. Sk. *gastbloss*, Lygtemand. 2) fig. a) en Person, som er meget styg og hæslig (af Ansigt), navnlig bleg, gusten (Gudh.); jfr. *gastuer*. b) i mindre bestemte, men slette Bemærkelser (om en slem, ond, vanartig, ustyrilig, udskeiende P.): ded e ejn slömmer *gast* (et Skarn); lign. Bemærkelser har Ordet i Dsk. d. T., Sv. og tildeels i Nsk. (s. Aasen p. 127); jfr. fremdeles N. S. *Gast*, der bruges i mange Talemaader, hvor man roser eller udskjælder en Person (Richey p. 71).

Gastuer-u-ut, adj., styg, bleg, gusten af Udseende; vistnok af *gast* (s. 2. a) og beslægtet med Engl. *gastly* (græsselig, bleg som et Lig). — Tsk. *garstig* (hæslig, grim, modbydelig) skylder det neppe sin Oprindelse.

Gatt, n., smal Indgang (Skg.); bruges navnlig om et Indløb til en Havn: ett *haunagatt*, som det og hedder; *gatted* (best. F.) er saaledes Benævnelsen paa det smale Indløb til den gamle Havn i Rønne: kajn du inte svömma ouer gatted inu, Hannes! *Neisegatted*, Indløbet til Nexø Havn. Holl. *gat*; N. S. *Gatt* (snevret Indløb til et Farvand; smlgn. *Gat* i Dsk. *Kattegat*); Gottl. *gatt* (Udløb af en Vig); jfr. Jsk. *Gat*, Aabning paa et Dige; A. S. *gat*, *geat*, Indgang paa Huus («ostium ɔ: apertura ædium» Richey p. 71; Engl. *gate*, Port). Den almindelige Bemærkelse af *gat* == Hul, Aabning (Holl., N. S., saavelsom Isl. Nsk.) har Bornholmsken ei; den specielle == Bagdeel, Rumpe (Holl., N. S., Dsk.) findes paa Vestl., men da er Ordet Maskulin. (*ejn gatt*, *gattijn*).

Gaul el. (Vestl.) *goul*, m., Gavl, bruges tillige saavel om Bag- som Forsmække paa de Arbeidsvogne, hvor slige anbringes (Isl. *gaflfjöl*); paa Tørvevogne kaldes de *torrugaula*; Jsk. *Gawl*, Bagfjæl i Bondevogn; jfr. Nsk. *Gawl*, Tværfjæl, Endefjæl i Kister, Kasser o. l.

Gaunsgoer-go-gott, adj. 1) som altid er flittig (Gudh.): däjn peian e *gaunsgo* å gjeru; jfr. Dsk. (sjeld.) *gaunsgod*, som godt forstaaer at passe sin egen Fordeel. 2) overvættes, overdreven tjenstaglig (sst. og fl. St.): ded e ejn *gaunsgoer* horrasyrk, ett *gaunsgott* pilasjäws. 3) som gjerne er paa Spil, gjør

smaa Løier, Skjelmsstykker (Gudh.): du e ejn reiti *gaunsgoer* ejn (en rigtig Spilopmager).

Gjär, jär, f., Gjær; Sk. gär, jär. Formen med *gj* er baade i dette og de følg. Ord den almindelige paa Vestlandet.

Gjäre el. (Gudh.) **järe**, n., et Gjerde, Jsk. Vends. *Djar'*; Sk. *gäre*; at gjerde, sætte Gjerde for, hedder *gjåra*, *jåra*, (*arada-ad*), v. tr. og n.: *gjara* nåd ijn; *gjara* opp.

Gjäre- el. **järeledda**, m., et lille Led i et Gjerde; s. *Ledda*.

Gjäre- el. **järestätta**, f., et Gjerdestætte; s. *Stätta*.

Gjärted el. (Gudh.) **Järted**, n. pr., Gjertrud.

Gjeisa, f., Rasen, Brusen, rasende, heftig Lyst, brusende Lidenskab; Nsk. *Gjøysa*, f., Strom, Væld; it. Opbruusning; *gjøysa* (af *gjosa*), sprudle, skumme, bruse op f. m.; Isl. *geysa*, rase, (ved Aflyd af *gjósa*, sprude); Norrl., Ångerml. *gäsa*, d. s.

Gjemener-gjemen-t, adj., nedladende, venlig, omgjængelig, communis: hajn e så *gjemener*; ded e då ett *gjement* kvijnfolk; samme Bemærk. har og *gemen* i Sk. (Klingh.; Ihre p. 55 skriver *gemein*), dansk Almuespr., Sv. DD. (Medelp., Roslag., Söderml., f. Ex. *gemen* karl, vir communis, Ihre sst.); Nsk. *gjemein* (meget udbredt).

Gjendi s. *Gjändi*.

Gjene, i Talemaaden: ad få nåd *te gjenes* (*gjene*), at faae til Foræring, er vel oprind. et af Particip. dannet Substantiv (Given = Gave; jfr. *forærene*); ogsaa Sjæll. (Kjøbenh. *te genes*, *gene*); Sønderj. *tilgjens*, *tegiens*; Nsk. *te Givendes* (Aas. Till. p. 627), *te givande* (= *te Giving*); Vestg. *till gefves* (Ihre p. 55).

Gjennest, gjennesta, s. *Gjännest* o. s. v.

Gjera og (p. Bøigd.) **gjära**, m., Nederdeel paa Linned, saavel Skjorte, som Sæk (sjourtegjera, sarkjagjera); den deles igjen i *baggjera* og *forgjera* (Bag- og Forstykke); Sk. *gere*, d. s. (Klingh.; efter Almqv. kun Nederstykke paa Fruentimmerlinned; Ihre oversætter Ordet ved «sinus» Glossar. I, p. 665); jfr. Moths Ordb. *Gære, Giære* (Almuesord) = «Flig af et Klædemon»; N. S. *Geere*, trekantet Stykke (Kile, Spjeld), som indsyes i Linned eller Klaæder (jfr. Richey p. 72; efter Brem. Wb. II, 499 kun om Fruentimmerlinned); i lign. Bemærkning Isl. *geiri*, m.; Nsk. *Gjeire*. Maaskee hører og herhen Nordsj. *et Serke-Gierde*, som Junge (p. 402) har anført uden Forklaring; Molbech troer imidlertid, at derved menes Linningen paa en Kvindesæk (s. D. L. p. 582).

Gjærer-u-ut, adj., som er meget flittig og staaer op om Morgenens før Andre (*mængjæruer*) eller arbeider silde paa Aftenen efter dem (*avtangjæruer*); i lign. Bemærk. Nsk. *girug* (it. *gjerrig* = Bh. *gjerruer*); ogsaa *grıug*, især om den, som er tidlig oppe; ligesaa Sk. *geri*; Smål. *gjeren*.

Gjerruer el. **gjirruer-u-ut**, adj., gjerrig; Nsk. *girug*; Sv. *girig*.

Gjijlle, n. = *gijilleslaw*, et Broderskab eller sluttet Selskab i hvert Sogn, som enkelte Gange aarlig har sin Sammenkomst, hvor man underholder sig ved Samtale, Drik, Tobaksrygen f. m. Enkeltviis finder og Dands Sted, og Kvindfolk tage da Deel i Gildet. Gilderne have i det Væsentlige eens Indretning og have deres egne Love (*skrar*). Deres Bestyrelse bestaaer af en Olderman (*Ojllermajn*), der sidder for Bordenden som Formand og har Magt at paabyde Taushed; «naar han med sin Stok slaaer i Bordet, tage alle Tilstedeværende deres Hatte af» (Skg.); en Skraaherre (*skraharré*), der har Jurisdictionen og tillige er Secretair, Bogholder f. m.; Een, som tapper Øllet af Tønden (*ejn tapprian*), foruden dem, som modtage det og uddele det (*stolmajna, stolbröra*); disse Oldirecteurer pleie og at drikke de Andre til; endelig en Fyrbøder (*fyrbö(d)ara*), der slaaer Ild, naar Nogen af Gildesbrødrene ville ryge Tobak. Vigtige Sager afgjøres ved et Udvalg af Selskabet, som vælges ved Stemmeferhed. Jfr. forøvrigt om de bornholmske Gilder Skongaard B. B. p. 197—207; Panum B. B. Till. p. 42. En saadan selskabelig Sammenkomst og Drikkelag kaldes specielt *sommargjijlle*. Ellers bruges Ordet *gjijlle* ligesom i Dsk., f. Ex. *høstagjijlle, jylagjijlle* f. fl.

Gjijllesbo, n., et Gildes Eiendom, navnlig Jord, saavelsom Huus el. Gaard, hvori Den, som har forpagtet Jorden, boer, og hvor Gildesbrødrene samles. (*Gilleshuuss, Gilleshussedtt*, B. Actst. Landeb. p. 339, 341 o. fl.).

Gjijllesbone, m., Bonde, som har forpagtet et Gildesbo (jfr. Skg. p. 202, 203).

Gjijllesskra, f., Navn paa den for et Gilde vedtagne Lov; Dsk. (foræld.) *Gildeskraa*.

Gjijllesvæjl, m., en Plads (*vajl*, s. s.) paa Gildets Grund, bestemt til at afholde Gildet paa; jfr. Skg. B. B. p. 204; B. Actst. p. 512: «en *gilliswold* och wdmarchs Jord».

Gjimmer, f., et ung Faar, indtil det første Gang har faaet Lam; Jsk., Falst. *Gimmer*; Vestg. *gemmer*; Nsk. *Gjimb'er*;

Gl. Nsk., Isl. *gimbr*); Gottl. *gimber* (haardt *g*); i Dsk. og Sk. er Ordet forældet. Dersom Gimmeren ei faaer Lam det første Aar, kaldes den: en *gåyl gjimmer* = Jsk., Falst. en *overleben Gimmer*. Af Sammensætninger bruges *gjimmerlam* = Dsk., Sk. (i Nsk. *Gimbrelam*); fig. *lasajimmer* (s. s.).

Gjimpa, ogsaa *gråsgjimpa*, f., et enkelt Stykke Tørv af Mosens øverste Lag eller Dække, af det Slags Tørv, man skærer af, førend man kommer til Mosedyndet; maaskee beslægt. med v. n. *gimpe* i Dsk., bevæge sig op og ned, vippe.

Gjisader-gjisad, adj. 2 E., disig, graaagtig, uklar ved Taage (Gudh.): himmelijn e *gjisader*; oftere: loften e *gjisad*; hon e *gjisad*, det er disigt; Sv. *disig*. Skougaard har F. *gjisad* eller *dised* (d. sidste F. er endnu almindelig), hvilket Neutrumbetragtet forudsætter en ældre F. *gjisut* el. *disut* = Gottl. («*disut* væder» Ihre D. L. p. 31).

Gjisluer-u-ut, adj., graalig, graaspættet; om Klæde. Uden-tvivl beslægt. med d. foreg. Ord.

Gjissa (bl. *s*; *ar-ada-ad*), v. n., strippe om, føite (Nordl., Gudh.). Deraf **gjissa**, f., et Kvindfolk, der føiter.

Gjistijn (Skg. *gést-*) -en-ed, adj., utæt, gisten (Moth *gesten*); Sv. *gisten*; Isl. *gisinn*.

Gjorra (*gjorr-gjøre-gjort*), v. tr., gjøre: ad *gjorra or å*, gjøre Ord af, bemærker: lade Ord falde om, udlade sig med; ei som i Dsk. broute, prale af.

Gjorras (Bœigd.), **gjorres** (as el. *es-gjores-gjords*), v. d., gjære, gjæres (Bad. D. L. O. *giøres*), d. s. s. trækkes ouer me gjar; Sk. *göras*; Verml. *göra sig*; Nsk. *gjerast*.

Gjorrhiddijn-en-ed, adj., videbegjærlig, som vil have nøie Beskeed om Alt; første Led formodentlig = Isl. *gör-*, *gjör-* (i Sammens.), nøiagtigt, fuldkomment, uden Undtagelse; samlg. *gör-* el. *gjörnýtinn*, som benytter Alt o: som Intet lader gaae til Spilde; jfr. Gl. Dsk. *tjyl görst*, ganske klart (s. Glossar. t. d. Riimkrønik. p. 320).

Gjylta, f., ung So, So, som har de første Grise (svarer egl. til *gjimmer*, *kveia*); Östg., Smål., Jemtl. (efter Ihre D. L. ogsaa Vestg., Gottl., Söderml., Dal., Verml.) *gylta*; Sk., Nordsj., Falst., Sydl. Fyen *Gylt*, d. s.; Isl. *gylta*, So; paa sine Steder derimod i Jyll. og Fyen bemærker *Gylt*: ung gildet Sogriis (Molb. D. L. p. 185). I V. S. O. anføres *Gylt* ogsaa i Bemærk. Galtgriis, ung Galt.

Gjädda, f., Afdeling, Stykke af en Ager mellem tvende Hulfurer (Agerrender), 6 a 7 Alen bredt eller endog derover; dog bruges Navnet ei om Mellemrummet mellem Hulfurerne paa en Rugager i Almindelighed, hvilket er betydelig smalere og hedder *ryjggj* (s. s.). Naar *gjädda* nævnes, hvor Talen er om en Rugager, menes sædvanlig en upløiet Strimmel, som ligger mellem hveranden af Rugryggene, medens de pløies og gjødes, og er til Bekvemmelighed for Gjødselens Udkjørsel; den pløies bagefter ved at vende ad sig (s. Skg. p. 27). Ordet synes at være beslægt. med Helsingl. *gadd*, smal Vei.

Gjädda (Gudh., Bøigd.), **gjätta** (*er-gatle-gatt*), v. tr., gjette; Sk. *gätta*; Isl. *geta* (lign. F. i Vestg., Smål.); Nsk. *gita*, *gjeta*; Dal. *gieta*.

Gjäller-gjäjll-t, adj., fin og høi (om Stemmen), klartlydende, gjennemtrængende: ett *gjäjlt* mål; hajn e *gjäller* (= klener) i måled, han har en fin, barnlig el. kvindelig Stemme eller Udtale; Sv. *gäll* (klartlydende, gjennemtrængende).

Gjäinge, n. 1) Smal Gade, Gyde; Nordsj., Sk. *gänge*. 2) Gang gjennem Huse; it. Gjennemgang, som dannes gjennem den indhøstede Sæd, hvoraf et Huus er opfyldt; jfr. Loll. *Gænget*, en smal Indgang fra Stalden til Skæreloen, hvor Hakelsen skæres.

Gjäl, n., Hoved og Indvolde af Sild og Torsk (i Gudh. kun om den første): *sijlagjäl*, *fiskagjäl*; Jsk. *Gjäl*, en, d. s.; derimod Sv. *gäl*, m. — Dsk. *Gjelle*. Samlg. Nsk. *Gan*, der i nogle Landskaber bruges om Hoveder og Indvolde af Sild og Smaafisk; i andre (ligesom Sv., Sk. *gan*) om Gjællerne i en Fisk.

Gjälå (*ar-ada-ad*), v. tr., rense Sild, Torsk, ved at afskære Hovederne og udtagte Indvoldene; Jsk. *gjelle*, d. s. I Gudh. derimod bruges ad *gjälå sjöll* alene i Bemærk.: at aftage Hovederne, (hvilket skeer ved den Sild, som tilsirkles til Spegesild, hvori Indvoldene blive); at tage Indvoldene ud (naar Sild nemlig skal røges, og Hovedet altsaa bliver siddende) hedder: ad *riva sjöll ud*; om Torsk er det Tilsvarende, ad *rönsa fisk* (rense T.; jfr. *öpna*); Sv. *gälå* = Dsk. *gjelle*, aftage Gjællerne.

Gjändi, d. s. s. **gjändimod** (ɔ: *gjänt imod*), præp., egl. lige mod el. lige overfor, men bruges altid i fig. Bemærkelse (med Hensyn til en Nærhed eller Nærmelse af Noget); i egl. Forstand vilde man derimod bruge *lie imod* el. *mod*: *gjändi* el. *gjändimod* rein, storm, tö, kri, imod Regn, — Krig; di floifoulana

komma öta *gjändimod* önt vær, de Trækfugle komme ofte, naar ondt Veir er nær forestaaende. Den sidste Form bruges i Gudh. ved Siden af den første, som maaskee er opstaaet deraf ved en Skjødesløshed i Tale; jfr. Sv. *gent emot*, lige overfor (Isl. *gegn*).

Gjännast, adv., snarest, og *gjännesta*, adj., i Udtr. däjn *gjännesta* väjn, den nærmeste Vei (Dsk. Almuesprog *gjennest*, *gjenneste*); begge Former ere i Bh. kun lidet brugelige. Positiv haves i Sv. *gen* og Dsk. Almuespr. *gjen*, *geen*, adj., nær, snar, nem (egl. lige, uden Omvei).

Gjäsljingga-sne, m., Navn paa den Sne, som falder om Foraaret, ofte endog medens Solen skinner; den kaldes ogsaa **lamma-sne**; «hedder saa, fordi den gjør hverken Gjæslinger eller Lam nogen Skade, da det er dog mildt i Luften».

Gjäst- el. **gjäsby** (*er-de-t*), v. tr., egl. byde til Gjest (Dsk. *gjestbyde*, Sv. *gästbjuda*), indbyde; byde, opvarte, beverte med: hajn *gjäs(t)byde* mei ijn, han bød mig ind til sig; sjänkj säl! forr ja houšar inte altid å *gjäs(t)by*; ja ble *gjäs(t)byder* el. -*böjn* på kaffe, der blev budet mig. Kaffe.

Gjäst- el. **gjäsbynijng**, f., Indbyden, Byden, Anmodning om at tage for sig (af Retterne o. L.): la ded nu varre nokk me däjn *gjäs(t)bynijngen* (Gudh.).

Gjäst- el. **gjäsbyse**, adj. 1 E., som gjerne «*gjästbyer*», byder ind til sig, har ved Bordet sin Opmærksomhed henvendt paa Gjesten o. s. v.: ded e en häjllu konna, å hon e så *gjäs(t)byse*.

Gjöpnamat, m., Gjögemad, Suurklöver, oxalis (Gudh.); Sk. *gögamat*; Östg. *gökmat*.

Gjökkel- el. **jökkelmagara**, m., Gjögler, Taskenspiller; En, som driver Narrespil; Sv. *gyckelmakare*.

Gjölpa, s. *Gölpa*.

Gjönkel (udtal. ogsaa *djönkel*, *jönkel*), m., en Bylt; meest i foragtelig Forstand.

Gjöonna (*ar-ada-ad*), v. tr., gjøde: Sk. *gynna*; jfr. Vestg. *giönn*, Gjødning, Gjødsel.

Gjönster (udt. ogsaa *djönster*, *jönster*), n., et Haan- eller Skjældsord om Personer: ett stridbart, storajtut *gjönster*, stridig, storagtig Tingest.

Glaia (*ar-ada-ad*), v. n., glindse, have Glands, skinne: ded kläd, sölkjed *glaiar* svart, det Klæde, Silke har betydelig Glands; däjn svärta märn *glaiada* reiti i soln; koss, hvor hajn *glaiar* i

anseited! uvist, om der heller burde skrives *gleia*. I lignende Bemærk. Nsk. *glaaa* og *gljaa* (Isl. *gljá*, vera *gljáandi*); Helsingl. *glia* (om Sneen).

Glåna (*ar-ada-ad*), v. n., gloe, see længe og opmærksomt paa Noget («*se starrit på*»); Nsk. *glana* (ogsaa V. Dal.; Ihre p. 57), *glaana*, f. fl.; Sjæll. *glane*; Jsk. Vends. *glaane*.

Glåiven, pl. n., Briller; Gudh. *glásiven* (ogsaa *glásiva*, sing. n. om et enkelt Brilleglas); Sk. *glaryen*; Hall. *glarafven* (Ihre p. 58); Dsk. (sjeld.) *Glaroine*; Isl. *gleraugu*; Nsk. *Glasauge*; Sv. *glasögon*.

Glasa (*ar-ada-ad*), v. tr., forsyne med Glas (*glás*), sætte Glas i: *glasa* vijnuuen, sætte Ruder i Vinduerne; ogsaa absol. hajn kommer forr å *glasa* lid hos voss; jfr. Engl. to *glaze*, forsyne med Glasvinduer.

Glasara, m., en Glarmester; Tsk. *Glaser*; Engl. *glazier*.

Glasiva, s. *Glariven*.

Glenna, **glinna** (*ar-ada-ad*), v. n., stirre for længe og opmærksomt efter Noget, især om Rovfugle, der speide efter Bytte; dog og om Mennesker i enkelte Tilfælde, f. Ex. naar man i Hayblik seer efter Fisk eller Andet paa Havbunden. Beslægt. med *glana* (s. s.); jfr. Nsk. *gleine* = *glana*; samlg. Nsk. *Glan*, *Glenna*, *Gleine* (Aasen N. O. p. 135—36) og Dsk. D. D. *Glene*, *Glinning* (Molb. D. L. p. 168—69).

Glo (*er-de-t*), v. n., lyse, skinne, glindse; gløde (varra *gloenes*), være glødhed; stirre, se stift paa (Dsk. og Dsk. D. D., Sk., Sv. og fl. Sv. D. D., Nsk. *glo*; Smål. *gloa*; Isl. *gló*): lysed *gloer* så ijilla, Lyset brænder saa daarligt; hajn ser ud som ejn *gloenes* ul el. ölv (Ulv med funklende, tindrende, lyndende Øjne).

Gloa, f., Glødhede, gloende Hede.

Gloia (*ar-ada-ad*), v. tr., gløde, f. Ex. ad *gloia* ståltrå, gløde Staaltraad; N. S. *gloien* (Schütze, Holst. I.).

Glosa (*ar-ada-ad*), v. tr., give En Stikpiller, spydige og stikkende Ord (Gloser): han står altid å *glosar* hannem.

Glosatter-satt, adj. 2 E., ophidset i hei Grad, rasende opbragt: hajn røj på 'jn som ejn *glosatter*, han røg (foer) paa ham som en Rasende.

Glugg, m., Glug, aabnet Lys- eller Kikhul paa Bygninger, bruges fig. i Sammens. *ivnaglugg*, *ivnaglugga*, Øine; Dsk. d. T. *Glugger*.

Glänsa (*ar-ada-ad*), v. n. 1) glindse (Sv. *glänsa*), om Tøi: ded gloer å *glänsar* (om spraglet eller rødt Tøi); ett *glänsenes* torkle (Gudh. og fl. St.; a. St. *glinsa*). 2) gloe, see sig om, som den, der gaaer og lurer eller speider, for at see Leiligheden an. Jfr. *glana*.

Gläppa (*er-te-t*), v. n., forbind. ofte med å (af). 1) glide, slippe for, om Noget, man tager fat paa eller holder paa: ded *gläpte* el. *gl. å* forr mei; jfr. Nsk. *gleppa*, glide ud, komme af-lave; Dsk. (sjeld.) *glippe*, glide med Foden, træde feil. 2) glippe, slaae feil (om Noget, man venter): fiskeried *gläpper* el. *gl. å*; Nsk., Sk. *gleppa*.

Glömma (*er-de-t*), v. tr., glemme; Sv. *glömma*; Gl. Dsk. *glemme*; derimod hedder at gjemme (Sv. *gömma*, Gl. Dsk. *gjemme*) ad *gjemma* (luk. e).

Glömmijn-en-ed, adj., som let glemmer, glemsom; ældre Dsk. *glemæn* (Petersen D. N. S. I, 172; jfr. II, 265: *glemænd*, i Fortal. t. Jydske Lov); Jsk. Vends. *glemmen*; Nsk. *gloymen*; Isl. *gleyminn*.

Glömsammer-sam-t, adj., glemsom = *glömmijn*.

Glömse, adj. 1 E. == *glömmijn*: hajn e så *glömse* (Gudh.).

Glöpsker-glöpsk-glöpst, adj. 1) Graadig, slugen; ett *glöpst* dyr te å äda (ta *glöpst* te sei); Sv. *glupsk*. 2) glubsk, glubende, voldsom (ogsaa Sv.): ejn *glöpsker* hujn. 3) fig. overvættes flittig og virksom, om en meget ivrig Arbeider: ejn *glöpsker* arbejara (ta *glöpst* asta).

Gnaddrer-i-it, ogsaa (f. Ex. i Gudh.) **gnaddruer-u-ut**, adj., gnaven, knurvorn, vranten, sær; Sjæll., Møen., Loll. *gnaddrig*; N. S. *gnadderig*, *gnaddrig*, *gnarrig* (Richey p. 76; Schütze, Holst. I.); Sv. *gnadig*; jfr. Dsk. *gnaddre*, knurre, smaaskjende f. m.; N. S. *gnaldern*; Sv. *gnata*; samlg. Isl. *gnadda*, klynke.

Gnajl, m., Stump, Stykke (af Brød, Ost o. L.): gje mei ejn *gnajl* brö! hedder ogsaa *knajl* (s. s.); Dsk. *Gnald* el. *Gnalde*, Smule, lidet, afbildt Stykke (af *gnalde*, gnave i Noget; Vestg. *knalla*).

Gnask, m. 1) Een, som «*gnaskar*» (s. s.), som ikke rigtig kan tygge, fordi han mangler Tænder (Gudh.). 2) En gammel Mand i Almind., hvis hele Udvortes mangler Værdighed, har Intet, det indgyder Agtelse («där inte har fasa me sei»); hedder efter Skg. ogsaa *gnass* (samlg. *klass* = *klash*); svarer til *skrusa* om Kvindfolk (s. s.).

Gnaska (*ar-ada-ad*), v. tr., deels (f. Ex. Gudh.) gnave, gumle paa, ikke rigtig kunne tygge eller faae Noget af det, man vil spise; deels (ligesom Dsk. *gnaske*, Nsk. *knaska*) tygge med en hørlig, knasende, smaskende Lyd: ja må sidda läjnge å *gnaska*, forr tugga kajn ja 'nte mer; däjn horriju går å *gnaskar* så männa gröna äbble i sei.

Gnidd, f. 1) et Gnid; Nsk. *Gnit*, f. (Isl. *nit*); Sv. *gnet*, f. 2) fig. med Foragt: liden Tingest (baade om Mennesker og Dyr): en arri *gnidd*. Jfr. *gnå*.

Gniddra (*ar-ada-ad*), v. n., smaalee (Gudh.); N. S. *gniddern* (Br. Wb.; Schütze, Holst. I.); Ångerml. *gnaträ*.

Gniepiva, f., Gniepind, Gnier.

Gnoda (*ar-ada-ad*), v. ref., gnide sig (om Kreature; jfr. skobba, *tijggja*): kreiturn sto å *gnodada* dom; beslægt. med Sv., Sk. *gno*, gnide.

Gnomlijng, m., liden Stump, Stykke: ejn *gnomlijng* brö, kjödd, ost; neppe et Deminutiv af *gnajl*, som Skougaard vil snarere s. O. s. Dsk. d. T. *Gumling*, men i Udtalen paavirket af hiint.

Gnorra (*ar-ada-ad*), v. n., knurre; om Hunde; fig. om Mennesker; hedder og *knorra* (s. s.).

Gnå, f. 1) en Smule, Lidet: en liden *gnå*, en lille S. 2) fig. ligesom *gnidd* om Mennesker og Dyr, som ere smaa, i Forbind.: en arri *gnå*, en liden arrig Tingest.

Gnäggj, n. 1) Vrinsken, Gnæggen (nu sjeldnere); Isl. (B. H.) *hnegg*, n.; Sv. *gnäggande*, *gnäggning*; Nsk. *Knegging*. 2) Griin, usommelig, langvarig Latter; samme Bemærk. har og det norske Ord.

Gnäggja (*ar-ada-ad*), v. n. 1) vrinske, gnægge (nu sjeldnere); Isl. *hneggja*; Nsk. *kneggya*, *neggje*; Sv. *gnägga* (Gottl. *gnäggä*). 2) fig. grine, om en egen Art usommelig Latter; ligesaa i Nsk. og Gottl.; fremdeles Dal., Helsingl. *gnägga*; Dsk. (foræld.), Loll. *gnegge*.

Gnäß, n., Een, som «*gnäßler*» (s. s.) = *gnällepiva*.

Gnälla (*er-de-t*), v. n., skrige, pibe, klage sig med fin og pibende Stemme, som Smaabørn, Katte o. L.; Sv. *gnälla*, d. s. (Ångerml. *gnälla*, skrige som Sviin); Nsk. *gnella* (skrige med skarp, hvinende Lyd f. m.).

Gnällebälli, m., Barn, som altid piber og er utilfreds, som

bestandig vil passes; jfr. Gottl. *gnällsban*, et forargeligt, besværligt, paahængende Barn.

Gnäjlepiva, f., Een, der giver fine Skrig fra sig.

Gnäwl, m., Navn paa en meer eller mindre tyk Pind, Stikke, til at bore Hul i Jorden med, hvor man vil sætte Kaal (ejn *kålgnäwl*), Kartofler o. L.

Gnäwla, f., et Hul, rodet i Jorden, navnlig af Sviin: en *svinagnäwla*.

Gnäwla (*ar-ada-ad*), v. n., gnave, gnalde, bide Smaastykker af; it. gumle: *gnäwla* po nogged; *gnäwla* i sei; it. v. frequent. el. deminut. af *gnawa*; jfr. Nsk. *gnawla*, gnave smaat og lang-somt.

Gobba og Sammenss., s. *Gubba*.

Göd, m., Gud; gen. *göds*, *gös*, *gödsens*: *gods frēd* eller *fredd!* Hilsen ved Ankomsten (ligesom i sjællandsk Almuespr. *Guds Fred!* Nsk. *Guds Frid*, *Guss Fre!* derimod Isl. *i guðs friði!* en Afskedshilsen); høres oftest i Forb. *gods fred*, go da! — god awtan! ogsaa *gods fred*, go da, *god hjälpe jär!* *godsens sajnhed*, den rene Sandhed (ded e *godsens* s.!). Det enkelte Udtryk: *god hjälп!* bruges eller brugtes tidligere især naar Een nøs; «hvilket skrev sig fra Pestens Tid, da Folk under Sygdommen fik en uafladelig Nysen, og saa hjalp det, naar hint blev sagt til Vedkommende» (Gudh.); hertil svarer ganske Brugen af *Gotthelp!* i N. S. (Holst.; jfr. Schütze I.); it. Dsk. *Hjælp Gud!* I danske D. D. (Angel., Jyll., Fyen.) er *Gud hjælpe!* en almindelig Hilsen til den Arbeidende (Hagerup p. 26).

Gö(d)skavelier-i-it, adj., som skabes af Gud; høres i enkelte Talemaader, forbund. med *hvär*, *hvar* (*hvar ejn*), *ijngijn*: hvär *goskavelier* da, hver eneste (evige) Dag; *ijngen goskaveli* tijng, ingen Verdsens Ting; Nsk. *gudskapt*, adj., d. s. i Udtrykket: kvar *gudskapte* Dag.

Gö(d)spajng, m., Haandpenge, Fæstepenge til Tjenestefolk; Holl. *godspenning*, m., N. S. (Holst.) *Gottspenning* (Schütze; Tsk. *Gottesgeld*); Sønderj. (Hadersl., Angel.) *Gudspenge*, pl.; Engl. D. *godspenny* (Yorkshire, Molb.).

Goer-go(god)-gott, adj., god: ejn *goer* majn, en *go* konna (men i Hilsen: *gō dā! göd åwtan!*). Formen *go* (tonløs) bruges i et Par Sammensætninger i Ironi eller Spøg, nemlig *go-kār*, *go-mājn*: ja fijkkj *go-kar* fatt. En lignende, men langt almindeligere Brug af «*god*» finder Sted i Jyll. og Slesv. (jfr. Molb.

D. L. p. 172; Hagerup p. 22; i Sjæll. høres neppe uden Udttrykket *Gokål*, og endda kun i Tiltale). Molbech betragter det vistnok med Uret som brugt i Stedet for den bestemte Artikel. Det synes simplest at finde sin Forklaring i den ironiske Brug af Adjectivet ellers, i saadanne Phraser som: «det tager jeg ikke imod, min *gode Mand!*» «den *gode Mand* vil nok snyde os», «det skal min *gode Stok* lære ham» f. fl.

Gōgjemytader-ad, adj. 2 E., som har et godt Sind, Hjerte, bruges navnlig om den, som gjerne giver, tracterer, er spendabel (Gudh.).

Goll, n., Gulv, et af de særegne Rum i Laden, hvori de enkelte Sædarter og Høet lægges efter Indhøstningen; saadanne Gulv benævnes derfor: *artegoll*, *hauragoll*, *hveddegoll*, *högoll*, *korngoll*, *rougoll* f. fl. Herved udtrykkes ogsaa Begrebet «Lade» i Almind., da det tilsvarende bornholmske Ord *la* har en ganske anden Bemærkelse. Her ligger altsaa Sæden indtil Tærskningen, da den bringes ind i Loen (*lojn*: *korn-*, *haura-*, *artelojn*) for at tærskes paa *logolled*. Forøvrigt er *rougoll* en sildigere Benævnelse, da Rugen tidligere (hvad maaskee endnu er Tilfældet paa sine St.) altid lagdes i Staldene (*larna*); thi naar man indhøstede den, gik allerede Kør og Heste ude overalt; heller ikke dreves dengang synderlig Rugavl; ogsaa Benævnelsen *hveddegoll* er af nyere Oprind. Gulvene adskilles fra Loen ved en Halvvæg, kaldet *lobölkijn*.

Gonga (*ar-ada-ad*), v. tr. og n., gynge; Sv. *gunga*; Dsk. (foræld.) *gunge*.

Gonga, f., en Gynge; Sv. *gunga*.

Gonn, *gånn*, er et Ord, som ofte bruges til Forsikring, Bekræftelse, Samtykke (ligesom *mäjnn*, *sajn*, *skal*, *skamm*, *såbrika*, *tro* f. fl.); for det meste svarer det til Brugen af «Gud» i Eder: *ja, jo gonn!* ja, jo ved Gud! *nei gonn!* *mijn* og *min gonn!* *så gonn!* saa Gud, s'gu (*ja, nei så g.*). Ordet bruges og i Sk. (*min gånn!*); Nordsj. (saa *gon!* Junge p. 128); Jsk. (*mænnegon*; jfr. Molb. D. L. p. 370).

Gösijnnader-sijenad, adj. 2 E., godhjertet; Nsk. *gosinna*; Sv. *godsint*; Dsk. (sjeld.) *godsindet*.

Grabba, f., «ett gratt horsøj», en graa Mær (Gudh.). «*Gamla Grabba*» benævnedes en paa Bornholm i Midten af forrige Aarh. velbekjendt Kone (s. Skg. B. S. p. 75).

Grājner-grāju-grānt, adj. 1) (fin) som har af Naturen eller

Kunsten enten et pragtfuld, glimrende, stadseligt, eller og blot pænt, pynteligt Udseende (dog altid mere end *pener*); om Mennesker altsaa: fin, elegant, smykket, pyntet, pæn; Sv., Sk. *grann* (it. Nsk. p. nogle St.): te pijnges ska du ha nya klär, mijn horra, å varra reiti *grajner*; sikkene *grajna* pibla! Elna va lival *grajnast*; — ejn *grajner* foul, sjijnara, madk (med prægtige Farver); en *grajn* rosa, deilig Rose; ett *grant* blomster; e. *grajner* hawa, skou, smuk Have, Skov; — ejn *grajner* kjoul, kjäpp, Stadskjole, Stadsstok; e. *grajner* påjng, et glimrende Pengestykke; en *grajn* stoua, Stadsestue; ett *grant* hus; — *grant* vår, smukt Veir, Stadsveir. I Tale til smaa Børn, som gjerne ville tage med eller række venstre Haand, benævner man den høire: däjn *grajna* hånn, for at lokke dem til at bruge den: ta me däjn *grajna* hånn, mijn lissena horra! forr däjn villa vi så gjerna se på; Angel. de *smukke* Han (Hagerup p. 59); N. S. d. *Smuk-Hand* (hvilket i Br. Wb. forklares enten som *Kyshaand* eller og d. *smukke H.*); Jsk. den *kjenne* Haand (hvad hos Molb. D. L. p. 273 vistnok urigtigen oversættes ved: d. stærkere H.); Sv. *vackra* handen; Vestg. *vakkra* hanna; Gottl. *vackrä* handi, *gullhandi*. 2) forb. med på: fin, fornem, stikken paa, nøieregnende, kræsen (Sv., Sk., Nsk. *grann*, nøie-regnende); almindeligst hedder det ad varra *grajner* på 'd (samlg. Sk. v. *granner* på 'd, Nsk. v. *grann* um dæ, regne det nøie): koss, hvor du e *grajner* på 'd! siges f. Ex. til den, som ei modtager et Tilbud, man gjør; som tager Intet eller Lidet for sig af, hvad der bydes ham (henvendes naturligviis ogsaa ofte ironisk til den Beskedne, Tilbageholdne, Maadeholdne); dog ogsaa med et Substantiv, f. Ex. hajn e så *grajner* på madijn, han tager saa fiint til Maden eller han er saa kræsen (jfr. *pensker*); samlg. Sv. *matgrann*, Östg. *grannäten*, Gottl. *grannjiten*, kræsen, lækker (Nsk. *fagræten*, som kun nipper til Maden); Isl. *neyzlu-grannr*, smaatærende, som spiser lidet; jfr. Smål. og Verml. *grannas*, at være altfor fin, tage for lidet for sig. 3) (fin) nøie, nøiagtig; klar, tydelig (Sv., Nsk. *grann*, Dsk. *grand*), men nu kun i Neutrum, brugt som adv.: ded kjänner, forstår, hörde ja *gränt* (Gudh.); ellers kun i Sammensætningen (og det den eneste) *grajngjivelier* (s. s.) og Afledningen *granska* (*gr. ud*). Derimod bruges Ordet ei i de Betydninger, som det har i dansk Almuespr., navnlig: indtagende, livlig, vevver, eller: snild, flink, klog, forstandig (s. Jsk. *granner*, Fyen., Langel. *gran* hos Molb.

D. L. p. 174—75); heller ikke i Bemærk.: fin, smal, smekker, tynd, som deelviis findes i Isl. *grannr*, Sv. *grann* (s. Sahlstedt, it. Widegren S. Obb.), Nsk. *grann* (ogsaa: fin, hei, om Stemme og Toner).

Grajngjivelier-i-it, adj. 1) grandgivelig, tydelig, klar: ded e *grajngjivelit* (mods. *ugrajngjivelit*). 2) Som kjender Alting grandt, bedre end Andre («som e treskara ijn andra»): hajn e *grajngjivelier* (Gudh.). Ordet er nu sjeldent i begge Bemærk.

Gramsa, v., s. *Kramsa*.

Grân, n., et Gran, lille Smule: ett *var(d)sens gran*, en lille bitte Smule (jfr. *grym*, *grössen*).

Grampåra, f., en Grankogle, Grantap.

Grebba (*gribba*), **gröbba**, f. 1) *grebba*, Pige i Almindelighed (liden eller stor, ung eller gammel): där va många konner å *grebber*; ja har sju horra å fira *grebber*, — fire Døtre (ældr. Gudh.); Sk. *grebba* el. *gröbba* (Klingh.); derimod Smål. *grebba*, Bondepige, Landsbypige. 2) *gröbba*, Tjenestepige; brugtes tidligere paa Vestl. især (høres endnu, men kun som et foragteligt Ord om en voxen Pige i Almindelighed, der er uvorn eller skjældes ud for at være det: la varra, din stora *gröbba!* jfr. *piblagröbba*); Nora bergsl. *grubbja* (Ihre D. L. p. 62); Sønderhall. *grebba* (sst.; efter Almqv. ogsaa Sk.); V. Bott. *gräbba* (Ihre sst.; samlg. Uppl. *gräbbe* «puer» p. 61). — Jfr. fvøvr. *grobbenella* (Isl. *gribba*).

Grén, m. 1) en Green. 2) et Skræv: ja sprøjte mina boiser i *grenijn*, jeg sprængte mine Buxer i Skrævet; Sv. *gren*, m., Gottl. *grajn*, i begge Bemærkelser.

Grena (*ar-ada-ad*), v. n., skræve (af *gren*): somma sta e ån så smal, ad ejn kajn *grena* ouer 'na; Sv. *grena ut*; Gottl. *grajnū*.

Gréva, m., Greb, Hank; paa Bøigd. *gräwa* (l. ä), f. Ex. *grevajn* i en kjita, Hanken, Haandgrebet i en Spand; Sv. *grepe*, m., d. s.

Gréva, pl., m., Grever (Græver, Grøver; Sv. *grefvar* i *ljus-grefvar*, Tællegrever, Ågerml. *grefvü*), bruges absol. som Benævnelse paa en Ret, der bestaaer af de Stumper, hvoraf Ister er udsmelet, blandede med smaaskaaret Brød; paa Bøigd. sædv. *gräwa* (l. ä).

Gridda (*ar-ada-ad*), v. n., holde Benene under Gangen adskilte fra hverandre til Siderne, gaae og trække paa Hasene,

saaledes at Benene ei komme ordentlig sammen: sikkedan hajn
går å *griddar*!

Griddbois, m., Een, som gaar og «*griddar*» (s. s. og *boisa*).

Grimuer-u-ut, adj. 1) grimet, med Streger, Striber paa Hovedet (om Kvæg): ejn *grimuer* kjyr; en *grimu* ko; Sk. *grimed*, d. s. Deraf sammens. *grå-*, *rö-*, *svårtgrimuer*. 2) Ligesom ogsaa i Sk. og (sjeld.) Dsk., stribet af Smuds i Ansigtet: du e *grimuer* om mujn, mijn horra! Nsk. *grimut* (Isl. *krimugr*).

Grina (*ar-ada-ad*), v. n., bruges ikke i slige slette Betydninger, som Sv., Nsk. *grina*, Dsk. *grine*, Engl. *grin*, men bemærker: at lee; smile (hvilket sidste hedder dog nu ogsaa *smila*, men «lee» er stedse blevet fremmed): hajn *grinada* ad, å mei, han lo ad, af mig; däjn lissena bällijn *grinar* (*smilar*) alt, når hajn ser moern, det lille Barn smiler o. s. v.; hajn *grinada* te 'na, han smilede til hende, it. smidskede ad h. (= *smiskada*). Til at udtrykke Begrebet «Latter» (hvilket Ord Bornholmsken ej har) bruges Substantiverne *grin*, n., *grina*, f., *grinene*, n. At lee paa denne eller hiin usømmelige Maade betegnes ved Verberne: *gnäggja*, *flasgrina*, *fina*, *flissa*, *skratta* (s. ss.).

Gringa (i Stedet for: *grijnna*, hvoraf hiin Form er opstaet ved en haardere Udtale), f. == *jarngringa*, Rist, Jernrist; *kjärkjegringa*, Kirkerist (under Laagen); pl. *gringer* == *jarngringer*, Gitter, Gitterværk af Jern: *gringer* i vijnnuen, Vinduesgitter, Jernstænger over Kors i Vindeurne; *gringer* ver trappan, Gitterværk, Rækværk af Jern ved Trappen. I samme Bemærkelser Isl. *grind* (i Sammensætningen: *malmögrind*), f.; pl. *grindur* (i *járngrindur*, Nsk. *Jarngrind*); jfr. A. S. *grindel*, Gitter.

Gringla (*gr* == *kr*), f., Bugt eller Ring af en Line, hvergang den tages sammen, naar den trilles op (Gudh.); Gl. Nsk. *kringla*, f., Kreds, Cirkel; jfr. Nsk. *kringla* (ihop), sammenlægge f. Ex. et Toug i en Ring, Kreds; Dsk. (sjeld.) *kringle*, gaae i Bugter, løbe rundt.

Grobbenenla, f., et arrigt, uvornt Kvindfolk (Gudh.); Dsk. d. T. *Gribbenille*; Isl. *gribba*. Jfr. *grebba* (ovf.).

Grobla (*ar-ada-ad*), v. n., gruble, bruges i Bemærkelsen: at være halv taabelig, forvirret i Hovedet (Gudh.): hajn *groblar*, han er ei ved sin fulde Fornuft. Jfr. *grijnna*.

Groft eller (Gudh.) *grøft* (l. å), f., Grøft, navnlig en større G., f. Ex. paa begge Sider af en Landevei (jfr. *grov*); Tsk. *Gruft*, f.

Grofta (*ar-ada-ad*), v. n. og tr., grøfte, gjøre Grøfter; Gudh. *grōfta* (l. å): *grofta* en äjng opp; *grofta* en groft.

Gromma (*ar-ada-ad*), v. n., blive graa, mørk, tyk (om Luften); sædvanlig forb. med *opp*: hon begjynner å *gromma* el. *gr. opp*, det begynder at trække sammen til Regn.

Gromma, f., tyk, mørk, skyfuld Luft (Vestl.): där står en *gromma*, en *reingromma*, der staaer en Tykning, en Del af Himlen er overtrukken med Regnskyer.

Grommer-gromm-t, adj. 1) grim, styg: hajn e hel (it. ejn-helu) *grommer*, han er overvættes grim; hon e hall *gromm*, hun er noget grim; Sk. *grom*. 2) arrig, barsk, «styjggjer» (Dsk. *grum*, Sv. *grym*, Isl. *grimmr*, Engl. *grim*, Tsk. *grimmig*). 3) tyk, mørk; om Luften: hon e *gromm*, Luften er graa, tyk; ded e *gromt* i loftet.

Grommhyader-hyad, adj. 2 E., som har grim Ansigtsfarve (*hy*), modsat: *näthhyader* (Gudh.).

Groms; n., Affald, Indvolde af Fisk f. Ex. af Torsk (*fiskagroms*), Sild (*sjølagroms = sjølagjäl*); Holl. *grom*, n., d. s.

Groska (*ar-ada-ad*), v. a., snaske i sig, hvad der er umodent (Frugt, Rodvæxter): ad *groska* äbble i sei; Smål. d. s. Jfr. d. følg. Ord.

Groskuer-u-ut, adj., som der er kommet Grøde i; som smager deraf; *groskuer* kål (som smager af det Grønne, naar den ei er rigtig udvasket); röddarna e *groskua*; Smål. *groskig* (umoden); jfr. Vestg. *groske*, den første Grøde; Isl. (B. H.) *groska* («de i Jorden liggende Rødders Vegetation om Foraaret»).

Gross, m., Benævnelse paa en rund, meer eller mindre tyk og i begge Ender tilspidset Pind, af et Kvarters Længde eller derover, hvilken bruges i en Leg som kaldes: ad *spilla gross* og har, paa nogle Enkeltheder nær, Lighed med den i Danmark almindelige Leg: at *spille Pind* (s. Molb. D. L. Till. p. 691). Den omtr. 1 Alen lange Kjep, der endvidere bruges til Spillet, kaldes: en *grossaln*, og det aflange Hul, som dannes i Jorden: en *grossholla*. De 3 Dele, hvoraf Legen bestaaer, hedde: 1) ad *varpa* o: ved Hjælp af Grosalenen at udkaste den tværs over Hullet lagte Gros saa langt som muligt imod den Side, hvor Modparten staaer, som, for selv at komme ind i den egentlige Leg, søger enten at grieve Grossen eller, hvis det ei lykkes, at ramme dermed den over Groshullet liggende Alen. 2) ad *bombeida* (nogl. St. ad *slå*) o: ved et Slag med

Grosalenen paa Grossen, som den Spillende holder i den ene Haand, at drive den saa langt som muligt ud i samme Retning som før; Modparten søger da atter at gribte Grossen eller at kaste den saaledes tilbage, at der ej bliver Grosalens Afstand imellem den og Hullet; i modsat Fald vinder Spilleren allerede Noget; men størst bliver dog hans Vinding, naar han med sin Alen træffer den tilbagekastede Gros og derved slynger den langt bort fra Hullet, hvorpaa han maaler Afstanden ø: hvor mange Alen han har vundet. 3) ad *vipa* ø: at bringe Grossen, naar den er lagt saaledes i Hullet, at den ene Ende stikker frem deraf, ved et Slag med Alenen til at springe i Veiret, hvorpaa Vedkommende maa søge at træffe den med sin Alen og slynge den saa langt som muligt bort fra Hullet; han maaler dernæst, hvormange Alen Afstanden er, og lægger dette Tal til dem, han alt har vundet; træffer han ikke Grossen, eller falder den saa nær Hullet, at der ei er Alens Afstand, afløser den anden Part ham. Hvo der besidder større Behændighed og Færdighed i Legen, pleier at udføre dens enkelte Dele paa en mere sammensat og kunstig Maade, hvorved han erhverver sig Ret til at maale med Grossen i Stedet for med Alenen.

Grossa (*ar-ada-ad*), v. n., give en Lyd fra sig som Soen, naar den kløes paa Ryggen eller naar den kjærtegner sine Grise; formod. et Onamatop.

Grota (*ar-ada-ad*), v. n., være stortalende, prale; udentvivl af N. S., Holl. *groot*, stor; fornem.

Groua, adv., groveligen == overordentlig, uhyre meget, og det i god Forst. i Forbindelsen: *groua* nätt, uhyre smuk (Gudh.).

Grouer-grou-t, adj., grov; bruges fig. om voldsomt Uveir, især Storm, i Talemaaden: hon e *grou*, det er et rasende, forfærdeligt Veir. Paa en eiendommelig Maade bruges Ordet under tiden fig. i Gudh. til at betegne en høi Grad af Skjønhed hos en Person, (= *groua* nätt), naar det af Talens Sammenhæng eller af sig selv fremgaaer, at der sigtes til Skjønhed: hon va *grou!* vil f. Ex. høres som Udbrud af Forbauselse, naar en paafaldende smuk Pige gik forbi; det bruges forøvrigt ogsaa om Mandfolk og i samme Form (med Bortkastelse af Hankjønsbetegnelsen): hajn e *grou*.

Grōv (l. å), en liden Grøft t. Ex. for at hindre Kjørsel over

Jorderne (jfr. *grot*); Jsk. *Grov*, Grøft; Sk. *grob* (å); V. Bott. *grof*; Sv. og ældre Dsk. *grop*; jfr. Nsk. *Grov*, en Grav; Isl. *gröf*.

Grova (å; *ar-ada-ad*), v. n., kaste en liden Grøft; Jsk. *grove*, grøfte.

Grujnna (*ar-ada-ad*), v. n., grunde, speculere, bemærker ogsaa: gruble tungsindig over Noget (jfr. derimod *grobla*): gå nu ikke å *grujnna* over ded läjnger! (construeres eens i begge Bemærkelser).

Grujnnuer-u-ut, adj., tankefuld, grublende, tungsindig.

Grujnsnakk, n., alvorlig Tale, Ord, man kan stole, bygge paa; mods. *plaserlit snakk*, Skjæmtesprog, spøgende Ord.

Grusa (*ar-ada-ad*), v. tr. og n., dække, fyldte med Gruus; Sv. *grusa*.

Gryas (*as-ades-ads*), v. d., grye; Vestg., Verml. d. s. (Ihre D. L. p. 63).

Gryn, n., Gryn; fig. en Smule, lidet (et *Korn* i Dsk. d. T.): harde ett *grym*, tøv et lille Øieblik; Gl. Dsk. (D. Riimkrøn. V. 448), Nsk. (Tellemark. D. Hanson) et *Gryn*. Jfr. *gran*, *grössen*.

Grynkla (*ar-ada-ad*), v. n., klynke, klage sig, især om Børn, som smaa klage eller klynke for Noget, de ville have, grante: hvad *grynkla* du forr, mijn lijlla bälli? Formod. beslægtet med *grynta*, *grynte*; samlg. Engl. to *grunt*, *grynte*, to *gruntle*, d. s. it. klage sig; Nsk. *gryla*, *grynte*; Jsk. *gryle*, klynke.

Grynklepiva, f., Benævnelse paa Een, som klynker og piber, især et Barn; jfr. *klynkdepiva*.

Gryselier-i-it, adj. 1) gruelig, græsselfig, gyselig, forfærdelig; Nsk. *gruseleg*, d. s. (*grysja*, v. n., gyse; A. S. *agrysan*). 2) forunderlig (Gudh.; jfr. *forgrysa*). Deraf *gryselit*, som adv. forskrækkeligt, forfærdeligt; ogsaa fig. (hvilket ligeledes gjælder Adjectivet) om en høi Grad, hvori noget finder Sted. — Jfr. *ryselier*.

Gråbēn, m., Navn paa Høgen (De Thura p. 16); ogsaa *grånak* (s. s.); derimod Vestg. *gråben*, Nsk. *Graabein*, Navn paa Ulven.

Gråbena, f., bruges som Benævnelse paa et Dyr, navnlig af Hunkjønnet, med graae Been; it. et Kvindfolk, som har graae Strømper paa; specielt om Luus, især pl. *gråbener*, ligesom og *grånakker* (Gottl. *grabaggar*, Verml. *gråmaggor*).

Grærska el. -irska, f., Irisk, Graairisk.

Gráhajl, m., Graasteen, Kampsteen.

Grähäruer-u-ut, adj., graaspættet: en *grähäru ko*; jfr. *häruer*.

Gränakk, m., Graanakke, saaledes benævnes stundom en gammel Mand; it. Djævelen (Gudh.); ogsaa, i det mindste tidligere, Høgen (De Thura p. 16; Skg. B. B. p. 81); f. fl.

Gränakka, f., en Luus (Gottl. *grabaggä*); jfr. *gråbena*.

Grár-grå-gratt, adj. graa.

Gråta (*ar-ada-ad*), v. n., græde (om Børn og egl. kun i Spøg); Nsk., Sv. *gråta*; Isl. *gráta*.

Grätistel, m., skarp, pigget Tidsel, mods. *milkatistel* (s. s.).

Gräsgjimpa, f., s. *Gjimpa*.

Gröbba, f., s. *Grebba*.

Gröbhus (Skg.), s. *Kroghus*.

Gröner-grön-grönt (l. ö), adj., grøn; umoden; fig. om Personer, f. Ex. i det almindelige Mundheld: fanijn höstar (el. tar) i jikkje sina så *gröna*, Fanden høster ikke Sine saa tidlig (svares f. Ex. naar man spørger, om Een lever endnu, og i flere andre Tilfælde).

Grössen (bl. s), n., en lille Smule == *gran*, *gryn*, og bruges ligesom disse ogsaa om Tid; til ret at forstærke Begrebet bruges Forbindelser, som: *ett lided grössena gran*; *aldri ett var(d)sens grössena gran*, ikke det allerringeste; Sk. *grössen* el. *gryssen*, n.; Fyen., Jsk. en *Gryssen* (Sønderj. et *Gryssend*); it. Jsk. *Gryssel*, *Grössel*, d. s.; jfr. N. S. *Grüsseln* (Br. Wb.), smaa revne el. knuste Stykker; Verml. *grossel*, allehaande Smaat i flydende Sager f. Ex. *Gran* i Melk.

Grössla (bl. s; *ar-ada-ad*), v. tr., smule; it. spilde, tabe i Smaadele (= *drössla*); jfr. N. S. *grüsseln* (Br. Wb.), rive eller knuse i ganske smaa Stykker.

Grössluer-u-ut (bl. s), adj., smulet, opløst i ganske smaa Dele: ded sokkered (Sukker) e så *grösslut*; jfr. Verml. *grosslig*: «*grosslig mjölk*», Melk, som der er *Gran* i.

Gubba (udtal. p. Nordl. *gobba*; Vestl. *göbba*), m., Gubbe, Olding; Sv. og Sk. *gubbe*. Ordet bruges forøvrigt nu kun i Spøg, ligesom Nsk. *Gubbe*, der ellers nogle St. bemærker: Karl, Mand.

Gubba- eller **göbbaräkus** (Vestl.), *gobbaräkös* (Gudh.), m., Navn paa et fabelagtigt Væsen, hvormed man skrämmmer Børn, omtr. d. s. s. *bobbaräkus* (s. *Bobba*); en lignende Brug af *gubbe* i Sammensætn. finder Sted i Nsk. og Sv.; jfr. Nsk. *Fjøregubbe*,

Strandvætte; Sv. *tomtugubbe*, Huusnisse = Nsk. *Tuftegubbe*; i hvilke det imidlertid har god Bemærkelse.

Gudhjemm (luk. e), nuværende Navn paa en bekjendt bornholmsk Fiskerby. I Lunds Stifts Landebog af 1569 (s. B. Actst. p. 330, 331, 360 f. fl.) og i Registret over Slottets Indkomst (sst. p. 427) f. a. St. skrives Navnet: *Godium*, *Gudiom*, *Gudom*. Raufn (Chron. Borring.) kalder den: *Gudiom* eller *Godheim*; Beboerne kalder han: *Heimbo*, nu benævnes de: *Gudhjemmabo*. I Nsk., hvor *Heim* (Bested) bruges i mangfoldige Stedsnavne og bliver ofte forkortet til *eim* el. *em*, gaaer det ligeledes paa nogle Steder over til *um*, *om* (s. Aasen N. O. p. 828).

Gujnil, **Gujnel**, n. pr., Gunhilde, Gunhild, et temmelig almindeligt Kvindenavn.

Güleroa (almind.), *gularoa* (p. Bøigd.), f., en Gulerod; Isl. *gulróa*; Sk. *gularod*.

Gulijng, m., Benævnelse paa en guul Hest: ejn *gulijng*; dæjn *gulijng* (ɔ: *gulijngijn*); jfr. *brunijng*, *svartijng*.

Gulika, n. app. og pr., f., Navn paa en Hoppe af guul Farve; jfr. *brunika*, *svartika*.

Gulvälmiing, m., Guulspurv. Skougaards Forklaring B. B. p. 68: «*gulvelmijna* eller rettere *guljelmijna*, quasi *gulhjelmede*» er aldeles vilkaarlig. *Gulvälmiing* er intet andet end en senere Forvanskning i Udtale af det ældre og rigtige bornholmske Navn: *gulvärlijng*: s. Citatet af Brünnichs Fuglelære hos v. Aphelen (B. N. III, p. 218); it. Fleischer's Naturhist. VIII, 1069, paa hvilke Steder der udtrykkelig bemærkes, at «*Guulverling*» er det bornholmske Navn paa Guulspurven.

Güt, m., Gut, bruges oftere om Drenge (dog er *horra* almindeligst): mijn *gut!* kommen *guta!* ejn lidijn *gut*; Nsk. (hvor Ordet vel oprindelig har Hjem) *Güt*, Dreng; Ungersvend; jfr. Sønderj. *Gud*, *Gued*, der bruges som Ukvemsord i Tiltale til en Dreng: *din Gud!* *din Grønskolling!*

Gå (r — *gyjikkj*, pl. *gyjinge*, *gyjikkje* — ptc. *gånes*; *gåjn*, *gårn*, *gåd* — imper. *gå*, *gakk*, pl. *gårn*), v. n., gaae; i ældre Bornholmsk (i Gudh. f. Ex.) brugtes F. *gånga* (ar el. *er-ada* — ptc. *gånganes* el. *-enes*; *gångijn* o. s. v. — imper. pl. *gångan* el. *-en*).

Gåjler-gåljt, adj., gold: en *gåjl* ko, overløben Ko; jfr. *Sener*.

Gång, m., Gang (Sv., Nsk., Gl. Dsk., Angel. *gång*; Isl.

gangr, gángr); bruges i det Hele som i Dsk., undtagen i Bemærkelsen: en Gænge (s. *Vaggegång*).

Gånga, v., s. *Gå*.

Gångstogga, m., Benævnelse paa et Dyr (især et Lam), som netop begynder at kunne gaae; det Ufuldkomne endnu i den første Gaaen betegnes ved sidste Led af Sammensætningen, der forudsætter et tidligere Verb. *stogga* (jfr. *ustogga* og v. *stokka*) — Nsk. *stogga*, v. a. og n., standse, holde tilbage; hvile, staae stille. Forøvrigt kan Ordet ogsaa bruges overført om Børn i lignende Tilfælde, ja selv om Reconvalescenter.

Gånn, s. *Gonn*.

Gåra, f., Aare, Striebe i Træ el. Steen, it. Striebe paa Læder (i lign. Bemerk. Sv. og Sv. DD., Nsk. *gåra*, f.; it. Nsk. *Gaare*, m.; Dsk. *Gaare*; Isl. *gári*, m.; Gottl. *gardar*, pl.); ogsaa Trevle i Kjød o. L.; i Gudh. bruges det om: Revne, Sprække i Træ («sprikka i træ»; jfr. hos B. H. Isl. *gári*, «fissura»).

Gåranæste, n., liden, daarlig Bondegaard, s. *Næste*.

Gårapeia, f., det samme som *gårapibel*, men er et sjeldnere Udtryk.

Gårapibel, f., Pige, hvad enten hun er ung eller gammel, som er Arving til en Bondegaard (jfr. *gårdrönt*); Nsk. *Gargjenta*; it. *Jorgjenta, Jorataus*.

Gårarēn, f., en Række Bøndergaarde, som ligge nogenledes efter hverandre paa et vist Strøg (s. *Ren*).

Gådrönt, m., s. *Drönt*.

Gårkonna, f., Benævnelse paa en afsondret Bygning inde i en Bondegaard, som bestaaer af fire Længer: der er ofte Rullestue og nogle Værelser til Undentagsfolk eller Tjenestekarle; stundom og Vogntømmer f. m.; Nogle have ogsaa der mindre Kreature; som Kalve, Gæs o. fl. — *Gårskonna* er derimod Navn paa en Gaardeiers Kone, mods. *hus-* el. *husakonna*, en Husmands Kone.

Gårner-u-ut, adj., aaret, stribet (Nsk. *gaarut*, Sv. *gårig*), it. fuld af Trevler; i Gudh. sprukket, med Sprækker (om Træ); jfr. *gåra*.

Gås (bl. s), f., Gaas. 1) Artsnavn; pl. *gjäss*, n. 2) Hungaas; pl. *gåser* (bruges dog undertiden = *gjäss*): å di *gjässen* där e di sju *gåser* å di fira *gåsa*, af Gæssene der ere de syv Hunner og de fire Hanner. Deraf *gjäsljng* (l. ä), m., Gæsling.

Gåsa (bl. s), m., Gasse, Hangaas; Sv. og Sk. *gåse*.

Gåsarusk, m., den hele Besætning af Fjædre, som kan plukkes af en Gaas; af *rūska*, ruske.

Gåsa-räwka, f., s. *Räwka*.

Gåastriva, m., Gaasestrube; bruges tillige som Benævnelse paa et deraf dannet Vindsel (Gaaseralle, Skralle) saavelsom Legetøj (Trompet), hvori Børn blæse.

Göbba og Sammens., s. *Gubba*.

Göbber, n. pr., det gamle Mandsnavn Gudbjørn (samlg. *Esber*, *Ösber*); jfr. B. Actst. p. 545 *Gudbertzen*.

Gölpa (*ar-ada-ad*), v. n. og tr. 1) kulke, klukdrikke: ad *gölpa* i sei; Engl. to *gulp*; Sk. *kulpa*; Jsk. *kvulpe*. 2) have Opstød, ræbe op: *gölpa* el. *g.* nogged *opp*; sjeldnere: spy, kaste op (i lign. Bemærk. Dsk. *gulpe*, *gylpe*; Gottl. *gylpü*, Jsk. *gjelpe*); deraf fig.: give Ondt af sig, bruge Mund (sjeld.; Vestl.): hajn går å *gölpar*. Jfr. Isl. *gúlpa*, at gabe med opspændt Mund.

Gömma, m., Gumme, bruges egl. meest, naar man taler til Børn, og især i pl. *gömmana* = Nsk. *Gomanne* (Nsk., Sv. *gom*, m., Gane; Isl. *gómr*).

H.

Ha, Interjection i Hyrdernes Sang (s. *Ha-driv-hjemm*); samlg. Smål. *ho*, Isl. (B. H.) *hó*, som ere Udraab af lign. Art.

Ha (*r-dde-tt*), have, bruges som v. ref. uden noget tilføjet adj. eller adv. med Bemærk. skabe sig, vise sig o. desl.: sikkedan hajn står å *har sei!* hajn lövv där å *hadde sei* (tossedeh); hajn *har sei*, han er mod (er oppe), den Fyr! Tsk. *sich haben* = s. gebärden, i Forbind. som: sie *hat sich* seltsam.

Habba (*ar-ada-ad*), v. n. 1) egl. snappe efter med Munden, hugge efter med Tænderne; lade, som man vil bide: ad *habba* ätte nogged; N. S. *happen* («schnappen, begierig seyn» Richey p. 88); deraf *Happen*, Bid, Mundfuld. 2) fig. bide, snærre ad, bruge onde og bidske Ord: ad *habba* ad ejn; Nsk. *happe* (s. Aasen p. 636), skjende, knurre, er maaskee samme Ord.

Há-driv-hjemm! it. **há-dru-hjemm!** Hyrdernes Sang, naar Kvæget mod Aften skal samles og drives fra Mark og Skov til Gaarden; fuldstændigere lyder den saaledes:

Ha-driv-hjem! ha-driv-hjem! ha-ha-ha!

Ha! ha! — ha-driv! ha-driv! ha-driv! ha-driv! ha, ha, ha!

Hádriva el. (sædvantl.) **hadra**, it. (Sydl.) **hadrua**, v. n. i Forb.:

hadra hjemm el. *h. h.* me kreiturn, drive hjem med Kreaturerne under ovennævnte Sang; undertiden bruges Formen transitivt: *hadra* kreiturn hjemm. Jfr. *hoisa*.

Hagalijn-gāln-galed, adj., havesyg, begjærlig; Sk. *hagalen*, d. s.

Hagga, m., en Fandens Fyr, Pokkers Karl; omtr. d. s. s. *tigga*; jfr. Söderml., Verm. *hake* == *skalhake*, hurtig, flink Karl, *skyrhake*, d. s., it. dristig, fræk, uforskammet K. (s. Ihre D. L. p. 149, 157); Tsk. *Hache*, en grov Karl.

Hajn (*ar-ada-ad*), v. impers., trække op (om Veiret): ded *hajar* == *bobbar opp*; Sv. *haja*, v. ref., fortone sig (om Landet).

Hajl, m., stor Steen, høi Klippe (sjeld.); Gl. Dsk. *Hald* (jfr. R. Chron. Borring. I: «den haarde *Hald* og Steenklippe»; «høie Klipper, *Halde* og Bjerge»). Deraf Sammens. *gråhajl*, *stenhajl* (s. ss.). Ordet forekommer desuden i endeel Stednavne, som *Homajnhajl*, *Bräjnnehajla*, *Stammershajla* f. fl.

Hajl, n., Hagel; Sk. d. s.

Hajn-u-d, adj., d. s. s. *hagalijn*: hajn e så *hajn* (Sydl.).

Hajn, m., *hōn*, f., pron. 3. pers.: *hajn*, han (Oldspr. *hann*, *han*); forkortes undertiden til *jn*, men blot i Forb. *va jn* == va hajn, var han; dat. *hannem* el. *hannöm*, ham, der tillige er blevet acc. (Gl. Dsk. *hannem*; Oldspr. dat. *hánum*); forkortet acc. *jn*, *jñ*, der tillige er blevet dat. og forudsætter en ældre Accussativform *hajn* (= Oldspr. acc. *hann*, *han*; jfr. Sk. acc. *an*); gen. *hans*, *hansa* (= Færøisk; s. Rask Veil. p. 277), *hanses* (sjeld.; = Sjæll.), hans; *hon*, hun (Isl. *hón*, Sv. *hon*); dat. *hājnne*, hende, der tillige er blevet acc. (Oldspr. dat. *henni*, *henni*); forkortet acc. *'na* (= Sk., Gottl.), der tillige er blevet dat. og forudsætter en ældre Accussativform *hājnna* (= Gottl. *henna*, Nsk. *hæna*, Oldspr. *hana*); gen. *hājnnes* og (paa Bøigd., især tidligere) *hājnna*, hendes (Olddsk., Gl. Sv., Nsk., Færø. *hænna*, *henna*; Sk. *hinga*; Oldsv., Isl. *hennar*). De forkortede Former ere tonløse og maa altid stilles efter Sætningens Verbum, men adskilles ofte derfra ved flere Ord, ligesom og tvende af dem kunne høre til eet og samme Verbum: ja så *jn*, så *'na*; såstu *jñ*, såni *'na*, saae Du ham, saae I hende? så svarar hon *jñ*; så Pär *'na?* sporr om *'na!* di gjijnge frå *jn*; ja ga *'na 'd*, jeg gav hende det o. s. v. Pluralis erstattes af det demonstrative Pron. *dājn*. Med H. t. Brugen af 3. Pers. Pron. er fremdeles at mærke: 1) træder det ei blot i Stedet for Personnavne, men og for ethvert andet Navn af Han- og Hunkjønnet; i acc. og

dat. bruges om Personer de fuldstændige Former ved Siden af de forkortede (altid dog de første, naar Eftertrykket hviler paa Pronominet); udenfor Personer bruges udelukkende de sidste: ja ser *'ijn*, *'na* eller *hannem*, *häjnne*; derimod altid: ja ser inte *hannem*, männ *häjnne* ser ja; vara dei forr vrönskij, for *hajn* slår; ja så soln, då *hon*, — månajn, då *hajn* komm opp; hvor lastu *'ijn* (f. Ex. Nöglen); du må 'nte kny *'na* (f. Ex. Øxen); ja ga *'na* *'jn*, jeg gav hende ham ø: den (f. Ex. Hatten); gje *'jn* *'na*, giv ham hende (f. Ex. Huen). Denne gamle Sprogbrug har ogsaa bevaret sig i større eller mindre Omfang i Nsk. samt i Sv. og danske D. D. Samme Regel gjælder naturligvis og, hvor Subjectet gjentages ved Pronominet eller antydes først ved dette, medens det egentlige Subject følger bag efter, f. Ex. ejn foul *hajn* kajn sajta, en Fugl (den) kan sagtens; når vajten *hon* så *'jn*, da Vagten (den) saae ham; *hon* sjinner varmt i da, soln; *hajn* ser männ lidijn ud, månajn, hattijn o. s. v. 2) De fuldstændige Former af 3. Pers. Pron. kunne kun bruges paappegende (demonstrativt) om levende Væsener; ellers bruges altid et demonstrativt Pronom. I acc. og dat. stilles de gjerne foran i Sætningen, naar Talen er om Dyr: *hajn* här (Drengen, Hesten f. Ex.) e sju år, *hon* där (Pigen, Hoppen) e männ fira; *hannem* (Tyren) ska ja ha kjive daler forr, *häjnne* (Kvien) fjourtan; sikken ejn foul, hvor *hajn* e grajner! Derimod altid *däjn* (Hatten, Huen f. Ex.) säller ja inte; sikken ejn hatt, hvor *däjn* e nägger! (men: hvor *hajn* e nägger, *däjn* hattijn! s. ofv. 1). Om Brugen af *däjn* ved Personer s. s. 3) Tredie Pers. Pron. bruges i høflig Tiltale til Fremmede (= Nsk.), Fornemmere (= Sjæll., Angel. f. fl.), ældre Folk, og af Børn til Forældre; forhen brugtes *i* eller *ni* (s. *Du*); om en lign. Brug af *he* (han) og *se* (hun) i Holst. s. Schütze II, 188—89, og af *er*, han, i Gottl. s. Almqv. p. 256. 4) *Hajn* *säl*, *hon* *säl* bruges ofte, ligesom *Han Selv*, *Hun Selv* i dansk Almuespr., for Manden, Konen i Huset; i Fleertallet *di* *sälle*, De Selve, om Mand og Kone tilsammen: bæggje *di* *sälle* va hjemma. 5) Det pers. Pron. *hon* og forkort. F. *'na* høres ofte i flere Talemaader, hvor Dansken giver Begrebet upersonligt ved det ubest. Pron. *det*, f. Ex. *hon* (= ded) vill inte ässa sei forr *'ijn*, det vil ikke flaske sig for ham; kajnstu inte få *'na* (= 'ed) te å ässa sei, kan Du ikke faa det o. s. v.; *hon* sjäwar, det skjever; la *'na* männ braga, lad det kun staae til! men især bruges de hyppigt om Veiret og Luf-

tens Forandringer (ligesom i dansk Sømandsspr.; medens Nordmændene vesten- og nordenfjelds i lign. Tilfælde bruge *han*): *hon* e kåjl, skrajl (skral) ida; *hon* grommar, står me dönnna; vi få 'na me rein om lid, vi faae (det med) Regn om lidt. Man kan i Bh. tænke paa Luften, Vinden, som ere Hunkjønsord, ligesom i Nsk. paa Vinden, Himmelten, som ere af Hankjøn. 6) Ligesom de andre personlige Pronominer, saavel som de demonstrative *di* og *ded*, gjentages i Regelen ogsaa *hajn* og *hon* som Subject, naar der lægges Vægt paa Pronomen, f. Ex. *hajn* e så visser (rask), *hajn*; hvor *hajn* e rälier, *hajn!* *hon* kajn sajtan gjorra 'd, *hon!*

Hakka, f. 1) Hakke (Redskab); Nsk., Sv. *hacka*; Tsk. *Hacke*. 2) Skank af et slagtet Kreatur (almind.): en *fähakka*; Ærrø. en *Hagge*. Paa Bøigden bruges Ordet og om Benet paa Mennesker i Sammens. *benhakka*: ja har önt i däjn ena *benhakkan*; ja har stött min ena *benhakka*. I N. S. bemærker *Hakke* Hæl (fig. «ik will dy *Hakken* makken», jeg skal give Dig Fædder at gaae paa; Richey p. 85); deraf *Scheef-hakke*, Een, som har skjeve Fædder eller en skjev Gang (Br. Wb. IV, 625). Et Spørgsmaal bliver det derimod, om Bemævnelsen *firahakka* (s. s.), Firen i Kortspil, hører herunder (2), eller om maaskee *hakka* tidligere har havt endnu en tredie Bemærkelse, svarende f. Ex. til Sk., hvor Ordet bruges om et daarligt el. lavt Kort, en mindre Seddel f. Ex. en 6 marks *hacka* f. fl.; samlg. Nsk. *Græv*; Hakke; Hager paa Hestesko; it. en ringe, daarlig Ting.

Hakkeskajl, m., den bageste Deel eller Hammeren paa en Hakke; s. *Skajl*.

Hakt, f., en Skure, lidet Skaar eller Indsnit == Dsk., Nsk., Smål. et *Hak*.

Håler-hål-t, adj. (nu sjeld.). 1) glat, slibrig, «falsk at gaae paa; bruges især om lis, helst naar den er lidet vaadagtig ovenpaa, saasom i Solskin» (Skg.); Dsk. (foræld.), Sv. *hal*, Nsk. *haal*, Isl. *háll*. 2) fig. falsk, lumsk, navnlig om Heste, som ville bide; Nsk. *haal*, snu, snedig.

Hall, adj. og adv., halv, s. *Halluer*.

Hallanta, f., *hallantes*, m., s. *Anta*, *Antes*.

Halldanner-dann-dant (dann), adj. (og adv.), middelmaadig, især med Hensyn til Størrelse, Vægt: ejn *halldanner* majn, en Mand af Middelstørrelse, hverken høi eller lav; ett *halldant* (eller *halldant* vaused) kvijnsfolk; ded e så *halldann* (middel-

maadigt, jævnt); derimod Sk. *haldan*: «som i Klædedragt og Dannelse nærmer sig Standspersoner» (Klinghaunner). Jfr. Nordsj. *dander* (s. Molb. D. L. p. 679) og N. S. (Bremen) *danne*, stærk, kraftfuld, stor, voxen (Br. Wb. I, p. 183; *dannig* i Hamburg. og Holst., Richey p. 33; Schütze I, 204); fremdeles, med Bemerk. «dannet, indrettet, skikket, beskaffen», Dsk. *dan* (i *saadan*, *eensdan*, *tigedan*; jfr. Molb. D. L. p. 70); Gl. Sv. *dann* («en hofwelig Riddare och wæl *dann*», mindre sv. Riimkrönik. p. 99); Fyensk og Nsk. *dæn* (s. Molb. ovf.; Aasen N. O. p. 60); endelig Holst. *dannig* (s. Schütze ovf.).

Halldräjng, m., s. *Dräjng*.

Halfadader-fadad, adj. 2 E., halvgjort, halvfærdig; it. ei gjort tilgavns, ufuldkommen: en *halfadad* gjärnjing; ejn ska inte la narra se *halfadad* arbei (Ordsprog); ded e mænd *halfadad* arbei, som hajn gjorr; sjeldnere føies det til et blot concret Substantiv, f. Ex. ejn *halfadader* stol. Tivilsom Oprindelse: jfr. A. S. *fadan*, *fadian*, disponere, ornare.

Hallgrima, f., Benævnelse paa en Ko, der er noget grimet (s. *Grimuer*).

Hallnad, m., Halvdeel, Hælvte, hvor Talen er om Noget, hvoraf Fordelen, Udbyttet, eller hvortil Eiendomsretten deles med en Anden; det bruges sædvanl. i den gamle Genitivform *hallnada* enten i Forbind. med et Substantiv eller med præp. *te*; man siger saaledes om Bier f. Ex.: ded e *hallnada* bi; di bien e 'kje mina, mænd di e *hallnada* (bi); ad ha bi te *hallnada* (om Sagen selv s. d. Nærmere hos Skoug. B. B. p. 73); paa lign. Maade om Garn og Fiskeriredskaber f. fl. Sv. (sjeld.), Smål. *halfnad*, *halfnads* (bruka til *halfnads*), Vestg. *hallna* (Ihre p. 69), *hahnass* (Hof); dansk Almuespr. *Halvned*, *Halvnet* (f. Ex. have Kvæg til *Halvned* eller *Halvenedkvæg*; Nordsj. *Halvnetsel*. *Halvnetemand*, s. Molb. D. L. p. 192). Ordet forekommer oftere i Lunds Stifts Landeb. (Bornh. Actst. p. 326—59) f. Ex. en *halnede* eng (p. 329—36), *halnede* torped (336), en *halnnede* agir (341) o. s. v.

Hallstabba, f., halvvoxen Pige; s. *Piblastabba*.

Hallstöddijng, m., halvvoxen Dreng, s. *Horrastöddijng*.

Halluer-u-ut, adj. (Isl. *hálf*, Sv. *half*, Nsk. *halv'*). 1) halv, men blot om Noget, der kun er tilstede som Halvdeel: hajn sände mei ejn *halluer* ost; gje mei däjn *hallua* ostijn, som liiggjer där; en *hallu* kaga; ett *hallut* brö. 2) halvfuld: sijn

e mānn *halluer*; nu e kjitan *hallu*; bādijn ble *halluer* me vann; ligesaa i Isl. og Nsk. I alle andre Tilfælde udtrykkes Begrebet «*halv*» ved *halt*, *hallt*, adj. 2 E., f. Ex. ejn *hall* da, tima, mil; gje mei dājn *halla* ostijn, den halve (ø: det Halve af) Osten; dājn *halla* väjn, natten. Som adv. bruges *hall* = Dsk. *halv*, men i Bemærk. noget, næsten, høres det langt hyppigere; ofte bruges det blot til at formilde et Udtryk, hvor man ikke vil tale reent ud: ja e *hall* nagger, hajn e *hall* nālier, sjöger; ja begyjinner å ble *hall* gammajller nu; hon e *hall* gromm; ded e *hall* sömpelt gjort (temmelig schofelt).

Hallvystijng el. -**vöstijng** (Vestl.; Gudh.), m., Een, som ei er ved sin fulde Fornuft; som er halvtaabelig; Skougaard skriver *hallvistijn*. Jfr. Isl. *hálfviti*, m., med samme Bemærk.

Halmboss, n., s. *Boss*.

Halskvaddra, f., br. meest i d. best. F. *halskvaddran*, Struben; s. *Kvaddra*; hedder ogsaa (sjeld.) *halskvärkan*, Kvärken (Sv. *qvarkan*).

Hamla (*ar-ada-ad*), v. n., hamle (om Heste); construeres lidt anderledes end i Dsk.: di øjen *hamla* gott, de Heste trække godt i Hammel sammen; dājn hästijn kajn inte *hamla me* dājn andra (hamle op med).

Hammar¹, m., bruges i Stednavne og sædvanl. i d. best. F. **Hammarijn** er fortrinsviis Benævnelse paa den store, høie og bratte Hald el. Klippemasse, der danner Bornholms Nordspids (tversoverfor det skaanske Forbjerg eller Sandbakke: *Sandhammeren*). Desuden bruges det sammens. om adskillige Odder paa Sydlandet, navnlig: *Ålahammarijn*, *Raghammarijn*, *Salt-hammarijn* (jfr. Isl. *hamarr*, Klippe; Nsk. *Hammar*, brat K., Bjergvæg, Præcipice; Gottl. *hammar*, en i Havet udskydende Landodde; it., ligesom i Uppl., en stenig Skovvei eller Skovbakke). Ordet findes ogsaa i nogle norske og ei faa danske Stednavne, ligesom og i slaviske (med F. *Hammer* og *Kammer*; Slav. *camen*, Steen).

Hammar², m., Hammer (Redskab); Sv. *hammare*, Isl. *hamarr*, Nsk. d. s., it. *Hammar*. Om Bagen paa Øxer og lignende Redskaber bruges Ordet ei i Bornholmsken, men *skajl* (s. s.).

Hammaraskajl, m., den tykke Ende af en Hammer (*Banen*), mods. *hammarapänn*, den spidse (*Pennen*).

Hampa, f., et stort, klodset og sludsket («stygt klædt») Kvindfolk.

Hämpatöra, f., d. s. (dog og om en Sludske i Almind.).

Hamsa (*ar-ada-ad*), v. n., spøge (samlg. *hawsa*, vaase); Sk. *hamsa*, tale uforstandigt el. uden Sammenhæng, pludre; Dal. *hamsa* (Ihre p. 69) = Sv. *hafsa*, handle overilet, skjødesløst.

Hanatrēn, n., et Hanefjed (s. *Tren*).

Hankle, n., Haandklæde, Haanddug; bruges og til at betegne et Sæt Altergængere eller saa mange ad Gangen, der knæle omkring Herrens Bord, = Kjøbenhavnsk *Du(g)*: hvor många va där te alters? där va mānn ett *hankle*, der var kun een *Du(g)*; där va fira *hankle*, fire *Du(g)e*. Dette er en almindelig Betegnelse sydlands; ellers bruges om det Samme, navnlig nordlands, Benævnelsen *ett klä* (Klæde), som derimod kun sjeldnen høres paa Sydlandet. Jfr. Smål. *hängkläde*, et langt Liim-klæde, som paa Høitidsdage bliver ophængt i Bønderstuerne; men samme Ord bruges og i ovennævnte Bemærk. («en altar-disk af kommunikanter: huru många hängkläden utgjorde nattvardsgången i söndags?» Almqvist Sv. Sp. p. 216).

Hannes, n. pr., Johannes; Isl. *Hannes*. Den deraf igjen forkortede Form udtales i Bh. *Håns*, i gen. sædv. *Hånsa*: de e 'kje *Hånsa* houa, mānn hänsa där (ikke Hanses Hue, men hans der).

Happ, n., heldigt Tilfælde, Træf, Lykketræf (Gudh.; p. Vestl. sjeld. el. foræld.): ded kajn varra ett *happ*, ad vi få 'd (Gudh.); Engl. *hap*; Vestg. *happ* («oväntad, oförmodad händelse» Ihre, Hof); Isl. *happ*, Held (*happaskot*, Slump, Lykketræf).

Happa (*ar-ada-ad*), v. ref. og n. (impers.), hænde sig, træffe ind, slumpe til (almind.): ded kajn *happa sei*, *happa te*; Smål. *habba sig* («ske oförmodadt», Almqv.; men *happas*, lykkes, Ihre p. 70); Engl. to *hap* el. *happen*; Östg. *håpe*.

Happalokka, f., Slumpelykke (Gudh.); Smål. *habbalycka*; Östg. *håplycke*.

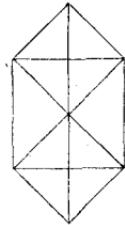
Happaträff, n., Slumpetræf, Lykketræf (Gudh.).

Hara (*ar-ada-ad*), v. tr., banke en Lee (*seis*) tynd i Eggen, naar den er bleven sløv; N. S. *haren* («de Lee haren» Br. Wb. II, 597); Jsk., Fyen., Angel. *hare*, *hahr*.

Hara, m. 1) en Hare; i Sammensætning *hara-* og *har-* (Gudh.; = Sv.), f. Ex. *hara-* el. *harsjijnn*, Hareskind (Sv. *harskinn*), *hara-* el. *harunga* (Sv. *harunge*); *ad sjyda hara*, skyde Harer, bruges (eller brugtes i det mindste tidligere i Rønne) fig. om en Uvane, at gaae og med begge Hænder af og til

trække eller løfte op i det ene eller andet af Buxelaarene ved Knæet, for at faae dem til at falde bedre ned, hvilken Bevægelse med Arme og Been har nogen Lighed med Hareskyttens Maade at holde Geværet paa. 2) Benævnelse paa en Brikke eller hvad der bruges i dens Sted i et særeget Spil (s. d. følg. O.).

Haramölla, f., Navn paa en sexkantet, i Triangler inddelte Figur, som bruges i et Brætspil, der hedder: *ad träjkja harataula*. Man skriver den sædvanlig med Krid paa et Bræt eller Bord; i Stedet for Brikker bruger man gjerne Nøddekaller, hvoraf den ene Spiller har tre, den anden kun een, som gjennes; den kaldes *harajn*, Haren. Jfr. *drataula*.

Harataula, s. d. foreg. Ord.

Hárbarrahused, s. *Hus*.

Harda (*ar-ada-ad*), v. n., blive, bie, tøve: *harda* en liden stujnn inu! Den egentlige Bemærkelse: holde ud, taale, haves i Sv. *härdä ut*, Nsk. *hära* (f. *herda*), N. S. (Holst., Hamb., Brem.) *harren* (paa Ærrø: *hare*); Holl. *harden*.

Harhammara, m., en Hammer, hvormed man banker Leens Eg tynd (s. v. *hara*); N. S. *Haarhamer* (Br. Wb. II, 598); Jsk., Fyen. *Har'hammer*, *Harehammer*.

Härmen, n. pr., Herman; i et bh. Dokument fra 15. Aarh. (s. Skg. B. B. p. 209) skrives Navnet: *Hermen*; N. S. *Harm* (Br. Wb. II, 599).

Härpa (*ar-ada-ad*), v. n., trække sammen til Saar, Byld (Gudh.); banke, værke i syge Ledemod (ded *harpar* i bened); Moth. *herpe* (Almuesord, s. Molb. D. L. p. 204); Jsk. *härpe* (f. Ex. om Gigt). Ordet er uidentvylt beslægt. med Isl. (B. H.) *harpa*, Sv. D. D. (Verm., Vestg., Smål., Ångerm.) og Nsk. *harpa*, *hyrpa*, *hörpa*, trække sammen i Rynker, snærpe, sammenknibe f. m.

Harra, f., et Stykke Garn, man har haspet, en Streng Garn (sædv. = 2 *klauser* el. 4 *fiddjer*, s. ss.); Sv. *härftva*, *garn-härftva*, f.

Harra, m., en Harv; Sv. *harf*, m.; Engl. *harrow*.

Harrabrér-brē-brett, adj., bred over Skuldrene, axelbred (Gudh.); Isl. *herðabréiðr*; Sk. *häرابر*; Dsk. (sjeld. el. foræld.) *hærdebred*; Nsk. *hærebreid*.

Harratijna, m., Harvetand; Sv. *harftinne*; Nsk. *Horvatind*.

Harre, m. (pl. *harrer*), Herre; Færøisk: *harri* el. *harra* (Rask. Veiledn. p. 272).

Harrenshånn (pl. *-hänner*), it. *harrenshännä*, f., Gjøgeurt, Horndrager, orchis, hvoraf Botanikerne kjende i det mindste 19 Arter paa Bornholm (s. Quehl B. B. p. 362); Dsk. *Guds-Haand*, Navn paa en enkelt Art (s. v. Aphelen B. N. III, 93); Nsk. *Marihaand*, orchis maculata («forklaries af Jomfru Marias Navn og sættes i Forbindelse med adskillige Folkesagn; Aasen N. O.); samme hedder og i svensk Provindsspr. *J. Mariä hand* (Roslag.; s. Liljeblad Sv. F. p. 236).

Harstokk, m., s. *Harsula*.

Harstäw, n., en lille Ambolt, der fæstes i Jorden, og hvorpaas Leen bankes (jfr. *stāw*); Angel. *Hahr-stej* (Jsk. Ribe E. *Har'spyd* = N. S. *Haarspeet*, Br. Wb. II, 598).

Harsula, f., en Stok, der stikkes ned i Jorden, og hvorved Leens Skaft (*seisabommijn*) gjøres fast, naar den bankes (jfr. *sula*); hedder nu ogsaa *harstokk*.

Häs, m. og (Gudh., i sing.) f., Hase, Knæhase; Sv. *has*, m.; O. bruges i flere Sammens. f. Ex. *drabb-*, *draddhas*; *drabb-*, *draddhasa*; *slūwshasa*, s. ss.

Häs, i Talemaaden: *ad få has på*, faae Bugt med, faae Ende paa (= Dsk. d. T., Sjæll. at *faae Häs* eller *Hads paa*), men har i Gudh. ogsaa Bemærkelsen: at faae fat paa.

Haska (*ar-ada-ad*), v. n., klattre, klavre, f. Ex. op ad et Toug eller en Træstamme, ved at slaae Benene om; man siger saaledes: *ad haska opp i vanten* (Vanterne), naar man gaaer op ad Tougene, men *kriva* (krybe) opp i v., naar man benytter Rebstigerne mellem Vanterne: du må 'nte kriva, du ska *haska*!

Hatt, m., Hat, it. Benævnelse paa et Slags Lintøi, som nu er sjeldent, men forhen var meget almindeligt: det gik ned paa Panden med en Spids el. Snip (*sniv*), snoede sig med en Knipling om Tinding og Øren i en Bugt ned over disse og fæstedes i Nakken med et Baand (jfr. *korskle*).

Hattbär, n., et Slags store Jordbær, som voxe vildt; Vestg. *hattebär* (Almqvist p. 197), *hättebär* (Liljeblad p. 203), Jordbær.

Haud, Hoved, s. **Houd**, hvorunder og alle Sammensætninger (*haudbry* — *haudve*) anføres.

Haudkomme, { s. *Houd*.
Haudkommijn, {

Haugaddis el. blot *gaddis* (s. s.), m., Havelit (Isl. *hávella*,

Nsk. *Havold*); Ordets første Led er dannet efter denne Søfugls Skrig, der lyder omtr. *hau-hau* (jfr. De Thura B. B. p. 15).

Haunagatt, n., s. *Gatt*.

Haura (*hawra*), m., 1) uden pl., coll. Havre, Havresæd: *haurajn* står gott, e dyr iår. 2) med pl., Havreplante: där står ejn önka *haura* iblann korned; *haurana* e mānn små i ded stykkjed.

Haurafoul, m., Vipstjert, *motacilla alba*: hedder og i dansk Almuespr. *Havrefugl* (it. *Havresaat*, *Havresæter*, *Havrevimpe*), «fordi, naar den kommer — holde vore Bønder for, at man kan begynde at saae Havre» (Fleischer VIII, 2, 1142).

Hause, s. *House*.

Häwbläj, n., Hayblik; Engl. *bleak*.

Hawbören (Gudh.), *hawbårn* (l. å), **hawbå'n** (Vestl.); altid i d. best. Form og uden Tillægsord: Havbredden, den yderste Kant af Havfladen, der, hvor Hav og Land gjensidigen begrændse hinanden: här e svällnadivt i *hawboren*; noran forr liiggjer i *hawbårn* en stor klöppa; i samme Bemærk. ogsaa *stranbören* (ældr. Gudh.), *hawbrynan*, *vannbrynan*, *vannkantijn* (et nyere Ord). Det sidste Led *-boren*, *-bårn* er Ordet *bord*, Kant, Rand, Bred; jfr. *bryna*. Identisk med det bornholmske *stranboren* (der vistnok ogsaa paa sine Steder har lydt: *stranbårn*) er uidentvivl Udtrykket *Strandbaaren*, som er brugt i Dansk Ugeskrift VII B., p. 179 («Liget blev fundet i *Strandbaaren*»), hvilket Molbech, der betivler Skrivemaadens Rigtighed, har villet henføre til Loll. *Strandborg* (s. D. L. p. 557) ø: det Dige, som dannes af Naturen langsmed Strandbredden ved opkastede Stene, Sand og Tang (Fris. *seeborg*, et Dige. Ievrigt kunde der jo ogsaa være Tvivl om den sidste Skrivemaades Rigtighed, da Ordets Udtale ei angives.

Hawbrynan, s. *Bryna*.

Hawbårn, s. *Hawboren*.

Haws, n., Vaas, Sludder; Synonymer: *sjaws*, *vaws*.

Haws, m., Een, som vaaser meget, om Mandfolk.

Hawsa, f., d. s. om Kvindfolk; men bruges og om en Person i Almindelighed.

Hawsa (*ar-ada-ad*), v. n., vaase, sluddre, snakke hen i Veiret; Synonymer: *sjawsa*, *vawsa*.

Hawkrobb, f., s. *Skrobb*.

Hawsurijn-uren-ured, adj., sluddervorn.

Haven, *hawen*, n., Bær af *haven* el. *haventorn*, Hviidtorn, *cratægus oxyacantha* (J. Paulli Urteb. Dsk. *Hagetorn*, *Havntorn*): här e hiven å *haven*.

He, f., en Hinde, tynd Hud, hvormed noget er overdraget, f. Ex. Ister, *Æg*: *isterhe*, *äjggjahe* (jfr. *helota*); Nørrej., Sønderj., Fyen. *Hi*, *Hie*; jfr. Engl. *hide*, Hud, Skind. Om Melk bruges sædvanlig *sjijnn*, Skind.

Heder, m., Hæder, Ære (Gudh.); Sv. *heder*, Isl. *heiðr*; ogsaa høres nogle St. *hér* (f.): hajn har en *her* me sei; Nsk. *Heir*. Deraf *hedersda* = Dsk. *Hædersdag*, Nsk. *Heirsdag*; *herspalt* (s. s.); jfr. *hera*.

Hednijng, m., Hedning, it. et Barn, før det er døbt: här e kommijn ejn *hednijng* te i natt; här e ejn *hednijng* i böjn (Gudh.); Nsk. *Heidning* (s. Aasen p. 628; *heiden*, adj., om Børn, indtil de ere døbte, og Barselkoner før deres Kirkegang); Vestg. *hedenn*; Sjæll. *Hedningbarn*, *Hedenbarn*.

Heia, f. = Nsk. *Heia*, et letsindigt Kvindfolk, bruges kun i Sammens. *galneheia*, *toseheia* (s. ss.).

Heler el. *hel-hel-helt*, adj. 3 og 2 E., heel. Masculinformen *heler* bruges kun om en enkelt Gjenstand, hvoraf Intet er borttaget, som ei er beskadiget, splittet, revnet (Isl. *heill*): ejn *heler* lajs, ost; ja har ijkkje ejn *heler* kjoul; tallrikkijn e *heler*; derimod: ejn *hel* da, tima, mil; ejn *hel* flokk, håv.

Helna (*ar-ada-ad*), v. n., heles, læges; Sv. *helna*.

He-loita, f., en Lygte, som er forsynet med en gjennemsiktig Hud (f. Ex. Blære) i Stedet for Glas.

Helu (udt. sædv. *hellu*), m., heel, stor Deel, en Mængde: ejn *helu* folk, sne, pajnga; uegl. ejn *helu* gromm (= *hel* gromm), meget, betydeligt grim; ejn *helu* svårt o. s. v.

Hér, s. **Heder**.

Hera (ved Sløifning for: *hedra*; *ar-ada-ad*), v. ref., være storagtig, stolt, indbildsk (= *mena sei*): koss, hvor hajn *herar sei!* ad *hera* s. ouer nåd; sydlands ogsaa: pynte sig; Jsk. *hære* el. *here*, v. a., smykke, pynte, pudse (Molb. 237); jfr. d. følg. O.

Hers-palt, m., Hæders-, Høitids-, Stadsklædebon (Nsk. *Heirsplagg*): ad varra i *herspaltana*, at være iført Hædersklæderne, Kisteklæderne, at være rigtig pyntet. Ordet forudsætter *her* o: *heder* (s. s.) brugt i en Bemærkelse = Nsk. *Heir*, Stads, Høitidelighed, og *palt* (s. s.) = Pjalt, brugt i figurlig Forst.

Hesa, f., Hæshed (af *heser*, hæs); Gl. Dsk. *Heæ* (H. Harpestr. I, 64. 79); Nsk. *Hæsa*; Isl. *hæsi*.

Hijn-hin-hint, pl. *hina*, (Isl. *hinn-hin-hitt*, pl. acc. *hina*), pron. demonstr. *hiin*, *hiint*, *hine*; det bruges kun sjeldent og blot adjektivisk, deels = den anden, modsatte, deels = forrige, forgangen, forleden; det tilhørende Substantiv staaer altid i den best. Form: *hin* len, sian, *hiin*, den anden Side (vänn 'ed omm på *hin* len!); *hin* öggan, i *hin* ö. (ældr. Gudh.), forgangen, forrige Uge = Sk. *hin* ugan (Blek., Nordskaansk og Sydsmaalandsk: *hina* úgena, uégena; Strömb. § 118 p. 137); Nsk. *hi* Vika, i *hine* Vikenne; i *hijn* dajn, forgangen, forleden Dag, for nogle Dage siden = Sjæll. *hüin* Dag; Sønderj. *hiindags*; hvorimod Sk. *hin* dagen, i Forgaars («förrgår» Strömb. §. 117 p. 133).

Hijnna (*ar-ada* el. *de-ad*), v. tr., naae, indhente: ja ska nokk *hijnna* jn; Sydsj., Loll., Falst. *hinne*; Sv. *henna*, *henna upp*; jfr. Oldsv. *inna*, «assequi», Moesog. *hinþan*, «capere» (om disses Bemærk. og Bæining s. forøvr. Rydqvist Sv. Sp. I, 177).

Hiva (*er* el. *ar*, *hēv* el. *hivada*, *hevved* el. *hivad*), v. tr., hive, slænge, kaste (egl. hæve, men sædv. i prægnant Forst.); tilhører oprind. Skibssproget; Nsk. *hiva*; Sk. *hiva* (bet. og heise: me *hivade* seil); Engl. to *heave* (men og: hæve, løfte, heise), hvorefter sandsynligent hine ere dannede.

Hiva (*ar* el. *er-ada* el. *hēv-ad* el. *hīvt*), v. n., hive, skrante, svinde hen.

Hiven, n., en Hyben.

Hjarna, m., Hjerne; Isl. *hjarni*, m.

Hjarnaskål, f., Hjerneskal (Gudh.); Isl. *hjarnskál*, f.; Sv. *hjernskål*, m.

Hjarta, n., Hjerte, pl. *hjarter*, best. F. *hjartarna* (paa Bøigden høres dog endnu af og til den regelmæssige F. *hjarten*, navnlig om Dyr, især f. E. *gåsahjarten*, Gaasehjerterne); Isl., Nsk. *hjarta*, n.

Hjemm (*i*), s. n. og adv. Hjem, hjem; *hjemma* (*i*), adv. hjemme: där e 'kje mange *hjemma* hos hannem, der er ei mange hjemme hos ham, en Talemaade, der bemærker: han har ikke mange Kræfter tilbage, han er kun svag, holder ikke længe ud.

Hjemmaföjng, m., Indfødt, d. s. s. *ijnföjng*, *ijnfödder* (mods. földer, Udlænding); Sv. *hemföding*; derimod har Dsk. *Hjem-* eller *Hjemmesöding*, *Hjemfödning* tabt denne Bemærkelse og

bruges nu ligesom i Nsk. *Heimföding* om Een, som ei har været udenfor Hjemmet, uerfarent Menneske; ligel. Sv.

Hjemmklar-t, adj. 2 E., hjemfærdig; Falst. *hjemklar*; samlg. Dsk. *seiklar*.

Hjemske-hjemsk-hjemst, adj., fæl, mørk, barsk, frygtelig af Udseende: hajn går å ser så *hjemske* ud, forr di har aggad 'ijn; hon står å trouas å ser *hjemsk* ud i norr, det staaer og truer og seer slemt ud i Nord; samlg. Sv. *hemsk*, vild, mørk, uhyggelig, rædsfuld (Verml. modfalden, nedslagen; Östg. ond, hævngjerrig, hadefuld; Vestg., Helsingl. taabelig, tosset, fjantet = Isl. *heimskr*; s. Ihre D. L. p. 71); dansk Provindsord hos Moth. *hemsk*, *hjemsk*, stolt, spotsk og hovmodig, «superciliosus, non minus stultus, quam superbus» (s. Molb. D. L. p. 203; jfr. Jsk. 1 *hjamsk*, sst. p. 207).

Hjessa, m., Isse; Sv. *hjesse*, m.; Isl. *hjassi*, m.

Hjoul og (Bøigd., Gudh.) **bjaul**, n., Hjul; Isl. *hjól*; Gottl. *hjaul*.

Hjoul- el. **bjaulfil**, n., s. *Fil*.

Hjälma, f., Navn paa en hjelmet Hoppe eller Ko (jfr. hjälmuer).

Hjalmholt, n., en Rorpind (almind. i Gudh., navnlig om Baade eller Eger); Isl. *hjálmvölr*; Holl. *helmstok*, d. s. (jfr. Engl. *helm*, Ror, men Tsk. *Helm*, Fr. *heaume*, Rorpind, i Moths Ordb. et *Hjelmer*). Benævnelsen et *Hjalmholt* bruges og i Jyll. ved Skagen (s. Molb. D. L. p. 208), dog ikke om en Rorpind, som der hedder *Dræb*, men om en anden vis Deel af Tømmeret i Fiskerbaade; hvilken det imidlertid er, savnes bestemt Oplysning om hos Molbech.

Hjälmijng, m., Navn paa en hjelmet Hest.

Hjälmuer-u-ut, adj., hjelmet, som har hvidt Hoved, men er ellers af anden Farve (navnlig om Kør og Heste); skal denne udtrykkelig betegnes, bruges sammensatte Ord, som *röhjälmuer*, rødhjelmet, *svärthjälmuer*, *röhjälma* f. fl. Isl. *hjálmótrr*, rauð-hjálmótrr o. s. v.

Hjälpes (*es-hjalpes* el. *hjolpes-hjolpeds*), v. p. rec., bruges enten alene eller (sædvanligst) med præp. *te* = Dsk. *hjälpes ad* (hjelpe hinanden): la voss *hjälpes* el. *h. te!* vi ha *hjolpeds* *te*, vi have hjulpet hinanden; denne Brug hidrører fra den aktiviske Construction ad *hjälpo te*, hjelpe til, tage hjelppsom Deel i.

Ho eller (Gudh.) **hoa**, hästah., m., Hov, Hestehov; Isl. **hófr**, m.

Hodda, f., lidet Huus, Sidebygning, Udbygning under Taget paa nogle Fag, til forskjellig Brug, med Afdelinger f. Ex. til Smaakreature (s. Gæs, Ænder, Høns), til Tørv og Brænde m. m. (samlg. Sjæll. *Lude*, *Lydde*, Jsk., Loll. *Udskud*; Molb. D. L. p. 338. 626); det er oprindelig samme Ord som Sv. *hydda*, N. S. *Hude*, *Hutte* (jfr. Schütze II. 143; Br. Wb. II. 664. 678), A. S. *hutti*, Engl. *hut*, Tsk. *Hütte*, Dsk. *Hytte*. Ordet forekommer og i eet Stednavn, nemlig **Holme-hodda**, en Klippe-hule nærværd Gudhjem, i hvilken Sagnet beretter, at et Kvind-folk under den svenske Krig 1658 levede i Skjul.

Hoisa (*ar-ada-ad*), v. n. og (sjeld.) tr., bruges ganske som *hadra*, *hadriva* (s. s.), nemlig om at synge den Sang, hvormed Kvæget kaldes sammen og drives hjem: ad *hoisa* hjemm me kreiturn; *hoisa* k. hjemm; den oprindelige Bemærkelse har uden Tvivl været: at raabe *hoi!* = Nsk. *hoysa*; samlg. forøvr. Isl. *hóa* (Smål. *hoa*), raabe *hó* (Smål. *ho*) for at drive Hjorden sammen.

Hojlla (*er-hollte-llt*), v. tr., holde: *hojlla* å *fora* bruges altid til at udtrykke Dsk. *bede* (om Heste); *hojlla* å, holde af, erstatter Verbet *elske* (som ei bruges).

Højsker-jysk-jyst, adj., fornem, storagtig (Gudh.) = *kajysker* (s. s.): hajn e så *højsker*. Deraf *højst*, adv., fornemt, storagtigt: ad gå, snakka *højst*. Skougaard, som kun har Adverbiet, hvilket han skriver *højst* eller *højst* (sidste Sted for-mod. efter Vestl. Udtale kort), forklarer det ved: meget pænt, og udleder første Led af Plattydsken (jfr. *hosammer*), sidste af adj. *jösser* (s. s.).

Holk, m., Svampdaase paa en Tobakspibe; i Loll. derimod hedder Piberøret *Pibeholken*; samlg. andre Bemærkelser af *Holk* (*Hulk*, *Hylk*, *Hylke*) i Dsk. eller dansk Almuespr., f. Ex. Axets Skede el. Bladsvøb (ogsaa Nsk. *Holk*; Isl. *hylki*, *Hylster*, *Kapsel*); den hule Deel af Spaden, hvori Skaffet stikkes (p. Møen); bred Ring, som omfatter et Skaft, navnlig paa en Hølee (*Leeholk*, *Leehylke*) eller en Fork (Nsk., Sv. *holk*, Isl. *hólkr*, Ring i lign. Forst.) f. fl., hvorom s. Molb. D. O. og D. L. p. 215 (jfr. Aasen. N. O. p. 177; Ihre Gloss. I, 893 o. følg.).

Holl, i Talemaaden: ad varra te *holls*, have Ophold, Logis et Sted; jfr. Jsk. *Hold* i Udtryk som: være i *Hold*, underholdes

paa Omgang; it. om et Hoved, der sendes et Sted hen for at fødes; gaae om i *Hold*, gaae om fra Sted til Sted for at faae sin Kost; have et godt *Hold*, holdes vel med Mad og Drikke (s. Molb. D. L. p. 214).

Holl, n., **Hul**, Aabning; Nsk. *Hol* (aab. o), Sv. *hål*, Isl. *hol*.

Holla, f., Hul, Huulning, liden Fordybning f. Ex. i Jorden (jfr. *grossholla*) eller paa Legemet (jfr. *nakkaholla*); Nsk. *Hola* (aab. o); Isl. *hola* og *hol*.

Holla (*ar-ada-ad*), v. tr., *holla ud*, udhule; Nsk. *hola ut* (aab. o); Isl. *hola innan*.

Hollaboi (Rønne E.), Udraabsord, naar f. Ex. Nogen falder, Noget styrter om, ned o. s. v.; udtrykker sædv. en overgiven Fornøielse derover: *hollaboi*, där lijggja di ajle sammen! (hedder ellers *hollo!* Kjøbenh. *hallo!* *hurra!*); sidste Led er uidentvivl Engl. *boy* (Dreng), som oftere bruges i Spøg: saaledes f. Ex. **horraboy** (Gudh.) = *horra*.

Hollbruska, m., Hjertekule: ha klæmmelse forr *hollbruskajn*, have Trykken i Hjertekulen, Klem sel (om Modersyge f. E.).

Hollför, f., Agerrende, Fure, som bliver tilbage, efter at Jorden er tilberedt, paa langs gjennem Ageren imellem hver gjädda (s. s.) eller hver Rugryg (s. *ryjgg*), til at samle Vandet derfra. Jfr. *vannfor*.

Hollfora (*ar-ada-ad*), v. n., drage Hulfurer.

Homla, f., Humle, Humlebi; Nsk., Sv. *humla*, f.

Homla, m., Humle (Plante); Nsk., Sv. *humla*, m.

Homladromm, m., stor Sæk til Humle (s. *Dromm*).

Homma (*ar-ada-ad*), v. n. og ref., flytte sig, især vende Bagten lidt til side; om og oftest i Tiltale til Heste (jfr. *sjeva*): *homma!* *homma dei!* hajn vill ijkke *homma sei*; om Mennesker kun i plat Tale eller i Spøg, f. E. ja kommer væll te å *homma mei* lid. Ordet bruges ligeledes om Heste i norske D. D. (*homa*; *homme seg*, *haam' se*), danske D. D. (*humme*, *humme sig*); i Loll. ogsaa om Mennesker, Molb. D. L. p. 222); svenske D. D. (Smål. *humma sig*, flytte sig; i Sk., Vestg., Östg. i Udraabet: *homma!* *humma!* eller *humna!* efter Ihre p. 77); ogsaa N. S. *Hum!* *Humme!* (Br. Wb. II, 669).

Hompel og (Gudh.) **homplijng**, m., stort, tykt Stykke naynlig af Brød, Kjød, Ost: ejn *hompel* el. *homplijng* brö; Östg. *humpling* (Ihre p. 76); Smål. d. s.; maaskee beslægt. med N. S.

humpeln, fuske (Br. Wb. II, 669). Samlg. Loll. *Ampling*; der har samme Bemærkelse som hine; *ample*, skære for drøie eller store Stykker af Fødevare; Falst. *ample*, fuske (Fyensk, Jsk. *ample*, slide med Noget, som er mørksommeligt og som man ingen Vei kommer med).

Homplijng s. d. foreg. Ord.

Hön, pron. pers., s. *Hajn*.

Honn, f., s. *Hånn*.

Hora, f., Hore; it. Dame i Kortspil: *hjarter-*, *kläwer-*, *river-*, *sparhora*, Hjerterdame o. s. v. (Gudh.); ogsaa Sk. (Malmö E.), Jsk., Nsk.

Horesjäwer s. Sjäwer.

Horra (best. S. *horrijn*), m., Dreng (vel at adskille fra Bh. *dräjng*, s. s.), mods. *pibel* (s. s.; jfr. *kar*; *peia*): min konna har fåd sei ejn *horra* (Drengebarn); ja har fira *horra* (Sønner) å sju pibla; *hajn* vill gjæfta sei å e mānn ejn *horra* inu. I Tiltale bruges *horra* ei blot til og imellem Dreng, men og i Fortrolighed af Ældre til voxne Mandfolk i yngre Alder og selv mellem gamle Mænd indbyrdes (*mijn horral*). Hvad Ordets Slægtskab angaaer, anfører rigtignok Skougaard et Ord *orra* som svensk og eensbetydende med det bornholmske; men hvorfra han har det, vides ei. Derimod haves i Sk. (navnlig i Göinge-Herreder) og i Smål. et Ord *here* med samme Bemærkelse (i Smål. *maaskee* og *herre*, jfr. hos Ihre p. 125 Smål. *ollherre*, Dreng, som vogter Kvæget == Sv. *vallgosse*, Bh. *voutehorra*); Sønderhall. *hajre* (Ihre p. 68); med anden Udtale Vestg. *hehle* (Hof D. V.); Verml., Söderml. d. s. (s. Ihre p. 71). Formen *horra* vilde forholde sig til Formerne *here*, *herre*, *hajre*, ligesom Bh. *dorra*, *dorres* til Dsk. *deres* (*dere*), Sv. *deras*, Oldsv. *perra*, *paira*. Mindre Sandsynlighed er der for et Slægtskab med Dal. *gårrå* (= Sv. *gosse*), Nsk. Romsd. *Gorre*, eller med Nordsj. *Hork*, en lille Dreng, Purk, og Jsk. *Hork*, et Skjendsord til Børn (s. Molb. D. L. p. 216).

Horrabassa, m., en i Forhold til sin Alder stor og kraftig Dreng (jfr. *bassa*).

Horrablåra, f., en tyk Dreng, lav af Væxt; hedder ogsaa *horranknul*, m. (jfr. *knul*); svarer til *piblakjyla*, *piblatrisa* om en Pige.

Horrabälli, m., Drengebarn, mods. *piblabälli* (jfr. *bälli*).

Horrakabbis, m., s. *Kabbis*.

Horraknaddrijng, m., en daarlig voxen, i Væxt forknyttet Dreng (jfr. *knaddrijng*).

Horraknul, m., s. *Horrablära*.

Horrakuårt, m., deels = *horraknaddrijng*, deels = *horra-knul*; jfr. *knårt*.

Hornasnljung eller (Gudh.) **snärljung** (l. ä), m., en lang, smekker Dreng (jfr. *snerljung*); svarer til *piblasnerta* (Gudh.), *piblaraspa* (Skg.).

Horrastöddijng, m., en Dreng ved det 18de Aar; Blek. *stötting*, Yngling («juvenis» Ihre p. 172); derimod **hallstöddijng**, een omrent ved 14 Aars Alderen, en halvvoxen Dreng (Skg.); «en Dreng nærmest førend han har gaaet og læst, medens *horrastöddijng* er en ældre een» Gudh.); Sk. *halstabding*, d. s. (Klingh.; Almq.). De svare til *piblastabba*, *hallstabba* om Piger. Imidlertid skal dog *horrastöddijng* høres paa sine Steder som Benævnelse paa en halvvoxen Dreng. Samlg. forøvr. Sk. *stöding*, halvvoxen Tjenestekarl; *pogastötting*, Dreng paa 12 à 14 Aar (Ihre D. L. p. 172 og 133); jfr. Jsk. (Vends.) *Støde*, en halvvoxen Pige (Molb. D. L. p. 568).

Hornasyrk, m., en Dreng under 10 Aar (jfr. *syrk*); svarer til *piblaskjälta*.

Hors, n., Hoppe, Mær (jfr. *horsøj*, *mår*); ligesaa i Östg., Vestg., Sönderhall., Blek. (Ihre D. L. p. 73); Nsk., Dsk. D. D. f. E. Nørre- og Sønderj.; derimod Sk., Smål. *hors*, Engl. *horse* (A. S. *hors*), en Hest i Almindelighed (saaledes og i Gl. Dsk. og Sv.); i begge Bemærkelser Isl. *hross* (it. Nordfris. *hors*, s. Molb. D. L. p. 217). Ordet bruges og fig. om Mennesker og da i en almindeligere Forst. == Dsk. *Øg*: ded e ett reitit *hors!* jfr. Gottl. *hårss* (som kun bruges uegl.), *plump*, *ubehovlet Kvinde*; Nsk. *Hors* om et løsagtigt Kvindfolk. I nogle Sammensætninger har imidlertid *hors* ogsaa i Bornholmsken Bemærkelsen: Hest; jfr. *horsafloua*, *horsasjüra*.

Horsafloua (*au*), f., Hestebrems; jfr. Nsk. *Rosafhue*, et Slags Brems (v. Aphelen B. N. I, 449).

Horsagjöj (l. ö), m., enkelt Bekkasin, saa kaldt, fordi den «vrönnar å gnäggjar som ett hors»; den opholder sig sædv. i Moser (jfr. De Thurah p. 16; Skoug. B. B. p. 57). Den samme eller en lignende Fugl kaldes og i dansk Almuesprog *Horse-* el. *Horsgjeg*; Sv. og Sv. D. D. *hors-*, *horsagök*; Nsk. *Rossegauk*; Isl. *hrossagaukr*.

Horsasjära, f., et Slags Skralde, som Drenge paa Bøigden forfærdige af to Stykker Træ og bruge navnlig som Legetøj; s. O. s. Smål. *horsaskärра*, Sk. *håsaskärра*, Skralde, hvormed Heste bortskræmmes af Græsmarken (Vestg. *horsaschurra*); jfr. Nsk. *skjærre*, skrämmme, sætte Skräck i; *skjärr*, *skjärr'e*, adj., sky (Isl. *skjarr*, *skjar*).

Horsföll, n., Hoppeføl, mods. *hästföll*; Nsk. *Horsefyl* (Nordre Berg.); *Horse-* el. *Horsfel* høres ogsaa, skjøndt sjeldent, i dansk Almuespr. (f. E. Sønderj., s. Molb. D. L. p. 217).

Horsøj (l. ö), n., Øg, Hest af Hunkjøn, Hoppe, modsat *hästöj* (Gudh.).

Hös, præp., hos.

Hössamer-samm-t, adj., fornem, som har en Standspersons Væsen; sandsynligent af tydsk Oprind.; samlg. N. S. *Homood* (Holl. *hoogmoed*), Hovmod, Stolthed (Br. Wb. II, 642); *hoog*, *høi*, anseelig, fornem; paa Bornholmsk derimod hedder «*høi*» *hoier* (*hoi*) og bruges ei om Fornemhed.

Ho-sjäjggj, n., Haar, Haardusk paa Hestes Fødder ovenfor Hoverne; *Hovskjæg* paa Falster («men formod. ogsaa flere Steder i Landet» Molb. D. L. p. 220); Nsk. *Hovskjegg*; Sv. *hofskägg*.

Hösljäggj, n., Samleie.

Hossa, f., Hose, Strømpe: ad arbeia el. gjorra *hosser* (ogsaa *hossa*, sing. coll.; s. Skg. p. 375 under *Datla*) = Dsk. binde, strikke Strømper (hvilke Udtryk Bornholmsken ei har); deraf *hossekonna*, Hosekone, Kone, som binder Strømper. Ordet forekommer med lidt forskjellig Udtale i Isl., Nsk. (aab. o), Sk. (o-u-å og tildels ss), Smål., Vestg., Verml. (o), Jemtl. (å), Östg. (u), Gottl. (äu). Om dets videre Udbredelse s. Molb. D. O. og D. L. p. 217.

Hou (au), Hu (Nsk. *Hog*, *Hau*, Sv. *håg*), er kun til i Aflædning og Sammensætning; ellers bruges (skjøndt sjeldent) *hu*; Isl. *hugr*.

Houa (au), f., Hue; Navne paa forskjellige Slags Huer ere: *kapperöllika*, *kjysa*, *kläwerhoua*, *mysa*, *pikkelhoua*, *pujllhoua*, *rujnnomshoua* (s. ss.).

Houa (au), *howa* (*ar-ada-ad*), v. n. og tr., hue, hove (Bøigd): ded *houar* mei ijkke, el. ja *houar* 'ed ijkke (jfr. *forhoua*); derimod *houes*, *howes* (*es-des-ds*), v. d., længes, vente med Længsel; hajn går där å *houes*; hajn reiti *houes* ätt' 'ed (efter det); Ångerml. *hågas*, d. s. (Sv. *hågas*, hige, have Tilbøielighed til).

Houd (Vestl. især), **haud**, n., Hoved; hedder ligesaa i pl. og best. F. sing. (kun Gudh. *hauded*), pl. best. F. *houden* (Dsk. *houethæn*, Petersen D. N. S. I, p. 155); Nsk. *Hovu(d)*, *Hau*, *Haud* f. fl. (Gl. Nsk. *hofud*, *hafud*; jfr. Oldsk. *hovoθ*, Oldsv. *havuþ*, *hovoþ*, Oldnsk., Isl. *höfuð*, Moesog. *haubip*); Dsk. d. T. *Hode*, Sk. *hoed*, Gottl. *haudā*.

Houdbry (*au*), n., Hovedbrud; Sv. *hufvudbry*.

Houdräjng (*au*), m., s. *Dräjng*.

Houdkomme (*au*); n., Hukommelse: då ja fikkj *houldomme*, da jeg begyndte at kunne huske (Gudh.). Første Led baade i dette og det følgende Ord er trods Udtalen == *hou o: Hu*, og ikke *houd*, Hoved; Lyden *d* skyldes blot Talesprogets Vilkaarlighed.

Houdkommijn-en-ed (*au*), adj., som har god Hukommelse (s. foreg. O.); Sjæll., Sk. *hukommen* (Falst. *housom*).

Houdkjilla (*au*), f., s. *Kujlla*.

Houdlā (*au*), n., Hovedlag (Moth.), Hovedtøiet paa en Hest (best. F. *houdlād*; pl. *houdlā*, best. F. *houdlān*); Nsk. *Hovulag*, *Huulag* f. fl., Sv. *hufvudlag*; jfr. Jsk. *Hovedlad*, *Hovlad* (en Grime), som maaskee er samme O. (s. Molb. D. L. p. 220).

Houdtag (*au*), n., Hovedbedækning, Klædemon til Hovedet (Hat, Hue o. s. v.), Hovedtøi; i Sk. bruges *hoetag*, n., i engere Forst. om et eget Slags Fruentimmer-Hovedtøi, navnlig et Klæde, som kastes over Hovedet og knyttes under Hagen, hvilken Hoveddragt paa Bornholm kaldes *hautorkle*, f. E. i Gudh.

Houdtorkle (*au*), n., s. d. foreg. O.

Houdvē (*au*), f., Hovedpine (Østerlarsker; sjeld.); hedder ellers *houdvarkj*, m., Hovedværk, eller *önt i houd*; Tsk. *Kopfweh*; jfr. de sjeldne danske Udtryk: *Hoftevee*, *Lendevee* (Moth.).

Houes, v. d., s. *Houa*.

Houna el. sædy. **hauna**, **hawna** (*ar-ada-ad*), v. n., egl. hovne (Nsk. *hovna*), svulme, bruges i Bemærkelsen: raske sig, hæve sig (om Deig).

Housa (*au*) el. **howsa** (*ar el. er-te el. ada-t el. ad*), v. tr., huske (Sjæll. *hovse*, Angel. *hovvs'*, Dsk. d. T. *huse*, Sk. *husa*, *hussa*); Vestg. (Kinne H.) *hoxa*, Nsk., Sv. (foræld.), Dal., Sønderhall., Gottl. *hugsa*, d. s. (s. Ihre p. 71 v. *Hoga*); jfr. Verml. *hogsa*, *hågsa*, Isl. *hugsa*, tænke (over, om, paa, ved f. fl.).

Housan (*au*), f., Hukommelsen (altid i best. F.); *hausan* slår 'ijn feil; Smål. *hugsan*.

House (Vestl. især), **hause** (Bøigd.), adj. og adv., hurtig, hastig: ad gå, lövva, snakka *house*; tvivlsom Oprindelse; maaskee afledet af *hou*, *houes*, saa at det egl. bemærkede: ivrig, higende (= *högse*, s. s.; jfr. *fäjse*; samlg. *houes*, *fäjas*); eller beslægt. med Sv. *hafsig*, overilet, skjødeslös.

Housekaga (*au*), f., en skarp Paamindelse, f. E. et Øresigen); Dsk. d. T. *Sandsekage*.

Höv eller (som det altid udtales) **håv**, m., Hob, Samling, Mængde (Nsk., Sv. *hōp*, N. S., Holl. *hoop*, Isl. *hópr*); det bruges, især nordlands, langt hyppigere end i dansk Tale, deels om levende Væsener: ejn falier *håv* kvijnnfolk, kreitur; *fåra-*, *fähåv*, Faare-, Kvægflok el. -bjord (p. Vestl. *fåra-*, *fäflok*); deels om Ting: ejn hel *håv* (= ejn helu) päjnga; ejn svår *håv* (Mængde) böjer; ejn bölens *håv* (Samling, Dynge) knöddersten. Det bruges saaledes for en stor Deel == Dsk. d. T. (Kjøbh.). en *Houn*, *Hovn*, o: *Hoben* af N. S. *Hoopen*, Hob (Richey p. 98; Schütze II, 156), Tsk. *Haufen*.

Höva, **håva** (*ar-ada-ad*), v. tr., opdynge Jord i Hob om en Plante, hyppe: ad *håva* kantofler (kantöfler), hyppe Kartofler. N. S. *häpen*: «Kantüffeln häpen» (Schütze II, 174).

Hud, f., Hud, bruges ikkun om Huden af Heste og Kør (en *hästahud*, *fähud*); jfr. *he* og *sjijnn*.

Hujnn, m., Hund: ad gå i *hujnnana*, gaae i Hundene, bruges ligesom i Dsk. d. T. om: at blive ødelagt, navnlig forarmes i Bund og Grund; men deraf har Bornholmsken dannet et Adverbium *hujnnana* i Forbindelser som: hajn e blejn *hujnnana* ö (øde) eller undertiden (ved Ellipse) blot: h. e. blejn *hujnnana*, han er blevne aldeles ruineret.

Hujnnagjönjng, f., Hundegøen (Gudh.).

Hujnnakjeis, m., almind. Benævnelse paa den Plante, som i Dsk. hedder: *vild Kervel* (J. Pauli U. § 49 p. 139) el. *vild Kommen*, *chærophyllum silvestre* L.; Sv. *hundkax*, Smål. *hund-käxa*, Vestg. *hunnekaxa* (Liljeblad § 150 p. 123). Men maaskee bruges Navnet ogsaa om en anden Plante, som i Dsk. benævnes *Hundekex* (J. Pauli U. § 54 p. 150) el. *Skarntyde*, *conium maculatum* L., der har nogen Lighed med førstnævnte, som ogsaa stundom kaldes Skarntyde. I Nsk. synes netop *Hundekex*, *Hundkjeks* at bruges om begge (jfr. v. Aphel. B. N. VII, p. 249 v. *Skarntyde*; Aasen N. O. p. 183 v. *Hund-slekje*).

Hjønnareia, f., Havloppé, cancer pulea (Vestl.); jfr. *märl*.

Hjønnfisk, m., Hundesteile, gasterosteus (Gudh.); jfr. *pjønnstagg*.

Hjønnsvotta, pl. m., Pulsvanter, Muffediser (Gudh.); fl. St.)
= *håntuser* (s. s.).

Hjønnöla (Vestl.), **hjønnörla** (Gudh. o. fl.) eller blot *öla*, *örla* (s. ss.) Øgle, Firbeen.

Hus, n., 1) Huus i de fleste danske Bemærkelser af Ordet; Huus, Stald, Sti for smaat Kvæg og Fjæderkreature benævnes altid *hus* (*fåra-*, *kalla-*, *ana-*, *hönsa-*, *gåsahus*). 2) *hused* (altid i best. F.), en mere og mere forsvindende Benævnelse paa et Værelse, der endnu tidligere i sin ældste Skikkelse (med Leergulg) hed, i det mindste nordlands: *krobbhused*, men i vore Dage sædvanlig kaldes *salijn* (Salen). Det havde og Navnet *härbärra*-eller *hárbarrahused* (jfr. Sk., N. S. *Harbarge*, Herberg), fordi Salen gjerne brugtes til Gjestekammer, hvilket endnu er Skik paa mindre Gaarde, medens paa de større, hvor den egentlige Sal blot er til Stads eller bruges til Dands og Selskaber, benyttes til Gjestekammer ofte den saakaldte *mälsal* (s. s.), et Værelse mellem Sal og Forstue. Denne Mellemsal benævnedes forhen, i det mindste sydlands, *krobbhus* (s. s.); formodentlig er Navnet blevet overført paa den, da det ældre Krobus tabte med sin gamle Indretning ogsaa sit Navn. Forøvrigt bruges Benævnelsen *hused* ogsaa om Fattigmands Sal eller et Værelse, hvori man ei opholder sig daglig, med Leergulg, uden Kakkelovn og uden egentlige Møbler. — Jfr. Sk. *hused*, Navn paa den inderste Stue eller Sommerstuen i Bondegaarden, et større Værelse uden Kakkelovn (Almqv.; Klingh.).

Husbryna, f., = *husryjggj*; s. *Bryna*.

Husiggel, m., listap; s. *Iggel*.

Husryjggj, m., Tagryg, Mønning.

Hussteia, m., lang og stor Stige, der bruges, naar man lægger Straatag eller udbedrer det; jfr. *ryggjasteia*.

Husvaner-van-vant, adj., huusvant; Sv. *husvan* og *-vann*; Nsk. *husvan* og *-vand*.

Hvå, n., Skum (p. Øl, Melk): där kommer *hva* på öled, siges f. E. om Øllet, där ikke vil gjæres; Moesog. *hvaþjan*, skumme; *hvaþo*, Skum; Finsk *wahto*; o. fl. (s. Diefenbach. Wb. d. goth. Sp. II, p. 596); jfr. Jsk. *vaae*, gjære; «Vinen *vaaer*» siges, naar den bliver uklar, kommer paany i Gjæring

(Molb. D. L. p. 635); Middel-Høitydsk *auzwademen*, «evaporare» (Diefenb. ovf.).

Hvar, s. *Hvär*.

Hvargarn, s. *Hvärgarn*.

Hvarkan, s. *Hväarkan*.

Hvarru, n., Hverv, Ærinde (især Vestl.). N. S. *Warf* (Br. Wb. V, 200).

Hvassten, m., Hvæsse- el. Hvædsteen, Slibesteen; Nsk. *Kvasstein* (*Kvalstein*); Sv. *hvättjesten*; Sk. *hvädstenen*.

Hvedde (i), m., Hvede; Sv. *hwete*, n. Deraf *hvedeknopp*, m., tør, fast Tvebak, som Bønderne selv bage; Dsk. *Hvedeknop*, Benævnelse paa et andet Slags smaa Hvedebrød.

Hvidefröst, n., Riimfrost.

Hvider-hvid-hvitt (kort e), adj., hvid; i den figurlige Talemaade: de 'står *hvitt* åtte (se *stå*) har Neutrum *hvitt* (hvor enten det opfattes som adj. eller subst.) Hensyn til det hvide Skum efter et Skib, som skyder rask Fart.

Hvidhära, f., Navn paa en hvidspættet Ko.

Hvidhäruer-u-ut, adj., hvidspættet, om Kvæg; jfr. *häruer*.

Hvidmanka, f., Navn paa en Ko, som er hvid paa den øverste Deel af Halsen (Manken).

Hvidsjijnnader-ad, adj. 2 E., hvidhudet, som har hvid Hud; jfr. *sjijnn*.

Hvidsnoppuer-u-ut, adj., hvidsnudet, som har hvide Streger og Striber paa Mulen (om Heste); jfr. *snoppuer*.

Hwigga, m., Væge; Sv. *veke*, Nsk. *Veik*, Isl. *kveikr*, m.

Hwiggelurijn-en-ed, adj., vægelsindet, vankelmodig, ustadig, bevægelig (Gudh.); Jsk. *hve gevorn* (V. S. O. *hve gelvorn*); Isl. *hvikull*, *hviklyndr*; Gottl. *vikelmodug*; Söderml. *vickug* (Ihre D. L. p. 195). Samlg. N. S. *wiggeln*; Holl. *wiggelen*; Engl. *waggle*; Sv. *vicka* (Nsk. *vigga*); Vestg. *veka*; Dsk., Jsk. *hvege*; Isl. *hviika*: vakle i denne eller hin Forst. (jfr. forøvrigt Diefenb. I, p. 134. u. Moesog. *ga-vigan*).

Hvikkijn-hvikken-hvikked, pron. interrog. og rel., hvilken, hvad for een, hvad for nogen (i Dsk. d. T. el. dansk Almue-sprog, ja selv ældre dsk. Skrift ogsaa *hvikken*, med assimil. l); gen. *hvikkens* (*hvikkjens*); pl. *hvikkena* og (p. Bøigd.) *hvikka*, hvilke, gen. *hvikkenes*; Neutr. *hvikked* høres ofte for: *hwad*, f. E. *hvikked* sastu? hvad var det, du sagde? Deraf sammens. *hvikkenejn-en-ett*, hvilken een (*hvikken een*). I Udraab af Be-

undring, Forundring o. s. v. sammensmelter (ligesom tildeels og i Dsk. d. T.) Imperativen: *se!* med enkelte Former af dette Pronomen eller dets Sammensætninger, f. E. *sikke* (s. s.) el. *sikken*; *sikkedan* (*sikkedant*), adj. og adv., see *hvordan*, pl. *sikkedanna*; *sikkeded* (s. s.); *sikka*, *sikkena*, see *hvilke*; *sikkenejn-en-ett*, see *hvilken een*, *eet*, pl. *sikkenena*; *sikkedan ejn*, *sikkedan (dant) ett* f. fl.

Hvinepiva, f., Skrighals, Skraalhals (Engl. *whiner*); af *hvina* (*er-te-t*), v. n., græde, skrige (aldrig ogsaa som *hvine* i Dsk. om Storm, Takkel og Toug, hvilket hedder *piva*).

Hvira (*ar-ada-ad*), v. tr., omvinde, vikle, snoe om (jfr. *hvivra*, *svirra*): *vira* lid trå om fingerijn; *ejn gjönkel*, som där va seilgarn *virad* om; ålijn, ormijn *virada* sei om armijn; Sv. *vira* (samlg. Östg. *svira*, binde haardt om), Nsk. *vire* (maaskee foræld., s. Aasen N. O. p. 637); jfr. Dsk. *hvirre*, *virre* («at *hvirre* en Traad om Noget»).

Hvira, f., bruges kun i Forbind.: en *hvira* trå, en sammen-snoet Metaltraad, navnlig Messingtraad; Sønderj. en *Vire*; jfr. N. S. *Wire*, *Wier-draad*, Metaltraad (Staal-, Messingtraad; «von dem alten *wiren*, *wirren*, drehen», Br. Wb. V, 270), Engl. *wire*, Isl. *vír*, Gottl. *vir*, *virä*, d. s.; Dsk. Talesp. (Kjøbenh.) en *Vire*, en med Traad omviklet Staaltraad, som bruges f. E. i en Fruentimmerhat.

Hvirra (*ar-ada-ad*), v. tr., *hvirre*, dreie hastigen i en Kreds, svinge omkring (= *svirra*): du må 'nte *hvirra* dei runt; N. S. *wirren* (gl. O.; s. Br. Wb. V, 199. 270); Engl. *veer* (*whirl*). Deraf *hvirrel*, m., Hvirvel, Skodde, som dreies omkring; Dsk. D. D. (Sjæll. Angel., o. fl.) d. s.; fremdeles *vannhvirrel* el. *-hvirvel*, Vandhvirvel; *hvirrel-* el. *hvirvelvijnn*, Hvirvelvind.

Hvoddan-hvoddant (*hvoddan*), adj. 2 (og 1) E., *hvordan*; pl. *hvoddanna*; *hvoddan*, adv., *hvordan*, hvorledes. Deraf sammens. *hvoddenejn-en-ett*, pl. *hvoddenenæ*, d. s.

Hvordajs (ɔ: *hvor dags*), adv., paa hvad Tid af Dagen (ældre Gudh.), d. s. s. *hvortis*: *hvordajs kjör hajn?* Sk. *hårdais* (Klingh.); Sv. *huru dags*.

Hvorti's (ɔ: *hvor tids*), adv., paa hvilken Tid, hvornaar (almind.): *hvorti's komm hajn?* Samlg. *tīsnokk*, tidsnok; it. Sv. *så tids* på dagen.

Hvyssa (*ar-ada-ad*), v. n., *hvisle*.

Hvädda (*er-hvatte-hwatt*), v. tr., *hvæsse*, skærpe en Eg (jfr.

hvässa): «di *hvädda* o: sjärpa knivijn på hvasstenijn, när di forst ha slivad 'ijn på slivestenijn» (Gudh.); Dsk. (sjeld.) *hvæde*, *hvætte* (Jsk. *hvedde*); Sv. *hvättja* (Sk. *hvädja*); Isl. *hvetja* (*hvattihvatt*); Nsk. *kvetja* (*kvatte-kvatt*).

Hvälla (*er-hwallte-hvallt*), v. tr., hvælve o: vende Noget ned, om, saa at det kommer i en hvælvet Stilling: *hvälla* äjer, vende Eger med Kjølen opad, naar de ere trukne paa Land og skulle f. E. tjæres; Sv. *hvälfva*, Nsk. *kvelva*.

Hvär-hvärt eller (paa Bøigd.) *hvar-hwart*, pron. indef., hver, hvert; Isl. *hverr*; Sv., Sk. og (undertiden) ældre Dsk. *hvar* (Bh. Actst. I, 17 o. fl. *hvar-hwart*), Nsk. *kvar*; deraf *hværejn*, *hwar-ejn* o. s. v., hver een; *ejnhvär* el. *-hvar*, *enhvär*, *ethvärt* o. s. v., enhver; *hvär-* el. *hvarandra*, hverandre (jfr. *eijn ajn*) f. fl.

Hvärkan, hvärken; it. (Bøigd.) *hvärkan*, *hvärken*, conj, hverken; Sv. *hwarken*.

Hvässa (*er-te-t*), v. tr., give Od, skærpe en Od (om Eg altid *bryna*, *sliva*, *hvädda*); tilspidse, gjøre spids i Enden: *hvässa* ejn syl, en nål; *hvässa* knivijn (skærpe Knivsodden): *hvässa* ejn pijnn (Pind); Dsk. *hvæsse* derimod egl. give Eg, skærpe Eggen, Sv. *hvässa*, Isl. *hvessa*, Nsk. *kvessa*, *hvæsse*, skærpe (i Nsk. ogsaa tilspidse).

Hy, m., Ansigtssfarve, Teint; Sv. *hy*, m., d. s.; Engl. *hue*, *hew*, A. S. *hiv*, *hive*, *hyev* f. fl., m., Farve, «color», Moesog. *hivi*, n. Deraf *bläjhyader*, *grommhyader*, *nätthyader* (s. ss.).

Hygse, adj., s. *Högse*.

Hyjnsla (*ar-ada-ad*), v. n., klynke: *hyjnsla* forr nogged, klynke for N., naar man f. E. synes, at man ei faaer saa meget som de andre (Gudh.). Maaskee af *hujnn*.

Hyjnslepiva, f., Een, som klynker for Noget.

Hylleka, f., s. *Hölleka*.

Hyså (*er-te-t*), v. n., klæde (om Dragt): ded *hyser* inte, det klæder ikke godt (Gudh.), paa Vestl. (Rønne E.) *hyssja* især med Bemerk. give Anseelse, give et stolt Udseende. Ordet har maaskee oprindelig havt samme Bet. som Sk. *hysa*, Fyen. *hyse*, Jsk. *hysse*, forslaae, være tilstrækkelig; i andet Fald kunde det henføres til Sv. *hyfsa*, sætte Skik paa, danne f. m.

Hyså (*ar* el. *er-te-t*), v. tr., ei blot hisse, heise, drage el. vinde op (*hysa opp*), Vestg. *hyssa*, *hissa*, N. S. *hysen*, *hissen*, *uphysen* (Richey p. 96); men ogsaa drage ned, fire (*hysa ner*; Gudh.).

Hyssja, s. *Hysja*, 1.

Hägeu, n. pr., Hagen, Sk. *Hågen* el. *Haugen*; Sv. *Håkan*, Nsk. *Haaken*, *Flakon*; Isl. *Hákon*.

Häner-hän-t, adj., flau, skamfuld over Noget: ja ble, min gonn, så häner (Gudh.); Sk. *hån*, Dsk. (sjeld.), Langel. *haan*.

Hänn eller **honn**, f., Haand; deraf *enhånnader*, *bäjhånnader*, *barrhänder*, *lättihänder* og *-hånnader* (s. ss.) f. fl.

Hånnna (*ar-ada-ad*), v. tr., tage, behandle med Hænderne (Sk. *hånna*, Jsk. *haande*), bruges især om at klemme Een med Hænderne, it. grike, gramse efter, navnlig Kvindfolk (Gudh.).

Hånnaloua (*au*), m., det Indre, Hule af Haanden (i Gudh. «den indre knystede Deel af Haanden ved Tommelfingeren»); Dsk. (foræld.) *Haandlove*; Sv. *lofve* (men *handlofve*, Haandled); Nsk. *Love*, Isl. *lófi*, m.

Hånnfänge, n., Haandfang.

Hånnlöst (l. ø), adv.: slå *hånnlöst*, slaae hensynsløst, uden at ændse Noget; egl. slaae ved at kaste Noget ud af Haanden, hvor man altsaa ei kan holde tilbage; samlg. de forældede danske Udtryk: *haandlost* Vaaben ø: Kastevaaben; *haandelos* Vaade ø: V., som Een uforvarende gjør ved at tabe eller kaste Noget fra sig.

Håmmål, n., saa stor en Deel Hør (*lin*), man tager i Haanden for deraf at danne en Brude ø: Hørlok (s. *Brua*); samlg. et *Haandmæle*, der paa Feiø betegner saameget Halm, som kan holdes i een Haand (Isl. *mælir*, Maal).

Håmmåla (*er-te-t*), v. tr.: *hånnmåla* lin op, lokke Hør op, lave Hørren til en Brude (s. d. foreg. O.).

Hånnammer-samm-t, adj. 1) behændig, d. s. s. *näwanöttuer*, nævenyttig (Skg.); i Gudh. med slet Bemærk. om Den, som gramser efter Noget, it. som rapser, stjæler (jfr. *hånnna*): *hånn-samma* kara, Mandfolk, som grike efter, befjamse Kvindfolk («som *hånnna* kvijnnfolken»); däjn piblijn e *hånnsmann* == *bäjhånnad*, *nårturen* (s. ss.). 2) overvættes, overdrevent tjenstaglig == *gaunsgoer* (Skg.); jfr. Nordsj. en *Haande*, Tjeneste, Villighed, Haandrækning.

Hånnsläss (*ss-sloes-slaueds*), v. p. rec., hilse hinanden, takke for sidst f. m. med Haandtag (Haandslag).

Hånnspag, f., Haandspiger, Haandspig («*Haandspage*» Daa S. N. O.); Sv. *handspak*, m., Holl. *handspaak*, f.

Hånnstokk, m., Spadserestok; Tsk. *Handstock*.

Hånntlängara, m., Haandlanger, Sv. *handtlangare*, Benævnelse paa den simple Artillerist ved Bornholms Milice, saakaldt, fordi han skal gaae Konstablerne tilhaande. Ordet er i den senere Tid afløst af det fremmede «Artillerist», som udtales *Artojllerist* el. *Tojllerist*.

Hånnutzer, pl. f., Pulsvanter, d. s. s. *hujnnsvotta*.

Hånnval, m., Pleielskaft, den øverste Stok af en Pleiel, hvilken man holder i Haanden, modsat *slaul*, Slagstokken; Vestg. *hannvahl* (Uppl. *handwal*), mods. *slagvahl* (Jemtl. *slagu-vall*); Nsk. *Handvol* mods. *Slagvol*; Jyll. fl. St. d. s.; Sk. *hånnol*, *hannol*, *handol*, mods. *slaul*; Dsk. *Handel*, *Haandel*, mods. *Slagel* (*Slavel*). Jfr. *val*.

Hår(d)hojlliju-en-ed, adj., haardmundet (om Heste), som ikke let lader sig styre ved Bidsel, mods. *blödhojllijn*.

Härpeis og **härpois**, m., Harpix; N. S. *Haarpeus*; Isl. *har-peis*, m. (Nsk. d. s., f.); Sv. *harpöjs* f. fl.; Vestg. *hårpös*.

Håv, m.
Håva, v. tr. } s. *Hov* o. s. v.

Häjggja (*ar-ada-ad*), v. n., i Forbind. *häjggja for kvijnn-folk*, gjøre sig behagelig for, smigre for Fruentimmer, «*sakka dom ouer*». Maaskee beslægt. m. N. S. *hägen*, sørge for, pleie (fovere).

Häjggjas (*as-ades-ads*), v. p. rec., bruges om Elskendes gjensidige Kjærighedsytringer (jfr. *fäjggjas*, *snyjggjas*): skan i sidda där å *häjggjas* å *fäjggjas*. Jfr. N. S. *sich hägen*, fornøie sig, fryde sig.

Häjll, f., Held, Lykke, Velsignelse; it. (Gudh.) Glæde, Fornøielse, f. E. ja hadde ijkke meien *häjll* (*hajll*) å 'd, ad ja komm där, jeg havde ikke megen Fornøielse af det, at jeg kom der.

Häjlluued (1. St. beton.; altid i best. F.), n., Kakelovns-krogen (Vestl., Svanike E. o. fl.): hajn hojller meied å ad sidda å skyryda i *häjlluued*. Ordet kjendes nu kun af gamle Folk. Skrivemaaden her grunder sig paa deres Udtale og Forklaring, ifølge hvilken det egl. betegner: «det behagelige Sted», af *häjlluuer* (s. s.). At det paa sine Steder har været utalt lidt anderledes, lader Skougaard formode, som skriver *hällued* eller *hellued*, hvilken Form, hvis den grunder sig paa en ældre Udtale, kunde gjøre Rigtigheden af hin Forklaring noget tvivlsom.

Häjlluuer-u-ut, adj., baade om Ting og levende Væsener:

behagelig, fornøielig, interessant, hyggelig, venlig f. fl.: hvor ded e *häjllut* ad komma opp i marken å höra foulana sjunga! värijn e *häjluara* ijn vijntrijn, männ sommarijn e lival däjn *häjllusta* årsti(d)en; ett *häjllut* kvijnnfolk, interessant, venlig Dame («som snakkar nätt me folk»); ded e ejn *häjlluer* majn ad ha å gjorra me; ejn *häjlluer* bälli, et taaligt, mildt Barn, f. m. Deraf *kvijnnfolkahäjlluer* (s. s.). At Ordet kommer af subst. *häjll* (s. s.), kan neppe være tvivlsomt; jfr. dertil Dsk. (foræld.) *Held*, Ynde, Behagelighed; Yndest, Gunst. Til at udtrykke Begrebet «*heldig*» = som har *Held*, lykkelig, bruges i Bh. en Adjectivform *häldier-i-it*; Sk. *hälli*.

Häjngedyng, f., et Hængedynd, Sump, Morads; Sk. en *hängedynga*, Nsk. *Dyngja*, f. Af *dyjng*, f., Dynd (f. E. *torru-dyjng*, Mosedynd), A. S. *dung* (men Engl. *dung*, Sv. *dymga*, Møg); ogsaa bruges *dyjng* == *möjdyyng*, Mødding (Nsk. *Dyngja*, *Mokdungje*); hvorimod *dyngja* (sjeld.), f., Dynge (Nsk. *Dyngja*, *Dungje*) bruges i anden Forst., f. E. en *dyngja* päjnga.

Hällt, f., Halvdeel (Hælvte), bruges altid i d. best. F. *hällten* (gl. Dsk., Kæmpev. *Helften*, *Helvten*, *Helten*): ja fijkkj *hällten* å 'd; *hällten* svårt, *hällten* hvitt; Nsk. *Helvt* (*Helt*), f., Sv. *hälft*, m., Tsk. *Hälfte*.

Hällued, s. *Häjllued*.

Hällömössa, f., Hellemisse, Allehelgensdag, den 1. November, Flyttedag paa Bornholm; samlg. (Sk.) *hællo-gæstis* (Bh. Actst., p. 30) og helligenæ *mosse*, Marie *mosse* (sst. p. 39).

Hængelträ, n., Træ til at hænge Noget op paa, især slagtede Kreature; it. fig. ørkeslös, doven Person; Dsk. et *Hængetræ*, sjeldent i første, ofte i sidste Bemærk.

Häんな, adv., henne; figurlig Talemaade: ad *ble häんな*, at blive borte, ø: tabe Veiret, f. E. hajn *ble rent häんな* i 'ed (som ved stærk Hoste).

Hänuertoi, n., Stadsseletøi, Læderseletøi.

Hännuer-u-ut, adj., behændig, kunstig, nem og duelig til alskens Haandgjerning; Jemtl. *hännug*, Medelp. *händug*, Nsk. *hendug*, Dsk. (sjeld.), Sv. *händig*.

Härbärrahused, s. *Hused*.

Härder-d-t, adj., hærdet, haardfør (Gudh.): hajn e *härdar* == «hår(d) te å tölla»; Nsk. *hært*. Noget tilsvarende Verbum bruger Bh. ei.

Häruer-u-ut, adj., spættet, om Kvæg: ejn *häruer* kjyr; en

häru ko; til at betegne den overvejende Farve bruges de sammensatte Adjektiver: *gråhäruer*, *hvid-*, *rö-*, *svårthäruer*.

Häskje, n., et Ord, som allerede paa Skougaards Tid (1804) var «hartad ubrugeligt» (s. B. B. p. 387), anføres af ham med Bemærkelsen: «et Par, Mand og Kone» (= Sk. efter Molb. D. L. p. 238). Efter en endnu levende omtr. 80aarig Gudhjemmeboes Udsagn bemærkede ett *häskje* forhen to Familier paa een og samme Gaard («to law gjæfta folk på ejn går»), og en saadan Gaard, som der var to Familier om, benævnedes: «ejn *häskjegård*». Imidlertid kunde den sidste Forklaring af *häskje* muligen beroe paa en Misforstaelse enten hos Referenten selv alene, eller hos hans ældre Samtidige, medens paa den anden Side den Skougaardske heller ikke synes at være ganske tilfredsstillende. Ved at sammenholde begge, vil man maaskee komme til det Resultat, at Ordet vel har bemærket: Familie, Mand og Kone o. s. v. (jfr. A. S. *hivisce*, Gl. Fris. *hiske*, Nsk. *Hyskje* f. fl., s. Molb. p. 238), men har kun været brugt, naar Talen var om en særskilt Familie, som boede ved Siden af et andet Huushold i samme Gaard, og saaledes vil det bornholmske Ord i det Hele nærmest slutte sig til Brugen af *Hedske*, *Hedske* i ældre danske Skr.; Sønderj. *Hidske*, *Hiske*; tildeels og Nørrej. Mors. *Hæske*. Om Ordets øvrige Slægtskab s. Molb. D. L. ovenn. St.

Häskjegår, m., s. *Häskje*.

Hästahoa, m., s. *Ho*.

Hästamei (Gudh.), m., it. *hästameia* (Boigd.), Hestens Avledele; jfr. *mei*.

Hästöj, n., Hest af Hankjønnet; jfr. *horsøj*.

Häwla (*ar-ada-ad*), v. tr., høvle (Nsk. nogl. St. *hevla*); fig. ad *häwla* ejn ouer, stedse skjende paa Een (Gudh.).

Höda (*er-te-t*), v. n., true, navnlig med Prygl, ikke ved Ord, men ved Gebærder: hajn *höte* ad mei; ståni mānn å *höden!* ni *höten* ad 'na; ogsaa ad *höda* mod ejn; *höda* ad sjöna, gjøre truende Gebærder (med Fingeren) mod de oprørte Bølger, en overtroisk Skik til Søes, hvorved man mener at afværgse Søstyrning; Sk. *höda*; Dsk. (foræld.; almild. f. Ex. i Kæmpев.) *høde*; Sv. *höta*; Nsk. *hytta*, *hota* (Isl. *hóta*, true, Færø. *hóta*). — Deraf *hödan*, f., Truen (ved Gebærder).

Höddra (*ar-ada-ad*), v. n., dirre, skjælve af Kulde; Sk. *hödra*, *hådra*, Smål. *huttra*, Jsk. *huddre*, Fyen. *hurre* (Isl. *nötra*).

Högga (*ar-ada-ad*), v. n., bruges ikke ligefrem om at sidde

eller sætte sig paa Hug, hvilket hedder: *ad sidda, sätta sei på högg* (*högg*, Hug == A. S. *hōh*, Knæhase, «poples»?), men om at synke ned eller bevæge sig i en saadan Stilling: «horrijn svore å själada så fäslit, ad hajn *höggada i hasana*» (pleonastisk), Drengen svor og bandede saa grueligt, at han sank i Knærne (Skg.); ad *högga* opp å ner siges Børn, naar de siddende paa Hug gynge sig op og ned eller hoppe fremad i den Stilling. Isl. *húka*, sidde paa Hug, Sv. *huka*, Nsk. d. s., it. *hukje*, *hykje*, Dsk. (foræld.) *huge*, N. S. *hukan*, Tsk. *hocken*. I ældre Dsk. ogsaa uegl. at gaae med krummet Ryg og forover ludende Hoved (it. Loll., Vends., Molb. D. L. p. 221); i andre uegentlige Bemærkelser Smål. *hyka* (s. Almqv.), Nørrej., Sønderj., Angel. *hoke* *hekke*; *hykke*, Fris. *hükke* (s. Molb. p. 231, 241).

Högse, adj., ivrig, begjærlig; hurtig (Gudh. o. fl.); forudsætter en Form *högg* = Isl. *hugr*, Nsk. (og Sv.) *hug*, Hu; jfr. *houes*, *house*.

Hökjiva, f., Høtyv (Redskab); jfr. *Kjiva*.

Höl, m., Benævnelse paa et dybt Sted i Aaer eller Bække, hvori der altid staaer Vand (Sk. *höl*, m.; Nsk. d. s., it. *Hyl*, m.; Nørrej., Sønderj., Angel. et *Holl* eller *Hyll*; jfr. Isl. *hylr*, m., Dyb, Svælg). Deraf Stednavne som *Stavehöl*, *Stortehöljlyn* f. fl. Ligeledes om en større eller mindre Fordybning, Hul i Strandklipperne, hvori Vandet samler sig (jfr. Skg. p. 387), = Gudh. *damm* (s. s.).

Höla og **hölla** (*er-te-ti*), v. n., med adv. *ner*, øse ned, skylregne (af *höl* ovfr.): reined *höler* (*höller*) ner; ded *höler* ner me rein; Nsk. *hylja*, d. s. (Ag. St.; andre St. om en Elv: danne Kjær, Pytter ved Oversvømmelse; af *Hyl*).

Hölleka, f., et hvidt Linnedklæde om Kvindfolks og Børns Hoved, sammensyet under Hagen ogaabent bag til. Dette Hovedtei er nu sjeldnere, men bruges sine Steder til Børn; i Sv. og Sv. D. D. *hilka*, *hylka*, *höllika* f. fl.; Dsk. eller Dsk. D. D. *Höllike*, *Hyllike*, *Hylleke*; Nsk. *Hylk*, *Hylik*, *Hollik*; Holl. *hulletjen*.

Hölma (*ar-ada-ad*), v. n., helme, holde op, ophøre, bruges deels om Regn: «nu *hölmars* 'ed på timajn, forr de' klarar i norr»; deels om Smerter: de' *hölmars* lid i tännarna; ogsaa tännarna *hölma* lid nu (ophøre at gjøre ondt).

Hölma (*ar-ada-ad*), v. n., forb. med *på* (absol.), pidske paa

med Regnskyl (beslægt. med v. *höla*): koss, hvor de' *hölmada* på me rein iåns! Fig. baske, pryggle, slaae løs paa Een.

Höんな, f., Høne, ligesom i Dsk. 1) Artsnavn; pl. *höns*, n. 2) Hunnen, mods. *hana*; pl. *hönner*. Spor af en Singularisform *höns* haves i Karesseudtrykket: mitt *höns*! (ogsaa mitt *hönsaben*! *hönsalamm!*); Gl. Dsk. et *Hens* i egl. Forst. (Henr. Harpestr.).

Höns, n., s. *Höんな*.

Hönsa (*ar-ada-ad*), v. tr., plukke Een, tage fra Een Alt, hvad han har, f. Ex. Æbler, Nødder og lign. Gjenstande; ogsaa om Kreditorer: tage Eens Eiendom for Gjeld (Gudh.).

Hönsahana, m., Benævnelse paa den almindelige Hane, Gaardhanen, i Mods. til *kálkonshana*, kalkunsk Hane.

Hönnu, n., Honning; Gl. Dsk. *Hunugh*, n. (s. Glossar. t. H. Harpestr.).

Hörē (*r-dde-tt*), v. tr., lave en Høvogn til, naar man skal kjøre Hø: ad *hörē* ejn vaun; ejn *höredder* vaun, en Vogn med sit hele Tilbehør til at age Hø ind paa.

Höstadrönt, m., et mindre Høstgilde.

Höstbrynan, f., s. *Bryna*.

Hösträjuga, f., s. *Sträjnga*.

I.

I og **ni**, pron. pers., s. **Du**.

Ibag, præp., s. **Bag**.

Iblann, 1) præp., iblandt: blänna *iblann*, blande imellem; Sv. *ibland*; 2) adv., undertiden; Sv. *ibland*; Dsk. (sjeld.; d. T.) *iblandt*; Nsk. d. s., it. *ibland*.

Idi (sidste St. beton.), præp., i, om Stedet (ved Siden bruges præp. *i* og udelukkende om Tid, Tilstand o. s. v.); ogsaa bruges det adverbialt saavel enkelt som sammensat: ded e häjllut å sidda *idi* ejn lännestol (däjn lännestolijn e så häjlluer ad sidda *idi*); du ska 'nte ösa så meied vann *idi* kjitan (nu ska ja te å ösa *idi*); hajn gjijkkj ijnn *idi* stouan, ud *idi* vanned; har du inte nad ad läjggja 'd *idi*; hajn har ijnged å lijggja *idi*; ja röj *idi* läje te najlajn; uegl. du ska 'nte blanna dei *idi* 'ed (ded ska du inte blanna d. *idi*). Især bruges det hyppigt i Bindelser som: *bag idi*, *forr idi*, *ner*, *opp idi* (jfr. *bag*, *forr* o. s. v.) og i de sammensatte Adverbier: *bagidi*, *forridi*, *ijnnidi*,

neridi, oppidi (s. ss.), ligesom og *däridi, häridi* f. fl. Det danner imidlertid aldrig første Led i en Sammensætning.

Idå (sidste St. beton.), præp., ud af, indenfra ud (om Noget, som er i Noget): du må 'nte släppa foulijn *idå* burijn! ska ja ösa mer *idå* baljan; vanned serlar ud *idå* bakkajn (pleonast.); marnan gjijkkj *idå* darn; ogsaa adverbialt: marnan g. *idå*; de' lövver *idå*; lögga *idå* f. fl.

Idålögg, n., hvad der opluges ø: Ukrud: ded e männ *idå-lögg* (Gudh.); Jsk. *Lung*, et; Sk. *luk, låg*, en. Jfr. *udlögg*.

Ifal, s. *Fal*.

Ifoli, s. *Foll*.

Iggel, iggil, isigglel, m., Iistap, frossent Vanddryp: *iggla, isigglia* på klärna, ujnne tagfästan; om frossent Tagdryp ogsaa *husigglel, tagisigglel*. Engl. *icicle* (A. S. *gicel*); Sønderj. *Egel, Egle* (Gl. Dsk. *Huusegel*); Nsk. *Jukel, Jukul, Jekul, Isjukel*; Fris. *jägel, jökel*; Dithmars. *Ysjäkel* (Richey p. 413); Brem. *Hekel, Ishekkel* (Br. Wb. II, 615, 704); Holst. *Oekel, Isoekel* (Eid.; Schütze III, p. 160).

Ignæ, ingna, ina, it. (Gudh.) *ivna* (*ar-ada-ad*), v. n., frygte, være bange for (at Noget skal skee): ja *ignar* forr 'ed; ja *ignada* (*ivnada*) nokk forr, ad de' skujlle sje soddan; hajn ivnar forr å fajla ner; Sk. *igna, ina*, blive ræd, frygte nogen Fare, gyse ("ina ve å gau i vanned"); jfr. Nsk. *egnast, eygnast*, blive forfædet; *Ogne, Ogle*, Frygt, Rædsel, Isl. *ógn*, Gl. Sv. *ogn*, A. S. *óga*, d. s.; Moesog. *ógan*, være ræd. Samlg. Formerne: *iva, ivna*.

Ihvikked (ø: *hvikked* sammens. med den almindeliggjørende Partikel *i*), pron. indef., ihvad: *ihvikked som e* (Gudh. o. fl.), ihvad det end er, i ethvert Tilfælde (Sjæll., Falst. *ihvilket som el. ihvilket som er*); *ihvikked som ett* (Vestl.), eet og det samme, ligemeget, i hvordan det end forholder sig.

Ikkje, ikje (Nsk. *ikkje, ikje*), Nægtelsespartikel: ikke; hedder ogsaa: *inte* (Nsk. *inkje, inte*; Dsk. d. T., Sv. *inte*); de bruges saa temmelig i Fleng, dog bruges gjerne *inte*, hvor der lægges mere Vægt paa Nægtelsen (ved Forbud, ved Udtryk af Forbau-selse f. fl.), hvilket ogsaa og, som det synes, i endnu større Udstrækning gjælder om det norske *inkje*; efter en Vocal forkortes de ofte til *kje* (= Nsk.) og *'nte*; det sidste stundom mellem 2 Vocaler til *'nt* (ligesom i Nsk. *'kj*): e 'd *ijkke* sånt(!), hva' ja seier? men: e 'd *inte*(!) sant, h. j. s.! hon e så gromm,

så 'kje Fanijn vijlle ha 'na; har du *inte* (Forbauselse) vad där forra! kny 'ed *inte*! du må 'nte slå 'na! «ta 'na 'nt' idå 'jn» (Skg.), tag den (f. Ex. Rosen) ikke ud af den (f. Ex. Hatten, hvori den er stukket)! I Udtryk som: *ijkke ejn* gång; *ijkke* sant? äntan hajn så vill, äjlle *ijkke*, vil man neppe bruge *inte* i Stedet. Den i Dsk., Isl., Nsk., Sv. af Nægtelsesordet forekommende Form *ei* er aldeles fremmed for Bornholmsken.

Ijll, m., Ild: *stikka*, *sätta*, *tänna ijll på* bruges fig. for Spæg om dem, som lade deres Vand paa en Væg, Port, Plankeværk o. s. v.: *stikk inte ijll på hused!* ligesaa i Holst. *ansteeken*: *steek he de Plank* (dat *Huus*, de *Muur*) *nig an!* (Schütze I, 40).

Ijlla, adv., ilde (Isl., Sv. *illa*, Nsk. d. s., it. *ille*): ad ble *ijlla* ver == Dsk. d. T. blive *ilde* ved ɔ: ilde tilmode, ubehagelig stemt ved (Sv. *blifva illa* vid; Nsk. verte *ille* el. *ilt ve'*); ha *ijlla* tid == ha *ijlla lid* t.: ja har så *ijlla* (*ijlla lid*) tid, — saa saare knap Tid; hon e så *ijlla* (slemt, overmaade) gromm, gnaddru o. s. v.; *ijkke* just så *ijlla* meied, ikke just saa overvættes meget (jfr. Uppl. *illa*, «valde», Ihre p. 80).

Ijlla (*ar-ada-ad*), v. n., forb. med *opp*, blusse op; gnistre (Gudh.): ded *ijllar* opp; koss, hvor dæjn morjan *ijllada* opp, då ja røre i 'na!

Ijllara, m., Ildsted; hedder og *fyrsta* (s. s.); jfr. Jsk. *Ilders* (*Ilderset*), d. s., it. Kjøkken.

Ijllasē (*r-så-sett*), v. tr., om en egen Art formeent Trolddom, nemlig at forgjøre, tilføie Skade ved sit Blik, Øiekast: ad *ijllase* ejn; deraf part. *ijllasedder* o. s. v., forgjort, forhexet ved formeentlig onde Øine.

Ijlmorja, f., Emmer, s. *Morja*.

Ijllurijn-uren-ured, adj., som seer ilde, ond ud, ondskabsfuld: di to karana e så *ijllurna*; deraf adverbialt *ijllured*, f. Ex. grina *ijllured*, grine ondskabsfuldt; samlg. Smål. *illavuren*, ildeformet (tröjan är *illavuren*); *illavured*, ubeleiligt (komma *illavured*); Nsk. (B. St.) *ille voren*, daarlig, ilde beskaffen; Jsk. *ildvorn*, kivagtig, hidsig f. m. (== Nsk. *illvoren*), it. (Moth) sygelig, svagelig.

Ijn, pron. pers., s. *Hajn*.

Iju, pron. indef., s. *Eju*.

Iju eller *ijnn*, conj. og adv., end, s. *Eju*.

Ijnger, n. pr., almindeligt Kvindenavn: Ingrid, Inger.

Ijngijn-en-ed, pron. indef., ingen, intet (i svenske Dialekter

inget, Almqv. p. 23); gen. *ijngens* (Subst.); pl. *ijngena* (Nsk. *inga f. fl.*; Sv. d. s.); gen. *ijngenes* (Subst.): *ijngijn* sta, intet Sted, ingensteds; *ijngena* pibla, ingen Piger; hajn gjorr *ijnged* = *ijngen* tijng. Det eneste Spor af en anden Form i Neutr. findes i Talemaaden: ad gjorra nogged forr *inte'* (Nsk. *fyre inkje*), gjøre N. for Intet, gratis. En egen Art af Sammensætning haves i Udtrykket: *ijngijn-ijnged*, aldeles intet.

Ijnn, adv., ind; Sk., Sjæll. *ing* (it. Bh. Actst. «*ing*», s. p. 81, Nr. 75, Actst. fra c. 1530); Nsk. *inn* (luk. *i*); Isl. *inn*; Sv. *in*. I Forbindelse og Sammensætning med andre Partikler: *ijnn ad*, ind ad (jfr. *ad*): gå *ijnn ad* loggan, portijn (ei *ijnn å*, saaledes som i Dsk. d. T. *ind af*); *ijnn-forr*, adv., indad (jfr. *forr*): ad gå *ijnnforr* på ben, gaae ind til Beens, däjn sian ska varra *ijnnforr*, vänta rättan *ijnnforr* (it. blot *ijnn*); *ijnn id*, ind i (jfr. *idi*), vel at adskille fra *ijnnidi* (s. *Ijnnna*); *ijnn omm* i Forbind. *ijnn omm* darn, indenfor Døren, ind i Huset (Nsk. *inn um* Dyr'a; jfr. Isl. *inn um* dyrnar, ind ad Døren; s. *omm*): gakk *ijnn omm* darn te Hånsa, gaa ind og besøg Hans med Familie! ogsaa blot *ijnn-omm*, adv.: se *ijnnomm*, når du går frambi! vittu inte trena *ijnnomm* i stouan? *ijnn-ätte*, adv., ind mod Noget (om en Fremskriden, jfr. *ätte*), ad seila *ijnnätte* (ind mod Land); haju e gäjn *ijnnätte* ad böjn te (ind til Byen); Nsk. *inn-ette*. Tonen hviler i disse Tilfælde paa *ijnn*.

Ijnnna, adv., inde; Sk., Sjæll. *inge*, Nsk., Sv. *inne*, Isl. *inni* (en bornholmsk Form *ijgne* findes i et eneste Udtryk, nemlig: öggan *ijgne* va, s. *Ögga*): *ijnnna omm* darn, inden for Døren, inde hos: ja va *ijnnna omm* darn å besøjte hos Jensa (Jens med Familie); ogsaa blot *ijnnna-omm* eller sammentr. *ijnnomm*, adv.: ja va *ijnnna-omm* iåns te snikkarens (hos Snedkerens); *ijnnna omkräjng* el. *omkrijng* (s. s.), inde, inde i Huset: ha vi moer *ijnnna omkräjng* (Gudh.); *ijnnidi* (o: *ijnnna-idi*), adv., indeni, indvendig; äbbled e rödded *ijnnidi*; Nsk. *inn-i* (i St. f. *inne-i*). Jfr. *ijnn*.

Ijnnadör-dö-dött, adj., egl. død inde i Huset, hjemme, mods. *udadör* (s. s.), bruges kun i Forbind.: ad lijgga *ijnnadör* o.s.v., at ligge Liig: hajn lijggjer *ijnnadör*.

Ijnnan, adv., inden; Isl., Sv. *innan*. Det bruges kun i nogle faa Forbindelser og Sammensætninger, f. Ex. *ijnnan å udan*; *ijnnan forr*; *ijnnan omm*; — *forijnnan*, adv., forinden (hajn komm *forijnnan*).

Ijnnanrujjnna, f., Føder, Dræt i Klædemon; egl. den indvendige Omkreds, Omgivelse (af *rujnner*, rund); mods. *udanrujjnna* (s. s.); Sjæll. *Indenren*, mods. *Udenren* (Præstø Amt, s. Dyrlund Till. t. «Almueskolen» Nr. 18, Sp. 21).

Ijnnaskräjukter-skräjukt, adj. 2 E., indskrænket, borneret.

Ijnaföjng, m., en Indfødt (Gudh.); Sv. *inföding*; Dsk. (foræld.) *Indföding*; hedder ellers ogsaa *hjemmaföjng* (s. s.) eller udtrykkes ved adj. *ijnnfödder-dd-tt*, indfødt.

Ijnnidi, adv., s. *Ijnnna*.

Ijnnsjärpa (*er-te-t*, it. p. Bøgd. *ada-ad*), indskærpe, bruges i Gudh. o. fl. som v. ref. i Talemaaderne: *ijnnsjärpa sei* forr en tijng el. forr ad gjorra nogged, d. e. undsee sig for en Ting, ei ville gjøre Noget (egl. indskærpe sig at afholde sig fra).

Ijnsjöger-sjög-t, adj., som har Mayepine og Diarrhee: ad varra *ijnsjöger*.

Ijåns, s. *Ån*.

Ikall, s. *Kall*.

Ilaw, s. *Law*.

Ilisker (for: *ijllsker*) -illsk-illst, adj., hidsig, bister; Loll. *ildsker*; Jsk. (Ribe St., Moth), Møen. *ildsk*; Sv. *ilsk* it. (sjeldnere) *ilsken* (hvilken Form og skal bruges i Bornholmsk); jfr. Nsk. *ilskast*, vredes, blive hidsig (Møen.: *ildske*), *Ilska*, Hidsighed, Forbistrelse (ogsaa Sv.); Isl. *illska*, Ondskab.

Häll (sidste St. beton.) eller **ilänn** (ved Ombytning af liqvida), adv., alligevel, men bruges kun i Forbindelse med *nokk* (som det altid staaer bag efter) og bemærker: nok foruden, uden det (nok, om end Noget gaaer fra eller ej kommer til); ellers udtrykkes Begrebet: «alligevel, dog» ved adv. *liväl* (Gudh. o. fl.), *liväl* (Bøgd.) it. (med ombyt. liqvid.) *livän*: ad mösta tusen daler gjorr hannem ijngijn ska: hajn har *nokk iläll* (om de end gaae fra), men: ad vijnna tusen daler gjorr hannem ijngen glä: hajn får *liväl* inte *nokk* (om de end komme til); komm däjn sokkerbiddajn (det Stykke Sukker) idí me! — nei takk, ded e sött *nokk iläll* (om det end ikke kommer i), men: komm du inte ded andra sokkered idí me? — jo, männ ded ble *livän* inte sött *nokk*. Begge Adverbier ere forøvrigt af samme Oprindelse; samlg. Nsk. *likeväl*, *liväl*, *lel* (aab. e) el. *lell*, alligevel; Sv. *likvälv*; Vestg., Verml., Helsingl. *lell*; Sjæll. *elyel*; Jsk. *ilival*; f. fl.

Im (l. i), m., Damp, navnlig som stiger op af kogende

Vand, = Sk.; i samme eller beslægt. Bemærkelse: Nsk. *Eim*, *Im*, m., Dsk. (sjeld.) *Eem*, Angel. *Iem*, Sjæll. *Jæem*; Vestg. *inn*, *emm*; Gottl. *ajm*; Sv. *imma*, f. og (= Ångerml., Jemtl.) *imme*, m.

Ima (*ar-ada-ad*), v. n. 1) give «*im*» fra sig, dampe: vanned *imar*; Sv. *imma*; Dsk. (sjeld.) *eme*; Nsk. *eima* (dampe, lugte af noget hedd eller brændt; it. *ima*, sjeld.); Gottl. *ajmä*; jfr. Sønderj. *ime*, ryge, begynde at brænde (Outzen). 2) *ima samman*, trække sammen, navnlig med Tordenskyer: ded *imar s.* (jfr. *tordenimminerijng*); i lign. Bemærk. Falst. *ime*: det *imer* i Veiret, i Luften (naar det trækker op med graae Skyer).

Imod (*mod*), præp., imod, mod, bruges desuden ganske almindeligt i Bemærkelserne: a) i Møde: gakk *imod* mei, når ja kommer omm igjænn, gaa mig i Møde, naar jeg kommer tilbage; hon ska komma *imod ijn* (møde ham), når hajn går oppåtte ad favouten te; Dsk. (foræld.) *imod*, sat bag efter Objectet; Isl. *á móti* (*mót*, Møde; Nsk. *Mot*). b) i Forbind. med *lie*: lige over for: hajn boer lie *imod* Jens Lars; hused liiggjer lie där *imod*; Sv. *midt emot*.

Inte, s., *Ikkje*.

Inu, s. *Ejn* (end).

Isflanka, f., et stort Stykke (Strækning) lis, som driver om paa Havet, omdrivende Iisflage (Gudh.); et løsrevet Stykke lis i Almind. hedder *isstyjkke*; jfr. Sv. *flank*, f., stort Stykke, «portio grandior, segmentum» (Ihre Glossar.; Sahlstedt Sv. O.); Vestg. *flangk*, Stykke (Söderml. *flanka*, skære store Stykker, thre D. L. p. 45; Jemtl. *flankja*, sønderlemme, Almqv.).

Isiggel, m., s. *Iggel*.

Iskåna, f., en lisbane (Gudh.); Sv. d. T. *kana*. Jfr. v. *kana*. Hedder ellers *iskrana* (s. s.).

Iskra, m., s. *Kra*.

Iskrana, *isskrana*, *isgrana*, *skrana*, f., lisbane, Glidebane (Vestl. o. fl.); jfr. *iskana* og *krana*.

Ista, s. *Sta*.

Ister, n. 1) Ister, Flomme, navnlig i Sviin; Sv. *ister*; Nsk. *Istra* (Isl. *istra*). 2) Melk i Torsk (Kjøbenhavnsk: Flomme i T.); Nsk. *Isel*. Jfr. *milka*.

Iva, n., Øie; Sk., Blek. d. s. (Sk. ogsaa: *öva*, *ua*, *ya*); Færø. *ea*; Jsk. (en) *Yv*; Angel. *Yh*; Gl. Dsk. *Øghæ*, *Øwæ*; Sv. *öga* (it. Olddsk.); Nsk., Isl. *auga*. I Pluralis hedder det *iven*, Øine

(foræld. *Oien*); ogsaa i Almind. i den best. Form, i Stedet for *ivenen*, hvilken Form kun bruges i Gudh. (= Sk. *yenen*; samlg. ældr. Dsk. *oghæn*, *oghænæn*, Sv. *ögon ögonen*). I Sammensætning bruges *ivna-*; sjeldent *iva-*. Af *iva* dannes Adjektiver, som *enivader*, *blå-*, *brunivader*, *oppivader*, *själ-*, *sjävwivader* (s. ss.) f. fl.

Ivna (*ar-ada-ad*), v. tr., øine: ded e så lant borta, ad ja kajn inte *ivna* 'd (Gudh.); Nsk. *eygna*, *ygna*; Sv. *ögna*.

Ivna, v. n., s. *Ignā*.

Ivnablikk, *ivablikk*, n., Øieblik (om Tid; ældr. Gudh. f. fl.); Sv. *ögon-* og *ögnableck*, Nsk. *Augneblik*.

Ivnablynjkj, *ivablyjkj*, m. og n., et hastigt Øiekast; jfr. *blynjkj*; Nsk. *Augneblink*, Øieblik.

Ivnabryn og (p. Bøigd.) *ivnabryna*, f., et Øienbryn; Isl. *augna-brún*, f., Nsk. *Augne-brun*, f., Vestg. *ögnebrun*.

Ivnabrå, f., Haarene paa Øienlaaget, eller begge Dele til sammen (Gudh. f. fl.); Isl. *brá*, f., Øienlaag, Øienhaar; Dsk. (foræld.) en *Braa*; Sk. *brå*, n.; jfr. Sønderj. *Braa*, fig. Tag-skjæg (*Tagbraa*). Ordet skal forhen enkelte Steder paa Bornholm ogsaa være brugt om Øienbryn == Moesog. *brahv* (s. Strömb. § 92, p. 95).

Ivnaglugg, m., s. *Glugg*.

Ivnahår, n., Øienhaar (især om et enkelt Haar: *ett ivnahår*); Isl. *augna-hár*; Nsk. *Augnehaar*.

Ivnakrog (å), m., Øiekrig (Øienkrog); Isl. *augna-krókr*; hedder ellers almindeligere *ivnanæste* (s. s.).

Ivnalogg, n., Øienlaag; Isl. *augna-lok*; Nsk. *Augnelok*; Sv. *ögonlock*.

Ivnamede, *ivnamed*, n., Øiemed (Gudh.); jfr. *mede*.

Ivnanæste, n., Øiekrig (jfr. *näste*); Sv. *ögonnäste*.

Ivnasten eller (sjeld.) *wasten*, m., Øiesteen; Nsk. *Augnestein*; Isl. *auga-steinn*; Sv. *ögon-* og *ögnavsten*.

Ijåns el. *ijåns*, s. *Ån*.

lönn, s. *Önn*.

J.

Ja, pron. 1. pers., jeg (Sk., Sv. d. T. *ja*; Sv. *jag*; Oldsv., Old-dsk. *jak*); acc. og dat. *mei* (*maj*), mig; pl. *vi* (*vij*); acc. og dat. *voss* (= Sk., Dsk. d. T. f. fl.), os; gen. *våres* (sjeld.), *våresa* (Bøigd.),

men almindeligst *våra* (pron. poss.). Gjentagelse af *ja* finder hyppig Sted, ligesom ved de andre Pronominer (jfr. du, hajn): *ja* va männ ejn bälli däjn gång, *ja*; ded gjorr *ja* 'nte, *ja*.

Jagaua (-*gäwa*), f., Fæstensgave til en Kjæreste.

Jakka, f., Jakke (Sv. *jacka*), fig.: ad sätta sin *jakka*, s. *Sätta*.

Jann i Kortspil, navnlig Styrvolt: [ad ble *jann*,] ingen Stik faae, fig. blive skuffet i sit Haab, gaae Glip af.

Jar
Jara { s. *Gj-*.
Jare

Järn, n. 1) Jern; Isl. *járn*; Nsk. *Jarn*. 2) fig. et halsstarrigt Menneske («där e hårt som jarn»): sikkenett *jarn!* (Gudh.).

Jarngringa, f., s. *Gringa*.

Jarkjiva, f., s. *Kjiva*.

Jarnsko, m., Jernbeslag under Sko- eller Støvlehæl (Vestl. især) = *sinka* (s. s.). Deraf *jarnskoder* o. s. v., adj., forsynet med Jernhæl: *jarnskoda* stäwla; ogsaa: hajn e *jarnskoder*.

Jarnäbble, n., et Slags store, haarde, sildig modnende Æbler; men derimod bruges Benævnelsen *stenpära* om et lign. Sl. Pærer, Steenpære (Sv. *stenpåron*).

Jarnäj (l. ä), f., Steeneg, *quercus sessiliflora* («som højler läwen om vijnterijn»); Sv. *stenek*.

Jarted, s. *Gjarted*.

Jaula (*ar-ada-ad*), eller *jawla*, v. tr. (freqvent. af *jäwa*, jage), idelig jage Een til Noget, afsted, frem og tilbage, overile E. (sjeld., Vestl.): hajn *jaular* 'ejn så fäslian, s'ad —.

Jauna, **jawna** (*ar-ada-ad*), v. tr., jævne (en Overflade): *jauna* jörn; Angel. *javne*; Nsk. *jamna*; Isl. *jafna* (glatte).

Jaunner (*jawner*) -**jaunt**-t (Isl. *jafn*; Angel., Sjæll. *javn*; Nsk. d. s. it. *jamn*), adj. 1) jævn, slet, flad: *jaun* mark. 2) ligedan overalt, lige fordeelt: *jaun* rein.

Jaunt å (ø: ad) el. *jauntå*, adv., jævnlig: hajn kommer *jaunt å* (Gudh.). Samlg. m. Hensyn t. Formen Dsk. *hartad*.

Jaöl (l. ö), n., Jaords-Gilde, Forlovelses-Gilde; Sk. d. s.; Sønderj. *Jatteröl*, *Jagilde*.

Jeita, **jahta** (*ar-ada-ad*), v. n., jage frem og tilbage, fare om (= *veita omm*); Sv. *jägta* (it. Sk.) og *jagta*; Nordsj. *jægte*; N. S. *jachtern*; jfr. Jsk. *jeitre*, streife, drive omkring.

Jemsker s. *Hjemsker*.

Jens (udt. *Jins*), n. pr., Jens; gen. *Jensa*; Sv. *Jöns*.

Jor, f., en Gjord; Nsk. d. s.; Sk. *jor*, et Tøndebaand.

Det udtales og bøies ganske som *jör*, f., Jord.

Jorbompara, m., en tung Traver (om en Hest); jfr. *bompa*.

Jordrömm (Gudh.), **jordrönn**, m., et Slags Frø («där liiggjer å stönner i dammanna»), uidentvivl den samme, som ogsaa hedder *rödrömm* (jfr. Skg. p. 70, 401) og *rördromm* (Sydl.; jfr. De Thurah p. 11), Klokkefrø, Peder Oxes F., rana bombinatuca.

Jormorrit (for: *-morkjt*), adj., mørkt ved el. paa Jorden, medens det iøvrigt forholdsvis er endnu ret lyst eller klart i Luft'en.

Jung, m. == *brojnnjung* (s. s.).

Justement el. (Gudh.) *jöstement*, adv., just, netop; Dsk. d. T. *justement*; Vestg. *juståment*.

Jyl, f., Juul: i *jýln*, i Julen.

Jylahalm, m., Julehalm, Betegnelse for et eget Slags Jule-gilde. For et halvt Aarhundrede tilbage var det nemlig almindelig Skik, Juleaften at bedække en Deel af Gulvet i Dagligstuen med Halm til et Leie for hele Gaardens Folk: Huusbonde, Mad-moder, Sønner, Døtre, Piger, Karle, stundom og Besøgende fra andre Gaarde, og man tilbragte her Nætterne i selskabelig Eendrægtighed. Et saadant Leie hed *söskjenasäjng* eller (efter Panum B. B. Tiil. p. 44) *söstersäjng*. Bordet stod hele Dagen opdækket med Stege, som stegtes paa eengang i Bagerovnen til hele Julen, og, alt som man havde Lyst, spiste, drak, talte eller sov man. Denne Festlighed, som ogsaa brugtes i Kjøbstederne, varede ofte fra Juleaften til Helligtrekongersdag, der endte Julen (jfr. forvr. Panum s. st.).

Jylaläwa eller blot **läwa**, m., Julebrød, et Slags aflangt Brød, bredere i Midten end ved Enderne, mod hvilke det var noget indknebet. Til Prydelse satte man ofte Mærker deri med Nøgler og Kamme. Disse Brød vare bestemte for Mand-folkene: Manden fik saaledes sin «*läwa*» og Drengene deres. Af samme Deig, men anderledes dannede, vare de Brød, som Koner og Piger fik, de saakaldte *krusekager*. En *krusekaga* havde Façon omtrent som «en Høstak»; den var kruset opad mod Toppen og prydet forvr. med lignende Figurer, som Mandfolkenes *läwa*. Udenfor hin specielle Bemærkelse har *läwa* i Mands Minde ei været brugt. Ordet, som oprindelig

betyder et *Brød*, findes og særlig brugt om Julebrød i Vestg., hvor det hedder *lev* el. *juhlalev* (Hof; jfr. Vestglag. *lever*, «en Brødkage», Petersen D. N. S. II, 233); Smål. *lef*; Angel. *Lief* («tidligere Navn paa de smaa Brød, som bagtes til Juul til at give Fattigfolk» Hagerup). Ihre (D. L. p. 106), der imidlertid anfører Østg. og Vestg. *lef* ligefrem == Brød, har derom følgende Riim:

Adam och Eva
Baka stora *lefva*;
När Adam var död,
Bakar Eva mindre bröd.

Samlg. de forskjellige Former af Ordet ellers, navnlig Gl. Dsk. *Lev*, *Leve* (nordvestl. Sjæll. *Lov*; Nordsj. *Hvedelev*; Sønderj. *Hveddele*); A. S. *hláf* (Engl. *loaf*); Nsk. *Leiv*; Isl. *hleifr*; Tsk. (Overtydskl.) *Laib*; Moesog. *hlaibs* el. *hlaifs* (Strømb. p. 7).

Jylkatt, m., Pindsviin == Sv. *igelkott* (sammens. af *igel* == Isl. *ígull*, Tsk. *Igel*, Pindsviin, og *kott*, Kogle, Grankogle, brugt fig.). Med Hens. til første Led: *jyl-* kan sammenlignes Nsk. *Julkjer* == *Igelkjer* (Isl. *ígulker*, Søpindsviin); sidste *L. katt* er blot en Lydforandring af *kott* (s. ovf.); at henføre det til *katt*, Kat, vilde være lige saa forkeert, som hvis man omvendt vilde henføre *katt* i Sammens. *lammakatt* (s. s.) til *kott*.

Jyr, n., et Yver; Sk. d. s.; Nsk. *Jur*; Sv. *jufver* (it. *jur*); Isl. *júgr*; N. S. *Jüdder* (Schütze II, 189).

Järr-järt, pron. poss., jer, jert; pl. *jära*, *järra*, *jorra*, jere (jfr. *du*).

Jökker, adj., s. *Ökkerr*.

Jönkel, s. *Gjönkel*.

Jörl (l. ö), n., Mudder, Larm: sikkenett *jörl!*

Jössa (*ar-ada-ad*), v. ref.: ad *jössa* sei, at pynte sig.

Jösser-jöss-t, adj., peen, pyntet == *grajner*: ett *jöst* kvijnfolk; jfr. Falst. *jösk* (l. ö), net (om en Pige, som har rask Gang og er net i Klæder).

K.

Kaffedriva, m. (e. O. Kaffedriver), Benævnelse paa en Snaps, der nydes kort efter, at man har drukket Kaffee.

Kaia, f., Allike (Sk. *alika*), *corvus monedula*; Sv. *kaja*, f.,

Nsk. *Kaie* (Hedm.); N. S. *Kiaeke*; Dsk. (sjeld.) *Kaa*; jfr. Dsk. (Moth) *kaie*, v. n., skrige, om Kaaens el. Allikens Røst; Engl. to *kaw*.

Kajla (*er-kallte-kallt*), v. a., kalde, nævne, give Navn; bruges meget ofte absol. om at give Een fornærmelige Navne, raabe efter E. med Ukvemsord: ja tryntorr' 'ijn, forr hajn *kallte* mei, jeg gav ham Næsestyvere, fordi han gav mig Øgenavne; Nsk. *kalla*, v. a. og n., d. s. Jfr. *ligna*.

Kajles (*es-kalltes-kallts*). 1) v. rec., give hinanden fornærmelige Navne; Nsk. *kallast*. 2) v. n., give Øgenavne: du må 'nte *kajles*!

Kajn tro og kajn tro 'ed (e. O. *kan troe, kan troe det*), adverbiet Udtryk: sikkerlig, naturligvis: hajn har nu vad där, *kajn tro*, forr å gjorra 'jn bånge, han har nu naturligvis været der, for at gjøre ham bange; Dal. og Verml. *kan tro* («scilicet» Ihre D. L. p. 86).

Kajysker-jysk-jyst (Gudh.) og *karrejysker* o. s. v. (Vestl.), adj., fornem, stolt, storagtig (= *hojysker*; s. s.): Mortijn e *kajysker*; ded e bled så *karrejyst*, ded fanenskaved! Maaskee af *kar* (s. s.); jfr. Vestg. *karjös*, som holder sig brav (Ihre D. L. p. 86).

Kajytta, f., en Kahyt; Holl., N. S. *Kajyte*; Sv. *kajuta*, f.

Kall, m., Kalv; *i kall*, drægtig med Kalv; koen e *i kall*; Sv. (og Sk.) *i kalf*; Falst. i Kalv.

Kalladajs, m., Kalvedands ø: en Ret af sammenløben, østet Raamelk; Sk. *kaladans*; Sv. *kalfdans*, m.; derimod Falst. (og Nsk.) *Kalvedands*, et Slags Gelee af spæde Kalves Kjød, som spises med Kryderier.

Kallagamma, f., s. *Gamma*.

Kallaknaddriug, m., liden, daarlig, i Væxt forknyttet Kalv (s. *Knaddrijng*).

Kammara, m., Kammer, afsides Værelse eller Aflukke: gakk ijnn i *kammarijñ*! (Gudh.; Bøigd.); Sv. *kammare*, m., d. s.; derimod Isl. og Nsk. *kamar*, m., Vandhus. Ellers bruges nu almindeligt *kammers*, n., om forskjellige Slags Aflukker el. Smaaværler, f. Ex. *peiekammers*, Pigeammer, f. fl. a., ligesom i dansk Almuesprog *Kammers* (s. Molb. D. D. L. p. 259); i Sk. *kammerset* (best. F.), specielt Spiiskammeret.

Kammaravrång, f., og (Bøigd.) *kammaravrånga* eller (ældre Gudh.) *bagvrånga*, f., Benævnelse paa et svært Stykke Tømmer, som gaaer indvendig tvers igjennem Fiskeregen ned til Bunden,

imellem Bagtoften og Agterstavnен, og hvorpaа Egens saakaldte Mesanmast staaer; af *kammara*, Aflukke, som dannes derved, og *vrång*, *vrånga*, s. O. s. Nsk. *Raang* (pl. *Reng'er*), f., Spant, Tværbaand el. Knæ i en Baad, de krumme Indholter, som ligge tvers over Kjølen; Gottl. *rang* (*ranger*); Isl. *röng*, f.; jfr. Engl. *ranges*, tvende store Stykker Tømmer, som løbe midt over Skibet.

Kammers, n., s. *Kammara*.

Kampersten (Gudh.) m., Kampsteen; Sk. *kampersten*.

Kana (*ar-ada-ad*), v. n., glide, skride paa Iis o. s. v., som Smaadrenge gjøre (Gudh.): *kana* ner å bakkajn, glide ned ad Bakken (jfr. *iskana*); Sk., Vestg., Östg., Smål., Verml. *kana*, v. n., d. s.

Kaneslä, m., Benævnelse paa Mederne under Kanen.

Känkla (*ar-ada-ad*), v. a., *kankla samman*, forvikle, bringe i Urede (om Traad, Reb, o. l.), d. s. s. *forkänkla* (nyere O.): «hajn har *kanklad* 'ed söddan *samman*, så 'kje Fanijn kajn hitta ria 'd (ria i 'ed)», han har saaledes forviklet det, at ikke Fanden kan finde Rede deri; fig. ad *kankla* ett pår folk *samman*, at ægtevie (copulere) et Par. Jfr. Sk. *kankla* eller *känkla*, v. n., foretage sig Noget, som ei forrettes med Hurtighed og Agtsomhed, nøle, sole (hvoraf *kanklare*, *kanklari*; s. Ihre p. 86 og Klingh.); Nordsj. *kankle*, v. n., *kankle med N.*, tage N. ofte i Hænder, famle ved (hvoraf fig. *Kankleri*, Narreri); Falst. *klanke* (ved Omsætning), v. n., *klanke med N.*, foretage sig Noget, som man ei kan finde ud af el. rigtig komme afsted med (jfr. Loll. *Klanke*, hvad som er vanskeligt at finde ud af; Loll., Falst. *Klanke*, en egen Art Lykke; Knude, som er kunstig eller vanskelig at opløse); Ångerml. *kanglä*, famle med Hænderne op efter Noget.

Känkla (*ar-ada-ad*), v. n., gaae, drive (Foragtsudtryk: hvor ska du *kankla* hänn? (Gudh.). Formodentlig et fra det foregaaende forskjelligt Ord og afledet af et Verbum = Sk. *kanka* el. *känka*, v. n., gaae, færdes («hår ska du *kanka* hänn»); Sv. og Sv. D. D. (Smål., Vestg., Verml. f. fl.) *känka*, *kanka*, som bruges om Gang, Færdsel og a. Bevægelser frem og tilbage, men tillige med Bibegrebet af Langsomhed, Skjødesløshed; jfr. Rydqvist I, 127 og Strømborg p. 79, som henføre dem til Gl. Høitydsk *kankan*, Moesog. *gangan*, Oldnord. *ganga*, gaae.

Känklepossa (å), m., Benævnelse paa Een, som bærer sig

bagvendt ad, bringer f. Ex. Noget i Urede, ogsaa gaaer og kaster Noget bort; Sk. *kanklepåse*, Nøler, Søler, Een, som ei bliver færdig.

Kapp, n., — Sv. *kap*, n., Fangst, Bytte, Kaperi; men bruges kun i Talemaaden: *läja kapp*, d. s. s. *läja kappara*, lege Kaper, en Drengeleg, hvori den, som indhentes og gribes, tiltales med den Formular: vittu kjäna däjn danska kongijn tröt te lanns å vanns? vil Du tjene den danske Konge o. s. v.

Kappa, f., Kappe, bruges især som Benævnelse paa et Slags kort Kaabe af Silke, foret og forsynet med en Krave af loddent Skind, der gaaer omkring Halsen. Den hører til Bornholmer-indernes nationale Dragt.

Kappemösljung, m., s. *Mösljung*.

Kapperöllika, f., et Slags sort Kyse eller Reisehue, som bruges meest af ældre Koner til at tage over det andet Hovedtøj. Den var forhen i almindelig Brug og var af sort Manchester med sort blomstret Knipling tilsyet foran, og gik ned om Halsen hen til Hagen. Nu bruges i Stedet for den gjerne en Hovedbedækning, som kaldes *resehoua* (Reisehue), af forskelligt Slags Tøj og Façon. Fyensk: *Kaperyllike*, Reiseslag = Nordsj. *Hylleke* (Junge p. 386).

Kär, m., Karl ø: Mand, voxent Mandfolk; dygtig, rask og kjæk Mandsperson (Nsk., Sk., Sv. d. T., Gottl. *kar*; Dsk. d. T., Dsk. D. D. og Gottl. *Käl*; Isl. *karl*; jfr. Isl., Nsk. *kall*, gammel Mand): ejn *stor kar*, en stor, voxen Mandsperson, men ogsaa (= Nsk. *Storkar*) Stormand, fornem Herre, eller spotvis om en stolt Person; jfr. fremdeles *sejljingskar*, *sjökar*. Hvor ret Begrebet af Størrelse, Kraft, Styrke, Dygtighed skal end yderligere fremhæves, bruges Sammensætninger som *dalakar* (s. s.), *karabassa* (s. *Bassa*), *karakar* (ø: Karles Karl = den Ypperste af Mænd), *krunakar* (s. *Kruna*). Derimod bruges aldrig *kar* saaledes som Dsk. *Karl* = Tjenestekarl, Tjener (s. *Dräjng*); ei heller bruges det nogensinde, som Falst. *Karl*, om en Gaardmand (jfr. Engl. *carl*, Bonde).

Kär-kärt, adj. 2 E., mandig, modig, ferm, rask, men sædv. i dadlende Forst. = kry, stolt, storagtig, hovmodig, overmodig; baade om Mand- og Kvindeskønnet: du ska 'nte varra så *kar* i snudan! hajn (hon) e så *kar*, forr hajn (hon) har fåd nya klär; ded männesked e så *kart*; di horrana e så *kara*. Ogsaa bruges *kärt* som adv.: ded va *kart* gjort, det var raskt gjort.

Ordet er forøvrigt intet andet end Substantivet *kar*, der fra først af oftere har været brugt i Stedet for et Adjectiv, og der ved efterhaanden har med Begrebet tillige antaget Formen af et Adjectiv; jfr. Sk. *kar*: i förstningen forhuá han se (var han ræd), men sen ble han *kar* (siden blev han Karl, Mand = mandig, modig). Samlg. m. H. t. Bemærkelsen Smål. *karlig*, adj., mandig, uforfærdet, stolt, fræk; *karlas*, v. d., tykkes sig at være Noget, være stolt, fræk.

Kåra, f., en Karde, Karte; Nsk., Vestg. *kara*; Jsk., Angel. *Kare* (*Kahr*); Sv. *karda*; Engl. *card*; N. S. *Kaarten*, pl.

Kåra (*ar-ada-ad*), v. a., karde, karte, med samme tilsvarende Former i de andre Sprogarter, som det foregaaende Substantiv.

Kara (*ar-ada-ad*), v. n., staae og klukke, om Hønsene, naar de om Morgenens ville have Vand og Korn (ældre Gudh.); jfr. Nsk. *karra*, snaddre, om Ryper.

Karabassa, m., s. *Kar* og *Bassa*.

Karadolk, m., en overmaade lille Karl, Spirrevip; s. *Dolk*.

Karagålu-galed, adj. (f. og n.), gal, lysten efter Mandfolk, giftesyg: däjn peian e så *karagalu*; ett *karagaled kvijnfolk*; Sv. *karlgalen*; Dsk. (Moth.) *karlekjær*, *karlesyg*.

Karakar, m., s. *Kar*.

Karamarkje, n., Karmærke o: Karv- eller Karvemærke, Bomærke, Mærke, som forhen brugtes paa Fiskerredskaber (f. Ex. kobb, lätte o. fl.) eller paa Bondens Agerdyrkningssredskaber f. M. Skougaard forklarer det ved Mærke, som Bønderne skære paa deres *Kar*, hvilken Forklaring kunde have Medhold i Formen (jfr. *karaklud*, *Karklud*); men paa Grund af Ordets almindelige Begreb synes det snarere at burde udledes af et Verbum = Sv. *karfva*, Dsk. *karve* (jfr. N. S. *Karre* = Kerbe, Einschnitt; Richey p. 110) og skulde altsaa egl. hedde *karemærke*, hvilken Form sandsynligens i Udtalen er bleven forvansket. S. Molb. D. O. *Karmærke* og *Karvmærke*.

Karm, m., Benævnelse paa en Vognkurv el. Kurvefading af en særegen Art, som nu er gaaet af Brug (s. d. følg. O.); stundom benævnedes ogsaa kort hele Vognen saaledes: där komma Röbona agenes i dorra *karma*.

Karmaavaun, m., en gammeldags Vogn, som brugtes endnu i de første Decennier af dette Aarhundrede, navnlig nordlands og vel især i Rosogn. Dens Fading, *karm* i egl. Forst. (s. s.),

var dannet af flettede Vidier. Bagstykket af Fadingen, hvilket kaldtes *speilijn*, var meget høit, og øverst over Fletningen var et bredt T værtræ (en *sje*), hvorpaa Mandens og Konens Navne vare malede, og tillige Aarstallet f. M. Sidesstykkerne vare alt-saa skjede, høie bagtil og lavere fortil; foran i Vognen var et Slags Kasse indrettet til at lægge Et og Andet i. Disse Vogne brugtes blot til Stads og ikkun af de fornemmere Bønder (samlg. *Sjevaun*). Jfr. Gottl. *karmvagn*, Postvogn (Ihre, D. L. p. 86); Dsk. (foræld.) *Karm*, lukket Vogn med Himmel over, Karreet; i samme Forst. vel ogsaa Jsk. (Salling) *Karm* (Molb. D. L. p. 10 under *Age*).

Karna, n. pr., f., Karen; Angl. *Karne*, Sjæll. *Kaarne*. F. *Karne* bruges kun i visse Forbindelser paa Vestl., f. Ex. *Karne Mari* (jfr. *Ana*); Angel. *Kahn-Mari*. *

Karrejysker, adj., s. *Kajysker*.

Kartōn, m., Kattun; Sv. d. T. *kartun*, m.

Kāsa (bl. *s*), f., egl. Samling, Hob, Dynge: Isl. *kös*, f.; Nsk. *Kos*, *Kaas*, f., pl. *Kaser* (jfr. Isl., Nsk. *kasa*, lægge i Dynger); Gottl. *kas* (lille Hob Smaastene eller Stikker f. M.). Ordet bruges i Bh. deels enkelt, deels sammensat om en større eller mindre Samling af Møg, Skarn, Ureenlighed. a) i Sammens. *dyjingkasa*, en overvættet stor Mødding (Gudh.); Jemtl. *dyngkasa*, Mødding. b) = *kokasa*, en flad og rund Hob af Skarn, kastet af en Ko (men som er tørt; mods. *blädda* s. s.); Dsk. *Kokase*; Engl. *casing* (tørt Koskarn): *sanka kaser*, samle tørre Kokaser (som de Fattige bruge til Brændsel). c) = *möjkasa*, Skorpe af Ureenlighed, som paa Klæder (där sidder stora *kaser*, *möjkaser* på klärna), fast Samling, sammenhængende Klump Skarn som fra Skotei f. m.; i lign. Forst. bruges *k.* og om andre Materier, f. Ex. Leer, Sne = *lerkasa*, *snekasa*, o. fl. Samlg. *klabb*, *klasa*. d) fig. (med Foragt) = *öjakasa*, et usselt, meget magert Øg: ska ja ria på däjn *kasen?* (Gudh.). Af anden Oprindelse er udentviyl *kasa* i Sammens. *sjýnkasa*, afrevet eller afstødt Stykke Hud; jfr. Verml. og Helsingl. *kas*, Spaan; pl. *kasor*.

Kāsa (bl. *s*; *ar-ada-ad*), v. n., gå å *kasa*, traske, gaae og rakke sig til; it. overhovedet gaae klodset og skjødesløst, slentre; jfr. Smål. *kasa*, glide.

Kāsta (*er-käste-käst*), v. tr., kaste, høres kun i enkelte Talemaader; thi ellers bruges altid *smida* (s. s.). Man siger saaledes: a) *kasta knappa*, kaste Knapper (en Børneleg); s. *Pott*. b) *kasta*

kroga, kaste Kroge ø: udsætte Torskekroge, hvilket er Brug paa den Tid af Aaret, naar Veiret ei tillader Fiskerne at opholde sig paa Havet og fiske med Snor og Krog. Saaledes f. Ex. i Gudh.; dog ogsaa *kasta ångla* (paa Sydlandet det almindelige Udtryk; i Nexø ogsaa *smida kroga*). c) *kasta mujll* på läj (s. *Mujll*). d) *kasta sän*, kaste Kornet (f. Ex. paa Loen). e) *kasta väkk*, kaste bort uforsættig, forkomme, mods. *smida v.* f) absolut føde i Utid (om Kreature); Dsk. (foræld.) *kaste*.

Kastekrog (aab. å; Gudh.), m., Kastekrog ø: Krog, som udsættes til Torskefangst (jfr. v. *kasta*). Til en Line af 200 Alens Længde er i korte Mellemrum bundet et $\frac{1}{2}$ Alen langt Stykke Line med en saadan Krog paa. Hedder ogsaa *ånglelkrog* og (især paa Sydlandet) *ångel*; it. *smidekrog* (Nexøkanten).

Katt, m., en Kat; ogsaa Hankat, mods. *kjätta* (s. s.). I Gudh. har man det Mundheld: hajn snakkar så galed, ad *katta* kajn grina ad 'ijn (å 'ijn), han taler saa galt, at Katte kunne grine ad ham (jfr. *kattagaled*). De bestemte Former *kattijn*, *kattens*, Katten, Kattens, bruges ofte i samme Forstand som Dsk.: *Pokker*, *Pokkers* (Fanden, Fandens): fi, forr *kattijn!* fy for Fanden! *kattijn* komme i 'ed då! Pokker tage ved det da! i, *kattijn!* ih see! det var Løier! ded va *kattens!* det var Pokkers! ejn kattens unga; jfr. Dsk.: *Katten* ta' mæ! (s. Molb. D. L. p. 356 under: *Marri*). Samlg. *böl*, *brojnkjätta*.

Kattagaled, adj. (neutr.), ravgalt, dumt: ded e nu så *kattagaled* ad höra på, s'ad —, det er nu saa ravgalt, at høre paa (jfr. *katt*). Ordet bruges ei i Masculinum eller Femininum.

Kattöggla, f., er i Gudh. Benævnelse paa Natuglen (*nattöggla* bruges ei), «fordi den ligner en Kat paa Hovedet og kan vende og dreie det ligesom den». Ellers adskilles i Dsk., Sv. og Nsk. *Katuglen* (*strix passerina*) fra *Natuglen* (*strix noctua*).

Kau, s. *Kou*.

***Kauijn-en-ed**, adj., ankommen, som begynder at fordærves; Jsk. *koven* el. *kouen*, *koun*, adj., som har en ved Fugtighed fordærvet Smag eller Lugt, dog i ringere Grad end *muggen*; Vestg. *kovenn* og Smål. *kofven*, *kåfven*, kvalm, kvalmfuld; Nsk. *koven*, d. s., it. tungbrystig; jfr. Vestg. *kovna*, Smål. *kofna*, *kåfna*, Nsk. *kovna*, *kvavne* f. fl., kvæles, tabe Aandedrættet; Isl. *kafna*.

Kaula (*ar-ada-ad*), v. a. == *kraula* (s. s.): *kaula* boisarna opp, ner (Gudh.)

Kaurijng, m., Tvebak, Biscuit (ældre Gudh.); Nsk., Sk., Dsk. DD. *Kavring, Kauring*.

Kaus, m., Strippe, Øsestrippe (Nexø), d. s. s. *startabötta*, *ströpppe-* el. *ösebötta*. Om en Øse bruges Gottl. *kausä*, *kåjsä* (Øsekar); N. S. *Kouse* (Øseskee); Nsk. *Koks*, f. (et Slags skaaldannet Øse med Skaft; Tr. og Berg. St.). Om en Skaal derimod Dsk. (sjeld.) *Kous* el. *Kovs* (Drikkeskaal; Moth); Sydsj. *Kous* (Leerskaal med 1 Øre); Blek. *kaus* (Ihre D. L. p. 87); Gottl. *kausä*; Vestg. *kögsa* (Leerskaal), *kosa* (liden Skaal); Nsk. *Koks*, f. (Steenskaal med Hank paa Siderne; Gudbr.). I Jsk. er *Kous*, *Kouse*, en fladbundet Leerpotte eller Krukke med 1 eller 2 Ører, uden Hensyn til Størrelse.

Kauta, f., d. s. O. s. Dsk. *Kofte*, Sv. *kofta*, Helsingl. *kafta*, Benævnelse paa et Slags Kvindfolketrøie med Skjøder, som var forhen i almindelig Brug (Gudh.).

Kjé, adj. 1 E., kjed: ja e *kje* å 'ed el. å 'd, jeg er kjed af det; Sk. *kje* (udt. *tsche*; Almqv.); Gottl. *kje*; Vestg. *kie*; Smål. *ked*; Nsk. *kjei* (Forb. *lei* aa *kjei*); Fyensk *kiv*; Langel. *kjев*; Sønderj., Angel *kjøw*, *kyøw*; N. S. *keef*; Fris. *kif*. Ordet findes ei i Isl. eller i svensk Skriftsprog; men dets Brug er imidlertid mere udbredt, end der angives hos Molb. D. L. p. 264. Den Betydning, hvori Ordet ved en særegen Construction (*kiv*, *kjев i det*) bruges i Fyensk og Langel. nemlig = tung-sindig, bedrøvet, kjender Bornholmsken ei; men den findes i det afledede Adjektiv: *kjésammer* (s. s.).

Kjedelier-i-it, adj. 1) kjedelig, som volder Kjedsomhed; ubehagelig: hajn e så *kjedelier*; ded va då *kjedelit* (kjedeligt eller ubehageligt). 2) som kjéder sig, føler Kjedsomhed: hajn e *kjedelier* ver 'ed el. å 'd, han kjeder sig ved el. over det (Gudh.).

Kjeitelinkes, m., Benævnelse paa en keithaandet Person; af *kjeita*, venstre Haand og *linka* d. s.

Kjela (*ar-ada-ad*), v. n., kjæle (Sv. *kela*, Nsk. *kjæla*): *kjela me'*, kjæle for (almindeligt); Sv. *kela med*; dog ogsaa ved Siden heraf *kjela forr* (Gudh.).

Kjésammer-samm-samt (udt. *kjéssammer* el. *kjissammer*), adj. 1) active: ubehagelig, sørgelig, bedrøvelig: ded e då så *kjesamt* ad höra, ad hajn gjer sei (el. ad höra hannem ad gje s.), det er dog saa tungt at höre ham give sig. 2) passive: sør-gmodig, traurig, bedrøvet: ja ble, min gánn, så *kjesammer* ver

‘ed, jeg blev, ved Gud, saa ilde tilmode derved; i lign. Forstand Fyensk *kivsom*. Derimod bruges *kjésammer* aldrig i den sædvanlige Betydning af Dsk. *kjedsom* (= kjedsommelig = kjedelig); Sk. *kjessam*, Gottl. *kjesam*, Smål. *kedsam*; jfr. Bh. *kjedelier*.

Kjiddel-kjiddelt, adj. 2 E. (Gudh.), og **kjiddluer-n-ut** (Vestl.), kilden, som ikke taaler Berørelse paa ømme Steder; ældre Dsk. *kiddel*; Nsk. *kitlug*, *kitluge*; it. *kitall* (ogsaa Verm.), *kjetæll*; Ångerm. *ketall*; Sv. *kittilig*; Jsk. *kivel*, men derimod *kiddel*, som er let til at stødes eller fornærmes. Jfr. *kjivver*.

Kjiddluer, adj., s. foreg. O.

Kijjila (*ar-ada-ad*), v. a., kildre (d. T. *kille*); Sk. og Smål. *killa*; Isl., Nsk., Sv. *kitla*.

Kijjillesprøjng, n., et Kildevæld (Gudh. o. fl. St.); Dsk. (ældre Poesie) *Kildespring*; Sv. *källsprång*.

Kjikka, f., heftigt Vindstød eller voldsom Kastevind; sædvanligst sammens. *vijnkjikka*, *värkjikka*; N. S. *Keke*, d. s. («*procolla subita et impetuosa, ἀνεμος τυφωνικός*») Richay Id. H. p. 113).

Kjikka (*ar-ada-ad*), v. n., kige (d. T. *kikke*); Nsk., Sv. *kika*; N. S. *kieken*.

Kjil; m., en Kile; Sv. *kil*, m.; N. S. *Kiel*.

Kjila (*ar-ada-ad*), egl. *kile*, drive Kiler i; uegl. 1) v. a. drive, kaste med stærk Fart; *kjila* ejn sten, bojl opp i loften, drive en Steen, Bold op i Luften (Gudh.). Jfr. forøvrigt Dsk. *kyle*, hvortil dog vel neppe hint Verbum er at henføre. 2) v. n. *kjila på*, skynde sig med, anstrengte sig (= Dsk. d. T. og Nsk. *kile paa*); it. *slaees*; *kjila å*, *adsta*, *åsta*, rende, ile bort; Sjæll. *kile afsted*; Sk., Smål., Vestg. *kila*; N. S. *kilen*, *wegkilen*.

Kjinka (Vestl., Sydl.), v. n. og a. 1) gjøre et Kast, navnlig med en Steen: *kjinka* te måls, kaste til Maals; hvor hoit kajn du *kjinka*. 2) v. a. (causativ), ved et saadant Kast slaa Noget ned, ind, bort o. s. v.; *kjinka* pærer ner, ved et Steenkast faae Pærer til at falde ned fra Træet; *kjinka* ruarna ijn, slaae Ruderne ind (d. s. s. *klinka*). Uvis Oprindelse; maaskee opstaaet ved Onomatopøie.

Kjinka (sjeldent), f., et Kast med en mindre Steen: ded va en go *kjinka!* (naar man har kastet meget høit eller langt).

Kjirra, f., saaledes benævnes i Gudh. og paa Christiansø den Fugl, som ellers paa Bornholm kaldes *svårthätta*, d. e.

Terne, Hætteterne, *hirundo marina*; Isl. *kría*, f., Ordet er dannet efter dens Skrig (*kjírr-kjírr* el. *tírr-tírr*). Navnet *Kirre* findes forøvrigt ogsaa brugt om denne Fugl hos von Aphelen B. N. 4 T. p. 355 (formod. Nsk.); ligesom og *kría* i B. H. isl. L. oversættes ved: *Kropkirre*.

Kjisa, f., oprind. == Isl. *kísa*, f., Puus, Kat; Ångerm. *kissa*; men det forekommer kun nu med en obscen Bemærkelse == kujnta.

Kjistekladd, m., Stadsklædning, Søndagsklædebon; jfr. *kladd*.

Kjistena (e) n. pr. f. (Kvindenavn), Kirsten, Kristine; Sk. *Kistena*. I visse Forbindelser bruges F. *Kjistín* (*Kjestín*) f. Ex. *Ane Kjistín*.

Kjita, f., en Spand; deraf *milkakjíta*, Melkespand; *vannkjíta*, Vandspand; Engl. *kit*, Melkebøtte, Melkespand.

Kjiv, m., en Tyv; Nsk. *Kjyv* (Tr.), *Kjuv*, f. fl.; Falst. *Kyv*; Sv. *tjuf*; Isl. *þjófr*. Deraf *kjivajtuer-u-ut*, adj., tyvagtig.

Kjiva, f., Tyv el. Tyve, Tvege, Tvefork; deraf *falakjíva* (s. s.); *hökjíva*, Høtyv; *jarnkjíva*, Tvefork af Jern. Vestg. *kyva*; Østg. *týfve*; Sv. *tjufva*, *tjuga*; Isl. *týúga*.

Kjive og **kjiv** (især Vestl.); *kjyre* (Gudh., Nordl.), Talord: tyve; Nsk. *kjuge*, f. fl. Formen: *kjive* bruges altid, hvor det, som tælles, udtrykkelig tilføies (f. Ex. *kjive majna*), ligesom *kjiv* ved den blotte Optællen (söttan, åttan, nöttan, *kjiv*); jfr. Nsk. *Kjug*, n., Snees, Antal af tyve Stykker.

Kjivenskjiv, Talord, som egl. skulde betyde 20 Gange 20, men blot betegner en simpel Gjentagelse af 20, altsaa == 40 (n. St. p. Bøigd.).

Kjivver-kjivvert, adj. 2 E. 1) som ei taaler at røres ved, som spretter ved mindste Berørelse; jfr. Sk. *kibberlätt*, ømfølende, ømskindet; Nsk. *kippen*, sky, let at skræmme (*Kipp*, pludselig Gysen el. Opfaren; Isl. *kippast við*, fare sammen af Skræk); derimod er vel Jsk. *kivel* kun en forvansket Udtale af *kiddel* (s. *kjiddel*). 2) fig. (om Baade) rank, som ei er stiv under Seil: ejn *kjivver* båd, rank Baad, som let kæntrer (käntrar), mods. *faster*, stiv (Gudh., hvor den første Bemærkelse imidlertid er ubekjendt).

Kjoul (ou og au), m., Kjole; Isl. *kjóll*, m.; Nsk. *Kjol*, m.

Kjoulamajn, m., kjoleklædt Person, bruges som Spotord

baade om Voxne og Drenge, naar man synes, at Kjole ei passer for deres Stand eller Alder.

Kjyll, f., Kulde; Gottl. *kylld*; Nsk. *Kyld*, m. (i svagere Grad); Sv. *köld*, m.; N. S. *Kiille* (Richey p. 143).

Kjylla (*ar-ada-ad*), v. a., kuldslaae, varme lidet: hon *kjyll-lada* vanned, lod Vandet kuldslaae; vanned e männ *kjyllad*; af *kjyll* og med privativ Bemærkelse: tage Kulden af Noget; Isl. *taka ír e. kaldakulið*.

Kjylla (*ar-ada-ad*), v. n., lufte; hon *kjyllar* lid, det lufter lidt (Gudh.); Nsk. *kylja*, v.n., fornemmes som et koldt Puust; it. blæse svagt; af *Kul*, svag Blæst, Luftning.

Kjyla, f., Bolle eller Klump af Meel, f. Ex. i Suppe (*mækjyla*, men *kjöddbolla*); deraf fig. *bällakjyla*, f., et lavt og tykt Barn; Ordet er uidentvivl beslægtet med *kula*, Kugle (Isl. *kúla*, Nsk., Sv. *kula*); jfr. Fyensk *Kyle* i Sammens. *Kyleklemme*, en Art Slynge, dannet af en Stok med en Kløft i Enden; Jsk. *kygl* (*kyvl*), rund, rundagtig udad, convex, hvoraf *kygelmavet*, trindmavet (med mindre det skulde være af samme Stamme som Nsk. *kuven*, *kuvet*, convex; *kuva*, *kyva*, afrunde). Samlg. Isl. *kúla*, Nsk., Sv. *kula*, der ogsaa bruges om en Bule paa Legemet; Nsk. (og Ångerml.) *Kjyle*, Knude, Hævelse; Isl. *kýli*, Byld, Svlst.

Kjyla ar-ada-ad), v. a., meest absol. *kjyla i sei*, sluge, proppe i sig, stoppe sig med Mad; tvivlsomt, om det er beslægtet med Isl. *kýla*, f. Ex. i Talemaaden: *kýla vömb sína*, fyldte sig, bælge i sig (om Drik).

Kjyllingaben, n., Kyllingebe, bruges som Kjærtegns-Udtryk til Børn: *mitt kjyllingaben!*

Kjyr, m., Tyr; Nsk. *Kjor*; Falst. *Kyr*; Sv. *tjur*; derimod Isl. *pjórr*, Stud.

Kjyramei (Gudh.), m. == Tyremie: 1) Tyrens Avlelem; 2) en deraf dannet Pidsk. Ogsaa bruges Formen *kjyrameia*, især paa Bøigden. Jfr. *Mei*.

Kjysa, f., Benævnelse paa et Slags Hue, som brugtes for omtr. 40 Aar tilbage. Den bestod af 3 sammensyede Stykker, hvorfor den og kaldtes *trestyjkkjeskysa*, og bandtes under Hagen. Den kunde være af alle Slags *Tøi*, mods. *mysa* (s. s.). Forsvrigt samme Ord som Dsk. *Kyse*; Nsk. *Kjøyse*.

Kjyss, m., et Kys; Nsk., Sv. *kyss*, m., Isl. *koss*, m.: gje mei nu däjn *kjyssijn*, Marria!

Kjyve, s. *kjive*.

Kjäddra (*ar-ada-ad*), v. n., sladdre, sluddre, snakke meget, lade Munden gaae; jfr. Dsk. d. T. *tjaddre*; Isl. *þvaðra* (*þvætta*); Engl. *chatter* (tschætter).

Kjäddra, f. 1) Een, som lader Munden idelig gaae, fører høirøstet Sludder; egl. og meest om et Kvindfolk. 2) Snakketøi, Sladdertunge: *kjäddran* går på 'na, Snakketøiet, Tungen gaaer paa hende.

Kjäll, n., uldent Klæde, som lægges nærmest ved Bleen, Barnesvøb; Jsk. *Tjald*, en, d. s.; jfr. Nsk. *Kjell* (ɔ: *Tjell*), n., Uldtæppe til at ligge paa; Ångerml. *kjell*, Dække, Dækken (jfr. Jsk. *Hestetjald*, Hestedækken); Isl. *tjald*, n., i Sams. *fortjald*, Tæppe, Forhæng; Engl. *kell*, Nettet, som bedækker Tarmene. Ellers Isl. *tjald*, Nsk. *Kjell*, Sv. *tjäll*, nn., Telt.

Kjäjlla (*er-de-t*), v. imp., køle: ded *kjäjller* så, det køler saa; Isl. *kæla*, v. a.; jfr. N. S. *killen*, give en kold Fornemmelse, f. Ex. my *killen* de Föte (Richey p. 115); Nsk. (Hardang.) *Kjelda*, en kold Gysen (= *Kjøl*).

Kjäjlla (*ar-ada-ad*), v. n., s. *kjäjlljn(g)a*.

Kjäjllara, m., Kjelder; Sv. *källare*, Isl. *kjallari*.

Kjäjlljn(g) og (Gudh.) **kjajlliung** ɔ: *kjäjlliing* (*kattakjajlliing*), m., Killing, Kattekilling; Sk. *källing* (*tjälling*); Smål. (og Nsk.) *kättling*; Isl. *kettlingr*.

Kjäjlljn(g)a (*ar-ada-ad*), v. n., faae Killinger, føde Katteunger; i Gudh. **kjajlla** ɔ: *kjäjlla*: kjættan *kjaällar*; Sk. *källa* (tj.); Smål. *kättla* (efter Ihre *källa*); Nsk. *kjetle* og *kjisle*.

Kjäjune, n., baade et Kjende, Kjendemærke og en Kjende; Isl. *kenni* og Nsk. *Kjenne*, n., kun (og sjeldent) i første Bemærkelse. Deraf *kjäjnnegran* (s. *kjänst*).

Kjäjnnesgoer-go-gott, adj. (Gudh. og sjeld.), d. s. s. *kjäjnnespager*; Smål. *kännesgod*, d. s.

Kjäjnnespäger-spag-spagt, adj., som let gjenkjender Nogen eller Noget, han eengang har seet; Sk. *kännpag*; Nsk. *kjenne-spak*; Medelp. *kännpak* (Ihre p. 83); Falst. *kjendsbar* (formod. *kjendspär*); jfr. Jsk. *kjendespog* (udt. *kindspaa*), kjendenem, som godt kan kjende fraliggende Gjenstande; Moth har det i Bem. lerenem; se Molb. D. L. p. 268.

Kjännijug el. **kjännijng**, m., en Bekjendt: vi e gaæla *kjän-nijnga*; Nsk. *Kjenning*; Smål. *känning*; Dsk. (foræld.) *Kjending*.

Kjäjsima, m., Kjæverem, paa Hestens Hovedtøi; Sv. *kekrem*; Jsk. *Kjægel* (ɔ: *Kjaeg-Øel*). Af *kjäj* (foræld.) = Gl. Dsk. *Kjæg*; Sv. *kek*, Kjæve, og *sina* (s. s.)

Kjäljingaskrabba, f., s. *Skrabba*.

Kjäljingaskrusa, f., s. *Skrusa*.

Kjäljingaskräjjl, n., s. *Skräjll*.

Kjälka, m., liden Slæde, navnlig Børneslæde (almindeligt); Nsk. *Kjelkje*, m., Sv. *kälke*, m. (Isl. *kjálki*). Deraf v. *kjälka* (Skjemteord), kjøre paa Slæde: ska du *kjälka* te Rönna?

Kjämpa (l. ä), m. 1) en Kæmpe. 2) Nøddekklase, Nøddeklunge, ogsaa sammens., f. Ex. ejn *firakjämpa*, Klase med 4 Nødder i, o. s. v.

Kjäna (*er-te-t*), v. n. og a., tjene, bruges og i Almindelighed = fortjene, forhverve.

Kjännijng, m., s. *kjännijng*.

Kjänst, n., d. s. s. *kjäjnne* (af *kjäjnna*, kjende), en Kjende, liden Deel, Gran, saa meget, at det netop kan kjendes, bemærkes: ett *kjänst* større, mindre, bære; Jsk. en *Kjendst* (i Sammens., hvor det da i Reglen føies bag efter); Nsk. *Kjent*, m. Deraf forstærket *kjänstgran* (= *kjännegran*), n., en saare liden Deel; Jsk. et *Kjendsgran*.

Kjära, m., bruges, ligesom Nordsj. *Kjere*, kun om et Langhalmsknippe (*långhalmskjära*); der gaaer i Regelen 4 af-tærskede Neg paa 1 *kjära*; Jsk., Ang. *Kjerre*, Benævnelse paa 3 sammenbundne Neg; Dsk. *Kjærv* = Neg.

Kjära, f., Tjære; Falst. *Kjære*; Nsk., Færø. *Kjøra*.

Kjärest, m., Kjæreste, forlovet Mandfolk; *kjärest*, f., forlovet Kvindfolk; begge have i pl. sædvanlig -er, dog, skjøndt sjeldent, det første ogsaa -a: nu kommer *kjärestijñ*; där gjikkj *kjäresten*; Nsk. *Kjæraste*, m. (ligt i begge Kjøn, ligesom Dsk.); derimod Sv. *käraste*, m., *käresta*, f.

Kjärkja, f., en Kirke; Isl., Færø., Nsk. (nordenfjelds) *kirkja*: gå te kjärkjes, gaae i Kirke; gå som Gudhjemmabona gå te kjärkjes, gaae som Gudhjems Beboere gaae til Kirken ɔ: gaae Gaasegang, fordi kun en smal Sti fører op til Gudhjems Kirke, som staaer paa en Bjergknold, saa at flere maa gaae een efter een. I Sammensætninger bruges en afkortet Form *ker*, f. Ex. *Bolsker*, *Nykker*, *Vestremarker*, *Östrelarsker*, *Poulsker* (ɔ: Bolskirke, Nykirke, Vestermariæ Kirke o. s. v.), hvilke igjen ere kortere Udtryk, hvorved Sognene betegnes; føies *soun*, *Sogn*,

til, forkortes dette ogsaa hyppigt, f. Ex. *Nykkersen*, *Nylarksersen*, *Vestremarkersen* (ɔ: Nykirkesogn o. s. v.). Paa samme Maade findes *ker* for: Kirke i Bornholms Jordebog af 1599 (B. A. p. 532 o. følg.); derimod bruges *Kircke* i Lunds Stifts Landsbog 1569 under Artiklen Bornholm (sst. p. 325).

Kjärna (l. ä), m., en Kjærne (i Frugter); Sv. *kärna*, f.; Isl. *kjarni*, m.; Nsk. *Kjenne*, m.

Kjärna (l. ä), f., Kjerne, Smørkerne: *kjärnajn* (Frugtkjærnen) fallt ner i *kjärnan*; Sv. *kärna*, f.; Isl. *kirna*, f.; Nsk. *Kinna*, f.

Kjäss¹, m., bruges i Gudh. som Benævnelse paa et af Traad bundet Redskab eller Net, dannet som en Kurv, med Skaft, til at opsamle Sild, naar den i Storm falder ud af Garnene og flyder oven paa Vandet; Nsk. *Kjeks*, m. Derimod bruges *kjässa*, f., paa Vestl. og Sydl. om et lignende Redskab, en udspilet Pose eller Net til at fange Reier i; Nordvestl. Sjæll. en *Keis*. Jfr. fremdeles Tsk. *Kesser*, Dsk. *Ketser*, Engl. *catcher*, Sv. *käxa*, *katse*, *katsa*, om egne Slags Fiskergarn eller Ruser; Vestg. *kiärrsa*, afrevet Stykke af et Vod; Blek. *kärse*, Ångerml. *karse*, Net, hvori Fiske bæres (Ihre D. L. p. 83); Nsk. *Kjessa* (*Kass*, *Kase*), Kurv, Fiskekurv.

Kjäss², m., Benævnelse paa en liden Dam ved en Gaard (Sydl.).

Kjässa, f., s. *kjäss* 1.

Kjässa (*ar-ada-ad*), v. a., *kjässa sjyll*, øse Sild af Havet med en *kjäss* (Gudh.); *kjässa reier*, fange Reier i en *kjässa* (Vestl., Sydl.).

Kjätta, f., Hunkat; Nsk. (almindeligt) *Kjetta*; Oldsv. og Sk. *kätta*; Sv. (og Nsk. n. St.) *katta*.

Kjäwna (*ar-ada-ad*), v. n., *kjäwna ud*, give sig ud, bugne, som f. Ex. Træ af Fugtighed. Uvis Oprindelse; jfr. Nsk. *Kaun*, *Kjöyna*, Byld, Blære med Svulst; Nora bergslag og Medelp. *kimna*, bulne, hovne, svulme (Ihre p. 89).

Kjäws, n., Vaas, Væv; stærkere Udtryk: *kjävs-kjäws*, Sludder, Sniksnak, Sliddersladder (s. *kjäwsa*); derimod Sv. *käfs*, n., Skjend, Knurren, Kjævlen.

Kjäwsa (*ar-ada-ad*), v. n., vaase, sluddre; jfr. Vestg. *käxa*, «*tala*, *prata obeskedligen*», Ihre D. L. p. 83; Jsk. *kjævestærk* (*kjefstærk*), mundkaad, ordgydende; derimod Nordsj. *kjævestærk*, som brav kan skjendes, mundhugges, hvilket og kaldes «*at have stærke Kjæver*». Af lignende Oprindelse Sv. *käfsa*, *käxa*,

käfta, men med Bemærkelsen: bruge Kjæft, skjelde, brumme, mundhugges, hvilke Begreber udtrykkes i Bh. ved *kjäwla*, *kjäwlas*. Sammenl. Isl. (B. H.) *kjapta*.

Kjäwsa, f. 1) Een, som vaaser, sluddrer (om begge Kjøn).
2) Vaasen, Sluddren. I begge Bemærkelser bruges og som stærkere Udtryk *kjivsa-kjäwsa*.

Kjäwt, m., Kjæve; Side af Hovedet; Kind (hvilket Ord Bornholmsken ei har), ligesom i Sk. uden foragtelig Betydning: *kjäwtana* på hästijn, Kjæverne paa Hesten; sjill, som e rö på *kjäwtana*, Sild, som er rød paa Kjæverne el. Siderne af Hovedet; hvor däjn piblijn har to deilia rö *kjäwta*, hvor den Pige har to deilige røde Kinder!

Kjöbbes el. *kjybbes*, m., Melkekalv; Gottl. *kibb*, *kibben*, Kalv (Kjælenavn); Dsk. d. T. *Kippe* (meest som et Ord, hvormed man kalder paa Kalve).

Kjökka, f., Tykning, tyk Luft eller Taage; Sv. *tjocka*, f.

Kjökkan (altid i best. F.), f., det Tykke, den tykke Ende af Noget (Nsk. *Kjukk-enden*): hajn ga'na ouer skratan me *kjökkan*, han gav hende paa Ryggen med den tykke Ende af Stokken. Jfr. *smartan*.

Kjökker-k-t, adj., tyk; Nsk. *kjukk* (*kjukk'e*), Sv. *tjock*.

Kjöllna (*y*), f., Kølle; Sv. og Sk. *kölna*; Nsk. *Kjolne* og *Kjone* (ogsaa Gottl.); Isl. *kylna*; jfr. A. S. *cylne*, Ovn.

Kjöllna (*y*; *ar-ada-ad*), v. n., tænde Ild op, lægge i Kakelovnen; ogsaa *kjöllna opp*; Smål. *kölna*, v. n.; Sk. *kölna*, v. a.; Vestg. *kjölla* (Ihre p. 89), v. n. Jfr. Nsk. (Helg.) *kjona*, opvarme, *kjona seg*, varme sig. S. forøvr. d. foreg. O.

Kjölstråjing, m., en Trosse, som er fastgjort ved den yderste Ende af Sildegarnene (majnsarna) og bunden til Fiskeregen, naar man vrager.

Kjömmajsbo', f., Krambod, Butik; Sv. *köpmansbod*, m. I Bh. bruges *kjömmajn* (Kjøbmand) om Handelsmand baade i det Store og Smaae, ethvert Slags Kræmmer (hvilket Ord ei høres).

Kjönneka, f., Benævnelse paa et Fruentimmer, der bruges snart som Spøg- eller Kjæleord: Konelil, Moerlille, snart som Haanord: Kjælling, Kvindemenneske, f. Ex. ded e en arti (underlig) *kjönneka*. *Brunzes igne om minne ðe unne*.

Kjöra (*kjör-kjörde* el. *kjöre-t*), v. a. og n., s. *Aga*.

Klabb, m., egl. Noget, som klæber ved, fæster sig paa (s.

d. følg. O.); bruges saaledes i Særdeleshed om en Sneeflage (men og om en Klat Snee ellers, der fæster sig paa N.): där komm ejn *klabb* lie på näsetöppijn (ejn *snekklabb*; jfr. *klabbsne*); it. om en Klat Leer (ein *lerklabb*) o. l.: ja fijkkj ejn *klabb* ler på mei. Paa nogle St. (Vestl.) bruges *klabb-klagg*, om en Blækklat. Jfr. Smål. *klabba*, kline, smøre, tilsmøre.

Klabba (*ar-ada-ad*), v. n., *klabba* på, fæste sig paa, hænge ved: om Sneen, naar den enten falder ned i store Flager og fæster sig paa Alt (snējn *klabbar* på) eller den klumper sig under Sko (s. *klabbar* på stäwlana); om Leer og lign. klæbende Ting (lered *klabbar* på hjaulen, L. hænger fast paa Hjulene). Deraf *klabbenes* (ptc. a.) *våder*, dyngvaad. Nsk. *klabba*, v. n., d. s.; *klabben*, adj., klæbende, vedhængende.

Klabbsne, m., Snee, der falder i store Flager og klæber ved.

***Klabbsnud**, m., Een med en flad og bred Næse, der f. Ex. har Lighed med en Klat Leer, som er slaaet paa Noget (s. *klabb*).

Kladd, m., Klædningsstykke (jfr. *kjistekladd*); i Gudh. bruges Ordet om et gammelt Klædebon, ihvad det saa end er; it. Pjalt, Las: ta mei däjn *kladdij*! tag mig den f. Ex. gamle Kjole eller d. g. Pjalt. Engl. *cloth*, Klæde, Tøi.

Klaffa, f., en Klap f. Ex. paa Skatol; Nsk. *Klaffe*, m.; Sv. *klaff*, m.; Tsk. *Klappe*, f.

Klager-klag-klägt, adj., (svag), bøelig, let at bøie: ejn *klager* raut, *klag* stång, bøelig Raft, Stang; hajn e så *klager* i ryggijjn, han mangler Styrke og Stivhed i Ryggen, saa at man let kan bøie den paa ham, f. Ex. under Bryden; Sk. *klag*, d. s. (Almqv.) f. Ex. om Rør, Kjep o. fl.; it. skjør, brækkelig, skræbelig (Klingh.) f. Ex. om Stol, Bræt o. s. v. (== Östg., Smål. *klak*); ogsaa fig. daarlig, syg; Vestg. *khlök* (== «svag» Almqv.); Nsk. *kløkk* (Helg.) blød, spæd, svag, om Græs og Væxter; *klekk*, *klekk'n* (Søndre Berg.) veg, svag, ikke stærk, om Mennesker; *klekkjen* (Nordre Berg.), skjør, brækkelig eller som let revner; *kløkkjen* (Vald.), følsom, let at røre; Isl. *klökkur*, svag, om Stemmen.

Klagg, m., Klak, Blækklat; *klagga*, v. a., klakke: *klagga* papper *te*, klakke Papir over.

Klämpa, m., en Klampe; bruges ogsaa, ligesom Nordsj., Loll. o. fl. *Klamp* el. *Klampe*, om en liden Klods under Træsko; endvidere, ligesom Smål. og Jsk. *Klamp*, fig. om en Sneeklump under Skotøiet (ejn *snekklampa*; jfr. d. følg. O.).

Klampa (*ar-ada-ad*). 1) v. a., *klampa opp*: *k.* træsko *opp*, sætte Klamper under Træsko. 2) v. n., *klampa ujnne*, fig. om Sneen: snéjn *klampar ujnne*, Sneen samler sig i Klumper under Skotøiet; Jsk. *klampe*, v. n., Sneen *klamper*; Smål. *klampa sig*: snön *k. sig*.

Klärna (Sydl.), v. n., d. s. s. *klara*, klare, blive klart (i Veiret); Sv. *klarna*; Nsk. *klaarna*.

Klasa¹ (*ar-ada-ad*), v. a. og n. besudle, tilsmøre, svine: *klasa* nogged *te*; gå å *klasa*, gaae og svine, rakke sig til; Isl. *klessa*, klatte, klatte, paasmøre; jfr. Nsk. *klasse*, *klesse*, v. n., klæbe, hænge ved; *klassen*, *klassen*, klæbrig, vedhængende — Gottl. *klajsug*.

Klasa¹, f., større eller mindre Deel af visse Materier, der i blød Tilstand har udbredt sig paa eller klæber ved Noget: sikkernen *klasa* möj (el. *möjklassa*) du har fåd på kjoulijn; en *klasa* ler el. *lerklasa* f. fl.; jfr. Isl. *klessa*, f., Klak, Klat, Paasmørelse paa N. (*kúaklessa*, Kokase). b) stor Sneeflage: snéjn fajler i stora *klaser*.

Klasa² (Vestl.), f., en egen Art Sammenlægning af Garn, som er bestemt til at slaaes i Væven, men er for skjørt til at vindes paa Nøgle eller til at spoles fra Vinden af; Traadene lægges derfor ovenpaa hinanden uden just bestemt Orden og klappes; «en söddan *klasa* ser ud som en koblädda». Maaskee samme Ord som det foregaaende, brugt figurligt.

Klasa² (*ar-ada-ad*), v. a., *klasa garn opp*, lægge Garn i en saadan Samling, som ovenfor er beskrevet.

Klass¹, m., et Kladsk: bajn ga jn ejn *klass*, han gav ham et Smæk.

Klass², m., Noget som er dyngvaadt og derved frembringer en kladskende Lyd, vaadt Tøi: ja e så våder som ejn *klass*, jeg er saa vaad (paa Klæderne) som en Karklud.

Klassa (*ar-ada-ad*), v. n., kladiske; ded *klassar* så, det kladsker saa, siges om vaade Klæder, naar man gaaer.

Klassuer-u-ut og **klassvåder-våd-vätt**, adj., dyngvaad; Sønderj. *maskvaad*. Disse Udtryk ere uidentvivl, ligesom de foregaaende, dannede efter Lyden og ei at opfatte saaledes som Udtrykket: *klabbenes* våder (s. *klabba*), hvor nær det end ved første Øiekast kunde synes at ligge, at henføre dem til Slægtskab med Nsk. *klassa*, v. n., klæbe, hænge ved; *klassen*, klæbende, vedhængende.

Klaun, m., bruges hyppigst om et Stykke Reb til at binde Kør med; kaldes ogsaa *koklaun*, hvilket svarer til *grima*, Grime, om Heste; men ofte bruges det og af Bønderne om en Rebstump i Almindelighed, en Ende Toug, d. s. s. ett *klaunrev* el. *stomprev*; ta mei däjn *klaunijñ* = ded *klaunreved*, *stompreved*. Ordet er vel beslægtet med Sv. *klafve*, Nsk. *Klave*, Isl. *klafi*, Smål. *klamm*, en *Klove*, Koklove, hvormed Kør bindes fast i Baasen.

Klauna (*ar-ada-ad*), v. a., egl. binde med *klaun*: *klauna samman*, sammenbinde; fig. *klauna* ett par folk *samman*, ægtevie et Par; ogsaa v. n., f. Ex. di to *klaunada* liväl *samman*, de To bleve alligevel gifte.

Klaunrēv, n., s. *Klaun*.

Klaura, f., et Legetøi, som bestaaer af et Par tynde Spaaner, satte mellem Fingrene, og som, ved paa en behændig Maade at bringes i Berørelse med hinanden, frembringe en egen Art Lyd. Formod. beslægtet med v. *klappre*.

Klaus, m., s. d. følg. O.

Klaus, f., et paa Haspen afvundet Knippe Garn, det Halve af en *harra* (s. s.). Ordet bruges nu sjeldnere og i dets Sted *fidja* (s. s.), som imidlertid er en mindre Afdeling, nemlig det Halve igjen af en *klaus*: Andre Former ere *klaus*, m., og *klausijng*, m., «en liden Streng Garn, en liden *harra*», Skougaard. Deraf *klausabåñ*, n., Baand, hvormed et saadant Knippe er bundet af paa Haspen. Jsk. en *Klaus*, et Fed Garn; it. saameget Garn, som paa eengang kommer af Haspetræt (Molb. D. L. p. 276).

Klener-klen-klent, adj., spinkel; it. spæd, fin, om Stemmen, f. Ex. *klener* i måled; *klent* mål; s. O. s. N. S., Nsk., Sv. *klen*; Dal. *klien*; Tsk., Dsk. (d. T.) *klein*.

Klijuga og **klinga** (*er-klång-klånged*), v. n., klinge, om en stærkere, grovere, mere dump Lyd («ejn dommara ly'»); men *klijnga* (*ar-ada-ad*) om en finere («ejn klener ly'») = klingre; ogsaa klierre, f. Ex. päjngana *klijngada*; sporrana *klijngada*, Sporerne klierred.

Klinka (*ar-ada-ad*). 1) v. n., klinke med Glas. 2) v. a. *klinka itu*, *ijn* o. l., ved Stød, Kast slaae itu, navnlig hvad der er af Glas: *klinka ruer ijn*, slaae Ruder ind; uegl. ogsaa om andre skjøre Ting, f. Ex. ja komm te å *klinka* de' äjggjed *itu* (Ægget).

Klinka (*ar-ada-ad*), v. a., *klinka* ejn på nogged, vise sin Overlegenhed over Een i Noget, f. Ex. ja kujnne *klinka* 'jn på å läsa, jeg kunde slaae ham af Marken i at læse (i Læsnings); vistnok en uegentlig Bemærkelse; dog er Ordet neppe d. s. s. det foregaaende; men den egentlige Betydning er snarere at søge i et andet v. *klinka* = Dsk. *klinke* (Søm, Nagle) eller Vestg. *khlingka*, banke, slaae paa.

Klistra (*ar-ada-ad*), v. a., klistre; men bruges og som v. n. = Dsk. (d. T.) *klistre sammen* f. Ex. iven *klistra*.

Klitta (*e*), f., Klinte (d. enkelte Plante); pl. *klitter* (Fleerhed og Samling); Sv. *klett*, m. (= *klint*, n.); Jsk. *Klett*.

Kloisa (*ar-ada-ad*), v. n., *kloisa asta*, fare afsted.

Klokka, f., Slaguhru, Stueuhr, men *ur*, n., et Lommeuhr; samme Forskjel gjøres i andre danske Provindser; i Nsk. derimod bruges *Klokka* sædv. om dem begge.

Klokkenahus (hyppigst i best. F. *klokkenahused*), n., Klokkehuus eller den Deel af Kirkebygningen, hvori Klokkerne hænge; (Gudh.); Isl. *klukknahís*.

Klossa (*ar-ada-ad*), v. a., forsyne med en Klods, sætte en Klods el. Klampe paa Kreature; *klossa* kreitur; *kjyriñ e klossader*; samlg. Nsk. *stokka*, v. a., binde en Blok (*Stokk*) paa en Hests Fødder.

Klumsuer-u-ut (*ed*), adj., kluntet, klodset, kantet (Gudh.): ejn *klumsuer* majn; ett *klumsut* (*klumsed*) mäjnneske, arbei; Söderml. *klumsig* (Ihre D. L. p. 92); begge igjen ved Ombytning af liqvida = Sv. *klunsig* (af *kluns* = Dsk. *Klunt*); Sk. *klumsed*, confus, bragt ud af sin Fatning, er maaskee snarere beslægtet med Nsk. *klumsa*, adj., maalløs, stum (af Skræk el. af et Slags Krampe; egl. af Hexeri); jfr. Isl. *klumsa*.

Klunga (*o*), f., Klynge (om Frugter), Klase: en *klunga* röps (Rips); Sv. *klunga* = Dsk. [Klynge].

Klunk (*o*), m., en Klump, om Ting, der nydes: ejn stor *klunk* grød, smorr (Smør); ta däjn *klunkijñ* i mujn! derimod ejn *jorklomp*, Jordklump e. -klimp, ejn *lerklomp* o. s. v.; Östg. *klunk* (f. Ex. i Ølost); Vestg. *khlongk*, Klimp, Klump; forskjelligt derimod Sv. *klunk*, m. = Dsk. *Kluk* o.: Taar, Slurk, Mundfuld (om flydende Ting).

Klyjkje- el. klynkepiva, f., Benævnelse paa Een, der gaaer og klynker og piber.

Klä (*r-de-t*), v. a., kløe, kradse (klaae); Nsk., Sv., Sk.,

Ang. *klå*; Isl. *klá*; men **klö** (*r-dde-tt*), v. n. og imp., kløe, føle Kløe, krille: örada *klör*: de' *klödde* så; i sidste Tilfælde ogsaa med et personligt Pronomen, som Object: de' *klör mei*; Isl. *klæja*; Nsk. *kleia*, v. n., Sv. *klia*, v. n. Nu bruges forøvrigt ofte *klö* = *klå*.

Klä, m. (sjeld. f.), Kløe; Nsk. *Klaae*, m.; Ang. *Klaae*; Sv. *klåda*, f.; Isl. *kláði*, m. (Sk. *kläe*, Skab).

Kläkujnta, f., spottende Benævnelse paa Een, der har den Vane at staae og kløe sig paa Maven; derimod Sk. *kläkunta*, Navn paa en Plante, echium vulgare (efter Paulli Urteb. ogsaa Sv.).

Kläng, m., Klang; Nsk. *Klaang*, m.

Kläjgguer-u-ut, adj., klæg, klæbende, vedhængende (Nordengl. *claggy*, d. s.; *to clag*, at hænge ved); fig. *kläjgguer* om mujnn, sjadsket, sølet om Munden: ja vill inte kwyssa dei, forr du e sä *kläjgguer* om mujnn.

Klämål, n., hvad man har at klæde sig med (Uldet, Linned o. s. v.), Klædebon. Ordet er maaskee (ved Ombytning af liqvida) s. O. s. Dsk. *Klædemon*, af det forældede *Mon*, Ting, man besidder, Eiendom; Nsk. *Mun*, *Mon*, *Maan*, m., mest i pl. *Moner*; Isl. *munir*; med mindre det sidste Led skulde være d. s. s. Isl. *mál*, Nsk. *Maal* i Sammens. *vaðmål*, *Vadmaal*, Vadmel (jfr. *Vallman*).

Kläpp¹, m., en Træbøile, især af kløvet Rodask, til at lægge omkring et Kreaturs Fod, og som forbides med en Klods (s. *kläppekloss*); Falst., Møen. *Klip*, en, Træbøile om Hestens Fod (Molb. 277), hvorimod Møensk, Jsk. *Klep* forklares ved: Klods el. et Stykke Træ, som heftes til Foden af uvane Heste o. s. v. (Molb. Till. p. 687); maaskee Jsk. *Klep*, *Klep*, kjælent, paa-hængende Barn, oprindelig er det samme Ord, brugt i en fig. Bemærkelse. Jfr. forøvrigt Jsk. *kleppe*, v. a.: *kleppe* Rødder, opbryde og kløve Rødder af et fældet Træ til Brændsel.

Kläpp², m., oftest sammens. *årekläpp*, Beklædning, liden Fjæl el. Træstykke, hvormed Aarer beklædes paa det Sted, hvor de berøre Tollene; kaldes ogsaa n. St. *dalk* (s. s.), *åredalk*; jfr. Norrl. *kläp*, en Kile, som fæster Noget (= Ångerml. *kläss*; Ihre D. L. p. 91); Isl. *kleppr*, m., Knude, Klump.

Kläppa¹ (*ar-ada-ad*), v. a., *kläppa* kreitur, sætte Bøde paa Kreature (s. *Kläpp 1*); jfr. *klossa*.

Kläppa² (*ar-ada-ad*), v. a., med *opp*: *klöppa* årer *opp*, beklæde Aarer (s. *Kläpp* 2).

Kläppekloss, m., Benævnelse paa den hele Indretning, der sættes paa et Kreaturs Fod for at hindre det i Gangen. Den bestaaer af ovennævnte Træbøile (*kläpp*), gjennem hvis Ender der er dannet Hul; fremdeles af en Træklods, hvori der ogsaa er et Hul; igjennem alle 3 Huller stikkes et nøgleformet Træstykke eller Pind (*niggel*), som derpaa dreies om, for at den ei skal gaae ud igjen; Klodsen hænger saaledes i Træbøilen, der omgiver Kreaturets Fod.

Kläw, n., Tvebak; s. *Sokkerkläw*.

Kläw, f., s. d. følg. O.

Kläwa, f., en Kløft; nu meget sjeldent; i Stedet for bruges oftere *klävt*, f. *Kläwa* og *kläw* findes i Stednavne, og, som det synes, med Bemærkelsen: kløftet el. revnet Klippemasse, Klippebakke, Fjeld; saaledes er *Ränkläwa* Navn paa en Strækning af vilde, sønderrevne Klipper ved Havet i Østremarkersogn; den betydelige, indtil 72 Fod dybe Fjeldrevne sammesteds kaldes derimod *Rankläwaskåred*; *Hvidekläwen*, ogsaa *Hvidekläwan* (Bøigd.), Benævnelse paa en Deel af det høie og bratte Ringebjerg. Jfr. Verml. *klef*, Bjergkløft; Östg. *klef*, høit og brat Bjerg; Vestg. *klef*, *stenklef* (efter Ihre, D. L. p. 91), Steenbakke; *khlev* (efter Hof), Vei op ad et Bjerg; ligesaa Nsk. *Kleiv*, *Kleyv*, f., brat Bakke i en Vei, Bjergryg, som en Vei gaaer over (Molb. D. O. har som Nsk.: *Klev*, snever, skarpt afskaaren Fjeldkløft); Isl. *kleif*, f., Brink.

Kläwa, m. 1) Klov, Kløve: *färakläwa*, *fäkläwa*, *svinakläwa*; Sv. *klöf*, m.; Nsk. *Klaw*, *Klau*, f.; Isl. *klauf*, f. 2) fig. Dosmer, Klods, Kloddrian; ogsaa *fäkläwa* i s. Forst. Jfr. Isl. *klaufi*, m., d. s.; *klaufalegr*, dum, klodset.

Kläwagång (af *kläwa* ovfr.), m., Kløvgang ø: Græsgang, Jord, som ei dyrkes, men ligger under Kvægkløv.

Kläwerboua el. **-haua**, f., Hue af Faareskind med 4 Smækker, som gaae opad til Issen, een paa hver Side, een for- og een bagtil; den har faaet sit Navn efter et Fiirkløver (firakläwer).

Klö, v., s. **Klä**.

Klöja, f., Væmmelse, Kvalme; Isl. *kligja*.

Klöjelse, f., d. s. s. *kläja*; Dsk. *Klegelse*, Brækning («Kvalme, Væmmelse», V. S. O.).

Klöjes, (*es-tes-ts*), v. d., væmmes, have Kvalme og Klemmelse, være nær ved at kaste op; Sk. *klögas*; Norrl. *kjöjes*; Jemtl. *köjes*; Medelp. *kjoijas*; Östg. *klöke sig* («*wilja kräkas*», Almqv.); Dsk. (næst. foræld.) *klege*, v. n. (Isl. *kligja*, Nsk. *kli*); men *klege sig* og *kløges*, brække sig, kaste op, ligesom Smål. *klökas*; efter Almqvist ogsaa Sk. *klögas* og Helsingl. *köga*. Jfr. Engl. *to cloy*, mætte formeget, indtil Væmmelse.

Klöns, m., Knude el. Knop, f. Ex. paa Enden af en Svæbesnert eller paa en Næse; Sk. *klöns*; Nordsj. *Klunts* (paa Svøben, Junge p. 408). Jfr. Sv., Nsk. *kluns* (samlg. Tsk. *Klunzfuss*) = N. S., Dsk. *Klunt*, Klump, Klods.

Klös, m., Jordklump, navnlig paa Pleiningen og som måa kñuses ved Tromlen; jfr. Tsk. *Kloss* (pl. *Klösse*), m., Klump, Klimp (*Erdkloss*); it. Bolle i Suppe (= Fyensk *Klose*).

Klösa (*ar-ada-ad*), v. n., være klumpet, om Jord, naar den f. Ex. ved Pleining frembyder Klumper: hon *klösar*.

Klösuer-u-ut, adj., klumpet, fuld af Klumper: jorn e *klösu*; Tsk. *klössig*.

Knabba (*ar-ada-ad*), v. n., med *på*, banke paa, f. Ex. *knabba på* darn (Døren); Sk. *knabba på*, d. s.; Smål. *knappa*, v. a., banke, støde, slaae paa; ogsaa derved gjøre Noget blødt, f. Ex. *knabba* äplen (Æbler); Verml. og Helsingl. *knabbas*, v. rec., støde, puffe hinanden.

Knabba, f., en Mængde Korn, hentet fra Korngulvet og sat tvers over Loen, hvilket man skal til at tærsker paa; at lægge Kornet i en saadan Samling kaldes: ad såtta en *knabba*. Ordet er formod. beslægtet med d. foregaaende Verbum.

Knadder, n., Bulder, Larm, især af Folk, som tale i Munden paa hinanden: de' e då ett fåslit *knadder*, di piblana kajn gjorra. S. d. følg. O.

Knaddra (*ar-ada-ad*), v. n., buldre, larme, skralde, om Lyden f. Ex. af en Vogn, der kjører paa Smaasteen (jfr. *knöddersten*) og om den lignende Lyd af Torden: dönnan *knaddrar*, Tordenen buldrer, skralder; om en svagere Lyd bruges derimod Verml. *knattrra*, Östg. *knattre*, nemlig den, som høres, naar man tygger tørre Ting; Tsk. *knattern*, knittre (naar Noget brænder f. Ex.).

Knaddirjng, m., Benævnelse paa en daarlig voxen eller i Væxt forknyttet Skabning (baade om Mennesker og Dyr); f. Ex. *horraknaddirjng*, vantreven Dreng; *kallaknaddirjng*, liden, daarlig

Kalv; beslægtet med Smål. *kнатte*, smaavoxen, liden Skabning, f. Ex. *grisknatte*; *knattig*, adj., dvergagtig, f. Ex. om Trær. Jfr. nedf. *knårt*. Derimod bruges Verml. *kнатте*, Nsk. *Knatt*, om en Knold, Bjergknold, men er sandsynligent det samme Ord; samlg. nedf. *knajl*, *knul*, *knös*.

Knaga, m. 1) en Knag, Trænagle til at hænge paa, som er lige, mods. *krog* (Gudh.). 2) undertiden d. s. s. *klampa*, Klampe (Gudh.). 3) fig. ejn gamajller *knaga*, en gammel Mand; ejn *päjngaknaga*, Pengemand, rig Mand, — en uegentlig Bemærkelse, hvormed kunde sammenlignes det danske: *Gniepind*, eller Tsk. *Knast* (ein alter *Knast*).

Knagg, m. 1) en liden Knast el. Knude udenpaa Træet, men dog indenfor Barken; hvorimod *knarr* (s. s.), en Knast, som opstaaer i Træ derved, at en Green er hugget af (Gudh.); Sv. *knagg*, m., Engl. *knag (nægg)*, Nordsj. (Junge 338) *Knak*, Knort, Knast i Træ (samlg. Jsk. *Knak*, Tue, Jordknold; Nsk. *Nakk*, udstaaende Knold af et Fjeld; Isl. *naggr*, Klippespids). 2) Knag til at hænge paa (Vestl.), d. s. s. *knaga*; Smål. *knek*. *Knagg* i denne Betydning forholder sig til *knagg* i første Bemærk., ligesom Sønderj. *Knør* (Knag, hvorpaa f. Ex. et Bræt hviler) til ældre Dsk. *Knør* (Knude, Knort). 3) Knag, Takke i Møllehjul eller lignende Hjul (Gudh.); jfr. *kogga*, *tagg*.

Knagger-u-ut, adj., knastet, knudret; Sv. *knaggig*; Engl. *knaggy*.

Knajl¹, m., bruges deels om en mindre Forhøining paa Landjorden enten af Jord eller Steen, en liden Bakke eller Høi; deels om en fremstaaende Klippe i Vandet, et Skjær (jfr. *knös*): *knajla* e større ijn tauer (større end Tuer); ejn *jorknajl*, *stenknajl*; ogsaa: ejn *knajl* jor, sten; ejn *knajl* i vanned; i sidste Bemærkelse forekommer det især i Stednavne, som f. Ex. *Sæneknajl*, et Skjær udenfor Røsogn, benævnet efter en Mand, Niels Sæne, som druknede der, og saaledes fl. a. St. Sjæll. en *Knald* el. *Knold*, Söderml. *knalle*, *backknalle* (Ihre, D. L. p. 93), Jsk. en *Knold*, *Kneld*, Angel. et *Knold*, Engl. *knoll (nåll)*, bruges ligeledes her eller der om Tuer, smaa Høie, Bakker el. Toppen deraf; Dsk. (sjeldent) *Knold*, Bjergspids. Jfr. forøvrigt Bh. *knul*, *knyjlljng*.

Knajl², m., Stump, Stykke, Klump, om Brød og andre Næringsmidler: ejn *knajl* brö, öst, kjødd, en Stump Brød o. s. v.; ogsaa ejn *knajl* smorr, Klump Smør; Tsk. *Knollen*, m.; jfr.

Sv. *knalle*, m., en Skibstvebak. Det er tvivlsomt, om Ordet er af samme Oprindelse som det foregaaende *knajl* (Ihre D. L. p. 93 anfører rigtignok under *knalle*, Bakke, baade *backknalle* og *brödknalle*), eller om det er s. O. s. *gnajl* (s. s.), opstaet ved en Ombytning af *K* og *G*, som ei er usædvanlig.

Knapp, m. 1) Knap. 2) Hægte (heita). Sv. *knäppa*.

Knarr, m., Knast, Knude inde i Træ (jfr. *knagg*, *knårt*); Engl. *gnar*, *knur*; Tsk. *Knorren*, Knast; Gl. Dsk. *Knør*, Knude, Knort (fig. «Dronning Sophi, den onde Knør»).

Knarruer-u-ut (ed), adj., fuld af Knaste.

Knastens: de va *knastens!* Udraab, naar man faaer Noget, som er behageligt at nyde (lækker Mad, rart Æble o. s. v.); uvis Oprindelse, maaskee beslægtet med Dsk. *Knas*, Slikkeri, Sukkertøi.

Kneitabassa, m., en Benævnelse, der bruges i Spøg, ei blot om et ualmindeligt stort Barn eller Dreng, men og om Dyr, ja selv om livløse Ting, for at udtrykke, at Noget forholdsvis er overvættet svært og stort (jfr. *bassa*); Fyensk: *Knegtebasse*, Knøs, halvvoxent Mandfolk (mest Spøg).

Knissa (ar-ada-ad), v. a., knuse i meget smaa fine Dele: kajnstu *knissa* voss lid salt! A. S. *cnyisan*, *cnyssan*.

Kniva, f., en Søfugl, der efter Skougaard (s. B. B. p. 64 «*Kniber*») skal være d. s. s. *svartijng*; jfr. Sv. *knipa*, f., Hvinand, anas clangula.

Knobb (å), m. 1) Knub, kort, tykt Stykke Træ eller Brænde: *bräjnnekobb*, *träknobb*; aldrig om en Stub (s. *Stobba*, *Trästobba*). 2) fig. a) lille, tyk Karl, Gottl. *knåbb*; jfr. Dsk. *Knub* om en plump, ubehovlet Person. b) stor og svær Lax eller Torsk: de' va rätt ejn *knobb* (Gudh.).

Knobber-knobb-knobt, adj., nem, lærvillig, ferm, flink til Arbeide (Christiansø), d. s. s. *frakker*: hon e *knobb*; ja har tre pibla, som e *knobba*; jfr. Vestg. *knoppa*, haste, skynde sig; Östg., Sk., Jemtl. *knapp*, hastig, hurtig (Jsk., N. S. *knapp*, *strax*, snart); Nsk. *knapp*, d. s.; it. rask, flink til Arbeide (Sv. *knapphärdig*); ogsaa: net, vakker (f. Ex. om Klædedragt); samlg. *knøv* i Dansk Provindsspr. (s. Molb. D. L. p. 288).

Knog, m., s. *Knåg*.

Knoppes (å; es el. sjeld. as-ades-ads), v. d., knubbes, om Heste, naar de i Venskabelighed gnave el. kløe hverandre med Tænderne; Jsk. *nubbes* (Falst. *gnubbe* sig); derimod bruges i

Bh. **nubbes** (*o; es* el. sjeld. *as-ades-ads*) om Hestene, naar de i Arrighed støde hverandre i Stalden; i Sv. *knuffas*, puffes, stødes (*knuffa* = Nsk. *knubba*, v. a., pufte, støde; Dsk. *knubbe*, banke, give Hug).

Knorra (*ar-ada-ad*), v. n., knurre, f. Ex. om Hunde (om Katte derimod *mala*); fig. om Mennesker, skjende, gnave; ogsaa (ved Ombytning af *k* og *g*) *gnorra*, med samme Bemærkelser; Sv. *knorra*; Isl. *urra* (om Hunde), *kurra* (om Mennesker). Nogle St. (f. Ex. Gudh.) bruges *knorra* ogsaa om Duer = *korra* (a. St.) og *morra* (s. b. O.); Sv. *knurla*.

Knül, m. 1) Knude, liden Pukkel, Bule, Hævelse paa en Legemsdeel (f. Ex. efter Bi- og Myggestik, Stød o. s. v.): ejn *knul* på näsan, i pajnan (i Panden); Gottl. *knäul*; Sv. *knöl*, m.; jfr. Nsk. *Knultre*, pl., Knorter, Knuder. 2) fig. især sammens. *horranknul*, liden, lav og tyk Dreng; jfr. Vestg. *knultt*, ung Tjenestekarl, Dreng; Jsk. *Knold*, en lille Dreng. Samlg. paa den ene Side Forholdet mellem sidstnævnte *knul*, *knultt*, *Knold* (om Drenge) — ovennævnte *knul*, *knäul*, *knöl*, *Knultre*, Dsk. *Knold* (om Knuder, Knorter, Udvæxter o. s. v.) — Jsk. Angel. *Knold*, Sjæll. *Knald* og (tillige Jsk.) *Knold*, Bh. *knajl*, Dsk. *Knold*, Engl. *knoll* (om Tuer, Høie, Bjergtoppe o. s. v.), og paa den anden Side det lignende Forhold mellem Dsk. og dansk Provindsspr. *Knes* — Vestg. *knös* — Sv., Bh., Jsk. *knös*, Nsk. *Knaus*, Isl. *hnauss*; hvorom s. *Knös*; jfr. forøvrigt Bh. *knad-drijng*, *knårt*.

Knusa (*ar-ada-ad* og *te-t*), v. a. 1) = Dsk. *knuse* (af *knuge*), knuge i Stykker, men sjeldent; i dets Sted bruges almindeligt *krössa*: ded e *knusad* (*krössad*), det er knuust. 2) fig. knuge; især om Kulde: kjjyllen *knusarr mei* (Gudh.); ellers ogsaa i samme Forst. *bryda*.

Kny (*er-de-t*), v. a., røre, røre ved, føle el. tage paa med Fingre, Hænder (paa en ubehagelig Maade), baade om Ting og Personer: du må 'nte *kny'ed*, *kny sokkered!* *kny'na*, om du torr! rør hende, hvis du tør! hajn vrålar, men ja har så mäjnn ijkke *knýt* 'ijn. Ordet synes at være afledet af et Substantiv = Dsk. *Kno*, Fingerkno (Bh. ellers: *knåg*; jfr. Nsk. *knua*, *gnua*, v. a., trykke eller bearbeide med Fingerknoerne (af *Knue*, *Gnie*, *Kno*).

Knyda (*er-knöd* og *knötte-knött*), v. a., knytte; Nsk., Sv. *knyta*; Isl. *hnýta*; Dsk. (sjeld.) *knude*.

Knyllju(g), knylliung, m., liden Jordforhøining eller Tue (Nordl.); Diminutiv af en forældet Form *knojll* = Knold (s. *knajl*); deraf Stednavnet *Svenskaknylljn'ana* (ɔ: *knyllijngana*), Svenske-Knoldene, Navn, som tidligere brugtes om endel smaae Forhøninger mod Nordostkanten af Kirkegaardene, hvor efter Sagnet dræbte Svenske laae begravne (s. Skg. B. S. p. 77).

Knyst, m. 1) naturlig Knude paa de forskjellige Legemsdele; Knogle el. Knokkel: *knystijn* på tömmajn (Tommelfingeren), på dājn stora tān; auselen, ded e dājn äwersta *knystijn*, Axelen d. e. den øverste Knude; *knystana* på ryggjijn; Smål. *knysta* (*kindknysta*, *ryggknystor*). 2) unaturlig Knude eller Hævelse, fremkaldt ved Noget, som trykker, f. Ex. ejn *träskoknyst*, Knude ovenpaa Foden eller paa den store Taa, bevirket ved Tryk af Træsko; Dsk. d. T. *Knyst* i lign. Forst. Jfr. Tsk. *Knust*, m. (pl. *Knüste*), Endeskive paa et Brød.

Knystader-ad, adj. 2 E., forsynet med Knude el. Knogle: ded *knystada* å hånn, den Deel af Haanden, som har *Knyst* (Gudh.).

Knäg, m., Kno, Fingerknokkel; Sv. *knoge*, m., d. s. (ogsaa Nsk.; Daa); Nsk. *Knok*, m., Knogle, Been (Aasen); Gottl. *knökä*, Beenstykke; Hvirvelbeen (?).

Knårt, m., Knort, liden Knude el. Knold, haard Klump; Sk. *knårt*; Nsk., Helsingl. *knart*. Ordet bruges imidlertid ikke som i Dsk. og Sk. om en Knast i Træ (s. *Knarr*), men nok om en Knude paa en Kjep (*knårtakjäpp*). Det forekommer især i følgende overførte Bemærkelser: 1) = *niggleknårt*, et lidet Nøgle Garn: hvor la du *knårtijn*, pibel? 2) Noget eller Nogen, som er forknyttet i Væxten; meest i Sammens. a) *äbbleknårt*, *päreknårt*, lidet, haardt, ilde voxet Åble, Pære; Sk. *knårt*, d. s.; Smål. *knört* (= Nsk., Vestg. *knart*), umoden Frugt, f. Ex. *äppelknort*, *trädpäronknort*; ogsaa *äppelknörting* o.s.v. (af *knörting*, noget Umodent og Daarligt i Almindelighed). b) *horranknårt*, forknyttet, vantreven Dreng (= *horranknaddriying*), men ogsaa tyk og lav Dreng (= *horralära*, -*knul*); om Vantrivninger bruges ogsaa i Sk. *knårt* (sjeld.); Jsk. *Knork* (ved Consonantombrytning); Smål. *knörting*, f. Ex. *barnaknorling*, lidet, daarligt Barn; derimod Fyensk *Knort*, en, Vantrevenhed, Egenskab hos et Dyr, at det ei kan voxer; Nsk. *Knott*, d. s. (s. Aasen p. 637).

Knäjller - knäjll-t, adj., vakker, kjøn: «jo estu ijkj' ejn knäjller ejn, jo er du ikke ret en vakker Pjes!» (Skg.). Ordet er nu aldeles forældet; jfr. Isl. (B. H.) *hnellinn*, rask, fyrig.

Knäppa (*er-te-t*), v. a. 1) knappe (Baden D. L. O. *knäppe*); Sv. *knäppa*; Nsk. *kneppe*; Isl. *hneppa*. 2) hægte. Af *knapp* (s. s.).

Knäppa (*er-te-t*), v. a. (egl. s. O. s. Dsk. *kneppe*, frembringe en kort, smækende Lyd, et Knep; Sv. *knäppa*), bruges med præp. *å* (af) om at trykke et Gevær af: *knäppa* bössan *å*, egl. give Bøssen et Knep med Hanen, saa at den gaaer af.

Knävär, m., ligefrem: en Knævædder, knæhøi Vædder, bruges som Benævnelse paa en Mandsperson, der er meget liden og lav af Væxt, skjøndt han er gammel og udvoxen (en *Knæling*); jfr. m. H. t. Sammens. Nsk. *Knesno*, knæhøi Sne.

Knävvra, f., en Kvinde, som Munden gaaer paa; af et Verb. *knävvra* == Dsk. (sjeld.) *knebre* i fig. Bemærk.: lade Munden løbe; Jsk. *Knævermund*, Sladdermund.

Knöddersten (pl. d. s.), m., Smaasteen; af *knaddrä* (s. s.), fordi de skralde, naar f. Ex. en Vogn kjører over dem.

Knös (ældre Gudh.), m., Klippeknold i Havet, Skjær; ellers *flei*, *knajl*, *sjär*. Ordet høres nu kun i Stednavne, f. Ex. *Knösana*, Navn paa blinde Skjær ved Gudhjem; jfr. Nsk. *Knaus* (*Gnaus*, *Naus*), m., Klippe, Bjergknold; Sv. *knös*, m., Jordklump, Jordhøi, Top af Bakke; Jsk. *Knös* (Vends.), liden Høi el. Forheining i Heden; Vestg. *knös*, Knude, Knort, Bule; Isl. *hnauss*, m., Klump, Jordklump. Ordet forekommer aldrig i Bh. brugt fig. om en lille Dreng, halvvoxen Dreng o. s.v., saaledes som *Knos* i Jsk. og Dsk. S. ofv. *Knul*.

Kobb (*å*), m., Benævnelse paa et Træstykke el. Boie, hvormed de Touge forsynes, som høre til Laxe- eller Torskeliner; Nsk. *Kubb*, m., Klods, Blok, kort Stump af en Træstamme; Sv. (Vestg.) *kubb*, m., d. s.; Gl. Nsk. *kubbr*, m.

Koblædda, f., s. *Blædda*.

Koda (*ar-ada-ad*; af *koda*, f., Kode), v. n., løfte Koden, Foden; om Heste: *vittu koda!* *koda ouer*, *idi!* sætte Foden, træde med Foden over, ind over Hammelrebet, naar Hesten f. Ex. har traadt feil.

Kodd (*å*), m., Testikel; Nsk. *Kodd*, m.; A. S. *codd*; Sv. *kådde*, m.

Koffed, n. pr., Mandsnavnet Kofod.

Kog (*å*), m., saa meget, som man koger paa eengang til et Maaltid; Sv. *kok*, n.; Nsk. *Koka*, f. Navnligen bruges det om Fisk, en Ret Fisk: vi fijkkje ävent ejn *kog* ida (Gudh.); Nsk. *Fiskekoka*.

Kogg (*å*), m., s. d. følg. O.

Kogga (Gudh.), m., Tand, Takke (*knagg*) i Møllehjulet, som dreier Kværnen omkring; hedder ogsaa paa flere Steder *kogg*; Sv. *kugge*, m., Vestg. *kugg*; Engl. *cog*.

Koggahjoul (*ou*; *au*), n., takket Møllehjul (s. *Kogga*); Sv. *kugghjul*.

Koggla (*ar-ada-ad*), v. n., kagle (Gudh.).

Kollaran, f., s. *Ran*.

Kolls (*ar-ada-ad*), v. n. 1) om Børn: lalle, pluddre, begynde at tale lidt (*få mål*); bællijn begyjnner ad *kolls* lid forr sei (= pina på ad snakka el. på snakk). 2) fig. *kolls* forr ejn, tale godt (kjælent) for Een; smigre E.

Kollstra (*ar-ada-ad*), v. a., forkulle, forbrænde (af *koll*, *Kul*): *kollstrad* træ; ejn *kollstrader* palthæst, forbrændt Pandekage.

Kolv og **kolva**, m., Kolbe, Geværkolbe (best. F. *kolvijn* og *kolvajn*); Nsk. *Kolv*, m., Sv. *kolf*, m.; jfr. Isl. *kólfr*, m., Knevel (Nsk. *Kolv*).

Komma, f., og *kommene*, n., Komme, Gjerningen at komme; Isl., Nsk. *koma*, f.

Kommian, **komjan**, m., Kummen, carum carvi.

Kompan (k. a), m., Benævnelse, som brugtes forhen i Gudh. om en overgiven, lystig Karl, «ejn ouerdadier kar»); paa a. St. *kompán* (l. a) med en vis Ringeagt, i Forbindelser som: ejn ujne'lier, loierlier *kompán*, en underlig Fyr. Ordets egentlige Bemærkelse = *Kammerat*, *Fælle*, er tidlig forsvundet; men haves i Isl. (og Gl. Sv.) *kompán*, Gottl. *kumpān*, N. S. *Kumpaan* og forkortet *Kump*; Tsk. *Kompan*; Gl. Dsk. Bibelovers. (Molb.) *Kompan*, *Kompæn*; jfr. Fr. *compagnon*, Engl. *companion*; endvidere Norr. B. *okompan*, Uven (Ihre D. L. p. 125). Blot i uegentlig Forstand, ligesom det bornholmske Ord, bruges ogsaa Sk. *kompán*, *kumpán*, *komping*, *kumping*, halvvoxen Tjenestedreng (men i Gl. Sv. med den egentlige Bemærkelse = Isl.; Klinghammer); Östg. *komping*, d. s.; ligeledes Falst., Fyen., Angel. *Kompen*, *Kumpen*, Knøs, halvvoxen Karl (Ang. «en net *Kumpen*, en god Knøs»); Jsk. (jævnlig ogsaa i Falst.) *Kompen*, om unge Mennesker i slet Forst.: en

slem Krabat («en svaar *Kompen*»). Der synes ei at være tilstrækkelig Grund til med Molbech at betvivle den oprindelige Identitet af disse Ord, saavelsom det bornholmske, og det Ord, der betyder: Kammerat, Fælle. Vi have her et Ord med et almindeligere Begreb (Kammerat, Fælle), som paa sine Steder fortrinsviis er blevet anvendt paa en vis speciel Klasse Individer (halvvoxne unge Mennesker, især af den tjenende Klasse), i hvis Mund det tilmed er sædvanligst blevet hørt; derved har saaledes efterhaanden en Biforestilling (om Knøs, Tjenestendreng), heftet til det, altsaa et for Ordet selv ganske fremmed Begreb, hvilket tilsidst endog fortrængte den oprindelige Bemærkelse. Paa den anden Side have vi Ord med speciellere Begreber, som Dsk. *Pebersvend* (opr. Kræmminersvend, Handelsfuldmægtig), Tsk. *Spiessbürger* (Spydborger, fattig Borgermilitair), hvortil der knyttedes Biforestillinger (om ugift Mand — Philister), som have fortrængt eller overlevet de almindelige Begreber. De andre Bemærkelser, hvori hint Ord forekommer, navnlig i Bh., Jsk. og tildeels Falst., ere Bibegreber, der have paatrængt sig Ordet, fordi det i en vis Sammenhæng eller forbundet med et andet Ord brugtes uegentligt, ligesom f. Ex. ellers *Broder* (den rette *Broder*, en lystig, liderlig *Broder*), *Fætter* (snurrig *Fætter*), Bh. *kammerat* (ejn loierlier *kammerat*). Forøvrigt haves med Hensyn til Ordets forskjellige Brug og Bemærkelser en nærliggende Analogi i et andet Ord, hvis oprindelige og egentlige Betydning ogsaa tildeels er tabt eller i det mindste traadt i Baggrunden, nemlig Dsk., Dsk. D. D., Nsk., Sv. *Selle*, *sälle*, egl. Stalbroder, Kammerat (foræld. eller sjeld.), men har i Jsk., Fyen., Loll., Falst. Bemærkelsen: *Knøs*, halvvoxen Karl, Ungersvend (Fyen: en smuk *Sælle*); i Nsk. især lystig Karl (ein go' *Selle*) f. M.; i Sv. ligeledes Karl, Krabat (öfverdådig *sälle*, liderlig s.); i Dsk. ogsaa (Moth) Stakkel, Usling; hertil slutter sig endvidere Tsk. *Gesell* (som er det samme Ord), Svend, Haandværkssvend (men *Handelsgesell* baade: Handelsfælle og Kjøbmandskarl); jfr. fremdeles Vestg. *sällskap*, Tjenestefolk. — Molbech beraaber sig paa Lyngbye (p. 575), der udtrykkeligen skjerner mellem de jydske Ord *Kompán* og *Kómpen*; men en saadan Adskillelse i en enkelt Landsdeel har i og for sig kun liden eller ingen Betydning og lader sig forklare paa flere Maader. Dens Vægt forringes i det mindste allerede derved, at i Sk. bruges *kompán*

og *komping* uden nogensomhelst Forskjel i Bemærkelse (s. Klinghammer), hvilken sidste Form, ligesom Østg. *komping*, svarer til *Kompan* i Dsk. D. D.

Kondás, f., Maade: nei ijkkje på dæjn *kondas*, nei ikke saaledes.

Kongamad, m., lækker Mad, herlige Retter: söddan kongamad må ejn ajn varra forudan.

Konge, m., Konge, i egl. Forst.; men *kong* fig. om Kongen i Kortspil, Keglespil: ja fijkkj ejn *kong*; Nsk. *Kungje* og *Kung*, uden Forskjel; Sv. *kung* (d. T.) = *konung*; Dsk. *Kong* (foran et Navn).

Konna (å), f., Kone; Nsk., Isl. *kona* (å); Gl. Sv. *kuna*; derimod er i Sv. *kona* (å) blevet Benævnelse paa et leiderligt Kvindfolk og har tabt den ædlere Betydning, som dog endnu skal være bevaret i enkelte Provindser, f. Ex. Dalarne, Skåne. I Bh. har Ordet de samme Bemærkelses som i Dsk., Isl. og Nsk.; men Brugen af det indskrænkes meget derved, at man sædvanlig af Stammen i mandlige Personnavne (baade Fælledsnavne og Egennavne) danner ved Afledningsendelserne *-erska*, *-ska*, *-a* kvindelige Personnavne, hvori disse Endelser erstatter hint Ord, saavel i dets almindeligere som og speciellere Betydning (om det Enkelte s. Gram.). Man siger saaledes: en *ölbryggerska*, en Kone, som brygger Øl el. har Ølbrygning; it. en *Ölbryggers* Kone (en *ölbryggerska* e slæt ijkkje bære ijn en *urmagerska* — end en Urmagers Kone); *snikkerskan*, Snedkerens Kone; *byfoudan*, *majorskan*, Byfogdens, Majorens K.; *Dikkan* el. *Dikschan*, *Bossan*, *Massan*, Diks, Bossas, Madsens K.; *Torkjel Gudhjemsk*, *Jens Hånska*, *Ola Peter Larska*, Thorkel Gudhjems, Jens Hansens, Ole Peter Larsens K. (men bruges Konens Fornavn foran Mandens Slægtsnavn, sættes en Genitivform af det sidste, f. Ex. *Kjistena Hånsa*, *Larsa*, Kirstine Hansens, Larsens Kone); *Nels Potterska*, Niels Pottemagers K. (hvor et Fælledsnavn er brugt som Egennavn); *Tyskan*, den tydske K.; it. den tydske Mands (Tydskerens) Kone; *Ana Norska*, Ane, som er eller har været en Nordmands K., altsaa: en Nordmands Hustru eller Enke. — Hele denne Betegnelsesmaade slutter sig nærmest til Nedresachsisk (s. Richey H. I. pag. 399 om: *-sche*), men synes at have udviklet sig videre i Bornholmsken; ogsaa i Svensk haves meget tilsvarende; derimod kun saare lidet i Dansk.

Kopatta, m., Gedeblad, Skovlilie, caprifolium; derimod Sk. *kopatte*, Benedikturt, Nellikerod, geum rivale. Navnet betyder egl. *Kopatte*, hvormed Phantasien har fundet Noget at sammenligne hos disse Planter.

Korn, n., bruges i egl. Bh. ei om al Slags Sæd, men er den almindelige Benævnelse paa Byg (s. *Bjugg*), som den forhen sædvanligste Sædart; ligesaa i Sjælland og flere Egne i Danmark, samt i Sverrig og det sydlige Norge. Korn i Almindelighed kaldes *sä*.

Kornmo, m., s. *Mo*.

Kornmona, m. = Dsk. *Kornmo*, *Kornmod*, n., elektrisk Luftsyn, lig Lynild; Nsk. (Kristiansand) *Konnmoe*, m., Sv. *kornblixt*. I Verml. bruges det Udtryk: *kornbonden går* = Sv. åskan g., det tordner.

Korra (*ar-ada-ad*), v. n., kurre, bruges n. St. fornemmelig om Duen, ligesom *morra* om Dueriken; i Gudh. *knorra* og *morra* uden Forskjel, om Duer.

Kørskle, m., Korsklæde, der er noget forskjelligt fra det i andre danske Provindser brugelige Hovedtøi, som bærer Navn af Korsklæde. Til Hverdag bruges i Forbindelse med en couleurt Kattuns- eller Silkehue et Korsklæde, der bestaaer af et linnet Klæde, som sidder glat og skjuler Panden og er sammenlagt paa Issen, saa at det danner en spids Forhøining, hvorunder der, for at den kan bevares eens, undertiden lægges et dertil dannet tyndt Stykke Pap. Et andet Slags Korsklæde med Kniplinger gaaer ned paa Panden med en Spids og ved Tindingerne i to Rundinger, og bruges i Forbindelse med en glat Hue, hvilken Hovedpynt kaldes: *hatt å houa* (s. *Hatt*). Endelig bruge de ældre Koner et Korsklæde med Kniplinger, som ved Ørerne staaer udad, og i Forbindelse dermed en hvid Hue, hvilket Hovedtøi kaldes: *hwitt nattoi* (s. Panum B. B. p. 58, Till.).

Kört- el. kårtafjögg, m., et Pibehoved med et meget kort Stykke Stilk ved (s. *Fjögg*).

Kört- el. kårtapjugg, m., d. s.; s. *Pjugg*.

Kört- el. kårttoader-toad, adj. 2 E., som har kort Uld: ejn *korttoader* hujnn; Nordsj. *korttaaet*.

Kosa (*er-te-t*), v. ref. *kosa sei*, holde sig i Skindet, tage sig iagt, være ordentlig: vill hajn *kosa sei!* fig. om Ting: ded vill inte *kosa sei* (skikke sig, føje s.); jfr. Gottl. *käusä*, underkue,

betvinge; Östg. *kuse*, ligge; it. være ydmyg; Sv. *kusa*, v. n., lægge sig ned (om Hunde); smlg. Nsk. (Hardang.) *kusa sæg ne*, bøie sig ned, krumme Ryggen.

Kossijn-en-ed, adj., lam, hentagen i Lemmerne; Sk. *kåsen*, d. s. (men desuden: frossen; lad).

Kou, Kuen, Tvang; blot i Talemaaden: ad ha ejn ujnne *kou*, holde Een under Pidsken; utt. ogsaa *kau*.

Krä, m., deels Snee, som den er efter Tøbrud, Sne og Vand (= *snēkrā*); deels smaa lisstykker, især paa Havet, som begynde at fryse til (= *iskrā*): där e meijn *kra*, seja vi, når snējn står på trājn liesom brät smorr, ejlle når hawisijn står som ejn väjljün(g). Dsk. *Krav* (sjeldén), *Iiskrav*; Isl. *krap*, n., *krapi*, m.; Nsk. *Krape*, *Krave*, m., *Krav*, n. (Begyndelse til Iis); jfr. Jsk., Fyen. *Krav*, *Kravl*, Smaaiis, der sætter sig paa Tangarter paa Bunden af Havet, inden dets Overflade fryser til; Sv. *krafis*, dobbelt Iis.

Krä (r-de-t), v. n., siges om Havet, naar det belægges med smaa lisstykker og saaledes fryser til: hawed *krär samman* (Gudh.); Nsk. *krapa*, *krava*, f. fl., v. n., belægges med en tynd lissskorpe; Sv. DD. *krava*, d. s.

Krabāt, m., Krabat, bruges ogsaa stundom, ligesom tildeels i Dsk. d. T., adjektivisk til at betegne noget Overordentligt, Ualmindeligt: däjn sypijn (Snaps) va *krabat*; nu e 'd *krabat*, nu er det fortræffeligt.

Krabatsal, m., jævn og lige Sadel («slätter sal») uden noget Træ i, mods. *stokkasal* (s. s.).

X **Krabba**, f. 1) egl. Krabbe, cancer (høres sjeldén); Sv. *krabba*, f., Nsk. *Krabbe*, m., Isl. *krabbi*, m. 2) uegl. a) et Slags Anker eller Dræg, som bestaaer af et Trækryds, hvori 4 Hesselkjeppe sidde, der indesluttet en meget stor Steen eller een stor og nogle mindre og sammenbindes foroven. Ved Hjælp af dette sækkes og holdes til Havbunden den ene Ende af det Toug, hvori Laxelænken er heftet; ogsaa bruges det ved de saakaldte Sættegarn. Nsk. *Krabbe*, m., d. s. (Aasen; s. forvr. Molb. D. O.); jfr. B. Actst. *Krabbe* om et Slags Anker for en Baad (p. 592); i Sv. bruges *krabb*, m., om et Redskab til at drage Noget ud af Vandet med. b) et kroget, bredtvoxende Træ.

Krabbesten, Steen, som bruges i ovennævnte Trækryds el. Krabbe; jfr. *lijnnesten*.

Krabbuer-u-ut, adj., kroget (om Træer): ejn *krabbuer* torn; ett *krabbut* træ.

Krada, f., gammelt, ussett Øg, Krakke; jfr. *kripa*, *minka*.

Krada (*ar-ada-ad*), v. a., ref. *krada sei*, gjøre sig udtilbeens eller stædig, som f. Ex. et gammelt Øg: hon *kradar sei*; fig. om Ting, som ei ville gjøre vel eller gaae fra Haanden. Substantivet *krada* er maaskee at udlede af dette Verbum, og ei omvendt; jfr. Jsk. *kraadden*, adj., vrangvillig, treven, stridig, især om Hoveder, som ei ville lade sig trække.

Kraft, f., Kræft, cancer (Sygdom): hon har fåd *kraft*.

Kräjl, n., bruges om Smaakreature, saalænge de kravle omkring = Jsk. *Kravl*: soen hadde trettan grisa, men lå to ihjäl, hvikked kajn lätt sje, når där e så meied *krajl*; ogsaa om Smaabørn, der ligge og kravle; Jsk. *Krovł*; jfr. Gottl. *bankräjl*, en heel Mængde Børn (*kräjl*, Kryben, Mylen). S. d. følg. O.

Kräjla (*ar-ada-ad*), v. n., kravle, krybe, om Børn f. Ex., som ligge og krybe paa Gulvet; it. om visse Insector, som bevæge sig frem med Møie; Sk. *krajla*; i tildeels samme eller lignende Bemærkelser bruges Gottl. *krajlä*, *kraulü* (om en Enkelt, som kryber fremad), *kräjlä* (om en Fleerhed, f. Ex. Myrer); Sv. *kräla* og (d. T.) *krälla*, *kralla* (krybe, mylre); Jsk. *kreile* (krybe afsted; om Seilende, Syge o. s. v.); Nsk. *kravla*, Isl., Sv. *krafla*; Engl. *to crawl* (*crawler*, et krybende Insect).

Kräjusa (*ar-ada-ad*), v. a., egl. krandse: *krajnsa opp*, s. *Brua*.

Krakk, m. 1) smaa Underskov, navnlig af Eeg, unge Egespirer (*äjekrakk*); sjeldnere om ung Skov af Bøg eller Elle (*bøjekrakk*, *ällekraakk*): gakk hän i *krakkijñ* å sjär mei ejn kjäpp å! jfr. B. A., Lunds St. Landebog: «*nogen krack*» (p. 337); «*i krackenn*» (339); «*ett lidett kracke* (gen.) *buske*» (335; samlg. «*ett lidett buske*» et lidet Buskads; p. 357); *krackengenn* (p. 338) o. s. v. Om Dsk. et *Krat* (efter Klingh. ogsaa Sk.) er det samme Ord? 2) en Kjep, Stok af Egetræ: hvor satte du dijn *krakk*? 3) et Træspid med 2 Grene, hvorpaa man forhen stegte eller ristede Sild i Kakkelovnen (ejn *sijllakrakk*); nu bruges dertil et Spid (*sijllaspidd*) af Jern med 3 à 4 Grene. Jfr. forvrigt Nsk. *Krakje*, m., Træstamme med korte Stumper af Grene til at bruge som Stige; it. et vantrevet og kroget Træ; ogsaa tørre Grene i Almindh.; Gottl. *krakü*, en tør Green

med Kviste eller Knorter; Vestg. *krake*, en kvistfuld, knortet Stang; Smål. *krake*, d. s., navnlig til at hænge Kornmegene paa for at tørres (*krakig*, knastet, knudret, ujævn).

Krakka (*ar-ada-ad*), v. a., *krakka sjyll*, riste Sild i Kakkelovnen paa Spid (almindeligt Udttryk i Gudh. og fl. a. St.); egl. sætte Sild paa *krakk* (s. s.); jfr. Smål. *kraka* såd, ärter, sætte Neg o. s. v.) paa en Stang (s. ovfr.).

Kramakka (*ar-ada-ad*), v. n., rage, rode i: *kramakka* i smorr; besl. med *kramma*, kramme.

Krammer-kramm-t, adj. 1) blød og let at sammentrykke (*klämma samman*); om Sneen, som begynder at tøe: snejn e *krammer*; Isl. *kramr*; Nsk., Sv., Sk. *kram*; Tsk. (N. S., Holl.), Dsk. *klamm*, *klam*. 2) kraftlös i Hænderne paa Grund af Kulde, saa at man ei kan tage med dem, d. s. s. *väljn* (vaalen): ja e *krammer* å valijn (Gudh.); N. S. (og Holl.) *klamm* (s. Richey p. 118). 3) efter Skougaard: «som har Trækken i Huden». Derimod bruges Ordet ei i Bh. med Bemærkelser som Jsk. *kram*, trang, snever, knap, f. Ex. om Klæder, Fodtøi o. A. (= Tsk. *klamm*); it. barsk, streng, f. Ex. om Kulde f. M.; eller som Sk. *kram*, mods. «glat»; ej heller med saadanne overførte Begreber som Tsk. (N. S.) *klann*, Dsk. *klam*, lidet fugtig, f. Ex. om Linned (Dsk. endog om Hænder, Læber). Sandsynlig er adj. *krammer* (*kramr*, *kram*) beslægtet med v. *kramma* Dsk. *kramme*; Sv. *krama*; Isl. *krama* i: *handkrama*, *kremja*, trykke, klemme, knuge, knuse f. M.; ligesom adj. *klam* (*klamm*) med v. *klemme* (Tsk. *klemmen*).

Krams-a (*ar-ada-ad*), 1) v. a., kramme, famle ved, beføle, berøre paa en nærgaaende Maade: hajn *kramsada* 'na, han krammede hende; hon *kramsada* hannem, hun rev ham i Ansigtet af Arrighed; det bruges sædvanlig kun om Mennesker; ellers *kramma*: *kramma* ejn faul; *k. nogged*; Jsk. *kramse*. 2) v. n., *krama* i nogged, gramse, famle i Noget (ogsaa *grams-a*); Nsk. *krama*, v. n., gramse efter N.

Krana (*ar-ada-ad*), v. n., glide; om en Slæde, som glider ud af Sporet (især Vestl.); udentvivl en Sideform til v. *kana* (s. s.; samlg. *iskrana* og *iskana*).

Kranker-krank-t, adj., høres paa Sydl. i Bemærkelsen: syg, svag, affældig; Tsk., Sv., Gottl. *krank*, syg; Nsk., Jsk. *krank*, skranten, sygelig (Isl. *krankleiki*, Sygdom; jfr. Gl. Nsk. *krankr*, svag, brøstfældig (ogsaa i Nsk. D. D. *krank*).

Krás, Knas (sjeldnere: *Kras*): gå, slå i k.; Sv., Sk. *kras*; Nsk. *Knas, Kras*; Jsk. *Gras, Graass*.

Krasa (*ar-ada-ad*), v. n., give en Lyd som Noget, der gaaer i Kras; Sv., Sk. *krasa*; Dsk. *knase* (sjeld. *krase*); Nsk. *knasa*; men *krasa* (forøvrigt ogsaa *knasa*), v. a., knuse; Sv. *krasa* sönder, d. s.; Dsk. *knase* (imellem Tænder); Bh. *knasa*, d. s.

Krass, m., Kradser, Redskab til at kradse eller rense med (*bösse-, kanonkrass, pivekrass*); Sv. *krats*, m., tildeels d. s.

Kratla (*ar-ada-ad*), v. n., klavre, klattre; jfr. m. H. t. Consonantomsætningen Nsk. *kratla* = *klatra*, kludre.

Kratt, n., Benævnelse, der bruges om Børn (jfr. *krajl*): här e så meied smått *kratt* (Gudh.); formod. beslægtet med det foregaaende O. Det danske og skaanske *Krat*, Smaaskov, er fremmed for Bornholmsken, af hvilket ellers hin Benævnelse ved første Øiekast kunde synes at være opstaet figurligen.

Kraula og krawla (*ar-ada-ad*), v. a., med *opp*: smøge Noget op, f. Ex. Benklæder; med *ner*: tage det Opsmøgede ned igjen: *kraula* dina boiser *opp!* nu *kranlar* ja dom *ner* igjen (Vestl.); hedder ogsaa *kaula* (Nordl., f. Ex. Gudh.). *Krawla* er maaskee oprindelig et intransitivt Verbum med samme Bemærk. som f. Ex. Nsk. *kravla*, gramse, famle, bruge Hænderne idelig; jfr. Dsk. *famle* i Talemaaden: *famle* Klæderne *op* om sig; *kaula* maaskee blot en Sideform; i andet Fald kunde den være beslægtet med Nsk. *kava, kavsa*, Sv. *kafva*, der ogsaa bruges om Famlen med Hænderne, skjøndt noget anderledes igjen.

Kreitur (første St. beton.), n., Kreatur (især om Kvæg eller Huusdyr i Almind.); Nsk. *Kryter* og (= Dal.) *Krytyr* f. fl.; Östg. og a. sv. D. D. *kriter*; Jsk. *Kretter*.

Kri: Udtrykket: «*kriens ti(d)*» bruge de Gamle paa sine Steder (f. Ex. Gudh. og Omegn), saaledes, at derved skal udelukkende forstaaes Krigen med Carl Gustav, naar man f. Ex. siger: ejn Svensker *frå kriens ti(d)* ble döllder i ejn kjäjllara; en konna sjylde sei i *kriens ti(d)* i Holmehodda. Krigsperioden fra den franske Revolutions Udbrud indtil 1814 betegnes sædvanlig ved Benævnelsen: *däjn stora krien*.

Krikk (*e*), n., Benævnelse paa en Stakkel, der har en elendig, krybende Gang: där går de' gamla *krikked*; af *krikka* (s. s.); samlg. Nsk., Sv. *kräk*, n., et Kryb; Dsk. (sjeld.) *Kræk*; deraf formod. Jsk. en *Kræg*, Stakkel, Skranting; it. Kloddrian;

jfr. ellers Dsk. *Krik*, *Krikke*, usselt Øg. I Sk. er *kreg* el. *krög*, n. = Dsk. Almuespr. *Kræ* (jfr. Sv. *kräk*).

Krikka (*ar-ada-ad*), v. n., krybe, have en jammerlig Gang, halte paa begge Been f. Ex., o. s. v.; jfr. Tsk. *kriechen*, krybe; Östg. *kreke*, Nsk. *kreika*, gaae sagte, forsigtigt; Nsk. *krika* (e), gaae kroget; Nsk., Sv. *kräka*, krybe, kravle. Samlg. Sønderj. *kræge*, skrante, hive, være sygelig.

Kripa, f., usselt Øg, Skindmær; maaskee af en ældre Form: *kripa* = *kriva*, krybe, Sv. *krypa*; jfr. Tsk. (N. S.) *Kröpel*, en Krakke.

Krisker-krisk-krist, adj., syrlig, sødsuur af Smag; om Æbler især: ett *krist* åbble; Sv. (Vestg., Sk.) *krisk*.

Kristanna (Vestl., **kristanla** (Gudh.), f., en Kastanie.

Krobba (å), f., en Krybbe; Nsk., Sv. *krubba*.

Krobbes, n., s. d. følg. O.

Krobbhus (oftest i d. best. F. *krobbhused*) eller forkortet **krobbes** (*krobbesed*), n., en nu forældet Benævnelse paa et sær- eget Værelse i et Huus; men Oprindelsen til dette Navn er ubekjendt. I Gudhjem og paa hele den Kant af Landet blev, efter hvad meget gamle Folk der berette, hint Navn brugt om et Værelse med Leergolv, hvor man havde sit Søndagstøi f. M.; senere, da man indrettede Kjælder under saadant et Værelse og anbragte Brædegulg, kaldte man det sædv. *hused*, hvilket Navn igjen nu for en stor Deel er afløst af Benævnelsen: *salijn*, Salen. Her pleier man endnu paa mindre Gaarde at opbevare Kister med Linned, Klæder o. A., ligesom her og staaer ofte en opredt Seng. Paa Sydlandet bruges N. *krobbhus*, efter de Gamles Udsagn der, om et Værelse imellem Forstuen og Salen, i hvilket der gjerne stod en Seng, en Væv, f. A. Det kaldes nutildags *mälsal* : Mellemsal; s. *Hus*. Skougaard (B. B. p. 383 har Benævnelsen: *gröbhus* (og føjer til: «eller *krubhus*»), som han udleder af *gröbba* og oversætter ved: Pige- kammer. Men *gröbhus* har aldrig i Mands Minde været hørt nogensteds paa Bornholm, og ingensteds vil man vedkjendes den specielle Bemærkelse: Pige kammer, hvad enten der skal tænkes paa Piger i Almindelighed eller, hvilket vistnok er Skougaards Mening, paa Tjenestepiger. Vel skal paa nogle Steder, thi ogsaa det berettes, hint Værelse tillige have været benyttet som Opholdssted for Piger og Børn; men altsaa ikke anderledes, end som endnu andre Værelser benyttes her eller der, hvor

man ei har noget eget Pigekammer (*peiekammers*). Jfr. desuden forøvrigt Ordene *gröbba*, *grebba*. Den af Skougaard først opstillede Form (*gröbhus*), hvoraf den anden (*krubhus*) altsaa maatte være en Forvanskning, er vel derfor neppe andet end en blot Conjectur af ham selv, og den af ham anførte Bemærkelse en reent paatvungen.

Kroguer-u-ut (aab. å), adj., kroget; Sv. *krokig*; Nsk. *krokut*.

Kroppa, f., ældre Navn paa en Karudse; hedder nu alm. *karussa*; formod. af *kropp*, med Hensyn til dens i Forhold til Hovedet store Legeme; Jsk. *kroppet*, adj., svær af Legeme, tyk og før.

Krou (*au*), m., *Kro*, *Krohuus*; Sv. *krog*, m.; Tsk. *Krug*, m.; Sønderj., Angel. et *Kro*; Sk. ett *kru*; Nørrej. et *Kroer* (*Krouer*). Jfr. forøvrigt Isl. *kró*, *krá*, f., en Vraa.

Kruna (nu almindeligere: *krona*), f., Krone; Nsk. (nordenfj.), Vestg., Sk. *kruna*; Isl. *krína* (ældre F.).

Krunakar (ældre F.), *kronakar*, m., Benævnelse paa et fortrinlig stort og anseeligt Mandfolk; s. *Kar*.

Krusbär, n., ældre Navn paa Tyttebær; nu sædv. *töltebär*; Tsk. *Krausbeere*; Vestg. *kröserr*; Östg. *kröson*; jfr. J. Paulli Urteb. p. 151), hvor *Tyttebär*, *Kresingbär*, *Kroslinger* anføres som Benævnelser herpaa i Dsk. og Nsk. Derimod Sv. *krusbär*, Stikkelsbär.

Krusekage, f., et Slags Julebrød; s. *Jylaläwa*.

Krya (*er-de-t*), v. imp., krybe i Mængde, mylre, vrimle (om Insecter): ded *kryer*; Nsk., Verml. *kry*; Jsk. (Mors) *grye*; Isl. *úa og grúa*; jfr. *krú*, *grú*, *grúi*, Vrimmel (s. *krödda*).

Krya (*er-de-t*), v. ref., *krya sei*, vise sig kry; Nsk. (Daa) *kry sig*, kro sig.

Kryda (*ar-ada-ad*, sjeldent), ogsaa *kryderera* (meest i Spøg), v. a., krydre; Isl., Nsk., Sv. *krydda*.

Kryer-kry-kryt, adj., kry, med samme Bemærkelse som i Dsk. og Nsk., omtr. d. s. s. *kar*: hajn e så *kryer* i näbbed (= *kar* i snudan), han er saa rask, kjephøi; derimod Sv. og Sv. D. D. *kry*, rask, livlig, munter.

Kräga, f., Krage, *corvus cornix*; Sv. *kråga*; Nsk. *Kraaka*; Isl. *kráka*.

Krägen, n., et Slags Blomme; Sv. *krikon*. Jsk. *Krage* (pl. *Kräger*).

Kräglä (*ar-ada-ad*), v. n., kjævle, trætte imod; tale imod

Noget med Vrantenhed og Knurren ved ubetydelige Anledninger; gjøre Vrøvl; Sk. *krägla*; Dsk. (sjeld.) *kregle*; Sv. d. T. *kräkla* (knurre, brumme, skjende); N. S. *krekeln* (Richey p. 138).

Krägla, f., Een, som kregler, trættekjær Person (om begge Kjøn); *kräglara* (sjeldnere; Gudh.), m., d. s. (om Mandfolk alene); Sk. *krägla*; Dal. Östg. *kräkla*; Sv. d. T. *kräkla*, f., og *kräklare*, m. (Knark, vranten Person. Daa).

Kräglara, m., s. d. foreg. Ord.

Kräglas (*as-ades-ads*), v. rec., mundhugges.

Kräjnga¹ (*er-de-t*), v. a. og n. 1) krænge, vrænge, gjøre vrang, vende om paa Vrangsiden (k. kjoulijn, hossarna); Sv. *kränga*. 2) tvinge ud af sin rette Stilling, lægge paa Siden a) om Skibe: *kräjnga* ett sjev; = Sv. *kränga*, Dsk. *krænge*; ogsaa ligesom i Dsk. og Sv. v. n. lægge sig paa Siden, vride sig til Siden: sjived *kräjnger*. b) overført paa Mennesker: faae Bugt med, overvinde, navnlig i Brydning (bröddnjing): ja kajn *kräjninga* hannem (Gudh.). 3) vrænge, gjøre en vrang, fordreiet Mund: *kräjnga* ad ejn me flabbijn, vrænge Mund ad Een; ogsaa blot k. ad e. (Gudh.); jfr. Nordsj. *krænge* og *vrænge* (om en Spottefugl; it. om Katten, naar den knurrer; Junge p. 390).

Kräjnga² (*er-de-t*), v. n., ile, rende, løbe af alle Kræfter: la voss *kräjnga* hjemm; di *kräjngde* ått' ijn, de rendte efter ham; *kräjnga* å, *adsta* (*asta*), kile afsted; Dal. *kringa* og, ligesom i Östg., Helsingl., Jemtl., *kringa sig*, skynde sig. (Bh. *kräjnga* = *kringa*, ligesom *omkräjng* = *omkring*.) Jfr. fremdeles Östg., Dal., Medelp., Nsk. *kring*, adj., snar, hurtig; samlg. Jsk. *kring*, *kræng*, behændig, nem til Haandarbeide (ogsaa Nsk. *kring*); Vestg. *krängerr*, flink, arbeidsom (efter Hof). S. forøvrigt d. følg. O.

Kräjngder-kräjngd-t, adj., som man ei kan faae Bugt med i Tale og Disputeren; ogsaa overhovedet: stridig: däjn karijn e, mijn sajn, *kräjngder* (= «di kajn i snakk ijkke do 'ijn å»; Gudh.). Hvis det *d*, der høres i Ordet, blot er en Lyd, som en vilkaarlig Udtale har paatrængt det, ligesom f. Ex. *d* i houdkommijn, og den oprindelige Form altsaa var *kräjnger*, *kräjng* (hvorfaf nedf. *kräjngelse* var dannet, ligesom *styjggjelse* af *styjggj*), kunde i saa Fald jævnføres Vestg. *krängerr* hos Ihre (D. L. p. 97), der oversætter det ved: «pugnax, arduus, prævalens»; samlg. fremdeles Dal. *kring* i munnäm, som taler hurtigt; Jsk. (Ribe St.) *kræng* i Munden, mundkaad; Kæmpevis.

kræng, sjeld.: *kræng* i Tale (Visen om Axel og Valborg V. 178; om Hvitting Helfredsøn V. 11). Hører derimod *d* virkelig til Endelsen, maa Ordet oprindelig betragtes som et Participium, maaskee af det transitive Verbum *kräjnga 1*, altsaa egl. vrangvendt, som har det Vrange vendt ud, men dernæst brugt i en uegentlig Bemærkelse, der just ikke ligger saa fjernt fra den, som haves i den figurlige Talemaade: *vänna vrångan udforr, vende det Vrange ud o: give skarpe Ord.*

Kräjngelse, n., et stridigt Menneske, s. d. foreg. Ord.

Kräwta¹ (*ar-ada-ad*), v. a., kramme, befjamse, trykke, knuge (et levende Væsen, især mindre Dyr): *horrijn kräwtar* dæjn hujnn så, såd —, Drengen krammer den Hund saa forskrækkeligt; månte *kräwta* dæjn lijlla kjäjlljng (Kattekillings) så meied! Tivilsom Oprindelse; jfr. Sønderj. *kreite*, *kräite*, *krægte*, tvinge, faae Magt med (N. S. *bekrechtigen*, betvinge); Nørrej. *kroite*, knuge, kryste (f. Ex. Saften af Bær gjennem et Klæde). Almqvist (Sv. Spl.) henviser til Sk. *kröfta*, rynke, kruse, gjøre Bræk paa.

Kräwta² (*ar-ada-ad*), v. n.; ogsaa *kräwtas* el. *kräwtes* (as el. *es-ades-ads*), v. d., stride med Munden, være trættekjær og paa-staaelig (Gudh.; s. d. følg. Ord); jfr. Nsk. *krektig*, adj., paa-staaelig, paaholden; it. snedig, slem at bestille med.

Kräwta, f., Benævnelse paa et uroligt, trættekjært Menneske, især Een, som ynder Processer: en *tijngkräwta*, en Tingstud; *ulbyggjarakräwta*, en Agitator af Huusmand.

Kräwtas, **kräwtes** (as el. *es-ades-ads*), v. rec., staae og brydes, uden at kunne faa hinanden omkuld; ellers *bröddas* (s. s.) om egentlig Brydekamp. Formod. beslægtet med *kräwta 1*; jfr. Sønderj. *kreites*, prøve Styrke.

Kräwtas, v. d., s. *Kräwta 2*, v. n.

Krödda, m., Vrimmel, Mængde, Flok; udentvivl beslægt. m. v. *krya* (s. s.) og egentlig brugt om Insecter, siden overført paa Andet: sikkenejn *krödda* madka (Orme); madkana sidda i *krödda*; gjäslijnga å äljinga gå i *krödda* däroppa; ejn *krödda* kvijnnfolk; Isl. *kru*, n. (*kröggr*, *krökkr*, talrig, vrimlende); Nsk. *Kru*, n.; jfr. Engl. *crew*, en Hob Folk; *crowd*, Trængsel, Stimmel af Folk.

Krögla, f., et kroget Træ, hvad i Nsk. kaldes *krekla*. Ordet er beslægtet m. *krog*, *kroguer*. Jfr. m. H. til Formen Jsk.

Krogel, pl. *Krogler*, om Sneglehus, Hummerklør o. l.; *krogle*, krybe afsted.

Krögluer-u-ut, adj., forkrollet (== *brögggluer*); jfr. N. S. *krükeln*, krølle; Nsk. (efter Molb. D. O.) *krokle*, krølle.

Krönna (*ar-ada-ad*), v. n., rømme sig, hoste sagte, smaa-harke (onomatop.); Sk. *kröna*; Smål. *krönska*. Jsk. (Vends.) *kronne*, v. n., om Kreature af Hankjønnet: give Avlelyst til-kjende (Sjæll. *kronsk*, adj., om den unge Hingst, som f. Ex. ved Lyd ytrer Parrelyst); Jsk. *krunnie*, *kronnie*, gumre, om Hesten, naar den seer Røgteren komme (Viborg St.); *grynnie*, rømme sig; vrinske (Salling).

Krönnehosta, f., tør Hoste.

Krössa (*ar-ada-ad*), v. a., knuse, sønderknuse (jfr. *kras*, *krasa*); Sv. *krossa*; Engl. to *crush* (kryste, brække i Stykker).

Kujill (o), m., afstumpet, rundaglig Top, Topflade (Nsk. *Koll*, m., Isl. *kollr*, m.; s. d. følg. Ord), høres saavel i sing. som pl. hyppigt som Stedbetegnelse om dette eller hint *Høidestrøg*, *høi* Mark eller Ager til en Gaard; deraf *Bokkujill*, Tuppen af en Klippehøide ved Gudhjem; jfr. Sv. *kulle*, m., *Høi*, Bakke; samlg. Stednavnene *Kullen* og *Kinnekulle* i Sverrig.

Kujlla (o), f., bruges især om den Deel af Hovedet ovenfor Nakkegruben, bagved den egentlige Isse; dog ogsaa om den øverste Deel af Hovedet, Issen (jfr. *kujll*), ogsaa med nøagtigere Betegnelse: *houdkujlla*; Nsk. *Koll* (Isl. *kollr*); Sv. *kull*, m.; Gottl. *kullä*; Dsk. (foræld.) *Kul*, *Kuld*. Forevrigt findes ogsaa denne Form brugt i Stednavne; s. *Blåkujlla*.

Kujlebötta, *kajlebötta*, f., bruges ei == Dsk. *Kolbytte*, *Kaalbötte* el. Sv. *kull-*, *kullerbytta*, -- men om en hurtig Vending med Kroppen, hvorved den kastes hovedkulds bagover (mods. *vajlebötta*, s. s.): ad sjyda *k.*, at støde (en omvendt) Kolbytte.

Kujuta og **kuta**, f., cunnus; Isl., Sk. *kunta*; Westph., Ost-frisl. *Kunte*; Östg., Brem. *Kute*; Holst. *Kutt*. *Kunt*, *Kunte* er af Moth ogsaa anført som dansk Almuesbenævnelse; s. for-øvrigt Molb. D. L. p. 305.

Kuletorru, f., s. *Torru*.

Kura (*ar-ada-ad*), v. a., *kura kjäppa* (ældre Gudh.), ind-skære, gjøre Indsnit i («sjära hakter i») Kjeppe, Stokke til Prydelse el. overhovedet skære Zirater i dem; jfr. Jemtl. *kåra*, skære ud, tilskære med Tælgekniv; Nsk. (Helgl.) *kaura*, skære Spaaner, indskære Vedstykker, for at de lettere kunne tændes.

Kura (*ar-ada-ad*), v. n., siges om smaa Børn, naar de kunne holde Hoved og Ryg i Ligevægt, medens man tager dem om Benene, og saaledes løfter eller gynger dem i Veiret: bållijn kajn *kura* (deraf Udraabet *kür!* *kür!* som man henvender til Barnet, medens man løfter det); at løfte Børn paa denne Maade kaldes: ad *kura* me bälla. Samlg. Isl. *kúra*, Sv. *kura*, Gottl. *kiurü*, *kurä*, Dsk. *kure*, ligge, sidde, holde sig i Rolighed f.M.; Smål. *kura*, lude med Hovedet; Nsk. d. s., it. hvile, sove i en lidt sammenbøjet Stilling; Tsk. *kauern*, Engl. to *cower*, sidde paa Hug.

Küska (*ar-ada-ad*), v. n. og a., 1) være Kudsk (dog kun som spøgende Udtryk); Sv. *kuska*. 2) pidske, tugte.

Kvaddra, f., Strube (onomatop.); ogsaa *halskvaddra*; samlg. i Dsk. og danske DD. *Kulk*, *Kvolk*, *Kvølk*, Strube, Svælg.

Kvaddrik, m., Træpind, som stikkes gjennem et Øie paa Noget til at feste med; den bruges f. Ex. paa de Rebstumper, hvormed Kør bindes (*koklauna*), og paa Pleile; Sk. *kvadrik*, Nagle i Haandfanget paa en Vandspand.

Kvalmuer-u-ut, adj., kvalm, beklumret; ejn *kvalmuer* sta; här e *kvalmut*; Sv. *qvalmig*.

Kvårn, f., Kværn; Sv. *qvarn*, f.; Isl. *kvörn*, f.

Kvärnmångel, m., Kværnstang, Stang til at dreie en mindre Kværn med; Falst. *Kværmangel*.

Kvæjl og **kvæjll**, m., Aften (Kvæld); Sv. *qväll*, m.; Nsk. *Kveld*, m.; Isl. *kvöld*, n. Ordet, som i det Hele nu er forældet, har længst bevaret sig i Udtryk som: *i kvæjll*, i Kvæld ∅: i Aften (= *i sta*); Nsk. *i Kvæld*; Isl. *i kvöld* (derimod Falst. *i Kvæld*, om Aftenen); *i kvæjllen* (uregelmæssigt), i Aftentiden, om Aftenen.

Kvæjla (*ar-ada-ad*), v. n., aftnes, blive Aften (kvælde): ded *kvæjlar* (ældre Gudh.); Nsk. *kvelda*; Isl. *kvælda* (ældre F.), *kvölda*; Jsk. *kvælde*.

Kvæjas (*as-ades-ads*), v. d., d. s. s. *kvejla*; kan nu betragtes som forældet; Nsk. *kveldast*; Sv. *qvällast*; ældre Dsk. *kvældes*.

Kvæjnijun(g), f., Mørkning, Aftenens Begyndelse: *i kvæjnijnen* (almind. i ældre Gudh.); Sv. *qvällning*, f.; Nsk. *Kvelding*, f.; Nordsj. *Kvælling* (*Kvællingen*: Junge p. 399); jfr. foræld. Dsk. *kvældne*, lakke mod Aften.

Kvijnna, f., Kvinde (Isl. *kvenna*, *kvinna*, *kvendi*, Nsk., Sv. *qvinna*), er aldrig i Mands Minde blevet brugt om en Person i

Almindh. af Kvindekjøn uden noget Bibegreb; derimod brugtes det forhen (f. Ex. ældre Gudh.) og skal endnu høres enkelte St. paa Bøigden med Bemærkelsen: *Hustru*, f. Ex. min *kvijnna*, min Kone (= Sk. *kvinga*, Sjæll. *Kvinde*); ellers bruges nu altid *konna* eller *höstru* (jfr. *eitakvijnna*). Ogsaa bruges det stundom med Bibegreb af Foragt: däjn *kvijnnan!* det afskyelige Fruentimmer; jfr. Ordet *Kwind* i dansk Almuespr. (Molb. D. L. p. 427; D. O. II, 220).

Kvijnfolk, n., det eneste brugelige Ord til at betegne en Person af Kvindekjønnet, et Fruentimmer; Dsk. (eller rettere nu dansk Almuespr.) et *Kwindfolk*; Nsk., Sv. *quinnfolk*; Isl. *kvennfolk* (Fruentimre). Jfr. forøvrigt *Folk*.

Kvisan, kvisill, s. *Kväkker*.

***Kvissa**, f. 1) Blegn (*blena*), lidet Saar, Udslæt i Hovedet eller paa Kroppen; jfr. Nsk. *Kvisa*, *Kveise*; Sv. *qvesa*, *qvissa*; N. S. *Qveese*; Ångerml. *kvisel*; Jsk. (Mors) *Kvesel*, hvilke ligeledes bruges om Blegner, Blærer, Udslet af forskjellig Art. 2) uegl. Sted paa et Træ, hvor Barken er läderet: en *kvissa* på ett træ.

Kvä (*r-dde-tt*), v. n. og a., kvæde, bruges om at have daarlig Sangstemme, synge daarligt (Gudh.): där komm ejn gammajller tyggjara Jylaawtan å *kvädd*; *kvä* en visa. Ellers bruges *sjunga*.

Kväkker-kväkk-t, adj., egl. levende (Isl. *kvíkr*, foræld. Dsk. *kvík*, *kvig*, *kveg*, *kvæg*), bruges kun i uegl. og mindre god Forstand == altfor freidig, rask paa det f. M. (jfr. *kar*, *kryer*, *frækker*): når hajn e hjemma, e hajn *kväkker*, men uda på sjöjn e hajn ejn möjbois. Jfr. Sv. *qwick*, livlig, rask; Nsk. *kvík* og (Tr. St.) *kvæk*; Dsk. (foræld.) *kvík*; Engl. *quick*. En Form *kvík* eller *kvig* ligger derimod til Grund for Samsætt.: *kvisan*, *Kvik-* el. *Kvaegsand* (Isl. *kvíksandr*), *kvisill* el. *-sell*, *Kväg-* el. *Kviksolv* (Sv. *qvicksilfver*, Isl. *kvikasilfr*).

Kåg, m., et Straffejern til Forbrydere, bestemt til en Straf omrent af samme Art, som hvad til Skibs kaldes: at staae i Boien (Vestl.); en eiendommelig Bemærkelse, hvis Ordet er d. s. O. s. N. S., Sv. *kåk*, m., Dsk. *Kag*.

Kåg, m., s. *Kog*.

X **Kåga** (*ar-ada-ad*), v. n., sætte Næsen i Veiret og glo eller kige efter Noget; it. sætte Næsen høit og kaste et fornemt Blik hen over Noget f. M.: hvad står du å *kågar* ätte? ja så

prostijn imorns: koss, hvor hajn *kågar!* Det bruges forøvrigt ogsaa om Heste, der kneise, løfte Hovedet eller staae og see hen i Veiret. Med samme eller lignende Bemærk. Sk. *kåga*, Gl. Dsk. *kaage*, Dal. *kogå*, Nsk., Isl. *kaga*; endvidere med Afleds-endelsen *sa*, *se*, Sv. *koxa* (d. T.), Gl. Dsk. *koxe*, Sjæll. *kouse*, Loll. *koise*; jfr. Tsk. *gurken*.

Kåjla (næsten altid i best. F. *kåjlan*), f., Kolde, Kolden, Koldfeber; Sk., Smål., Vestg. *kolla* (å); Isl. *kalda*. Figurlige Bemærkelser ere: *rabban*, *störmoeern* (Gudh. *stömmoeren*), *lea bested* (s. ss.), «fordi man ifølge Overtro ei turde nævne den ved sit Navn, da den saa muligen gik mindre hurtigt bort».

Kåjler-kåjl-kält, adj., kold: *kåjler* grød, *kält* sövva; Isl. *kaldr*; Nsk. *kald*; Sv. *kall*.

Kålbjär, n., Kaalbed; s. *Bjär*.

Kålgnawl, m., s. *Gnäwl*.

Kålhakkara, m., egl. Een, som hakker Kaal, bruges som Benævnelse paa den, der kun kan løbe paa een Skøite.

Kåmm, m., Kam (Angel. *Kaahm*), bruges i Bh. ogsaa om det af Sæden eller Græsset, som bliver staaende efter Hugget med Leen.

Kårtafjögg, kårtapjugg, s. *Korta-*.

Kås (foræld.), et Baadeleie, findes nu kun i Stednavne, f. Ex. *Norrekkås*, et Baadeleie og Baadehavn i den nordre Deel af Rønne; *Kås*, et Fiskerleie i Nørreherred; Blek. *kås*, d. s. «locus in littore excavatus, ubi cymbas ponunt»; Ihre D. L. p. 84).

Kåst (l. å), m., en Kost, Riiskost (jfr. *urtakost*); det bruges ofte figurligt i Forbindelser som: hajn lövver el. hon dajnsar, så de' står kåst el. kåst åtte; s. *Stå*.

Kåstastobba, m., en udsldit Kost (s. *Stobba*).

L.

La (for: *lada*), f., bruges ei som Dsk. *Lade* (Isl. *hlaða*, Sv. *lada*) om et Huus til at gjemme Sæd og Hø i (jfr. *Goll*), men betyder derimod altid en Stald, saavel for Kører (*fä-la*), som for Heste (*öja-la*). Navne paa enkelte Dele deraf ere: *bölk*, *flor*, *rim* (s. ss.).

La (*r-de-t*), v. tr., læsse (= *lassa*, *lässa*); Isl. *hlaða*; Angel.

lade (*lahj*); Tsk. *laden*. Ogsaa lade Skydevaabben; it. Skibe, men hedder i dette sidste altid i Infinitiv *lada* og i Præsens *lader*.

La (*r-de-t*), v. n., i Forb.: ad *la forr*, spænde for (Vognen); i samme Bemærkelse bruges og *lade for* i Jsk., Loll. og Falst.— At *lade*, v. tr. og n. = tillade, tilstede o. desl. hedder: *la (r-lo-lad)*; men *lade*, v. n. og impers. i Forbindelserne: *lade* som, *l. til*, *l. ilde*: *ladda (er-lod-latt)*.

Labba, f., s. O. s. Dsk., Nsk., Sv. *labb* (Dyrefod), bruges med Ringeagt i Bemærkelsen: Haand: hajn tou grams oppidi å tou sei en *labba* fujll, han gjorde et Gramsetag oveni og tog sig en Haandfuld; vittu hojlla *labbarna te dei!* (Opfordring f. Ex. til et letfærdigt Mandfolk); Gottl. *labb*, *plump*, stor Haand.

Labölk, m., s. *Bölk*.

Laddirjng, m., Pjalt, Las; fig. daarlig, ussel Person.

Lagger-u-ut, adj., løs, f. Ex. om *Tøi*: ded toied e så *lag-gut* som ejn sjylla-milka; Ångerml. *lack*; jfr. Sv. *lake*, Melken i Fisk.

Lagna (*ar-ada-ad*), v. n., vædske, blive fugtig, oploses (af *laga*, m., *Lage*), om Salt, Sukker o. desl.: salted, sokkered *lagnar*. Udtales enkelte St. *lajna*.

Lajder-lajd(t)-lajt, saaledes udtales sidste Sammensætningsled i endeel Adjectiver, der bruges om Ansigtets Udseende, enten Farve eller Dannelse; jfr. f. Ex. *bløj-*, *hvid-*, *lys-*, *mørkj-*, *rø-lajder*; *bre-*, *lång-*, *rujnnlajder*. Det svarer nærmest til Isl. *-leitr*, Nsk. *-leitt* (om et Udseende, især i Ansigtet; af *lita*, see); i Sv. bruges deels *-lett*, (*hvit-*, *ljus-*, *rödlett* f. fl.), deels *lagd* (bygget, skabt, dannet, af *lägga*, f. Ex. *lång-*, *rundlagd* o. s.v.); derimod baade *bleklagd* og *-lett*; *mörklagd* og *-lett*); Dsk. *-laden*, i enkelte Tilfælde *-lagt* (f. Ex. *trindlagt*; Nordsj. *-lavet*, f. Ex. *lang-*, *trindlavet*). — Det lader sig ei med Sikkerhed afgjøre, om hint Sammensætningsled i Bornholmsken er at henføre til samme Oprindelse som i Isl. og Nsk. — i hvilket Tilfælde det bør skrives: *leider-leid-leit*, hvad imidlertid ei gjør nogen Forandring i Udtalen, da ej ofte udtales som *aj* — eller om det skal henvises til Slægtskab med Sv. *lagd*, Dsk. *lagt* og altsaa er dannet af *läggja*, ligesom *-lajder-lajd-lajt* (= Nsk. *-lagd*) i Sammens. *tolajder*, *trelajder* (s. ss.) f. fl.

Lajna, v., s. *Lagna*.

Lājs, m., Lax:

«Vinni ha haura äjlla lajs,

Skanni spo järr å komma strajs»,

almindeligt Mundheld paa Skougaards Tid (B. B. p. 67).

Lajsfiddijng, m., en Steen, hvorved den ene Ende af de Toug, hvortil man knytter Laxelænker (s. d. følg. O.), sæknes ned til Havbunden (Gudh.). Hedder paa Nexøkanten *lajasten*.

Lajsaläjkj, m., Hampline af betydelig Længde og vel 2 Kabelgarn tyk, forsynet i visse Mellemrum med Korkstykker, og hvorunder den store Laxe krog anbringes. Jfr. *läjkj*.

Lajsarusk, m., Bygraden og Hovedet af Lax; jfr. *rusk*.

Lajsasten, m., s. *Lajsfiddijng*.

Lakka (*ar-ada-ad*), v. n., klage, forklage Een (Skg.); jfr. Sv. *belacka*, beklikke, bagtale; Fris. *laka*, *laakje* (Hettema 49. Molb.), og N. S. *taken*, dadle, «culpare» (Br. Wb. III, p. 5); Holl. *laaken*. Af et Ord == Gl. Dsk., danske DD., Sv. *lack*, Feil, Lyde, Brøst, f. m.; Fris., N. S. *Lak*. Hedder ellers alm. ad *kläva*.

Lakke-pijun, m., Een, som forklager Andre. Børn, der ville klage, spottes gjerne af de andre med Tilraabet: *kläve-lakke-pijnn!* eller og synges om dem: *kläve-kläve-lakkepijnn* f. m. Jfr. Jsk. *Lakketarris*, en kaadmundet Sladdrer og Bagtaler.

Lakke-taska, f., d. s. s. *lakkepijnn*, men bruges navnlig om Kvindekjønnet.

La-läjuga, f., Navn paa enhver Bygning ved en Gaard, som ei tjener til Beboelse, Udhuus, mods. *stoueläjnga* (s. s.). Selv i Byerne, naar man blot har en eneste Bygning til foruden Huset, benævnes denne ofte med hiint Navn.

Lamma-katt, m., Benævnelse paa et lidet daarligt Lam: *lammakatta* å kallaknaddriinga.

Lamma-sne, m., Sne, der falder om Foraaret = *gjäsljingga-sne* (s. s.).

Lamsijng, m., et lidet Lam (deminut. af *lamm*); jfr. *fölsijng*.

Lann, n., Land: Bornholmeren hører ugjerne Bornholm benævnet «Ø»; han selv bruger altid derom Benævnelsen: *lann* (ligesom jo Lunds Erkebisper og Danmarks Konger benævne det i deres Breve og Forordninger); sædvanlig hedder det derfor: «vårt lann» naar han taler om sin Fødeø (jfr. Ø). Ordet *lann* bruges ei i Bornholmsken som Modsætning til Kjøbstæderne, men derom bruges *boid*, *bonamark*, *mark* (s. ss.).

Lannskrobbæ, f., s. *Skrobbæ*.

Lárka, f. 1) Lærke (Fugl). 2) Benævnelse paa et Slags Drikkekær, en lidet Dunk eller Flaske, f. Ex. til Brændevin (meest for Spøg): har du hatt *larkan* nylia; Sjæll., Fyen. *Lærke*; svarer til, hvad i Sønderj. kaldes: *Lurre*, *Lurk*, *Lurres* (s. Molb. D. L. p. 336). Jfr. *moppa*.

Larrit, n., Lerred; Østjyll. *Lat*; Sv. *lärf*; Nsk. *Leref*; Isl. *ljereft*.

Lasagjimmer, f., fig. Benævnelse paa et laset, pjaltet Fruentimmer; jfr. *Gjimmer*.

Lasamajn, m., Benævnelse paa en Mand, som kjøber Laser el. Pjalter.

Lass, n., et Læs (pl. d. s.) == Sk., Sv., Nsk., Jsk., Angel.; Isl. *hlass*. Deraf *lassa* (p. Bøigd. vesterlands; = Sv.) og *lässa* (= Sk., Nsk.; Isl. *hlessa*); v. tr., læsse: *lassa* rou på; vi ska te å *lässa* dätta lassed.

Lassa, lässa (er-te-t), v., s. *Lass*.

Lasstång, f., Læssetræ; Sk. d. s. (i Bjära-H.; ellers *lassme* == Angel.; Sjæll., Loll. *Læsmed*).

Lasuer-u-ut, adj., laset, pjaltet: ett *lasut* kvijnnfolk; Smål. *lasig*; Sk. *lased*.

Latterdal, m., Smilehul; ogsaa Jsk. (jfr. Molb. D. L. p. 315). Udenfor denne Sammensætning høres iøvrigt Ordet «*Latter*» aldrig i Bornholmsken.

Lau, m., s. *Lou*.

Laulier(w)-i-it, adj., middelmaadig, ikke betydelig: ejn *laulier* går (en Gaard, der hverken kan regnes til *goer* g. eller til *skars* g., men staaer midt imellem dem begge; Nsk. *lag-leg*, d. s.

Laumälde(r(w))-mäld(t)-mält (l. ä), adj., lavmælet, som har daarlig Stemme; Isl. *lägmältr*; Nsk., Sv. *lägmält*.

Launt, s. *Loiner*.

Laurda, m., Loverdag; Nsk. ligel. *Laurda*; Isl. *laugardagr*; Sk. *ljorda*; Sv. *lördag*.

Lausurt (w), f., Kornoxeøie, Fattigmands Trudsels (Sjæll. Bondeplage), chrysanthemum segetum; jfr. *boiseknapp*. Første Led er formod. *lau*, *law*, Laug, Forsamling, Selskab f. m.; de Thurah skriver ogsaa «*Laugsurt*» (B. B. p. 31).

Law, n., Lag, Lav; Nsk., Sv. *lag*: ded e hans *law*, det er hans Vane, Maneer (= Nsk. og Sv.); på ded *lawed*, så kujnne

ajle ble hjemma; ded e på *law*, som (omtrent, som); ver ded *laved*, omtrent ved den Tid; hvor på *law?* hvor paa Lag; här i *law* (= Sk.), her, paa dette Sted omtrent (Gudh.).

Lē, f., Side, Kant, Led; (Vei), Retning, Strøg; en vis Maade, hvorpaa Noget foretages: vänn 'ed omm på hin (däjn andra) *len*; däjn bakkajn e branter, däjn klöppan e glatt på ajle *ler*; gakk ijnnom, når du kommer på däjn *len*; där e fäslī många hara på d. *len*; du ska 'nte sjära på d. *len*; ja kajn au gjorra 'd på d. *len*, på bæggje *lerna*; jfr. *ajnelens*. Efter Bemærkelserne viser det hen saavel til Isl. *hlið*, f. (Side) som *leið*, f. (Vei); Nsk. *Lid* (*Li*, *Le*) og *Leid* (*Lei*); jfr. Sk. *le'*, Side, Kant (Verml. d. s.); it. Maade (Nordsj. *Leed*; Junge p. 392); Sv. *led*, f., Vei, Kaas, Retning (sjeldnere = Dsk. *Led*, Side); Gl. Dsk. *Lee*, d. s. (Kæmpevis.).

Lē, n., Led, Lukkelse (Sk. *le'*; Nsk. d. s. it. *Li*; jfr. Isl. *hlið*, Port); best. F. *lēd*; det betegner altid et større Led, af horizontale Sparrer eller Lægter paa lodrette Endetræer: ett *byle*; de' østre *byled*; *vångagjimmare* (Vangeled); derimod hedder et lille Led i et Gjerde: *ledda*, *lidda*, m. (Smål. *lede*) eller ejn *gjareledda*, med Spoler dannede af Hasselkjeppe; ofte blot til at stige over og forsynet med en Stænte (jfr. *gjarestätta*).

Lē', adj. 1 E., led, kjed: ja e *le* å 'd (Nsk. *lei* a dæ, Sv. *led* åt d.), *le* å *kje* å 'd (Gudh.). Derimod *le'r-le'-lett* (luk. *e*), adj. 3 E. 1) som vækker Modbydelighed eller Afsky: led, fæl, styg, ækel f. m.; best. F. *lea* (*lia*): ejn *le'r* ejn; en *le* kjäljng; ett *lett* bést; deraf däjn *lea* (*lia*), Fanden, Djævelen = Sk. den *lee* el. *laje*; *lea* bést (det lede Beest) figurlig Benævnelse paa Koldfeber (jfr. *rabban*, *stömmoern*). 2) som føler Modbydelighed, er ækel ved, har Afsky for: ja e, min gonn, så *le'r* ver 'ed; ded mäjnneske e bled så *lett* ver 'ed. Jfr. *Styggjer*.

Lēa (Gudh. o. fl.), *lē*, m., Lede, Modbydelighed; deraf *madalea* el. *-le*, Madlede; Sv. *leda*, f., d. s.; *matleda*; men Nsk. *Leia*, f., Isl. *leiði*, m., Kjedsomhed (imidlertid bruges dog i Isl. *matleidi*, m.).

Ledd (luk. *e*) el. *lidd*, m., Led, Ledemod; pl. *-er*: ja har önt i hvor ejn *ledd*; däjnna *leddijn* e rent galijn (Gudh.); Sv. *led*, m., Nsk., Gottl. *lid*, m.; Isl. *liðr*, m.

Ledda, m., s. *Le*, n.

Lei, adj. feminin., kun om Vinden: *lei*, svag: hon e *lei* (Gudh.). Samlg. *leier* nedf.

Leia, leja (*ar-ada-ad*), v. n., *leia* å, løie af, blive svagere; om Vinden (Gudh.).

Leia (*ej*), f., Jord, som ligger nogle Aar uplejet (samlg. *oppenläenna*); i lignende Bemærk. Fyen. *Lei*, *Leien*, *Leimark*; Sjæll. *Lei*, *Leiejord* (jfr. *Leid* hos Moth: «novalis, arvum cessatum»; «*Leidager, leid Jord*» hos Colding; s. Molb. D. L. p. 319); Sønderj., Als *Lede*, *Legede*; Ångerml. *lägda*; A. S. *ley*, *leag* (Engl. *lay*, *layland*).

Leid, f., Bjælke, som ligger langs ovenpaa Muren i en Bygning, hvori de øverste Stolpeender sættes og hvorpaas Sparreværket hviler, Muurlægte (*Leide* hos Colding og Moth); Sk. *lejd*; Nordsj. *Leid* el. *Læd*; derimod Jsk. *Leide*, *Lede*, Fodstykke, Fodtræ paa et Huus, hvori Stolperne fæstes med den nederste Ende = N. S. *Lede* (i St. f. *Lege*, *Legede*; Schütze III, 18. Richey p. 149).

Leider-leid(t)-leit, s. *Lajder*.

Leier-lei-leit, adj., lav, lavtliggende: en *lei* ö; ett *leit* lann (derimod om Jord: *si' jor*, sid Jord, aldrig *lei* j.); N. S. *leeg*, lav, flad (Richey I. H. p. 149) it. grundet, ikke dyb = Holl. *lēegh*, *laegh* (Richey s. st.; Br. Wb. III, 36); jfr. Nsk. *lægd*, nedbøjet (af *lægja*, gjøre lavt, nedtrykke); *Lægd*, et lavt liggende Sted.

Leil, m., Træbimpel til Øl eller desl., som Folkene tage med i Marken; Sk. *lejel*; dansk Provindsspr. d. s. it. *Leil* eller (= Sv., Tsk.) *Lægel* (*Læghæl* hos Henr. Harpestr.); jfr. Br. Wb. III, 36: *Legel*, *Lægel* og V, 418 *Lecheln*.

Leilaplegg, m., egl. Leile- eller Bimpel-Prop, bruges som Benævnelse paa et Slags Æbler, der i Skikkelse har nogen Lighed dermed: hajn ga mei trijllefira *leilapugga*.

Lejtara, läjtara (efter Skg. ogsaa *löytara*), m., Pulpitur; Sk. d. s.; Sv. *läktare*; Loll. *Lægter*; N. S. *Lekter* (Schütze III, 25. Br. Wb. III, 51).

X Lemydier-i-it (= *ledmydjer* = *ledmyjggjer*), ledmyg, smidig, bøelig i Lemmerne; Isl. *liðamjúkr*; Nsk. *lidmjuk*.

Le'r, adj., s. *Le'*.

Lérja, f., Leerjord, især skarp Leerjord (best. F. *lerjan* = *lerienn* i Lund St. Landeb., s. Bh. Actst. p. 327, 339 f. fl.); deraf Stednavnet *Lerjarna* i Østrelarsker. Om muldleret Jord

bruges eller brugtes forhen Benævnelsen *mujllerja* (jfr. Skg. B. B. p. 361).

Lérka (*ar-ada-ad*), v. n., om sagte, lydløse Bevægelser af forskjellig Art (Nsk., Sv. *lirka*, Dsk. *lirke*): ad *lerka* me ejn lås, *lirke* ved en Laas; *lerka* me ben, svinge med Benene, bevæge dem frem og tilbage, saaledes at det ei høres (Sønderj. *leerke* paa Benene, omtr. i s. Bemærk.); hujnn *lerkar* me rompan, Hundens logrer med Halen (Sk. *lira*; Nordsj. *lire*); di komma *lerkenes* ijnn (Gudh. ø: «smatt å töst»), de komme listende ind (Nsk., Sv. *lirka*).

Lerkasa |
Lerklabb } s. *Kasa*, *Klabb*, *Klasa*.
Lerklaſa }

Lia (*er-lē-led*), v. tr., lide, taale, gjennemgaae; it. fordrage, finde sig i, synes om, men hedder da i Infinit. *li* og Impf. *lide*. Nsk. *lia li*; Sk. *li*; Sv. *lida*.

Lia (*er-led-led* el. *lit*), v. n., lide, lakke, forløbe: de' *lier* te el. ad awtan; Nsk. *lia*; Isl. *līða*; Sv. *lida*.

Lia: dājn *lia* (Skg.), Fanden; s. *Le'*, adj.

Lidju-en-ed, adj., liden, lidet; lille; best. F. *lijlla* (almind.), *lidena*, lille; *lid*, subst. n. og adv., lidet, lidt; Deminutivform **lissiju-en-ed**, ganske liden (meest som Kjæleord); best. F. *lissenja* (jfr. forørigt Nsk. *liten*, best. F. *little*, *lisle*, *lisje*; Engl. *little*, liden, compar. *less*, *lesser*): ejn *lidijn* bitta horra, en lille bitte Dreng; dājn *lijlla*, *lidena*, *lissenja* bållijn, det lille Barn; *lid* e bære ijn ijnged. Jfr. *smår* og *mindre*.

Liggua, *ligna*, *lijna* (*ar-ada-ad*), v. tr., ligne, bruges absolut. i Bemærkelsen: skjælte Een ud, idet man ligner ham ved eet og andet; forbindes hyppigt med *kajla* (s. s.): hajn bådde kallte å *lignada* mei. Ogsaa bruges det som v. n. i Bemærk. ligne, være liig = *amma* (s. s.), men dette er en nyere Brug (jfr. Skg. B. B. p. 394).

Lijlla, altid best. F., af *lidijn* (s. s.), lille.

Lijlleſtoua, f., s. *Stoua*.

Lijunner eller **lijnger** (thi Oprindelsen er uvis), pl., Skæl i Hovedet. Singularis er yderst sjeldent og hedder: en *lijnna*.

Lijane-sten, m., Steen af et Ægs Størrelse, der sættes i Hankerne nedenunder et Sildegarn ved Vragning (Gudh.; jfr. *majnsa*). Første Led lod sig forklare af et Verbum == Sv., Nsk. *linda*, svøbe, vikle om, hvis ikke Ordets høist sandsynlige

Slægtskab med andre Ord, der vanskelig modtage den Forklaring, gjorde Sagen tvivlsom; jfr. navnlig Sjæll. *lynde*, *lynne* Næringer (Gilleleie), fæste Stene paa Sildegarn; *lonne* et Fiskergarn (Omø, Agersø), hænge Stene i den ene Ende. I Moths Ordb. forekommer ogsaa: «at *lynde* Sildegarn» og «*Lynding*», en Steen, som dertil er tjenlig (s. Molb. D. L. p. 339, 347).

Likka (*ar-ada-ad*), v. tr., slikke (likke; Holst. *likken*, Engl. *lick*; Tsk. *lecken*) bruges kun, naar man taler til Børn; saaledes i en bekjendt Sang for Smaabørn:

«Så tou ja mei en stikka
Å vijlle grödijn likka.»

Lim, m. 1) Liim, gluten; Isl. *lím'*, n.; Nsk., Sv. *lim*, n. 2) Kalk eller Kalksteen, en forældet Bemærkelse, men bevaret f. Ex. i Stednavnet *Limensgada*, et vist Kalksteensgebeit; Isl. *lím* (i *veggjalím*); Nsk., Jemtl., Sk., Jsk., Loll. *Lim*, *Líim*; Vestg. *limm*; Engl. *lime*.

Lima (*ar-ada-ad*), v. n., forb. med *på* = «*häjnga ver*», klæbe, hænge ved (Gudh.); Isl. *líma*, v. tr., klæbe, kline; hvorimod Ordet i Bornholmsken neppe bruges transitivt udenfor Bemærkelsen: lime, fæste ved Liim (ogsaa Isl.).

Lin, n., Hør; Isl. *lín*; Nsk., Sv. *lin* (derimod Sk. altid *hör*).

Lingarn, n., bemærker ikke Hørgarn (*brugarn*, *bröggarn* = Sv. *lingarn*, Nsk. *Lingā'n*), men et Sildegarn af spundet Hør (Gudh.).

Lingraw eller **lingruva**, f., flirkantet Grube el. Hul, som bedækkes foroven med Stænger eller Bræder, hvorpaa man tørrer Hørstænglerne ved Hjælp af Brænde, som lægges i Bundén af Gruben.

Lingruva, s. foreg. O.

Linka (= *kjeita*, Keite), f., venstre Haand, men bruges næsten altid i den best. F.: *linkan*; af Tsk. *link*, venstre.

Linna (*ar-ada-ad*), v. tr. og n., linde: lindre, formilde (Smerte); slappe, løsne paa det, som er stramt; fortynde, gjøre slappere el. svagere (om Mad og Drikke); sagtne, aftage: ad *linna* smärtan; *linna* lid på ett tou (Isl. *lina á*); *linna* på mad (gjøre f. Ex. salt eller suur Mad lindere), på øl (komme tyndt Øl i), på bræjnnevin (komme Efterdraaber i); strømmijn *linnar*, Strømmen sagtner. Af **linner**-**linn-t** (Sydl. *lönner* o. s. v.), adj. *lind*.

Linna, f., Linie, skreven eller trykt L. (Isl. *līna*, Nsk. d. s.); derimod bruges *linia*, f., om en opstillet Række Krigsfolk: hajn rē' frambi hela *linian*.

Lira, f., en Tage i Boldspil (jfr. Molb. D. L. p. 313 u. *Langbold*): gje *liran* opp! giv Bolden op; slå nu, så du kajn gje mei en *lira* (give mig en Tage, Gribetage); ad ta en *lira*, grieve Bolden i Luftten; Sv. *lyra*, f. (taga *lyra*).

Lissijn, adj., s. *Lidijn*.

Liva (*er-lev*, pl. *levve-levved*), v. n., lyve (*live* i d. gl. Vise: «Hertugen han red fra Kolding»); Isl. *ljúga*, Nsk., Sv. *ljuga*.

Livara, m., en Løgner; Sk. *lyvare*; Isl. *lygari*; Sv. *ljugare*.

Liväl, **lival**, **livan**, adv., s. *Iläll*.

Lo, m., Lu, det Laadne paa Klæde o. l. (Nsk., Sv. *lo*; Isl. *ló*); it. Flos paa en Hat (Gudh.).

Lobölk, m., s. *Bölk* og *Goll*.

Loddlo, n., Blylod paa Enden af den saakaldte Lodline (*loddlinia*), hvormed Dybet loddes til Søes (Gudh.).

Loftbirrijng, m., Kastevind, Vind, der pludselig et Sted kaster sig over Havet (Gudh. og Omegn); jfr. *kjikka*, *svarm*, *värgamsijng*.

Logga, f., en Laage (Sk. *läga*; Gl. Sk. *loka*); men *löggä*, f., en Luge; Sv. *lucka*, om begge Dele.

Logga, m., Lok, men kun om Uld: ejn *logga* to; Jsk. *Loge* (en *Loge To*); Loll. *Laage*; Nordsj. *Love*, *Lou* (en *Love Taa*; Junge 393). Om Haar bruges derimod *lokk* (*hårlokk*), m.; Dsk., Sv. *lock*; Isl. *lokkr*; Nsk. *Lokka*.

Loggaskarn, n., et stort Skarn (Gudh.); Ordets første Led er maaskee at henføre til *Loke* (*Lokke*), Navnet paa vore nordiske Forfædres onde Væsen eller Djævel; jfr. Molb. D. L. p. 330 om *Loke*, *Lokke*.

Loggerujll, **lokkerujll**, m., Valse, hvorom en Logline (*logge-el. lokkelina*) rulles; jfr. *rujll*.

Loia, f., Løkke eller Øie paa Tougværk o. desl. (Gudh.); jfr. *makka*, *ösika*.

Loierskaw el. -skav, m., Løier, Morskab.

Loina (*er-de-t*), v. n., lune, skaffe Ly, beskytte mod Vind, Veir og Kulde (af *loiner*); Angel. *lovvn'*; Sk. *luna* el. *lynna*; jfr. *lovne*, *loine*, dansk Provindsord hos Moth: stille af, blive stille Veir; Isl. *lygna*; Nsk. *lygne*; Sv. *lugna*.

Loine, n., Luunhed, Stille, Ly for Vind og Veir; s. O. s.

Isl., Nsk. *logn*, n. (Vindstille, Havblik); Sv. *lugn*; Fyen. *Løvn*, *Lein*; Dsk. (foræld.) *Luun*; Sk. d. s. it. *lyn*.

Loiner-loiu-loint og (paa Bøigd.) *luunt* ø: *lount*, adj., luun, om Steder, hvor det ei blæser, hvor ingen Vind fornemmes: ejn *loiner* sta, et luunt Sted; ogsaa siges: ejr *loiner* bakka (Gudh.) ø: en Bakke (Bjerg), som yder Ly for Blæst og Storm; imidlertid bruges Ordet dog meest i Neutr.; Nsk. *logn*; Angel., Nordengl. *loun*; Sv. *lugn*; Sk. *lun* el. *lyn*; Isl. *lygn*.

Loinstommene, n., Benævnelse paa en fræk Løgner; jfr. *stommene*.

Loita, f., en Lygte; deraf *heloita* (s. s.).

Loita (*ar-ada-ad*), v. tr., beskyldte for Løgn: hajn *loitada* mei; dansk Almuespr. *leite*; Gl. Dsk. (Riimkronik.) *loythæ*.

Lokka¹, f., almindelig Meier, Høstemand, et Slags Edderkop; Sk. *locka*, Østg. *lække*, Edderkop («spindel» Ihre, D. L. p. 108); Sv. *lække*, phalangium.

Lokka², f., Lykke, Held; Nsk. *Lukka*.

Lokkas (*as-ades-ads*), v. d., lykkes; Nsk. *lukkast*.

Lókkum, n., Aflukke: små *lokum* bruges f. Ex. om Pulterkamre, Aflukker i et Chatol f. fl.

Lommijug, s. *Lömmijng*.

Lorja (*rr*), f., et Slags fladbundet Baad eller Pram, som stages langs med Land, naar man f. Ex. vil stange Aal (Vestl.).

Lört, m., bruges, ligesom i Jsk., Angel., Fyen. *Skarn*, i Dsk. d. T., Sjæll. *Skidt* (ogsaa Bh. *sjit*), *Snavs*, i Stedet for et Adjektiv med Begreb af: daarlig, upasselig, syg, f. Ex. ja e *lort*, rent *lort* ida; ded e *lort*, rent *lort* me 'na.

Lou, lau, m., Vand, som koges til en Brygning, førend det kommer paa Maltet: *louijn* läjer (s. *läja*); Sjæll., Fyen. *Lou*; Jsk. d. s. it. *Løu*; Nsk. *Lag*, n., *Log*, m. (ogsaa i almindeligere Forst. Afkog, Dekokt = Sv. *lag*, m.; jfr. Isl. *lögr*, m., Saft, Vædske).

Loua¹, m., s. *Hånnaloua*.

Loua², m., Lue, Flamme: *louajn* slår opp; Isl. *logi*, m.; Nsk. *Logje* (*Laaga*); Sv. *läga* (*läge*); Angel. *Lorr*.

Loulia, adv., lovlig (Dsk. d. T.), temmelig meget.

Louta, lauta (*ar-ada-ad*), v. tr. og n., lugte; fig. nippe til Drikkevare: komm, mijn horra, å *louta lid te sypijn*!

Lumm-t el. **lomm-t**, adj., lummer, om trykkende varm Luft

og Veir (en Masculinform forekommer neppe af dette Adjectiv): loften e *lomm*; *lumt* vär; ded e *lumt* i väred (Gudh.); Falst. *hum*, *lumt*, d. s.; jfr. *lum* hos Moth: hed, meget varm, uden at brænde (s. Molb. D. O.).

Lummervär, n., lummert Veir (Gudh.).

Lunas (*as-ades-ads*), v. d., om Melk, skjørne, blive sur: milken *lunas* (Gudh.); maaskee en figurlig Bemærkelse, og den oprindelige har været: have Luner, faae Nykker o. l.; jfr. forøvr. Nsk. *logna*, suurne, fordærves.

Lunka (*ar-ada-ad*), v. tr., trække Een, som modstræber, etsteds hen, drage efter Haaret: hajn *lunkada* mei hänn te 'jn; maaskee beslægtet med Sv. *lunka*, lunte, gaae smaat, langsomt frem, nøle.

Lünskas (*as-ades-ads*), v. d., være fortrydelig, se suurt og ei ville tale (jfr. *lunsker*); N. S. *lünschen*, *lunen* (Richey p. 157); Sønderj. *lune*; jfr. Gottl. *lundes*, være ond og tie, gaae og see ond ud; *lundskes*, være lumsk.

Lünster-lünsk-lünst, adj., som er ved ondt Lune, som er bleven fortrydelig og ei vil tale: hajn går *lunster*; hon e *lunsk*; jfr. N. S. *luunsch*, lunefuld, i slet Lune (Schütze III, 64; Tsk. *launisch*); Gottl. *lundsk*, ond i Taushed, lumsk.

Lusagadan (best. F.), egl. Lusegaden, figurligt Navn paa Ryggen.

Lyer-ly-lyt, adj., om Steder, hvor der er lydt, høres let, hvad der foregaaer: ejn *lyer* sal; här e så *lyt*; Nsk. *lyd* (*ly*), d. s.

Lyes (*es-lydes-lyds*), v. d., lytte; Sv. *lyss* (for: *lydes*) og *ly* (d. T.); Gottl. *löjdes*; Nsk., Jemtl., Vestg. *lya*; Loll. *lye*; Dsk. (foræld.) *lyde*; Isl. *hlyða*.

Lykkja, f., Lykke, indhegnet, indgjerdet Mark; Nsk. *Lykkja*; Sv. (Göt.) *lycka*.

Lyngboss, n., s. *Boss*, n.

Lyngviva, f., Lyngvibe (Moth) = Brokfugl.

Lyna, f., Lynild, Lyn: vi hørde döんな, mänн så ijngen *lyna*; där komm en svär *lyna* (et stærkt Lynglimt); Sk. *ljuna*.

Lyslajder-lajd(t)-t, adj., lysladen, navnlig lys af Ansigt; Isl. *ljósleitr*; Nsk. *ljosleitt*; Sv. *ljuslett*. S. *Lajder*.

Länger-lång-lånt, adj., lang; Isl. *langr* og (B. H.) *långr*; Nsk. (Berg. St.) *laang'e*; Sv. *lång*; Angel. d. s. Deraf Sammen-

sætninger, som *långbenader*, *långhånnader* el. *-händer*, *långsammer* o. s. v.

Långläjder-lajd(t)-t, adj., som har et langagtigt Ansigt; Isl. *langleitr*; Nsk. *langleitt*; Sv. *långlagd* (Dal. *laånglät*); Nordsj. *langlavet*. S. *Lajder*.

Långtoader-ad, adj. 2 E., med lang Uld eller Haar, mods. *korttoader* (s. s.; af *to*): ejn *långtoader* hujnn; ett *långtoad* kreibur; Nordsj. *langtaaet*.

Lärjingsrömm, f., s. *Römm*.

Lärlönkader-ad, adj. 2 E., lunken, som har en ringe Grad af Varme: *lärlönkader* mad; *lärlönkat* sövva (Gudh.). Første Led sigter vel til Laarets Varme.

Lä (præs. *lä*; et impf. eller part. synes ei at forekomme), v. tr., bruges om Kaffen alene; *lä* kaffe opp, skjenke K.; *lä* opp i koppana (Gudh. og Omegn); formod. en gammel Omlydsform af «*lade*» (Nsk. *lata*, *læta*, *lä*; Sv. *läta*; Isl. *láta*); jfr. Angel. *leh*, *lær*, aarelade (Isl. *läta* blóð); samlg. de jydske Former «*læ*» hos Molb. (D. L. p. 342); Gottl. *lä*, lade, tillade.

Lä: *på lä* = paa Klem: darn står *på lä*, Døren staaer paa Klem.

Läja (l. ä; r-te-t), v. n., lege; fig. begynde at koge, boble, koge jævnt og sagte: vanned *läjer*, begjynner å *läja*; louijn *läjer* (om det kogende Vand, som skal bruges til Brygning); Fyen., Sydsj. *lege* («Louen leger», Molb. D. L. p. 332); Nsk. *leika* (*leikande* Lag); i lignende Bemærk. Vestg., Smål. *leka*. — En anden Talemaade er: ad *läja* på lou el. lau me ejn (usikker Oprind.), tage Een med det Gode, for at naae sine Hensigter, smigre, tale Godt for Een: hajn *läjer* på lau me dom, siges f. Ex. om Een, som, naar to skjendes, taler godt for dem, uden dog at mene noget med sine Ord.

Läjbärijng (af *läj*, Liig, Gottl. *täjk*), m., Liigbaare, Liigbør, hvorpaa man forhen bar Liig til Kirkegaarden; den havde korte Fødder og 4 Arme eller Skaglestænger, som hvilede paa Skuldrerne, naar den bares. Jfr. Raufn, Chron. Borr.: «alle Liig bæres, og holdes det for en stor Skam at lade Liget ages til Graven».

Läje (l. ä) og (nyere F.) *lie*, lige, bruges i visse Forbindelser til at forstærke et adjæctivisk Begreb = ret, i Sandhed: ded va då *läje* (*lie*) fäslit! meget ofte ironisk, f. Ex. ja, e-

'd ijkke *lie* forskräjkkjelit, ja, er det ikke ogsaa forskräckeligt!

Läje (l. ä): *ätte läje*, forholdsviis, sammenligningsviis; man kan forklare sig dette Udtryk saaledes, at *ätte* (efter) i denne Forbindelse opr. bemærker «i Forhold til», og *läje* (substantivisk, sjeldent adjективisk) «dem, det, som er lige», f. Ex. med Hensyn til Alder, Størrelse, Art, Beskaffenhed, Vilkaar; hvilket af disse der menes, maa forstaaes af den hele Sammenhæng: hajn e hoier å svär *ätte läje*, han er forholdsviis høi og svær (i Forhold til Lige, Folk af lige Alder); hon e rätt natt *ätte läje*; du ser unger, gamajller ud *ätte läje*; vi ha drukked gott *ätte läje*; ded e grant (peent), ded e ijkke så galed *ätte läje* (i sit Slags); vi fijkkj' 'ed forr gott kjövv *ätte läje* (forholdsviis godt Kjøb); — ded e gott gjort *ätte läje* kar, det er forholdsviis godt gjort af den Karl, egl.: godt gjort (af ham) i Forhold til lige Karl o: Jævnlige, Jævnaldrende o. l.

Läggja (*er-la-läjt*), v. tr., lægge; Færø. *leiggja*, Isl., Nsk. *leggja*: *läggja* law, gjøre hinanden Selskab, slaae sig sammen, følges ad: ska vi *läggja* law; Nsk. *leggja* Lag, d. s. (jfr. Isl. *leggja* lag við einn, træde, give sig i Forbindelse med Een); *läggja* ner, lægge, dæmpe, faae til at høre op, f. Ex. en Sygdom: däjn sjögan (pästen) *la* hon *ner* (Gudh.); *läggja* på sei, lægge sig ud, blive feed; *läggja* å, falde af, blive mager. At «*ligge*» hedder: *lijggja* (*er-lå-lijggjad*); Isl., Nsk. *liggja*.

Läjkj, m., Fordraaber, hvad der fremkommer ved den første Brænding; i Modsætning til *ätteläjkj*, Efterdraaber, de svageste Brændevisdraaber, som løbe til sidst fra Panden; af *läjkkja*, lække, Sv. *läcka*, hvoraf *läck*, m., Drypning, aftappet Vædske (Strömborg § 76 p. 68); jfr. Vestg. *lack*, Efterdraaber (Sv. d. T., Verml. *lacka*, dryppe, rinde). Jfr. *läkka*.

Läjnga, f. 1) Længe (af en Gaard). 2) Toug, Tougstroppe, som slaaes f. Ex. om et Fad, naar man heiser op. Sv. *länga* i begge Bemærkelser.

Läjukj, m., Line, men kun i Sammensætningen *läjsaläjnkj* (s. s.); en «*Lænke*» hedder derimod altid *läjnkja*, f.

Läjuta (*ar-ada-ad*), v. n., og *läjntas* (*as-ades-ads*), v. d., længes (Angel. *længe*), føle Længsel; Sv. *längta*; Nsk. *lengtha* og *lengthast*.

Läjntan, f., Længsel; Sv. *längtan*; Nsk. *Lengting*.

Läkka, f., en Læk (om Skib); Sv. d. s.

Lälle, adv., sagte, vaersomt, med Forsigtighed: ta *lälle* på 'd!; Sk. *lälla* (Ihre D. L. p. 103).

Lämpelier-i-it, adj., lempelig (Sv. *lämplig*; Nsk. *lempelij*) bruges i Bemærk.: maadelig, ikke med det bedste, ringe, daarlig; syg, skranten: ded e så *lämpelit*, det er saa smaat, der er Maade med det (svarer f. Ex. en Syg); ded e mænn ejn hall *lämpelier* kar (halv daarlig Karl, ringe af Størrelse, Styrke); i awtan e hajn mænn *lämpelier* (maadelig, medtaget, forknyt, ei i sit Es); vi ha vad sjöga å e inu tämmeli *lämpelia*; hajn begjynte i läwsprijinged å ble *lämpelier* å skrämpa hänn.

Lämpra (*ar-ada-ad*), v. tr., lempe: ad *lämpra* sei atte, lempe sig efter (Gudh.).

Läsa (*er-te-t*), v. tr. og n., læse, bruges og særlig om at læse til Confirmation, navnlig i Forbind. *gå å läsa*, gaae til Læsning, gaae til Præsten: hon e mænn pibel inu, forr hon har inte *gåd å läst*; Nsk. *lesa* fyre Presten (= Sv. *läsa* för prästen) eller blot *lesa*. Deraf *läsebälli*, m., Barn, som gaaer til Præsten, Confirmand (Sv., Nordsj., Fyen., Falst. *Læsebarn*), dog hyppigst i pl. *läsebälla*, Confirmander (Nsk. *Lesarbonn*); en Dreng, som gaaer til Præsten, hedder: *läsehorra* (Nsk. *Lesargut*), en Pige: *läsepibel* (Nsk. *Lesargjenta*, *Lesartaus*).

Lätta, f., en Lægte; A. S. *lætta*; Tsk. *Latte*.

Lätta (*er-lätte-lätt* = Sv. DD.), v. tr., lette; løfte; fig. banke, smøre: vittu se, du kommer a'sta! äjlle ja ska *lätta* dei, kajn du tro; ja, ja ska *lätta* dei! siger man f. Ex. til den, som enten for Alvor eller for Spøg nægter at gjøre Noget.

Lätte eller (sædv.) i best. F. *lätted*, n., Navn paa et Stykke Træ eller Kork, som er anbragt i Linen, der er befæstet i Manserebet (jfr. *majnsa*) og bærer saaledes Mansen (Gudh.); af *lätta*, v.

Lätthänder-hänt, adj. 2 E., som bruger venstre i Stedet for høire Haand, keithaandet (ved Siden heraf bruges ogsaa f. Ex. i Gudh. Formen *lätt-hånnader*, -*hånnad* i samme Bemærk.); Sk., Vestg. *lätthänd*, d. s. (Vestg. *lätta*, venstre Haand; Gottl. *letä*).

Lättkjövv: ad *drikka lättkjövv*, siges om dem, som drikke sammen bag efter Kjøb og Handel, ei blot naar den, som har faaet for let Kjøb (hvilket imidlertid har havt Indflydelse paa Ordets Form), men og naar den, som har solgt til høi Priis, efter Opfordring af den anden giver Noget til Bedste, hvorfor det uidentvivl oprind. er samme Ord som Dsk. *Lidkjøb* («drikke

*Lidkjøb»), i dagl. T. *Ligkjøb* (hos Colding: *Leikjøb*), Kjøb stad-fæstet ved Drik, Kjøbskaal; Sk. *ligkøb*; Sv. *lidköp*; Smål. *lijköp*; Gl. Holl. *lydkoyp*.*

Läwa¹, m., et Slags Julebrød; s. *Jylaläva*.

Läwa², m., Læbe: *läwajn* e svujllijn.

Läwa (*er-de-t*), v. n., leve: *läwa på*, at leve op igjen, komme sig (om Syge).

Läwfajl, n., Løvfald, og **läwspripong**, n., Løvspring: ded va i *läwfajled* el. i *läwspriinged* ad ja sjukk däjn sjögan (om Efter-aaret el. Foraaret).

Läwskalad, adj., bruges om et Æg, Hønseæg, som er uden Skal, kun med en Hinde omkring: ett *läwskalad* äjggj (Sjælt. et *Vindelæg*, Fleischer N. VIII, p. 259); formod. af *läw*, Løv.

Läwskräjn(g), m., Navn f. Ex. i Gudh. paa en Løvfrø, Løvskreppe; pl. *läwskräjn(g)a*, best. F. *läwskräjn(g)ana*; hedder og a. St. paa Østl. **läwskräj**, n. (l. ä; af *skräja*, skrige) og paa Vestl. **läwskräjll**, n. (af *skräjlla*, skralde). Den første Form har været almindelig paa Skougaards Tid, som anfører Ordet i Fleertallet (B. B. p. 71) og skriver *Leu-Skrejna*, som han forklarer ved: *Leu-Skrejara* (= *Løv-Skrigere* hos de Thurah B. B. p. 11).

Lödd (bl. *d*), n., Laad, Lod, den Uld, som tages af Faar om Foraaret (Gudh. o. fl.); den Uld, Faarene fælde om Foraaret eller Sommer (Skg.; == *Laad* i V. S. O.); sjeldnere Uld eller Haar paa andre Dyr, f. Ex.: ejn ska ijkj skå hujnn på *lödd* (Ordspr.), man skal ikke skue Hundten paa Haaret; däjn hästijn e dårlit födder, forr *lödded* (= *lödd*) sidder på 'jn inu (Gudh.), den Hest er daarlig født (næret), thi det Haar, den skulde fælde, sidder paa den endnu. Jfr. Jsk. *Lød* (Morsø) «Vinteruld»; it. *Laad* (Vends.; s. Molb. D. L. p. 308, hvor ogsaa en modsat Forklaring af Ordet == «Sommeruld» findes anført fra samme Landsk.); Loll. *Laad*, «den ringeste Uld, Foraarsuld»; Sk. *lö* (Ihre D. L. p. 109) == Sv. *lödja* («lana brevior ovium», Ihre; grov Uld); Gottl. *lydjä*, Foraarsuld.

Lödda (bl. *d*; *ar-ada-ad*), v. tr., tage Foraarsulden af Faar: ad *löddla* får; Gottl. *löjdä*.

Lödda (*ar-ada-ad*), v. n., gaae og ingen Vei komme («gå å drossa el. drassa»), «lade Buxer og Hoser sakke ned» (Skg.): sikkedant hajn går å *löddar!* jfr. Isl. *lötra*, sakke («lente et segniter ingredi» B. H.); Nsk. *lutra*, gaae, spadsere langsomt; N. S. *luddern*, «träg, faul seyn» (Br. Wb. III 95).

Löddrijng, m., Een, som gaaer og «*löddar*», Drog, daarlig, ussel Person; jfr. Sk. *löddring* i Sammens. f. Ex. *paugalöd-ring* = Sv. «pojkbyting» (Drenge-Bytting); Loll. *Ludring*, Dosmer, Fusker (Skjældsord).

Löfta (*ar-ada-ad*), v. tr., love, give Løfte paa: vittu *löfta* mei ded? Det ansees for et finere Udtryk.

Lögga (*ar-ada-ad*), v. tr., luge; deraf *idålögg*, *udlögg* (s. ss.).

Löjn (l. ö) -lön-lönt el. (Gudh.) **löt**, adj., laadden, lodden; pl. *löna*: hajn e *löjn* på kroppijn; en *lon* houa; *löt* toi; *löna* boiser; paa Vestl. høres og en nyere F. *löddijn-en-ed* el. -ent; Nsk. *loen*, it. *loen* (= Ångerml.), *laaen* (= Gl. Dsk.) f. fl.; Jsk., Sjæll. *loien* (Molb. D. L. p. 346); Angel. *loijen*; Isl. *löðinn*.

Lömm (Vestl.), **lömmijng** (Gudh. o. fl.), it. (Skg.) **lommiju(g)**, m., Lyd, Tone, Melodi: hajn har ejn goer *lömm* (Syngestemme); däjn *lömmijngijñ* (Melodi) har ja aldri hört forra (Gudh.); Isl. *hljómr*, m. (jfr. *hljómfagr*, melodisk, *hljómtegund*, Toneart; *hljóma*, tone, lyde; Ostg. *lönning*; samlg. Nsk. *Ljom*, *Ljøm*, m., dump, huul Lyd, f. m.; Gottl. *lum*, d. s. (om Kirkeklokke; jfr. Sv. *lomma*, gjenlyde); Sk. *lymmene* (Lyd; Kullen).

Löpp, m., Nip, Sup, Taar, Mundsmag.

Löppa (*ar-ada-ad*), v. n., *löppa* te, nippe til, smage lidet paa.

Löt, s. *Löjn*.

M.

Ma¹, f., en meget sid Eng, navnlig en saadan, som der gjerne staaer Vand over baade Sommer og Vinter; deraf Stednavnet *Magår*, Navn paa en Bondegaard; jfr. Landebogen under Artik. *Rotz Kireke* Sammens. «*Madeengen*», «den store *Madeeng*» (Bh. Actst. p. 354, 355). Sv. *mad* (*madäng*); Sk. *mad* (Sk. L. XII, 3 *maa*; Klingh.); Vestg. *ma*; Dsk. D. D. (Nørrej., Sønderj., Fyen., Falst., Møen.) med forskjellig Udtale: *Ma*, *Mad*, *Made*, *Mae*, *Ma'i*, *Maa*, ligeledes om Eng (enten af hiin eller anden Art; s. Molb. D. L. p. 348; jfr. s. st. O. *Ma-Eng*); Tsk. *Matte*; N. S. *Mäde* (Ostfrisl.; s. Br. Wb. III, 113); A. S. *mæd* (Engl. *mead*).

Ma², f., en Man (paa Hest o. l.); sjeldnere **man**, der ogsaa, ligesom det første, hedder i d. best. Form: *man* (i St. for

manen), hvoraf Formen *ma* er opstaaet paa samme Maade som *re* (s. s.) af *ren*.

3) **Ma** (*r-te-t*), v. n., vade i den høie Sæd, streife om i, bugte sig igjennem den; om Kvaæget, naar det har seet Leilighed til at komme ind i samme: koen *mar* hænn ad korned. 3)

Mad, m. 1) Mad, Spise: få *mad*, faae M., spise (almind.; om alle Maaltider). Deraf *madalea*, m., Madlede, Modbydelighed for Mad. Jfr. *kongamad*. 2) Et Stykke Brød, paa hvis ene Side Noget er smuurt f. m. (jfr. *fitemad*, *smorrmad*): gje mei ejn lidijn *mad* inu! (lille Stykke Mad).

Madk (almind.), it. *mark* (p. Vestl. undertiden), m., Orm; Larve, Maddik; Sv. *matk*, *mask*; Nsk. *Makk* (it. Gottl.) og *Mark* (it. Jemtl., Vestg., Østg., Sk.); Isl. *maðkr*. Det bruges saaledes f. Ex. om Regnorme, Spolorme (*madka* i mawajn); om Madkalorme, St. Hansorme (löna *madka*, grajna *madka*); om Maddikere i Kjød, Ost o: ängrer e små *madka* i kjødd å ost» (jfr. *ängra*); uegl. *madk*, *madka* i tänarna, Orm i Tænderne. Deraf *madkafirö*, n., Ormefrø; *mudkasprud*, n. (s. s.); *madkådijn* (-åden-åded), ormstukken, ormædt; o.fl. I en ganske forskjellig Betydning herfra bruger Bornholmsken 'derimod Ordet *orm* (s. s.).

Madkasprud, n., opskudt Muld, liden Tue, som paa Marken opkastes af Regnorme o. fl. («*Madke-Sprud*» hos de Thurah B. B. p. 10); af *spruda*, sprude (i en uegl. Bemærkelse).

Madmijller-mijll-t, adj., som gjerne giver Mad, bespiser, beværter godt og rigeligt, mods. *madknapper* o. s. v., karrig paa Mad (sjeldent; Sydl.); Isl. (B. H.) *matarmildr*; Sv. *matmild*, «hospitalis» (Ihre Glossar. II, 140; jfr. Ihre D. L. p. 113 Söderml. *matmild* med en Nægtelse: han er ei *matmild*, «affabilis, comis, liberalis»).

Madrelihed, m., s. *Relihed*.

Madsö, Suppen el. Vandet, som bliver tilbage, efterat man har kogt Kjød eller Flesk deri; (jfr. *Sö*); Fyen. *Madsaad*.

Maga, m., Mage; til Overflødighed siges: di e éns *maga*, de ere Mager el. mage (Gudh.).

Magga (*ar-ada-ad*), v. tr., gjøre, lave, rede (Tsk. *machen*), i enkelte Talemaader, navnlig: *magga samman*: *magga ett bräw s.*, smøre et Brev sammen; *magga s. te kaga*, røre sammen til Kage; — *magga itu*, skille ad, sønderlemme, «bruges i denne Bemærkelse om halvtykke Sager, som Grød, tyk Melk o. d.» (Skoug.); *magga te*, tilrede, tilflye, behandle; jfr. Dsk. d. T. (Skoug.).

3) **Mā**, *mā neu ad Korned* (au Koer). Se Prof. N. E. Nørheds: *Vejr. Cammer, Societeten* 5-2-1923: *Tæ test a jæk*.

makke (makke Noget sammen); Sk. *macka* («corrader», Göinge H., Ihre D. L. p. 111); *macka sönder* (Strömb. § 99 p. 102).

Magrét, n. pr., Margrete (N. S. *Margret*, Schütze III, 81), naar et andet Navn stilles foran, f. Ex. i *Ane Magret* (Vestl.); ellers *Magreta*.

Majn, m., Mand; best. F. *majn* (for: *majnijn*, hvilken Form bruges i Gudh.); pl. *majna*, Mænd; best. F. *majnana*; saaledes og i alle Sammensætninger; dog høres undertiden om Mænd af en vis Nationalitet eller af høiere Stand en nyere Pluralis «*mäjnn*» der er blevet et Neutrumbetegnelse og hedder i d. best. F. *mäjnnen*: *majna* å konner; *tarskemajna*, *torrumajna*; *amtmajna*, *ämbel'dsmajna*, *Ängelsmajna*, -*majnana* (*ämbe'smäjnn*, *Ängelsmäjnn*, -*mäjnnen*). Sk. *man*, pl. *manna*; Dsk. *Sømandsspr.* pl. *Manne*; Isl. *madr* (for: *mannr*); pl. *menn* (gen. *manna*).

Majnsa, f., Benævnelse paa et Sildegarn med alt Tilbehør, hvad enten Talen er om et «*vraggarn*» eller et «*sättegarn*» (s. ss.). Hoveddelen heraf er Nettet eller det bundne Garn, hvori Silden fanges, hvilket hedder *bossmijn* (s. s.) og er af betydelig Længde og Dybde. En fin Snor (*majnsenor* el. *sima*, s. s.), som sidder fast i Nettet, danner dets Kanter. Foroven hæftes det ved en Række Hanke til et Reb (*rēv*), som i visse Mellemrum er forsynet med Korkstykker (*flär*, s. *Flå*); disse Hanke kaldes *revhanka*; thi neden til paa Nettet er endeeblænde Hanke, som kaldes *stenhanka*, hvori der sættes Stene af $\frac{1}{4}$ til $\frac{1}{2}$ Punds Vægt (*lijnestena*, s. s.). Den ene Ende paa et Mansereb bestaaer af et Øie (*makka*, s. s.), som er dannet ved Splidsning; den anden Ende kaldes «*Tampen*» (*tampajn*); naar Manserne udsættes, stikkes Tampen af et andet Mansereb i hint Øie, og ved Hjælp af slige *Makker* og *Tampe* forbindes en stor Mængde Manser med hverandre i en lang Udstrækning. Imellem Garnene bindes en Line fast (*släs fäst*) paa Rébet, i hvilken det saakaldte *lätte* (s. s.) er anbragt. Ved Sættegarn bruges tillige et eget Slags Anker, som hedder *krabba* (s. s.). De store Baade, som høre til Sildefiskeriet, hedde «*Eger*» (s. *Äja*). Med at udsætte Manser (*sätta garn*) er 5 Mand beskjæftiget: een har den Forretning «ad *gje reved ud*» o: ubrede Rébet; en anden «ad *slå forr*» (*slå majnsan*, *majnsarna f.*) o: tilhæfte Garnene, forbinde Makker og Tampe, tilføie Linen og Lettet; en tredie «ad *re forr*» o: kaste Nettet (*bossmijn*) ad Søen; en fjerde «ad *stena (majnsan)* el. *stena ud*» o: sætte

Stene i Hankene, som derpaa kastes ud; en femte «ad *ro garn el. ro g. ud*» o: roe med Egen, for at Garnene kunne sættes ud (*slås ud*). Ved Vragning er en lang Trosse (*kjölsträjng*, s. s.) fra Mansernes yderste Ende bunden til Egen. Med at optage Manserne (*dra garn*) har 4 Mand Beskjæftigelse: een har «ad *dra reved opp*»; en anden «ad *rijnga reved* (samman)» o: samle Rebet; en tredie «ad *ta majnsan ijn*» (med Silden i «*bossmijn*»); en fjerde «ad *dra linan å lätted*» el. «ad *rijnga linan*» (tage Linen med Lettet og samle den). — Siden udbreder man Mansen, for at den kan tørres, hvilket kaldes «ad *bre majnsan*», og Stedet, hvor dette skeer, hedder «ejn *bana*»; noget andet igjen er «ad *sträjkja garn*» (s. *Sträjkja*); at tage Mansen af Banen kaldes «ad *ta majnsan samman*». Disse Benævnelser paa de enkelte Dele af Sildegarn og hvad dermed staaer i Forbindelse bruges i Gudhjem, Bornholms største Fiskerleie og ere neppe synderlig forskjellige fra dem, som bruges i de andre Fiskerleier. Med Hensyn til det bornholmske Ord «*majnsa*» kan jevnføres Nordsj. *Mantser*, pl., korte og dybe Garn med store Masker (Molb. D. L. p. 354).

Majnesnor, f., s. d. foreg. O.

Majnslätt, s. *Sjäver*.

Makara, m., Mukkert, stor Jernhammer; N. S. *Maker* (Br. Wb. V. 422 Till.); Holl. *moker*.

Makka, f., et ved Splidsning dannet Øie paa et Mansereb, som forenes med en anden Rebende, den saakaldte *Tamp*. Maaskee opstaaet af det Sv. *maka*, f., Mage. Jfr. *loia*, *ösika*.

Maksel, n., Skabning, Skikkelse, Form, Façon: når ja ser *makseled*, ska ja nokk gjorra 'd ätte, naar jeg seer Façonen, skal jeg nok gjøre det efter; overfört: ad gjorra ett *maksel* i sin ijnnbijllnjing, skabe, danne et Billede i sin Phantasie, f. Ex. «ijnged mäjnneske kajn gjorra nogged *maksel* i s. i. (gjøre sig nogen Idee om), hvoddan där ser ud borta omkräjng»; i lign. Bemærk. Nsk. *Maksel*; Gottl. *maxel*; Jsk., Falst. *Magsel*; derimod Langel. *Magsel*, noget, som er lavet sammen, Blanding (Molb. D. L. p. 351); jfr. N. S. *Maaksel*, Arbeide, forfærdiget Arbeide (Br. Wb. III, p. 116).

Mala (*er-te-t*), v. tr. og n. 1) male (Korn), Isl., Nsk., Sv. *mala*. 2) fig. knurre, om Kattens Snurren, naar man kjæler for den, stryger den (= Isl., Nsk. *mala*); it. om Menneskers Brummen og Skjenden: ad gå å *mala* (= Sv. d. T. *mala*; ellers

f. Ex. i Söderml. og Helsingl. ogsaa om Hundens Knurren; s. Ihre D. L. p. 113).

Manera (*ar-ada-ad*), v. ref., skikke sig, baade om Personer og Ting (Vestl.; af *manér*): ded vill ijkke *manera sei*; jfr. *ässa* s.

Mann, adv., s. *Männ*.

Manut, f. Minut.

Mara, f., Mare (Isl., Nsk., Sv. *mara*), saaledes kaldes i Gudh. o. fl. St. det i Almuens Overtro bekjendte Natte-Spøgelse, naar det viser sig i Skikkelse af et Kvindfolk, medens et lignende Spøgelse i mandlig Skikkelse benævnes *marūl* el. (nyere F.) *marölv*, hvilke Væsener plague uden Forskjel begge Kjøn. Andre St. forestiller man sig *mara* som et Væsen, der er Mandfolkenes natlige Plageaand, medens særlig Kvindfolkene have deres, der kaldes *varūl*. Denne sidste Forestilling slutter sig til den nordsjællandske Almues Tro paa *Mare* el. *Nattemare* og *Varulve* (s. Junge p. 302 og 303).

Marijll (Gudh. o. fl.), *mörijll* (Vestl.), m. 1) Morild, elektrisk Skin el. Lysning i Søen om Efteraaret; «den seer ud som *ijllmorja*, Emmer, hvori man rører op»; Jsk. *Marild* (derimod *Morild* om phosphoriske Phænomener i Moser og Sumpe; s. Molb. D. L. p. 690); Nsk. *Moreld* (aab. o; Gl. Nsk. *mörueldr*), *Maureld* (i Hallag. norsk. Ords. tillige *Marild*), men ogsaa om andre Ting, f. Ex. Lysning fra raaddent Træ (= Vestg. *marelld*; Ihre p. 103; Isl. *maurildi*). 2) *marijll* (Gudh.), et Slags Ild, som efter overtroiske Folks Mening findes under Stolper paa Huse; kommer et Huus i Brand, og den slutter sig til, bevirket den, at Ilden ei kan slukkes. Der fortelles saaledes, at da en stor Deel af Gudhjem var lagt i Aske ved en Ildsvaade i forrige Aarhundrede, kom efter Ildens Ophør en gammel Mand og søgte længe efter Marilden; da han omsider fandt den, kom han den i en Spand, bar den til Lille-Vang (som ligger nærved Gudhjem) og gjemte den i Jorden, i det han befalede, at den hvert Hundrede Aar kun maatte nærme sig et Hanefjed. Disse Formers Oprindelse er usikker: man henviser til det gamle *mar* (i Sammens.), Hav, til *Mor*, Mosejord, Sumpjord (jfr. Östg., Helsingk. *mar*, *Mose*); Aasen (N. O. p. 316) sætter de norske og islandske Former i Forbindelse med *maura*, mylre, *Maar*, *Maur* (Insectnavn), *moren*, raadden;

hertil kan endelig føies Vestg. *moura*, Verml. *mora*, *måra*, brænde sagte og skjult («sakta och fördolt», Ihre p. 117).

Mark, m., s. *Madk.*

Mark, f., Mark; den best. F. *marken* bruges meget hyppig i Bemærkelsen: Landet == *bonamarken* (s. s.): hajn boer i *marken* (paa Landet); här e ejn horra frå *marken*; gå ad el. i *marken*, drage ud paa Landet i Besøg (men ad *marken* te, ad Landet til; om Retningen blot); ja ska forst ad *marken*; ja har vad oppa i *marken*. Jfr. *boid*.

Märkja (*er-te-t*), v. tr., mærke, erfare, fornemme.

Markje, n., Mærke, Kjendemærke; Isl. *mark*, *merki*; Nsk. *Mark*, *Markje*.

Marklöst, adv.: ad vanka, kjöra *marklöst*, vandre, kjøre uden at følge den banede Vei; egl. vel «uden Mark» sig. == som der ingen Mark var, som Alt var Vei.

Mårn, m., Morgen: omm *marnijn*, om Morgen'en; i *marn*, i Morgen; i *marn tilia*, i Morgen tidlig; men i *morns*, i *morrrens* og (ældre F.) i *morresa*, i Morges (Sv. i *morgons*, i *morse*; Angel. *amorns*).

Märna, n. pr., Maren (Nordsj. *Marne*, Junge p. 141); paa Vestl. *Marne* i Forbindelser som *Marne* Katrin o. l.

Märna¹, f., en Krampe, hvori man f. Ex. fæster en Krog eller hænger Noget i; Sk. *mårna*; Sjæll. d. s., it. *Marne*; Dsk. (foræld.) *Marne*, en liden Metalring.

Märna², f., et Slags hei Lysestage af Træ til at sætte Væger i, og som staaer paa Gulvet; it. en Tranlampe (*tränmarna*).

Marnbid, m., en Bid Brød og en Snaps (*marnbräjnnevin*), som vel egentlig er Hovedsag og som nydes gjerne Kl. 5 om Morgen'en eller overhovedet før man gaaer til Arbeidet; Sk. *mårenbid* (som imidlertid nydes Kl. $4\frac{1}{2}$, medens man klæder sig paa; hvorimod man, inden Arbeidet begynder, Kl. $5\frac{1}{2}$ nyder den saakaldte *frukost*, der ogsaa i Danmark, f. Ex. Sjæll. og Jyll., gaaer forud for Arbeidet; s. Klingh. under «Daver», Molb. D. L. u. «Davre» og «Frokost»); Nsk. *Morgonbite*, m.

Marngjeruer-u-ut, it. **marngjerruer** o. s. v., adj., som er tidlig oppe for at arbeide; s. *Gjeruer*.

Marnmål, n., Morgenmaal o: det Maaltid, som nydes Kl. 7 om Morgen'en (ved den Tid, der kaldes *måltidajs*, s. s.) og

svarer til «*Davre*» i Danmark og Skaane; Nsk. *Morgenmaal*, Frokost (Kl. 8-9; s. Aasen p. 631 u. «*Maal*»).

Marri (for: *marj* = *marg*), m., Marv; best. F. *marjjijn*, *marrijjn*; Gl. Dsk. (H. Harpestr.) og Nsk. (enkelte D. D.) *Marg*, m.

Márria, n. pr., Kvindenavnet *Marie*, naar det bruges alene; Jsk. *Marri*; N. S. *Marje* (Br. Wb.), *Mari* (Schütze Holst. I.). Ellers hedder det *Mari* (Vestl.) el. *Maria* (Gudh. o. fl.) i Forbindelser som *Ane Mari* el. *Mariá*, *Karne Mari* o. s. v.; jfr. Angel. *Ann-Mari*; *Kahn-Mari* (Hagerup p. 33).

Márriblomma, f. Tusindfryd, bellis (Blomst); N. S. *Marjenblome* (Br. Wb. III, 130); Tsk. *Marienblume*.

Márripyta, f., Mari- el. Mariehøne, Agerhøne (Insect). De bornholmske Drenge synge for den følgende Vers:

«*Márripyta, marripyta, floi, floi, floi!*

Imarn få vi solsjinn á grant vær.»

ligesom de kjøbenhavnske:

«Agerhøne, flyv, flyv!

I Morgen faae vi godt Veir.»

Marul, m., s. *Mara*.

Más, n., Anstrengelse, Besvær, Slæb; Dsk. d. T. og Nsk. (søndenfj.) *Mas*; jfr. Isl. *más*, Pusten, Hvæsen.

Mása¹ (*ar-ada-ad*), v. n., slæbe, anstreng sig med, have travlt med; Nsk. (søndenfj.) *masa*; Dsk. d. T. *mase*; jfr. Jemtl. *masa*, gaae seent, langsomt; Isl. *mása*, puste, hvæse.

Mása² (*ar-ada-ad*), v. tr. og n., knuse, knuses itu: sjöjn har *masad* sjeved itu; sjeved har *masad* itu, Skibet er gaaet i Stykker, knuust (Gudh.); Dsk. d. T. *mase*, v. tr. = slaae i Mås (i Smul).

Maskerera (*ar-ada-ad*), v. tr., maskere: ad *maskerera sei* (Vestl.)

Mass, n. pr., Mads: *Mass* vil leia dei, M. vil leie dig, have dig i sin Tjeneste, et billedligt Udtryk om Søvnen, der svarer til Dsk.: *Ole Lukøie* kommer.

Máttis, n. pr., Mathias; N. S. (Holst.) *Matties*, Holl. *Matthijs*. Deraf *Mass*.

Maua (*ar-ada-ad*), v. n., *maua å*, stille, tage af, om Blæst og om Smerte (jfr. *foua*); maaskee beslægt. med Vestg. *måas* el. *måass*, Jemtl., Uppl. *mås af*, forsvinde, tage lidt efter lidt af, om Mørke, Sygdom, Smerte o. a. (s. Ihre D. L. p. 112-13).

Mede, n., Meed. 1) Mærke, hvorpaa man kjender Søveienes og Fiskegrundenes rette Beliggenhed, navnlig visse Gjenstande paa Land, som tjene Sømanden og Fiskeren til Veiledning; undertiden selve Stedet paa Søen, som derved er blevet betegnet, saaledes om en Fiskegrund, man har taget Mærke paa, f. Ex. vi e komna te samma *meded*, som vi ha lijggjed forra (Gudh.); Nsk. *Mid*, *Mi'*, *Me'*, f., (Gl. Nsk., Isl. *míð*, n.). 2) Maal, Sigte o. l., men kun i Sammensætningerne: *ivnamede*, *raunamede*, *ärmede* (s. ss.).

Mei og **meia**, m., Kjønslem paa Heste og Tyre, men oftere bruges de sammens. *hästamei*, *kjyramei* (s. ss.); Nsk. *Migje*, *Mie*, m. («Kjønslem, især paa Handyrene», Aasen); Jsk. *Mide*, *Mie* (= Tyremie).

Meiaradrönt, m., et lidet Drikkegilde for Meierne, naar de ere færdige med Meiningen. Det indledes undertiden med en symbolsk Handling: Meierne gaae ud i Haven og stille sig med deres Leer ved Kaalen, hvorpaa Bondekonen kommer ud og beder for sin Kaal, men maa saa love at give dem «*hönnu å bräjnevin*» : en Blandingsdrik af sammenrørt Honning og Brændeviin.

Meijñ, **meien**, **meied**, adj., megen, meget. Hvor Talen er om en Mængde af noget, som vækker Mishag, forbindes dette Adjektiv undertiden med Singularis af Substantiver, der ellers altid kun betegne levende Væsener enkeltviis, men i denne Forbindelse altsaa maae opfattes som Collectiver, f. Ex. där va så *meijñ* styggjer kar, der var saa mange lede Mandspersoner; här e så *meijñ* liderlier hujnn, her er saa mange føle Hunde (altsaa ganske som naar man ellers siger: *meijñ* fisk, skou; *meien* sjill o. s. v.). Ved Substantiver i d. best. F. bruges det i Reglen ikke; man siger saaledes neppe nog. St.: däjn *meijñ* madijn, den megen Mad, men bruger her en Singularisf. *många* el. *männa* (s. ss.).

Meina, **maina** (*ar-ada-ad*). 1) v. tr., bruge til at smelte el. tøe, om Solens Kraft til at optøe Sne og Iis om Dagen: soln *meinar* snejn. 2) v. n., smelte, optøes derved: *snejn meinar*. 3) v. impers. ded *meinar*, det er Soltø, Dagtø; Sk. d. s. (Almqv.); Nordsj. «det dagmegner el. dagmilder». Oprind. = Isl. *megna*, mægte, formaae (*magn*, *megn*, Magt, Kraft; Oldsv. d. s.; Sk. *majn*; s. Strömb. § 98 p. 102); Dsk. Almuespr. *megne*: «nu

kan Solen dog *megne* noget over Frosten i Middagsstunden» (Molb. D. L. p. 357). Jfr. *damein*.

Meita, *mäjta*, et Ord, som bruges især paa Bøigden og hvorefter der altid følger en afhængig Spørgesætning; i Mening svarer det nærmest til: «jeg gad vide», men dets Oprindelse er vel ubestemmelig: *meita*, hva klokkan e, jeg gad vide, hvad Klokken er; *meita*, hva' vi ska ha te midda; *{meita}*, når hon e hjemma; *meita*, omm hajn läwer inu.

Meldroia el. blot **droia**, f., et af Sygdommen «Meeldreier» angrebet Rugax eller Rugkorn (Gudh. «Noget, ligesom Klinte, sort paa Skal, men hvidt i Kjærne, der voxer mellem Rug»). Skougaard anfører «*meldrøyter*» (B. B. p. 395) = Brandax i Rug; samlg. Nordsj. *Meeldrue*, et Brandkorn i Rug (Junge p. 394); Östg. *mjöldryyer*, de store mørke Korn i Rugaxene.

Meldöppa, n., Sauce, tillavet med Meel; Nordsj. *Meeldyppe*, en.

Meledunta, f., Melodi (i Spøg).

Mena (*er-te-t*). 1) v. n. og tr., mene, tænke, holde for. 2) v. n.: *mena* omm, synes (tykkes) om Noget, som hører een til, som man besidder, sætte Priis paa, holde af: hajn *mener* omm 'na, han holder af hende (Kjæresten); ja *mener* omm min gamla houa; it. fuldstændigere: ja *mener* meied (ejn helu) omm min mijnsta pibel; däjnna härsens pivan (denne her af mine Piber) har ja altid *ment* mest omm. 3) v. ref. *mena sei*, synes om sig selv, have høie Tanker om sig, føle, bryste sig: koss, hvor hajn *mener* sei! söddenejn kajn au *mena sei*, saadan Een kan ogsaa have Indbildung; du *mener* dei inte lid ouer däjn kjouljin; hon *mente* sei reiti, når hon hadde däjn nya grajna kappan (Kaabe) på.

Ménsammer-samm-t, adj., stikken, vrippen, «empfindlig» (Skg.; Gl. Gudh.); it. nøieregnende, gjerrig (almind. p. Sydl.). Jfr. Nsk. *meinsam*, hinderlig, fortrædelig; it. modvillig, tvær; Isl. *meinsamr*, ondskabsfuld; Isl., Nsk. *meina*, formene, nægte, afslæae.

Meta (*ar-ada-ad*), bruges absol. eller som v. n., især i Forb. *meta te*, afmaale, tilpasse (gjerne om Noget, man har mellem Hænderne): hajn står å *metar te*, har läjnge ståd å *metad te*; it. fig. prøve, forsøge paa. Jfr. Sv. *mäta*, N. S. *meten*, maale (Br. Wb. III, 152); Isl. *meta* (maale), vurdere, agte; Nsk. *mäta* i lign. Bemærk. Samlg. Lat. *mētare*, *mētari*.

Middesbrynan, s. *Bryna*.

Middesmål, n., Middagsmaaltid, som holdes Kl. 12.

Mijn (mijnn)-min-mitt, pron. poss., min, mit; pl. *mina*; Isl. *minn-mán-mitt*; pl. *mína* (acc.).

Mijngott (Gudh.), meget godt: ded e *mijngott* (= *allara*, (s. s.); hvis det ei er opstaaet ved en fortiet Eed (*mijn* — ! *gott* = mijn salihed el. sajn, gott!), er det maaskee at henvise til Nsk. *meingodt*, adv., høist træffende, rigtig tilpas (om noget, som man siger eller gjør).

Mijnska (ar-ada-ad), v. tr., mindske, formindske; sjeldent (Sydl.) *minka*, f. Ex. i Ustr. *minka* seil = *mijnska* s.; Sv. *minska*; Isl. *minnka* (it. Nsk.); jfr. ældre Dsk. *minkæ*, *minskæ* (Petersen D. N. S. I, 173). 2) v. n., mindskes, blive mindre, aftage; ogsaa v. impers. (*mijnsku på*): ded *mijnskar* på milken.

Milk, f., Melk; Engl. *milk*; Sv. *mjölk*, f.; it. Nsk. f. fl.

Milka, m., Melk, Sæd i Fisk, nævnlige i Lax og Sild (*lajsa-milka*, *sijllamilka*; Sv. *mjölke*; Nsk. *Mjolkje*, *Mjolkje*, *Mjelte*, m. Jfr. *ister*.

Milkakjita, f., s. *Kjita*.

Milkapina, f., Een, som ved Udsalg af Melk maaler knebet, gnier paa Maalset (Vestl.); jfr. Isl. *nápína*, f., Gnier; Nsk. *Pining*, d. s. (*pina* ihop, sammenspare, opspare).

Milkatistel, m., ogsaa kaldet: *mijller tistel*, glat Svinetidsl. Svinetidsel, sonchus oleraceus; Sv. *mjölkstistel* (Uppl.; Liljebl. F. p. 344). Nogle Steder paa Bornholm skal Løvetand (leontodon taraxacum) benævnes saaledes.

Mindre, minnre, mingre (ɔ: *mijnnre*), adj. og adv., mindre; ogsaa *minger* (ɔ: *mijnner*); Nsk. *mindre*, it. (adj.) *minder*, *minner*; N. S. *minner* (Br. Wb. III, 162).

Minka (ar-ada-ad), v. tr., s. *Mijnska*.

Minka, f., Benævnelse paa et ussell, gammelt Øg; it. daarlige, unyttigt Menneske. Deraf *mójminka*, et skidenfærdigt Kvindfolk. Formod. af Roden «*min*» i «*mindre*» (N. S. *min*, ringe, lidet; Br. Wb. III, 162).

Misskjännes (es-kjändes-kjänds), v. d., have eller gjøre sig uriktig Forestilling om Nogen eller Noget; siges kun om smaa Børn, naar de f. Ex. blive undseelige, bange for Fremmede, græde ved Synet af dem: bållijn *misskjännes*, Barnet bliver bange. Jfr. Gottl. *tyrkännes*, begynde at kjende igjen (om

Børn); Östg. *tykännes*, som siges om Børn, naar de ei ville være hos Fremmede.

Misskjänse, adj. 1 E., som «*misskjännes*»: bällijn e *misskjänse*, Barnet er bange.

Mo, m., Skaar, Rad af nedslaaet Sæd eller Græs, saaledes som det er faldet for Leen (pl. *moa*, best. F. *moana*): sän lijggjer på *mo*, Sæden ligger paa Skaar (ɔ: ligger i de Rader, som Leen lægger Sæden i). Deraf Sammens. *artemo*, *hömo*, *kornmo*, *roumo*, *sämo*, en saadan Rad af Ærter, Hø o. s. v. Falst. *Moe* el. *Mov*; jfr. Engl. *mow*, Høstak; *to mow*, meie, slaae Hø; Gottl. *moä*, stor Hob, Dynge, f. Ex. *sädmoä* (Ihre D. L. p. 116).

Modder, s. *Smodder*.

Modsöt, f., en Sygdom, som yttrer sig ved en usædvanlig Mathed og Afkræftelse (jfr. *majnslätt*, *sjäver*); Dsk. (ældre Skr.) *Modot*; Jsk. Vends., d. s., it. *Mosot*; Nsk. *Mosott*. Af det gamle «*mod*», mædig, mat, træt (Isl. *móðr*).

Moer, f., Moder; gen. *moers* og *moersa* (Nordsj. *Moersens*, Junge 136); pl. *mórer*, Mødre (Gl. Dsk. *Moderer*, Petersen D. N. S. I, 217; Nsk. *Mør'er*; Sv. *mödrar*), best. F. *morarna*. Om *moer* = Huusmoder, s. *Far*.

Moerurt, f., Krusemynte, *mentha crispa*; saaledes kaldt efter dens Anvendelse i Sygdomstilfælde.

Mogga (*ar-ada-ad*), v. tr. og n., muge: *mogga* florijn, lan el. i lan, muge i Stalden; Sv. *mocka*, v. tr.; Isl. *moka* (m. flór); Nsk. d. s.; Sk. *måka*, *måga*; Gottl. *måkä*; Jsk. (Ribe E.), Angel. *moge* (*mohg*).

Moier-moi-moit, adj., alvorlig, andægtig; jfr. Møensk *moit*, adv.: «see *moit*», see alvorlig; Vestg. *mojs*, lidet bedrøvet (Hof), «trumpen» (Ihre D. L. p. 116). Om maaskee beslægt. med Gl. Dsk. *mod*, sørmodig, bedrøvet?

Mokka, f., en Søle; Söderml., it. Sk. Göinge H. *måckä*, («colluvies», Ihre D. L. p. 112); Gottl. *måckä*; Ångerml. *moike*; jfr. Sjæll. *Mokke*, en liden Dynge; Sk. *mocke*, Mødding (Ihre s. st.); Engl. *muck* (*mokk*), Møg; Angel. *Mog(k)*; Jsk. *Maag*; Nsk. *Mok* i Sams.

Molka (*ar-ada-ad*), v. tr. og n., malke: *molka* koen; koen *molkar*; Nsk. (Kr. St.) *molka*; Sv. (sjeld.), d. s.; Vestg. *mohlka*; Angel *molk'*; Isl. *mjólka*.

Mollét, f., Benævnelse paa Regnetabellen: däjn stora, lijlla

molleten; af tydsk Oprind.; Slesvigsk *Maalein* (s. Dyrlund, Tidl. t. Almuesk. Nr. 18, Sp. 17).

Mollijn-en-ed, it. *molluer-u-ut*, adj. 1) mullen, skimlet: *mollijn* ost, *mollena* (Gudh.), *molna*, *mollua* osta; *molled*, *mollut* brö. Af *moll*, m., Mul. 2) fig. sær, tvær, som ei vil tale (Gudh.) = *muttijjn*. Samlgn. Engl. *musty*, skimlet, it-slem, fortrædelig.

Moner-mon-mont, adj., moden: hveddijn e *moner*, Hveden er moden.

Monkera (*ar-ada-ad*), v. ref.: *monkera sei ouer* = Dsk. d. T. *moquere sig*, blive stødt over (Nordsj. «mauqueret», Junge); Sv. *mockera sig*.

Monne, Spørgepartikel: mon: *monne ded e galed?* hva' *monne sa hajn?* Sv. d. s.

Moppa, f., Mops, Moppe; fig. Navn paa en lille Flaske: ja har inu en *moppa*, vi kajn ta fatt på (Gudh.). Jfr. *larka*.

Mördara (Gl. Gudh.), m. = *mörtara*, *mötara*, Morter.

Morjill, m., s. *Marijll*.

Morja (*rr*), it. *ijllmorja*, f., Emmer, heed Aske med Ildgnister, Gløder i; Sv. *mörja*, *eldmörja*; Nsk. *Myrja* (sjeld.), *Eldmyrja*; Isl. *eimirja* (*eimyrja*, Aasen).

Morkjer-morkj-morrit (for: *morkjt*), adj., mørk; det tilsvarende Subst. hedder *morkje*, n.; deraf *morkjrädder* o. s. v., mørkræd; Isl. *myrkhraeddr*.

Morkjlajder-lajd(t)-lajt, adj., mørkladen, mørk af Ansigtfarve (jfr. *-lajder*): hajn e *morkjlajder*, männ hon e nu adder så hvid somm ejn nyfajlijn sne. Sv. *mörklagd*, *mörklett*; Nsk. *myrkleitt* (brunet).

Morns: *imorns*, s. *Marn*.

Morra (*ar-ada-ad*), v. n., murre (Sv. *morra*); it. kurre (s. *korra*).

Morrnysa (*er-de* f. *te-t*), v. tr., give Een paa Nyseren, give ham en Næsestyver: ja ska *morrnysa* dei (jfr. *tryntorra*); fig. faae Bugt med, gjøre det af med Een, f. Ex. i Kortspil, Leeg.

Mörsammer-samm-t, adj., morsom = *plaserlier*; Sk. d. s.; Nsk. *morosam*.

Mossa, m., Mose: *torrumossa*, Tørvemose; Sv. *mosse*.

Mossen, adv., altsaa, naar man i sin Udtalelse vil tilkjende-give sin Overbevisning om, Tro paa, at det saaledes forholder sig med Een eller Noget: nå, ded e *mossen* ded du fortäller,

naa, det er altsaa det, du fortæller (nu forstaaer jeg); nå så *mossen*, naa, saaledes altsaa (maa jeg troe); de e dei *mossen*, det er dig altsaa (seer man ret til); hajn e *mossen* dör, han er da altsaa død (kan jeg begribe); ded e *mossen* sant, ja, det er jo ogsaa sandt (naar jeg ret tænker efter); ja må 'nte *mossen* komma där, når hon kommer där? (ironisk), jeg maa altsaa ikke komme der, naar hun kommer der. Usikker Oprindelse.

Mossla, f., Musling (Gudh.); hedder og *mosslijng*, m.; Sv. *mussla*; Holl. *mossel*; Tsk. *Muschel*.

Mōster, f., Moster; pl. *mostrer* (best. F. *mostrarna*); Sv. *mostrar*.

Mouijn el. *mauijn-en-ed*, adj., muggen, muggent; Jsk. *mouen*.

Moulier el. *maulier-i-it*, adj., mulig; Nsk. *mogeleg*, *mauleg* (Isl. *mögulegr*).

Mujll, f., Muld: ad kasta *mujll* på läj, kaste Jord paa Liig.

Mujllerja, s. *Lerja*.

Mujnnbid, *mujnnbidda*, m., s. *Bidda*.

Mujnungjiver (af Sv. *munngipa*, f., Mundvig; *gipa*, Hjørne, Krog, Bugt), pl. tant., f., bruges fig. om Krængen og Vrangen med Munden: ad gjorra *mujnungjiver*, at gjøre slige Grimacer (== Sv. *gipa*, v. n., Nsk. *gjeipe*). Samlg. Dsk. d. T. «at gjøre Næse af».

Mujngott, n., Mundgodt, lækre Ting (om alslags Spise og Drikke); jfr. *kongamad*.

Mula, m., Mule (*fämula*, *hästamula*); kun med Foragt om Menneskers Mund; deraf *mula*, v. n., sætte Munden ud, hænge med Læberne (== Sjæll. *mule*); it. see suurt, suurmule (== Fyensk *mule*); Tsk. *maulen*.

Mula, f., Alke, en Søfugl, *alca pica*; formod. af v. *mula*.

Mumma, f., godt stærkt Øl: ded va räkti (reiti) go *mumma*, däjn *mumman* (Gudh.; dog nu kun for Spøg); af Tsk. *Mumme* (Brunsviger-Mumme). Ordet har tidligere været brugt fig. om Ølsnak; jfr. Bh. Actst. p. 575: «*Momme* och løsz snack», it. p. 249 «en *Mummespagh*».

Munk, m., en Munk; it. Benævnelse paa en Dunk, Leerflaske, fordi den har Liighed med en Munk i sin Kappe (almind.).

Mus, f., pl. *möss* (== Sv.; Sønderj., Angel., Gl. Dsk.; Isl. *mýss*): «hajn har så sträjngt som en *mus* i barselsäjng», Ordsprog om Een, som har meget travlt.

Musagjiyllara, m. (egl. Musegilder), figurlig Benævnelse paa en liden Kniv, Penneknav.

Musavitta, musevitta, f., Musvit, parus major.

Muskijn-en-ed, adj., bruges navnlig om Skovæbler, naar de see ud, som de vare raadne, uden dog at være det, tvertimod ere da netop bedst til at spise: här har ja noggena *muskena* äbble lijggjenes (Gudh.); samlg. N. S. *mulschen*, som siges f. Ex. om Pærer, som blive brune og bløde, just ei raadne (Br. Wb. V, 447; jfr. Tsk. *molsch*, blomraadden). Ordet er ellers s. O. s. Sk., Gottl. *musken*, raadden, ormstukken (= Sv. *murken*); Nsk. *moskjen* (Tellem.), *morkjen* (mør af Fugtighed eller Varme; frønnet, næsten raadden; Gl. Nsk. *morkinn*; Östg., Vestg. *mürskan* (Ihre D. L. p. 113); jfr. Jsk. *musken*, skimlet, muggen; Tsk. *morsch*, mør, halvraadden, skjør.

Muttijn, mottijn-en-ed (pl. *muttena*), adj., mudt, suur, tvær f. m.; Sk. *mutten*; Dal. *muttun*; Gottl. *mutter* («subiratus»; Ihre D. L. p. 118).

Myr, sid Strækning Land, hvorover Vand samler sig, Sump, Mose, Kjær (meget almind.); Nsk. *Myr*, *Myre* (ligesaa i Dsk., hvor Ordet imidlertid er sjeldent) el. *Myra* (ligesaa i Sv.); Isl. *mýri*; Engl. *mere, moor*.

Myra (ar-ada-ad), v. n., mylre, vrimle: madkana *myra*; där *myrada* me madka; hedder ellers og *myrla* (Vestl.); Nsk. *maura*. Jfr. *myra*, *Myre*; Nsk. *Maur*.

Myräjng, f., sidbundet, sumpet Eng (mods. *torpaäjng*, s.s.); Sv. *myräng*. Jfr. Bh. Actst. Landeb. p. 338 «*myreengen*»; «den anden *myreeng*».

Mysa, f. 1) en lodden Hue (Vestl.); Sv. *mössa* (el. d. T. *myssa*), Hue. Ordet er nu næsten fortrængt af Benævnelsen: *houa*. 2) et Slags Fruentimmerhue af sort Fløil, der brugtes for 30 à 40 Aar tilbage. Den var paasat med Naale, fæstede i et Baand, som kaldtes *ströjebån* (s. s.), og bedækkede kun den øverste Deel af Hovedet, saaledes at den skjulte Haaret. Saadanne Huer bares alene ved Offergang, Altergang, Barsel og Bryllup. Det var kun gifte Koner, som brugte dem; thi Pigerne havde vel Huer af samme Façon, men hvide og med Baand, som der var Guld og Blomster paa (Gudh.); Sv. *mössa*, Kappe (*uppsatt mössa*, Fruentimmerhovedpynt). Jfr. Tsk. *Mütze*, Hue, Hætte.

Mysa (er-de f. te-t), v. n., trække paa Næsen, være stor-

agtig, fornem, stolt, indbildsk; jfr. Sv. *mysa*, smile (*mysa* munn åt, *m.* på munnen åt, smile ad), fra hvilken almindelige Betydning den særlige, som det bornholnske Ord har, synes at være udgaaet.

Mål, n., Maal, Maaltid. Navne paa Maaltiderne: 1) *marnbid*, *marnbräjnnevin* (Kl. 5). 2) *marnmål* (7—8). 3) *formiddesbid*, *tisbid*, *formiddesbräjnnevin*, *klokkantibräjnnevin*, *åjlluabräjnnevin*, *middesbräjnnevin* (10—11). 4) *middesmål* (12). 5) *ujnnarna* (5). 6) *awtan-* el. *awtansmål* (7—8). Samlg. Navnene paa Maaltiderne i dansk Almuespr. (Molb. D. L. under: *Davre*, p. 73; Junge p. 113); i Nsk. (Aasen N. O. p. 631 under: *Maal*); i Sk. (Klingh. u. *Davre*).

Mål, maaskee = *Mon* (Gl. Dsk.; danske DD.) i Sammensætningen: *klämål*, s. s.

Måla (*er-te-t*), v. tr., maale, bruges og særlig om en overtroisk Gjerning til at fordrive Sygdomme, som bestaaer i at maale med et Baand alle Lemmerne paa en Syg og knuge med Haanden paa forskjellige Steder (s. Panum B. B. Tillæg p. 32). Om lignende Overtro bruges og i dansk Almuespr. *maale* (s. Molb. D. L. p. 349; Junge p. 262) og i N. S. *meten* (Br. Wb. III, p. 152).

Målstan, adj., bruges kun i Udtr. *målstan* milk = Nordsj., Falst. *maalstaen*, *maalstaet* Melk o: «M. som har staaet fra det ene Maal til det andet, fra een Malketid til den anden».

Måltidajs (sidste St. beton.) betegner Davretiden, den Tid, man pleier at spise Frokosten, Dagens første egentlige Maaltid: ejn får marnmål ver *måltidajs*; ded lakkar te *måltidajs*; Jsk. *Dovertidavs* o: Davretiddags (Vends.) eller *Doverdavs*, d. s. I Sv. bruges *måltidsdags* i en almindeligere Bemærkelse (om Spisetid). Om slige Sammensætninger med «*dags*» jfr. Molb. D. L. p. 593 under: *Tid*; Strömb. Sv. Sp. § 137. p. 153.

Måna, m., Maane: *månajn*, hajn e nokk häjlluera, männ soln, hon e då lival häjlluara.

Månad, m., Maaned; Sv. d. s. Hvad Benævnelserne paa Maanederne angaaer, bruges endnu meget almild. *Tor* el. *tor-månad* om Marts; ellers bruges de latinske Navne, tildeels med nogen Forandring, f. Ex. *agöst*, August, *aktober*, October; *April* hed tidligere *ábril*, *ávril*, *áuril*.

Mång, adj., bruges i Singularis kun i den bestemte Form *månya*, megen, meget: däjn *många* madijn, den megen Mad;

de' *många* drikkad; nu e 'd nokk me de' *många* snakked (den megen Tale); jfr. Sv. (foræld.) *mång*, mangen; Roslag. *många*, absol. meget («han orkar, talar ei *många*», Ihre D. L. p. 112). I Pluralis hedder det: *många*, it. n. St. p. Bøigden: *månna*, mange (Sv. *många*; Nsk. Berg. St. *maange*; Gl. Dsk. *monge*; Sjæll., Angel. *manne*): best. F. *månge* (paa Bøigd. ogsaa *-a*): *många* päjnga, di *månge* (*a*) päjngana. Samlg. *meijjn*. Hyp-pigt bruges ogsaa baade i Singular. og Plural. en anden Form: *männa* i samme Forst.: däjn *männa* rouijn, fiskijn, den megen Ruug, Torsk; hvor *männa*, hvor mange; derfor hedder det:

«Nödder i hännna:

Gjädd, hvor männa!»

Jfr. N. S. *männig* (Br. Wb. III, 124), Holl. *menig*, mangen; A. S. *manige*, *mænige*, Engl. *many*, mange.

Mångijn-en-ed, mangen, mangt el. manget (Sv. *mången-et*) bruges sjeldent eller aldrig uden i Forb. med *ejn-en-ett*: *mångijn ejn* (udt. *mångijnijn*) — *mången en* — *månged* el. *mången ett*, mangen en, mangt el. mangen et.

Månera, v. d. og tr., mangle, fattes (== *mångla*): där *månerar* (ja *måkerar*) ded å ded; Sv. *mankera*, v. n.; Dsk. d. T. *manquere* (af Fr. *manquer*).

Måns, n. pr., Mons, Mogens, bruges ligesom i Dsk. og Sv. d. T. som Navn paa Katten; s. *Pyse-Måns*.

Mårtijn, n. pr., Morten (Tsk. *Martin*; Isl. *Marteim*), bruges og som Benævnelse paa en sær, løierlig Person: du e rätt ejn ujnnelier *Mårtijn*.

Måva (*ar-ada-ad*), v. n., s. O. s. Dsk. d. T. *maabe*, Engl. *mope*, men bemærker: at staae og gabe og vente, at man skal faae noget Godt: du står nokk å *måvar* åtte kaga.

Mähä (1ste Stav. beton.), n., Benævnelse paa en uselvstændig, ubehjelpsom Stakkel, Een, som duer til Intet, som staaer og hænger, er dorsk og sløv: stå som ett *mähä*; i lign. Bemerk. Dsk. d. T. *Mæhæ*; Söderml. *mäha*; jfr. Nsk. *Mæhæ* (== *Mæhangar*), m., Medhænger, Jabroder; Helsingl. *mäha*, Een, som er til Besvær, er allestedts med (Ihre D. L. p. 111); Gottl. *mähä*, Barn, som løber med og holder Moderen i Kjolen: it. uebehøvet Person, som ei veed at skikke sig.

Mäjnga (*er-de-t*), v. tr., salte lindt, smaasalte: *mäjnga* fisk, sjill, kjødd; Sk. *mänga*; jfr. Sv. *mänga*, Nsk. *mængje*, Dsk. *mænge*, Tsk. *mengen*, blande.

Mäjnneske, n., Menneske; pl. ubest. F. f. best. F. n., f. Ex. många mäjnnesker, men di månge mäjnnesken; Angel. *Minnisk*, pl. *Minnsker* el. *Minnsken*.

Mäl el. (almindeligere) **sammäl**, m., liden Sandbanke el. Sandbakke ved Strandkanten, Klit; i lign. Bemærk. Nsk. *Mel*, *Mæl*, *Sandmæl*; Isl. *melr* el. *sandmelr*; jfr. Vestg. *mjähle*, fin Sand, ufrugtbar Sandjord; samlg. Dsk. *Sandmile* (Molb. D. O.) og Jsk. *Saanmil* (D. L. p. 360, 470 u. *Mile* og *Sandbli*). Heraf har maaskee Fiskerleiet *Mälsta* sit Navn (i Bh. Actst. Landeb. p. 331 «*Melstatt*»; i Skattebrev p. 360 «*Melstaa*»), hvilket ligger paa et lille isoleret, sandigt Stroeg, hvor det opdyngede Sand danner en paafaldende Modsætning til den vidt udstrakte Klippekyst paa begge Sider. Skougaard derimod (B. B. p. 251) forklarer det ved «*Mellembys*», «fordi, siger han, denne By ligger imellem de to ældgamle Søsteder, nu Fiskerleier, Gudhjem og Saltuna, hvorvel rigtignok meget nærmere ved den førstnævnte af disse to Steder, end ved den sidste».

Mäl ejn (1ste Stav. beton.), adj., omgængelig, venlig, artig, høres nu kun i enkelte Udtryk, f. Ex.: ejn *mäl ejn* bälli. Feminin. og Neutr. synes at være ubrugelige. Om maaskee opr. = *medlidende*?

Mälsal (ɔ: Mellemsal eller Middelsal), m., et mindre Værelse imellem Forstuen og Salen, i hvilket der gjerne staaer et Par Senge eller en Seng og en Væv f. a.; et Gjæstekammer (jfr. *krobbhus*). Samlg. m. Hensyn t. Formen Sønderj. *Mæltømme*, Mellemtømme, Middeltømme (Molb. D. L. p. 358; Nsk. *Mælonn* (ɔ: millom Onno, s. Aasen N. O.), Midsommer; Jsk. *Meldouer*, *Melmad*, Mellem davre, Mellemmad).

Mälsta, n. pr., s. *Mäl*.

Män, adv., kun. 1) indskräenkende: ja har *männ* ejn horra, — *männ* to pibla (kun een Dreng, — kun to Piger); hon e *männ* fjourtan år; hajn ga mei *männ* däjn hallua ostijn där; vi ha *männ* lid, — *männ* små kreitur; de' va *männ* en fatti bonapibel hajn fijkkj te konna; de' bler *männ* varre å 'd, det bliver kun værre deraf; hon lader *männ* så; ja mente, syntes *männ* så. 2) tilladende, opmunrende, udfordrende: komm du *männ*! du må nokk; gakk du *männ* frambi! hajn gjorr dei ijnged; varr du *männ* storajtuer! la 'jn *männ* komma, ja ska morrnysa 'jn, lad ham kun komme o. s. v.; la 'na *männ* dorra te! Paa Bøigden hedder det ogsaa *mäjnn* og (især i

Bemærk. 2) *mann*; N. S. *man*, *men*, *menn* i begge Bemærk. (se Br. Wb. III, 121, hvor der henvises til Celt. *man*, «wenig, gering»; Richey I. H. p. 160; Schütze Holst. I., III, 75; jfr. Hübertz Glossar. t. Bh. Actst. p. 630); Sv. *man*, *mans* i Bemærk. 2 (Gottl. *männns*); jfr. gl. dsk. Vise om Falkenbergslaget: «naar han *man* finge dem paa den Sted». I Øvrigt er det bornholmske *männ*, ligesom N. S. *man* og *menn*, ogsaa Conjunctionen «men» (se Br. Wb. o. s. v. ovfr.). Samlg. Engl. *but*, *men*, it. *kun*.

Männa, s. *Mång*.

Mär, f., Mær; pl. *märrer*; almindeligt og meget brugt Navn paa en Hoppe; ellers ogsaa *hors* og *horsöj*, især naar man vil udhæve Kjønnet; Nsk., Sv. *märr*; Gottl. *mär*.

Märl, f., Havloppe, cancer pulex; Gudh.; hedder ellers *hujnnareia* (s. s.; Vestl.).

Märraskabba, f., en gammel Mær, Hoppe.

Märrasua, f., d. s. s. *märraskabba*; af *sua* (s. s.).

Mätta, f., Mættelse, Mæthed: där e ijngen *mätta* i ded mæjnnesked, det Menneske kan ikke blive mæt; Dsk. (foræld.) *Mætte*, en; Nordsj. *Mætte*, faa sin *Mætte*; ligesaa Nsk. *Mette*, m.; Sk. *mätte*, n.

Mättabä, Navn, hvormed man tiltaler Faar; ogsaa *Mätta* ligesom i Dsk. d. T. *Mette*.

Møj (l. ö), n., Møg; Skarn, Snavs; deraf dannes ved Sammens. en Mængde Foragtsudtryk og Skjældsord, som *møj-pung*, *møjpröst*, *møjtarm*; — *møjminka*, *møjmär* o. fl.

Möjgara, m., Een, som kjører Møg; it. Skarnager.

Möjbojs, m., egl. Een, som gjør i Buxerne (s. *bojsa*, *bojser*), men bruges meget almindeligt som figurlig Benævnelse paa en Kryster, Kujon o. l.: sikkenejn *møjbojs!* torr du inte gå ena; ded e ejn reiti *møjbojs*: hajn torr inte ba, — hajn e bânge forr skodd o. s. v.

Möjkasa, -klasa, s. *Kasa*, *klasa*.

Möllenbär, n., Meelbær; Sv. *mjölon*, *mjölbär*; Nsk. *Mjölbær* (it. *Mölnbær*, v. Aphelen V, 260 not.). Deraf **möllenbäraträ**, n., Meelbærbusk; arbutus.

Mölleäs, m., Molleaxel; jfr. *Ås*.

Mömra (*ar-ada-ad*), v. n., smaatygge, gumle (*mimre* hos Moth); Jsk. *mimre* med Munden, bevæge Læberne hurtigt.

Mömsa (*ar-ada-ad*), v. n. = *mömra*; Sv. *mumsa*; Sk. *momsa*; Gottl. *mumsä*; jfr. Tsk. *mummeln*; Engl. *to mumble*.

Mönnijng el. *mynnijng*, f. Munding (paa en Kanon el'er Bøsse); Sv. *mynning*.

Mönstre-væjl, m., Mönstringsplads; jfr. *Vajl*.

Mörla (l. ö; *ar-ada-ad*), v. n., røre sig smaat, f. Ex. i Mørket (Gudh.; == «*styta smatt*»); Söderml. *mörla* (Ihre D. L. p. 112).

Mörna (l. ö; *ar-ada-ad*), v. n., mores, blive mør; Sv. *mörna*; Nsk. *møyrna*; Isl. *meyrna*.

Mösslijng, m., Krave, Kant af loddent Skind, om en Kaabe (*kappemösslijng*) eller til en Hue.

Mösta, f., Benævnelse paa et Sted, som Ploven ikke har berørt; Sjæll. en *Miste*, d. s. f. m. Af v. *mösta*, miste.

N.

Na, pron. pers., s. *Hon*.

Náde, f., Naade; Gl. Dsk. *Nadhe*, *Nade*; Isl. *náð*; Tsk. *Gnade*.

Nádier-i-it, adj. 1) naadig, gunstig, som viser, yttrer Naade; it. som vidner om Naade, deels i Overeensstemmelse med den danske Brug, f. Ex. ett *nadir* svar, en *nadi* straff, deels og ofte, hvor man vil betegne, at Noget kom, som man trængte haardt til, f. Ex. ett *nadir* rein, en velsignet Regn, Regn til rette Tid; de' va rätt *nadir* (gunstigt, heldigt), ad vi finge torrevär ida; ded komm i en *nadi* tid. 2) som seer naadetiggende, ydmygt bedende ud, røber i sit Blik veemodsfuld Attraa o. l., f. Ex.: hajn sto så *nádier*; men især bruges i denne Bemærkelse Néutr. *nádir* som Adverb. forbundet med v. *se*: ad se *nadir* ud; hajn så så *nadir* te 'na, — på mei; bäl-lijn sto å så så *nadir* te kagan, te madijn; Dsk. d. T. (Kjø-benh.) *naadi(g)*; Jsk. *naale*, *nole* (ɔ: *naalig*, *naadelig*), adj. og adv. «udtrykker en vis udvortes Yttring af Bekymring blandet med Utilfredshed og Længsel» (jfr. Molb. Ordb. *naadelig*, mod-falden, veemodig): «di so saa *naale* te hin» (Molb. D. L. p. 372); Sk. *nåalit* («= *naadeligt*», Almqv., Klingh.): «han sau så *nåalit* pau me»; samlg. Gottl. *nadelit*, enfoldigt, fromt («= Sv.

gudsnådeligt», Almqv.); Sv. *gunådlig*, *gudsnådelig*, fromladen, it. klynkende. Jfr. Bh. *nåsammer*, *nåler*.

Nagger-nagg-t, adj., vred (hvilket Ord Bornholmsken ei har): hajn e *nagger* på mei; däjn lijlla *nagga* vystijn (Hund); Jsk. *nag*, vredagtig, bidsk, lumsk, meest om Heste og Kreature; p. Samsø: *nag* paa Een ø: som har noget imod, bærer Nag til E. (Molb. D. L. p. 373). Beslægtet med *någ*, Nag (Sv. d. T., Nsk. *Nagg*) og *någa*, nage (Nsk. *nagga*, der tillige bemærker: plague, ærgre).

Naiijn (== *naijn*)-**en-ed**, adj., nøgen (*splitternaiijn*, splitter-nogen); Jsk., Angel. *nagen*; Isl. *nakinn*; Nsk. *nakjen*; Sv. *naken*.

Nål it. **neil**, m., Negl (Gl. Dsk., Nsk. *Nagl*, Tsk., Sv. *nagel*); dog er det fl. St., ligesom og tildeels i Nsk., Feminin. (== Isl. *nögl*); pl. *najler*, *neiler*: ja har önt i *neilarna*. Deraf *neila* (er el. *ar-de* el. *ada-d*), v. tr. 1) slaae, banke, tugte: ja ska *neila* dei; Loll. *negle* (faae fat paa, naae at give Prygl). 2) rapse: hajn vijlle gjärna *neila* däjn östabiddajn, där lå på tallrikkijn (Vestl.).

Näjla, m., betegner baade en «Nagle» (Isl. *nagli*, m.) og en «Navle» (Isl. *nafli*, m.).

Näjlspræjng, n., Smerte i Neglene af Frost (== Nsk. *Naglesbit*, *Naglasprett*); derimod Sv. *nagelspræng* el. -*spræng* == Dsk. *Neglespring*, Sygdom i Neglen, hvorved den bliver skjør, smerter og falder af.

Nakk, Benævnelse paa den Leg: Tagfat, naar den leges af Piger: ad läja *nakk*; jfr. *äbblegass*.

Nakka (*ar-ada-ad*), v. tr. 1) ad *nakka* ejn, tage Een i Nakken, tugte, banke E.; jfr. Jsk. *nakke* Een ø: komme bag paa E., gjøre ham et uventet Spil. 2) *nakka* fisk, sjill, a^e-nakke, skære Nakken af Torsk, Sild (Gl. Gudh.). Af *nakka*, m., Nakke.

Nakkaholl n., it. **nakkaholla**, f., Nakkehule, Nakkegrube.

Når (især p. Boigd.), it. **när**, conj. 1) naar; Gl. Dsk. *nar* (Poul Eliesen; jfr. Bh. Actst. Nr. 57, p. 58; Nr. 148, p. 189); Isl. *nær*; Nsk. *naar* og (liges. Sv., Jsk.) *när*. 2) da == då (Tids- og Aarsagspartik.): ja så dei, *når* el. *nar* du komm iåns; *når* hajn så komm te Rönna, mötte där hannem ejn helu gamla kjännijnga på däjn stora plasijn; *når* di andre höre

déd, ble di så forfärada, ad di kräjngde a'sta. I lign. Bemærk. Sv. *när*.

Narr, m., Nar; af Talemaader kunne mærkes: agjera *narr*, det ægte bornholmske Udtryk for «at spille Comedie»; sidda å gjorra *narr* å madijn bruges ofte om at sidde og vrage Maden, ikke vide, om man vil have dette eller hint, usømmeligen røre, stikke, vælte om i den.

Narrafass, *narrifass*, m., naragtig Person, Een, som gjør Narrestreger: ded e då rätt ejn *narrifass*; samlg. Sv. *lurifax*, snu, listig Person.

Narrafasseri, n., Narrestreger, Fjaseri: sikkedan nåd *narrafasseri*.

Narras (*as-ades-ads*), it. *narres*, v. d., narres, spøge; ei mene med hvad man siger, holde for Nar: du *narras* väl? det er vel ikke din alvorlige Mening; hajn gjikkj bara å *narrades* me 'na, han gik blot og holdt hende for Nar (f. Ex. om en Forlovet, som ei mener med det).

Nåsla (*ar-ada-ad*), v. n. 1) sludske, sjuske, være skjedesløs: ad *nasla* me nogged. 2) bære sig ilde ad, gjøre Fortræd, f. Ex. om Børn, naar de gaae og vælte Alting omkuld (Gudh.).

Nåsluer-n-ut, adj., sludsket, sjusket. 1) som er gjort skjedesløst, slet udført: ett *naslut* arbei; ded e så *naslut* (*nasled*) arbeiad; du sjär au brö så *naslut*. 2) uordentlig (ofte med Bibegreb: snavset, smudsig) i Paaklædning: hajn går så *nåsluer*; *naslut* klædder.

Nae, s. *Noe*.

Nei, *naj* og (oftest) *näj*, Negtelsespartik. nei. Folk fra Bøigden, som spørge om man vil kjøbe, hvad de falbyde, besvare ofte selv deres eget Spørgsmaal med «*nei*», inden man har faaet Tid til at svare dem, for enten ligesom at være forberedte paa og mildne det ubehagelige Indtryk af et muligt Nei eller ligesom skaffe sig en behagelig Overraskelse i modsat Tilfælde: ska moer ha flödd imarn, *naj?* skan ni ha torru ida, *naj?* ni villa verschillt ha ett lass lyjng ida, *naj?*

Neise, n. pr., Nexø (bornholmsk Kjøbstad); jfr. Bh. Actst. Nr. 50, p. 52: *Neysse* (i en Dom af Bornholms Landsthing 1516).

Neita (*ar-ada-ad*), v. n. og tr., negte (fl. St. p. Bøigd., især tidlige); hedder ellers *näkta*; uvist, om hiin Form er opstaat

heraf eller er dannet af Negtelsespartikelen ligesom Isl. *neita*, d. s.

Nér, adv., ned; samme Form bruges ligeledes i Sv. og Nsk.; it. i Dsk. d. T.; ogsaa i gl. dsk. Vis.; jfr. Gl. Dsk. *nedher*, *neder* (ogsaa Sv.); Isl. *niðr*. I Forbind. og Sammens. med andre Partikler: *ner ad*, ned ad (ogsaa *ner å*; jfr. *ad*), f. Ex. *ner ad bakkajn*; *ner-forr*, adv., nedad (jfr. *forr*): väjn går *ner-forr*, vi kjöra *nerforr* här; dätta ska vännas *nerforr*; *ner idī*, ned i (jfr. *idī*): hajn tou *ner idī* töjnnan, — *idī* vanned; *ner-idī*, adv. (s. *Nera*); *ner-ätte*, adv., nedad (om en Fremskriden, jfr. *ätte*): hajn gjikkj *nerätte* iåns; *nerätte* ad stran te; *nerätte* te Jensa; samlg. Sv. *nedför*, *nedefter* (Nsk. *ned ette*). Deraf Superlat. *nerast*, *neresta*, nederst, nederste; derimod dannes ingen Comparativ.

Nera, adv. nede; Dsk. d. T., Nsk., Sv. *nere*; Isl. *niðri*. Deraf *ner-idī* (ɔ: *nera idī*), adv., nede i: jorn e så torr *neridī*; Nsk. (nogle St.) *ner-i*.

Neran, adv., neden; sjeldent uden i Sammensætning.

Nerandel, m., Nederdeel (mods. *ouandel*); Sv. *nedandel*.

Neridi, s. *Nera*.

Nesa, f. 1) Skam, Beskæmmelse, Vanhæder: de' va en hässeli *nesa* forr (el. på) hannem (at han f. Ex. blev Fader til et uægte Barn); Sv. *nesa*; Gl. Dsk. (Riimkrønik.) *Nesæ*; Isl. *hneysa*, *hneisa*. 2) beskæmmende Irettesættelse: hajn ga hannem —, fijkkj en *nesa*; ogsaa høres *näsa* (= Dsk. *Næse*), men bruges sædv. om en simpel Irettesættelse.

Nesa (er el. *ar-te-t*), v. tr., sædv. forb. med Præpos. å eller ud, beskæmme, skamme ud, forekaste Noget, som er til Skam: ja *nest* iijn å, jeg skammede ham ud; Jsk. *nese*; Nsk. *neisa*; Isl. *hneysa* (beskæmme). 2) v. tr., n. og impers., skæmme, vanzire, klæde ilde: däjn flarran *nesar* hannem ejn helu, den Skramme skæmmer ham betydelig; ded *nesar* hused; däjn hoddan *neser* (*nesar*) paa läjngan, den Tilbygning skæmmer, vanzirer Længen; ded *neser*, det klæder ilde. I denne Bemærkelse bruges og (vel især sydlands) en besynderlig Sammensætning, nemlig *vannesa* (s. s.).

Ni, pron., s. *Du*.

Niert, m., Nien i Kortspil; ogsaa *ni*, n. (Gudh.).

Niggel, m., en Nøgel, Nøgle; Sv. *nyckel*; Nsk. *Nykjel* (og vestenfj. *Lykjel*); Jsk. *Løggel*; Isl. *lykill* (Færø. *likil*).

Niggle, n., et Nøgle (Garn, Traad); Nsk. *Nykla*, n., Isl. *hnykill* (*hnikill*, B. H.), m.

Nikkalöser-lös-t, adj., ledeløs (om Ting): ejn *nikkalöser* gaffel; n. kniv, Kniv, som er løs i Skaftet, saa at Bladet «*nikkar*», nikker ø: bevæger sig hid og did; saaledes opfattes det i det mindste i Almindelighed. Da *lös* ellers i Sammens. har en anden Bemærkelse, er heraf opstaaet et Ordspil; naar nemlig Een siger: «däjn knivijn e *nikkalöser*» svarer den Anden: «hajn e inte *nikkalöser*, forr hajn kajn jo nikka.»

Nimmerdugg, f., en forældet Benævnelse paa et Slags skadelig Dug, der hos de Thurah (B. B. p. 29) beskrives saaledes: «somme Aaringer falder et Slags Dug paa Landet, kaldet der *Nimmer-Dug*, som er meget skadelig for Sæden og for Frugterne, og kan kjendelig sees, at hvor denne Dug falder paa, baade Sæden visner, og Bladene samt Frugterne paa Træerne fordærves». Maaskee det samme Ord som Dsk. (foræld.) *Mimmerdug*, Dug, som falder i Junius eller midt om Sommeren, — blot at en Ombytning af liqvida er foregaaet, hvilket ei er uden Exempel. I andet Fald kunde første Led være beslægtet med Östg. *nimmärt*, besynderligt Tegn («thet var ej något *nimmärt*, hoc ominis loco non habendum», Ihre D. L. p. 122).

Nipa (*ar-ada-ad*), v., nippe, især om Fugle: rykke Noget af med Nebbet, som Græs o. l.: gásajn går å *nipar* grønt.

Niva (*er-nēv-nevvæd*), v. tr., knibe med Fingrene, Fingerenderne (ellers bruges *kniva*): hajn *nēv* mei; di *nēvve* ejn ajn; ogsaa: tage Noget, f. Ex. Sukker, Salt, mellem Fingerenderne, give en Anden det paa saadan en Maade: vittu *niva* mei lid sokker. Sv. *nypa* (Sk. *nyba nyva*); Dsk. d. T. *nive*; Holl. *nijpen*; Engl. *to nip*.

Niva, f., to eller tre Fingerender sammenlagte, saa meget, som kan tages mellem Tommelfingeren og en eller to andre Fingre: ja ga'na en *niva* sokker; Sv. *nypa* (Sk. *nyba, nyva*). Jfr. *gjemma*.

Nivafujll, f., d. s. s. *niva*: gje mei en *nivafujll* (Fingerfuld); jfr. *gjemfujll*.

Nives (*es-nevvæs-nevvæds*). 1) v. p. rec., knibe hinanden: di *nerves*. 2) v. d. (intr.), knibe: hajn *nives* å rivés, han kniber og river.

Njawa (*ar-ada-ad*), v. n., mjauæ: kattijn *njawar*.

Nobba (*ar-ada-ad*), v. tr., støde, pufse, give Een et Stød: hajn går å *nobbar* mei; N. S. *nubben*, *gnubben* (Br. Wb. III, 248); Nsk. *knubba*; Sv. *knuffa*.

Nobbas (*as-ades-ads*). 1) v. p. rec., støde hinanden (Sv. *knuffas*); brugt om Heste adskilles det fra *knoppes* (s. s.; N. S. *nobben*, *gnobben*); hedder ogsaa *nubbes* (Gudh.). 2) v. d. (intr.), støde, give Stød: hajn *nobbas*.

Nobbesakrog, m., Benævnelse paa Kakelovnskrogen (jfr. *højllued*). Uvis Oprindelse. I Nedersachsisk findes et Ord «*Nobiskroog*», der betegner et Sted, hvorfra Ingen kommer mere tilbage, og forklares ved «*Hölle*» (Afgrund, Helvede, Dødens Rige); se Br. Wb. III, p. 242, 254, hvor den egentlige Form af Ordet menes at være *Obiskroog* («af abyssus?») og «*N*» at være kommet til det udenfra, hidrørende nemlig fra den Forbindelse, hvori det stedse høres («he is na'n *Obskroge*», man veed ei, hvor han er bleven af). I Oversachsen bruges «*Hölle*» som Navn paa Kakelovnskrogen. Om hint Ord til sin Tid eller paa sine Steder muligen har været brugt i samme Bemærkelse som dette?

Noda (*ar-ada-ad*), v. n., kneise med Hovedet, baade om Mennesker og Dyr (især Heste); Jsk (Ribe) *node* «siges om den, som er stolt og har mange Noder og Nykker»; Falst. *node* sig, v. ref., opføre sig, gebærde sig paa en vis Maade (Molb. D. L. p. 379).

Noggijn-en-ed, it. *nájn-nan-nad* (jfr. *naghen*, Bh. Actst., p. 34), pron. indef., nogen, noget; gen. *noggens*, *nans*; pl. *noggema* (jfr. *nognæ*, Bh. Actst. p. 35, 40), *nana*, nogle; gen. *noggernes*, it. (sjeld.) *nanes*; Isl. *nokkur*; Oldsv. *nakor*, *nágor*, *nokor*.

Noia, f., Uheld, Skade: sikkenen *noia* hajn har; jfr. Langel. *noie*, fattes, feile, have Skade («f. *nøde*» Molb. D. L. p. 385; samlg. sydl. Fyen., Ærø. *noie* p. 384).

Noider(*nojder*)-**noid**-**noit**, adj. (egl. particip.), fornøiet, tilfreds: ded kajn hon inte varra *noid* me; hajn e lie *noider* me 'd, det er ham lige gyldigt, han bryder sig ei derom; Sv. *nöjd*, Nsk. *nøgd* *nøigd* (*like nøgd*).

Noie¹, n., Tilfredshed, Tilfredsstillelse, bruges navnlig i Talemaaden: ad få te *noie*, at faae tilstrækkeligt, efter Ønske (Gudh.); Dsk. (foræld.), Dsk. D. D. (f. Ex. Jsk.), Nsk. *Noie*; Sv. *nöje*; Isl. *nægja*, f.

Noie²: ad få *noie* te nogged, blive nødt til Noget: hajn får *noie* te 'ed, han bliver nok nødt dertil.

Noie, adj. og adv., s. *Noue*.

Nokk, adv., nok; et eget Udtryk er: meied *nokk*, egl. meget nok el. tilstrækkeligt o: meer end nok. Ogsaa bruges *nokk* paa en eiendommelig Maade som en i Øvrigt temmelig overflødig Forsikringspartikel, hvor man udsiger Noget om sig selv (taler i første Person), f. Ex. ja skujlle *nokk* hälsa frå far o. s. v., jeg skulde (visseligen) hilse fra Fader; ja har *nokk* ett brev te hannem, jeg har et Brev til Dem. Sandsynligen har enten denne Brug udviklet sig af saadanne Tilfælde, hvor man udsiger Noget om en Anden (i Tiltale eller Omtale) og ved et tilføjet *nokk* udtrykker, at man har den sikkre Formodning, at det er saa, f. Ex. naar man siger: du har *nokk* ett brev, en hälsan te mei, — eller ogsaa maaskee er dette Ord ganske mechanisk overført fra saadanne Udtryksmaader til hine først nævnte. En lignende Brug forekommer i Nsk. (søndenfjelds): «eg skulde *nok* bea deg um dæ» o. s. v.

Noll, n., et Nul; Sv. d. s.

Nor, **nörd**, Nord (Nsk. *Nor*, Sv. *nord*, Isl. *nordð-*) i Sammensætning f. Ex. *norlys*, *norsjöjn*, *nordöst*, *norväst*; man siger *ejn nordost*, *nordväst* (underf. *storm*, m.), en Storm fra Nordost, Nordvest, men *en nordost*, *norväst* (underf. *vijnn*, f.), en Nordost-, Nordvest vind; saaledes og *sydost*, *sydväst*.

Noran, norden (Nsk. *nora'*, *noran*, Sv. *nordan*, Isl. *nordan*), bruges deels som præp., f. Ex. hon (vijnnen) e *noran*, Vinden er norden; deels som subst., f. Ex. hon (vijnnen) gjikkj omm te en *noran*; deels i Sammensætning, f. Ex. *noranstroemm*, *noran-vijnn* (med mindre man ogsaa her vil opfatte det som adj.), *noranforr*, *noranomm* (nordenom).

Norr, Nord, nord (Sv. *norr*, Nsk. *nör*, Isl. *nordr*: i *norr*, i Nord; *norr-frå*, -*omm* (= noranom), -*på*, -*ud*, -*ätte*, nordfra o. s. v.; *norr* i böjn; *norr* på lanns, på lanned. Saavel i Byerne som paa Landet betegner man sædv. Eens Bopæl efter Verdenshjørnerne, ligesaa de enkelte Dele af Huse og Gaarde, ja selve Meublerne i samme: hajn (De) ska gå *norr* på te däjn lijlla plasijn å så dreia lid mera i väster: så boer hon lie noran Jens Pärs; skawed ska stå i *norr*, orkjen i sönner (s. d. følg. O.). Lign. i Nsk. (s. Aasen p. 337 u. *nor*) og Jsk.

Norre, adj., nordre (Sv. *norra*, Gl. Dsk. *nørre*, Nsk. *nøre*,

nordre, Isl. *nyrðri*): däjn *norre* len, sian; ded *norre* byled; däjn *norre* stouan; ded *norre* bored, vijnnued (s. ovf.; samlg. Jsk. *Nördor* o. s. v. Molb. D. L. p. 386). Bruges og ligesom Dsk. *norre* i Sammensætning, f. Ex. *Norreharred*, *Norrekkås* f. fl.

Norta, v., s. *Nårtा*.

Noue (især vestl.), **naue**: A) adj. 1 E. 1) knap, kneben: ded måled e *noue* nokk, det Maal er knebent nok. 2) nøieregnende, karrig: du skujlle ijkke varra så *noue* imod ejn fattier stakkal. Deels samme, deels beslægtede Bemærkelser have N. S. *nau* (Hamb., Holst.; s. Richey p. 172; Schütze III, 137), Holl. *naauw* (Tsk. *genau*; A. S. *hneāv*); Nsk. *nau*, *nau'e* og i lign. Bet. *nauver*, *nauger* (meest i Neutr. *nauwert*, *naugert*, it. *nogert*; Jemtl. *nogert*, *novrt*, s. Almqv.); Gottl. *naug*, *naugar*; Jsk. *nøg*; Sønderj. *nyv* (s. Molb. D. L. p. 383, 385). Jfr. Bh. *nygg*, *nygger*. B) adv. 1) knapt (knap), knebent: ad måla *noue*; du må 'nte ta 'd så *noue* ud, Du maa ikke knibe saa meget paa det; N. S. *nau*; Holl. *naauw*. 2) knap, neppe, med Nød: ja kujnne *noue* komma fram (de' va *noue* ja k. k. f.); ejn kajn *noue* höra, hvad hajn seier; kajn bällijn (Barnet) gå? — *noue* nókk (knap nok); hajn e *noue* kommijn inu; Gl. Dsk. *nøve* (Molb. D. L. p. 383); Sønderj. *nyv*, *nev*; Nsk. *nautt*; Holl. *naauwlijks* (jfr. Tsk. *mit genauer Noth*). C) **noie**, adj. og adv., nøie; Nsk. *neie*, adv., *neien*, adj. (= *nogje*, *nogjen*), Aasen N. O. p. 342); it. *nauele*, adv.; Sønderj. *nyv*, *nev* (Molb. D. L. p. 383; Angel. «*nøvv*», Hagerup p. 47); Sv. *noga*; N. S. *nau* (Tsk. *genau*); Holl. *naauw*.

Nubbes, v., s. *Nobba*.

Nue (af *nu*, nu), en udfyldende Partikel, der ligesom skaffer den Talende et Øiebliks Hvile, medens han tænker paa det Følgende; mange benytte den i deres Tale kun altfor hyppigt, ofte efter nogle faa Ords Mellemrum.

Nul, m., Blund, Slummer: ja fijkkj mei ejn lidijn *nul*.

Nula (*ar-ada-ad*), v. n., blunde, slumre: ja *nulada* lid i åns.

Nuna, s. *Nyna*.

Nuta (*ar-ada-ad*), v. n., nysle, smaasysle, have travlt med Ubetydeligheder, jfr. Jsk. *notle*, give sig af med et eller andet Haandarbeide, uden at have lært det: it. være langsom, ikke rask til sit Arbeide (= N. S. *nüsseln*).

Nyggjer-nyggjt, adj., som seer nøic paa, hvad der gives

ud, kniber paa Alt, er overmaade sparsommelig (Nordl.); Sv. *njugg*; Isl. (B. H.) *hnöggr*. Jfr. *noue*.

Nyjkj, n., et lidet Ryk, Træk eller Stød (f. Ex. naar en Fisk trækker i Linen; naar en Klokke falder til Slag): ded ga ett *nyjkj*; Dsk. (sjeldent), Sønderj. et *Nyk*, *Nek*; Nsk. *Nykk*, m.; Isl. *hnykkr*, m.; Smål. *knyck*.

Nykkja (*er-te-t*), v. n., rykke, trække hurtigt i Noget: lajsijn rykkjer å *nykkjer*, Laxen rykker og trækker (i Linen, naar den drages op); i lign. Bemærk. Nsk. *nykkja*; Isl. *hnykkja*; Smål. *knycka*; Sk. *nykka*, *nökka*; Dsk. (foræld.), Sønderj. *nykke* (s. Molb. D. L. p. 382) f. fl.

Nycommijn-en-ed, adj., bruges om hvad der er nyt, usædvanligt for Een og derfor behageligt, kjærkomment; *nycommijn* mad; ded e *nykommed* forr mei; de' va så rart, forr de' va nogged *nykommed*.

Nylia, adv., nylig; Isl. *nýlega*; Nsk. *nylege*.

Nyna (*ar-ada-ad*), v. tr. og n. 1) nynne (almind.); hedder og *nuna* (sjeldnere F.), der forholder sig til Sv. *nunna*, ligesom hiin Form til den danske. 2) fig. skikke sig, føie sig (= *ässa sei*): kajn du inte få 'jn te å *nyna* rätt, kan Du ikke faae ham til at lystre rigtig; de' vill inte *nyna* rätt (ret lykkes).

Nypåcommijn-en-ed, adj., som er paakommen, skeet, hændt nylig, ny: däjn forlouelsen e inte *nypåkommen*; de' må varra *nypåkommed*; de' e inte *nypåkommed*, ded (Nyt).

Nyrn (best. F. *nyrned*), n., en Nyre; pl. *nyrn* (best. F. *nyrnen*); i Sammens. hruges *nyrna-* (= Isl., Nsk.), f. Ex. *nyrnavarkj*, m., Nyresmerte; Isl. *nyrnaverkr*.

Nysa, f., Nysen: de' va då en fäsl *nysa*.

Nyssja el. **nössja** (*ar-ada-ad*), v. n. og tr., eftersee, undersøge, hvad der ei vedkommer Een: hva går du å *nyssjar* ätte; ad *nyssja* nad ouer. Tivilsom Oprindelse; samlg. Isl. *hnýsa*: *hnýsast* í allt, have Næsen allevegne, eller, med samme Bemærkelse, Jsk. *nose*, Sv. *näsga*.

Nytändning, f., Nymaane; Sv. *nytändning*; Nsk. *Maane-tendring*.

Nå, kun i Forbindelsen: *på nå* el. *pånå*, adv., omrent: jo, nu e ja *på nå* så vijlla, jo, nu er jeg omrent kommen saa vidt; ded e *på nå* de' rätta; formod. s. O. s. Tsk. *nahe* (samlg. *bei nahe*, der er eensbetydende med det bornholmske Udtr.), Isl. *ná-* i Sammens. (samlg. *nálega*, næsten). Man siger og

undertiden: *på nå så nær*, i Lighed med: *nogged (nad) så när*, noget saa nær, noget nær, i Sv. D. D. *nåe så nær*, *nåssenår* f. fl., hvoraf dog neppe det bornholmske *nå* er opstaet.

Nådråju-råu-råd, adj., som ei har Raad til Noget, karrig, gnidsk, gjerrig; samlg. Fyensk *naaraaen*, *noeraaen*, adj., raad-vild, som ingen Beslutning kan fatte (Molb. D. L. p. 372).

Nålaiva, n., et Naaleøie.

Nålier-i-it, adj., som har et jammerligt, ynkligt, elendigt Udseende: syg, lidende; svag, kraftløs; — daarlig, slet, ussel i Almind. (dog sjeldnere i moralsk Forst.): koss, hvor hajn så *nålier* (*nålit*) ud! estu *nålier*? er Du syg; hon e *nåliara* ida; — ejn *nålier* kar, horra te å slåss, bröddas, båra; — ejn *nålier* ejn te å arbeia, läsa, reggna, housa; ett *nålit* lamm; en *nåli* ko te å mälka; ejn *nålier* kniv te å sjära; ded e *nålit* gjort, det er daarligt, slet gjort, f. Ex. om et Arbeide, men ogsaa i moralsk Forst.: skammeligt, uærligt, schofelt gjort el. handlet. Samlg. paa den ene Side dansk Almuespr. *naadelig* (*naalig*, *naale*, *nole*), modfalden, forsagt, veemodig f. m.; Sk. *nålit* (s. ovf. Bh. *nadier*; jfr. Møensk *naadsens*, ussel, elendig, sygelig); — paa den anden Side Nsk. *naaeleg*, *naaaleg*, *naasleg*, bleg, mager, vantreven, ussel, som seer ilde ud, hvilket er af anden Oprindelse og udledes af *Naae*, Dødning, Liig (s. Aasen N. O.). Jfr. *rålier*.

Når, conj., s. *Nar*.

Narta (l. å; *ar-ada-ad*), v. tr., smaastjæle, rapse; Sk. *norta*, d. s. (Ihre D. L. p. 123).

Nårtuer-u-ut, adj. = *nårturijn*.

Nårturijn-uren-ured, adj., tyvagtig, tilbøielig til at rapse: di piblana va så *nårturna* å båjhännada.

Nåsammer-samm-t, adj., mismodig, modfalden; bedrøvet, veemodig, deels i almindeligere Forst. = *sjemodier*, deels i en speciellere Bemærkelse = *nadier*: ded e så *nåsamt*, de' piblasjäwsed; hajn står så *nåsammer* å ser te 'na; horrijn sto å så så *nåsamt* te kagan.

Näbb, n., et Næb (Sv. *näbb*, Nsk. *Nebb*, m.); fig. om Mennesker, f. Ex. hajn e så kryer i *näbbet*, han er saa kry, overmodig, storsnudet.

Näbb, m., Benævnelse paa en Odde eller Landpynt, som skyder ud mod Havet (Gudh.): di to *näbbana* äjlle udana. Heraf har «*Nebbeodden*» (*Näbba*, *Näbbabakkajn*) imellem Rønne og Hvideodde (*Hvidend*) faaet sit Navn. Jfr. d. foreg. O. I lig-

nende Bemærk. bruges Gottl. *nabb*; Blek. *nabbe* («näs, promontorium», Ihre D. L. p. 119).

Näbba¹ (*ar-ada-ad*), v. n., i Udtr. *näbba samman*, om Odder, Landspidser, Forbjerge (*näbba*): forene sig, smelte sammen for Øiet, f. Ex. Græsholmen og Christiansøe, efter først at have viist sig adskilte for de Seilende, dernæst fortone sig som sammenhængende (Gudh.). S. d. foreg. Ord.

Näbba² (*ar-ada-ad*), v. n., have sin Næse i, undersøge, kige i paa en næsviis Maade: ska du nu igjänn *näbba* opp i di kårten (Spillekortene)?

Näbba, f. I. a) Een, som paa en næsviis Maade blander sig i Andres Tale (jfr. v. *näbba* 2); hedder ogsaa og alleroftest *näbbgjädda* (Gudh.), hvilket ligesom hint i denne Bemærkelse ei bruges udelukkende om Kvindeskønnet; jfr. Östg. *näbbetycke* (Skjældsord), næsviist Menneske, der taler, naar det ei behøves. b) næsviist, knibskt Fruentimmer, som giver spydige, spodske Svar, Spidslærke; hedder og almind. *spissnäbba*; Sv. *näbba*, *näbbgädda*. II. en arrig Kvinde (jfr. *näbbas*); hedder ogsaa *näbbgjädda* (Skg.); Östg. *betnäbba*.

Näbbas (*as-ades-ads*), it. *näbbes* (Gudh.), v. d. og p. rec., kjævles, mundhugges; Sk. *näbbas*; Jsk. *näbbes*.

Näbbetång, f., Niptang; kaldes saa paa Grund af Ligheden med et Næb; Angel. *Skahnef* (ɔ: Skadenæb), d. s.

Näbbgjädda (af svensk Oprind.), f., s. *Näbba*. Det bruges kun i de ovennævnte figurlige Bemærkelser og aldrig, som i Sv., i egl. Forst. som Navn paa Hornfisken.

Näbbuer-u-ut, ogsaa *spissnäbber*, adj., næsviis, knibsk, spids i Svar o. s. v., meest om Kvindeskønnet: vor naboska hon e så fäslia *näbbu*, *spissnäbbu*, s'ad —; Gottl. *näbbug*; Sv. *näbbig*; Östg. *näbbet*.

Näjlla (*ar-ada-ad*), v. tr. og (især) ref., brænde Een med Nelder, brænde sig paa N.: du må'nte *näjlla* mei, dijn gawkjiv! ja *näjllada* mei så fäslian i åns.

Näjunes (*es-nändes-nänds*), v. d., nænne; Sv. *nänna*; Nsk. *nennast*; Isl. *nenna*.

Nänniju-en-ed, adj., gjerrig, karrig; jfr. Dsk. *nänsom*, som holder tilraade, sparsom; derimod Isl. (B. H.) *nenninn*, flittig, ufortrøden.

Närmer (paa Bøigd. ogsaa *narmer*), compar. af *när*, nær; Oldsk. *nærmer* (Petersen D. N. S., I. p. 109, 160).

Näseblo, m., Næseblod: däjn *näsebloijn* lätte, det Næseblod lettede.

Näseblö, f., Næsebløden: en fäsl *näseblö*.

Näseborra, f., et Næsebor; Nsk. *Nasebora*, f. (Isl. *bora*, f., smalt Hul); Sv. *näsborr*, m.

Näsefunk, m., en lille og meget kort Tobakspibe, saa at Hilden i Pibehovedet er nær ved Næsen; af «*Funke*», Gnist, Hldgnist.

Näseklad, m., Næsedug, Lommeklæde; Isl. (B. H.) *nasaklútr*.

Nöste (= Sv.), n., egentlig: Rede (Tsk. *Nest*; Holl., Engl. d. s.), men bruges kun (ligesom i Sv.) figurligen: 1) = *gårannäste*, liden, daarlig Bondegaard (Gudh.); i Sv., Tsk. (N. S., Holl.): slet, elendigt Huus eller Opholdssted; 2) = *ivnanäste*, Øiekrieg, Øienkrog, navnlig den inderste Deel deraf (almind.); Sv. *ögon-näste*.

Nätter-nätt, adj. 2 E., kjøn, smuk (hvilke Ord ere fremmede for Bornholmsken; om en meget høi Grad bruges: *deilier*); tækkelig, artig (net) i sit hele Væsen; desuden i flere overførte Bemærkelser; jfr. Angel. *net* (Hagerup p. 47). Sjeldnere bruges det, saaledes som *net* i Dsk., med Bemærkelsen: peen, pyntelig, og da kun om Ting (aldrig om Personer); man kan f. Ex. sige: *nätta* klär; ogsaa adverbialt: hajn e *nätt* klædder, hon e *nätt* klædd; men: hvor hon e *nätt!* bemærker: hvor hun er *smuk* eller *tækkelig* o. l. (aldrig som i Dsk.: *peen*). Jfr. *grajner*, *pener*, *sjöner*.

Näthyader-hyad, adj. 2 E., som har smuk Ansigtifarve; af *hy*.

Näwa (*ar-ada-ad*), v. tr., tage, række, lange (Vestl.; ikke almind.): *þkajn du näwa mei ded?* — *näwa* mei ejn bidda? (af *näwa*, m. og f., Næve); jfr. Vestg. *näva*, tage omkring med Hænderne; Nsk. *neva*, samle med Næverne f. m.

Nögoer el. (Gudh.) **nödgoer-go-gott**, adj., som er god, naar han nødes, som er uvillig til Noget og kun med Nød bekvemmer sig, trækker længe paa det, førend man faaer Noget af ham. Samlg. Östg. *nönimmen*, tungnem.

Nöja (l. ö), f., et Sygdomstilfælde eller en Sygdom, man gaaer og bærer paa, som ei bryder frem, Nagen af en Sygdom: hajn har en *nöja* å däjn sjögan. Jfr. Jsk. *nog*, adj., svækket, daarlig, skrøbelig; *noges*, forværres, blive daarligere, svagere (især om Syge) f. fl.; s. Molb. D. L. p. 385.

Nölla, f., en national Hovedpynt, som for 2 à 3 Decennier tilbage var i almindelig Brug, men nu er sjeldent. Panum (B. B. Till. p. 57) beskriver «Nøllen» saaledes: «den bestaaer af en tæt til Hovedet sluttende hvid Hue; i Nakken, hvor den ei gaaer langt ned, bedækkes den med et sædvanlig 2 Tommer bredt figureret Silkebaand; men i Panden, hvor den ei heller er langt frem om Ørerne, besættes den med 2 a 3 Tommers brede Kniplinger, som ere stærkt stivede, saa de danne en opstaaende Krands om Hovedet. I Panden viger det noget tilbage, for at gjøre Plads til en Bouquet røde couleurte Silkeblomster. Til Sorg forandres dette saaledes, at Blomster og Baand ere sorte og istedetfor Kniplinger (bruges) en fin Strimmel med Søm i Panden, som, da Huen ei gaaer langt frem, er fri. Haaret er strøget tilbage og puddret, saa Puddret gaaer i en Spids ned i Panden, som til den Ende ligesom Haaret er bestrøget med Tælle.» Paa Lolland og Falster bruges derimod Benævnelsen «Nølle» om et Slags Hovedtøj eller en lille Hue, som ugifte Kvindfolk bruge; Hue af broget Tøj, som bindes under Hagen (s. Molb. D. L. p. 386).

Nömma (*er-de-t*), v. tr., nemme, fatte, Gl. Dsk. *nemme* (s. Petersen D. N. S. II, p. 278).

Nömme, n., Nemme, Fatteevne.

Nömmer-nömm-t, adj., nem, handelig; bekvem, hensigtsmæssig, brugbar; let, uden Møje: däjn kjäppijn e så *nömmer*; en *nömm* ijnnrätnijng; ded e *nömmara* forr mei; — ded sloppe vi *nömt* frå. De andre Bemærkelser af Dsk. «*nem*» udtrykkes deels ved *nömmijn*, deels v. *benömmijn* (s. ss.).

Nömmijn-en-ed, adj., nem, som fatter med Lethed, opvakt: däjn horrijn e så *nömmijn*; Vestg. *nimmenn* (jfr. Östg. *nönimmnen*, tungnem).

Nöpp, m., bruges kun i Udtr.: *på nöppijn*, paa Nippet: ja sto lie *på nöppijn* me å gå (el. å skujlle gå). Maaskee opr. samme Ord som Nsk. *Nup*, m., Bjergtop, brat Fjeldpynt (Dal. *gnaup*; Isl. *gnípa*), af hvilken egentlige Bemærkelse eller en lignende hiin figurlige uden Vanskelighed lader sig forklare.

Nörl (l. ö), n., Een, der er meget langsom, seendrægtig i sin Gjerning; s. d. følg. O.

Nörla (l. ö; *ar-ada-ad*), v. n., udføre sine Forretninger seendrægtigt; maaskee opstaaet af Dsk. «*nole*» med et indskudt *r* (samlg. *får-* el. *forkujnelier*, *lämpra*); i andet Fald

er Verbet «*nöle*» (N. S. *nölen*) aldeles fremmed for Bornholmsken.

Nöska (*ar-ada-ad*), v. tr., at rykke Een i Haaret, banke E. (sydl.); hedder ellers *löska* (s. s.); Jsk. (Vends.) *noske*; jfr. V. Bottn. *noskes*, rive hinanden i Haaret (Ihre D. L. p. 123).

Nössel, n. (af v. *nössla*, nysle, smaasysle, smaapusle med Noget). 1) Een, som er villig i sin Gjerning, men ei kan udrette synderligt derved; Jsk. (Morse) *Nössel*, en gammel udslidt Tjenestekarl eller Mand, der kun kan gaae og «*nöslø*» (Molb. D. L. p. 386); jfr. N. S. *Nüsseler*, Een, hvis Arbeide ei gaaer fra Haanden (af *nüsseln*, arbeide langsomt; Richey p. 175; Schütze III, 157). 2) et lille Kvindemenneske, «meget lidet af Væxt»; samlg. Jsk. (Vends.) *Pulder* el. *Puller*, «et lidet, uanseeligt Menneske, som ikke kan arbeide ret, ikke blive færdig med Noget» (Molb. D. L. p. 421; af *puldre*, *pulre*, smaasysle, pusle med Noget f. m.). Om maaskee et lignende Slægtskab mellem Dsk. *Pusling* og *pusle*?

Nössja, v., s. *Nyssja*.

O.

Ø, f., et Vod; Sk. *ou* (Ihre D. L. p. 127); Isl. *vod*, f. Ordet bruges imidlertid paa Bornholm kun om et Garn til at fange Tobiser («*tóbbisa*») i; kaldes derfor og: en *tóbbisao*.

Øjlermajn el. *åjllermajn*, m., Olderman (Sv. *älderman*) er Benævnelse paa Forstanderen for et Gilde (ligesom i Danmark i ældre Tider; s. *Gjijlle*). I Bemærkelsen: «Forstander for et Haandværkslaug» bruges det naturligvis ei paa Bornholm, hvor Laugsindretningen ikke findes.

Øjsa, **oisa**, f., Øxe; deraf *oiseskajl* (s. *Skajl*).

Økselvång, s. *Akselivång*.

Øla, n. pr., Ole; Nsk. *Ola* (ɔ: *Olaf'*).

Øljja¹ (*ollja*), f., Olie; Sv. *olja*; Nsk. (B. St.) *ulja*.

Øljja² (*ollja*), f., Vandtrug, Trug ved Brønden til Kreature; Nsk. *Olle*, f., et stort Trug (it. Brønd, Vandsted; s. Aasen p. 346); Smål. *alla*, Trug f. Ex. til at øde af (*matälla*) f. m. Dsk. *Olde*, T. til at salte Kjød eller Fisk i.

Om, **omm**, præp. (it. adv., conj.), om; af særegne Udtryk mærkes: ad ta ejn *om* hånn, tage Een ved Haanden, f. Ex. ta

far *om* hånn, mijn horra, forr nu ska vi gå; se *omm* ejn, see *til* Een (hvorledes han befinder sig): ja skujlle ijnn å se *om* 'na, *omm* 'ijn (*til* hende, *til* ham); varra bånge *om* nogged, være bange *for*, tage ængsteligt Hensyn til Noget: hajn e så bånge *omm* ett par sjillijnga; — *om* sin houa; hajn e bånge *om* skratan, han er bange for sin Ryg, sit Skind (jfr. Tsk. *um*); ad ha bart, varra bar *om* päjnga, være bar (blottet) *for* Penge, ad gje *omm* 'ed, at tabe sit Huld, blive mager: hajn går där å gjer *omm* 'ed; du har reiti gjed *omm* 'ed åtte kåjlan (Tsk. *um*, der betegner et Tab). Om Bemærkelsen af *omm* forbundet med et forangaaende adv. saasom: *ijnn*, *ud*, *ner*, *opp*, *hjemm*; *ijnna*, *uda*, *nera*, *oppa*, *hjemma*, s. hvert især.

Omdömnijng, f., d. s. s. *dömnijng* (s. s.).

Omgångsmäjnneske, n., et Fattiglem, der efter Omgang faaer sin Underholdning hos Folk i et District (et Slags Fattigforsørgelse, som tidligere ei var sjeldent); paa Falster siges en saadan Person «at gaae paa *Omgang*».

Omkräjng, præp. og adv., omkring; *börta omkräjng*, borte, i Udlandet, f. Ex.: ja kajn gott täjkja mei te (forestille mig), hvoddan där ser ud *borta omkräjng*; *ijnna omkräjng* el. *ijnno omkräjng*, inde i Huset, hjemme; *uda omkr.* el. *ud-omkr.* f. fl. (jfr. *ijnn*, *ijnna*, *ud*, *uda* o. a.); ad gå *udan-omkräjng*, siges om dem, som af Storagtighed holde sig (bevæge sig) i Afstand fra en Forsamling eller ei blande sig i Selskabet (Gudh.).

Ommentrånt, s. *Trant*.

Oner-on-ont, adj., ond; i physisk Forstand bruges det hypsigt med Bemærkelsen: syg, daarlig (om Legemsdele), f. Ex. däjn *ona* fingerijn, mitt *ona* ben, knä, öra o. s. v.; Östg. *ond* (Ihre p. 126).

Onsjunnader-sjinnad (ø), adj. 2 E., ildesindet; arrig, krakeelsk (Sv. *ondsint*).

Onskåv el. *-skåw* (ø), m., Ondskab; bruges ogsaa i physisk Forst. og bemærker: 1) en Sygdom: hva' monne ded skujlle ble te forr ejn *onskav*, hvad for en Sygdom mon det skulde blive til? (Gudh.) 2) et Sygdomsstof, Begyndelse til Sygdom: där står noggijn *onskav* i kroppijn, där ska fram, ud; Dsk. Almuespr. noget *Ondskab* i Kroppen; Nsk. *Vondska* (Fornemmelse af Sygdom, Ildebefindende). 3) særligen: Bullenhed, f. Ex. *onskav* i fingerijn.

Onskavsjöga, f., en hastig, voldsom Sygdom (Gudh.).

Opp, adv. 1) op (Isl., Nsk., Sv. *upp*). Forbindelser og Sammensætninger: *opp ad* (ogsaa *opp a'*, å, jfr. *ad*), op ad, f. Ex. *opp ad bakkajn*; *ópp-forr*, adv., opad (Sv. *uppför*): väjn går *oppforr* här; dätta ska varra *oppforr* (op, vendt opad); *opp idı* (*opp i*), op i: ad komma styjgt *opp idı* 'ed, fig. at komme i slem Fortræd; *opp me*, optil, opad, langsmed (Nsk. *upp mæ*): hojll öjen *opp me* gjared (siges f. Ex. til Een, som kjører Plov); vi läjggja trän (Trærne) eller trän lijggja *opp me* väjggjared; *opp-ómm*, adv., op, herop, hjem til Een, som boer høiere: se *opp-omm* te mei i marn, see op til mig imorgen; ta konn (Konen) me, når du kommer här *opp-omm* igjänn; *opp-omkräjng*, adv. (op omkring) op i Nabolavet, Omegnen o. l.; *opp på*, oppaa; *opp te*, op til; *opp ujne*, op under; *opp ätte*, op efter (Noget); *opp-ätte*, adv., opad, op imod (om Fremskriden i opstigende Retning; Nsk. *upp-ette*): hajn gjikkj *opp-ätte* ad Munkens te (te Hans Ols). 2) oppe == *oppa* (s. s.); ligesom Isl., Nsk. *upp* == *uppi*, *uppe*.

Oppa, adv., oppe (Nsk., Sv. *uppe*, Isl. *uppi*). I Forbindelse eller Sammensætning med andre Partikler bruges i dets Sted *opp* enten ved Siden eller udelukkende, f. Ex. *opp-i*, *opp-idi*, oppe i (Sv., Nsk. *upp-i*): hajn sadd *opp-i*, *opp-idi* träd; jorn e torr *opp-idi* (oven i); *opp-ómm*, adv., oppe hos: ja va *opp-omm* te (hos) Jens; derimod *ópp-om*, adv. (oppe om), foroven: sjidijn *opp-om* på halsijn; *opp-omkräjng* (it. *oppa omkräjng*), adv., oppe omkring: ja har vad *opp-omkräjng* i bona-marken; *opp-på* (it. *oppa p.*), oppe paa: hon e *opp-på* tijlled; *opp-te* (it. *oppa t.*), oppe hos: hajn e *opp-te* (it. *opp-hos*) Jens Lars; *opp-ujne*, oppe under (Nsk. *upp-under*); *opp-ätte* (it. *oppa ä.*), oppe efter; o. fl. a. Jfr. *opp*.

Opp-ann, adv., an paa, an, i Forb. med v. *komma* (ogsaa høres, dog meest i Spøg, *oppenann*): de' kommer *opp-ann* (kommer an paa), om du kajn majta 'd; — *oppann* på, omm ja vill gjorra 'd; de' kommer ijkke *opp-ann* på en pölsa i slajtaratien; de' kommer därpå *opp-ann*. Første Led er sandsynlig == N. S. *op* (Schütze III, 177), *up*, Tsk. *auf*, og det hele Udtryk en Sammenblanding af Tsk. (dar) *auf an*(kommen) og Dsk. (komme) *an paa*.

Oppbaddader, s. *Badda*.

Oppdāwa (*ar-ada-ad*). 1) v. n., dages, blive lyst: nu *oppdawar* 'ed (it. *dawar* 'ed *opp*); deraf *oppdawad*, lyst, daglyst.

Hedder og blot *däwa*; Isl. *daga*. 2) v. tr., opdage; Sv. *uppdaga*.

Oppdawas el. -däwes (as el. es-ades-ads), v. d., d. s. s. *oppdawa* 1; hedder oftere *dawas* (es) opp; ogsaa blot *dawas* (es); Sv. *dagas*; Nsk. *dagast*.

Oppendauader-dauad, adj. 2 E., forrykt i Hovedet, halvtaabelig (Skg.; Gudh.); it. overgiven, kaad, vild, f. Ex. du e jo rent *oppendauader*, horra! Uvis Oprindelse; jfr. Östg. *oppendagad*, skinbarlig (Sv. *öppendagad*), om Spøgelse, som viser sig tydeligt.

Oppenläenna, f., Jord, som er pløiet og dyrket sidste Aar (mods. *leia*); af *oppenn*, formod. = Nsk. *open*, *oppenn*, Isl. *opinn*, aaben, og *läenna* = Nsk. *Lenda*, f. (Mark, Jordbund), i Sammensætninger som *Laaglenda*, *Nylenda* (Nyland) f. fl.

Oppenlännader-lännad, adj. 2 E.: *oppenlännader* ager, *oppenlännad* jor = *oppenlännna* (s. s.). Samlg. m. H. t. Formen Dsk. *heilændet* (Ager).

Oppfläjngder, s. *Fläjnga*.

Opp-forr, adv., s. *Opp*.

Oppgänjing, f., Opgaaen; om Solen derimod høres altid i den Forstand Ordet *oppgang*, m. (Opgang), hvilket ellers aldrig har den Bemærkelse.

Opphöstad, part. (af et forørigt neppe brugeligt Verb.), indhøstet; bruges til Tidsbestemmelse, f. Ex.: ded sjedde strajs *oppköstad* va, det skeete strax efter Indhøstningen. Jfr. *sälajt*, *temorrit*.

Opp-idi, adv., s. *Oppa*.

Opp-ivader-ivad, adj. (opøjet), som faaer Øinene op, gjør store Øine, om den, hvis Opmærksomhed paa eengang vækkes ved Noget: hajn ble reiti *oppivader*, da hajn höre ded; Jsk. *opyvet*.

Oppkommijn-en-ed, part. (af *komma opp*), kommen op (om Sæd o. l.); opstaaet (af Sengen): rouijn e allt *oppkommijn*; hon e 'nte *oppkommen* inu.

Oppledd, m., s. *Opplödd*.

Oppläjng, f., Træstykke, som skarres fast ved Bindstokkeenden i Eger og Baade og som naaer op til og befæstes i Tollebommen (*tålabommijn*); Dsk. en *Oplænger* (i Skibe); derimod Nsk. *Upplengja*, f., Stok, hvorpaan Fjælevæg nagles fast.

Oppläjngde, f., Tømmerstykke, som fra Fodtræet eller Fodmuren af Huset staaer imellem Stolperne lodret op til Løsholterne (Vestl., Sydl.). Hedder og *opplövvara* (Gudh.) og *oppstivara* (Vestl.); ellers bruges ogsaa disse sidste Ord i en almindeligere Bemærkelse om alslags opretstaaende Tømmer i et Huus til at støtte og stive. Samlg. Falst. *Oplöber*, en Gavlstolpe.

Opplännader-lännad, adj., med høie Lender (Gudh.): hvor hajn e *oppklännader*!

Opplödd og (Gudh.) *oppled*, m., Overdelen af en Særk; Dsk. D. D. (Jsk., Fyen., Loll.) *Opled*, *Oplod*, *Oplat*, en (s. Molb. D. L. p. 315, 390); Vestg. *upplot*; Sk. *oppled* (Ihre D. L. p. 126; hvorimod Linné, skaanske Resa p. 42 har *uplöt*, som Navn paa en finere Halvsærk, der drages paa over Särken); it. *oppledè*, n. (Klingh.); Gottl. *åapplä*, *åppel* (Almqv.). Jfr. Nsk. *Upplut*, m., den øverste Deel af Noget; it. Undertrøie, Snørliv (Isl. B. H. *upphlutr*); Isl. *hluti*, m., Deel af Noget (*efri hlutinn*; *nidurhluti*).

Opplonka (*ar-ada-ad*), v. tr., d. s. s. *oppvarma* (Gudh.).

Opplövvara¹, m., Tumultuant, Oprører.

Opplövvara², m., s. *Oppläjngde*.

Oppomm, adv., s. *Opp*, *Oppa*.

Oppsia (sædv. i best. F.), f., den Side af Noget, som vender op, den øvre Side (Vestl.): *oppsian* å borsjivan; *oppsian* å torru, den Side af Tørv, som vendes op, for at tørres (jfr. Skg. B. B. p. 20). Engl. *upside*. Hedder ellers *ouansia* (s. s.).

Oppsteinijng, f. (Opstigen), Opsidden (til Hest): dragonarnes *oppsteinijng*.

Oppstivara, m., s. *Oppläjngde*.

Oppstänijng, f. (Opstaaen), Handlingen at staae.

Oppstögga (*ar-ada-ad*), v. tr., opstuve, f. Ex. Kartofler, Roer o. l. (jfr. *stögga*). Et nyere Ord; s. *oppvarma*.

Oppsyn, f. og n., Udseende (om Ansigtet især): hon har en 'näli el. ett nälit *oppsyn*; Sv. *uppsyn*, f., Aasyn; Blik, Mine; Nsk. *Uppsyn*, n., d. s.

Opptoiader-toiad, part., optøet: *opptoiader* is, sne; s. *toia opp*.

Oppväarma (*ar-ada-ad*), v. tr. 1) == Dsk. *opvarme*. 2) lige-som *opplönka* ægte bornholmsk Udtryk for: at stuve, opstuve, f. Ex.: *oppvarmada* (*opplönkada*) kantofler (Gudh.), stuvede Kartofler.

Oppvounijng (*au*), f., Opvaagnen; Isl. (B. H.) *uppvakning*, f.

Oppvoust (*au*), f., Opväxt; i Gudhj. ogsaa *oppvaustnijng*, f. Ex. i *oppvaustnijngen* == *oppvausten*; Nsk. *Uppvokstr*, m.; Isl. *uppvöxtr*.

Opp-ätte, adv., s. *Oppa*.

Opsternasier-i-it, adj., trodsig, opsætsig: ejn *opsternasier* horrasatan; Dsk. d. T. *opsternasig*; Gotl. *uppstarnasug*; N. S. ob- el. *opsternatsch* (Schütze III, 159); jfr. Engl. *obstinate*, haardnakket (Lat. *obstinatus*); *obstinacy*, Haardnakkenhed.

Or: *gjorra or å*, s. *Gjorra*.

Order (ð) el. almindeligere: *årder* (l. luk. å), f., Ordre; pl. *order*: ja fíjkj *order*, en sträjng o.; sträjnga *order*, strænge Befalinger. Sv. *order*, m.

Orkj, f., stor Kiste (Gudh.); s. *Örk*, *Örkj*.

Orkna (*ar-ada-ad*), v. n. og tr., orke, formaae (Vestl.), it. *örkna* (Gudh.): ja kajn inte *orkna* el. *örkna* mer; så meied; hedder forøvrigt ogsaa *orka* (Vestl. o. fl.) == Isl., Nsk. og Sv.

Orm (ð), m. (Orm, Slange; Nsk., Sv. *orm*; Isl. *ormr* el. *höggormr*) bruges almindeligt om Hugormen, tildeels og om Staalorme; Snoge og Øglér, hvorom Raufn i sin Chron. Bor. ogsaa bruger Benævnelsen «*Orme*», vil nu neppe Nogen betegne saaledes. Jfr. *ormslå*, *snåga*, *örla*, *slånga*. Ordet bruges aldrig, hvad der og gjælder om Sv. og næsten ogsaa om Nsk., i den Bemærkelse, som er den almindelige i Dansk (jfr. *madk*).

Ormslå, f., Staalorm, angvis fragilis; Sv., Sk. d. s.

Orsaga, f., s. *Årsaga*.

Orstäw, n., Ordsprog, Mundheld; hed forhen, men sjeldent, ogsaa *stäu* alene (Gudh.); Sk. *orstäv*; Sv. *ordstäf* (men ogsaa: Omkvæd == Nsk., Jsk. *Stäv*).

Ort, f., s. *Årt*.

Ortoi (ð: *ortöi*), n., d. s. s. *orstäw*; jfr. Nsk. *Ortekje*, n., Ordsprog; Isl. *orðteki*, n. (Mundheld).

Os (ð), m., Udløb af en Aae, Aamunding (Sydl.; Vestl.); Nsk., Vestg., Östg. *os*; Isl. *óss*; Jsk. (Vends.) *Voos*.

Osuer-u-ut, adj., som oser, udbreder Os (ðs), f. Ex. kogende Vand, Farve, Talg, som smeltes o. s. v.

Ota (ð), adv., ofte; Nsk., Sv. *ofta*.

Ota (ð), f., den tidlige Morgenstund, førend det dages: ad gjorra *ota*, staae meget tidlig op (om Vinteren omrent Kl. 3);

Nsk. *Otta* (oo); Sv. *otta*; Isl. *óttu*; Dsk. (foræld.) *Otte*; A. S. *uhte*.

Otebräjnnevin, n., Morgenbrændeviin, man nyder om Vinteren.

Otemad, m., Morgenkost om Vinteren; hedder og *otemål*; Östg. *ottemål* (tidlig Frokost); Sv. *ottmål* (Davre).

Otesång, m., Ottesang, Froprædiken; Sv. *ottesång*; Isl. *óttusöngr*; Nsk. *Ottepreika*.

Öu, adv., s. *Au*.

Öua: ad ha 'd på *oua*, at være ovenpaa, v. i Velstand, have Overflødighed.

Öuan (*au*), adv., oven (Isl. *ofan*); af Sammensætninger mærkes følgende:

Öuandar, **ouandör**, f., den øverste Halvdør; mods. *ujnnedar*, -*dör* (s. *Dar*).

Öuandel, m., Overdeel; mods. *nerandel*.

Öuanre, n., Overdeel af en Vogn, Fading; mods. *ujnnere* (s. s. og *Re*).

Öuansia, f., øvre Side; mods. *ujnnesia*.

Öuansjöger-sjög-t, adj., syg oven Senge, syg uden at være sengeliggende.

Öuantoi (sædv. i best. F.), n. 1) den øvre Jord, der ikke er Tørv, Dækket over Tørvedyndet. 2) Hat og Laag over Brændeviinspanden.

Ouer (*au*), præp. og adv., over. Deraf dannes Superlativ: *ävarst*, *äversta*, men ingen Comparativ. *Ouer* (*där ouer*, *härr ouer*) = Dsk d. T. *ovre*, *derovre*, *herovre*): hon e *ouer* i Kjövenhawn iår; ad skujlla *ouer*, varra *ouer* bruges undertiden absolut. Med Bemærkelsen: at skulle over, være ovre i Tugthuset i Kjøbenhavn: hvor männa är ska di kjivana *ouer*; imarn ska hon *ouer*; de' e ejn, där har vad *ouer*, du!

Ouerdadier-i-it, adj., overgiven, vild, ustyrlig: ejn *ouerdadier* kar, horra: däjn piblijn e så rent *ouerdadi*, ad hon e farru å slå ännajn i väred; Gl. Dsk. *overdadig*, *overdaadig* (s. Glossar. t. Riimkron.), overmodig; Sv. *öfverdadig*; N. S. *auerdadig* ell. *averdadig* (Br. Wh. I. 226).

Ouerhader-had-hatt, adj., overstaaet. Af *ouer*, over o: forbi, til Ende, og part. af v. *ha*, have.

Ouerlövvara, m., Benævnelse paa Væverbom, den Bom i

Væven, hvorom Rendegarnet vindes (Gudh., Nordl.), mods. *ujnnelövvara* (s. s.).

Ouermåda, adv., overmaade, bruges ofte adjективisk med Bemerk.: ypperlig, udmærket, f. Ex. ett *ouermåda* mäjnneske; ganske paa samme Maade bruges i Nsk. Adverbierne: *ovan-el. aavan-yve, aavers*, overmaade: eit o. Menneskje.

Ouersläw, n., Overtag, det overste Tag eller Greb i Brydning (Sk. *öfvertag*; Nsk. *Over-* og *Yvetak*; Isl. *yfirtök*), mods. *ujnneslaw* (s. s.).

Ouerträlse, f., Overtrædelse (p. Bøigd.).

Ouerväldia, adv., overvættes: *ouerväldia* gott, hällut, rart.

P.

Påda (*ar-ada-ad*), v. tr.: ad *pada ål* svarer til hvad man i Jylland og vel fl. St. (s. v. Aphelen B. N. I, p. 5) kalder at *tatte Aal*, fange Aal ved Hjælp af en Traad, hvorpaa der med en Staaltraad trækkes Regnorme; N. S. *pöddern*: *Aale* *pöddern* (Richey p. 189; jfr. sst. *Pödder*: «Köder, Faden mit aufgezogenen Regenwürmern zum Fang der Aale». Twivsamt, om herhen hører Nsk. (Nordr. Berg.) *pota* (aab. o), trække Fisk med en Medestang.

Påda, álapada, f., Navn paa den hele Indretning, hvormed man «*padar*» (s. ovf.); Dsk. el. Jsk. en *Tatte*.

Paddrá (*ar-ada-ad*), v. n., give en Lyd fra sig som haardt og slet garvet Skind; Sk. *padra* («give Lyd fra sig saaledes som Regnen paa Vinduer», Almqv.). Deraf *sjijnnpaddrer* (s. s.).

Pagastoi, n., Rakkerpak; stærkere Udtr. end *pagas* = Dsk. *Pagas*; Sv. *bagasche* (i figurlig Bemerk.).

Pajl, m., en langagtig Sammenføjning af forskjellig Art (Isl. *pallr*). Det bruges saaledes f. Ex. om en liden Jordryg eller Bakke (= Nsk. *Pall*); en liden langagtig Stak eller Samling af den i Ladegulvene liggende Sæd («ja har inu ejn lidijn pajl haura stånes i golled»); en muret Forhoining, — næsten som et Trappetrin (Isl. *pallr*), — ved Brændevispanden eller paa Overpladen af Kakkelovne f. m. Jfr. Jsk. *Pall*, muret Bænk ved Bord eller Væg, Græs- el. Jordbænk; Pulpitur o. fl. (s. Molb. D. L. p. 402; Dyrklund Till. til Almuesk. Nr. 18,

Sp. 18); Nsk. *Pall* i lign. Bemærk. it. Bænk, Langbænk i Almind.; Sv. *pall*, Skammel.

Päl, m., en lidet Pæl (thi en større hedder *pål*; s. *törepal*); en tyk Kjep, Knippel, Stavre, Stang af Træ (jfr. Nsk. nordenfj. *Paale*, Stok, Pæl, lidet Stolpe; Engl. *pole*, Stang). N. S. *Pahl*, *Paal*, Pæl; Tsk. *Pfahl*; Nsk. *Pal*; Engl. *pale*; Sv. *påle* (Lat. *palus*).

Palt, m., Stykke af Noget; Pjalt (N. S. *Palte*, *Palten*, s. Br. Wb. III, 287; Richey p. 180; Fris., Holl. *palt*; Sv. d. s., it. *palta*; Gl. Dsk. *Palt*; jfr. Jsk. *Paalt*, *Palt*, *Pjalt*, s. Molb. D. L. p. 400). Det forekommer ei enkelt i Bornholmsken; men forudsættes af Ord som *paltejäl*, *palthäst*, *herspalt* (s. ss.). I det sidste O., hvori det har Bemærkelsen: Klædningsstykke, Klædebon, slutter det sig til Sk. *palt*, «indusium» (Ihre Gloss. II, 324); *palter*, *pjalter*, allehaande Klæder (Ihre D. L. p. 131); Dal. *pjältar* (s. sst.). Jfr. det følg. O.

Palta (*or-ada-ad*), v. n. (og tr.): *palta* på sei == Sk. *palta* (el. *paja*) på se, indsvøbe sig, tage meget Tøi paa sig (s. Klingh.); Dal. *pjálta*, et Klæde (Ihre D. L. p. 131).

Palte-jäl, m., et Slags Dukke, bestaaende af sorte Pjalter, der bindes paa en Kjep og som bruges til Skrækkebilleder eller Busemand for Børn (Gudh.). Bemærkelsen taler for at henføre første Led til Subst. *palt* (s. s.), hvorvel Ordet saa bliver uregelmæssigt dannet (det skulde da egl. hedde *paltajäl*); efter Formen maatte det nærmest udledes af Verb. *palta* (s. s.). Sidste Led er udentvivl en egen Form af Djævelens Navn, lige-som i Nsk. *Jevil*, Sv. d. T. *jäkel*.

Palthäst (Skg. *pallhest*), m., Navn paa en lidet Pandekage, hvoraf man bager 6 el. 8 ad Gangen paa Pandejernet i Smør eller Fedt; seer ud omrent som hvad man i Dsk. d. T. kalder *Flodelap*, *Klatkage*, *Risengrynsklat*. Ordets sidste Led er *häst*, Hest; deraf den gamle, halvforslidte Vittighed, at forlange en «*palmär*», naar man bydes en «*palthäst*». Første Led er *palt*; jfr. samme og samlg. N. S. *Palte*, Holl. *palt*, om Stykker, man skærer af Brød, Kjød o. l.; Sv. *palt*, om et Slags Brød eller Klumper af Blod og Meel, hvilke i Södrehall. hedde *palthästa* f. m. (s. Ihre D. L. p. 130). Benævnelsen «*Hest*» i begge disse Tilfælde har intet besynderligere ved sig end f. Ex. i N. S. Benævnelsen *Riter to Peerde* (= Dsk. *Rytter*, Bh. *rytara*): saa meget man skærer af og putter af Brød eller Kjød i Munden paa Børn (Br. Wb. III, 488), eller

«arme Ridder» (Schütze III, 291): Navn paa Brødkiver («Klöve»), hvorover man slaaer Æg og som man bager i Smør (Ridder i N. S. baade = Rytter og = Ridehest, Br. Wb. ovf.). For sidstnævnte Udtryk og Benævnelsen *palthästa* ligger maaskee samme Forestilling til Grund.

Papper (Bøigd.) og **pappér**, n., Papir; Sv. d. s.

Paréra (*ar-ada-ad*), v. n., om Heste: passe sammen, gaae godt i Par sammen, hamle op med hinanden (af *pår*, Par); hedder ellers *hamla gott*.

Pärs'la (Bøigd.), **pärs'la** (l. og beton. ä), f., Persille, apium petroselinum; Engl. *parsley*.

Påsa¹ (*ar-ada-ad*), v. n., traske i Dynd og Søle (Gudh.), d. s. s. *plasa*: ad gå å kasa å *pasa*; Tsk. *patschen*, d. s. (*Patsche*, Sump, Søle).

Påsa² (*ar-ada-ad*), v. n., bemærker deels (Vestl.): at drive, Intet bestille (deraf *Pasijn*, Driveren, som Øgenavn); deels (Gudh.): at udføre en Gjerning, et Arbeide daarligt (sjödda ett arbei nålit); jfr. Söderml. *pask*, Forretning eller Syssel, som ei er vel udført f. m. (Ihre D. L. p. 130).

Pasla (*ar-ada-ad*), v. n., rasle, pusle, give en Lyd som f. Ex. naar Noget gaaer eller rører sig i Løv, Halm o. desl.: ja hør 'ijn *pasla*; hva' e déd, där går ouer støjnged (Høstænget) uden å (uden at) *pasla*? — en Gaade, som høres ofte, hvis Opløsning er: *månajn*, Maanen. Jfr. Sv. *passla*, «crepitare, in-crepare» (Ihre D. L. p. 134).

Pask, m., «en lidet afhugget Green eller Rodskud af et Træ, med Kviste og Løv paa»; bruges dog almindeligt som Samlingsord, især om en Samling af Kviste, som lægges paa Stængetræerne i et Høstænge eller bruges udenpaa Vægge til Beklædning. Jvfr. Nsk. *Päs*, n., Riis, Kviste, især tørre eller affaldne.

Paska (*ar-ada-ad*), v. tr., bedække, beklæde med «*pask*» (s. s.): ad *paska* ett støjnge; p. en vajggj.

Pass, n. (Dsk., Nsk., Sv., Tsk. d. T., Holl., Engl d. s.), bruges deels i best. deels i ubest. F. og altid i Forbindelse med visse Præpositioner, hvor der tales sammenligningsvisi 1) om Maal, Størrelse, Grad og desl.; med præp. på: hajn e på ded *passed* (*pass*), han er af den Størrelse; på ditt *pass*, paa din Størrelse, saa stor, som Du; så på *pass*; mijn horra e ganske på *pass* som dijn; dätta e på de' samma *passed* som

de' andra; 2) om Tid, Alder; med præp. *ver* (Dsk. ved *Pas*, ved det *Pas*; foræld. Sv. vid *pass*, v. det *p.*): år 1800 äjle ver ded *passed* el. *pass* (saa omrent); hon e ver ded passed (saa og saa mange Aar gammel); hajn e 'nte gammajller, forr hajn e ver *pass* el. ver ded *passed*, som Mortijn Tärsen; 3) om en Tilstand af forskjellig Art (Engl. *pass*); med præp. *ver*: Karna e ver sitt gamla *pass*, å ja e häjller ijkke ver de' bästa *passed*, Karens Tilstand (Befindende) er som før, og min er heller ikke den bedste; hajn e ver ded *passed*, som hajn va i går (syg, rask, glad, bedrøvet, vred, som igaar). Derimod bruges *pass* altid i d. ubest. F. og uden nogetsomhelst Tillægsord i Forbind. m. præp. *te* (*te pass*; Dsk. *tilpas*, til *P.*; Sv. d. s.; Holl. *te pas*; N. S. *topass*; Tsk. *zupass*, zu *P.*) om hvad der har rette Maal, Størrelse; kommer i rette Tid; er i normal Tilstand (især om Helbred, hvor da *te pass* modsættes *ÿlla te p.*) f. fl.; overhovedet om hvad der er efter Ønske.

Passenér (sidste Stav. beton.), m., Passageer; N. S. (i Almuespr., Schütze III, 196) *Passeneer*; Nsk. d. s.; Engl. *passenger*.

Pastål, f., Pistol (samlg. *manut*); jfr. *hujnapastål*.

Paust, m., Navn paa Sexen i Kortspil; hedder n. St. ogsaa *seisert* (s. s.).

Påw, m.: ejn loierlier, ujnnelier *paw*, løierlig, underlig Person; maaskee egl. = *Pave*, brugt fig.; samlg. N. S. *Pape* (*Pave*) i Sammensætn. *Brandewynspape*, Brændeviinsdrikker, Dranker.

Pé, enestaaende Infinitivform, der bruges i Talemaaden: ded får hajn lou å *pe* forr, det faaer han Lov at undgjelde for; formod. en syncoperet Form = *piva*, pibe, græde, klynke; samlg. *blé*, blive, *gjé*, give.

Pedder el. **pidder**, n., et forkjælet Menneske (Barn, Kvindfolk), som Intet kan taale. Usikker Oprindelse; jfr. Isl. (B. B.) *ped*, n., Drog, unyttigt Menneske.

Peia, f. 1) en Pige efter den Tid, hun er blevsen confirmeret (jfr. *pibel*), voxen Pige, ugift Kvindfolk (saml. *kar*, *dräjng* 2), Nsk. *Pika*; Gottl. *päjka*. I fortrolig Samtale høres undertiden gifte Koner at tiltale hinanden med Udtrykket: «*min peia!* lige-saa stundom ældre Koner de yngre, især en Moder sin gifte Datter. 2) Pige, Tjenestepige (almindeligst; samlg. *dräjng* 1); Gottl. *päygä* og Sv. *piga*, d. s. (udelukkende); Nsk. *Pika* (s. ovf.).

Pela, v., s. *Pilla*.

Pener-pèn-t, adj. 1) peen, reen, net og ordentlig i sit Ydre, pyntelig, pyntet (i en mindre Grad end *grajner*, s. s.): nu e ja *pener* (siger f. Ex. den, som har barberet, vasket sig, taget Søndagsklæder paa); *pena* klær; fig. ett *pènt* blomster. 2) net voxen, af smukt Ydre (Gudh.): ejn *pener* kar. 3) som skikker sig vel, fører sig ordentlig op (Gudh.): ded e en *pen* peia. Samlg. *nätter*, *sjöner*. Adv. *pent* bruges hyppigt fig. ligesom i Dsk. d. T. *peent* = ædelt, gentilt (mods. *nålit*, *sömpelt*). Den danske (og svenske) Bemærkelse af «*peen*» = tilbageholden, knibsk o. l. har dette Adjectiv ei i Bornholmsken (jfr. imidlertid d. følg. Ord).

Pensker-pènusk-pènst, adj., peen (m. H. t. Spise og Drikke), som tager fint til det, smaatærende: hvor du e *pensker* el. *p.* på 'd; ad varra *p.* på mad. Samlg. *grajner*.

Pérka, f., And, **pérkes** (*pérk*), m., Andrik, Benævnelser paa disse Dyr, naar man taler til dem, eller til Børn om dem: ska du se *perkarna* (*perkesana*), mijn horra? Loll., Langel. o. fl. *Pritte*, *Pritterne*; Ditmarsk. *Pielken*, *Aantpielken* (om unge Ænder, Richey p. 420).

Pérka (*ar-ada-ad*), v. n., plire: *perka* me iven (Vestl.); hedder a. St. *plerka* (s. s.). Deraf

Pérkivader-ivad, adj. 2 E., pliirøiet (Isl. *pireyygðr*; jfr. *plerkvader*).

Pibel, f. (men bøies som et Maskulin, thi sidste Led er *bäll*, m., Barn), Pigebarn = et Barn af Kvindeskjøn; Pige i Barnealderen (P. før Confirmationen; jfr. *peia*); it. overhovedet: en ung Pige: min konna har däjnna gångijn fäd en *pibel* (= *piblabälli*); däjn *piblijn* går å läser (gaaer til Confirmation); ja har ejn horra å to *pibla* (Døttre); i Rönna e där många näitta *pibla*; hajn går å skjärnar på *piblana*). Jfr. *horra* og samlg. det Ords Sammensætninger med de følgende.

Piblabälli, m., Pigebarn o: Barn af Kvindeskjøn. En overflødig Sammensætning; jfr. *pibel* og *bälli*.

Piblagröbba, f., en liden uvorn, arrig, gjenstridig Pige. Jfr. *gröbba*.

Piblakjyla, f., en lille, tyk Pige. Jfr. *kjyla*.

Piblaraspa, f., overgiven, uregjerlig, flanevorn Tøs, navnlig som støier, springer, farer omkring, river og slider i Klæderne (Gudh.; Vestl.); jfr. *raska*. Skougaard anfører Ordet

med Bemærkelsen: «en høi, smækker, opvoxende Pige», hvilken synes nu at være forældet.

Piblaskjälta (Skg.: «*piblaskellta*»), f., Pige paa 9 eller 10 Aar; s. *Skjälta*. Formen «*piblastellta*», som Skougaard anfører ved Siden af hiin, forekommer nu neppe.

Piblasnérta, f., smækker, opløben Pige (Gudh.); hedder stundom, naar man veed, hvem Talen er om, alene *snerta* (s. s.).

Piblastabba, f., en Pige i de nærmeste Aar efter Confirmationen, «en omtrent 16 eller 17 Aars Pige», mods. *hallstabba*, en Pige i de nærmeste Aar før Confirmationen, «Pige paa 12 eller 14 Aar». Jfr. *stabba*.

Piblastelta, s. *Piblaskjälta*.

Piblatrisa, f. = *piblakjyla* (s. s.). Jfr. *trisa*.

Pidder, s. *Pedder*.

Piju(g)es, f., Pintse (Vestl.; Sydl.): en häjllu *pijnges*; te *pijnges*; deraf *pijngesda* (*pjingga*), Pindsdag (Gl. Dsk. *Pingetz-dag*); jfr. Sv. *pingst*, *pingstdag*. Hvor *pijnges* ei bruges, f. Ex. i Gudh., erstattes det ved det sammensatte Ord, f. Ex. hajn kommer nokk te *pijngesda* (til Pindse).

Pijnmasteia, m., s. *Steia*.

Pijnnstagg, m. 1) Hundesteile, gasterosteus; hedder og *hujnnfisk* (s. s.); jfr. de sjeldnere danske Benævnelser paa den: *Hundetagge* (Moth); *Hundestage* (v. Aphelen B. N. III, 585), *Hundstag* (hos Krøier). 2) fig. Benævnelse paa et magert Menneske.

Pikkelhoua el. **-haua**, f., en strikket, ulden Hue, der løber ud i Top eller Spids; Sk. *pickelhua* (Klingh.), d. s.; i lign. Bemærk. Nsk. *Pikhvva*.

Pilagröd: i, *pilagröd!* == *pilalakken* (s. s.).

Pilalakken: i, *pilalakken* el. *pilalakkna!* ih, dog! ih, see! Udraab, der udtrykke Forundring over Noget.

Pilk¹, m., s. *Pilt*.

Pilk², m., et lidet Træstykke paa Enden af det Toug, som er fastgjort i Aaletinen, til at holde det oppe (Gudh.).

Pilla (*ar-ada-ad*), it. **pela** (fl. St. p. Bøigd.), v. tr., pille (Sk. *pela*): ad *pilla* bräjnne = plokka b., sanke Brænde (f. Ex. Kviste, Grenestumper i Skoven); *pilla* kantofler, optage Kartofler.

Pillara, m., Pille, Støtte, Søile; Sv. *pelare*.

Pilt, m., en lidet Dreng (Sydl.); ogsaa **pilk** (Skg. B. B. p. 399). Ordet er imidlertid nu i begge Former forældet. Sv. *pilt*; Nsk. (sjeld.), Gl. Dsk., Jsk. (Vends.), d. s.; Isl. *piltr*.

Pion, f., Peon, pæonia; Sv. *pion*, m. Fr. *pione*. Jfr. *bonarosa*.

Pirr, m. = *topp*, Top, hvormed Børn lege (Gudh.): ad spilla *pirr*, spille Top.

Pirra, f., et Legetøj, som bestaaer af en rund Skive o. l. med en Pind igennem, paa hvis Ende man lader den løbe rundt. Hedder og *syslekonna* (s. s.).

Pirre- el. **perrehvîmsker-hvîmsk-hvîmst**, adj., balstyrig, halvgal; jfr. Vestg. *hvîmsker*, «mentis inops, perturbatus» (Ihre D. L. p. 196).

Pitljing el. **petljing**, m., hos Muurfolk: lidet Stump eller Brudstykke af Muursteen, som bruges til Udfyldning; Sønderj. en *Peiter* (s. Molb. D. L. p. 404).

Piva, f., Pibe (Sk. d. s.; Nsk., Sv. *pipa*; Isl. *pípa*), danner sidste Led i flere Sammensætninger, der bruges som Benævnelser paa en Person, med Hensyn til en vis Lyd, han lader høre, som første Led mere specielt betegner; dog og under tiden, hvor der ved første Led udtrykkes andre Egenskaber hos Personen; jfr. saaledes f. Ex. *gnäjlepiva*, *grynklepiva*, *hwine-piva*, *hyjnslepiva*, *klyjnkjepiva*; — *gniepiva*, *smartenpiva*.

Pivepjugg, s. *Pjugg*.

Pivesyl, m., Benævnelse paa en Person, som taler med en pibende Stemme (Vestl.). Med Hensyn t. sidste Led «*syl*» jfr. Sv. (Östg.) *pracksyl*, Prakker (Bedrager); Gottl. *plyggsöjl*, grov Syl, it. fig. egensidig, halstarrig, grinevorn Dreng; forargeligt Menneske.

Pjugg el. **pivepjugg** (Gudh.), **fjögg** (hos Skg.), m., en meget kort Tobakspibe, en Stump Pibe; jfr. *näsefunk*. Samlg. Dal. *pjuk*, en opstaaende Spids. Et Pibehoved med et meget kort Stykke Stilk ved har faaet Navnet *körtapjugg* el. -*fjögg* (ogsaa *körtapiva*) efter en vis Mass Kört, en almindelig bekjendt Stodder eller Almissemel («omgångsmäjnneske»), der havde sit Opholdssted i Fiskerleiet Vang og døde i Slutningen af forrige Aarhundrede, «da den store Krig førtes». Hans Minde er blevet bevaret ved følgende Parodie fra hin Tid:

«Mass Kört e dör i krien

Å läjt i svârta mujll;

Hajn ble te gräwen borrijn
 Å fira Vångabo:
 Däjn ena bar hans piva,
 Däjn andra bar hans skräpp,
 Däjn tredde bar hans possa,
 Däjn fjäre ijngen tijng.^o

Pjus, n. == Dsk. d. T. *Pus*; Kjærtegnsudtryk om et lille Barn: mitt lijlla *pjus*; ett lided *pjus*.

Pjärta, f., en Praas, et lidet Lys (nu sjeld.); hedder ellers (almindeligst) en *lysapråsa*; Sv. d. T. *perta* (Sk. *perte*, Ihre D. L. p. 131), d. s.; jfr. Östg. *perta*, en Stikke, og sammens. *tyreperte*, Lysestikke, tynd Splint af Fyrretræ til at tænde og lyse med (s. Ihre sst., der og anfører Söderml. *pertor* i samme Bemærk.).

Pjåw (l. ü), n., et sygeligt, ømskindet, sært Menneske; Jsk. *Pjævl*; jfr. Jsk. *pjæve*, klynke og græde, som Børn og blødtige Folk, og s. fremdeles Molb. D. L. p. 410.

Plantekjätta, f., Navn paa et Plantebed til Kaal eller det Sted, hvor man saaer Kaalfrøet og hvorfra siden Planterne sættes ud i Kaalbedet (Gudh.).

Plåsa (*ar-ada-ad*), v. n., traske blindt frem: ad *plasa* igjennem vanned, gaae lige gjennem Vandet uden at see sig for; jfr. *pasa*. Ordet er formod. beslægt. med Dsk. *pladse*, *plaske*, Gottl. *plåtsü*, Holl. *plassen*, Tsk. *plaschen* *platschen*.

Plasér, f., Morskab, Spøg, Løier (Dsk. d. T., Sk., Nsk. *Plaseer*; Fr. *plaisir*): ad snakka *plaser*, tale Spøg; vi hadde *plaser*, meien *p.* å 'jn, vi havde Løier, mange L. af ham.

Plaserlier-i-it, adj., morsom (dansk Almuespr., Sk., Nsk. *plaseerlig*): ejn *plaserlier* kar; ejn *plaserlier* (ejn), en spøgefuld Een.

Plaskemölla, f., en Vandmølle med horizontalt Hjuul.

Plérka (*ar-ada-ad*), v. n., plire (jfr. *perka*): ad *plerka* me ivenen (Gudh.).

Plérkivader-ivad (Gudh.), adj. 2 E. 1) == *perkivader* (s. s.). 2) som er nær ved at falde i Sovn: bällijn begyjnner å ble *plerkivader*.

Ploia (*er-de-t*), v. n., pleie, have for Skik: hajn *ploier* vân å komma.

Plokka (*er-te-t*), v. tr., plukke (Isl., Sv. *plocka*): ad *plokka* bränne, sanke Brænde == *pilla* b. (s. s.).

Plomma, f. 1) Blomme, *prunus domestica*; Angel. *Plomme*; N. S. *Plumme*; Jsk., Engl. *plum*; Nsk. *Ploma*; Gottl. *plomä*; Isl. *plóma*; Sv. *plommon*. 2) Svedske (hvilket Ord Bornholmsken ei har: rössen å *plommer*, Rosiner og Svedske; Engl. *plum*).

Plomske-plomsk-plomst, adj., plump i Tale.

Ploukjöring, m., en Plovdreng; Sjæll. *Plovkjøring*.

Plugg, m., Prop i et Anker (Sv. *plugg*; N. S. *Plugge*; Holl. *plug*).

Plugga (*ar-ada-ad*), v. tr.: ad *plugga* ankered *te*, at sætte Proppen («*pluggijn*») i Ankeret; Sv. *plugga igen*, tilproppe.

Plåster (k. å), n., Plaster; Sv. *plåster*, n.; Nsk. *Plastr*, m.; Isl. *plástr*, m.

Plätt: ad *slå plätt*, kaste flade Stene, Potteskaar o. desl. saaledes paa Vandfladen, at de flere Gange springe i Veiret, førend de blive matte og synke; Sk. *slå sink* (Moths danske Ordb.: at *slaae Sinker*); Dsk. og danske Dial. (Sjæll., Jsk.) *kaste, slaae Smut*; it. *stritte* (jfr. Molb. D. O.: at *stritte* en Steen, at *st.* med Stene); i Jsk. ogsaa: at *spille Pink*; N. S. *Püttjen smyten* (Richey I. H. p. 196), — en alt hos Græker og Romer noksom bekjendt Leeg (Gr. ἐποστραχισμός, ἐποστραχίζειν; jfr. Minucius Felix c. 3).

Plättuer-u-ut, adj., plettet, med Pletter.

Plöddra, f., Dynd (i Almind.); Pludder, Mosedynd. Hedder ogsaa (sjeldnere) *plödder*, n.

Plöddra (*ar-ada-ad*), v. tr., bruges om Tørv: ad *plöddra torru* (= Sjæll. at *pluddre T.*) o: tilberede Tørvedynden til Tørv ved Åltning. Jfr. *torru*.

Poddängel, m. 1) ond Engel, Underdjævel: Fanijn (Fanden) å ajle hans *poddängla*; Ågerml. *putt*, ondt Væsen («dæmonium», Ihre D. L. p. 135: far til *putten*!); jfr. Gottl. *puttmörkar* om Bælmørke. 2) fig. Skjældsord, som bruges om Børn, man er vred paa: dijn *poddängel!* din Djævels Unge!

Pois, adj. 1 E., fin, storagtig: varra *pois* på 'd, være fin paa det.

Poitegjille, n., et Slags Gilde med Dands, Musik og anden Lystighed, som Gjæsterne betale for at deeltage i og som ei holdes paa nogen Kro eller offentligt Sted, men hos private Folk, som dertil maa erhverve Øvrighedens Tilladelse, da de ellers ei have Lov til at skjænke for Nogen (Gudh.). Maaskee

oprindelig et Spotnavn; jfr. Gottl. *påjtä* (Ihre D. L. p. 133 *poita*), tyndt, ildesmagende Øl eller Brændeviin.

Porruer-u-ut, adj., purret, purhaaret; Sv. *purrig*.

Pôsa (*ar-ada-t* el. *-ad*), v. tr., pudse; pynte; Tsk. *putzen*. Foruden hiin ældre Form høres og *pussa*. Sydlands bruges Udtrykket «*ad pussa opp*» i en egen Bemærkelse, nemlig: at bringe Noget i Orden, sætte ordentligt, f. Ex. *pussa* ejn stakk *opp*, sætte en Sædstak ordentlig op; ligesaa om Brædestabler o. desl.

Possa, m., Pose (Sv. d. T. *posse*; ellers *påse*). Ordet bruges figurlig og i ufordeelagtig Bemærk. om Mennesker i Sammens. *kanklepossa* (s. s. og samlg. det tilsvarende *kanklepåse* i Sk.). Ligesaa i andre Sammens. i Nsk. og svenske D. D.; jfr. saaledes Nsk. *Gorpose*, *Sinnepose* (s. Aasen N. O.); Smål. *etterpåse*, Gottl. *ajterpäusä* (s. Almqvist).

Pott, m. 1) (pl. *a*) en Potte; N. S. *Pott*, m. (Br. Wb.; ogsaa Holl.) eller *Putt* (Richey); Nsk., Sk., Sv. *potta*, f. Det bruges ogsaa figurlig om Mennesker i flere Sammensætninger og i slet Forstand, f. Ex. *kräglepott*, *slikkepott*, *surpott*, *särpott* (s. ss.). Ligesaa i N. S. og undertiden i Dsk. 2) (pl. *er*) en Pot (Maal); Sk. *pott*; Nsk. *Potta*. 3) et Slags Børneleg, hvori Knapper eller Penge ei som ved Klinkspil kastes mod en Væg, men ligeud (Vestl.): ad *spilla pott*; hedder og *spilla knapp*; it. (Gudh.) *kasta knappa*.

Pottara, m., Pottemager; N. S. *Pottjer* (Br. Wb.) eller *Püttjer* (Richey; Schütze); Engl. *potter*.

Pottjing, m., Navn paa en Tougende, der omgiver Vantet og den saakaldte *taunål* (s. s.) paa Eger (Gudh.). Forskjelligt altsaa fra hvad i Sv. kaldes *putting*, i Dsk. *Pytting*: en rund med Tougværk omvunden Jernstang, anbragt paa Masten under Mærsset, og hvortil Undervantet og Pyttingvantet befæstes (Molb. D. O.).

Pratara, m., Skvaldrer, Ordgyder; Sv. *pratare*.

Prigg, n., Ringeagtsudtryk: et udueligt Subject, Pjalt, Stakkel; omrent d. s. s. *fanenskav*, *sjäws*.

Prigga (*ar-ada-ad*), v. tr. og n., stikke, kradse: ad *priga* sei i näsan, i tännarna, i örad; *prigga* i jorn me ejn kjäpp. Derimod *prikka*, v. tr. og n., prikke, gjøre Prikker, sætte P. ved (*prikk*, n., og *prikka*, f., en Prik).

Priggepijnn, m., Pind, hvormed man stikker eller kradser; bruges undertiden om en Tandstikker.

Prøst, m., Provst; Sv. *prost*.

Pråmm, m., Pram (Nsk., Sv. *pråm*), f. Ex. Mudderpram; it. sydlands et Slags Fartøi af Udseende omrent som det, man paa Vestl. kalder *lorja* (s. s.).

Pråsa (*lysapråsa*), f., en Praas; Sk. d. s. Jfr. *pjärtा*.

Pränta (*ar-ada-ad*), v. tr., prente, trykke Bøger (Dal., Verml., Nsk., Isl. *pränta, prenta*); fig. *pränta* id i ejn, indprente Een noget = Nsk. *prenta inn i ein*.

Pudestrikk, n., en Strikning eller strikkes Knipling, som bruges paa Enden af Pudevaar og syes til samme (Gudh.).

Pugga (Skg.: *poggā*), f., en Frø; Sk. d. s.; N. S. *Pogge* (Richey p. 189; Schütze III, 224; jfr. B. Actst. p. 157). Hedder ogsaa *frö*, f. Nogle bruge udelukkende det første Navn, Andre begge i Fleng. Hvor derimod disse Benævnelser bruges med Forskjel, tages der enten Hensyn til disse Dyr Størrelse og Farve, saa at de store, grønne Frøer kaldes «*pugger*», de mindre, graae derimod «*frör*»; eller til deres Røst: «*puggarna, hedder det, skräja* (skrige), *frörna sjunga*». I Gudh. bruges det sidste Navn kun om nogle Frøer, der op holde sig ved Stranden («*pugger e i dammana, frör nere ver stran å ha en ajnen tona*»). Hvad de andre Frøarter angaaer, som haves paa Bornholm, jfr. *jordrömm, rördromm, läwskrejng*. *Tudsen* derimod hedder altid *tusa, skrobbtusa*. Ganske andrelædes forholder det sig i danske Dialekter, hvor *Pugge* (Fyen), *Pug* (Angel), *Povvis* (Jyll.) netop bruges om *Tudsen* (N. S. *Qvaadpogge*, af *qvaad* o: styg, hæslig; s. Richey p. 370; Schütze III, p. 253).

Puggemad, m., Andemad, Andekvadder, lemna.

Pujlhouda, f. Pigehue med en Puld og tvende dertil syede Stykker Tøi, som bindes under Hagen. Saaledes var den i det mindste tidligere; nu skal den bruges noget forandret.

Pujnnara, m., Redskab til at veie med, Bismer; deraf *tål-pujnnara*, B. hvorpaar der veies indtil 12 Pund. Isl. *pundari*; Sv. *pyndare*; Nsk. *Pundar*; N. S. *Pünjer* (Schütze III, 244).

Pur, adv., skulde egl. i Overeensstemmelse med Begrebet af adj. *pur* betyde: reent, ganske, aldeles, men bruges imidlertid som et noget formildende Tillæg ved visse Adjektiver, omrent i Bemærkelsen: næsten, hartad f. Ex. ded e *pur*

svårt, det er nær ved at være sort; de' va *pur* harmelit, forhoulit, det var hartad harmeligt, fortrædeligt.

Püs, m. (Puus, Pus, Puds), **Pøl**, Vandptyt; Nsk. *Püs*; Sv. *puss*.

Pussa, v., s. *Posa*.

Pyggja, f., en lidet Hævelse, mindre end en Byld; en Filipens. Jfr. A. S. *pocca*, en Byld; Engl. *pock*, en Koppe; Tsk. *Pocke*, f., d. s., pl. *Pocken*, Kopper; Holl. *pokken*; Gl. Dsk. og danske D. D., f. Ex. Fyensk *Pokker*, Nsk. *Poka* (samlg. Sønderj. *Poge*, Blegn el. Vandblære i Huden inden i Haanden; Jsk. *Paag*, *Poog*, *Pou* om forskjellige Slags Hævelser; s. Molb. D. L.).

Pyn, n., et Ringeagtsudtryk, der fortrinsviis bruges om en Dame, som sidder og Intet gider bestille, en Stadsdame; jfr. d. følg. O.

Pyna (*ar-ada-ad*), v. n., hvæse paa fornemme Folks Viis, være meget fin og fornem og knap vide hvad man selv vil: hon går å *pynar*. Udentvivl dannet efter Lyden «*pyh!*» som slige Folk ofte lade høre; samlg. Nsk. *fyna*, sige *fy* til, skjende paa.

Pyra (*ar-ada-ad*), v. n., om alslags tynd Vædske: sive, trænge sig draabeviis gjennem fine Aabninger: «vann *pyrar* opp idå jorn; svidd *pyrar* ud i varmt vær». Sk. d. s. Udentvivl af *Pore*, Sv. *por*, Svedehul, fin Aabning paa et Legeme (Gr. *πόρος*).

Pys¹, m., en Kat; N. S., Dsk. *Puus*; Nsk. *Puse*; Engl. *puss*.

Pys², m., s. d. følg. Ord.

Pysa (*er-te-t*), v. n., puse, svulme op, staae ud («volde at en Ting lader til at være stor», Skg.), f. Ex. om Sengeklæder, Laad, Haar og desl.: dynarna *pysa* i soln; håred *pyser* på ejn långtoader hujnn. Deraf *pys*, Noget, som «*pyser*», f. Ex. Hatteflos: där e ijngijn *pys* på däjn hattijn (meget sjeldan). Sv. *pysa* (Uppl., Roslag., Ihre D. L. p. 135) og *pösa*; Falst. *pyse* (= *pjuse*, s. Molb. D. L. p. 410); jfr. Sk. *pysa*, koge over; it. være opblæst, hovmodig (hoven).

Pyta, f., Høne; Dsk. d. T. *Putte*. Deraf *marripyta* (s. s.).

På, præp., paa; af særegne Forbindelser kunne her mærkes: *på nå* (s. s.); *på pass*, *på däjn tranten* el. *trantan* (s. disse O.); ad varra *hvider på* hånn, *på* sjijnned, at have en hvid Haand, Hud; *rör på* kjäwtana, have røde Kinder (og-

ni
gru

saa: *rör i k.*; — ad *datla*, *klinka*, *ta* (s. disse O.) ejn *på* å (el. ad) *gjorra* nogged; — ad *forlånga på* nogged, forlange Noget: hajn *forlångde på* kaffe, *p.* *päjnga*; — ad *undras* el. *unnras på*, undres over (Dsk. sjeld. *paa*).

Pähitt, n., Paafund, Noget, man hitter paa. Sv., Jsk. d. s. **Pähäjngse**, adj. 1 E., paatrængende, som besværer med sit Selskab, som man har Paahæng af: hajn e så *pähäjngse*.

Panå, s. *Nå*.

Påtajn-tan-tad, adj., som har taget paa sig, paaklædt, pyntet: ded e ejn nättær kar, når hajn e *påtajn*.

Päjng, m., en Penge, Mynt, et Pengestykke (jfr. *gospäjng*): de' va då ejn grajner *päjng!* hvor har du fåd däjn *päjng* (for: *päjngijn*) frå? Hedder nu almindeligere *sjilljing* i samme Bemærkelse. Nsk. *Peng*; Sv. *penning* (ogsaa ældre Dsk.); Isl. *peningr*, m.

Päjngabar-bart, adj. 2 E., bar, blottet for Penge: ja e *päjngabar* i däjnnna månadijen; här e *päjngabart* på lanned i dajnna tien.

Päjngakuaga, m., Rigmand, s. *Knaga*.

Päjngastärker-stark-starrit, adj. (pengestærk), bruges om Een, som har Kræfter eller Stivhed nok i Ryggen til at staae imod, naar man søger med al sin Kraft at trykke hans Skuldre ned: nu ska ja präwa, om du e *päjngastarker*, mijn horra! Bemærker vel egl.: stærk til at bære Pengeposer.

Pälla, n. pr., Mandsnavn (Efternavn); Sv. *Pelle* (d. T.), Peder, Peer.

Pälsaralaw, n., bruges om foragteligt Selskab: ad *hojlla pälsaralaw* me ejn, være i Komplot, Ledtog med, have Måskepi med Een.

Pär (l. ä), n. pr., Peder, Peer: **Pär me däjn varma stenijn** o: Peder med den varme Steen: Navn paa den 22. Februar (i Almanakken *Peders St. el. Stol*), «fordi da ofte kommer Tø»; i andre danske Provindser lægger Almuen Mærke til, om Peer kaster den *kolde* eller *varme Steen* den 22. Februar; jfr. d. neders. Ordspr. hos Schütze (III, p. 207): «*Sankt Peter*, smitt en heeten Steen int Water». *Torra Pär* o: tørre Peder, saaledes hedder den 1. August (Almanak.: *Peders Fængs.*), «fordi da ofte er megen Tørke». *Sânte Pärs stav*, Jakobs Stav, Navn paa Stjerner i Stjernebilledet «Orion»; Nordsj. *St. Pe-*

ders Stok (Junge p. 351); Nørrej. *Peiers Piig* (Peders Pig); Sønderj. *Pæers Teen*. Jfr. *Marriarokk*.

Pö (af Fr. *pœu*), bruges i det adverbiale Udtr.: *pö om pö*, lidt efter lidt, saa smaat; høres og i andre danske Provindeord.

Pöla (*ar-ada-ad*), v. tr. og n., om Drankere: fylde sig (Vestl. og Sydl.; af *pöł*, Pöl, formod.): ad *pöla* bräjnnevin i sei; ad gå, sidda å *pöla* i bräjnnevin.

Pötta (*ar-ada-ad*), v. n., futte (Gudh.); hedder ellers *futa*.

Pöver, m. (i nyere T. ogsaa n.), Peber: hvor har du *pöverijen* stånes?

Q.

I Stedet for dette Bogstav bruges *K*.

R.

Ra, adv., bruges i Talemaaderne: ad ha *ra* forr, at have let ved, f. Ex. hajn har *ra* forr 'ed eller *r.* forr å gjorra 'd, det er en let Sag for ham (samlg. Nsk. *rad*, *ratt*, let, som man snart kan blive færdig med; Nordsj. *rat* i Udtr.: det er ikke saa *rat* en Sag); ad läsa *ra*, at læse reent, uden at stave sig til Ordene: däjn horrijn kajn inte läsa *ra* inu (samlg. Nsk. lesa *radt*, læse flydende og med Sikkerhed). Jfr. A. S. *hrade*, Isl. *hraðr*, Nsk. *ra'* (samlg. gl. dansk Ordspr.: «mange Hænder gjøre *ra* Gjerning»), Holl. *rad*, snar, hurtig, rask; — Nsk. *radt* ell. *ratt*, snart, hurtigt (it. sikkert, uden Anstød eller Standsning), Gl. Dsk. (Riimkrönik.) *rath*; Nørrej. *raa*, snart, inden kort Tid, Sønderj., Angel. *rāj*, *rāj* el. *raj*, *rej* (s. Hagerup *rade*); — Nsk. *rad*, lige, directe; *radt*, lige til (sjeldnere: *rade*), ligefrem, uden Omsvøb; netop, just; samlg. Tsk. *gerade*.

Raballer el. (Gudh.) **rabalder**, n., Larm Bulder, naar f. Ex. Noget styrter ned.

Rabba (*ar-ada-ad*), v. impers., altid forb. m. å, gaae nogenlunde an, være taalelig (almindeligt): ded *rabbar* å, det slæber saa af (svares f. Ex., naar man spørger om Eens Befindende);

toppes e sjöger, di andre douarna *rabbar* 'ed å me, den toppe Duerik er syg, med de andre Duer gaaer det saa nogenledes. Söderml. *rabba af, til*, d. s.: «*thet rabbar af*» (Ihre D. L. p. 136). Jfr. Gottl. *rabbuer, rabbu*, om Een, som efter en Sygdom begynder at arbeide noget.

Rabban (best. F.), f., figurligt Navn paa Koldfeberen (ligesom *lea bested, stömmoern*; s. Skg. B. B. p. 81). Uvis Oprindelse.

Radd, n., «dumt, gemeent Tøi; usselt Gjekkerie» (Skg.). Synes nu overalt at være gaaet af Brug. Jfr. Nsk. *Rat* (it. *Ratri*, Sv. *ratgods*), n., Ting, som ei due, Vraggods, Udskud (Sv., Nsk. *rata*, forkaste, ringeagte; Nsk. *rata, raten, ratleg*, slet, daarlig, ussel, uduelig).

Raddas (*as-ades-ads*), v. d., «tee sig som en Gjek» (Skg.). Forældet.

Råddis forekommer kun i Talemaaden: ad spilla *råddis*, leve som Galmand, leve over Evne, sætte overstyr; hedder og s. *daldos* (s. s.).

Radd-viser, pl. f., «usle Viser, Gadepoesie» (Skg.; Gudh.).

Råger-rågt, adj. 1) lige, ret, rank: stå *rager*, horra! ad gå *ragt* te (lige til, uden videre); ejn *rager* kar, en rank Karl; e. *rager* pil (Piletræ). Dsk. (foræld.), Sjæll. *rag* (jfr. Jsk. *rag*, Molb. D. L. p. 436); Nordfris. d. s.; Nsk., Sv. *rak*. 2) stiv, strid (jfr. *ragguer*): *rågt* to, strid Uld (Gudh.); Dsk. (foræld.), Jsk. *rag*.

Raggijn (best. F.), m., Benævnelse paa Fanden (foræld.); Sv. *Raggen*. Udentvivl beslægtet med *ragguer* (s. s.); Sv. *raggijig* f. fl.

Ragguer-u-ut, adj. 1) som har lang, strid Uld el. Haar («ganske ragt to, uden køjller»): ejn *ragguer* vær; *raggua* får; Sv. *raggig*; Jsk. *ragget*; Nsk. *ragga* (jfr. Sv. *ragg*, Nsk. d. s., ældre Dsk., Jsk. *Rag*, lange, stride Haar el. Uld). 2) om selve Uld: strid, haaragtig, grov (mods. *mijll*, mild): *raggut* to; jfr. *rager*.

Ragla v. { s. *Rägla*.
Raglan, f. }

Raj, n., slet vævet, løst Tøi; maaskee af *reia* (udt. *raja*), rie; jfr. N. S. *Rije*, løs Syening, Riening (Br. Wb. III, p. 492).

Rajuer-raju-rajut, adj., som er slet og løst vævet: *rajut* toi.

Rakka (*ar-ada-ad*), v. tr.: ad *rakka hästa*, slagte Heste; deraf *rakkara*, Rakker, Natmand.

Ramla (*ar-ada-ad*). 1) v. n., rumle, buldre, larme (Nsk., Sv. *ramla*; Dsk. sjeld. *ramle*). 2) v. tr., i Forbind. *ramla opp*, bygge daarligt, opføre en slet Bygning; betegner den uordentlige, stœiende Maade, hvorpaa Bygningen foregaaer.

Rän, f. 1) (pl. *raner* og *ränner*) Rand, Stribe, Kant; Sv. *rand* (pl. *ränder*); Nsk. *Rand* (pl. *Rend'er*). 2) = *kollarân* (pl. altid *ränner*, *kollaränner*), Steenkulsgang, Fløts.

Ranka: «*Ria, ria ranka,*
Hästaskona blanka,
Ria vi te kongens går
Å fästa voss en peia.»

Saaledes lyder paa Bornholm sædvanlig Begyndelsen af den over hele Danmark bekjendte Barnesang, som imidlertid synges forskjelligt i hver Provinds; hvorom f. a. s. Molb. D. L. p. 440 («rank»).

Rankla, f., en Ranke, f. Ex. *blåbärarankla*, *kopattarankla*, *vinrankla*. Hedder ogsaa *ränka*.

Ranner-u-ut, adj., randet, stribet (af *ran*); Nsk. *raandut*; Sv. *randig*.

Rappenskrajla, f. = Sjæll. *Rappenskralle*, høirøstet, mundstœiende Kvindfolk.

Rar-rart, adj. 2 E., rar (Nsk., Sv., Tsk. f. fl. *rar*; Lat. *rarus*). 1) sjeldent: kjødd e *rart*, päjnga e *rara nu*, Kjød, Penge er en Sjeldenhed (Raritet) nu. 2) herlig, ypperlig, kostelig: *rara* folk, äbble o. s. v. 3) underlig, besynderlig: ded skujlle varra rart, om hajn inte har vad där. 4) flau, forlegen: hajn ble så *rar* därrouer (jfr. Dsk. d. T. *löierlig* ved). Et meget almindeligt Udtryk er: ded e *rart*, om = jeg gad vide (vidst), om; f. Ex. ded e *rart* om hajn e kom-mijn ida; ded e *rart*, om vi au skujlle ble bêna, jeg gad vide, om vi ogsaa skulde blive bedet (indbudne); ded e *rart*, hvor hajn e häんな, — hvor Mårtijn e gâjn hänn. Denne Brug kunde vel i enkelte Forbindelser henføres under Bemærkelsen 3 og sammenlignes med Udtryk i Dsk. d. T. som: «det er *underligt*, hvor han er henne, — hvor han er gaaet hen, eller med Nordsj.: «jeg skal *undres paa*, hvor han er» (ɔ: jeg gad vidst, hvor o. s. v., Junge p. 136); men da man (f. Ex. i Gudh.) ved Siden af hiin Udtryksmaade af og til ogsaa hører:

ded e el. va *rart å vidda*, om o. s. v. (herligt, interessant at vide, om) og det i alle de samme Tilfælde, er uidentvivl hin Brug at forklare heraf som en Ellipse.

Rasapasa, m., en overgiven Krabat, lystig Person, der gjør mange Optøier; Nsk. *Rasbasse* (Sv. *rasbytta*).

Raspa (*ar-ada-ad*), v. tr., rive Flenger i Tøi; forbides ofte med *rispa*, f. Ex.: ad *rispa* å *raspa* klärna itu.

Raspa, f., Flenge, Rift i Tøi; hedder og *fläjkja* (s. s.).

Rauna-ås, n., et Ravneaadsel (Skjældsord; jfr. *as*); Tsk. *Rabenaas*.

Raunamede, n., egl. et Med, Sigte, Maal for Ravne, eller: hvad Ravne have taget Med paa, bidt Mærke i (jfr. *mede*); bruges som et Skjældsord (= *raunaas*): ditt *raunamede!* I lign. Forstand *ärmede* (s. s.).

Rausa (*er-te-t*), v. tr., rive, rage sammen med Rive, f. Ex. Hø, Græs, Korn, = Sv. *räfsa*, hvoraf det maaskee blot er en forskjellig Udtale; i andet Fald lader det sig forklare som et v. frequent. (i St. f. *ravsa*, *ragsa*) af *raga*, rage (jfr. Isl., Nsk. *raka*, Sønderj. *rage*, Engl. *rake*, hvilke netop bruges om at rive Hø).

Råw, f., Røv, Rumpe, Bagdeel (meest om Mennesker og just ikke meget anstødeligt): ad få ris i *rawen*; Nsk. *Rauv*, *Rau* d. s. (Isl. *rauf*, Hul, Aabning). Jfr. *gatt*.

Rawknäjkkjelse, f.: ad ha en *rawknäjkkjelse*, figurligt og spottende Udtryk om: at have en Nød, lide Ondt; skal ogsaa bemærke: at have Buxefeber, være ræd og feig. Sidste Led er dannet af v. *knäjkkja*, knække.

Ra-vina, f., en Nar, Fjante (om begge Kjøn). Skougaard udleder det af *radd* og *vina* (s. ss.). Af anden Betydning, men maaskee beslægtede, ere Sk. *ravina*, en, Spotteord, Stikpille, og Gottl. *raväjnä*, langt unyttigt Sladder, lang Ramse.

Ra-viner, n., Een, som gjør sig til Spot for Folk, et Udskud, Drog (især om Drukkenbolten og Dagdriveren): ad gå som ett *raviner*; gå te *raviner*. Et stærkere Udttryk end *viner* (s. s.).

Ra-vinuer-u-ut, adj., naragtig, d. s. s. *vinuer*, men udtrykker en høiere Grad.

Rè, n., Redskab, Indretning, Tilbehør (Sv. *rede*, n., Gl. Dsk. d. s.; Nsk. *Reide*, *Reie*, m.) bruges kun i Sammensætninger, navnlig: *bagre*, *forre*, *ouanre*, *ujnnere*, *väjggjare* (s. ss.).

Rè, f. = *ren* (s. s.). Paa Bøigden.

Rè (*r-dde-tt*), v. tr. og n., rede: ad *re* mad, grød, rede, lave Mad, Grød (Gudh. især tidligere ligesom og i Dsk.); *re* kaffe, r. te bagnjing (Sydl.), f. fl. (jfr. Isl. *matreiða*, Madlavning); ad *re* forr, it. r. majnsan *f.*, et Fiskerudtryk; s. *Majnsa*; ad *re* ujnne, absol.: at rede Seng: nu har ja *rett* ujnne; jfr. Dsk. at *rede* under sig o: gjøre sit Leie i Stand.

Rèa og (Skg.) *ria*, f., Rede, Orden, Rigtighed: ad hitta *rea* i 'ed («hitta *ria*'d o: *ria* i 'ed», Skg. p. 389), at finde Rede i det; Sk. *rea*, *raja*; Sv. *reda*. Hedder ogsaa *relihed* (s. s.). Jfr. *rēs* nedf.

Rè-deia, f., Huusholderske = Dsk. (foræld.) *Rededeie*, et ei længer almindeligt Ord, men som dog endnu lever blandt de Ældre paa sine Steder (f. Ex. Gudh. Kant), medens det synonyme «*forredsel*» (s. s.) alt for længe siden er uddød; jfr. Nsk. *Reiddeia*, «Opvarterske, Kvindfolk, som forestaaer Reengjørelsen og Tilredningen i Huset»; Sv. *reddäja*, it. alene *däja*, *deja*, «Huusholderske, som har Opsyn over Kreaturene», Meierske (= Nsk. *Budeia*).

Règas, *riggas* (I. Stav. beton), adv., lige frem, lige ud, ret over: hajn gjikk *regas*, han gik f. Ex. uden at følge Vei eller Sti (= *marklöst*); brøjnevined står *regas* ud å halskvaddran på 'jn, Brændevinet staaer ham lige ud af Helsen.

Regnna el. *riggna* (*ar-ada-ad*), v. tr. og n., regne, tælle; Nsk. *rekna*; Sv. *räkna*; Isl. *reikna*. Derimod *reina* (af *rein*, n., en Regn), regne; Sv., Nsk., Isl. (ældre Skr.) *regna*; Isl. (almind.) *rigna*.

Regjera (*ar-ada* el. *te-ad* el. *t*), v. tr. og n., bruges baade i Bemærkelsen: regjere, styre, og tillige om: at støie, buldre, skjende, bande (jfr. *däwlas*, *farras*) = Sk., Nsk. *regjera* (Nsk. ogsaa *styra* i begge Bemærkelser); Dal. *ridgära*; Dsk. d. T. *regjere*; N. S. *regeren* (Br. Wb. III, p. 465).

Relihed, m. 1) Rede, Orden, Rigtighed (jfr. *rea*): ja kajn ijkke hitta *relihed* på 'd (finde Rede i); få r. på 'd (faae det bragt i Rigtighed); Dsk. d. T. *Relighed*: hitte *R.* i, faae *R.* paa (jfr. *Redelighed*, *Redlighed*, Molb. D. L. p. 442). 2) Anstalt, Forberedelse, Tilberedelse (navnlig om Mad): kajn du skaffa mei noggijn mad? nei, ja har inte *relihed* te 'd (Gudh.). Deraf det sammensatte Substantiv *madrelihed*, m., Madanretning, Anstalt, Tilbehør til Mad: «ja har ijngijn *madrelihed*», svarer man saaledes, naar man ikke ret har Noget; ded e då

ett fäselit lövvene därouer hela dajn me fad å tallrikka å skåla
å ajle slaws *madrelighed*.

Rén, it. **rè** (især p. Bøigd.; nyere F.), f., en tæt sammenstaaende Række af større eller mindre Træer (= *skouren*, -**re**) eller Tjørne (= *tornren*, -**re**). Desuden bruges det i eet Tilfælde endnu, men da altid sammensat og i een Form, nemlig **gåraren**: en Række Bondegaard, som ligge nogenledes efter hinanden paa et vist Streg; hvilke seete i Frastand med tiliggende Haver og Skovlunde gjøre Overførelsen af hiin Benævnelse paa dem temmelig forklarlig. Da den bestemte Form af *ren* i Følge Lydreglerne ogsaa hedder *ren* (i St. f. *renen*), og Ordet netop oftest høres i den, hvor det bruges i den først angivne Bemærkelse, er dette vel Aarsagen til, at den oprindelige ubestemte Form paa flere Steder efterhaanden er blevet fremmed for Folk, og har man da, naar man i et sjeldent Tilfælde skulde udtrykke sig ubestemt, dannet sig af den bestemte Form hiin nyere Form *re* (samlg. *ma* og *man*). I Videnskabernes Selskabs Ordbog opstilles «*Reen*» uden videre som bemærkende paa Bornholm «en Række», og som Exempel anføres blot med Henviisning til Skovgaard et eneste, nemlig «en *Gaard-Reen*» = en Række Gaarde. Men «*ren*» har kun Bemærkelsen: Træ- eller Tjørn-Række, som tilmed er en uegentlig, hvoraf igjen den i det anførte Exempel blot er en overført eller figurlig (s. ovf.). *Ren*, der er samme Ord som N. S., Sv., Dsk. *Reen*, Nsk. *Rein* (*Reina*), Tsk. *Rain*, bemærker opriindelig et Slags Skjel eller Grændse mellem Agre, som f. Ex. en Jordstrimmel, der laa ubrudt imellem dem, o. l. (ogsaa en Agerrand). Men da man paa Bornholm havde et andet Slags Skjel, som var meget almindeligt, nemlig slige Træ- eller Tjørnrækker, saa blev hiin Benævnelse overført herpaa i Sammensætningerne: *skouren* og *tornren*, om hvilke man og (især i d. best. F.) brugte, ligesom endnu sædvanlig, det blotte Navn «*ren*», og denne Brug af Ordet blev i Tidernes Løb saa fremherskende, at det egentlige Begreb af «*Reen*» ganske fordunkles. Før Udsiftningen indførtes paa Bornholm, hørte man saaledes bestandig: «*ren sjiller ad*». Jfr. Bh. Actst. p. 232: «hand brød en *Ren* op emellom szihg och szinn Naboe», hvor det vistnok er brugt om en upløjet Jordstrimmel mellem 2 Agre; fremdeles p. 348: «hos *Norre Reen* $\frac{1}{2}$ Les», it. p. 354: «hos *Striidsreen*», hvor det er brugt om bestemte Reener, men

i hvad Bemærkelse, lader sig neppe afgjøre for vist. Havde forøvrigt den bornholmske Bemærkelse af Ordet været: en *Række*, og dertil Formen *re* været den ældste, saa havde det ligget meget nær at udlede det af det tydske «*Reihe*».

Rès, en Genitivform (maaskee af *rea*), der kun bruges i Forbindelsen «*te res*», til Rede, paa rede Haand, færdig; ad varra, stå *te res*: ad ha nogged *te res*; Sv. *till reds*; Nsk. *te Reie*; Isl. *til reidu*.

Resa (*er-te-t*), v. tr., reise, opreise; hedder og *reisa* (Sv. *resa*; Nsk., Isl. *resa*): ad *resa* torru, at sætte Pluddertørv paa Kant, for at den kan tørres.

Resa (*er-te-t*), v. n., reise, gjøre Reiser; Sv. *resa*; Nsk. *reisa*; Tsk. *reisen*.

Resa, f., Reise: lokka på *resan*! Lykke paa Reisen; Sv. *resa*; Nsk. *Reis*; Tsk. *Reise*.

Resta, v., s. *Rästa*.

Révhank, m., s. *Majnsa*.

Ria, f., s. *Rea*.

Ridara (gl. F. paa Bøigd.), m., Ridder; Sv. *riddare*; Isl. *riddari*.

Riene, n., Riden, Ridning; Ridt (af v. *ria*); Sv. *ridande*.

Riggas, adv., s. *Regas*.

Riggla, v. } s. *Räggla*.

Biglan, f. } s. *Räggla*.

Rijng, m., Ring (== Dsk.): *i rijng*, i Kreds (Dsk., Nsk. *i Ring*) bruges meget hyppigt i Forbindelsen: ad aga (kjöra) *i rijng*, hvilket bemærker: at kjøre i flere Kaner efter hinanden i en større eller mindre Omkreds, enten ude paa Landet eller ogsaa Byen rundt igjennem Gaderne; «däjn rö *rijng* om hal-sijn», den røde Ring om Halsen, er en Benævnelse, Overtroen har opfundet, paa et formeentligt Forvarsel om en stor Ulykke eller Straf, der skal ramme Een; ender saaledes Een med Tugthuset, ei at tale om, mister han Livet som Forbryder, da hører man (dog sjeldens nu) Folk ymte om, at man har seet den røde Ring om Halsen; at han jo havde d. r. R. om Halsen, da han blev født o. a. desl.

Rijnga (*ar-ada-ad*), v. tr. 1) ringe, forsyne med Ringe o. l. (Nsk., Sv. *ringa*; Isl. *hringa*): ad *rijnga* ejn vaun *opp*, at sætte Nyt, f. Ex. Fælger og Eger (fil å äjer) i Hjulene paa en Vogn (Gudh.); jfr. Dsk. at *ringe* et Hjul op, sætte en ny Ring om

Hjuulnaven. 2) samle, lægge sammen i Ringe, f. Ex. et Toug: ad *rijinga* reved, linan, Fiskerudtryk, s. *Majnsa*. Nsk. *ringa* ihop. En anden Bøining har det herfra forskjellige v. *rijninga* (*er-de-t*), ringe med Klokker; Sv. *ringa*; Nsk. *ringja*, Isl. *hringja*.

Rijnna (*er-rājn* [= Isl., Tsk., Nsk., Sv. *rann*]; pl. *rujne* [= Gl. Dsk. *runde*; *-rujnned*]), v. n., rende.

Rim, m., hele det Rum eller den Strækning paa tværs igjennem en Kvægstald (*fāla*) eller Hestestald (*ōjala*), hvor Kreaturen staae, og som bestaaer af tvende Dele, adskilte ved den saa kaldte *flor* (s. s.). Den ene af disse, som er til Høire fra Indgangen til Stalden og vender til Hakkelseloen, hvor der er Aabning til at give Foderet ind, kaldes «*forrim*»; her staae t. Ex. i en Kvægstald Kørne og overhovedet de bedre Kreaturer; den anden Deel til Venstre hedder «*bagrim*», hvor de daarligere Nød og Kalve have deres Plads. Deraf den figurlige Talemaade: «ad komma på *bagrimijn*», at gaae tilbage, komme til Agters: du e nokk commijn på *bagrimijn* i däjn senera tien. Mindre Afdelinger igjen ere: *bås* å *stajl* (s. s.). Ordets Oprindelse er tvivlsom; maaskee er det d. s. s. Sv. *rymd*, m., Rum (med den ældre bornholmske Udtale af y).

Rinka, f., Navn paa et daarligt, usselt Øg; bruges og som Skjældsord.

Risp, n., Fane, Skjæg paa Fjædre, Pennefjædre; Nsk. *Risp*, n., Noget, som afrives. S. d. følg. O.

Rispa (*ar-ada-ad*), v. tr., rive af, med å: ad *rispa* fjær å, afrive Fjæder ø: Skjæg, Fane af Stilken, f. Ex. til Fyld i Sengeklæder; jfr. *raspa*. I lign. Bemærk. Nsk. *rispa*; samlg. Sv. *rispa*, trevle.

Rispefjär, n., Fjæder, Skjæg, som rives fra Fjæderstrikken; mods. Duun.

Rista (*ar-ada-ad*), v. tr. 1) ataabne med Kniven, gjøre Indsnit eller Split i Huden paa et Dyr, som man vil flaae: ad *rista* en ko; Nsk. *riste* upp. 2) ad *rista* jorn, at oppleie om Efteraaret den Jord, som siden tvepløies om Vaaren til Byg (s. Skg. B. B. p. 30); Falst. *riste*; jfr. Sv. *rista* upp, rispe op (Jorden), kjøre op. Tidligere har v. *rista* maaskee ogsaa været brugt om at afstikke Tørven (= Samsø. *røste* T.), hvilket Subst. *ristejarn* (s. s.) synes at forudsætte; men denne Gjerning hedder nu overalt: ad stikka å. Jfr. forøvrigt Rydqvist

(I, 223) og Strömborg (§ 78, p. 75) om Sv. *rista*; Isl. *rísta* («scindere; incidere»).

Ristejærn, n., et krumt, skarpt Jern af omrent en halv Alens Længde, hvilket er befæstet tværs paa Enden af en Stage og bruges til at afstikke Tørv med (s. Skg. p. 20).

Riva, f., Rude, Vinduesrude (paa Bøigden; hedder ellers *rua*): stora *river* i vijnnuen. Deraf *river*, Ruder i Kortspil (meget almnd. p. Bøigd.; ellers og *ruder*, *ruer*); *riverhora*, Ruder dame (s. *Hora*).

Riva (*er-rêv*, pl. *revve-revved*), v. tr., rive: ad *riva* sjill ud, tage Indvoldene ud af Sild, som skal røges (Gudh.); jfr. *gjäla*.

Rivejäl, m., vild, ustyrlig Dreng eller Pige, som farer uagt-som omkring og river sit Tøi itu f. m.: i *rivejäl!*! Kjøbenhavn D. *Rivejæl* (k. *a*), pl. *Rivejæller*. Jfr. *paltejäl*.

Rives (*es-revves-revveds*). 1) v. p. rec., rive hinanden. 2) v. d. (intr.), rive: hajn *rives*, han river.

Rivetijna, m., en Rivetand, Tand i en Rive; Nsk. *Rivetind*; Isl. *hrífutindr*, m. Jfr. *tijnna*.

Rivvla, it. *rövvla* (*ar-ada-ad*), v. tr. 1) ganske løseligen skramme Huden, forrive den lidt (Isl. *hrufla*): ak *rivvla* sjijnned. 2) *rivvla*, *rövvla* arter, pille Erter, flække Bælgene og rive el. stryge Erterne af (kjøbenhavn D: at *bælge* E.). Ordet er vel et Deminutiv, dannet af *riva*. Jfr. ellers N. S. *rebbeln*, *af-rebbeln*, trevle op; pille Trevler (Schütze III, 278); Kjøbenh. D. *revle* (*rævle*) Snittebønner, Sukkerørter o: rive de lange Traade el. Trævler af dem.

Rô (*er-de-t*), v. tr. og n., roe; Fiskerudtryk: *ro* ad sjöjn, tage ud paa Søen for at fiske; *ro* garn el. r. g. ud (s. *Majnsa*).

Roerspân, f., et tyndt Træstykke, som ligger løst paa det Sted i Relingen, hvor Aaretollene ere anbragte, for at den ei skal slides der, naar man roer (Gudh.).

Rogg, n., Sneefog; hedder og *snerogg*; jfr. Nsk. *Rok* (aab. o), n., Rygen, Drev; *Sjørøk*, det at Vandet driver i Luften; *Rokver*, rygende Storm, S. som bringer Vand og Sne til at drive.

Roggâ (*ar-ada-ad*), v. n. impers., fyge; Nsk. *rjuka*; jfr. *röja*.

Rokkastyna, f., s. *Styna*.

Romma (*ar * **), v. n., give rigeligt, overflødig af sig,

navnlig om Sæd: hvoddan e 'd me sän iår, som i tarska? — hon *rommar* gott, den er overvættes givtig. Som v. n. og ref. bruges og *romma* = Dsk. i Sømandssproget «*rumme, rumme sig*» (mods. *skrajla*, skralle, blive skral): loften, vijnnen *rommar*, r. sei. Jfr. Angel. *rum*, adj., rigelig, overflødig; *rumb*, adv., rigeligt; Nsk. *romt*, d. s., it. rummeligt (*romhendt*, rundhaandet, gavmild; lidt ødsel). S. adj. *rommer*.

Rommahö, n., Hø, som voxer i sumpig Eng (*myraäjng*) og er stort og svært, men som Kreature ei holde synderlig af (jfr. *stagghö*). Samlg. Nordsj. *Rom-aede*, stridt Græs, som Kvæget ei vil æde, f. Ex. de store Stargræsarter, og som slaaes til Strøelse (Molb. D. L. p. 451).

Rommer-romm-t, adj. (rum, rummelig, Nsk. *róm*, Isl. *rúmr*) bruges med Bemærkelsen: bekvem, magelig, uden Besværlighed, i Ordsproget:

“Tre forer i Tor
Gjer ejn *rommer* vår.”

o: Pløining, begyndt i Marts, giver en Vaar, hvori man kan udføre sit Arbeide i Ro og Mag (vel egl. en udstrakt Vaar, som der er Forslag i).

Romm-sjijnader-sjinnad, adj. 2. E., løsskindet, hvis Hud kan trækkes ud i Folder eller Rynker (især efter Sygdom); Nsk. *romskinna*, adj., d. s. *

Rompa, f., Rumpe, bruges saa godt som altid i Bemærkelsen: Hale (hvilket Ord er i Bornholmsken ubrugeligt), f. Ex. *fiskarompa*, *hästarompa* o. s. v. Sv., Nsk. *Rumpa*. Jfr. *start*.

Rompehäwl, m., Rumperem, Halerem.

Rosa, f., en Rose; Nsk. d. s. Jfr. *bonarosa*, *stångrosa*.

Røsnijngen (best. F.), f., Rosen, erysipelas (Sygdom). Ordet er forældet (s. de Thurah, B. B. p. 29). Jfr. *utijgen*.

Ross, m., en rød Hest; **rossa**, f., en rød Hoppe; hedde ogsaa **ryss**, m., og **ryssa**, f. Disse Ord ere uidentvyl beslægtede med N. S. *ross*, rødlig (sjeld.; af Ital. *rosso*, Schütze III, 309); Holl. *rös*, *rösachtig*; thi Benævnelsen tillader neppe, uagtet den betydelige Lighed i Form, at henvise dem til Tsk. *Ross*, Dsk. (foræld.) *Ros*, Isl. *hross*, Gottl. *russ*, Hest; Nsk. *Rossa* (*Rysja*, *Rysse*; s. Aasen u. *Ryssa*), Sv. D. D. *russa*, *ryssa* (Dal; Dal. V., Ihre p. 143), Isl. *hryssa*, Hoppe.

Rossa, f., s. d. foreg. O.

Rossa (*ar-ada-ad*), v. n., ad *rossa* ner, at glide ned; Tsk. *rutschen*.

Rotâjl, m., Aaretol; Isl. *róðrarþöllr*.

Rou (*au*), m. 1) uden pl., coll. Rug, Rugsæd; dsk. D. D. (Nørrej., Sønderj., Angel. f. fl.) *Rou*, *Row*; Nsk. *Rog* f. fl.; Sv. *råg*. Jfr. Bornh. Jordebog af 1599, hvor Formerne *Roug* og *Rug* veksle (s. Bh. Actst. p. 534, 536, 537). 2) med pl., den enkelte Rugplante: ta mei ejn *rou*; *rouana* e alt stora. Jfr. *haura*.

Roumo, m., s. *Mo*.

Rouryjggj, m., s. *Ryjggj*.

Ruffa (*ar-ada-ad*), v. tr., flytte, skyde (frem, til Side o. s.v.): ad *rufja* ejn stol; jfr. Falst. *ruffe*, støde, tage haardt paa; Engl. *ruff*, bringe i Uorden; Nsk. *ruffe*, forurolige (Hallager N. O.).

Rujll, m., Valse, Tromle; hedder og *särujll*; Nsk. *Rull* (*Aakerrull*); Engl. *roll*; Holl. d. s. Jfr. *loggerujll*.

Rujlla (*ar-ada-ad*), v. tr., tromle; hedder og *särujlla*; Nsk. *rulle*; Engl. *roll*; Holl. *rollen*. Ordet bruges forøvrigt og = Dsk. *rulle*.

Rujunlåjder-låjd(t)-läjt, adj., rundladen, som har et rundagtigt Ansigt (jfr. *lajder*); Sv. *rundlagd*; Nsk. *rundleitt*.

Rujunoms-houa, f., en Mandfolkehue af Faareskind, med en Kant af loddent Skind (ejn *mösslijng*) uden om, og som er glat paa Pulden, hvilken er af Læder eller Faareskind (Gudh.).

Rulta (*ar-ada-ad*), v. n., vralte; Sv. d. s. Deraf om et Kvindfolk, som vralter, Benævnelsen *rulta* (især et lidet, tykt Fruentimmer); om et Mandfolk: *rultes*.

Rulta, f. }
Rultes, m. } s. d. foreg. O.

Run, m., Rogn, Ravn i Fisk; Dal. *run*; Isl. *hrogn*.

Runka (*ar-ada-ad*), gynge til Siderne, vugge. a) v. n.: bâdijn *runkar*; du må 'nte *runka* me bâdijn, Du maa ikke vugge Baaden; dâjn vaggan kajn inte *runka*. Nsk. *runka*, *raanka* (it. *rugga*); jfr. Sv. *runka*, ryste, vakle. b) v. tr.: ad *runka* en vagga; *runka* bâlliñ lid, vug Barnet lidt! (Gudh.); ad *runka* ejn bâd (sjeldnere; s. ovf. a). I samme Forst. bruges Nsk., Isl. *rugga*, Dal. *rucka*, Engl. *rock*; jfr. Dsk. *rokke*.

Runkla (*ar-ada-ad*), v. ref., om Skibe: ved rokkende, gyngende Bevægelse bore, male sig ned i Sandet (Snogebek):

sjeved *runklar* sei ner i saned; Formen er dannet af *runka*, ligesom Nsk. *rugla* af *rugga* (s. Aasen N. O. p. 390).

Rusa (* * *), v. n., stige til Hovedet, være berusende (Sydl. og fl.; næsten foræld.): ded øled *ruser*; Sv. *rusa*; derimod Jsk. *ruse* («Øllet ruser»), stige i Veiret under Gjæringen, sætte Gjær (Molb. D L. p. 693); i lign. Forst. Gl. Dsk. *ruse* (s. Molb. D. O.).

Rusk, m. 1) Alt, hvad der ruskes o: plukkes af Fjæderkreature (Fjædre og Duun); især om Gæs = *gåsarusk* (s. s.). Samlgn. *fött.* 2) Det, som viskes eller rives af Laxen i Sammens. *lajsarusk* (s. s.).

Ruska (*ar-ada-ad*), v. tr., ruske, it. plukke Fjæderkreature: *ruska* gjäss, änner.

Ryggj, m., Ryg; bruges og som Benævnelse paa de enkelte smalle, ikkun 3 til 5 à 6 Alen brede, i Midten temmelig høie Agre («Bede» el. Stykker mellem tvende Furér), som pløies til Rugsæd i Særdeleshed (s. Skg. B. B. p. 27; Thaarup B. A. p. 134, 137; jfr. *gjädda*); dog ogsaa til Hvede og Raps, efterat man har begyndt at lægge Vind paa disse Sædarter. Deraf Sammensætningerne: *rouryggj*, *rouryggja* (jfr. Lund. St. Landeb. «Nordenn wnder *Rugryggene*», s. Bh. Actst. p. 346), *hvedde-ryggj*, *rapsryggj*. Mærkes kan og Talemaaden: ad *sjyda ryggj*, der bemærker deels at gjøre de 2 første Furér i en «*ryggj*» eller «*gjädda*», deels at gaae krogrygget.

Ryggja (* * *), v. n.: ad *ryggja opp*, at pløie Rygge (jfr. *ryggj*), f. Ex. *ryggja opp te rou*, pløie Marken til Rug.

Ryggia (* * *), v. tr., at rykke en Vogn, rykke med en V., lade Hestene rykke: *ryggja vaunijn lid!* el. absolut. *ryggja lid!* ryk Vognen lid! Nsk. (Kristiania E.) *rygge*, d. s. (jfr. Dsk. *rygge* = Nsk. *ryggje*, Sv. *rygga*). Derimod hedder «*rykke*» i andre Bemærk. *rykkja* (*er-ryjte-ryjt*).

Ryggja-steia, m., en liden Stige med Pigge i, som bruges ved Straatag, naar man skal lægge et Lag Fladtørv ovenpaa Huusryggen. Jfr. *hussteia*.

Rykkje, n., Ryg, Rygstykke paa en Stol (*stolaryjkje*); jfr. Tsk. *Rücken*, Ryg.

Ryna (*er-de-t*), v. n., skrige, som sultne Sviin (jfr. *bona-ryna*); Nsk. *rina* (Gl. Nsk. *hrína*), it. *ryla*; Sønderj. *ryle*.

Ryselier-i-it, adj., gyselig, forfærdelig, skrækkelig; hedder og *gryselier* (s. s.); Sv. *ryslig*; Nsk. *rysen*.

Rysker-rysk-ryst, adj., gal, ustyrlig, balstyrig; jfr. Gl. Dsk. (Kæmpev.) *rysk* i Forbind.: *rysk-galen*.

Ryss, n. pr., en Russer; hedder og *Ryssara*, *Ryssmajn*; Nsk., Sv. *Ryss*; jfr. Gl. Dsk. *Rytzen*, Rusland (Riimkron. 2661, 3291).

Ryss, m. } s. *Ross*, *Rossa*.
Ryssa, f. }

Rystoppena (ɔ: *rysk-toppena*) bruges kun i Forbind. med *galijn* (*galn-galed*), og bemærker det saaledes sammensatte adj.: rasende gal, bindegal, rav-ruskende g.: mānn estu rent *rystoppena-galijn?* hedder og *vijnntoppena-g.*; Gl. Dsk. *rysk-galen* (jfr. *rysker*); Nsk. *toppende galen*, *toppgalen*; Sv. d. T. *topparasande* (Verml. *töpp och rasande*); jfr. Dal. *tuppande*, adj., der bruges om Den, som er altfor tilbeielig («*hogad*») til Noget, har for megen Lyst til (s. Ihre D. L. p. 188). Om maaskee beslægtet med Tsk. *toben*. Jfr. *toppuer*.

Rytara (l. y), m. 1) Rytter; Sv. *ryttare*. Deraf *Rytara-kneitij* (-*knäjtij*), Rytterknægten, Navn paa Bornholms høieste Fjeld. 2) best. F. *rytarij* («Rytteren», Brünnich Ornith. p. 55), det bornholmske Navn paa Fuglen: *Strandpiber*, Nsk. *Fjære-* el. *Fjærepist*, tringa maritima. Ordet høres baade nordlands og sønderlands. Paa Christiansø er Navnet: «*Rötteren*» (Brünnich p. 42) blevet brugt om en Art smaa Maager, larus tridactylus («*Rytteren*» i Rawerts Ann. t. Calleville p. 118), Nsk. *Krykkje*, Isl. *Ritsa*, *Rytsa*, *Ritr* (s. Brünnich sst.; it. Fleischer VIII, 1375; jfr. B. H. *rytr*, *rytsa*). De islandske Navne kunde maaskee gjøre det noget tvivlsomt, om Benævnelsen «*Rötteren*» egl. er samme Navn som «*rytarij*», blot brugt om en anden Fugl.

Råför-fört, adj. 2 E., som kan give gode Raad (Gudh.); jfr. Dsk. (sjeldent) *raadføre*, give Raad, lede ved R.; it. (foræld.) *Raadfører*, Raadgiver.

Råg, m., Raage, Kornkrage, *corvus frugilegus*, en paa Bornholm i talrig Mængde forekommende Trækfugl; Engl. *rook* (hvorimod Holst. *Rook*, Ravn, Schütze III, 305); Sv. *råka*.

Råga-ask, m., en meget høi Ask, saa kaldt, fordi Raagerne bygge deres Rede i Toppen af de høieste Træer; hvorfor og en Lund med meget høie Træer kaldes *råga-lujnn*.

Råga-bågne (l. å, it. -*bågene*, Sydl.) eller *rågabogne* (k. å; Vestl., it. -*boune*, -*baune*), n. 1) en Fugleskræmself, Pjalter,

Fuglevinger el. desl. til at bortskræmme Fugle og i Særdeleshed Raager. Jfr. *bågne*. 2) fig. et stygt og hæsligt Menneske: ded e rått ett *rågabågne*. Jfr. *räbyjggje*.

Råga-lujnn, m., s. *Rågaask*.

Råga-Massijn, it. *Råga-Massa-da* : Raage-Mads, Raage-Madse-Dag, Navn paa den 24. Februar (*Mathias i Almanak.*), fordi ved den Tid pleie Raagerne at komme til Bornholm.

Rår-rå-ratt, adj., raa: *ratt* kjødd.

Rås, f., Rad, Række: en *rås* knappa, træ, to *råser* knappa. Langel. en *Rosse*, d. s. (især af Noget, som ligger dyngeviis).

Rä (*r-dde-tt*), v. tr., gjøre ræd, bange: la varra å *rä* bäl-lijn; Jsk. *ræ'e*; Dsk. (foræld.) *ræde*; Dal. *räda*; Isl. *hræða*. Jfr. *räs*.

Rä-byjggje, n., et Skræmsel, Skræmmebillede, it. fig. et stygt Menneske (jfr. *rågabågne*). Samlg. m. H. t. Ordets Sammensætning Dsk. *Rægrime*, Maske til at skræmme Børn med, og Falst. *Ræ'ttte*, Fugleskræmsel.

Räjggj, n. 1) Riim; Riimfrost; Jsk. *Ræg*, en. Jfr. *hvidefröst*. 2) Iisslag (Gudh.).

Räjggja (*ar-ada-ad*), v. impers., ded *räjggjar*: 1) der falder Riim; Jsk. *ræge*; 2) det er Iisslag (Gudh.).

Räggla (*ar-ada-ad*), v. n. 1) ralle: ded *rägglar* i halsijn; Jsk. *rægle*; Tsk. *röcheln*. Hedder ogsaa *ragglia* (sjeldnere); it. *riggla* (Vestl.); deraf *rigglan*, Rallen: *rigglan* komm på hannem om Døende); Isl. *hryggla* (B. H. *hriggla*), *dauðahryggla*. 2) skurre, snurre paa Consonanten *r* (om en egen Udtale, som ei sjeldan findes hos Bornholmere, uden dog at være indskrænket til aldeles bestemte Egne: hajn *rägglar* så).

Rälier-i-it, adj., overmaade styg, hæslig, afskyelig (om Udseende): ejn *rälier* ejn; ejn *rälier* hatt; ad se *rälier* ud; Sk., Sønderj. *ræli* (*rælig*), d. s., it. nedrig. Disse Ord ere uidentvivl de samme som Dsk. (sjeld.) *rædelig*, Angel. *ræhle* (ɔ: *ræhlig*), Isl. *hrædilegr*, rædsom; Vestg. *rälig*, farlig, og neppe at henvise til et Ord = Nsk. *Ræ*, Isl. *hræ*, Aadsel (hvoraf B. H. *hrælegr*, «cadaverosus», «som seer ud som et Liig»). Jfr. *nådier*.

Rämja (*ar-ada-ad*), v. n., idelig skjende og brumme, knurre, holde Huus (Nordl., Gudh., Sydl.): hajn går där å *rämjar* däjn hela dajn igjennem. Nsk. *rämja* (Gl. Nsk. *remja*), skrige, især længe og med afvexlende Stemme, som f. Ex. Kattene; Hel-

singl. *rämja*, i lign. Bemærk. («geten *rämjar*», Ihre D. L. p. 137).

Rämjara, m., Skjendegjest: ded e ejn fäsljer *rämjara*.

Rämpa (l. ä), f., Rap, Snert af Sygdom, en pludselig Upas-selighed, f. Ex. ved Forkølelse: ja har fåd en *rämpa* imorns. Sv. *krämpa*; Jsk. en *Krympe*.

Ränsa (*ar-ada-ad*), v. n., bruges om Dyr i Parringstiden, f. Ex. om Tyre, Hingster, Orner, men i Særdeleshed om Vædre: værijn *ränsada* åtte farn, Væderen løb efter Faarene, søgte Faarene ud. Synes at være beslægtet med Ord som Söderml. *rana*, Östg. *rane*, løbe, parres, «coire» (s. Ihre D. L. p. 139); Sydtydk (Schwab.) *ran*, coitus. Jfr. Jsk. *ronne*, *runne* (Molb. D. L. p. 451).

Räs (*s-ddes-ds*), v. d. (tr. og intr.), ræddes: hväm där ont gjorr, hajn ont *räs* (Ordspr.); jfr. *rä*.

Råsa (*er-te-t*; l. ä), v. tr., halvkoge, halvstege; jfr. Jsk. *räse*, halvtørre i Vind og Sol, halvrøge f. m.; hvorom s. Molb. D. L. p. 461.

Rästa (*ar-ada-ad*), v. tr., staae tilbage med skyldig Beta-ling til Een, skylde (== *eia*, *sjylla*): ja *rästar* hannem fira daler o. s. v.; derimod Nsk., Sv. *resta*, v. n., restere, staae til Rest.

Rätta (*er-rätte-rätt*), v. tr., rette, henrette (hvilket Ord ei bruges i egl. Bh.): hajn e bléjn *rätter*; hon e blén *rätt*, han, hun er bleven henrettet.

Rätt ad, adv., lige, i lige Retning, uden Ophold, paa Stand: vi seilde *rätt ad* hjemm; di gjijnge *rätt ad* te gjeneral-lijn; hajn skodd 'ijn, så hajn falt *rätt ad*, han skød ham, saa at han faldt lige paa Stedet.

Rättan (altid i best. F.), f. 1) Retten, den rette Side (mods. *vrångan*). 2) den høire Haand (mods. *linkan*, *kjeitan*); Tsk. die rechte Hand.

Rätt omm, adv., til Høire (== *me' soln*), mods. *awed omm*, t. Venstre (== *imod soln*).

Räwben (l. ä), n. Ribbeen; Sv. *refben*, it. *ref*; N. S. *Räev* (Schütze III, 269).

Räwka, f., Skrog af Dyr, især Fugle, f. Ex. *gåsaräwka*; fig. om Menneskers Krop: torr 'ijn ouer *räwkan*, giv ham over Rygstykkerne! Synes at være dannet af *räw* i *räw-ben*.

Räwl, m., Revle, Trælist; Sønderj. *Røvel*, d. s.; derimod Sv. *räfvel*, m., Revle, Sandrevle.

Röbba (ɔ: *ribba*), f., et smalt Stykke Bræt til at slaae paa et Sted, f. Ex. paa et Loft; Östg. *rebbe*, d. s.; Sv. *ribba* (i Søsprog.), Stykke af en langskaaren Planke, Rib; Nsk. *Ribbe* (Daa S. N. O.).

Röbrogå (å), f., en rødbroget Ko.

Rödda, m., Rede, Fuglerede: *foularödda*.

Rödda, m. (Røde, Raad), Materie i Saar og Bylder; Sv. *röta*, f.; Gl. Dsk. *Rotæ* (Harpestr.).

Röddijn-en-ed, adj., raadden; Jsk. (Mors) *rödden*; Sv. *rutten*; Isl. *rotinn*.

Röddna (*ar-ada-ad*), v. n., raadne; Jsk. (Mors) *rødne*; Sv. *ruttna*; Nsk., Isl. *rotna*. Jfr. Dsk. *rødne*, v. tr. = *røde*: at r. Hamp, Hør.

Röggå (*ar-ada-ad*), v. n., ruge; *röggå ud* (kjyllingga, äjggj), v. tr., udruge.

Rögrima, f., rødgrimet Ko.

Rögrimuer-u-ut, adj., rødgrimet; jfr. *grimuer*.

Röhjälm, m., rødhjelmet Tyr.

Röhjälma, f., rødhjelmet Ko.

Röhjälmuer-u-ut, adj., rødhjelmet; jfr. *hjälmluer*.

Rähära, f., rødstribet Ko.

Röhäruer-u-ut, adj., som har røde Striber eller Streger, om Kvæg; jfr. *häruer*.

Röja (l. ö), v. tr. (Sk. *röga*, Sv. *röka*, Nsk. *reykja*, Isl. *reykja*. 1) (*ar-ada-ad*) røge, gjennemtrænge med Røg: *röja* kjødd; *röjader* lajs. 2) (samme Bøining) faae til at ryge, brænde Noget for at gjøre Røg: ad *röja* ene; men ogsaa som v. n. ryge, frembringe Røg med Noget: *r.* me ene, ryge med Ene; ja *röjar* lid. 3) (*er-te-t*), ryge, røge, smøge: ad *röja* tóbak.

Röja (l. ö), v. n. (Sk. *rya*, Sv. *röka*, *ryka*; Nsk. *rjuka*, *reke ryke*; Isl. *rjúka*). 1) (*er-te-t*) ryge, give Røg fra sig: unijn *röjer*. 2) (d. s. Bøin.) fig. fyge: snejn *röjer*; samme Bemærk. i Nsk. 3) (*er-röj-t*) fig. ryge, fare i, paa o. s. v.; ad *röja* i, at synke pludselig i Noget, f. Ex. i Vandet, naar Is knækker: ja *röj* i lie te halsijn.

Rölajder-lajd(t)-lät, adj., rødladen, som har en frisk, rødlig Ansigtssfarve (jfr. *lajder*); Nsk. *raudleitt*; Isl. *raudleitr*; Sv. *rödlett*.

Röllika, f., Benævnelse paa en rød Ko; jfr. Sv. d. T. *rölle*, m., rød Hest eller Oxe.

Römm, f., bemærker i Sammensætningerne *bouarömm* og *lårijngsrömm* et Stykke Træ, Bræt, som foroven over Boven og Laaringen af en Ege eller Baad er anbragt øverst paa den indvendige Side af Bordene; fortil styrkes derved Baaden, og agter til spiges et Bræt eller Bord paa, for at tage desmere af for Vandets Skvulpen. Jfr. Engl. *rim*, Rand, Kant; Ramme, Baand; N. S. *Remmen*, «die Seitenbretter eines Schiffes» (Br. Wb. III, 476); samlg. Nsk. *Rim* (aab. i), Lægte, smal Fjæl til forskjelligt Brug (hvorom s. Aasen N. O. p. 381); danske Dial. (Jsk., Fyen., Falst.) *Rem*, Muurlægte, Leide (s. Molb. D. L. p. 443). — Ellers bruges i Bh. *römm*, f., om en Læderrem = Nsk., Isl. *reim*, f., Sv. *rem*, m.

Römma (*er-de-t*), v. n., forb. med *opp*, rømme op, rydde op, lægge til Rette; fig. gjøre Støi, holde Huus: ded e då fäslit, hvor di bällana *römma opp*.

Römosader-mosad, adj. 2 E., rødmusset, som har Ungdommens sunde Rødme i Ansigt eller Kinder; hedder nogle Steder (ved Ombytning af liqvida) *rönosader-nosad*. Sv. *rödmosig*, d. s.; Sk. *römosi*, rød i Kinderne af for megen Sviren og Sværmen.

Röna (*ar-ada-ad*), v. n., blive rød, bruges om 1) at rødme, blive rød af Undseelse: piblijn hon *rönarr* (Gudh.) = *bler rö* (som er et almindeligere Udtr.); Isl. *roðna*; Sv. *rodna*; Nsk. *raudna*; jfr. Dsk. (meget sjeldent) *rödne*; 2) om Skyernes, Luftens, Himmelens røde Udseende om Aftenen eller Morgenens, ved Solens Ned- eller Opgang: hon *rönarr* så i awtan; hon *rönada* imorns (Gudh.), det seer, saae saa rødt ud paa Himmelens, i Luften o. s. v. Heri gaae ogsaa Begreberne «*Aften- og Morgenrøde*» op, for hvilke ingen egen substantivisk eller anden Slags Betegnelse haves i Bornholmsken. Selv i norsk Folkesprog, hvor man har Substantiverne *Kveldsrode*, *Morgorode*, forbindes dermed som oftest blot det Begreb, at Skyerne ere røde, have rødt Farveskjær om Aftenen og om Morgenens (s. Aasen N. O. p. 316).

Rönnæ (= *Rödna* og *Rothna* = *Rodna* og *Rothna* el. *Rotna*), Rønne, det nyere Navn paa Bornholms Hovedstad, som har været almindeligt i et Par Aarhundreder og har dannet sig gjennem saadanne Overgange, som ovenfor er antydet, af den

ældste Benævnelse, man kjender fra Middelalderen, nemlig *Rotna* el. *Rotna*, hvorfor ogsaa det nuværende Vester-Herred dengang hed *Rothne-Herred* (s. Schlegel D. S. p. 432 og Anmærk.; Skg. p. 237; jfr. *Rodtneherridt*, *Rodneherridt* i H. Bh. Actst. p. 1). Oprindelsen til Byens Navn er ubekjendt. Resens Forklaring deraf er blottet for al Sandsynlighed (s. de Thurah p. 126). Som Exempler paa Navnets Skrivemaade i Actstykker fra det 15de Aarh. kunne mærkes: **Røthna** 1433 (Vidnesb. af Bh. Landsth., indført i Danske Magasin III, 229; s. ogs. de Thurah p. 43 og Skg. p. 212). **Røtnæ** 1490 (i 2 forskjell. Document.; s. de Thurah p. 142, hvor det dog i Slutn. paa Lat. skrives **Røtnæ**; Hübertz p. 28). **Rødnæ** 1499 (Forordn. af Birge, s. Hübertz Nr. 37 p. 41; hos de Thurah p. 211 i samme Forordn., men dat. 1501, skrives **Røtnæ** p. 215). I 16de Aarh. findes en Blanding af alle Former, men fra sidste Halvdeel tydelig Overgang til den nuværende: **Røthne** 1502 (lat. Docum. s. de Thurah p. 129). **Rødne** 1522 (Landsth. V., Hübertz p. 63). **Røtnæ** 1532 (Thurah p. 143). **Røudne** 1551 (Hübertz Nr. 136 p. 174). **Rødneby** 1553 (s. st. p. 185). **Røthne** 1555 (s. st. p. 214). **Rødne** s. A. (s. st. p. 228). **Rønne** s. A. (Thurah p. 145). **Rødne** 1562 (s. st. p. 128). **Røddne** 1569 (Lund. St. Landeb., s. Hübertz p. 349). **Rødnebye** 1570 (Hübertz p. 360). **Rødne** 1572, it. 1584 (s. st. pp. 379, 496). **Rønde** 1586 (s. st. p. 499). **Rønne** 1599 (Bh. Jordeb. s. sst. p. 539, 540). I alle Documenter fra dette Aarh., som ere affattede i Lybeckernes Sprog, skrives Navnet *Rotten*, *Rottenn*, *Rottn* (s. H. Bh. Actst. pp. 117, 205, 290, 321, 412, 427, 438). Endnu i 1ste Halvdeel af 17de Aarh. er samme Vaklen tilstede, saaledes **Rønde** og **Rødne** 1606 (i et og samme Actst., Hübertz p. 557). **Røthne** 1608 (s. st. pp. 560, 561). **Røtnæ** og **Rønde** 1609 (i eet og samme Docum. s. st. 561, 563, 565), it. **Rønde** s. A. (i et andet Actst. s. st. p. 567). **Røttne** s. A. (s. st. p. 569, 573). **Rynnde** 1615 (s. st. p. 581). **Raadne** og Lat. **Rødne** 1616—21 (Visitatsbog, s. st. pp. 600, 601). Fra c. Midten af 17de Aarh. synes Formen «**Rønne**» at blive almindelig.

Rönsa (*ar-ada-ad*), v. tr., rense: ad *rönsa* fisk, rense Torsk; Gl. Dsk. *rense*; Angel. *ronns*.

Röppene, n., Rumsteren, Staahei: ded e då ett fäslit *röppene* (f. Ex. ved Flytning).

Rö'r-rö'rött, adj., rød.

Rördromm (de Thurah; høres endnu p. Sydl.), it. **rödrömm** (Skg.), m., en Frø, der giver en huul Lyd fra sig; efter Skougaard d. s. s. Peder Oxes Frø (Klokkefrøen, rana bombinatuca); jfr. ogsaa de Thurah p. 11: «*Rördrommer* ere mindre end andre Tudser, men deres Skrig og Sang er næsten som Lyden af en Klokke; de sidde gjerne to og to sammen, som formod. er Par; thi den enes Røst er grov og den andens finere». Hedder ellers *jordrömm*, *jordrönn* (s. ss.). Sidste Led er beslægt. m. Dsk. *Drum*, *drumme* (Isl. *drunr*, *drynja*), der bruges om en huul Lyd, som f. Ex. af en Klokke. Ordet er altsaa af samme Oprindelse som Dsk. *Rördrum*, Sv. *rördrom* (den bekjendte Sumpfugl «*ardea stellaris*»), men er blevet Betegnelse for noget ganske andet.

Röryggja, f., Navn paa en rød Ko.

Rössen (1ste Stav. beton.), n., en Rosin; Sv. *russin*, n. Deraf *bonarössen* (s. s.).

Rössla, f., s. *Rössma*.

Rössla (*ar-ada-ad*), v. n. 1) rutte, føre et uordentligt, udsværende Levnet; især holde ilde Huus med Penge, ødsle (Isl. B. H. *rusla*, bortødsle): ad *rössla* med sina påjnga (hedder og: *rüta*). I lign. Bemærk. Sk. *rösta*, Sv. *rusta*. 2) i god Forst.: være rundhaandet, give til Bedste, spendere.

Rösslara } m., Ødeland, Forøder.
Rösslebassa }
Rösslebroer, m., Een, som er meget rundhaandet, som gjerne spenderer.

Rössluer-u-ut, adj., ødsel, gavmild, spendabel; Jsk. *rust*, *rut*.

Rössma, f., en langsmed Jorden eller Træer løbende Plantestængel, f. Ex. af Humle, Vedbende o. fl.; hedder og *rössla* (Gudh. f. fl.); Fyensk *Rusme*, d. s. (men bruges og i d. sædv. danske Bemærkelse af *Rusme* el. *Rosme* om Havrens Ax; Angel. *Rysme*; jfr. Nordengl. *ruzzom*, Kornax); samlg. Dal. *riësna*, Humleranke; Nsk. *Havresle*, Havrens Ax.

Röst, f., Røst; Nsk., Sv. d. s.; Isl. *raust*.

Röst el. **ryst¹** (aab. *y*), m., Rist; Tsk. *Röste*; Sv. *rost*; Nsk., Isl. *rist*.

Röst el. **ryst²** (aab. *y*), m., Rust; Nsk. (Søndmør) *Ryst*; Tsk., Sv. *rost*; Isl. *ryð*, *ryðr*.

Rösta¹ (*ar-ada-ad*) el. **rysta** (aab. *y*), v. tr., riste; Tsk. *rö-*

sten; Sv. *rosta*. Ogsaa som v. n. *ruste*, *rustne*; Nsk. (Søndmør) *rysta*; Sv. *rostas*; Tsk. *rosten*.

Rösta² (*er-röste-röst*), v. tr., *ryste*; Vestg. *rösta*; Sk. d. s., it. *rista*; Isl. *hrista*. Jfr. *röstes*.

Rösta el. **rysta**¹ (aab. *y*), m., *Tag*, som reises paa sædv. 4 Stötter eller Pæle („*pala*“), uden Vægge, Skuur (Sydl.); jfr. Sv., Østg. *röste*, Nsk. *Raust*, *Rost*, *Ryste*, Gottl. *rystä*, hvilke bruges om Taget paa et Huus, om Sparreværket, om Reisningen eller om Tagryggen f. m.

Rösta el. **rysta**² (aab. *y*), m., *Mæskningen* i Ballien, det opblødte Malt, den Deig eller Røre, hvoraf Ølet udvirkes; Østg. *röste*, d. s. (men bruges og om selve Bryggerkarret; s. Ihre D. L. p. 142); Nsk. *Roste*, *Ryst*; Fyen., Falst. *Rost*. Ellers bruges i Dsk. og andre danske Dial. *Rost*, *Roste*, *Roest* om Indretningen til at roste, om Underlaget i Bryggerkarret; Sv. *rost* (Halmlaget).

Röstabalja, f., *Rostekar*, Karret, hvori Maltet røres til Deig; Nsk. *Roste-* el. *Rystesaa*.

Röstadrikka, n., det tynde Øl, som tilsidst løber af, naar den første Kraft er tagen af Maltet til det bedre Øl og man dernæst atter har slaaet kogende Vand paa Mæskningen; Langel. *Rostetvinde*. Hedder ellers og *ättedrikka*, *saledrikka* (s. ss.).

Rostenfjäl, m., *Jus*, *Stegejus*; s. *darr*.

Röstes (*es-röstes-rösteds*), v. d., *ryste*, *bæve*, *skjælve* (Gudh.); Isl. *hristast*.

Röstuer el. **rystuer-u-ut**, adj., *rusten*, *rustent*; Tsk., Sv. *rostig*.

Rötta, f., en Rotte; N. S. *Rötte* (Richey p. 217; Schütze III, 309); Gl. Dsk. *Ryttær*, pl. af *Rotte* (s. H. Harpestr. II, 25); *Rötther* (Bh. Actst. p. 246).

Rövva, v., s. *Rivvla*.

S.

Sabbuer-u-ut, adj., gjennemblødet, gjennemtrukket af Vand, sjasket, tilsølet: sjourtan e *sabbu*; ett *sabbut* torkle; ogsaa uegl. ejn *sabbuer* mujn; koss, hvor du e *sabbuer* om mujn — sjaa-

sket om Munden; Gottl. *sabbug*, ureen, tilsmudset; jfr. Nsk. *sabba*, sole, væde, spilde Vædske.

Sagga (*ar-ada-ad*), v. n., være langsom, seendrægtig i sin Gjerning, Gang o. s. v., ingen Vei komme: i går au å *saggan* me 'd: I gaae ogsaa og smøle, sole med det; Verml. *sagga*, gjøre Noget langsomt (Östg. *sagget*, langsomt); hermed synes at være beslægtet Nordsj. *savle* = *sagle*, være seen med Noget; it. komme langsomt frem; Jsk. (Mors) *sagle*, komme sagte afsted (*sauvorn* = *sagvorn*, langsom, seendrægtig i sin Gjerning). Om Skibe derimod, som tabe deres Fart og ingen Vei komme, bruges ikke *sagga*, med *sakka*, der forøvrigt blot er en anden Form = Nsk. og Sv. *sacka*, hvilke, ligesom Dsk. *sakke*, bruges i samme Forstand tilsøes, medens den egentlige Betydning er: at synke (jfr. N. S. *sakken*, *sich sakken*, sinken, sich senken; Richey p. 222): nu *sakkar* skudan; ogsaa: nu *sakkar* hon *bag ud*; dog bruges det og i lignende Bemærkelse om Andet, f. Ex. ded øjed, som *sakkar*, kajn inte hamla me ded andra, den Hest, som sakker af, kan ikke hamle op med den anden. M. H. t. Begrebsudviklingen samlg. Nsk. *sigā*, segne, synke langsomt; it. gaae seent, bevæge sig langsomt (om Mennesker, Dyr, Fartøier); jfr. Jsk. (Vends.) *sege*, gaae og *sege* i Noget; ingen Vei komme dermed. Om *sakka* besl. m. *sinka*, *siunka*, Isl. *sökkva* (ældre F. *saucqva*: gloss. Edd. Sæm.), Moesog. *sig-qan*, *sigqa*, *sagg* o. s. v., s. Rydqvist S. Sp. L., I, p. 188).

Sagga, f., langsomt, seendrægtigt Menneske; om Kvindfolk.

Saggara, *sagges*, m., d. s. om Mandfolk. Om en Person i Almindelighed bruges i lignende Bet. i Jsk. (Vends.) en *Seeg*; Fyen. *Sækkepært*.

Sajn, m. og f., bruges ikkun i Forbindelsen: mijn *sajn!* min *sajn!* (ogsaa: min *santens!*), et Forsikkrings- og Forundrings-Udraab; Sv. min *sann!* Nsk. mi *Sann!* Dsk d. T. min *Sandten!* Jfr. Sønderj. *Sand*, *Sanden* = Sandhed; Gl. Dsk. *sandh* (s. Petersen D. N. S., I, p. 247; it. i ældre Skrifter Talemaaden: «for sand» (Isl. til *sanns*).

Sajuemajn (Bøigd.) el. *sannemajn*, m., Sandemand, et Slags Rettens Betjent paa Landet, som svarer omrent til *Sognefoged* i Danmark eller *Lensmand* i Norge, og er aldeles forskjellig fra, hvad i det ældre danske Lovsprog kaldes *Sandemand*. Sandemandene ere Amtmanden og Herredsfolgerne underordnede, skulle vaage over, at ingen Uorden finder Sted; besørge

alle Tillysninger og Kundgjørelser oplæste paa Kirkestævnen; have Opsyn ved Veiarbeider; ere Formænd ved Bjergning paa deres Forstrand f. M. Jfr. Angel. *Sajnnman*, een af de 2 Mænd, som i hver Underafdeling af Flensborg Amts Herreder beskikkes af Øvrigheden til at være Vurderingsmænd, holde Auctioner og Udpantninger, besørge Skifteforretninger, være Vidner paa Thinge f. M. (s. Hagerup p. 53).

Sajtlawijn-en-ed, adj., sagtfærdig, spagfærdig.

Sakka (*ar-ada-ad*), v. n., s. *Sagga*.

Sala (*ar-ada-ad*), v. n., såle, smøle: du går å *salar* (Gudh.); jfr. Gottl. *säluer*, *sälu*, langsom, lad.

Sällsérken, n., en lille Tallerken; N. S. *Salseerken*; ældre Dsk. *Salsercken*; Fyen. *Salsirken* el. *Sasirken*; Falst. *Sirken* (s. Molb. D. L. p. 467; Richey p. 224).

Samman, adv., sammen; Sv. *samman*; Isl., Nsk. *saman*.

Sammer-samm-samt, Adjectiv-Endelse == Isl. *samr*; Nsk., Sv. *sam*, Dsk. *som*.

Sana (*ar-ada-ad*), v. a., bestroe, bedække med Sand; Nsk., Sv. *sanda*; Jsk. *såane* (ogsaa Sydsjæll., Falst., Molb. D. L. p. 470).

Sämmäl, m., s. *Mäl*.

Säunsäga, f., Eventyr, opdigtet Fortælling om hvad der en gang tildrog sig: då vi va bälla, sadde vi öta ujnne däjn gamla ávijllen i farsa hawa å forrtalde ejn ajn *samsager*; Sv. *saga* (og *sannsaga*; efter Almqvist); Jsk. *Sâv* (*Save*); Fyen. *Sandsagn* (ogsaa hos Vedel == Tradition). Ordet, der ifølge sin Sammensætning skulde, ligesom det fyenske Udtryk, betyde: sandt Sagn, sandfærdig Fortælling == Isl. *sönn saga*, Sv. *sann-saga* (efter sædv. Brug); Dsk. *Sandsagn*, har netop faaet den modsatte Betydning == Isl. *skröksaga*, digtet Fortælling (af *skrök*, Usandhed, Opdigtsel).

Sänrujlla, f., et Slags Strandfugl: «paa Størrelse som en Lærke, graa paa Ryggen og som løber meget hurtigt» (Gudh.); formodentlig den saakaldte *Fjærepist*, hvis bornholmske Navn ellers er *rytara* al. *rytarijn* (s. v. Aphelen B. N. under «*Fjærepist*»).

Särkj, m., Særk.

Särkjagjéra, m., s. *Gjera*.

Särs (Bøigd.), m., Sirts; altsaa forskjelligt fra Dsk. *Sars*, et Slags let uldent Tøi, Isl., Sv. *sars*, n., Fr. *serge*.

Satan, m., Satan, bruges ogsaa i den best. F., hvor Ordet anvendes i uegl. Forst., f. Ex. døjn *satanijn* står alltid å gnäjg-gjar; dajn *horrasatanijn!* Ordet bruges forøvrigt aldrig i egl. Forstand, undtagen i Eder; jfr. *däwl, fanijn*.

Sava, f. 1) Saften i Træer, der fremkommer under Barken om Foraaret, Saft i grønne, voxende Træer; Sv. *safva*, f.; Nsk. *Save*, m.; Jsk. *Såv'*; Isl. *safi*, m. 2) det blodige Kjød paa en levende Skabning; ogsaa *kjöddsava*; Dsk. *Save*, Trævle, Fiber; *Kjødsave* (Moth).

Sawa (*er-sdw-säwed*), v. n., sove (jfr. *sniva*).

Sé (*r-så-sett*), v. a. og n., see, bruges fig. om Lysets Skin el. Glands: lysed *ser* så surt el. ijlla == *gloer* så ijlla); snoppa lysed! så *ser* 'ed bære (lyser det bedre). — Om Sammensmeltingen af se og pron. *hvikkijn*, s. d.

Sei, pron. ref., sig, bruges kun i Singularis (s. *Däjn*).

Seia (udt. *saia*; *er-sä-säjt*), v. a., sige (Sk. *si*); Dal. *saja*, Nsk. *seia*; Isl. *segja*; Sv. *säga*, *säja*; Jsk. *seie*; Angel. *sæjj'*.

Seil, n., et Segl, bruges ei blot om Signetaftrykket, men er den almindelige Benævnelse paa Signetet selv: lán mei ditt *seil* lid! (Gudh.).

Seilingskar (Bøigd.), m., en Sømand == *sjökar, sjömajn*; Isl. *siglingamaðr*, af *sigling*, Seilads; Nsk. *Sigling*; Sv. *segling* (ogsaa Gl. Dsk.).

Seine, n. pr., Signe; almindeligt Kvindenavn.

Seis, m., Lee, Meiejern (ei at forvexle med *säjs*, f. Sax); Møen: en *Seise*, Bladet paa et Meierede, hvormed Korn meies; hvorimod det kaldes *Lee*, naar det bruges til Hø. Ordets Oprindelse er uvis; maaskee det er beslægtet med A. S. *sax* (Engl. *seax*), et Sværd, som de gamle Saxer brugte, der var dannet som en Segl; eller det er opstaaet af Tsk. *Sense*, f., Lee; jfr. Isl. *sigð*, f.; Nsk. *Sigd*, m., en Segl.

Seisabomm, m., Leeskraft; Sjæll. *Leebom*; Tsk. *Sensenbaum*.

Seisert (*ai*), m., en Sex i Kortspil == *paust* (s. s.).

Seit, m., en Sigte; Sv. *sikt*, m.

Sena (*ar-ada-ad*), v. n., ophøre at give Melk: koen *senar* (Bøigden); Sk. *säna*; Sv. *sina*; jfr. d. ff. O.

Sener, sen, sent, adj. 1) seen, langsom; Sv. *sen*; Isl. *seinn*; Nsk. *sein*; Færø. *sajnur*. 2) om Kør: udmarket: en *sen* ko; hvorimod sædvanlig en Ko, som er overløben, ikke i Kalv, kaldes

en *gåjl* (gold) ko; Dsk. (Moth) *seen*; Fyen., Samsø. *seen*, gold eller udmalket.

Senes (*es-des-ds*), v. n., d. s. s. *sena*: koen *senes*; jfr. Fyensk: *sene* en Ko ø: udmalke den.

Sensammer-sam-samt, adj., seendrægtig (Gudh.).

Serla (*ar-ada-ad*), v. n., risle; Sv. *sorla*; Nsk. *sildra*.

Sid, f., en liden Dal (Gudh.); Sk. en *sidd*, et sidt Sted; Vestg. *sidd*, d. s.; jfr. Nsk. *Sidd*, f., Sidde, Sidhed.

Sidda (*er-sadd-sodded*), v. n., sidde, construeres paa en egen Maade i Talemaaden: *sidda dåra*, sidde som Nar = sidde paa Forundringsstolen (s. *Dåra*); Sk. *sidda däré*.

Sietasker, pl. f., tidligere Benævnelse paa store Side-lommer.

Sijlla, adv., silde; Isl. *síðla*.

Sjyllakaga, f., Vandmand, et Sødyr hørende til Meduserne (Vestl.), d. s. s. *vannvavvel*.

Sjyllakrakk, m., s. *Krakk*.

Sjyllasti el. -stei, m., og **sjyllatégen**, n., s. følg. O.

Sjyllavei, m., egl. Sildevei; saaledes benævnes 1) en lys Stribe paa Himmelten, ogsaa kaldnt *sjyllasti*, Sildesti og *sjyllatégen*, Sildetegn; Benævnelsen skal hidrøre fra, at en saadan er af Fiskerne bleven anset som et godt Forvarsel for megen Sild. 2) Navn paa Melkeveien.

Sijn-sin-sitt, pron. poss. ref., sin sit, bruges i Overeensstemmelse med *sei* (s. ovf.).

Sijnne (Gudh.), n., d. s. s. *sijn*, Sind; Sv. *sinne*, n.; Nsk. *Sinn*, n. og (om opbragt Stemning) *Sinne*, n.; *ha sijnne* (*sijn*) te bruges ligesom Sjæll. *have Sind til* om at nænne (*näjnnes*), være haard nok til.

Sikke, adv. (ved Udraab), d. s. s. *sikkedann*, see hvordan! *sikke hajn* går å draddar (s. *Hvikkijn*).

Sikkedéd (l. e), see! Udraab, hvormed en Andens Tale led-sages og accentueres, for at tilkjendegive Forundring, Opmærksomhed, Samtykken f. M.

Sima, m., Snor, Baand, bruges navnlig paa Vestl. ligesom (i det mindste tidligere) *Sime* i Dsk. deels om Halmbaand, Halmsnor (Isl. *sími*, m., i *hálm sími*; Jsk. *Sime*), deels om en Hestehaarssnor (Sk. *simme*, Sime af Hestehaar til at drage gjennem Huden i visse Sygdomme; Nsk. *Sime*, m., Toug spundet af Hestehaar); stundom bruges Ordet i almindeligere

Forst. om et Baand el. Snor i en Ting, f. Ex. i et Forklæde: *forrkle-sima* (jfr. Vestg. *simme*, et Sækkebaand); eller om en Rem, f. Ex. i *kjäj-sima* (s. s.). I Gudh. bruges *sima* kun i Fisker-sproget og udelukkende om den fine Snor, som er snoet af tvende Parter og sidder fast i Kanten af det egentlige Sildegarn (*bossmijn*); den kaldes og *majnsesnor*; paa lignende Maade bruges i Gottl. *simä*; i Östg. er *sima* en Snor, som Fiskerne binde deres Mærker fast med; i Angel. bruges *Sihm* (*Angl-Sihm*) om en Medesnor (ogsaa Dsk.). I Blek. synes *simme* at betegne Toug, Line o. s. v. i Almindelighed («restis», Ihre D. L. p. 147). Om Ordet *värshima* s. s.

Simpluer el. **sömpluer-u-ut** (Vestl.), adj., d. s. s. *simpel*, *simpelt*, simpel; deraf *simplut* el. *simpelt*, adv., uædelt, ugalant: ded va *simplut* el. *simpelt* gjort å så stor (fornem) ejn majn, modsat: *pënt* gjort.

Sin, adv. og conj., siden (Gl. Dsk. *sien*); Sv. *sen*.

Singla (*ar-ada-ad*), v. a., stoppe, udfylde med Traade: *singla* hosser, stoppe Strømper; Jsk. *single*.

Sinka, f., Jernhæl, Hælbeslag (jfr. *jarnsko*); Sv. d. T. *sinka*, f., Gottl. *sinkä*, -ar; jfr. Östg. *sinke*, et Jern at hefte med (i a. Sv. DD. *sinka*); Isl. *sinkill*, en Klammer.

Sirissa, **sérresa**, f., Faarekylling; onomatop. Nsk. *Sirissa*; Vestg. *serssa*; Sv. *syrsa*; Sjæll. *Serrise* (*Sirrids*); Jsk. *Stirits*.

Sisara, m., en liden Sax (*säjs*, f., en større); Sk. *sisare*, Vestg. *sisarr*; Jsk. *Seiser* (den større derimod *Saus*); jfr. Engl. *cisors*, *scissors*, Fr. *ciseau*, Sax.

Sissela, n. pr., Cæcilie, Kvindenavn.

Sjadda (*ar-ada-ad*), v. n., see stygt ud, bruges om Farver, der enten ere faldne slet ud i Farvningen eller som ikke passe godt sammen, f. Ex. Grønt og Blaat, Hvidt og Guult o. s. v.; jfr. *sjädduer*.

Sjaus, n., Vaas, Kjærlingsladder.

Sjausa (*ar-ada-ar*), v. n., vaase, vrøvle.

Sjé, f., flirkantet, fladt, mere eller mindre bredt Tværtræ i Vognhaver, Stiger, Stolerygge o. l.; jfr. Dsk. (*Moth*) *Ledskee*, et af de Tværtræer, som holde et Led sammen; Nsk. *Skjeid*, f., Væverskee; it. Tværjfæl mellem Skaglestængerne paa en Slæde (*Skjei*); eller maaskee Ordet er beslægtet med Nsk. *Skjia*, f., et Stykke kløvet Ved (Gottl. *skid*, *skäjd*); it. en Fjæl (*Telskjia*, *Gulvfjæl*).

Sjemodier-i-it, adj., modfalden, nedslagen, i slet Lune, tildeels d. s. s. *kjésammer*. Ordets første Deel er neppe andet end adj. *kje*, og Ordet er saaledes udentvivl af reen skaansk Oprindelse; thi i Sk. udtales *kje* som *tsche* (s. Almqvist under O. *Ke*), en Udtale, der i det mindste nu er aldeles fremmed for Bornholmsken.

Sjesteia, m., Vognhave med Tværtræer el. Tværstænger (*sjer*), s. *Steia*.

Sjeva, maaskee samme Ord s. Nsk. *skipa*, *skjope*, *sjepa*, ordne, bringe i Orden, lave, indrette (jfr. Sv. *skipa*), forekommer kun som v. ref. og blot i et Par Talemaader. Almindeligst bruges det ved Opfordring til Fækreature, at komme i Orden ved at rykke, flytte, vende sig: *sjeva dei*, Baska! vinni *sjeva järr!* Loll., Falst. *skippe sig*; ogsaa Angel. («*skif* dæ om!»); med samme Betydning bruges i Vestg. det blotte Udtryk: *skebba!*, ligesom i Sk. og Verml. *skybba!* Ogsaa høres *sjeva sei*, skjøndt sjeldent, i s. Forst. s. *ässa sei*, f. Ex. vill hon (will 'ed) ikke *sjeva sei?* vil det ikke komme i Orden, gaae fra Haanden, lykkes? Jfr. Jsk. *skjæfte*, v. a., lave til, gjøre til Rette, tildanne; *skjæfte sig*, lykkes («det vil ikke *skjæfte sig* for ham»).

Sjeavn, m., et Slags Vogn, der brugtes samtidig med den saakaldte *karmavaun* (s. s. O.). Fadingen havde i det Hele samme Façon: Sidestykkerne af samme vare altsaa fortil lave og bagtil høie, men dannedes af de saakaldte Skeer (s. *sje* og *sjesteia*); ogsaa det høie Bagstykke (*speilijn*) bestod af Skeer: een meget bred stod lodret i Midten af det; paa begge Sider af den gik paatværs mindre Skeer til Sidekanterne af Bagstykket; den øverste Kant af dette dannedes af en ligeledes meget bred, horizontalt liggende Skee, hvorpaa Navne og Aars-tal vare anbragte. Skeevognene brugtes ligesom Karmvognene alene til Stads og ikkun af de mindre fornemme.

Sjida, f., Skarnet i dyriske Legemer; plat Udtryk: slå *sjidan* idå 'jn! slaa ham flad, i Kvas!

Sjijnn, n., Skind, Hud; om Huden paa Mennesker bruges altid *sjijn*, f. Ex. hajn har gula plätta i *sjijnned* (ikke: *huden*); ligeledes altid om Ham (hvilket Ord ei kjendes), f. Ex. *ormasjijnn*, *snågasjijnn*. Jfr. *he* og *hud*.

Sjijnnara, m., Sommerfugl, Papilion (af *sjinna*, skinne, glimre); Vestg. *schinnare*.

Sjijnnkasa, f., et Stykke afrevet eller afstødt Hud (s. *kasa*).

Sjijnnpaddrer, pl. f., Buxer af haardt, sletgarvet Skind, saakaldte efter den Lyd, de frembringe (s. *Paddr*).

Sjijnnprattiker, pl. f., Spottenavn i Gudhjem om Bøndernes Skindbuxer; jfr. Sv. d. T. *skinnbrackor* = skinnbyxor.

Sjita bruges adjективisk i Betydning: daarlig, krysteragtig: du e ejn *sjita* horra, du! — en daarlig (skidt) Dreng.

Sjita! å **sjita!** Udraab ved Opmuntringer af forskellig Art, uden egentlig Anstød: *sjita!* komm mann du! bryd dig om Intet, kom du kun! Plattere Udtryk ere: *sjida!* å *sjida!* Dsk. plat. T. *aa Skidt!* jfr. Gottl. *åskan* (ɔ: åh skarn!), aa Intet!

Sjita (*ar-ada-ad*), v. a. 1) *sjita te* (sjeldent), besudle, rakke til: du må 'nte *sjita* kjoulijn *te!* Dsk. d. T. *skidte til*; Sv., Sk. *skita ner* el. *ned*. 2) *sjita väkk* (almindeligt), sætte overstyr, udgive Noget til Unytte, handlende dermed, som var det Snavs: *sjita* sina pajnga *väkk*, øde sine Penge.

Sjittjing, m., en daarlig, ussel Karl.

Sjturijn-uren-ured, adj., daarlig, syg, svag.

Sjottjing, m., liden Skibsbaad, Pram.

Sjourtegjéra (af *sjourta*, f., Skjorte), s. *Gjera*.

Sju, Talordet: syv; Nsk., Sv. *sju*; ogsaa Gl. Dsk.

Sjunga (o; *er-sång-sånged*), v. n. og a., synge; Sv. *sjunga*; ældre Dsk. *sjunge*.

Sjungara, m. 1) Sanger; Sv. *sjungare*. 2) Kirkesanger, Degrn, som ikke er Skolelærer (Røsogn).

Sjunka (o; *er-sjunk* el. *sjunkte* el. *sänk-sjunked* el. *sunked*), v. n. og a., synke; Sv. *sjunka*; ældre Dsk. *sjunke*.

Sjusprijng, n. 1) et Slags Dands, som i det mindste for 20 à 30 Aar siden endnu var i Brug og dandsedes af et enkelt Mandfolk, der uden at forandre sin Plads foretog 7 forskjellige løierlige Spring og Bevægelser; i denne Forst. bruges Ordet sædvanlig i den best. F. En lignende Dands, benævnet en *Syvspring*, brugtes forhen ogsaa af Almuen paa Falster, hvorom s. Molb. D. L. p. 580, saa vel som om en Dands i Schwaben, kaldet *Siebensprung*. 2) Spottenavn om Een, som har en daarlig og underlig Gang med mange Fagter og Gebærder: ded e rätt ett *sjusprijng*!

Sjy, n., en Sky; Isl. *ský*, n.; Nsk. *Sky*, f.; Sv. *sky*, m.:

ett *sjy* rein, en lille Regn, mods. *lannarein*, n., Landeregn, Regn over hele Landet.

Sjya (*er-de-t*), v. n., med *opp*: sætte Skyer op, trække op med Skyer (Gudh.); ded *sjyer* opp; Dsk. (sjeld.) *skyte*.

Sjyda (*er-skodd-skodded*), v. a., skyde; *sjyda hara*, skyde Harer, bruges eller brugtes i det mindste tidligere fig. om en Uvane: at gaae og med begge Hænder trække op i sine Buxelaar ved Knærne, for at faa dem til at falde bedre; formod. fordi denne Gebærde med Armene syntes at have nogen Lighed med Bevægelsen, naar man lægger an, for at skyde en Hare.

Sjyes (Gudh.; *es-des-ds*) eller (a. St.) *sjöjes*, v. n., være sky, folkesky, it. luske: di gå å *sjyes*, ere bange, at Nogen skal see dem; hajn går å *sjöjes*, han gaaer og har Ondt i Sinde.

Sjyggja (*ar-ada-ad*), v. n., skygge; Isl., Nsk. *skyggja*, Sv. *skygga*. Jfr. *skugga*.

Sjyggje, n. 1) Skygge o: Dønkelhed, Mørke, Kjølighed, forsaavidt de frembringes af mørke Legemer, der opfange Lys- og Varmestraaler: *sjyggje* udå el. ujnne avijllen; slømt, rart s.; sidda i s. o. s. v. Nsk. (sjeld.) *Skyggje*, n. 2) Noget, som frembringer saadan Skygge, et skyggende Legeme selv: här e ijnged trä ejlle nogged ajned *sjyggje*; krakk e mann ett därlit *sjyggje* for soln; ett *sjyggje* på ejn hatt, en Skygge, Skjerm paa en Hat (= Sk. *skygge* el. *sjygge*, n.). Jfr. *skugga*, som har en fra dette Ord forskjellig Betydning.

Sjyl, n. 1) Skjul; läja *sjyl* el. *sjylsjyl*, lege Skjul. 2) et Skuur, Udbygning (Gudh.). Nsk. (B. St.) *Skyle*, n., i begge Betydninger.

Sjyla (*er-de-t*), v. a., skjule; Nsk., Sv. *skyla*.

Sjylla (*er-skollde-skollt*) el. *sjölla*, v. n., skylle.

Sjymma (*er-de-t*) el. *sjömma*, v. n., mørkne: ded begjynner å *sjymma*; Nsk. *skyma*, *skuma*; derimod Sv. *skymma*, v. a., formørke, skygge for.

Sjynt el. *sjömt*, adj., blot neutr., skummelt, mørkt, tusmørkt: ded e allt *sjynt*; Nsk. *skym* og *skum*, adj., Sv. *skum*.

Sjytt, m., en Skytte, Jæger; Sv. *skytt*.

Sjädduer-u-ut; ogsaa *sjadduer*, adj., bruges baade om det, som har en styg, ureen Farve, og om det, som har flere Farver, der ei godt passe til hinanden (jfr. v. *sjadda*); især om hvad der er graablakket, men ogsaa om hvad der er hvidt med en lille Tilsæt-

ning af Guult, f. M.; jfr. Sk. *sjädded*, halvsmudset, plettet, halvslidt, og v. *sjädda*, om Klæders Tilsmudsen.

Sjäjlla (*r-de-t*), v. n. og a. 1) skjelde, skjende; Sv. *skälla*; Nsk. *skjella*. 2) udkrige, udraabe, rose for: e däjn torruen go? ja ded *sjäjlla* di 'na (ud) for, den Berommelse giver man den; Sk. *skälla*, titulere: de *skälla* han for agetør, titulere ham Auditeur. Ordets sidste Betydning er maaskee opstaat ved en spøgefuld Anvendelse af den førstnævnte; dog kunne muligen begge hver for sig have udviklet sig af Verbets oprindelige Bemærkelse: at give en høi, gjennemtrængende, skingrende Lyd o. s. v. (jfr. Isl. *skella*, smelde, smekke; Nsk. *skjella*, skralde, smelde, larme; Sv. *skälla*, gjøe; Tsk. *schellen*, ringe med en Klokke).

Sjäjkja (*er-te-t*), v. a. og n., skjænke, i d. sædv. Betydn.; men *sjäjkja forr* ogsaa fig. at slippe Vinde i Eens Nær-værelse.

Själä¹ (*ar-ada-ad*), v. n., bande, egl. bruge den Ed: «min själ!»: hajn svore å *själada*.

Själä² (*ar-ada-ad*), v. n., skele (Vestl.), d. s. s. *sjäwa*; deraf *själivader*, skeeløiet; Sv. *skela*; N. S. *schelen*; jfr. Isl. *skæla*, fordrie.

Själhujn, m., Sælhund; Sv. *själhund*.

Själsgoer-go-gott, adj., ret god; Jsk. *skjelsgod*.

Själtauas (*as-ades-ads*), v. rec., drages med Døden; ogsaa *själtauas me döjn*; jfr. Isl. *togast*, drages med hinanden; Sv. *själatåg* Dødkamp. Ordet skal forøvrigt ogsaa bruges deels om at være uenig med sig selv, ikke vide, hvad man skal gjøre, deels om at bande og holde et syndigt Huus (= däwlas).

Sjämtes og **sjämtes** (*as el. es-ades-ads*), v. n., skjemte; Sv. *skämta*; jfr. Isl. *skemta*, more, fornøie (*skemta sér*, more sig).

Sjänna (*er-de-t*), v. a., fordærve, skamfere; sløve (om en Eg). Det bruges kun om det Legemlige og omfatter i denne Forst. langt mere end Dsk. *skjænde* (Tsk. *schänden*): hon har *sjännt* hattijn, fordærvet Hatten; hajn har rent *sjännt* sei, øde-lagt sig, sit Helbred (noget anderledes Jsk. *skjænde* sig = skæmme sig, tabe sit Huld); du må 'nte *sjänna* knivijn, oisan, fordærve ø: sløvgjøre Kniven, Øxen. Deraf *sjännder*, *sjännd*, *sjännt*, adj., fordærvet; it. sløv.

Sjära (*sjär-skär-skorred*), v. a. og n., skære. Begrebet «*save*» udtrykkes altid ved *sjära*, f. Ex. *sjära* bräjnne, save

Brænde; ogsaa *sjära me saw*. Om Skibe bruges *sjära* i Bet. skyde stærk Fart (gjennemskære Vandet), f. Ex. dajn skudan hon kajn reiti *sjära*; deraf overført: hvor hajn *sjär!* hvor han stryger, farer afsted! la 'na mann *sjära* 1) lad hende (Skuden) kun skyde sin Fart (mindsk ikke Seilene)! 2) fig. lad det kun staae til; lad gaae, som det vil! I Nsk. derimod siges om en Baad, at den *skjær*, naar den ene Kant kommer under Vandfladen eller den holder saaledes imod en Bølge, at Vandet strømmer ind.

Sjärva, f., frakløvet lille Stykke af en Steen; Sv. *skärfva*, f., Noget, som er frasprunget: Splint, Potteskaar; Tsk. *Scherbe*, f., Skaar, Stykke.

Sjäwa (*ar-ada-ad*), v. n., skjeve; *sjäwa me ivenen*, skele (Gudh.), d. s. s. *själa* (a. St.); Sv. *skefva med ögonen*; jfr. Dsk. *skjeve til Een*, skele t. E.

Sjäwer, horesjäwer, pl. f., Benævnelse paa en indvortes Sygdom hos Folk, som troes at være forgjorte ved Øiekast af onde Mennesker (ad varra *ijllasedda*); den bestaaer i fuldkommen Madlede og Afkræftelse, og kaldes navnlig *horesjäwer*, naar Een er forgjort eller ildeseet af et Kvindfolk; derimod sædv. *majnslätt*, naar det er bevirket af et Mandfolk; maaskee Ordet staaer i Forbindelse med *sjäwa*, brugt om at skele til. Jfr. Nordsj. *Skjever*, der bruges blot om en Sygdom hos Børn, som volder, at de ei ville trives.

Sjähaunder-haudad, adj. 2 E., skjehovedet.

Sjäwivader-ivad, adj. 2 E., skjevøiet, skeeløiet (d. s. s. *själivader*); Sv. *skefögd*, d. s., Nsk. *skjeiveygd*.

Sjäwl¹, n., Sygdom paa Hestens Tandkjød, Udvæxt eller at Tandkjødet voxer over Tænderne paa den; Nsk. *Skjöl*, *Skjol*, n.; Sønderj. *Skøl*; beslægtet formod. hermed Gottl. *skaulä*,aabne Tandkjødet paa en Hest med en Kniv; jfr. Isl. (B. H.) *skögull*, m., Udragen, Udhængen.

Sjäwl², n., Hestens Avlelem, d. s. s. *hästamei*; Isl. *skökull*, m.

Sjäwla¹ (*er-de-t*), v. a. = Sv. *sköfla*, plyndre, ødelægge; men bruges kun i Talemaaden; *sjäwla* rödda, foularödda, tage Åeg eller Unger ud af Fuglereder og som oftest tillige nedrive Reerde.

Sjäwla² (*er-de-t*), v. a., skovle, skuffe (af *skoul*, *skaul*, *Skovl*): *sjäwla* gadan, rense Gaden med Skovl; *sjäwla* gångana, skuffe

Havegangene; Sk. *skövla* (af *skövl*); Angel. *skövle*. Verbet *skofla* = skuffe, er et nyere Ord, ligesom Substantiverne *skofla*, Skuffe, og *skofljarn*, Skuffejern.

Sjäws¹, n., d. s. s. *sjaws*, *vaws* (s. s.): sikkedant *sjävs* å sjaws!

Sjäws², n., daarlig, sygelig Person, stakkels Skrog (egl. Een, der har en slæbende Gang; af *sjäwsa*); deraf Sammensætningerne: *pibla-*, *horra-*, *kvijnfolkasjäws*. Det jydske adj. og adv. *skjøvs* staarer i ingen Forbindelse med dette Ord.

Sjäwsa (*ar-ada* el. *te-ad*), v. n., slæbe med Fødderne, have en slæbende Gang; blot en anden Form for: *släwsa* (ligesom *sjaske* for: *slaske*; *sjaske* for: *sluske*).

Sjö (best. F. *sjöjn*; pl. *sjö*, best. F. *sjöna*), m., Sø; Nsk., Sv. *sjö*, m. Ordet har næsten fortrængt *bölja* (s. s.), som vel nu meest bruges i uegl. Forst.; man siger saaledes: ejn fäslier el. fäslia stor *sjö*, en meget stor el. høi Bølge; ejn lidijn *sjö*; små *sjö*, smaa Bølger.

Sjödda (*er-sjötte-sjött*). 1) v. a., have Omsorg for, passe, røgte, tage Vare, besørge, bestille; Dsk. *skjøtte* (sjeldent i d. Forst.); Gl. Dsk. *skjøde*; Sv. *sköta*; Nsk. *skjøtyta*; Gl. Nsk. *skeyta*: *sjödda* bälla, passe Børn; *sjödda* kreiturn, røgte Kreaturene (Nordsj. *skytte*): vittu *sjödda* dei säl, vil du skjøtte dig selv; ja har så meied å *sjödda* (besørge); ja ska hjemm å *sjödda* nād (bestille Noget); se ijn om, når du får ded *sjött* (udrettet); *sjödda* å, baade, med og uden Object: ende sine Forretninger; ja har *åsjött*, jeg er færdig. 2) v. n. med *om* skjøtte om, bryde sig om, have Lyst til (ogsaa Sv. og Nsk.), men har i denne Bemærkelse altid i Præsens Formen *sjötta*: *sjötter* du om 'ed, har du Lyst til det? hon *sjötte* ijkke om 'ijn, hun skjøttede ikke om ham; hajn har ijkke *sjött* om å komma.

Sjöddelse, f., Pleie, Omsorg, Røgt: däjn bällijn vill altid ha *sjöddelse* (Gudh.), det Barn vil altid passes; Sv. *skötsel*, *skotning*.

Sjöga, f., Sygdom, Syge (Sk. *syga*); Sv. *sjuka*; Nsk. (e. St.) *Sjuke*. Sjeldnere bruges *sjögdom*, m.

Sjöger-sjög-sjögt, adj., syg (Sk. *syg*); Isl. *sjúkr*; Nsk., Sv. *sjuk*; Gl. Dsk. *sjug*.

Sjökar, m., Sømand; s. *Kar*.

Sjömma og **sjömt**, s. *Sjymma* og *sjynt*.

Sjöner-sjöu-sjönt (l. ö), adj., meest om Personer: skjøn ö: begavet, duelig, dygtig (= Nsk. B. St. *skjön'e*); it. som opfører sig godt: ded e då ejn *sjöner* horra! siges om en Dreng, som ved fortrinlige Evner og Dygtighed eller ved en artig og sædelig Opførsel gjør et velgjørende Indtryk paa Sjælen; derimod bruges det aldrig om sandselig Skjønhed, Legems Skjønhed (= *nätter, deilier*) eller som i Jsk. (Mors) om Skjønhed i Paaklædning, Pynt o. s. v. (= *grajner*); man adskiller derfor saaledes: *sjöna* (ö: begavede, flinke, sædelige), *nätta* (ö: kjønne, smukke), *grajna* (ö: pæne, pyntede) pibla, Piger. Dog bruges det ogsaa, skjøndt sjeldnere, udenfor det personlige Begreb (ded e *sjönt*, f. Ex.), men altid om Skjønhed i intellectuel, æsthetisk eller moralsk Henseende (f. Ex. Naturens Herlighed, en høitidelig Handling, en ædel Daad).

Sjönnröj, m., Solrøg, et Slags Taage, der viser sig i tørre Somre og er paa Bornholm, hvor disse hyppigt indtræffte, temmelig almindelig; den sees baade paa Landet og paa Søen.

Sjöns, adv., skraa: på *sjöns*, paa skraa; *sjöns igjennem*, skraas igjennem; Nsk. *skjöns*; Dsk. Almuespr. og Søspr. *sköns*; Gottl. *skynns*.

Sjönsa (*ar-ada-ad*), v. a., streife, fare tæt forbi: stenijn *sjönsa* hannem läje forrbi näsan; Gottl. *skynnsa*.

Sjöträ, n., almindelig Benævnelse paa de Træredskaber, som Fiskerne bruge, f. Ex. *kobb, lätte* o. s. v. (Gudh.).

Sjötta, v., s. *Sjödda*.

Skabba, f., s. *Märraskabba*.

Skabbuer-u-ut, adj., skabbet, bruges i Gudh. o. fl. St. ogsaa om Fnat og lignende Udslet (s. *fnattuer*); Sv. *skabbig*.

Skadda, m., Skade, *corvus pica*; Nsk., Sv. *skata*.

Skaggel, m., brugtes forhen om Skagelstang el. Vognarm (Sv. *skakel*), men nu kun om Arm paa Børe, som Hjulbør, Trillebør, Ligbør (*läjbärjng*).

Skaggelfajl, n., e. O. S. et Skaglefeld ö: et Sted, hvor man lader Skaglerne falde: Holdested, Bedested, Samlingsplads. Ordet er oprindelig brugt om en militair Indretning — derom stemme alle Beretningerne overeens —, men om Enkelthederne vil man neppe erholde nogen fuldstændig Kundskab; den ligger i sin oprindelige Skikkelse flere Aarhundreder tilbage i Tiden. Skougaard (B. B. p. 205) beskriver Skaggelfaldene som Pladse, ethvert Sognefolk fra gamle Tider havde paa de modsatte

Landskanter tæt ved Landeveien til militairt Brug, for at de, naar de kom til den Egn, f. Ex. i Tilfælde af fjendtlig Landgang der i Nærheden, kunde have et Sted at sætte deres Vogne og for det første slaae deres Leir. Hermed stemmer for saa vidt ogsaa en Meddelelse af en endnu levende, meget gammel Bornholmer, der har bevaret den mundtlige Overleverelse fra sine Forfædre: «at man i forrige Tider havde rundt omkring i Landet Udmærker uden egentligt Græs eller Agre, som laae fri og udyrkede, hvor man i Ufredstider holdt med sine Øg og samlede sig mod Fjenden; at saadanne Pladse fandtes i hvert Sogn og kaldtes *skaggelfajl*; at man ligeledes havde sær-egne med Græs bevoxede Udmærker, hvilke kaldtes *bedegader*, fordi man ved slige Leiligheder lod Øgene græsse der («*bedada øjen*»). Hvor længe nu disse Pladse — der altsaa kunne betrages som Samlings- og Bedepladse for et fremmed Herreds Mandskab, naar det i Krig kaldtes bort fra sit eget Herred — have bevaret deres reent militaire Charakteer, derom vides Intet for vist; sandsynligen ligger dette forud for den lybeiske Periode. I Tidernes Løb ere de for Størstedelen komne under Sognenes og Byernes Omraade, ere blevne anviste til Kirkens Betjente eller henlagte til Gilder eller ere blevne Enkeltmands private Eiendom. Selv de enkelte, som i længere Tid forbeholdtes det fremmede Herred, bleve efterhaanden udelukkende Besiddelse for Herredscapitainen. Allerede i Lunds Stifts Landebog, som er udkommen i Tiden nærmest efter A. 1569 (s. Hübertz B. A. p. 325), finde vi under Artiklen «Gudioms Kapell» blandt den Degnen anviste Agerjord opført: *Skagelfaldtt X Skpr.* (p. 331; jfr. m. H. t. Formen *O. beckefaldtt* p. 327 og best. F. *Beckefallidt* p. 340). I Rønne Byvang førte endnu i Begyndelsen af dette Aarhundrede et Stykke Jord Navn af *Skaggelfald*, hvilket tidligere havde tilhørt Østre-Herreds Compagnie, men een af dets Herredscapitainer havde senere tilegnet sig det, og efter hans Død var det gaaet over i hans Families Eie (Skg. p. 206). Ved Svanike forekommer Navnet om et lille paa begge Sider af en Hæk omgivet Stykke af den almindelige Vei fra Landet til Byen og om de nærmest paa den ene Side liggende Jorder («Hāns Larsa stykkje oppa i *skaggelfajled*»). Ogsaa Navnet *bedegada* har bevaret sig som Stednavn (s. s.). Disse Overdrev og Engjorder ere saaledes efterhaanden opdrevne til Avlsjord og Høslæt. Efter den nye

Matrikel findes nu kun 3 Skaggelfald, hvortil endnu vedkommende Herredscapitain har Brugsretten, men som leies bort til nærmere boende, nemlig eet i Rø, der kan benyttes af Herreds-capitainen i Østerherred; eet i Olsker — af Capitainen i Sønderherred; eet i Aaker — af Capitainen i Nørreherred. Forøvrigt bruges Benævnelsen *skaggelfajl* hist og her af Bønderne endnu den Dag i Dag om det Sted i Kjøbstæderne, hvor de tage ind og have Samlingsplads, f. Ex. hos en eller anden større Kjøbmand.

Skagglæ (*ar-ada-ad*), v. a., indrette el. forsyne med *skaggel* (s. s.), f. Ex. *skagglæ* en trijllebör.

Skajl, m., Bagdelen, Hammeren paa en Øxe (*oiseskajl*) og lignende Redskaber (*hakkeskajl*; ogsaa *hammaraskajl*); Isl. *skalli*, m. (*axarskalli*; *hamarskalli*); Jsk. *Skoll*.

Skajlluer-n-ut, adj., skaldet; Sv. *skallig*.

Skål, f., blot i Talemaaden: *min skål!* = min Sjæl! en Ed.

Skala (*ar-ada-ad*), v. a., skalle, skjælle (Nsk. *skala*); it. skrælle: *skala* korn; *skalada* gryn; *skala* kantofler, åbble, skrælle Kartofler, Æbler; Sv. *skala*.

Skaler-skal-skalt, adj., som sniger sig til at gjøre Noget; tyvagtig; bruges saavel om Mennesker som om Dyr = *skail*, Dsk. Almuesord i Moths Ordbog.

Skallra, skaldra (*ar-ada-ad*), v. n., rasle, f. Ex. om Porcellain, Stangjern, Lænker o.l. som rystes; hajn sled i läjn-kjarna, så ded *skallrada* ette; it. klappre = Sv. *skallra*: hajn frös, så tännarna *skallrada* i mujn på 'jn.

Skamm, egl. Djævel, Fanden (saaledes i Vestg., Östg., Nørrej., Sønderj.); bruges kun, ligesom i Dsk. d. T., uden Bevidsthed om den oprindelige Betydning, blot som almindeligt Udraab eller Forsikring, enten ene (ded vedd ja *skamm* ijkke!) eller i Forbindelserne: så *skamm!* mijn el. *min skamm!*

Skärpan (altid i d. best F.), f., det Skarpe af Noget, f. Ex. Kniv, Klinge, Lineal o. s. v.: hajn ga 'jn en me el. å *skarpan*; fig. gje 'jn, gje 'na *skarpan*, giv ham, hende det Skarpe ø: tag h. alvorlig fat, skjend dygtig paa!

Skarra, f., en Fuge, Fælding, Skarring; Sv. *skarf*, m.

Skars = Dsk. d. T. *skarns* (egl. gen. *Skarns*), slet, ondskabsfuld, nedrig, f. Ex. *skars* folk; ejn *skars* horra; it. daarlig, ringe, f. Ex. ejn *skars* går, slet, daarlig Gaard; jfr. Kæmpevis.: «en *skars* Vind»; Ångerml. *skjärses*, ond.

Skävarma, m., Ildebrand, Ildsvaade: där e *skavarma* hos Jens Pärsa; *Skadeild*. Se forvrigt *Varma*.

Skävär (Sydl.), n., Uveir, Storm o. l., som gjør Skade; Nsk. *Skaveer*, n.

Skjelk (å), m., Stilk; it. Plantestængel; Sv. *stjelk*, m.

Skjällta (Skg.: «*skellta* el. *stellta*»), f., Tøs, Pige paa 9 à 10 Aar: ded e mānn en *skjälta*, det er kun en *Tøs* (Gudh.; it. *pibla-skjälta*); jfr. Sk. *stente*, halvvoxen Pige (i fl. Sv. DD. *stinta* baade om Pige og Tjenestepige, især i Vocabativ; Ihre D. L. p. 170); Isl. *stelpa*, ung Pige, *Tøs*; Vestg. *svallta*, en lille Pige.

Skjärna og (nyere Udt.) *stjärna*, f., Stjerne; Nsk. (nordenfjelds) *Stjärne* og *Skjärne*, f.

Skjärna (*ar-ada-ad*) og *stjärna* (nyere Udt.), v. n., stirre, glo: koss, hvor hajn *skjärnar!* Verbet synes at være ligefrem dannet af *skjärna*, Stjerne, og Begrebet: «lyse, tindre» ligger sandsynligent til Grund for dets nuværende Bemærkelse; samlg. Isl. *stirna*, glindse (*stirndr*, stjernet, stjerneklar); Nsk. *glora*, tindre, lyse; it. stirre, gjøre store Øjne (jfr. Bh. *glana*).

Skjärner-u-ut (skt), adj., stjernet, som har Stjerne el. Blis i Panden: ejn *skjärner* häst; Isl. *stjörnöttr*. Ogsaa bruges *Skjärner* som n. pr. om en slig Hest: vittu komma, *Skjärner!* Ordet bruges forvrigt ogsaa om Kør.

Sko (*er-de-t*), v. a. ref., forsyne sig, drage Fordeel af, mele sin Kage: *sko sei* på nogged; hajn *skode sei* gott; Sv., Sk. *sko sig*. Formodentlig en figurlig Brug af v. *sko*, skoe, beslaa.

Skobb (å), m., Døgenigt, Pjalt, Driver (af *skobba*, skubbe).

Skobbatrou (*ou*; *au*), n., et Drog; bruges især om Een, som slet ikke agter efter, hvad man siger om ham (Gudh.).

Skoldra, skollra (å), f., Skulder; Sv. *skuldra*, f. Jfr. *ausel*.

Skomla (å; *ar-ada-ad*), v. n. 1) blive skummelt, mørkne; Nsk. *skuma*, *skymra*, jfr. *sjymma*. 2) have et skummelt, mørkt Aasyn, Blik; Moths Ordb. *skulme*; jfr. Jsk. *skumle*, luske; Møen. *skumme*, skule.

Skomluer-u-ut (Vest.) og **skommel-t**, adj., skummel, mørk. Jfr. *sjynt*.

Skörtä (å), v. n. og a., s. *Skårtä*.

Skott (å), n., i Talemaaden: ad komma i *skott* me nad, at komme godt fremad, f. Ex. med Handel; jfr. Nsk. *Skot*, n., Skyden, det at noget skyder frem, hvoraf *framskot*, Fremskridt, hurtig Fremgang; Dsk. *Skud* i Talem.: komme i *Skuddet*.

Ellers svarer til Dsk. *Skud* (Sv. *skott*, Nsk. *Skot*) i Bh. *skodd* (å).

Skoubryna, f., s. *Bryna*.

Skouskrabba, f., s. *Skrabba*.

Skrā, f., skreven Vedtægt, Lov, bruges nu kun om Gilderne (s. *Gjijleskra*); Isl. *skrá* f., Dsk. (foræld.) *Skraa*; Jsk. *Skraai* (Omgangsbrev fra Øvrigheden); N. S. *Skraa*; jfr. Sv. *skrå*, n., Laug.

Skrabba, f., bruges deels om et lidet, usselt, ildesmagende Æble, især af Skovbild: *skouskrabba*; en sur *skouskrabba* (almindeligt; Sk. *skrabba*, *skouskrabba*); deels om et gammelt, hæsligt Kvindfolk, Kjærling, især sammensat: en *kjäljingaskrabba* (ældre Gudh.); Sv. d. T. og Sk. *skrabba*. Jfr. Verml. *skrabber*, gammel, udmagret Stakkel; Helsingl. *skrabbug*, daarlig, uduelig, sygelig, skrøbelig.

Skradda (*ar-ada-ad*), v. n., give en skurrende Lyd; især om Lyden af sprukne Leerkar = Dsk. *skrade* (sjeldent) og *skratte*. Derimod bruges en anden Form, nemlig **skratta**, blot om Menneskers Røst alene: deels i Almindelighed om et høit skurrende Mæle: hajn har ett *skrattenes* mål; deels (= Nsk., Sv. *skratta*) om Skoggerlatter i Særdeleshed: ett e 'd å grina, ett ajned å *skratta*; ogsaa siges: *skratta opp*.

Skrā-ē, m., ø: ejn *skrār ē* (af *skrār-skrā-skrāt*, *skraa*, skjev), Ed med Forbeholdenhed i Tankerne, falsk Ed; Sv. *vrångoed*, m.; Nsk. *ein rang Ei*.

Skraharre, m., = Dsk. (foræld.) *Skraaherre*; s. *Gjijle*.

Skraituriju el. **skreiturijn-uren-ured**, adj., sygelig (Gudh.); uvis Oprindelse; maaskee s. O. s. Fyensk *skratvorn*, skranten, skrantevorn.

Skrapper-p-t, adj.. skrap ø: streng (i god Forstand), accurat; jfr. *strikker*.

Skrāta, f., en Ryg, men kun med Foragt, naar Talen navnlig er om Bank, Fugtel: slå 'na ouer *skratan!* giv hende over Ryggen; hajn e bånga om *skratan*, bange for at faae Prygl, feig. Jfr. Nsk. og Vestg. *Skrott* el. *Skraatt*, m., Krop, Legeme; Dsk. *Skrot* (*Skrutte*), Bug, Mave.

Skratta (*ar-ada-ad*), v. n., s. *Skradda*.

Skrē (*er-de-t*), v. a., skære tynde Skiver af Noget; Sønderj. (Angel., Sundewitt o. fl.) *skrede*, *skreh*; Engl. *to shred* (skære

smaat, hakke smaat). Molb. (D. D. L. p. 498) anfører A. S. screaden, skære af eller i Stykker.

Skrē, f., en tynd Skive af Noget.

Skrē (*r-dde-tt*; Gudh.) og **skri**, v. n., skride; skan i ud å *skri*, skulle I ud at glide paa lis (paa Glidebane)?

Skridsko og **skrittsko**, m., Skeite; Sv. *skridsko*, m.; Tsk. *Schrittschuh*, m.; jfr. Angel. *Kridsko* og *Tridsko*, d. s.

Skriene, n. 1) Skriden, Gliden hen ad en Iisbane: ded va et lānt *skriene!* o: Du skred langt; Sv. *skridande*, n. 2) d. s. s. *iskrana*, Glide- el. Skridebane (sjeldent).

Skrift, f., bruges med dette Kjøn i alle Betydninger af Dsk. *Skrift*; jfr. Levin L. K. p. 80.

Skrikk, m., en simpel Indretning til at sidde paa eller lægge Noget paa, f. Ex. et Siddebræt med 4 Stokke som Been, et tre- el. stårbenet Savelad f. M.; Dithmarsk. *Schrick*: «ein länglicher Klotz mit dreien Beinen», Richey p. 422; Sønderj., Angel. *Skravv*; Tsk. *Schrägen*.

Skringel, n. og m., et Skjældsord, som nu høres sjeldent: en stor Rækkel, lang, opløben Knægt: ett fūlt *skringel*, en doven Rækkel, Rad; jfr. Sjæll. *Skrinkel*, en, og Jsk. *Skrangel*, hvilke bruges om et Menneske af lang og mager Figur, en høi og smal Person; it. en langbenet Ko (Sjæll.) eller «et Hoved, som skjævler paa Benene» (Jsk.); Sønderj. *Skrinkel*, en, en Stilk, tynd Plantestængel. Samlg. de følg. O.

Skringelbenader-benad (sjeld.), adj. 2 E., lang-, skjev- og tyndbenet; Sønderj. *skrinkelbenet*, tyndbenet.

Skringluer-u-ut og **skringluriijn-ureu-ured**, adj., som er smekker, lang, opløben; hvormed ogsaa forbides ofte Forestillingen om en slingrende Gang. Jfr. *vingluriijn*.

Skriss el. *skress*, n., svagt, sygeligt Menneske.

Skrittsko, m., s. *Skridsko*.

Skriva (Bøigd.), f., = *skrua*, Skrue.

Skro, f., en Skraa (Tobak).

Skro, n., Skraa til at føde Sviin med; Tsk. *Schröt*, n.

Skro (*er-de-t*), v. a., skraae; male grovt; Tsk. *schröten*.

Hertil hører uidentvivl Talemaaden: *skro i sig*, sluge, fylde i sig; jfr. Söderml. *skrota i sig*, æde allehaande mindre gode Ting; eller maaskee det bornholmske Udtryk er beslægtet med Østg. *skrofve sig*, æde Meget og hurtigt (= Vestg. *skrōfve sāj*; Ihre D. L. p. 155).

Skrobbæ, f., Skrukketrold, *oniscus asellus*; Sv. *skrobbæ*. Man har Benævnelseerne *lann-skrobbæ*, Landskrukketrold, ogsaa specielt kaldet *bäjnkjaskrobbæ* (Dsk. *Bænkebider*); endvidere *häwskrobbæ*, et lignende Insect i Havet, Søskrukketrold. Hos v. Aphelen (B. N.) forekommer Navnet «*Skrubbe*» (Nsk.) brugt om et andet Insect: *tenebrio*.

Skrobbæ (*ar-ada-ad*), bruges som v. n. i Forbindelsen: *skrobbæ* å, pakke sig, skrubbe sig (bort): *skrobbæ* å!

Skrobbuer-u-ut, adj., skrubbet.

Skromla (å; *ar-ada-ad*), v. n., indtage et stort Rum el. fylde meget uden at veie eller indeholde meget; Sv. *skrymma*; jfr. Dsk. *skrolle*, *skrylle*.

Skrunka (o; *ar-ada-ad*), v. n., oftest med *ijn*: rynkes, sammenskrumpes, skrumpe ind, f. Ex. om Åbler o. l.: när äbblen plokkes gröna å, villa di snart *skrunka ijn*; i lignende Betydnninger bruges i Nsk. *skrokkne*, *skrukkast*, *skrekka* (analogt med *sekka* = Bh. *sjunka*); Dal. *skräckas*; i hvilke alle *n* er udeladt (eller assimileret); A. S. *scrincan*; Engl. to *shrink*. Jfr. Sv. *skrynkla* (Helsingl. *skräcka*), v. a., rynke; *skryンka*, Rynke; Nsk. *Skrucca*.

Skrunkijn-en-ed, adj., rynket, runken, skrumpen, indskrumpet: en *skrunken* kjäljing; en *skrunken* påra; ett *skrunked* äbble; *skrunkna* äbble; Nsk. *skrokkjen*, *skrukkjen* (for: *skronkjen* osv.); Engl. *shrunk*.

Skrusa, f., en gammel Kjærling; ogsaa *konneskrusa*, *kjäljingaskrusa*; det svarer til Benævnelsen *gnask* om en gammel Mand.

Skruv, n., Skruen, den Handling at skrue: gjorra ett *skruv* el. *skruv om*, gjøre een Omdreining med en Skrue; Isl. *skrif*, n. (s. B. H.).

Skyrda (*er-skröd-skrödded*), v. n., med *ujnnan*: unddrage sig, undslippe, spare sig for Noget til Skade for Andre: *skryda ujnnan* forr el. frå arbei, skatter osv. Ordet er uidentvivl d. s. s. Sv. *skryta* (*skröt-skrutit*), Nsk. *skryta*, skryde; men har i Bornholmsken taft denne Bemærkelse, hvoraf dog vistnok den nuværende har udviklet sig (oprindelig vel altsaa: *slippe med Skryderi*).

Skryna, f., den tilbagestaende Rodklynge af et større fældet Træ, Rodstub; bruges ogsaa figurlig om en gammel

Kjærling: ded e en gammal *skryna*; it. Øgenavn om en lav og tyk Vanskabning af Menneske.

Skräjkja (*er-skräjte-skräjt*), v. n. 1) skrige; om enkelte Fugle, især Skaden; Nsk. *skräckja* og (e. St.) *skrikke*; Gl. Dsk. *skrikke*; i Loll. bruges *skrikke* = *skrukke* (om Høns o. l.). 2) lee meget stærkt; skoggerlee; Nordsj. *skrigge* el. *skrikke* (it. *knirke* = Engl. *screak*). Jfr. Isl. *skräckja*, *skrige*; Dal. *skräjtja*; Gl. Nsk. *skrikja*.

Skräjkja, f., Benævnelse paa en vis Søfugl (af *skräjkja*, ovenf.).

Skräjkjurijn-uren-ured, adj., grinevorn (Gudh.).

Skräjll (af *skräjlla*), n. 1) Skaar, Potteskaar; Sv. og Sk. *skrälle*, n.; Vestg. (ved Omsætning) *schälere*, Verml. *skällre*, hvilke begge efter Ihre (D. L. p. 148) ogsaa bruges om et skrøbeligt Kar; Ångerml. *skrall*, Leerkar; it. Stykke af et Leerkar. 2) fig. et skrøbeligt Menneske (især om Kvindfolk): ett *kvijnfolkaskräjll*; *pibla-*, *kjälijngaskräjll*; jfr. Sv. *skrällig*, adj., skrøbelig; samlg. Nsk. *Brot*, Skaar, afbrudt Stykke, hvoraf med Ringeagt: *Kjeringebrot*, n., om en Kjælling f. fl. a.

skräjlla (*er-te-t*) v. n., skralde; Sv. *skrälla*; Nsk. *skrella*.

Skräjkj: på *skräjnkj*, paa Kryds, over Kors; Tsk. Oprindelse.

Skräjkja (*er-te-t*), v. a., spænde Been (Krog) for Een, f. Ex. naar han løber: du månte *skräjnka* mei; Tsk. *schränken*, v. a., lægge over Kors.

Skräjktoila, f., Krydstøile, Krydstømme.

Skrämpa (*er-te-t*), v. n., eller **skrämpes** (*es-tes-ts*), v. d. n., med *hänn*, indsvinde, svinde hen, hentæres (baade om Ting og Personer): fitted *skrämpte* el. *skrämples* *hänn*, Fedtet svandt; hajn *skrämpes* *hänn* dajn ena dajn åtte dajn andra. Jfr. Sjæll., Loll., Falst. *Skrimpe*, Jsk. *Skrompel*, afkræftet, skindmagert Kvægshoved.

Skräna (*er-de-t*), v. n., skrige, græde (især Bøgd.); Sv. og Sk. *skräna*.

Skränene, n., Skrig, Graad; Sv. *skränannde*.

Skräpp, m. 1) Tobakspung gjort af Sælskind eller en Blære o. l.: ejn skronkijn *skräpp*; Sv. *skräppa*, f., Taske, Pose (Helsingl. *skräppa*, f., Skindpose at bære Meel i); Nsk. *Skreppa*; Engl. *scrip*; Dithmarsk. *Schrap*. Ordet er uidentvivl beslægtet med v. *skräppa*. 2) fig. en mager, skindtør Person.

Skräppa (*er-te-t*), v. n., har oprindelig ligesom «skryde» betegnet en egen Art Lyd, men bruges nu om: at prale, broute, især af det, man ei har; Sv. d. T. og Sk. *skräppa*; Nsk. *skreppa* (med stærk Flexion: give en raslende Lyd); Dsk. (tidligere) *skrappe* (it. om Lyd af Gæs, Ænder, Frør); Jsk. *skrappe*, d. s.; jfr. Dal. *skräppa*, prate hen i Vejret; Sønderj. (it. Nordfris.) *skreppe*, gjøre Støi, snakke for høit o. l. Samlg. Lat. *crepare*.

Skräppara, m., en Praler, Skryder.

Skräppetaska, f., Een, som gjerne praler.

Skräwsa (*ar-ada-ad*), v. n., d. s. s. *sjäwsa* el. *släwsa*; formod. af *skräva*, skrabe.

Skuda, f., en Ringeldue; Gottl. *skuta* (Ihre p. 156). Ganske samme Form har det Ord, som bemærker Skude, Skib.

Skugga, m., Skygge o: det blotte Skyggephænomen, Skyggeomrids, det mørke Billede af et enkelt skyggefrembringende Legeme (jfr. *sjyggje*): *skuggajn* å avijllen, piblijn; ejn stor å rälier *skugga*; Sv. *skugga*, f., eller (ligesom i Sk.) *skugge*, m.; Isl. *skuggi*, m., Nsk. *Skuggje*, m.

Skugga (*ar-ada-ad*; Vestl.), v. n., skygge (især om Skyggebilledet); Nsk. *skugga*; derimod Sv. *skugga*, v. a. (bringe Skygge, overskygge). Jfr. *sjyggja*.

Skvalp og **svalp**, m., Skvulp; et enkelt Kast eller stort Stænk af Vandet, naar det skyller mod Noget eller sættes i Bevægelse; Sv. *sqvalp*, n., Skvulpen; Nsk. *Skval*, m., Skvulp el. Plump i Vandet.

Skå, v. a., d. s. s. *skua*, *skuva*, skue, bruges neppe udenfor Infinitivform og maaskee blot i Ordsproget: ejn (ijn) ska 'kje *skå* hujn på håred el. lödd, man skal ikke skue Hund paa Haaret; Nsk. *skaa* (*skoda*, *skoa*); Sv. *skåda*; Isl. *skoða*; jfr. Falst. *skaa sig*, betragte sig med Velbehag, f. Ex i et Speil.

Skål (formod. af *skålja*, skolde), n., en Art skarp og temmelig tør Blegn eller Udslet, navnlig paa Læberne el. ved Mundten. Ordet er sandsynligen besl. med Dsk. *Skoldeblegn*; *Skoldekopper*.

Skåltekaga eller (sjældnere) **skolekaga**, f., en tynd Kage, der bages af samme Deig som Brødet, naar man begynder at hede Ovnem og som prikkes, for at den ret kan gjennembages. Ordet er det samme, som med mere eller mindre Lighed i

Betydning benævnes i Sv. *skollkaka*; Dsk. og Dsk. D. D. *Skolde-kage*, *Skoldkage* (Jsk. *Skaal'kag'*).

Skånk, m., Benævnelse paa en større Krydsbjælke, navnlig i Gaylen af et Hus, nedenfor den øverste Krydsbjælke (Hane-bjælken).

Skår¹, n. 1) Skaar ø: Indsnit; Hak; Sv. *skåra*, f., *skår*, n. Isl. *skurðr*, m., *skora* (ogsaa Nsk.), f., *skarð*, n. 2) Kløft, Revne i Klippe, Bakke, Fjeld, f. Ex. *bakkaskår* (s. s.); oftere i Stednavne, f. Ex. *Ravnaskåred*, Navn paa en Klippekloft ved Gudhjem; *Rankläwaskår*, en vild Fjeldrevne i Østre-Marker Sogn; Isl. *skora*, f., og *skarð*, n.; Nsk. *Skar*, n.; jfr. *Skor*, *Skora*, f., om andre naturlige Fordybninger el. Aabninger. Ordet bruges aldrig i Bh. saaledes som i Dsk. om et Potteskaar (jfr. *Skrájll*).

Skár² (Vestl.) eller **skárr** (Gudh.), n., Skurv i Hovedet; kaldes og *skárrsår*; Sv. *skárf*, m., Nsk. *Skurva*, f.

Skárta (*ar-ada-ad*). 1) v. n. og impers., mangle, fattes; blive forlidet: nu begyjnner 'ed å *skárta* på päjngå (almindestigst); päjngana *skárta*; Isl., Nsk. *skorta*; Dsk. (næst. foræld.) *skorte*. 2) v. a., mangle, savne, undvære, renuncere paa: kajn ja inte få'd, så får ja å *skárta*'d; ja vill så gånn häjller *skárta* madijn ijn drikkad, jeg vil i Sandhed hellere renuncere paa Maden end paa Øllet.

Skáruer-u-ut¹, adj., fuld af Skaar, Hak o. l.: ejn *skáruer* kniv; Sv. *skarig*; Nsk. *skarut*.

Skáruer-u-ut² el. **skárruer** (s. *Skár 2*), adj., skurvet; Sv. *skárfvig*; Nsk. *skurvut*.

Skömm (Gudh.), n., Skum; Fraade; d. s. s. *skomm* (a. St.).

Skömma (*er-de-t*; Gudh.), v. n. og a., skumme; fraade; d. s. s. *skomma* (a. St.).

Slabba (*ar-ada-ad*), v. n., spilde, sole, ogsaa: sagle: *slabba* paa sei; Nsk. *slabba*, v. n., d. s. Engl. to *slabber*, sagle, besøle med Sagl; jfr. Jsk. *Slabber*, Slim, *Sagl* o. l. Engl. *slab*, Pøl, Pus; hertil hører sandsynligens Sv. *slabber*, Sladder: *slabbra*, sladdre, en figurlig Anvendelse af den oprindelige Betydning, i Analogie med Dsk. *drævle*, fremføre taabelig Snak; Jsk. *drævle*, sagle (*D्रævl*, Sagl).

Slabbedögg, m., Hagesmække, Sagesmække.

Sladdra, f. 1) Sladdrer, Sladdertaske; Sv. *sladdra*, f. 2)

Tunge, Snakketøi: hvor *sladdran* går på 'na, hvor Tungen el. Munden gaaer paa hende! Gottl. *sladdru*.

Släger-g-gt, adj., *slap*, ikke spændt el. stram; Sk. *slag*; Isl. *slakr*; Nsk., Sv. *slak*; jfr. Jsk. *slag* i fl. a. Betydninger (s. Molb. D. D. L. p. 509).

Slagg¹, m., Slat, Levning; jfr. *klagg* = *klatt*, Klat.

Slagg², Noget, som er vaadt, vaadt Tøi: hajn va så våder som ejn *slagg*; jfr. *slagga*. Nsk. *Slagg*, n., Sagl, Spyt.

Slagga (ar-ada-ad), v. n. 1) blive vaad, sølet, opblødt: hon *slaggar* opp på (opp ad) dajn, når soln toiar frøsted opp, å jorn bler blød, det bliver sølet op ad Dagen, naar Solen optør Frosten, og Jorden bliver blød. 2) om Mennesker, især Kvindfolk: slaske, gaae og sole i skident Arbeide, gjøre sig vaad: ad gå å slöra å *slagga*; N. S. *slakkern*. Nsk. *slagga*, spildes, rinde ned; it. sagle.

Slagga¹ (sjeld.), f., Søle, slemt, vaadt Føre; derimod Nsk. (Gudbrd.) *Slagge*, f., = *Slagg*, Savl, Spyt; N. S. *Slakke*, stor og tung Draabe, som falder ned.

Slagga², f., et Kvindfolk, som gaaer og slasker.

Slagguer-u-ut (el. ed), adj., slattet, ikke stiv el. fast (om Tøi, Kjød f. M.).

Slaina, f., Opslag; Tø i Sneen, som gjør den klam; Jsk. *Slæ(a)e*, *Slæne*, *Slæning*, *Slæining*; Sjæll. *Slænne*; jfr. Jsk. *slæne*, *sleine*; Sjæll., Loll. *slænne*, begynde at tøe; Sk. *släna*, d. s. Smål. *slänas*, vædske sig. Om beslægtet med Nsk. *slagna* (Isl. *slagna*; B. H.), blive lidt fugtig paa Overfladen; *slagjen*, fugtig, lidt blød eller vaad; Isl. (B. H.) *slagi*, Fugtighed; Smelten? og altsaa oprindelig *slagna*? Samlg. hos Molbech D. D. L. de eensbetydende Ord *Slagn* el. *Slagen*, *Slæin* el. *Slein*, *Slæn*, *Slæning*, Tilsyn, Pleie, Pasning.

Slappe, adv., forgjæves, uden Nutte: ja gjikkj *slappe*; maaskee besl. m. Jsk. *slap*, *slappen*, adj., som Noget er sluppet op for, som mangler, fattes; Vestg. *slappen*, «varande utan, betagen»; Almqv.

Slaufettes, adv.: liiggja *slaufettes*, ligge med Fødderne imod hverandre, saaledes at den Enes Fødder vende til samme Kant som den Andens Hoved; Sk. *slaföttes*; Sv. *skaföttes*; Jsk. *skavfæst* (Nsk. *andfettes*, *motfettes*; Sv. D. *annfättas*).

Slaul og *slawl* (for: *slawväl*), m., Slagel, det kortere Stykke paa Pleien, hvormed man slaaer; jfr. *hånnväl*. Ordet findes

omtrent med samme Udtale i Dsk. Provindssprog og Sk.; Nsk. (it. Jsk.) *Slagvol*, m.; Vestg. *slagväl*; Jemtl. *slaguvall*.

Slava, f., Slag, Ujævnhed i en Vei; Jsk. en *Slaug*.

Slaw, n., Slags, Art, Sort: toi å ded *slawed*, Tøi af den Sort (ogsaa bruges Genitiven, f. Ex. ded *slaws* toied, det Slags T.); hvor männa *slaw* han i, hvor mange Slags have I? Angel. *Slaw* (ældre Dsk. Skrift. *Slaug*); Nsk., Sv. *slag*, n.

Slijnga¹ (*ar-ada-ad*), v. a., slynge, sno; flette (om et eget Slags Fletning med 4 Parter): ålyn, ormijn *slijngar* sei om armijn; *slijnga* ejn tausijng; *slijnga* bån; *slijngada* bån, et Slags saaledes flettede Baand, især til at sætte under et Hverdags-skjört, for at Kanten ei skal stødes eller slides; Sv. *slinga*; jfr. Isl. (B. H.) *slingja*, fastsyre eller bebræmme Kanten af Klæder, kante.

Slijnga², **slonga** (*ar-ada-ad*), v. a., slynge, kaste med Slynge; *slijnga* ejn sten länt väkk; Sv. *slunga*; Isl. *slöngva*; Engl. to *sling*.

Slijnga og (n. St.) **slonga** (å), f., en Slynge; Gottl. *slingä*; Sk. *slynga*; Sv. *slunga*; Isl. *slöngva*; kaldes ogsaa *stenslijnga*, *stenslonga*: vittu arbeia (gjorra) mei en *stenslijnga*? jfr. Dsk. *Steenslynge* = Blide, Valslynge.

Slikk-arter, pl. f., grønne Årter i Bælgen, der koges og spises saaledes, at man trækker Bælgene mellem Tænderne; Jsk. *Slikarter* (ogsaa: *Slæbecarter*).

Slikkes (* *), v. rec., slikke hinanden ø: kysse hinanden meget (om Elskende); ofte forbinder man: slikkes å snyggjas å fäjggjas å häjggjas.

Slikkuer-u-ut, adj., d. s. s. **slinkurijn-uren-ured**, adj., slikken, slikvoren.

Slinkijn-en-ed eller **slinkuer-u-ut** eller **slinkurijn-uren-ured**, adj., slunken, indfalden, mager: *slinkna* grisa; ett *slinkured* (*slinkut*, *slinked*) kreitur. Jfr. de besl. O. Sv. *slankig*, d. s., Sk. *slunken*, halvslap; *slinked*, slap, løs, løstsiddende (om Foldeknive o. l.); Nsk. *slunkjen*, tynd, slank; Tsk. *schlank*, rank, høi; Sv. *slinka* (*slank-slunkit*), hænge ned og dingle, flagre løst («*laxus jactari*», s. Rydqv. I, p. 189).

Slinkuer } adj., s. *Slinkijn*.
Slinkurijn } adj., s. *Slinkurijn*.

Slinkijn-en-ed, adj., sledsk, sødtalende og falsk; Gottl. *sliskug*; derimod Ångerml. *slisken*, artig, beskeden, forekommende (= Sv. *snäll*).

Sloi, et Substantiv, som kun forekommer i Talemaaden: ro i *sloi*, d. s. s. v. *sloia* (s. s.).

Sloia¹ (*ar-ada-ad*), v. n., udsætte et eget Slags Garn for at fange Ørreder: *sloia* åtte örada.

Sloia² (*ar-ada-ad*), v. n., drive, dovene, være lad; jfr. Jsk. *sloie*, *sleie*: sludske i sin Paaklædning, i sin Gjerning; Moth: *sloie*, *sleie*.

Sloiegarn, n., stort Fiskegarn til Ørredefangst, med Masker som paa Sildegarn, men naturligvis meget større.

Sloier-sloi-sloit (af en Stamme paa *g*), adj. 1) dorsk, doven, lad; Langel. *sloi*, *slei*, d. s. 2) svag, kraftløs; bruges deels om Mennesker og Dyr, deels om Korn (let, svagt, uden egentlig Kjærne); i lignende Forst. forekommer Nordsj. *slei* (*sloi*), og om Korn, Sæd, Sønderj. *slei*; Nsk. *slegge(n)*, *sleje*, *sleie* (adj. neutr.); Sv. *slö*. I andre mere eller mindre nærliggende Bemærkelser kunne jævnføres Angel., Langel. f. fl. *slei*; Engl. *slow*; Dsk. *slev*; Sv. *slö*; Nsk. *slö*, *sljö* (*slegjast* og *sloast*, *slöves*); Dal. *sljög*; Isl. *sljór*, *slær* (v. *sljófa*, *sljófga*).

Sloiesätt, n., Sted i Havet, hvor man sætter *sloiegarn* (s. s.).

Slomm (å; sjeldent), m., d. s. s. *slommekjoul*, n., Børnekjole, Sløikjole; Sk. *slom* (dybt, men kort o; Almqv.).

Slonga, v. a. }
Slonga, f.   } s. *Slijnga*.

Sluna, f. 1) Een, som hænger med Hovedet, slaaer Øinene ned og har ingen Skik paa sig; jfr. Vestg., Uppl. *sluna*, utugtigt Kvindfolk, Hore; Ångерml. *sluna*, lumsk Kvinde; Sv. og Sk. *slyna*, Tosse, Drog; Verml. *slonker*, en Karl, som slaaer Øinene ned og skuler. 2) fig. en gammel Hat med store nedfaldne Skygger.

Sluna (*ar-ada-ad*), v. n., gaae og hænge med Hovedet (s. d. foreg. O.); gaae og døse eller dovene, baade om Mennesker og Dyr (især Heste). Det er et Spørgsmaal, om Sjæll. *slune*, *sløvne*, tabe Veiret, være nær ved at kvæles, blive dorsk og mat, hænge med Hovedet, er af samme Oprindelse; s. Molb. D. L. p. 516 og 520, paa hvilket sidste Sted Skrivemaaden: *sløvne* maaskee blot skyldes en egen Udtale af *slune*.

Slunk, m., Benævnelse paa et dovent og efterladent Menneske: ejn fuler el. douijn *slunk* (Sydl.); jfr. Sv. *slunt*, m., Døgenigt, Dagdriver; Jsk. *Slunti*, af *slunte*, drøse, være efter-

laden i sit Arbeide. Samlg. m. H. t. Form Bh. *pilk* = *pilt*; endvidere Sv. *slunk*, Slat = Sk. og Jsk. *slunt*.

Slunkuer-u-ut, adj., doven, esterladen (Sydl.).

Slunsa (*ar-ada-ad*), v. n., d. s. s. *sluna*; jfr. Holl. een *sluns*, træg, dum, ubehøvet Karl (s. Richey p. 265).

Slå (*r-slo-slaued-slauijn*), v. a. og n., slaae; egne Talemaader: *slå fast*, binde fast, f. Ex. slå linan fast i reved, b. Linen f. i Touget; *slå forr* = slå majnsan forr, slaae Garn sammen (s. *Majnsa*); *slå ud*: s. garn *ud* (sætte Garn ud ved at roe; s. sst.); *slå sei om*, d. s. s. *slijnga*, *vira* s. o., f. Ex. ålyn slår sei om armijn, Aalen slynger, snoer sig om Armen; *slå opp*, blive Opslag, Omslag i Veiret: hon slår opp, det bliver O.

Slånga, f., Slange (jfr. *orm*); Ordet bruges stundom som Fælledsnavn om *orm*, *ormslå* og *snåga*.

Slætting, **slejtning**, m., Slægtning; Sv. *slägting*; Moth: *Slægting*.

Slækär, n., et Slags fiirkantet Fading paa en Slæde; jfr. *firaknappara*. Det sidste Ord i Sammensætningen kan, efter dets Kjøn og nuværende Brug, kun betegne «et *Kar*», som altsaa maa opfattes = Kasse e.l.; jfr. imidlertid Nsk. *Sleakar*, m., Fading paa Enden af en Slæde; af *Kar*, m. = Karm; hvoraf ogsaa *Karslea*, Slæde med Karm.

Slæppa (*er-slapp*, pl. *sloppe-slopped*), v. n. og a., slippe; altid ligesom i Dsk. med stærk Bøining, baade som v. n. == Isl., Nsk. *sleppa*, Sv. *slippa*, med stærk B., og som v. a. == Sv. *släppa*, Isl., Nsk. *sleppa*, med svag B. *Släppa ujnnan*, slippe bort, undkomme; Nsk. *sleppa unda*; Sv. *slippa undan*.

Slänta (*ar-ada-ad*), v. n., glide, føres af sit Sted ved Glid: föddarna *slänta* ujnnan forr 'ijn, Födderne glide for ham; Vestg. *slänta*; Sv. *slinta*; Sjæll. (Nordsj.) *slaae slent*. Jfr. *fittenslänt*.

Slätt, f., Slette; jævnt og slet Sted paa Marken, saavel større som mindre; Nsk. (Gudbrd., Telem.) *Slett*, f.; Sv. *slätt*, m.

Slätt, adv., s. *Slätter*.

Slätta, f., Klister, hvormed Garnet i Væven bestryges, for at stive og tætte det; af *slätta*, v. a., slette, jævne f. M.

Slätter, **slätt¹**, adj. 2 E., slet, flad, jævn, glat; Isl. *slèttr*; Nsk. *slett*; Sv. *slöt*. Deraf *slätt*, adv. 1) jævnt, lige: i skan

läjggja bryggjan så *slätt*, som i kajn, I skulle lægge Steenbroen saa lige, som I kunne. 2) ganske, aldeles = Dsk., Nsk.

Slätter, *slätt*², adj. 2 E., slet, som ei er, som det burde være, bruges yderst sjeldent og alene i moralsk Forst.; paa samme Maade bruges deraf adv. *slätt*.

Släw, f., en Slev el. Sløv: *min släw!* = min Sjæl! en Ed paa Beigden.

Släws, pl. n., Slæber, nedtraadte Sko; Sk. *sleusa* el. *slövsä*, en simplere eller ringere Tøffel, der giver en slæbende Lyd, naar man gaaer; jfr. Engl. *slipper*.

Släws, n., og **släws**, m., s. d. følg. O.

Släwsa (*ar-ada-ad*), v. n., slæbe Fødderne efter sig; it. gaae dovent og skjedesløst (= *dräwsa*); Sk. *sleusa* el. *slövsä*. Deraf om en Person i Almindelighed med en saadan Gang: *släws*, n.; om et Mandfolk *släws*, m.; om et Kvindfolk *släwsa* og *släwshasa*, f. = Dsk. Almuespr. (Jsk.) *Slæbhæl*.

Släwsa, f. }
Släwshasa, f. } s. v. *Släwsa*.

Slöggara, m., en Slughals, af *slöggä*, sluge; Sv. *slukare*.

Slöggefånt, m., et forslugent Menneske.

Slögse, adj. 1 E., slugen, forslugen.

Slöjkja (*er-te-t*), v. a., slukke; Nsk. (sydvestl.) *slökkja*; Isl. *slökkva*; Sk., Vestg. *slökka*; Gl. Dsk. *slykke*; Sv. *släcka* (= Nsk. *slekka*).

Slömmer, pl. f., Hylsteret paa Korn og allehaande Affald af Kornet, naar det renses, som bruges til Svineføde; kaldes og *småfør* og kommes imellem den smaatærskede Halm: ta kjitan å gakk på tijlled å ta *slömmer* te gjyjltan, tag Spanden og gaa paa Loftet og tag Saader og Skaller til den unge So! «ded e ikkje bäre ijn *slömmer*», det er ikke bedre end S., siges om daarligt Korn, hvorfor og Ordet stundom bruges om slig Sæd. Jfr. Gottl. *slöjm*, Sæd uden Kjærne, Korn, som ikke duer = Sv. *slösäd*; i samme Forst. ogsaa Söderml. *slömsäd* og *slömska*, hvilket sidste og bruges om Halm, Avner og lidt Sæd blandede til sammen; Nsk. *sleyme*, v. n., om Kornet: visne standses i Modningen; *sleyme*, adj., om kjærneløst, ufuldkommement Korn.

Slör, f., en halv Vind, en Vind mellem plat V. og bi de V.: hon går forr en *slör*, siges om Skibet, naar det har en saadan Vind, ligesom man siger: hon går platt for vijnnen, naar det

har Vinden lige efter sig; om den figurlige Brug af Ordet s. *slöra*; Sv., Nsk. *slör*, Sidevind.

Slör, n., Foragtsudtryk om et Kvindfolk, som gaaer i skident Arbeide og er selv beskidt: hon går liesom ett *slör*; s. *slöra*. Jfr. Östg. *slör* = Sv. *slödder*, n., Pak, Skarnsfolk; Dsk. (Baden) *Sloret*, d. s.; Jsk. *Slodder*, Skarn, Dynd; Engl. *slur*, Klik, Plet, Skamflek.

Slöra¹ (*ar-ada-ad*), v. n. 1) d. s. s. *gå forr en slör* (s. s.); Dsk. *sløre*, seile rummere, seile mere fra Vinden. 2) Da Skibet gaaer stærkest for en halv Wind, fordi alle Seilene da kunne benyttes, og da man tillige tænker nærmest paa en frisk Wind, bruges Ordet ofte i daglig T. udenfor Sømandssproget om: at gaae med Fart, baade i egl. Forst. om Skibe: en *slörenes* skuda, og i uegl. Forst. om en feiende Gang eller om d. Beskjænkedes hovedkulds Fremskriden: se, hvor hajn *slörar* el. går forr en *slör*! Jfr. Fyensk *Slörtrav*, stærk Trav.

Slöra² (*ar-ada-ad*), v. n., forrette ureenligt Arbeide; kun om Kvindfolk: di peiarna gå å *slöra* å slagga (s. d. følg. O.); jfr. Engl. to *slur*, *slurry*, *slorry*, tilsole, smudse, besmøre; N. S. *slören*, hæsligt, forjaske, forslide Klæder og Sko.

Slöra, f., en Tjenestepige, som har med det groveste og ureenligste Arbeide at bestille; deraf *åskeslöra*, Kokkepige; jfr. Belg. *slore*, ureenlig Tjenestepige (Ihre D. L. p. 159); Nsk. *Sløre*, f., skjødesløst Kvindfolk.

Slöttijn-en-ed eller **slötturijn-uren-ured** (Gudh.), adj., som er doven, ei gider bestille Noget; efterladen, uordentlig, skjødesløs; ogsaa **slöttuer-u-ut** (Vestl.); jfr. Engl. *lothful*, doven, lad (*loth*, Dovenskab, Ladhed); N. S. *Slötje*, træg og dum Slyngel, som ei har Lyst eller Duelighed til Noget; Jsk. *Slöter*, skjødesløs Person, Drog, Dosmer; Holl. *slodder*, d. s.; Sønderj. *sluddrig*, skjødesløs, uagt som; Dsk. *sludervorn* = *sludsket* (*slude*, v. = *sludske*); f. fl. a.

Slöttuer } s. *Slöttijn*.
Slötturijn } s. *Slöttijn*.

Smadder og (Gudh.) **smodder**, n., bragende, knittrende, skratende o. l. Lyd, især af Noget, der gaaer itu, knuses: gå i *smadder*, gaae i Stykker med en saadan Lyd; sjoved gjikkjrent i *smodder* å modder å kras, Skibet sønderknustes aldeles; Sjæll. *Smadder*. Verml. *smotter*; Östg. *smutter*, d. s. Sv. *smatter*, n., Bragen, Knittren; jfr. Dsk. gaae i *Skudderudd*.

Smaddra (*ar-ada-ad*), v. n. 1) give en Lyd fra sig, som naar Hagl eller stærk Regn slaaer paa Vinduerne: reined *smaddrar* på ruarna; Sv. *smattrra*, knittre, brage; Sjæll. *smaddre*, v. n. og a., gaae eller slaae itu, saa at det skratter; jfr. Tsk. *schemettern*. 2) skvaldre, prate hen i Veiret med skraldende Stemme; Sk. *smadra*.

Smaddra, f., et Kvindfolk, som Munden gaaer paa med Prat og Skvalder.

Smaddrijng, m., d. s. om et Mandfolk.

Smajs, n., Smæk, Klask, Bank, Riis: ja ga 'na *smajs*, jeg gav hende Smæk; Nsk. *Smeis*; Sv. *smisk*.

Smajsa (*ar-ada-ad*), v. a., smække, klaske, give Riis: Vestg. *smajsa*; Nsk. *smeise*; Tsk. *schmeissen*; Sv. *smiska*.

Smakk, m., et Smæk. 1) Smækken, Smasken; Sv. *smack*, n. 2) et smækkende Slag: ja ga 'jn ejn *smakk* på kjäutijn; Sv. *smäck*, m.; Nsk. *Smikk*, m.

Smakka (*ar-ada-ad*), v. n. og a., smække. 1) smække med Munden, smaske: *smakka* på en piva tóbak; Sv. *smacka*; Nsk. *smatta*; Isl. *smjatta*. 2) slaae: ja *smakkada* hannem; Sv. *smäcka*; Nsk. *smikka*.

Smartan (altid i d. best. F.), f., den smalle, tynde Deel eller Ende af Noget, mods. *kjökkan* (s. s.).

Smartenpiva, f., Benævnelse paa en meget smal, smekker, tynd Person.

Smarter, **smart**, adj. 2 E., smekker, smal og tynd, spinkel (comp. *smartara*; sup. *smartast*, *smartesta*): ejn *smarter* horra; en *smart* pibel; ett *smart* ben; Sv. *smärt*; Sjæll., Fyen., Møen.: *smært* (s. Molb. D. L. p. 525, der vistnok forkeert, hvad selv de der anførte Exempler vise, opstiller en Form «*smær*», som jævnsøres og forvexles med Isl. *smár* (= Bh. *smår*)).

Smi (*er-de-t*), v. a., smede; Nsk. *smi*; Isl. *smíða*; Sv. *smida*.

Smida (*er-smed-smedded*), v. a., kaste (i dette Ords almindelige danske Bemærkelse; jfr. Bh. *kästa*), *smida* nogged på golled, i vanned; *smida* bort, väkk, kaste forsættigen bort (mods. *kasta* v.); *smida* kroga (Nexø) kaste Fiskekroge ud, d. s. s. *kasta* k. (Gudh.); *smida* sei ner; *smida* om. Sk. *smida*; Dsk. d. T. *smide* (i Angel. det almindelig Udtryk for: kaste); N. S. *smyten* (Richey H. I. p. 268); A. S. *smitan*; jfr. Tsk. *schmeissen*; Engl. to *smite*.

Smida (Gudh.), f., d. s. s. *boulina* (a. St.), Bugline, Toug befæstet i Kanten af Raaseil (Nsk., Sv. *boglina*); jfr. Nsk. (Fosen) *Smitt*, m., Fæstebaand i Kanten paa et Seil; Engl. *smite-line*, Stødgarn, hvormed et Seil kan nedfældes, uden at stryge Raaen; *smitingline*, Beslagslinen for Mesanen.

Smidd, m., Smed; Nsk. *Smid*; Isl. *smiðr*.

Smidekrog (Nexø), m., d. s. s. *kastekrog* (s. s.).

Smodder, s. *Smadder*.

Smolk, n., Smul, Smaadele el. smaat Affald, f. Ex. af Kul (*smolk* å *koll*) eller Tørv (*torrusmolk*, Tørvesmul); Sv. *smolk*, n., Støv, Gran, Smule; Nordsj. *Smulkske*, *Smylske*, Smuler af Tørv o. s. v.

Smolla (å), f., Smule, Brødsmule; Sk. *smolla* (dybt o); Sv. *småla*, *smola*, *smula*, f.; Isl. *moli*, m.

Smolla (å; ar-ada-ad), v. n., smuldre: brød *smollar*, Brødet smuldrer; *smolla* me brød, smule Brødet. Derimod bruges det neppe, i al Fald høist sjeldent, som v. a. = Dsk. *smule*; Sk. *smolla*; Sv. *smula*; Isl. *mola*.

Smorra, f., Smørelse (af *smorra*, smøre); Sv. *smörja*, f.; Nsk. *Smyrja*, f.

Smorrbara, m. og f., s. *Bara*.

Smorrmad, m., et Smørrebrød, Brødkive med Smør paa (jfr. *mad*): ja va nera å fijkkje mei ejn *smorrmad*; fira kjökka *smorrmada*, fire tykke Stykker Smørrebrød; Sk. *smörmad*; jfr. Dsk. D. D. *Smidemad* (Fyen., Loll., Møen.), Brød, hvorpaa Noget er smuurt, f. Ex. Smør, Fedt, Honning o. l.

Smorrhurt, f., Navn paa en guul Blomst. Benævnelsen synes at vakte mellem Løvetand, leontodon taraxacum og Ranunkel, ranunculus acris (og desuden ranunculus ficaria), ligesom Sv. *smörblomster* bruges om begge; om Ranunkel bruges Sk. *smörurta*, Dsk. *Smørblomst* (hos v. Aphelen dog ogsaa om caltha palustris, Koblomme, Kabeleg); Nsk. *Smørblom* (dog og om andre gule Blomster, f. Ex. tormentilla, Rødme).

Smosk, n., Støvregn, Rusk; N. S. *Muusch*; Jsk. (Mors) *Moskregn*; jfr. Nsk. *Musk*, n., Støv, Røg, Drev. Jfr. *toggesmosk*.

Smoska (ar-ada-ad), v. n., støvregne, ruske; Vestg. *muska* (regne jævnt og smaat); Jsk., Sønderj., Angel., Fyen. *moske*, *muske* (Fyen. ogsaa *muskregne*, *smudskregne*); N. S. *muuschen*.

Smyjggj, i Forb. *i smyjggj*, i Smug; Sv. *i smyg*; Gottl. *i smöjg*. Deraf *smoggla* (å), smugle.

Smår-små-smatt, adj., liden, lille; best. F. *små*; pl. *små*; comp. *småre* og *smäre*, sup. *småst*, *småste*; Isl. *smár-smá-smátt*. Det bruges ved Collectiver; dog ogsaa i den bestemte F. om eenlige Gjenstande: rouijn, haurajn fajler så *smår*, Rugen, Havren falder saa liden, maadelig; sjiljen e männ *små* iår; *smatt* korn, rein; däjn *små* horrijn, piblijn (ligesom i Dsk. d. T., navnlig Kjøbenhavnsk: den *smaae* Dreng, Pige); däjn *små* sjiljen; ded *små* korned, reined; jfr. Bh. Actst. Landebogen (Hübertz p. 327) «nogen *smaair* skouff», nogen Smaaskov.

Smäjkj, m., Smække, f. Ex. paa Buxer (*boisesmäjkj*); it. Skyggen el. Skjærmen paa en Hue, Kaskjet, svarende til *sjyggje* paa Hat.

Smäjlla, f. 1) et Legetøj (af Papir o. l.), hvormed Børn frembringe et Knald; jfr. Sv. *smälla*, f., Smække til at slaae med; Nsk. *Smella*, f., en Skralde. 2) et Kvindfolk, som bruger Mund, skjelder og smælder. Jfr. Tsk. *Klatsche*, Smække; it. Sladderkvinde, Sladderkjærling.

Snabba (*ar-ada-ad*), v. n., med *ad*, bide, snære ad Een (= *habba ad*): hajn *snabbar* ad mei; Engl. to *snap*, snappe efter, it. give Een kort Besked, overfuse med Grovhed; jfr. Dsk. *snappe efter* = ville bide (om Hunden); Vestg. *snafsa*, d. s. (Ihre D. L. p. 162); N. S. *schnappsch*, rap og kjæk i Mund, bidsk (Richey p. 272).

Snabba, f., Een, som bider og snærer ad Folk.

Snakk, n., Tale, Talebrug, Udtryk: ded e nyt *snakk* (naar man bruger et nyt, ikke-bornholmsk Ord), mods. gammalt *snakk*; ded e éns *snakk*, det er eet og samme Udtryk, det er det samme, enten man bruger dette eller hint Ord; *bonasnakk*, Bondesprog; Nsk. *Snakk* tildeels i samme Forst.; derimod Sv. (ligesom og Dsk. og N. S.) *snack* i slet Betydning.

Snakka (*ar el. er-ada el. te-ad el. t*), v. n. og a., tale (hvilket Ord ei har hjemme i Bh.); kun om det høitidelige Foredrag bruges et andet v., nemlig *präka*: bällijn kajn allt *snakka*; ett e 'd å *snakka* Tyst, ett ajned å forstå 'd; ni *snakkada* el. *snakten* väl me kongijn flera gånga i sommars? ejn *snakkar* bådde ded ena å ded andra, man bruger baade det ene og det andet Udtryk. Nsk. *snakka* (kun sjeldent *tala*); derimod N. S. *snakken* sædvanlig = *schwatzen*, *plaudern*; ogsaa

i Dsk., Sv., Sk. bruges Ordet for det Meste i mindre god Betydning.

Snarka (*er-snärk-snorked*), v. n., snorke (Gudh. og fl. St.); Sv., Nsk. *snarka*; Tsk. *schnarken*; jfr. Isl. *snarka*, knistre.

Snaska (*ar-ada-ad*), v. n. (impers.), smaaegne, ruske; jfr. Verml. *naskit*, *snaskigt*, sølet (Ihre D. L. p. 121); Sv. *slaska*, såle; regne; *slaskig*, vaadt, regnagtigt; *slask*, regnagtigt Veir. Et andet v. *snaska* bruges om at spise med en vis ubehagelig Lyd og især om Svinenes Æden og er s. O. som Sv. *snaska*, Dsk. *snaske*.

Sne (*r-dde-tt*), v. a., snitte, beskære, kun om Træer: *sne* trå å, snitte Kviste af Træer; Sk. *sne*; Sv. *sneda*; Jsk. *snede*; Vestg. *snaja*; Isl. *sníða*; derimod Sv. *snida*; Nsk., Dsk. *snide* med almindelige Bet. = Dsk. *snitte*; Sk. *snitta* (hvilken Form Bornholmsken ei har).

Sneil, *snaji*, m., Snegl. Drengene synge for den følgende Vers:

«Sneil, Sneil, komm ud me' dina långa hōrn!

Här e ejn bone, där vill kjøvva korn.»

ligesom i Kjøbenhavn:

«Snegl, Snegl, kom herud!

Der er en Bonde, vil kjøbe dit Huus.»

Snækasa, f., Sneeflage; s. *kasa* og *klabbsne*.

Snékrā, m., s. *Kra*.

Snērljung (Skg.) eller **snärljung** (l. ä; Gudh.), m., bruges deels om en lang, opløben, smekker Dreng, især sammens. *horrasnärljung*, deels om en mager, smal Fisk (Torsk): ded e mānn *snärljunga* el. *fiskasnärljunga*, vi ha fåd (Gudh.).

Snērogg, n., s. *Rogg*.

Snērta¹, f., en smekker, opløben Pige (Gudh.): ded e rätt en *snerta*; meest sammensat *piblasnerta*; jfr. Sv. *snärta*, en ung Pige (d. T.).

Snērta², f., et kort Ærinde: ja va en *snerta* (Gudh.); jfr. Nsk. *snerten*, snar, hurtig; Gottl. *snarā*, kort Øieblik.

Suesa (*er-te-t*), v. a., bide af, irettesætte: *suesa* ejn å; Helsingl., Jemtl., Medelp. *snesa*; Sv. *snäsa*.

Snijller, adj., s. *Snäjller*.

Snikkara, m., Snedker; Sv. *snickare*; Isl. *snikkari*; Nsk. *Snikkar*.

Snisa (*ar-ada-ad*), v. a., snitte, skære (Gudh.); *snisa* mei

ejn bidda brö å, skær mig et Stykke Brød (af)! Sv. *snifsa*, d. s. Vestg. *snifsa* og Verml. *snefsa*, skære hurtigt af.

Snitt: på *snitt*, paa skraa, skjevt, d. s. s. på *sjäw*: sjära på *snitt*; Nsk. paa *Snid*, *Sne*, *Snei* (Gl. Nsk. á *snid*); Sv. på *sned*, på *snedden*; Sjæll., Loll. paa *Sned*; Jsk. po *Snei*, po *Sneis*.

Sniv (Gudh.), **snöpp** (a. St.), m., Snip; Sv. *snibb*, m.

Sniva (*er-snēv-snervved*), v. n., sove, bruges istedetfor *sava* (s. s.) i lignende Forst. som Dsk. *snue* for: sove. Ordet har tabt den oprindelige Bemærkelse, at trække Aanden med stærk Lyd igjennem Næsen, hvilken findes i Dsk. *snive* (s. Molb. D. O.) og ligesaa i *snue*; jfr. Engl. to *sniff* og to *snuff*.

Snivse, adj. 1 E., flau, skamfuld.

Snobba, v. a., s. *Snoppa*.

Snør-sno-snöt, adj., snu; jfr. Isl. (B. H.) *snotr*, listig, snedig.

Snoffel, m. = «ejn, som brokkar snuda», næsviis Slyngel, uforskammet Person: dijn *snoffel* (Gudh.); Sk. *snöffel*, d. s. Vestg. *snuffel*, «bängel, nebulo» (Ihre D. L. p. 164); jfr. N. S. *Snövel*, «ungewaschener Bengel» (Richey p. 277).

Snopp, m. }
Snoppa, f. } s. *Snoppuer*.

Snoppa (*ar-ada* el. *te-ad*) og **snobba** (sjeldnere og blot en anden Udtale), v. a., aftage Tanden paa Lyset, snyde, pudse; Sv. *snoppa*; Fyen. *snuppe*; Engl. to *snuff*; Ordet er at henføre til Tsk. *Schnuppe* (Engl. *snuff*), Tande, Taande; hvoraf i Tsk. Provindssprog: das Licht *schnuppen*, som svarer til Moths: *taande* Lyset. Et herfra forskjelligt Ord *snobba*, v. a., snubbe af, afstumpe (Isl. *gera snubbótt*): *snobba* lid å 'd, hug lidt af Hjørnet, Enden paa det! Sk. *snubba*, skære eller klippe af Noget, saa at det bliver kortere (Klingh.); Gottl. *snåppā*, afskære under Støbningen den nedre Ende af Lyset; til den Slægt høre Nørrej. *Snupper*, afsnubbede Vanter; Verml. *snop*, Lysestamp.

Snoppuer-u-ut el. **hvidsnoppuer**, adj., som har lidt Hvidt, navnlig hvide skjevtsiddende Streger el. Striber paa Overflaben, Overmulen, medens det øvrige Legeme er sort, bruunt eller af anden Farve; især om Heste: ejn *snoppuer* häst. Deraf Egnnavnene: *snopp*, m., om en saadan Hest; *snoppa*, f., om en Hoppe.

Snorkijn-en-ed, adj., mut, but, studs; jfr. Sv. *snork*, Pukken; *snorka*, pukke; Tsk. *Schnarcher*, et Gnav, Knurrepotte.

Snorra (*ar-ada-ad*), v. n., snurre; Sv. *snorra*. Ordet bruges ogsaa om Lyden af gloende Jern o. l., som dyppes i Vand.

Snorres, snorrevip, m., membra virilis nomina honestiora.

Snotta (*ar-ada-ad*), v. n., d. s. s. *snäwta*, snøfte: gå å *snotta* å *snäwta*, gaae og sole, gaae som et Drog; jfr. *snäwla*.

Snuda, f., Snude; bruges som Foragtudtryk, ligesom *tryna*: *horrasnuda*, næsviis, uforskammet Dreng.

Snydeklud (sjeldent), m., d. s. s. **snydetorkle**, Lommetørklæde; Isl. *snýtuklútr*.

Snyggjas (*as-ades-ads*), v. rec. = *fäjggjas* (s. s.), kjæle for, kjærtegne o. s. v. (om Elskende); uvist, hvad Grundbetydningen er; om det muligen er beslægtet f. Ex. med *snäjggi* (s. s.) eller med Engl. to *snuggle*, krybe sammen, rykke nær og tæt paa hverandre, knue sig til hverandre. I Sv. betyder *snygg* net, peen, pyntet, hvoraf *snygga upp*.

Snåga, f., Snog; Tsk. *Schnake*, f.; jfr. Isl. *snákr*.

Snäja (*ar-ada-ad*), v. ref., snige (Sk. *sniga*, Östg. *snige*): *snäja sei idå*, gaae af, glide af: gjorr'ed gott fast, ad ded inte *snäjar sei idå!*

Snäggjer-snäjjgj-snäjjjt, adj., mild, venlig, indsmigrende, polisk, sledsk, falsk; jfr. N. S. *snigger*, munter, frisk (Richey p. 273).

Snäjller-snäjll-snäjllt og **snijller-l-lt**, adj., bruges begge udelukkende i slet Forst.; det første om den, som taler falskt og løgnagtigt i Almindelighed (hajn e *snäjller*, hon e *snäjll*); det sidste deels i samme Bemærkelse, deels om den, som er sødtalende, lokker og smigrer for Kvindfolk (Gudh.). Derimod Isl. *snjallr*, veltalende; Sv. *snäll*, Nsk. *snild*, artig, forekomende, f. M.; Dsk. *snild*, klog, kiægtig (= Sk. *snäll*), it. listig (i god Forst.).

Snärljung, m., s. *Snerljung*.

Snäwl, n., seendrægtig, dorsk Person.

Snäwla (*ar-ada-ad*), v. n., snovle; fig. *snäwla* me nogged, være seen med Noget.

Snäwsa (*ar-ada-ad*), v. n., ikke rigtig vide, hvad man vil: du går au å *snäwsar*, siges om den, man maa gaae og vente paa,

hvad det skal blive til (Gudh.); formod. besl. m. *snävla*; jfr. Jsk. *snøvse*, snøvle, tale gjennem Næsen.

Snöbba (*er-de-d*), v. a. og n., irettesætte: hajn *snöbde* 'na; *snöbba* ejn å, bide Een af; Sv. *snubba*, v. a.; Fris. *snubbe*, *snobbe*; Engl. to *snub*; Sønderj. *snyppe* (s. Een af); Jsk. *snevve* (s. Een af); Dsk. (sjeldent) *snibble* Een og *snibble ad E.*; Engl. D. D. *snip*, *sneap*, *sneb*, *snib*; Isl. *snupra*.

Snöbba, f., Irettesættelse; Dsk. d. T. *Snibble*; Jsk. *Snev*; Sv. *snubbor*, pl. f.; Isl. *snuprur*, pl. f.

Snöja (*er-te-t*), v. n., snuse, snøste efter Noget (om Nysgerrige; Visiteur; Støvere); Sønderj. *snøkke*, *Snøkhund*, *Støver*; Sv. *snoka* (jfr. Engl. to *snook*, lure paa); Dsk. *snage*; Jsk. *snavé*; jfr. Isl. *snaka* (Gislas. D. O. «*snage*»); beslægtede O. Sv. *snugga*, Uppl. *snöggäs*, snuse, snylte efter Mad.

Snör, n. == Nsk. *Snor* og *Snor*, n.; Sv. *snor*, m.; Dal. *snår*; Tsk. *Schnoder*; Dsk., Engl., Holl. *Snot*.

Snördalk og **snördalkes**, m., Snotklat; Sk. *snördalk*.

Soda, n. app. og pr., f., Navn paa en sodfarvet Hoppe.

Sodijn, n. pr., Navn paa en sodfarvet Hest; Nsk. *Sot'en*; Isl. (B. H.) *sóti*, n. pr., især om Heste.

Soduer-u-ut, adj., sodet, sodfarvet, sodbruun: ejn *soduer* häst; Nsk. *sotut*; Isl. *sótótr*; men *sótugr*, fuld af *Sod* == Sv. *sotig*.

Söffia, n. pr., Sofie; derimod forb. med a. Navne: Stine *Sofia*, Stine *Sofj*.

Sogga el. **sågga** (*ar-ada-ad*), v. n., koge langsomt: grödijn står å *soggjar*. *Sogners-sogn-søgnt*, adj., søgn; Isl. *sýkn*, *sýknt* (*sýgnt*): ejn *søgner* da, en *Søgnedag* (Sv. *söknedag*; Nsk. *Syknedag*).

Sokka (*ar-ada-ad*), v. n., d. s. s. *sjokka*, sokke, sjokke, gaae kraftløst, skjødesløst: *sokka* å eller åsta (*adsta*); af *sokk*, m., Sokke; jfr. *bena*, *stäula*, *tojla*).

Sokkedunfod (sjeldent), m., Benævnelse paa en Due, der har en Krands af Fjædre og Duun paa Fødderne; Dsk. *Sokkedue*.

Sokkerklaw (å), n.; en Tvebak (af *kläwa*, kløve); kaldes ogsaa blot *klaw*.

Sol, f., Sol: *soler* å måna, Sole og Maaner; *me soln*, med Solen, efter Solens Gang ø: til Høire; *imod soln*, mod Solen ø: til Venstre; Nsk. *mote Sol'enne*. Ordet er Hunkjøn, ligesom

måna Hankjøn, i Overeensstemmelse med den almindelige Brug hos de nordiske og germaniske Folk; ikun i Gottl. er *sol* el. *soli*, m. (ligesom *manä*, f.), og samme Kjøn har Ordet faaet i Sv. Skriftsprog.

Solbág, n., Solskin, som varmer og tørrer; jfr. *baga*.

Solbjärnjug, f., Solens Nedgang: i *solbjärnijngen* (Gudh.); Sv. *solbergning*, f.; Falst. *Solbjering*; Nordsj., Fyen. *Solbjerg*; ligesaa i ældre Dsk.

Solglás, n., Brændeglas; Sv. *solglas*.

Solhatt, m., et Hovedtøi, som bruges af unge Piger, «en Art Kyse, beklædt med sort Silke, som i Folder hænger ned over Nakken; omkring Pullen, som er meget liden, gaaer en pæn lille Blomsterkrands» (Panum B. B. Till. p. 58).

Som, pr. rel., udelades i enkelte Tilfælde, hvor det er Subject (som Object naturligvis ofte, f. Ex. öggan ijn kommer; öggan iinne va); s. *Ögga*.

Sommar, m., Sommer: *i sommar*, i Sommer, naar det nærværende Aars Sommer endnu varer; derimod hedder det *i sommars*, naar den er forbi (analogt: *i vijnter* og *i vijnters*); Angel. *e Sommes*; derimod Sv. *i somras*, forleden Sommer.

Sommargijille, n., s. *Gjylle*.

Sou, *sau*, n., Maling af Havet, bruges især om Vandet, som løber frem og tilbage inde mellem Klipperne og Skjærene; jfr. Nsk. *Su*, f., Søgang, stærk Bølgegang ved Strandbredden; Vestg. *soug*, Gottl. *säug*, Vanddrag, Vandaare; Verml. *sog*, Sted paa Marken, hvor Vandet altid vælder frem; Isl. *sígr*, m., Trækvind, Trækluft (efter B. H. ogsaa Tilsyl af Havet).

Soua, *saua*, f., Navn paa forskjellige Blomster, som Bierne fortrinsvis suge af (*soua å*); i Gudh. bruges det om en Urt med Blomst, lig et Kløver, rødlig eller blegrød af Farve, som voxer i Engene og kaldes ogsaa *vijllkläuer* el. *vijlt kläuer*, Vildkløver, nogle St. forstaaes ved *soua* Blomsten (Hovedet) paa det almindelige Kløver, Rødkløveret (jfr. Dsk. *Suekop* = Rødkløver); a. St. bruges Navnet om et Slags blaa Blomster, der ligner Kornblomster, eller om et Slags smaa Blomster, ogsaa blaa af Farve, men kun lidt større end Glemmigeier, og som voxe klyngevis. Derimod Sv. *åkersuga* el. *sugor*, Hampenelde, galeopsis; Sk. *hvid sua*, *lamium album*.

Soul, *saul*, n., d. s. s. *saulmad*, Suul, navnlig Kjød og

Flesk; Gl. Engl. *soul*; Sv. *sofvel*, n.; Nsk. *Suvl Sovl* f. fl.; Isl. *sufl*.

Soula, saula (*ar-ada-ad*), v. n. (impers.), smage bedre, federe, kraftigere, naar man f. Ex. faaer Sauce paa Kjød eller Fisk: ded *saular*; la voss få lid döppa, forr så *saular* 'ed bäre! jfr. Nsk. *svlug*, adj., tjenlig til Suul; it. feed, kraftig, som man kan spise meget Brød til; af *svla*, *sula*, v. n., være tjenlig til Suul; Sv. *sofla*; Dsk. Almuespr. *sule* (forslaae).

Sovla (å; *ar-ada-ad*), v. a. og n.: *sovla* i sei, søbe, slubre i sig; maaskee nærmest besl. m. Tsk. *saufen*, drikke (*Soff*, Fylderi).

Spager, adj., med Betydningen: klog, viis, findes nu kun i Sammens. **kjænnespager** (s. s.).

Spajnamål, n., Spand, Fingerspand, som Maal.

Spaniór (ð), n. pr. m., en Spanier; Nsk., Sv. *Spanjor*.

Spankelera (*ar-ada-ad*), v. n., spanke, slentre; Gotl. *spankelerä*.

Sparlagen, n., Omhæng, Gardiner paa en Seng (*himlasjung*); Sv. *sparrlakan*, n.; Isl. *sparlak*, n.; Nordsj. *Sperlagen* (Junge p. 404); Dsk. (foræld.) *Spærlagen*.

Sparlagenskappa, f., den øverste nedhængende Rand af et Sengeomhæng, hvilken hænger i Sengekarnisen *sängakarnissed*), altsaa et Slags kort Gardin til Stads; neden under den hænge *sparlagen*; Isl. (B. H.) *sparlaksbrün*, d. s.

Speil, m., et Speil, bruges fig. ei blot om den bageste udvendige Flade paa et Skib (Agterspeil), men og om Fylding baade i en Dør og i en Stoleryg; it. om Bagstykket el. Rygstykket paa Stadsvogne.

Spekkelerder-d(t)-t, adj., snu; Sk. *spekkelerad*.

Spēl (Bøigd.), n., d. s. s. *spill*, Spil; Sv. *spel*; Nsk. *Spel*, f. a. F.

Spēla (*ar-ada-ad*), v. a. og n., d. s. s. *spilla*, spille; Sv. *spela*; Nsk. *spela*, *spæla* f. fl.

Spemula, f., spydig Menneske, Spottefugl.

Spesa (*ar-ada-ad*), v. a., d. s. s. *spleisa*, splidse (Gudh.); af *spēs*, Spids af Touget, som indbringes i Touget selv; Nsk. *spisse* (Søndmør, B. St.) og *spleise* (almindeligt).

Spī (*er-de-t*), v. n. og a., spy; deraf *spi*, n., Spy, og *spīflaua*, f., Spyflue. Angel. ogsaa *spi*.

Spidda (e), f. 1) Pind af Staaltraad; Strikkepind; Nsk. *Spyta*,

Spite, f., d. s., it. tilspidset Pind, Stikke (Isl. *spýta*, *spíta*; Vestg. *speta*); Spid, Stegespid (Sv. *speta*, der og bet. Spile); 2) fig. et spinkelt Menneske, især Kvindfolk.

Spiddehoua el. *-haua*, f., en strikket Hue (Gudh.); Sk. *spede-hua*. Ordet forudsætter, ligesom og det følg. O., et nu af Brug gaaet v. *spidda* = Nsk. *spita*, *spyta*, strikke.

Spiddetroia, f., strikket Natrøie, som nu kun bruges af Mandfolk; tidligere ogsaa af Kvindfolk, nemlig en rød om Søndagen, en blaa om Hverdagen (Gudh.); Sk. *spedetrojja*, strikket Uldtrøie til Kvindfolk.

Spigga (*ar-ada-ad*), v. n. og a., sparke, skrabe, kradse med Fødderne, som Høns, Hunde o. fl.; overføres ogsaa paa Mennesker.

Spijn¹ (Sydl.), n., Benævnelse paa et sædvanlig med 2 Laase forsynet Skab, hvori især forhen Bonden opbevarede Gaardens vigtige Papirer, saavelsom Kostbarheder; Tsk. *Spind*, n., Skriin, Skab.

Spijn², n., Fjerdedelen af en gammel Skjeppe; i nyt Maal 1 Fkr., 1 Otkr., $\frac{5}{8}$ Pot; Holsteen: *Spint*, n., et Maal til Kornvare, $\frac{1}{16}$ Tonde.

Spinkel el. *spinklesjöga*, f., Navn paa en hidsig Sygdom: «naar man havde *frislesjöga* el. *frislarna* (*frisler*, gule Pletter i Huden), og dertil stødte Vildelse og Raseri, sagdes man tillige at have faaet *spinklesjöga*», Gudh.; formod. samme Sygdom som ellers kaldes *sprinkler*, *sprinklarna*, Sprinkler (s. Molb. D. O.); Tsk. *Sprengel*; jfr. Nsk. *Spreklur* (*Sprekle*), f., smaa adspredte Pletter el. Prikker. I Jyll. er *Sprinkel* el. *Sprinkler* Navn paa Forraadnese-fibre og overhovedet heftige, smitsomme Sygdomme.

Spinkluer-u-ut, adj., d. s. s. *spinkel*, -t, spinkel, tynd.

Spijnnara, m., en Edderkop; Engl. *spinner* (om en stor Jordedderkop); Tsk. *Spinne*, f.; Sv. *spindel*, m. Dsk. DD. (Sjæll., Møen) *Spindekone*.

Spinter-spägana, adv., bruges kun i Forbindelsen: *spinter-spagana nyer-ny-nyt*, splinterny (jfr. Sv. *spint*, Flise, Affald, Strimmel; Bh. *spåga*, Træsplint); Isl. *spánnýr* (= Moths: *spaaneny*; af Spaan); Sv. *spingspångande ny* (ogsaa Sk.); it. *splitter ny* (*splitter*, Splinter) og *spiller ny* (*spillra*, Splint); Nsk. *spildrende ny* (*Spildra*, tynd Fjel, lig en stor Spaan); Gottl. *span nöj* (*span*, Spaan), *splitt splångandä nöj* og *spritter nöj*.

Derimod siger man i Bh. *splitternaijñ*, splitternøgen; Tsk. *splitternackend*; N. S. *splinternaken*; Sv. *spiller naken*; Nsk. *spildrende nakjen*.

Spira, f., et Spiir; deraf *rujnspira*, *läseilsspira* (begge Sømandsudtryk); *kjärkjespira*, *tårnspira*; Isl. *spíra*, f.; Sv. *spira*, f.; Nsk. *Spir*, m. Ordet betegner og i Bh. en Spire, Planteskud; Sv. *spira*.

Spissbu, m., Spidsbub (Tsk. *Spitzbube*), bruges i god Forst. = Skjelm, Spasmager, Spøgefugl: mijn broer så ota: gje mei en «palmär!» i stajn forr: «palthäst», forr hajn va soddan ejn *spissbu*; soddanna or som: «kryderera, donnervätter», brögges kons å ejn ejlle ajn *spissbu*.

Spō (er-de-t), v. a. ref.: *spo sei*, skynde sig, ile; ni *spoden järr* så, I ilede saa; Gl. Dsk. *spaae sig*: «Og Ravnen *sig spaaede* til feden Braad» (Kæmpevis.); Nørrej., Sønderj., Loll. *spaae el. spoe sig*; Gottl. *spoda* (Ihre p. 167); it. *spudä*, *spöö* (Almqv.); N. S. *spooden* (*spuden*, *spöden*), *sich spooden*; Holl. *spoeden*; Engl. *to speed*; Tsk. *sich sputen*; jfr. Gr. *σπεύδειν*, *σπουδάζειν*. Samlg. v. *fäjas*.

Spola (ar-ada-ad), v. a., spøle (spule), skylle (til Skibs); Sv. *spola*; N. S. *spölen*.

Spola, m., Pind i Vognhaver el. Vognlætter; kaldes og *steiaspola*; Dsk. (Moth) *Spole*; Sv. *spole*, m.

Polasteia, m., s. *Steia*.

Sporr (å), n., Spor; Sv. *spår*, *spårr*; Isl. *spor*.

Sporra (å), m., Spore: *ta hästijn me sporrain*, d. s. s. gje h. å *sporrain*, give Hesten af Sporen; Sv. *sporre*, m.; Isl. *spori*, m.

Spott (å), n., Spyt; Sv. *spott*, n.; Nsk. *Sputt*.

Spotta (å: ar-ada-ad), v. a. og n., spytte; Sv. *spotta*; Nsk. *sputta*; Isl. *spýta*. Deraf *spottan*, f., Spytten.

Sprajla (ar-ada-ad), v. n., sprælde; Nsk. *sprala* (ogsaa Vestg.); Sv. *sprattla*.

Sprikka, f., Sprække; Sv. *spricka*.

Sprikka (er-sprakk-sprokked), v. n., sprække; Sv. *spricka*; Nsk. (Tr. St.) *sprikke*. Jfr. *spräjkja*.

Sprinkler, s. *Spinkelsjöga*.

Spryggjer-spryggj-spryjgt, adj. 1) d. s. s. *sjör*, skjør, spređ, som let springer, let kan brydes. 2) d. s. s. *kjivver*, som ei taaler Berørelse, springer og sprætter ved saadan; it. *sky*,

springsk (om Heste): øjen e *spryjggja*. Slægtskabet uvist; jfr. Tsk. *spröde* (*Sprödig-keit*); endvidere Sønderj. *sproggel*, meget skjør, let brækkelig; it. fig. *hidsig*, opfarende, kort for Hovedet (samlg. *sproller* i Molb. D. D. L.); Nsk. *spræk*, sky, urolig, vanskelig at holde; kaad, springsk; Engl. *sprightly*, livlig, munter, hurtig.

Språngjera (*ar-ada-ad*), v. n., fare, tumle: hajn *språngjerar* svært (Gudh.), d. s. s. *farras ijlla*; formod. af et tidlige brugt Ord = Sv. *språng*, Spring, Løb; Nsk. *Sprang*, *Spraang* («han gjer’ ikje stort Sprangj’e el. *Spraang*», han er ganske stille og rolig).

Spräjkja (*er-sprajte-sprajt*), v. a. (causativ), bringe til at sprække, briste, revne: *spräjkja* slån, om Slaaen, som man steget paa en Ildpande; *spräjkja* sina boiser, sprænge sine Buxer; Sv. *spräcka*, v. a., brække, give en Rift el. Sprække. *Spräjkja* forholder sig til *sprikka* (s. s.), ligesom *läjggja* til *liggja*.

Sprøjng, n., Smerte, Værk; det bruges saavel om gigtagtige Smerter i Ledemodene, f. Ex. ja har soddan *sprøjng* i däjn ena armijn, som og om den Hede, man føler paa et Sted, hvor der er Hævelse, f. Ex. ved Tandpine, Bistik o. s. v.; ogsaa om Frostsmarter i Hænder og Fodder; jfr. *najlsprøjng*.

Sprøjnga (*er-de-t*), v. n., smerte, værke (jfr. d. foreg. O.): mina häunner *sprøjnga* så.

Sprätta (*er-spratt-sprotted* el. *sprätt*). 1) v. n., sprætte, sprælle, fare op f. M.: hajn har *sprätt* el. *sprotted* läjnge; ded *spratt* i mei; Sv. *spritta* (med stærk B.), d. s.; Nsk. *sprettä* (stærk B.), splittes, spredes pludselig, springe (= Sv. *spritta*); it. udspringe (= Isl. *sprettä* (m. stærk B.). 2) v. a., sprætte, splitte: hon *spratt* sarkijñ opp; Isl., Nsk. *sprettä*, Sv. *sprätta*, med svag B.

Sprätturijn-uren-ured, adj., som har den Egenskab at sprætte, sprælle (Gudh.).

Spåga, f., Flise i Træ, Træsplint; hyppigst sammens. *trä-spåga*; jfr. Nordsj. *Spouer*, Aarerne i det høvlede Træ; it. Spaaner (Junge p. 405); Jsk. *Spog*, *Spogen*, «den grove Side af Træets Aarer» (Samsø); *spoget*, skjør, sprød, frønnet; Angel. *spaaket*, d. s.; samlg. Nsk. *Spækje*, f., Spaaner, Fliser af Ved (*Spak*, m., en enkelt Spaan); *Spik*, f., Splint, f. M.; *spikut*, fliset, fuldt af Splinter.

Spåkjäljing, f., Spaakone, Sandsigerske, hvad enten hun er gammel eller ung; derimod Dsk. *Spaakjärling* mere Foragsudtryk.

Spånad, m., Spind, Det, sem et spundet; ja har hänt *spånadijn* frå 'na, jeg har hentet det spundne Garn hos hende; Sv. *spånad*, *sponad*, m.; Nsk. *Spona*, *Spaanaa* (*Spune*, *Spone*), m.; Isl. *spuni*, m.; Dal. *spunå*.

Späj, n., Spiger, stort Søm; Sv. *spik*, m.; Nsk. *Spikar* og *Spik*, m.; Engl. *spike*.

Spättuer-u-ut, adj., spættet; Gottl. *spättug*.

Stā, m., et Sted (tidligere en St.); best. F. *stajn*, pl. *sta*; best. F. *stana*; Nsk. *Stad* og (almindeligst) *Sta*, m.; best. F. *Sta'en* og *Stadinn*; pl. *Stade*, *Stae*; Sv. *stad*, m.; Ældre Dsk. (1250—1400, Petersen) en *Stath*; Isl. *staðr*, m.; N. S. *Stede*. Deraf *födesta*, *hjemsta*, *kjöpstata*; fremdeles Egennavnene *Båsta*, *Lista*, *Mälsta*, *Rösta*, *Ypnesta* (Navne paa Fiskerlejer), *Tjyngsta* (Navn paa en Samling Gaarde og Egnen deromkring) f. fl. a. Med Bemærkelsen: Stad, By (Sv. og tildeels Nsk. *stad*; Isl. *staðr*; Tsk. *Stadt*, f.) høres det neppe; i det mindste er by det almindeligste Udtryk herom. Ordet bruges i endeel Forbindelser, der danne adverbialle Udtryk, deels alene forbundet med Præpositioner, deels med adjektiviske Ord, i hvilket Tilfælde Præpositionen udelades; nogen særegen deraf dannet adverbial Form haves ikke, saaledes som i Dsk., Sv. o. fl. a. Sprog: *i stajn forr*, i Stedet — Steden — for (Isl. *i staðinn fyrir*; Nsk. *i Sta'en fyre*); *på stajn, strajs på stajn*, paa Stedet, strax; *adsta, asta, åsta* (s. s.), afsted, frem; *ajn-* el. *ajnjinn-* (*andra-*), *ajle-*, *ejn-*, *flera-* (*flere-*), *ijngiijn-* (*ijngena-*), *många-*, *najn-* (*noggijn-*), *somma sta*, andet Sted, andre Steder, alle Steder o. s. v. == paa andet Sted, alle St. o. s. v. == andensteds, *allested*s o. s. v.; jfr. Nsk. *-stae*, *-stan*, *-stass* (f. Ex. *allestae*, *allestan*, *allestass*); Sv. *-städes* (f. Ex. *annorstädes*, *allestädes*); Isl. *staðar* (f. Ex. *annarstaðar*, *alstaðar*). En ganske egen Bemærkelse har *sta* faaet i den Forbindelse: *i sta o:* i Aften, om den kommende Aften (om den alt indtraadte maa siges: *i aftan*): ja kommer, ska komma *i sta*; ja vill gå hjemm *i sta*; ded e jo tis nokk ad gjorra 'd *i sta*; Sk. *i sta*; Dsk. D. D. (Nordsj., sydl. Fyen, Loll., Falst., Langel. f. fl.) *i Sted*, *i Stei* = i Aften, i Aftenskumringen. Udtrykket maa anvises sin Plads herunder, ikke formedelst den blotte Formlighed,

der viser sig strax ved første Øiekast, heller ikke just formedelst den Omstændighed, at der i de beslægtede Sprog ei findes noget Ord, hvoraf denne Form kunde være opstaaet, med Betydningen: Aften, Aftenskumring eller lignende, en Betydning, som forøvrigt Ordet *sta*, *Sted* heller ikke nogensinde har i de ovennævnte Mundarter udenfor denne Forbindelse; men Udtrykket maa sættes her, fordi der er al Sandsynlighed for, at den nuværende Betydning af *i sta*, *i Sted*, *i Stei* kun er en uegentlig, som skylder særegne Forhold sin Oprindelse, medens den egentlige, herfra heelt forskjellige Bemærkelse, som findes bevaret i et lignende Udtryk andensteds, tidligere er forsvundet. Denne uegentlige Bemærkelse synes altsaa at være indskrænket til Skåne (navnlig Luggude Herred; Almqv.), Bornholm og den danske Øgruppe; thi at den og har hersket i Sydsjælland og det nordlige Fyen, tør man vel antage, om den end nu ei findes der; selv paa Bornholm kjendes og bruges Udtrykket nu kun af de Ældste. I Islandsken derimod bruges Udtrykket *i stað* med Bemærkelsen: strax; Nsk. *istad*, *i Sta*, deels: strax, snart, om en liden Stund; deels: nys, nylig, for en liden Stund siden; hermed kunne sammenlignes det Bh. *på stajn*, Dsk. *paa Stedet* (= Isl. *i stað*); Vestg. *på stan*, ret nu, om kort Tid; Jsk. (Mors) *aa e Ste'*, Angel. *aa æ Stej* (paa Stedet), i Øieblikket, nu for Tiden (s. Hagerup p. 62). Med det islandske *i stað* og for en Deel ogsaa med det norske *i Sta*, er der stor Sandsynlighed for, at det skaanske og bornholmske *i sta* og i danske Dialekter *i Sted*, *i Stei* oprindelig have havt Bemærkelse tilfælleds; thi at en saadan Bemærkelse endnu skulde være tilstede i dansk Provindssprog, maa høiligen betvivles; hvor Molbech anfører Udtrykket: *i Sted* (D. L. p. 245), føier han rigtignok til: «udentvivl bruges *i Sted* eller *i Stad* ogsaa («i Jylland?») for: strax, uden Ophold, ligesom Isl. *i stað*», men han fremfører Intet til at bestyrke denne Formodning. At det derimod har været den oprindelige og egentlige Bemærkelse af hine Udtryk, derfor taler stærkt et synonymt Udtryk i Skaansken, hvis egentlige Bemærkelse er klar og sikker, lige-som der og kan paavises, hvorledes den uegentlige er opstaaet. I Sk. har nemlig Udtrykket: *rätt strajs* (ɔ: ret strax) netop Bemærkelsen: til Aften, i Aftenskumringen (s. Almqv.; Klingh.). Her kan fremdeles til yderligere Forklaring tjene, hvad Klinghammer (Minnen från åren 1829—39; p. 67) bemærker om den

skaanske Bonde: «man beskylder ham for i sit Arbeide at være magelig, langsom og træg, Egenskaber, siger man, som udtale sig ogsaa i selve Sproget, hvor Svaret: *rätt strax* (ret strax) betyder: om nogle Timer». Klinghammer afviser disse Beskyldninger med Hensyn til Arbeidet og vedbliver: «hans Arbeide bestemmes i Regelen af Solens Op- og Nedgang og lider ikke nogen Afbrydelse uden af Maaltiderne». Her ligger altsaa den Slutning nær, at Bonden med sit Svar: *ret strax*, sædvanligst maatte tænke paa den Tid, naar hans Dagarbeide var endt, altsaa netop Solnedgangen, Aftenskumringen, hvilket Begreb efterhaanden er udelukkende blevet forbundet med hint Udtryk, saavel ifølge Bondens egen Tankegang som ifølge Andres Opfattelse. Paa samme Maade har upaatvivlelig ogsaa det tilsvarende Udtryk *i sta, i Sted, i Stei* faaet sin uegentlige Bemærkelse, medens det oprindelig har havt Betydningen: strax, ret strax, ret nu, om Lidt, ligesom det norske *i Sta*, og saaledes bliver tillige det Phænomen let forklarligt, at hint Udtryk kun bruges, hvor Talen er om den tilkommende Tid. Denne Sprogbrugs Udbredelse til de omtalte Landsdele har just ikke noget Ubegribeligt, naar der sees hen til deels Forholdenes Lighed, deels det indbyrdes Samkvem, men noget Bestemt lader sig derom forøvrigt neppe afgjøre.

Stabba, f. 1) Træstamme, som staaer paa Rod og af hvilken Grenene ere afhugne; Sk. *stabbe* (afhuggen); jfr. Fyensk en *Stap*, Roden af et Træ med noget af *Bullen* over Jorden; Falst. en *Stabb*, d. s. (om et lidet Træ). 2) en Træstump el. Støtte under en Ting (d. s. s. *sträwara*): sätta en *stabba* ujne nogged; Nsk., Sv. *stabbe*, m., Blok, Knub, Klods; Isl. *tréstabbi*, m., d. s.; Östg. *stabbe*, tyk Træstolpe; Dsk. (foræld.) en *Stabbe*, Amboltstok. 3) figurlige Udtryk: *trästabba*, et Træ, som staaer i Stamp; *piblastabba*, en Pige paa 16 à 17 Aar; *hallstabba* (s. s.).

Stabels (uden pl.) eller **stabeisera** (pl. d. s.), m., Særling, løierlig Patron, især om ældre Mandfolk (Ringeagtsudtryk, dog af de mildere): ded e ejn satans ujneler *stabeis*; Vestg. *stabis*, gammel, alvorlig Mand; Ihre D. L. p. 169 (Almqvist efter Hof: *stabir*, alvorlig Mand); Fyensk *Stabeiser*, en Stodder eller Omlober i lurvet Dragt.

Staffan, n. pr. m., Mandsnavn; Steffen. Sv. *Staffan*.

Staga, m., Stage, bruges specielt, hvor Talen er om Eger,

som Benævnelse paa en lang Stang eller Gaffel, der sættes paa Egens Seil, naar man seiler bi de Vind (Gudh.).

Staggermadk el. *staggremadk*, m. 1) Benævnelse paa et Slags Insect med mange Been og skurtige, men vakkende eller rystende Bevægelser (jfr. *staggra*). 2) fig. d. s. s. *staggerpiva*.

Staggerpiva el. *staggrepiva*, f., Navn paa en Person, som har en svag og rystende Gang (jfr. *staggra*); it. en daarlig Top.

Staghö, n., Hø af Græs med spidst, stikkende Straa, som voxer paa tør Mark og allermindst attræas af Kvæget (jfr. *rommahö*); Sv. *stagg*, Senegræs, Klittetrag, gramen sparteum pungens; Vestg. *stagg*, magert Græs; Gottl. *stagg*, hvasse Avner paa Korn; formodentlig besl. med Tsk. *Stachel*, Pig, Braad, Torn; jfr. Bh. *pijnstagg*.

Staggra (*ar-ada-ad*), v. n., gaae svagt, rystende eller vakkende, f. Ex. om gamle Folk; om Børn, naar de skulle lære at gaae, o. s. v.; ogsaa siges *staggra* å, åsta; Sk. *stagra*; Jsk. *stagger*; Engl. to *stagger*; Nsk. (Valders) *stakra*.

Staggra, f., Sauce under en Steg eller paa Bunden af en Krukke med Fidt; Jus (Gudh.); af *staggra* = ryste, bæve; lige-som det eensbetydende *darr* (s. s.) af *darra*.

Stakkal, m., Stakkel, beklagelig Person: ejn *horristakkal*, *piblastakkal*, en stakkels Dreng, Pige; *horristakalijn*, *piblastakalijn*, den stakkels D., P.; Nsk., *Stakall*, m.; jfr. Isl., Sv. *staf-karl*, Tigger.

Stamm, m., Sted: *ijngijnstamm* = *ijngijnsta*, ingensteds; maaskee s. O. s. Dsk. *Stavn* (Hjemstavn, Hjemsted); jfr. Nsk. te *Stams*, hjem (faae Kvæget te St.); Jsk. (Mors) te *Stauns*, til-stede, hjemme, paa sit Sted; Sk. *ingenstans*, ingensteds; samlg. m. H. t. F. Sv. *stam*, Nsk. *Stamn*, Stavn paa Skibe.

Stanna (sjeldnen), v. n., staae, stande (ældre F.), blive staaende: vi skujlle *stanna* här, sa hajn; Isl., Nsk. *standa*; Sv. *stånda*.

Stærker-stærk (for: *starkjer-starkj*)-**starrit** (for: *starkjt*), adj., stærk; Sv. (og Tsk.) *stark*; Nsk. *sterk'e-stærrt*; Isl. *sterkr*.

Starr¹, m., en Stær, sturnus; Gl. Dsk. (Kæmpevis.) *Star* (pl. *Starre*); Nsk. *Stare* og *Star*, m.; Sv. *stare*, m.; Isl. *stari* el. *starri*, m. Deraf *bäjkjastarr* (s. s.).

Starr², m., Stær (Øiensygdom); Sv. *starr*, m. Deraf *starr-blijnner*, adj., stærblind, starblind; Sv. *starrblind*; Nsk. *starblind*.

Starra og **stirra** (*ar-ada-ad*), v. n., stirre; Isl., Ångerml.

stara; Nsk. *stara* og *stira*; Sv. *stirra*; Jemtl. *stära*; Vestg. *stura*; Östg. *sture* og *stirre*; Engl. *to stare*; Tsk. *starren* i: *an-starren*.

Stärt, m., Stjert; deraf *tvestarta* (s. s.). Bønderne bruge gjerne *start* (*startijn*) om Fiskehalen, hvad ellers sædvanlig kaldes *rompa*, *fiskarompa*: *gje mei haud, å ta du startijn!*

Stärtabötta, f., en Strippe, d. s. s. *ströppebötta*, *ösebötta*; ogsaa blot *ströppa* (s. s.).

Staula (*ar-ada-ad*), v. a. rec. og v. n., stavre, krybe, gaae vaklende og besværligt: *staula å, åsta*; *staula sei fram*; Isl. *stau-last*; jfr. Nsk. *stable*, v. n., gaae sagte og vaklende; Sv. *stappla*, vakle, snuble.

Staun, m., bruges aldrig uden om Stavn paa Baade og Skibe (*forr-*, *bag-* el. *akterstaun*); naar det nævnes alene, betyder det altid d. s. s. *forrstaun*, ligesom Isl. *stafn*, m. (Dsk. *Stævn* i dette Tilf.); Nsk. *Stamn*, m.; Sv. *stam*, m.

Stauna (*ar-ada-ad*). 1) v. n., standse, staae stille: möllan *staunar*; Jsk., Falst. *stavne*; Nsk. *stane*; Sv. *stadna* og *stanna*; Isl. *staðna*. 2) v. a., standse, bringe til at staae stille: vittu *stauna möllan?* Falst. *stavne*.

Steia (*er-de-t*), v. n., stige; fig. bedække, bespringe (om Hingster): vrönskijn vill *steia*.

Steia, m. 1) Stige; Nsk. *Stigje*, *Stega*, *Stæga*, m.; Sv. *stege*, m.; Isl. *stigi*, m. 2) stigedannet Sidestykke, Have paa en Vogn, enten med Tværtræer (*sjesteja*; s. *Sje*) eller med Spoler, Pinde (*spolasteia*, *pjnnasteia*); Sv. *stege*, *vagnstege*. Paa lignende Maade bruges om Vognhaver, navnlig paa Høstvogne, Sjæll. *Lætter*, *Vognlætter*; Sk. *lädda*, pl. *lädder*; Jsk. *Leire*, pl. *Leirer*; Tsk. *Wagenleiter*, af *Leiter*, Stige (= A. S. *hlæder*, *hlædre*, N. S., Holl. *Ledder*; Sønderj. *Lær*; ældre Dsk. *Leire*).

Steiaspola, m., s. *Spola*.

Steiasula, s. *Sula*.

Steaviaun, m., en Vogn overhovedet med stigedannede Side-stykker (s. *Steia*); men brugtes tidligere især om et Slags Vogn med skjeve ø: fortil lavere, bagtil høiere Haver, udfyldte med Pinde eller Spoler; den havde ikke Endestykker (*gaula*), men i Stedet for dem bandtes et Reb i Enderne paa Kryds. Slig Vogn brugtes fortrinsviis til at kjøre Sæd paa.

Stelta, f., s. *Skjelta*.

Stena (*ar-ada-ad*), v. a. og n. 1) af *sten* i egl. Forst.:

fæste Stene ved, forsyne med Stene (i Fiskersproget): *stena* (*majnsan*), sætte Stene i Hankene under Garnet; *stena ud*, d. s., men tillige kaste dem ud (Gudh.). 2) af *sten* i uegl. Forst. = *ivnasten*, fæste Øiestenene paa, see stift, stirre, glo paa: hväm *stenar* du, horrasatan! (Rønne; i det mindste tidligere).

Stenhajl, m., høi Klippe (Gudh.); s. *Hajl*; Gl. Dsk. *Steenhaldh.*

Stenhank, m., Hank paa Sildegarnet til at fæste Stene i; s. *Majnsa*.

Stenjälpa, f., Steenskvætte, Steendulp, Steengylpe; Nsk. *Steindolp*, *Steindylp*; Isl. *steindepill* (*steindelfr*).

Stenrøj (kort luk. ö) el. *stenryj*, n., er en Benævnelse, der bruges om Stene, naar de ligge hulter til bulter (Isl. á rúi og stúi) i en lang Række.

Stensker-stensk-stenst, adj., stædig, trodsig, maaskee af *sten*, altsaa egl. steenagtig, haard som Steen; jfr. Isl. *steinlegr*, steenhaard (f. Ex. om Hjertet); Fyensk *steenreden*, stivsindet, tvær, gjenstridig; med mindre dette sidste og det bornholmske Ord skulde staae i Forbindelse med Isl. *stinnr*, Nsk. *stinn*, Sv., Jsk. og foræld. Dsk. *stind*, stiv, haard.

Sters, n., Kjøkken; Dsk. (foræld.) *Stegers*; Ordet bruges i dansk Almuesprog baade paa Øerne (f. Ex. Sjæll., Loll. o. fl.) og i Jylland hvor det udtales *Stæis*); Sk. *stærse*, deels Kjøkken, deels og (efter Almqv.) meest Bryggers, ligesom Östg. *sters*.

Stijng, n. 1) Sting ø: Stik med Naal, Naalesting. 2) Braad, Stingbraad, især af Bier (Gudh., men *stikk*, *bistikk*, om Stikket af Bier); Engl. *sting*, d. s.; jfr. Isl. (B. H.) *stingr*, Redskab, at støde med. S. *Stikk*.

Stijnga, *stinga*, d. s. s. *stikka* (*er-stakk*, pl. *stokke-stokked*), v. a., stikke, men høres nu kun sjeldén og blot i enkelte Talemaader: ta dei i åjt, bien *stijnga* dei! Isl. *stinga*; Nsk. (paa mange St. sjeld.) *stinge*; Engl. to *sting*; Sv. (foræld.) *stinga*; Dsk. (foræld.) *stinge*. Jfr. *Ålestijngara*.

Stijngabjälka, m., Benævnelse paa en mindre Bjælke, som f. Ex. under et Loft sættes ved Siden af de store Bjælker for at støtte det bedre; jfr. Nsk. *Stingeband*, Skraabaand, Stiver; egl. en Støtte, som bliver indfældet el. stukken ind i Siden paa en Stolpe; Samsø. *Stingbaand*, Løsholt i en Bygning.

Stikk, n. 1) Stik. 2) Braad (om Bier især): ja tou *stikked* ud, jeg tog Braadden ud; jfr. *stijng*.

Stikka (*er-stakk*, pl. *stokke-stokked*), v. a. og n., stikke; Talemaader: *stikka kråga*, sætte Madding paa Kroge (Gudh.); *stikka å*, løbe, rende bort pludselig; jfr. Dsk. *Afstikker*; thi det er vel neppe rimeligt, at Verbet i det sidste Udtryk skulde være d. s. s. Isl. *stökkva*, Nsk. *stökkja*, springe op, ile bort.

Stikkelsbär, n., Stikkelsbær (Gudh.); Sv. *stickelbär*.

Stikkijn-en-ed, adj. = Sv. *sticken*; Dsk. d. T. stikken, prikken, prippen.

Stilla (*ar-ada-ad*), v. a., stille, men kun i Bemærkelsen dæmpe, standse, bringe til Rolighed: *stillan* pinan, stille Smerterne; s. O. s. Isl., Nsk., Sv. *stillan*; Tsk. *stillan*. Jfr. *ställa*.

Stima (*ar-ada-ad*), v. n.: *stima samman*, stimle sammen; jfr. Dsk. *Stiim* og *stime*.

Stimene, n., Sammenstimlen, Vrimlen af Folk; *folkastimene*; jfr. Sv. *stimmande*, n.; Dsk. *Stimen*.

Stina, n. pr., Stine; i visse Forbindelser bruges F. *Stin*, f. Ex. *Marne Stin*.

Stiva¹ (*ar-ada-ad*), v. a., stævne, hugge Grene af: *stiva træ*; Isl. *stýfa*; Nsk. *styva*; Fyen. *styve*, *stive*; Jsk. *støve*; derimod Vestg. *styva*, Östg. *styfva*, skære el. klippe af Ørerne paa Kreature.

Stiva² (*ar-ada-ad*), v. a., stive, bruges almindeligt om at stive Linned; i ældre Gudh. derimod: ad *stiva* toi, ogsaa d. s. s. *ströja* t., stryge Tøi.

Stivvel, m., Taarn, Kirketaarn (modsat Kloketaarnet, naar Klokkerne ere i et særskilt Taarn tæt ved Kirken), den høieste taarnagtige Deel af Kirkebygningen: i Åkkersen sætta di ota fångana i *kjärkjestivvelijn*, i Aakirkesogn sætter man ofte Fan gerne i Kirketaarnet; paa den saakaldte Jonskirke (en Klippe formation af Ringebjerget, der ganske ligner en Kirke) har derfor den Deel, der seer ud som et afrundet Taarn, faaet Navnet: *stivvelijn*. Samme Benævnelse bruges og om andre Klipper paa Bornholm, der have en mere el. mindre lignende Skikkelse, navnligen to i Røsogn, hvoraf den eine kaldes *Rujn-stivvel*, som ligner en Kornstak, den anden *Hoistivvel*, som er flirkantet. Ordet er det s. s. Engl. *steeple*, Kirketaarn; Isl. *stö pull*, m., Støtte (Mindestøtte, Pyramide o. fl.), Taarn, Kirketaarn'; Nsk. *Stupel*, m., Kloketaarn, Klokkehuus ved Siden af en Kirke.

Stjäla (*er-stäl*, pl. *stolle-stolled*), v. a., stjæle; där *stolles* fæselit; *stollijn* ost, stjaalen Ost.

Stobb (å), m., Stub paa en afmeiet Ager, f. Ex. *kornstobb*, *roustobb* f. fl.; Sv. *stubb*, m.

Stobba (å), m. 1) Stamme eller Bul af et Træ, der staaer i Jorden og som Grenene ere afhugne: du ska stiva pilijn, men la *stobbajn* stå, Du skal stævne Pilen, men lade Bullen staae; Nsk. *Stuv*, m., d. s. 2) Træstub, en over Jorden staaende Deel af Stammen paa et afskappet Træ; Sv. *stubbe*, m.; Nsk. *Stubbe* og *Stuv*; Engl. *stub*; derimod Isl. *stubbi*, m., en Knub (hvilken Bet. ogsaa Nsk. *Stubbe* har) = Bh. *knobb* (s. s.). 3) Indretning, Stillads, hvorpaa en Veirmølle staaer; jfr. Dsk. *Stubmølle*. 4) Levning af visse andre Ting foruden de ovennævnte, f. Ex. *kåstastobba*, Det, der er tilbage af en opslidt Kost; *äbblestobba*, Rest el. Levning af et afgnavet Æble, navnlig Kjærnehuset og et Stykke uden om samme; paa lignende M. *pärestobba* f. fl. 5) fig. om et Luftphænomen i Sammens. *värv-stobba* (s. s.).

Stubbivader-ivad, adj. 2 E., kortsynet (fig.); egl. med afstumpede Øine; jfr. m. H. t. Sammens. Sv. *stubbhårig*, korthaaret; f. fl.

Stokk, m., s. *Bössestok*; *Bonnstokk*.

Stokka (*ar-ada-ad*), v. n., standse i Det, man siger, stamme i Læsning (hyppigst om Børn): sikkedan hajn står å *stokkar* i 'ed! Sv. *stocka*, v. n. og *stocka sig*, standse, ophøre at bevæge sig (= Tsk. *stocken*); men og holde inde i Talen. En anden Form: *stogga*, brugt om Standsen i videre Forstand, ligesom det svenske Verbum, synes saadanne Ord som *gångstogga*, *ustogga* (s. ss.), at forudsætte, med mindre den heller skulde henvises til Nsk. *stogga*, v. a. og n, standse, der vel neppe er andet end en Sideform til *stagga* (for: *stadga*; s. Aasen p. 471).

Stokkasål, m., Sadel med Træ i, hei og krum for- og bagtil, og overdraget med Læder, Bomsadel; modsat *krabatsal* (s. s.).

Stokkoisa, f., et Slags langskafte Øxe, som Tømmermænd bruge til at glatte med, Bredøxe.

Stolbroer } Medlemmer af Bestyrelsen ved Gilderne; s.
Stolmajn } *Gjylle*.

Stommene, n. 1) Reisning, Reisværk, det Indre og Fasteste af Noget; det bruges om mange Ting, f. Ex. om et Uhrfutteral,

en Paraply, førend den er betrukken, en meget høi Hat el. Hattepuld (ett *hattastommene*; sikken ett *stommene* å hatt du har på!), en høi Træstage til at sætte Væger i (ett *trästommene*); ogsaa om Skibets Ribber, Husets Tømring, om et Skelet, Beenrad. Sv. *stom*, *stomme*, m. 2) et stort Menneske, en lang Rækel; it. et daarligt Menneske, som der er Intet ved = *udløgg* (s. s.).

Stommer-m-t, adj., fast, stiv: ejn *stommer* hatt, Hat, som man knap kan bukke Skygge eller Puld paa; *stomt* toi, lär; *stomma* sjijnnboiser, stive Skindbuxer.

Stopp, m., Prop eller andet lignende, hvormed man tilstopper et Hul, f. Ex. Klude til at tætte med; Sv. *stopp*, m., Prop, Tol; Dal. *stupp*; Engl. *stopple*; Taasinge: *Stoppel*.

Stor-t, adj. 2 E., stor; comp. *større*; sup. *størst*: ejn *stor* kar, en fornem, anseelig Mand, Stormand; Nsk. *Storkar*; *di store*, de *Store*, er det almindelige Udtryk, hvormed Embedsstanden især betegnes paa Bornholm eller overhovedet den fornemmere og høiere dannede Klasse: *di store kjöra i skouijn ida*.

Storjtuer-u-ut, adj., storagtig.

Storkja, f., Styrke.

Storkja (ar el. *er-ada* el. *te-ad* el. *t*), v. a., styrke; Isl., Nsk. *styrkja*.

Storkna (ar-*ada-ad*), v. n. og **storknas** (as-*ades-ads*), v. d. n., störkne; Isl., Nsk., Ångerml. *storkna*.

Storma (ar-*ada-ad*), v. n., storme; fig. gjø stærkt (imod): hujnn *stormar* å söjer, Hundens farer imod med Gjøen; Sk. *storma*, d. s.; Sv. *storma*, larme, støie; Nsk. *storma*, larme, true.

Storrhūs, n., et forhen almindeligt Ord, men med forskjellige Bemærkelser; i Gudh. og Omegn d. s. s. *stērs*, Kjøkken, men brugtes af simplere Folk, *stērs* derimod af de mere fornemme; paa Vestl. brugtes *storrhūs* som Benævnelse paa et Kammers ved Kjøkkenet, hvori der var Forraad af Gryn og Meel f. M.; jfr. Nsk. *Storhus*, n., Kogehuus, Ildhuus; ogsaa Kjøkken; af uvis Oprindelse, mener Aasen p. 488; Gislason (D. O.) forklarer Nsk. *Storhus* ved: Huus gjort af Stavre, Pæle (*Staur*, *Stor*, *Pæl*, *Stang*); Jemtl. *störräs*, Kogehuus paa Sætere; Engl. *store house*, Forraadshuus; *storage* (stoorædsch), Forraadskammer (*store*, Forraad, *storer*, Køgemester).

Storrja¹, f., Stør; acipenser sturio; Nsk. *Styrja*, f.; Sv. (og Tsk.) *stör*, m.

Storrja², f., en Ret af Kjødet paa Kalve- eller Lamme-Hoveder og Been, der skæres smaat og tillaves med Eddike og Kryderi; Falst. *Styr* el. *Stør*, Jsk. (og Falst.) *Kalvedands*, betegne omtrent lignende Retter; Nordsj. *Kalvestyr*, Finker, som laves af Smaamaden paa en Kalv (Molb. D. D. L. p. 259).

Storstoua, f., s. *Stoua*.

Storta (å; er-storte- har *stort* el. e *storter*), v. n. og a., styrt; Nsk. *sturta*.

Stortarna (å; best. F.), pl. f., Navn paa nogle høie Klipper ved Gudhjem, saa kaldte, fordi ofte Kreature styrtede ned ad disse bratte Høider; jfr. Sv. *störta*, f., Afgrund; Sk. *hålstörta*, Fordybning i Veien, naar megen Sne er falden og megen Kjørsel er kommen til; Vestg. *stört*, *bråstört* el. -*stort*, steil, brat.

Stortebakka, m., Bakke eller Fjeld med brat, lodret Klippeväg, især en saadan, som danner den ene Side af en Dal; deraf Navnet *Stortebakkana* om de betydelige Høider i Midten af Bornholm, navnlig *Rytarakneitjn* og *Örnijnabakkajn*.

Stortehölijn, m., Navn paa en Fordybning i Bobbaaens Leie, hvilken er dannet af et Vandfald; ligeledes benævnes paa samme Maade ofte den under det almindeligere Navn *Stauehöl* bekjendte Fordybning ved det betydelige Vandfald, som dannes af Kobbaaen i Østrelarsker, hvilken styrter 80 Fod lodret ned mellem Klippevægge, som have en Afstand fra hinanden af 4 Fod. Begge have deres Navn deraf, at baade Mennesker og Dyr undertiden styrtede ned sammesteds. Jfr. forsvrigt *höl*.

Stoua, staua, f., Stue; Nsk. *Stova*, *Staue*, f. fl. Isl. *stofa*; Gl. Dsk. *Stove*; Jsk. *Stou*: *storstoua*, Dagligstue paa en Bondegaard, hvilken opfylder hele Bygningens Bredde, med vinduer til begge Sider, baade til Gaarden og til Haven. Her staaer gjerne Huusbondens og Madmoderens Seng, samt een eller flere Væverstole; her er ogsaa Kakkelovnen og paa hver Side af den en Dør, den ene til Kjøkkenet, den anden til den saakaldte *lillestoua*, Lillestue. Denne sidste Benævnelse bruges nu baade om Folkestue og Sovekammer. Lillestuen har gjerne en Fordybning, der dannes af Skorstenen og har dens Bredde, hvor der staaer en Seng, som afbenyttes ofte af Børn eller

Undentagsfolk. Om Vinteren tjener dette Værelse ofte hele Familien til Dagligstue.

Stoueläjnga, f. Navn paa den Gaardlænge, som beboes af Familien, Hovedbygning, Stuehuus; mods. *laläjnga* (s. s.).

Sträger-sträg-strägt, adj. 1) lige, rank, velvoxen (Gudh.): ejn *strager* kar, d. s. s. meied *rager* k.; Jsk. *strag*, *straag*; Nsk. *strak*. 2) stiv i alle sine Stillinger, kneisende, brystende sig, affecteret; jfr. Jsk. *strag*, peen, ziirlig, pyntet; Angel. *straghs*, d. s.; Nsk. *strak*, stram, spændt.

Strägvausijn-en-ed, adj., rank, lige voxen (Gudh.).

Stränbören, *stranbårn*, f., s. *Hawboren*.

Streia (*er-de* el. *ada-t* el. *ad*), v. n., give Lugt fra sig, om Det, som lugter gjennemtrængende og langtfra, enten godt eller ilde: ded *streier* så; ded e fäslit, så ad ded *streier*; Sk. *strega*, stinke, især om Fedtdamp.

Stridbar-bart, adj. 2 E., stridig, stiv, egenvillig: ejn *stridbar* häst, en Hest, som ei lystrar Tømmen; Nsk. *stridsam*.

Strikk, m. 1) et Skarn, en Skjelm, i slet Forst. (Gudh.); ældre Dsk. (Bibelovers.) *Strik*, *scelus*, *scelestus*. 2) d. s. s. **gaustrikk**, Skjelm, Skalk, i Spøg; Dsk. d. T. *Strik*. Jfr. Isl. *hrekkr*, Kneb, Skjelmsstykke; Skalkagtighed; *hrekkjamaðr* o. fl. a., Skjelm, Skalk; i N. S. bemærker *Strick* et letfærdigt Kvindfolk.

Strikker-strikk-strikt, adj., bruges i slet Forst. == streng, skaanselløs, arrig og haard (f. Ex. mod Børn og Underordnede), ligesom **skræpper** i god Forstand == streng, nøieregnende, accurat (Gudh.): ded e ejn *strikker* satan.

Striks, adj. 1 E., d. s. s. *strikker*: du må 'nte varra så *striks*; ogsaa adv.; Nsk. *streks*, adj., streng, paaholden.

Striva, f., Strube; deraf *vrångastriva* (s. s.).

Striva (*ar-ada-ad*), v. a., gjøre Striber i eller paa Noget; Engl. to *stripe*, gjøre Striber eller Rande paa Tøi.

Stropp, m., Stroppe; Tougstroppe; Sv. *stropp*, m.; Engl. *strap*. Paa Eger (Fiskerfartøier) haves forskjelligt benævnte Tougstropper, der ved Hjælp af den saakaldte *taunål* (s. s.) danner et Slags Fortsættelse af Vantet, nemlig tre: 1) den, hvori Tougnaalen er stukken og som kaldes *långstropp* eller (m. ældre Navn) *läjnkestropp*; 2) en mindre, som stundom anbringes mellem hin og den nederste Stroppe; den kaldes *hallstropp*, Halvstroppe; 3) den nederste, kaldet *lawstropp*, Lav-

stroppe, som er fastgjort i Egens Raad. Ved Hjælp af Tougnalene og Stropperne sættes Masten over til Luvart, eller i det Hele forandres Mastens Stilling, gjøres (ved at borttage eller tilføie Stropper) mere eller mindre skjev, eftersom Vin den er.

Strunk (*o*), m. 1) Plantestængel; Tsk. *Strunk*, m., Holl. *stronk*, d. s.; Falst. *Strunk*, men kun om Kaalstok; Gottl. *strånk*, d. s. 2) Stilk paa Frugt, f. Ex. Æbler, Pærer, Slaaen (ældre (Gudh.). Jfr. *skjälk*, som er et nyere, men almindeligere Ord.

Strunker-strunk-t, adj. 1) rank, lige, d. s. s. *rager*, *strager*: ejn *strunker* å strager kar; Jsk., Sjæll. *strunk*; Nsk. *strunk*, stiv af Holdning, stolt (ogsaa Dsk). 2) peen og stram; Jsk. *strunk*, pyntet, velklædt; Sk. *strank*, d. s.

Strüser-strüs-t, adj., peen, pyntet == *strunker* 2 eller *grajner* (s. s.).

Sträjkja (*er-sträjte-sträjt*), v. a., strække: *sträjkja garn*, hænge Sildegarn, naar de have ligget i Vand en Tid, opude i Lusten med Stene paa, for at de kunne udvides.

Sträjunga¹ (*ar-ada-ad*), v. n., strenge, være streng med, drive paa (f. Ex. Arbeide, Betaling af Gjeld); ogsaa *sträjngjera*: hajn *sträjnguda* så == hajn va så *sträjngjerenes*, han drev paa med Strenghed; *sträjngar* 'ed så? har det saa forskrækkelig Hast? Sv. *stränga* og (d. T.) *strängera*; Nsk. *strangje*, *strängjera*; Dsk. Almuespr. *strengere*, vv. a., d. s.; Gottl. *strangerä*.

Sträjnga² (*ar-ada-ad*), v. a.: *sträjnga hö*, samle Høet i Stakke eller Dynge ved Hjælp af en Indretning, som benævnes *sträjnga* (s. s.); derimod Sk. *stränga h.*, rive Høet første Gang, efterat det er slaaet (Ihre D. L. p. 172); Dsk. Almuespr. *strength* (Moth); jfr. Jsk. (og Falst.) *Streng*, *Strang*, lang Rad eller Dynge, hvori Høet sammenrives paa Marken, inden det stakkes (s. Molb. D. D. L. p. 559); Sv. *sträng*, Skaar med Leen; *hö-sträng*, en Rad meiet Græs.

Sträjnga, f., ogsaa *hösträjnga*, et Redskab, der bestaaer af en smal Planke, som trækkes af 2 Heste og hvorpaa den Kjørende staaer, kun holdende sig i Tømmen eller Kjøretøjet, hvortil udfordres megen Færdighed for at bevare Ligevægten; at foretage denne Kjørsel (*ad kjöra på sträjngan*) overlades derfor til Een af de fermeste Karle, der betragter dette som en Udmærkelse. I lignende Bemærkelse bruges Falst. *Stræng*, en; *kjere Strang*.

Sträjngjera, v. n., s. *Sträjngja* 1.

Sträwara, m., Træ el. Støtte under en Ting, Stiver; Sv. *sträfva*, f. (*sträfva*, v. a., understøtte); Tsk. *Strebe*, f.; jfr. Dsk. *Stræbebjælke*, Stivebjælke.

Ströja (l. ö; *er-te-t*), v. a., stryge: *ströja* réskav opp me draggijn, drægge efter Fiskeredskaber (Garn, Lænker f. fl.), fiske dem op ved at lade Dræggen løbe langs ad Grunden (Gudh.).

Ströjebån (l. ö), n., Hovedbaand, som Kvindfolk brugte tidligere til at holde det opstrøgne Haar under den saakaldte *mysa* (s. s.), og hvori samme var fæstet; Dsk. (foræld.) *Strygebaand*; Jsk. *Strygbaand*; Sv. *strykband*.

Ströppa (ældre Gudh.), v. a., d. s. s. *målka*, malke: *ströppa* en ko; Sk. *strippa*, v. a., d. s. (efter Almqvist dog næsten ene om Faar); Gottl. *strippä*; Jsk. *strippe* (strippe Faar); Dsk. *strippe*, deels v. n. malke; deels v. a. *strippe* en Ko, især naar den [begynder at goldes (i den Forst. altid Nordsj. *strippe*; Junge p. 407); i lignende Bet. Nordengl. *strip* (s. Molb. D. D. L. p. 560).

Ströppa, f., en Strippe; kaldes ogsaa *ströppebötta*, *startebötta*, *ösebötta*, *vannströppa*; Nsk. *Strippe*, n., d. s.; Gottl. *strippä*, *strippbyttä*, Melkestipple, Melkespand.

Sty, n., Støi, Larm, Tummel; Nsk. *Sti*, n., *Styr*, m.; Falst., Loll. *Styl*, en; Sv. *stoj*, n.

Stya (*ar-ada-ad*), v. n., støie, larme; Nsk. *styra*; Falst. *style*; Sv. *stoja*.

Styggjelse, n., et stygt, hæsligt Menneske (jfr. *styggjer*); Nsk. *Styggjelse*, n., noget Stygt, Hæsligt, Vederstyggelighed (Sv. *styggelse*, f.).

Styggjer-styggj-styjt (*styjt*), adj., har, ligesom tildeels Sv. og Nsk. *stygg*, Bemærkelser tilfældeds med dansk Skrift- og Talesprog; men desuden og tillige almindeligere bruges det deels i Betydningen: barsk, arrig, krakilsk el. trættekjær, ildesindet (= *arrier*, *ijllurijn*, *önsjönnader*); i lignende Forst. Sv. *stygg*; Nsk. *stygg* (Gl. Nsk. *styggr*, barsk); jfr. Isl. *styggja* e., gjøre E. vred; — deels bemærker det: som har Modbydelighed eller Frygt for, er bange, ræd for, ilde tilmode ved: ad varra el. ble *styggjer* ver nogged; ja e *styggjer* ver å gjorra 'd, jeg gruer ved at gjøre det; ja e bléjn så *styggjer* ver 'ed, ad ja aldri mera vill se på 'd, når noggijn rättes (henrettes); Nsk.

stygg i Sammens. *folkestygg*, *mannstygg*, menneskesky, f. fl.; Isl. *styggr*, sky, om Dyr; jfr. Nsk. *styggjast*, Sv. *styggas*, have Af-sky for, holde sig fra Noget af Modbydelighed. Om Fanden bruges i Bh. Benævnelsen: *däjn Styggja*; Nsk. *Stygge-Mann'en*. Jfr. d. følg. O.

Styggjert, m., styg, hæslig, slem Person; Sv. *stygger*, m. (i best. F. *styggen*); Nsk. *Stygging*, m.; i Spøg ogsaa *Stygjen*.

Styna, f., een af de Stænger paa en Rok, hvori Tenen sidder: en *rokkastyna*, *rokkastynarna*.

Stå (*r-sto-ståd*), v. n., staae; det bruges ofte med Pronomen *de(d)* som Subject og med Partiklen *ätte* (s. s.) i en Følge-sætning, for ret at udmale, i hvilken Grad den i den fore-gaaende Sætning betegnede Handling finder Sted, og har da undertiden umiddelbart efter sig et Adjectiv eller Substantiv, der stiller et bestemt Billede for Øiet til Sammenligning, men uden at nogen Sammenligningspartikel tilføies (jfr. i denne Henseende Udtrykket: *sidda dåra*); i dette Tilfælde kan *ätte* ogsaa udelades; ogsaa bruges stundom et andet Ord som Subject i Stedet for *ded*: horrijn kajn läsa, så *de' står ätte*, — saa det staar efter; Mortijn svore å själada, så ad *de' sto ätte*; hajn dajnsada, så *de' sto hvitt ätte*, — saa det stod hvidt efter; hön dajnsar, så *de' står kåst ätte*, — saa at der staaer ligesom en Kost efter (ogsaa: *ätte'na*, efter hende), så *kjoulijn står kåst*; se *kjoulijn*, hvor *däjn s. k. ätte'na*; di lövve, så *de' sto skomm ätte*, — der stod ligesom Skum bag efter. Hermed er ei at forvexle saadanne Udtryk, som i Nsk.: *dæ sto Fossen* (det skummrede som en Fos), *dæ sto Skum'e*, *Driv'e*, *Reykjen*, ligesom *dæ rann Sveiten*, *dæ dreiv Sjøen* f. fl., hvor pron. *dæ* (el. *da*) bruges som et uvæsentligt Subject foran Prædikatet, medens derimod det egentlige Subject sættes efter; jfr. saaledes fremdeles Brugen af *det* i Sv. (*det* var en gång en konung; *det* gifves många fall, hvor og kan bruges *der*, som i Dsk.); Isl. *það* (*það* datt eitthvað, der faldt Noget ned; *það* er varla neinn, der er neppe Nogen); Tsk. *es* (*es* giebt Leute; *es* lebe der König). *Stå forr præstijn* bet. ligesom i dansk Almuespr.: staae til Konfirmation = Sk. *stå på kyrkegoled*.

Stång, f., pl. *stätigter*, Stang (Nsk., Sv., Angel. *stång*), bruges ogsaa om Støderen i en Morter, naar baade denne og hin ere af Metal; jfr. *stöddara*.

Stånga (*ar-ada-ad*), v. a., stange; Sv. og Nsk. (Berg. St.) *stånga*; Isl. (og Nsk. forøvr.) *stanga*.

Stångrosa, f., Stokrose; jfr. *bonatosa*.

Ståv, m., Bæger af Træ, Leer, Tin, Sølv, f. fl. uden bestemt Maal el. Størrelse; Dsk. (foræld.) et *Stob*, Drikkekær el. Bæger, lige bredt foroven og forneden; Fyensk *Stob* el. *Stou*, Træbæger; Jsk. *Stou* el. *Staab*, stort Drikkekær af Træ; Møen. *Stob*, en, lidet Bæger af Tin, især til Brændeviin; Tsk. *Stöf*, m., og Holl. *stoop*, stort Bæger; Sv. *stop*, n., Kruus; Isl., Nsk. *staup*, n., Bæger (et *Stob*).

Stäggjjer-stäggj-stäjgt el. *stäggjuer-u-ut*, adj., haard, strid; om Uld: *stäggju* ujll el. *stäggjut* to; jfr. Isl. (B.H.) *steigr*, stridig, stiv.

Stäggjhår, n., Benævnelse paa lange stive Haar, som under tiden findes mellem Ulden.

Stäjlla (*er-de-t*), v. a. 1) stille; sætte i Række eller Orden (derimod *stilla* et herfra aldeles forskjelligt v.; s. s.): *stäjlla opp*, opstille; Sv. *ställa*; Nsk. *stelle*; Tsk. *stellen*. 2) v. a. ref., i visse særegne Bemærkelser: *stäjlla sei ijn* el. *ann*, insinuere, indsmigre sig == Sv. *ställa sig in*; *stäjlla sei väl* el. *gott ann*, skikke sig vel, opføre sig godt; Sv. *ställa sig väl*; paa s. Maade Nsk. *stelle seg*. 3) v. n., brugt deels personligt, navnlig naar det forbindes med Verber som: *gå*, *komma*, hvilke det tilføies enten sideordnet eller i Particium, og betegner da, at Personen indretter sin Gang med Lethed og bærer en vis Ziirlighed til Skue i sit Legemes hele Stilling, f. Ex. sikke hajn går, kommer å *stäjller* el. går, kommer *stäjllenes*, se, hvor han gaaer, kommer let, tyst, peent; i noget lign. Betydn., men af anden Oprind. er Nsk. *stille seg*, liste sig, gaae meget sagte, gaae paa Tæerne, af v. *stille*, dæmpe, bringe til Rolighed; deels bliver *stäjlla* brugt upersonligt med Bemærkelsen: tage sig godt ud, klæde vel: ja, ded *stäjller!* jfr. Nsk. *stelle til*, v. a. pynte, sætte istand.

Stäjnge, n., Loft af Stænger el. Lægter: *läggja ett stäjnge*, danne et saadant Loft; Sjæll. et *Stænge* (= Fyensk *Slyde*).

Stäjngaträ, Stang el. Raft, som lægges over Bjælkerne i et Stænge; Nordsj. *Stængetræ*.

Stäl, m., en Gaard, uden egentlige Bygninger, som hører til en anden Bondegaard; hvortil der avles, eller en Gaard, som drives af Kjøbstadfolk og hvori der ei holdes Dug og Disk. Den egentlige Betydning af Ordet er uvist; om det maa skee skulde oprindelig være s. O. s. Substantivet *stedell*, *stedill*,

der findes i Jordebogen (s. B. A. p. 332 og 345) og dette igjen beslægtet enten med Isl. *stöðull*, m., Malkeplads, Nsk. *Stöl*, *Stoil* (for: *Stødel*, *Stødil*), der ogsaa betegner den omgivende Grønning eller Fold, som tildeels er indhegnet; undertiden ogsaa en Græsgang med Huse, hvori Melken samles og tillaves, — eller med Nsk. *steda*, *stea*, fæste (en Gaard f. Ex.), Sv. *städja*?

Stämma (*er-de-t*), v. a. ref., stemme overeens: ded *stämmer sei*, det stemmer (Gudh.).

Ständit, adv., bestandigt = dansk Almuespr. *stændigt*; ogsaa Nsk. og Sv.

Stänsa, n. pr., Kvindenavn.

Stätta, f., el. almindeligere *gjarestäätta*, f., en Stænte (Moth: *Statte*) el. en Gjerdestætte, et Tvrertræ eller Trin, som indrettes i et Gjerde til at stige over dette; Sv., Sk. *stätta*, f., d. s.; Nsk. *Stett*, f., liden Trappe eller Forhøining til at stige op paa foran en Dør.

Stäw¹ (for: *städ*), n., en liden Ambolt; bruges nu kun i Sammens. *harstäw* (s. s.); Sv. *städ*, n.; Nsk. *Sted*, *Ste*, n.; Angel. *Stej* i Sammens. *Hahrstej*; Isl. *stédji*, m.; Engl. *stithy*.

Stäw², n. = *orstäw* (s. s.).

Stäwer-stäw-stäwt, adj., stædig; Isl. *staðr*; Nsk. *stad*, *sta*, *stad'e*.

Stäwla, v. n. og a. ref., gaae paa en egen Maade, tungt og klodset (af *stäwla*, m., Støvle): *stäwla å*, *åsta*, *adsta*; *stänwla sei fram*; samlg. *tofla*, *sokka å*, *åsta*, *tøfle*, sokke afsted.

Stöddara, m., Støder i en Morter; Isl. *stautr*, m.; dog bruges Ordet i Bh. kun om en Støder af Træ, som bruges i en Træmorter; jfr. *stäng*.

Stöddijng, s. *Hallstöddijng*, *Horrastöddijng*.

Stöf-, stöv-, Stif-, Stiv-, i Sammens.: *stövbälla* eller (almindeligt) *stöbbälla*, Stivbørn, *stöffar*, *stöfsönn*, *stövdötter*, *stövmoer* eller (almindeligere) *stömmoer*, *stömoer*; Ist. *stjúp-*; A. S. *steóp-*; Sv. *stjuf-*, *styf-*; Nsk. *Styk-*, *Styg-*, *Sto-* f. fl.

Stögga (*ar-ada-ad*), stuve, pakke tæt sammen; Tsk. *stauchen*; Sv. *stufva*; Nsk. *stuva*, *stue*. Om et andet Verbum *stögga*, s. *Oppvarma*.

Stölpå, m., Stolpe, bruges fig. undertiden som Benævnelse paa Een, der ei gider tage ordentligt fat, men vil heller staae stille og ledig.

Stönna (*y*), f., Stønnen, d. s. s. *stönnene*, n.

Stönnkaga, f., en meget tynd Pandekage, som rulles sam-

men; «de, som ville tale finere og fornemmere, kalde den *stinnkaga*», Gudh. Første Led er vel d. s. O. s. Sv. *stinn* (Gl. Dsk. *stind*, Nsk. *stinn*, Isl. *stinnr*), stiv, stram; fuld, stiv af indvortes Fylde; i saa Fald maa der vel helst tænkes paa dens Beskaffenhed, naar den er sammenrullet.

Stöva (*er-de-t*), v. a. og n., støbe, gyde i en Form = *stöva ouer* ejn sjøger majn, støbe over en Syg, en overtroisk Handling i Sygdomstilfælde. Signekjærlingen (*däjn kloga konna*), som foretager denne, benytter hertil almindeligt Bly, Klædebly (hvori Stemplet paa Klæde staaer), Kirkebly (af gamle Kirkevinduer), Korsbly (Vinduesbly der hvor Lodningen er), arvet Sølv, hvilke 5 Sorter smeltes sammen ved 9 Slags Ild o: 9 Slags Brænde af 9 forskjellige Slags Træ, og dernæst gydes det ud over Patientens Hoved gjennem enaabnet Sax eller et Sold eller desl. i et Kar el. Bøtte med Vand, under Mumlen og forskjellige Gebærder af Signekjærlingen; der lægges da noe Mærke til, om Blyet i Karret frembringer Knald eller ikke; hvilke Figurer det danner, om Spyd og Kløer eller Blomster og Stjerner o. s. v. Slig Støbning foretages ogsaa over Dyr. Dog er denne Overtro nu sjeldent, ligesom andre overtroiske Handlinger, f. Ex. *måla ejn*, maale Een, *röja ujnne e.*, ryge under E., hvorom jfr. Skg. B. B. p. 79; Panum B. B. Till. p. 32.

Sua, f., Vragstykke, som driver i Land, især Stykke af en sønderslagen Skibsside; deraf fig. *märrasua* (s. s.). Jfr. Sv. *sud*, m., Skibstrand (Daa); Isl. *síð*, Nsk. *Sud*, Su, f., Sammenfældning, hvori den ene Kant ligger uden paa den anden, som paa et Tag af Bræder el. paa en Side af et Fartøi; Hall. *sud*, su, «bräden i takläckningen» (Ihre D. L. p. 174); Östg. *suda*, Side, «*latus*» (sst. p. 175); ogsaa Nsk. (Valders) *Su*, d. s.

Sudara, m., Suder, cyprinus tinca; Sv. *sutare*.

Sula, f., bemærker, naar det bruges enkelt, d. s. s. *vaunsula*: saaledes benævnes paa de til Hø indrettede Vogne (*höredda vauna*) den hele Indretning, som bestaaer af en kort Stang (*pal*) og en Jernnagle eller Lundstikke (*lönnstikka*) med et Hul el. Aabning (*fala*), hvori denne Stang stikkes, som tjener til at støtte Vognhaverne. Det Hele kaldes derfor og *steiasula* og med Hensyn til Lundstikken *jarnsula*, i Modsætning til *tränsula*, en simpelere Indretning, som brugtes tidligere. Sk. *sula*, *häckasula*, Stang i Almindh., som støtter Vognhaver (*vagnshäckor*);

Östg. *suhlkäpp*, Vognkjep; ganske forskjelligt derimod Loll., Falst., Langel. *Sule*, *Vognsule*, den Deel af Undervognen eller det Stykke Træ, som sidder i Foraxelen paa en Vogn og hvori Vognstang og Langvogn befæstes. — Ordet bruges i Bornholmsken ogsaa i flere andre Sammenss. f. Ex. *plovsula*, Plovsule; *harsula* (s. s.) og fig. *böggsula* (s. s.). Jfr. Isl. *síla*, f., Søile, Pille, Støtte; Tsk. *Säule*, d. s.; it. Stolpe; Fyensk: *Sule*, *Heisule*, en perpendiculair Tømmerstok, som i en Gavlende af Huset reises i Midten og naaer lige fra Fodstykket op til Aasen; derimod bruges *Sule* i Loll., Falst., Langel. om et kløftet eller gaffeldannet Træ, dannet saaledes enten ved Natur eller Kunst, og om Andet, som har Lighed dermed (s. Molb. D. D. L. p. 569); en ganske tilsvarende Betydning har ogsaa Nsk. *Sula*, f.

· **Surt å sött**, Benævnelse paa et Slags Byggrynnssuppe.

Svai: gå på *svai*, d. s. s. *gå å svaja* (s. s.); ganske forskjelligt Kjøbenh. *Svad*, Sviir, Sværmen.

Svaja (*ar-ada-ad*), v. n., *gå å svaja*, gaae stolt uden om Folk, ei estimere at komme blandt de Andre; jfr. Jsk. *svaie*, komme anstigende («hun kom *svaiende* ind i Stuen»). Verbet bemærker ellers d. s. s. Dsk. *svaie*, Sv. *svaja*, Nsk. *svaga*.

Svajl, n., Sted, hvor Vandet stiger op af Jorden; formod. af *svälla* (s. s.). Jfr. Nsk. *Svall*, m., *Svell*, n. og m., især tyk opsvulmet Iis af en Vandaare i Jorden; Sv. *svall*, n., Bølgegang, Svlmen. — Om Jsk. *svall* el. *svalle*, f. Ex. en *svalle* Jord ø: sid, sumpig Jord, er beslægtet med det bornholmske Ord?

Svajlholl, n., Hul el. Fordybning med Vand i, som stiger op af Jorden.

Svajlis, m., opsvulmet Iis paa Mark eller Vei, som danner sig af fremsivende Vand.

Svala (*ar-ada* el. *de-ad*), v. n., strømme, øse, rinde el. skylle overflødig ned, navnlig om stærk Regn: reined *svalar* ner; koss, hvor ded *svalar* ner; Sk. *svala*; Sv. *sqvala* (*sqval*, Skylregn); Ångerml. *sqvälä*, d. s.; jfr. Nsk. *skvala*, *skvelja*, sprudle, vælde frem.

Saledrikka, n., det tyndeste, daarligste Øl; Gottl. *svaldrikkä*. Navnet er opstaet deraf, at, naar man havde mæsket til Brændeviin, brugte man siden efter i Stedet for Vand ofte det tynde Øl til at slaae i det Sammenmæskede (*fronijingen*), hvilken Gjerning kaldes ad *svala*, svale.

Svalka (*ar-ada-ad*), v. n., leve i Suus og Duus, svire og sværme; Isl. *svalla*; Nsk. *svaale*.

Svalkara, m., Sværmer, Svirebroder, Ødeland; Isl. *svallari*.

Svalp, m., s. *Skvalp*.

Svar-svært, adj. 2 E., høres endnu paa Bøigden, navnlig i Bemærk.: tung, haard, stor, f. Ex. en *svar pina* — e. *svær* p.; Dsk. (foræld.) og Angel. *svar*; Jsk. *svaar*; Sv. *svår*, Sk. *svaur*. Neutrumb *svårt* bruges almindeligt som adv. i Betydningen: meget, f. Ex. *svart* goer, meget god; *svart* sjylla, meget silde; du fajas *svart*, har megen Hast; Jsk., Sjæll. *svaar*, *svar*.

Sværm, m. 1) Sværm. 2) Nordl., f. Ex. Vång o. fl. St., Vindkast, Vind, som pludselig kaster sig et Sted over Havet; ellers *loftbirriing*, *värkjikka*.

Svarma (*ar-ada-ad*), v. n. 1) sværme; 2) om Vinden: kaste sig pludselig over Noget: hon *svarmar*.

Svært, adv., s. *Svar*.

Svært¹, f., Sværte.

Svært², f., Navn paa et Slags for Størstedelen kulsort Sø-fugl med guulrødt Næb og Fødder, der indtræffer i haarde Vintre; man kalder den og *svartfoul* (Gudh.). Formodentlig samme Fugl, som i Sv. kaldes *sverta*, nemlig Vandhøne, fulica atra; jfr. den Beskrivelse over Vandhønen, som findes uddragten af d. Norske Vidensk. Selsk. Skrifter hos von Aphelen B. N. 8 T. p. 360.

Sværtfoul, m., s. d. foreg. O.

Sværtijng, m. 1) Benævnelse paa en sort Hest: ejn *svartijng*; ida kjör hajn me *svartijngana*; en saadan benævnnes i Nsk. *Svart'en*; jfr. *brunijng*. 2) et Slags Havelit, der er hvid under Bugen, men paa Ryggen meest sort; den kaldes og *kniva* (s. Skg. B. B. p. 64).

Sværtika og **sværtka**, n. app. og pr. f., Navn paa en sort Hoppe.

Svē (*svēr-svedde-svett*), 1) v. a., svide, brænde paa Overfladen; *svē* å, svie, brænde af, f. Ex. *sve* ett hus å; Sv. *sveda*; Nsk. *svia*; Isl. *svíða*. Deraf *svedder* (-*dd-tt*), sveden, brændt, f. Ex. *svedder* i håred; it. fig. brændemærket (om Forbrydere). 2) v. n., svides, svies, om Mad (aldrig transitivt i denne Bemærkelse; jfr. *sångla*): grödijn *sver*, har *svett* på, — er bleven sveden; Nsk. *svide*, *svie*, v. n., d. s. — Derimod *svia* (*svier*).

svē-svīt), v. n., svie, smerte; Isl. *svíða*; Sv. *svida*; Nsk. *svide*, *svie*.

Svedd el. **svidd**, m., Sved; Sv. *svett*, n.; Isl. *sviti*, m.

Sveddaholl (å), n., Svedehul, Svedepore; Sv. *svetthål*; Isl. *svitahola*. 2) Hul, Aabning i Skorstenen fra en Bilægger, af hvilket Røgen gaaer ud; jfr. *svirreholl*.

Svedder, s. *Sve*.

Sveddes (*es-svettes-* har *svedds* el. *e svetter*), v. d. n., svede; Sv. *svettas*; Isl. *sveitast* (i halv uegl. Forst.).

Sveia (*ar-ada-ad*), v. a., bøie, krumme; bruges dog meest som v. ref. *sveia sei*, f. Ex. kjäppijn, aln *sveiada sei*; Isl. *sveigja*, *sveigja sig*; Nsk., Dsk. *sveie* (begge sjeldent); Dsk. ogsaa v. n. (Grenen *sveier* under Tyngden af Frugt).

Sveia, f., Bugt, Bøining, Krumning, f. Ex. i et Træ; Isl. (B. H.) *sveigja*, f.; derimod Nsk. *Sveie*, f., Sv. *svega*, f., en bøielig Kvist, Vidiekvist. Jfr. Loll. en *Svei* el. *Sveig*, Fordybning, f. Ex. i en Ager.

Sveier-svei-sveit, adj., bøiet, krummet; som har Huulning, Fordybning, baade om Mennesker, Dyr og Ting (f. Ex. et Skib).

Sverje (ä), n. pr. n., Sverrig; Sv. *Sverige*, n.

Svetter, s. *Sveddes*.

Svia, v., s. *Sve*.

Svinabo, f., Hytte eller Skuur, hvori Svinene ligge; Nordsj. *Swinebod*.

Svinabjæntijn (Svinebenedicten), n. pr., saaledes benævnes d. 21 Marts (Benedictus), fordi Svinene da kunne begynde at gaae ud.

Svinagnäwla, s. *Gnäwla*.

Svinalatinara, m., Ukvemsord, der bruges om Een, som gaaer i latinsk Skole.

Svingla (*ar-ada-ad*), v. n., swimle, blive svimmel (s. d. f. O.); til Dsk. *swingle* svarer nærmest Bh. *vingla* (s. s.).

Svingluer-u-ut, adj., d. s. s. **svingel-t**, adj. 2 E., svimmel; ældre Dsk. *swingel*.

Svinka, f., lidet Udfart, hurtig Udflygt, Svinkeærende: gjorra en *svinka*; Dsk. *Svinke*, Udflygt, Udvei; Jsk. *Svink*, *Svinke*, Udflygt, Paaskud; jfr. vv. i Dsk. *svinke*, bevæge sig hid og did, vimse; Östg. *svinke*, tage sig ofte ledige Timer; Sv. *svinka*, sæge Udflygter, tergiversari (Ihre); Gottl. *svinkä*, narre, bedrage.

Svirra (*e; ar-ada-ad*). 1) v. a., svinge, dreie hurtigt; hedder ogsaa *svärra*: *svirra* sei; di *svirra* dom på häljin, de dreie sig rundt paa Hælen; jfr. *hvirra*; Sv. *svirra*, v. n. (?); Dsk. *svirre*, v. n., bevæge sig i en Kreds. 2) v. n., *svirra ner*, kjøre hurtigt ned med en slingrende Bevægelse, som f. Ex. paa en Slæde ned ad en *brödda* (s. s.). Dsk. D. D. (Nordsj., Jsk.) *svirre*, v. n., bevæge sig ustadigt til Siderne, bevæge sig frem og tilbage; Vestg. *svira*, svinge, vifte frem og tilbage, vibrari, agitari (Hof p. 285).

Svirreholl, n.. Røghul paa en Bilægger; jfr. *sveddaholl*.

Svirrijng, m., den øverste Deel eller Banke paa en *brödda* (Gudh.). Deraf *Dikkasvirrjingijn*, n. pr., Navn paa det Øverste af een af Gudhjemmabröddarna. Jfr. Moth: en *Svirre*, Ujævnhed i en Vei, som kommer en Slæde til at dreie sig.

Svårbälta, n. pr. f., Navn paa en bæltet Ko; s. *Bältuer*.

Svärter-svårt, adj. 2 E., sort; Sk. *svårt*; sydl. Angel. *svott*. Deraf *svårtna*, v. n., sortne; Nsk. *svortna*. At en Form: *svarter-svart* (Isl. *svartr*; Nsk., Sv. *svart*; Gl. Dsk. *svart*) tidligere har været tilstede i Bornholmsken, forudsætte Ord som *svarta*, *svartfoul*, *Svartijn*, *svartijng*, *Svartika* (s. ss.).

Svårthära, n. pr. f., Navn paa en sortspættet Ko (s. d. følg. O.).

Svårthäruer-u-ut, adj., sortspættet; s. *Häruer*.

Svårthätta, f., Terne, Hättenterne, sterna; Sk. *hättenterna*. Jfr. *kjirra*.

Sväjlla (*er-svajl-svujlled*), v. n., svulme, hovne; Isl., Nsk. *svella*; Sv. *svälla*; Engl. to *swell*.

Svälla (*er-svalde-svalt*), v. a., svælge. Deraf

Svällene (Gudh.), n., et Svælg, Madpibe.

Svällnadiver-div-divt, adj., uhyre dyb (meest i Neutrum): här e *svällnadivt*; jfr. Dsk. et *svælgende Dyb*.

Svälda (*er-svalt-svulted*), v. n. og a., sulte; Isl., Nsk. *svelta*; Sv. *svälta*; Dsk. (forældet) *svelte* (som siges endnu paa Taa-singe; Molb. D. L. p. 574). *Svälda svin*, sulte Svin, er Benævnelse paa et Slags Kortspil, hvor Hver faaer en lige stor Deel af Kortene og Den vinder, som under Spillet efterhaanden ud-tømmer den Anden og samler alle Kortene paa sin Haand. Jfr. Nsk. *Svelta*, f., et Slags Kortspil, som varer meget længe (Aasen p. 494).

Svälnijng og **svöltnijng**, f., Hungren (Gudh.); Sv. *svältning*, f.

Svölma, m., Svlst, Hævelse; af *svölma*, v. n., svulme.

Svölt, m., Sult; Nsk. *Svult*, m.; Ångerml. *sölt*; Helsingl. (og tildeels Nsk.) *sylt*; Sv. *svält*, m.

Svöltijn-en-ed, adj., sulten; Nsk. *svolten*, *svulten*; Sv. *svulten*.

Jfr. *svälta*.

Svöltnjng, f., s. *Svälnijng*.

Sy (*er-de-t*), v. a., sye; men ogsaa: stoppe: *sy hosser*, stoppe Strømper, men *gjorra* el. *arbeia* h., forfærdige, strikke S.

Sya (*er-de-t*), v. n. og a., d. s. s. *kåga* (der nu er almindeligst): ded begjynner å *sya*; *sya* kjødd, fisk, sjell; deraf ptc. *söjn*, *sön*, *söd* og *syder*, *syd*, f. Ex. madijn e *söjn* el. *syder*, Maden er kogt; Dsk. *syde* (sjeldent baade i Skrift- og Talespr.); Nsk. *sjoe*, *sjø*, *sye* f. fl.; Isl. *sjóða*; Sv. *sjuda*.

Syder-syd, s. *Sya*.

Sygger-syggj-syjgt, adj., vaad, fugtig; bruges f. Ex. om Jorden, naar den er vaad af Duggen, og om Sæd, som er noget vaad; Sk. *sygg*; Fyensk *sykket*; jfr. Isl. *saggi*, Fugtighed; *saggasamr*, fugtig (= *söggr*, B*H.).

Syn, f., Syn, et, i alle Ordets Betydninger (ældre Dsk. *en S.*); Isl. *sjón*, *sýn*, f.; Sv. og (tildeels) Nsk. *syn*, f.

Syp, m., Sup, Snaps, Dram; besl. m. Isl. *sopi*, m.; Nsk. *Sope*, m., Nsk., Sv. *sup*, m.

Sypa (*ar-ada-ad*), v. n. og a., suppe, snapse; Sv. *supa*; Nsk. *supa* (præs. *syp*).

Sýrk, m., Benævnelse paa en lille Dreng, lige saa vel en paa 4 à 5, som en paa 9 à 10 Aar: ded e mænn ejn *syrk* inu; bruges imidlertid sjeldent udenfor Sammens. *horrasyrk* (s. s.). Ordet er d. s. s. Sv. *sork*, m., Jordrotte, Muldvarp; Vestg., Østg., Gottl. *sork*, fig. Dreng, ung Dreng (jfr. Ihre D. L. p. 165). Om ikke Nordsj. *Hork*, en lille Dreng og Jsk. *Hork*, der bruges som Skjældsord til Børn, ere at henføre hertil?

Sýlehorra, m., tolvaars Knøs, som har allehaande forefaldende, mindre betydelige Arbeider at sysle med.

Sýlekonna, f., ogsaa *syslekujnta*, Benævnelse paa et Slags Børnelegetøj, d. s. s. *pirra* (s. s.); Jsk., Angel. *Sysselkone* (Sjæll. *Spindekone*).

Så, conj., saa, bruges i Fortælling meget hyppigt og næsten udelukkende til at betegne: *da*, *derpaa*, *derefter* o. fl. I. Ogsaa bruges *så* og *så ad*, ofte, ligesom i dansk Provindsspr. i Stedet for *hvor*, f. Ex. ded e fæslit, *så* ded el. *så ad* ded streier,

— forskrækkeligt, hvor det lugter. Ogsaa i Sv. Provindsspr. (Smål.), f. Ex. kors! *så* ni e geren!

Så, m., stort Trækar med Øren; thi uden disse hedder det altid *ballja* (s. s.); jfr. Dsk., Nsk., Sv. *så*; Engl. (localt) *so*; Fr. *seau*; Isl. *sár*, m.

Såbrika: min såbrika! Udraab af Forundring.

Sång, m., Sang, Syngen; Nsk., Sv. *sång*, m. Derimod bruges det ei om Det, som synges; jfr. *visa*.

Sångla (*ar-ada-ad*), v. a. og n., svide; svides, om Mad, navnlig Grød, Vælling o. l.: *sångla* väjlljn, grödijn; väjlljn, grödijn *sånglar*; jfr. Tsk. *sengen*, svide; Engl. to *singe*. S. d. følg. O.

Sångluer-u-ut, adj., sveden: *sångluer* grød, *sånglu* milk; Isl. *sangr*, d. s.; jfr. Isl. (B. H.) *sengja*, Skorpe af sveden Melk.

Sår, n., Saar, bruges og ligesom i Dsk d. T. om Roen paa Saaret: du må 'nte riva *såred* å! I Sønderj. har Ordet udelukkende den Betydning. Jfr. Hagerup p. 66 under *Saade* (*Saahr*), der har en anden Forklaring af ovennævnte Ord, som dog er meget tvivlsom.

Sår, pl. n., Saader (*Saaer*); Isl. *sáðir*; Sv. *sådor*.

Såra, adv., snart (tildeels == Jsk., Sjæll. *saare*): så *såra* (= så snart) du kajn; aldri så *såra* var ja commijn, forr hajn gjikkj el. så g. h.; ded sjer aldri så *såra*, det skeer aldrig inden saa kort Tid ø: skeer kun sjeldan (Gudh.).

Såva (*ar-ada-ad*), v. a., især i Forb. *såva samman*, sammenfeie, sammenskrabe; sammendyng; Isl. *sópa*, feie: *sópa saman*; Sv. *sopa*; Nsk. *sope*; Sk. *soba*, d. s.; Nordsj. *sove*, *sove af* el. *sammen*, rive løselig sammen, f. Ex. Hø el. Sæd paa Marken.

Såvelse, f., Samling af Feieskarn, sammenfeiet Støv og Smuds; jfr. Nsk. *Sopl*, *Sop'el*, f., d. s.

Såver, pl. f., Feieskarn; Sv. *sopor*, pl.; jfr. Nsk. *Sopa*, f., sammenfeiet Støv.

Såvla, s. *Sovla*.

Sädebonn, m., tidligere Benævnelse paa det af Spaan eller Straa flettede Sæde i en for Kvindfolk alene bestemt Stol, hvis Ryg ei var heelt af Træ (ei havde Træspel), men var sammensat i Form af en Ramme eller Gitter o. l. (s. *Ryjkje*). Hos Moth forekommer derimod et dansk Almuesord: *Sædebund* = Vognbund.

Sädestol, m., Stol med Sædebund (s. foreg. O.) for Kvindfolk, ligesom *bagstol* (s. s.) for Mandfolk.

Säjkja (*er-te-t*), v. a., sänke, bruges ligesom Nordsj., Loll. *senke*, om at drukne N.: hajn har *säjkjt* sei i brojnn, han har druknet sig i Brønden.

Säjkje, n., et lille Blylod med et Hul, hvorigjennem den flettede Hank (*tausijng*) stikkes, hvorpaas Laxe krogen er fæstet; Sv. *sänke*, n.; Nsk. *Sekkje*, n., i lignende Forst.

Sämo, m., s. *Mo*.

Sätt, n., Maade, Viis: på ded *sättered* tar du mei inte, paa den Maade faaer Du mig ikke; Sv. *sätt*, n.; Dsk. (foræld.) *Sæt*.

Sätta (*er-satte-satt*), v. a., sætte; særegne Talemaader: *sätta garn*, udsætte Garn, Sildegarn (s. det Enkelte herom under *Majnsa*), men *sätta* alene uden Object bruges særlig om at tage ud paa Søen og udsætte Sildegarn, som blive staaende om Natten og optages om Morgen, mods. *vraga* (s. s.); *sätta sin jakka* = *sätta ett gott mål*, sætte et godt Maaltid tillivs, spise sig godt mæt (s. *Jakka*); *sätta på*, sætte, forudsætte, forstille sig som virkelig: ja *sätter* nu *på*, ad hajn ble sjöger: hvad så?

Sättegarn, n., Benævnelse paa et Sildegarn, der er gammelt og ei stærkt nok til at gaae i Vrag med, men kun tjenligt til Sætning (s. *Sätta*). Forskjelligt herfra *Sättegarn* i Dsk. og Dsk. D. D. s. Molb. D. O. II. p. 467 og D. D. L. p. 583.

Sättejarn, n., et Jernredskab, som bruges, naar man sætter Gjærder, til at skyde Stenene enten ud eller ind, for at Gjærdet kan blive jævnt; ogsaa bruges Ordet om et lignende Redskab paa Skibe til at stuve med i Lasten.

Sättesjill, f., Sild, som fanges i Sättegarn (s. *Sätta*).

Säw, n., et Siv; Nsk. *Sæv*, n., Sjæll. *Sev*; Jsk. *Søv*; Isl. (og Gl. Dsk.) *sef*, n.; Sv. *säf*, m.

Säwna (*ar-ada-ad*), v. n., falde i Søvn, sove ind; ogsaa: *säwna te*: ja saddr å *säwnada*; ja *säwnada te* igjen; Dsk. (foræld.) *sovne*; Isl. *sofna*; Sv. (og Nsk.) *somna*.

Säwävia (el. -*ävja*), f., Bændeltang, *zostera marina* (Sydl.).

Sö, n., Vand, hvori Noget er kogt, navnlig Kjød og Fisk, Suppe: *fäsö*, Oxesuppe, n.; Sk. *sö*; Isl. *soð* og (B. H.) *seyði*, n. el. *seyðr*, m.; Nsk. *Sod* (*So*, *Sø*), n.; Sv. *såd*, n.; Vestg. *so* (men *sö*, *söd*, Kogning); Dsk. (foræld.) *Sod*, *Saad*, et; Jsk. *Sod* (*Soi*), en; Mœn. *Sod* el. *Saad*, en (men kun om salt Kjødsuppe el.

Suppe paa røget Flesk); N. S. *Sod* (ogsaa blot Vand, hvori Noget er kogt, f. Ex. *Æg*).

Söddan (*söddant*) eller *soddan*, adj. og adv., saadan: ad *ha' d söddan* (*soddan*), ad o. s.v. at have Evne til, være i Stand til; ligesom i dansk Almuespr. (Jsk.): at *have det saadant*, at (man f. Ex. kan laane Een Penge). Deraf *södden*- el. *soddenejn-en-ett*, saadan en-et.

Söjn-sön-söd, kogt, s. *Sya*.

Sölja, f., Spænde af forskjellig Art, f. Ex. paa Seletøi, paa Bøger; ogsaa et Slags Brystspænde eller Brystnaal paa Skjorten til at holde den sammen. Ordet er forøvrigt s. O. s. Isl. *sylgja*, f.; Sv. *sölja*, f.; Nsk. *Sylje*, *Sölje*, f.; Dsk. *Sylle*, *Sölle* (Nordsj. *Sylje*).

Sölkje, n. 1) Silke. 2) Navn paa en Søvæxt, der har nogen Lighed med Silke og er grøn af Farve; solenia; jfr. Sv. *vattensilke*, Vandhaar, conferva.

Söll¹, f., Sylle, Væversylle; jfr. hos Ihre D. L. p. 166 Ångerml. *sölf*; «lyckja i väfskaften»; Vestg. *sölf* = «väfsket».

Söll², f., Saale (paa Skotøi). Deraf *forsölla*, v.a., forsaale.

Sölla (Vestl.) eller *silla*, *sella* (Gudh. o. fl. St.), m., Sele.

Söskjenasäjng } s. *Jylaläwa*.
Söstersäjng }

Sövva, n., egl. Søbemad (Dsk. og Dsk. D. D. *Søbe*, en; Isl. *saup*, n.), men bruges kun som Benævnelse paa en Ret, der bestaaer af sammensat Øl og Melk med Grød i, hvilken nydes baade Morgen og Aften. Om Morgenen bruges den i Forbindelse med Spegesild i Stedet for Thee og Smørrebrød. Jfr. Nordsj. *Grødsøbe* (Junge p. 116).

T.

Ta (*r-tou* el. *tau-tad*), v. tr. og n., tage: ad *ta* majnsan *ijn, samman* (s. *Majnsa*); — ad *ta ejn*, overvinde, faae Bugt med Een: t. e. *på* nogged; ja kujnne *ta'jn på* å el. ad *läsa*; — ad *ta sei te* (til) å nogged, føle sig truffet af Noget; Dsk. d. T. *tage sig af*; — ad *ta ätte*, agte paa, efter, ændse: ded kajn ejn intē *ta ätte*; Dsk. d. T. *tage efter*.

Tagfästa, f., den nederste Deel af Taget, som gaaer udenfor Bygningen, Tagskjæg. Deraf *tagfästedröpp*, m., Tagdraabe.

Tagg, m., Tak el. Takke, Tand, f. Ex. i et Uhrhjul; Sv. *tagg*; Nsk. d. s. (Daa).

Tagisiggel, m., s. *Iggel*.

Tagla (*ar-ada-ad*), v. tr., bringe i Urede: ad *tagla* i ejn ajn, i hvärandra. Maaskee beslægt. med N. S. *Tagel*, flettet Tamp af Læderremme; Sv. *tagel*, Hestehaar; Isl. *tagl*, Hestehale; o. fl. a.

Tājn, m. (pl. *tānner*; tidligere ogsaa: *tajna*, s. Skg. B. B. p. 402 u. *Skallrar*) bruges ikkun om Tand i Munden. Jfr. *tijnta*.

Tājungrīla eller **tājuhärpa**, f., haanlig Benævnelse paa en gammel Kjærling, hvis Tænder enten ere borte eller og meget hæslige og ilde ordnede, især en tandlös Snakkesøster.

Tājuhärpa, f., s. d. foreg. O.

Tål, tälte, Talordene: toly, tolvte.

Talemåda, f., Talemaade, bruges, uagtet intet v. *tala* haves, dog i nogle faa Udtryk, f. Ex. ad stödda i sin *talemåda*, stöde i sin Tale, i sine Ord (Gudh.); ded e nu en *talemåda*, det er nu Noget, som alle sige, et almindeligt Mundheld (s. st.).

Talla (*ar-ada-ad*), v. tr., smøre med Talg; Nsk. *talga*; Sv. d. s., it. *talja*.

Tällrikk, m., Tallerken; Sv. *tallrik*; Sk. *talläck*; Nsk. d. s., it. *Talk*; Tsk. *Teller*.

Tälpujunara, m., s. *Pujnnara*.

Tämpa, m., s. *Majnsa*.

Tappestaw el. **-stav**, m. (*Tappestav*), Tapestang, som staaer i Taphullet i Mæskekaret; Falst. *Tappestav*.

Tápprian, m., Navn paa Den, som tapper Øllet ved Gilderne (s. *Gjijlle*).

Tarska (*er-tarsk*, *torsk*, *tosk*, pl. *torske*, *toske*; *torsked*, *tosked*), v. tr., tærsk (tarsk el. torsk; *torsket*, i dansk Almuespr.); Sk. *torska* og Blek. *törska* (*tarsk*, *torsked*). Deraf *tarskara*, *tarskemajn*, Tærsker, Tærskemand.

Täsla, v., s. *Trasla*.

Tât, m. (pl. *tata* og *tater*), en enkelt Afdeling af Noget, som flettes eller snoes, f. Ex. een af de enkelte Dele, hvoraf en Haarfletning bestaaer eller hvoraf et Toug er sammenlagt, en Line snoet o. s. v. Deraf *totåter*, *tretåter*, *firatåter-tât*, adjj. 2 E., som bestaaer af 2, 3, 4 «*tater*»: ejn *tretåter* sima; däjn linan e *tre-* el. *firatat* (jfr. *to-*, *tretåtijng*). Loll., Falst. en *Tat* el.

Tate; Nsk. *Taatt*, m. (pl. *Tætter*; jfr. adj. *tvi-*, *tritaatta*); Isl. *páttir*, m. (deraf adj. *tvíþættir* f. fl.); Sv. *tåt*, m. («Streng til Touge», Daa N. O.; jfr. Ångerml. *tåt*, et Fed Garn; Östg. *tåt*, en liden Rebstump; s. Ihre D. L. p. 179; Gottl. *tatä*, Baand, Trosse; Almqv.).

Taulier, adj., s. *Tölluer*.

Tau-nål (ø: Tougnaal), f., et Redskab af Træ, som bruges til Vanterne paa Eger. En Tougnaal, som med sin tykke og tillige krogede Ende er fastgjort forneden i det Toug, der udgjør Vantet, bliver stukket gjennem een af Stropperne (s. *stropp*) og ved Hjelp af en lille Tougende (*pottijng*), som anbringes omkring Tougnaalen og Vantet, holdes den stiv opad og hindres saaledes fra at glide ud af Stroppen.

	<i>a-b</i> Vantet <i>c</i> <i>taunål</i> <i>d</i> en Strop <i>e</i> <i>pottijng</i> .
--	--

Tawer-taw-tawt, adj., sei; klæg (mods. *sjör*): bruges især om Deig, Leer o. desl.: *tawer* dei, *tawt* ler. N. S. (s. Richey p. 302; Br. Wb. V, 1; Schütze IV, 241) *taag*, *tage* (Holst. Hamb.) *taa*, *tae* (Brem.), *tau* (Osnabr.); Holl. *taai*, *taey*; Angel. *tåg* (Hagerup); A. S. *toh*; Engl. *tough*.

Tawla, **taula**, f., om Brætspil (ad *träjkka tawla*), svarer til Gl. Dsk. *Tavl*; Isl. *tafl*. S. *drataula*, *harataula*.

Tawsa (*ar-ada-ad*), v. n. 1) tygge uordentligt, saaledes at man spilder Maden (Gudh.; == «togga galed»); Nsk. *tafsa* derimod: tygge, æde smaat. 2) pladdre, vaase, omrent d. s. s. *hawsa*; Isl. *tafsa*, snaddre (ogsaa: uttale hurtig, pladdre, «præcipitanter proferre», B. H.).

Tawsijng, **tausijng**, m. 1) en sammenviklet Deel af Blaar eller Hør: *blårtawsijng*, *lintawsijng* (Gudh.); jfr. Sv. *tafs*, Dusk, Tot, Lok, Visk; Sønderj. *Tavs*, i lign. Bemerk. 2) en Fletning, flettet Hank til Fiskekroge; fortrinsviis om de Lænker el. Liner, hvori Laxe kroge hænge under Laxelænkerne (s. *lajsälänkj*) og som tidligere gjerne vare sammensnoede af 4 Parter. Samlg. Jsk. (Fanø) *Taas*, snoet Uldgarn, som Fiskekrogen bindes med (Moth). 3) om andre Ting, som have Lighed dermed og ofte (især p. Vestl.) i foragtelig Bemærkelse, f. Ex. om en afrevet el. optrevlet Deel af et gammelt Reb: smid mænn däjn *tawsijng* väkk! samlg. Nsk. *Tafse*, Pjalt, afreven Lap; *tafsa*, optrevle; Sv.

tafsig, trevlet. 4) fig. om Dele af Mad, som blive hængende ved Munden, f. Ex. naar man spiser Ølost: sikenena *tawsijnga*, där häjnga ver mujnn på dei.

Tē (*r-dde-tt*), v. ref.: ad *te sei*, at tee sig, i d. sædv. Bemærk.; men ogsaa med præp. *te*, tegne til, synes at ville blive: ded *ter sei te* ett gott år, te ejn välseinader höst o. s. v.; bruges ligesaa i Sønderj. o. fl.

Tē, præp. og adv., til. Som præp. bruges det i mangfoldige Tilfælde, hvilke deels ere tilfælleds med Dansk, deels eiendommelige og hvor ofte Dansken bruger andre Præpositioner (f. Ex. i, hos); man siger saaledes: ad gå *te kjärkjes*, at gaae i Kirke (Sjæll. *til Kirke*); vi ska *te gjillles* (til Gilde), *te selskaws* (i Selskab); hajn e häんな *te Kures*, *te Lars Jens' el.* Jenssa, han er henne hos Kures, Lars Jensens (ligesaa i Sk. «han e hännen *te Anners Pehrssa*», Klingh.); jylaawtan va ja *te majorens* (Juleaften tilbragte jeg hos —); hon e *te Hjörtes* så ota hon kommer *te Röonna* (opholder sig hos o. s. v.); hon kjäner *te prostens*, hun tjener hos Provstens; ad varra *te barsels*, *te öffröls*; — ad re *te bagnijngs*, lave til Bagning; ad få *te forärijngs* (til Foræring; jfr. te forärenes, te gjenes); ad ha *te viners* (til Nar); ad varra *te res* (til Rede). Som adv. bruges det i enkelte Tilfælde enten udelukkende i Stedet for *ad* eller og ved Siden deraf, f. Ex. ad hjälpes *te*, hjälpes *ad*; ad bär sei *te — ad* (som er almindeligere): hvoddan e 'd du står å bär dei te? Jfr. *ad*.

Tebaga og **tebages**, adv., tilbage; Dsk. d. T. *tilbages*; Nsk. *tebaka*, *tebakes*.

Tēgen, n., Tegn (Sydl.; Gudh.; fl.); hedder og *tein* (begge Former høres i Gudh.); N. S. *Teeken* (Schütze IV, 252); Holl. d. s.; Nsk. *Tēkn* (Gl. Nsk. *teikn*); Sv. *tecken*.

Téhånn, adv.: ad gå *téhånn*, gaae paa venstre Side i Spændet; Angel. *tehand*, adj. og adv. (Jsk. *tilhaands*, Molb. D. L. p. 596): jfr. d. følg. O.; samlg. *fråhånn*.

Téhånnader-ad, adj. 2 E., om Heste og hyppigst i d. best. F.: däjn *tehånnada* hästijn (ogsaa substantivisk: d. *tehånnada*), den nærmere Hest i Spændet; sjeldent om andre Ting, f. Ex. däjn *tehånnada* sian å lassed, vaunijn, den venstre Side af Læsset, Vognen. Jfr. *fråhånnader*.

Teia (*er-tajde-tajt*, it. paa Bøigd. *tāw*, *tāwt*), v. n., tie (*taug*,

Gl. Dsk. *tavt, taugt*); Nsk. *teia* f. fl. og Dal. *taja* (begge: *tagde, tagt*).

Témad, m., Eftermad; Dessert (Gudh.; Sydl., især tidligere); hedder ellers og *ättemad*; Jsk. (Mors) *Temad*; derimod Dsk. *Tilmad*, «det, som spises til eller tilligemed anden Mad».

Témorrit, part. (af et neppe brugeligt v. *temorkja, morkja te*), bruges til at betegne den Tid, naar Mørket er faldet paa: hajn komm når (då) de' va *temorrit*, rent t. Jfr. *oppbstad, sälajt*.

Terés, s. *Res.*

Terr el. tirr, Navn paa en Leeg: ad *spilla terr* (Gudh.; Sydl.) gaaer til paa følgende Maade: 5 Stene, som kaldes *terrestena*, lægges i en Bunke paa Jorden. Den Spillende kaster med Haanden een Steen op i Luftten, hvilken han skal griben, efter at have med samme Haand, hvormed han griben den, kastet en anden i Veiret, som han paa samme Maade griben, efter at have kastet den tredie op, og saaledes fremdeles. Kunsten bestaaer i, at een Steen er stedse i Luftten, medens den anden gribes, og at man griben dem alle fem uden at gjøre noget Feilgreb og med een og samme Haand.

Testöttelse, f., Hjelp, Understöttelse (Gudh.); hedder og **testødd**, n. = Dsk. (Sjæll.) *Tilsted*.

Ti, n. (Gudh.), *tiert* (Vestl.; nu sjeld.), m., Tien i Kortspil.

Tigga, m., en Pokkers Fyr (Dsk. d. T.: et Jern), især: en liden vevver Person, som ei lader sig gaae paa; en rask, polisk Dreng. Jfr. *hagga*.

Tijggja (*ar-ada-ad*), v. tr. og ref., gnide: ad *tijggja* armana, ben; grisana *tijggja* dom, Grisene gnide sig f. Ex. paa, opad, op til Noget (jfr. *gnoda, skobba*); ad *tijggja* å, afgnide, polere. Jfr. N. S. *tikken, antikken*, «gelinde anrühren, titillare» (Richey p. 307; smlg. Engl. *ticklē, kildre, pirre*); Sk. *tega*, slaae sagte: *tega* en med ris (Ihre D. L. p. 180; «ave, revse, tugte», Klingh.).

Tijlle, n., Loft (hvilket Ord er fremmed for Bornholmsken), deels Loftgulv eller Dække over Værelser, deels det hele Loftsrum: ad slå sömm i *tijlld*; ded häjnger på *tijlld*; deraf Sammens. *dåletijlle* el. *-tijll*, n.; Brædeloft; *tijlleslämm*, m., Loftslæm; *tijllestrappa*, f., Loftstrappe. Udenfor dette Begreb bruges det kun i eet Ord, nemlig: *bonntijlle* (s. s.), Bunddække, Bundbrætter i en Baad. Jfr. «*Tild*» hos Moth: «det som er lagt

med Bræder paa Loft, eller til Skibs»; tabulatum (Molb.); Nsk. *Til* (aab. *i*), n., et lidet Loft af Stænger eller løselig sammenlagte Fjæle; *Skjeltile*, n., Paneling, Fjælevæg (Isl., Gl. Nsk. *pil*, *pili*), it. Loft; *Tile*, *Tele*, n., Guld (Fjæleguld, it. Steenguld; *tilja*, *tila*, lægge Guld eller Loft); Gl. Dsk. *Tilje*, *Tille* (i Kæmpevis.); Sk. enten *tille* eller *till* (?; thi Ihre's Angivelse: «*tillet*, golf» er uklar; s. D. L. p. 181); Fris. *tēl* (Tsk. *Diele*; N. S. *Dele*, s. Br. Wb. I, 195). Udenfor disse Samlingsord kunne sammenlignes de beslægtede Ord: Nsk. *Tilja* (Gl. Nsk. *pilja*), f., Fjæl, Bræt, Planke i en Væg eller et Guld, f. m.; Sv. *tilja*, f. (især Gulyplanke; Gottl. *tildā*; ogsaa Vestg. *tihlde*, pl., om d. s.); danske Dialekter: en *Til*, *Tild*, *Tel*, *Tille*, *Tillie*, *Tile* (om de forskjellige Bemærk. s. Molb. D. L. p. 595); Tsk. *Diele* (N. S. *Deele*; Gl. Tsk. *dili*; A. S. *pil*); Bh. *dälä*, *dälla* (s. s.); Gottl. *dälä*; Jsk. *Dæll*, pl. *Dæller*, *Dæler* (Gl. Dsk. *Deler*, *Dæler*).

Tijletål ɔ: *ti äjlle tal*, -ti à tolv; paa Bøigd. ogsaa: *tujletal*.

Tijngkräwta, f., s. *Kräwta*.

Tijnta, m., Tand i en Rive, Harve og desl.; Sv. *tinne*; Nsk. *Tind*; Isl. *tindr*; jfr. Jsk. *Tind* el. *Tinde*, Green i en Greb el. Fork.

Tilia, adv. 1) tidlig; Sk. *tilia*; Vestg. *tiliga*; Nsk. *tilege*; Gl. Dsk. *tidlige*. 2) tidligere, forhen (= compar. *tiliare*, *forra*): ja housar nokk frå *tilia* (*tiliara*): ja e 'kje nu, som ja va *tilia*.

Tirr, s. *Terr*.

Tis (gen. af *tid*), bruges som adv. i Forbindelserne: *hvor tis*, paa hvilken Tid, hvor tidlig; *så tis*, paa den Tid, saa tidlig: *hvor tis kjøre hajn?* står du *så tis* opp! Sv. *huru tids*; *så tids*. Ogsaa bruges ligesom i Dsk. *tis nokk*, tidsnok, i god Tid; Sv. *tids nog*.

Tisbid, m., en Bid Brød og en Snaps, som nydes Kl. 10 om Formiddagen; hedder og *klokantibrännevin*, f. m. (s. *Mål*); samlg. Falst. *Tibred*, *Tislet*; Loll. *Timad*.

Tisda, m., Tirsdag; jfr. *tisdagh*, *tiisdag*, *tysdag* i Documenter fra 15de og 16de Aarhundrede (s. Skg. B. B. p. 210; Bh. Actst. pp. 19, 21, 58, 107). Sv. *tisdag*; Nsk. *Tysdag*; Isl. *týsdagr*.

Tispa, f., et uanständigt, usædeligt Fruentimmer (Gudh.; fl.); Östg. *tispe*. I den danske Bemærkelse af *Tispe* ɔ: Hundhund, bruges Ordet aldrig.

Tistel, m., Tidsel, carduus; Nsk., Sv. *tistel*; Isl. *pistill*; Engl. *thistle*; Tsk. *Distel*.

Titel, m. 1) = Dsk. Titel. 2) Efternavn: hva *titel* har hajn? — hans titel e Sonne; ad döves me farens *titel*, at døbes med Faderens Efternavn. Jfr. Engl. *title*, Navn; Benævnelse.

Tjaws, n., Sladder, Vaas; jfr. Sønderj. (Angel) *tjase*, vaase, «dummes Gewäsche reden» (Outzen; s. Molb. D. L. p. 593).

To (er-de-t), v. tr., toe, vaske = *vaska* (et ganske nyt Ord): ad *to* klær; ejn *toder* sarkj.

To, n., Uld (deraf *kårt-* og *långtoader*, s. ss.); hedder og *ujll*, f.; Sk. *to*; Isl. *tó*, n. (i *tóvinna*, Uldarbeide); Sjæll. *To*, *Taa*, *Uldtaa* (hvorimod Nordsj. *Linned-Taa*, tilberedt Hør; Sydsj. *Lin-To*, generisk Benævnelse paa Hør og Blaar; s. Junge p. 408; Molb. D. L. p. 328); Jsk. *Tou*, især den ydre grovere Uld (i hvilken Bemærk. Daa anfører Sv. *to*, m., og B. H. Isl. *tog*, n.). Derimod Østg., Smål. *to*, Hør; Vestg. *to*, d. s.; it. Hamp; Blaar (s. Ihre D. L. p. 182; jfr. Almqvist); Dal., Helsingl. *to*, Blaar (i hvilken Bemærk. Welander anfører Sv. *to*, n.; it. = ueglet Hør); Engl. *tow*. I Nsk. bruges *To*, f., om Garn, *Tøi* af Hør eller Hamp.

Tobakspåra, f., et Slags guulgraa Pære: Figenpære.

Többisa-o, f., s. *O*.

To-garn, n., Uldgarn.

Toert, m., Toen i Kortspil (Vestl.; nu sjeld.); hedder ellers *dus* (s. s.).

Toffla, f., Tøffel; Nsk. *Toffla*, *Toffle*; Sv., N. S. *Toffel*.

Togga, f., Taage; Nsk. *Toka*; Isl. *þoka*; Gl. Dsk. *Tohkæ* (H. Harpestr.).

Toggebånk, m., tæt Masse af Taage i Horizonten; jfr. *sjybank*, Skybanke.

Togge-smosk, m., taaget Veir med Rusk; jfr. *smosk*.

Toi, n., *Tøi*; bruges fig. om Edder, navnlig i Fingrene: ja har fåd *toi* i tömmajn.

Toia, m., en kartet Uldtot, Uldlok; Sjæll., Loll., Angel. *Tøie*, *Tøje*; Isl. *togi*, m.

Toia o: *tøia (ar-ada-ad)*, v. tr. og n., forb. med *opp*, *tøe* op, optøe, gjøre eller blive fri for lis: ad *toia* vijnuen *opp*, *tøe* Vinduerne op; vijnuen *toia opp*, Vinduerne *tøe*; hedder og *toies* el. *toias (ades-ads) opp*. Derimod *tø (r-dde-tt)*, v. impers. og n., *tøe* (om Tøveir og Sneens Optoen): ded *tødde* iåns

snejn *tör* (el. *t. opp*); ogsaa som v. tr. soln *tör* snejn; jfr. Isl. *þeyja*, v. impers.; — Nsk. *toya*, v. n.; Gottl. *tåja*; Sv. *töa* (men *upptöa*, v. tr. og n.).

Tokka, m. 1) Tosse, Nar (just ikke i sletteste Forst.); Sv. *toka*, f., og *tok*, m.; Nsk. *Toka* (*Tok'*), f. Jfr. Jsk., Angel. *tokket*, tosset, fjantet; Jsk. *tokke*, v., gaae og tosse om. 2) best. F. *tokkajn*, det bedste Kort i Styrvolt: Hjerterto.

Tokonna, f., Vaskerkone == *vaskekonna* (nyt O.).

Toläjder-läjd(t)-läjt, adj., dobbelt, sammenlagt, snoet af 2 Parter: ejn *tolajder sima*; en *tolajt snor*; Nsk. *twilagd*. Jfr. *tat*.

Tolpert, m., Tølper; hedder og *tölpert*; Roslag. *tälper* (Ihre D. L. p. 178); samlg. m. Hensyn t. Formen N. S. *Nölert*, en Nøler (Schütze III, 152).

Toltre, tuljetre, to à tre (*to älle tre*); Nordsj. *tultre* (Junge p. 142); Sk. *tulltry*.

Tomla (*ar-ada-ad*), v.n., tumle; a) støie, larme, d. s. s. *farras* (s. s.); b) buldre, om Torden: dönnan *tomlar*; c) tumle sig, springe og fare om, især om Kreature: ded e då fäslit, hvor di kjörna *tomla* däruda.

Tomma, m., s. *Tömma*.

Tommelomsker-lomsk-lomst, adj., vild, balstyrig, «forvijllader i haud» == Dsk. d. T. (Kjøbenh.) *tummelumsk*.

Tommerom, f., Magelighed, Ro og Mag: ad gå i sin *tommerom*; ja gjikkj, sadd i min goa *tommerom*. Jfr. Jemtl. *tomme*, «sakta mak» (Almqv.); Isl. *tóm*, *tófstund*, Leilighed, Stunder (otium); Vestg. *tumm*, *tom*. Samlg. Dsk. *Stunderum*.

Toppa, f., en toppet Fugl af Hunkjøn; bruges f. Ex. om en Tophøne, Topdue, Topand.

Toppena, s. *Rystoppena*; jfr. *toppuer* 2.

Toppes, m., en toppet Fugl af Hankjøn; især om en Durik.

Toppsjära, f., Navn paa en Urt, der, ligesom Engeskjær, bruges til at farve guult med.

Toppuer-u-ut¹, adj., toppet: ejn *toppuer hana*, en *toppu honna*.

Toppuer-u-ut², adj., tosset, gal: männ estu då rent *toppuer*, horra! Sk. *topped*; jfr. Vestg. *toppeterr*, arg, ond.

Tör == *tormånad*, Marts, Martsmaaned, forekommer ikke sjeldeni bornholmske Riim og Ordsprog (s. f. Ex. under *rommer*). Om Marts og April i Modsætning til hinanden haves saaledes følgende Riim:

Tor me sitt fawra sjäggj
lokkar bälla ujgne väggj;
Abrila (*Avrila*) horsa-näsa
kajn bådde sne å bläsa.

Om de samme Maaneder anfører Molbech (D. L. p. 356) efter Moth et lignende dansk Bonderiim:

«Marts med sit hvide Skjæg
lokker Børn udenfor Væg;
men saa kommer Hakkepiil
og kvister dem ind igjen til Ild.»

Ellers bruges *Tör* meget almindeligt som Mandsnavn, ligesom og det deraf sammens. *Torkjel*, Thorkel (det gamle: *Dorkell*, *Dorkil*). *Torsdag* hedder *törsda*.

Torden, tordön, Torden, høres kun i Sammensætning (s. de følg. O.); hedder ellers *dönnna* (s. s.).

Tordeneminerijng el. **-imminerijug**, f., Tordenluft, Luften, naar det trækker sammen til Torden; jfr. *im*, *ima*.

Tordengajla, m., et regnbueagtigt Luftsyn; der viser sig paa Himlen ved Tordenskyer (Gudh.); jfr. *gajla*, *värgajla*.

Torn (udt. *torrn*), f., egl. *Törning*, Stød, Anstød (N. S. *Törrn*, *Torrn*, s. Schütze IV, 272; Sv. *törn*), bruges i Bornholmsk (f. Ex. Gudh.), ligesom i Dsk. d. T. *Törn*, fig. deels om Fare; Straabads (== Holl. *torn*): ad hojlla en *torn* ud, holde en *T.* (Dyst) ud; deels om Drikken og Sviren: ad hojlla *torn* hela natten, holde en *T.*, svire hele Natten. Jfr. Gl. Dsk. *Törning* (holde en *T.*; s. Vis. om Thyra Daneb.), Angreb, Dyst; Nsk. d. s. — Verbet «*torne*» hedder: *torna*, *torrna*.

Törna (*ar-ada-ad*), v. n., buldre, om Tordenen: *dönnan tornar*; fig. ad *torna* å gala, at bande og tordne. Derimod bruges det aldrig som v. impers. = Dsk. det tordner (s. *dönnna*).

Torn-re, torn-ren, s. *Re*.

Torpa-jor, f., høitliggende, *tør Jord*.

Torpa-äjng, torp-äjng, f., høilændt, meget tør Eng eller Mark, mods. *myra-äjng* (s. s.). Jfr. Bh. Actst. Landeb. p. 344. 348 *Torpeng*.

Torr-t, adj., *tør*; Sv. *torr*; Sk. *torrer* (Strömb. p. 118); Nsk. *turr*; Isl. *purr*.

Torra, f., *Tørke*: nu begyjnner hon me *torra*.

Torra¹ (*torr-de-t*), v. tr., *tørre* (== Dsk.); fig. slaae: ad *torra*

ejn ouer ryggjijn, give Een over Rygstykkerne; i samme Be-mærk. Sk. *torra* («*torra han på örad!*» Klingh.) og Vestg. *torrka* (jfr. Sv. *torka*, *tørre*). Deraf *tryntorra* (s. s.).

Torra² (*torr-tôre-tôrad*), v. n., turde; Nsk., Vestg. *tora*; Isl. *þora*. Infinitiven bruges yderst sjeldent.

Torrbagg, it. (Gudh.) *torrebagg*, m., Torbist, Skarnbasse, scarabæus stercorarius; Sv. *tord-* el. *torbagge*, *svarbagge*, *tordyvel*; Nsk. *Tordivel*; Isl. *tordýfill*; A. S. *tordvifel* (af *tord*, Skarn; Engl. Almuespr. *tord*, *turd*); Holl. blot *tor* (ogsaa Sønderj., s. Molb. D. L. p. 600). Det sidste Led er formod. det svenske *bagge*, en Væder; samlg. foruden Skarnbasse, Træbuk, Eeghjort, Navn paa Insecter af samme Art.

Torres (*es-des-ds*), v. d., *törres*; visne, raadne (om Træ).

Torru, f., Tørv (Angel. *Torre*; Nsk. *Torv*; Isl., Sv. *torf*): *bretorru*, Fladtørv, Græs- el. Lyngtørv; *kuletorru*, Æltetørv, Pluddertørv.

Torrugaul el. **-goul**, m., Tværstykke, Endestykke paa en Tørvevogn; jfr. *Gaul*.

Torravaun (*ou*), m., Tørvevogn, Vogn med lige Haver («*raga steia*»), som ere forsynede med Pinde eller Spoler (*pijnnasteia*, *spolasteia*). Den hører til det Slags Vogne, som kaldes *steia-vauga*.

Torsebidd (Gudh.), **tössebidd** (Vestl.; Sydl.), n., Edder i Fingeren, panaricum. Nogle St. bruges det om de mildere Tilfælde af denne Art, om de farligere derimod *edder*: «*tössebidd e lönnara ijnn* (lindere o: mildere end) *edder å dös lättara*» (Sydl., Balka). Dette Onde (Tsk. *der Wurm im Finger*) troes at hidrøre fra Bid af en lang, tynd, hvid Orm eller saadanne smaa Orme el. Insecter, som mylre i raaddent Vand, og den samme Benævnelse bruges om selve Dydrene: ja har fåd *torse-* el. *tössebidd* i tömmajn; där e så fullte *tössebidd* i vanned. Denne Fingerskade kaldes i Sk. *ona bedet*, «efter den almindelige Tro blandt Almuen foraarsaget af en et Hestehaar lignende Orm, som holdes for at være giftig» (Klingh.); en saadan eller lignende Orm hedder i Smål. «*onda betat*» (v. Aphelen B. N. VIII, 376 u. *Vandtarm*; jfr. p. 361 *Vandkalv*); Östg. *onnetebetet* («*furia infernalis*», Ihre D. L. p. 126). — De Thurah (B. B. p. 29) kalder det med Urette «*Tudse-Bid*» (ligesaa skriver Panum B. B. Till. p. 34) og mener, at det foraarsages ved Uhumskhed af Skrub-Tudser (Bh. *tüser*, *skrobbtüser*) o. desl. Ordets Oprindelse

synes at være utvivlsom ved Sammenligning med Nsk., hvor netop den samme Fingersydom benævnes *Tussbit* («fordum forklaret som *Tussens Bid*», Aasen N. O. p. 544) af *Tuss*, *Tusse*, *Trolde*, fabelagtigt Væsen (Oldnord. *þurs*, *þuss*). Samlg. Nsk. *Alv*, *Dverg*, *Troll*, der bruges i flere Sammensætninger og tildeels vekslende med hverandre, som Betegnelser for Sygdomme af lignende Natur. Hvorledes det bornholmske Ord har faaet sin senere Bemærkelse, er let forklarligt; man sammenligne f. Ex. Nsk. *Troll*, overført Benævnelse paa Bløddy; Dyr, som leve i Vandet og ei ere bekjendte under noget eget Navn; it. Insecter, Leddyr (Vestg. *troll*, d. s., it. Krybdyr, Orm, Maddik); *Trollverk*, ondartede Bylder, som ansees foraarsagede af Insecter; hedder og blot *Troll*, der tillige bemærker: Beenedder.

Torst, tost, m., Tørst: ad slöjkja *tostijn*; Nsk. *Toste*; Isl. *þorsti*.

Torsta, tosta (*ar-ada-ad*; Gudh. ureg. *toster-toste*, har *tostads*), v. n., tørste.

Torstuer, tostuer-u-ut, adj., tørstig; fig. utæt, som drikker Vand, om Fodtøi: *tostua* sko (lärsko, tråsko); ja har fåd ejn *tostuer* ståwla på.

Tosa, f., Tosse, Nar, om Kvindfolk og ofte i mild eller venlig Forst.: din *tosa!* Derimod *tossa*, m., om Mandfolk og altid i slet Bemærkelse: dijn *tossa!* I Sk. bruges *tosa* = Dsk. *Tosse*; Nsk. *Tusse*, m. = Dosmer.

Toseheia, f. = *tosa* (s. s. og *Heia*).

Tosijing (Gudh.), m. = *tossa* (s. s.); Sk., Östg., Gottl. *tosing*; jfr. *Halvtossing* (hos A. S. Vedel) = Halvtosse.

Tossa, m., Tosse; s. *Tosa*.

Totåter-tät, adj., s. *Tät*.

Totåtljng, m., et dobbelt, af 2 Parter sammenlagt Reb, «ett tolajt rev» (Gudh.); jfr. *tat*.

Toulier, s. *Tölluer*.

Tounål, s. *Taunål*.

Tout (*au*), f., Toft: *forrtaut*, *bagtaut*, Navne paa de to Roer-bænke i en Ege.

Trå, m., banet Vei i Sne, tilkjørt Snevei; Vestg. *trö*; jfr. Sk. *tra*, n., Spor; Dsk. *Traad*, n., d. s., it. banet Vei; Nsk. *Traa*, f., meget betraadt Plads eller Vei.

Trånmärna, f., s. *Marna*.

Trant, tranta, tränt, f., høres i følgende Forbindelser: 1)

med *omm* i ubest. F.: *omm* en *trænt* (almind.), omtrent, ved Pas; Gottl. um en *trænt*; Nsk. um ein *Trint*; Jsk. (Mors) poo en *Trant*. 2) med *på* i best. F.: på dæjn *tranteren* (Gudh.) el. *trantan* (Bøigd.; jfr. ogs. Skg.) el. *trænten* (Vestl.), saa omtrent, ved det Pas: fira tomma äjlle på d. t.; år 1800 äjlle p. d. t. 3) med *ver*: alt e *ver* dæjn gamla *tranteren*, Alt er ved det Gamle, gaaer sin gamle Gang; hajn bler ver d. g. *tranteren*, han bliver ved sin gamle Viis; N. S. (it. Holl.) *Trant*, Gang, Skridt, Vane, Levemaade: »he blift by synem *Trant*» («il va son train», Richéy p. 311; jfr. Schütze IV, 274); dat geit wedder up'n olden T. (Br. Wb. V, 98); Sv. (Ihre) *trant*, «*incessus*» (gradus, gressus): «han håller sin *trant*, antiquum obtinet» (Glossar. II, 942). Jfr. *pass.*

Trappa, f., Benævnelse ikke blot paa Trappe, men og paa en Trappestige.

Tras, Trods, Trodsighed: hajn gjorr 'ed pinadö bara på *tras*; ijkke forr ajned; Jsk. *Trads*, *Tras*; Gl. Dsk. *Tradz* (Molb. D. L. p. 602).

Tråsla el. *tåsla* (*ar-ada-ad*), v. tr., bringe i Urede, forvikle: ad *trasla* garn; Sv. *trassla*. I Gudh. bruges blot Formen *tåsla* og kun som v. n. med Bemærkelsen: kvakle, ei udføre sin Gjerning rigtigt.

Tratta (*ar-ada-ad*), v. tr., tragte, helde gjennem Tragt; Sv. *tratta*.

Trattara, m., en Tragt; Falst. *Trættere* (stor Øltragt); Holl. *trechter*; Tsk. *Trichter*; Sv. *tratt*; Nsk. *Trægt*, *Trætt*.

Tråwa, m., en Trave; bruges kun om Halm, navnlig af Rug og Hvede (ejn *trawa rouhalm*, hveddehalm); den bestaaer altid af 20 Kjærve (s. *kjära*), hvoraf hver igjen indeholder i Reglen 4 aftærskede Neg (s. *näj*). Ordet bruges altsaa ikke om Sæd; thi paa Bornholm bliver den i Neg bundne Rug eller Hvede ei sat i Traver, men i Stak (hver St. = 160 Neg = 1 Læs), og Byg, Havre, Boghvede f. fl. bindes ikke, men samles med Rive i Hobe, saa store som et Menneske kan favne, og sammenbæres i Stakke (s. Thaarup i B. A. p. 278).

Trawer-traw-t, adj., beslægtet med N. S., Holl. *traag*; Sønderj., Angel. *träg*; Sv. *träg* (jfr. *träv*, *tryv* i danske Dial.); Isl. *tregr*; Tsk. *träge*; Dsk. *träg*. 1) hvor Begrebet henføres til Ting: langsom, modstræbende (*trang*, *seig*), tung, besværlig o. desl.: låsijn e bléjn så *trawer*; hjouled e *trawt*, går *trawt*

(trangt); däjn pärän e *traw* å få ner (går *trawt* ner), den Pære er besværlig at faae ned (synke); — kjyra e *trawara* i kjödd ijnn studa, Tyre ere seigere i Kjødet end Stude; — ad varra *trawer* i halsijn, være rusten i Halsen af Forkjølelse, it. være trangbrystig: hajn va *trawer* i h., så hajn sadd där å krön-nada hela tien; — ad ha *trawt*, have travlt: ja har så *trawt* ida (Gudh.); ad ha 'd *trawt*, have det kummerligt, knapt: ejn har 'ed männ *trawt* år ud å år ijnn. 2) om Personer: som man maa nøde, treven, tvær, uvillig, f. Ex. hajn e så *trawer* å få te 'd; hon e så *traw* ida. — Jfr. *trokker*.

Treert, m., Treen i Kortspil (Vestl.; nu sjeld.); hedder ellers *drést* (s. s.).

Trelåjder-låjd(t)-läjt, adj., tredobbelt, sammensnoet af 3 Parter; Nsk. *trilagd*. Jfr. *tolajder*.

Trén, n., Trin, Skridt; Sk., Ångerml. *tren*. Jfr. *hanatren*. Deraf *trena* (*er-de-t*), v. n., trine, gaae frem (Ångerml. *trena*); samlg. *trö*.

Trësker-trësk-trëst, adj., snild, klog, kløgtig, opvakt: Rönnabona e *treska* folk: di la dom inte beskobba; ded e ejn lidijn *tresker* bälli: hajn hör alt ätte hva ejn seier, det er et lille klogt, opvakt Barn: det hører allerede efter hvad man siger; ded e ejn *tresker* horra: hajn kajn alt arbeia så många näitta tijng (forfærdige saa mange smukke Sager); de va en *tresh* pibel: hon kujnne reiti svara 'jn. I lign. Bemærk. Sk. *tresh* («= Sv. *qvick*», Almqv.; Klingh.). Ordet bruges altid i denne gode Bemærkelse; aldrig = Dsk. *trädk* (snedig, falsk, underfundig; ældre F. *treersk*; Nordfris. *trietsk*, d. s.); heller ikke = Sv. *tresh* (egensindig, haardnakket; Gottl. *träjsk*; Nsk. *treisk*, f. m.; jfr. Angel. *trädk*, s. Hagerup p. 70).

Trestyjkjeskjysa, f., s. *Kjysa*.

Tretätjing, m., et tredobbelt, af 3 Parter sammenlagt Reb, «ett trelajt rev» (Gudh.). Jfr. *tat*.

Trülfefira (ɔ: tre äjlle f.), tre à fire; Sk. *trillefira*.

Trisa, f., en Tridse, bruges fig. i Sammens. *pibla-trisa*, liden, tyk Pige; samlg. Gottl. *bäuk-trissö*, tykmavet Kvinde; Sk. *fline-trissa*, Grinebider.

Trojll, n., en Trold (Nsk.; Sv. *troll*, n.; Isl. *tröll*, n.). Deraf *trojlltoi*, n., Troldpak, Troldfolk.

Trojlla (*ar-ada-ad*), v. n. 1) hexe, øve Trolddom; Nsk., Sv. *trolle*. Jfr. *fortrojlla*. 2) fig. om Leg: gjøre Kunster og Løier:

nu ska ja *trojlla*, nu skal jeg hexe o: f. Ex. skrive løierlige Ting, gjøre kunstige Knuder o. s. v. Jfr. *trolde* i danske Dial. (Falst., Loll., Fyen, Sydsj.), hvor det bruges om andre Slags Leg (s. Molb. D. L. p. 606).

Trojllhätta, f. 1) et kunstigt, naragtigt Hovedtøi, et Slags Narrehætte (Vestl.). 2) == *trojllhäksa*; Hex, Troldhex, Troldkvinde; it. «et Kvindfolk, som anstiller sig saa klog», giver sig Mine af at forstaae, hvad Andre ei forstaae (Gudh.), svarer altsaa omtr. til, hvad man særligen kalder en *klog Kone* (Signekjærling). Sammensætning med *hättä*, brugt fig. om en Person, haves og i Sv., f. Ex. *yrrhättä*, overgiven Pige.

Trojllkjäljing, f., Troldkjærling, bruges og som Benævnelse om en gammel Kjærling i Almindelighed (Gudh.).

Trojlltoi, n., s. *Trojll*.

Trokka (*ar-ada-ad*), v. tr. og n. 1) trykke stærkt, presse, pakke, stuve: du ska *trokka* 'd bare; töjnnan e fujl nokk, du må 'nte *trokka* 'na mer, t. mera i 'na; ad *trokka* ner; t. sammen; t. på: *trokka* lid på 'd! Jfr. *stögga*. 2) trykke, stræbe imod, gaae trangt og vanskeligt ned o. desl.: ded *trokkar* så; däjn päran, ded äbbled *trokkar* så (synkes besværligt).—Tvivlsom som Oprindelse; om det f. Ex. er beslægtet med *tryjkja*, trykke (jfr. Bh. Actst. p. 253: «da schudder de Tenden — och *trecher* hende»), eller med Nsk. *traaka*, trodse, stræbe imod (it. slæbe, arbeide méisomt == Sv. *träka*); Vestg. *troka* («gå tungt, sträfva», Almqv.). Jfr. *trokker* (nedf.).

Trokker-trokk-t, adj. (s. d. foreg. Ord). 1) om Ting: navnlig om visse Slags Frugt, især Pærer og Æbler, som stræber imod under Synkningen, gaaer trangt og tungt ned: ded e då en forbajnada *trokk* pära, däjnna härsens! Fyen. *tryk* (en t. Pære); samlg. Jsk. *trykken*, seen, langsom (f. Ex. om Sæden); Falst. *tryk*, tung, streng, besværlig (= Sv. *träkig*). 2) om Personer: tvær, uvillig, trodsig; ded e ejn *trokker* satan; i lign. Bemærk. Falst. *tryk*, Sjæll. *trykken* (it. Nsk. *traakjen*, *trokjen*); jfr. Jsk. *trykken*, tungnem (s. Molb. D. L. p. 609). Samlg. adj. *trawer* (ovf.).

Trokkhalsa, f., Navn paa et Slags Pære, som formedelst sin tørre og stramme Smag ikke let synkes; Jsk. *Trykhals*, et Slags sødagtige Æbler af samme Beskaffenhed; jfr. *trokka*, *trokker*.

Trommara, m., Trommeslager, Tambour; Sv. *trumlare*.

Trompijn-en-ed, adj., stødt, fornærmet, suurmulende, vranten; Sv. *trumpen*.

Troua, traua (*ar-ada-ad*), v. n. og tr., true; jfr. *nöda*.

Trouas, trauas (*as-ades-ads*). 1) v. p. rec., at true hinanden: di sto bara å *trouades*. 2) v. d. (intr.), true, true med: di *trouas*, de true; ded *trouas* me rein; hon har au läjnge ståd å *trouads*, det har og længe staaet og truet (f. Ex. med Regn eller Torden).

Trud, m., en Tud, f. Ex. paa Kande, Kar, Post: *trudijn* e gåd å kaffekajnan; Jsk. en *Trude*, *Trutt*, Trætud, f. Ex. paa Vaskebænk, Pompe; jfr. Nsk. og Sv. *trut*, m., Flab, Mund, Snude.

Tryn, n., *tryna*, f., en Tryne (Isl. *trýni*, n., *trjóna*, f.; Nsk., Sv. *tryne*, n.). Imidlertid bruges Formen *tryna* sjeldnere i egentlig Forst., men meest som et Skjældsord eller som et Spotord om Folk med store Næser: din forbajnada *tryna!* där kommer däjn *trynan*.

Tryntorra (-*torr-de-t*), v. tr., give Næsestyvere, Snudedrag: ja ska *tryntorra* 'jn, när ja bara kajn hijnna 'jn.

Trång, f., Trang, Nød, Forlegenhed; Nsk. *Traang*, m.

Trånger-trång-t, adj. 1) trang; Nsk., Sv., Angel. *trång*. 2) trangbrystet; Jsk. *traang*.

Träbaldrijng, m., en Fjælevogn (= *brävaun*, *fjälavaun*, *möjvaun*); af *baldra* (s. s.).

Träjkja (*er-träjte-träjt*), v. tr., trække: ad *träjkkja* kjödd frå ejn ajnens (ajnijns, ajns) arm (figurlig Talemaade), unddrage sig, spare sig for Arbeide (jfr. *skryda*), om en doven og magelig Arbeider, fordi hans Medarbeider desaarsag maa arbeide dobbelt og afkræfte sig (Gudh.); ad *träjkkja* tawla, haratawla (s. *Tawla*).

Träl (l. ä), n., en Träl, Een, som gaaer og slider og slæber; deraf *tråla*, v. n., trælle; Nsk., Sv. *tråla*; Isl. *þræla*.

Tråle-vei, m., en saare besværlig Vei (Gudh.); Jsk. en *træls* Vei (s. Molb. D. L. p. 609).

Tränt, f., s. *Trant*.

Tråsa (*er-te-t*), v. n., drage Aanden meget besværligt, næsten rallende; Nordsj. *træse* i lign. Bemerk. (s. Junge p. 410; Molb. D. L. p. 611). Molb. jævnfører Schwab. *thränse*, «stark athmen».

Träsla (l. ä), f., nedhængende Pjalt, revet Stykke, Trevl: ja

e bléjn så våder, ad ja har ijkkje noggen torr *träsla* på mei; jfr. Sv. *trasa*, Pjalt, Klud; Gottl. *trässlar*, «små trasor» (Almqv.); Sk. *trärtle*, 2 el. 3 Garnender (Ihre D. L. p. 185).

Träsla (l. ä; *ar-ada-ad*), v. n., løbe op, trevles: toied begyjnner å *träsla* eller *t. opp*.

Träsluer-u-ut (l. ä), adj., reven, pjaltet, trevlet.

Trä-spåga, f., s. *Spåga*.

Trä-stabba, f., s. *Stabba*.

Trä-stobba, m., s. *Stobba*.

Trö (l. ö; *r-dde-tt*), v. n. og tr., træde, altid i egl. Forst. (dog ikke = gaae, trine; s. *trena*): hajn *trör* i golled, så de' dundrar åtte; ja *trödde* på ejn madk; hajn *trödde* mei på fodijn; du har *trött* sän ner. Sk., Blek. *trö*, *tröa*, *tröja* (*trödde*, *trödt*; Strömb. § 76, p. 68), træde, trampe; Nsk. *trede*, *tro*. Samlg. Isl. *troða*, Moesog. *trudan*, A. S. *tredan*.

Tröbbelera (*ar-de-t*), v. tr., plage, forulempe, fortrædige (*tribulere* i Bornh. Gavebrev; s. Thurah p. 248; N. S. *tribuleeren*; af Lat. *tribulare*), i Særdeleshed slaae, støde o. desl. (Gudh.); jfr. Gottl. *tribbälärä*, irettesætte, overfuse, bide af; Vestg. *tribblera*, forlokke, overtale.

Trönta, f., overtroisk Navn paa en Veirmølle, hvilket Fiskerne bruge paa Søen i Stedet for *mölla*, da de troe, at de ved at nævne det rette Navn ville udsætte sig for Fare. I Vendsyssel ved Skagen og paa Samsø benævnes den *Trintel* paa Grund af samme Overtro (Molb. D. L. p. 606), jfr. Navnet *Trante*, som paa Ugersø og Omø bruges om en liden Veirmølle, hvorpaa Meel males (Molb. s. st. p. 603).

Trös (*s-ddes-ds*). 1) v. p. rec., træde hinanden paa Fodderne: *di sto å nobbades å tröddes*. 2) v. d. (intr.), træde (Een) paa Foden: *hajn trös*, han træder mig.

Tu, pron., s. *Du*.

Tugga (*ar-ada-ad*), v. tr. og n. 1) tygge; Sv. *tugga*; Nsk., Isl. *tyggja*. 2) fig. ad *tugga* på ejn = Dsk. d. T. *tygge* paa E., tale ilde om E.

Tugges, m., en tygget Bid el. Mundfuld; Tyggemad, som gives Børn; Isl., Nsk., Sv. *tugga*, f.

Tuijn-en-ed, adj., itu reven: ejn *tuijn* kjoul; en *tuen* troia *tuena* klær, revne Klæder (Vestl.).

Tujlletål, s. *Tylletal*.

Tujlletre, s. *Toltre*.

Tules, m., en improviseret Dukke, Dukke, lavet af uordentlig sammenhyltede Klæder, Haandklæder o. a. desl. Tvilv-som Oprindelse; jfr. Nsk. *Tull*, m., Bylt, Pakke, sammenbundet Knippe; Jsk. *Tuller*, Sjæll. *Tulle* (en lidet *Tuller*, *Tulle*), Benævnelser paa smaae Børn, som pusle paa Gulvet.

Tunga (*ar-ada-ad*), v. tr. og n., tynge (Gudh.).

Tunghørse, adj. 1 E., tunghør.

Tuta, f. 1) Fingerhætte, Fingerhytte; ogsaa *fingeratura*; meget almindeligt (= Sv. *tuta*, Östg. *tute*, Gottl. *tått*); ogsaa undertiden om lignende Omsvøb eller Gjemmer til enkelte andre Ting, f. Ex. Svovlstikker (en *tuta* svoulstikker, en lille Pakke Svovlstikker) eller Penge (en *päjngatuta*); Dsk. *Tut* deels Pengerulle (*Pengetut*); deels et Kræmmerhuus (= Tsk. *Tüte*). 2) fig. Benævnelse paa et Fruentimmer eller Barn, som er lidet af Væxt: sikkenen lidet *tuta*; sikkenena *tuter*!

Tutafait el. **fåjt** bruges i Talemaaden: «i en *tutafait*», i en Ruf: ded gjikkj lie i en *t.*; dannet af Fr. *tout-à-fait* (ganske og aldeles).

Tvart, adv., tvært, tværs (Nsk. *tvert*, *tvart*; Sv. *tvärt*, *tvärs*; Isl. *þvert*, *þvers*): på *tvart* (= Nsk.), paa tværs; *tvart* igjennem, tværs (tvært) igjennem (Sv. *tvärt* igenom); *tvart* å, tværs over, it. fig. reent ud, uden videre: hajn har brödded kjäppijn *tvart* å; ja ga 'jn ejn daler forr 'ed *tvart* å; Sv. *tvärt* af, d. s.

Tvestarta, f., Øretvist, forsicula auricularis; Sv. *tvestjärt*, [m.]; Jsk. d. s.; Nsk. *Twistyrte*, f.; Sk. *örnastörta*; Falst. *Tværhale* (Dyrlund Till. t. Almuesk. 1856 Nr. 18 Sp. 21). Jfr. *start*.

Tvetula, f., og **tvetules**, m., Tvetulle, Hermaphrodit. Brugen af disse Former retter sig efter den ydre Fremtræden af Personerne, navnlig efter som de bære Mands- eller Fruentimmerdragt; dog kan Hunkjønsformen bruges i begge Tilfælde. Sk. *tvetosla*; Nsk. *Tvitoling*, m.

Tvetules, m., s. foreg. O.

Tvilna, **tvillna** (*ar-ada-ad*), v. tr., tylde; fig. ad *tvillna* i sei, tylde i sig.

Tvång, m., gudhjemsk Benævnelse paa en Saltvandsplante, «der voxer paa Klippebunden, er bruun og seer ud som Silke og er fuld af Muslinger»; scytophon. Ordet er uidentiybl blot en anden Form af *tång* (s. s.), men brugt i en eiendom-melig Bemærkelse.

Tyggja (*er-de-d*), v. tr. og n., tigge (Isl. *þiggja*, modtage).

Deraf **tyggjara**, m., Tigger, Betler (Sv. *tiggare*); kan bruges om begge Kjøn og enhver Alder (f. Ex. == *tyggjarakonna*, *tyggjara-horra*, *tyggjarapibel*). Derimod bruger Bornholmeren Benævnelsen *tigger* (f.) om en Tiger, *felis tigris*.

Tyjna (ar-ada-ad), v. n. og impers.: ad *tyjna* å, fortyndes, opklares, om Luften, naar Skyerne fordele sig (Gudh.): hon *tyjnar* å nu (= Isl. B. H. «nú þynnir í loptið», af *þynna*, der ellers bruges som v. tr. == tynde, fortynde).

Tysker-tysk-tyst, adj., tydsk: *tyst* mål, *Tyst*, tydsk Sprog, Tydsk. Deraf om Een, som er født i Tydskland: *Tysker*, *Tysk*, it. *Tyskara*; den bestemte F. *Tyskijn* betegner enten coll. den tydske Nation eller en vis tydsk Mand, ligesom *Tyskan* en bestemt t. Kone.

Tyssa, tyssna (aab. *y*), vv., s. *Tössna*.

Tähl, m., Tol, bruges ligesom Sv. *tull* kun om Aaretol (*bådatåjl*, *rotåjl*).

Tählabomm, m., Navn paa det Stykke Træ, der gaaer oven om Baaden eller Egen paa den indvendige Side af Bordene og hvori Hullerne til Aaretollene ere borede.

Tång, m., Tang (Sv. *tång*, m.), skal bruges enkelte Steder, navnlig i Rønne, som Navn paa Havbændel, Bændeltang, zostera marina (Nsk. *Søgras*; hvorimod Nsk. *Taang*, *Tang*, n. == fucus, Isl. *þang*), men det er formod. et nyere Ord; jfr. *ävia*, *säw-ävia*.

Tång (pl. *täjnger*), f., Tang (Redskab); Nsk., Sv. *tång*, f.; Isl. *töng*, f.

Tår, m. 1) en Taare (lacrima): ejn *tår* lœvver ner å kjäwtijn; mange *tåra*; Sv. *tår*, m.; Dsk. (foræld.) et og en *Taar*; Isl. *tár*, n. Paa Vestl., især Rønne E., bruges nu en nyere F. *tåra*, m. (Nsk. *Taara*, f.) men den er ukjendt paa mange Steder (bruges f. Ex. aldrig i Gudh.). 2) en Taar, Draabe (gutta): ejn *tår* drikka; Sv. og (sjeld.) Nsk. d. s. Jfr. forøvrigt Levin D. L. K. 252, p. 81.

Tåvelier-i-it, adj., taabelig, bruges og i Bemærkelsen: sindsvag, fjolet, forkeert i Hovedet; Gottl. *tåvlí*.

Täjkjeräwt, f., en tynd Lægte eller lang, lige Hasselkjep, som bruges ved Tækning, Tækkekjep, Tækkevaand.

Täjkjemåda, f., Tænkemaade, bruges og == *forstålse* (s. s.) o: Opfattelsesmaade, Begreb, Forstand (Gudh.): ejn seier bådde tosijng å tossa, å ded e på ens *täjkjemåda* (bruges i een og samme Forstand).

Tälla, f., s. *Ålatälla*.

Täppa (*er-te-t*), v. tr., lukke, tillukke: ad *täppa* darn (dörn); t. vijnnuen; t. iven; t. mujnn; fig. ja ska *täppa* mujnn på dei, jeg skal stoppe Munden paa Dig. Sk. *täppa*, d. s. («*täpp-lågan*», Klingh.); Dal. *täpp' upp*, lukke op,aabne; Sv. *täppa*, tilspærre, tilstoppe (Isl. *teppa*; Nsk. *teppe*).

Tätta, f., Tæthed: där e 'nte meien *tätta* i 'ed (Vestl.); Isl. *þætta*, f.

Tättna (*ar-ada-ad*), v. n., tættes, blive tæt: ded *tättnar* nokk; Nsk. *tettna*; Sv. *tättna*.

Tö, v., s. *Toia*.

Tolla (*er-de-t*), v. tr., taale; Sk., Blek. *töla* (Oldsv. *þula*; Moesog. *þulan*); s. Strömb. p. 80, § 82.

Tölluer-u-ut, adj., taalig, taalmodig, som lader sig let styre og regjere: ejn *tölluer* bälli; hedder og **tauller**, **touller-i-it** (meest om Dyr); Nsk. *tolug*; Sv. *tålig*. Samlg. m. Hensyn t. F. Östg. *tögli(g)*, Vestg. *tougli* og Sv. *tåglig*.

Tölpert, m., Tölper; s. *Tolpert*.

Tömm, f., en Tømme; Sv. *töm*, m.; Nsk. d. s., it. *Taum* (Isl. *taumr*).

Tömma (* *), v. n., i Forbind. *tömma opp*, lægge Hovedtei med Tømme, som man har taget af Hestene, medens man bedede, atter paa dem og saaledes gjøre dem kjørefærdige igjen; Nordsj. *tømme op*, d. s. (Junge p. 409); jfr. N. S. *uptömen*, lægge Tømme paa (Br. Wb. V, 81).

Tömma, m., Tommelfinger; derimod *tomma*, m., Tomme (Maal); Nsk., Sv. *tumme*, m., bruges i begge Bemærkelser.

Tömmalidju, m., Nelle-Konge, Gjerdesmutte (jfr. Brünniche Ornith. p. 72: *Motacilla Troglodytes*, — *Bornholmis Tommeliden*); Gottl. *tummel-läjten* («den mindste Fugl paa Gotland», Almqv.).

Töra (*ar-ada-ad*), v. tr.. tøire; Sk. *töra*; Nsk. *tjøre*, *tjora* f. fl.; Isl. *tjóðra*.

Töre, n., et Tøir; Sk. *tör*; Nsk. *Tjør*, *Tjor* f. fl.; Jsk., Angel. *Tyr*; Isl. *tjóðr*.

Törepal, m., Tøirepæl; Sk. *törpäl*. Jfr. *pal*.

Tössa, v., s. *Tössna*.

Tössebidd, n., s. *Torsebidd*.

Tössla¹ (*ar-ada-ad*), v. n., gaae som en Klodrian og tabe

Noget: ad gå å *tössla* å drössla forbindes sædv. (Gudh.). Maa-skee beslægt. med *tossa*.

Tössla² (*ar-ada-ad*), v. n., tale meget uforstaeligt, utydeligt (om Organet), tale ureent, læspende o. desl.: hvor hajn *tösslar* i sitt snakk, i sin talemåda, i oren! Dal. *tässla*, d. s. («*tåssla* i orden», Ihre D. L. p. 179); formod. dannede efter Lyden, lige-som Sv. *tassla*, *tissla*, hviske, fisle f. m.

Tösslurijn-en-ed, adj., som taler utydeligt, daarligt, læspende o. s. v.: ad snakka *tösslured* = *tössla*.

Tössna (*ar-ada-ad*), v. n., blive taus, stille, rolig (Sydl.; Vestl.): nu begjyjnner hajn (begjyjnner 'ed) å *tössna*; ogsaa fig. om Smerter: ded *tössnada* lid på 'jn, han fik lidt Ro; Sv. *tystna*. Derimod **tössa** (* *), v. tr. og n., tysse: hajn *tössada* lid på 'jn, han tyssede lidt paa ham; Sv. *tysta*.

Töster-töst, adj. 2 E., taus, stille (Gudh.; Sydl.); hedder og **tösser-töss-töst** (Vestl.): horrijn ble så *töster ouer'ed*; e där gåd dei nåd te mena (har Du havt nogen Ubehagelighed), sin du e blejn så *töster* el. *tösser*; hon e altid så *töss*; Sv. *tyst*; Dsk. *tyst* (alene i neutr.). Deraf *töst*, adv., *tyst*, *stille*; Gl. Dsk. *thöst* (Riimkronik.).

Tötta, m., Tot: ejn *tötta* ujll, blår, brua o. s. v.; Sv. *totte*, m.

U.

Ubendadier-i-it, adj., umaadelig.

Ud, m. 1) Od, Spids; Sv. *udd*; Nsk. *Odd*; Isl. *oddr*. 2) Odde, Næs, Forbjerg; Nsk. *Odd*; Sv. *udde*; Isl. *oddi*.

Ud, adv. 1) ud (Nsk., Sv. *ut*; Isl. *út*). Af Forbindelser og Sammensætninger kunne mærkes: *ud ad* (ogs. *ud a'*, *ud å*; jfr. *ad*), *ud ad*, f. Ex. *ud ad portijn*, *vijnnuen*; *ud-forr*, adv. *udad*: ad gå *udforr* el. *u.* på ben, gaae ud til Beens; du ska väんな de' löna (Laadne) *udforr* (sjeld. her: *udad*); *ud idi* (*ud i*), *ud i* (jfr. *idi*); *ud idå*, ud af (jfr. *idå*); *ud me*, ud til, *udad* langs med: vår hawa liiggjer *ud me* stran, — langs med Stranden (Gl. Dsk. *udh meth*, s. Riimkron. v. 1305: «*udh meth en ellf*»; Nsk. *ut-mæ*; Sv. *utmed*); *ud omm* (ud af, ud igjennem): *ud omm darn* el. *dörn*, ud af Huset, ud (meget sjeldent i denne Bemærkelse *ud-omm* alene, som adv.): når du kommer *ud o. d.*, så gakk ijnnomm, — saa kom ind til os (Sv. *utom dörren*;

Nsk. *ut um Dyr'a*, d. s.; Isl. *út um dyrnar*, ud ad Døren); *ud-omm*, adv., deels: ud omkring, f. Ex. går *ud-omm* i larna å sen järr omm, gaaer ud i Laderne og seer jer om! deels: udenom, udenomkring, f. Ex. ded ska du svova *ud-omm* (ogs. som præp. *ud-omm* ded andra); *ud-omkräjng*, adv., ud omkring, ud: går du aldri *ud-omkräjng?* *ud-ätte*, adv., udad, ud (Frem-skriden til en vis Kant): hojlla, seila *ud-ätte* (udad mod Havet); hajn gjijkkj *ud-ätte* ad vångijn te (Nsk. *ut-ette*). 2) ude = *uda* (s. s.); Nsk. *ut* = *ute*. Samlg. *ijnn*. Udenfor Sammensætning høres *d* altid i Partiklen *ud*; i Sammens. derimod kastes det bort i flere Ord (især paa Vestl.), men kun foran Consonanter.

Uda, adv., ude (Sk. *ude*; Nsk., Sv. *ute*; Isl. *úti*). I Forbindelse eller Sammensætning med andre Partikler ombyttes det meget ofte med Partiklen *ud*, der paa flere Steder tildeels endog har Fortrinet (= Nsk. *ut* for: *ute*), f. Ex. *ud i* (for: *uda i*): hajn va *ud i* gårjijn iåns; *ud omm* (*uda omm*): ja va lid *ud omm* dörn imorns; *ud-omkräjng* (*uda o.*): kajn sjø Pär e *ud-omkräjng* ida; *ud på* (*uda p.*): de' står *ud på* bored; *ud te* (*ud hôs*; *uda t. el. h.*): hon e *ud te* Jens Ols.

Udadör-dö-dött, adj., død, omkommen ude: hajn ble *udadör*, han omkom ude (f. Ex. frøs ihjel, laae død paa Gaden o. desl.). Jfr. *ijnnadör*.

Udan, adv. og præp., uden (Bh. Actst. p. 22 *wthan, wtan*; Sv., Nsk., Isl. *utan*). Sammensætningerne dermed ere omtr. de samme som i Dsk. og Sv. Imidlertid sammensættes det aldrig med Partiklerne *frå* (som i Dsk. *udenfra*), *ouer* (Dsk. *udenover*), *te* (Dsk. *udentil*, Sv. *utantill*); jfr. *ud* og *uda*. Om enkelte Sammens. s. nedf. Jfr. *ijnnan*.

Udan, conj. 1) uden, undtagen, med mindre o. fl. = Dsk. (Isl. *utan*). 2) end, efter *ajn* (anden) med en Nægtelse foran: där va 'nte andra *udan* ja å så min konna; de' va ijnged ajned *udan* bara ett katta-fanenskav. 3) men, naar en Nægtelse staaer i den foregaaende Sætning: ded e ijkke varmt, *udan* bara lid kijyllslåd; høres yderst sjeldnu nu, men maa i det mindste i visse Forbindelser have været meget almindeligt endnu paa den Tid, Skougaard udgav sin Bornholms Beskrivelse (1804), siden det endog er gaaet over i den Dansk, han skriver; s. saaledes p. 239, hvor det hedder: «naar der tales om Byer paa Bøygden hertillands, forstaaes derved ikke slige Bønderbyer, som i Danmark haves i saa svar Mængde, *uden* kuns visse Gaarde,

der ligge hver for sig adspredte — ». Jfr. *wton* i et skaansk Dokument af 1301 (Bh. Actst. p. 42): «ey gyordes thet fore noghen seedwadie (formedelst nogen Sædvane) — oc ey fordi at thet skulle noghen tiid dragis in conseqvenciam, *wton* fore (men formedelst) then store briist oc ffaare Som tha stode her Riigene emellom». Gl. Dsk. (Harpestr.) *utæn*; Sv. *utan* (altid efter Nægt. i St. for *men*).

Udanlännijng, m., en Udlænding; jfr. *förder*.

Udau-omkräjng, adv., udenom: ad gå *udan-omkräjng*, fig., af Storagtighed holde sig (bevæge sig) i Afstand fra de andre, undgaae at blande sig i Selskabet (Gudh.); jfr. *svaja*.

Udanrujnna, f., Ydertøi, mods. *ijnnanrujnna* (s. s.); Sjæll., Præstø A. *Udenren* (Dyrlund).

Udasader-asad, s. *Asa*.

Uda-sännara, m., Navn paa den, som ude paa Marken læsser Stakkene paa Vognen; jfr. *sänna*.

Udbjggjara (Gudh. o. fl.) el. *u'byggjara* (meget almind.), m., en Huusmand, hvad enten han er Selveier af sin paabøede Lod eller han er Fæster og i sidste Tilfælde enten F. af kongelig Udmarskjord eller F. under en Bondegaard.

Udbjggje (it. *ub-*), n., Udbygning, Skuur, f. Ex. over en Dør (Gudh.); Sv. *utbygge*. Jfr. *sjyl*.

Udfart, f., Liigfærd, Begravelse: ded ska gå te min *udfart*, det skal anvendes til min B.; hedder og *udförsel* (egl. et Liigs Udførelse, Udbæren), f.; Isl. *útfærð* (Nsk. *Utfær*) og *utför*; Sv. *utfärd* (Sk. *udfärd*). Jfr. *Ufröl*.

Ud-forr, adv., s. *Ud*.

Udförara, m., Een af dem, som besørge et Liigs «*udförsel*» (sjeld.).

Udförsel, f., s. *Udfart*.

Udgäjn-gän-gåd, part. (af: *gå ud*), som er gaaet ud: e hajn alt *udgåjn*.

Udläjkkja, f., en afsides el. langt fra en Gaard liggende Lykke, indgjerdet Udjord.

Udläjggjara¹, m. (Udlægger), Fortolker; Sv. *utläggare*.

Udläjggjara², m., Bugspryd (som lægges ud, af *läjggja*); jfr. Sv. *utliggare*, Dsk. *Udligger* (som ligger ud, af *ligga*, *ligge*).

Udlögg, *u'lögg*, n. 1) hvad der udluges, Ukrud = *idålögg* s. s.). 2) fig. et daarligt Menneske, Een, som der Intet er ved.

Udmark, f., s. *Umark*.

Udmarsjor, f., s. *Umarsjor*.

Ud-omn, **udomkræjng**, adv., s. *Ud*, *Uda*.

Udouersfrakk, m. og f., Overfrak, Overkjole.

Udouerstoi, n., Overklæder.

Udsatter-satt, adj. 2 E. (egl. part. af *sätta ud*), forgjældet, som er i Pantegjeld (hvis Indbo er pantsat, hvis Tøi er utsat): hajn e så forskräjkkelia *udsatter* (**Ronne** E.).

Ud-ätte, adv., s. *Ud*.

Ufajnuer-u-ut, adj., overvættes stor, svær, *plump*, kladset, uhandelig (baade om Ting og Personer): et *ufajnut* kar, et stort eller tungt, uhandligt Kar; ejn *ufajnuer* kar, svær, kladset Mandsperson. I lignende Bemærk. i det mindste bruges Jsk. *ufaandet* (Vends.; *ufynne*, *ufunne*, Morsø); Sv. *ofantlig*, som baade Skg. (B. B. p. 407) og Molb. (D. L. p. 927) jævnfører, og *ofatt*.

Uforåjt, adv., af Uagtsomhed, Vanvare: de' sjedde *uforåjt*; Sv. *af oförakt* (subst.), d. s.; Sk. *med uforåjt* (efter Almqv. Sv. Sp. 4 uppl. p. 176 = *oförvarandes*...?).

Uforskammader, s. *Forskammader*.

Ufröl (l. *u* og l. *ö*), **öfröl** (almindeligst), **öfröl**, n., Gravøl, Gilde, Beværtning ved Begravelser; Sv. *utfärdsöl*; jfr. Dsk. *Afgangsel* (Moth). Den oprindelige Form er uidentvyl *udfäröl* el. *udföröl*, dannet af et nu forsvundet Ord = Sk. *udfärs*, Begravelse (Sv. *utfärd*, Isl. *útfærð*) eller = Isl. *útför*, d. s.; jfr. Bb. *udfart*, *udförsel*. Udskydelsen af *d* i *ud* (s. s.) og Overgangen fra *u* til *ö* er ikke noget Usædvanligt i den bornholmske Udtale.

Uför-t, adj. 2 E. 1) = Dsk. *uför*, Isl. *ófærr*: a) udygtig, uskikket til Arbeide, som ei kan forrette sin Gjerning tilgavns (baade om Mennesker og Dyr). b) skræbelig, som er Krøbling. 2) misfornøjet (Gudh.): di to piblana e så *uföra*. 3) om Veie: ufremkommelig, som ej kan befares: ejn *uför* vei; veiana e *uföra*; Isl. *ófærr*; i Nsk. blot neutr. *ufört* i den Bemærk.

Ugijilla, m., en Hingst ø: ejn *ugijillader* häst.

Ugrajngjivelit, s. *Grajngjivelier*.

Uhånger-hång-t, adj., uregjerlig, springsk, navnlig om Heste: *uhånga hästa*, H., som gjerne ville springe, bedække til urette Tid, parrelystne H. Nordsj. *uhaang*, it. *uhaangs*, om urolige Heste, uregjerlige eller skarnagtige Kreature; it. om ustyrlige, uartige Drenge; Sydsj. *uhang*, *uhange* (s. Junge p. 411 *uhong*; Molb. D. L. p. 628; jfr. *haang*, rolig, stille, s. st. p. 188;

Junge: *hong*, p. 385); Sk. *ohang* (om Drenge: «besværlig, Klingh.). Jfr. Vestg. *ohångenn* (Hof; *uhången*, Ihre D. L. p. 195), slugen, gridsk («snål, glupsk»).

Ujnnan, adv., væk, bort, tilside, af Veien (Sv., Isl. *undan*; Nsk. *unda*; Gl. Dsk. Harpestr. *undæn*): *ujnnan!* af Veien! Jfr. *skryda*, *slænta*, *släppa*, *ta ujnnan*.

Ujnnanskrydnijug, f., Unddragelse, Undslippen, Befrielse. Jfr. *skryda*.

Ujnnantag, n., Aftægt, det, som en Person ved en Gaards Afstaaelse har forbeholdt sig (el. «har tad *ujnnan*»), f. Ex. Huusly og visse Afgifter in natura af Gaarden, som Ruugmeel, Malt, Brændsel, Uld, Hør o. fl. Deraf *ujnnantags-majn*, -*konna*, -*folk*, Aftægtsmand, -Kone, -Folk. Sjæll. *Undertag*; Falst. *Undertægt*.

Ujnnarna (ɔ: *undarna*), m., Mellemmad, Midaftensmad, Vesperkost (Kl. 4 el. 5): meijjn, ijngijn *ujnnara*; ejn rar *u.*; *ujnnarati(d)*, Midaftenstid. Dette gamle Ord, som findes udbredt i en Mængde beslægtede Sprog og Mundarter, bruges imidlertid i disse deels om forskjellige Tider paa Dagen, deels om forskjellige Maaltider, hvilken Forskjel allerede fremtræder her i vore nordiske Lande. Saaledes Smål. *under*, Vesperkost («*merafton*», Ihre D. L. p. 197); Nsk. *Undaal* (meest i den best. F.: *Undaal'en*), m., Maaltid omrent Kl. 3 efter Middag; Jemtl. *under* (Ihre s. st.), *undun* (s. Almqv.), Morgenmad, Frokost; Verml. *undh*, Middag i Udtr.: *sofva undh*, sove til M.; i danske Diall. (s. Molb. p. 631; 672; 674): Jsk. *Unnen* (Angel. d. s.), *Unden*, *Onnen*, *Önnen*, *Øen*, Middagsmad; Fyen: *Unne*, *Onne*, d. s.; af samme Oprind. udentvivl ogsaa Loll., Falst. *Øttonder* (maaskee = *Efter-Ønder* el. *Under*), Midaftensmad, «Femmad». I Oldnordisk (Edda Sæm.) forekommer Ordet i Formen: *undorn*, men Bemærkelsen er tvivlsom (s. Molb. p. 632). Samlg. Gl. Engl. *undrone*, *undren*, *undur*, *aandorn*, *aunder*, Tid og Maaltid, om Eftermiddag, imod Aften, om Aften (Diefenbach Wb. d. goth. Sp. II, p. 735); Gl. Engl. *orndern*, Nedrescot. *orntern* = Gl. Engl. *aunders-*, *anders-meat*, Maaltid om Eftermiddag, Vesperkost (s. Diefenb. ovf.; jfr. I, p. 115); Nordengl. *undern*, *earnder*, Eftermiddag; Gl. Engl. *undermele*, d. s. (hos Chaucer, men i d. følg. Tid efter ham atter i de oprindeligere Bemærk. Maaltid om Eftermiddag eller Middag; s. Diefenb. ovf. p. begge St.; jfr. Molb. p. 632); *undertime* (hos Spenser), Aften. Baiersk *undern*,

f. m. (it. Middel-Høitydk og Ny-Høitsk. endnu i 17. Aarh.), Mellemmaaltid, enten om Formiddag eller hyppigere om Eftermiddag (Middel-ht. 1366: *zu unterm*; Bair. *z'undern*; samlg. Høitsk. *untarn* i 15. Aarh.: «merenda mittag essen oder vntarn», Citat hos Diefenb. II, p. 735); Westerwald. f. fl. *onnern*, m., Hess. *unnern*, n., Eftermiddag (Westf. *ünern*), især Kl. 4, Mid-aftenstid (Westerw. *onnern*, v., spise eller æde Kl. 4; it. = Overtsk. *untern*, Nederrhinsk *ondern*, holde Middagshvile, om Kvæget især); — Gl. Sachs. (efter Diefenb. ogsaa d. oldnordiske) *undorn*, Angl. Sachs. og Gl. Engl. *undern*, Gl. Engl. *underne*, Formiddag Kl. 9, «hora tertia»; Gl. Fris. *unden*, *ond*, Morgen. — Moesogoth. *undaurni-mats*, Frokost, Middagsspise, *čpoσtov* (Ulphil. Luc. XIV, 12); Ang. Sachs. *undermete*. — Gl. Høitsk. *undorn*, Middag (it. *ze untarne*, til M. «hora sexta»; after *untornes*, *undorin*, *untrons*, *untor*, *undirn*, efter M. «post meridiem»); i samme Bemærk. Nordfris. *unnern*, *onnern* (i Eidersted: Middagsmad, s. Molb. p. 632), *onnerne*, *önner*. — Om Ordets formeentlige Grundbemærkelse: «Mellemtid, Mellemmaaltid» samt de forskjellige Afledn. f. m. s. Diefenbach (I, 115).

Unggefähr, adv., omtrent (jfr. Raufn Chron. B. «ved dette Pas *ungefär* A°. 1348»); Sv. *ungefär*; Tsk. *ohngefähr*.

Ujnne, præp. og adv., under (Nsk. *unde*, *onne*; Ældste Dsk. *unde*, s. Petersen D. N. S., I, p. 102). Som eiendommelige Udttryk kunne mærkes: ad kjöra, ria, seila ejn *ujnne*, at overkjøre, override, overseile Een; hajn ble *ujnnekjörder*, *ujnneseilder*, han blev overkjørt, overseilet.

Ujnnedar el.-dör, f., den nederste Halvdør, mods. *ouandar* (s. s.).

Ujgnejorsfolk, n., Underjordiske (Nsk. *Undejors-* el. *Undejærs-folk*), et Slags Landvætter, hvis Høvedsmand kaldes *ujnejors-kongijn* eller *ällestijngarijn*. «De ere alle til Hest, men Ælestingeren og de Ypperste have Heste med 3 Been. Hele Troppen er klædt i lyseblaa eller staalgraa Klæder og stundom røde Huer, stundom trekantede Hatte paa Hovedet. Et Slags smaa runde Stene (belemnites) holdes for at være deres Kugler, og naar langt borte høres et svagt Drøn, troes det at være deres Tromme. De menes at gjøre intet ondt, men beskytte Landet mod Fiender i Krigs-Tider» (Skg. B. B. p. 111). Jfr. Raufn Chron. B. (u. «*Bjerje*»): «De gamle Oldinge give fore, at her under Jorden paa Landet skal være en Ellekonge, hvilken skal være hørt med Pibe og Tromme at have mønstret sine

Folk, synderlig, naar Krig og Feide og Uvenner ere forhaanden. Denne skal ikke lide, nogen verdslig Konge her maa blive længere end udi 3 Nætter.» Samlg. d. gamle Sagn om den i Stevnsherred herskende Ellekonge, der ikke vil tillade nogen anden Konge at komme ind i Herredet o. s. v. (s. Molb. D. L. p. 99).

Ujnnelövvara, m., Brystbom eller den Bom under Væven, hvorpaa det vævede Tøi efterhaanden omvindes; mods. *ouerlövvara* (s. s.).

Ujgne-rè, n., Undervogn $\circ$: *bagrē* og *forrē* tilsammen; mods. *ouanré* (s. s.; jfr. *re*). Falst. *Underrede*; Sv. *underrede* og Gottl. *underrajdā*, hvilke ogsaa bruges i andre Bemærk.

Ujgne-ryggj, n., et Menneske eller Kreatur af lav, forknyttet Væxt. Jfr. *knaddriyng*.

Ujune-sia, f., nedre Side(Gudh.); mods. *oppisia*, *ouansia* (s. ss.).

Ujne-slaw, n., Undertag, det nederste Tag el. Greb i Brydning (Nsk. *Undertak*); mods. *ouerslaw* (s. s.).

Ujne-stunkijn-en-ed, adj. 1) undergroet med Uld, om Faar, naar den nye Uld om Sommeren begynder at pippe frem i Bunden af den gamle, som endnu sidder paa dem: ejn *ujnestunkijn* vær; *ujnnestunkena* får; jfr. Jsk. et *undergroet* Faar; ellers sædvanlig: *undergroet* Uld. 2) med Haar, om Sviin, naar man skolder dem, og der bliver Haar siddende, som ei ville gaae af: svined e *ujnnestunked* (Gudh.). Ordet er uidentvyl beslægt. med Møensk: *stinke*, v. n., i Uptr. som *stinke op*, om Planter: komme frem af Jorden, pippe frem (s. Molb. D. L. p. 553).

Ujone-vijunna, f., et Vindsel, det, hvorpaa man vinder et Nøgle (Gudh.).

Ul(l. u) (Gudh. o. fl.; ældre F.), **ölv** (almindeligere; nyere F.), m., en **Ulv** (Sv. *ulf*; Isl. *úlfur*): här e *ula* i mossajn, her er Ulve i Mosen $\circ$: her er noget Ondt i Gjerde == Sønderj. «her er *Ull* i e Moes» (s. Molb. D. L. p. 629). Det rigtige Udtryk «*Ulve*» skal og bruges i andre danske Diall., medens det ellers i Dsk. (Sjæll.) er forvansket til «*Ugler*» == (Bh. *ögpler*). Jfr. *marul*, *varul*.

Ulabbelier-i-it, adj., om Vind og Veir, d. s. s. *ulada*.

Ulada, adj. 1 E., slem, styg, hæslig, om Veiret: ett *ulada* vær; jfr. Fyensk (Moth) *ulad*, slem, ustyrlig, uregjørlig (Molb. D. L. p. 628).

Ulka (l. u; *ar-ada-ad*), v. n., bruges med Ringeagt i Bemærkelsen: snakke, vrøvle, udlade sig paa en ubehagelig Maade (Gudh.): hajn sto å *ulkada* nogged omm ded å ded (han kom

med Forlangender eller Udtalelser, man ei syntes om); uden-tvyl d. s. O. s. Vestg. *uhlka*, kaste op, brække sig.

Ulokka, f., Ulykke; Nsk. *Ulukka*.

Ulokkelia, adv., s. d. følg. O.

Ulokkelier-i-it, adj., ulykkelig (Nsk. *ulukkeleg*); it. forbandet, meget slet el. ond: ditt *ulokkelia* as! dit forbandede Aadsel! ded *ulokkelia* skarned, bested. Deraf *ulokkelia*, adv., overmaade: hon e så *ulokkelia* sär, hun er saa forbandet sær.

Umåg, n., Umage, Besvær: ja har hatt så meied *umag* me'd (Gudh.); Sv. *omak*, n.; Isl. *ómak*, n.; Nsk. *Umak*, m. (Dsk. *Umag*, en).

Umaga, umage (Sv. *omaka*), bruges kun som Prædictatsord: däjnta härsens e *umaga*; di e *umaga*.

Umark (almindeligst F. i bornh. Tale), **udmark** (Gudh. især, og i nyere Tale), f., Hede, øde, vild, udyrket Mark. Ved «*umarkarna*» (*udmarkarna*) forstaaes navnlig Høilyngen og Grene af den, som strække sig mellem Sogne, Gaarde, eller imod Strandkanten. «De bestaae i skovløse, lyngbegroede, udstrakte Hedenflader, tuede Græsgange, Sletter, Moser og smaa Sører, og for en stor Deel steenfyldte og klippige Ujævheder» (Thaarup B. A. p. 143). — Om Ordets Oprindelse kan der være Tivl. Det er ingen afgjort Sag, at Formen «*umark*» er opstaaet ved Bortkastelse af *d* i Udtalen. Med Hensyn til Bemærkelsen svarer det bornholmske Ord langt mere til Nsk. *Umark*, *Omark* (s. Aasen N. O. p. 557) end til Dsk. *Udmark* (Sv. *utmark*, Nsk. *Utmark*, s. Aasen p. 635). Ogsaa Skougaard skriver «*Umarkarna*» og forklarer Ordet efter den Form (B. B. p. 7). I dansk Skrift- og Lovsprog bruges derimod altid Formen «*Udmark*, *Udmærker*» om dette Jordsmon paa Bornholm, og derfra kan den være gaaet over i Gudhjemsk, som netop viser undertiden Tilbœilighed til i Udtalen at nærme sig Skritsproget.

Umarks- el. **udmarksjor**, f., Udjord i bornh. Forst., Udmark.

Un (l. u), m. 1) Ovn (Sv. *ugn*; Isl. *ofn*); deraf *bagara-un*, *kakkun* f. fl. 2) fig. Fjeld- el. Klippehule, som har Lighed med en Bagerovn eller hvælvet Kjælder, f. Ex. *Ro-unijn* og *Svårte-un*, begge i Rø-sogns Klippekyst (benævnes og: dæjn *våda* og d. *torra unijn*); dæjn *våda unijn* under Hammershus-Slotshanke; de saa kaldte *salt-una*, tre Indhulinger i Klippen paa Strandkanten ved Tein, — «fordi deres Underdeel nogenledes ligner runde Bager-Ovne, endskjøndt de oven til ereaabne» Pontop-

pidan d. Atlas I, p. 434). Paa Møen benævnes visse Steensætninger eller Steenkamre fra Oldtiden: «Bagerovne»; i Jyll. «Jynel. Jønovne», it. «Doden-Unn» (s. Paludan M. B. I, p. 173, 174; Molb. D. L. p. 254).

Unhodda, f., Udbygning eller Tag over en Bagerovn, der er muret ud fra Huset. Jfr. *hodda*.

Unötta, adj. 1 E. 1) stødt, suur og tvaer, ikke i godt Hu-meur, vanskelig at stille tilfreds eller komme til Rette med, stridig o. l. («som monkerar sei ouer en tijng» eller «som e stridbar å styggjer»): ad varra, ble *unötta* ouer nogged; hajn e altid så *unötta*. Uppl. *onyttig* («querelleux»): «blifva onyttig över något, Ihre D. L. p. 126); N. S. *vnnütz* (Lybeck, s. Bh. Actst. p. 420); jfr. Isl. *ónotalegr*, tvaer, gnaven. 2) *unötta* or, unyttige ø: onde Ord: ad gje el. brögga *unötta* or, at give Ondt af sig; i samme Bemærk.: *unettige* ord, Bh. Actst. p. 499 (jfr. ib. p. 206).

Ura (*ar-ada-ad* — Skg. har præs. *ur* el. *urer*), v. n., agte, ændse, tage Hensyn, betænke, overveie: hajn *urar* inte; *ura*, mäjnneske, å. gjorr inte soddant! (Gudh.); «hajn e så nagger, ad hajn inte *urer* («sandser»), hvad hajn gjorr»; «hajn *urer* inte, hvor hajn slår». Sjæll. *u'e*: «Drenge *uer* ingen Ting» (Dyrlund Till. t. Almuesk. 1856 Nr. 18 Sp. 10); Fyensk *vue*; Jsk. *voe* (s. st.; it. Sp. 11 og Nr. 19 Sp. 293) = *urde* og *vurde* (S. ovf. Sp. 11). Disse Former henføres af Dyrlund vistnok med Rette til det oldnord.v. *virða* (agte, vurdere, værdige f. fl.); Nsk. *vyra* (ɔ: *vyrda*), *vera* (Sv. *vördha*), f. fl. Molb. (D. L. p. 627) skriver *uge* (ligesaa Junge p. 411), *uve*, it. *vuge* (sst. p. 660) og henviser til Isl. *ugga* (frygte), hvilken Forklaring dog neppe er den rette.

Urijn-uren(ùrn)-ured, pl. *urna*, egl. part. vorden, bleven (Oldsv. *urþin*, Isl. *ordinn*, Dal. *ortid*; i St. f. *vurþin* o. s. v.), er en meget almindelig Adjectivendelse; svarer til *vorn*, *vurn*, *vorren* i Dsk. og danske Diall. (Sjæll. *urn*); *voren* i Nsk.; *vuren*, *vulen* i Sv. og svenske Diall. (Gottl. *vorden*, Dal. *ortid*; s. Strömb. p. 66).

Urt, f., Urt, Plante, Blomst; af særegne Talemaader mærkes: ad så *urter* (= *urtafrö*), at saae Urtefrø, Blomsterfrø o. fl.; ad ta *urter* på kajnan, tekajnan, komme Thee, Theeblade paa Potten, Theepotten.

Urtabjär, n., Urtebed, s. *Bjär*.

Urtakåst (l. å), m., Urtekost, Bouquet; Sk. d. s.

Usall (l. u), **úsall** (Gudh.), adj., ussel, elendig (Isl. *vesall*; jfr. *ósall*, *úscell*, ulyksalig) bruges især i Bemærkelsen: arm, fattig,

og meest substantivisk = ejn *usall* (*usäll*), en Fattig, Nødlidende; sjeldnere: syg, svag, lidende. Samlg. Nsk. *vesall*, svag, veg, skrabelig. Dal. *visäll*, blødhertet, blødsindet, ræd f. m. — S. d. følg. O.

Uselier-i-it (Gudh.), adj. 1) elendig, syg (= «*sjöger*»): hajn e så *úselier*. 2) ussel, daarlig, meget ubetydelig: ejn *uselier* ejn, en Pjalt, daarlig Person, Døgenigt f. m. Ellers (f. Ex. paa Vestl.) hedder «*ussel*»: **usluer-u-ut** eller **usel-t**. Nsk. *ussel*, *ussaleg*, *usleg*; Sv. *usel*.

Usluer, adj., s. d. foreg. O.

Ustogga, adj. 1 E., ustadig; foranderlig, omskiftelig, vægelsindet; ded e då ett *ustogga* vår; hon e så *falia ustogga*, däjn piblijn. Sidste Led er udentvivl af samme Oprindelse, som i *gångstogga* (s. s.).

Utingen (altid i best. F.), f. Benævnelse paa visse Hudsygdomme, navnlig deels Rosen, erysipelas (især tidligere; jfr. Thurah B. B. p. 29; Loll. *Utingen*; derimod Tsk. das *heilige Ding*; N. S. dat *hillige D.*), deels (f. Ex. i Gudh.) et Slags Blegher eller Udslet, opkommet ved Kuldens Paavirkning. Samlg. Sjæll., Fyensk *Utingen* (Nordsj. ogsaa: den *onde, slemme Ting*), Navn paa Febre og desl. Sygdomme; paa Møen om Sygdom og Upasselighed, man intet andet Navn har paa (Paludan B. II p. 264).

Utölla, f., Ulempe, noget utaaleligt: hajn li'er ijngen *utölla* ver 'ed, han lider intet Ondt derved; Nsk. *Utola*.

Utölla, adj. 1 E., utaalig, utaalmodig; mods. *tölluer* (s. s.): ejn *utölla* bälli; ett *utölla* mäjnneske.

Uvåner-vånvånt, adj., utilvant, bruges meget hyppigt om Kreature, strax naar man faar dem: *uvana krajtur*, ustyrlike, utaalmodige Kreature; ejn *uvaner* häst, Hest, som endnu ei er tilvant. Isl. *óvanr*; Sv. *ovan*; Nsk. *uvan*. Forskjelligt herfra altsaa, som det synes, det danske Adjectiv *uvane*: *uvane Kvæg*, «som har den Uvane, at søge Folk, at sætte igjennem Gjerder o. d.» (Molb. D. O.).

Uvin, m., Uven; Gl. Dsk. (Harpestr.) *Uwin*; Nsk. *Uvin*; Isl. *óvinr*.

Uvissa, f., Uvished, Tvivl (Sydl.; Vestl.), mods. *vissa* (s. s.): ad varra i *uvissa* omm; Nsk. *Uvissa*; Isl. *óvissa*.

V.

Va' (best. F. *va'd*), n., et Vadested: ja vade gjennem *va'd*, jeg vadede over Vadestedet; Nsk. *Va'*; Isl. *vað*; Sv. *vad*; Dsk. sjeld. el. foræld. *Vaad*, *Vad* (*Vath*). Det tilsvarende v. hedder *vada* (*er-vade-vat*), vade.

Va, n., s. *Hva*.

Vad, n. (s. O. s. Moesog. *vadi*, Pant; Gl. Høitsk. *wetti*, *weddi*, d. s. f. m.; Gl. Fris. *wed*; A. S. *wedd*; Isl. *ved*. — Sv. *vad*; Nsk., ældre Dsk. *Vedd*; s. forøvr. Diefenbach Wb. I, p. 140) bruges i Talemaaden: ad slå te *vads*, at slaae (Veds) til Veds, gjøre et Væddemaal; Sv. slå *vad*; Nsk. slaa *Vedd*; Isl. slå *veds*.

Våga (*ar-ada* el. *te-ad* el. *t*), v. n., vaage; Angel. *vage*; Isl., Nsk., Sv. *vaka*; Moesog. *vakan*.

Våger, adj., s. *Våger*.

Vagga (*ar-ada-ad*), v. tr. og n., vugge; Isl., Sv. *vagga*, d. s. (it. vakle, vralte = Nsk., Dal. *vagga*, v. n.).

Vagga, f., Vugge; Isl., Sv. *vagga*.

Vagge-gång, m., Gænge under en Vugge, det Vuggen gaaer paa: *vaggegångana* e forr små. Samlg. Nsk. *Gaang* i Bemærk.: Bund eller Saaler paa Fodtøi.

Vagjin-en-ed, adj., vaagen; Angel. *vagen*; Sv. *vaken*; Nsk. *vakjen* (jfr. Isl. *vakinn* og *sofinn*).

Väjl, m., stor ubebygget Plads, Mark, til et el. andet sær-eget Brug, f. Ex. i Sammensætninger s. *gjyllesvajl*, *mönstrevajl* (s. ss.): där liiggjer *väjlijn* (Gudh.; i St. f.: *väjln* ellers). I lign. Bemærkelse Isl. *völlr* (gen. *vallar*, dat. *velli*), m.; jfr. *víg-völlr*, Valplads; *fingvöllr* (B. H.), Mark, Plads, hvorpaas Thing holdes. Samlg. Sv. *vall*, Græsgang (i enkl. Talem.); Smål. *oll*, d. s.; Nsk. *Voll*, Græsplan, Engslette, it. Flade el. Skraaning, som er lidt ophøiet i Midten; Dsk. (foræld.) *Vold*, Mark, Ager. Skougaard formoder at Gaardnavnet: *Vajllansgår* (efter bornh. Udtal.; det skrives altid: *Vallensgaard*) staaer i Forbindelse med *vajl* (s. B. B. p. 288); vist er det imidlertid, at i Norge forekommer Ordet i Stedsnavne under Formerne: *Valle*, *Velle* og undertiden med Sammensætningsformen *Valla* navnlig i: *Vallagaren*, Navn paa en Gaard (s. Aasen N. O. p. 604).

Väjlebötta, f., Kolbytte, hurtig Vending med Kroppen, hvorved den kastes hovedkulds forover (mods. *kujlle-* el. *kåjlebötta*, s. s.): ad sjyda *vajlebötta*, støde K. (Sv. *stupa* *kullbytta*).

Ordets første Led synes at forudsætte et Verbum med Bemærkelsen: vælte, rulle = Nedretsk. *wallen*; Schweitz. d. s. it. *wâlen* (sich *w.*, vælte, rulle sig); Nordfris. *wale*; Engl. *wallow*; Gl. Engl. *walwe*; A. S. *wealwian*; Moesog. *valvjan* (s. Diefenb. Wb. I, 179, 180, følg. it. p. 434; jfr. Bh. *hvälla*).

Vajta, v., s. *Veita*.

Vajtljiggjara, m., Een, som lader sig leie til at gjøre Vagt i en andens Sted, «ejn som ständit lijggjer på vajt».

Val, m., bruges undertiden om den øverste Stok af en Pleiel i St. f. *hånnval* (s. s. og jfr. *slawl*), som oftest, naar dette er nævnt i Forveien eller man har Gjenstanden selv for Øie: gje mei däjn *valijn*, mijn horra! (Gudh.); s. O. s. Moesog. *valus*, Stok; Kjep, Kvist, *þáþðoç* (s. Diefenb. Wb. I, 178, 179 it. p. 434); Vestg. *vahl*; Nordfris. *wâl*; Gottl. *val* (Pleiel = *träskval*); Nsk. *Vol* (Gl. Nsk. *vôlr*, Aasen; Jsk. *Voll* (Vaand); Dal. *välär* (Riis og Kviste); Östg. *vâhle* (Lundstikke); Sk. *ol* (om Pleielstok og alene i Sammensætning).

Valbor' (tonløst *o*) el. **Valber**, n. pr., Valborg; almindeligt Kvindenavn.

Valbor'-da, m., den almindelige Benævnelse paa 1. Mai, Flyttedag (jfr. *hellömössa*).

Valbor'-äljing it. *-älling*, m., en Byge med Sneefald ved Valborgdag; sidste Led = Nsk. *Æling*, m., Iling, Byge.

Valka (*ar-ada-ad*), v. n., slingre til Siderne; om en Baad: bådijn *valkar* (Gudh.); hedder ellers *runka* (s. s.). Kunde muligen være opstaaet af *vakla*, vakle, ved Omsætning; jfr. ellers de tydske vv. *walken*, *walchen*, vælte, rulle, bevæge, «volutare, pulsare» (i Østerrigsk: svinge) o. fl. a. (s. Diefenb. Wb. I, p. 181).

Vallman, n., Vadmel, grovt Uldtøi; Sv. *vallmar*, m. (it. *vadmal*, n.); Nedre-Tsk. *wadman*; Nsk. *Vadmaal*, it. ved Siden deraf mange forsk. Former som *Vabbmaal*, *Vanmaal*, *Vollmaar*, *Veimaal*, *Veymaal*, *Vennmaal*, *Vellmaal* f. fl. (s. Aasen N. O. p. 571); Dal. *varmål*; Isl. *vaðmál*; derimod Middel-Høitsk. *wâtmål*, grovt Lærred. Første Led forklares af Gl. Tsk. *wât*, Klædning; Gl. S. *wâd*; Gl. Nsk. *vâd*; A. S. *wæd* (s. Diefenb. Wb. I, p. 150, § e og følg.).

Vamles (* *), v. d., væmmes, vamles (Baden), blive ekel, vammel ved hvad der er modbydeligt for Sandserne: ad *vamles* ver nogged. Derimod **vämmes** (*es-des-ds*), v. d., væmmes, føle

Modbydelighed og Afsky i indvortes Hens. (om Sjælens indvortes Fornemmelser): ad *vämmes* ver å gjorra nogged.

Vamluer-u-ut, adj., vammel, som frembringer eller føler Væmmelse: ja e så *vamluer* i mawajn; jfr. *vammelmawader*.

Vammelier-i-it, adj., væmmelig, modbydelig, hæslig («styggj-gjer»): ded e då ejn *vammelier* ejn. Om en høiere Grad af Egenskaben bruges d. sammens. *vedder-* el. *viddervammelier* (vederstyggelig).

Vammelmāwader-māwad, adj. 2 E., som lider af Kvalme (i Maven); Jsk. *vammelkroppet*.

Van (uforanderlig F.). 1) adj. (sjeld.) i Talemaaden: ad varra *van*, at pleie (dog ei absol.): portijn (tijlled) e 'nte *van* å stå avijn (aved) nu, Porten (Loftet) pleier ikke at staaeaabben (aabent) paa denne Tid. Dsk. og danske Dial. at være *van* (i Kæmpeviserne baade absol. og med Sætning efter, ogsaa *vaan*: «Porten var *vaan* at staae; — som jeg var aldrig *van*; — som føre var *van* at gaae; — som I ere *van* at føre»); Isl. vera *vanr*. 2) adv. == sædvanlig: hajn e nu som *van*; ja läwer som *van*; di ha 'd nu som *van*; ja har skrevved som *van*; derimod adjektivisk i Isl.: eins og *vant* er, som sædvanlig (jfr. Nsk.: som *vant* ær; Gl. Dsk. Kæmpevise «som føre var *vaand*»). Pleonastisk siges ogsaa ad *ploia van* (å el. ad med Infinit.): hajn ploier *van* å gå å pömpa (pimpe); Dsk. d. T. *pleie van* (at —); Nsk. *pla van* (aa —). — Jfr. *vaner*.

Våna (*ar-ada-ad*), v. ref.: ad *vana* sei, at vaande sig (Vestl.); hedder ellers (paa Bøigd.) *vånas* (*as-ades-ads*), v. d. og *vånnas* (Gudh. o. fl.); Dsk. (sjeld.) *vaandes*; Sk. *vånnas*; Sv. *våndas*.

Våner-vân-vânt, adj., vant; forb. med *ver* (ved): ja e nu blejn så *vaner* ver 'ed; hon e 'nte *van* ver å omgås bälla. Isl. *vanr* (v. vid); Sv. *van* (v. vid); Nsk. *van* (v. mæ). Hedder ellers ogsaa *vânter-vânt* (v. te): ja e så valijn (valn), forr ja e 'nte *vanter* (*vant*) te å tölla kbjyll; Nsk. *vand* (v. te, — mæ, — ve); Sv. *vand* (v. vid).

Vanka (*ar-ada-ad*), v. n., (vanke) er i Bornholmsken det egentlige Udtryk for: at vandre, reise til Fods fra et Sted til et andet, f. Ex. i marn tilia ska ja vanka te Rönna (jfr. Præstebertn. 1624: «Bondevedde — *vankede* frambi for Korshøy», s. Skg. B. B. p. 282); N. S. *wanken*, d. s.: «ich denke na Lübeck to *wanken*» (Richey I. H. p. 333).

Vannbryna, f., s. *Bryna*.

Vanndrāw (ikke: *Vanddrager*, som anføres hos Molb. D. L. p. 211 u. *Himmelgab*), n., en Skypompe; Sv. *skydrag*, d. s.; hvorimod Sv. *vattendrag* == Dsk. *Vanddrag*. Jfr. *vanntappara*.

Vannesæ (især paa Sydl.) == *nesa* (s. s.). Første Led er den ufraskillelige Partikel *van*, brugt paa en besynderlig Maade, nemlig uden at ophæve eller forringe Verbets Begreb; jfr. *vanvade*.

Vannfora (*ar-ada-ad*), v. tr., trække Vandfurer i Jorden: ad *vannfora* ett stykkje; bruges dog meest absol. Jfr. *for*.

Vanhuijnn, m., Navn paa en Boie af let Træ, som altid staaer tæt under Vandspeilet og holder den ene Ende af Touget paa Laxelænken stift fra Grunden op i Vandskorpen, medens den anden ved Hjælp af et eget Slags Anker (s. *krabba*) er ned-sænket til Havbunden. Hedder ogsaa *vannkobb*. Samlg. dermed Nsk. (Nordre Berg.) *Hund*, fig. en Steen, som er ombundet med Vidier og bruges som Anker for en Baad.

Vannkånt (meest i d. best. F. *vannkåntijn*, m., Havbred (Gudh.); jfr. *hawboren*).

Vannkjita, f., s. *Kjita*.

Vannkobb, m. == *vanhuijnn*; jfr. *kobb*.

Vanntappara, m., Skypompe, Vandvirvel, d. s. s. *vanndraw*; Sønderj. *Vandtap*.

Vannvævel, m., Gople, Meduse, Brændevable, Brændeboble (Gudh.). Hedder ogsaa *sjyllakaga* (s. s.).

Vanstærker-stærk-starrit, adj., ikke stærk, som der ingen Styrke er i, skjør, f. Ex. om sprukne Leerkar; Nordsj., Falst. *vanstærk*, f. Ex. om Lerred (s. Molb. D. L. p. 640, der bemærker, at Ordet er gammelt og forekommer i den gammeldanske Bibelovers. for: *invalidus, infirmus*).

Vânter, adj., s. *Vaner*.

Vanvåde (Gudh.), f., Vaade (Gl. Sv. *vadhi*, s. Diefenb. I, 140; Gl. Dsk. Harpestr. *Vathæ*) == 1) Modgang: di ha så meien *vanvade*. 2) uforvarende eller uforsætlig Ulykke: ded sjedde å *vanvade*, det skete af Vanvare. — Partiklen *van* er her ligesaa forkeert anvendt som i *vannesæ* (s. s.).

Vârt, adj., paapassende, agtsom: ejn *var* hujnn; i lign. Bemærk. Isl., Nsk., Sv., Jsk. *var*.

Vâra (*ar-ada-ad*), v. n., vare, vare ad, bruges fig. om et Uhr, som falder til Slag: klokkan *varar* (ogsaa: *v. te å slå*) == *mäjller*; Dsk. d. T. *melder*.

Varkj, m., Værk, Smerte, Gigt; jfr. Sammenss. *nyrma-*, *tajna-*, *örnavarkj*.

Varkja (*er-de-t*), v. n., værke, smerte, gjøre ondt (især om Gigt o. desl.); Isl. *verkja*.

Varkjelier-i-it, adj., besynderlig, underlig, løierlig, pudseerlig: «du e då rätt ejn *varkjelier* ejn», Du er da ret en løierlig Pjes, Fætter! Gottl. *fyrverkeli* d. s. (jfr. *värkelit*, svært at begribe, lære); Jsk., Sjæll. *værkelig*, fortrædelig, vranten, vanskelig at omgaaes og gjøre tilpas. I samme Bemærkelse anføres *værkelig* hos Moth som Dsk. d. T., men desuden har han andre Bemærkelser af Ordet, som: «besværlig, selsom, lystig» (s. Molb. D. O.), hvilke nu ere forsvundne i Damsken, men svare tildeels til dets Betydning i Bornh. og Gottl.

Varma, m. 1) Varme. 2) Ild (jfr. *skavarma*): ad slöjkja *varmajn* på ijllarijn, at slukke Ilden paa Fyrstedet. Nsk. *Varma*, *Varme*, i begge Bemærk.

Varp, m., Rendegarn i en Væv (hedder i Gudh. *rännegarn*); Sv. (it. Sk.) *varp*, m.; Nsk. *Varp*, n.; Jsk. (Samsø) *Hvarp*, n. (et Stykke Rendegarn); Engl. *warp*; derimod Vestg. *varp* (efter Ihre D. L. p. 193), Islæt, en Bemærkelse, som ogsaa af Diefenbach (s. Nr. 62 p. 201 Gl. Høitsk. *waraph* o. s. v.) tillægges Ordet ved Siden af hiin; dog kunde muligen en Misforstaaelse ligge til Grund herfor.

Varpa¹ (*ar-ada-ad*), v. tr.: ad *varpa* garn, at vinde Garn paa Garnrenden, førend det bringes i Væven (paa Rendebommen); Sv. *varpa*, rende (Garn); Engl. *warp*; jfr. Dsk. (foræld.) *værpe op* (paa Væven; s. Molb. D. O.).

Varpa, f., Garnrende, Redskab hos Vævere til at rende Garn med, hvorpaa Rendegarnet vindes, førend det kommer i Væven; Sv. *varpa*, d. s. (Strömb. § 76 p. 67). Jfr. d. følg. v., hvormed de foregaaende Ord ere beslægtede.

Varpa² (*ar-ada-ad*), v. tr., kaste (Isl. *varpa*; Gl. Fris. *werpa*, Gl. Sachs. *werpan*; Moesog. *vairpan*; Tsk. *werfen*; Oldtsk. *werphān* f. fl.), har kun bevaret denne oprindelige Bemærkelse i det saakaldte Grosspil (s. *Gross*), hvorved det er blevet overflødig at tilføje Objectet.

Varra (*ê-va-vad*), være; *vare*, *varæ* i gamle Document. (s. Skg. B. B. p. 213, Thurah p. 43, Vidnesb. af Bornh. Landsth.; it. Bh. Actst. Nr. 16 p. 17); Sv. *vara*; Nsk. d. s., it. *vera* f. fl.; Isl. *vera*.

Varre, comp., værre; **varst**, superl. værst; Sk. d. s. (Strömb. p. 117).

Varul, m., Varuly, s. *Marul*.

Våsa (*ar-ada* el. *te-ad* el. *t*), v. n., vaase, sluddre, vrøvle (Gudh.); Nsk. *vasa*; Tsk. *waschen* («*wasen*, bei Fulda», Diefenb. Wb. Nr. 85 p. 249).

Vass, n., Vaas (Nsk. *Vas*); Tsk. *Gewäsch*; Fjas, Fjaseri: sikkedan nogged *vass!* Hedder og *viss-vass* == Dsk. d. T. *Vis-Vas*; N. S. *Wische-Wasche* (Richey p. 374); Engl. *wishy-washy*.

Vassara, m., Vaaser, Vrøvler.

Vasuer-u-ut, adj., siges om den meide Sæd, som viser sig let, løs, halmagtig, naar man tager den og binder den sammen: *vasut* korn; jfr. *bossmuer*. Synes beslægt. med Nsk. *Vase*, Visk, Tot; Engl. Diall. *wase*, *wais*, Halmvisk (Diefenb. Wb. I, 249); jfr. Sv. *vase*, Knippe Halm, Neg (Vestg. «sammenbunden Halmvisk», Ihre D. L. p. 193); Dsk. (foræld.) d. s.; Jsk. *Vase*, *Vaase*, Halmbaand, Kornbaand.

Vaula (*ar-ada-ad*), v. n., gaae og lalle og vrøvle, som Beskjenkede: «når bonijn bler fujller, så *vaular* hajn hjemm», Begyndelsen af en gammel bornholmsk Gildessang (Skg. p. 204); Nsk. *vavla*, d. s. (it. undertiden: *babla*); Gottl. *vajglä*; jfr. Dsk. d. T. *bable*, pludre, sludre, pjatte o. desl. (i Jylland især om Drukne, Molb. D. L. p. 26); Tsk. *babbeln*; Engl. *babble*; Isl. *babba*.

Vaun eller **voun**, m., Vogn; Isl., Sv. *vagn*; Nsk. *Vogn*; Sk. *vöjn*. Navne paa forskjellige Slags Vogne: *karmavaun*, *sjevaun*, *steiavaun*, *träbaldrijng* (s. ss.) f. fl.

Vauna eller **vouna** (*ar-ada-ad*), v. n. og tr., vaagne (Isl., Nsk., Sv. *vakna*); vække: du må 'nte *vauna* mei (vække mig).

Vaunijng, f., Vove, Risiko: där e satt ejn hel håv påjnga på *vaunijng* (Bøigd.), der er sat en hel Hoben Penge i Vove. Hedder ellers og: i *vaua*.

Vaunsteia, m., Vognhave (jfr. *steia*); Sv. *vagnstege*.

Vaunsula, f., s. *Sula*.

Vausa eller **vousa** (*ar-ada-ad*), v. tr., væxe, bestryge med Vox; Nsk., Sv. *vaxa*; Dsk. (foræld.) *voxe*; Isl. *vexa*. Vox hedder altid *vous*, n.

Vausa eller **vousa** (*er-te-t*), v. n., vox, tiltage; Sk. *vaisa*, it. *voisa*, *vöisa* o. fl. (ligesaa i Blek.); Isl., Vestg. *vaxa*; Gl. Dsk.

(Harpest.) *wave*. Deraf *vausijn*, *vousijn-en-ed*, voxen; Isl. *vaxinn*; Nsk., Gottl. *vaxen*.

Vaust eller **voust**, f., Væxt, Opvæxt (samlg. *vækst* nedf.); Nsk. *Vokstr*, *Vokst*; Isl. *vöxt*.

Vautara eller **voutara**, m., Kvægvogter, Hyrde; af *vauta* el. *vouta*, vogte (Isl., Nsk., Sv. *vakta*), brugt ligesom i Dsk. fortrinsviis om at passe paa Kvæget i Marken.

Vautebodd (it. *-ou-*), n., et Tjenestetyende, enten Dreng eller Pige, der vogter Kvæg.

Vautehorra (it. *-ou-*), m., en Dreng, som vogter; Sk. *vöjtipaug* (Sv. *vallgåsse*; Nsk. *Gjætargut*).

Vautepibel (it. *-ou-*), f., Pige, som vogter (Sv. *vallflicka*; Nsk. *Gjætargjenta*).

Vautevisa (it. *-ou-*), f.. Hyrdevise, Hyrdesang (Sv. *vallvisa*).

Vaws, n., Vaas, Vrøvl = *haws*, *sjaws* o. fl.

Vawsa (*ar-ada-ad*), v. n., vaase, vrøvle = *hawsa*, *sjawsa* o. fl.

Vedd- el. **vedderøjnn**, n. (Vedderend) Væddeløb: ad lövva *vedderøjnn*, at løbe om Kap.

Vedder- el. **viddervammelier**, adj., s. *Vammelier*.

Vedder- el. **viddervärdier-i-it**, adj., modbydelig; Sv. *veder-värdig*, d. s. it. uheldig (= Tsk. *widerwärtig*).

Vei (best. F. *väjn* med 1. ä; Gudh. *veiijn*), m., Vei. Mærkes kan Talemaaden: ad varra ad *veia me'* (Gudh.) = på *veia me* (alm.) at være paa Veien, i Færd med; Jsk. (Vends.) være ad *Veie* med.

Veiariser-vis-vist, adj., som godt kjender Veien, veikjendt, veikyndig: ejn *veiariser* majn; ett *veiavist* mäjnneske; Jsk. *vei-viis*; Isl. *vegviss*.

Veidik, n. pr., Mandsnavn (Nordl.; s. Skg. B. B. p. 227).

Veifarnijng, f., Veiarbeide; jfr. *fara*.

Veita, **vaita**, **väjta** (*ar-ada-ad*), v. n., vifte, svinge, flagre (Nsk. *veifta*, *veiva*; Sv. *vefta*; Isl. *veifa*; Engl. *waft*; — jfr. Gottl. *vaiſtū*, Fjædervifte) bruges kun i følgende Bemærkelser. 1) ad *veita* ad, vinke ad (vifte med Haanden el. Armen især; med et Tørklæde o. desl.): hajn *veitada* ad mei; ogsaa v. på: gakk å *veita* på folken! gaa og vink (kald) Folkene hjem fra Arbeidet. Ligesaa i Engl. 2) ad *veita* omm (Gudh.), flagre, fare, føite, vimse om: hvor hon *veitar* om!

Veitrånger-trång-t, adj., bruges 1) om Heste, som strides i Veisporet i smalle Veie, vælte sig over hinanden, hvilket hyppigt kan indträffe i Slædeføre, naar Sneen ligger dyb uden-

for Traaden: hästana ble *veitrånga* (almind.). 2) om en Vogn, der er bredere end almindelige Vogne, har meer end sædvanlig Sporvidde (Gudh.): däjn vaunijn e *veitrånger*; i lign. Bemerk. Jsk. *veistiv* (ogsaa Nordsj. s. Junge p. 413).

Vej eller *väj* (l. ä), f., en Vig (Gottl. *väjk*; Isl. *vík*, Nsk., Sv. *vik*) bruges og om en stor Kløft eller Revne, s. *Bakkaväj*.

Veppe el. **vippa** (*ar-ada-ad*), v. tr., svøbe, vikle om (Gudh.; Sydl.): ad *veppa* ett torkle omm «hauded» el. haud; *vippa* en ble om bällijn, svøb en Blee om Barnet; ogsaa alene: ad *vippa* bälla, at svøbe Børn. Sk. *vippa*; Sv. *vepa* d. s. (jfr. Vestg. *vepa*, et Sængetæppe; Engl. *whip* (vikle, svøbe hurtig). Samlg. Moesog. *veipan*, bekrandse, *vippja* Krands o. fl. (hvorom s. Diefenb. Wb. I, Nr. 23 p. 153).

Vér, præp. og adv., ved; Gottl. *ver* («tales ver», Almqv.).

Vidda eller *vedda* (*vedd-visste-visst*), v. tr. og n., vide (Isl. *vita*, it. Nsk.; Sv. *veta*, it. Nsk; Moesog. *vitan*): hajn, ja *vedd* nokk ø: han, som er mit Hjertes Hemmelighed, min Hjertenskjær; Angel. ham, æ nok *ve*; o. s. v.

Viddia, *vidja*, f., en smekker, bøielig Torn, Rodtorn (Gudh.). Nsk., Isl., Sv. *vidja*, Vie, Vidjegreen.

Vie, f. og n. (men bruges mest uden Artik.), Vidie, Vidiepiil, «et lidet Træ af et Par Alens Høide med laadne Blomster» (Gudh.); jfr. Bh. Actst. p. 329: «wdj wiett» og p. 342: «wiesengen». Nsk. *Vier* og *Vie* (Gl. Nsk. *víðir*; Sv. *vide*. Deraf *vievigger* (s. *vigger*).

Vigga = *hwigga* (s. s.).

Viggelurijn, adj., s. *Hviggelurijn*.

Vigger, m., Vidiespire, Vidiekvist; ogsaa særlig *vie-vigger* (s. *vie*): «*vie-viggra* e smarta spirer, som vausa på *vie-stobbana*» (Gudh.); Engl. *wicker*; Jsk. *Vøgger* it. *Vøge* (hos Moth: en *Vøgre*: jfr. *Væger* el. *Vægger*, paa Fanø Navn paa Sandpiil, *salix arenaria*; Molb. D. L. p. 661).

Vijlla, adj. 1 E. (compar. *vijllara*; superl. *vijllast*, *vijllesta*). 1) god, i god Stand, dygtig, fortrinlig, overhovedet vidt fremme i een eller anden Henseende; kun om levende Væsener og i Regelen kun som Prædicatsord eller som Apposition i disse Bemerkelser: ja e nu så *vijlla*, ad ja torr täjkja på konna å bälla; hvor *vijlla* e Hannes nu i läsnijngen? din å min pibel e nokk lie *vijlla*; nu har ja horrijn så *vijlla*, ad hajn kajn vauta kjörna; «hajn e allri ett grössen *vijllara* nu, ijn hajn va for

fira år sin»; man siger: nu e ja så *vijlla* (rask, restitueret), ad ja kajn gå uden krykkja, men ogsaa: «ja va, min gonn, så *vijlla* å majtlös, ad ja inte kujnne gå», jeg var, min Sandten, kommen saa vidt og var saa magtlös, at jeg ei kunde gaae (Gudh.). Deels i samme, deels i beslægtede Bemærk. bruges Nordfris. *wiild* (Outzen; comp. *wülder*, superl. *wiilst*); Sk., Nordsj., Loll. *villig*, *vildig* (Almqv.; Klingh.; Junge p. 413; Molb. D. L. p. 650); Nørrej., Sønderj., Fyen., Langel., Møen. *vildelig*, *villelig* (*villele*). En Positiv «*wild*» = Gl. Dsk. «*wildh*, god» er neppe brugelig ved Siden deraf (s. Molb. p. 649; Petersen D. N. S. I, p. 290). Langt almindeligere og hyppigere ere de dertil svarende Komparativer og Superlativer: Sk. *villare*, *villast*; danske Diall. (s. ovf.) *vildere* el. *villere*, *vildest* el. *villest*; Nsk. *vildre*, *villere*, *vill'er*, uden Positiv, ligesom og i svenske Diall. (Dal., Uppl., Helsingl., Jemtl. f. fl.), *villdär*, *villläst*, *viller*, *villre*, *villare* o. fl., bedre, bedst (s. Almqv.; Ihre D. L. p. 194, 196). Jfr. Diefenb. Wb. Moesog. *vaila* (vel, godt, «*xaλāς, εὖ, βέλτερον*») og den af ham derunder opstillede Ordslægt (I Nr. 42 p. 172, it. p. 433). — 2) god, gavmild, rundhaandet, spendabel, især om den, som tracterer godt, enten Venner eller Fremmede; hedder ogsaa *vijller-vijll-t* (Gudh.; jfr. *gogjemytader*): e ja 'kje ejn *vijlla* (*vijller*) horra å komma te? er jeg ikke en gjestmild, spendabel Fyr at komme til! ett *vijlla* majnfolk, kvijnfolk; hajn, hon e så *vijlla* (*vijller-vijll*); hvor di va *vijlla* te (hos) Jens Lars ida! (Samlg. Diefenb. Wb. ovf.).

Vijlbassa, m., en overgiven Krabat (jfr. *bassa*); Nsk. *Villbasse* (Sv. *vildbasare*, men af anden Oprind.); Dsk. (foræld.) *Vildbasse*, Vildsvin.

Vijlbro, f. (sjeldent m.), Vildbrad (Sv. *vild-* el. *villebråd*; Isl. *villibráð*), bruges i Almindelighed som Benævnelse paa en Ret, der tillaves af smaa Grise, hvis Kjød koges i Blodet med Æddike og Kryderi iblandt; Jsk. *Vildbrad*, en lign. Ret af fersk Kjød, ogsaa kaldet *Lummer* eller *sort Mad* (Molb. D. L. p. 335 efter Terpagers Ordsaml.); N. S. *Wilbradt*, Kjød kogt i Suurt, ikke blot af Vildt, men ogsaa af Oxer, Sviin, Faar, Gjæs; hvad der koges med Blodet, kaldes «*swart Wilbradt*», men uden Blod «*witt W.*» (Richey I. H. p. 339).

Vijller¹, adj., s. *Vijlla*.

Vijller-vijll-t², adj., vild (Isl. *villr*, Nsk. *vill*; Sv. *vild*, *vill*) bruges i det Hele som i Dsk., dog ikke i Bemærkelsen: balstyrig,

uregjerlig, overgiven, hvilket hedder **vijlter-vijlt**: du e så *vijlter*, mijn horra! så *vijlt*, min pibel; Dsk. d. T. *vilter*.

Vijllfarse, adj. 1 E., vildfarende, som er kommen fra den rette Vei: ja ble rent *vijllfarse* i di mange gadarna.

Vijlter-vijlt, adj. 2 E., s. *Vijller* 2.

Vijnga-väjnga (*vijnna-vänna?* jfr. v. *väjnga*), n., Urede, Uorden, Forvirring: di läjggja alt i *vijnga-väjnga*, de lægge Alt hulter til bulter (Sydl.). Ordet er dannet i Overeensstemmelse med *kjivsa-kjävsu*, *Slidder-sladder*, *Vis-vas*, *Vir-var* o. fl. I samme Bemærk. bruges Sk. *ville-vänge* (it. *ville-valla* = Sv. *viller-valla*; s. Ihre D. L. p. 196), hvor første Led er af anden Oprindelse og viser hen til *vill*, *vild*; jfr. Jsk. *Vilde* el. *Ville*, uordentlig Hob el. samlet Dynge, hvilket maaskee er af samme Oprind. («alt Høet er blæst i en *Vilde*», Molb. D. L. p. 650).

Vijnna (*ar-ada-ad*). 1) v. tr., vindtørre: ad *vijnna* fisk, sjill. 2) v. n., blæse, luft: ded torr (tørrer) gott, forr ded *vijnnar* gott; Isl. *vinda*; Dsk. (sjeldnere) vinde.

Vijnnetén, m., et Slags Haandteen, som Skomagerne bruge til at vinde deres Risp op paa.

Vijntoppena, adv., rasende, ravruskende, kun i Forb. med *galijn*, gal; hedder og *rystoppena* (s. s.). Første Led er maaskee *vijnn*, Vind (samlg. Sydsj. *vindgal*, vild, overgiven f. m.).

Vijnternarr, m., Gjekurt, Vaargjek, Sommergjek, Snekllokke, galanthus niyalis.

Vina (*ar-ada-ad*), v. n., gaae hen i Taaget, bære sig dumt, naragtigt ad: sikkedan du går å *vinar!* Sk. *vina*, «glo med opspilede Øine og gabende Mund; it. være slyngelagtig».

Vina, f., Fjante, Tosse, Nar (kan og bruges om et Mand-folk); hedder og *ra-vina* (s. s.); Sk. *vina*.

Viner, n., Nar, latterlig Person (jfr. *ra-viner*): ad ble, gåte *viners*, blive, gaae til Spot og Latter for Folk; ha ejn te v., have Een til Nar; gjorra *viner* å folk, gjøre Nar af Folk. Maaskee en sammentrukken Form af «*Vidunder*» (hvilken Oprind. Skg. synes at have tænkt paa, s. B. B. p. 409); jfr. Dsk.: «at være til Spot og *Vidunder* for Verden»; «at blive til et *Vidunder*» (Isl. verða að *undri* el. *undrum*; ogsaa: hafa að *undrum*, spotte, gjekke, have til Nar; hos B. H. findes og som Isl. *vidundr*, n., i Bemærk.: Nar, Gjek, Taabe).

Vinersammer-samm-t, adj. 1) naragtig. 2) = *vinersfujller*.

o: som gjerne har Andre for Nar, «som bröggar å gjorra viner å folk».

Vinersfitta, f., Spottefugl; hedder og *vinersfaul*, *-foul*, m.

Vinersfujller-fujll-fult, adj., s. *vinersammer*.

Vingla (*ar-ada-ad*), v. n., svingle, rave, vakle; Sv. *vingla*; Jsk. *hvingle*, d. s.; derimod Isl. *vingla*, gjøre E. hovedsvimmel; jfr. Nsk. *vingla*, tumle omkring, fare hid og did, vanke vild.

Vingel-t, adj. 2 E., svimmel, hovedsvimmel; hedder og *svingel* (s. s.); Jsk. *hwingel*; jfr. Isl. *vingull*, m., Een, som har Hovedsvimmel («vertiginosus», B. H.).

Vingluer-u-ut, adj. 1) som vakler i Gangen, saaledes som sletskabte, ledeløse Personer eller som sletttilkjørte Heste, der ikke følge Sporet. 2) d. s. s. *vingel*; jfr. *swingluer*.

Vinglurijn-uren-ured, adj. = *vingluer* i Bemærk. 1, men bruges især om smekkre og opløbne Mennesker, der under Gangen slingre frem og tilbage (Gudh.).

Vinn, m., Ven; Gl. Fris. *winne*; Nsk., Angel., Gl. Dsk. *Vin*; Isl. *vinr*. Deraf *vinnskaw*, m., Venskab; Nsk. *Vinskap*, m.; Isl. *vinskapr*.

Vinuer-u-ut, adj., tosset, naragtig; hedder og *ravinuer* (s. s.); Sk. *vined* (om Piger).

Vipa¹ (*ar-ada-ad*), v. n., pibe, om Fugleungers Skrig: sporraunga, kjyllingga *vipa* (Gudh.); Jsk. *hvippe*.

Vipa² (*ar-ada-ad*), v. tr. og n., vippe, har en egen Betydning i den Leg: at spille Pind; hvorom s. *Gross*.

Vippa, v., s. *Veppa*.

Vira, v. tr. = *hwira* (s. s.).

Visa¹, m., Bidronning, Viser (Vise); Sv. *vise*; N. S. *Wise* (Br. Wb. V, 273); Gl. Høitsk. *wiso*, d. s., men og i Almind. Anfører, Konge («dux, rex», Diefenb. Wb. Nr. 70, p. 220); A. S. *wisa*, Styrer («rector», Diefenb. s. st.).

Visa², m., Stængelspire, som det i Jorden nedlagte Sæde-korn eller Korn, som sættes i Støb, skyder frem, mods. Rodspiren: «maltes lövver ud (skyder ud) me rödder i däjn ena ännajn å *visa* i däjn andra». Jfr. Jsk. *Vise*, m., Spids, Top, især paa Græs og Korn; it. Stilk og Blade paa Rodfrugter, i Modsætning til selve Roden (= Fyensk *Vis*); i Sammens.: *Natevise*, Hunblomst paa Hesselen eller det første Tegn til en Frugt; Gl. Nsk. *vísir*, Knop (Aasen N. O., p. 601).

Visk, m. 1) Visker, især Kanonbørste, Kanonrenser (Gudh.); Sv. *viska*, f. 2) Visk, Urtebundt paa Suppe o. desl. (Vestl.). Jfr. d. følg. O.

Viska, f. 1) Visk, Bundt, Haandfuld, især af Halm, Hø o. desl. til at viske el. skure med (= *skureviska*, Skurevisk; Sv. *viska*); ogsaa i Almind.: en *viska* hö, en Haandfuld Hø. 2) Visk, Urtebundt paa Mad (Gudh.). 3) fig. et lidet Læs Halm, Hø o. desl.

Viska (ar-ada-ad), v. tr., viske, tørre af (almind.), bruges og som v. n. om den blotte Bevægelse uden Berørelse i Udtr. s. ad *viska* forr anseited, vifte sig el. Andre i Ansigtet: hon *viskada* f. a. me torkled (Gudh.). Begrebet «let og hurtig Bevægelse» findes og ved Siden af det andet i Sv. *viska* (v. med svansen, vifte, logre med Halen) og Engl. *whisk* (vimse).

Vispa (ar-ada-ad). 1) v. tr., stryge, feie Noget hurtigt ned, f. Ex. ved den Bevægelse, man gjør, naar man visker eller støver af: då hon torrde bored å, *vispada* hon ajle påjngana i golled (Gudh.). Samlg. Sv. *vispa*, pidske Æg o. desl. (ogsaa Nsk.; Engl. *whisk*). 2) v. n., vimse, fare frem og tilbage, feie, stryge afsted, forbi o. l. (bruges især om Kvindfolk); hon *vispada* å därhänn, hun strøg afsted derhen; ad *vispa* fram å te-baga. Samlg. *viska*.

Vispa, f., en Vimse, Kvinde, der vimser meget omkring; jfr. Sv. d. T. *visper*, m., Vimser, Feier, vindig Person (Verml. *hvisper*, ustadic Yngling); *vispig* (Söderml. *vispug*), vimset, ustadic, letsindig.

Vispenfitta
Vispengjöja (l. ö) } f. = *vispa*.

Vissa, f., Vished, Sikkerhed (= *vissched*, m., som er almindeligst): ja vedd me' *vissa*, ad hajn har vad där; ja har ijngen *vissa* forr 'ed, jeg har ingen Sikkerhed for det, Vished om det, jeg kan ei sige det for vist (Gudh.); Isl. *vissa*; Nsk. *Vissa*, d. s. it. Forvisning, Bekræftelse (jfr. Bornh. Landsth. Vidnesb. 1433: «Tiil mere *Wisse* och Withnisbyrd» s. Skg. BB., p. 213). Samlg. dansk Ordspr.: «Altid er bedre i *Visse* end i *Vente*» (Peder Syv).

Visseliroa el. **-ro**, Ord, hvormed man luller Børn i Søvn: «*visseliroa*, mijn lijlla (lissenæ) bäll!» ad sjunga *visseliroa*, synge Visselulle.

Visser-viss-t, adj., vis (certus; quidam); it. rask, flink, vever, vims: ejn *visser* horra, en rask Dreng; hon e så *viss* däjn lijlla piblijn; Sk. *viss*, d. s. (Almqv.).

Vistijn-en-ed, adj., sprukken, om Huden paa Hænder, Læber o. s. v.: ja e *vistijn* omm hännarna, läwana; hännarna, läwana e *vistena*. Jfr. Sv. *visten*, vissen.

Vojll, m., Vold, Magt: ad lövva i *vojll*, løbe løbsk = *vojl-lövva* (s. s.).

Vojlla (*er-våjlta-våjlt*), v. tr., volde, foraarsage. Man siger, ligesom i Sjæll., Fyen o. fl.: ded vojller, (ad) hon e gammal, det *volder*, (at) hun er gammel (= det kommer af, at o. s. v.); ded vojller, (ad) ja e sjöger, det *volder*, (at) jeg er syg (= foraarsages af, at o. s. v.), i hvilke Udtryk dog mere tilsyneladende end i Virkeligheden (som Molb. derimod mener, s. D. O. og D. L.) Verbets egentlige og transitive Bemærkelse er forsvunden, og det paa Grund af Sætningernes Stilling (i det mindste lader det sig forklare: hendes Alder —, min Sygdom *volder* det, er Aarsag til det). Men i Bornholmsken er derimod det transitive Begreb ophævet, naar man siger f. Ex. i Gudh.: ded *vojller* å (af), ad hon e gammal, — ad ja e sjöger, i samme Bemærkelse som ovenfor.

Vojllövse, adj. 1 E., løbsk: ejn *vojllövse* häst.

Vojllövva (*er-lövv-lövved*), v. n., løbe løbsk; Sk. *vållöva*; Sv. *våldräんな*.

Voua el. **vana** (*ar-ada-ad*), v. tr., vove, bruges meget almнд. i Forbind. ad v. på, om at anvende Penge paa, koste paa, uden nogetsomhelst Begreb af Risico: ja har *vouad* meied på däjn vaunijn, jeg har kostet meget paa den Vogn; hajn *vouar* meied på däjn hästijn, — piblijn.

Voun- el. **vaunhus**, n., Vaabenhuus, Forhuset ved Indgangen i Kirken; Sv. *vapenhus*; it. *våkenhus* (= Nsk.); Isl. *vopnahús*.

Vrag, n. 1) Driven, Omdriven paa Vandet (Nsk. *Rek*) i Fiskerudtrykkene: ad ta i *vrag* (Gudh. o. a. Fiskersteder), gå i *vrag* (Bøigd.) o: at tage ud med Egerne om Aftenen paa Sildefangst, som foregaaer ved at drive hele Natten med Garnene for Vind og Strøm; i lign. Bemerk. bruges Nsk. *Driv*, n. Deraf **vraggarn**, n., Driv- el. Drivegarn; **vragsijll**, f., Sild, som fanges paa den Maade; **vragvår**, n., Veir, som egner sig til saaledes at drive i. Jfr. v. *vraga*. 2) Vrag, Skibsvrag; Sv. *vrak* (i Sammens.); Tsk. *Wrack*; Engl. *wreck*; Nsk. *Rak* (adspredte Ting, som drive om paa Vandet); Isl. *rek* i Sammens. s. *vogrek*. — Deraf **stranavrag**, n., Strandvrag; Sv. *strandvrak*. 3) et omdrivende Drog, forfaldet Menneske, Udskud; hedder og: ett

stranavrag, hvilket synes at tale for, at Bemærkelsen af Simplex ogsaa er overført fra Nr. 2. Dog er det ikke nogen absolut Nødvendighed; samlg. det nedretydske *wrak*, *wrakk*, lidet, legemlig og aandelig svagt Menneske (*wraken*, vrage, udskyde, hvad der ei duer, forkaste; Sv. *wrak*, Udskud, Pak; se forøvr. Diefenb. Wb. I, p. 233, d); Sønderj. *Vraag* i lign. Bemærkelse, it. *Vrägling* (Outzen henviser til Kæmpev.: «et lidet *Vrag*»).

Vraga (ar. el. *er-ada* el. *te-ad* el. *t*), v. n., drive; Gl. Dsk. el. Sk. *wrakæ* (s. Petersen D. N. S. I, p. 113); Sv. *vräka*; Nsk. *reka*, *ræka*, *raka*; hvorimod Isl. *reka*, v. tr., drive, bortdrive, forfølge (i hvilken Bemærkelse Verbet dog tildeels ogsaa bruges i Norsken) = Gl. Sv. *vraka*, *vräka* (d. sidste F. tildeels og i nyere Sv.); Gl. Dsk. *wrakæ*, *wrækæ* (H. Harpestr.); Moesog. *vrikan*, *vrakjan* (s. Diefenb. Wb. I, p. 232 Nr. 76). Det bruges imidlertid i Bornholmsken nu kun i følgende Bemærkelser: 1) ligge og drive om Natten med Eger og Garn for at fiske Sild (= Nsk. *driva*): ad *vraga* åtte sjill (Gudh. o. a. Fiskerbyer; jfr. *vrag*, 1). 2) gaae og drive, slentre ørkesløs omkring: sikkedan hajn går å *vragar*, ded *vraged!* (Gudh.); Sv. *vräka*; Nsk. *reka* f. fl.

Vraggarn
Vragsjill
Vragvår } s. *Vrag*.

Vrasa (ar.-*ada-ad*), v. tr., ødsle: hajn *vrasar* alt hänn, han bortødsler Alt; Sk. *vrasa*; jfr. Tsk. *prassen*.

Vrasurijn-uren-ured, adj., ødsel: hajn har en *vrasurn* konna.

Vräwl, n. 1) Vrevl, Vrøvl; hedder og *vräwl* (l. ä.). 2) en Person, som vrøvler; i Gudh. især om den, der gaaer og laller i Drukkenskab, uden at vide af sig selv; deraf *fyllevrawl* (s. s.). 3) en Stakkel, som ingen Vei kan komme, som er ubehjælp-som eller seen i Gang eller Gjerning (Gudh.); Jsk. en *Vravl*; jfr. Dsk. *vrevle*, arbeide uden at komme frem i sin Gjerning.

Vräwla (ar.-*ada-ad*), v. n., vrøvle; hedder og *vräwla*; Vestg. *rahvla*. I Gudh. bruges det = *vawla* (s. s.). Deraf *vräwlara*, m., en Vrøvler.

Vräwleri, n., Benævnelse paa en Samling af mindre Børn: ejn kajn noue väんな sei, når ejn har så meied smatt *vrawleri* i stouan (siger f. Ex. den, som holder Skole for Smaabørn).

Vressijjn, adj., s. *Vrissijjn*.

Vria (er-*vrê-vré* el. *vrîl*), v. tr., vride: ad *vria* en mölla, dreie en Stubmølle; *vria* ett ur omm, dreie, stille et Uhr.

Vridtblära, f., en Vridblegn; hedder og *vröddblära* (Vestl.).

Vrikkalöser-lös-löst, adj., ledeløs, om det, som er saaledes løst, at det vrikker: ejn *vrikkalöser* stol, kniv; jfr. *nikkalöser*.

Vringlurijn-uren-ured, adj. 1. a) vindt og skjevt voxen, ildevoxen (Gudh.); Jsk. *vrænglevorn* (Mors); jfr. Sønderj. *vringle*. (Angel ogsaa: *vranglet*) om hvad der er kroget og snoet eller vindt og skjevt; Jsk. *Vrængel* (Mors), et skjevbenet Menneske eller Kreatur. Samlg. Bh. *vrångel*. b) som gaaer ilde, skjevt og vaklende (Gudh.); Jsk. *Vrængel* (Mors), *Vrangle* (Vends.), n. subst. d. s. I begge disse Bemærkelser bruges og det bornbolmske *vinglurijn* (s. s.), kun at Begrebsudviklingen er den omvendte. 2) vanskelig at komme til Rette med, gjenstridig, krakilsk (Vestl.); i samme el. lign. Bemærk. bruges i Jsk. *vringle*, *vringle*, *vranglig* (*vringle*) og Substantiverne: *Vrangle*, *Vrangle*, *Vrangle*; Engl. *wangler* (kivagtig, trættekjær Person); Bh. *vrångelhorn* (s. s.). — Samlg. de beslægtede: A. S. *wringan*, Engl. *wring*, dreie, vride; Dsk. *vringle*, snoe i hinanden; Jsk. *vrangle*, *vrangle*, *vrangle*, gaae ilde, skjevt, vaklende; Engl. *wrangle*, kives, trættes; Nsk. *rangla*, d. s. (it. *rengjast*).

Vrissiju el. **vressiju-en-ed**, adj., om Træ med Snoninger i, med krogede, sammenslyngede Aarer: *vrissed* træ; Sv. *vresig*, knudret, knortet; jfr. Vestg. *vresa*, vride, krumme (af *vrida*, Bh. *vria*).

Vrängastrivaja (best. F.), m., Vrangstruben, bruges som i Dsk.

Vrängel, m., Krumtap, Svingel, Redskab, som bruges paa Dreierbænke til at drive Hjulet om med, ligeledes paa Møller, der male Vand op af Dybet; Sønderj. *Vronge*, Svingel, hvormed Slibestenen omdreies i Truget. Jfr. *vinglurijn* 1.

Vrängelhorn, n., Benævnelse paa et kivagtigt, trættekjært, krakilsk Menneske. Jfr. *vinglurijn* 2.

Vränger-vräng-t, adj., vrang (Sv. *vrång*, Engl. *wrong*); deraf *vrångan*, Vrangen: ad vanna *vrångan* udforr, at vende det Vrange ud; fig. at blive vred, give skarpe Svar (= Dsk.).

Vrängväruer-u-ut, adj., vrangvorn, vrangvillig, vanskelig at komme til Rette med; Sk. *vrångvåred* (Almqv.); it. *vrangvuren* (= «vidrig» Ihre D. L. p. 98); Nsk. *rangvoren*. Samlg. m. Hens. t. sidste Led Nsk. *gladværug*, glad, lystig, munter, o. fl. a. Sammens. (*værug*, adj., tilværende, forhaandenværende).

Vröddblära (Vestl.), s. *Vridtblära*.

Vrönn, n., Vrinsken (om det enkelte Udbrud): ja höre ett *vrönn*.

Vrönna (*ar-ada-ad*), v. n., vrinske; Sk. *vrena*; Sønderj. *rönne*. Deraf *vrönnan*, f., Vrinsken.

Vrönsk, m., Vrinsker, ugildet Hingst: *vrönskijn* vrönnar, når hajn ser mär'n (Sk.: «*vrensken* vrenar, når han ser mären», Klingh.).

Vrönskas (*as-ades-ads*), v. d., vrinske; hedder ellers og *vrönnan* (s. s.), *vrönska* (*ar-ada-ad*); Sv. *vrenska* og *vrenskas*.

Vyst, it. (Gudh.) *vyst* el. *vöst* (k. Vocal), m., en Hund; du må 'nte kny däjn lissenä nagga *vystijn*! Deraf *Vystaby*, senere Navn paa nogle Gaarde i Ruthskersogn (s. Skg. B. B. p. 336).

Våbor, f., en Lægte el. Raft under og langsmed Tagskjægget (der, hvor det begynder) for at støtte samme (Sydl.). Om Ordet oprindelig har lydt *vårbor?* og i første Led ligger Begrebet: Beskyttelse (= Sv. *vård*)? jfr. Nsk. *Var-* i Sammens. s. *Varbor*, n. (Fjæle, som fæstes paa Siderne af en Førselsbaad for at beskytte Ladningen) o. fl.

Våger (it. *våger*, Skg.) **-vågt-**, adj. 1) svag, skrøbelig, syg (Gudh. o. fl.). 2) daarlig, slet, ussel: «hajn e 'nte så *våger*» (Skg.). I samme Bemærk. enten ganske eller tildeels bruges og *våg* i Sk., Jsk. (it. *vag*), Angel. (*vög*, Hagerup), Fyensk (*vog*, Molb.); fremdeles Sjæll., Loll. *vov*; Nsk., Vestg. *våk*. Ordets nærmeste Slægtskab er neppe utvivlsomt (Gislason D. O. betragter det som identisk med Isl. *veikr*, veg, svag); samlg. den hos Diefenb. (Wb. I, p. 127, Nr. 3) opstillede Ordslægt.

Vång, m., Vang; Sk., Sv. *vång*; ogsaa i danske Dial., f. Ex. Sjæll. Ordet bruges og i Stedsnavne, f. Ex. *Vång* (Fiskerleie i Ruthsker); *Lijlle-Vång* (ved Gudh.).

Vångagjemmara el. *gjimmara*, m., Vangevogter, Vangeledsvogter; Sk. *vångagömmare* («kaldes paa Herregaarde Den, som har Tilsyn med Agre og Enge, især den Tid, Afgrøden staaer paa Marken»); jfr. Isl. *geymari*, Vogter, Bevogter; Gl. Dsk. *Gemmere* (Petersen D. N. S. I, 247).

Vår-vårt, pron. poss., vor, vort; pl. *våra*: hajn sadd te *vårt*, han sad hos os, i vort Hjem; di gjijnge frambi *vårt* i åns, de gik forbi vores for lidt siden.

Våra (*ar-ada-ad*), v. n., lægge Vaarsæden (= Als. *vaare*); Sv. *våra*, foretage Foraarsarbeide. Jfr. *åvåra*.

Väralöser-lös-löst, adj. (neutr. bruges og som adv.). 1) uden

Vogtning, Tilsyn, uden Vogter (om Kvæget): ejn *våralöser* kjyr, *våralösa* krajtur; där e slopped *våralöst*, der er sluppet løs paa Markerne o: Ævret er opgivet. Jfr. Dsk. *varelos*, uden Varetægt; ubevogtet. 2) uagtsom, skjødeslös (= Sv. *vårdslös*; samlg. Isl. *hirdalauss*, d. s.); it. *sandselös*, adspredt, forstyrret: hon e så *våralös* me' alt, däjn piblijn; du går så *våralöst* me de' lysed; hajn snakkar så *våralöst*, «han taler saa usammenhængende, ugrundigt» (Skg.); ded e södden ett ujnnelit *våralöst* mäjnneske, det er saadan et underligt, forstyrret Menneske, M. som har en Skrue løs. — Ester Skougaard af v. *våra*, vogte, tage i Agt; hellere maatte man vel nævne det tilsvarende Substantiv *våra* = Sv. *vara*, Nsk., Dsk. *Vare*, Isl. *vari*; med mindre man hellere vil henvise 1ste Led til Sv. *vård*, Varetægt, Tilsyn, Opsyn f. m. (Jfr. Isl. *vörðr*, Vagt, Vogtning, it. Vogter).

Vårbynan, f., s. *Bryna*.

Vårsarradö, Udraabsord, Ed: pinnedø! nei, *vårsarradö*, omm ja gjorr! Sv. *vasserradö*, d. s. (men *varserra*, *vasserra*! bevares! jfr. de forskjellige Former og Sammens. heraf hos Ihre D. L. p. 194).

Vårsnärpan (l. ä), f., fig. Benævnelse paa den magre Tid om Vaaren, da det kniber, fordi man næsten ingen Naturproducter har.

Vårsprjng, n., et Slags Udslæt, man faaer om Foraaret.

Vårtebidara, m., Vortebider o: Sabelhøskrække, *gryllus verrucivorus*; Sv. *vårtbitare*.

Väddes (*es-vattes-vatts*), v. d., vedde, gjøre Veddemaal: ja *vattes* me jn omm to sypa; Sv. *vädas*; Östg. *väss*. Jfr. *vadd*.

Väggja-ré, n., Bindingsværksmuur, der er opført som Hegn for en Have, Gaardsplads o. desl. Jfr. *re*.

Väjkja (*er-väje-väjt*), v. tr. og n., vække, hugge Hul paa tillagt lis for at Kreaturene kunne komme til at drikke; Nsk. *vekkja*. Ganske samme Bøjning har og v. *väjkja*, vække, opvække.

Väjlla (*er-de-t*), v. n. og tr., koge (om Melk, Fløde, Valle): milken, flødden *väjller*; ad *väjlla* milk, flødd; *väjllder* *väjla*, kogt Valle (en Ret). Isl. *vella*, v. n. (*vall*) og tr. (*velldi*); Gl. Dsk. (Harpestr.) *wallæ*; Nørrej., Sønderj. *væle*, *vælle*, *vele*, *velde* (v. tr.; s. Molb. D. L. p. 661).

Väjnga (*er-de-t*), v. n., vende, kaste om, rage, røre i Noget, af Ulyst, Kræsenhed f. m.: hajn sadd å *väjngde* i madijn, han

sad og vragede Maden; sidd ijkke å *väjng* i bogen, horra, — läs! sid ikke og blad i Bogen, Dreng, — läs! Sk. *vänge*, v. n., brakplöie; it. vælte Sager omkring, medens man leder om Noget (Almqv.). Jfr. *vijnga-väjnga*.

Väkka, adv., borte; denne Form bruges sine Steder til Forskjel fra *väkk*, bort, som ellers er den almindelige F. i begge Bemærk.: hon ble *väkka*.

Väkst, f., Udvæxt paa Legemet, Gevæxt; Sv. *växt*; Nsk. *Vokstr*, *Vokst*. Ordet bruges ei i andre Bemærkelser. Jfr. *vaust*.

— **Vämmes**, v. d., s. *Vamles*.

Vänna (*er-de-t*), v. tr. og n., vende: ad *vänna omm* bruges absolut. om at forandre sit Sprog eller sin Dialekt; ombytte f. Ex. ægte og eiendommelige bornholmske Ord med nyere og danske: ja *vänner*, min skamm, ejn helu *omm* (Gudh.); jfr. Nsk. *vende* Maal'e sit, omskifte sit Maal, bruge en anden Udtale eller Dialekt. Om Talemaaden: ad *vänna ad sei*, s. *Ad*.

Vära (*ar-ada-ad*), v. n., bruges sønderlands om at synge daarligt; it. føre daarlig Tale: hajn sadd här å *värada*. Af *vär*, Veir. Jfr. Dsk. *Mundsveir*.

* **Värgäjla**, m., et Stykke af en Regnbue, som sees oppe i Luften, «over Landet og bebuder haardt Veir» (Gudh.). Jfr. *gajla*, *tordengajla*; samlg. *värstobba*. (Se Bl. Ørtb. af Lare, S. 76.)

* **Värgamsjung**, m., Hvirvel vind; Ordets sidste Led synes at forudsætte et Verbum = Helsingl. *gamsa*, være gal, heftig, bidsig; jfr. Östg. *gamsa*, være uforstandig, tosset.

Värglanara, m., Lyskul paa en Lo; hedder og *glugg* (s. s.); jfr. v. *glana*.

Värka (*er el. ar-te el. ada-t el. ad*), v. n. og tr., virke; Sv. *verka*; Nsk. *varke* (v. n. om Lægemidler).

* **Värkjikka** el. **-kjkka**, f., voldsomt Vindkast; s. forovr. *kjikka*.

Värläje (l. ä), m., Ligemand, Jævning, Jævnlige: ded (hajn) e mijn *värläje*; Sv. *vederlike*.

* **Värsima**, m., Uveirssky, Sky af et eiendommeligt Udseende, som antages at bebude Storm (sjeldent).

* **Värstobba**, m., et regnbueagtigt Luftsyn eller Stykke af en Regnbue, der sees ved Synskredsen. «Den staaer op fra Havet paa Himmelten, ligesom en Sædstak, med alleslags Farver og betyder Storm» (Gudh.; samlg. *värgajla*). Ordet svarer saaledes m. Hens. t. Bemærk. nærmest til Dsk. *Veirstotte* eller *Veirstak*;

m. H. t. Sammens. ligner det meest Falst. *Veirstabb*, *Veirstubb*, Fyensk *Veirstappe* (Falst. *Stabb*, Fyensk *Stap* = *Stub*), hvilke betegne Stykker af Regnbuer og sættes i Forbindelse med Veiret, ligesom Sjæll. *Veirstump*; Nordsj. *Veirstød*.

Väruer-u-ut, adj., som lugter af Luften: du e *väruer*; hujnna e *värua*. Af *vär*, Veir.

Vätta, f., Vætte (hos Moth: «*Vette*»), fabelagtigt Væsen: «vättarna se ud som små bälla, där lövva me lys» (Gudh.). I Sk. bruges *vätta* som Navn paa «et Slags Genier for Mennerker og Huus; de troes at være særdeles smaa af Væxt» (Almqv.). Ordet findes med lidt forandret Udtale i Stedsnavnet: *Vettes mosså* («*Vettes Mose*», Skg. B. B. p. 230); sandsynligen og i det bekjendte Navn: *Bonavedde* (*Bondevedde* = *Bonde-Vætte*, Skg. p. 281 not.), med hvilken sidste Form nærmest kunde sammenlignes det fyenske *Væde*, «Navn paa et Slags Nisse eller Trold» (Molb. D. L. p. 660).

Vättelys, n., Vættelys (Moth: «*Vettelys*»), Lygtemand (Gudh.); Nsk. *Vetteljos*. Ellers betegner i dansk Provindsspr. *Vättelys* et Slags Forsteninger i Form af et ganske lidet Lys, belemnites (Molb. D. L. p. 663; i Fyen troer man at kunne fordrive Vætterne derved, s. Molb. p. 660); samme Bemærk. har Sv. *vättljus* (hvorimod *vätter*, Vætter, er Navn paa Lygtemand); it. Sk. *vätteljus*, som efter den skaanske Almues Tro have været benyttede af Vætterne som Lys (Almqv.).

Vättesedder-sedd(tt)-sett, adj., vætteseet ø: forhexet, «ilde-seet» af Vætter (Gudh.); Jsk. *vætteseet* «kaldes det, naar man er ei vel ved, fordi man saae noget ondt; overseet» (Molb. D. L. p. 664 efter Moth).

Väwest (l. ä), «*Veuest*» (Skg. B. B. p. 226), n. pr., Mandsnavn, nu temmelig sjeldent; for et halvt Aarh. tilbage meget almindeligt nordlands (s. Skg. s. st.). Jfr. Bh. Actst. p. 330 (Landeb. af 1569): «hoss *veffuestes* eng». Uvis Oprindelse; at det skulde være en forandret Udtale af det gamle bornholmske Navn *Veset*, som Skg. mener, synes at være temmelig tvivlsomt.

Y.

Ydesmorr, n., Ydesmør, Landgildesmør, som ydes paa Amtstuen af Bønderne. I ældre Tider havde en bornholmsk Bonde-

gaards Ydesmør flere særskilte Navne, saasom: «Hoffmænd-Smør, Stutting-Smør, Ko-Smør, Sogne- og Oxe-Smør, Dagværks- og Skure-Smør» (s. Arent Berntsen: Danmarks og Norges frugtbare Herlighed. A. 1656. II, p. 87—88).

Yjnnes (*es-des-ds*), v. d. tr., ynde, have kjær, have Godhed for (Gudh.): hajn *yjnnes* mei; hon har *yynds* hannem; jfr. Dsk. *yndes*, v. p. rec., ynde hinanden, i Ordspr.: «hvor to vel *yndes*, de vel findes»; fremdeles *yndes*, v. d., tækkes, behage, i Riimkrøn.: «hwilketh hannum ickæ *ynthes* wel» (v. 734, Molb.).

Å.

Å, I. conj., 1) og (jfr. *au*); 2) at (s. *ad*). II. præp., 1) af; hvor Talen er om et skærende Redskab, siger man: ad sjära sei å — Dsk. skære sig *paa*, f. Ex. vara dei forr knivijn! du kajn snart sjära dei å 'jn (let skære dig paa den). Samme Form bruges og som adv. og Sammensætningspartikel (f. Ex. i åfajl, ågud, åkrog, åläjggjara, åsätta, åvisara o. s. v.). Sk. å, *au*; Dsk. Talespr. *av*, *a'*; Nsk. d. s., men ogsaa: *aav*, *aa*; Isl., Sv. *af*. 2) ad (sjeld. s. *ad*). En Præposition å i Bemærkelsen: *paa* (= Gl. Dsk., danske Diall., Nsk., Sv. å, Isl. á) er der nu intet Spor af i Bornholmsken.

Å, f., en Aa (Sk., Sv., Nsk. d. s.; Isl. á); pl. *är* og (n. F.) *år*, Aaer (Gl. Dsk., Sk. *ær*; Nsk. n. St. *Ær* o: *Ær*; Sv. *åar*; Isl. *ár*). Paa Bornholm herskede endnu for faa Decennier tilbage hos gamle Folk den Overtro om visse Aaer, at hvert syvende Aar skulde et Menneske drukne i dem, hvorom visse Forvarsler gaves af det Væsen, der boede i Aaen, naar den Tid nærmede sig, da samme vilde gjøre sin Ret gjældende (s. forøvr. Skg. B. B. p. 235 og jfr. *ärmede*). I Jylland i Vends. tales endnu (s. Molb. D. L. p. 4) om et Væsen eller Naturaand, kaldet *Aanykken*, som Mødre, der boe nær ved en Aa, bruge at skræmme deres Børn med for at faae dem til at tie (jfr. Nsk. *Nykk*, Flodvætte; Sv. *necken*).

Åbo, sønderlands *åboa*, f., en Ederfugl, *anias mollissima*; Navnet bruges og til særligen at betegne Hunnen i Mods. t. *åbohajn*, m., Hannen (jfr. Sv. *åda*, f.; Nsk. *Æd*, *Ær*, *Æ*, f.; Isl. *æður*, f., om Hunnen). Denne Benævnelse paa Fuglen findes ei udenfor Bornholmsken. Den var alt almindelig paa Thurahs Tid (Midt. af forrige Aarh.). Om Navnets Oprindelse

berettes intetsteds noget; at udlede det af Dsk. *Aabo* ø: den, som boer ved en Aa, forbyder allerede Naturhistorien. Derimod er der stor Sandsynlighed for, at det er opstaet af det gamle, i Lovsproget brugelige Ord: *Aabod* ø: Tillæg, Tilgift. Over halvandet Aarhundrede har Ederfuglen været fredet paa Ertholmene; dens kostbare Duun var et særegent Tillæg el. Tilgift til Christiansøes Commandants Indtægter. Idet denne Fugl saaledes efter Commandantskabets Oprettelse sammesteds fortrinsviis baade var og er blevet betegnet som en «*Aabo(d)*», er det let forklarligt, hvorledes dette Ord kunde hos Almuen der og paa Bornholm inden kort gaae over til at blive Fuglens Navn.

Åbrödda, f., Vei, især Huulvei, der fører over en Aa med bratte Nedkjørsler paa begge Sider af samme. Jfr. *brödda*.

Ådasader, s. *Dasa*.

Åg, n., et Aag, bruges ligesom Nsk. *Okje* fortrinsviis om et Halsaag eller Klove til Sviin, at de ei skulle gaae i Marken. Om Benævnelsen *drättåg* s. s. O.

Ågujll (e. O. S. *Afguld*), n., uægte Guld (mods. *eita gjyll*), er et Ord, som er dannet efter *ågud* (Afgud) og bruges kun for Spøg til et Ordspil, f. Ex. e dæjn rijng där å *gujll* (af Guld)? jo dæjn e *ågujll*, hvilket ved lidt langtrukken Udtale, som sløver 1ste Stavelses Betoning noget, lyder næsten eens med det foregaaende.

Åjler (l. å), it. *åjller* el. *ojller*, m., Alder; Sv. *ålder*; N. S. *Older*.

Åkäwed, adj. (neutr.) og adv. 1) pludseligt, uventet hastigt, hovedkulds: ded komm så *åkawed* på; Sk., Sjæll., Loll. *akavet*. 2) bagvendt, forkeert, ubehændigt; hedder og i denne Bemærk.: *åkäwed*; Sjæll. *akavet*, d. s. («stundum med Bibegreb af ubetimelig Hastighed»). Jfr. Isl. *ákafr*, *ákraft*, hastig, ivrig; Sk. *akaven*, vringlet, vranten, vanskelig.

Ålapada, f., s. *Pada*.

Åla-tälla, ogsaa blot *tälla*, f., Aaleruse, Aalekube, et Slags flettet Kurv af Vidier til at fange Aal i om Sommeren. Var der ellers i Bornholmsken Spor af et Verbum = Isl. *tala*, lokke, forlokke, bedrage, besnære, lod Ordet sig forklare deraf som: «Aalesnare». Men det er sandsynligere, at «ålatälla» blot er en ved Ombytning af liqvida frembragt Forvanskning af en Form oprind. = Dsk. *Aaletene*, Sv. *åltina*, Nsk. *Aaleteina*,

med hvilke hint ganske har Bemerkelse tilfælleds. Liqvida «*n*» staaer fast i hele den Ordslægt, hvortil disse høre. Samlg. Sv. *tēna*, Nordfris., Dsk. *Tene*, Ruse, Fiskeruse (Overtsk. *Zainreuse* o: weidengeflochtene Fischreuse», Diefenb.), Nsk. *Teina* (af tynde Stænger eller Spiler), Ångерml. *tēna* (af «grankäppar» til at fange Lax i; Ihre D. L. p. 181); Jsk. *Teine* (Hummergarn, ligt Ruser). — Moesog. *tainjo*, f. t«Korb, κόρπωος», Diefenb. Wb. II, 653 følg., Nr. 6) = Nsk. *Teina*, A. S. *tān*, Gl. Htsk. *zaina*, *zeina* f. fl., Overtsk. *zeine*, *zann*, *zenn*, Overhess. *zinn*, Bair. *zain*, hvilke bruges om Fletning, især Kurv. — Moesog. *tains*, m. («Zweig, κλῆμα», Diefenb. s. st.) = Oldnord. *teinn*, A. S. *tān*, Engl. (Lanc.) *tan*, Nedretsk., Nederl., Gl. Fris., Dsk., Sv. *tēn*, Nordfris., Nederl. (ældre Sk.) *tēne*, Dsk. *Tæne*, Htsk. (i de forskjell. Period.) *zain*, *zein*, *zen*, o. fl.; Overtsk. *zān*, *zēn*; hvilke bruges om: Vaand, Green, Skud, Spire, Riis, Rør, Siv, tynd Stang, o. fl. (s. Diefenb. II, 653, 654).

Ålänger-lång-t, adj., aflang (Sv. *aflång*, Nsk. *avlaange*); aflanggrund (Isl. *aflangr*), langgrund, oval.

Åläjggjara, m., Aflægger; Sv. *afläggare*.

Ån, som forudsætter en Form *ådan* = Isl. *áðan* (hvortil allerede Skougaard 1804 rigtigen har henvist, B. B. p. 388), før, nys, nylig (jfr. Gl. Nsk. *aader*, før, forhen = Isl. *áðr*: Petersen, D. N. S. II, 86), bruges kun i Udtrykket *i åns* (udt. *ijåns*; dannet efter *imorns* o. desl.): ja har vad där *ijåns*, jeg har været der for lidt, ganske kort siden; Sv. (d. T.) *ijåns*; Sk., Sjæll. *ijons*; Angel. *ajåns*, «men den fuldkomne Mangel paa Betoning af Stavelsen «*a*» gjør det vanskeligt (baade her og i andre Tilfælde) at bestemme, om Lyden ikke i nogle Tilfælde eller i Nogles Mund er *æ* eller *i*» (Hagerup p. 1 ved Forholdsordet *a*); Als: *æjöns* (Dyrlund); Gottl. *ijedes* (Almqv.). Norsken savner dette Udtryk og bruger i dets Sted *ista*. Det vil allerede af det Foregaaende være klart, at Hagerups Forsøg (p. 32) paa at udlede *ajåns* af adv. *javnt* (lige, netop, lige nys) maa betragtes som mislykket.

Ångel, m., Torskekrog, som udsættes; hedder og *kastekrog* (s. s.), *smidekrog* (s. s.): ad kasta *ångla*, udsætte Torskekroge (s. *kasta*); Nsk. *Aangel*, Medekrog; Dsk. *Angel*; Isl. *öngull*, *aungull*.

Ånger, m., Anger, Fortrydelse (sjeldent); Nsk. (B. St.), Sv. *ånger*.

Ångest, f. og m. (i Gudh. og fl. St. bruges begge Kjøn uden Forskjel i Bemærkelsen; nogle St. høres Feminin. især naar Ordets Begreb stærkt fremhæves). 1) Angest, Frygt, Bekymring: ja var i söddenen *ångest*, ad de' svårtnada forr mina iven; Sv. *ångest*, m.; Isl. *angist* (B. H. *ángist*), f.; Tsk. *Angst*, f. 2) bitter Fortrydelse el. Anger, Nag (stærkere Udtr. end *ånger*, *ångrījng*): *ångestijn* vill nokk ejn gåang komma (Gudh.); ja kajn ijkkje märka nad te *ångest* inu hos däjn syjnnarijn.

Ångest, adj. 1 E. 1) angst, frygtsom, bange (sjeld.; hedder almind. *bänge*); Tsk. *angst*. 2) angerfuld, som føler bitter Fortrydelse, Nag: hajn går å sorjar å e *ångest* ouer ded hajn har gjort. Samme Bemaerkelser har i Sv. el. svensk Provindsspr. adj. *ånger*: «han är icke *ånger*» (bange); «vara *ånger* öfver något» (angerfuld); i Göte-Diall. *ångse*, *ångsen*, *angsen*.

Ångra (*ar-ada-ad*), v. tr., angre (jfr. *anka*); Nsk. (B. St.), Sv. *ångra*.

Ångrījng, f., Angren, Anger (Gudh.).

Ånguer-u-ut, adj., dunstet, trykkende varm (Gudh.): ejn *ånguer* sal; en *ångu* staua; här e så *ångut*; jfr. Sv. *ånga* (Vestg. *ånge*), Damp, Dunst; *ånga*, dampe, dunste (Dsk. *Ange*, *ange*); Nsk. *Angje*, *Aangje*, Duft; *anga*, *aanga*, dufte; Isl. *angi* (B. H. *ángi*), *anga* (*ánga*), d. s.

År, n., et Pløieredskab («blot af Træ», Gudh.), liden Plov, der svarer til, hvad i Dsk. (Sjæll.) kaldes «*Krog*». Om lignende Pløieredskaber eller Plove af særegen, navnlig simplere Indretning, bruges og Sk., Blek. år (s. Strömb. § 76 p. 69); Nsk. *Ar* (*Al*; s. Aasen N. O. p. 7); Sv. *årder* (jfr. Isl. *arðr*, Plov, «aratrūm»; Gottl. *ardr*; Oldsv. *arþr*).

Åredalk, m. (Christiansø; jfr. *dalk*), d. s. s. *årekłapp* (s. s.).

Årekłapp, m., et af de Træstykker, hvormed en Aare er beklædt, for at den ei skal forslides under Roeningen (Gudh.). S. *kläpp*.

Årsaga (ogsaa høres *orsaga*, *orsag*), f., Aarsag: hajn hadde *årsaga* te 'd; vittu seja mei *årsagan* (Gudh.); Gl. Dsk. *Aarsage* (s. Bh. Actst. p. 268); Nsk. *Örsak*, *Aarsak*, f.; Sv. *orsak*, m.; Isl. *orsök*, f.

Årsbajl, m., Artsbalde (jfr. *ars* og *bajl*). Deraf Stedsnavnet *Årsbajlana*, pl. m., Benævnelse paa tvende smaa Bakker i Clemensker, hvorimellem Landeveien gaaer, saa at de faae Lighed

med et Menneskes Bagdeel; efter dem benævnes igjen den nærliggende Gaard: *Årsbajlagårijn*.

Årt (l. å) el. ört, f., Krikand, anas qverqvedula (Sydl. o. fl.); Sv. årta; Isl. urt, ört (anas crecca, Gislas).

Ås, m., Axel; saaledes mölle-ås, Mølleaxel, Møllehom; Nsk. Aas, f. Ex. *Hjulaas*, Hjulaxel (jfr. Isl. áss, Bom).

Åsjillriung, f., et Maleri, Skilderi.

Åsjött, part., s. *Sjödda*.

Åska (l. å), f., Aske; Nsk. Oska (aab. o); Jsk. Aask; Angel. Aahsk, pl.; Isl., Sv. aska..

Åskepjäsk, it. **askepjösk**, m., Navn paa Een, som gaaer og roder i Asken; som har den Forretning at skulle bære Aske og andet Snavs ud; ogsaa om et Pigebarn paa 10 à 12 Aar, som gaaer og hjælper til i Kjøkkenet, foruden andet mere; Östg. askepjask (af pjaska, røre i Noget, især Aske); hertil slutter sig nærmest den første bornh. Form; den anden er vel blot igjen en forandret Udtale deraf; i andet Fald kunde der maaskee henvises til Dsk. *Pjusk*. Jfr. Dsk. *Askepot* i Eventyrene; Nsk. *Askeladd*, *Oskefis*.

Åske-slöra, f., Kokkepige; jfr. *Slöra*.

Åstā (sidste St. beton.), adv., afsted, høres i Gudh., paa Bøigd.; fl. St. ved Siden af adsta, a'sta (s. ss.); Sv. åstad, Isl. á stاد, d. s., til hvilke hiin Form vel ligefrem er at henføre. I andet Fald kan den enten betragtes som en forandret Udtale af a'sta, eller ogsaa er første Led Partikelen å (af), saa at Ordet er dannet i Overeensstemmelse med d. danske Adverb. afssted (samlg. iøvr. Nsk. avstad, avsta, asta, aavsta).

Åsätte, n., en særegen Hæl paa et Slags Kvindfolke-Sko eller -Tøfler, som tidligere vare i almindelig Brug og paa Grund af dens Form kaldtes: *kroghälada sko* el. toffler; Sv. afsätt, n., Støvlehæl (Tsk. *Absatz*).

Åte, åt, s. *Eia*.

Åvisa (1 St. beton.), Avis; Sv. *avisa*.

Åvåra (*ar-ada-ad*), v. n., ende Vaararbeidet, blive færdig med at lægge Vaarsæden: nu ha vi snart åvårad; jfr. *våra*.

Ä.

Äbble, n., et Äble: sikkenena grajna *äbble!* see hvilke yndige Äbler! Sv. *äpple*; Gl. Dsk. (Harpestr.) *Äpplae*; Nsk. *Eple*; Isl. *epli*.

Äbble-fasa, m., Kjærnehuus i et Äble (Gudh.; jfr. *fasa*); Fyensk: *Äblefis*, d. s. (ogsaa: Blomsten paa Äblet = Bh. *bjyllemoer*).

Äbblegass (især Vestl.), Navn paa en Drengelag: Tagfat: ad läja *äbblegass*; jfr. *nakk*.

Äbblehus, n. (ældre Gudh.), d. s. s. *äbblefasa*; hedder ellers ogsaa *kjärnahus* (Vestl. o. fl.); aldeles forskjelligt derfra Dsk. *Äblehus*, et Kar til at stege Äbler i.

Äbble-knårt, m., s. *Knårt*.

Äbble-stobba, m., s. *Stobba*.

Äda (*er-åd*, pl. *åde-äded* el. *åded*), v. tr. og n., æde, spise; bruges ligesom Nsk. *eta*, *ata*, *ate* og Sv. *äta* aldeles uden Anstød, ligesaa vel om Mennesker som om Dyr: kommen å *äden* jär lid (ogsaa: fän lid mad); (di *åde* å drokke) (el. där *ådes* å drokkes) meied te prostens. Verbet: *spise* (Tsk. *speisen*) kjender Bornholmsken ei.

Äddia, äddja, f., s. *Ävia, ärja*.

Ägel, egel, f. = *svinaägel* (s. s.); Dsk. (foræld.) *Egel*.

Ägenli, adv., egentlig, sandt at sige, bruges oftere i Bornholmsken i Forbindelser, hvor der ikke ligger mindste Vægt paa dette Begreb, altsaa som et reent overflødig Forsikkringsord; saaledes betegner f. Ex. ja va där *ägenli* iåns intet andet end blot: jeg var der nylig.

Ägbla (*ar-ada-ad*), v. n., «føre unyttig og ondskabsfuld Snak paa Bane om Ting, der allerede ere afgjorte»; blive ved med at give Ondt af sig og gjøre Vrøvl i Anledning af eet og det samme: ja ska reiti morrnysa 'ijn, omm hajn i awtan begjynner å *ägbla*; hajn går altid å *ägblar* på 'na; i lignende Bemærk. Jsk. *avle* (bruges vel og i Dsk. d. T.; jfr. Sønderj. *övle*, drille, bryde); Bair. *eckeln*; Gottl. *ekä*, *äkä*; jfr. A. S. *eglân*, *eclân*, «dolore afficere, molestare» (Engl. *ache*, *ake*); *eglian*, «dolere»; samlg. ældre Nedertsk. *egeln* og Nynedertsk. *echeln*, *öcheln*, ærgre sig over Noget (A. S. *egele*, «molestus»; Moesog. *agls*, «turpis»; — besværlig, paatrængende, upassende; *aglus*, «schwer, ὀύσχολος»; s. Diefenb. Wb. I, p. 5, Nr. 7; II, p. 724).

Äggla, f., Benævnelse paa en Person, som «ägglar» (s. d. foreg. O.).

Äggleri, n., Gjerningen: ad äggla (s. s.).

Äja (l. ä), f., etaabent Fartøi, større Baad, som bruges til Sildefiskeriet; af *äj* (l. ä), Eeg, Egetræ. «Egerne ere af 7 til 8 Alens Kjøl, fra For- til Bagstavnen 11 til 12 ALEN, $3\frac{3}{4}$ til 4 ALEN brede og 7 Bord høie, samt af 1 Com. Læsts Drægtighed; 4 Aarer høre til en Ege, samt 5, undertiden 6 Mand» (Rawert og Garlieb B. B. p. 265). Dog har man endnu større Eger, i Gudhjem f. Ex. omtr. 15 AL. lange, 5 AL. brede, 9 Bord høie og med en Besætning af 7 Mand, naar man tager i Vrag. En Ege har 3 Master; den fører et 4 til 5 ALEN høit Sprydseil, som benævnes *fokk*, paa den forreste Mast (*fokkamasten*), hvilken næsten holder lige saa meget ud over Forstavnens, som et Bugspryd; paa den midterste mast (*stormasten*) har den et Raaseil (*råseil*) af 10 Alens Høide; agterud paa den saakaldte «*kammaravrång*» staaer en tredie Mast (*mesanmasten*) med et Seil, som fører Navn af «en *mesan*». Eger af den hidtil beskrevne Art kaldes og *stor-äjer* i Mods. til *hall-äjer* o: mindre Baade af lignende Bygning og Tiltakling og som kun behøve 4 Mand til Besætning (Navne paa enkelte andre Dele af Eger, tildeels og af Baade, samt paa adskillige dertil hørende Redskaber m. m.: *bonnstokk*, *bonntijlle*, *bor*, *borbredde*, -*gång*, *boua*, *bouarömm*, *draw*, *fästa*, *hjälmholt*, *lårjöng*, *lärjingsrömm*, *pot-tijng*, *rakk*, *roerspän*, *smida*, *staga*, *stropp*, *taunål*, *täjlabomm*, *årekläpp*, *ösa*, Gudh.). En herfra aldeles forskellig Bemærkelse har Dsk. *Ege*, fladbundet Baad, enten udhulet af en heel Bul, eller bygget af Egeplanker, uden Kjøl (Molb.); i lign. Forst. Sk. *ega* (Gl. Sk. *ekia*; Klingh.); Sv. *eka*, *öka* (Östg. Lag. *ekja*; Gottl. *ajka*, *ajkä*); N. S. *Eke* (i et lat. Docum. fr. 1297 *Eka*, Flodskib, Pram; s. Br. Wb. I, 299; V, 362); Isl. *eikja* (jfr. Nsk. *Eikj*, *Eike*, liden Pram el. Færge, sammenslaaet af nogle faa Fjæle; Aasen N. O. p. 77, 625).

Äjggjablomma, f., Äggeblomme, det Gule i Ägget (Isl. *eggjablömi*, Sv. *äggblomma*); hedder i Gudh. *äjggjapłomma*; Gotl. *äggäplomä*, d. s. (it. ligesom i Dsk. et Slags Blommer). Jfr. *blomma* og *plomma*.

Äjggjapłomma, f., s. d. foreg. O.

Äjlla, *äjllans* (især p. Bøigd.), *äjlles*, adv., ellers (Isl. *ella*, Sk. d. s., it. *ellas*; Nsk. *ellest*; Sv. *eljest*); 1) i andet Tilfælde,

under anden Betegnelse, paa andre Vilkaar; her bruges oftest den første Form: hajn gjorr 'ed ijkke *äjlla*. 2) til andre Tider, sædvanlig; hyppigst her de to sidste Former: hajn gjorr 'ed ijkke *äjllans*, *äjles*.

Äjllans
Äjles } s. *Äjlla*.

Äjlle, conj., eller; jfr. Bh. Actst. p. 15 Nr. 13 (Sk.) *ælle*; Nsk. *elde* f. fl. I adskillige Talforbindelser smelter det sammen med det forangaaende Tal, som ender paa en Selvlyd, og forbinder det med det efterfølgende til eet Ord, saaledes siges f. Ex.: *toltre* (*tujlle-*, *tojlle*), *trijllefira*, *fijlle-*, *fyjlfefäm*, *fijlle-sajs*, *tijlletal* (s. ss.).

Äjllua, Talord: elleve; Sv. *elfva*.

Äjngaskjärna el. -*stjärna* (nyere Udtal.), f.; 1) Engestjerne, primula farinosa, som forekommer særdeles skjøn og i stor Mængde paa Bornholm; 2) det bornholmske Navn paa Forglemmigei, myosotis, som har nogen Lighed med Engestjernen, men er imidlertid baade mindre og af en anden Farve.

Änkj (l. ä), m., Enkemand; Vestg. *änk*; jfr. Gl. Dsk. *Enke*, saavel om Mand, som om Kvinde; Jsk. (Mors, Salling) *Enk'*.

Äjkja (l. ä), f., Enke; Nsk. *Änkje*, it. *Ekkja* (= Isl.).

Älijng, s. *Valborälijng*.

Älla, s. *Ella*.

Älle, n., Samling af Eller, Ellekrat, hvorimod det enkelte Træ benævnes: ett *älleträ*: där vauser meied *älle*; hajn e hännä i *ällded* (= *ällekraakijn*); ældre Sk. *Älle*, *Elle*, jfr. Bh. Actst. Nr. 45 p. 47: «thet *älle*» (Birgers Dom a. 1512 angaaende et Ellekrat); Nr. 231 p. 357: «i beckind er nogett smaatt *elle*» (Lund St. Landeb. 1569); nyere Sk. *alle* (af Sv. *al*, Elletræ). I Skaansken ere Collectiver af denne Art ganske almindelige, f. Ex. *alme* (Almeskov), *boge*, *ege*, *firre*, *hassle* (Almqv.); samme Brug findes og i Smål., f. Ex. *fere*, *hässle*.

Älle-krakk, m., Ellekrat; jfr. *krakk*.

Älestijngara, m., Navn paa Høvedsmanden for de Underjordiske (s. *ujnnejorsfolk*); første Led = Dsk. *Elle-*, *Älle-* (af *Elv*, *Älv*, *Alf*; A. S. *elf*; Isl. *álfur*); det sidste af d. gamle v. *stijnga*, stikke, støde, f. Ex. med Od el. Spids (jfr. Nsk. *Stingar*, m., Stikker).

Älna
Älse } s. *Elna*, *Else*.

Ängra, f., Maddik i Kjød, Ost o. desl.; har maaskee og været brugt om selve Spy, Flueæg, i det mindste forklarer Skougaard det saaledes (B. B. p. 410): «spi å flauer bler te ängrer» (Gudh.); «ängrer e små madka i kjödd å ost»; «hajn lijnar en spræjnt ängra», han ligner en sprængt M., Ordspr. om Een, som er forædt. Östg. og Verml. änger («maskar i kött») Ihre D. L. p. 3; jfr. Daa: Sv. änger, m. «Klanner, der mestes»); Tsk. *Engerling*, *Ängerling*, Oldenborrelarve; tyk hvid orm i Huden paa nogle Kreature; it. en Art Kornorm.

Ännaklämder-klämd-t, adj., som er i Kattepine, i Knibe, meget forlegen, raadvild, ængstelig: hajn lövv där å va så ännaklämder, s'ad — ; hon e reiti ännaklämd, når de' dönnar; Sk. ännaklämd.

Ännsöder-söd-sött, adj., ekelsød, væmmelig af Sødme; s. d. følg. O.

Ännuer-u-ut¹, adj., om Smag: modbydelig, væmmelig, især om, hvad der er overdreven sødt; høres nu meget sjeldent og da mest i neutr. (Gudh.), der tillige bruges som adv.: ded e så ännut s'ad, smager så ännut (= vammelit); Söderml. äner (ogsaa om Lugt); Gottl., Sk. en; Jsk. *annevurn*; derimod Nordsj. enn, ænn, beesk (s. Molb. D. L. p. 101, 668). Maaskee hine Ord og det danske sjeldne adj. eem, modbydelig, vammel, samt Nsk. æm, æmen, emmen, d. s., have en fælleds Oprindelse, saa at Formforskjellen blot beroer paa en Ombytning af liqvida.

Ännuer-u-ut², adj., hastig, pludselig; ivrig; høres nu mest i neutr.: ded kommer ännut på; koss, ta 'd ijkke så ännut; i lign. Bemærk.; Nsk. ann, ant, annig, onnig, endig, annsam, adj. (anna, v. n. og tr. haste, skynde); Sønderj. ennen, endsom.

Äutan, conj., enten; Sk. el. Sydgöt. (Strömborg § 118 p. 139) d. s.

Är, n., et Ar, Mærke efter et Saar; Nsk. Är; Sv. ärr; Isl. ör, ör (Gl. Nsk. ogsaa er, Aasen N. O. p. 616).

Äragjerrier-i-it, adj. (ærgjerrig), bruges i Bemærkelsen: stolt, fornem og fordringsfuld, som vil, at man skal gjøre af ham, mods. ligefrem og nedladende.

Ärena er et Ord, der høres i Forbindelser som f. Ex. ajl ärena tid: ded e nåd, som har vad i a. ärena t., så läjngje mäjnnesken kajn housa; uidentvivl en forvansket Udtale af det gamle (skaanske) Äreldaæ, Arildeæ Tidh = Dsk. Arilds Tid; jfr. Bh. Actst. p. 47 Nr. 45 «off Ärildhe» (Dom af Birger); p. 40

«*aereldhæ wtgiffth*», og p. 41: «*ærelde setwanæ*» (Forordn. af samme); p. 89 Nr. 84: «aff *ærildaæ* tidh».

Ärijng, m, Aaring, et Aar med Hensyn til Afgrøde: ejn goer *ärijng*, et godt, grødefuld Aar; e. *skra-ärijng*, et knapt Aar; goa *ärijnga*, gode Aaringer; Sv. og Sk. *äring*. Sjeldnere bruges Ordet m. Hens. t. Overflødighed af anden Art (s. *ärijngsjill*).

Ärijngsfoul, m., Navn paa Vagten, tetrao coturnia, fordens tidlige Ankomst om Vaaren menes at love et grødefuld Aar.

Ärijngsjill, f., Navn paa Sild, som er rød paa Siderne af Hovedet («rø på kjawlana»); thi naar den viser sig, skal det bebude et godt og overflødig Sildeaar (Gudh.).

Ärmede, n., et næsten forsvundet, men forhen almindeligt Skjældsord: ditt forbajnada *ärmede*! Sidste Led er *mede* (s. s.), Maal, Sigte o. desl.; det første sandsynligen *är*, pl. af *å*, Aa; sammenlignet med et tilsvarende Skjældsord *raunamede* (s. s.) vil det altsaa betegne Een, som Aaer have udpeget sig, og Benævnelsen saaledes hidrøre fra den ovenfor (under *A*) omtalte Overtro, at visse Aaer til bestemte Tider krævede et Menneskeliv til Offer.

Äsber, n. pr., s. *Esber*.

Äskja, f., s. *Ask*.

Ässa (*ar-ada-ad*), v. ref., skikke sig, faac Skik paa sig, føie sig, baade om Personer og Ting: ja kajn ijkke få *jn te*, ad hajn vill rätt *ässa sei*; de' vill inte *ässa sei* rätt, det vil ikke rigtig gaae fra Haanden.

Ätte, præp. og adv., efter (Nsk. *ette*, *itte*; Oldsk. *afté*, s. Petersen D. N. S. I, p. 102). Som adv. bruges det meget hyppigt i Enden af Bisætninger, der begynde med så el. så ad og gjennem et Billede udmale el. udhæve Styrken, Hurtigheden o. s. v. af den Handling eller Tilstand, som betegnes i den foregaaende Hovedsætning, f. Ex. hajn bajnades, så de' skall-rada *ätte*, - pev *ätte*; især ved v. stå (s. s.) i flere eiendommelige Udtryk dermed; her høres det og stundom i Dsk. d. T. (Kjøbenh.), f. Ex. han hvinede, saa de' stod efter. Om *ätte* brugt til at betegne en Fremskriden i en vis Retning, til en vis Kant s. Partiklerne: *ijnn*, *ner*, *opp*, *ud* f. fl.

Ättedrikka, n., tyndt Öl, Öl, som brygges efter det stærkere (jfr. *drikka*); Dsk. (Moth) *Efterol*; Vestg. *nästöhl*.

Ätteläje, s. *Läje*.

Ätteläjkkj, m., s. *Läjkkj*.

Äwla (*ar-ada-ad*), v. n. (bruge Kræfterne), anstrengte sig, arbeide, slide (Bøigd.): ja går å äwlar hela dajn; Verml. *äfja* (slide og slæbe; s. Ihre D. L. p. 2); Medelp. *äflas* (arbeide); Sv. *äflas*, anstrengte sig, kappes (Helsingl. *äfles ve*, være ufortrøden, være flittig; Norrl. *äflas*, arbeide nok, men udrette lidet; s. Ihre ovf.); Smål. *iflas*; Sk., Blek. *ivlas* («fär-das», Strömb. § 82 p. 81). Jfr. Nsk. *evla*, mægte, formaae at haandtere; Fyensk: *evle*, dyrke, bearbejde (Jorden) tilgavns; Isl. *ebla*, styrke, bestyrke (Gl. Sv. *äfja*); af *afl* (pl. *öfl*), Kraft, Styrke (Jsk. *Ävl*, i beslægt. Bemærk.; s. Molb. D. L. p. 669).

Äwla, f., Arbeiden, Arbeide, Slid og Slæb (Bøigd.): vi haft så meien *äwla*; jfr. d. foreg. O.

Ävent, *äwent*, adv., lige, just, netop; nys, lige nys, i dette Øieblik; betegner saa et nærmere liggende Tidspunkt end *iåns* (s. *åm*): ded e *äwent* ded; ja va där *äwent*; Jsk. *œven*; Engl. *even*; Tsk. *eben* (N. S. *effen*, *even*); i Angel. *javnt* (jfr. Isl. *jafnt*, just, om Tiden; Gislas.).

Ävia, *ävja* (Gudh. og Østl.; Sydl.; en Deel af Nordl.), *äddia*, *äddja* (Vestl.; ogsaa nordvestl. Nørrehr. tildeels), f. 1) coll.: Tang (fortrinsvis Blæretang), som ligger opkastet af Søen i Dynge paa Strandbredden eller flyder masseviis i Stranden el. Dønningen ved samme (hedder paa Læsø: *Tangmeg*; i Memel *Seemist*); bruges enten forraadnet til Gjødning eller tørret til Brændsel. Samlg. Sv., Vestg. *äfja*, *ävja*, Nsk. *Evja*, Dynd, Mudder, muddret Grund f. m.; Loll. *Eie*, d. s. («som renses op af en Park el. Dam»); Sjæll. *Eve*, Sandryg ved Strandbredden eller ud i Havet, som snart staær over, snart under Vand; — Norrl. *äfja*, Det, som flyder paa Vandet i Kilder og Vandpytter (Ihre D. L. p. 2); Jsk. (Samsø) *Ev*, raadden Tang, som bruges til Gjødning. 2) Artsnavn: især Blæretang, *fucus vesiculosus*; sønderlands ogsaa: Bændeltang, Havbændel, *zostera marina*, men hedder da sædvanlig: *säv-ävia* (s. s.; jfr. *tång*; *tvång*). Deraf *ävia-* (Gudh.), *ävie-* el. *äddjeboska*, m., Tangbusk; *-dyjng*, f., Tangdynge; *-skjälk*, m., Tangstilk.

Ö.

Ö, f., en Ø; den best. F.: *ön* betegner i Bornholmerens Mund altid Christiansø, ligesom *öbo*, *Øbo*, *öbona*, *Øboerne*, er det almindelige Navn paa Beboerne af samme: här e häjlluara på vårt lann (s. s.) ijnn på *ön*; ded e ejn *öbo*; *öbona* ha dorra eied mål.

Ö, adj. 1 E., øde, tom, ubeboet (en ö mark = vijll m.), bruges og i Bemærkelsen: udtømt, ødelagt, forarmet, dog helst i Forbind.: *hujnnana-ö* (s. s.); Jsk. *o'e*, ødelagt, tilsat (om Ting, f. Ex. Penge).

Öbber, **Öbber** (jfr. *Göbber*, *Esber*), n. pr., et nu næsten forsvundet eller yderst sjeldent, men for et halvt Aarh. tilbage ei ualmindeligt Mandsnavn = Ödbjörn (*Öþbjörn*, *Auðbjörn*; ikke *Eybjörn*, som Skoug. forklarer det B. B. p. 227; samlg. *Ödulf*, *Auðulfr*). Som Exempler paa Former af dette Navn i nogle af de foregaaende Aarhundreder kunne mærkes: i det 15de *Othbernus* (lat. Dokum. af 1407); *Ötbernssen*; *Ödbörszen*; i d. 16de *Öbersz*; *Ödttberns*, *Ödberns* og *Ödtber* (om samme Person); *Ödbörssen*; *Ödblörnnssz*; *Ebborn* o: *Öbbern* (ikke = *Esbern*, hvor slig Assimilation aldrig finder Sted); *Ödbers*; *Ödber*; *Öderszenn* (Jordeb. 1599); i Beg. af d. 17de *Odbersenn* (S. Hüb. Bh. Actst. pp. 14. 16. 34. 79. 85. 89. 212. 237. 330. 498. 545. 582).

Öbo, m., s. *Ö* 1.

Öfröl, **öfröl**, n., s. *Ufröl*.

Ögga, f., Uge; mærkes kunne Talemaaderne: *öggan ijnne va*, forrige Uge (hedder og: *hin öggan*, s. *Hin*); *öggan ijn kommer*, indkommende, næste Uge; Sk. *uga inge va*, — *ing kommer*; dansk Almuespr. (Sjæll. og fl.) i *Ugen inde var*, — *ind kommer* (s. Junge p. 386 u. *inde*; Dyrlund Till. t. Almuesk. 1856 Nr. 18 p. 17, hvor der bemærkes tillige, at samme Brug findes i Holbergs Komedier). I Norsken strækker denne Brug sig langt videre, jfr. f. Ex. *i Morgo*, *i Natt var* og *kjem*; *i Sumar var*; *Sunda'n var* (forrige Søndag); *Sunda'n kjem* (næst-kommende S.).

Öggla, f., Ugle (Fugl); Sv. *uggla*.

Ögår, m., Ring el. Kreds («rund Klaring») i Skyerne omkring Maanen, Haygaard, Maanegaard (hvorimod Dsk. *Ogaard*, Samling af mindre Øer, der omgive en større); Nsk. *Maanegar*

(«ein *Gær* kringum Maanen», Aasen N. O. p. 126); Tsk. *Hof* um den Mond.

Öj (l. ö), m., Tiløgelse, Tilsætning, f. Ex. et Stykke, der øges til paa Tøi: här e ejn öj på toied; i lign. Bemærk. Loll. et *Øg* (s. Molb. D. L. p. 670); Nsk. *Aukje*, m. (Aasen N. O. p. 623); ellers Forøgelse, navnlig i Sammens. == Isl. (B. H.) *auki*, m. (jfr. *viðurauki*, Tillæg, Tilsætning, Gislas.).

Öj (l. ö), n., Øg, Hest i Almindelighed (jfr. *horsöj*, *hästöj*). Deraf *öjakåsa* (s. *kasa*); *öjalå* (s. *la*); *öjastøj* (s. *stajl*); *öjbést*, *öjbéster* (s. *best*).

Ökerr, ökkerr el. -*kirr-t* (Gudh.; Skg. skriver *ökker*), adj., uidentvivl == *ukirr*, *ukörr* (*ukj.*). 1) urolig, vild, overgiven (Gudh.); jfr. Isl. (B. H.) *ókyrr*, urolig; samlg. Isl. *kyrr*, rolig, stille (Nsk. *kjörr*, *kurr*); Htsk. og Nedretsk. *kirre*, *kirr*, spag, tam («cicur, mansvetus»; it. Nedretsk., Brunsw. *queer*; s. Diefenb. Wb. II, p. 471, Nr. 3); Moesog. *qvairrus*, blid, rolig, *ȝπιος* (Diefenb. s. st.). 2) vever; hedder og (med Forslag af *j*) *jökker* (Skg. B. B. p. 411).

Öla (*ar-ada-ad*), v. n., pimpe Øl (ö, n., langt ö): hajn går å ölar hela dajn; svarer til v. *pömpa*, om Brændeviin.

Öla (især p. Vestl.), *örla* (Gudh. o. fl.), it. *hujnnöla* el. -*örla*, f., Øgle, Fiirbeen, lacerta; Nsk. *Öle*, *Æle* f. fl.; Vestg. *örla*; Sv. *ödla*; Isl. *eðla*.

Ölv, m., s. *Ul*.

Önka, adj. 1 E., enkelt: ejn *önka* majn; en ö. pibel; ett ö. kvijnnfolk; ogsaa substantivisk: ejn *önka*, en Enkelt; Sk. *ynka* el. *önka*; Sjæll. *ynke*; ellers i dansk Almuespr. *enke* (jfr. Vestg. *enka*: enka enn, en eneste; Nsk. *enka*, mageløs, eneste i sit Slags, udmærket).

Önn: i *önn*, drægtig med Lam (fåren e i *önn*, Faarene ere d.); Gottl. *åjnfull*, adj., d. s. Jfr. v. *önna*.

Önna (*ar-ada-ad*), v. n., læmme, faae Lam; Vestg., Östg., Smål., Sk. *öna*; Gottl. *åjnä*; Engl. *ean, yean*; A. S. *eanian*; jfr. nederl. Provindsspr. *oonen*, kaste Unger. Samlg. Ostfris. *öje*, *öj*, *öe*, Moderfaar; Holl. *ooi*; Engl. *ewe, yew*; A. S. *eaw, eowa* (s. Diefenb. Wb. I, p. 81, 82, Nr. 105).

Öppna (*ar-ada-ad*), v. tr., brugtes i ældre Gudh. i Talemaaden: ad *öppna* fisk, opskære Torsk og tage Indvoldene ud m. m. (= *rönsa* f.); Sv. *öppna*,aabne; Nsk. *opna*, d. s., it. op-skære. Om maaske Fiskerleiet *Ypnesta* har deraf sit Navn.

Ör bruges almind. som Adjectiv om Jord; ör jor, «kaldes en ufrugtbar, rødagtig, usammenhængende Jordart, aldeles manglende det klægge, limige, som findes ved god Leerjord» (Skg.); däjn jor e så ör. Men sandsynlig har Ordet oprindelig været et Substantiv, brugt i en Sammens. = Sv. örjord, grov Sandjord (Nsk. *Aurjord*), af ör, n., grov Sand; Nsk. *Aur*, d. s., it. Gruusjord, skarp og sandig Jord (hvoraf igjen det sammens. *Raudaur*, til hvilket Bh. ör jor meest nærmer sig i Bemærkelse). Jfr. forøvr. Helsingl. (ogsaa Nsk.) ör, Jsk. *Or*, Gottl. *aur*, hvilke bruges om Gruus, Smaasteen f. m.

Öra, n., et Øre; i Sammensætning örna- (Sk. örna-; Nsk. *Oyrna-*, *Orne-*, fl.; Isl. *eyrna-*), f. Ex. *örnaholl*, n., Ørehul; *örnaholla*, Ørehule (Isl. *eyrnahol*); örnatly, m. og n. (Sk. örnatly, Strömb. p. 70); örnapiva, f., Øregang; örnarijng, m., Ørenring (Isl. *eyrnahringr*); örnavarkj, m., Ørepine, Øresmerte (Gl. Dsk. Harpestr. *Orneverk*; Isl. *eyrnaverkr*).

Örada, m., Ørred, Forelle, Laxørred (Isl. *auriði*, m. B. H.).

Örk, örkj (Vestl. o. fl.), f., stor Kiste, navnlig af Eeg (*äjörk*); hedder i Gudh. *orkj* (*äje-orkj*); i samme el. lign. Bemerk. Isl., Jsk., Smål. örök; ogsaa Gl. Dsk. *Örk* (Riimkron. it. *Ark*, Loll., Nordengl. d. s.).

Örkna, v., s. *Orkna*.

Örla, f., s. *Öla*.

Örnaholl, -piva, -varkj f. fl., s. *Öra*.

Örvågi-ju-en-ed, adj., aarvaagen; Sjæll. *örvaagen*; Sk. *örvagen* (opmærksom: Ihre D. L. p. 129); Sv. *yrvaken* (pludselig vakt op af Sovne).

Ösa, f., Øse ø: Øsekars i Baade (Gudh.); hedder ellers *ösekår*.

Öseböta, f., Strippe, Øsestrippe (Gudh.); jfr. *startabötta*, *ströppebötta*.

Öseka el. ösika (1ste Stav. beton.), f., et Slags Lykke el. Øie paa Svinglerne af en Vogn, dannet ved Splidsning (samlg. *loia*, *lyjkkja*, *makka*); jfr. Dsk. *Ösken*, liden Ring, Malle; N. S. Oeschen (Schütze III, 168), *Ösken*, *Eesken*, *Eseken* (Br. Wb. I, 319; Ångerml. *hysika*).

Össe, m., Een, som ødelægger, bortødsler hvad han har, en Ødeland (Gudh.): ded e rätt ejn *össe*; Sk. *össe* (Klingh.).

Össluer-u-ut, adj., ødsel; hedder og össel-t: ded e ejn fäslia össluer kar.

Tillæg.

A.

A, 1) præp. = *ad* (*að*), hvoraf det er opstaaet ved Bortkastelse af *d*, som kun meget sjælden høres: *a* sjöjn, *a* Knuskersen. 2) conj. = *ad* (*að*); begge Former bruges ofte til Overflod: därsom *a* (*ad*) hon skujlle komma, hvis (at) hun skulde komme; — ved Infinitiv bruges altid å for *a* og *ad*: här hår du inte nåd å gjorra. 3) Genetivendelse til mandlige Personnavne: Annarsa houa, färsa hatt. 4) Pluralisendelse til Masculina og Adj. i ubest. F., naar de ikke endes paa en Selvlyd: häst — hästa, gul — gula.

Abara ell. **abbara** (*abarå*, *abarå*), m. Person, Ting eller Omstændighed, som bereder Vanskelighed: hajn e dei nokk ejn fälier *a!* af det tyske: ein *Aber*; jfr. *borra* 1 (Till.).

Abesé (*abb'se*), n. Alfabet: hajn kajn inte sit å. inu, han kjender endnu ikke Bogstaverne.

Abeséta (*abb'seta*), f. ABC-hog: já hår kjøvt en ny å.; nsk. *Abesa*, *Abesee'a*, f.

Adder (*ad'r*), adv. derimod, i Modsætning til: hajn e morkljajder, männ hon e hvidsjijnnad *a.*, han har en mørk Hudfarve, hun derimod en lys; snakka bådde *a.* å fram, tale frem og tilbage om en Ting, = nsk. *att* og fram. Ordet bruges ikke som dsk. *atter* = igjen.

Aga¹ (*âga*, *âg'r-t'-t*), v. n. i Udtr. å. på, formere sig, tage til: hajn ble ver å la'd å. på, han vedblev at lade det forøge sig; nsk. *auka* *på*.

«Aga»² (*âga*, *âg'r-t'-t*) og *kjöra* bruges i Flæng; paa Nordlandet, i alt Fald, siges ogsaa: *kjöra* på kjälka; kun med Bet.: være Kusk, bruges udelukkende *kjöra*; — å. ijnn, abs., kjøre Kornet hjem fra Marken i Høsten: i mårn ska vi å. ijnn.

«**Agene**» (*âg'n*), n. Læs; saa meget som der kjøres paa én Gang (jf. Till. *bágene* o. fl.): där va'nte mere ijnn fäm *âgene*, der var ikke mere, end hvad der kunde kjøres paa fem Gange. Alm. med Bem. lille Læs, Mellemstørrelse mellem *lass* og *viska* (s. ss.).

Aggedant (*ag'dant*), m. Adjudant. Alm. i best. F. (*aggedantijn*), da der ikke findes mere end én militær i denne Stilling paa Bornholm.

Ajjiju-en-ed (*ajjiy'-n-'d*), pron. egen. I Sammens.: **ägen** (*æg'n*): ägensindier osv.

«**Ajnijn-en-ed**» (*ajniy'-n-'d*). Denne Form (*ajnijn*) bruges ikke alene i Gudh., men over hele Nordlandet: du här rakkad dei te som ejn *a.* gris.

Ajt¹ (*ajt*), f. Agt, Hensigt.

Ajt² (*ajt*), f. Ægt, Pligtkjørsel: já gjore tre *ajter*.

Ajt³ (*ajt*), f. se *Eit* (Till.).

Ajta (*ajta,-ar*), v. a. 1) = dsk. agte. 2) adlyde, lystre. 3) tiltænke, have i Sinde at give: ded här já *ajtad* dei, det har jeg tiltænkt dig; já här *ajtad* ijn en ouer skratan, jeg har i Sinde at give ham én paa Rygstykkerne. Som v. refl.: já här *ajtad* mei a marken i dà, jeg har i Sinde at tage paa Landet i Dag.

Akkorát (*akorât*), adv. bestemt, netop, nøjagtig: ded e *a.* sira tima sin; ja *a.!* ja netop!

Akkoráter-akkorát, adj. 2 E. punktlig, samvittighedsfuld; stræng med at holde andre til at gjøre deres Pligt; eng. *accurate*.

Akkorátéssa, f. og **akkoráthed**, m. Punktlighed, Nøjagtighed.

Aldri (*ołdri*) og **alri** (*ołri*), adv. aldrig. Ordet bruges ogsaa som i Dsk., Nsk. og Sv.: *a.* et grän, ikke en Smule; já kajn 'kje housa'd, om de' va så om *a.* ded, o: hvad det end skal gjælde; om de' e så *a.* så dyrt, o: hvad det end skal koste.

Allarabás (*ołara-báz*), m. = *karakar*, s. *Kar.*

Au(d)radå, au(d)radås (*oñ(d)ra-då, -dås*) andendags: *a.* öfröl, brojlløp osv.; *andradå* jyl (påska, pijnges), anden Juledag; sv. *annandag* jul osv.

Ansa (*ansa,-ar*), v. n. ænse (sjældent): hajn hvarkan *ansar* äjlle sansar; M. D. *andse*, R. 11. Paa sine Steder bruges *ansa* = *sansa* (-*ar-t-t*) já *ansted* ijkke, jeg sansede det ikke, kom ikke i Tanker derom, gav ikke Agt derpaa.

Anseit (*ansajt*), n. Ansigt.

Anterérader-anterérad (*ant'rerað'r*), adj. 2 E. forbløffet, for-skækket, bragt ud af Fatning: já ble så *a.* s'a já kajn 'kje sei 'ed. Dsk. dagl. Tale *alteréret*, af fr. *altéré*.

Anterérder-anterért (*ant'rerd'r*), adj. 2 E. — f. O.

Arbármelia ell. **ärbármelia** (*arbarm'lia*), adv. gudsjammerlig: hon va så *a.* styggj, s'ad. Tsk. *erbärmlich*.

Arm (*arm*), m. 1) Arm, 2) Ærme.

Armholl (*arm-håł*), n. Ærmehul, Ærmegab.

Armholla (*arm-håła*), f. Armhule; nsk. *armhola*, f.

«**Arribigga**» (*arribega*), m. arrig Mandsperson.

«**Ars**» (*års*), er f. — ikke m.

Asplas (*åz-plås*), m. Sted, hvor der henligger Aadsler, slægtes Heste.

As-stäl (*åz-sdæł*), m. Sted, hvor der i sin Tid har ligget Aadsler; jfr. *stäl* (Till.).

Aus og ous (*åws, åws*), n. Ax; plokka *a.*, sanke Ax.

Ava sei (*åva,-ar*), v. refl. skabe sig, være kaad. Jfr. nsk. *apast*.

Avansfujller-fujll-fullt (*åvans-foł'r*), adj. fuld af spøgefulde Indfald, overgiven.

Avekat (*åv'-kat*), m. 1) Abe. 2) Spøgefugl, overgivent Menneske.

Averi (*åv'rì*), n. kaad Spøg, overgivent Væsen; nsk. *Ap.*

Avijn-en-ed (*åviñ'-n-'ð*), adj.aaben.

Avna (*åvna,-ar*), v. a. aabne.

Avníjng (*åvniñ*), f. Aabning.

Awtanmálstí(d) (*awtan-måls-tið*), f. Tiden, da der spises til Aften.

B.

Bå for (*bå,-r-d'-t*), v. n. undgjælte, lide Ubehagelighed, især for andres Skyld: hon hadde gjort 'ed, mānn hajn måtte *b. f.*; ska já altid *b. f.*? R. 18: *ba ud fór*.

Babbrian (*babrian*), m. 1) som blabrer, taler hurtig og utydelig; 2) som altid har en Ordstrøm til sin Raadighed; brotter; skjælder Folk ud.

Badúlja ell. **badólia** (*badulja, badolia*), f. Forlegenhed, Knibe, ubehageligt Sammenstød: komma i *b.*; já hadde en fali *b. mäjn*.

Båg (*båg*), m.: slå *b.* op, forme Dejen til Brød (sjælden) for slå *brø* op.

Bågene (*båg'n*), n. Bægt, saa meget som paa én Gang kan bages i en Ovn.

Baggarawt (*baga-ræwt*), m. Udskudsbræt, Forskallingsbræt. Den sidste Del af Sammens. — Raft; jfr. *täjkkjarawt*.

Båggoul (*båg-gåwl*), m. Bagsmække til en Vogn; s. *Gaul*.

Bågkloger-klog-t (*båg-klåg'r*), adj. som først bagefter indser, hvilke Følger hans Handlinger kunne medføre: *b.* e inte fór-kloger (Ordspr.). M. Gl. *bagviis*; jfr. *forkloger* (Till.).

Bågrim (*båg-rim*), m.: komma på *bágrimij*; s. *Rim*.

«**Bågstol**» (*båg-sdol*): få ännajn ouer ejn *b.*, faa Enden over en B., siges om Børn, naar de faa et godt Livfuld Hug; muligvis blev før en B. anvendt ved denne Lejlighed; fig. bruges det om den, der kan vente sig haarde Bebrejdelser, skarp Advarsel: du e i stann te å få ännajn ouer ejn *b.*

Bajnes (*baj's,-'s-’d's-’ds*), v. dep. = E's «*bajnas*», der enten maa være meget sjældent eller ogsaa en Skrivefejl; — derimod: *bajnas* = præs. pass. af *bajna* (*baj'a,-ar*): ska já *bajnas* å kajlas á dei? skal jeg bandes og udskjældes af dig?

Balbina (*balb'ina,-ar*), v. a. spole (Væverspr.).

Baldra eller **ballra** (*bal'dra*, *bal'ra*) f. og **baldrebojs** eller **ballre-b.** (*baldr'-, balr'-båjs*), m. en Person, som «*baldrar*». Jfr. R. 21.

Bånk (*båyk*), m. Banke, Forhøjning: ouer éjn *b.*; s. (Till.) *Ouer*; — hedder ogsaa *bánka*, m.

Båra (*båra,-ar*), v. a. gjøre bar; *b.* å, eg. bare af, gjøre noget ganske bart; en Græsgang, hvor der slet ikke er mere Græs til Kvæget, kaldes *åbårader*, afbaret; — refl. *b.* sei, gjøre sig bar for noget, give mere ud, end man kan undvære; M. Gl. *bare*.

Bardus (*barduz*), adv. hovedkulds, pludselig: hajn falt *b.* på næsan; R. *badus* og *bardus*; tysk *bardaus!*

Bardusa (*barduzza*), f. stort, plumptbygget Kvindfolk; som oftest i foragtelig Betydning. Ordet er kjendt og brugt i Jyll. med samme Bem.; jfr. M. G. G. Steenstrup, dansk Maanedsskr. 1861, I. 150; R. 423.

Bark (*bark*), m. 1) Bark. 2) = *park* (s. s. Till.).

Barka (*barka,-ar*), v. n. = *parka* (s. s. Till.).

Barkeder-barked (*bark'd'r-’d*), it. **barkuer-u-ut** (*barku'r*), adj.

barket, overtrukken med en Skorpe af Smuds o. l.; især om Ting, der, efter at have været fugtige, ved Tørring miste deres Blødhed og Bøjelighed og ere at føle paa som Bark; ogsaa: parkeder og parkuer (Till.).

Barleia (*bar-laja*), f. == *barnleia*; jfr. R. *barlägjemad*.

Barnosker-barnosk-barnóst (*barnøsg'r*), adj. s. *Barnóst*. De to første Former ere endnu ikke gaaede af Brug: ejn *b.* kar, en Karl af et følt, skrækkindjagende Udseende.

Bårt om (*bårt åm*), s. *Om*.

Båsvår (*båz-vær*), n. Storm med stærk Regn eller Sne.

Be (*bæ*, *bær-bå-bæð*), v. a. og n. 1) bede: *b.* gott for, bede, nære de bedste Ønsker for; gå å *b.* om = *tyjggja* (s. s.). 2) byde, indbyde: e hon *ben?* er hun indbudt.

Bébal (*be-bal*), n. privat Bal, Gjæstebud med Dans; modsat *päjngabal*, offentlig Dans, hvortil Adgangen betales.

Bedesmadk (*beð's-madk*), m. Regnorm, til Mading; jfr. *bede* og *madk*.

Bedønnijng (*b'dønniŋ*), f. Gjerningen at bedømme, vidløftig Overvejelse for og imod: där va sødden en *b.*, a de' halla kujnne varra nokk; smlgn. *dönniŋ* og *omdönniŋ*.

Beere (*bæ'r*), m. == gjästabodds-*beere* (Till.).

Bellima (*b'flima,-ar*), v. a. sætte Plet paa éns Rygte, bagtale.

Begjé (*b'ye,-jer-gå-ýed*), v. a. opgive, holde op med, afstaa fra: já troer, a já *begjer* min rønnatur; jeg tror, at jeg opgiver Turen til Rønne; hajn *begåd* rent, han opgav det aldeles; tysk *sich begeben*.

Begjéina (*b'ýajna,-ar*), v. a. behandle. Deraf

«**Begjéinelse**» (*b'ýajn'l's*), f. Behandling, Medfart; den af E. anførte Bem. maa være meget sjælden.

Begjájngelser (*b'ýaxj'l's'r*), f. pl., Indretninger (Aflukker osv.) i Huse og ældre Bohave af usædvanlig, især gammeldags Slags: där va så många ujnnelia *b.* i ded skátolled.

Behåwa (*b'hawa,-ar-d'-t*), v. a. synes om, sætte Pris paa, være tilfreds med: já *behawd'ijn* ejn helu gott, jeg var særdeles vel tilfreds med ham.

Bekája (*b'kaja,-ar*), 1) v. a. belemre, bebyrde, sætte én i Forlegenhed med noget, som han ikke kan magte eller rede sig ud af; smlgn. *bekajader*. 2) v. refl. (om Vejret) sagtne, blive roligt: väred *bekajada sei*.

Beládijn-en-ed (*b'læðiŋ'-n-'d*), adj. forlegen, i Knibe; plaget, bebyrdet: hajn e sa *b.* mä houdpina; jfr. R. 386.

Belthuggara (*bælt-hogara*), m. Billedhugger.

Besijuse (*b'siŋs'*), adj. 1 E. eg. besindet; i Talem.: ble *b.* på, faa i Sinde.

Beskjär (*b'sjær*), n.: já gjor'ed på hans *b.*, jeg gjorde det paa hans Vegne eller Ansvar; jfr. tysk *Bescherung*.

Beskóbb (*b'sgåb*), n.: gjorra en tijng på bästa *b.*, tage en rask Beslutning om at udføre en Ting paa bedste Maade, skjønt man ikke er sikker paa at træffe det rette.

Besät i'ed (*b'sæt i'ð*), en Ed: ded e *b.* sånt, jeg skal være besat, om det ikke er sandt. (I Smål. og Blek. haves en Ed: *besittingen!* R. 30.)

Betrónijgs (*b'troniŋs*): te *b.*, paa Kredit; vil di varra så brâ å sälla vos ejn fjärijing kaffe te *b.*?

Bia (*bja,-ar*), v. n. 1) bie = Rigsspr. 2) v. a. = ældre Dsk., vente efter, vente paa: *b.* mei! du kajn *b.* mei här.

Bibelspræjugder-spræjngd-spræjnt (*bjɛl'sbraɛjnd'r*), adj. eg. bibel-sprængt o: 1) bibelfast. 2) som vil glimre ved sit Kjendskab til Bibelordet, som idelig ansører Bibelsprog; nsk. *bibelsprengd*.

«Bid» (*bjð*), m. bruges ogsaa uden for de af E. anførte Sammensæt.: var'sgo å tà domm ejn *bid*!

Bida (*bjða,-r-beð-beð'ð*), 1) v. a. bide. 2) v. a. og imp. for-aarsage Kloe, klø: de' bådde stakk å *bed*.

Bijnna (*bjñna,-r-bånt-boj'ð*), v. a. 1) = dsk. binde. 2) binde, knytte Fiskergarn, «majnser». 3) sende én et Bindebrev (*bijn-nebrev*) paa hans Navnedag: já bånt ijn, å på sonda ska hajn *lösa* sei. At «løse sig» bestaar i enten at oplose alle de Knuder, der ere bundne meget fast og tæt paa en Silketraad, som er lagt inden i Bindebrevet, eller — da dette næppe vil lykkes — at gjøre et Gilde for ham, som har sendt det. Bindebrevet er gjérne højtidelig affattet paa Rim. — *b.* på sei, o: iføre sig det bh. Hovedtøj for Kvinder, navnlig «korskle» (s. s.): hon *bijnner* inte på sei läjnger, hon här anlajt kjoven-hawnsk dragt. **hà puu
saj=buñi
nut.*

Bisseri (*bez'rí*), n. Gjerningen at bisse i den af E. (s. *Bissa*) anførte fig. Betydning om Mennesker, der fejte omkring: já vil inte vidda å de' *bisseried!* — I den af R. 30 anførte Bet. i sv. Dial. bruges det ikke i Bornh.

«**Bitta**» hos E. maa være en meget sjælden forekommende

*bijna ejn Oru; bijna ejn Heijm = iue em hem næstigen spile, troddor, soxti Moak oru;

Form for «*vitta*»; i alt Fald tør det siges, at den ikke kjendes eller har været kjendt paa de fleste Steder; s. (Till.) *Vitta*.

Bjabba og **bjåbba** (*bjabba*, *bjæbba*, -ar), v. n. bruges ogsaa i Bh. om trættekjære, snakkelystne Folk, der bruge Mund paa en højrøstet, ivrig Maade; b. opp i ell. b. opp idи, blande sig i andres Samtale paa en uartig, næsvis Maade; deraf Subst. *bjabba* ell. *bjåbba*, f., som «*bjabbar* opp idи».

Bjål (*bjæl*), n. højrøstet Tale, Kjævl, Mundhuggeri. R. *bjål*, n. Skvalder.

Blå ud (*blå,-r-d'* ell. *ð'-t*), v. a. 1) udtynde Ungskov. 2) udjævne den oprillede Tørvedynd. 3) udhamre Metaller.

Bladda (*blada*), f. = *bläddla* og bruges hyppigere; ligel. *kobladda*.

Blagg (*blag*), m. Blækklat.

Blår (*blår*), n.: gjorra b., vække Opsigt, særlig ved kraftig Indgriben, virksom og hurtig Fremme af en Sag eller et Arbejde; anvendes ofte ironisk: jo, där gjore hajn et fälit b.! jfr. M. Gl. *Blær*.

Blena (*blena*), f. Blegn; isl. *blina*. R. 40. = *kvissa*, 1.

Bless (*blez*) og **Blessijng** (*blezijn*), n. pr. = *Blessuer*, n. pr.

Blijll (*blejl*), m. ældre dsk. *Blidel* (Navn paa Februar): blidt Vejrlig; kjendes kun i Vejrprofetien: mandas b. vårar själland te tersdas kvijll.

Blikstra (*bleksdra*, -ar), v. n. bande: hajn svor å *blikstrada*.

Bloa (*bloa*, -ar), v. a. tilsmøre med Blod: hajn hadde *blood sei* såddan te! nsk. *bloda seg ut*; alm. ogsaa i sv. Dial.

«**Bloies**» (*blåjs*, -'s-d's-ds), bruges ogsaa paa en vis Maade tr.: já b. ikke mina ord, jeg blues ikke over (jeg vil staa ved), hvad jeg har sagt; já b. ikke hva' ja hår gjort.

Blommeder-blommed (*blåm'd'r*), adj. 2 E. = *blommuer*.

«**Blomster**» (*blåmsd'r*), n. har saa godt som tabt sin eg. Bem. og bruges nu kun undertiden som en poetisk Betegn. for en ung, smuk Kvinde: hon va et räjtit b.

Blyjkj (*blyjk* og *blejk*), m. en lille Blund, lille Lur.

Blyjkja (*blyjk* og *blejk*, -ar), v. n. i Leg, f. Ex. naar der leges Skjul, siges den at b., som maa vende sig bort, for ikke at se, hvor de andre have skjult sig, indtil de give Tegn ved at *kokka* (kukke); hedder vistnok andre Steder alm. *blunde*.

Blåkodd (*blå-kåd*), m. Spottenavn, om den der i Spil endnu ikke har faaet en eneste Point, naar Modparten har vundet.

«**Blåkujlla**» (*blå-kolā*) er ogsaa i Bh. Navnet paa *Bloksbjærg*.

Blærskjærm (*blær-sjærn*), m. Skjældsord, om en Dreng.

Blæsebåll (*blæz'-bał*), m. Puster.

Blödhøjlliijn-en-ed (*blöd-højlliijn*), adj. blødmundet, om Heste; mods. *hårhøjlliijn*.

Blödhänder-händ-hänt (*blöd-hænd'r*), adj. blødhaandet, som tager varsomt og ynksomt paa spæde Børn eller syge.

Bo (*bø*), f. 1) Bod, Krambod. 2) == ældre dsk. *Bod*, ringe, ussel Bolig; jor-*b.*, Jordbod, Fordybning i Jorden med et Tag over. Slige af Junge og Stern omtalte Jordboder paa Sjælland har man kjendt og kjender vel enduu undtagelsesvis paa Bh.: hajn boer op på Løngijn i en *j.*, han bor paa Højlyngen i en Jordbod; M. D. 43 og 686; *svina-b.* eller *grisa-b.*, sammen-tømret Skur til Svin.

Bød ell. **boda** (*bøð*, *bøda*), f. Lap paa Overlæderet af Skotøj.

Boda (*bøda,-ar*), v. a. lappe Overlæderet paa Skotøj. Et andet Verbum *bøda* hem. at udbedre Sildegarn; jfr. M. D. *bøde* og Lund *bothe* og *bøte*.

Bodd (*båd*), n. det der paa én Gang opraabes, sælges under ét paa en Auktion; deraf

Bodda ud (*båda,-ar*), v. n. ordne de Ting, der skulle sælges ved en Auktion i «*bodd*», Bunker ell. Bundter.

Bodda (*båda,-ar*), v. n. kludre, tage kejtet paa Tingene, f. Ex. forgjæves søge at træde en Naal: hajn *boddada* å *bod-dada*, han forsøgte i ét væk paa sin bagvendte Maade.

«**Bojd**» (*båjd*): Vogtedrengene synge undertiden, for at ægge Kørne til at bisse:

rompan i hoiden
å bissan på *bojden*
trrr! bisss!
rompan i väred
å bissan te kjäred
trrr! bisss!

Bojsa (*båjsa*), f. Rogn i Torsk: där va kons to *bojser* på fäd, å di åd já; benævnes ogsaa andre Steder i Danmark: *Buxer*.

«**Boll**» (*bål*), m. Skjønt man endnu hører Klædningsstykket Vest benævne *boll*, bruges dette Ord nu hyppigere som Benævnelse paa et Stykke Undertøj, et Livstykke uden Årmer, som bæres ned over Skjorten eller Særken: horrijn hadde ejn ujlijn b. ijnnanfor *västen*.

Bollma (*bålma*), f. Udvæxt, Knude, rundagtig Forhøjning, særlig paa Træer, hvor f. Ex. Stubben af en afskaaren Gren er overvoxet med Bark.

Bomma (*båma,-ar*), v. a. i Væverspr. slaa Kjæden eller Rendingen om Væverbommen.

Bommerúta (*bám'ruta*), f. stor, firskaaren Kvinde. Jyll. *Bommerutte*; Sk. *bomaråtta*, *bómbarusja*.

«**Bompa**» (*båmpa,-ar*), bøjes ogsaa: *bompar* eller *bomper-bomp-t*: já höre de' *bomp*.

«**Bone**» (*bøn'*), m. ogsaa Knægt i Kortspil: Spår *bone*, Spader Knægt.

Borra¹ (*båzra*), f. = *abara* (Till.); paa sine Steder (Bojgd.) høres endog *aborra*, f., hvoraf *b.* kunde antages at være opstaaet ved Forkortning. At antage, som nogle ville, at Ordet er en fig. Anvendelse af Plantenavnet *borra*, f. (Burre, lappa) er næppe rigtigt.

Borra² (*båzra*), f. Hul, Fordybning i Jorden, frembragt ved, at én har drejet sig rundt paa Hælen, og hvorom der hersker den Overtro, at den, som kommer til at træde der i, under Foden vil faa Saar, Bullenskab af samme runde Form som Hullet; jfr. *nawerborra* (Till.); R. 46: *buren*, 464: *navar*; M. D. 690: *Navespor*.

Borta (*bårta*), adv. borte, en ubestemt Stedsbestemmelse — udenfor Bornholm: de' här já kjøvt *b.*; hvor läjnge här hajn vad *b.*? o: hvor længe har han været borte fra Bornholm; hajn e kommijn *b.* frå, tilrejsende til Bh.; — ble *b.* drukne, om Søfolk; dör å *b.*, død og borte, om den, der er afgaæt ved Døden; komma *bort*, varra *borta* betyder ogsaa: komme i Tugthuset, være i T.; smlgn. *ouer*.

Boska ud (*båsga,-ar*), v. a. bære det mejede Græs bort fra Skyggen af Buske og Træer og brede det ud til Tørring.

Bosserújun (*båz'roj̄*), f. Kittel af groft Lærred eller Bomuldstøj, Arbejdsbluse; jfr. M. D. *Busserrunde*; R. *busserund*, *busaron*, *bussarång*; Schütze I, 87: *buseruntje*.

Bout (*båwt*), f. Vending, naar der krydses; Soudtryk. Der-af fig.: på en ajnen *b.*, paa en anden Vis: nu må vi få tijngen på en ajnen *b.* — *bouta* (*båwta,-ar*), krydse. — *bout* vijnn eller hå vijnnen *b.*, have Modvind. Nsk. *Baut*, *bauta*, *baut*. *

Brakka (*braka*), f. eg. Barakke, usselt Hus; fr. *baraque*.

Brår-brå (*brår*), adj. 2 E. og adv. brav, god, venlig, skik-

* *bånta paa*: stribe sig fremad.

Tsl. *bånta*: slaa.

kelig i Opførsel: vittu varra *b.* då! bällijn va så *b.* s'ad; vijlle di varra så *brå* å låne vos osv.; — *brå* mä sjill; de' va *brå*.

Brân (*brân*), m. Brændsel; hedder ogsaa *ijllebrân*: däjn *ijllebrânijn* e så dyr. Som nødtørftigt til Livets Ophold nævnes i Rimsproget: bidd å slidd, *brân* å trân, ø: Føde og Klæder, Brændsel og Lysningsæmne.

Bravás (*braváz*), n. Affald, værdiløst Skrammel.

Bravéra (*bravera,-ar*), v. n. braske, prunke, føre stort Hus. Sk. og Söderm. *bravera*.

Breida (*brajda,-ar*), v. a. bebrejde, dadle, lade én høre ilde for noget: du ska 'nte *b.* mei min fattidom; M. Gl. *breide*.

Brevilliéra (*br'veliera,-ar*), v. n. = *bravéra* (Till.).

Bruasäjng (*bruia-sæjj*), f. 1) Brudeseng. 2) Navn paa et Kortspil.

Brus (*bruz*), m. Navnet paa et Kortspil. De højeste Kort ere 1) *spiss* (*sbes*), m. Kløver Knægt. 2) *brus*, m. Hjærter Konge og 3) *dollan* (*dålan*), f. best. F., Spader Otte. Dette Spil omtales ogsaa af Rietz og Schütze (I, 76) som Kortspil blandt Almuen.

Brusgjängse (*bruz-ǵæñs'*), adj. 1 E. 1) som let bruser op og strax er parat til at overfuse med Skjældsord eller Haand-gribeligheder. 2) fremfusende; dumdristig; smlgn. *brystgængs* i Rigsspr.

«**Bryda**» (*bryda* og *bryða*) er besynderlig nok af E. anført for *bräkka* (*braka,-r-t'-t*), v. a., hvilket Ord i Bh. i de af ham anførte Exempler (i eg. Bet.) bruges langt hyppigere end *bryda*. Der siges heller ikke *bryda* sei for *bräkka* sei ø: kaste op, spy.

Bräjnnekław (*braj'-klaew*), n. se (Till.) *Klæw*.

Bräkkara (*brækara*), m. = *brågara*. Oftest i Sammens.: karabräkkara. Sk. *bräkkare*, m.

Brødda (*breða*), m. Brod, Brodsøm, hvormed Hesteskogene forsynes i glat Føre.

Brødda (*broða,-ar*), v. a. beslaa Heste med Brodde.

Brøgga (*broga,-ar-t'-t*), v. a. bruge.

Brøsja (*brozja*), f. og **brøssijng** (*brozijñ*), m. 1) forbigaaende Modgang, Besvær: de' va ejn styggjer *b.*, hajn där fijkkj. 2) kortvarigt ondt Vejr, særlig ved Vintertid; nsk. *Brysja*, f.

Bunkalaw (*boŋka-law*), n. eg. Bunkelag; flere Personer eller Familier, som føre fælles Husholdning og ere sammenstuvede i en snæver Bolig: di lå i ét *b.*; Ögötl. *bonka-lag*, n.

Byjllenbär (*był'n-* og *boł'n-bær*), n. = *bollenbär*.

Bås! ell. **båsan!** (*bås*, *båsan*), f. Lokkenavn til Kører: kom b., b.! Derimod: *bås* (*båz*), m. Baas.

Bäjkja-statät (*bačka-sdatât*), m. Vandmynte, *mentha aquatica*.

Bänkjaväjlln (*bænjka-važn*), m. Bænkevælling; en Ret, som forhen spistes om Lørdagen, og bestod af alskens Madlevninger, som efterhaanden i den forløbne Del af Ugen vare hældte sammen i et Rum, der fandtes i Slagbænken i Dagligstuen; M. D. 65; R. 829.

«**Bäll**» (*bæl*), bruges abs. for at betegne den yngste af en Flok Søskende; alm. i best. F. *bällijn*: hajn ska jo foias, forr hajn e *bällijn*. — Af Sammensætninger, som ikke findes hos E., kan anføres: *bällasnakk*, n. og *bällavrawl*, n. Børnesnak; *b.-år*, n. Børneaar. — I Sammens. *barnafär*, m. Barnefader og *barnfödder-född-fö(d)t*, adj. barnefødt, bruges, aldrig Ordet *bäll*.

Bälfä (*bæl-fæ*), n. eg. Bælgfæ ø: Årkefæ.

«**Bältuer**» (*baltu'r*), adj. bruges ogsaa om Dyr med en anden Haarfæve end den sorte; s. *Röbälta* (Till.).

«**Bära**» (*bæra*, *bær-bär-bär'ð*): *b.* i väjn på, eg. bære i Vejen paa, ø: vise sig modvillig, nødig ville; *b.* på 1) == Rigsspr. (om Vinden). 2) holde ved med Regn, Nedslag; jfr. M. Gl. *bære*; s. *Påbärsel* (Till.).

Bäst (*bæst*), superl. til *goer* (s. s.): *bästa-majn*, eg. den bedste Mand, ø: Formand, som forestaar og leder noget; den mest betroede Mand ombord i en Skude, næst efter Skipperen; nsk. *Bestemann*, m. Styrmand, Fører paa en Storbaad.

Bäste (*bæsd'*), m. og f. Forkort. af *bästefär* ell. *bästemoer*; ogsaa i nsk. og sv. Dial., undertiden med Bem. Svigerfader.

Bäwersjöga (*bæw'r-sjöga*), f. == *bäverijn*.

Bäwrenes (*bæwr'n's*), n. == *darr*, *rostenfjäl*.

Böda (*böda* ell. *böđa,-r-t'-t*), v. a. udbedre Sildegarn; jfr. *boda* (Till.).

Böja (*böja,-r-t'-t*), v. n. 1) om Hornkvæg, der med fremadvendte Horn truer med at stange. 2) fig. om den, der surmuler, ser lumsk og ondskabsfuld ud: du ska' jkkje stå söddan å *b.*, horra! — Rigssprogets bøge hedder i Bh. *drønna* (s. s. Till.).

«**Bolk**» (*bølk*) betyder ogsaa Bulk, Ujævnhed; — **bølka** (*bølka,-ar*), v. n. bulke, ligge ujævnt; om Tøj; — **bølkeder-bølked** (*bølk'd'r*), adj. 2 E. bulket.

D.

Daja (*daja,-ar*), v. n. gaa ledig omkring: sikkedan hajn går å *dajar*; jfr. M. D. 70 og V. S. O. *daier* og *Daiebaand*.

Dallbåg (*dal-båg*), m. Den Del af Svinets Hals, hvor det ved Slagtningen bliver stukket; R. 83. (Moth har *Dalbag*; paa Svin, svarende til *Doglæp* paa et Kvæghøved).

Dåmp (*dåmp*), m. Damp; gje *d.*, give Damp, fig. om den, der pludselig brister i Latter eller Graad efter forgjæves at have søgt at bekæmpe sig.

Dåmpa (*dåmpa*), f. Dampskib (Sandvig; sjæld.).

Dangla (*dayla,-ar*), v. n. være ørkesløs, knapt gide at flytte Benene for Dovenskab; M. D. 71; eng. to *dangle*.

Dannelier-i-it (*dæn'li'r*), adj. passende, vel egnet til sin Bestemmelse.

Dannelihed (*dæn'lihæð*), m. Den Beskaffenhed at være «dannelier»; s. f. O.; M. D. 71.

Darrhänder-händ-hän(dt) (*dær-hænd'r*), adj. om den, hvis Hænder ryste af Alderdom eller Svaghed.

Dåsa (*dåza,-r-dåz-t*), v. n. falde, dejse.

Doktararå (*dåktara-rå*), n. Lægemiddel, foreskrevet af en Læge (doktara), mods. *kjäljinggarå* (s. s. Till.).

Dokteréra (*dåkt'rera,-ar*), v. n. *d.* på, foreskrive Lægemiddel, ogsaa kvaksalve; jfr. R. *dokterera*, *doktera*.

Dolla (*dåla*), f. 1) Skjældsord, om en Kvinde. 2) Benævn. paa Spader Otte i «*brus*» (s. s. Till.).

Dols (*dåls*), m. og n.; **dolsa** (*dålsa*), f., sendrægtigt Menneske; jfr. R. 104 *dull*, m.

Dolseder-dolsed (*dåls'ør*), 2 E. og **dolsker-dolsk-dolst** (*dålsg'r*), adj. sendrægtig, doven; M. Gl. *dylsk*.

Dolsuer-u-ut (*dålsu'r*), adj. = f. O.

Dorrijng (*dårljñ*), f. en forbogaaende Tilstand, fuld af Travlhed og Forvirring: de' va i dåjn *dorrijngen*, det var i den Tid (da dette eller hint stod paa).

Dosmernakk (*dåzm'r-nak*), m. 1) Dosmer, Ærkefæ. 2) Navn paa et Kortspil.

Doua (*dåwa,-r-d'-t*), v. n. due, være brugbar.

•**Drabb** (*drab*) er oftere ligesom *dols* (Till.) Neutr. og kan da bruges om begge Kjøn.

•**Drabbes**, m. se (Till.) *Kalla*.

Dradd (*drad*), n. == *drabb*.

Drås (*drås*), v. imp. bruges kun i Inf. efter *la* (lade), eg. drages ø: gaa som det kan, staa til: hajn lou'ed män *d.*, han lod det blot staa til.

Dravåt (*dravåt*), f. Strabads.

Draw (*dræw*), n. Drag; gje'd forr et *d.*, udføre noget sjusket, skjødeslest, lade det ligge halv fuldendt: hajn båra gå'd forr et *d.*, å så lou hajn 'ed varra nokk mä ded.

Drill (*drel*): på *d.*, for at drille, af drillelyst: hon gjor'ed pin'de båra på *d.*

Drilla (*drella*), f. Metalknap med drillede Huller; tøndrilla, Tinknap med Huller igjennem.

Drioa (*dröja,-ar*), v. n. drøje; forbindes med *på*, naar det bruges == Rigsspr. *dröje*, v. a.: de' *droiar* på souled å äda døgtit mä brö te; *d.* ud, trække i Langdrag; jfr. sv. *dröja*.

Dros (*drøz*), n. Bundfald, Grums; kaffedros, hønnudros.

«**Dräjng**» (*dræjŋ*) bem. ogsaa Læredreng, Haandværklærling.

Drämma (*dräma,-r-d'-t*), v. n. slaa, slaa til af alle Kræfter. Deraf én-, *to-*, *tre-drämmerska*, f. i Pindspil eller Boldspil efter det Antal Gange, Pinden eller Bolden blive ramte; R. 97; jfr. Aas. *dremba*.

Dräwt (*dræwt*), f. en af Risgjærder indhegnet Markvej, ad hvilken Kvæget drives, naar det skal ud paa «*fävouten*».

Dräwta (*dræwta,-ar*), v. n. drive ledig om: hajn går båra å *dräwtar*; jfr. R. *dröfta*, v. n. og *dröftenöt*, n.

Dräwtentrou (*dræwt'n-tråw*), n. 1) Trug til at driftse med. 2) Skjeldsord om én, der «*dräwtar*» (s. f. O.).

Dräwtsnud (*dræwt-snud*), m. hajn voutar *d.* siges spydig om den, der intet bestiller.

Dräwturijn-uren-ured (*dræwt-urijñ*), adj. doven, smølevorn, sendrægtig.

Dräväda (*dræw-æda,-r-åd-æd'd* ell. *åd'd*), v. n. == *dräwa*.

Drønna (*drøna,-r-d'-t*), v. n. bøge; om Kvæget, naar det brøler dæmpet, enten fordi det mangler Foder eller er sygt. 2) ueg. om Mennesker, der svare modvillig, drævende: hajn sto å *drønde* lid på 'd'; R. 100; M. D. 85 og 86.

Dujns (*dojs*), m. == *dens* (Till.).

Dujnsa (*dojsa,-ar*), v. a. == *densa* (Till.).

Dvåler-dvål-t (*dvål'r*), adj. dvask, døsig, uoplagt; *d.* i iven ==

Dvålivader-ivad (*dvål-ivad'r*), adj. 2 E. som har et mat,

døsigt Udtryk i Øjnene; som knap kan holde Øjnene aabne for Søvn.

Dyjngapus (*dy᷑ja-* og *dø᷑ja-pus*), m. Vædske, der har samlet sig i en Møddingplads; s. *Pus*.

Dyjngastā (*dy᷑ja-* og *dø᷑ja-sdā*), m. Møddingplads.

Dyngasō (*dy᷑ja-* og *dø᷑ja-sō*), n. Vædske fra en «*dyjngastā*», som siver ud fra en Mødding.

Dāje (*dæj*), n. Markskjel, Skjeldige.

Dājll og **dājlla** (*dāl*, *dālla*), f. Fordybning: bällijn e så feder, a hajn hår *dājller* i armania; jfr. nsk. *Dälde*.

Dājlluer-u-ut (*dālu'r*), adj. fuld af Fordybninger, især om bløde Gjenstande; R. 83.

Dākta (*dækta,-ar*), eg. digte; opdigte Løgn, lyve: koss, hvor hajn *dāktar!* kors, hvor han lyver!

Dāktara (*dæktara*), m. Løgnhals.

Dāwa (*dæwa,-ar*), v. a. eg. gjøre døv; stille Smerte; *d. toi*, stille Smerten i en Finger, der er angreben af Edder, ved at «læse» over den; R. 113.

Dāwer-dāw-t (*dæw'r*), adj. døv.

Døgga (*dega*), f. Fordybning i en Vej, især naar den er belagt med Sne, hvorved Slæden gives en duvende Bevægelse; smlgn. følg. O.

Døgga (*dega,-ar*), 1) v. n. duve; anvendes ogsaa om den ned- og opadgaaende Bevægelse, en Slæde kommer i, naar der kjøres hen ad en snebelagt Vej, fuld af «*døgger*» (s. f. O.). 2) v. a. trykke ned i noget blødt: já *døggad* 'ijn ner i snejn, i bossed osv.

Dølm (*dølm*), m. == *nul* (*nul*); M. D. 78; Sk. *dölm*.

Dømma (*døma,-r-d-t*), v. a. dømme; *d. te*, antage, formode: já *dommer* te, a hajn kajn varra kjive år.

Dømma (*døma*), m. == *domma*.

Døns (*døns*), m. Slag med knyttet Haand, Stød: ejn *d.* i ryggjijn; R. 104. Paa Falster have Drenge en Leg, som de kalde *Duns* («*Dunsen ud!*»), og hvori der uddeles Slag i Ryggen med knyttet Haand i Mængde.

Dønsa (*dønsa,-ar*), v. a. dunse.

«**Dør-dö-dött**» (*dör-dö-döt*), adj. bem. ogsaa besvimet: já trode ijkke, hajn skujlle läwt, forr hajn va *d.* tre gånga; jeg troede ikke, at han vilde leve, for han besvimedede tre Gange.

Døss (*døz*), m. Slo, Slod; det Korn, som rives sammen,

efter at den bundne Sæd er samlet. Loll. *dus*, n.; *dusijng*, m. kaldes derimod en af de Neg, der bagefter bindes af Slod; smlgn. dette O. i M. D.

Dösvamp (*dö-svamp*), m. giftig Svamp; paa andre St. Benævnelse paa Støvbold, lycoperdon, der bruges til at standse Blødning; det sidste er vistnok det almindeligste.

E.

Edernäjlla (*eð'r-næʃla*), f. Brændenælde, urtica; nsk. *Eiter-netla*; R. 478.

Eit (*ajt*), f. Gigt i Hovedet, «Flyvegigt»; bruges mest i bestemt F.: *eiten*; Gigt i andre Dele af Legemet hedder alm. *varkj* (s. s.).

Eita (*ajta,-ar*), v. a. og n. befodre til Vogns; forrette Pligtkjørsel: já *ajtad*ijn bådde fram å tebåga, jeg kjørte ham baade frem og tilbage.

Entra (*æntra*), v. a. flytte tunge Ting ved langsomt at skubbe eller skyde dem af Stedet: kajn du *e*. däjn bjälkajn lid te sian?

F.

Fajla (*fala,-r-falt-falt*), v. n. falde; la hvilan *f.* på sei, hvile sig, slaa sig til ro; på *fajlena* fodder, paa faldende Fødder, siges om en Kvinde, der er nær ved sin Nedkomst.

Fanijn (*faniñ*): *f.* et öra å, Fanden et Øre af, et adverbielt Udtr. == hen i Vejret, uden Omtanke, rent forrykt: hajn läser (snakkar, ploier osv.) *f.* et örā å.

Fankijn (*faykiñ*), m. best. F., Fanden; et mildere Udtryk for «fanijn»; R. 126.

Fara (*fåra*), f. Fare; där e'jkkje stor *f.* ver'ed (Tonen paa *ver*), det duer ikke stort.

Fara (*fara, far-for-far'ð* ell. *för'ð*), v. n. fare; *f.* ouer sei, tale over sig, tale i Vildelse; *f.* veia, foretage Vejforbedring, kjøre Grus paa Veje og Gader, hvilket Arbejde i sin Tid udførtes af Bymændene i Forening paa visse bestemte Dage, i Regelen Foraar og Efteraar, efter forudgaaet Tilsigelse til *veifarnijng*. Sidst anførte Ord findes hos E.; *fara*, hvortil han henviser, derimod ikke. Abs. bruges *f.* med Bem. fare til Søs, men

forekommer da som oftest under Formen **farrā** (*fara*, *far-far'-faz'ð*), som for øvrigt ogsaa bruges i andre Tilfælde: hajn *farr* om sommarijn å arbiar om vijnterijn, han farer til Søs om S. og gaar i Daglon (ell. passer sit Haandværk) om V.

Farr (*far*): i *f.*, drægtig med Grise; om Svin. Det af E. anførte *i fal* maa være sjældent.

Farsker-farsk-farst (*farsgr'r*), adj. fersk.

Färta sei (*färta,-ar*), v. refl., eg. farte sig, om Arbejde, der gaar rask fra Haanden: hajn kujnne inte få'd te å *f. sei*; jfr. E.'s «*färta*», der ogsaa bruges imp.

Fäster-fast (*fåsd'r-t*), adj. 2 E. fast; *fist* liv, haardt Liv, Bindsel, Obstruction; deraf *fästlivader-livad*, adj. 2 E. som lider af haardt Liv; mods. *tjylivader* (Till.).

Fästelan (*fåsd'lān*), m. Fastelavn; løvva *f.*, løbe Fastelavn (Moth); ria *f.* kaldes det, naar Folk i Fastelavnsugen ride forklædte omkring for at drive Løjer og lade sig traktere.

Fästelansmajn (*fåsd'lans-majn*), m. én, der forklædt løber eller rider Fastelavn (s. f. O.).

Fästelansnar (*fåsd'lans-nar*), m. = f. O.

Fästlivader-livad (*fist-livad'r*), adj. 2 E. se *Fäster* (Till.).

Fatta (*fata,-ar*), v. n. fænge, komme i Brand: spänarna e våda, di villa inte *f.*. *Detta fatta*.

«**Fauna opp**» (*fawna,-ar*), bem. ikke at «tage noget op i Favnen», men: ved Hjælp af Riven at samle den Sæd, der ligger paa Skaar, i Bunker af passende Størrelse til at bære bort i Favnen; en saadan Bunke kaldes *eijn faun*. Efter at have *faunad op*, giver man sig til «å bæra sammen» og «sätta i stakk»; de enkelte *fauna* bæres, idet de paa den ene Side omfattes af Rivehovedet og Skafset; «*stakkana*» gjøres af Størrelse som et alm. Kornlæs. Er Kornet tilstrækkelig tørt, bliver det sat i Stak umiddelbart efter at være favnet op. Denne Høstemaade anvendes ved Vaarsæd, som ikke bindes; R. 123: *fagna*.

Fingerborr (*fey'r-bår*), n. Fingerbølle; forhen i Dsk. Fingerberg; sv. *fingerborg*; nsk. *fingerbjörg,-bor*; isl. *fingrbjörg*.

Fingratuta (*feyra- ell. feygra-tuta*), f. Fingerhætte.

Fingratop ell. **fingerstop** (*feyra- ell. feygra-top*, *fej'r-*), m. eg. Fingertip, o: Fingerende.

Finker (*fejkr*), f. pl. Navnet paa en Ret, der bestaar af smaatskaaren, stegt Lammelever. Man siger til Børn, der nysgjerrig spørge om, hvad de skulle have til Middag:

efter at den bundne Sæd er samlet. Loll. *dus*, n.; *dusijng*, m. kaldes derimod en af de Neg, der bagefter bindes af Slod; smlgn. dette O. i M. D.

Dösvamp (*dö-svåmp*), m. giftig Svamp; paa andre St. Benævnelse paa Støvbold, lycoperdon, der bruges til at standse Blødning; det sidste er vistnok det almindeligste.

E.

Edernäjlla (*eð'r-nælla*), f. Brændenælde, urtica; nsk. *Eiter-netta*; R. 478.

Eit (*ajt*), f. Gigt i Hovedet, «Flyvegigt»; bruges mest i bestemt F.: *eiten*; Gigt i andre Dele af Legemet hedder alm. *varkj* (s. s.).

Eita (*ajta,-ar*), v. a. og n. bef ordre til Vogns; forrette Pligtkjørsel: já *ajtad'ijn* bådde fram å tebåga, jeg kjørte ham baade frem og tilbage.

Entra (*æntra*), v. a. flytte tunge Ting ved langsomt at skubbe eller skyde dem af Stedet: kajn du e. däjn bjälkajn lid te sian?

F.

Fajla (*fala,-r-falt-falt*), v. n. falde; la hvilan f. på sei, hvile sig, slaa sig til ro; på *fajlena* fødder, paa faldende Fødder, siges om en Kvinde, der er nær ved sin Nedkomst.

«**Fanijn**» (*faniñ*): f. et öra å, Fanden et Øre af, et adverbieilt Udtr. == hen i Vejret, uden Omtanke, rent forrykt: hajn läser (snakkar, ploier osv.) f. et öra å.

Fankijn (*faykiñ*), m. best. F., Fanden; et mildere Udtryk for «*fanijn*»; R. 126.

Fara (*fåra*), f. Fare; där e'jkkje stor f. ver'ed (Tonen paa *ver*), det duer ikke stort.

Fara (*fara, far-for-fgr'd* ell. *fgr'd*), v. n. fare; f. ouer sei, tale over sig, tale i Vildelse; f. veia, foretage Vejforbedring, kjøre Grus paa Veje og Gader, hvilket Arbejde i sin Tid udførtes af Bymændene i Forening paa visse bestemte Dage, i Regelen Foraar og Efteraar, efter forudgaaet Tilsigelse til *veifarniñg*. Sidst anførte Ord findes hos E.; *fara*, hvortil han henviser, derimod ikke. Abs. bruges f. med Bem. fare til Søs, men

forekommer da som oftest under Formen **farra** (*fara*, *far-far'-far'ð*), som for øvrigt ogsaa bruges i andre Tilfælde: hajn *farr* om sommarijn å arbiar om vijnterijn, han farer til Søs om S. og gaar i Dagløn (ell. passer sit Haandværk) om V.

Farr (*far*): i f., drægtig med Grise; om Svin. Det af E. anførte *i fal* maa være sjeldent.

Farsker-farsk-farst (*farsgr'r*), adj. fersk.

Färta sei (*färta,-ar*), v. refl., eg. farte sig, om Arbejde, der gaar rask fra Haanden: hajn kujnne inte få'd te å f. sei; jfr. E.'s «*färta*», der ogsaa bruges imp.

Fäster-fast (*fåsd'r-t*), adj. 2 E. fast; *fåst* liv, haardt Liv, Bindsel, Obstruction; deraf *fåstlivader-livad*, adj. 2 E. som lider af haardt Liv; mods. *tjynlivader* (Till.).

Fåstelan (*fåsd'lan*), m. Fastelavn; løvva f., løbe Fastelavn (Moth); ria f. kaldes det, naar Folk i Fastelavnsugen ride forklædte omkring for at drive Lejer og lade sig traktere.

Fåstelansmajn (*fåsd'lans-maŋ*), m. én, der forklædt løber eller rider Fastelavn (s. f. O.).

Fåstelansnar (*fåsd'lans-nar*), m. = f. O.

Fåstlivader-livad (*fåst-livad'r*), adj. 2 E. se *Fäster* (Till.).

Fatta (*fata,-ar*), v. n. fænge, komme i Brand: spänarna e våda, di villa inte f. *«fet fatta»*.

«**Fauna opp**» (*fawna,-ar*), bem. ikke at «tage noget op i Favnen», men: ved Hjælp af Riven at samle den Sæd, der ligger paa Skaar, i Bunker af passende Størrelse til at bære bort i Favnen; en saadan Bunke kaldes *ejn faun*. Efter at have *faunad op*, giver man sig til «å bæra sammen» og «sätta i stakk»; de enkelte *fauna* bæres, idet de paa den ene Side omfattes af Rivehovedet og Skaftet; «*stakkana*» gjøres af Størrelse som et alm. Kornlæs. Er Kornet tilstrækkelig tørt, bliver det sat i Stak umiddelbart efter at være favnet op. Denne Høstemaade anvendes ved Vaarsæd, som ikke bindes; R. 123: *fagna*.

Fingerborr (*fey'r-bår*), n. Fingerbølle; forhen i Dsk. Fingerberg; sv. *fingerborg*; nsk. *Fingerbjörg,-bor*; isl. *fingrbjörg*.

Fingratuta (*feygra- ell. feygra-tuta*), f. Fingerhætte.

Fingratøp ell. **fingerøp** (*feyra- ell. feygra-top*, *fey'r-*), m. eg. Fingertip, ø: Fingerende.

Finker (*feykr*), f. pl. Navnet paa en Ret, der bestaar af smaatskaaren, stegt Lammelever. Man siger til Børn, der nysjerrig spørge om, hvad de skulle have til Middag:

Öllebrö i färsa hatt,
finker å fläsk i moers houa.

Firafittes (*fjära-fet's*), adv. hovedkulds; nsk. *fjrafotom*; R. 141: «han kom fyrfotä, å näsa ha så när vurti den femte foten,» Sdm; — jfr. *slaufettes*.

Fiskakjiva (*fesga-kjiva*), f. se *Kjiva* (Till.).

Fislönka (*fiz-lejka*), m. en ringe Varmegrad: här e'jkkje mere ijn f. i stouan; — **fislönka-ar**, v. a. lunkne; smlgn. *lär-lönka* (Till.); — **fislönkader-lönkad** (*fiz-lejkað'r*), adj. 2 E. kuld-slaaet; smlgn. *lär-lönkader*.

«**Fitta**» (*feta*), f. er ikke alene «Benævnelse paa et Kvind-folk, som kludrer med noget», men anvendes i dette Tilfælde ogsaa om Mandfolk, og i det hele om disse, naar Egenskaben Mandighed mangler. Ordets Anv. paa den sidste Maade er vistnok alm. i Danmark, det findes saaledes brugt af Grundtvig i Oversættelsen af Saxe (ell. Snorre). For øvrigt har Ordet ogsaa paa Bh. en obscen Betydning = vulva; s. M. D. *Fitte*.

Fjogg (*fjög*), n. Fjog, fjottet Menneske.

Fjonta (*fjonta,-ar*), v. n. = *fitta*; deraf

Fjonta (*fjonta*), f. og **fjontes** (*fjont's*), m., som «*fjontar*» (s. f. O.).

Fjonturijn-uren-ured (*fjönt-uriñ*) adj. = *fjöntuer*, hvis to Former *fjöntu-t* E. mod Sædvane ikke har anført.

«**Flänka**» (*fläyka*), f. Stykke med et stort Omfang, et stort Fladeindhold; bruges ogsaa om andet end Is (*iz*), hvortil man efter E.s Henvisning skulde tro, at Brugen i Bh. alene var indskrænket: en stor f. jor, et stort Jordstykke.

Flatt (*flat*), m. ogsaa råga-f.; rimeligvis en Art Fuglemide, der kan overføres til Mennesker (*dermanysus avium*). Jfr. R. *flått*; M. D. *Flaate*.

Flinka sei (*flenka,-ar*), v. refl. skynde sig, rappe sig; R. 149.

Flinta (*flinta,-ar*), v. n. løbe paa bare Fødder; om Smaabørn især; forb. alm. med å ell. åstā: bållijn *flintada å*.

Flintana (*flintana*), m. pl. best. F. Benævnelse paa Smaabørns bare Fødder: hajn løvv på båra f.

Fleiene (*fläj'n'*), n. Flugt (Fuglenes), jfr. *floia*: hajn kujnne sjyda foulijn i *floiened*.

Flou (*flåw*), n. Vindfang, f. Ex. paa en Mølle, Vingeudstrækning paa Fugle.

Fläj (*flæj*), m. Flig.

«**Fläsko**» (*fläsga,-ar*), forbides hyppig med *på*, naar det anv. fig.: hajn *fläskada på* å bajnedes.

Flö (*flö,-r-d'* ell. *fled'-flöt* ell. *flöt*), v. n. et plat Udtryk for at lade Vandet (i stor Mængde), især naar det sker paa upassende Tid og Sted: horrijn hadde *flött* sâjngen helt fujj; se, nu ska hon te å *f.*, däjn skabban! (om en Ko); jfr. nsk. *flöa, flöda*, strømme, flyde rigeligt; gl. dsk. *flöde*, om Floden, der stiger.

Fløddo (*floda,-ar*), v. n. komme Fløde i: du ska *f.* så själls, du maa ikke tage for megen Fløde i.

«**Fnatta**» (*fnata,-ar*) ell. *fnatta på*, v. n. bemærker at ile, haste, uden det af E. anførte Bibegreb:

«så gjikkj já ijnn, — om otan

så *fnattada* já hjimm.»

(af „en ny å sorrjeli kjærlighedsvisa“);

nu *fnattar* 'ed på å reina, nu falder Regnen hurtig og stærkt;

— **fnatta sei**, v. refl. = *flinka sei* (Till.).

Fnogg (*fnåg*), n. 1) Fnug. 2) Snevejr med fine Snelflokker.

Fnogga (*fnåga,-ar*), v. imp. fyge med fine Snelflokker.

Fnystra (*fnysdra,-ar*), v. n. lade høre en undertrykt Latter.

Fodbalm (*foð-balm*), m. = *fodbjäl*.

Fodslaw (*foð-slaw*), n. Fodslag, Trit; hâjlla *f.*

Foichänn (*fåj'-hän*), adv. = *nouehänn* (Till.).

Fojnt (*fojnt*), m. Font, Døbefont.

Fokk (*fåk*), m. = *fos* (Till.).

Folk (*fålk*), n. Folk, i de samme Bemærkelser som i Rigs-sproget; — **folka-hjälp** (*f-jælp*), f. Hjælp af fremmede til sit Arbejde: där va' jkkje *f.* å få; **-hojli** (*-hådli*), n. Folkehold, Besætning af Arbejdsvolks; **-kloger-klog-t** (*-klåg'r*), adj.: hajn e' jkkje *f.*, han er ikke folkeklog, ø: han bærer sig ad, som om han ikke ejer Menneskeforstand; **-kraft** (*-kraft*), f. tilstrækkelig Mængde Arbejdsvolks; **-lort** (*-lort*), m. Exkrementer af et Menneske; **-läjer-läj-t** (*-læj'r*), adj. som sømmer sig for et Menneske; modsat: dyrisk, i højeste Grad upassende; nsk. *folkeleg*; **-måd** (*-måð*), m. 1) Folkeføde; nsk. *Folkemat*; 2) Mad, bestemt for Arbejdsvolksene og Tyendet; **-majt** (*-majt*), f. = *folkakraft*; **-möj** (*-möj*), n. Menneskeekkrementer; **-sjikk** (*-sjek*), f. Skik, Sæd mellem velopdragne Mennesker; **-slaw** (*-slaw*), n. (slaw = Slags) Familie, Slægt, eller Mennesker i Almindelighed, sammenlignede med Hensyn til visse Anlæg og Egenskaber: de' va nu et ajned

f. adder; **-vis** (*vɪz*), f.: på *f.*, paa en anstændig, sømmelig, passende Maade; nsk. *Folkevis*, f.; **-vær** (*-vǣr*), n. godt Vejr, mods. *hujnavær*, Hundevejr; nsk. *Folkeveder*, n.

Fordanner-dånn-t (*får-dan̄r*), adj. forskrækket, bragt ud af Fatning: já ble så *f.*, s'a já kajn'kje sei'ed; sk. *fördanad*.

Fordåsa (*får-dåza,-ar*), v. a. == *dåsa å*.

Fordraw (*får-dråw*) ell. **fordrá** (*får-drå̄*), n. Fordrag; bruges kun i Talem. komma i *f.*, blive forpurret ell. forhindret; jfr. M. Gl. *Fordrag*.

Fordundrader-dundrad (*får-doṇdrad'r*), adj. 2 E. som har mistet Helbreden ved at døje meget ondt eller føre et uordentligt Liv; ogsaa om Ting, som ere stærkt medtagne; jfr. *dundra* og *dundrara*.

Forgójsa sei (*får-gåzja,-ar*), v. refl. sætte sin Helbred til ved at lide Sult eller Kulde; deraf

Forgosjader-gosjad (*får-gåzjað'r*), adj. forkommen.

Forgoul ell. **førregoul** (*får-gåwl*, *får'-*), m. Forsmække til en Vogn; jfr. *gaul* og (Till.) *bágoul*.

Forhæppa sei (*får-hapa,-ar*), v. refl. forhaste sig; R. 243.

Forhæppader-hæppad (*får-hapað'r*), adj. 2 E. forhippet, forstyrret i sit Vesen paa Grund af Hastværk.

Förkle (*får-kl'*), n. Forklæde.

Förkloger-klog-t (*får-klåg'r*), adj. som i Forvejen indser Følgerne af en Handling eller Begivenhed; bruges mest spydig; jfr. *bágkloge* (Till.).

Forknögga (*får-knåga,-ar*), v. a. forknuge, knuge til Skade; deraf

Forknoggader-knoggad (*får-knågað'r*), adj. forknuget.

Forkort (*får-kårt*), komma te *f.*, komme til kort.

Forkräjngu (*får-kraȝja,-r*, *d'-t*), v. a. 1) forkrænge, bringe i Ulave. 2) fig. fordreje Ordenes Mening: du ska 'nte *f.* mina or! deraf

Forkräjngder-kräjngd-t (*får-kraȝjd'r*), adj. bragt i Ulave; fordrejet.

Forlåda (*får-låda* ell. *-laða*), f. varra i *f.*, være i Forfald, i Uorden.

Forlésa (*får-leza,-r*, *-d'*, *-t*), v. a. forlise.

Forlou (*får-låw*), n. Forlov; få *f.*, blive afskediget: hajn fijkkj *f.*; endv. faa Fritid, faa Lov til at høre op med at arbejde;

— nu fijkkj hajn *f.*, siges om én, der er død; — nu gjer vi *f.* for i då, nu holde vi op for i Dag.

Forløtta sei (*får-løta,-r-løt'-lot*), v. refl. forløfte sig.

Fornømma (*får-nøma,-r-nam-nåm'ð*), v. a. fornemme.

Forpinenes (*fär-piñ'n's*), adj. 1 E. og adv. til at blive forpint over, ikke til at holde ud: ejn *f.* harm; *f.* donijn, nederdrægtig doven; — «ded e då nåd *f.* å gå å vouta kväjed» (Begyndelsen til J. P. Möllers bekjendte bornholmske Sang »Voutehorrijn», som Adler i sin Prøve paa et bornh. Dial-Lexikon S. 31 har omskrevet og kaldt «Vogtehurraen»!)

«**Forr**» (*får*): *f.* i tier, i forrige Tider; i *f.* fjar (Tonen på *f.*) det næstforrige Aar, hedder ogsaa: åred *f.* ifjar (Tonen paa ifjar).

Fortårenes (*fär-tær'n's*), adj. 1 E. og adv. = *forpinenes* (Till.).

Forvouijn-en-ed (*fär-våwijñ*), adj. forvoven; bruges ogsaa om en, der har et medtaget, udtæret Udseende ell. er lurvet klædt; Neutrumsformen bruges da mest: koss, hvor hajn så *f.* ud!

Fos (*føs*), m. Kjælenavn til et lille Barns Fod: ska já tå däjn lissená *fosijn*!

Fostásia (*fosdâsia*), f. stor Tønde; norsk *Fostastie*; holl. *fustagie*.

Foua (*fåwa*), f. Fuge. R. 132.

Foud (*fåwð*), m. Foged; by- ell. bi-*f.*, Byfoged; harreds-*f.*, Herredfoged o. s. v.; Sognefoged hedder *sannemajn* (s. *Sajne-majn*).

Frå (*frå,-r-d'* ell.-*ð'-t*), v. n. fraade: hajn ble så galijn s'a hajn *fråde*.

Fråga (*fråga-ar*), v. n. spørge; bruges sjeld. uden i Forb. med *frita* (fritte): frita å *fr.*, idelig eller ihærdig tilfredsstille sin Spørgelyst.

Frakkakar (*fraka-kar*), m. om én, der er klædt i Frakke; mods. *troiemajn*, en, der er klædt i Trøje. Benævnelsen *fr.* indeholder ofte en Spydighed ligesom *kjoulamajn* (s. s.).

«**Fram**» (*fram* og *fråm*), adv.: hajn urar inte, forrijn hajn får sin vilja *f.*; slæppa *f.*, blive antagen til Konfirmation (hedder ogsaa blot *slæppa*).

Framfødder-fødd-fött (*fråm-* ell. *fram-føð'r*), adj. eg. fremfødt; om Kvæg, særlig Ungkvæg, der er fodret Vinteren over; nsk. *fråmfedd*.

Framskoder-skod-skot (*fram-* ell. *fram-sgðr*), adj. om en Hest, der er skoet paa Forbenene; nsk. «Hesten æ *skodd framma*».

«**Freiara**» (*frajara*), m. er ogsaa Benævnelse paa Spindelvæv paa Steder, hvor saadant ej burde findes; där häjngde såmæjn et på f. op ujnne tijlled i storstouan.

Freiarafødder (*frajara-fød'r*), m. pl.: gå på f., bejle, gjøre Kur.

Frislarna (*frelarna*), s. *Spinkelsjögan*.

Frista (*fresda,-ar*), v. a. 1) friste. 2) anstrænge, overlæsse: du må jkkje f. dina arma søddant! hajn *fristada* bräd, te de' knajte, han lagde saa tung Byrde paa Brættet, at det knækkeude.

Frästies (*frå-si:s*), adj. 1 E. sær, menneskesky.

Fräjuslarna (*fræjslarna*), pl. best. F. == *Frislarna* (Till.).

Frostefår (*frosd'-får*) ell. **frostfår** (*frost-får*), n. forkørøbt, kuldskært Menneske.

Frostkylling (*frost-ķeliŋ*), m. == f. O.

Furla, **furrla** ell. **fyrrla** (*furla*, *førla*, *førla*), f. Kurre paa en Traad: där e kommed en f. på tråjn.

Futes (*fut's*), m. lille, uanselig Mandsperson, Vissenpind.

Fyr (*fyr*), m. Svamp, Forraadnelse i Træværk.

Fyroppassara ell. **fyrapassara** (*fyr-*), m. underordnet Fyrbetjent. (en *fyr*, f., et *Fyr*.)

«**Få**» (*få,-r-fek* ell. *feč'*, pl. *fij'* ell. *feč'-fåð*): f. måd, spise, have Appetit: hajn hadde ijkke kujnnad *fåð* måd i fjourtan då; hedder ogsaa *hå* måd; jfr. *hå* (Till.).

Fārahoua (*fāra-håwa*), f. == *riññmenomshoua*.

Fälla (*fāl'a,-r-d'-t*), v. a. fælde; bruges abs. om Tøj, der taber Farven, fordi den ikke er holdbar (*eita*, *ægte*): de' grajna torkled hår *fält*, s'ad nu e'd helt sjäddut.

Fäjunga (*fāj'a,-r-d'-t*), v. n. 1) fænge. 2) smitte; om Sygdom, og kan da bruges tr.: di *fäjngde* 'na mä mäslijng.

Fäkjäp (*fæ-kæp*), m. Knippel, der bruges af Vogtedrenge til at kaste efter Kørerne.

Fäkjäppabogstav (*fækæpa-bågsdæw*), m. stort latinsk Bogstav; kaldet saaledes, fordi disse Bogstaver lettest lade sig indskære i Vogtedrenenes *fäkjäppa*: hajn kajn ijkke ejngång skriva sit naun mä *fäkjäppabogstava*; om én, der er aldeles' ukyndig i Skrivning.

Folmär (*föl-mær*), f. Følhoppe.

Förna (*förna,-ar*), v. n. blive før, lægge sig ud; R. 130.

Förr (*föṛ*), f. se *Forr*.

G.

Gäl (*gäl*), n. eg. en Hanes Gal; ogsaa Raaben, Skrigen:

jā säwnada, saw ouer, te klokkan va mäst tål,
då ajle gårsens folk va om mei mä sty å *gäl*.

(af „en ny å sorrjeli kjærlighedsvisa“.)

Gala (*gåla,-r-d'-t*), v. n. gale (om en Hane); raabe, skrige, tale meget højt: di råvte å di *gälde*, somm di va galna; hva' står hajn där å *gåler* åtte? du ska 'nte *g.* så, forr jā 'nte däwer.

Galóppa (*galåpa,-ar*), v. n. galopere.

Galtgris (*galt-griz*), m. Ornegrise.

Gammajls- ell. gammals-åjler (*gamalſ-, gamals-ål'r*), m. Alderdom, éns gamle Dage: hajn ble unger ijänn på sijn *g.*; R. 183.

Gåsuer-u-ut (*gåzu'r*), adj. == *gastuer*.

Gawa (*gawa,-ar*), v. a. give Gaver; hedder ogsaa **goua** (*gåwa*): jā bådde sjänt' ijn å *gouad'* ijn, jeg gav ham baade i Pose og i Sæk.

Gje (*ȝe, ȝer-ȝâ-ȝeð*), v. a. give; *g.* dåmp s. *dåmp* (Till.); *g.* nér, give ned, om hvad der nedgydes i rigelig Mængde: koen *gjer* gott ner; nei hvor de' *gjer* nér! nej, hvor det regner! *g.* om'ed, s. *Om*; *g.* på, fede: däjn koskabban e'jkke vær(d) å *g.* på ejngång; smlgn. M. D. 165; *g.* åtte = *lå* åtte, s. *Lå* (Till.).

Gjerádit (*ȝ'râdit*), adv. nemt, let fra Haanden: de' gjíkkj så *g.*, s'ad; af det tyske *gerade*.

Gjesvássier-i-it (*ȝ'svasi'r*), adj. beleven, forekommende; som vel belægger sine Ord; tysk: *geschwatzig*, snakkesalig.

Gjimm (*ȝem*), f. et Slags Rummaal, saa meget som kan rummes i begge de hule, opadvendte Haandflader, holdte ved Siden af hverandre; dsk. *Gjævn*, *Gjøvn*; R. 229 *gäpn*; isl. *gaupn*.

Gjimmfujll (*ȝem-fol'*), f. saa meget som kan rummes i en «*gjimm*» (s. f. O.), det dobbelte af en «*hånnfujll*».

Gjimmene (*ȝem'n'*), n. 1) et Gjemme. 2) Den øverste Del af en Sæk, som sammenfoldes og ombindes: tår du om *gjemmened*, så tår já fat om bonnijn (Bunden).

Gjimmiju-en-ed (*ȝemiȝ'-n'-ð*), adj. holden, velhavende: *gjimmena* folk.

Gjisuer-u-ut (*ȝizu'r*), adj. == *gjisader*.

«**Gjorra**» (*ȝåra*, *ȝår*, *ȝor'*, *ȝort*): g. blår, s. *Blår* (Till.); g. vei, 1) finde Udvej, kraftig at grieve ind i en Sag eller et Arbejde. 2) sætte over Styr; hajn kajn g. vei må de' sura drikkad (den sure Drikke) er en billedlig Talem., der passer baade til 1 og 2; — g. vråg, strande, lide Skibbrud.

Gjäll (*ȝæl*), f. 1) Gjeld. 2) Navn paa en Leg, Tagfat.

Gjälla (*ȝæla,-r-ȝæld'-ȝælt*, *ȝalt* ell. *galt*), v. n. gjælte; være af saa stor Vigtighed, at alt andet maa til sidesættes: de' *gjäller* vel ijkke? det har vel ikke saa grumme stor Hast? Til den, som har ondt i Maven siges:

hår du ont i mavajn,
så gå te Pär i havajn;
å vidd du, hva de' *gjäller*,
så sjid, s'a de' smäller!

g. ijänn, bringe tilbage, om laante Ting: de' e'nte nok må å låna, männ ejn ska ou g. ijänn. At gjengælte, give Vederlag hedder derimod *gjängjälla*.

Gjästaboddsbeere (*ȝæsdabåds-be'r*). m. den, som gaar om at byde til Gjæstebud; hedder ogsaa blot *beere*.

Gjästaboddssjöger-sjög-t (*ȝæsdabåds-sjög'r*), adj. upasselig efter et Gjæstebud; kræsen, efter at have nydt lækre Sager. Jfr. M. D. 45: *boielsyg*.

Gjästafara (*ȝæsda-fara,-far-for-far'd* ell. *for'd*), v. n. o: fare, rejse om fra det ene Gjæstebud til det andet.

Gjäwâda (*ȝæw-æða,-r-æð-æð'd* ell. *æð'd*), v. n. == *dräwa* og (Till.) *dräwâda*.

Gläsijnader-sijnnad (*glâ-sijad'r*), adj. 2 E. med et muntert, glad Sind.

Glatta (*glata,-ar*), v. a. glatte; g. hänn på, søger at fjærne det anstødelige i Ytringer, i Tale og Færd: hajn forsto, a hajn hadde snakt ijn for nær, å så ville hajn g. hänn på'ed; — refl. g. sei, faa Haaret til at sidde glat, frisere sig; spydig om den, der bruger megen Tid til at pynte sig; M. D. 168.

Gloffa (*glåfa,-ar*), v. n. hoste med en ejendommelig larmende og stødende Lyd; M. D. 170; R. 202.

Gloffa (*glåfa*), **gloffan** (*glåfan*), f. og

Glofhosta (*glåf'-hosda*), f. hæftig, larmende Hoste; jfr. f. O.

Glojggja (*gloýja,-ar*), v. a. frembringe Hul ved Hjælp af et Stemmejærn; jfr. M. D. 171 og smlgn. nsk. *glyggja*.

Glojggjejarn (*gloý'-jarn*), n. Stemmejærn, Skjølp.

Gnåsla (*gnázla,-ar*), v. a. knuse, splintre, sønderbryde ved stærk Gnidning eller Skamfiling.

Gnåsluer-u-ut (*gnázlu'r*), adj. søndergnedet, sønderslidt paa en uordentlig Maade; jfr. f. O.

Goua (*gåwa,-ar*), v. a. se *Gawa* (Till.).

Grim (*grín*), n. Latter, Grin; varra fujller å g., knapt at kunne bare sig for Latter; mä g. å gaw, med Latter og Kommers.

«**Grina**» (*grína,-ar*): g. i hoia väred, slaa en Skoggerlatter op; jfr. sk. slå skratten i väret (R. 597); — g. ad strivajn (ad Struben): já *grinar* ad strivajn, siger den, som ikke vil gjøre nærmere Rede for Anledningen til sin Latter.

Grijuga (*gríjja*), f. høres nordlands ved Siden af «*gringa*» (*grejja*), s. s.

Groa (*grøga*), f. Grøde; nyere F. *grö*, f.

Groska (*gråsga*), f. Grøde i Jorden, især ved Foraarstid; isl. *grózka*.

Groua (*gråwa*), f. Grue, Grube; jfr. *sångroua* (Till.).

«**Grouer-grou-t»** (*gråw'r*), adj.: g. i måled, grovmælet.

Grougåruer-u-ut (*gråw-gåru'r*), adj. grovstribet, om Træ; R. 226.

Grujntakst (*groý-takst*), f. Grundregel, fastslaaet Vedtægt: monne de' ska varra *grujntaksten*? Ordet bruges mest i best. F.; i *grujntaksten*, i Virkeligheden, i og for sig: i g. kujnne já gjerna gjorra'd; smlgn. *takst* (Till.).

Gryda (*gryda* og *gryða*), f. 1) Gryde. 2) Skjældsord, om en Dreng (jfr. Mundheldet: Smaa *Gryder* have ogsaa Øren).

Gråhajlsten (*gråhæl-sdæn*), m. = *gråhajl*.

Gråsa (*græza,-ar*), v. n. og a. græsse; fig. blive overvundet i Kamp: hajn måtte liväl g. tesist

Gräsäjnkj (*græz-æjk*), m. spøgende Benævnelse paa en Mand, hvis Kone er fraværende, bortrejst; svar. t. Rigssprogets *Græsenke* (forladt Kone). R. 210.

Gräwa (*græwa*), m. 1) pl. == sing.: Grever, Fedtegrever. 2) Skjældsord til en Dreng: sødden ejn horrag.! slig en Grønskolling!

Gräwljing (*græwljɪŋ*), m. == f. O. 2, hvoraf Ordet maaske er et Demin.; R. 213: *grävlinge*, m. 1) liten gosse. 2) liten karl. — Dyret Grævlung kjendes ikke paa Bh.

Grosla (*grozla*), f. en ubetydelig Smule, Smaadel af en Ting: en *g.* sokker.

Grosleri (*groz̄lri*), n. smaa itubrudte, fintdelte Stykker: ded e båra nad *g.*, där e ijänn.

Grossel (*groz̄l'*), n. == *grosla* (Till.).

«**Gå**» (*gå*, *går-ѓík*, pl. *ger* ell. *ѓík'*; ptc. *gå'n's*; *gåñ-gåñ-gåð*; imper. *gå*, *gak*, pl. *gåñ*): *g.* å läggja sei, gaa til Sengs; *g.* å läsa, s. *Läsa*; Talem.: de' *går* som å lappa vänta i månasjin, o: det gaar som det var smurt; få fodder å *g.* på, pakke sig i en Fart; nsk. «det far Föter til at ganga paa.»

Gomsa (*gomsa,-ar*), v. n. tygge Maden langsomt, gumle; om tandløse Mskr. == *gamsa* 2; R. 222.

H.

«**Hå**» (*hå*, *hår-had'-hat*): efter Verbet *kujnna* (kunne) bruges *h.* meget ofte abs. og betegner da Evnen til at nyde, gjøre Brug af: sjll kajn já'nte *h.*, Sild kan jeg ikke spise; däjn oisan kajn já gott *h.*, den Øxe kan jeg godt bruge, osv. I elliptiske Udraabssætninger: så *hár* já! — i! så *hár* já alri! saa har jeg aldrig (hørt saa galt)! — jo, där ska vi *hæd!* jo, det skal man tro!

Habak (*habak*), m. Høg; tysk *Habicht*; s. *høj* (Till.).

Habbeligrås ell. -gråss (*hab'ligråz,-gras*), m. som er bidsk i sine Ord, som «*habbar*».

Habbenes (*hab'n's*), adj. 1 E. ell. rettere ptc. af *habba*, 2, som har Tilbøjelighed til at snerre, «*habba*».

Håda (*håda* ell. *håða,-ar*), v. a. hade; *h.* på 1) idelig spotte, drille, haane eller være ond imod: hajn hadde alti hannem å *håda* på; jfr. Aas. *Haad* og *hæda*. 2) volde, at et vist Forraad mindskes: *h. p.* skouijn, hugge Skoven bort; *h. p.* hawrajn, give sig til at bruge af Havren.

Håga (*håga*), m. Hage (Redskab; ogsaa en Hage ud i Havet).

Håga (*håga*), f. Hage (Ansigtsdel).

Hågakjoul (*håga-ķåwl*), m. Livkjole.

«**Hægga**» (*haga*), m. bem. ogsaa: en højtstaaende Person, Rangsperson, overordnet Embedsmand.

Hakkeder-hakked (*hak'ð'r*), adj. 2 E. fuld af Hakker, Skaar.

Hakkuer-u-ut (*haku'r*), adj. == f. O.

Håler-hål-t (*hål'r*), adj. == *hagalijn*.

Hallhottijng (*hal-hatiȝ*), m. == *hallstoddijng*,

Hallsåra (*hals-åra*), adj. 1 E. halvaarig: bällijn e kons *h.* inu, Barnet er kun et halvt Aar gammel.

Hallit om hallt (*halt åm h.*): sjævta ell. dela *h. o. h.*, skifte eller dele lige, om to; R. 238.

Håmpa (*håmpa,-ar*), v. a. forb. alm. med *på* ell. *ud*: *h.* sei ud ell. *h.* på sei, klæde sig uordentlig, smagløst; sikkedan däjn bällijn e *påhåmpader!*

Happijn-en-ed (*hapiȝ'-n-'ð*), adj. forhippet, opsat; *h.* på'd, forhippet paa det; jfr. *hipijn* (Till.).

Harmse (*harms'*): varra *h.* på, harme sig, harmes: já va så *h.* påjn.

Harrebillede (*haȝ'-bel'd*), n. Herreblad; i Kortspil.

Harred (*haȝ'-ð*), n. Herred.

Harremåd (*haȝ'-måð*), m. Herreret == *kongamad*.

Härtoi (*hår-tåj*), n. samtlige Redskaber, der udfordres for at kunne «**håra**» (s. s.), altsaa: *hárhammara*, *hárstäw* og *hársula* (s. ss.).

Hastuer-u-ut (*hasdu'r*), adj. hastig, ilsindet, let til at blive vred.

Hattaskorpa (*hata-sgårpa*), f. gammel, daarlig, hæslig Hat; R. *hattaskórpa*, f.

Hattashuna (*hata-sluna*), f. == *sluna*.

Hawna (*hawna,-ar*), v. n. hovne, hæve sig; bruges næsten udelukkende om Dej: däjn vil inte *h.*

Herläwraeder-läwrad (*her-læwrað'r*), adj. 2 E. hæseblæsende, opsat paa noget: hajn kom så *h.* I M. D. 199 er efter Moths Samlinger fra Ribe Stift anført *hedlevret* (Lever hedder i Bh. *läwer*, f.) hed i Leveren, med en Bem., som ikke rigtig vil passe i Bh.

Hipiju-en-ed (*hipiȝ'-n-'ð*), adj. == *happijn* (Till.). og == nsk. *hipen*.

Hjimgjevt (*jem-ȝēvt* ell. *-ȝēwt*), f. Medgift, Brudeudstyr; *hjimgjertasäjng*, f. Seng, erholdt i Medgift; M. Gl. *Hjemgave*.

Hoa (*høga,-ar*), v. n. raabe *ho!* Udraab for i lang Afstand at vække éns Opmærksomhed, naar man f. Ex. vil have ham til at standse: höre du inte, já *hoada* ad dei? R. 259.

«**Hojlla**» (*håjla,-r-hålt-hålt*), v. a.: *h.* sei for å grina, bare sig for at le; nsk. *halda* seg fyre Laatt; — *h.* ijänn, holde igjen, ø: holde tilbage; nsk. *halda* after; — *h.* sei ujnnan, holde sig tilbage af Undseelse eller af Magelighed = *skryda ujnnan*; nsk. *halda* seg undan.

Hollskoul (*håll-sgåwl*), f. Hulskovl.

Hompedebomp (*håmp'd'båmp*): de' går *h.*, siger man, naar der kjøres rask hen ad en ujævn Vej, og man skumples dygtig paa Vognen; dannet af *hompa* (humpe) og *bompa* (s. s.).

Hoppa (*håpa,-ar*), v. n. og a. rykke en Vogn, faa Hestene til at gaa baglængs; *h.!* ell. *h.* järr! Udraab til Heste for at faa dem til at gaa baglængs; M. D. 216; R. 243.

Hoppedestrift (*håp'd'sdret*): de' går mä *h.* ell. i ét *h.*, i største Skyndsomhed, med ilfærdig Anstrængelse; ho, hei, *h.!* — dannet af *hoppa* (hoppe) og *stritta* (s. s. Till.) anal. m. *hompedebomp* (Till.).

Horraår (*håra-år*), n. Drengeaar.

Hortier-i-it (*hårti'er*), adj. 1) hurtig. 2) hastig, ilsindet.

Hossenål (*håz-nål*), f. Stoppenaal.

Hot ell. **hut** (*hot*, *hut*), f. Sømmelighed, Anstændighed: vittu vidda *hot!* vil du vide Skik, skikke dig vel!

Hota ell. **huta** (*hota* ell. *huta,-ar*), v. a. revse, rette paa éns Opførsel: já *hotada*'na (ell. *hotada* på 'na) så tit, män de' hjalp inte; *h.* sei, skikke sig vel, vise sig velopdragten.

Hottene (*håtn'*), n. ussel, faldefærdig Hytte.

Houaro (*håwa-rø*), f. Huro, Ro i Sindet.

Houdsvär (*håwd-svær*), m. Hovedhud, Hovedbund.

Hout (*håvt*), f. Hofte.

«**Hu(d)**» (*hy*), f. d bortkastes.

Huggejarn (*hog'-jarn*), n. Stemmejærn.

Hujnuaärne (*hojja-ærn'*), n. eg. Hundeærinde, ø: Svinkeærinde; hajn ska et *h.* siges ogsaa om den, der maa fjærne sig paa Grund af Naturbehov.

Hujusa (*hojsa,-ar*), v. a. hundse, behandle som Hund.

Hujuta (*hojta,-ar*), v. n. snylte, holde sig til, hvor der er noget godt at spise; *h.* torrt, sidde med tør Mund, intet faa at spise eller drikke; = *tromma torrt* (s. Till. *tromma*).

Husbone (*huz-bøn'*), m. Husbond. Ved dette Ord tænkes

altid paa Manden i Huset i hans Forhold som Tyendets Fore-satte, — aldrig == Ægtemand.

Hut (*hut*), f. s. *Hot* (Till.).

Huta (*huta,-ar*), v. a. se *Hota* (Till.).

Hvaddsten (*vad-sdæn*), m. Hvæssesten; Jyll. *Hvædsten*; ska-jå torra iven mä ejn *h.*? siges spottende til den, hvis Graad ikke vækker Medfølelse.

Hvalpa (*valpa,-ar*), v. n. føde Hvalpe; om Hunde.

Hvarvel (*vazv'l*), f. == *hwirvel* s. *Hvirra*.

Hvarvelvijnn (*vazv'l-viñ*), f. == *hwirvelvijnn*.

Hvidefrøsta (*vɪð'-frosda,-ar*), v. n. falde Rim, rimfryse: hår'ed *hvidefrostad* i nat? er der faldet Rim i Nat?

Hvidhyader-hyad (*víð-hyað'r*), adj. 2 E. == *hvidsjínnader*.

Hvidlajder-lajd-lajt (*víð-lajd'r*), adj. == f. O.; s. *Lajder*.

Hvikked sóm (*vek'd' såm*), i Talem. ded e *h.*, det er mig det samme, det er mig ligegyldigt.

Hysla (*vysla,-ar*), v. n. og a. efterligne Flæjtens Lyd med Munden: kajn du *h.* däjn tonan? — Paa Søen maa man ikke *h.*, hvilket menes at hidlokke Storm.

Hvärl (*vær'l*), m. == *hwirrel*, s. *Hvirra*.

Hyll (*hol'*), f. 1) Hyld, Hyldetræ. 2) Hylde.

Häunstaw (*hånn-sdæw*), m. == *hånnstokk*.

Här(d)hånn (*hår-hånn*), f. eg. Haardhaand, ø: Strænghed: de' kajn'ke nyitta alti å tå påjn mä *h.*; det kan ikke nytte altid at være stræng imod ham.

Här(d)händer-händ-t (*hår-hænd'r*), adj. haardhaandet, ø: som tager haardt, saa det volder Smerte, f. Ex. ved Sygepleje; fig. uskaansom, ufolsom; — jfr. *blödhänder* (Till.); nsk. *hardhendt*.

Häjggja (*hägja,-ar*), v. n. *h. om*, vise overdreven Omsorg for, forkjæle; *h. óp forr näjn*, dække op for én med det bedste, Huset formaar.

Hälsa (*hælsa*), f. Helsen, Helbred.

Hän (*hæn*), == hen ad (i Tiden): de' va klokkan tål *h.*, det var hen ad Kl. 12; *h.* stilles i dette Tilf. altid bagest i Sætn.

«**Häんな**» (*hänya*) kan modtage Gradsbøjning: *hännara*, *hän-narst*: däjn står *hännara*; däjn *hännersta* hästijn; (*hänn bäre*, s. *Bäre*); — varra *hänna*, i Svangerskab: hvor lånt e hon *h.*? naar venter hun sin Nedkomst?

Hännerlier-i-et (*häñ'rli'r*), adj. og adv. henne, bortfjærnet: ded e *hännerliara*, det er længere borte. Mulig besl. m. M. Gl. *handerle*, *handermere* og Lund: *handarlæ*, *handærmeræ*.

Hännsummer-samm-t (*hæn-sam'r*), adj. == *hännsummer*; jfr. R. 241: *handsama*, v. a., handtera.

Hänslätta (*hæn-slæta,-ar*), v. a. o: slette en Sag (Moth) == jævne, neddysse: där va nok liväl nåd i väjn, män de' ble *hänslättad*.

Hära (*hæra,-ar*), v. a. hærde; meget almindeligt (jfr. E.'s Udt. under »*Härder*»), saa vel som:

Härader-härad (*hærað'r*), adj. 2 E. hærdet.

Härpa (*hærpæ,-r-t'-t*), v. n. nogle Steder paa Bøjgden: *harpa* (*hærpæ*), forbindes ofte med *snärpa* (s. s.): værke, volde Smerte; om Bullenskab; de' *härper* å *snärper* (Bøjgd. *harper* å *snärper*) i fingerijn, det værker uafladelig i F.; M. D. 204; R. 684.

Häsel-i-vång (*hæz'l i våy*), m. == *akselivång*.

Häst (*hæst*), m. == *hästöj* = nsk; däjn tehånnada e ijngijn häst, de' e en mär.

Hätta (*hæta,-ar*), v. n. *h.* té, grike til, søger at faa fat i, uden at det lykkes, altid med Bibegreb af, at det sker paa en kejtet, ubehjæpsom, forfjamsket Maade; jfr. R. 285.

»**Hogga**« (*hega,-ar*), v. n. bruges ogsaa i ueg. Bem. om at indsmigre sig ved Kryberi: hajn løv där å *hoggada*.

Høj (*høj*), m. Høg. — en Høj hedder derimod *hoi* (*høj*), m.

»**Höla**« (*höla,-r-d'-t*), v. a. bem. ogsaa at hylle, indhylle; *h.* ouer, dække over.

Hennudros ell. **hennusdro**s (*hønu-* ell. *hemus-drogz*), n. Bund-fald i Honning; jfr. »*hönnu*« og (Till.) *dros*.

Hönnu å **bräjnnevin** (*hønu* å *bræ'j-y-vin*), Honning og Brænde-vin, en yndet Drik paa Julebordet; den tillaves ved at skjænke Brændevin i et Ølglas og udrøre et Par Skefulde Honning deri; enhver, som drikker deraf, siger: skål å glädeli jyl! hvilken Hilsen undertiden bruges som Benævnelse paa selve Drikken: vi få inte *skål* å *glädeli jyl* i år, forr vi hå' jkkje nåd hönnu.

»**Höns**« (*höns*), n. ogsaa en svagelig Kvinde; sensibel, med fine Fornemmelser.

Hönsakjiva (*hönsa-ki'va*), f. se *Kjiva* (Till.).

I.

»**Idi**« (*idi*), præp.: komma op *idi'ed*, komme galt af Sted, komme i en Ulykke: tà dei i ajt, a du ijkke kommer op *idi'ed*!

I farr (*i far*), s. *Farr* (Till.).

Ijmma-arbei (*iῆa-árba*), n. Indearbejde, ø: Arbejde inde i Huset, under Tag; mods. *uda-arbej* (Till.); nsk. *Innearbeid*, n.

Ijmanhuses (*iῆan-huz's*), adv. ø: inden Døre; nsk. *inn-hyses*.

Hédeväl! (*ileð'ræl* og -*væl*), Udraab, naar nogen bliver overvældet af Forbavelse eller Skræk; som oftest sammen med *koss* ell. *koss* (*kårs*, *kås*): *koss i.*! og *koss i.* iläß! ogsaa: *iléde mei väl*, og: *iléde mei väl*, iläß!

«**Häll**» (*ilel*) bruges ogsaa som Udr.: *i.*, hvor hajn kujnne! *i.* då, hvor já brände mei!

Ina (*ina,-ar*), v. n. frygte, ængstes: já *inar* om min kjistena (s. d. O. Till.).

«**Iskåna**» (*iz-kâna*), f. slå *i.*, glide paa Is; at «*slå rawkâna*» siges i Spøg om den, der, ved at glide paa Is, falder bag over: hajn sjukk sei en rätti *r.*; af *raw* (*ræw*) og *kâna*.

Ivia (*ivia*), eg. evige; som i dsk. Rigssprog forstærkende Tillæg til pron. *hvär* (*vær*), hver: hvär *i.* då (gång); R. 123.

J.

Jadut (*jadut*), f. og n. højrøstede Bebrejdelser, hysterisk Graad, Klageraab: hon holt et fælit *j.*; smlgn. M. Gl. *Jodut*.

Jámijnne (*ja-mij*), n. eg. Jaminde, ø: Samtykke; nsk. *Jaminne*, n.

Ja mājn! (*ja mæñ*), jamaend, et bekræftende Udtryk for Samtykke, Billigelse: må já tà däjn? — *ja mäjnn!* — bruges ofte.

Jar- (*jar-*), Jærn-, i Sammensætninger: *jarkjiva*, *jarnajla* osv.

«**Jarn**» (*jærn*), n. Jærn; fig. bruges det oftest med Bem. et ihærdigt, energisk Menneske, hvilket ogsaa er alm. andre Steder i Damm.: «ban er et *Jærn* til at hænge i».

Jarna (*jærna,-ar*), v. a. beslaa med Jærn; nsk. *jarna*.

Jawnt mā (*jæwnt mæ*), præp. eg. jævnt med, ø: i lige Højde med, i samme Plan: vanned i groften sto *j. m.* väjn; nsk. *jamt med*.

Joll (*jol*), f. Jolle; holl. *Jol*.

Jormånad (*jor-månað*), m. Jordsmon.

Jylagass (*jyla-gas*), m. Hygge ved Juletid; Velvære, saa man i enhver Henseende kan «*gassa sei*» (s. *Gassa*).

Jump ell. **jomp** (*jåmp*), n. et lille Spring; eng. *jump*.

Jumpa ell. **jompa** (*jåmpa,-ar*), v. n. gjøre et lille Spring; R. 297; eng. to *jump*.

«**Järrt»** (*järt*): te *j.*, hos eder, i eders Hjem; smlgn. *te vårt* (s. *Vår*).

Jogg (*jog*), m. Haartop: *tåjn i joggijn!*

Jörla (*jörla,-ar*), v. n. larme, stoje uafbrudt; ogsaa fig. omidelige Smerter: gjigten sto å *jörlada* i kroppijn på mei.

Jotta (*jota,-ar*), v. n. 1) gjøre en ivrig, men forgjæves Bevægelse for at naa noget, faa Tag i noget. 2) have en hoppende Gang.

K.

Kabba (*kaba*), f. == *leil*.

Kabbes (*kaþ's*), m. nedsættende Udtryk om en Dreng eller Mandsperson: hajn e då ejn årtier *k.*! han er dog en løjerlig Fyr!

Kåga (*kåga*), f. Fællesbenævnelse for Hvedebrød: ska bällijn hå sei en *k.*? (o: et Stykke Hvedebrød, Tvebak, Kringle osv.). M. D. 257.

Kagg (*kag*), m. == *leil*; nsk. og sv. *kagge*, m.; eng. *cag*.

«**Kajla»** (*kaþa,-ar,-ada,-ad* og *-r,-kalt,-kalt*), v. a. Inf. å *k.* bruges ofte i Betydning: saa godt som, paa det nærmeste, saa at sige (hvad man maa kalde): hajn e mæst dør å *k.*; di va å *k.* gjevta; nsk. *til aa kalla*.

Kajnebrä (*kaþ'-bræ*), n. Bræt, Hylde for neden paa en Tallerkenrække til at sætte Kander, Kopper o. l. paa.

Kål (*kål*), n. prop. Karl.

Kalt (*kal*), m. 1) Kalv. 2) s. nedenfor *Kalla*, 2.

Kalla (*kaþa,-ar*), v. n. 1) kælve, om Kør. 2) tabe meget paa én Gang af det, man bærer: där *kallada* hajn, der tabte han en god Del af det, han bar; et sterkere Udtryk end *drabba* (s. s.; eng. *to drop*). Det, der tabes paa denne Maade, kaldes ejn *kall*; og paa samme Maade er vel «*drabbes*» (s. s.) dannet af *drabba*, og betegner en ringere Mængde af det, der tabes. Det maa da betragtes som en Tilfældighed, at Skoug. og med ham E. har indskrænket Bem. == *snördalk* (Tillægsbestemmelsen «*sejg*» har Skoug. ikke).

Kallabotta (*kaþa-bota*), f. Bøtte, hvoraf man giver spæde Kalve Mælk; == *startabotta*.

Kanó ell. **karnó** (*kanø* ell. *karnø*), f. usædelig Kvinde.

«**Kapperøllika**» (*kap'røl'ka*), f. er ogsaa Navn paa en Dans, en Slags *oppstøjledajns* (s. s. Till.).

Kárarájkja (*kåra-rǣka*), f. Karrække, ø: Tallerkenrække, Tinrække.

Karnó (*karnø*), f., s. *Kano* (Till.).

Karnöfla (*karnöfla* ell. *-nofla,-ar*), v. a. gjennemprygle med Nærverne; se Aas. *karnefla*.

Karpa (*karpa*), f. Trækasse til Værktøj, Værktøjskasse; jfr. *mâdakarpa* (Till.).

Karsnud (*kar-snød*), m. og **karsnuda** (*kar-snøða* og *-snøða*), f. kaldes den, som er:

Karsnudader-snudad (*kar-snøðað'r*), adj. 2 E. = «*kar i snudan*» (s. *Kär*, adj.) kjæphøj, overmodig; M. D. 261 *karlhogen*.

Kás (*káz*), m. og **kåsa** (*kåza*), f. én, der «*kasar*»; se *Kasa*.

Kåshås (*kåz-håz*), m. og **kåshåsa** (*kåzhåza*), f. henholdsvis = f. O.

Kåst (*kåst*), n. Antal af fire Stykker; bruges kun, naar der tælles Sild; nsk. og sv. *kast*, n.

«**Kästa**» (*kåsda*), v. tr. Verbet, brugt med de under *d* og *f* anførte Bemærkelser, har altid Tidsbejningerne: *-ar-aða-að*.

Kåta (*kåta*), f. en ringe, ussel Hytte; udbyggjara-*k*, en ussel Husmandshytte; M. D. 256 og 289; sv. *kåta*, f. R. 381; nsk. og isl. *kot*, n.

Katólsker-katólsk (*katølsg'r*), adj. 2 E. tummelumsk, tosset, ude af sig selv. R. 313.

Káttajau (*kata-jaw*), n. overdrevent Hastværk: hår'ed sødden et forskrækjkjelit *k*?

Kiss! (*kes*), Lyd, hvormed man *skræmmer* Katte: hajn torr ijkke ejngång sei *k*. te kat, han har ikke engang Mod til at skrämmen en Kat. Nsk. *kjest!* og *kist!* til Forskjel fra *Kiss*, der ligesom i Dsk. er Lokkenavn til en Kat, og hvorved Mundheldet «Der skal ingen sige Kis til min Kat» faar en hel anden Bet. end i Bh. — Lokkeordet til Katte er paa Bh. *pys* (*pyz*), s. s.

«**Kje**», adj. hedder i Regelen **kjew** ell. **kjiw** (*kew*, *k̄iw*) og efterfølges altid af *å'ed* (af det).

«**Kjistena**» (*kesd'na*), n. pr. bruges ligesom i Skaane som Skjældsord til én, der kludrer med hvad han foretager sig: du e räjti en *k*! jo, *k*! jo pyt! (R. 322); — já inar om min *k*., jeg frygter for, at det skal tage en slem Vending.

Kjiva (*kíva*), f. Vidjekurv til at bære paa Ryggen, alm. forsynet med Trælaag; *fiska-k.*, *hønsa-k.*, en saadan Kurv til at bære Fisk, Fjerkræ i; nsk. *Kipa*.

Kjylemilk (*kyl'-melk*), f. Bollemælk.

Kjylemåns (*kyl'måns*), m. Tyksak, Tværfylding.

Kjyr (*kyr*), m. Tyr; dette Ord bruges ofte i Sammens. for at danne grove Skjældsord: *loink.*, *möjk.* osv.

Kjyssebär (*høs'-bær*), n. Kirsebær; *kjyssebäraträ*, n. Kirsebærtræ; R. 321.

Kjyssekåga (*høs'-kåga*), f. Harpix, klæbrig Saft, som udflyder af Træer, særlig af Kirsebærtræer = *Kvâ* (Till.).

Kjyt (*kyt* og *kojt*), en hyppig brugt Neutrumsform af *kjøkker* foruden den af E. anførte.

Kjaja (*kæja,-ar*), v. n.: *k. høns* kaldes det, naar man løfter et Barn til Vejrs ved at omfatte dets Hoved med Hænderne, i andre Tilfælde vides ikke Ordet brugt; jfr. *kjäj* = Kjæve, i *Kjäjsima*; der høres ogsaa: *kjøje-høns* (Bynavnet Kjøge udtales *køj*); paa Falster: *køje-høns* (*køj*).

Kjähahorn (*kæja-horn*), n. lille Drikkehorn («Konkylie»), hvoraf man forдум lod Børn drikke Hoppemælk som Middel mod Kighoste.

Kjähosta (*kæj-hosda*), f. Kighoste; smlgn. M. Gl. 464 *Kægehæse*.

Kjäl (*kæl*), m. Kjedel.

Kjälaflikkaraturn (*kæla-flekara-turn*), f. best. F. Kjedelflikkerturen, Navn paa en Dans.

Kjälijingabör (*kæliŋa-bör*), f. eg. Kællingebør, ø: Mod vind; jfr. *møllebör* (Till.).

Kjälijugarå (*kæliŋa-rå*), n. Raad, Middel mod Sygdom, meddelt af en klog Kone; jfr. *doktararå* (Till.).

Kjäna (*kæna,-'r-t'-t*) ell. **bekjäna**, v. a. bekjende i Kortspil: du ska *k. tromp*, du! hedder ogsaa **bekjäjuna** (*b'kæŋja,-'r-d'-t* ell. *b'kænd'-b'kant*).

Kjära (*kæra,-ar*), v. n. kalde én «*kjære*» (kjära), naar man indstændig beder ham om noget: hajn bådde *kjärada* å bå, ø: han bad indtrængende; nsk. *kjæra*, v. n.

Kjäarakajna (*kæra-käña*), f. eg. Tjærekanke, fig. Benævnelse paa én, der maa tage Plads bag i eller bag paa en Vogn, hvor alle Siddepladser ere optagne.

Kjärkjebrogg (*kærk'-breg*), n. Kirkebrug: däjn kjoulijn kajn gott doua te *k*; jfr. *åskebrogg* (Till.).

Kjärkjegrijuga (*kærk'-griŷa*), f. høres nordlands for *-gringa* (s. *Gringa*).

Kjärregår (*kær'går*), m. Kirkegaard; aldrig: *kjärkjegår*.

Kjäwtasmäjlla (*kewta-smæla*), f. Klap, Flig paa en Ørehue; dannet af *kjäwt* og *smäjlla* (s. ss.).

Kjöbb (*køb*), m. == *kjøbbes*.

Kjødda (*køda,-ar*), v. n. == *brokka*; begge Ord bruges tit sammen: hajn sto å *kjøddada* å brokkada å kujnne ijkke få et or fram.

Kjøddsava (*kød-sava* og *-sava*), m., s. *Sava*.

Kjøkkeprost (*køk'-prost*), m., s. *Prost* (Till.).

«**Kjokker**»-kjøkk-kjøkt ell. **kjyt** (*køk'r-kyt*, *kejt*), adj. tyk; i plat Talebrug bemærker *kjøkk* frugtsommelig; gjorra *kjøkk*, besvangre.

Kjølnegalt (*køln'-galt*), m. Ildsted til en Kølle.

Kjølsa (*kølsa*), f. sammenfiltret Masse af Garn e. desl.; — *kjølsa sammen* (*kølsa,-ar*), sammenfiltre, bringe i Urede; R. 376.

Kjølsjing (*kølsijŋ*), m. == f. O. eller Dim. deraf.

«**Kjøra**» (*køra*, *kør-kør* ell. *kørd-kört*), v. a. og n.: *k*. loin, fare med Løgn, lyve; *k*. ijnn == *åga* ijnn (Till.); *k*. imäl, s. *Mälkjöring* (Till.).

Klané (*klanet*), f. Klarinet.

Klanner (*klan'r*), Koriander, coriandrum sativum. Naar Kirkeklokkerne ringe i Hasle, siger man, at det lyder, som om de synge

Påstenåkker å dijll,
timian å *klannerfrö*.

Klåra (*klåra,-ar*), v. a. klare; *k*. å, klare af == *klårna*, om Vejret; *k*. sei, klare sig, begaa sig, finde sit Udkomme, staa sig i Kamp.

Klassa (*klasa,-ar*), v. n. == *klasa*, 1.

Klasseder-klassed (*klas'd'r*), adj. 2 E. og

Klassuer-u-ut (*klasu'r*), sålet, om Føre; dyngvaadt, klæbrigts af Fugtighed: de' va sødden et *klassed* före.

Klauna (*klawn'a,-ar*), v. n. kludre; deraf

Klauneri (*klawn'rī*, *klawn'r'i*), n. Kludderri, Kludderværk.

Klaura og klavra (*klawra*, *klavra,-ar*), v. n. klapre: dörn står å *klavrar*.

Klawepijnn (*klaw'-pijñ*), m. = lakkepijnn:

Klawe- lawe- lakkepijnn

gjikkj ud å ijnn å ud å ijnn

mä rawen fujll å pølsesjínn.

Klemma (*klæma,-r-d'-t*), v. a. 1) klemme. 2) anstrænge sig af yderste Evne; ogsaa: *k.* på: *kläm* dei! hajn *klämde* på, de' bæsta hajn kujnne.

Klikk (*klek*), m. 1) en paaklinet Klat af et blødt, klæbrigst Æmne: ejn *k.* ler, smorr, osv.; R. 327. 2) = Dsk.: Plet paa godt Navn og Rygte.

Klikka (*kleka,-ar*), v. a. og n. ved Hjælp af en Murske at tilkline Huller i Lervægge, tilmure Ridser og Huller i Mure. Ordet er vel dannet efter Lyden, i det der ogsaa siges om en Bøsse, at den «*klikkar*».

Klina (*klína,-r-d'-t*), v. a. 1) kline, lukke Rummene mellem Bindingsværket paa en Væg med æltet Ler, Klineler. 2) kyle: hajn ble så galijn, s'a hajn *klinde* bogen hänn a golled.

Klinegjijlle (*klín'-gił*), n. Gilde, der efter fuldført Klining gjøres for Klinerne; R. 326.

«**Kloisa**» (*klåjsa,-ar*), v. a. faa Bugt med, overvinde: já kujnne *kloisa* 'ijn.

Klokka (*klåka*), f. 1) Klokke. 2) Ur: hår du *k.* på dei? M. D. 278.

Klompa (*klåmpa,-ar*), v. n. klumpe sig, danne sig til Klumper.

Klossa (*klåsa,-ar*), v. n. bære sig ad som en Klods.

Kläw (*klæw*), n. et større afkløvet Stykke; bränne-*k*, et Stykke Brænde, Favnebrænde; at kløve hedder *kläwa* (*klæwa,-r-d'-t*), v. a.

Kläwa (*klæwa,-ar*), v. n. gå klodset, være nær ved at falde over sine egne Ben: hvoddan går du å *kläwar*?

Kläwanöd (*klæwa-nöð*), n. ueg., Skjældsord = Fæ; nsk. *Klavenaut*, n.; R. *kläva-naut*, n., i eg. Bet.

Kläwbrö (*klæw-brö*), n. kløvet og ovntørret Rugbrød.

Kleftier-i-it (*klefti'r*), adj. kløtlig, opvakt.

«**Klös**» (*klöz*), m. klodset Person, ubehovlet Menneske.

«**Klösa**» (*klöza,-ar*), v. n. være klodset i Gang og Bevægelser; være ved et tungt Arbejde, der let medfører sligt: hår ska ijn ga å *k*!

Knaddra (*knadra,-ar*), f. en Kvinde, der taler eller ler meget og højt.

Knaddreder-knaddred (*knadr'ð'r*), adj. 2 E. ujævn; om en Vej, saa der frembringes «*knadder*», naar der kjøres hen ad den: *knaddred* føre, Føre i Frostvejr.

Knaddruer-u-ut (*kna_dru'r*), adj. = f. O.

Kuapper-knapp-t (*knap'r*), adj. 1) = Dsk. 2) ordknap, mut i Svar; — snakka *knap*, at tale pænt, søge at tilegne sig en dannet Udtale; mods. snakka *bre(d)t*, tale rav-bornholmsk.

Kneit (*knajt*), m. Knægt.

Knigla (*knegla,-ar*), v. n. have en vaklende Gang; om et voxent Menneske, hvis Ben ere saa svage, at de knap kunne bære ham.

«**Knobb**» (*knåb*), m. fig. om Personer eller Gjenstande, som paa Grund af deres Forhold eller Egenskaber ere i højeste Grad tilfredsstillende, som vækker Glæde og Bifald; paa samme Maade maa adj. *knobb* forstaas, der paa Bh. kun bruges abs. og ikke bojes: di e räjti *k.*, de ere fortræffelige, udmærkede.

Knogga (*knåga,-ar*), v. a. knuge.

Knulka (*knu_lka,-ar*), v. n. klynke.

Knulkepiva (*knu_lk'-p_i va*), f. en, som stadig klynker.

Kny (*kny*), Navn paa en Leg, hvor det gjælder om at «*kny*» ø: røre ved Jærn (et Sømhoved, Hængsel e. lign.) for ikke at blive «taget».

Knysta og **knystra** (*knysda, knysdra,-ar*), v. n. give en svag, undertrykt Lyd af Latter, Graad, Hoste, Mukken e. lign.; M. D. 284 og 287; sv. *knysta*; R. 339.

Knåggamål (*knåga-mål*), n. Maal af en Fingers Længde; bruges ved Strikning: når du hår strikkad et hallt *k.*, kajn du tå ijnn. Af *knåg*, m. Kno.

Knäjkjja (*knæ_ka,-r-knajt-knajt*) v. a. knække; *k.* å ell. *k.* astå, bevæge sig med Kraft og Hurtighed; *k.* té, slaa til med Kraft, ofte pleon.: hajn *knajte* te å slo.

«**Knäppa**» (*knæpa,-r-t'-t*), v. a. bruges ogsaa ligesom i Nsk. obsecnt med Bem. beligge.

Knäppslå (*knæp-slå,-r-slo-slåd*), v. a. aarelade.

Kokkeréra (*kåk'r_era,-ar*), v. n. koge, lave Mad.

Kollra (*kålra,-ar*), v. n. pludre om Kalkuner.

Komma (*kåma,-r-kåm-kåm'* ð), v. n. komme; *k.* op idi 'ed ø: komme galt af Sted, komme i Ulykke; *k.* op på en gammel mår å ria, Talem., anvendt, naar én kan vente sig en drøj Irettesættelse og Straf.

Kondevita (*kond'vita*), f. Aandsnærværelse (fr. conduite); ogsaa i Bet. af Kjendskab til, Efterretning om noget.

Konnerå (*kåñ'-rå*), n. Koneraad = *kjäljinggarå* (Till.).

Kontrárier-i-it (*kontrâri'r*), adj. om hvad der gaar imod, volder Modstand, Hindring; nsk. *kontrari*; eng. *contrary*.

Koránsa (*koransa,-ar*), v. a. kue, kujonere; R. 346.

Koréll (*koräl*), n. Klammeri, Trætte; fr. *querelle*.

Kosjidegröner-grön-t (*ko-sjîð'-grön'r*), adj. af en vis grøn Farve.

Koslik (*ko-slek*), m. Haartot, som kun vil falde én Vej, i en vis Retning; jfr. eng. *cowlick*.

Kosta (*kåsda,-ar*), v. n. koste; *k.* på, tage paa Kræfterne; om haardt legemligt Arbejde; «de' kostar på», siges ofte i Spøg til den, der under Anstrengelsen stønner eller lader en Vind gaa; nsk. *kosta paa*; R. 236.

Kratta (*krata,-ar*), v. n. kravle; *k.* på, komme sig efter en Sygdom, vinde langsomt frem; omsider se lysere Dage med Hensyn til sit Udkomme.

Krawl (*krawl*), n. 1) Kryb; oftest om Smaabørn. 2) Møje, Besvær.

Krawleri (*krawl'ri*), n. = *krawl*, 2 (Till.).

Krawlier-i-it (*krawl'ier*), adj. møjsommelig, besværlig: haju hår 'ed kon *krawlit*, han har det kun kummerligt.

Kri (*krî*), f. Krig; få sin *k.* fram, sætte sin Vilje igjennem: hajn urar inte, forrijn hajn får sin *k.* fram.

Kri (*krî,-r-ð'-t*), v. n. krige, stride med hinanden: e ded nu nåd å *k.* om? hajn lå bestandi å *kride*, han laa stadig i Klammeri.

Kries (*krî's,-s-ð's-ts*), v. dep. kriges, o: strides, kjævles.

Kris (*krîs*), m. Kreds.

Kriva (*krîva,-r-krev-krev'ð*), v. n. krybe.

Krivvel å kratt (*krêv'l å krat*): mä *k.* å *k.*, med yderste Møje og Besvær: jå nåd'ed liväl mä *k.* å *k.*

Krostor-t (*krø-sðor*), adj. 2 E. opblæst, indbildsk, hoven; R. 356.

Kroukjäljing (*kråw-kœliñ*), f. Krokone; R. 356: *krukvinna*.

Krysta (*krysda,-r-d'-t*), 1) v. a. = dsk. 2) v. n. skrante. føle sig syg og svagelig.

Krångel (*kråg'l*), m. = *krånglara* (Till.), bruges ogsaa som Øgenavn.

Krågla (*krågla,-ar*), v. n. yppe Klammeri, naar der handles og kjøbslaas, prutte paa en nærgaaende Maade, være snedig for at tilvende sig Fordel, nsk. og sv. *krångla*. Deraf

Kråglan (*krågлан*), f. Handlingen at *krångla*, og

Kråglara (*krågлара*), m. én, som «*krånglar*».

Kräjngskoder-skod-t (*kræj̄-sgøð'r*), adj. kringskoet (om Heste), beslaaet paa alle fire Hove; smlgn. *framskoder* (Till.); om én, der træder haardt i Gulvet siges: hajn trör i golled som ejn k. häst.

Kräwa (*kræwa,-'r-d'-t*), v. a. kræve; *k. sei*, kræve sig, særlig om Børn, naar de «skal noget», nsk. *kreva seg*; R. 360.

Krogbla (*krogla,-ar*), v. a. == *breggla*.

Krejlla (*krofла,-ar*), v. a. 1) krølle, sætte i Krøller. 2) == f. O.

Krok (*krök*), n. forkrøbent Menneske, Skrantning.

Krokurijn-uren-ured (*krök-урій-н'-ð*), adj. svagelig, skrantende.

Krømpa (*krømpa*), f. se *Marriás* (Till.).

Kujlla (*koʃla*), f. Navn paa en kullet Ko.

Kusa (*kuza*), f. == *kujnta* og *kuta*, hvilke anvendes som mindre platte Benævnelser; nsk. og sv. d. s.; R. 366.

Kuta (*kuta,-ar*), v. n. khudre.

Kvâ (*kvâ* og *kwâ*), n. klæbrig Udflod paa Træer; kjyssebära-k.; nsk. *Kvaada*, *Kvade*, *Kvae*, f., sv. *kåda*, f.

Kvälsäwta (*kvål- og kwål-sæwta,-ar*), v. n. blunde; sv. *qval-söfd*, adj. om den, der sover urolig.

Kvappa (*kvapa,-'r-kvap-t*), v. imp.: de' *kvapp* i mei, jeg fór sammen; já smajt'ijn i golled, s'a de' *kvapp* i ijn, jeg slog ham i Gulvet, saa det sang i ham.

Kvarka (*kvarka*), f. Kværk; nsk. *Kverk*, m.; sv. *qvarka*, f.

Kvijnsfolkagalij-n-galed (*kvijñ-fálka-galiñ-ð*), adj. gal efter Kvindfolk.

Kvijnsfolkamäjuneske (*kvijñ-fálka-mæj̄'sg*), n. Kvindemenneske, uden nedsættende Betydning: där va kons et enesta *k.*

Kvikka sei (*kveka,-ar*), v. refl. skynde sig, rappe sig; R. 372.
Kvikker-kvik-t (*kvek'r*), adj. høres ogsaa for «*kväkker*» og med samme Bem. som i Rigsspr.

Kvista (*kvesda,-ar*), v. a. kvæste.

Kväsa (*kvæza,-'r-d'-t*), v. a. kue, betvinge; tilintetgøre, ruinere; sv. d. T. *qväsa*, tugte, banke, ydmyge.

Käjlfyr (*käl̄-fyr*), m. Koldbrand.

Käps (*käps*), n. 1) rask Handling, Indgriben, der giver et

særdeles godt Resultat; fr. *coup*. 2) Gavtyvestreg, Puds: koss for ajle di *kåps* (ell. *kåpser*), hajn gjore, däjn horrijn!

Kåva (*kåva*), f. Kube; bi-*k*., Bikube; en Kaabe hedder ogsaa *kåva*, f.

Kølpa (*kølpa,-ar*), v. a. og n. kulke, bælge i sig for at slukke Tørsten, *k*. i sei; R. 364. «*Gølpa*» bruges mere med H. til den kulkende Lyd; de' *gølpada* i ijn, når han drakk, løvv.

L.

«**La**»¹ (*lå*, *lår-låd'* og *lås'-låt*), v. a. og n. abs. med Bem. læsse, lægge et Høstlæs til Rette paa en Vogn, om Høsten, naar Sæden læsses og kjøres ind (jfr. *senna*, Till.), hvilket i Alm. udføres af en Høstpige, som saa kaldes *låpeia*. Samme Udtale og Bejning i Forbindelserne: *lå* te, lade til, yde, bekoste; nsk. *lata* til; — *lå* åtte, lade efter ø: give efter, række sig; om spændige Ting; ogsaa fig.: opgive at gjøre Modstand, vise Eftergivenhed.

«**La**»² (*la*, *lar*, *låw*, *lað*), v. tr. og n. «tillade, tilstede, o. desl.» Den af E. anførte Imperfektumsform *lo* for *lou* er næppe opr. bh.

Laddruer-u-ut (*ladru'r*), adj. laset, pjaltet; jfr. *laddirijng*.

Logg **Lagg** (*lag*), m. Kanten paa en Tønde (eller et andet Kar af Staver), der dannes af Enderne af Staverne, som rage udenfor Bunden: tå dei i ajt, du stødder *laggana* å kjitan! = sv. *lagg*, f.; derimod bem. dsk. *Lugge* ell. *Lug*; nsk. *Logg* og isl. *lögg* Fals i Staverne til Bunden.

Lagga opp (*laga,-ar*), v. a. istandsætte et Kar af Staver, hvis Kant (*lagg*, s. f. O.) er forstødt, hvilket maa udføres ved at skære en ny Bundfals højere oppe og bortskære det itubrudte af Kanten; smlgn. dsk. *lugge* (Moth); nsk. og sv. *lagga*; R. 388.

Lagga (*laga,-ar*), v. n.: gå å l., dovne, sløse Tiden bort.

Låhus (*lå-huz*), n. pl., modsat *stouhus* (Stuehus(e)), bruges ikke alene om Staldbygningerne (s. *La*), men om alle de til et Avlsbrug nødvendige Udhuse: där e nonna forskräjkjeli sjita *låhus* te däjn gårjin.

Lajnta (*lajnta,-ar*), v. n. = *läjnta*.

Lajntan (*lajntan*), f. = *läjntan*.

Lajtara (*lajtara*), m. = *lejtara*.

Lakkøi ell. hyppigere **lakkøia** (*lakåj*, *lakåja*) f. Levkoj.

Låpeia (*lå-paja*), f. se *Lå* (Till.).

Lapsåla (*lap-såla,-ar*), v. a. se *Såla* (Till.).

Låsakonge (*låza-kåg'*), m. én, som er klædt i de usleste Pjalter, «hvor däjn ena lásijn slår te däjn andra».

Låsakrämmara (*låza-krämara*), m. Kludekrämmer; ogsaa = f. O.

Lattermijller-mijll-t (*lat'r-mil'r*), adj. lattermild. (E. anfører latterdål som det eneste Ord med Smstn. *latter*.)

Laut (*lawt*), n. s. *Lout* (Till.).

Le (*le, ler-led'-let*), v. a. lede, føre, styre; *l.* mä, lede med, ø: trække afsted med én: hajn kom *lenes* mä kjivijn a vajten, han trak af med Tyven til Arresten; *l.* en ko.

Leda (*leda* og *leða,-'r-let'-let*), v. n. og a. lede, søger efter.

Ledda¹ (*leda,-ar*), v. a. bevæge et af Legemets Led: hajn kujnne ijkke *l.* knäd, så svåjled va'd.

Ledda² (*leda,-ar*), v. a. væde Overfladen af en Gjenstand, for at modvirke Hede eller Tørring; *l.* brö, gistne Brød.

Leia (*laja-'r-d'-t*), v. a. læge; såred vil inte *leies*, Saaret vil ikke læges. At helbrede indvortes Sygdom hedder *koréra* (-ar).

Leier (*laj'r*), f. Strøelse under Svin; ogsaa *svina-l.*; jfr. M. D. *Leir*.

Leiervajl og **leiervål** (*laj'r-val* og *-val*), m. Lejervold, Havsnød, Fare for at lide Skibbrud: God fri vos for å komma i *l.*!

Leisa (*lajs*), f. Lektie, Lærestykke: kajn du din *l.?*

Lings ell. **links** (*lens*, *lenks*), adj. 1 E.: hajn e inte så *l.* ijndå, han er endda ikke saa tosset, daarlig, ikke tabt bag af en Vogn; tsk. *links*, adv., *l.* sein, være kejthaandet.

Lo (*lo*), n. Lod; klokke-*l.*, Urlod, ogsaa kaldet *loddlo* (s. s.); sönöps-*l.* rund Sten eller Jærnkugle til at knuse (*måla*) Sennep med; R. 561. Formen *lo* afløses mere og mere af den nyere: *lodd* (*låd*), n., der altid bruges for: Vægtlod.

Lobbaholl (*låba-hål*), n. sumpigt Sted i en Skov.

Loinprost (*läjn-prost*), m. se *Prost* (Till.).

Lokat (*lo-kat*), m. bruges mest i best. F. *lokattijn*, et Udttryk fra Tærskeloen; kjänner du *lokattijn?* siger Tærskeren til et Barn eller en anden uvedkommende, idet han omfatter sammes Hals med Plejlens *hånnvål* og *slaul* (s. s.) og klemmer til, enten for Spøg eller for at kyse bort; R. 411.

«**Lort**» (*loqt*), m. bem. ogsaa Fjært. Naar *l.* staar som adj. og interj., hedder det *lorta* (ligeledes *sjit-sjita*). I et Smæde-

rim fra Klemensker Sogn forekommer Ex. paa de tre Synonymer *lort*, *møj* og *sjit*:

sjita dén å *lorta* präst,
å *møj* få vi på stäwnan läst.

ø: En daarlig Degrn, en daarlig Præst,
og slet vi faa paa Stævnet (ø: Kirkest.) læst.

Lorteri (*lort'ri*), n. 1) Jux, daarligt, værdiløst Kram. 2) Spøgelse: där gjikkj *l.*, det spøgede; forekommer ikke saa ofte i denne Bem. som *sjiteri* (s. s. Till.); R. 412.

Lout (*låwt*), n. Sal = *hused* (s. *Hus*, 2).

Lugår (*lugår* og *logår*), n. Rum, Kahyt til Skibsfolkene i den forreste Ende af et Skib (s. Aasen: *Lugar*, m.).

Lujuns (*lojs*), m. 1) stor firskaaren Karl; Dyr af en ualm. Størrelse. 2) om en Person, der er klodset og træg i sine Bevægelser. 3) tung, uhændelig Gjenstand.

Lujunsa (*lojsa-ar*), v. n. lunte, bevaage sig tungt og dovent.

Lunns (*lons*), m. = *lujnns* (Till.); sv. *luns*, m.

Lunnsa (*lonsa,-ar*), v. n. = *lujnnsa* (Till.); R. 415.

Lusa (*luza,-ar*), v. a. og n. 1) lyske, rense for Utøj. 2) v. n. luske, snige sig omkring paa en fordægtig Maade.

Luska (*lusga,-ar*). 1) v. n. luske. 2) v. a. lyske (uden Kam), pille Utøj af Haaret; sv. *luska*.

Ly (*ly*, *ly'r-lyd'* og *löd-lyt*), v. n. lyde, give Lyd. At lyde, adlyde hedder derimod *ajta* (s. s. Till.).

Lyhörse (*ly-hörs*), adj. 1 E. lydhør.

Lyjkkja (*lyka*), f. 1) Lykke, Dragknude. 2) Lykke, indhegnet Vænge; *gräsl.* (*græz-l.*), Lykke, udlagt til Græsning; *skou-l.*, mindre indhegnet Skov.

Lyjkkja (*lyka,-r-lyt'-lyt*), v. a. lukke; bruges nu næppe uden i Forb. *l.* en *hossa* (*håza*), lukke en Strømpe; i Strikning.

Lyngriva (*loŋ-rīva*) f. Lyngle, Segl til at skære Lyng (riva lyng) med.

Lyst (*lost*), f. Lyst: må *lysta*, lysten, lækkersulten, længselsfuld efter at nyde: já sidder räjtit å bler må *l.*, jeg sidder ordentlig og bliver lækkersulten; nsk. med *Loste*.

Långgrujuner - grujun - t (*läy-groŋ'r*), adj. Neutrumsformen bliver mest anvendt om Havet eller et Indvand, hvor der findes grundt Vand i lang Afstand fra Kysten eller Bredden, hvor

Havbunden kun har en ringe Hældning; nsk. *langgrund* (til Dels opfattet som *landgrund*).

Lårlonka (*lår-løŋka*), m. ringe Varmegrad; sigter til Laarets Varme; hedder ogsaa *lårvarma*, m.

Lårlonka (*lår-løŋka,-ar*). v. a. opvarme til „*lårlonka*“; s. f. O. og „*lårlonkader*“.

„**Läggja**“ (*lägja,-r-låt-lajt*), v. a.: *l.* hännerna sammen, folde Hænderne; Ordet *folde*, der ikke har hjemme i opr. Bh., bruges aldrig i denne Forb.

Läjsfujller-fuill-t ell. **fullt** (*läjs-foʃr*), adj. spøgefuld, munter.

Lämpra (*lämpra,-ar*), v. a. med Lempe at flytte, bringe i den rette Stilling; om tunge Gjenstande; *l.* lasten i et sjev; M. D. 321.

Lästerlia (*läsd'rlia*), adv. umanerlig: hajn e så *l.* douijn.

Lätfarruer-u-ut (*lät-faru'r*), adj. 1) som føler sig let; vel oplagt til Bevægelse, til at gaa ell. løbe; som kan bevæge sig rask og frit. 2) let at bevæge, haandterlig; s. M. Gl. *letfærdig*. 3) som ikke hindrer en fri Bevægelse a) let at bevæge sig med, om Klæder; b) let at bevæge sig paa, bekvem til Færdsel, om Vej, Føre. — *lätfärdier-i-it*, adj. letfærdig, løs i moralsk Henseende.

Läwemåda (*läw'-måda,-måða*), f. Levemaade, ø: Kost; hvad Føden angaar: där e inte nåd å klawa på *läwemådan*; alm. i dansk Almuespr.

Läweräggj (*läw'r-aḡj*), f. tynd, flosset Æg paa skærende Redskaber, som frembringes, naar disse slibes paa en grov Slibesten; den stryges bortbagefter med en Hvæssten.

Løddbois (*lød-båjs*), m. én, som „*løddar*“ (s. s. og *Boisa*).

Løgga (*lega*), f. Luge.

Lomm (*løm*), f. et Lem, Ledemod; fatti-*l.*, Fattiglem. En Lem hedder derimod *lämm* (*læm*), m.

Lømma (*løma,-ar*), v. a. = *lonka*.

Lømmader-lømmad (*lømað'r*), adj. = *lonkader* (se *Lønka*, v. a. Till.).

Lønka (*loŋka*), m. Lunkenhed i eg. Bem.: där va'jkkje *l.* i ijn, han var ganske kold.

Lønka (*loŋka,-ar*), v. a. lunkne; **lønkas** (*loŋkas,-as*), v. dep. lunknes; **lonkader-lønkad** (*loŋkað'r*), adj. og ptc. 2 E. lunken, lunknet. Moth har at *lunke*, *lunkes*. I ueg. Bem. bruges disse Ord ikke i Bh.

Løns (*løns*), m.
Lønsa (*lønsa,-ar*), v. n. } = *lujnns* og *lujnnsa* (Till.).
Løssa (*losa,-ar*), v. a. løsne.

Løtt (*løt*), m. 1) Byrde, der skal løftes. 2) selve Handlingen at løfte eller den dermed forbundne Anstrængelse: de' va ejn hår(d) *løtt*, den Byrde var streng at løfte.

Lotta (*løta,-r-løt-løt*), v. a. løfte.

Løttene (*løt'n*), n. saa meget der kan løftes paa én Gang: já tou'ed i ét *l.*

Løvva (*løva,-r-løv-'ð*), v. n. løbe; *l.* i vojll (*våł*) o: løbe løbsk; om Heste. E. har „*vojlløvva*“.

Løvenasjytt (*løv'na-sjøt*), m. Løbeskytte, Løsgænger, Vagabond.

Løvvene (*løv'n*), n. Løben, saa langt der løbes paa én Gang.

M.

«**Måd**» (*måð*), m. bruges abs. med Bem. Sulevælling: imårn ska vi hå arter te midda, vi ska inte ha *m.*; M. D. 350; — få *m.*, spise; jfr. *få* (Till.) og *äda*.

Mådakarpa og **mådkarpa** (*måða-* ell. *måða-karpa*; *måð-k.*), f. Madskrin, Trækasse med Hængsellaag, til at have Fødevarer i; se *Karpa* (Till.).

Mådamel (*måða-* og *måða-mel*), n. det fineste Bygmel.

Mådavråg (*måða-* og *måða-vråg*), n. som vrager Maden, er kræsen.

«**Madkasprud**» (*madka-sbrøð*), n. ogsaa = Ormemel.

Mådtidier-i-it (*måð-tiði'r*), adj. ogsaa **mådtiduer-u-ut** (*måð-tiðu'r*), madtidig, sulten; nsk. *mattidig*; R. 434.

Majtfarruer-u-ut (*majt-faru'r*), adj. magtfærdig (hvilket Ord er usædv. i Rigsspr.; Thieles dske Folkes. I, 45), som ejer tilstrækkelig Kraft, er i Stand til.

Majtför-t (*majt-för*), adj. 2 E. eg. magtfør = f. O.

Måka (*måka,-ar*), v. a. forarbejde, forfærdige, lave; med Bibegreb af, at det udrettes i Stilhed som Puslearbejde; R. 426.

«**Maksel**» (*maks'l*), n. bem. endv.: 1) det, der frembringes ved at «*måka*» (s. f. O.). 2) daarlig udført Arbejde, Kludderarbejde.

«**Mala**» (*måla,-r-d'-t*), v. n. fig. 1) om Smerte, Værk, der endnu ikke rigtig er kommet til Udbrud, men som man har en

Fornemmelse af, at det nærmer sig. 2) om fjærne, utsydelige Lyd: de' står å måler mā torden; R. 426.

Marellok (*mâr'-låk*), m. sammenfiltret Haarlok paa en Hest, som man mener, at Maren har redet paa om Natten; M. D. 355; R. 430.

Marknad (*marknað*), n. Marked; M. Gl. *markneth*; nsk. og sv. *marknad*, m.; isl. *marknaðr*, m.

Marriás (*marias*), f. Navn paa et Kortspil. Regnskabet føres ved Hjælp af en saakaldt *Krømpa* (f.), fire parallele Kridtstreger, som indeholde tolv Points. Det Parti, som først faar Krømpan udslettet, har vundet. Navnet (fr. *mariage*, eng. *marriage*, Giftermaal) hidrører fra, at Konge og Dame af samme Farve, forenede paa én Haand, hvilket kaldes en *Viv* (*viv* f.), giver en Fordel af én Point og det dobbelte, hvis det er *tromp*- (ɔ: Trumf-) *viv* ell. *ajta viv*, ogsaa: *äkta viv*. Vundet Spil giver to Points; *Rambús* (*rambuz*, m.), svarende til store Slem i Whist, giver fire P.; — *blåkodd* (*blå-kåd*, m.) kaldes det Parti, hvis Krømpa endnu staar urørt, naar Modpartiets er udslettet.

Mårs (*mårs*), f. = års.

Mars (*mårs*), f. Marsch. Dette Ord bruges tit i Steden for et adv. == bort, borte, væk, fløjten: de' va *m.*; du ska gå *m.*!

Marsa (*marsa,-ar*), v. n. marschere; nu for det meste afløst af **marséra** ell. **maséra**, medens *m.* bruges i en foragtelig Betydning: hva går du här å *marsar* åtte? hvad gaar du her og stolprer om efter? *m.* å, tøfle af.

Masjin (*masjin*), f. Maskine; Ordet er ens i best. og ubest. F. i Sing.

Mena (*mena*) i Talem. gâ te *m.*: hår där gåd dei nâd te *m.*? har du haft nogen Modgang, nogen Men? M. D. 357.

Mijnstijn (*mijsdiñ*), m. eg. Mindsten, ɔ: det mindste (yngste) Barn af flere Søskende; smlgn. *bällijn* (Till.).

Milkas (*melkas,-as*), v. dep. mælknes (Moth); om Kør.

Multa (*melta,-ar*), v. a. tilføje Kør Skade paa Milten (*melta*, m. Milt) ved Stød eller Slag; R. 439; jfr. Aasen: *miltast*.

Misujunuse (*mes-oÿs'*), adj. 1 E.; hedder ogsaa *misúnnelier-i-it* (*mes-oÿ li'r*).

Moerlösa (*mo'r-löza*), f. Spiserør; s. R. 445.

Moffla (*måfla,-ar*), v. a. prugle, slaa med Næverne; *m.* opp, banke af (hedder ogsaa *bânska opp*); *m.* på, slaa løs.

Mokkara (*måkara*), m. Mukker; se *Makara*.

Mokkijn-en-ed (*måkiȝ-n-’ð*), adj. == *mouijn*.

Mokamm (*mø-kåm*), m. Skaarkam, se *Kåmm*.

Molkedrik (*målk'-drek*), m. eg. Malkedrik; Mælk, der nydes umiddelbart efter Malkningen: ska bällijn ha *m.*, då?

Mollesjösker-sjösk-(k)t (*måls sjösg'r*), adj. ondskabsfuld; surmulende; fr. *malicieux*.

Mollevét (*mål'-vet*), n. Menuet; Dans.

Mollja (*målja*), f. Mole; hauna-*m.*, Havnemole.

Mollra (*målra,-ar*), v. n. 1) om fjærne Lyd, der synes at nærme sig: torden står å *mollrar*, de står å *mollrar* mä t. 2) om begyndende Smerter, som true med at blive værre, naar de rigtig komme til Udbrud; om Gigt, Værk, Hovedpine o. desl.: de' står i houd å *mollrar*. Det hertil svarende Substantiv hedder **mollran** (*målran*), f.; R. 443. Samme Bem. som *m.* har **morrla** (*mörla,-ar*), v. n., der maaske er samme Ord med Ombytning af Konsonanter (V. S. O.: *murmlē*), og **mörlla**, **mörrla** (*mörla, mörla,-ar*), v. n. De tilsvarende Subst. hedde **morrl** og **mörl** (*mårl, mörl* ell. *mörl*), n., der ogsaa bem. summende Larm, som af mange Mennesker (R. 445; se M. Gl. *Murl*), og **morrlau**, **mörln**, f. — Jfr. ogsaa *måla* (Till.).

«**Monne**» (*måñ'*) Spørgep., stilles altid i Slutningen af Sætningen: hva så hajn *m.?*

Morkjbånge (*mårk'-båȝ'*), adj. 1 E. mørkeræd.

Morkjes (*mårk's,-'s-'ð's-'ðs*), v. dep. mørknes; M. Gl. *mørkes*.

Morkjhader-hjad (*mårk'-hyað'r*), adj. 2 E. == *morkjlajder*.

Morkjklædder-klædd-klætt (*mårk'-klæð'r*), adj. eg. mørkklædt, klædt i mørkfarvede Klæder; nsk. *myrkklaedd*.

Morkjna (*mårkna,-ar*), v. n. og d. mørkne, berøve Lys; betage noget dets lyse Farve: de' *morkjnar* (på) toied.

Morrhår (*mår-hår*), n. Knurhaar, Varbørster.

Morrl (*mårl*), n.

Morrla (*mårla,-ar*), v. n. } se *Mollra* (Till.).

Moss (*mås*), f. et Slag Kort: ska vi hä vos en *m.?*

Mossta (*måsda,-ar*), v. a. 1) trykke, støde Frugt, saa Mosten flyder ud: dässe äblen e *mosstada*, s'a di kajin'kje gjimmes, disse Æbler ere forstødte, saa de kunne ikke gjemmes hen. 2) fig. støde, pryggle med Næverne, give drøje Slag; *m.* opp og *m.* på == *moffla opp* og *moffla på* (Till.).

Motara (*møtara*), m. Morter, til at støde, knuse i.

Moua å (*måua,*-ar), v. n. sagtnes, aftage i Styrke og Heftighed, om Smerter, Uvejr.

Mujnn (*mo᷑j*), m. Mund; hå nåd på *m.*, være i Begreb med at sige noget, omtale noget: já hadd'ed på *m.*, mānn så gjikkj'ed frå mei.

Mujnna (*mo᷑ja*,-ar), v. n. eg. munde, ø: sætte Munden i Lave for at sige noget, (om Smaabørn) række Munden til Kys, ell. lign.: hajn *mujnnada* å *mujnnada*.

Mujntammer-tam-t (*mo᷑j-tam'r*). adj. eg. mundtam; om vel-smagende, behagelig Mad, som er let at tygge; M. D. 369; R. 448.

Mujntolla (*mo᷑j-tela*), f. Mundtaal; saa stor Lindring i Smerter, at man kan undgaa at klage sig: já lå mā skräj å råv å hadde ijkkje *m.* i fjourtan då.

Mula (*mula*,-ar), v. a. pryggle, banke af med Næverne: já kujnne *m.* 'jn, kajn du tro!

Myjsla (*my᷑sla*,-ar), v. a. 1) = *myjnstra* (2) (s. følg. O.). 2) drive ledig omkring, mens man skulde arbejde: hajn sjøtte alri nân tijng, hajn gjikkj båra å *myjnslada*.

Myjnstra (*my᷑sdra*,-ar), v. n. frembringe en vis (smækende eller smaskende) Lyd med Læberne alene eller med Tungen, naar man 1) vil indsmigre sig hos, kjæle for Smaabørn, 2) anspore Heste til at trække villigere, bevæge sig hurtigere: *m.* på hästana. Med samme Bem. bruges ogsaa **mønstra** (*mønsdra*,-ar), v. a. 1) mønstre; 2) tvinge én til at gjøre sin Pligt, til at opføre sig ordentlig: já ska *m.* hannem, de' kajn hajn tro.

Mystra (*mysdra*,-ar), v. n. = *myjnstra* (2) (s. f. O.); R. 451.

Mångel (*måg'l*), f. Mangel.

Mångel (*måg'l*), m. 1) en kortere rund Stok eller Stang, som kan omfattes med Hænderne; anvendes f. Ex. til at trække en Hakkelsemaskine, i det den ene Ende anbringes i Svinghulets Udkant, den anden i et fastliggende Tapleje (i en Væg); 2) Manglestok; hedder da ogsaa *mångelstokk*, m. og *mångelträ*, n. (s. følg. O.).

Mångla¹ (*mågla*,-ar), v. a. mangle (Tøj), glatte; deraf **mångel**-ell. **mångelstokk**, m., **mångel-** ell. **mångleträ**, n.

Mångla² (*mågla*,-ar), v. a. og n. mangle, fattes, lide Mangel.

«**Märtijn**» (*märtiūj*), n. pr. Morten, ogsaa Navn paa Haren (i Jægersspr.) ligesom andre St. i Danm. Om *M.* (s. d. O. hos E.) haves følgende Rim:

Mårtijn knårt
sad te vårt,
spillada kårt;
hajn kom så sijlla,
så' så ijlla,
sad på ejn kånt,
alri hajn vānt;
åd å drakk,
s'ad rawen sprakk.

Mäjlla¹ (*mǣla,-r-d'-t*), v. a. melde, bringe Tidende; forklage.

Mäjlla² (*mǣla,-r-d'-t*), v. n. give Fylde, skjæppe (om Korn).

Mällesjid (*mǣl-sjøð*), m. én, som forklager, Sladderhank, som ikke kan tie med, hvad han ved.

Mäjnneskeläjer-läj-t (*mǣj'sg'-læj'r*), adj. = *folkäläjer* (Till.); nsk. *menneskeleg*.

Mäjusel (*mǣjs'l*), m. Mejsel.

Mäljyl (*mǣl-jyl*), f. (og m.) eg. Mellemjul, ø: Dagene mellem Jul og Nyaar, der halvvejs betragtes som en Fritid for alle: i *mäljyln* kajn di besöja vos; R. 438: *milladagar*.

Mälkjöring (*mǣl-köriŋ*), m. eg. Mellemkjører, af *kjöra imäl*, kjøre imellem. 1) om den, som ved Indhøstning, Møgkjørsel e. l. kun er beskæftiget med at kjøre, hvortil sædv. anvendes en Dreng, som ikke kan deltage i det sværere Arbejd med at læsse paa eller af. 2) fig. Mellemmand; ofte spydig om den, der sætter ondt imellem Folk.

Mälvei (*mǣl-vaj*), m. 1) Mellemvej. 2) Ophøjning, Brink mellem Hjulsporene paa en Markvej.

Mäst (*mæst*), sup. af *meied*, *mere*; bruges ligesom i nsk. og sv. som adv. = næsten, omtrent: e kåred fullt? — ja m.; hon e m. alti hjemma.

Mättes (*mæt's*): få te m. = nordsj. faa sin Mætte ø: faa tilstrækkeligt til at blive mæt af: hajn fijkkj aldri et måltid måd te m.; hedder ogsaa te *mätta* (s. s.).

Möj (*möj*), adj. 1 E. slet, daarlig; utilpas: däjnna pännijn e m.; já e rent m.; smlgn. *lort* (Till.).

«**Möjbois**» (*möj-båjs*), m. er ogsaa Navn paa et Kortspil; andre St. kaldet Hanrej, og Skidtmads.

Möjhujnn (*möj-hoŋ*), m. Møghund. 1) Skjældsord; 2) Navn paa et Kortspil. Den, som vinder, bliver til sidst af med alle sine Kort, medens den tabende beholder en større eller mindre

Del tilbage, ved Hjælp af hvilken det saakaldte Regnskab op-gjøres (gjorra riggenskaw), i det der for hvert af disse Kort frem-siges et Led af følgende Ramse: i hujnn — i mujnn — i halsijn — i vommen — i småtarmana — i rawen — i sjidarijn — å ud. Slaar det til, at det sidste Kort træffer sammen med „*å ud*“, betragtes det af den tabende som et nogenlunde taaleligt Udfald. Der haves baade *änkel* og *dovvel m.*, hvilke maaske svare til det skaanske *lilla* og *långa honnaröven*; R. 267.

Möjso (*möj-so*), f. 1) Skjældsord. 2) Hjulbør til at trille Møg (muge) med.

Mollebör (*möl*-*bör*), f. tilstrækkelig stærk Vind til at drive en Mølle; nsk. *Kvernbyr*, m.; R. 825: *mölle-vär* = *qvarnvind*.

Mönstra (*mensdra,-ar*), v. n. se *Myjnstra* (Till.).

N.

Nå! (*nå* og *nå*), i. naa! n. så, naa saaledes.

Nabb (*nab*), m. lille, afbrudt Stykke. Vistnok besl. med *navvra* (Till.).

Nakkhoier-hoi-t (*nak-håjr*), adj. eg. nakkehøj, høj i Nakken; om den, hvis Væsen vidner om Selvfølelse, Selvgodhed: hajn sad så *n.*; sv. d. T. *nackhög*.

Namsa (*namsa,-ar*), v. a. tage, snappe; tilvende sig: äbled hadde hon *namsad*; jfr. M. D. 690.

Narkijn-en-ed (*narkijñ*) og hyppigere: **narkijjn-en-ed** (*narkijñ*-*n-*-*ð*), adj. begjærlig, vindelysten; som gjærne vil snylte sig lidt til; jfr. R. 461: *narsken* og 475: *nårka*.

Nattaleia (*nata-laja,-ar*), v. a. (af *nattaleia*, n. Natteleje, Natteherberg), give Nattely: já bådde mådada å *nattaleiada* hannem.

Nattaløv (*nata-lov*), n. Natteløb, ø: Nattegang, Nattesværm, deraf *nattaløvvara*, m., en Nattesværmer.

Nattarajnn (*nata-rajñ*), m. = f. O.; R. 463.

Nattmål (*nat-mål*), n. Aftengift til Kvæget, Nattefoder.

Navvra og **nevvra** (*navra*, *nevra,-ar*), v. n. afgnave, afbryde Smaastykker; M. D. 373, 375 og 377; R. 465.

Nawerborra (*naw'r-båra*), f. Blegn, Blære, lille Byld, fyldt med tynd Vædske; jfr. M. D. 690: *Navespor*; R. 464; M. Gl. har *Naverbor* = Ligtorn; se *Borra* (Till.).

Nikka å (*neka,-ar*), v. n. eg. nikke af, ø: dø: hajn *nikkar*

väl å, han dør vel; lign. Talebrug: nu hår hajn *åggjort* ell. *åsjøtt* här i varden.

Nikker-t (*nek'r*), adj. 2 E. pirrelig; som let bliver stødt.

Nikkijn-en-ed (*nekiȝ'-n-'ð*), adj. = f. O.

Noas (*nøas-as*), ell. **nås** (*nås,-nås-nåd's-nåd's*), v. dep. smaa-klynke, vaande sig sagte; om syge og Smaabørn.

Nobbesahórra (*nåb'sa-håra*), m. Kjæledægge; forkjælet, for-krøben Dreng, som helst tyer til *nobbesakrog* (s. s.).

Nokk e déd (*nåk e deð*) «nok er det», en Frase, som, uden at staa i mindste Forbindelse med den øvrige Sammenhæng, tit indskydes som Fyldekalk, for at skaffe den Talende Tid til at tænke over det følgende; smlgn. *nue*.

Nouehånn (*nåw'-hän*), adv. næppe, med Nød og næppe, = *noue*, B, 2.

Nouijn-en-ed (*nåwijȝ'-n-'ð*), adj. nærig = *noue*, A, 2 og = *nyjggjer*.

Nutijn-en-ed (*nütijȝ'-n-'ð*), adj. som i sin Fritid gjærne „*nutar*“ (s. s.).

Nyssja (*nøzja*), f. Navn paa et Kortspil, som andre Steder hedder «nysgerrig Hanrej»; jfr. *nyssja*.

Nås v. d., se *Noas* (Till.).

Nåbberi (*nåb'ri*), n. Mundhuggeri, Kjævl.

Nåbbtryn (*nåb-tryn*), m. og **nåbbtryna** (*nåb-tryna*), f. en Person, som er

Nåbbtrynader-trynad (*nåb-trynað'r*), adj. 2 E. ubeskeden, næsvis i sin Tale.

Nårtåjn-tåñ-tåd (*nær-tåȝ-tåñ-tåð*), adj. eg. nærtagen. 1) nær ved at være opslidt, opbrugt; 2) skrubsülten, eller rettere: forhungret: du e väl ijkke så *n.*? siges til den, som utaalmodig forlanger noget at spise; smlgn. R. 477.

Nårtiyjn-en-ed (*nær-tyijȝ'-n-'ð*), adj. paatrængende; R. 768.

Nåsa (*næza,-ar*), v. n. vise næsvis Nysgerrighed: hva' ska du *n.* där ätte? hajn *nåsar* op idi ajlle veina; R. 462: «*kwa nasar thu et?*» «*nas int thit*».

Nåsebör (*næz'-bør*), f. Modvind = *kjälijngabör* (Till.).

O.

Oasānijn (*øa-sâniȝ*), Navnet paa den smalle Sandstrækning, som skiller Hammersø fra Havet. Ordet er dannet af *o*, f.; ^{X)}

^{X)} Denne Forklaring kan være tvivlsom. Snarere er Ordets første del del af det oldnordiske OS (med langt, lækket Ø), som har været Måndag. Se også *Østing* (f. *Nitar-asj*; *Nitar-elvur*).

et Vod, og *sân* m., Sand, og betyder altsaa *Vodsandet* eller rettere *Vodsanden*, da Sand forhen var Fælleskj. i Dsk. Skjønt dette Ord synes at bekræfte E.'s Paastand om, at Ordet *o* kun bruges om Garn til at fange Tobiser i, — eftersom disse (de hedde ogsaa Sandgrævlinger) holde sig til sandige Kyster, — saa vides med Sikkerhed *o* ogsaa brugt om et Vod til at fange andre Fisk i.

Om (åm), præp.: *o.* gångijn, ad Gangen (E.'s å gångijn maa være sjældent), *o. ijnajn*, eg. om hinanden *o:* imellem hver-andre, blandet sammen: de' lå *o. ijnajn*. I visse Tilfælde danner *o.* en sammensat præp. med. *ijn*, *ud*, *ner*, *op*, *hjimm* osv., hvorved der altid opstaar en elliptisk Sætning: kom *ijnnom* mei, når du går a böjn, kom ind og tag mig med, naar du gaar i Byen; gå *udom* mei klokkan sju, så følles vi ad, gaa ud og hent mig Kl. 7, saa følges vi ad; du kajn kjöra *nerom* domm, du kan lægge Vejen ned forbi deres Bolig og tage dem med; — *o. ijänn*, om igjen; tilbage, hjemad; deraf

Omijännväjn (åm-*ÿæn-væñ*), m. best. F. Tilbagevejen, Hjemvejen: já gjikkj ijnnom ijn på *o.*, jeg gik ind og tog ham med paa Tilbagevejen.

Omsijnnader-sijunad (åm-*siÿað'r*), adj. 2 E. omsindet, som har fattet en anden Beslutning, faaet en anden Mening; M. D. 389; R. 568.

Omskodda (åm-*sgåda*), f. Paaskud; R. 589.

Oppenrauader-rauad (åp'-*n-ræwað'r*), adj. 2 E., en forandr. Form af *oppendauader*.

Opp-plakkader-plokkad (åp-*plåkað'r*), adj. 2 E. ell. ptc. af at „*plokka op*“ *o:* tillave til Plukfisk, Plukkjød, som hedder *o.* fisk (å kantofler), *opp-plokkad* kjødd, Plukkjød, ogsaa kaldt *lapskous* (*lapsgåws*), m.

Oppsnudader-snudad (åp-*snuðað'r*), adj. 2 E. storsnudet, næsvis.

Oppsteider-steid-steit (åp-*sdajd'r*), adj. se *Steia* (Till.).

Opställedajns (åp-*sdælf'-daÿs*), m. eg. Opstilledans, *o:* en af de gammeldags Figur danse til Forskjel fra de moderne Rund-danse, der ofte gaa under Fællesbenævnelsen *rujnnenom* (*roÿ'n-åm*), f.: ska vi nu hå ejn *o.* äjlle en *r.*?

Oppiou (åp-*tåw*), n. Optog; Forvirring og Larm i en Forsamling af Mennesker: koss, sikken et *o.* där va.

Oppviglara (åp-*veglara*), m. Oprører, Urostifter, Krakiler; tsk. *Aufwiegler*.

Orgrajner-graju-grant (*or-graȝ'r-graȝ'-grant*), adj. som nøje vejer Ord, let bliver stødt over andres Udtryksmaade; smlgn. M. Gl. *ordgran* og sv. *ordagrann*.

Ostamus (*oſda-muz*), f. eg. Ostemus; saa meget af den bløde Ost, der ved Ostelavningen paa én Gang holdes i Haanden for at klemme Vallen fra.

Ouanlär (*åwan-lær*), n. Overlæder paa Fodtøj; de' går nok räjtit på *ouanlärn* (Talem.), det gaar nok rigtig strygende, muntert; over alle Grænsen o. lign.

Ouanre (*åwan-re*), n. Overhus, den øverste Del, Taget af et Hus, mods. *ujnnere* (Till.); jfr. M. D. 395.

Ouanvännes (*åwan-væn's*), adv. oven Senge; om syge, der kunne begynde at være lidt oppe: nu e hajn lid o.

Ouanvär (*åwan-vær*), n. Opholdsvejr; M. D. 395.

«**Oner»** (*åw'r*), præp.: o. éjn bânk, overhovedet; alle til Hobe, alle som én; M. D. 396, smlgn. R. 415: *lunnt över en bank*; — o. knudan, eg. over Knuden, o: i en pirrelig Sindsstemning; harmfuld, opbragt: hajn va så rent o. k., s'ad. — o. lång ell. o. en lång (Tonen paa *lång*) langsomt, lidt efter lidt; M. D. 396; R. 855; — o. änna, over Ende, ogsaa = *ouanvännes* (s. s. Till.); R. 846.

Ouerhöra (*åw'r-höra*, *hör-hör'-hört*), v. a. 1) undersøge og beskjæftige sig nøje med alle Enkeltheder, grundig efterse: nu hår já leggad kantoflarna å já vidd, a já hår *hört* domm *ouer* te gauns. 2) hjemsøge, plage: hostan *ouerhöre* (ell.-*hörde*) ajlle bällana, alle Børnene bleve plagede af Hoste; R. 855. At overhøre, prøve i Kundskaber hedder *höra* (*höra*, *hör*, *hör'* ell. *hörd'*, *-t*).

Ouerlüt (*åw'r-lüt*): gå o. om Kvæget, der er sluppet løs paa Marken og gaar, hvor det vil; vouta o., ved Vogtning at lade Kvæget skjøtte sig selv, gaa hvor det vil; tå o., tage, o: stjæle, naar og hvor der gives Lejlighed; R. 855.

Ouerlång (*åw'r-låŋ*), adv. se *Ouer* (Till.).

Ouersteia (*åw'r-sdaja,-r-d'-t*), v. a. overstige.

Ouerväldier-i-it (*åw'r-vældi:r*), adj. fortrinlig egnet til sin Bestemmelse: ejn o. kar te å arbia; smlgn. *ouerväldia*, adv.; R. 789.

P.

Paja (*pajə,-ar*), v. n. være magelig, intet gide at bestille, drive: hajn sjøtte ijngentijng, hajn båra gjikkj å *pajada*; hva' går du å *pajar* ätte? R. 497.

Pala (*pålə,-ar*), v. n. gaa tungt, klodset og dinglende; stolpre.

Palls (*pals*): sätta sei te *p.*, sætte sig til Højbords; slaa sig *Pæd.* til Ro et Sted, i det man lader, som om man er hjemme der. Jfr. M. D. 402 og 691: *Pall*.

Påmp (*påmp*), m. og **påmpa** (*påmpa*) f. én, der „*påmpar*“ (s. følg. O.), en tyk, klodset Person; M. D. 402.

Påmpa (*påmpa,-ar*), v. n. gaa tungt og langsomt: hajn kom *påmpanes* å *påmpanes*, han gik og trak Benene efter sig; R. 494.

Pampúser (*pampus'r*), f. pl.; sing.: *pampúsa*, bruges sjælden. 1) magelige Sko, Tøfler, Slæber; R. 494. 2) Selve Føderne: här hår di et pár släws, di kajn stikka dorres *p.* i.

Park (*park*), m. 1) Lag af Smuds eller et klæbrigt Æmne, *Zm. Ju.* som ved Tørring bliver en haard Skorpe. 2) Gjenstand, be- *Læk. h.* dækket med en saadan Skorpe: ded e lisom ejn ajnijn *p.!* *hævns.* Rimeligvis en forandret Udtale af *bark*, m. (Bark), der bruges *Br. h.* med de samme Bemærkelser.

Parka (*parka,-ar*), v. n. danne en barkagtig Skorpe; hedder ogsaa undertiden *barka*: smorr inte ded på, for de' båra *parkar*; sammenparkada kaldes tynde, flade Gjenstande, som ved Væde og paafølgende Tørhed ere komne til at hænge sammen.

Parkeder-parked (*park'ð'r*), adj. 2 E. it. **parkuer-u-ut** (*parku'r*) = *barkeder* og *barkuer* (Till.); jfr. f. O.

Pás (*páz*), m. og **påsa** (*páza*), f. én, som „*pásar*“ (s. følg. O.).

Påsa (*páza,-ar*), v. n. gaa langsomt og slæbende; trække Benene efter sig; R. 495.

Påshås (*páz-ház*), m. og **påshåsa** (*páz-háza*), f. = *pás* og *påsa* (Till.) R. 503.

Pasty (*pasdyr*), n. en i høj Grad ilde udseende Skikkelse: koss, sikken et *p.!* jfr. Aas. *Pastyr*.

Paténtier-i-it (*patentli'r*), adj. = *akkoráter* (Till.), pedantisk; R. 497.

Pawa (*pawa,-ar*) v. n.: gå å *p.*, gaa og tosse om, gaa i Tanker, være lejerlig og indesluttet i sit Væsen: hajn går nåd årtit å *pawar*; jfr. *paw*.

«**Pè**», som E. sandsynligvis vil have utalt med lukket *e*, kjendes kun utalt som **på** (*pæ,-r-ð'* ell. *-d'-t*), v. n.: *p.* forr, betale for, bøde for, undgjælde, staa i Stikken for. Ordet er næppe en «syncoperet Form», men ligefrem = eng. to *pay*, hvilket bestyrkes end yderligere ved en Ytring som: hajn måtte min själ *på* forr de' holl (pay for the whole); „*de holl*“ kjendes kun i denne Forbindelse; smlgn. M. D. 401: *paie*.

Peis (*paj̊s*), m. Smule: alri ejn *p.*, ikke en Trevl.

Perremí (*pær'mi* ell. *per'mi*), f. eg. Pyramide, o: en Reol best. af flere Hylder (alm. tre), der op efter efterhaanden blive kortere og sammenholdes ved to Sidestykker, naar de ikke, hvilket ofte er Tilfældet, ere anbragte i et Hjørne.

Piblahorra (*pibla-håra*), m. en Dreng, som gjærne søger Selskab med, leger med Piger; et nedstættende Udtryk: du ska' jkkje varra nåjn *p.*!

Pijnnas (*pij̊as,-as*), v. dep. pindes (om Fugle); hedder ogsaa *pännas* (s. s. Till.).

Pilalakkena karana, i., forstærket Udbrud af Forundring; spøgende, især til Børn.

Pinka (*peŋka,-ar*), v. a. og n. coire; jfr. sv. *pinka*. **pinkas** (*peŋkas,-as*), v. dep. have legemlig Omgang.

Piska (*pisga,-ar*), 1) v. a. piske. 2) v. n. med å eller *astā* med stærk Bejn. (*pisgar-pisk-t*), fare afsted i stor Fart, løbe af alle Krafter: hajn *pisk* å, så arrit hajn kujnne.

Pivijn-en-ed (*piviŋ'-n-'ð*), adj. pibagtig, klynkevorn.

Pjask (*pjask*), n. eller **pjaskbränne** (*pjask-bræŋ'*), n. Kvas, Risbrænde; R. 503; jfr. *pask*.

Pjaskeder-ed (*pjask'ð'r*), adj. 2 E. pjaskvaad; sølet; hedder ogsaa **pjaskuer-u-ut** (*pjasku'r*): väjn e så *p.*, Vejen er saa sølet.

Pjaskeri (*pjasg'r'i*), n. kraftløs, tynd, daarlig Søbemad.

Pjaskuer-u-ut adj. s. *pjaskeder* (Till.).

Pjugg, pjøgg (*pjåg, pjøg*), n. = *fjøgg* (Till.); R. 504; sv. *pjåk*.

Pjakk (*pjæk*), n. et svagt Slag; läja *p.*, lege Tagfat.

Pjækka (*pjæka,-ar*), v. n. og a. slaa hurtig, men ikke stærkt; om Kvindfolk eller Børn, der slaa i Arrighed, men hvem det brister paa Kræfter.

Pjækkeret (*pjæk'r't*), m. en kort Frakke.

Pjäs (*pjæz*), m. lille, ubetydelig Person eller Gjenstand.

Pjäs (*pjæz*), n. Skum.

Pjäs (*pjæza,-ar*), v. n. skumme, give Skum.

Pjäseder-pjäsed (*pjæz'ð'r*), adj. 3 E. skumagtig, let som Skum.

Pjäsk (*pjæsk*), n. = *pjäkk* (Till.).

Pjäsha (*pjæsga,-ar*), v. n. og a. = *pjäkka* (Till.); R. 504.

Pjätt (*pjæt*), n. = *pjäkk* (Till.); R. 504.

Pjätta (*pjæta-ar*), v. n. og a. = *pjäkka* (Till.); R. 504.

Pjäthoudader-houdad (*pjæt-håwdað'r*), adj. 2 E. svagelig af Udseende: hajn ser nåd p. ud, han ser daarlig ud.

Pjäwa (*pjæwa,-ar*), v. n. klynke, klage sig = jysk *pjæve*; dette Ord er meget alm.; jfr. *Pjäw*.

Pjäwuriju-uren-ured (*pjæw-urij-ur'n-ur'*ð), adj. klynkevorn, pibagtig.

Pjøgg (*pjøg*), n. se *Pjugg* (Till.).

Plän (*plân*), m. større Del af en Overflade; større Plet, hvor der kjendes Forandring i Farve eller paa anden Maade: här e ejn *p.*, hvor jorn inte e så galn, her er en Strækning, hvor Jorden ikke er saa daarlig; hon hadde fåd ejn *p.* på sin kjoul. En mindre Del af en Overflade hedder derimod *platt*, m.: där e ejn *platt*, hvor kantoflerna e sjända, der er et lille Stykke, hvor Kartoflerne ere angrebne af Sygdom; man kan ikke sige ejn *platt* (= Smudsplet) paa sin kjoul, men *plätt* (Plet): här e ejn *platt* mä många *plätta* (på), her er et Stykke, der er meget plettet.

Platt (*plat*), m. s. f. O.

Plattastrei (*plata-sdraj*): i *p.* 1) pletvis. 2) fig. om Tiden: med ubestemte Mellemrum.

Plattatal (*plata-tal*): i *p.*, i Pletetal, = f. O. (1 og 2).

Ploil (*plål*), m. Plejl; *ploitarskara*, m. Tærsker, der tærsker med Plejl, mods. som betjener en Tærskemaskine (nyere Ord).

Plomperi (*plåmp'ri*), n. sammenplumpet, daarlig Søbemad.

Plöddergрева (*plöd'r-greva* ell. *grewa*), m. eg. Pluddergreve; som er bedækket med Snavs fra en Vej; om Børn, der have sølet sig til.

Plödderhås (*plöd'r-håz*), m. og **plödderhåsa** (*p.-håza*), f. 1) = f. O. 2) som har den Uvane at sole sig til.

Plödderjoks (*plöd'r-jåks*), n. 1) = *plomperi* (Till.). 2) Pludren, uforstaaelig Snak, uden Sammenhæng.

Plödderpossa (*plöd'r-påza*), m. Pladderpose, Pladdermund.

Plöddersnakk (*plöd'r-snak*), n. Pludren; Vaas.

«**Plöddra**» (*plödra,-ar*) v. a.: *p. sei té*, sole sine Klæder til.

Pløddra (*plød̥ra,-ar*), v. a. pludre: hajn *pløddrar* nåd sammen, som ijngijn sātan kajn forstå.

Pløddreder-pløddred (*plød̥r'ø'r*), adj. 2 E. sølet; om Vej, Føre.

Pløddrian (*plød̥rian*), m. = *plødderpossa* (Till.).

Pløddruer-u-ut (*plød̥ru'r*), adj. = *pløddreder* (Till.).

Poffa (*påf̥la*), f. Bule (f. Ex. i en Hat); maaske af *poffa* (*påf̥a,-ar*), v. a. puffe.

Pollra (*pålra,-ar*), v. n. se *porrla* (Till.).

Poppersi (*påp'rs̥t̥*), f. eller **p.-slaw** (*p.-slaw*), n. Apopleksi, apoplektisk Anfall.

Porrla (*pår̥la,-ar*) og **pollra** (*pålra,-ar*), v. n. give en Lyd, som naar noget koger sagte ell. lign.; R. 508.

Posserjggj (*påz'-ryg̥*), m.: bæra *p.*, bære et Barn paa sin Ryg; sidder Barnet i en ridende Stilling hedder det ria *p.*: må já ria *p.* på dei? vil du bæra mei *p.*?

Possetur (*pás'tur*), f. Positur; Maner, Adfærd, Fremgangsmaade: de va då en árti *p.*! det var dog en løjerlig Maade at bære sig ad paa! fr. *posture*.

Pott (*påt*), m. slå *pottijn* itu, gjøre Barsel: om fastelan já inar, hon *pottijn* slår itu (af «en ny å sorrjeli kjärlighedsvisa»); alm. Talem.

Pottarahorra (*påtara-håra*), m. Hundedreng; foragt. Udtr.; s. *Pottara*.

Pottra (*påtra,-ar*), v. n. give Lyd, som naar noget tyktflydende (Grød ell. lign.) koger; R. 792; sv. *puttra*.

Primklokka (*prím-kláka*), f. Benævnelse paa en lille Klokke, som man i Rønne om Søndagen bærer om i Gaderne og ringer første Gang til Gudstjeneste med: här du hört *primklokkan?* e *p.* gåd inu? smlgn. R. 510.

Profét (*práfet*), f. en Indretning til at sætte i en Lysestage, og paa hvis øverste Ende en Lysestamp kan anbringes for at blive helt udbrændt; *lyza-p.* (*lyza-p.*); andre Steder i Danm. *Profit*, *Lyseprofit*.

Profoss (*profás*), m. Profos; mā *p.*, med Magt; tilsidesættende alle Hensyn; egenraadigt, hensynsløst: hajn gjor'ed mā *p.* (Af fr. *par force*.)

Proms (*pråms*), m. tyk, forædt Person.

Promsa (*pråmsa,-ar*), v. n. proppe sig med Mad, sluge meget: du mā'jkje *p.* så meien frogt i dei, horra!

Pross (*prås*), m. = *proms* (Till.).

Prossa (*pråsa*), v. n. = *promsa* (Till.).

«**Prost**» (*prost*), m. Provst; *prostamöde* (*prøsda-møð*'), n. Provstevisitats; *kjøkke-p.*, Tyksak; *loin-p.*, Løgnhals.

Prunt (*pront*), adv. ogsaa **prønt** (*prønt*), af lat. *prompte*; stilles ofte foran Verbet: ska jà p. gjorra'd? er jeg pisket til at gjøre det? ska jà p. løvva? er jeg forpligtet til at løbe? hajn måtte p. møda, han maatte kjønt møde. Efter Verbet bem. det: punktlig, grundig, omhyggelig: du ska gjorrad p. å akkorat!

Prunter-prunt (*pront'r*), adj. 2 E. ell. **prønter-prønt** (*prønt'r*), punktlig, omhyggelig, paalidelig: de' här alti vad ejn p. kar; lat. *promptus*, fr. *prompt*.

Pruta (*pruta,-ar*), v. n. 1) prutte. 2) smaaſjærte.

Prænga (*pråŋga,-ar*), v. n. prange, drive Handel; deraf *prængara*, m. Pranger; ligesom i Rigsspr. bruges Verbet tr. med Bem. prange Sejl (*p. seil*).

Prækara (*prækara*), m. eg. Præker, Prædikant; ogsaa én, som gjærne hører sig selv tale, en Ordgyder; i den senere Tid er Ordet blevet alm. som Betegnelse paa de mange Læg-prædikanter, Øen er bleven hjemmøgt med.

Præstabone (*præsda-bøn'*), m. Forpagter af en Præstegaards Jorder.

Præstakrawa (*præsda-kråwa*), m. 1) Præstekrave. 2) fig. Navn paa Pinseliljen, narcissus poëticus.

Præwa (*præwa*), f. Prøve.

Præwa (*præwa,-'r-d'-t*), v. a. og n. prøve.

Prønt (*prønt*), adv. se *Prunt* (Till.).

Prønter (*prønt'r*), adj. se *Prunter* (Till.).

Pusa (*pusa,-ar*), v. a. spille én et Puds, forvolde ham Ærgrelse eller Fortræd; det tilsv. Subst. hedder *pus* (*pøs*), n., hvorimod Puds, Pynt hedder *puss* (*pos* og *pås*), f.

Pustfjyller-fujll-fullt (*pøst-fol'lr*), adj. eg. pustfuld, ø: for-pustet, stakaandet.

Pyjsla (*pyħsla,-ar*), v. n. = *pyna* og (Till.) *paja*.

Pyrla (*pyrla-ar*), v. n. = *pyra*; nsk. *purla*; sv. *porla*.

Pysa (*pyza,-'r-d'-t*), v. n.: er ogsaa alm. i Bh. med Bem. «være opblæst, hovmodig (hoven)»: hon gjijkkj båra å *pyste* å va så stolt, s'a ejn kujn'kje nå 'na te ännajn mä ejn täjkkjarawt.

«**På**» (*pø*), præp.: varra p. böjn, p. soggn, nyde offentlig Fattighjælp af By, Sogn: vi fåjn väl snårt p. böjn (ogsaa: *p.*

fattiväsened); om et «omgångsmäjnneske» (s. s.) siger man: hajn går *p.* böjn (soggn); — *p.* stujnnen (*sdoj'n*) = *rätt strajs* (s. s. Till.), om et Øjebliek; — rå å *p.*, afraade, fraraade: de' ska du båra rå å *p.*

Påbjunnijn-en-ed (*på-bojñij*), adj. eg. paabundet ø: iført det bornh. Hovedtøj for Kvinder, navnlig *korskle* (jfr. *bijnna* Till.): hajn va *p.* om fastelan; di va ajlle *påbjunnena*, ijkke en enesta mä kjøvenhawnsk dragt.

Påbärsel (*på-bærs'l*), f. Nedbør; Regn eller Sne; M. D. *Nedbær*, n.

Pågjorra (*på-ѓåra*), eg. paagjøre, bruges næppe uden i Inf. med Infinitivmærket å foran: där e kon en kort tid å *p.*, der er kun en kort Tid, i hvilken det mulig kan lade sig udføre, eller: inden det sikkert vil ske; där va hondrede dåler å *p.*, det var 100 D. om at gjøre, eller: der var endnu 100 D. i Behold, for hvilken Sum det mulig kunde lade sig udføre; smlgn. Aasen: *paa* (aa) *gjere*.

Påstäter-stät (*på-sdæt'r*), adj. 2 E. paastaaelig; som ikke kan rokkes fra sit Forsæt: hajn va så *p.* mä å komma astå.

På (*pæ*) s. «*Pé*» (Till.).

Pøj (*pæj*), m. ell. n. fremstikkende Gjenstand, som peger frem; af *pøjja* (*pæjja,-r-t'-t*) pege.

Pämpa (*pæmpa,-ar*), f. Mave, Bug; en Benævnelse, der dog mest bruges i Spøg: få nåd i *pämpan*, faa noget at spise; ont i *pämpan*, ondt i Maven.

Pämpa (*pæmpa,-ar*), v. n. *p.* i sei, proppe sig med Mad og Drikke.

Pännas (*pænas,-as*), v. dep. se *Pijnnas* (Till.).

Pömpa¹ (*pömpa,-ar*), v. n. og a. pimpe (drikke).

Pömpa² (*pömpa,-ar*), v. n. trave langsomt.

Pömpatraw (*pömpa-traw*), f. Luntetrav; R. 407.

R.

Rå (*rå*), f. 1) Benrad; hästa-*r.*, Skelettet af en Hest. 2) Ryg: få en ouer *rán* = ouer *skrätan* (s. s.). 3) Krop: hajn va udslæjn ouer hela *rán*, han var udslaæt paa hele Kroppen; kun i den laveste Talebrug; R. 518.

Rabbla (*rabbla,-ar*), v. imp.: de' *rabblar* forr ijn, siges om én, der ikke er rigtig ved Sans og Samling, R. 519.

Radd (*rad*), n. et usselt, foragteligt Menneske; bruges mest collect.; de'e nād *r.* (i denne Bem. bruges ogsaa *rakk*, n.).

Radda (*rada*), f. flanet Kvinde; R. 520.

Raddarå (*rada-rå*), f. en lang Række: di sto i én *r.*; R. 519: *radda*, f.

Rakkarijn (*rakarijñ*), m., best. F. af „*rakkara*“: fi forr *r.*! fy for Pokker!

Ralleka (*ral'ka*), f. Skjældsord: vittu komma hid, din *r.*! (til en Ko).

Rammel (*ram'l*), n. Rummel, Bulder, Larm; R. 522.

Ramms (*rams*): på *r.*, udenad: hajn kajn sin leisa på *r.*; — te *r.*, i Flæng.

Ramur (*ramur*), n. == *rammel* (Till.).

Ransel (*rans'l*), m. 1) Randsel. 2) Skjældsord: sedden ejn *r.*!

Rapped (*rap'd*), n. best. F.: de' gjíkkj i *r.*, det gik i en Fart; nsk. og sv. Dial. *i rappet*, strax.

Raspa (*raspa* og *rasba*), f. uanständig, fræk Kvinde: de va rájti en *r.*; R. 525.

«**Raspa**» (*raspa* og *rasba*; bøjes hyppigst: -'r-*rasp* og *rasb-t*), v. a. rive: hajn *rasper* papperet mi(d)t ouer; hajn *rasp* 'ed idå hånn på mei; — å *r.* en fyrstikka å; å *raspa* ejn å, ø: lade én (Fjært) gaa.

Rasta (*rasda,-ar*), v. a. og refl. røre i det fri: hajn e uda å *r.* øjen (ø: Hestene); uda å *r.* sei, ude for at tage Motion.

Råv (*råv*), n. Raab; mä *r.* å skräj, s. *Skräj* (Till.).

Råva (*råva,-r,-t,-t*), v. n. raabe; *r.* på, raabe paa; ogsaa vække; vinni *r.* på mei imårn klokkan fira? undertiden blot *råva*: hajn *råver* hvär mårn klokkan fira, han purrer ud hver Morgen Kl. 4.; hajn e sä säwnbollijn, s'a ijn kajn 'kje *råva* 'jn opp om mårnijn.

Rawholl (*råw-hål*), n. anus; nsk. *Rauhol*, n.

Rawkåna (*råw-kåna*), f. se *Iskåna* (Till.).

Rawsve (*råw-svē*), f. se *Sve* (Till.).

Re (*rē*) i Talem. te goa *r.*: de va *te goa re*, a hajn kujnne gjorra'd, det var med Nød og næppe, at han kunde gjøre det; de kajn væll *te goa re* varra fäm år sin, det kan vel i det højeste være fem Aar siden.

«**Re**» (*rē,-r-red'-ret*), v. a. og n. rede; *r.* te, rakke til, tilsøle; sjældnere for *rakka te*; *r.* ud 1) = Rigsspr. rede ud, 2) klæde ud; klæde paa en uordentlig, styg eller opsigtvækkende

Maade: hvor moern då hadde *rett* däjn bällijn *ud*! jfr. *udredder* (Till.); *r.* å 1) skjælte ud, rakke ned: koss, hvor hajn *redd'* ijn å! 2) slide, ødelægge mange Klæder: já hår *rett* så många klär å, ell. *rett* så mejed å mej; jfr. *åredder* (Till.).

Re(d)sla sei (*resla,-ar*), v. refl. eg. redsle sig ø: betale sin Redsel, udrede det nødvendige til Livets Ophold, betale enhver sit: båra ejn hår, s'a ejn kajn *r.* sei, blot man kan bestride de nødvendige Udgifter; Lund: *rezlæ af rethæ* (Redsel).

Rekåmm (*re-kåm*), m. 1) Redekam. 2) Benævnelse paa det Redskab, hvorved Rendingen fordeles ligelig paa Væverbommen (*bommijn*, m.) ikke at forvexle med Kammen, Rittet, Væverskeen (*våwsjen*) i Laden paa en Væv.

Reseför-t (*rez'-föör*), adj. 2 E. eg. rejsefør; som har Kraefter nok til selv at rejse sig; forn. om Kreature, «varra majtför te å resa sei»; M. D. 443; nsk. *reiseför*.

Resón (*resøn*), f. Fornuft, Maadehold: du ska liväl brøgga lid *r.*, du skal dog være rimelig; Aas. *Reson*, f.; fr. *raison*.

Reva (*rev-a-ar*), v. a. 1) rebe. 2) give en drøj Irettesættelse, skjælte én Hudens fuld: hajn *revada* 'na te gauns.

Riggenskau (*reg'n-sgaw*), n. Regnskab.

Ril (*rił*), m. Ñavn paa en Dans, der danses paa den i M. D. 446 beskrevne Maade; hedder ogsaa *tre-r.*, fordi den udføres af «ejn harre å to dammer». Om en Familie, hvor det tredje Barn er født, siges: nu hår di te en *r.*

Ripa (*ripa*): varra *r.* på 'd, give en flot, overdaadig Beværtning: di va rájti blena *r.* på 'd.

Riv (*riw*), n. Hast: de' hår väl ijkkje nåd *r.*? det har vel ingen Hast? M. D. 449: *Rip*.

«**Riva**» **sei** (*riva,-'r*, *ręw*, *rev'*ð), v. refl. klø sig: hajn sto å rew sei i ét väkk, forr de' stakk, å de' bed.

Rivv (*rev*): mä *r.* å slidd, ø: med Riven og Sliden, i Huj og Hast: de' gjíkkj mä *r.* å *s.*; Aas. har *med Riv og Slit* om haardt Arbejde.

Riäller-riäll-t (*riæł'r*), ad. ærlig, retskaffen: de' hår altid vad ejn *r.* majn.

Roita (*rajta,-ar*), v. a. røgte; *r.* hö, *r.* kreiturn osv.: hajn kajn inte säl *r.* sin konna, siges om en Mand, hvis Kone er ham utro.

Romm (*råm*), n. Fag, Afdeling i en Bygning: et hus på fäm *r.*; jfr. *stølperomm* (Till.).

Rommlöser-lös-t (*råm-löz'r*), adj. eg. rumlös, ø: som kræver rigelig Plads; bruges mest spydig: hajn e alti så *r.*; nsk. *romlaus*.

Rompedroier-droi-t (*råmp'-dråj'r*), adj. eg. rumpedrøj; tyk og bred, men oftest af lav Væxt: e hajn inte så himmelhoier, så e hajn då så *r.*; R. 539 har samme Talem., men med ueg. Bem. af *r.*

Ross (*rås*), n. værdiløst Affald, Skrammel.

Rosseri (*rås'ri*), n. = f. O.

Rujnenom, rujntenom, runtenom (*roj'n-n-åm*, *rojt'n-*, *ront'n-*), præp. og adv. rundt om; R. 543. — Som subst. 1) m. en hel Skive Brød med Smør eller Fedt paa. 2) f. Dans, Runddans: ska vi hå vos en *r.*, Karna?

«**Rulta**» (*rolta,-ar*), er ogsaa v. a. = rulle. Deraf **rulta** (*rolta*), f. og **rultes** (*rolt's*), m. noget sammenrullet; en Rulle; — M. Gl. *Rylte* (Moth).

Ryggj (*ryğ*), m. og **ryggja** (*ryğ'a*), f. se *Ryggjeder* (Till.).

Ryggjatijna (*ryğ'a-tiğ'a*), m. fremstaaende Tap (Torntap) af Rygraden; jfr. *tijnna*.

Ryggjeder-ryggjed (*ryğ'ð'r*), adj. 2 E. og **ryggjuer-u-ut** (*ryğ'u'r*), rygget (om Kvæg), hvid langs ad Ryggen og for øvrigt med en anden Haarfarge; M. D. 458; R. 546; — deraf *rō-r.*, *svår(t)-r.* og de tilsvarende Subst.: *rōryggj* og *svår(t)ryggj*, m., Navnet paa en Kaly eller Tyr med denne Farvetegning, — *rōryggj* og *svår(t)ryggj*, f., Navn paa en Ko med dito. Under tiden forkortes disse Navne til *ryggj* og *ryggj*;

«Se, nu däjn gamla *rōryggjan*,
nu mår hun hänn a korned.»

(af J. P. Möllers „*Voutehorrijn*“.)

Ryggjskodd (*ryğ-sgåd*), n. eg. Rygskud, ø: et pludseligt og heftigt Anfald af Rygværk, Rygsmerter; R. 546.

Ryggjuer-u-ut (*ryğ'u'r*) adj. se *Ryggjeder* (Till.).

Rykkjatall (*ryka-tal*): i *r.* med ubestemte Mellemrum, af og til, nu og da; sv. *rycktals*, adv.

Rågaflatt (*råga-flat*), m. se *Flatt* (Till.).

Råug, rånga (*råȝ, råȝa*), m. Rang, hajn hår ejn hoier *r.*

Rås (*rås,- rås, råd's* ell. *råð's, råts*), v. dep. raadføre sig, æske Raad: hajn *rådes* mä mei om'ed.

Råsa (*råza,-ar*), v. a. ordne i Rad, lægge i Række; jfr. *rås*.

Räje (*ræj'*), n. Rige.

Räjer-räj-t (*ræj'r*), adj. rig. Deraf *räjdом* (*ræjdåm*), m. Rigdom.

Räjunesjida (*ræj'-sjɛða*), f. 1) Durkløb, Diarrhoe. 2) det, der udtdømmes ved D.; tyn(d)t som *r.*; R. 534.

Rätt (*ræt*), m. Ret; få *r.* på, faa til at skikke sig vel; til at aflægge onde Tilbøjeligheder: já kujnne ijkke få *r.* på däjn horrijn, om de va så om alri ded.

Rätfram (*ræt-fram*), adv. ligefrem.

Rätframmer-framm-t (*ræt-fram'r*), adj. ligefrem.

Rättopp (*ræt-åp*), adv. opret, stejl, lodret, i Vejret; ogsaa *r. å ner* eller läje *r. å ner*: hajn gadd inte å bokka sei, män ble stånes läje *rättopp* å ner; nsk. standa *beint upp og ned*; — *läje r. å ner* bem. ogsaa: lige; hvad der ikke afviger fra den lige Retning.

Rätt sin (*ræt sɪn*), eg. ret siden, ø: længere hen paa Dagen, om nogle Timer: hon kommer *r. s.*; modsat

Rätt strajs (*rætsdrajs*), ret strax, om et Øjeblik = *på stujnnen* (Till. *på*).

Räwadål (*ræwa-dål*), m. Navnet paa et Spøgelse, hvormed man (nordlands) skræmmer Børn; bruges mest i best. F. (*räwadálijn*): teier du inte, så kommer *räwadálijn* å tår dei.

Rävatäwa (*ræwa-tæwa*), f. eg. Rævetæve. 1) Hunræv: *rävatäwan* e treskara ijn räwijn; R. 775. 2) Skjældsord: hajn e räjti en *r.*

Räwa å (*ræwa,-ar*), v. a. røve af, udplyndre.

Röbälta (*rö-bälta*), f. Navn paa en rødbæltet Ko; se *Bältuer* (ogsaa i Till.).

Röfla (*röfla*), f. Riffel.

Rögg (*rög*), m. en mindre Hø- eller Kornstak (fornemmelig af sammenrevet Slod) ved Siden af den større; smlgn. sv. *rugge*, m.; isl. *hrúga*.

Rögg (*rög*), n. = *ujnnereogg* (Till.).

Röja (*röja,-r-t-t*), v. n. uddunste, give en hæslig Lugt fra sig; fise: hujnn lá ujnne bored å *röjte* så hässelit; R. 546.

Röjälpa (*rö-jälpa*), f. Rødkjæk eller Rødhals, sylvia rubecula.

«**Röppene**» (*rep'n'*), n. bem. ogsaa: en Tid lang, en Periode: de va et *r.*, hajn kom där meied.

Röremåd (*rör'-måd*), m. eg. Røremad =

Rörijng (*röring*), f. Røre, Uorden, Forvirring: där va en årti r. ell. ejn årtier *röremåd* (s. f. O.).

Rörn (*rörn*), n. Lyske; forældet dsk. *Røre*.

Röryggj (*rö-rygg*), m. og **röryggja** (*rö-rygga*), f. se *Ryggjeder* (Till.).

«**Röst**» eller **ryst¹** (*rest*) er f., ikke — som anført — m.

S.

Sabba (*saba,-ar*), v. n. og a. slaske, gjøre vaad, gjennembløde; s. sei te, gjøre sig vaad; s. golled te eller ouer, spilde Vædske paa Gulvet.

Sagna eller **saggna** (*sagna, sagna-ar*), v. a. savne; sv. *sakna*.

Sajs (*sajs*), f. Sax; smlgn. *seis*.

Sakka (*saka,-ar*), 1) v. n. synke langsomt; om Gjenstande, der ved deres egen Vægt bringer et fast Underlag til at give efter (bem. derimod ikke: synke i Vædsker, i et Dyb): hused hadde *sakkad* mäst ejn tomma i däjn ena goulijn. 2) v. a. sækne langsomt, lade langsomt synke: du ska s. däjn ännajn lid. I begge Tilfælde anvendes ofte *säkkja* (s. s. Till.) for s.; jfr. R. 567.

Sakermännskedes,-männskens eller **sakkramäunskedes, -männskens**; ogsaa **sakkre-m.** adj. 1 E. forbandet, fordømt: du e då ejn s. tossa! de' e så s. kräjnt. Ordet kan ikke bruges abs., ikke: hajn e s. Det er vistnok opr. et adv., der efterhaanden er blevet taget i Brug som vedføjet adj.; man kan paa samme Maade tids høre f. Ex. ejn *särdeles* majn o: en särdeles rar majn; — R. 555.

Sål (*sål*), m. 1) Sal. 2) Sadel.

Såla (*såla*), f. Salve, Smørelse til Lægedom; *lusa-s.*; *skabb-s.* etc.

Såla¹ (*såla,-ar*), v. a. besmøre med Salve, Smørelse til Lægedom; plastre. Med samme Bem. bruges *lap-s.*: hajn lå där å *lapsålada* (på) sin ena tå; ogsaa andre St. i Danm. høres *lapsalle* (ell. *lab-s.*) i samme Bet. I Molb. d. Ordb. er optaget *labsalve* som Søudtr.

Såla² (*såla,-ar*), v. a. sadle; s. omm, eg. sadle om, fig.: vise et forandret Sindelag.

Sams (*sams*), adj. i Kortspil, f. Ex. Sorteper, om Kort, der

kunne parres, passe sammen parvis. 2) om Personer, som der hersker Enighed og god Forstaaelse imellem: di här inte vad räjti s. i däjn senara tien; smlgn. nsk. *sams*; R. 557; M. Gl. *Samsæt*, *Sæmie* osv.; Lund under *sam-*, *sæmia* osv.

Samsa (*samsa,-ar*), v. a. parre Kort (i Kortspil; f. Ex. Sorteper); jfr. Aas. *samsa*; R. 557.

Sawskrikk (*saw-sgrek*), m. Savelad; nærmest en Indretning med tre Ben, hvoraf de to dannes af en Tvege, hvis opadvendte Ende med Forlængelsen af det tredje Ben danner en Vinkel, hvori det Træstykke, som skal oversaves, hviler med den ene Ende. Der bruges selvfølgelig helst to slige *skrikka*, hvorved der haves den Fordel, at de kunne flyttes i større eller mindre Afstand fra hinanden, efter som Længden af det, der skal overskæres, udkræver; jfr. *skrikk*.

«**Se»** (*se*, *ser-så-set*), v. a. *s. dēd!* se, se! — *s. på'd* (Tonen paa *på*): já ska *s. på'd*, o: jeg skal se, hvad jeg kan gjøre.

Seelse (*seg'ls*), f. Lysningsæmne; M. D. 472; Junge 349; R. 408 *seelse* («m.» vist Trykfejl for f.).

Sei (*saj,-'r*, *så*, *sajt*), v. a. sige. Den af E. anførte Infinitiv *seia* anvendes nu ikke saa ofte; *s. án* (*saj án*) eg. sige an o: lade sig indtegne, fornemmelig til Altergang: já här *sajt* vos *an te* på sonda; *s. té*, sige til: de' *seier* sei säl *te*, det forbyder sig selv; nsk. det segjer nei sjölv.

Seis (*sajs*), num. sex; fijlle-s. (*fij'-s.*) se *Fira*.

Seita (*sajta,-ar*), v. a. sigte (med en Sigte). Deraf *seitabrö*, n., *seita-mel*, n. At sigte mod et Maal hedder derimod *sikta* (*sektä,-ar*), v. n.

Sennabrua (*senabrya,-ar*), v. a. forstrække eller forstuve (et Lem); *senna*, f. = Sene: hajn här *sennabruad* fodijn..

Själlagjäl (*siļa-ÿæl*), n. se *Gjäl*.

Själlaspäj (*siļa-sbæj*), n. 1) Affald, der borttages fra Spegesild, naar den skal spises. 2) Huden alene af Spegesild; jfr. *späja* (Till.).

Singenål (*sey'nåł*) n. Signal.

Singenét (*sey'net*), n. Signet.

Sinkedús (*seyk'duz*) og **sinkedúsa**, f. Ørefigen; Nakkedrag; R. 560.

Sinkerí (*seyk'ri*), n. Gjerningen at sinke, Sinkning; ogsaa Sinkelse; R. 560.

Sjadduer-u-nt (*sjadu'r*), adj. = *sjädduer*; jfr. eng. *shadowy*.

Sjarvånsel (*sjar-væns'l*), f. Navn paa et Kortspil, som vistnok er kjendt hos Almuen over hele Danmark, ligesom *lu*, f.; — omtalt i M. Gl. under *Lanter*.

Sjaus (*sjaws*), n. et vrøvlevornt Menneske.

Sjausa (*sjawsa*), f. og

Sjausaråw (*sjawsa-råw*), f. et Kvindfolk, som «sjausar».

Sje (*sjε,-r-d'-t*), v. n. ske, finde Sted.

Sjев (*sjev*), n. Skib; deraf

Sjевроара (*sjev-røara*), m. Skibroer, Kadrejer.

Sjewta (*sjewta,-'r-t'-t*), v. a. skifte; s. kolörer (fr. couleur) siges om en Overflade f. Ex. paa Tej, hvor der findes flere Farveafskygninger, eller hvor flere Farver spille mellem hverandre; ogsaa om Mennesker, der skifte Farve ved Sindsbevægelse; s. *farja* bem. at antage og beholde en anden Farve; nsk. *skifta* literne; R. 584.

Sjida (*sjida* og *sjjøda,-'r-sjεð-sjed'*), v. n. skide, fise, fjærte: skamma dei nåd, å sidda i stouan å s.; Talem.: grina (ell. äda) å s. e fattimajns glä; ønska i däjn ena hånn å s. i däjn anra! siges spydig til den, der omtaler, hvad han kunde ønske sig; s. på hälana, sk. paa Hælene, ø: skrante, holde Sengen paa Grund af Sygelighed: hajn lå bestandit å *sjed* på hälana, han led stadig af et sygeligt Helbred.

Sjidfarruer-u-ut (*sjjø-farju'r*), adj. skidenfærdig; mods. *renfarruer*, renfærdig.

Sjidhus (*sjjø-huz*), n. Vandhus, Retirade; Talem. farres lisom ejn tork i et s., holde et Spektakel som en Tyrk i et Vandhus.

Sjijnta¹ (*sjjyja,-ar*), v. imp., ogsaa s. å, tørre halvvejs: de' sjijnnar liväl å på toied; R. 586.

Sjijnta² (*sjjyja,-ar*), v. n. sætte Skind; om et Saar; sjældent for

Sjijntas (*sjjyjas,-as*), v. dep. = f. O.; jfr. R. 587: *skinna* sez, v. refl.

Sjijntorr-t (*sjjyj-tår*), adj. 2 E. halvvejs tør, tør blot paa Overfladen; R. 586; jfr. *sjijnta¹* (Till.).

Sjildra eller **sjilra** (*sjeldra*, *sjetra*), f. Lap, Udvæxt under Halsen paa Dyr; bruges mest i pl.: *sjildrer*.

«**Sjita**» (*sjita*): s. ell. *sjida* varra mä'd, Skidt være med det! ø: Pokker bryde sig derom!

Sjiteri (*sjitri*), n. 1) om daarlige, værdiløse Ting: de'e båra nåd s. 2) Spøgelser: där gjikkj s.; jfr. R. 412: *lorteri*, n. 3)

komma for nær s., blive forgjort; bruges spydig om en ugift Kvinde, der er blevet besværget.

Sjiwsasjaus (*sjiwsa-sjaws*), n. == *sjaus*, n. (se baade hos E. og i Till.); jfr. følg. O.

Sjiwsasjausa (*sjiwsa-sjawsa*), f. == *sjausa* (Till.). Den første Del af Sammensætningen i dette og f. O. er at betragte som et forstærkende Tillæg.

«**Sjunga**» ogsaa **sjønga** (*sjoŋa, sjøŋa,-r-såŋ-såŋ'ð*), v. n. og a. synge; s. først, være Forsanger; s. opp 1) om Søfolks Opsang. 2) ueg. udstøde Klageskrig, af Smerte (f. Ex. om en Kvinde i Barnsnød); s. úd, ledsage et Lig med Salmesang, naar det bæres ud af Huset; nsk. «*syngja ut eit Lik*».

Sjus (*sjus*), f. Skyds; Ægt; Kjøretur; nsk. *Skyss, Skyts, Skjuts*; sv. *skjuts*.

Sjusa (*sjusa,-ar*), v. a. skydse, befodre til Vogns; nsk. *skytsa, skjysse, skjussa*; sv. *skjutsa*.

Sjyda (*sjyða,-r-sgáð-sgáð'ð*), n. a. skyde; s. ryggj, s. *Ryggj*; — s. sei, v. refl. 1) skubbe sig, komme ud af den op-rindelige Stilling: lassed hadde *skodded* sei helt over te døjn fråhånnada sian. 2) imp. om et Anfald af pludselig heftig, jagende Smerte: de *skodd* sei i de' ena läred, så fäslit; jfr. *ryggjiskodd* (Till.).

Sjymmnijng (*sjømniŋ*), f. Skumring, Tusmørke; jfr. Aasen: *Skuming*; sv. *skymming*.

Sjymnra (*sjømra,-ar*), v. n. skumre; deraf

Sjymnrijng (*sjømríŋ*), f. == *sjymmnijng* (Till.).

Sjytteri (*sjøt'rí*), n. Jagtvæsen; (idelig) Gaaen paa Jagt: båra hajn kujnne la de' *sjyttered* fara, hajn sjitar så meien tid hänn mä'd.

Sjädda (*sjæða,-ar*), v. n. == *sjadda*; s. å, falme; delvis eller pletvis at tabe Farven; jfr. eng. *to shadow, shadowy*.

Sjäja **úd** (*sjæja,-ar*), v. n. ophøre at have Omgang med; afbryde sin Forbindelse med dem, man har haft fælles Interesse med; «knibe ud». Ordet vides ikke brugt med Bem. udskeje (i moralsk Henseende).

Sjäjgja (*sjǽja*), f. vistnok en forvansket Udtale af *säjkkja*, f. (s. s. Till.).

Sjäjgja (*sjǽja,-ar*), v. n. eg. skjægge, ø: danne Skjæg (*sjäjggj*); om skærende Redskaber, der ere saa sløve, at der ikke kan frembringes et rent Snit dermed, f. Ex. en Hakkelse-

kniv, som ved hvert Snit efterlader en Række uoverskaarne Straa (*sjäjggj*) forneden paa *viskan*, hvilke først efterhaanden slides af og danne de saakaldte *stobba* (Stubbe) i Hakkelsen; hedder ogsaa å *stobba* (*sdåba,-ar*), v. n.: knivijn e så sjänder, hajn *sjäjggjar* (ell. *stobbar*) så.

Själ (*sjæl*), f. Sjæl.

Själ¹ (*sjæl*), n. 1) Skjel; Fyldest, Rede og Rigtighed, fuldt Vederlag. 2) Skjel, Grænse; marka-s., Markeskjel.

Själ² (*sjæl*), n. Skæl, Fiskeskæl.

Själlnad (*sjælnað*), m. ell. f. (?) Forskjel; kjänna s., kjende Forskjel. (M. Gl. har: Skielned = Uenighed, Tvist).

Själls (*sjæls*), adj. (1 E.) og adv. 1) skjellig, skjelligen; stemmende med, hvad ret og billigt er; passende med éns Stilling og Vilkaar: ejn skujlle väll hå en s. betalnijng for sit arbei ell. betalles lid s.; ejn ska då läwa lid s., man skal dog have ordentlig, god Føde; gå s. påklädder, gaa ordentlig, anständig klædt; — spydig; hon hadde bled lid s. påtän, hun var ordentlig bleven pyntet. 2) manerlig, skikkelig i Opførel, ikke gaaende til Yderligheder: vittu varra s., seier jå! — så s. indeholder altid en Indskrænkning, sigtende til at afkrafte overdrevne, hyperbolske Udtryk, især naar noget omtales bedre, end det er, f. Ex: hajn e ejn forskräjkjelia goer majn — å, hajn e så s. I Overensstemmelse hermed maa det af E. anførte «*själsgoer* — ret god» forstaas (efter den brugte Skrivemaade kunde man tro, at der mentes «*sjælegod*»); smlgn. M. D. 485; R. 585.

Sjära (*sjæra*, *sjær-sgår-sgår'ð*), 1) v. a. skære. 2) v. n. gaa i strygende Fart, f. Ex. om et Skib for fulde Sejl: nu *sjär* hon; la'na männ s.!

Sjäcka (*sjæsga,-ar*), v. n. = *fjäcka*.

Sjäcka (*sjæsga*), f. et Kvindfolk, der «*sjäskar*» (s. f. O.).

«Sjäwla» (*sjæwla,-ar*), v. a. bruges ogsaa fig. om at berøve én det sidste, han ejer; ruinere, gjøre Indførel hos.

Sjäwsa (*sjæwsa,-ar*), v. n. = *sjausa*; deraf *sjäwsa*, f. én, der «*sjäwsar*».

Sjöbba (*sjöba,-ar*), v. refl. = *sjeva*.

Sjödd (*sjöd*), n. Skjød (paa et Menneske).

Sjöddebäll (*sjöd'-bæl*), m. spædt Barn; som endnu trænger til «*sjöddelse*» (s. s.). Jfr. dog dsk. *Skjødebarn*.

Sjöde (*sjöð'*), n. 1) Skjød (paa et Klædningsstykke). 2) Skjøde (paa et Sejl). 3) Skjøde, Adkomstbrev.

Sjöjes (*sjöj's,-'s-d's-ds*), v. dep. = *sjyes*.

Sjöner (*sjön'r*), adj. bruges kun nordlands med Betydning: af en anselig Størrelse, i en betydelig Mængde = d. d. T. «skjønne» (Sing.): ejn *sjöner* kar, en Karl af en anselig Størrelse; ejn *sjön(er)* håven påjnga, en «skjønne» Slump Penge; — ogsaa ironisk: jo, du e ejn *sjöner* ejn! jo, du er en net Fyr!

Sjonna (*sjöna,-ar*), v. n. og a. 1) skjønne. 2) afgive Skjøn, udføre Synsforretning: *s.* läj, syne, besigtige Lig, for at kunne udstede Attest for, at Døden er indtraadt; deraf: **sjönnijug** (*sjöniŋj*), f. Synsforretning og: **sjönnijingsmajn** (*sjöniŋjs-maŋj*), m. Skjønsmand, Synsmand.

Sjövär (*sjö-vær*), n. eg. Søvejr, ø: Vejr, der ikke er haardere, end at man kan begive sig ud paa Havet med en Baad.

Skå (*sgå*), m. Skade, Ulykke.

Skå (*sgå,-r-ð'-t*), v. a. skade; *s.* på'd (Tonen paa *på*): du kujnne snært *s.* på'd! du kunde snart tage Skade! (iron.); ejn *skår'kje* på å sjødda nåd, man tager ikke Skade af at bestille noget.

Skabb (*sgab*), n. Skab, Fnat; *s.-såla*, f. Skabsalve. — Et Skab (Møbel) hedder *skav* (*sgav*), n.

Skaddarødda (*sgada-reða*), m. 1) eg.: Skaderede. 2) Vor, Materie i Øjnene efter Søvn; smlgn. *roðda*, m.

Skakkhåser (*sgak-håz'r*), f. pl. Spydigheder, Stikpiller, dril-lende og spottende Ord. Naar en ugjæstfri Modtagelse med karrig Beværtning beskrives, siges der: vi fijnge *skakkhåser*, gloser å spotteblår (*s.* disse O.); jfr. M. Gl. *Skakhoser*.

Skål (*sgål*), f. 1) Skal. 2) ussel, mager Ko ell. Hest; ogsaa Skjældsord til disse Dyr.

Skåla¹ (*sgåla,-ar*), v. a. skalle, skrælle.

Skåla² (*sgåla,-ar*), v. n. skule, nære lumske Hensigter eller et ondt Sind; *s.* å, begive sig af Sted i lumske Hensigter eller luske af med uforrettet Sag; jfr. *skáler*.

Skålmadk (*sgål-madk*), m. Benævnelse paa Insekter «med haard Beklædning»; Biller, coleoptera; smlgn. M. D. 507: *Skælbasse*.

Skallra (*sgalra*), f. 1) Rangle; sv. *skallra*. 2) Kvindfolk med et larmende Væsen, der løber om og braller op med Bysladder; Verbet *skallra* (s. s.) bruges ogsaa fig. i denne Betydning: hon

løvv.-där å *skallrada*. Lignende Udtr. ere: løvva å *kjima* (kime), å *tromma* (tromme) osv. For øvrigt er vel Plantenavnet «Skjaller», *rhinanthus crista galli*, beslægtet hermed (sv. *skaller*, *skallergräs*), de tørre Kapsler frembringe jo en raslende (*skallrenes*) Lyd.

Skåra omm (*sgåra,-ar*), v. n. skifte Sind, vise helt modsatte Tilbøjeligheder: hajn hadde *skårad* om.

Skarsor (*sgårs-or*), n. eg. Skarnsord, ø: grov, uforskammet Tale: gje s., give S., give uforskammede Svar, Grovheder, hvor der var Grund til at falde til Føje eller lade sig sige; nsk. *Skarsord*.

Skodda (*sgåda*), f. 1) Skodde. 2) Træskuffe med langt Skaft, som bruges af Bagerne til at skyde Brødet ind i Ovnens, Gredsel, Skydsel.

Skola (*sgøla,-ar*), v. a. eg. at skole, undervise, belære om: de' hjalp inte, hvor meied di *skolad'ijn*, ogsaa: *skolada* påjn; R. 594.

Skotta (*sgåta*) f. Skyttel, Væverskyttel.

Skouskradda (*sgåw-sgraða*), f. Skovæble; jfr. *skrabba*.

Skrå (*sgrå,-r-ð-t*), 1) v. a. skraa, gjøre skraat. 2) v. n. skjæve, se skjævt til; hajn *skråde* te mei, däjn skajlnakkij, han saa' skjævt til mig, den Skaldepande.

Skrabba (*sgraða,-ar*), v. a. skrabe let. At skrabe hedder ellers *skrava*, der mere angiver en vilkaarlig Handling; R. 596.

Skradd (*sgrad*), n. sygeligt, svagt Menneske; med daarlige Aandsevner; ogsaa: *skraw*.

Skraddurijn-uren-ured (*sgrad-urij,-urn-ur'ð*), adj. sygelig, skranten; jfr. *skrajturij*.

Skravekåga (*sgræv'-kåga*), f. eg. Skrabekage, Ben. paa en Efterfødning; et Barn, der er født flere Aar efter det yngste af sine Søskende.

Skräärijng (*sgrå-aerijŋ*), m. se *Ärijng*.

Skryda» (*sgryða,-r-sgröð-sgröd'ð*), bem. ogsaa at skrante, være medtagen af Sygdom og Kulde, modlös og sammenfalden; jfr. R. 602: *skrymsla*.

Skräj (*sgræji*), n. Skrig; hon lå mä s. å råv, eg. hun laa med Skrig og Raab, ø: hun klagede sig højt af Smerte (om en syg).

Skräja (*sgræja,-r-sgræj-t*), v. n. skrige: hajn *skräj* skräj i skräj, han skreg Skrig i Skrig ø: han udstødte det ene Skrig efter det andet.

Skräjelass (*sgræj'-las*), n. eg. Skrigelæs, det sidste Læs eller Levning af Korn, der kjøres hjem fra Marken, og hvori Høst-folkene, Gaardens Børn osv. tage Plads med Flag og Grønt, hvorpaa der i fuld Fart, mangen Gang ad Omveje, under Hurraraab kjøres hjem til Gaarden, hvor man skal til at nyde „*höstdrent*“; — kjøra i s. hedder ogsaa: kjøra på *kjäljingen*.

„**Skräppa**“ (*sgræpa,-r-t'-t*), v. n. Man siger: når skaddajn *skräpper*, så får ejn frammada, naar Skaden skräpper, saa faar man fremmede (i Besøg).

Skronta (*sgronta,-ar*), v. n. hyppigst forb. m. *ujnnan* = *skryda* ujnnan. Deraf

Skronturijn-uren-ured (*sgrent-urij*), adj. som søger at und-drage sig fra at arbejde, er magelig, lad og efterladen.

Skula (*sgula,-ar*), v. n. 1) skule. 2) søger Ly, krybe i Skjul; alm. i Forb. m. *forr*: vi *skulada* forr rein ujne dājn gamle pilijn, vi søger Ly mod Regnen under det gamle Piletræ; R. 606.

Skåla (*sgåla,-ar*), v. n. drikke Skaaler, holde Skaaltaler, deltagte i et Drikkelag: di sadd där å *skålada* te lånt på natten; R. 613.

Skårra (*sgåra*), f. et lille skarpt Skaar af Sten, Glas eller lign.: já hadde fåd en sten-s. i de' ena ivad.

Slabbas (*slabas,-as*), v. dep. kysses (foragtelig): di kjystes å di *slabbades*; deraf: ejn *slabbert*, et Smæklys; jfr. R. 446 under *mule*.

Slaberåss (*slab'ras*), n. sammenplumpet, tynd flydende Fløde, fornemmelig til Kreaturerne.

Slabbert (*slab'rt*), m. se *Slabbas* (Till.).

Slabor (*sla-bgr*), n. 1) Slagbord. 2) Laden til en Væv.

Sladtermaska (*slad'r-masga*), f. Sladdertaske; R. 534.

Slågsia (*slåg-sia*), f. Den Egenskab hos en Ting, at den ikke kan holde sig opret, f. Ex. et Skib, hvis Last har forskudt sig: sjoved hadde fåd s.; — ogsaa = nsk. og sv. *slaksida*, f. Slag, paa et slagtet Kreatur.

Slajt (*slajt*), f. Slægt; di e s., de ere beslægtede.

Slajta på (*slajta,-ar*), v. n. slægte paa, arte efter: sl. p. dājn sjidena sian, arve de slette Egenskaber.

Slajtapajna (*slajta-paŋa*), f. = *släjtijng*, Slægtning.

Slampämp (*slam-påmp*), n. sammenplumpet, kraftlös, daarlig tillavet Søbemad eller Drikkevare; tysk *Schlampamp*, m. (R. 620 har: *slampa* = t. *schlampen*).

Slåsa (*slåza,-ar*), v. n. være slusket og skjødeslös med sin Gjerning; s. (klår) å sei, ødelægge sit Tøj; — deraf

Slåsa, f. og **slåshås**, m. (*slåza, slåz-håz*), som «*slåsar*» (s. f. O.).

Slaseder-slased (*sláz-o'r*), adj. 2 E. slusket, uordentlig, uagtsom.

Slåsuer-n-ut (*slåzu'r*), adj. == foreg. O.

Slava (*slava*), f. Slave; Tugthusslave, Fem.-formen bruges for begge Kjøn. I Udtalen maa dette Ord ikke forvexles med *slawa*, Ujævnhed i en Vej.

Slaveried (*slav'r-i'* ð), n. best. F.: i s., i Tugthuset.

Slidd (*sled*), n. Hold, Varighed til at slide paa: där e'jkkje s. i de' toied; R. 626 *slet*, n.

Slingeré (*sley'-re*), n. lang, opløben Karl, lang Rækel.

Slotted (*slåt'ð*), n. best. F., Slottet; saaledes kaldes hyppigst Ruinerne af Hammershus: ska vi kjöra te s.?

Sludskammel (*sluð-sgam'l*), m. Tværtræ, som forbinder de to opstaaende Sider af en Væv («*vävsiarna*»).

Slujns (*sloÿs*), m. og **slujnsa** (*sloÿsa*), f. en tvær, dvask, doven Person; hedder ogsaa *sluns*, *slunsa* ell. *slöns*, *slönsa*.

Slujnsa (*sloÿsa,-ar*), v. n. == *sluna*.

Sluns (*slöns*), m. og **slunsa** (*slönsa*), f. se *Slujns* ovenf.; *slunsa* (*slönsa,-ar*), v. n. == f. O.

Slå (*slå*), m. og f. en doven, skjødeslös Person; nsk. *Slode*, *Sloe*, *Sloje*, m.

Släjer-släj-t (*slæj'r*), adj. slig: s. horra hår jå 'kje kjän(d)t, slig (Mage til) Dreng har jeg ikke kjendt; ofte bruges Fem.-formen for baade Fem. og Masc.: *släj* horra o. s. v.; — så hår jå alri hört *släjt!* nu har jeg aldrig hört saa galt!

Släjnjkj (*slæjnjkj*), m. Art, Slags; hvad der næsten kan ligne eller minde om (noget): ejn s. å tyfos, en Art Tyfus.

Släkka (*slæka,-r-t'-t*), v. a. gjøre slap, fire, give løst: *släkk* linan! nsk. *slekkja*; R. 620; holl. *slaken*; smlgn. E. *släger*.

Slätt (*slæt*): byta s. om s., bytte lige for lige.

Slättbonnader-bonnad (*slæt-bånað'r*), adj. 2 E. fladbundet, f. Ex. om Træsko, hvor Klamperne ere slidte af.

Slättskoder-skod-t (*slæt-sgøð'r*), adj. om Heste, hvis Sko ere forslidte; vistnok af *slätter* (s. s.); jfr. nsk. *slitskodd* (af *slita?*).

Slävara (*slævara* ell. *slæwara*), m. eg. en Slæber; som slider og slæber haardt; af *släva* (*slæva,-ar*), slæbe.

Sløgg (*sløg*), n. 1) saa meget som kan sluges paa én Gang:

hajn tou'ed i ét s. 2) godt og rigeligt Maaltid; där hår hajn tit fåd mångt et s., der er han tidi bleven godt beværtet.
3) Sluse.

Sløgga (*sløga,-r-d'* ell. *slåg-sloget* ell. *slåg'ð*), v. a. sluge.

Slømmer-slømm-t (*sløm'r*), adj. slem.

Sløns (*sløns*), m. og **slønsa** (*slønsa*), f. se *Slujns* (Till.).

Slønsa (*slønsa,-ar*), v. n. == *sluna*.

Slønta (*slønta,-ar*), v. a. slunte, slumpe; hajn *sløntada* liväl te å få'd gjort, han overvandt sin Magelighed saa vidt, at han fik det udført; de' kajn s. søddan té, det kan ved en Hændelse faa et saadant Udfald; s.å, slunte af; sjældent for: *rabba å*; R. 625.

Sløntra (*sløntra,-ar*), v. n. drive omkring, være lad, doven; s. ujnnan, luske sig fra at arbejde; M. D. *slunstre*; R. 625: *slunta*.

Sløpp (*sløp*), f. Slup (Fartøj).

Sløsa (*sløza*), f. == *slöra* og (Till.) *slåsa*.

Sløsa (*sløza,-ar*), v. n. == *slöra* og (Till.) *slåsa*.

Smadderbajut (*smad'r-baȝt*), m. og **s.-bajnta** (*s.-baȝta*), f. én, paa hvem Knebberen gaar i ét væk; af: *smadder* (s. s.) og *Bajnt*, *Bäjnt* = Bendt, Benedict; jfr. *svinabäjntijñ*.

Smakk (*smak*), m. Navnet paa et mindre firkantet Sejl til en Baad, der, efter som det anbringes i For- eller Agterstavnen, hedder: *forr-s.* eller *båg-* (ell. agter-) s.; tà *smakkijñ* däjn andra väjn, fig.: forandre sin Adfærd.

Småla (*smål-a,-ar*) og **smálna** (*smålna,-ar*). 1) v. a. smalle (Moth), gjøre smal. 2) v. n. blive smal, smalles, smalnes (Moth); sv. *afsmalna*.

Smálmskorr (*smålms-kår*), m. større Vidjekurv, Hækurv; vistnok af *småhalm* (s. s. Till.), altsaa: Smaahalmskurv.

Smarra (*smara*), f. Plet af Smuds, Fedt ell. lign.: já hår fåd en s. på mijn kjoul.

Smarteben (*smart'-ben*), n. Smalben; jfr. *smarter*; **smartebens-boiser**, spøgende Benævnelse paa snævre Benklæder.

Smit (*smit*), m. == *peis* (Till.); jfr. R. 633 under *smita*.

Smolter-smolt (*smålt'r*), adj. 2 E. smul (om Søen); deraf **smolted** (*smålt'ð*), n. best. F. smult Vande: når vi komma ijnn i *smolted* — naar vi komme ind i smult Vande — (Anal.: *våtted* af *våder*, s. s. Till.).

Smorrja (*smárja*), f. Masse, Mængde, uordnet Hob: de' lå i én s., hajn tou hela *smorrjan*; dsk. l. T.: «hele *Smørret*»; R. 636: *smörja*, 4; nsk. *Smyrja*.

Smotta (*småta,-'r-småt* ell. *smat-småt'ð*), v. n. smutte: hajn *smatt* frå mei.

Småhalm (*små-halm*), m. den Halm, der ved Tærskningen bliver mere findelt; deraf *smålmskorr* (s. s. Till.).

Smålajder-lajd-lajt (*små-lajd'r*), adj. se *Lajder*.

Småsammer-sam-t (*små-sam'r*), adj. som er langsom, uden Evne til at gennemføre noget med Raskhed og Kraft; aldrig = nsk. *smaasam*.

Smäjkja (*smækka,-'r-smajt'* ell. *smak-smajt* ell. *småk'ð*), v. a. smække; slaa, smide, slænge, med Bibegreb af, at dette sker i Vrede, Skjødesløshed, Ligegeyldighed ell. lign.: hajn *smakk* (ell. *smajte*) sei ner på bæjnkkijn; hajn *smakk* (ell. *smajte*) pájngana på bored; hajn *smakk* (*smajte*) darn op, han rev Døren op, men: hajn *smajl* mä dörrana (se *Smäjlla*, Till.). Stærk Bojning af dette Verbum (jfr. R. 632: *smikka*) er vistnok alm. hos Almuen; paa Falster: «hu' *smakk* Barne' ne'i Vuggen», Gadespr.: «je *smakk* ham (Helsingør: han) en paa Tæven». — Det tilh. Substantivs Kjen er vaklende: **smäjkj**, n. og m., i ueg. Bem. for det meste Masc.: ejn styggjer s., et slemt Tab, stort Uheld: ejn ätte-s., et Eftersmæk.

Smäjkfujller-fujll-fullt (*smæk-fol'r*), adj. eg. smækfuld ɔ: fuld til Randen; nsk. *smikkfull*.

Smäjlla (*smæla,-'r-smål-småf'ð*), v. n. smælde; jfr. *smäjlla*, f.

Smäjlfeder-fed-t (*smæl-feð'r*), adj. smækfed; nordsj. *smældfed*; nsk. *smellfeit*.

Snabbenes (*snab'n's*), adj. 1 E. = *habbenes* (Till.).

Snart (*snært*), m. Snært; svöve-s., Svøbesnært, Piske-snært.

Snask (*snask*), n. Støvregn, Ruskvejr; jfr. *snaska*.

Snawsa (*snawsa,-ar*), v. n. snaske, spise graadig og paa en for andre ubehagelig Maade: här du inte snårt åsnausad? er du ikke snart færdig med din Æden? nsk. *snafsa*.

Snilleka (*snel'ka*), f. Rus: hajn hadde en s. ell. s. på.

Snisara (*snisara*), m. en lille Kniv; M. Gl. *Snidser*; jfr. *snisa*.

Sno (*sng*), bruges kun i Infinitiv; undersøge, snuse i eller give sig i Lag med noget, som er én uvedkommende: du här ijkke nåd där å s.; nsk. *snoa*; R. 645.

Snojlla (*snåf'a*), f. Tridse paa en Ten; M. D. 529: *Snolle*; R. 643: *snälla*, 3.

Snoppa (*snåpa,-ar*), v. n. smaagræde, græde sagte: hva' går du å *snopper* for?

Snoua (*snåwa*), f. Snue; få s. omm nåd, faa Nys om noget; R. 648: *snuv*, m.

Snyda (*snyða,-'r-snøð-snøð'* ð), v. a. 1) = Rigsspr. snyde. 2) *snyda* å, paabyde én at tie, afvise en Anmodning paa en grov, stræng eller irtettesættende Maade, bide én af.

Snäjeslaw (*snæje-slaw*), n. eg. Snigeslag: mä s., ved at benytte Kneb; fornem. i Styrkeprøve, Slagsmaal: du ska'nte komma mä s., du!

Snäjggja (*snæýja,-ar*), v. imp. blæse koldt, være bidende (om Luften); nsk. *snækja*; R. 648 og 649: *snägga*.

Snäjggjed (*snæý'ð*), adj. (kun i Neutr. om Vejret): de' va så s. imorns, sa' de' bed om örн, det var en saa bidende Kulde i Morges, saa det bed om Ørene; nsk. *snækjen*.

Snärpa (*snærpa,-'r-t'-t*), v. a. og n. 1) = Rigsspr. snærpe; ogsaa Foragtsudtryk for at sy (daarlig): hon sidder å rämper å *snärper*. 2) svirpe, frembringe en bidende, sviende Fornemmelse; ogsaa om en stikkende, borende Smerte f. Ex. i en bullen Finger: de' härper (ell. harper) å *snärper* i fingerijen.

Snärpelitut (*snærp'li-tut*), m. Mangel, Savn, smaa Kaar: di fijkkj s. for rutagarjijlle, de fik Savn at føle i Steden for at rutte; sjældnere: **snärpenatút**.

Snäwta (*snæwta,-ar*), v. n. snøfte.

Snøffel (*snøf'l*), m. = *snoffel*; d. lav. T.: *Snobel*.

Snølleka (*snol'ka*), f. = *snilleka* (Till.).

Snöra (*snøra,-ar*), v. n. græde (Foragtsudtryk); tit have Anvendelse for Lommeturklædet til Næsen; jfr. *snör*.

Snöreder-snöred (*snør'ð'r*), adj. 2 E. snottet.

Snörsnud (*snør-snøð*), m. og **snörsnuda** (*s.-snøða*), f. Skjældsord.

Snöruer-u-ut (*snøru'r*), adj. = *snöreder* (Till.): sødden ejn s. unga!

Sokk (*såk*), m. 1) et Suk; at sukke: *sokka* (*såka,-ar*). 2) en Sok.

Sokker (*såk'r*), n. Sukker; sv. *socker*.

Sokkerlæde (*såkr-læð* ð), f. Chocolade.

Sokkuer-u-ut (*såku'r*), adj. ell. **sokkeder-sokked** (*såk'ð'r*), 2 E. sokket (om Dyr); nsk. *sokkut*.

Sola (*sola,-ar*), sole. 1) v. a. = Rigsspr. 2) v. imp. klare op, blive Solskin; ogsaa: s. ópp; R. 651.

Soldåtaraknappa (*soldåtara-knapa*), m. pl. eg. Soldaterknapper, fig. Benævnelse paa Planten gul Oxeøje; s. *Lausurt*.

Somt (*såmt*), pron., n. sing. til *somma*, somme: *somt* å'd douer inte, noget deraf duer ikke; dsk. foræld. *somt*.

Sommargammajller - gammajl - gammalt (*såmar-gamaſr*), adj. sommargammel, ø: som har levet én Sommer; jfr. *vijntergammajller* (Till.).

Sorri (*såri*), f. Sorg (aldrig Enstavelsesord).

Sorrja (*sårja-ar*), v. n. sørge.

Sorrjelier-i-it (*sårjili'r*), adj. sørgelig, == *kjesammer*, 1.

Sotsjöger-sjög-t (*sot-sjög'r*). adj. dødssyg.

Spå (*sbå*), m. Spade; nsk. *Spa*, m.

Spåna (*sbåna,-ar*), v. a. spore, følge et Spor; vi kujnne *s.* trå (ell. *s.* vei) åtte kjivana; sv. *spana*.

Spår (*sbår*), n. Spader (i Kortspil); == nsk.

Speildör (*sbajldör*), f. Fyldingsdør; smlgn. *speil*.

Spekkelant (*sbek'-lant*), m. 1) Spekulant. 2) snu Skjælm, Gavtyv. 3) som er overgiven, fuld af morsomme Indfald, Spøgefugl: de'e då ejn *s.*, däjn horrijn!

Spekkelasjon (*sbek'lasjøn*), f. 1) Handelsforetagende. 2) hå *s.* om, have i Sinde, omgaas med Tanken om: hajn hadde *s.* om å tå te Amérika.

Spekkeléra (*sbek'lera,-ar-d'-t*), v. n. 1) gruble, granske; *s.* ud, udtænke. 2) gjøre Gavtyvestreger, holde Kommers; leve et ubundet Liv; jfr. under «*daldōs*».

Spekkelerder-spekkelerd-t (*sbek'lerd'r*), adj. 1) fuld af snedige Indfald. 2) opsat paa Gavtyvestreger.

Spiddehossa (*sbæd'-håz'a*), f. Strikkestrempe; jfr. *spidda* og *spiddehoua*.

Spillekop (*sbæl'-kåp*), m. Spølkumme; nsk. *Spilkum*.

Spleisa (*sblajsa,-ar*), v. a. splidse.

Sporra (*sbåra*, *sbår-sbør'-sbørt*), v. n. og a. spørge; ejn kajn hvarkan höra 'jn älle *sporra*'jn, ø: han er sporløst forsvunden; *s.* sei fram; Abs.: examinere, prøve éns Kundskaber == nsk.: «Presten *spurde* Bornom».

Spotteblår (*sbåt-blår*), pl. Madlevninger, som ingen gider spise. Andre ville vide, at dette Ord har omtr. samme Bem. som *skakkhäuser* (s. s. Till.), og det er i saa Fald upaatvivlelig d. s. s. det i M. Gl. anførte *Spytteblaar*.

Sprajl (*sbraq'l*), n. Spræl; gjorra *s.*

Spräjuga (*sbraŋja,-r-d'-t*), v. a. sprænge; *s.* sei, v. refl. forspise sig: iledeväl, hvor grödijn smågar gott, — båra já'nte *spräjnger* mei! nsk. *sprengja* *seg*.

Sprødda (*sbroða*), m. Spændtræ i en Væv; nsk. *Sproto*, m.; R. 662; tysk *Sperruthe*.

Spøj (*sbej*), n. == *sijllaspøj* (Till.).

Spøjja¹ (*sbeja,-ar*), v. a. tage Huden af Spegesild (Moth: spege).

Spøjja² (*sbeja,-ar*), v. a. spigre; s. té, tilspigre; jfr. *spøj*.

Spøjnna (*sbeja,-r-d'-t*), v. a. kradse, rive med Negle eller Klør: pibelijn ble så galn, s'a hon *spøjnd*ijn i anseited; däjn forarjelia kattijn e så galijn te å s.; R. 663. — At spænde hedder: *spänna* (*sbena,-r-d'-t*).

Spøjne (*sbejj*), n. 1) Spænde. 2) et Par i en Vinkel sammenstødende og med Hanebjælker forbundne Sparretræer; M. D. *Spænde*; R. 664.

Spänn (*sban*), n. uden pl. Løjer, Morskab, Lystighed; hedder ogsaa: *sjou* (*sjåw*), n.: sikken et sp. (*sjou*) vi holdt! vi hadde sp. (*sjou*) å å drilla'jn.

Ståga (*sdaga,-ar*), v. n. stolpre, gaa ledig omkring.

Stakka (*sdaka,-ar*), v. n. sætte i Stak: hāni hviddijn *stakkader*? Har I sat Hveden i Stak?

Stamma (*sdama*), f. Stamme; i Kortspil: Kortbunken.

Stann (*sdan*), f. Stand (uden pl.); varra i s. er det almindelige Udtryk for at være ved god Helbred, have Helsen: já hār ijkke vad rájti i s. hela åred.

Starrabur (*sdara-bur*), m. Stærkasse; *Starr*, 1.

Stei (*sdaj*), m. Sti (isl. *stigr*), i best. F.: *stājn* (*sdejj*). Ved *stājn* i en Kirke forstaas Gangen mellem Stolestaderne: já måtte stå på *stājn*, forr stolana va fujlla; R. 672: *stig*, 1, m. — Derimod: **sti** (*sdi*), m. Sti (isl. *stífa*), Stald til visse (mindre) Kreaturer: hā gjäss på s.; svina-s., o. s. v.

Steia (*sdaja,-r-d'-t*), v. a. og n. ofte forb. m. *opp*, stable op, lægge oven paa hinanden: hajn hadde *steit* så meied opp, s'a de' ramlada ner altsammen; däjna stolijn e ganske *oppsteider* mä klär, fuldstablet med Klæder; s. stakka, sætte den øverste Del af en Kornstak, i det man lægger de sammenbaarne «*fauna*» (s. Till.: *fauna opp*) oven paa Stakken; eller: bedække en Kornstak med den sammenrevne Slod: hāni *steit* stakkana? hedder ogsaa: *stājkkja* stakka (*sdækka,-r-sdajt-sdajt*).

Stikka (*sdeka,-r-sdak-sdåk'*ð), stikke. 1) v. a. == Rigsspr. 2) v. imp.: s. å bida, volde heftig Kløe.

Stiva (*sdiva,-r-sdev-sdev'*ð), v. n. falde, styrte: s. på näsan;

hajn gjikkj å *stev* på houd ouer sina eiena ben; s. kujllebøtta (vajlabøtta), «støbe» Kolbøtte.

Stoi, stoi, stoi! (*sdåj*), Udraab, Allarmskrig, navnlig brugt af Børn, naar de blive vår, at én er i Færd med at stjæle: *st.*, *st.*, *st.!* kjivijn e på gjared! Tyven er paa Gærdet! naar én vil gaa over et Gærde for at rapse (Frugt). — Støj hedder ellers *sty* (s. s.).

Stokka (*sdåka,-ar*), v. a. samle i Mængde, i Flok eller Bunke; s. bi, stokke Bier; s. Ius (*luz*) samle Utøj; s. loin, samle paa løgnagtige Udsagn og Beskyldninger. Ordet bruges abs. i spydig Betydning om én, der paa en lurende Maade lytter til andres Samtale og nøje mærker sig de faldne Ytringer for at kunne benytte dem (i uædle Øjemed): hajn så ijngen tijng — hajn sadd båra å *stokkada*; muligvis er Ordet dog i denne Forb. laant fra: *stokkamajn*, m. Stokkemand, Bisidder i Retten: hajn sadd å va *stokkamajn*; — s. å ståla, lade mange faa Lejlighed til at tage fast Ophold: ejn ska'nte s. å ståla søddena skarn; — s. kort (*kårt*), paa en taskenspilleragtig, bedragerisk Maade at manøvrere saaledes med Kortene, at Modparten faar de slette Kort (aldrig som i nsk.: «skyde Kortene sammen»): de' e ejn hässelier ejn i kortspil, forr hajn *stokkar* korten; — **stokkas** (*ståkas,-as*), v. dep. samles i Mængde: där *stokkades* di, å där stäladas di te hvor en ti(d); R. 677.

Stokkaslä (*sdåka-slæ*), m. eg. Stokkeslæde, Slæde til Arbejdskjørsel, Skovslæde; paa Falst. *Knubslæde*.

Stol (*sdøl*), m. 1) Stol. 2) samtlige fra én Rod opskydende Stængel- eller Bladskud paa urteagtige Planter: ejn s. rikler, en Aurikelstol; vistn. alm. over hele Danmark; deraf

Stola sei (*sdøla,-ar*), v. refl. give talrige Skud fra samme Rod (jfr. f. O.): rouijn hår *stolad* sei så deilit, s'ad! R. 682.

Stolteséra sei (*sdålt'sera,-ar*), v. refl. vise sig indbildsk: de' e räjti ijkke nåd å s. sei ouer; sv. *stoltsera*, tysk *stolziren*.

Stomp (*sdåmp*), m. Stump; pl. *stompa*, abs., Benævnelse paa de Baand — eller maaske rettere Klapperne, hvori Baandene ere syede — hvormed den pyntelige Hue til Kvindernes Hovedtøj bindes.

Stoppenholt! (*sdåp'n-hålt*), Udraab: stop! holdt!

Stoppeséra (*sdåp'sera,-ar-aða* ell. -*d'-að* ell. -*t*), v. n. faa sine Indtægter til at slaa til: hajn kajn inte s.; de' e'jkkje te å s. i däjna ti(d)en, det er ikke muligt at finde sit Udkomme i denne Tid.

«Stor-t» (*sdør-t*), adj. 2 E. Mærkes kan: *s.* i halsijn, *s.* i hättan, *s.* i kravajn, *s.* i kroijn (R. 356), *s.* i mujnn, *s.* i näbbed og *s.* i snudan, hvilke Udtryk alle betegne, hvad der er pralende, hovent, uforskammet i Ord og Adfærd; — ejn *storphals*, en Praler; ejn *storkar*, en fornem, anselig Mand, eller som vil anses derfor; ejn *storsnud*, et storsnudet Menneske; — *stor* i iven, se følg. O.

Storvader-ivad (*sdør-vað'r*), adj. 2 E. eg. storøjet, om den, hvis Øjne udtrykke Forbavelse, som «gjør store Øjne»: hajn ble så *s. s'ad*, då jà fortald 'ijn 'ed, eller: hajn ble så *stor* i iven, *s'ad*, då o. s. v.

Storlajder-lajd-lajt (*sdør-lajd'r*), adj. se *Lajder*.

Storlihed (*sdørlihæð*), m. Størrelse: hajn va på *s.* mä mijn horra, han var af samme Størrelse som min Dreng; M. Gl. *Storlighed*; sv. *storlek*; nsk. *Storleike*, m.

Storlømmader-lømmad (*sdør-lømað'r*), adj. 2 E. storlemmet (Moth); nsk. *storlimad*.

Storr (*sdår*), m.: de' ska varra te ejn *storr*, te å slå i ännajn på däjn, som sporr (det skal være til en St., at slaa i Enden paa den, som spørger), siges affærdigende til den, som overhænger en med Spørgsmaal om, hvad dette eller hint skal bruges til. Uvis Betydn. og Opr.

Stoppa (*sdåpa,-ar*), v. a. 1) stoppe. 2) putte, hvilket Ord Bh. ikke har: *stoppa* du konn sjillijn i lomman, mijn horra!

Strajs (*sdræjs*), adv. strax.

Stråna (*sdråna,-ar*), v. n. og a. gaa langs med Stranden (strän) for at oplede eller finde opskyllede Ting: jà kujnne inte komma i skolan, forr jà skujlle gå å *s.*; däjnna kobbjyn *strånda* jà imorns (Sandvig). At strande, lide Skibbrud, se *Gjorra* (Till.).

Stritt (*sdret*), n. Møje, Besvær: jà hadde södden et *s.* forr å få'd gjort; nsk. *Strit* (i'), *Streit*, n.

Stritta (*sdreta,-ar*), v. n. anstrengte sig af alle Kræfter, stride haardt: här ska ejn gå å *s.*! jà *strittada* te å fijkkj'ed gjort; nsk. *strita* (i'); R. 685; isl. *strita*, *streitia*.

Strogg (*sdråg*), n. Strøg (paa en Violin): gje voss et *s.*! spil et Stykke! Et Strøg hedder ellers *strøj*, n.

Strogga (*sdråga*), adj. 1 E. eg. som har *stroggamål* (se følg. O.), som ikke kan rumme mere; *s.* mä lus, aldeles fyldt med Utøj.

Stroggamål (*sdråga-mål*), n. Strygmaal; nsk. *Strokmaal* (o'), n.

Stroggsten (*sdråg-sden*), m. strøgne Mursten, raa, ubrændte Sten.

Stroifa (*sdråjfa,-ar*), v. a. fare lige forbi, lettelig berøre i Forbifarten (*strejfe*).

Sträjngt (*sdræjft*): hå s., have travlt, hvilket Ord ej er opr. Bh.

Strøj (*sdröj*), f. Stryg; Prygl; jfr. *strogg* (Till.).

Ströja (*sdröja,-r-t-t*), v. n. ved Hjælp af Manipulationer at fjærne Sygdomme; en Slags Udøvelse af dyrisk Magnetisme under Fremsigelse af visse Formularer. En, der har været behandlet paa denne Maade, beretter, at den «kloge Mand» «neiada ver 'ed», nejede derved, hvilket kunde tyde paa, at Magnetisøren af og til paakaldte hellige Navne, da der i saa Fald plejer at nejes. Det er dog kun visse Sygdomme, som man tror paa den Maade at kunne helbrede for: hajn kajn s. forr eiten (se *Eit*, Till.).

Stujnn (*sdojñ*), f. Stund; *i stujnnen*, for et Øjeblik siden; *på stujnnen*, om et Øjeblik; Stunder: se *Styjnner* (Till.).

Stujnna (*sdojña,-ar*), v. imp.: de' *stujnnar*, det stunder, siges det, naar Næsen klør, hvilket anses som Forvarsel for, at der kommer fremmede; Kløe i højre eller venstre Næsebor er da afgjørende for, om der kan ventes Mand eller Kvinde. Som Forbud paa Død (jfr. R. *stunda* ell. *stunna*) betragtes det ikke.

Styjnner (*sdyjj'r*), f. pl. Stunder, Tid nok: já här ijlla s., jeg har ikke godt Tid; andre St. i Danm.: *onde* Stunder.

«Stå» (*sdå,-r-sdø-sdåð*): s. på 1) = Rigsspr. 2) hva' *står* där på? hvad er der paa Færde? — s. té 1) = Rigsspr. 2) have Varighed (om et vist Forraad): de' *står* nokk té i vor ti(d).

Ståla (*ståla,-ar*), v. a. forstaale, lægge Staal for.

Stäjkja (*sdæka,-r-sdajt'-sdajt*), v. a. se *steia* (Till.).

Stäjnga (*sdæjña,-r-d'-t*), v. a. 1) stænge, lukke ved Stængsel. 2) lægge Stænge, Høstænge: hani *stäjngt* ouer de' vestre golled?

Stäjnge (*sdæjñ'*), n. Stængsel: *stäjnged* va forr = där va stäjngt, der var stængt, lukket.

Stäjkja (*sdæjñka,-r-sdæjñt'-sdæjñt*), 1) v. a. stænke. 2) v. n. som oftest forb. m. å eller astå = kräjnga å, astå (se *Kräjnga* 2); R. 677: *stinka*.

Stäl (*stæl*), m. Sted, hvor noget i længere Tid har henstaet, haft sin Beliggenhed; Tomt: gårjin brände rent å, där va'nte ajned ijn *stäljñ* ijänn; jfr. R. 672: *understægel*.

Ståla (*sdæla,-ar*), v. a. give fast Ophold: de' va hajn, där

hadde *stälad* dässe svinskana, det var ham, der havde givet disse Svenskere Lejlighed til at tage deres Ophold, fæste Bo; ofte forb. m. *stokka* (s. s. Till.); — där *stokkas* di å där *stälas* di, der samles de stadig til Hobe, der søger de jævnlig til.

Stämma (*sdæma,-r-d'-t*), v. a. standse Blødning (jfr. *Blostämma*): vi kujnne inte *s.* bloijn, eller: få bloijn *stämder*. At standse Vand i sit Løb hedder *s.* opp forr: hajn hadde *stämt* opp vanned.

Stäw (*sdæw*), n. Støv; deraf: *s.*-frakk, m., *s.*-kappa, f., *s.*-kåst, m. Støvekost.

Stäwa¹ (*sdæwa,-ar*), v. n. og imp. støve.

Stäwa² (*sdæwa,-ar*), v. n. gjøre sig stædig (om Heste), ogsaa fig. om Mennesker, der paa én Gang vise sig tvære og gjenstridige.

Stödd (*sded*), n. Stød; tà *s.* eller tà imod *s.*, forebygge at en Baad tørner haardt imod, naar der landes.

Stolperomm (*sdølp'-råm*), n. eg. Stolperum (af *stolpa*, Stolpe), Fag, Afdeling i et Hus af Bindingsværk: ejn kajn gott hjälpa sei mä fäm *s.* hus.

Stomla (*sdömla,-ar*), v. n. stimle.

Stömmel (*sdöml*), f. Stimmel.

Stommoern (*sdöm-mo'rn*), f. best. F. eg. Stifmoderen, et af de fig. Navne paa Koldfeber (se *Kåjla*).

Stött (*sdöt*), adv. 1) stadig, stedse, idelig: däjn karijn arbiar så *s.*, hajn kom där *s.* 2) sikkert, uden at vakle, jævnt: bådijn seiler så *s.*; sjældnere; **stöddit**, nsk. *stodug*.

Stötter-stött (*sdöt'r*), adj. 2 E. stadig, paalidelig, udholdende: hajn här altid vad ejn *s.* kar.

Stöttra (*sdotra,-ar*), v. n. stamme, hakke i Talen; (andre St. i Danm.: *stotre*): hajn sto där å *stottrada* i'ed.

Stöttrijugatal (*sdöttrij'a-tal*): i *s.*, i Stödetal, stödvis.

«**Stöva**» (*sdöva,-r-t'-t*), v. a.: *s.* loin, støbe Løgn, ø: lyve.

Sujnn (*soŋ*), n. Svømmeblære i Fisk; nsk. *Sund*; eng. *sound*.

Suränader-ånad (*syr-ånað'r*), adj. 2 E., med ildelugtende Aande.

Svabba (*svaba,-ar*), v. imp. give en svuppende Lyd (om Vædsker): já hadde tråskona fujlla å vann, s'a de' *svabbada* i domm, når já gjikkj; R. 610: *skvabba*.

Svajlräjnna (*sväl-ræյja*), f. opkastet Rende eller Grøft til Jords Afsivning, hvori der nedlægges et Lag Smaasten, og som

derpaa atter tildækkes, — en Afsivningsmaade, som anvendtes, før Drainrør blevet almindelige; læggja *svajlræjner*, afsive Jord paa denne Maade.

Svalpa (*svalpa,-ar* ell. *-r*; *-aða*, *svalp* ell. *svålþ*; *-að* ell. *svalpt*, *svålpt*), hedder sjældnere: **skvalpa** (*sgvalpa*, med samme Bøjning s. *svalpa*), skvalpe, skvulpe; deraf *Svalp*, m. = *skvalp* (s. s.).

Svánka (*sváŋka*), m. Indbøjning, Indhvælving; foda-s. = Rigsspr.: Svang, det hule under Foden.

Svår eller «**svårt**» (*svár-t*), adv. Den af E. anførte Bem. «meget» er ikke rigtig; Ordets Betydning svarer nærmest til Rigssprogets **ordentlig**, brugt som adv. i ironisk, spydig eller bebrejdende Mening, eller for at udtrykke Forundring: hajn e svar(t) goer, betyder ikke: han er «meget» god, men: man skulde ordentlig tro, at han er (bleven) god (ironisk); du kommer s. sjylla, du kommer ordentlig silde (bobrejdende); du fajes s., du har ordentlig Hastværk; hajn ble s. kar i snudan, han blev ordentlig kjæphøj. I disse Forbindelser er Ordet altid ubetonet, Tonen falder paa det Adj., Verb. eller Adv., hvortil det knyttes.

Svåra (*svára,-ar-d'* ell. *svár'-t*), v. n. og a. svare; s. ijánn, give knubbede Ord.

Svassa sei (*svasa,-ar*), v. refl. optræde paa en beleven, vindende Maade; jfr. *gjesvássier* (Till.).

Sve (*svø*), f. Svie, Nød, Smerte; vides kun brugt ironisk: du här svårt en sve! med forstærket Betydn.: *rawsve* (s. *Raw*): jo, du här en fäli *rawsve*, du!

Svinaleier (*svína-laj'r*), f. s. *Leier* (Till.).

Svinaäggel (*svína-æg'l*), m. Svinegel, ø: et Aflukke, hvis Gulv er hævet noget til Vejrs; almindeligvis danner Svinegelen en Slags Overbygning over en Del af Møddingstedet, saa at Urinen kan sive gjennem Gulvet, og Møget puffes igjennem en Luge ud paa Møddingen, naar der skal muges hos Svinene. Forklaringen i Molb. Ordb. over Svinegel passer ikke paa den bornh. Benævnelse, der ikke bemærker d. s. s. *svinabo* (s. s.), *svinahus* ell. *svinasti*. E. har under «*ægel*» (hvor f. maa rettes til m.) henvist til «*svinaägel*», som dog ikke er anført. Den sidste Del af Ordet er vel = *iggel* (s. s.).

Svirra ell. **sverra** (*svera, sværa,-ar*), 1) v. n. hastig forbrænde: lyngijn e så udroier, hajn *svírrar* hänn, ø så e'd frambi, Lyngen

er saa udrøj, den brænder op i en Fart, og saa er det forbi.
2) v. imp. frembringe en svirpende Fornemmelse af Varme:
kaklunijn e så heder, s'a de' *svirrar* om örn på ejn; — jfr.
R. 703: *sverra*, 1.

Svирr- ell. **sverrheda** (*sver-* ell. *svær-hæða*), m. stærk Hede;
jfr. f. O. 2.

Svирr- ell. **sverrheder-hed-t** adj. som giver *svirrheda*, s. f. O.

Svang (*svāŋ*): gå i s., gaa i Svang.

Svanga (*svāŋa*) m. Sænkning, sidt Sted i Jorden.

Svar(t)ryjggj, m. og **s.-ryjggja**, f. (*svår-* og *svårt-ryg*; *-rygja*)
s. *Ryggjeder* (Till.).

Syheder-hed-t (*sy-hæðr-hæð-het*), adj. koghed (jfr. *sya*); komma
op idi *syheda* mådijn, betegner, at nogen kommer i en meget
ubelejligh Tid, under pikante Omstændigheder.

Sysla (*syzla,-ar*), v. a. og n. passe, røgte Kreature i den Tid
de staa paa Stald. Ordet kjendes kun med denne Betydn.;
derfor er E.'s Forklaring til «*syslehorra*» ikke ganske rigtig, da
dette Ord betegner en Dreng, hvis Hovedhverv er at *sysla* (ikke:
vouta) Kreaturene; hå åsylslad (*å-syzlað*), være færdig med Krea-
turenes Røgt efter at have givet dem deres Aftengift: já ska
komma, når já får åsylslad; jfr. M. D. 579 og R. 711.

Så (*så*, *så*), adv. saa. Som forstærkende Partikel har det
en meget hyppig Anwendung (elliptisk): de' fryser *så*; vi behöva
inte å løvva *så*; — *så* nogged *så*, ø: til Maade, ikke overdrevet,
anvendes ligesom: *så själls* (s. *Själls*, Till.): de' e vist ejn ga-
lanter horra — å, hajn e *så nogged så*, der er intet at rose af;
jfr. M. Gl.: *noget saa*, «pleonastisk = til en Deel.» Sammen-
trækning finder ofte Sted med *ad*, *a*, *conj.* = saa at: já ble
sinkader, s'a(d) já kujn 'nte komma; jfr. *ad*, *conj.*

Säframt (*så-framt*), conj. saafremt.

Säjl (*såll*), n. Saald, Kornsaald.

Sädebrä (*sæðr-bræ*), n. eg. Sædebræt, ø: Agebræt; **sädefjäl**
(*s.-fjæl*), f. Sædet i en Væv.

Säjkj (*sæk*), Sæk; deraf: **säjkja opp** (-ar), eg. sække op,
ø: løfte op i Sækvens øverste Ende, hvorved den udstrammes
og det, som man har begyndt at fyldе deri, synker til Bunds i
Sækken. Med den af R. 714 til *säkka upp* anførte Bem. bruges
Ordet ikke.

Säjkja (*sækja*): ble s., blive den sidste i Leg; jfr. R. 714.
Dette Ord er vel besl. med

Säjkja (*sǣka,-ar*), 1) v. n. og a. = *sakka* 1 og 2 (Till.).
2) v. n. sække, hænge løst eller utilbørlig langt ned.

Säjngafödderna (*sǣŋja-föd'rna*), pl. best. F. (uden sing.) Foden af en Seng: hon lâ hosserna i s., hun lagde Strømperne i Foden af Sengen.

Säl (*sǣl*), pron. og adv. selv; forr sei s., til Stols; hajn hår inte vad forr sei s. i to då; bällijn ska forr sei s. — **di** sâlle (*sǣl'*), eg. de selve, ø: Husband og Madmoder; nsk. *dei sjölvé*. En særegen foranstaende Form er **själlva** (*sjǣlva*), svarende til Rigssprogets selve: hajn kräjngde å, som om *själlva* sâtan va ätt'ijn.

Sälajt (*sǣ-lajt*), eg. Sæd lagt (af: *sä*, f. og *läiggja*), en ofte brugt Tidsbestemmelse: når vi hå s., naar vi ere blevne færdige med Foraarstilsaaningen.

Sälbejn-ben-bed (*sǣl-bǣj-ben-bǣð*), adj. selvbuden; jfr. *be*, 2 (Till.); nsk. *sjölvbeden*; — hyppig bruges adv. *sälbenes* (*sǣl-bǣn's*): hajn komm *sälbenes*.

Sälu eller **sälovv** (*sǣ-lu,-lov*), n. eg. Sædeløb, ø: Saakury.

Säunna (*sǣna,-r-d'-t*), v. a. 1) sende. 2) ved Hjælp af en Høtyv at læsse et Høstlæs af eller paa Høstvognen. Dette udføres af en Høstkarl, som kaldes ejn *sämnara* (s. *Udasännara*); s. uda, læsse paa, fly Kornet op paa Vognen til *läpeian* (s. *Lå*, Till.); s. hjemma, læsse af; s. te ejn, fly Sæden til en, som siges at tâ imod eller tâ frâ kjivan: já skujlle tâ frâ kjivan, å Jins *sände* te mei, mænn koss ilâll, hvor hajn tou nonna stora kjiver fujlla;

«jâ *sände* ou te Nels i fjar,
s'a hajn fijkkj ont i mavajn.»

(J. P. Möllers „Hallstøddijn“, aftr. i Hamiltons Nord. Tidskr. 1868.)

Särdeles (*särdæl's*), adj. 1 E. og adv. särdeles: ejn s. majn, en Mand, som er enestaaende, ved sine gode Egenskaber; de' va så s., s'ad — det var saa särdeles (godt), saa at —.

Särsjilder-sjild-t (*sǣr-sjeld'r*), adj. løjerlig, selvegen i Væsen og Adfærd.

«**Sätta**» (*sceta,-r-sat'-sat*): s. i (Tonen paa *i*) 1) paavirke éns Tænke- og Handлемaade, i Regelen til det slette; indbilde: hvem hår *satt* ded i dei? de' va hajn, som hadde *satt* 'ed i ijn. 2) = Rigsspr.'s «stikke i», pludselig og stærkt at begynde: horrijn *satte i* å vrâla, å løvva osv.; nsk. *setja i*.

Säwnbollijn-en-ed (*sǣvn-bâlijn*), adj. sœvndrukken; som føler overvættes Trang til Søvn.

Säwnuer-u-ut (*sæwnu'r*), adj. søvnig; R. 709.

Sønøp (*sonøp*), m. Sennep; *sønnøps-lo*, n. (se *Lo*, Till.).

T.

«**Tå**» (*tå,-r-tåw-tåð*), v. a. og n. tage, ogsaa: hente, række, give til; *tå* mei bröd! — *tå* tag, eg. tage Tag, ø: prøve Kræfter (*tag*, n., hvorimod: *tåg*, n. Taget paa et Hus); — *t.* på (Tonen paa *på*) abs. tage Klæder paa: já hår snart inte nåd å *t.* på mei, jeg ejer snart ikke ordentlige Klæder paa Kroppen; — *t.* ujnnan, undtage, borttage, lægge til Side; nsk. *taka undan*.

Tadder (*tað'r*), n. Gæssenes Kjækken; ogsaa Lyden, der fremkommer, naar mange Kvindfolk tale i Munden paa hverandre: där var et forskräjkkelit *t.*; jfr. Moth: *Tadder*.

Taddræ (*taðra,-ar*), v. n. kjække (om Gæs).

«**Tagla**» (*tagla,-ar*), v. a. og n. Ordet bemærker nærmest: at have Vanskælighed ved at sønderdele, enten paa Grund af sløve Redskaber, daarlige Tænder eller en kejtet Fremgangsmaade: já kujnne inte tugga de' seja kjødd, já sadd båra og *taglada* i 'ed; hajn hår *taglad* 'ed itu (i Steden for at skære det ordentlig). E. har anført en mere fig. Anvendelse af Ordet: at have Vanskælighed ved at skille det ad, som er sammenfiltret; — Ordet forbindes ofte m. *i*: hajn sadd å *taglada* i 'ed; jfr. R. 774: *targla* v. n.

Tajnavarkj (*taða-vark*), m. Tandværk, Tandpine. *Tajnpina* og *ont* i tännerna ere vistnok nyere Udtryk; man kan ikke længer sige: hå ont i *tajnana* (s. *Tajn*), men vel nok endnu, exemplelvis: hajn fijkkj di to galne *tajnana* udtrajta, han fik de to smertefulde Tænder udtrukne.

Tajugjär ell. **-jär** (*tað-ýär* ell. *-jår*), f. Tandgærde; *gjäre* og *järe* er ellers Neutr.

Tajntid (*tað-tið*), f. Tandtid, ø: den Tid, da Tandbruddet staar paa hos Smaabørn.

Tajta (*tajta*), f. Lokkenavn til en Gaas: kom *t.*, kom *t.!*

Takst, f. Regel, Vedtægt: ded e nu en viss *t.*, det er nu vedtaget, Skik og Brug; nsk. *Takster*, m.

Tåna (*tåna*), m. Tande, Lysetande; deraf

Tåna (*tåna,-ar*), v. a. frembringe Tande (paa et Lys), i det man antænder Vægen, lader den brænde en Stund, for at Tællen kan smelte, pudser Tanden og slukker derpaa Lyset, som nu,

naar det skal bruges, lettere lader sig tænde og strax lyser. Denne Forberedelse træffes altid, naar en Mængde Lys, f. Ex. i en Lysekrone, skulle holdes parat til at tages i Brug: hår du houst å *t.* lysen? jfr. Moth: *taande*.

Tarm (*tarm*), m. 1) Tarm. 2) Skjældsord til Børn; bruges som saadant i flere Sammensætninger: möj-*t.*, sjid-*t.* o. s. v.; hajn e konns ejn *t.* inu, han er endnu kun en grøn Dreng.

Tarskemajnslon (*tar sg'maῆs-lən*), f. en Tærskers Vederlag, bestaaende i en vis Andel af det tærskede Korn; mods. *dålən* ell. *betalnijng*, Dagløn, Betaling i Penge; tarska di forr *t.*, äjlle få di dåløn?

Tawsuer-u-ut (*tawsu'r*), adj. optrevlet, forrevet, pjaltet; nsk. *tafsutt*; dsk. *tjavset*.

Teia (*taja,-r-d'-t*), v. a. bringe til at tie (forn. Smaabørn): kajn du ijkke *teia* 'jn? bällijn va 'jkkje te å *t.*

Tekrögs (*t'-krågs*), adv. eg. til Krogs, o: som er Krogvej, Omvej: de' e så meied *t.*, det er saa stor en Omvej; om Klämmerskjärkje, de' e *t.*, forbi Klemens Kirke er en Omvej.

Tepálls (*t'-pals*), s. *Palls* (Till.).

Tesätt (*te-sæt*), n. Tab; Underskud: já hadde båra *t.* å 'd; af: *sätta té*, lide Tab. (*Tesätt* *vara en Vogn*)

Tigga (*tega,-ar*) v. a. = *tijggja*.

Tijnua (*ti᷇a,-ar*), v. a. alm. *t.* opp, sætte Tænder i (en Rive eller Harve; jfr. *tijnna*, m.): já här *tijnnad* rivan opp.

Tiralira (*tira-líra*), høres i Vogtedrenge Sang: *t.* lammsijnn, värsijnn, färsijnn; R. *tirla*, neders. *tierliren*.

To å to, parvis, to paa én Gang, to jævnsides: di gjikkj *t.* å *t.*; nsk. *two og two*.

Togga (*tåga,-ar*), v. imp. blive taaget: de *toggada* rent té, det blev ganske taaget.

Tokkalöser-lös-t (*tåka-löz'r*), adj. forrykt, ude af sig selv, fra Sans og Samling: hajn ble rent *t.*

Tokkeder-tokked (*tåk'ð'r*), adj. 2 E. = f. O.; M. D. 599.

“**Tor**” (*tør*), Marts. Hos Rietz 729—30 anføres flere Rim om Tormaaned, ét af disse svarer til det bornholmske:

Däjn tredde torsdajn i *Tor*
trör trānan på vor jor;
männ tredde torsdajn ätte däjn
ska vi gå lysa awtan i säjng.

Tork (*tårk*), m. Tyrk; se *Sjidhus*.

Torn (*tɔrn*), m. Torn, Tjørn; med dette Ord sammensættes ikke alene Navnene paa tornede Buskvæxter: slân-*t.*, stikkelbära-*t.*, men der haves ogsaa: røbbs-*t.*, Ribbusk, ja endog: jorbära-*t.*, Jordbærplante.

Torrevær (*tår'-vær*), n. Tørvejr.

Torrkle (*tår'-kl'*), n. Tørklæde.

«**Torrn**» (*tårn*), f. bemærker ogsaa: Støj, Larm: hajn holt en forskräjkeli *t.*

«**Torrna**» (*tårna,-ar*), v. n. ogsaa = *farres*; hedder ogsaa: *t.* opp.

Torrusmolk (*tåru-smålk*), n. se *Smolk*.

Tossebidd (*tås'-bed*) = *torsebidd*.

Toua (*tåwa*), f. Tue; myre-*t.*

Trå (*trå,-r-d'* ell. *-ð-t*), v. n. bane Vej gjennem Sne ved Færdsel, frembringe Traad (Moth) paa en Snevej; at bane Vej ved Snekastning hedder: ösa sne eller blot ösa (*øza*); R. 758: *traja*, v. n.

Tradderånt (*trad'rant*), f. = *trant*, 3: nu går 'ed i dajn gamla *tradderanten* ijänn, nu gaar det atter paa sin vanlige Vis (dsk. dagl. T.: i den gamle *Tommeromme*).

Tramla (*tramla,-ar*), v. n. gaa famlende (som i Mørke); jfr. R. 755: *trumla*, 2.

Tråsa (*tråsa,-ar*), v. n. trodse; jfr. *tras* (*trås*).

Tråsa (*tråsa,-r-t'-t*), v. n. = *träsa* (*træza*).

Tråståwer-ståw-t (*trå-sdæw'r*), adj. == *veitranger*, 1.

Travälja (*travalja,-ar*), v. n. slide og slæbe; R. 749; fr. *travailler*.

Treril (*træ-ril*), m. se *Ril* (Till.).

Trijllsa og **trillsa** (*trilſa*, *trelsa,-ar*), v. a. og n. trille med en Trille (*trijlla*, *trijllsa* ell. *trillsa*, f.): kajn du *t.* hänn te mei då? kan du trille (den Trille) hen til mig? At trille hedder i alle andre Tilfælde: *trijlla* (-ar).

Trivse (*trævs'*), adj. 1 E. trivelig, som trives vel: grisijn e så välseinada *t.*

Tromma (*tråma,-ar*), v. n. 1) tromme. 2) = *skallra* (Till.); — *t.* torrt (Tonen paa *torrt*), intet faa at spise: di andre ble traktérda, männ já måtte *t.* torrt. Oldn. *þruma*.

Tromp (*tråmp*), m. Trumf; sätta ejn *t.* i, sætte en Trumf paa, fig. ligesom i Rigsspr.

Trompa (*tråmpa,-ar*), v. n. trumfe; ueg.: 1) bande, bruge store Ord. 2) fjærte; dsk. lav T. *trumfe*.

Trou (*tråv*), n. Trug.

Trulk (*trulk*), n. klynkende Tryglen, flæbende Graad: já vil inte höra de' *trulked!* R. 754.

Trulka (*trulkas,-ar*), v. n. trygle om noget med klagende Stemme, flæbe; R. 754.

Trå (*trå,-r-d'* ell. *σ'-t*), v. a. attraa, nære Ønske om; nu sjældent: hajn fijkkj, hva hajn *tråde*; ældre dsk. *traa*.

«**Trång»** (*tråŋ*), f. Trang; hå t. te, være i Trang for, behøve: du här inte t. te å klyjnkja.

«**Trånger»** (*tråj'r*) hedder i Neutr. *trånt* (*trånt*); *trånga* hus, eg. trange Huse, o: snæver Beboelseslejlighed, trang Plads i Gaarde; bo *trånt*, have en trang Bolig.

Trö (*trö*), n. Traad, o: noget, hvorpaa der trædes for at sætte en Ting i Gang: rokka-t. (Traaddet paa en Væv er dog Fem.: väw-*trö*, f.), eller for at komme til Vejrs: voun-t.; — nsk. *Tröda*, f.

Tröbbel (*trob'l*), n. Besvær, stor Ulejlighed; R. 754; fr., eng. trouble.

Trømmefingrader-fingrad (*trom'l-feyrað'r*), adj. 2 E. det modsatte af: fingernem; hvis Hænder ryste af Alder eller Svaghed, eller hvis Fingre ere stive af Kulde, saa de vanskelig kunne bruges.

Trømmefodader-fodad (*trom'l-føðað'r*), adj. 2 E. som gaar usikkert; især om gamle Folk; sv. *trummelfotad*.

Tu (*tū*), num. to; høres kun i Forbindelsen: tu äjlle sju (syy): hajn så hvarkan tu ä. s., han udtalte sig slet ikke; hajn torr hvarkan t. ä. s., han tør hverken det ene eller det andet.

Tula (*tula,-ar*), v. a. hylle, svøbe, klæde, med Bibegreb af, at dette sker paa en uforstandig, smaglös eller barnagtig Maade: såni, hveddan bällijn va *tulader* på? koss sikkedan hon *tulada* sei ud! Fra dette Ord har naturligvis «*tules*» (s. s.) sin utvivlsomme Oprindelse; — jfr. R. 752: *tulla*.

Tungfarruer-u-ut (*ton-faru'r*), adj. eg. tungfærdig, mods. *lättfarruer* (s. s. Till.).

Tur (*tūr*), f. Tur; ueg.: 1) en Tid lang: de' va en *tur*, di inte va räjti alliáns, det var en Tid lang, at de ikke vare rigtig gode Venner. 2) Overhaling, Strabads, Besværlighed; forbigaende heftigt Anfalde i en Sygdom: já fijkkj en slømm t.,

lisom doktarijn kom, jeg fik et slemt Anfald, da Lægen kom; Kok I, 403.

Tura (*tura,-ar*), v. n. eg. ture, o: være paa Farten, i uaf-ladelig Bevægelse; især til Forlystelser, Gildesfærd; ogsaa holde ved med strængt Arbejde, Strabadser; forb. m. té: vi måtte mænn *t.* na té, vi havde ikke anden Udvej end at holde ud (saa godt vi kunde); M. Gl. *ture*; R. 764.

Tvarkjyla, f. og **tvarkjyles**, m. (*tvær-kyla,-kyl's*), Tværfylding; tyk, undersætsig Person.

Tvarpiva (*tvær-piva*), f. eg. Tvarpibe, o: Fløjte (Moth: Tværfløjte).

Tvarstääw (*tvär-sdæw*), n.: komma i *t.*, siges om en Plan, som ikke kan bringes til Udførsel: de' kom i *t.*; smlgn. under *fordraw* (Till.).

Tvarstääwer-stääw-t (*tvär-sdæw'r*), adj. tvær, modvillig; som viser Stædighed.

Tvijnna (*tvijña,-ar-aða* ell. *tvånt,-að* ell. *tvoyñ'ð*), v. a. tvinde.

Tvijnnga (*tvijña,-ar*, ogs.: *-r-tvåñ-tvoñ'ð*), v. a. tvinge.

Tvillene (*twel'n'*) ell. **tvillnene** (*tweln'n'*), n. 1) saa meget (Øl), som tylles paa én Gang. 2) Gjerningen at tylle; af *twilna* (s. s.); Chr. Pedersens vocabul. 1510: «At *twylne*: colare», M. Gl. (Des værre har Rietz 766 anført Adlers «*tville*», der ikke vilde kjendes af en Bornholmer, dersom Oversættelsen ikke fandtes ved Siden af).

Tyjnnlivader-livad (*tyññ-lívað'r*), adj. 2 E. eg. tyndlivet; som har løst Liv, Diarrhoe; mods. *fästlivader* (se *Fäster*, Till.); *tont* liv, Diarrhoe (af: *tyjnnner-tyjnn-tont*, tynd).

Tajl (*tål*), m. Told; deraf: **tajlsnog** (*tål-snåg*), m. Toldbetjent, underordnet Embedsmand i Toldvæsenet. Den sidste Del af Ordet er vel besl. m. *snöja* (s. s.).

Tajla (*tål-a-ar*), v. n. tolde, tage Told; spydig: rapse.

Tajleried (*tål'ríð*), n. best. F. Artilleriet; deraf

Tajlerist (*tål'ríst*), m. Artillerist (se *Hånnlangara*); R. 762.

Tåta (*tåta,-ar*), v. n. tude (i et Horn); efterligne Lyden af Blæseinstrumenter, f. Ex. ved Hjælp af en Barnetrompet; traktere Blæseinstrumenter paa en ukyndig eller mangelfuld Maade.

«Täjkjarawt» (*tekhä-råwt*), m.: mærkes kan Talemaaden: hajn (hon osv.) e så stor på'd, s'a ejn kajn'kje näjn te-ännajn mä ejn *t.*, han er saa stor paa det, at man ikke kan naa ham til Enden med en Tækkevaand, en lang Kjæp.

Täperéra (*tæmp'rera,-ar*), v. a. temperere (lat. *temperare*) ; bruges forn. om en hensigtssvarende Behandling af Agerjord ved at lade Luftens og Gødkens Indflydelse ret gjøre sig gjældende: ejn ska kjöra gjønnijingen på om fiskjed, s'a hon kajn ble rájti *täperért*; vistn. ogs. alm. andre St. i Danm.; jfr. M. Gl. *täper*.

Tåwa (*tæwa*), f. 1) Tæve, Hun-Hund, -Ræv. 2) fig. Rus : hajn hadde en t. på, han trak med en «Bjørn».

Tøddra (*tedra,-ar*), v. n. tale hurtig og utydelig ; hon bådde *teddrar* å läsper; R. 776.

Tøddran (*tedran*), f. best. F. = *kjäddra*, 2; R. 776.

Tøllrijugatal (*tolttriža-tal*) = *plattatal* (Till.).

Tøllrijugavis (*tolttriža-viz*) = f. O.

Tømma (*toma,-ar*), v. n. kludre, taget kejtet paa Tingene, saa det ingen Ende faar.

Tømmergijlle (*tom'r-žil*), n. eg. Tømmergilde, ø: Rejsegilde, Gilde, der holdes, naar Tømmeret til en Bygning er rejst.

Tösavina (*tøza-vina*), f. ungt, uerfarent, letsindigt Pigebarn; R. 776; jfr. *vina* og *råvina*.

U.

Udaarbei (*uða-arbaj*), n. Arbejde uden for Huset, i det fri; mods. *ijnnaarbei* (Till.).

Udanvals (*uðan-vals*), adj. 1 E. udenvælts; jfr. *valt* (Till.).

Udkomma (*uð-kåma*), f. 1) Udkomme. 2) Mulighed for at komme til Rette med: där va ijngen *u*. mäjn.

Udreder-t (*uð-red'r*), adj. 2 E. eg. udredt ø: 1) udklædt, forklædt, i Kostume. 2) afstikkende, uordentlig eller alt for flot og moderne klædt; jfr. *re* (Till.).

Ufnatteli eller **-lia** (*u-fnat'lí*), adv. grumme, overordentlig, umaadelig: hajn e så *u*. douijn.

Ufrønt (*u-front*), f. Fortræd, Men; Brud paa Lov og Orden: já hår ijkke gjort nân *u*.

Ugjijlljn (*u-žijlj*), m. = *ugjijlla*.

«**Ujnnerøgg**» (*oñ'-reg*), n. bemærker ogsaa den nederste Del af en Bygning fra Grunden til Tagskjægget.

Ujnnerøgg (*oñ'-reg*), n. = E.'s «*ujnnerøggj*» (hvilken Form næppe er almindelig brugt). Den sidste Del af Ordet er uden Tvivl = *regg*, n. (Till.), der mulig er besl. m. *regga* (-ar), ruge.

Ukristeli eller **-lia**, adv. eg. ukristelig; et Ord, som tidt lægges til Adjektivet for i høj Grad at øge dets Betydning; paa samme Maade bruges *forrfärrdelia*, *forrskräjkkjelia* o. fl., og man kan da høre slige løjerlige hyperbolske Udtryk som: ejn ukristelia goer, ejn forrfärrdeli sjikkelier, ejn forrskräjkkelia riäller majn.

«Ulåbelier-i-it» (*u-lab'lir*): Som Adjektiv maa dette Ord nærmest siges at betegne, hvad der er ualmindelig stort eller stærkt: ejn *u.* kar, de' va då ejn *u.* ejn! det var da en gyselig stor en! Ordet bruges mest som adv. = *ufnatteli* (Till.).

Ulk (*ulk*), m. 1) Ulk, cottus. 2) Skjældsord til en Dreng eller en ung, uanselig Karl, = nsk.; aldrig = Matros.

Unbobba (*un-båba*), m. Risengrynskage, som bages i Ovn; jfr. *bobba*.

Undra eller **unra** (*ondra*, *onra-ar*), v. n. undre; **un(d)ras** (-as), undres; já ska *u.* (ell. *unras på*), om hajn kommer, jeg gad vide, om han kommer; *u.* sei ell. forr-*u.* sei: ejn skujlle *forr-unra* sei på, a de' kajn gå söddan té; jfr. *på*.

«Urijn-uren(ùrn)-ured» (*uriñ-ur'n* ell. *urn-ur'*) bruges ogsaa som selvstændigt Ord: já vidd häjller ijkke, hvoddan hajn e *uriñ*, forr söddan här hajn alri vad forra, jeg ved heller ikke, hvorledes det har sig med ham (efter hans Maade at være paa), for saaledes har han aldrig været før.

Uroa (*uroa,-ar*), v. a. forstyrre éns Ro ved at gjøre Støj: du må 'nte *u.* bällijn, når hajn liiggjer å sawer.

Uskamfujller-fujll-fullt (*u-sgam-foł'r-foł'-folt* eller *fält*), adj. skamløs.

Utykkje (*u-tyk'*), n. et ulideligt Menneske.

Utýkkjelier-i-it (*u-tyk'lj'r*), adj. utækkelig, ulidelig, ubehagelig i sit Væsen.

Uârijng (*u-ærijñ*), m. Uaar; se *Ärijng*.

Ellen dera, gnu au valleu den (gaa z ~~gaa~~ ~~zæste ontking~~). KfR

Valledéra (*val'dera,-ar-d'-t*), v. n. vise Vælde, have afgjorende Indflydelse; føre et stort Hus; fr. *valider*.

Valt (*valt*), f. Vælt; mest i best. F. *valten*: varra i *valten*, være i Vælten.

Vannbollijn-en-ed (*van-båliñ-n-'ð*), adj. eg. vandbulleten, ø: som er ganske gjennemtrængt, gjennemsivet med Vand; R. 799.

Vaunstarker-stark-t eller **starrit** (*van-sdark'r,-sdarit*), adj. vandtæt, som kan holde Vandet ude (om Skotøj): dæsse ståw-lana, kajn du tro, e *vannstarka*.

Vánta (*vánta*), m. Vante; hajn torr ijkke näwna sina *vánta*, han tør ikke kny, han vover ikke at tale derom.

Vántasne (*vánta-sne*), m. = *klabbsne*; jfr. f. O.

Varden (*várd'n*), f. best. F. Verden; präwa *v.*, prøve Verden, ø: samle Livserfaring; — slå sei frå *v.*, forsage denne Verdens Goder; — forr i *v.*, i gammel Tid; varra på *v.*, være paa Verden, ø: tragte efter Verdens Goder, puge Penge sammen. Levning af en gammel Ejeform: *var(d)sens* (Verdsens) haves i Udtr.: et *varsens* grän ell. et *vassens* grän, en lille Smule, en *vassens* kjänst, det allerubetydeligste.

Varpekajna (*varp'-kaj'a*), f. eg. Varpekande, ø: Extratrakte-ring efter fuldført «Varpnings» (se *Varpa*, 1).

Varsens og vassens (*vars'ns, vas'ns*), se *Varden* (Till.).

Våsa (*váza,-ar*), v. n. bringe i Urede; skjødesløst at vade om mellem tabte og spredte Ting (Korn, Kvas, Spaaner e.l.) uden at have Sans for at tage op og lægge til Rette; forb. alm. m. i ell. mä: sikkedan hajn går å *vásar* i 'ed! (mä 'd); jfr. *vásuer*; nsk. *vasa*; R. 798.

Vassöder-söd-sött (*vas-söð'r-söð-söt*), adj. om en særegen sød Smag «som det Brød har, der er bagt af Bygmel og er ugjæret».

«**Ver**» (*ver*), præp. og adv.: hajn e nysgjærrier *v.*, han er ikke fri for (ved Siden af) at være lidt nysgjerrig; hajn e stolter, goer *v.* o. s. v. — varra *v.*, vedgaa, vedstaa, tilstaa: hajn vijlle inte varra *v.* 'ed (Tonen paa *ver*); — där e'jkke näd *v.* ijn, han duer ikke til noget (jfr. *fåra*, Till.).

Videnskaw (*við'n-sgaw*), m. Kjendskab, Indsigt: de' hadde jå ijngijn *v.* om, det kjendte jeg ikke til.

Viggelsjunnader-sjunnad (*veg'l-siðað'r*), adj. 2 E. = *hviggelurijn*.

«**Vijlla**» (*við'a*): te *v.*, til bedste; hajn hadde lajt sei näd te *v.*, han havde lagt Penge op.

Vijllabräd (*við'a-bræð*), n. best. F.: komma på *v.*, hengive sig til Vildfarelser, begaa Udskejelser; give efter for Fristelser.

Vijunkjikka (*við'-ķeka*), f. se *Kjikka*.

Vijnnpiva (*við'-pīva*), f. eg. Vindpibe, ø: Luftrør, Strube; eng. *windpipe*.

Vijutergammajller-gammajl-gammalt (*við't'r-gamal'r*), adj. som har levet et Vinterhalvaar; smlgn. *sommargammajller* (Till.).

Villuer-u-ut (*velu'r*), adj. villig, flittig; nsk. *viljug*; R. 807: *velen*.

Vima (*vima*), m. et Slags Tøj, vævet paa en særegen Maade (kipret Tøj); en *vima-sjourta*, en Skjorte af saadant Tøj.

Vimeder-vimed (*vimeð'r*), adj. 2 E. kipret, om Tøj, der er vævet som «*vima*» (s. f. O.).

Visa (*víza*), m.: mærkes kan Talemaaden: föra (hå) bådde ored å *visajn*, være Ordfører og tillige være den, som fører an; have den afgjørende Indflydelse.

Visp (*vísp*), m. Pisk; lang tynd Kvist, Vaand; Ordsp.: där ska mere te plou ijn *visp*, der skal mere til Plov (til at pleje) end Pisk.

Visp (*visp*), f. ell. n. en Fart, Haandevending: de' gjikkj forr ijn lisom en *v.*, det gik let og hurtig for ham; de' va lie i et *v.*, det var lige i en Haandevending. Dette og foreg. O. høre til E.'s «*vispa*» (som ogsaa bøjes: -ar ell. -r, *vísp-t*), der nærmest, som v. a., bem. d. s. s. det ældre *hviste* (V. S. O.): já *visp* ijn idå väjn, jeg kastede ham (med Lethed) af Vejen; já tou ijn om armijn å *visp* ijn ijnn a stouan, jeg tog ham ved Armen og svingede ham ind i Stuen (= Kingo: «De Byrder — dem *hvister* jeg fra mig»).

Vitta (*veta*), adj. 1 E. tilføjes, forstærkende, bag ved *lidijn* (*lijlla* o. s. v.): ejn lidijn *v.* horra, små *v.* stompa; moers däjn lijlla *v.*. Den af E. anførte Form: «*bitta*» kjendes ikke nordlands, men derimod: «*bittersta*»; se R. 832.

Vittier-i-it (*veti'r*), adj. opvakt, begavet, tænsom (om Børn); R. 816: *vitugr*.

Viv (*vív*), f. se *Marriás* (Till.); R. 816.

Vommatalsjy (*våma-tal-sjy*), f. og n. pl. eg. Vommetalgskyer; om Skyer i højere Luftlag, Fjærskyer; andre St. i Danm. kaldte Makrelskyer.

Vounsjyl (*våvn-sjyl*), n. Skur ell. Rum i et Udhus til Vogne; jfr. *sjyl*; sv. *vagnsjul*.

«**Vrågvår**» (*vrág-vær*), n. bemærker ogsaa heftig Storm, saa der er Fare for, at Skibene lide Skibbrud; jfr. *vrág*, 2 og (Till.) *gjorra*.

Viddvousijn-en-ed (*vred-våvsij-ñ-ð*), adj. om Træer, hvis Aarer løbe meget vredent, == *vrissijn*.

Vrinna (*vrenja,-ar*), v. n. == *vrønna*.

Vrissa (*vrezja*), f. Hvirvel, Snoning af Aarerne i et Træ.

Vräл (*vræl*), n. bemærker ikke alene: Vräл, Vraal, men: heftig Graad (s. følg. O.): koss, sikken et v. där va i kjärkjan i dä, Kors, hvor der var megen Graad i Kirken i Dag (af Børn, der skulde døbes); bälla-v., Graad af Børn; R. 828.

Vräla (*vræla,-ar*), v. n. vræle; ogsaa: græde heftig: hva' vrälar du forr? bällijn lå å vrälada; R. 828.

Vå (*vå*), f. Vaade.

Väder-våd-vått (*våd'r-våd'-våt*), adj. vaad; ejn v. sommar, en Sommer med megen Regn; Rimspr.: når väder bler torr, bler hajn som forr; hvarkan få vått äjlle torrt, hverken faa Drikke eller Spise; hajn ska hå så meied vått, han skal have saa meget at drikke (hvilket ikke behøver at være en Sigtelse for Drikfældighed); här du ejn tår vått? kan du give os lidt at drikke? — **vätted** (*våt'd*), n. best. F. det vaade (især om Vandpytter, fugtige Steder paa Vejen): må'nte trö i våtten mä dina pena stäwla!

Vårdrent (*vår-drönt*), m. se *Drönt*.

Väda (*væða*), f. 1) Väde. 2) Regnvejr: vi här hatt meien v. i detta åred; R. väta, f.

Väda (*væða,-'r-t'-t*), 1) v. a. väde. 2) v. imp. stövregne, regne smaat.

Väj (*væj*), f. Vig.

Väja (*væja,-'r-væj-t*), v. n. vige.

Väl (*væl*), adj. (ubøjel.) og adv. 1) velvillig, venlig, forekommende: di va såmäjn så v. s'ad; hajn va (snakkada) nokk så v.; R. 807. 2) glad i Sindet, fornøjet: hajn va så v. å så tefréss; R. 828. 3) vel, godt: de' va v. du kom; ded e v. forr hannem; jå gu' v.! lad gaa! 4) rigelig: där e v. sju pujnn, der er rigelig syv Pund, snarere lidt over syv P., hedder ogsaa: där e gott å v. sju pujnn; — som adv. (og ubetonet) ogsaa: **väll** (*væl*): kommer hajn väl i awtan? gjor du väl? där e väl sju pujnn? der er vel (maaske) syv Pund? *Külas=lykkes*.

Välta (*vælta*) f. eg. Välte; en sammenvæltet Dynge; Masse: hajn arrada en hel v. päjnga.

Vär (*vær*), n. Vejr; hajn lå lisom et v., han var saa syg, at man hvert Øjeblik ventede, at han skulde dø; — i hoia väred: hajn grinada i h. v., han slog en Skoggerlatter op; ligeledes vräla, skräja osv. i h. v.; om heftig Graad, Skrig osv.; — slå ännajn i väred: 1) om kaade Dyr, Heste, der gjøre Kaprioler. 2) fig. om Mennesker: pludselig fatte et andet Sind; hæve en Forlovelse.

Vära (*væra,-ar*), v. n. 1) = Rigsspr.: vejre; ogsaa: volde Trækwind, Kølighed: du *värar* så! 2) om Høns, naar de udstøde de ejendommelige hæse og vedholdende Skrig, der lyde saa ubezagelig, hvorfor der spotvis siges om én, der synger daarlig eller med en ubezagelig skærende Röst, at han *värar*, hvilken laante Bem. er anført af E. (se *Vära*).

Värkna (*värkna,-ar*), v. a. forfærdige Tøj, spinde og væve; R. 814; deraf

Värknad (*värknað*), m. det, som frembringes ved at «*värkna*», s. f. O.; nsk. *Verknad*, m.

Värna (*værna*), f. Skjældsord; horra-*v.*, pibla-*v.*, kara-*v.*

Värnäs, m. og **värnäsa**, f. (*vær-næz,-næza*), Skjældsord; horra-*v.* osv.

Värsjid (*vær-sjɪð*), m. Fjært.

Väwnad (*væwnað*), m. 1) vævet Tøj, det vævede; nsk. *Vewnad*, m. 2) Maade at væve paa: de' va nu ejn ajnijn *v.*, adder.

Väwsje (*væw-sjɛ*), f. eg. Vævske, ø: Vævkam; nsk. *Vevskeid*, f.

Vovver-t (*vøv'r-t*), adj. 2 E. væver; *vovver* å viss som pøvver å piss, om det, der i høj Grad er kvikt og livligt.

Y.

Yda eller **yde** (*yða, yð'*), subst.: gjorra *y.* forr, gjøre Fyldest, Nyte for: já vidd, já kajn gjorra *y.* forr mei; ogsaa: gå *y.* forr: já kajn gå *yde* forr ejn kar,
de' torr já gjärna seia, — —

(J. P. Möllers, „Hallstøddjin“).

Å.

Å, præp. af: reved gjikkj å, Rebet brast, gik itu; stå mä hattijn å, staa med blottet Hoved; krøbblijn hadde hånn å, Krøblingen havde mistet den ene Haand.

Åbobba (*å-båba*), m. det bornholmske Navn paa Nøkken; jfr. *bobba*.

Åbära (*å-bæra*): la åbära, falde til Føje, give efter: la du båra å! Udtrykket er sandsynlig laant fra Skibssproget: «bære af».

Åfajlsvär (*å-fals-vær*), n. Affaldsvejr (Moth), ondt Vejr, Uvejr; M. Gl. 21.

Åfö (*å-fö*), f. Affødning, Afkom: där bler nokk ijngen å. ätt'ijn.

Ågjåra (*å-ýára,-ar*), v. n. afgærde, fraskille ved Gærde.

Ågjorijng (*å-ýáriñ*), f. Anvendelse: där e å. te 'd, der er Anvendelse derfor.

«**Åjler**» (*å'l'r*), m.: te *åjlers*, eg. til Alders, ø: til Aars, aldrende.

«**Ålänger**» (*å-läñ'r*), adj. hedder i Neutr. *ålänt* (*å-läñt*).

Ånga (*åñga*), m. Ange, beklumret Luft.

Ånged (*åñ'd*), adj. 1 E. opfyldt med Ange, beklumret; jfr. f. O.

Ångelmus (*åñ'l-muz*, pl. *-mos*), f. Angelmus.

Åredder-redd-rett (*å-red'r-red-ret*), adj. eg. afredt. 1) ilde tilredt; ogsaa: daarlig klædt; jfr. M. D. 9. 2) udskjældt, nedrakket, jfr. *re* (Till.).

Åräjnn (*å-ræñ*), m. eg. Afrend. 1) Afløb for Vand; M. Gl. *Afrend*. 2) midlertidigt Hegn, et løselig opsat Lukke: de' e då lid te å. forr kreiturn, det forebygger da, at Kreaturene bryde over (ind).

Åskebrøgg (*åsg'-brog*), n. i Ordspr.: grant å. e själlan grant kjärkjebrøgg, hvem der bruger sine bedste Klæder under sit (Kjøkken-)Arbejde, har ingen pæn Dragt at gaa i Kirke med; jfr. *kjärkjebrøgg* (Till.); minder om Ordsproget: «Askebrud bliver aldrig kirkeprud», men Meningen er nok forskjellig; M. Gl. 50.

Åteinijng (*å-tajniñ*), f. eg. Aftegning, ø: Billeder; nsk. *Avteikning*, f.

Åvalta (*å-vælta*), f. Fællesbenævnelse paa al Forlegenhed, Fare og Fortræd, der kan ramme dem, der færdes til Vogns: komma i å., (vælte, kjøre løbsk osv.).

Ä.

«**Äda**» (*æða,-r-åð-æð'ð* ell. *åð'ð*), v. a. og n.; å. sei ijnna ouer, samle paa Vrede over: hajn gjikkj å åd sei ijnna ouer, a hajn inte hadde fåd nokk; — de' måtte hajn äda i sei ijänn, det (f. Ex. en løgnagtig Beskyldning) maatte han tilbagekalde.

Äj (*æj*), f. 1) Eg, Egetræ. 2) Ege, Hjulege.

Äggj (*æÿ*), f. en Äg. 1) paa en Kniv. 2) paa et Stykke Tøj.

Äggj (*æÿ*), n. et Äg.

«**Änkja**» (*æñkha*), f. Enke; fig. Benævnelse paa en enkelt Hasselnød, som ikke sidder i Klase; mods. *kjämpa* (s. s.).

Äksa (*ækxa,-ar*), v. a. ave, tugte; M. D. 97: egse; R. 845; hedder ogsaa: sætta i äks; — **äksa sei**, v. refl. gaa i Orden, lykkes.

Ällemänskedes (*æl'mænsg'd's*), adj. 1 E. forbandet, fordømt: ditt ä. äsen! R.: *allmanskade*.

Änna (*æna*), m. Ende; Bagdel; nu hadde hajn 'ed i *däjn annajn*, nu var han saaledes til Sinds; hå ont i *annajn* forr, være opsat paa; — mä väred ydarst i *annajn*, aldeles aandeløs, forpustet; — slå *annajn* i väred, se *Vär* (Till.).

Ännakräjngder-kräjngd-t (*æna-kræijd'r*), adj. i højeste Grad «*kräjngder*» (s. s.).

Ännekehoud (*æn'k'-håwðð*), n. en disputerelysten Person; som stadig modsiger, idelig vender tilbage til samme Ämne.

Änstier-i-it (*ænsdi'er*), adj. i høj Grad ivrig.

Äsla (*æzla,-ar*), v. n. slide og slæbe; R. 849; deraf

Äslara (*æzlara*), m. som slider og slæber; ogsaa grou-äslara og *äсле-trä*, n.

Äsleri (*æzl'r'i*), n. Slid og Slæb.

Äwa sei (*æwa,-ar*), v. refl. øve sig; gjøre Fremgang.

Äwarst (*æwarst*), Superl. af ouer (s. s.).

Ö. Ø.

«Ö» (*ö*), adj. hedder ofte i Neutr. *ett*: hused sto *ett* i lång tid.

«Ögga» (*ega*), f. Uge; *eggan* tékommer = «*eggan ijnn-kommer*». „*Öggan ijnnua=va=förri uye*.”

Öjaslaw (*öja-slaw*), n. eg. Ögeslags, ø: Hesteart; nsk. öykjeslag, n.

Öllma (*olma,-ar*), v. n. ulme; ogsaa om idelige Smerter; R. 779: *ullma*, 3.

Öläjggja (*ölǽga,-r-lâ-lajt*), v. a. 1) ødelægge, øde; ødsle, bortødsle: de' e båra té å ö. päjnga på; hajn hår *ölajt* många päjnga; ö. ejn går(d), ejn skou osv. 2) dræbe, fælde; slagte: Nels Ebbeson *ölå* Grev Gjert; nu ska däjn gamla hästijn *öläjggjes*.

Öläjggjse (*ö-lǽgs'*), adj. 1 E. = *ossle*.

Forkortelser.

Efter forkortelsen anføres i reglen kun et af de steder, hvor den bruges. Ligesom i fortalen betegnes linjetallene i ordbogen fra oven og fra neden her og i det følgende ved de små tal efter sidetallet henholdsvis for oven og for neden.

a. 318₁₇ == andre

a. St. 51₁₇ == andre Steder

adjj. 317₁₄ == Adjektiver

Almh. 10₉ == Almindelighed

A. S. 145¹⁴ og ofte == Angelsaxisk

Bemærk. 7₉ (aftrykket Bemærkn.) == Bemærkelse

bl. 23₈ == blødt

D. D. og DD. 24^{19. 23} == Dialekter (Diall. 371₁₅)

d. s. 280₆ == den samme

d. s. f. M. (m.) 19₁₃, 80₄, 377⁷ == det samme foruden Mere (mere)

d. T. 208₄ == daglig Tale

e. O. S. 296₈, 397¹⁹ == efter Ordets Sammensætning

E. (Ribe E. 127¹³, 133¹², 134¹⁰) == Egnen (sml. Gudh. Kant.

269¹³ == Gudhjems Kanten)

E. 10₁, 22₁₆ == Endelse, Endelser (adj. 1 E., adj. 2 E. ø:
af én Endelse, af to Endelser)

f. 225₉ == for

F. 54⁹ == Form; FF. 19¹¹ == Formerne

f. A. 25₁₀ == foruden Andet

f. a. F. 320₁₀ == foruden andre Former

f. fl. 11₁₁ == foruden flere (andre Former)

f. m. 30₁₂, 79₆ == foruden mere

form. 2₁₇ (håndskriftet formod.) == formodentlig

Forst. 295²⁰ == Forstand (i d. Forst. == i denne Forstand ø:
Betydning)

forøvr. 156₃ == forøvrigt

fr. 24₁₁ == fra

it. == item (ø: ligeledes), ofte uden skilletegn foran, hvor et sådant burdestå (3₁₅, 11⁵, 49²)

d. s. it. 43₆, 115₁₈ == det samme, (og) ligeledes

k. == kort

l. == langt

luk. 117³, 203⁴ = lukket
 m. H. t. F. 327¹² = med Hensyn til Formen
 n. 1) == nomen (n. app. og pr. == nomen appellat. et propr.
 26⁶); 2) == neutrum
 n. 41¹⁴, N. 347⁴ = noget, Noget
 nog. St. 221¹⁰ = noget Sted; n. St. 55¹⁴ (aftrykket e. St.) ==
 nogle Steder
 N. 192¹⁴ == Navnet
 nn. 168¹⁴ == neutra
 N. S. 209²⁰ og ofte == Nedersaxisk o: Nedertysk
 næst. 72³ == næsten
 O. 21⁷ == Ord; d. ff. O. 287⁴ = de følgende Ord; s. O. s. 78⁴
 == samme Ord som
 Obb. == Ordbøger (S. Obb. 111³ == Svenske Ordbøger)
 o. desl. == og deslige; o. l., o. L. (i håndskriften i reglen med
 lille l) == og lignende
 P. 99⁹ == Person
 s. 92² == som
 Sk. ofte == Skånsk, Skåne
 s. s. 121¹⁵ = se samme; s. s. O. 290¹⁸ = se samme Ord;
 s. b. O. 181¹⁰ = se begge Ord
 suffix. 54⁹ = suffixum
 v. 1) == verbum; 2) 251¹⁰ = være
 vv. 335¹⁷ = verba
 S. 149¹⁻² bruges (!) to gange for at betegne, at eftertrykket
 skal lægges på det ord, hvorefter det står: «er det ikke sandt»
 i modsætning til «er det ikke sandt».

Moesog. = mösagotisk.

Citerede værker og forfattere.

Aasen N. O. 123⁹ = Ivar Aasen, Ordbog over det norske Folkesprog, Krist. 1850. Ved anførelser fra Norsk bruges også Aasens forkortelser, f. eks. Tr. og Ag. St. 35¹⁵ = Trondhjems og Agershus Stift.

Almqv. 135¹⁴, 139₁₃ (således håndskriftet på bægge steder), Almqvist (Sv. Spl.) 195¹⁷ = C. J. L. Almqvist, Svensk Språklära. Tredje uppl., Stockh. 1840 (4. uppl. citeres s. 370¹⁸).

v. Aphel. B. N. 30₄ = H. v. Aphelen, Bomares Natur-Historie I—VIII, Kbh. 1767—70.

B. A. 46³, B. Actst. 94¹⁴, Bh. Actst. 369², 375¹², Bornh. Actst. 123⁹, H. Bh. Actst. 282⁴ = J. R. Hübertz, Aktstykker til Bornholms Historie, 1327—1621, Kbh. 1852.

Brem. Wb., Br. Wb. 29⁵ (aftrykket har W. B.), 123⁴ og ofte = Versuch eines bremisch-niedersächsischen Wörterbuchs I—V, Bremen 1767—71.

Diefenb., Diefenbach. Wb. d. goth. Sp. 139₃, 140⁹ = L. Diefenbach, Vergleichendes Wörterbuch der gothischen Sprache I—II, Frankf. a. Main 1851.

Dyrlund 369¹³, Dyrlund Till. t. «Almueskolen» 152⁴, 225¹, 252₁, 375²⁰ = F. Dyrlund, «Om nogle Ordbøger» i en række artikler i «Almueskolen. Et Ugeblad udgivet af Meerløse og Tudse Herreders Skolelærerforening» 1855—56 med særlig pagineret «Tillæg» til no. 17 og 18.

Fleischer N. 73⁹ = E. Fleischer, Forsøg til en almindelig Naturhistorie I—X, Kbh. 1786—1804.

Hof D. V. 134₁₄ = (Sv. Hof,) Dialectus Vestrogothica, Stockh. 1772.

Klingh. 135¹⁴, 139₁₃ = H. P. Klinghammer, Skånskt Dialekt-Lexikon, der danner et tillæg til Minnen från åren 1829—1839, Helsingborg 1841.

Levin L. K. 301¹², Levin D. L. K. 365¹⁰ = I. Levin, Dansk Lydlære og Dansk Kjønslære, Kbh. 1844.

Liljeblad Fl. 98₁₄, Sv. Fl. 127¹⁰, F. 223₁₆ = S. Liljeblad, Utkast til en Svensk Flora, Ups. 1792 (3. uppl. 1815).

Molb. D. D. L. og D. L. 22¹³, 123³ o. s. v. = C. Molbech, Dansk Dialect-Lexikon, Kbh. 1841. (I tillæget bruges M. D. for Molbechs Dialect-Lexikon, M. Gl. for Molbechs Dansk Glossarium, R. for Rietz' Svenskt Dialekt-Lexikon).

Molb. D. O. 22¹³ = C. Molbech, Dansk Ordbog I—II, Kbh. 1833.

Paludan M. B. 375³, Paludan B. 376¹⁷ = J. Paludan, Beskrivelse over Møen I—II, Kbh. 1822—24.

Panum B. B. Till. 187¹⁰ = J. S. N. Panum, Beskrivelse over Bornholm med et Tillæg, Slesvig 1830.

J. Paulli U. 138⁶, Urteb. 193²⁰ = J. Paulli, Dansk oeconomisk Urte-Bog, Kbh. 1761.

Quehl B. B. 127⁵ = R. Quehl, Aus Dänemark. Bornholm und die Bornholmer etc., Berlin 1856.

Rafn Chr. B. 71⁴, Raufn (Chron. Borring.) 117⁷, Rauffn (Chronic. Borring. a. 1671) 93¹², R. Chron. Borring. I 120¹² = R. P. Rauffn, Chronica Borringiaca, eller Bornholms historiske Beskrivelse, håndskrift i det kgl. bibliothek i København, hvorom henvises til Ludv. F. A. Wimmer, Døbefonten i Åkirkeby kirke, Kbh. 1887, s. 11 note.

Rawerts Anm. (i håndskriften Anmærk.) t. Calleville 277¹⁷ = O. J. Rawert, Catteau Calleville's Beskrivelse over Østersøen.... Fra det Franske oversat, Kbh. 1816.

Rawert og Garlieb B. B. 402⁸ = (O. J. Rawert og G. Garlieb,) Bornholm beskrevet paa en Reise i Aaret 1815, Kbh. 1819.

Richey 123⁵, Richey H. I. 1864, Richey I. H. 385⁴, Richey I. Hamburg. 14⁷ = M. Richey, Idioticon Hamburgense, Hamburg 1755.

Rydqvist Sv. Sp. I 130¹⁷ = J. E. Rydqvist, Svenska Språkets Lagar I, Stockh. 1850.

Schlegel D. S. 282³ = J. F. V. Schlegel, Danmarks og Hertugdommenes Statsret med stadigt Hensyn til deres ældre Forfatning I, Kbh. 1827.

Schütze 123⁵ og ofte = J. F. Schütze, Holsteinisches Idiotikon I—IV, Hamburg (IV Altona) 1800—06.

Skg. BB. 388⁸, B. B. 398²⁰ = P. N. Skougaard, Beskrivelse over Bornholm I, Kbh. 1804.

Skg. B. S. 182⁶ = P. N. Skovgaard, Bornholms Saga, Aalborg 1834.

Strömb. Sv. Sp. 228¹⁰ = N. Strömborg, Svensk Språklära, Stockh. 1852.

Thaarup B. A. 276¹⁷, 359⁶ = Fr. Thaarup, Bornholms Amt samt Christiansø, Kbh. 1839.

de (De) Thurah B. B. 213²⁰ og oftere = (L. de Thurah,) Omstændelig og tilforladelig Beskrivelse over den i Øster-Søen liggende .... Øe Bornholm, Kbh. 1756.

Welander 354¹⁸ = P. O. Welander, Svensk-Dansk-Norsk Lommeordbog, Kbh. 1846.

Trykfejl og rettelser.

Fejl, der findes både i E.s håndskrift og i aftrykket, er mærkede med en stjérne.

- S. 3⁶ navnlig læs nemlig
- 4⁷ *allra-* læs *däjn allra-*
- 4₁₇ hojlla læs hojlla
- 5¹⁵ Behagellgt læs Behageligt
- 8¹ ligesom læs ligesa
- 11²⁰ blej læs bler
- 13₆ *solen læs soln
- 20₁₃ uordent- læs uordentligt
- 27₁₂ Blosstämma læs Blo-
stämma
- 28⁹ Molb. læs Moth
- 29¹⁵ Bläjnkkja læs Bläjnkjja
- 29₁₆ Blanding læs Blending
- 33¹² Sammensætnings læs Sammen-
sætnings
- 33¹⁵ bona læs bone
- 37₁ heggle læs heglet
- 39¹ *bryggd læs bryggt
- 39²⁰ sjön læs sjöjn
- 39₂ navnlig læs navnlig
- 41³ By (*bij*) læs By (*bij*), m. By;
- 42¹² Fugle læs Fugl
- 42¹³ nærula læs merula
- 42₁₇ *Gallbäjkjana* læs *Gall-
bäjkjana*
- 43₁₉ fujllt læs fullt
- 44₆ hyppigt læs hyppigst
- 46⁶ Hhusmanden læs Huusmanden
- 50₁₄ Betegnelse læs Benævnelse
- 55¹⁴ e. St. læs n. St.
- 55₅ svagt udelades
- 56₁₈ *krikker læs krikkar
- 63¹⁷ *sta læs stå
- 64¹³ *var læs er
- 71¹⁰ n. og m. læs n. og m. (?)

- S. 71¹⁸ (sjeld.), jus læs (sjeld.), ?, jus
- 73₁₃ *Fjugg* læs *Pjugg*
- 73₁₂ *Fjöntuer læs Fjöntuer,
- u, -ut [sml. s. 426]
- 77¹⁶ *floide* læs *floide*(?)
- 83₆ *Fråkujnelier* læs *Fråkujne-
lier*
- 86₁₁ *forårijngs* læs *forärjngs*
- 86₁ bruges. læs bruges i
- 88₁₄ (*er-edē-t*) læs (*er-de-t*)
- 91⁴ *(r; læs (r-
- 91₁₈ Aposiopasis læs Aposiopesis
- 98₂ reidi læs reiti
- 98₁ Ordet læs Ordet høres
- 105¹⁷ stirre for lange læs stirre,
see lange
- 105₃ aabnet læs aabent
- 108¹⁰ po læs på [håndskriftet pa]
- 108¹⁰ it. læs et
- 110⁸ *e. læs ejn
- 110¹⁰ grant læs grānt
- 114₁ Grōv (l. å), læs Grōv (l. å), f.,
- 117¹⁴ Güleroa læs Guleroa [til-
fældig har krøllen over u
i håndskriften formen ~]
- 119₁₄ har sei, læs har sei, hajn!
- 122²⁰ Bemævnelsen læs Benæv-
nelsen
- 123₈ (p. 329—36) læs (p. 329, 336)
- 129₃ Kisteklæderne læs Kiste-
klæderne, Bryllupsklæderne
- 130¹ Heæ læs hesæ
- 130³ pl. hin a læs [pl. hina?]
- 130₈ hjemma læs hjemma
- 131₂ hjälpo te læs hjälpa te

- S. 132¹⁵ Sted læs Stavelse [i håndskr.
St.]
 - 133¹⁴ sammen læs samman
 - 134¹⁵ S. læs F.
 - 135⁶ snärlijng læs -snärlijng
 - 137² Dsk. læs Äldre Dsk.
 - 139¹ pulea læs pulex
 - 141¹² hvivra læs hvirra
 - 141¹² fingerijn; læs fingerijn!
 - 143⁷ barrhänder læs darrhänder
 - 144¹⁶ fäjggas. læs fäjggas?
 - 148¹⁸ *H ö n n u skal flyttes op foran
H ö n s
 - 151₆ lijgga læs lijjgja
 - 155³ *gång læs gångijn
 - 163₁₉ Dsk. læs Jsk.
 - 166¹⁰ Kjistena læs Kjistena
 - 172⁴ ein læs ejn
 - 172⁵ klabb-klagglæs klabb=klagg
 - 172₁₀ klekk'n læs klekk'e
 - 174₁₅ Haspeträet læs Hæspetræet
 - 175₇ e. læs el.
 - 176₂ Bøde læs Bøile
 - 177¹⁹ Rankläwa læs Ränkläwa
 - 178₁₅ sätta læs sätta
 - 180⁶ Sv. læs S. [$\ddot{\text{o}}$: Se]
 - 180₁₁ Knobber læs ?Knobber
 - 182¹⁰ dåjn læs däjn
 - 186₁₄ Bossas læs Bosses
 - 187¹⁸ Kórskle, m. læs Korskle,
n.
 - 188¹⁰ begynde læs begynder
 - 188₂ Krabbesten, læs Krabbe-
sten, m.,
 - 191¹² smått læs smatt
 - 193₂₀ p. 151) læs 151 [$\ddot{\text{o}}$: no. 151,
p. 459]
 - 195¹ sjeld. læs snild
 - 199⁶ gurken læs gucken
 - 200² i dette læs om dette
 - 200₅ ej læs ei
 - 201² äjlla læs äjlle
 - 203^{4· 15} Lé læs Lé'
 - 210¹¹ lärönkat læs lärlönkad
 - 212¹¹ *atte læs åtte
 - 213₅ Lödda(ar læs Lödd a(haardt
d; ar
 - 213₃ sakke læs sokke

- S. 215³ (r-te-t) læs (r-de-t)
 - 215¹⁶ Ost $\ddot{\text{o}}$: ängrer læs Ost:
“ängrer
 - 217₄ (er-te-t) læs (er-de-t)
 - 220⁹ Mari læs Marí
 - 221₇ bruge læs bringe
 - 224₂₀ *Far læs Fader
 - 225¹¹ mauqueret læs manqueret
 - 226₇ Mummespagh læs Mumme-
szagh
 - 227¹⁸ Myr, læs Myr, f.,
 - 229¹⁹ v. d. læs v. n.
 - 230¹ F. f. læs F. f.;
 - 232¹⁸ som Ploven ikke læs som
Ploven ikke er gaaet over,
ikke
 - 235₁₄ v. tr. læs I) v. tr.
 - 237¹ “puffe” er udslettet i håndskr.
 - 238₁₉ nordväst læs norväst
 - 238₁₅ præp., f. Ex. læs præp. f. Ex.
noran böjn, hused, norden-
for Byen, Huset; deels som
adj., f. Ex.
 - 238₉ noranom læs noranomm
 - 239⁶ *A) læs I) A
 - 239₁₉ C) læs II)
 - 241₁₂ Näsämmer læs Násam-
mer
 - 242⁵ f. Ex. læs f. Ex. naar
 - 242₇ *nändes-nänds læs näjndes-
näjnds
 - 242₅ *Nännijn læs Näjnnijn
 - 243¹¹ Nöste læs Näste
 - 247₉ om læs omm
 - 248²⁰ Oppgänijng læs Opp-
gänijng
 - 250¹⁸ Orm, Slange læs Orm $\ddot{\text{o}}$:
Slange
 - 252₁₁ Dsk. læs Dsk. d. T.
 - 252₉ Sammenføjning læs Forhøi-
ning
 - 252₄ -panden læs -pander
 - 253¹⁸ et Klæde læs at klæde
 - 255⁵ Tärsen læs Pärsen
 - 255₇ Peia læs Peia
 - 255₄ *•min peia! læs •min
peia!
 - 256₆ gjenstridig læs stridig

- S. 259¹¹ *perta* læs *perte*
 - 264¹⁸ *dajnna læs *däjnna*
 - 266¹² *ringeagte*; læs *ringeagte*,
     vrage;
 - 266₁₁ *krøjller* læs *krøjller*
 - 269₁₄ *te læs (*d)e*)
 - 272^{9, 10, 14} har håndskr.? over ord-
     ene «tvende», «til Høire»,
     «til Venstre».
 - 272₁₁ *Fjæderstrikk'en* læs *Fjæder-*
     stilken
 - 273²⁰ *ak* læs ad
 - 274₆ *Benævnelsen* læs *Bemærkel-*
     sen
 - 275¹⁴ *Uorden*; læs *Uorden*, forvirre;
 - 275₁ gyngende læs gyngende el.
     vuggende
 - 276¹ *saned læs *sanijn*
 - 280₁₈ *Råhära* læs *Röhära*
 - 282²⁰ *Roddne* læs *Rodnne*
 - 283₅ m. læs f. [sml. s. 471]
 - 284₇ II, 25 læs II, 21
 - 285¹¹ med læs men
 - 286⁵ Ørvigkeden læs Ørvigheden
 - 288²⁰ kaldnt læs kaldet
 - 288₁₁ *sikkedann* læs *sikkedann*
 - 288₅ I læs i
 - 289₁₈ *serosa* læs *serssa*
 - 290⁹ *sjepa*, læs *sjepa*, v. a.,
 - 292₁₁ v. n. læs v. a.
 - 293³ (*r-de-t*) læs (*er-de-t*)
 - 299¹⁹ *(*skt*) læs (*sk* el. *st*)
 - 299₁₃ siger om ham læs siger ham
 - 300₂ (*er-de-t*) læs (*r-de-t*)
 - 301¹⁶ länglicher læs länglichter
 - 301^{19, 28} lang, opløben læs lang op-
     løben
 - 302¹⁰ *Skronla* læs *Skromla*
 - 303₁₀ *Skrompel* læs *Skrampel*
 - 306⁷ *Slagg*², læs *Slagg*², m.,
 - 306¹⁶ slemt, vaadt læs slemt vaadt
 - 308₂ fuler læs fuler
 - 309¹⁶ slejtijng læs sleitijng
 - 310¹⁸ *Slåwshasa* læs *Slåws-*
     hasa
 - 311²⁰ hæsligt, forjaske læs hæsligt
     forjaske
 - 312₃ almindelig læs almindelige
- S. 315⁴ *schnarken* læs *schnarchen*
 - 316⁵ *po Sneli* læs *po Sni*
 - 324⁴ sem et spundet, læs som er
     spundet:
 - 324²⁰ almindeligste læs almindelige
 - 326₈ *stabeisera* læs *stabeisara*
 - 326₄ alvorlig læs alvorlig, stadig
 - 327¹⁹ bæve læs bævre
 - 327₁₉ *horraстакалин* læs *horra-*
     стакалин
 - 328₉ *Steiasula*, læs *Steia-*
     sula, f.,
 - 329₁₃ af læs om
 - 329₁₂ Redskab, at læs Redskab at
 - 332¹⁰ Efter Stommer er glemt
     Stompræv, n. s. *Klaun*.
 - 332¹² Klude læs Klud
 - 335¹ Raad læs Rand
 - 338⁷ *Stou* læs *Stob*
 - 338⁸ *Stob* læs *Stou*
 - 338₄ der læs den
 - 339¹⁷ liden Ambolt læs Ambolt
 - 339₁₄ *stäng* læs *stång*
 - 339₈ **Stögg'a* læs *Stögg'a*, v. a.
 - 340⁶ (*er-de-t*) læs (*er-te-t*)
 - 340⁶ = læs :
 - 340⁸ *konna* læs *konn*
 - 343₁₃ *Svinagnäwla*, læs *Svi-*
     nagnäwla, f.,
 - 348₁₃ sammensat læs sammenkogt
 - 351² *sikenena* læs *sikkenena*
 - 351³ häjnga læs häjnga
 - 354₁₄ *Tohkæ* læs *Thokæ*
 - 354₁₀ m. læs n.
 - 358₈ *Touuål* læs *Tounål*
 - 359₆ 278 læs 298
 - 360₁₀ Foran Tretåtijng er glemt
     Tretåter -tät, adj. 2. E.,
     s. *Tat*.
 - 363₁₅ Ugersø læs Agersø
 - 363₄ troia læs troia;
 - 364₁₇ forsicula læs *forsicula*
 - 365₁₉ *Segræs* læs *Sjøgræs*
 - 366⁶ *teppe* læs *teppa*
 - 368⁴ svova læs *svöva*
 - 369₂ s. s.) læs (s. s.)
 - 371¹⁶ *ujnnara* læs *ujnnarna*

S. 371¹⁷ <i>ujnnarati(d)</i> læs <i>ujnnarna-ti(d)</i> - 376⁵ <i>Uselier</i> læs <i>Úselier</i> - 376₁₁ <i>Uvåner</i> læs <i>Úvåner</i> - 379¹⁷ <i>føre</i> læs <i>føres</i> - 379₄ •Præstebetretning». Håndskr. har P. B. ø: •Pedersker Sogns Beskrivelse» (sml. Skougaard s. 278) i ind- beretningen til Ole Worm. - 381⁸ (<i>er-de-t</i>) læs (<i>er-te-t</i>) - 381¹⁷ <i>Rendegarn</i> læs <i>Rendegarn</i>, <i>Rending</i> - 383₂ i <i>Veisporet</i> læs om <i>Veisporet</i> - 384¹⁷ <i>nokk</i> læs <i>nok</i> - 389⁶ <i>våjta</i> læs <i>våjlte</i> - 391₈ <i>vänna</i> læs <i>vänna</i> - 392₁₄ <i>Väng</i> læs <i>Vång</i> - 393₁₃ <i>Väggja-ré</i> læs <i>Vä'ggja-ré</i> - 394₂₀ <i>Värgäjla</i> læs <i>Vä'rgäjla</i> - 397₁₄ <i>Åkäwed</i> læs <i>Å'käwed</i> - 399⁴ <i>var</i> læs <i>va</i> - 400¹¹ *<i>askepjösk</i> læs <i>åskepjösk</i> - 400₈ <i>Åsätte</i> læs <i>Å'sätte</i>	S. 400₃ <i>Åvisa</i> læs <i>Á'visa</i>, f. - 400₂ <i>Åvåra</i> læs <i>Á'våra</i> - 401₉ 'ijn læs 'jn - 403¹ Betegnelse læs Betingelse - 404₁₄ <i>Bemærk.</i>; læs <i>Bemærk.</i> - 404₂ <i>Arildæ</i> læs <i>Ærildæ</i> - 417₂ ned over læs uden paa - 420¹⁴ <i>bruges</i>, læs <i>bruges</i> - 422⁹ <i>drillelyst</i> læs <i>Drillelyst</i> - 438₁₃ <i>bræ'ÿ-</i> læs <i>bræÿ'</i> - 448¹¹ <i>senna</i> læs <i>sänna</i> - 454₁₈ hva, så hajn <i>m.?</i> læs hva så hajn, <i>m.?</i> - 455₇ tilføj: Jfr. <i>Kvärnmångel</i>. - 464³ <i>Ploddreder</i> læs <i>Pløddreder</i> - 466⁶ <i>horskle</i> læs <i>korskle</i> - 466₁₆ (<i>pæmpa</i>, -ar) læs (<i>pæmpa</i>) - 474¹⁷ n. a. læs v. a. - 478⁶ på læs på - 494₁₅ <i>veitranger</i> læs <i>veitrånger</i> - 495⁹ <i>traade</i> læs <i>träde</i> - 498₁₈ hår læs hår - 499₁ bar læs har - 504₅ <i>Ölajggja</i> læs <i>Öläjggja</i>

Rettelser.

S. XX¹⁵ 1891 læs 1893

- {84}¹¹ *vag̊a* læs *vaga*
- {88}⁴ bestemt læs ubestemt